

MODÜL 1

ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜREÇLERİ

FÖY

(FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YAKLAŞIMI)

1

FÖY (KURAMSAL TEMELLERİ)

- * Eğitimde **bireysel farklılıklar**ın önemi arttı.
- * Tüm öğrenciler **farklıdır**.
- * Öğretim **stratejilerinin çeşitliliği** → öğrencilerin **çeşitliliği** demek.
- * **GARDNER**'in → **Çoklu Zekâ Teorisinden** ve
- * **BLOOM**'un → **Taksonomisinden** ilham alır.

FÖY (DAYANAKLARI)

- 1) **JEAN PİAGET**'in → **Bilişsel Gelişim Kuramı**na,
- 2) **VYGOTSKY**'nin → **Yakınsal Gelişim Alanı**na
- 3) **GARDNER**'in → **Çoklu Zekâ Kuramı**na,
- 4) Beyin temelli öğretim araştırmalarına
- 5) Öğrenme stillerine **dayanır**.

JEAN PİAGET (Bilişsel Gelişim Kuramı)

- * Öğrencilerin
 - Art arda **zihinsel** temsillerin **parçalanması** ve
 - **Yeniden yapılandırılması** yoluyla
 - **Nasıl öğrendiklerini** ortaya çıkaran **İLK** kişi.
- * **PİAGET**'e göre **çocuk**,
 - Dünya üzerinde **hareket** ederek ve
 - Dünyaya ilişkin yaptığı kavramsallaştırmaları birbirine **bağlayarak öğrenir**.

VYGOTSKY (Yakınsal gelişim alanı)

- * **Öğrenme aşamaları**na ilişkin **PİAGET**çi anlayışa bir şekilde **atıfta** bulunur.
- * **Yakınsal gelişim alanı**:
 - Çocuk **yalnızken** - **yardım aldığı** an arasındaki **mesafe** olarak tanımlar.
 - (Çocuğun **bağımsız** çalışma yoluyla yapabildiği gerçek gelişim seviyesi ile bir yetişkin veya **akranlarıyla** iş birliği içindeyken yapabileceği potansiyel gelişim seviyesi arasındaki mesafe olarak açıklamaktadır.)

VYGOTSKY

- * **FÖY**'ün **teorik çerçevesini** oluştur.
- * **Sosyal gelişim yapılandırmacı öğrenme teorisinin ilkeleri**:
 - 1) Öğretmen-öğrenci → **iki taraflı öğrenmeyi teşvik eden sosyal etkileşimler önemli**.
 - 2) Bireyin kendisinden **daha bilgili** birine (öğretmen, koç...) **ihtiyacı vardır**.
 - 3) **Kendileri** veya bir **rehber** eşliğindeki görevde daha **etkili** bir şekilde **öğrenirler**.

GARDNER (Çoklu Zekâ Kuramı)

- * Her öğrencinin **düşünme** ve **öğrenme** konusunda **güçlü** tarafları bulunmaktadır.
- Bu **güçlü** taraflarını kullanırken daha **kolay öğrenir** ve **üretirler**.
- * **FÖY** uygulayan bir **öğretmen**;
 - Sınıfını **tanır** ve
 - Onların her birinin **güçlü** ve **zayıf** yönlerini **besler**.
 - (Gelişimsel olarak en üst düzeye çıkarmak için)
- * Farklılaştırılmış bir sınıf ortamında **öğretim süreci**
 - **Zekâ alanlarına göre şekillendirilir**.

- * Bu noktada **BLOOM**'un **Taksonomisi**: (6 üst düzey düşünme becerisi)
- **öğretmenlerden**

(a) hatırlama,	(b) kavrama,	(c) uygulama,
(d) analiz,	(e) sentez ve	(f) değerlendirme noktasında
- * Derslerin **uygunluğunu** ve **karmaşıklığını** göz önünde bulundurmalarını **bekler**.

FÖY (TEMEL İLKELERİ)

Etkili bir farklılaştırmanın (İlgili literatüre göre)

- * En az 7 (**yedi**) temel ilkesi vardır.
- * Bu ilkeler **isteğe bağlı değildir**.

1. **Güçlü bir sınıf topluluğu**, grup üyelerinin her biri için öğrenmeyi destekler.
2. **Nitelikli öğretim programı** her sınıfa özeldir.
3. Öğrenciler için **ulaşılabilir görevler**
 - Grup içerisindeki **bireysel farklılıkları dengeler** ve
 - **Tüm öğrencilerin kapasitesine saygı** gösterir.
4. Tüm öğrenciler için **yüksek öğrenme hedefleri** içerir.
5. Süreç içerisinde devam eden **değerlendirme duyarlı öğretim** hakkında bilgi verir.
6. Farklılaştırılmış bir sınıfta
 - Kendi **özel** ihtiyaçları için **tasarlanmış görevler** üzerinde **benzer** bir hazırlık düzeyine sahip **akranlarıyla** çalışmaları gereken **zamanlar** vardır.
7. **Esnek sınıf yönetimi**, bir sınıftaki **tüm öğrenciler için farklılaştırma** ve **etkili öğrenme** için gerekli yapı ve açıklık **dengesini** sağlar.

UNUTULMAMALI!

- * Sınıflar **farklı** öğrenenlerle doludur:
 - 1) Farklı kültürel **geçmişleri** ve **tecrübeleri**,
 - 2) Öğrenme **tercihleri**,
 - 3) **İlgileri** ve **çoklu zekâ alanları**
- * Bu noktada **FÖY** önemlidir.
 - * Aktif öğrenme fırsatlarını artırır:
 - * Öğrencilerin
 - Öğrenme **geçmişlerini**,
 - **Hazırbulunuşluk** düzeylerini,
 - **İlgi** alanlarını ve öğrenme **profillerini** derslere **dâhil eder...**

TOMLINSON (FÖY tanımı)

- **Hazırbulunuşluk** düzeyleri,
- **İlgi** alanları ve
- **Öğrenme profillerindeki farklılıklara odaklanıldığında**
 - Öğrencilerin **en iyi öğrendiği** öncülüne dayanan bir **öğretim felsefesidir**.
- * **Öğrenme deneyimi** → **Sosyal** ve **işbirlikçi** bir **süreç**tir
- * Sınıfta olanların **sorumluluğu** önce **öğretmende**, sonra da **öğrencidedir**.

NEDEN FÖY?

- 1) Sınıfta bir **iş birliği** atmosferi oluşur.
- 2) **Zaman** ve **kaynakları esnek** ve **yaratıcı** bir şekilde kullanma.
- 3) **Farklılıkları** barındıran bir topluluk olarak **sınıfı destekler**.
- 4) **Tüm öğrencilerin başarıları** ve **faydası** için ortam.
- 5) Birbirlerinden farklılaşırlar (**Hazırbulunuşluk**, **ilgi** alanları ve **öğrenme profilleri**)
- 6) Öğretmenin öğrenme ortamındaki farklı öğrenme stillerini destekler.
- 7) Öğrenci **farklılıklarını** dikkate alır.
- 8) Öğrenmenin **içeriğini** ve **sürecinin** planlamasına olanak tanır.
- 9) **Grup** öğrenimini **teşvik eder**.
- 10) **Bireysel** ya da **bağımsız** öğrenme için **fırsatlar** verir.
- 11) Öğretmenler öğrencilerinin **öğrenme ihtiyaçlarının farkındadır**.
- 12) En iyi öğrenecekleri yollar hakkında **verimli seçimlerde yardımcı** olur.

Farklılaştırılmış bir sınıfta öğrenciler;

- * Geçmiş deneyimleri- kültür-dil-cinsiyet-ilgi alanları-hazırbulunuşlukları öğrenme biçimleri-öğrenme hızları-öğrenen olarak öz farkındalık-güven bağımsızlık => özellikleri bakımından **farklılık** gösterirler.
- * Bu **farklılıklar** Öğrencilerin
 - **Öğrenme stillerini** ve
 - **Öğrenme sürecini** derinden etkiler.
- * **Öğretmenler**
 - Her bir öğrenciyi temel içerikle buluşturmak için
 - => **Özel** ve **sürekli gelişen planlar** yapmaları önemlidir.

FARKLILAŞTIRMANIN AMACI:

=>Tüm öğrencileri **seviyelerinin** en üst düzeyine **çıkarmaktır**.

FARKLILAŞTIRMANIN UZUN VADELİ HEDEFİ:

=> Yaşam boyu öğrenmeyi **geliştirmek**tir.

ÖĞRENCİLERİN BİREYSEL FARKLILIKLARININ 3 (ÜÇ) ALANI (Öğrencilerde Bireysel Farklılıklar Başında)

- 1) Hazırbulunuşluk
 - 2) İlgi
 - 3) Öğrenme Profilleri
- => Öğretmenler öğrencileri bu üç alanı **kapsayacak** şekilde **farklılaştırır**lar.

HAZIRBULUNUŞLUK:

- * Öğrencinin (belirli bir öğrenme alanıyla ilgili)
 - => Mevcut bilgi, anlayış ve beceri düzeyini ifade eder.
- * Yetenekten **farklıdır**.
- Belirli bir anlayış veya beceriye yönelik **giriş noktasını** temsil eder.

Hazırbulunuşluk düzeyine göre farklılaştırma yapmanın amacı:

- Gelişimlerinin belirli bir noktasında işi biraz fazla zorlaştırmak
- Yeni zorluk seviyesinde başarı için ihtiyaç duyacakları **desteği** sağlamaktır.

İLGİ:

- * Bireyin **kendisi için önemli** olduğunu **düşündüğü** bir konuya
 - => **Odaklanmasına** neden olan bir **duyguyu** ifade eder.
- * İlgi, öğrenciler için büyük bir **motivasyon** kaynağıdır.

ÖĞRENME PROFİLLERİ:

- * Bireyin **nasıl öğrendiği** ile ilgilidir.
- Zekâ tercihleri, cinsiyet, kültür veya öğrenme stilleri gibi unsurlardan **etkilenir**.
- * Çoğu insan birçok şeyi **birden fazla yolla** öğrenebilir.
- => **Ancak Bireysel öğrenme tercihleri değişkenlik** gösterebilir.

FARKLIlaştırılmış Öğretim Stratejileri:

1) İstasyon 2) Merkezler 3) Ajanda 4) Karmaşık Öğretim 5) Yörünge Çalışmaları
6) Giriş Noktaları 7) Öğrenme Sözleşmeleri 8) Katlı Öğretimdir.

1) İSTASYONLAR:

- *Eş zamanlı çeşitli öğrenme **aktivitelerini** gerçekleştirebilecekleri **merkezlerdir**.
- * İstasyonlar, **aynı ortamdadır**.
- * Farklı **hazırbulunuşluk** için **farklı** öğrenme görevi ve aktivitesine **yönlendirilir**.

2) MERKEZLER:

- *Kısmen **istasyonlara** benzetilmektedir.
- *İstasyonlarda olduğu gibi merkezler de **aynı ortamda** yer alır.
- * Fakat istasyondan **farklı** olarak
- Burada **aynı** konunun **farklı yollarla** öğrenilmesi amaçlanır.
- * **iki merkez türü kullanılır:**
- 1) **İlgi Merkezi** 2) **Öğrenme Merkezi**

İlgi Merkezleri: İlgi alanlarında çalışmalarını için oluşturulan yerlerdir
Öğrenme Merkezleri: Öğretmek ve pekiştirilmek **esastır**.

3) ÖĞRENME AJANDALARI:

- * **Her** öğrenci için **farklı görevlerin** verildiği bir uygulamadır.
- * Bu uygulamada her öğrencinin bir **ajandası** bulunur.

4) KARMAŞIK ÖĞRETİM:

- * Birbirinden **farklı** öğrencilerin **grupları** için geliştirilmiştir.
- * Her türlü zekâ, malzeme, stilden faydalanan **küçük grup** uygulamasıdır.

5) YÖRÜNGE ÇALIŞMALARI:

- * **Proje** yönteminin **bireysel** uygulanan şeklidir.
- * Hazırlanan **projelerin** işlenen konunun **yörüngesi** etrafından seçilmesinden gelir.

6) GİRİŞ NOKTALARI:

- * **Üstbilişsel** öğrenme kuramlarına dayanmaktadır.
- * öğrencilere **aynı anda farklı** giriş noktalarından **başlama** imkânı sunulur.
- * Bu giriş noktaları **çoklu zekâ** alanlarına göre tasarlanmaktadır.

7) ÖĞRENME SÖZLEŞMESİ:

- Eğitim sürecine **aktif** olarak katılmalarını artırmak,
- Onlara **bağımsız çalışma** alışkanlığı kazandırmak
- **Kendi** öğrenmelerinden **sorumlu** olmalarını sağlamak amaçlı **stratejidir**.
- => **Öğretmen** ve **öğrenci** arasında yapılan bir **anlaşmadır**.

8) KATLI ÖĞRETİM:

- * Öğrencilerin seviyelerine göre **katlara** yerleştirme anlayışına dayanır.
- * öğrencilerin öğrenme stillerindeki **bireysel farklılaşmanın**
- => Getireceği **olumsuzluğu gidermek** amacıyla kullanılır.

9) GRUP ARAŞTIRMALARI:

- * Öğretmen öğrencilere **konu seçimi** konusunda **rehberlik** eder
- * İlgi alanlarına göre sınıfı **gruplara** ayırır.
- * Öğretmen **yol gösterir**

3 FÖY (DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ)

Öğrencilerin değerlendirilmesi 3 (üç) **aşamada** gerçekleştirilir:

1) Öğretimin Başında 2) Öğretim Sürecinde 3) Öğretim Sonunda

ÖĞRETİM ÖNCESİNDE KULLANILAN DEĞERLENDİRME TEKNİKLER

- * **Amacı** → **Ön değerlendirme**dir.
- * Öğrencilerin konu ile ilgili **ne bildiklerini** tespit etmek
- * Öğrenenler için **farklı öğrenme yolları** tasarlanır:

Köşe Kapmaca: Sınıfın köşelerine “neredeyse hiç”, “bazen”, “sıklıkla” ve “kesinlikle” ifadeleri yazan kartlar yerleştirilir. Öğrencinin **köşe seçmesi** istenir.

Kutu Yapma: Kağıda büyük ve (içine) küçük bir **kutu** çizer. “Ne biliyorum?” ve “Ne bilmeliyim?” sorularını yazar ve cevaplandırır.

Evet-Hayır Kartları: *Öğrenciler bir **kartın** bir yüzüne “evet” diğer yüzüne “hayır” yazarlar. Öğrenciler kendi durumlarına uygun olanı **kaldırmalarını** ister.

ÖĞRETİM SÜRECİNDEKİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

- * Öğrencilere **öğretmenleri/arkadaşları/öz değerlendirme** yoluyla
- => **Geri bildirim** fırsatı sunulmalıdır.
- GERİ BİLDİRİM:**
- * Öğrencilerin **ilerlemesinde** önemlidir.
- * Öğrenmedeki eksikliklerin **zamanında** **düzeltilmesine** yardımcı olur.

1) **Parmakla işaretleme:** Öğrenmenin neresinde olduklarını bildirme...

- Başparmak yukarı doğru → konu hakkında çok şey biliyorum,
- Başparmak yana doğru → konu hakkında biraz bilgim var,
- Başparmak aşağıya doğru → konu hakkında çok az bilgim var.

2) **Yumuk yapma:** Bir öz değerlendirme tekniği olarak kullanılabilir. Öğrenciler, Konuyu bilme derecesine göre öğrencinin parmak sayısını artırması istenir

3) **Gerçekle yüzleşme:** Öğrencilerden konuyla ilgili bilgi seviyelerini duygularıyla cevaplamaları istenir.

- Öğrencilere 3 adet kart dağıtılır.
- Bu kartlara **mutlu, sakın ve üzüntülü** üç adet yüz resmi çizilir.

ÖĞRETİM SONRASINDAKİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

* **Hedef** → **Bilgi** veya **beceriyi** başarıyla öğrenip öğrenmediğini görmesi...

- Bu değerlendirmeler
- Standartlaştırılmış **testler**,
- **Projeler**,
- Öğretmen tarafından oluşturulan **sınavlar/testler**
- **Sözlü** raporlar olabilir.

Farklılaştırılmış Öğretim Süreci Sonunda Kullanılabilecek Bazı Değerlendirme Teknikleri (ek) :

1) **Sarmal Oluşturma:**

- O günün sorularının cevaplarını öğrencilerden kâğıda yazmaları istenir.
- Öğrenciler bir daire oluşturur. Yazdıklarını okur.

2) **Simit Tekniği:**

- Öğretmen tahtaya bir simit şekli çizer.
- Şeklin dış tarafına “**öğreniyorum**” ve iç tarafına “**biliyorum**” ifadeleri yazılır.

3) **Konuşma Halkası:**

- Öğrencilerden üçer kişilik gruplar oluşturulur.
- Öğrencilere A, B ve C isimleri verilir. A, belirlenen konu hakkında konuşmaya başlar ve kendisine işaret verilene kadar devam eder. Sonra B,....

4) **Döngüsel Yansıma:**

- Sınıfın farklı yerlerine üzerine konuların yazılı olduğu kâğıtlar asılır.
- Öğrenciler küçük gruplara ayrılarak köşelere giderler ve burada bulunan kâğıtlara konu hakkındaki düşüncelerini yazarlar.
- Öğrenciler **döngüsel** olarak sınıfın köşelerinde hareket ederler.

5) **Portfolyo:**

- Çok özel **amaçlarla** öğrenci **çalışmalarının** bir araya getirilmesidir.
- (Bu amaçlar, hedeflenen kavram ve becerilerin uygulanması ve anlaşılmasının kanıtını destekleyen ölçütlere dayalıdır)

E-portfolyo: öğrencilerin çalışmalarını, projelerini, raporlarını ve hedeflere ulaşma yollarını gösterdiği; diğer belgeleri sergileyebildiği, **dijital** bir koleksiyondur.

* Öğrenci kişisel geri bildirimler ve düşüncelerle kendi kendini değerlendirir.

- **Portfolyo sürecinin ilk aşaması** ürünlerin toplanması aşamasıdır.

(ev ödevleri, projeler, yazılı metinler, zihin haritaları, testler,...)

- **Portfolyo sürecinin ikinci aşaması** ürünlerin seçimidir.

- **Portfolyo sürecinin üçüncü aşamasında** öğrenciler niçin bu parçanın seçildiğini ve hangi kriterleri sağladığını açıklar.

- **Dördüncü aşamada**, öğrenciler bir dahaki sefer ne yapacaklarına, nelere odaklanacaklarına, neyin iyileştirilmesi gerektiğine ve takdir edileceklerin neler olacağına karar verebilirler.

4 FÖY (TEMEL ÖGELERİ) (FARKLIlaştırmanın TEMEL ÖGELERİ)

Etkili bir farklılaştırmada Öğretmenlerin; öğrencilerin

- **hazırbulunuşluk** düzeylerine,
- **ilgilerine** veya
- **öğrenme profillerine** göre
- **farklılaştırılabileceği** çeşitli **öğeler** bulunmaktadır:

Farklılaştırmanın Temel Öğeleri:

1) **İçerik** 2) **Süreç** 3) **Ürün** 4) **Öğrenme Ortamı**

Bu öğeler: (Öğrencilerin farklılaştırılabileceği öğelerdir)

1) **İçerik:** İçerik, öğretim sürecinin “**girdisi**”dir.

Bu girdi, öğretilmesi beklenen **konuların bütünü** oluşturur.

2) **Süreç:** Bir **öğrenme** deneyiminde,

- * Öğrencinin **bilişsel** olarak yapması beklenen
- **Temel kavramlar, Genellemeler** ve **Beceriler**
- => Süreç aşamasında anlandırılır.

* **Süreç**, bilgiyi aktif olarak işleyip anlamlandırmaya çalışmalarlarıyla başlar. Bu da okulda genellikle “**etkinlikler**” yoluyla gerçekleştirilir.

3) **Ürün:** Öğrencilerin öğrenmelerinin hedeflendiği temel **bilgi** ve **becerileri**

- **Süreç** içerisinde öğrendiklerini, anladıklarını ve yapabildiklerini gösterme yoludur.
- * ürün, öğrencinin **bildiğini ortaya koymaya** yönelik **bireysel yorumudur**.

4) Öğrenme Ortamı:*** Öğrenme ortamını**

- Öğrencilerin hem **bireysel** hem de bir **bütün** olarak **bir arada** çalışmalarını **sağlayan** bütün **etmenler** açısından düşünmeliyiz.
- Bu **etmenler görünür** veya **görünmez** olabilir.

*** Etkili bir öğrenme ortamında** (öğrencileri öğrenmeye davet eden unsurlar)

- Sınıfın görünümü, organizasyonu ve yapısı, renklerin **çekiciliği**,
- Öğrenci çalışmalarının **etkili sunumları**
- Hem bireysel hem de **ortak çalışma** için alanlar,
- Araç ve gereçlere **kolay erişim**,
- Dikkati büyük ölçüde **akran iş birliğine odaklayan** mobilya düzenlemeleri
- Kaliteli çalışmayı desteklemek için görünür **ipuçları**...

*** Bu sınıf ortamın tersi öğrenmeyi azaltabilir!**

(Fiziki ortamı kısır, sıkıcı, sıkışık, öğretmen odaklı, dikkat dağıtıcı veya sınırlayıcı)

Not: fiziksel iklimden daha önemli olan unsur, sınıfın **duygusal iklimi**dir.*** Öğrenciler kendilerini daha güvende** hissetmelerinde **duygusal iklimi** önemlidir:

- İhtiyaç hâlinde **yardım** isteyebildikleri,
- Sorularına **yanıt** alabildikleri,
- Düşüncelerini **rahatça** ifade edebildikleri
- **Hoşgörü** ile karşılandıkları bir ortam

*** Öğrenme ortam (duygusal iklim) tarafından desteklenir.**

- Bu ortam her öğrenciye
=> **Güvenli, onaylayıcı, zorlayıcı ve destekleyici** hissettiren bir ortamdır.

*** Etkili bir farklılaştırmada (FÖY) ortam önemlidir.***** Bu ortam** öğrencilerin **öğrenme ihtiyaçlarına** göre uyarlanmalıdır:

- Öğretmen; **bilişsel, duyuşsal ve fiziksel** ihtiyaçlara **uyum** sağlar ve **yanıt** verir.
- Öğrenci doğasındaki **farklılıklara saygı** duyar ve onları **destekler**.
- Öğretmen ve öğrenciler, günlük rutinler ve sınıf işleyişinde kararda etkilidir.
- Öğrenciler hem **fiziksel** hem de **duygusal** olarak kendilerini **güvende** hissederler.
- Bireysel **farklılıklar doğal ve olumlu** kabul edilir.
- Öğrenciler, birbirlerine **saygı duymayı** ve birbirlerini **desteklemeyi** öğrenirler.
- Sınıfın fiziksel düzenlemeleri esnekler.
- Sınıf öğrencilerin çeşitli **öğrenme seçeneklerine** erişimini **destekler**.

*** Farklılaştırılmış öğretim Farklılaştırmanın Temel Öğelerine** vurgu yapar.
(İçerik-Süreç-Ürün-Öğrenme Ortamı)*** Öğretmen**

=> **Farklılaştırmanın Temel Öğ.**ni öğrenci çeşitliliğine yanıt olarak **değiştirebilir**.

*** Bu dört unsurun değiştirilmesi öğrencilerin**

=> **Hazırbulunuşluk, ilgi alanları ve öğrenme profilleri** aras. farklılıklara "yer açar"

1. FARKLIlaştırılmış ÖĞRETİMDE ÖĞRETMEN ROLLERİ

- * Öğrenciler okula hem **bilişsel** hem de **duyuşsal** ihtiyaçlarla gelir.
(Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde ana hatlarıyla bu ihtiyaçları belirlemiştir)
- * **Öğretmenler** bu **ihtiyaçlara** farklı yollarla **cevap verirler**.

Öğretmenlerin öğrenci ihtiyacına yönelik **tepkisini** ve öğrenci **faidalari** açısından **kalitesini** belirleyici **faktörler** vardır:

1. Faktör: **Öğretmenlerin** eylemlerini şekillendiren **felsefesi**
2. Faktör: Öğretmenin belirli bir **eylem planını oluşturma** ve **takip etmeye** yönelik **yetkinlik düzeyidir**.

* Genellikle bu iki faktör "**istek**" (**felsefe**) ve "**beceri**" (**yetkinlik**) olarak düşünülür.

* Farklılaştırılmış bir sınıfta öğretmenlerin iletmeleri beklenen belirli **mesajlar** vardır.

* Bu mesajlar:

- **Çeşitli** şekillerde ve **zaman** içinde,
- Hem **bireysel** olarak hem de bir **bütün** olarak
- **Tutarlı** bir şekilde iletilmelidir.

*** Bu mesajlar:**

Davet mesajı: Memnuniyet ve çalışma isteğini dile getirme

"Burada olmanızdan, sizi daha iyi tanıyacak olmaktan çok memnunuz ve sınıfa önemli deneyimler ve özellikler getirdiğinizin farkındayım. Burayı sizin için değerli bir öğrenme ortamı yapmak için elimden geleni yapmak istiyorum."

Yatırım mesajı: Kendisinin çalışacağını söylemesi ve öğrencilerden de istemesi
Bu sınıfta ve dünyada önemli olduğumuzdan, olabildiğince hızlı ve çok büyümenize yardımcı olmak için çok çalışacağım. Başarınız çabamızdan kaynaklanacağı için sizden de çok çalışmanızı isteyeceğim.

Kalıcılık mesajı: Başarısızlıkta yılmama ve birlikte üstesinden gelme

Her zaman ilk denemenizde her şeyi doğru yapamayabilirsiniz. Ben de sizin için ve sizinle birlikte başarınızı geliştirecek yaklaşımlar bulmak için çalışacağım. Sizden asla vazgeçmeyeceğim.

Fırsat mesajı: Öğrencinin kendisini geliştirmesi için fırsatlardan bahsetme

Gençsiniz ve dünyada var olan olasılıkları yeni öğreniyorsunuz. Kendinizi çeşitli ortamlarda, çeşitli rollerde ve çeşitli içeriklerle görmeniz için sizlere fırsatlar sunmak istiyorum. Bu, geleceğe hazırlanmanız ve sizin için var olan olasılıkları görüp heyecanlanmanız için bir fırsattır.

Düşünme mesajı: Öğretmenin yapması gerekenleri, kendisinden ve öğrencilerden beklentileri Sizi dinleyeceğim, sizden öğreneceğim, sizi sınıfta çalışırken gözlemleyeceğim, ilerlemenizi inceleyeceğim ve rehberliğinizi isteyeceğim. İşimi ve sizin için nasıl çalıştığımı mümkün olduğunca sık düşüneceğim. Daha bilinçli ve etkili bir öğretmen olabilmek için kendimden bunu bekliyorum. Daha bilinçli ve etkili bir öğrenci olabilmem için sizden de ayısını isteyeceğim.

*** Farklılaştırılmış öğretim (FÖY):**

=> Öğretmenin, öğrencilerin ihtiyaçlarına **cevap vermesine** imkân sağlar.

*** FÖY'de öğretmen:**

- Bilgi iletiminde **yetersiz** kalan **geleneksel** yöntemlerden **farklı** yöntemler takip eder.

=> **Bu yöntemler**le öğretmenler çok **farklı roller** üstlenir.

=> **Kolaylaştırıcı** bir **rol** oynar .

* Tüm öğretim sürecinde duygular önemlidir. (FÖY'de de önemli)

a) Korku

- Öğrenciler **öğrenemez!**
- Öncelikli gereksinim **güvenlik**tir.
- Öğrenme etkinliğine katılamayabilirler.
- **Stres** arttıkça **üst düşünme** seviyelerine erişme azalır.
- Hayatta kalma **tepkisi** olarak "**Savaş ya da kaç!**" hissi artar.

Ne yapmalı?

- Öğrencileri **stresten** uzak tutmalı.
- **Kendi becerilerine** uygun **zorlamamızı** sağlayacak **planlar** yapmalı.

*** Sınıftaki güvenli**

=> **Fiziksel güvenli**ğin yanında **düşünsel güvenli**ği de içerir.

b) Stres

=> Beyindeki **duygusal merkez, bilişsel merkezi** kontrolü altına alır.
=> Beynin **düşünsel kısmı** etkili **çalışamaz** ve öğrenmeye **ket vurulmuş** olur.

c) Dalga geçilme – zorbalık maduriyeti

=> Tüm dikkatlerini öğrenmeye veremezler.

d) Beceri seviyelerinin üzerindeki zorluk

- Öğrenme konusundaki çabaları geri plandadır.

- **Utanma** duygusu ve **gülmüş** duruma düşme **endişesi**

e) Öğrencinin başarıyı hayal etmemesi veya arzulamamamsı

=> **Daha çok öğrenme** girişimi **azdır**.

Zihin temelli eğitim için literatürde üç temel unsur vurgulanır:

- 1) Duygusal İklim ve İlişki
- 2) Rahatlatılmış Uyanıklık ve Karmaşık Deneyimde Öğretim
- 3) Derinleştirmedir.

*** Öğrenme ya da etkin öğrenim görme becerisinin güçlendirilmesi için**

=> "**Rahatlatılmış uyanıklık**" durumuna geçebilmeli.
=> Bu konuda **duygusal iklim ve ilişkiler** oldukça önemlidir.
=> **Öğrenme** için kullanılan tüm **yöntemler rahatlatılmış uyanıklık hâlini** etkiler.

Dikkat! Ödül ve ceza tarzındaki uygulamalar (yöntemler)

- **Yaratıcılığı engeller**,
- İçsel **motivasyona müdahale** eder
- **Öğrenmeyi ve öğrenme** olasılığını **azaltır**.
- **Öz güdülenme** şansını ve **öğrenmeyi** bir **ödül olarak görmeyi azaltır**.

Ne yapmalı?

(Ödüller kullanmanın 5 (beş) işlevsel alternatifi)

- 1) **Tehdidi** ortadan **kaldırmak**
- 2) Güçlü bir **olumlu iklim yaratmak**
- 3) **Geri bildirimi** artırmak
- 4) **Hedefleri** belirlemek
- 5) **Olumlu duyguları** harekete geçirmek ve bunlara **ilgi** uyandırmaktır.

Duygular

- Öğrencinin **davranışını etkiler**.
- Farklı zihin-beden **durumları** oluşturur.
- => Belirli bir **duruş**, solunum hızı ve vücuttaki kimyasal denge etkilenir.

Duygusal çevre Öğretimle etkileşime girer

=> Bilgilerin nasıl bir araya getirildiğini **etkiler**.

Aşırı strese

- **Yüksek stres/tehdit** tepkisi veya **otomatik karşıt tepki**, bağlantıları **sabote eder**
=> Böylece **öğrenme gerçekleşemez**.
- => Daha **üst düzey düşüncelerin** gerçekleşmesi neredeyse **imkânsızdır**.

Öğrencinin belirsizlik hissetme sebepleri:

- Verilen **görevin çok zor olması**
- Görevi anlatan **yönergelerin karmaşıklığı** ile
- Ne yapacağını **anlamayarak başarısız** olacağını **düşünme**
=> Öğrencinin **azminin kaybolmasına** neden olur.

Ne yapmalı?

* Alternatif olarak **yapıcı stres** veya **akış durumu** oluşturan sınıflar
=> **Olumlu bir öğrenme ortamı** oluşturur.

* Öğrenmede **seçim** şansı olan ve **karşılıklı saygı** rutinlere sahip sınıflar

=> Öğrenciler için **destekleyici** öğrenme çevreleridir.

=> **Bilinmeyen ve beklenmeyen** konularda **beklenti endişesini azaltır**.

3 SINIF İKLİMİ

Farklaştırılmış bir sınıfta tüm öğrenciler

* Kendilerini, **risk alma** konusunda ve **öğrendiklerini** veya **eksikliklerini ifade** edebilecek kadar **emin** ve **güvende** hisseder.

Not: Akademik yeteneği olan öğrenciler

- Kendilerinden **tüm bilgileri** bilmelerinin beklendiğini **düşünürler**.

- Beklentilere karşı tüm cevapları **biliyormuş gibi** davranırlar.

=> Bu, **stres** neden olabilir ve **öğrenime müdahale** edebilir.

* Öğretmenin **hayal kırıklığına** uğramış bir **ifadesi** veya **yorumu**

=> Yetenekli öğrencinin **anlamadığı** hususları **ifade etmesini önleyebilir**.

=> Tüm cevapları bilmeseler bile sınıfta kendilerini **güvende hissetmelidir**.

* **Risk** altındaki veya **düşük başarı** sergilediği düşünülen öğrenenler

=> Üzerlerindeki bu **etiketin beklentilerine** uygun davranırlar.

* Bir öğrenciye “**anladığı zaman**” **şaşıran** bir **ifade** ile bakmak

- Onun **anlamasının beklenmediği** anlamına gelebilir.

- Bu durum, **potansiyele bir sınır koyar**.

* Öğretmenlerin öğrencilere verdikleri **sözlü** ya da **yazılı geri bildirimler**

- Sadece **övgü** ya da **eleştiri** için değil olmalıdır

- Aynı zamanda **çaba** ve **kalicılığı güçlendirir** nitelikte olmalıdır.

* **Başarılı bir iyileştirmenin** her anı, bir **ömür boyu olumlu** değişiklik yapar.

* **Fiziksel ve duygusal atmosfer**

=> Sınıfın **fiziksel** özelliklerinden etkilenir.

-Uygun **aydınlatma**, **temizlik**, **düzenlilik** ve **öğrenci çalışmalarının paylaşımı** etkilidir.

* Öğrenci **başarısını kolaylaştırmak için**

=> **Bol** ve **uygun kaynaklar** gereklidir.

* **Toplumsal etkileşim ve zihinsel gelişme için**

=> Fırsatlar da olmalıdır.

* Sınıftaki **her öğrenci** çok **farklıdır**

* Herkesin kendini **güvende** hissetmesi gerekir.

=> Sınıflarda **iklim** ve **atmosfer öğrenme sürecinde önemli** rol oynar.

* **Birbirini önemseyen** - **destekleyen** - **taniyan** ve **saygı duyan** bir sınıf

=> **Farklaştırılmış** bir sınıfta esastır.

=> Alınan **görevler farklı olsa da** farklılıklara karşı daha **Hoşgörülüdürler**.

4 FARKLIlaştırILMIŞ ÖĞRETİMİ PLANLAMA

Farklaştırılmış Öğretimin Planlanma Aşamaları:

1) FÖY’ün **temel standartları** dersin **kazanımlarına** göre belirlenir.

- Yapılması **gerekler** ve **durumlar açıkça** belirlenmelidir.

* **Veri toplamak için => Biçimlendirici Değerlendirme Stratejisi** belirlenir.

2) FÖY’ün **içeriği**, **bilgi** ve **becerileri bütüncül** kazandıracak şekilde yapılandırılır.

3) Öğrencilerin **neyi bildikleri** ve **neleri öğrenmeleri** gerektiği belirlenir.

- Bu, beyindeki uzun süreli bellekte depo edilmiş ön bilgilere ulaşmayı sağlar.

4) **Bilgi** ve **beceriler** ile bunları **kazanmaları** için **neler gerektiğini** belirlenir.

- Bu aşamada bilginin küçük grupla mı yoksa büyük grupla mı edinileceğine;

- Öğretimin **ilgi alanı** veya **hazır bulunuşluk** temelli olacağına karar verilmelidir.

5) Öğrencilerin bildiklerini **göstermelerine fırsat** sağlanır.

- Bunu yaparken onlara **seçenek** sunulmalıdır.

* Gerekli bilgiyi gösteren **kaliteli** bir **biçimlendirici değerlendirme** aracı seçilir.

* En **etkili sonuç değerlendirmenin** ne olacağı ve **nasıl puanlanacağı** belirlenir.

Tüm bu aşamalar,

=> Öğrencilerin **farklılaşan** derecedeki **öğrenme tercihleri**,

=> **Çoklu zekâları** ve **kişisel ilgilerini dikkate almamız** gerektiğini gösterir.

“**Tek beden herkese uymaz.**” uygulama teması,

=> FÖY’ün bir **ihtiyaç** olduğunu ortaya koymaktadır.

PROGRAM TÜRLERİ VE PROGRAM GELİŞTİRME

1. GİRİŞ

Eğitim,

- Eski çağlardan beri **filozofları** ve **bilim** insanlarının **tartıştığı** bir kavramdır.

- İnsanların temel bir etkinliğidir.

- **Toplumsal** ve **kültürel** yapıyla yakından **ilişkilidir**.

- Birçok **disiplini etkiler** ve onlardan **etkilidir**.

Eğitimin temel amaçları

-Bireyin **kendini gerçekleştirme** ve de topluma **yararlı** olmasını sağlamaktır.

(Bireyin **toplumsallaşmasını** sağlamak)

Toplumlara

=> **Eğitim** yoluyla **kültürel mirasını** yaşatır ve **devamlılığını** sağlar.

GÜTEK:“ Eğitim, en genel anlamıyla bireyi **kültürel yaşama hazırlayan tüm sosyal süreçleri** içerir.”**der.**

- 4 -

Eğitim Programları

=> **Eğitimin işlevlerinin gerçekleştirilmesinde** önemli bir role sahiptir.
=> **İnsan, toplum** ve onun bir çıktısı olan **kültür** ile sürekli **ilişki** içindedir.
- **Dinamik** bir nitelik taşır.

Eğitim Programlarının Şekillenmesini Etkileyen Önemli Etmenler:

- Toplumun ulaşmak istediği genel **hedefler**,

- Hükümet **politikaları**,

- Birey ve toplumun **gereksinimleri** ve bu gereksinimlerdeki **değişim**,

- Bilimsel ve teknolojik **gelişmeler** ...

2. EĞİTİM PROGRAMININ TANIMI

Alanyazın: Literatür

* **Eğitim programının** tanımı alanyazında (Literatür) çok çeşitlidir.

BOBBİT

* **Eğitim programının** temel **sorunlarını** işleyen **ilk** kitabı yazdı (1918)

- “ Latince “yarış alanı” ve “yarış” anlamından yola çıktı.

BOBBİT’ e göre Eğitim Programı:

“ Çocuk ve gençlerin **yapmaları** ve **deneyimlemeleri** gereken şeylerin **toplamıdır**.”

- Yetişkinlerin yapması gereken şeyleri iyice yapabilme becerisi geliştirmek ve

- Her açıdan yetişkinlerin olması gerektiği gibi olmak amaçtır.

TYLER

- **Eğitim programları** alanında önemli çalışmaları vardır.

TYLER’ e göre Eğitim Programı:

“ Öğrenci **yaşantılarının bütünüdür**”

* Öğrencilerin bu **yaşantıları**

- **Geçmişte** ya da **şu andaki uygulamalar** ile

- Bilimsel ve kuramsal çalışmalardan elde edilen **amaçlar** doğrultusunda

biçimlenmiştir.

ENGLISH

ENGLISH’ e göre Eğitim Programı:

“ Bir **doküman** ya da **plandır**.”

* Bu **doküman** ya da **plan:**

- Öğretmenlerin öğrencilere öğretmesi gereken **içeriği** ve **yöntemleri** içerir.

POSNER

POSNER’ e göre Eğitim Programı:

“ Öğrenme **ürünleri dizisidir**.”

* Bu **Öğrenme ürünleri**

-Hem **öğretmene** hem de **değerlendirme sürecine karar vermeye** imkan sağlar.

ORNSTEİN ve HUNKİNS’ e göre Eğitim Programı:

“ Bir **çalışma alanıdır**.”

* Bu **çalışma alanının**

- Kendine özgü temelleri, bilgi alanları, araştırma yaklaşımları, kuramları, ilkeleri ve uzmanları vardır.

Eğitim programı kavramı

- **Türkiye’deki araştırmacı** ve **düşünürler** de çeşitli biçimlerde tanımlar:

VARİŞ

- Eğitim programları alanının **öncüsüdür**.

VARİŞ’ e göre Eğitim Programı:

“Tüm **faaliyetleri kapsar**.”

* Bu **faaliyetler**

* Bir **eğitim kurumunun**;

- Çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı

- **Millî eğitimin** ve **kurumun** amaçlarının **gerçekleşmesine dönüktür**.

ERTÜRK

- **Program geliştirme** alanına önemli **katkıları** sağlamıştır.

ERTÜRK’ e göre Eğitim Programı:

* **Eğitim programı kavramı** yerine “**Yetişek**” kavramını kullanır.

“**Yetişek**” kavramını kullanarak açıklar:

* **Yetişeği** “Düzenli eğitim durumlarının tümüdür.”

* Bu **eğitim durumları**

- **Belli öğrencileri belli bir zaman** süresi içinde **yetiştirmeye** yöneliktir.

SÖNMEZ

* **Sönmez** de * **Eğitim programı kavramı** yerine “**Yetişek**” kavramını kullanır.

SÖNMEZ’ e göre Eğitim Programı:

“**Yetişekler**,

- Öğrencide gözlenmeye karar verilen **hedef** ve **davranışları**,

- Onların **içerikle bağlantısını**, **eğitim** ve **sınama durumlarını** kapsar.”

Bu tanımlara göre **eğitim programları**

a) **Öngörüşel** b) **tanımlayıcı** (betimsel) c) **Öngörüşel- tanımlayıcı** (betimsel)

a) **Öngörüşel tanımlar**

- Genel olarak bir **reçete** gibi neyin olması **gerektiğini** ele alan tanımlardır.

b) **Tanımlayıcı ya da betimsel tanımlar**

- Çoğunlukla **edinilmiş yaşantılara** (geçmişe) **vurgu yapar**

* **Eğitim programı**

- Toplumların **temel değerleri, anlayışları** ve **beklentileri** üzerine **temellendirilir**.

DEMEUSE ve STRAUVEN'e göre **Eğitim programı**

“Bütüncül bir bakış açısı sunar.”

* Bu **bakış açısı**

- Planlı bir biçimde ulaşılması beklenen **sonuçlara göre**
- **Öğretimin düzenlenerek uygulanmasına** yol gösterir.

Eğitim Programının “Ne Olduğuna” (Nedir?) İlişkin Yorumlar:

-- Hewitt -- Demeuse ve Strauven -- Oliva
-- Ellis -- Ornstein ve Hunkins

Eğitim Programı Nedir? Tanımları:

- **Siyasi bir araçtır.** (**Topluma bağlılığı artırmaya** çalışan bir araç)
- Hizmet etmekte olduğu **toplum** ve **kültürünün** bir yansımasıdır.
- **Toplumsal etkinliklerin** bir sonucudur.
- Aralıksız çalışan bir **yeniden düzenleme** sürecidir.
- **Ne öğrenildiğidir.**
- Okulda alınan **tüm derslerdir.**
- Öğretme ve öğrenmeyi **aydınlığa kavuşturan yapıdır.**
- Öğretmen ve öğrencinin ellerinde **hayat bulan bir varlıktır.**
- Eğitimin **kalbidir.**
- Okullaşmanın **özüdür** ve okulun **varoluş** sebebidir.

Not: Eğitim programı tanımlarına bakılınca sınırları çizilmesi zordur.

ORNSTEİN ve HUNKİNS'e göre:

* *Bir kişinin eğitim programı kavramı ne kadar **keskin** ve **netse**
=> **Öğrenme-öğretmeyle** ilişkili faktörleri **yok sayma** ve **gözden kaçırma** eğilimi o kadar **büyük**tür.*

Eğitim programı Tanımlarının Ortak Noktaları:

- Öğrenme çıktılarını **belirleyecek** değerlendirme etkinliklerini **kapsayan** bir sistem
- **Öğretmenlere yol gösteren bütüncül** bir sistem olduğu görülmektedir.

Eğitim programı Yapısı

* Bir **programın** birbiriyle ilişkili 4 (dört) **öge** üzerine kurulu yapısı vardır:

1. Amaç/hedef (**niçin**)
2. İçerik (**ne**)
3. Öğretme-öğrenme süreci (**nasıl**)
4. Ölçme ve değerlendirme (**ne kadar**)

Program kavramına ilişkin tanımlarda farklılıkların olması

=> **Programın** oldukça **kapsamlı** ve

=> **Tek bir biçimde açıklanamayacağı**nın bir göstergesidir.

3. PROGRAM TÜRLERİ

* Araştırmacılarca **tanımlanmış** çeşitli **program türleri** gündeme gelmiştir:

=> Programın **dinamik** bir **yapıya** sahip olması ve

=> **Kavramsallaştırma** çalışmalarının **sürekliliği** buna sebeptir.

Bu **sınıflandırmaların**

- Kimisi **işlevine** odaklanırken kimisi ise **hiyerarşik** bir **bakışı** ortaya koyar.

PROGRAM TÜRLERİNE İLİŞKİN YAPILAN **SINIFLANDIRMALAR:**

EİSNER

a) **Açık** prog. b) **Dolaylı** prog. c) **Örtük** prog. d) **İhmal edilen** prog.

POSNER

a) **resmî** p. b) **uygulanmadaki** p. c) **örtük** p. d) **ihmal edilen** p. e) **ekstra** p.

CRAWFORD

a) **yazılı** program b) **öğretilen** program c) **test edilen** program

ENGLISH

a) **resmî** program b) **resmî olmayan** program c) **örtük** program

GLATTHORN

a) **önerilen** p. b) **yazılı** p. c) **öğretilen** p. d) **desteklenen** p.
e) **test edilen** p. f) **öğrenilen** p. g) **örtük** p.

SÖNMEZ ve ALACAPINAR

a) **resmî** yetişek b) **örtük** yetişek c) **karşıt** yetişek d) **ek** yetişek.

RESMÎ PROGRAM:

* **Resmî** metinlerde **açıkça** belirtilen biçimde **geliştirilir**.

* **Hedefleri, konuları** ve işleniş **sırasını**; araç gereçleri ve değerlendirmeyi içerir.

* Ders planı hazırlama konusunda **öğretmene temel** oluşturur.

* En **temel** özelliği, **belli** bir **kapsamının** ve **düzeninin** olmasıdır.

SÖNMEZ ve **ALACAPINAR**'a göre:

* En **geçerli** olanı **devlet** tarafından **hazırlanıp eğitim bakanlığınca yürütülendir**.

* Bu yönüyle eğitim programı **hukuki** bir **nitelik** de taşır.

* **Okul**, eğitim programında **neyin öğretilmesi** gerektiğini önerir.

* Anayasa ile ilgili yasalar temel alınarak bu program oluşturulur.

* **Ülkemizde**

- **MEB** tarafından tüm eğitim basamakları için geliştirilen programlar buna **örnektir**.

- Bu yönüyle de **zorunlu** bir özellik gösterir.

UYGULAMADAKİ PROGRAM:

* Uygulanması planlanan **eğitim programı uzmanlar** tarafından **önerilir**.

* Programın **uygulanması** sırasında asıl **kararı öğretmen verir**.

* Bu program çeşitli şekillerde **adlandırılır**:

- **Uygulanan** - **Dolaylı**, - **İşevuruk**, - **Gerçekleşen / öğretilen program**

* U.P., **resmî** programın **uygulanışında ortaya çıkar**.

* Öğretmen tarafından gerçekten uygulanan bir programdır.

* U.P öğretmenin **gerçekte ne öğrettiğini**

* **Önemini** öğrenciye **nasıl ilettiğini** ve

* Öğrencilerin gerçekte **nelerden sorumlu** olduklarını **kapsayan** bir programdır.

TEST EDİLEN PROGRAM:

* Öğretmen, eğitim kurumları/ devlet tarafından hazırlanan sınavlarda

=> **Ölçülen öğrenmeleri kapsayan** program türüdür.

* **En önemli özelliği**

=> **Sınavlardaki ölçme** araçlarında **hangi amaçların** öngörüldüğü ve

=> **Hangi sorularla** ortaya çıkarılmasının çalışıldığıdır.

ÖRTÜK PROGRAM:

* **Gizli, saklanan** ve **informal** program olarak da adlandırılır.

* **Resmî/formal** program **dışındadır**.

- **Yazılı** ve **resmî değildir**.

- **Farklı hedeflerin** kazanılmasını sağlar.

* Ö.P. açıkça **belirtilmediği** hâlde

=> Öğrencilerin **bilişsel** ve **duyuşsal** davranışlarını **etkiler**.

Örtük Programın Kapsamında:

- **Eğitim sistemleri, okulun yönetimi ve yapısı-kuralları, disiplin anlayışı, okul ile çevre ilişkileri, öğretmen-yönetici-öğrenci ilişkiler vb. tutum ve davranışlar vardır.**

=> Bu program; **öğretmenin, okulun, toplumun norm** ve **değerlerini** içerir.

İHMAL EDİLEN PROGRAM:

* **Resmî** programda **yer almasına karşılık** uygulamaya **konmaz!**

(göz ardı edilir, üstünkörü geçilir ya da atlanır)

Nasıl ele alınabilir?

- Öğrencilere sunulmayan **seçenekler**

- Öğrencilerin bilemeyecekleri **bakış açıları**

- Zihinsel dağarcıklarında olmayan **kavramlar** ve **beceriler** olarak ele alınabilir.

=> Öğretilmeyen **konuların neden göz ardı edildiği** ile ilişkilidir.

Programın ihmal edilmesinin nedenleri?

- **Sınav sistemi, veli, öğretmen beklentileri, okulun fiziki olanakları, okulun bulunduğu bölge ...**

EKSTRA PROGRAM:

* Okulun **dışında** yapılması **planlanmış** her türlü **deneyim** ve **etkinlikleri içerir**.

(*Spor karşılaşmaları, halk oyunları, sinema, tiyatro, konferanslar, sergiler ...*)

Resmî programdan Farkı?

1) **Gönüllülük** esasına dayanır.

2) Öğrencilerin **ilgilerine** cevap verir niteliktedir

DESTEKLENEN PROGRAM:

* Programın desteklenmesi için sağlanan **kaynakları** içeren bir programdır.

(*Ders kitabı, ders saati, sınıf sayısı, derse ayrılan süre...*)

ÖNERİLEN PROGRAM:

* **Bilim insanları** ya da **meslek kuruluşlarının** **hazırlanan** program türüdür.

* Bu program **Türk Eğitim Demeği (TEDMEM, 2015)**'nin hazırlayıp sunduğu

=> **“Ulusal Eğitim Programı 2015-2022”** örnektir

KARŞIT PROGRAM:

* **SÖNMEZ** tarafından oluşturuldu.

* **Resmî programın** **hedeflerinin tam karşıtı savunmaları** yetiştirme amaçlıdır.

* **Örtük programdan** farklı olarak bu program **resmî programa tamamen karşıdır**.

* **Eğitim Programları**yla ilgili Bir Diğer **Sınıflandırma:**
a) Eğitim Programı b) Öğretim Programı c) Ders programı

a) Eğitim programı:

* Kurum içi ya da kurum dışı **tüm etkinlikleri** kapsar.
(*Bu etkinlikler Milli Eğitim Bakanlığına /eğitim kurumlarında yer alır.*)
* E.P. **en genel** programdır.
* **Öğretim** ve **ders programları**nın **çerçevesini** oluşturur.

b) Öğretim programı:

* **Öğrenme-öğretme** etkinliklerinin **planlanması** ve **uygulanması**nı kapsar.
* **Eğitim programı** içinde yer alır.

c) Ders programı:

* **Öğretim programındaki** matematik, Türkçe gibi bir **ders** ya da **kursun**
=> Amaçlarını, içeriklerini, öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçlerini **kapsar**.
Not: Eğitim programlarıyla ilgili dikkate alınması gereken en önemli nokta
* Programın kapsamı ya da türü ne olursa olsun
=> Öngördüğü **hedefleri gerçekleştirebilme gücü** ve
=> Program türleri arasında **uyumun sağlanabilmesidir**.
* Bu iki özellik (gerçekleşme düzeyi ve program uyumu)
=> **Etkiliğin** temel göstergeleri
(*Bu da programların sürekli bir biçimde geliştirilmesi gerekliliğini gösterir*)

4. PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

HEWİTT'e göre Eğitim Programı:

* **Eğitim Programı**
- **Geliştirme** ve **bilgiye katkı** sürecini **temsil eder**.
- Eğitim süreçlerinin planlı ve sistemli olmalarını sağlar.
- **Durağan olamaz!**

ORNSTEİN VE HUNKİNS 'e göre Eğitim Programı:

* **Eğitim Programı**
- **Dinamik** olmaları gerektiğini savunur.
- Ulaşılmaya çalışılan bir **hedef olmadığını** söyler.
- Bir **yolculuk** olarak düşünülmesi gerektiğini belirtir.

DEMİREL 'e göre Program Geliştirme Tanımı:

* Eğitim programının öğeleri arasındaki **dinamik ilişkiler** bütünüdür.

* **Eğitim programının öğeleri:**

(*Program geliştirme bir aşamalı süreç'tir.*)

a) **Hedef** (amaç) b) **içerik** c) **öğretme-öğrenme süreci** d) **ölçme** ve **değerlendirme**

ETKİLİ BİR PROGRAM GELİŞTİRME:

* **Programı oluşturan**

- Felsefeyi, - Amaçları,
- Hedefleri, - Öğrenme deneyimlerini,
- Öğretim kaynaklarını - Değerlendirmeleri yansıtmalıdır.

* Kolay bir **süreç** ya da **iş değildir**.

* Öncelikle **bilimsel** bir **etkinliktir**

* **Araştırmaya dayalıdır**.

* Aynı zamanda bir **ekip işidir**.

* **Türk eğitim sisteminde**

- **Eklektik** (seçmeci) bir **anlayış** içeren
- **DEMİREL** tarafından geliştirilen Program **modeli** temel alınmıştır.

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ (Aşamaları)

- 1) Planlama 3) Deneme
- 2) Tasarlama 4) Değerlendirme 5) Programa Süreklilik Kazandırma

1. PROGRAMIN PLANLANMASI

* Programın planlanması

- Gerekli olacak **unsurları, biçimleri belirler**
- Tüm **etkinliğe** ya da **sürece** **kuş bakışı** bir **görünüm** sağlar

* Geliştirilecek programa ilişkin birtakım **kararların** alınması beklenir.

* Kimlerin, **hangi amaçla** yer alması gerektiğine **karar verilir**.

* **Bu aşamada kimler vardır? (Çalışma Ekibi)**

- Geliştirilecek programla ilgili **konu alanı uzmanları**,
- Programın **geliştirilmesine** karar veren **yetkililer**,
- Programın tasarımında **etkili olan** ve kararlara **yön veren kişiler**,
- Konuyu farklı açılardan irdelemeye **destek olacak danışmanlar**

Ayrıca:

- Öğretmenler, öğrenciler, sivil toplum örgütleri üyeleri (doğrudan ya da dolaylı)

* **Çalışma ekibi** belirlendikten sonra

- => **Çalışma Planı** yapılır ve bazı kararlar alınır:
 - Bu çalışmaların **ne kadar sürede** gerçekleştirileceği,
 - **Sürecin** hangi **aşamasında** hangi **adımların izleneceği**,
 - Bu sürecin **ne kadar sürede** tamamlanacağına ilişkin kararlar alınır.

* Sürecin **en kritik** aşaması olan **gereksinimlerin** belirlenmesi süreci **planlanır**.

- Bu gereksinimler **tasarıya** temel teşkil edecek biçimde olmalıdır.

TYLER

* **Gereksinim belirleme (ihtiyaç analizi) TYLER** tarafından gündeme getirildi.

=> **Gereksinim belirleme (ihtiyaç analizi)** Nedir?

- **Bireysel** ve **kurumsal gelişimi** sağlama,
- **Sorunları** ve **ihtiyaçları** **tespit** ederek **uygun çözüm yolları** bulmadır.

MASLOW'a göre bireyleri **güdüleyen** en temel şey **gereksinimler**dir.

*Bu gereksinimler programların **geliştirilmesi** sürecine **kaynaklık** eder.

* **Gereksinimler** sadece **bireylerle** ya da **öğrenenlerle sınırlı** bir süreç **değildir**:

- **Toplunun,** - **Konu alanının,**
- **Uygulayıcıların,** - **Doğanın gereksinimleri** de söz konusudur.

* **Gereksinim belirleme (ihtiyaç analizi)**

- **Zaman alıcı, maliyetli** ve **yorucu** bir süreçtir.

* **Beklenenlerle var olanların** bir **karşılaştırması** yapılır:

- **Planlama** yapılır, - **Veriler toplanır,**
- **Analiz** edilir - **Raporlanır.**

=> Bunun için

- **Testler**, konuyla ilgili **raporlar, ölçekler, görüşme** ve **gözlemler kullanılabilir**.

2. PROGRAM TASARISININ HAZIRLANMASI

* Programın **öğelerini** kapsar.

Eğitim programının öğeleri:

a) **Hedef** (amaç) b) **içerik** c) **öğretme-öğrenme süreci** d) **ölçme** ve **değerlendirme**

* **Bu aşamada**

- Bu çalışmanın **neden** yapıldığı,
- Ulaşılmak istenen **çıktıların neler olduğu,**
- **Sürecin nasıl işleyeceği**
- **Amaçlara** ulaşıp ulaşılmadığının **nasil anlaşılacağı** soruları **yanıtlanır**.

Tasarı hazırlama sürecinde önemli olan:

=> Gereksinimlerin **iyi analiz** edilmesi

=> Programın

- Tüm öğelerinin birbirini **destekleyecek,**
- Temel alınan **felsefi** görüşü **yansıttacak,**
- Gelişim özelliklerini **dikkate** alacak bir biçimde **hazırlanmasıdır**.

3. PROGRAMIN UYGULANMASI

* Tasarlanan **eğitim programının gerçekleştirilebilirliğini** belirlemek için

=> Bir **deneme uygulamasına** ihtiyaç vardır.

HEWİTT'in (2018) de belirttiği gibi

* Bir eğitim programının **pilot uygulamasının** amacı

=> Gerçekte **nasil görüldüğünü** anlayabilmektedir.

Burada önemli soru

=> **Deneme uygulamasının nerede** ve **nasil yapılacağına** karar verilmesi ve
=> Uygulamanın **planlanmasıdır**.

Uygulama sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer **nokta:**

=> **Değişime karşı** oluşabilecek **dirençleri** öngörebilmek ve
=> Bu dirençleri **ortadan kaldırmaya** yönelik **önlemleri** alabilmektir.

4. PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

* Programın **etkililiği** hakkında **karar verme süreci** olarak **adlandırılır**.

* **Program geliştirme** çalışmalarının **sürekliliğinin** bir parçasıdır.

* **Değerlendirme sürecinde**

- Programın tüm öğeleri ve bu öğeler arasındaki ilişkiler değerlendirilir
- Uygulama süreci incelenir
- Programın çeşitli açılardan (amaçlara ulaşma düzeyi, uygunluk...) incelenir.

* **Bu sürecin sonunda**

- **Program olduğu gibi** uygulamaya konabilir,
- **Geliştirilerek uygulamaya** başlanabilir ya da
- **Sonlandırılabilir**.

5. PROGRAMA SÜREKLİLİK KAZANDIRILMASI

* Program geliştirme => **döngüsel** bir süreçtir.

* Programın **sürekli geliştirilmesinin** temel **gerekçeleri** Nelerdir?

- 1) **Değişimin kaçınılmazlığı**
- 2) Gereksinimlerin **çeşitlenmesi**
- 3) Programın **dinamik** bir yapıda olması

* Bir program nasıl **etkililik kazanır?**

=> Uygulamada elde edilen **verilerle** geliştirildikçe **etkililik** kazanır.

=> Bunun gerçekleştirilmesi **araştırma-geliştirme** çalışmaları ile **mümkündür**.

1. Giriş

- Eğitim sisteminde yapılan **değerlendirmeler**
=> **Rastgele** alınmış **kararlara dayandırılmaz!**
- Eğitimde **niteliğin artırılmasında Neler Etkilidir?**
1) **Çağın gereklerine uygun** programların **geliştirilmesi**
2) **Amaçlara uygun öğretim etkinliklerinin** planlanması ve **uygulanması**
- Hazırlanan **programların** ve **planlanan** öğretim **etkinliklerinin**
- Bu gerekliliğe uygun olup olmadığı ya da **ne düzeyde** uygun olduğu **sorularına**
=> **Ancak değerlendirme** sürecinde **cevap** verilebilir.

2. Program Değerlendirmenin Amacı ve İşlevi

- Değerlendirme**, en genel tanımıyla bir **karar verme** sürecidir.
- Program **değerlendirmede** de **anahtar sözcük** “**karar verme**”dir.
- Bu **karar verme** süreci birtakım **sorulara cevap** aranmasını **gerektirir**.

BARNES bu **soruları** şu şekilde açıklar:

- “Ne değerlendirilecek?”
- **Niçin** ve **nasıl** değerlendirilecek?
- **Kim / kimin için** değerlendirilecek?
- **Nerede** değerlendirilecek?
- **Ne zaman** değerlendirilecek?”

Bu **sorulardan** her birine verilen **cevaplar**
=> Programın **etkilliliğini** belirlemede **önemli bilgiler** sağlar.

ERTÜRK’e Göre Program Değerlendirme

- Programın istenen davranış değişikliğini gerçekleştirmekte
=> **Başarılı** olup olmadığının **belirlenmesidir**.

VARIS’a göre Program Geliştirme ve Değerlendirme

- İç içe** yürütülen bir **süreçtir**.
- Değerlendirme**
- Bir program **geliştirme** faaliyetinin önemli bir **aşamasıdır** ve
- **Sürekli** bir **yönünü** oluşturur.
- Alınan dönütler** programın **daha iyi geliştirilmesi** için kullanılır.

POSNER’e göre Program Değerlendirme

- Belirli** bir **amaç** doğrultusunda yapılan incelemelere dayalı olarak
- Programın **değerinin belirlenmesidir**.

ORNSTEİN ve HUNKİNS’e Göre Değerlendirme

- Bir **konu** hakkında **karar vermek için bilgi toplama** sürecidir.
- Bu **süreç** aşağıdaki yöntemleri içerir:
- **Nitelikli** bir **yargılama** için **standartların** belirlenmesi,
- **İlgili bilginin** **toplanması** ve **karar verme süreci** için **standartların uygulanması**

OLİVA’ya Göre Program Değerlendirme

- Bilimsel temelleri** olan **bilgi toplama sürecidir**.
- Bu sürecin başarısında 3 (üç) önemli **nokta** vardır:
1) **Soru** sormak 2) **Doğru soru** sormak 3) **Doğru soruları doğru insanlara** sormak

WİLES ve BONDİ’ye Göre Program Değerlendirme

- Program değerlendirme** çeşitli çalışmaları kapsayan bir **süreçtir**.
- Bu süreçte** aşağıdaki **çalışmalara** yer verilmelidir:
1) Değerlendirilecek **programa** ve ne tür **verilerin** değerlendirileceği
2) Hazırlanan programın **geçerliliği** hakkında **veri toplanması**,
3) Verilerin **çözümlemesi** ve **sonuç çıkarılması**
4) Geliştirilen **programın yürütülmesine** ilişkin **kararın** alınması

MELROSE’ye Göre Program Değerlendirme

- Bir programın**
- Değerini – yararlılığını ya da
- Bireye, gruba, hizmet sunulan kuruma(grup) **uygunluğunu** belirleme **sürecidir**.
- Melrose’a göre bu yargılama süreci**
- Toplanan **kanıtlara**,
- İlgililere yöneltilen **sorulara** ve
- Bu işi gerçekleştirilenlerin **değer yargılarına**
=> **Bağlı olarak değişiklik** göstermektedir.

Yapılan tanımlara göre program değerlendirme:

- Eğ. kurumlarının **çağın gereklerine uygun** bireylerin yetiştirilip yetiştirilmediğini, (Bireylere **istendik davranışların** kazandırılıp kazandırılmadığını)
- Kazandırılmamışsa **nedenlerini** bulmayı amaçlayan
- Verilerin toplanarak **bilimsel ölçütlerle** göre **yorumlanmasını** içeren
=> **Kapsamlı** bir **süreç** olarak **açıklanabilir**.

Program değerlendirmenin tarihsel gelişimi

- İlk değerlendirme** çalışmaları
=> Öğrenci **başarılarının belirlenmesi** amacıyla yapılmıştır.
- Ancak **yapılan tanımlardan** yola çıkarak
=> **P.D.** sadece **öğrenci** başarıya yönelik değerlendirmelerle **sınırlı kalmaz!**
- **Başka amaçlar** da söz konusudur. →

Örneğin Programın (Program değerlendirmenin Başka amaçları)

- Bir ya da birden fazla “**ögesinin**” **işlevselliğini tartışma**,
- Programın amaçlarına ulaşma düzeyini belirleme,
- İçeriğin uygunluğuna karar verme,
- Uygulanan öğretim ve değerlendirme yaklaşımlarının etkililiğini belirleme gibi...
- Güçlü** ve **zayıf** yönlerini ortaya çıkarma
- Sorunları tanımlama**,
- **Gereksinimleri** ve eğitimde **kullanılacak kaynakları** belirleme
- Karar vericileri bilgilendirme**
- Uygulayıcılara** kendi uygulamalarına ilişkin **dönüt** verme
- Bilim ve teknolojinin ürettiği **gelişmeleri takip edebilme**

=> **Sürecin** sonunda alınan **karar**

- Programın**
- **Olduğu gibi sürdürülmesine**
- **Geliştirilmesine** ya da
- **Sonlandırılmasına** karar vermede **kritik** bir **öneme** sahiptir.

Programların değerlendirilmesinde

=> **Dikkate** alınması gereken **kavramlardan** biri de **bağlamdır**:

- Bir programın **işlevsel** olması
- **Gereksinimlere** gerçekçi **yanıt verebilmesi** için
(Değerlendirilmesi ve geliştirilmesi sürecinde)
=> **Bağlamsal durumun analiz edilmesi** son derece **önemlidir**.

Bağlam

- Bir **olay** veya **durumun ilişkiler örüntüsü**dür.
(sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik, siyasal, yasal, tarihsel, psikolojik ve felsefi)

Eğitim programlarının bağlamı

- Programın aşağıdaki kapsamlarında **belirlenir**:
- **Amaç-içerik-eğitim** durumları
- Eğitim **felsefesi**, **psikolojisi**, **sosyolojisi** (Ölçme ve değerlendirme boyutlarının esas aldığı)
- **Öğrenme-öğretme kuramları**

Sonuç olarak bir programın değerlendirilmesi

=> **Önemli işlevleri** yerine getirmede kullanılabilecek bir **araçtır**:

- Durumu **Belirleme** - Gözden geçirme
- **Karşılaştırma** - Gereksinimleri belirleme
- Amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını saptama **aracıdır**.

* **Nitelikli** bir **değerlendirme süreci** için

=> **Değerlendirme yöntem** ve **yaklaşımlarının** iyi **bilinmesi**

=> **Doğru** bir biçimde **uygulanabilmesi** oldukça **önemlidir**.

3. PROGRAM DEĞERLENDİRME SÜRECİ

* P. D. uygulanmadan sonraki **gelişigüzel** bir **işlem değildir**:

Değerlendirme

- Programı **geliştirmek** amacıyla elde edilen **verilerin bir araya** getirildiği
- **Yargıya** varıldığı **sistematik** bir **süreçtir**.

YÜKSEL ve SAĞLAM (Değerlendirme Süreci)

- Bu sürecin temel **aşamalarını 3(üç)** aşamayı içeren bir **bakış açısıyla** inceler.
(Program değerlendirme **yaklaşımlarından** ve **modellerinden bağımsız** olarak)
1) **Planlama** 2) **Uygulama** 3) **Değerlendirme**

PLANLAMA:

- * Program **değerlendirmede** **ilk basamak** **sistematik** bir **planlama**dır.
- Bilimsel bir **sürecin** izlenir
- Değerlendirme **amacına** ve **veri toplama yöntemlerine** karar verilir
- **Bağlam tanımlanır**
- **Ölçme araçları hazırlanır**
- **Nasıl** ve **ne şekilde** **uygulanacağı** kararlaştırılır.

Planlama aşamasında

- Öncelikle **değerlendirme amacına** karar verilir.
- **Başlangıç** noktası ve
- **Neyin** değerlendirileceği tanımlanır.
=> Bu **amaç**
- Öğrenci **başarısının izlenmesi**
- Programın **aksayan yönünün** belirlenmesi
- Eğitim **gereksinimlerinin** **saptanması** olabilir.

Amaçlar iki doğrultuda oluşturulabilir:

- Öğretmen, öğrenci, yönetici**, sorumlu **karar organı** vb. paydaşlarca
- Değ. sonuçlarını kullanacak **bireylerin** **gereksinimleri** doğrultusunda

Değerlendirme sürecinin en **önemli kısmı** (**Yüksel** ve **Sağlam**’ göre)

- => Değerlendirmenin **neden** yapılacağı,
- => Bulgularının **hangi amaçla** ve kim tarafından kullanılacağı,
- => Daha önce **değerlendirilip değerlendirilmediği**,
- => **Maliyeti** gibi konuların açıklığa kavuşturulmasıdır.

Peşinden yine bir **kritik kararın** alınmalıdır:

=> **Değerlendirmeyi yürütecek değerlendirmeci kim olmalıdır?**

* Program değerlendirme sürecini **Dış** ve/veya **iç değerlendiriciler** yürütür.

- Dış değerlendiriciler** - Değerlendirilen bağlamın **dışında** **iç değerlendiriciler** - Programın **içinde** kişilerdir.
- Projeye ilgisi **olmayan**
- **Bağımsız** kişiler

* Değerlendirilecek programa göre **biri** ya da **her ikisi** sürecin bir parçası olabilir.

Değerlendirme Yaklaşım ve Modellerine Karar Verilmesi

* Planlama aşamasında **önemli** görülen boyutlardır.

*** Program değerlendirme yaklaşım ve modellerinde**

- Süreç, **sistemati**k bir biçimde **izlenmeli**,
- Teorik ya da **kuramsal** bağlamda nelere **dayandığı** ortaya **konmalıdır**.

Planlamanın sonraki aşamasında (istenen değerlendirme)

=> **Soru** ve **ölçütlerinin** belirlenmesidir.

Değerlendirme sorularının belirlenmesinde

1. Değerlendirme **amacından**,
2. Kullanılacak **değerlendirme yaklaşımından**,
3. Uzmanların **deneyimlerinden**,
4. **Değerlendirmecilerin görüşlerinden** yararlanılabilir.

Planlama kapsamında başka nelere karar verilir?

1. Değerlendirici ya da **değerlendirmecilerin araştırma yöntemine**
2. **Katılımcılara**
3. **Veri kaynaklarının neler** olacağına
4. **Verilerin nasıl bir süreçte toplanacağına**
5. **Analizin nasıl yapılacağına** ...

Planlamanın son aşamasında

1. **Değerlendirme** uygulaması **planlanır**
2. Bir **iş akışı** oluşturulur. (süreci etkili bir biçimde sürdürmek için)

UYGULAMA:

* **Planlamadan** sonraki **değerlendirme süreci**dir.

1. **Planlama** aşamasında alınan **kararlar** işe koşur.
2. Değerlendirilecek **durumun anlaşılmasına yönelik veriler toplanır**.

(*Hazırlanan veri toplama araçları kullanılır*)

* Bu süreç tamamıyla **bilimsel anlayışa** dayalı olmalıdır.

Veri toplama araçları

* **Araştırma yöntemi** çerçevesinde **belirlenir**.

(*Sınav sonuçları, ölçekler, testler, gözlemler, görüşmeler - konuyla ilgili doküman inceleme...*)

3. Uygulamanın son aşaması **raporlaştırma**dır.

DEĞERLENDİRME:

* **Program değerlendirmenin son aşaması yine değerlendirme**dir.

* **Değerlendirmenin değerlendirilmesi**

- **Değerlendirme** süreci **analiz** edilir. (*Meta değerlendirme*)
- Değerlendirmeciler de **öz değerlendirme** yapmasına katkı sağlar.

ORNSTEİN ve HUNKİNS 'e göre değerlendirme süreci

* Çoğu araştırmacı tarafından **kabul** gören bir **dizi adım**dır.

* **Değerlendirici** bir **eylem planı** yapmalıdır.

DEĞERLENDİRME SÜRECİNDEKİ ADIMLAR:**1. Değerlendirilecek programdaki olguya odaklanma:**

- **Ney** değerlendirilecek
- **Hangi tasarım** kullanılacak

2. Bilginin toplanması:

- Gerekli **bilgi kaynakları** tanımlanır
- Buna göre **bilgi toplanır**

3. Bilginin organize edilmesi:

- Hedef kitle bilgiyi yorumlar ve kullanır. (yararı)

4. Bilginin analiz edilmesi:

- * Değerlendirmenin odağına
- Uygun **analiz tekniğini** seçme ve **uygulamayı** içerir.

5. Bilginin raporlaştırılması:

- Elde edilen sonuçlar **raporlaştırılır**. (*Bilimsel ölçütlere uygun bir biçimde*)

6. Bilginin sürekli olarak gözden geçirilmesi:

- Program **değerlendirmenin sürekliliğini** vurgulanır.

4. PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ VE YAKLAŞIMLARI

=> Program değerlendirme **süreçlerinde Nelerden Yararlanılabilir?**

(*Süreçler: Planlama - Uygulama -Değerlendirme*)

1. Çeşitli **değerlendirme türlerinden**
2. Program **değerlendirme yaklaşımlardan**

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ (Değerlendirme biçimine göre)

1) **Formal değerlendirme** 2) **İnformel değerlendirme**

1) Formal değerlendirme:

* **Sistemati**k bir **süreci** içerir.

- **Amaçlar** belirlenir
- **Nerede, ne zaman** ve **kim** tarafından **yapılacağına** karar verilir.
- **Veri toplama araçlarının geçerliği** ve **güvenirliğinin** incelenir.

* F.D. **yapılandırılmış** bir **değerlendirme türüdür**.

* **Süreç** hakkında **uzmanlık** gerektirir.

2) İnformel değerlendirme:

* **Sistemati**k olmayan bir özelliktir.

- **Günlük yaşam**da karşılaşılan **olaylarda** ortaya çıkar.
- **Özel** bir **nitelik** taşır.

Ancak => Değersiz, geçersiz bir **değerlendirme** türü **değildir!**

- Deneyimler, içgüdüler oldukça önemli verilerdir. =>

- * **Bazı durumlarda** **formal** değerlendirmeye göre **daha hızlı** veriye ulaşılabilir.
- * **İnformel değerlendirmeler** **formal değerlendirme** yapılmasına **zemin** oluşturur.

- * **Geliştirilen program** ile **Gerçekleşen** program arasındaki **ilişkiyi** sorgulamada
=> Her iki değerlendirme **türü birlikte** kullanılabilir.

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ (Değerlendirme amacına göre)

1) **Biçimlendirici değerlendirme** 2) **toplam değerlendirme**

1) Biçimlendirici değerlendirme:

* Geliştirilen programın ilk aşamalarında **durum gözden geçirilir**.

- **Sürekli, ayrıntılı** ve **konuya özgü bilgilendirme** sağlar.
- Programın **niteliğinin artırılması amaçlanır**.
- Sorunlara **vaktinde müdahale** edilmesini sağlar.

2) Toplam değerlendirme:

* Programın **uygulanmasından sonra** yapılan **değerlendirmedir**.

- “*Eğitim programı başarılı oldu mu?*” sorusu üzerinden hareket eder.

* **Aşamaları**

-Bir eğitim programı üzerindeki **toplam etkisi** ile ilgili kanıtlar toplanır

Toplam değerlendirmenin 4 (dört) düzeyi:

1. **Tepkiler açısından:**
 - Öğrencilerin tepkisi üzerinde odaklanılır.
2. **Öğrenme açısından:**
 - Hedef ve kazanımlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin veri toplama
3. **Transfer etme açısından:**
 - Programı deneyimleyen kişilerin görüş ve tutumlarını belirleme
4. **Sonuçlar açısından:**
 - En **zorlu** basamaktır.
 - Çünkü bir programın sonuçlarına **hemen ulaşamaz!**

PROGRAM DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI (TASARIMLARI)

* **Program değerlendirme sürecinin**

- **Hangi anlayışa** dayalı olarak **yapılandırıldığı**
- **Nasıl bir bakışın izlenmesi** gerektiği konusunda önemli **yardımcılardır**.

FİTZPATRİCK ve ARKADAŞLARI

(5 farklı bakış açısı ile 5 farklı **program değerlendirme Yaklaşımı**)

1. Hedefe Dayalı Değerlendirme:

- Programın **hedeflerinin** belirlenmesi
- Bu **hedefler** doğrultusunda gerçekleşen **çıktıların değerlendirilmesini**
=> Önceden belirlenen hedefler ile ölçme sonuçları karşılaştırılır.
=> Hedeflerin belirlenmiş olması
- **Değerlendirme** sürecinde **yargıya** varmak için işi **kolaylaştırır**.
- => Sadece **hedef odaklı** olmasından
- Bazı **sınırlılıkları** da söz konusudur.
- Ortaya farklı durumlar çıktığında gözden kaçırılabilir.
- => Program **uygulandıktan sonra kullanılabildiği için**
- **Süreç içindeki sorunların belirlenmesi** ve **çözümü imkansızdır!**

2. Yönetime Dayalı Değerlendirme:

- **Yöneticilere** ya da program **liderlerine bilgi sunmaya** odaklıdır.

Neyi Savunur?

* Program **değerlendirme sürecinde** elde edilen **bilgilerin**

-Karar vericiler ve... müdürlerce **daha etkili kullanılabileceğini savunur**.

* Önemli olan yöneticilerin **kararlarıdır**.

Güçlü Yönleri nelerdir?

* Daha **tasarı** aşamasındayken **tartışma fırsatını** sunar.

Sınırlı yönleri nelerdir?

* Yöneticinin **fark edemediği kritik** durumların **gözden kaçırılması**.

* Değerlendirmecinin yöneticiyle **uyuşmaması**

3. Uzman Odaklı Değerlendirme:

* **En eski** ve **en çok kullanılan** yöntemlerdendir.

* Programın **niteliğine** ve uzman/ların **karar vermesine** odaklıdır.

Örnek

- Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen **akreditasyon** çalışmaları,
- **Proje değerlendirme jürileri** ya da **hakem kurulları**,
- Programı **yerinde değerlendiren uzmanların** uygulamaları

Güçlü Yönleri nelerdir?

* **Birçok alanda** uygulanabilmesi

* **Verimli** olması

4. Tüketici / Yararlanıcı Odaklı Değerlendirme:

* **Ürün ve hizmetler hakkında bilgi toplamakla yükümlü birey** ya da **bağımsız kuruluşlar** tarafından **geliştirilen** ve **desteklenen** bir yaklaşımdır.

* Bilgi toplamada yükümlü olanlar:

-*Eğitim programları, çalıştaylar, hizmet içi eğitimler, eğitim materyalleri*

* Bu yaklaşımda

- Ürün ve hizmetlerden **yararlananlar değerlendirme pozisyonundadır**.

5. Katılımcı Odaklı Değerlendirme:

* Paydaşlar (programla ilgisi olanların)

=> **Değerlendirmeye yardım etmek** üzere **sürece** katılır.

* **Çoğulcu** bir **bakış açısını** yansıtır

- Programın çok yönlü **değerlendirilmesine** önemli **katkılar** sağlar. Örneğin (*Değerlendirmeye öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve ailelerin katılması*)

KAVRAMLAR VE KAVRAM ÖĞRETİMİ

Kavram nedir?

* **Türk Dil Kurumuna** göre **kavram**: “Nesnelerin veya olayların **ortak** özelliklerini kapsayan ve bir **ortak** ad altında toplayan genel **tasarım**.”

* Birçok **olay** veya **nesne**

- Belli **kategoriler** içerisinde **kavramlaştırılarak**
- Zihnimizde **soyut** bir **düşünce** birimi olarak **düzenlenir**.
- => Kavramlar bu özellikleri ile **bilgi yapı taşlarıdır**.

* Toplum içerisindeki **iletisimleri kavramlar** üzerinden sağlanır.

Örnek: Belirli özelliklere sahip bir meyve için bu **kavramı somutlaştırmak** için
=> Herkesin aynı şeyi **anlayacağını** düşündüğümüz bir **kelime** kullanırız.

* Amasya elması veya **golden elma** gibi isimlerle **örneklendirme** yaparız (Şekil 1).

Şekil 1 Örneklendirdiğimiz Elma kavramı

* **Kavram** öğretiminde

- Bu **kavramı** en iyi şekilde **temsil edecek** örnekler kullanmalıyız.

* **Kavramlar**:

- => **Elma** gibi **somut** / **Mutluluk** gibi **soyut** olabilir.
- => **Zamanla** çeşitli yaşantılar yoluyla **gelişmeye** devam eder.

SENEMOĞLU (KAVRAMLARIN ÖZELLİKLERİ)

* Kavramların **5**(beş) özelliğinden bahseder:

1. **Öğrenilebilirlik**: **Deneyimler** sonucu **doğuştan** değil **sonradan** öğrenilir.
2. **Kullanılabilirlik**: Farklı çeşitte **kullanım alanları** vardır. (İsteğe bağlı)
3. **Açıklık**: Kavramlar **anlaşılabildir** ve **ortak bir fikir birliği** vardır.
4. **Genellik**: Kavr. **hiyerarşik** olarak **organize** edilir ve **genelden özel hâle geçer**.
5. **Güçlülük**: Kavr. **diğer kavramların** anlaşılmasına yardımcı oluyorsa **güçlüdür**.

KAVRAM ÖĞRENİMİ VE ÖĞRETİMİ

* Kavram **öğrenmede** bilgilerin **yapılandırılması** söz konusudur.

* Kavram **öğrenme Yaşam boyu** devam eder.

* Kavramlar **öğrenilme** aşamasında **diğer kavramlarla ilişkilendirilebilmelidir**.

KAVRAM (GELİŞTİRME SÜREÇLERİ) (YAĞBASAN, GÜLÇİÇEK)

* Kavram geliştirme sürecinde aşağıdaki **yaklaşımlar** öne çıkar:

1. **Genelleme**: **Nesne, olay** veya **olguların** özelliklerinden yola çıkarak bir **genel ilkeye** ulaşma sürecidir.
2. **Ayrım**: **Benzemeyen** özelliklerin **vurgulanmasıdır**.
3. **Tümevarım**: **Genele ulaşma, çıkarım yapma** sürecidir.
4. **Tanımlama**: Kavramların **özelliklerini açıklamadır**.
5. **Tümdengelim**: **Örneklerden** yola çıkarak **genel hâlin açıklanma sürecidir**.

KAVRAM ÖĞRENMEDE “ÖĞRENME KURAM VE YAKLAŞIMLARI”

1) Bilişsel yaklaşım

JEAN PİAGET

* **Bilişsel Gelişim Kuramı** vardır ve **öğrenmeyi şemalar** ile ifade eder.

* **Özümseme, uyumsama** ve **dengeşizlik süreçlerini** ifade etmiştir.

* Bu **süreçlerde**

- Gelen **bilgiler**, mevcut yapıya **entegre edilir** ya da
- Var olan **bilişsel yapı** **yeni bilgilerle değişime uğrar**.

2) Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme

- Bir **bilgi yığını** şeklinde **değil**, bir **örüntüdür**.
- Bilginin **temel yapı taşları** inşa edilmektedir.

BRUNER

* **Bireyin buluş yoluyla** örnekler üzerinden bir **bütüne** varmasını ifade etmiştir.

3) Tümdengelim

* Yapılandırmacı yaklaşımın **tersidir**.

DAVİD AUSUBEL

* **Anlamli sunuş** yoluyla **öğrenme** temellidir.

KAVRAM YANILGILARI

* Bazı bilgiler geçmişte **çevreden** veya **aileden...** **öğrenilmiş** olabilir.

* Ancak **önceki bilgiler** çoğu kez **bilimsel doğru olan bilgi** ile **ters düşer**.

=> Bu bilgilere “**kavram yanlışları**” denir.

Kavram Yanlışlarını Basit Hatalardan Ayıran Temel Özellik Nedir?

* Kavram yanlışları

- Uzunca bir **sürede** bireyin **zihninde** oluşur
- Çoğu kez bu bilgilerin **değiştirilmesi zordur**.
- Kavram yanlışlarının **değişimine öğrenciler direnç gösterir**.

Kavram yanlışlarının çok çeşitli nedenleri Nelerdir?

- 1) Eğitim sürecinde **yanlışların yeterince** ele alınmaması
- 2) **Öğretim materyallerinin**
 - **Öğretilmesi istenen kavram** yerine geçerek **genellemelerin** yapılması
- 3) **Öğretim materyali** olarak **ders kitaplarındaki** **eksik ifadeler**
- 4) **Yazılı** ve **görsel medya**
- 5) Günlük hayatta kullanılan **dil**.

* **Kavramsal öğrenme** bir **süreç** içerisinde meydana gelir.

* **Kavramlar birey için yeni bilgilerse** → mevcut bilişsel yapıya **bağlanır**.
=> Bu **bağlanma** olduğu sürece → **anlamli öğrenme** oluşur.

POSNER, STRIKE, HEWSON ve GERTZOG

* Var olan yapıdaki kavramların **değiştirilebilmesi** için şartları belirlediler.

VAR OLAN YAPIDAKİ KAVRAMLARIN DEĞİŞTİRİLEBİLMESİ İÇİN 4 (DÖRT) KOŞUL

- 1• **Mevcut** kavramda **hoşnutsuzluk** olmalıdır.
- 2• **Yeni** kavram **anlaşılr** olmalı
- **Yeni** kavram **mantıklı** olmalı
- 4• **Yeni** kavram **işe yarar** olmalı

KAVRAM ÖĞRETİMİNDE VE KAVRAM YANILGILARI TESPİTİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇLAR:

Giriş

* **Kavramlar** yapıca **soyut düşünce** birimleri ve **karmaşık** yapısı vardır.

=> **Öğrenmede zorluklar** yaşanır.

Bu **zorluklar** nasıl **Aşılır**?

=> Sorunu gidermede **görsel tasarım araçları** katkı sağlayabilir.

Görsel Tasarım Araçları:

1. **Kavram haritaları**
2. **Zihin haritaları**
3. **Kavram karikatürleri**
4. **Metaforlar** ve **analojiler**
5. **İki / üç aşamalı testler**

KAVRAM ÖĞRETİMİ GÖRSEL TASARIM ARAÇLARI

1. KAVRAM HARİTALARI

* **JOSEPH D. NOVAK** kaynaklıdır.

-Ausbubel'in **anlamli öğrenme kuramına** dayalıdır

- 70'li y. başında **Cornell Üniversitesinde geliştirildi**.

=> **Bilgiyi organize edip görsel** bir şekilde sunar.

=> Ausubel'in “**anlamli öğrenme k.**”na **yardımcıdır**.

=> **Kavramlar** ve **kavramlar arası ilişkileri** gösteren **grafiksel bir görsel araçtır**.

Şekil 1. Örnek bir kavram haritası

K.H. Hazırlanırken Dikkat Edilecek Bazı Hususlar:

- 1) **Tek bir akış diyagramı** şeklinde **hazırlanmamalıdır**.
- 2) **Özel isimler kavram değildir**, yazılmaz.
- 3) **Her kavram bir defa kullanılmalıdır**.
- 4) **Belli bir grup kavramlar renklendirilebilir**. **Ayrt edilebilirlik** sağlar.

Kavram haritasında **Neler** Olmalıdır?

- 1) **Kavramlar** ve **kav. arasındaki ilişkileri** gösteren **ifadeler** olmalı
- 2) **Kavramları bağlayan çizgiler**, ilk k.dan **diğerine doğru okla** işaretlenmeli
- 3) **İki kavram arasında çapraz bağlantılar** da olmalıdır.

Kavram haritasının **Kullanım Alanı**?

- 1) K.H. **öğrenme/öğretmen aracı** olduğu gibi **ölçme aracı** olarak da kullanılabilir.
- 2) **Ders girişinde** → **konuyu bütün hâlinde görme** imkânı sağlar.
- 3) Dersin **gelişme aşamasında**;
 - * Önceden tanımlanan K.H. üzerinde
 - **Maskelene** yöntemiyle **kavramlar arası ilişkiler** **aşama aşama** açıklanabilir.
 - **Öğretmen** ve **öğrencilerle birlikte** hazırlanabilir.
- 4) **Dersin sonuç aşamasında**;
 - * **Konu özetleyerek bütün hâlinde görme** imkânı sağlar.
 - Ev ödevi olarak da verilebilir.

2. ZİHİN HARİTALARI

* **TONY BUZAN** geliştirdi.

- **Not alma tekniği** olarak ortaya çıktı.

* **Olayların, fikirlerin sistematik bir şekilde** **görselleştirilmesidir** (Şekil 2)

Şekil 2. Örnek bir zihin haritası (Şen)

3. V-DİYAGRAMLARI

* **D.BOB GOWIN** ve **arkad.** 80'li yıl. geliştirdi.

* **Başlangıçtaki amacı** Fen bilimi alanında

-Laboratuvar araştırmalarının **daha etkili** olması

* Raporlarda öğrencilerin teorik bilgiler ile

→ Uygulamalar arasında bağlantı kurar...

Şekil 3. Örnek bir kavram karikatürü (Atasoy)

4. KAVRAM KARİKATÜRLERİ

K.K. hazırlarken nelere Dikkat Etmeli?

1. Günlük hayattan **bilimsel bir olayı** konu alır.
2. **İnsan** veya **hayvan karikatürü** (**Karakterler isimlendirilir**)
3. **Karakterler** olayı **tartışır** veya **diyalog hâlinde** olur.
4. **Sözler konuşma baloncuklarında** **ayrı ayrı** ve **sırasıyla** verilir
5. **Karakterlerin görüşleri kısa, öz** ve **anlaşılr** ifade edilmelidir.
6. **Kavram yanlışlarını** içerir. Konuşanlardan biri **hatalı bilgi** verir.
7. Karikatürler **dikkat çekici** tasarlanmalıdır.
8. **Tüm alternatif fikirler akla uygun** ve **eşit statüde** olmalıdır.
9. **Poster** ise öğrencilerin **tamamının göreceği şekilde** ve **okunaklı** olmalıdır.
10. **Öneri**: Konuşma balonlarına bir tane **boş konuşma balonu** ilave edilebilir.

Akran Öğretimi

- * **Aktif öğrenme yaklaşımlarından** birisidir.
- * Öğrencilerin **aktif olarak** öğrenme sürecine **katılımını** sağlar.
- * Her **branşta** uygulanabilir bir yöntemdir.
- Öğrenciyi **merkeze** alır ve onun **ihtiyaçlarını** gözeter.
- “**Akran**”ların **desteğini** alır.

Akran öğretimi yönteminin

1. **Kavramsal öğrenme**,
2. **Problem çözümünü artırma**
3. Öğrenme **zorluklarını giderme**,
4. **Öz güven** üzerine → **olumlu etkileri** vardır.

ERİC MAZUR

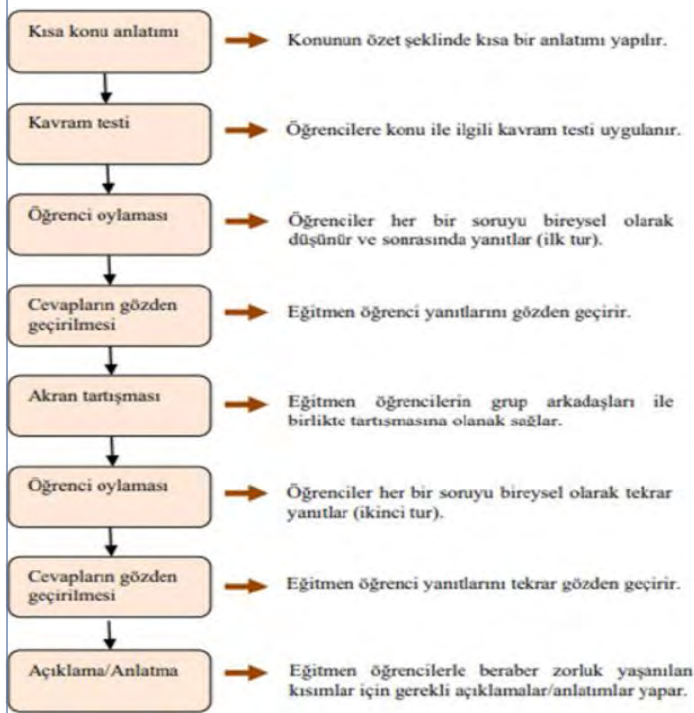
* **Akran Öğretimi Yaklaşımı** çalışmaları var. (Harvard Üniversitesi)

Çıkış noktası

- Öğrencilerin **sayısal** verilerle herhangi bir konudaki **problemleri** çözerken
- => İşin derinlemesine **kavramsal anlamının** anlaşılmağına yöneliktir.

AKRAN ÖĞRETİMİNİN ADIMLARI

* **Basamak basamak** ilerleyen bir **döngü** içerisinde gerçekleştirilebilir.

Şekil 1. Akran öğretimi akış şeması (Oktay, 2017)

MAZUR'un çalışmaları**Kavram Sorusunun Bazı Özellikleri**

- 1) Sadece **sayıların** kullanılıp çözüme ulaşıldığı bir **soru** olmamalı
- 2) Çoktan seçmeli ve **yeterli sayıda seçenek** içermeli
- 3) Öğrencinin **anlayacağı dilde açık ve net** olmalı
- 4) **Ne çok zor ne de çok kolay** olmalı
- 5) Tek **bir kavram** üzerinde olmalı

Akran öğretiminin uygulanmasında

- * **Teknik unsurlardan** en fazla **dikkat çeken** durum
- => Öğrencilerden gelen **yanıtların alınması** olayıdır.

Akran Öğretiminin Uygulanmasında En Fazla Kullanılan Yöntemler:

1. **El kaldırma**: En kolay ve kısa sürede öğrenci cevapları alınır ve değerlendirilir.
2. **Flaş kartlar**: Farklı renk ve formlarda A, B, C gibi kartlar önceden dağıtılır.
3. **Taramaformları**: Büyük gruplarda tercih edilebilir.
4. **Clickers**: Teknolojik bir uygulamadır. Ayrıca bir uygulama aparatı gerekir.
5. **Çevrim içi yanıt sistemleri**: Günümüz web 2.0 araçları yardımıyla uygulanır.

Akran Öğretiminin Avantaj ve Sınırlılıkları

- * **Teknolojik uygulamalar**
- Öğrencinin ilgisini, sürece katılımını artırır (**olumlu** yönü)
- Bazı öğretmenler için **zahmetli** ve **maliyetli** olabilir (**olumsuz** yönü)

Akran Öğretimi Yönteminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi

- * **Eğitmenlerle öğrenenler** süreç içerisinde yoğun bir şekilde **etkileşimdedir**.
- => **Karşılıklı eş güdüm** önemlidir.

Uygulamaların değerlendirilmesi

- Bir sonraki uygulamaların niteliğini artırmada
- Süreç içerisindeki olası **aksaklıkları** **görmeye** önemlidir.

- * Öncelikle bireylerin kendilerini değerlendirmesi (öz değerlendirme)
- * Sonrasında **akran** ve **grup değerlendirmeleri** istenebilir.

Giriş**Okul Dışı Öğrenme**

- **Öğretim programını temel alır**.
- **Sınıf dışındaki alanlarda ve kurumlarda gerçekleşir**.

Okul Dışı Öğrenme Türleri

- 1) **Formal** Öğrenme
- 2) **Non-Formal** Öğrenme
- 3) **İnformal** Öğrenme

Formal Öğrenme	Non-Formal Öğrenme	İnformal Öğrenme
Genellikle okulda	Okul dışı kurumlarda	Her yerde
Motivasyon daha dışsal	Motivasyon gen. içsel	Temelde içsel motivasyon
Yapılandırılmış	Yapılandırılmış	Yapılandırılmamış
Zorunlu	Genellikle gönüllü	Gönüllü
Öğretmen liderliğinde	Rehber/öğretmen liderliğinde	Gen. öğrenenin öncülüğü
Öğrenme değerlendirilir	Öğrenme gen. değerlendirilmez	Öğrenme değerlendirilmez
Arıstık	Genellikle arıstık değil	Arıstık değil
Gen. önceden planlı	Gen. önceden planlanlı	Kendiliğinden

Okul dışı öğrenme

=> **İnformal** ortamlarda **formal öğrenme faaliyetlerinin** yürütülmesidir.

Okul dışı öğrenme Yararları Nelerdir?

- * Okul dışı ortamlarında yapılan etkinlikler
- Öğrencilerin **bilişsel**, **duyuşsal** ve **psikomotor** yönden gelişimini sağlar.
- **Motivasyonda**, **tutumlarda** ve **akademik başarıda** etkilidir.

Not: Her kademede **sınıf içi** ve **okul dışı öğrenme** bir arada kullanılması ile

=> **Öğrenme zenginleştirilir**.

=> Etkinlikler hazırlanırken **içerik-yöntem-ortam** ilişkisine dikkat etmelidir.

Şekil 1. Okul dışı öğrenmede içerik-yöntem-ortam ilişkisi

İÇERİK

- * “**Ne**” sorusuna cevap verir. niteliktedir. (Etkinliğin **konusu**)
- => Etkinliklerimizin içeriği **öğretim programındaki kazanımlar**dır.

“Okul dışı öğrenme ne zaman yapılmalıdır?”

=> “Öğretim prog. **kazanımı** ne zaman işlenecekse o zaman”

ORTAM

- * **İçeriğe** yani **kazanıma uygun sınıf dışı ortam**dır.
- * “**Nerede**” sorusunun cevabıdır.
- Her **içeriğin her ortamda** işlenmesi **uygun** veya **kolay** olmayabilir.

YÖNTEM

- * “**Nasıl**” sorusuna cevap verir.
- * **İçeriğe** uygun bir **ortamda etkinliğin nasıl gerçekleştirileceği** ...

Okul dışı öğrenme ortamlarının Önemi?

- * **Yaparak-yaşayarak öğrenme**de ekilidir.
- * Sınıf ortamına getirilemeyen **materyalleri yerinde görme**, **deneme** fırsatı verir.
- * **Disiplinlerarası bir yaklaşım**, okul dışı öğrenmenin önemli bir özelliğidir.

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI**Okul dışı öğrenme sürecini nasıl organize etmeliyiz?**

- * Bu iş **profesyonel** bir süreçtir.

* **Şekil 1. Okul dışı öğrenme sürecinin organizasyonu**

1. ETKİNLİK ÖNCESİ HAZIRLIKLAR (OKUL DIŞI)

- * Okul dışı ortama **gitmeden önce**
- Su, iae gibi **organizasyon** boyutunda hazırlık
- Öğrencilerin tek mi grupla mı çalışacağı gibi **akademik** ön hazırlıklar yapılır.

Nelere dikkat etmeliyiz (Hazırlıklar) ?

1. **Etkinlik** , **zaman** ve **akış planı** hazırlanmalı
2. **Okul yönetimi** ve **ailelerden izinlerin** alınması
3. **Gidiş-dönüş ulaşımının** planlanması
4. Kiminle **iletişime** geçileceği **belirlenir**.
5. **Öğrencilerin** ve **velilerin bilgilendirilmesi** gerekir.

2. ETKİNLİĞİN UYGULANMASI (OKUL DIŞI)

- * **Hazırlıklar** yapıldıktan sonra → **Sahada uygulama aşamasına** geçilebilir.

Nelere dikkat etmeliyiz (Uygulama ve Öncesi) ?

1. **Etkinlik öncesi**
 - Öğrenciler **organizasyon kuralları** hakkında **bilgilendirilmelidir**.
 - **Gruplar** hâlinde çalışılacaksa bunlar **belirlenmelidir**.
2. **Etkinliğin belirli anlarında**
 - Öğrencilerin **çalışma kâğıtlarını** doldurmaları için onlara **zaman verilmelidir**.
 - Öğrencilere ortamı **gezebilecekleri serbest zaman** verilmelidir.

3. ETKİNLİK SONRASI DEĞERLENDİRME (OKUL DIŞI)

- * Sınıf içinde olduğu gibi **etkinlik sonrasında değerlendirilmelidir.**
=> Değerlendirmeler **illaki not verme** amaçlı olmamalıdır.
=> **Biçimlendirici değerlendirme** olmalı
- Kazanımların **ne ölçüde öğrenildiği** **yoklanmalıdır.**
- * Derslerin uygulanma biçimleri **öğrenciler** tarafından **değerlendirilebilir.**
=> **Etkinliğin bir sonraki seferde daha etkili uygulaması** için dönütler sağlanır.

Okul Dışı Öğrenme Faaliyetleri Sonrası Ölçme-Değerlendirme Araçları

1. Kavram haritaları	5. Bulmacalar
2. Zihin haritaları	6. Gazete/poster/broşür hazırlama
3. Etkinlik sonrası değerlendirme	7. Fotoğraf sergisi
4. Metin çözümlemesi	8. Kompozisyon/mektup yazma

* Bu araçlar

-**Sınıf seviyesine** ve **konuların içeriğine** göre öğretmen tarafından tercih edilebilir.

- * Eğer ziyaret edilen okul dışı ortamda **vakit kalmışsa**
- **Ölçme-değerlendirme** aşaması orada da **yapılabilir.**

Nereler okul dışı ortam sayılır?

- * **Öğretim programında** ele alacağımız **kazanıma uygun her ortam**
- Sadece **kurumsal** yapılar değil (müzeler, bilim merkezleri...)
- **Açık alanlar** (okul bahçesi, park, nehir kenarı...)
- **Hastane, sanat merkezleri** de okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılabilir.

EĞİTİMDE ETKİLİ GERİ BİLDİRİM

I. ÖĞRENMENİN DOĞASI

- * Bilgi üretiminin hızı ve **değişimi** sonucu
- Bilgi aktarmada **yüz yüze eğitimlerin sınırlı sürelerini yetersiz bırakır.**
- * Çocukların **yaşam boyu** öğrenme ihtiyaçlarını **karşılayabilmeleri** için
=> Öğrenme **sorumluluğuna** ve **özerkliğine** sahip bireyler olarak yetiştirilmeli
=> Erken yaşlardan itibaren **sosyal-duygusal özelliklerinin geliştirilmeli.**

Eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde

- **Öz saygı, tutum, öz güven, öğrenme özerkliği, öğrenme sorumluluğu** önemlidir.
=> Bu özellikler öğrenme sürecinde öğrenciyi etken ve aktif kılar
=> Öğrencilerin **öğrenmeye yönelik tutumlarını** ve **motivasyonlarını artırır.**

Öğrenme özelliklerinin oluşmasında

- * **Kalıtsal** ve **bağlamsal** özellikler **ön plandadır.**

Kalıtısal olarak miras alınan özellikler

- * Hamilelikteki yaşantılar ve doğum sonrası sosyal ve kültürel **bağlam...**

Öğrenme sürecine etki eden farklı değişkenler Nelerdir?

- Çocukların geçmiş öğrenme **deneyimleri,**
- Sosyal ve kültürel **yaşantıları;**
- Okul, öğretmen, aile, akran gibi eğitim paydaşlarının çocuk üzerindeki **etkileri**

Eğitim ortamlarındaki çeşitliliğin temel kaynaklarını Nelerdir? (Türkiye’de)

- **Gelir dağılımındaki eşitsizlikler,**
- **Öğrenme güclüğü yaşayan** bireyler,
- **Özel gereksinimli** bireyler
- * Özellikle 2011 yılından itibaren çevre ülkelerde gelişen ve kronikleşen
- Türkiye’nin düzenli olarak **bireysel** ve **kitlese dış göçe** maruz kalması
- Coğrafi konumu ile köprü görevinde kısa süreli ve **geçici ikamet ülkesi** olmuştur.
- * Son yıllarda sınır ülkelerinde meydana gelen **bölgesel çatışmalar** ve **iç savaşlar**
- Türkiye’yi **transit** ülke konumundan **hedef** ülke hâline dönüştürmüştür.
(2011’de Suriye’de çıkan çatışmalar etkilidir)

Türkiye’ye göç eden nüfusun

- Yarıya yakını **0-18 yaş** arasındaki çocuklardır.
=> Sınıflardaki **çeşitliliği artırmıştır.**

* Ortaöğretim programlarına kadar olan eğitim ortamı

- Öğrencilere zengin **öğrenme yaşantıları** sunar
- **Bilişsel yeterlikleri, duyuşsal özellikleri, psikomotor** ve **sosyal becerileri** geliştiren bir **ekosistemdir.**

* Öğrencilerilere Bakış Açımız Ne Olmalı?

- Onları sadece **bilişsel paradigmalar** ile değil
- Bütünsel bir bakış açısıyla ele almalıyız.
- (Fiziksel, sosyal-duygusal ve bilişsel alanları ile birlikte ...)
- Erken yaşlardan **öz kavramlarını** olumlu yönde geliştirmelerini sağlamalıyız.
- **Öğrenme sorumluluğu** ve **özerkliği** içinde yetişmelerini **teşvik etmeliyiz**
- Gelecekteki öğrenme ihtiyaçlarını daha iyi tanımlamalı
- Gerekli bilgilere ulaşma ve değerlendirme becerisine sahip olmalarını sağlamalıyız.

Öğrenme Sürecinin Belirleyici Unsurlar Nelerdir?

- * **Öğrenme isteği** ve **kararlılığı** olmadan gelişim **sağlanamaz!**
=> Bunun için içsel ve dışsal **motivasyon kaynakları** harekete geçirilmelidir.
- * Çocuklar **korku** ve **baskıyla değil kendi çabalarıyla** daha etkili **öğrenirler**
- **Korku** ve **baskı**, çocuklardaki **kaygıyı artırır.**

- * Öğrenmenin en önemli **itici gücü meraktır.**

=> **Merak** azalırsa -> **öğrenme çabası** da **azalır**

Merak etmek

- Öğrenme isteğini olumlu yönde etkiler
- Çocukların **düşünme, araştırma, sorgulama becerilerini geliştirir.**
- Önemli **motivasyon** unsurudur.

Öğretim Programları Nasıl Olmalıdır?

- * Zengin **kazanım** ve **öğretim etkinlikleri içermeli**
- Çocukların **meraklarını** çeken
- Onları **şaşırtan**
- **Araştırmaya, düşünmeye** ve **sorgulamaya yöneltten** yapıda olmalı.
- * **Farklılaştırılmalı** ve **zenginleştirilmelidir**
(Öğrencilerin hazırbulunuşluk ve gelişim düzeylerine uygun olarak...)

Öğrenme Ortamları Nasıl Olmalı?

- * **Etkinliklere dayalı** olarak tasarlanmalıdır:
- Öğrencilerin **gerçek yaşam problemlerine çözüm arayacakları,**
- **Projeler geliştirecekleri,**
- Öğrenme ürünlerini **ortaya koyabilecekleri** etkinlikler olmalı

Öğretmenlerinin En Önemli Görevi Nedir?

- Çocuklara **öğrenmeyi sevdirmek**
- Onların **öğrenme çabalarını desteklemek**
- **Öğrenme kararlılıklarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.**

En Geniş Tabanlı Öğrenmeler Hangileridir?

- => **Yaparak** ve **yaşayarak** ulaşılan **öğrenmelerdir.**
- **Kalıcı izli öğrenmede** etkilidir.

- * Öğrencileri **pasif** alıcı olmaktan kurtaran yöntemler **kullanmalı.**
- Programı **uygulayan, uyarlayan, farklılaştıran** öğretmendir.

Bu nedenle öğretmenlerin

- **Alan** ve **pedagojik** yeterliklerinin **üst düzey** olması,
- **Demokratik tutum** ve **davranışlara** sahip olmaları,
- **Duyuşsal hazırbulunuşluk düzeylerinin yüksek olması** beklenir.

Öz Güven Nedir?

- Okul ekosistemindeki tüm paydaşların **o bireye dair izlenimlerinin toplamıdır.**

Öğrenci

- * Bir **bütünlük** içerisinde **yaşar.** (Bilişsel, duyuşsal, sosyal ve fiziksel özellikler)
- * Bu kapsamda **öğrenme ortamları**
- Öğrencinin kendi **öğrenme sorumluluğunu aldığı,**
- Öğrenciyi **bütünsel** olarak ele alan,
- Ona dair her tür **farklılığı içeren** ve
- Gelişim sürecini **destekleyen etkinlikler ile tasarlanmalıdır.**

Öğrenme Nasıl Gerçekleşir?

- Bireyin kendi zihin **şemalarını oluşturmaları,**
- Mevcut şemalarını **güncellemesi,**
- Dış uyarıcılardan gelen bilgiyi **anlamlandırması ile gerçekleşir.**

- * Bireyler, **bilişsel şemalar** yoluyla

=> Zihinlerindeki **bilgileri yapılandırır, genişletir** ve **detaylandırır.**

Hata Nedir?

- * **Öğrenme sürecinin** önemli **deneyimleridir.**
- * Öğrenme sürecinde **geri bildirim** sağlayan önemli **yaşam deneyimleridir.**

Geri bildirimler?

- * Bireyin **bilişsel** ve **duyuşsal özellikleri** üzerinde **olumlu etkileri** vardır:
- **Bilişsel şemaların oluşturulmasına** ve **düzenlenmesine,**
- Yeni bilgilerin **zihinsel şemalarda örgütlenip** ön bilgilerle **ilgi kurulmasına**
- Bu bilgilerin **anlamlandırılmasına** önemli katkı sağlar.
- * **Bilişsel gelişime** eşlik eden **duyuşsal özelliklerin** de değişimini sağlar.

Geri bildirim kapsamında öğrencinin öğrenme süreçlerine

- * **Katılımın niteliği** de **değerlendirilmelidir**

II. ETKİLİ GERİ BİLDİRİM

Öğretmenler

- * Öğrencilerin **bilişsel becerilerinin gelişimini sağlar**
- * Ayrıca **duyuşsal** özelliklerinde de **etkilidir.**

BLOOM (Tam öğrenme modeli)

- * “**Tam öğrenme modeli**”nde
=> **Öğrenme ürünlerini etkileyen temel unsurlarını** tanımlar:
- **Ön koşul öğrenmeleri** kapsayan öğrenci bilişsel giriş davranışları,
- **Duyuşsal giriş özellikleri** ve
- Öğretim hizmetinin niteliğidir der.** (ipuçları, katılma, pekiştirme, dönüt ve düzeltme)

Etkili bir öğrenme-öğretme süreç planlamasında Alınan Önlemler?

- **Konuya** ve **üniteye** ilişkin **ön öğrenmelerinin yoklanması,**
- **Eksiklerinin giderilmesi;**
- İlgisinin, olumlu tutumunun ve akademik **motivasyonunun artırılması**
- + Öğrencilerin **ipuçları** ile **desteklenmeleri,**
- + **Sürece katılım** durumlarının **artırılması,**
- + Öğrencilere **düzeltilme yoluyla geri bildirimler verilmesi**

<p>Öğrenme Süreci İçerisinde * Duyuşsal özellikler ile bilişsel beceriler karşılıklı etkileşim içerisinde.</p>
<p>SENEMOĞLU * Öğrenci duyuşsal özellikleri arasında akademik başarıyı etkileyen → En önemli özelliklerden biri bireyin akademik öz güvenidir Akademik Öz Güven * Kendi öğrenme kapasitesi ile ilgili bireyin kendine yönelik algısıdır. - Öğrenme stratejileri kapsamında ele alınan duyuşsal özelliklerdir. - Öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri ile de yakın ilişkilidir.</p>
<p>SENEMOĞLU Akademik Öz Güveni Neler Etkiler? * Öğrencileri çevreleyen ekosistemdeki aile, akran ve öğretmenlerin yargılarıdır. => Düzenli geri bildirim süreci - Sadece bilişsel süreç ile sınırlandırılmamalı - Öğrenci duyuşsal özelliklerini de kapsayacak biçimde genişletilmeli.</p>
<p>GÖKER Geri Bildirimler hangi açılardan Farklılaşır? a) yapıcı / düzeltici / negatif b) güçlendirici / pozitif => Yapıcı ve güçlendirici geri bildirimler öğrenme üzerinde etkilidir.</p>
<p>SCHUNK Geri bildirimler => Sadece öğrenme-öğretmede katılımını desteklemek ve ödüllendirmek için değil * Aynı sadece katkının niteliğine ilişkin unsurları da içermelidir.</p>
<p>Geri Bildirim Sürecinin Etkililiği Nelerle İlişkilidir? * Akademik öz güvenin gelişimine benzer - Aile, akran, öğretmen tutumları - Sınıf yönetimi, öğretim programları, öğrenme ortamları unsurları ile ilişkilidir. * Bu sebeple geri bildirimler → Öğrenme niteliği ve öğrenci akademik öz güveni üzerinde etkilidir.</p>
<p>HİGGİNS, HARTLEY ve SKELTON * Anlamlı, nitelikli ve zamanında verilen geri bildirim → Öğrenci bilişsel özelliklerini geliştirir ve → Öğrencilerin öğrenme sorumluluğunu etkiler.</p>
<p>Etkili geri bildirim sürecinde * Kaynak sadece öğretmen ile sınırlı değildir. => Akranlar arası gerçekleşecek yapıcı geri bildirimler de önemlidir.</p>
<p>Geri bildirimler Çeşitleri Nelerdir? (Yön açısından) a) pozitif geri bildirim b) negatif geri bildirim</p>
<p>a) Pozitif geri bildirimler * Öğrencinin tutum ve davranışlarına yönelik olumlu ifadeler içerir. (Oldukça başarılı, bravo, problemi çözme yaklaşımın doğru vb.) b) Negatif geri bildirimler * Olumsuz ifadeler içerir. (Cevabın yanlış, ödevin oldukça yetersiz...)</p>
<p>Not: Öğretim sürecinde sürekli pozitif geri bildirim vermek mümkün değildir? => Negatif geri bildirimler olumlu jest ve mimiklerle desteklenmelidir. - Öğrencinin yapmış olduğu hatalara karşı daha duyarlı olmasını sağlar. - Öğrenmeye karşı olumsuz tutum ve davranışlarını engeller.</p>
<p>İçerik Açısından Geri bildirimler a) Sınırlı geri bildirim b) Ayrıntılı geri bildirim</p>
<p>Sınırlı verilen geri bildirimler * Öğrenme üzerindeki olumlu etkisi de oldukça sınırlıdır (doğru, yanlış, eksik vb.).</p>
<p>Ayrıntılı geri bildirimler * Öğrenme üzerinde daha olumlu etkiler sağlar - Öğrencinin eksikliklerinin neler olduğunu, - Neyi doğru veya yanlış yaptığını, - Nasıl ilerlemesi gerektiğini ortaya koyar. **<i>Matematiksel işlemlerde hatan var, toplama işlemini gözden geçirmelisin.</i></p>
<p>* Genellikle düzeltilmeleri ve yönlendirmeleri de içerir. - Bu nedenle geri bildirimlerde ayrıntı önemlidir.</p>
<p>Zamanlama açısından geri bildirimler a) Anlık geri bildirim b) Gecikmiş geri bildirim</p>
<p>Anlık geri bildirimler * Sınıfta veya eş zamanlı gerçekleştirilen uzaktan eğitim ortamlarındadır. - Otomatik olarak bir yazılım aracılığı ile verilebilir. - Öğretmenler veya akranlar tarafından da düzenlenebilir.</p>
<p>Gecikmiş geri bildirimler * Ödevlere, projelerine, çalışma kâğıtlarına verilen dönüt ve düzeltilmeler örnektir. Önemi - Ayrıntılıdır - Sadece yanlışları göstermez → Düzeltilme de içerir. => Geri bildirimin etkililiğini artırır.</p>

<p>Geri Bildirimlerin Diğer Hedefleri? * Sadece bilişsel değil - Üstbilişsel becerileri ve duyuşsal özellikleri geliştirmeyi de hedefler.</p>
<p>Örnek olarak => Yapılan bir çalışma içerisinde eksik olan yerlerin belirtilmesi → Bilişsel G.B => Stratejilerle öğrenme etkililiğinin artmasına yönlendirme → Üstbilişsel G.B => İlgi, tutum ve motivasyona yönelik ifadeler kullanılması → Duyuşsal G.B</p>
<p>* Geri bildirimler (Genel Olarak) - Ayrıntılı olarak sunulmalıdır. - Kişiyeye değil, ürüne yönelik olmalıdır. - Açık ve anlaşılır olmalıdır. - Süreç odaklı ve biçimlendirici olmalıdır. - Bilişsel, üstbilişsel ve duyuşsal özellikleri içermelidir. - İlerlemeyi ve farklı göstermelidir. - Sözlü ve yazılı olmalıdır. - Pozitif unsurları içermelidir. - Pozitif jest ve mimikler geri bildirimde eşlik etmemelidir. - Doğrudan yanıt değil, düşündürmeye yönelmelidir. - Sadece eksikliklere ve yanlışlara yönelmemelidir, düzeltilme de içermelidir.</p>
<p>III. ETKİLİ GERİ BİLDİRİM SÜRECİNDE WEB 2.0 ARAÇLARI</p>
<p>* Covid-19 pandemisi ile birlikte - Uzaktan eğitim ve web 2.0 araçlarının kullanımı daha da artmıştır. - Bu araçların ücretli ve ücretsiz uygulamaları var. * Okul dışı ortamlarda öğrenme-öğretme süreçlerinde sıklıkla kullanıldı.</p>
<p>WEB 2.0 Araçlarına Örnek: Kahoot, Formative, Socrative, Edmodo, Actively, Google drive, Edpuzzle, Playposite, Plicker gibi uygulamaları sayabiliriz.</p>
<p>=> Bu uygulamalar farklı türlerde geri bildirim imkânı sağlar. - Bu geri bildirimler anlık olabildiği gibi gecikmiş olarak da verilebilir. => Bu uygulamalar genel olarak otomatik geri bildirimde uygundur. => Öğretmen ve akranlar ile etkileşime izin verecek modülleri var.</p>
<p>Kahoot: - Öğrencilere anlık geri bildirim verilebilmektedir. - Ağırlıklı olarak hatırlama ve anlama düzeyindeki sorulara yöneliktir. - Sınırlı geri bildirimler için daha uygundur (doğru, yanlış vb.).</p>
<p>Formative: - Öğrencilere anlık geri bildirim verilebilir - Onlarla etkileşime girilebilir ve yanıtları görülebilir. - Ayrıntılı geri bildirimler düzenlenebilir.</p>
<p>Socrative: - Çoktan seçmeli, doğru-yanlış ve kısa cevaplı sorular hazırlanabilir - Anında onaylayıcı ya da detaylı geri bildirimler verilebilir.</p>
<p>Edmodo: - Sanal sınıf uygulaması ile öğretmen ve akran geri bildirimine imkân sağlar. - Program arayüzünde video linkleri paylaşılabılır - Tartışma forumları açılabilir - Öğrencilere ödevler verilebilir - Anlık ve gecikmeli geri bildirimler düzenlenebilir. - Öğretmen ve öğrenciler tarafından derslere yönelik sunu materyalleri yüklenebilir - Bu materyallere yönelik geri bildirimler sunulabilir.</p>
<p>Google drive: - Ortak dokümanlar oluşturulabilir. - Öğrenciler dokümanlar üzerinde değişiklikler yapabilir - Kendi görüşlerine göre dokümanı düzenleyebilirler. İ - Öğretmenler de bu dokümanlar üzerinden anlık geri bildirimlerini paylaşabilirler. - Yeni dokümanların oluşturulmasına ve/veya tek bir doküman üzerinde öğrenci ve öğretmenlerin ortak çalışma yürütmesine olanak sağlamaktadır.</p>
<p>ÖĞRENME, ÖĞRETİM VE EĞİTİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR</p>
<p>ÖĞRENME KAVRAMI * Genel anlamda kabul edilmiş bir tanımı yoktur. - Çünkü her araştırmacı, teorisyen, öğrenmenin faklı bir bileşenine odaklanır.</p>
<p>ÖĞRENME - Davranışların oluşması ya da değiştirilmesi sürecidir. - Belli bir zaman diliminde oluşan bir değişimdir. - Kalıcı değişikliklere neden olan yaşantı sürecidir. -</p>
<p>* Bireyin davranışında ya da bireyin bir davranışı gösterme yeterliliğinde yaşantısı yoluyla meydana gelen kalıcı izli değişimdir.</p>
<p>Bu tanımı incelediğimizde => Bireyin davranışında ifadesi ile → Birey NEYİ? Değiştirmeli sorusuna, => Yaşantısı yoluyla ifadesi ile → NASIL? sorusuna cevap alırız. => Kalıcı izli ifadesi ile → Bu değişimin ÖLÇÜTÜ vurgulanır.</p>

REFLEKS:

1. **Doğuştan gelir.**
2. Bir uyarıcıya karşı **belli** ve **basit** bir **davranış** gösterme **eğilimidir.**
(Bir uyarıcıya karşı gösterilen oldukça **hızlı** ve **tutarlı tepki**)
3. **Bilinçli** tepkiler **değildir** ve **hayati öneme sahiptir.** (*Ateşten elimizi çekmemiz*)
4. **İçgüdüye göre daha basit** yapılıdır.
* **Ertelenebilir** ancak **engellenemez!** (**İçgüdü** ise **ertelenemez!**)
* **Organizmanın biyolojik donanımında yer alır.**

İÇGÜDÜ:

1. **Doğuştan gelir.**
2. Temel **psikolojik** bir **güçtür.**
3. Gündelik yaşamda **içinden geldiği gibi davrandığında ortaya çıkar.**
4. **Bilinçli** tepkiler **değildir.**
5. Bir türün **tüm üyelerinde bulunur.** (Başka türlerde **farklıdır**)
6. **Karmaşık** yapılıdır. (**Refleks** daha **basittir**)
7. Belli bir **biyolojik gereksinim ile ortaya çıkmamıştır.**

Not: İnsanlarda **içgüdü yoktur!** (“içgüdüsel davranışlar” **vardır**)
(Annelik bir içgüdü değil, içgüdüsel davranıştır)

=>Bireylerin **refleksif** ve **içgüdüsel** davranışları->**öğrenme ürünü değildir!**
=> **Çünkü öğrenilmezler!**

YAŞANTI:

* Öğrenme tanımında geçen “ **bireyin yaşantısı yoluyla**” önemlidir.
=> Öğrenme için **yaşantılar yoluyla ortaya çıkması** gerekir.

DAVRANIŞ:

- * **Davranışçı** kuramlara göre:
- Organizmanın **gözlenebilen her türlü etkinliği**dir.
- * **Bilişsel kuramlara** göre:
- Gözlenebilen ya da gözlenemeyen etkinliklerinin tümünü kapsayan bir **süreçtir.**

Davranışları Genel Olarak Üç Grupta Toplanır:**A) Doğuştan Gelen Davranışlar:**

- **İçgüdüsel** ve **refleksif** davranışlardan oluşur.
- Bu davranışlarımızı **öğrenme** yoluyla **değiştiremeyiz.** (*Kalp kasımızın çalışması*)

B) Geçici Davranışlar:

- Alkol, ilaç yorgunluk, hastalık gibi **etkenlerle ortaya çıkar.**
- **Geçici** davranışlardır. (*Alkollü bireyin alkolün etkisiyle yaptığı konuşmalar*)

C) Sonradan Kazanılan Davranışlar ya da Öğrenme Ürünü Olan Davranışlar:

- Doğuştan **getirilmez!**
- **Öğrenme** yoluyla **sonradan kazanılır.** (*Ağlayarak istediğini elde eden bir çocuk*)

Öğrenme Ürünü Olan Davranışlar 2 (iki) Türdür:

a) **İstendik** Davranışlar b) **İstendik olmayan** davranışlar

İstendik davranışlar 2 iki yolla kazanılmaktadır:

1. **Planlı eğitim yoluyla kazanılan (İstendik) davranışlar:**
- Eğitim kurumlarında bir **plan çerçevesinde** kazandırılmaya çalışılır.
- Bazen de eğitimin **hatalı yan ürünü istenmeyen** davranışlardır. (*Kopya çekme...*)
2. **Gelişigüzel kültürel ürün olan (İstendik) davranışlar:**
- Yaşam içerisinde **kendi kendine kazanılan** davranışlardır. (*Mahalledeki öğrenme*)
- Bazen **faydalı** ve istendik nitelikte olabilirken bazen de **zararlı** olabilir.

ÖĞRETME:

* Bireyin **öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.**

Not: **Öğrenmeye yardım** demek **bilgi aktarımı** demek **değildir!**
- Bilgilerin aktarılma**masıdır.**

Öğretme Davranışları Nelerdir?

- Davranış modelleme
- Kaynak sağlama
- Hangi sıra ile nasıl öğrenileceğini gösterme
- Dönüt verme ...

ÖĞRETİM:

- * **Planlı/amaçlı öğretme çabası**(etkinliklerine) “**öğretim**” denir.
- * Okul öğrenmelerinde
→ Öğretim etkinlikleri, **öğretim programları** doğrultusunda **hazırlanır.**

ÖĞRETİM PROGRAMLARI:

- * Öğrencilere kazandırılacak özelliklere ulaşmak için
- **Planlanan etkinlikleri** içeren **yazılı dokümanlardır.**

ÖĞRENME İÇİN TEMEL İLKELER

1. Öğrenme hedefe yöneliktir.
2. Öğrenme ön bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurmaktır.
3. Öğrenme bilginin örgütlenmesidir.
4. Öğrenme doğrusal olmayan fazlar hâlinde gerçekleşir.
5. Öğrenme gelişimden etkilenir.
6. Öğrenme stratejiktir.

1. Öğrenme hedefe yöneliktir:

- * Bireyler **öğrenme** görevlerini **rastgele yapmazlar.**
=> Öğrenme sırasında bireyin iki **temel hedefi** vardır:
1. Yapılan işin **anlamını kavramak**
2. Kendi **öğrenmesini düzenlemek**

2. Öğrenme ön bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurmaktır:

- * Zihnimizde hâlihazırda yer alan bilgilere “**ön bilgi**” denir.
- Öğrendiklerimiz zihnimizde **depolanmıştır.**

* Temelde **üç tip bilgi** vardır:

1. Dünyayı **tanımlamamızı** sağlayan, **tanımlayıcı bilgi**dir.
2. İş ve işlemlerin yapılışını **formüle eden, işlemsel bilgi**dir.
3. İşlemsel bilgiye başvurmamız gerektiği zamanı ortaya koyan **koşul bilgisidir.**

⇒ Eğer bu **bilgilerden** birinde **eksiklik** ya da **yanlışlık** varsa
- **Yeni öğrenme gerçekleşmez!**

3. Öğrenme bilginin örgütlenmesidir:

- * **Bilgi**, dış dünyadan **olduğu gibi alınmaz!**
- Ana noktaları **çıkartılmalı / Yapılandırılmalı / İlişkilendirilmelidir.**

Bu **ilişkilendirmenin** öğrenme-öğretme sürecinde **desteklenmesi için**

A. Örgütlemeyi destekleyecek materyaller sunma:

- * Öğrencilerin **örgütlemesini** kolaylaştırmak için (*Okuması için verilen materyallerde*)
- Uygun başlıklandırma
- Ana kavramları, fikirleri dikkat çekecek şekilde yazma
- Görsel ön örgütleyicilere başvurma
- Öğrenme hedefleri hakkında bilgi veren açıklamalar, ön sorular sunma

B. Öğrenciye örgütleme işleri vermek:

- * Örgütleme zaman alır.
- Örgütleme zamanını doğru kullanması için örgütleme işleri vermek gerekir.

4. Öğrenme doğrusal olmayan fazlar halinde gerçekleşir:

* Öğrenme, **başlayıp biten** bir olay **değildir.**

* Temelde üç **fazdan** söz edilebilir:

1. Öğrenen önce ön öğrenmeleri hatırlar
2. Sonra yeni gelen bilgiyi seçer
3. Sonra yeni bilgiyle ön bilgiyi örgütler, birleştirir.
=> Böylece yeni bir öğrenme başlar.

* Bu fazlardaki **hata** ya da **eksiklik** sonraki **öğrenmeleri etkiler.**

5. Öğrenme gelişimden etkilenir:

- * Her öğrenciden **aynı öğrenme performansını bekleyemeyiz.**
- * **Gelişimsel** sorunları çözmek için yapılabilecekler vardır.

6. Öğrenme stratejiktir:**Öğrenme stratejileri:**

- * Öğrencilerin
- **Yeni bilgi ve becerileri almak, anlamlandırmak, saklamak** gerektiğinde
- Hatırlamak için kullandıkları **amaçlı eylem** ve **düşüncelerdir.**

Öğrenme Stratejileri (Etkiledikleri Süreçlere Göre)**A) Bilişsel stratejiler:**

- Akademik işi tamamlamak amacıyla kullanılır. (*soru çözme, altını çizme, özet*)

B) Üstbiliş stratejiler:

- Öğrenmeyi planlama, izleme ve kontrol amacıyla kullanılır.
- Örneğin **nasıl öğrenebileceğini düşünme, öğrenip öğrenmediğini kontrol...**

C) Sosyal ve duyuşsal stratejiler:

- Etkileşimi gerektiren ya da bireyin duyuşsal durumunu etkilemeye yönelir.
- Örneğin **kendini ödüllendirme, kendisi için önemini düşünme, arkadaşına sorma**

Öğrenme Stratejilerinin Önemi?

- * Öğrenci artık **pasif** alıcı **değil** → **Aktif** işleyendir.
- * Bilgi çağında **bilgilerin güncelliği** çok kısa sürede **ortadan kalkmaktadır.**
=> **Sürekli öğrenme ihtiyacı** vardır.

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER**Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (olumlu-olumsuz)**

- a) **Olumlu** faktörler (öğrenmeyi **kolaylaştıran**)
- b) **Olumsuz** faktörler (öğrenmeyi **kolaylaştıran** veya **zorlaştıran**)

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (doğrudan - dolaylı)

- a) Öğrenmeyi **doğrudan etkileyen** faktörler
- b) Öğrenmeyi **dolaylı etkileyen** faktörler

a) Öğrenmeyi Dolaylı Etkileyen Faktörler

- 1) **Öğreten** (öğretmen) 2) **öğrenme ortamı**

=> Öğrenmenin gerçekleşmesi için **öğretenin (öğretmenin)**

- Bilgisi, tecrübesi, becerisi, yaklaşımı, iletişimi vb. öğrenmede etkilidir.

=> **Öğrenme ortamı** öğrenmeyi dolaylı etkiler.

- (öğrenme ortamı → 1) **Psikolojik** ortam 2) **Fiziksel** ortam olarak ikiye ayrılır.)

Psikolojik Ortam → Öğrenme için uygun kişiler arası ilişkilerin olup olmadığı
Fiziksel ortam → Öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan uygun çevresel koşullardır

b) Öğrenmeyi Doğrudan Etkileyen Faktörler

1. **Öğrenenden** kaynaklı faktörler
2. **Öğrenme malzemesinden** kaynaklı faktörler
3. **Öğrenme yönteminden** kaynaklı faktörler

**1. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN
ÖĞRENENDEN KAYNAKLI FAKTÖRLER:**

A) Türe Özgü Hazır Oluş:

- * Organizmanın bir davranışı gösterebilmesi için
- Biyolojik (genetik) donanımının uygun olması gerekir.

Türe özgü davranışlar: Aynı durumla karşılaşan bir türün tüm üyelerinin

→ Otomatik olarak gösterdiği sabitleşmiş davranışlarıdır. (Papağan konuşur)

B) Olgunlaşma:

- Vücut organlarının beklenen fonksiyonları yerine getirebilecek düzeye gelmesidir.
- Olgunlaşma, **öğrenmeyle kazanılacak davranışların ön koşuludur.**
- Olgunlaşma **yaş** ve **zekâ** ile ilişkilidir.

1. **Yaş:** Yaşla birlikte öğrenme düzeyinde farklılıklar ortaya çıkar.
2. **Zekâ:** Zihinsel açıdan olgunluk, **zekâ** kavramı ile ele alınır.

C) Genel Uyarılmışlık Hâli ve Kaygı:

1. **Genel Uyarılmışlık Hâli:** Bireyin dışardan gelen uyarıcıları alma derecesidir.
 - Bireyin uyarıcılara **kapalı olması** → *Uyarılmışlık düzeyinin düşük (uyku hâli)*
 - **Çok fazla** uyarıcı alması → *Uyarılmışlık düzeyinin yüksek (panik hâli)*
 - ⇒ Her iki durum da öğrenmeyi zorlaştırır.
2. **Kaygı:** Nedeni belli olmayan korku ya da kötü hissin baskın olduğu psikoloji.
 - **Genel uyarılmışlık hâli** için geçerli olan durum, **kaygı** için de geçerlidir.
 - **Orta** düzeyde bir kaygı duymak öğrenmeyi **kolaylaştırmaktadır.**

D) Eski Yaşantıların Aktarılması:

- * Yeni bir bilginin ya da yeni bir becerinin öğrenilmesi
- Öğrenilecek bu yeni bilgi/ beceriyle ilgili olan **ön (eski)** yaşantılara **bağlıdır.**
- Her **yeni** öğrenme **eski** öğrenmenin **üzerine kurulur.**

Öğrenmede “aktarım (transferans)

- Aktarmanın yeni öğrenmeye **katkısı** varsa → **Olumlu** aktarma (**pozitif transferans**)
- **Engelleyci** bir özelliği varsa → **Olumsuz** aktarma (**negatif transferans**)

1. **Olumlu Aktarma:** Bisiklet kullanan motosikleti kolay öğrenir.
2. **Olumsuz Aktarma:** İki parmak daktilo kullanan, 10 parmakta zorlanır.

Olumsuz transferle ilişkili olan bir diğer kavram da “**ket vurma**”

- * Öğrenilmiş bir malzemenin hatırlanması sırasında ortaya çıkan **bozucu etkidir.**
- a) **İleriye ket vurma:** **Eski**nin daha sonra (**yeni**) öğrenileni hatırlamayı **engellemesi** (*Bankamatik kartının şifresini eski kartının şifresiyle karıştırması*)
- b) **Geriye ket vurma:** **Yeni**nin **eski** öğrenilmiş olanı hatırlamayı **engellemesi...** (*Almanca'dan sonra İngilizce öğrenmeyle Alm. kelimeleri unutması*)

SOLOMON ve PERKİNS

a) **Alt düzey** b) **üst düzey** aktarım (**transferans**) kavramlarını dile getirdiler.

a) Alt düzey transferans:

- **Spontane** (kendiliğinden) veya **otomatik** gelişmiş ve iyice yerleşmiş becerilerdir.

b) Üst düzey transferans:

- **Soyut** ve **zihinsel**dir.

E) GÜDÜ (Motivasyon):

- * **İstekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtüleri ve ilgileri** kapsar.
- * Organizmayı **uyarır** ve **harekete geçirir** ve belirli bir **amaca yönlendirir.**

Dürtü: Açlık, susuzluk, uyku, cinsellik gibi fizyolojik kökenli **güdülerdir.**

Gereksinim (ihtiyaç): Başarı, sevgi, statü gibi daha **karmaşık** olan **güdülerdir.**

- * Güdüler bir defa ortaya çıkıp doyurulduğunda **ortadan kalkar** (doyurulur)
- (*Açlık, uyku gibi tekrar ortaya çıkana kadar*)
- ⇒ Bu durum **güdülerin döngüsel** olduğunu gösterir.

Güdülemede 4 (dört) önemli kavrama işaret edilmektedir:

1. **İhtiyaçlar** (fizyolojik ve psikolojik sağlık için gerekli olanlar),
2. **Değerler** (Kendisi için faydalı gördüp ve elde etmeye ve/veya sürdürmeye çalışır)
3. **Amaçlar veya niyetler** (davranışın amacı veya niyetin **ne olduğu**)
4. **Duygular** (Güdü, amaca/değere ulaşma isteğidir → **Bütünleştiricidir**)

GÜDÜLERİN KAYNAKLARI nelerdir?

a) **İçsel** kaynaklı b) **Dışsal** kaynaklı

a) İçsel Kaynaklı Güdüler:

- * Bireyi **harekete geçiren** durum, kendi içsel ödüllendirme sistemine **bağlıdır.**
- Bunlar; **açlık, susuzluk** gibi **fizyolojik** dürtüler
- merak, ilgi, başarıma** gibi **sosyal güdüler** olabilir.

* Bir öğrencinin

- Akademik yönden başarılı olma **ihtiyacını**
- Kendi kararları üzerindeki **kontrolünü artırır.**

b) Dışsal Kaynaklı Güdüler:

* Öğrencileri öğrenme esnasında dışsal olarak etkiler.

- **Ödül alma, cezadan kurtulma, sosyal onay ...**

⇒ Kişi öğretmenin gözüne girmek için çalışırsa → **Dışsal kaynaklı** güdülenir.

⇒ Merak ettiği şeyleri çalışıyor ve keyif alıyorsa → **İçsel kaynaklı** güdülenir.

Güdü Çeşitleri (Bireyi harekete geçiren güdüler)

1) **Birincil** güdüler 2) **İkincil** güdüler

1) Birincil Güdüler:

- Daha çok **fizyolojiktir.** (Bedensel gereksinimlerin **doyurulmasına** yöneliktir)
- (*Açlık, susuzluk, cinsellik, uyku, güvenlik, tuvalet ihtiyacı ...*)

2) İkincil Güdüler:

- **Öğrenme yaşantıları** sonucunda oluşur.
- (*Başarma, güç, ait olma, yakın ilişkiler kurma, egemenlik ...*)
- * Bazen **birincil güdüler** dolaylı olarak **doyurabilir.**
- ⇒ **Para** ile karın doyurma → **Fizyolojik (Birincil güdü)**
- ⇒ **Para** güçlenip yakın ilişkiler kurma → **(İkincil güdü)**

F) Dikkat:

* **Bilincin belli bir noktada toplanmasıdır.**

- Kişinin amaçlarına ulaşabilmesi ve
- Bilişsel süreçleri harekete geçirip sürdürmesi için harcanan sınırlı insan kaynağıdır
- * İnsanların **algısı** ve **öğrenmesi** üzerinde **etkilidir.**
- ⇒ Bu nedenle **öğrenme için gerekli bir ön koşuldur.**

2. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN**ÖĞRENME YÖNTEMLERİYLE İLGİLİ FAKTÖRLER****A) Öğrenmeye Ayırılan Zaman:**

- * Bu zaman, **bireysel farklılık gösterir** ve **öğrenmeyi etkiler.**
- * Öğrenciler “**aralıklı çalışma**” ya da “**toplu çalışma**” stratejilerini kullanır.
- * Bilgiler **kalcıdır.**

Aralıklı çalışma:

- Günde birkaç saat veya haftada birkaç saat ...
- Programlar yapılır.
- Öğrenme malzemesini **sistematik** tekrar eder.

Toplu çalışma:

- * Öğrenme malzemesini sadece sınav zamanı “sıkışık” bir şekilde çalışır.
- Bu öğrenciler bir dönem veya bir yıl öğrenme malzemesiyle **ilgilenmezler.**
- Sınav gününden önceki gece “**sabahlayarak**” sınava hazırlanırlar.
- Öğrenciler, **kısa zamanda yüksek notlar** alırlar.
- Ancak** → Bu bilgiler **kısa sürede unutulur.**

B) Öğrenilen Konunun Yapısı:

* **Öğrenme malzemelerinin** (konu, ders, kitap...) **kendine özgü bir yapısı vardır.**

Öğrenilen Konunun Yapısı (Öğrenme Malzemesinin Yapısına göre)

1) Parçalara Bölerek Çalışma 2) Bütün Hâlinde Çalışma

⇒ Hangisinin **daha faydalı olduğu konuya, derse** veya **kitaba** göre **değişir.**

1) Parçalara bölerek öğrenme (Çalışma):**Olumlu Yönleri:**

1. Bütünü parçalara ayırmanın **kolay** olması. (Yabancı kelimelerin öğrenilmesi)
2. Öğrenilecek malzemenin **aşırı uzun** olması. (Toplu öğrenme zordur → Parçalar)
3. Öğrenenin **güdülenmesine** yardımcı olur. (Öğrenilen her parçada güdü artar)

Olumsuz Yönleri:

1. Öğrenilen parçaların **bir araya** getirmek **ek tekrarlara** ister.
2. Parçaları birbirine **karıştırma** ve **sıralarını bozma** tehlikesidir.

2) Bütün hâlinde öğrenme:

* **Bazen** parçalara bölerek öğrenmeden **daha verimlidir:**

1. Malzeme parçalara bölünemeyecek kadar kısa olabilir.
2. Öğrenme malzemesi **kolay anlaşılır** ve **birbirine kolay bağlanabilir** olabilir.
3. Öğrenenin kendisine **bağlıdır.**
 - Öğrenme becerisi, yeterliliği, zeki ve çabuk kavraması
 - Bu durumda bütün hâlinde öğrenme **daha verimlidir.**

C) Öğrencinin Aktif Katılımı:

- Öğrencinin **öğrenme malzemesi karşısındaki duruşu**
- Öğrenme malzemesi ile **ne kadar haşır neşir olduğu** durumudur.

* Öğrencinin bir öğrenme durumunda

- “**Pasif**” olmasından “**Aktif**” olmasına doğru giden süreç
- ⇒ **Dinleme** → **okuma** → **yazma** → **anlatma** şeklinde oluşur.
- (pasif) (aktif)
- ⇒ Gittikçe **öğrenmesi artar.**

Öğrencinin Aktif Katılım Aşamaları:

1. Not tutma (**Dinleme**)
2. Önemli yerlerin altını çizme (**okuma**)
3. Gözden geçirme (**okuma**)
4. Ana hatları çıkarma (**okuma**)
5. Ana fikri çıkarma (**yazma**)
6. Grafik veya şema çizme (**yazma**)
7. Örnekleri yazma (**yazma**)
8. Yüksek sesle tekrar yapma (**anlatma**)
9. Başkasına anlatma (**anlatma**)

D) Geri Bildirim:

* İyi bir öğrenmede Öğrencinin

- **Öğrenip öğrenmediği** veya
- **Ne kadar öğrendiği** ile ilgili olarak **bilgilendirilmesidir.**

* Kısaca **öğrenme sonucunun hemen bilinmesidir.**

* Hataların neler olduğu hakkında **hemen dönüt** → **Çabuk öğrenmede** etkilidir.

Geri Bildirim (Dönüt) Öğrenen Açısından Yararları

1. Ön bilgilerinin doğruluğunu **test etmiş** olur.
2. Aktarmayla yeni yapılandığı bilgilerin geçerliğine ilişkin **bilgi edinir.**
3. Konuya ilişkin mevcut anlayışını detaylandırmasına **yardımcı olur.**
4. Yeterliliğine ilişkin **bilgi verir.**
5. İçsel motivasyonu **artırır.**

3. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN ÖĞRENİLECEK MALZEME İLE İLGİLİ FAKTÖRLER

- * Öğrenme malzemesi: **Öğrenilecek konu, şema, grafik, kitap, formül** vb.dir.
- * Malzemenin özellikleri → Öğrenimini **kolaylaştırabilir** veya **zorlaştırabilir**.
(Kolay telaffuz edilen sözcükler daha kolay öğrenilir)

A) Algısal Ayırt Edilebilirlik:

- * Etrafındaki malzemeden **kolay ayırt edilebilenler** → **Çabuk öğrenilir**.
(Herkesin siyah takım elbise giydiği yerde beyaz takım elbise giyme)
- * **Önemli olan kavram, dikkattir.**

MORGAN

- * **Ayırt edilebilirlik dikkati çeker** ve öğrenmeyi (arttıkça) o kadar **kolaylaştırır**.
- Evinizin kapısını diğer kapılardan ayırt etmeniz gerekir
- Çocuğunuzu diğer formalı çocuklardan ayırt etmeniz gerekir.

B) Anlamsal Çağrışım:

- * **Öğrenilmek istenen** (konu-kavram) **önceki bilgi birikimleriyle** ne kadar ilişkiliyse
⇒ Öğrenme o kadar **kolaylaşır**.
- ⇒ Kavramların birbirini **silsileli çağrıştırmaları** → Öğrenme olasılığı artar.

Bir Malzemeyi Anlamalı Yapan Şeylerin Neleridir?

1) Çağrışimsal anlamlar 2) Kavramsal anlamlar 3) Basamak dizilerine ilişkin anlamlar

⇒ Çağrışimsal anlam:

- * **Sözel bir malzemeyi çalışırken nelerin hatıra geldiğini anlatır.**
- Çağrışımın çoksa bu malzeme **çok anlamlıdır** demektir.
- Bu öğrenen ile ilgili faktörlerden aktarım (**transferans**) kavramıyla ilişkilidir.

C) Kavramsal Gruplandırma:

- * Türk Dil Kurumunun tanımlarına göre **kavram** nedir?
1. **Bir nesnenin** veya **düşüncenin** zihindeki **soyut** ve **genel tasarımı**
- 2. Felsefe açısından kavramın "Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve onları bir ortak ad altında toplayan genel tasarım."
- * "Gemi"nin **yolcu** gemisi, **yük** gemisi, **savaş** gemisi gibi türlerinin incelenmesi
(Öğrenilecek konunun kavramsal özelliklerine göre gruplandırma)
- **Konunun öğrenilmesini kolaylaştırır.**
- ⇒ Birbirine yakın veya benzer kavramları öğrenmek kolaydır.
- ⇒ Gruplar hâline getirmek de **öğrenilebilirliği artırır.**

Çağrışimsal anlam dizisi → **Özneldir** (Bireyin geçmiş yaşantılarına dayanır)

Kavramsal basamaklar dizisi → **Mantıksal** birtakım kurallara dayanır.
(Her yerde, her zaman, herkes tarafından aynı şekilde oluşturulabilir.)

Öğrenme Stratejilerinin Değeri Neden Arttı / Ne ile İlgili?

- 1) Öğrencinin **öğrenme sürecindeki rolü**,
- 2) **Yaşam boyu öğrenme gereksinimi**,
- 3) **Öğrenme stratejilerinin öğrenme ürünleri üzerindeki etkisi** ile ilgilidir.

1) Öğrencinin Öğrenme Sürecindeki Rolü:

- Öğrenme sürecinde **etkin** rolü vardır.
- **Bilgiyi kendine özgü** biçimde **örgütleyen** ve **işleyen** öğrenmedeki **ögedir**.
- Öğrencinin **uygun öğrenme stratejisini** kullanması ile **Öğrenme gerçekleşir**.

2) Yaşam Boyu Öğrenme Gereksinimi:

- * Eğitim kurumlarının **en önemli hedefi** ⇒ "Öğrenmeyi öğretme"dir.

3) Öğrenme Stratejilerinin Öğrenme Ürünleri Üzerindeki Etkisi:

- Akademik başarı
- Duyuşsal öğrenme ürünleri (*tutum, güdü, benlik algısı*)

Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Öğrenciler;

- * **Öğrenme stratejilerini**
- Kendi kendilerine **geliştirmede yetersizdirler**.
- **Farklı bağlamlardaki işlere uygulamada güçlük çekerler**.
- **Kendiliğinden kullanamazlar**.
- Kullanırken **etkisiz olduğunu fark edemez** ve **değiştiremezler**.
- **Daha karmaşık stratejileri olarak kullanamaz**
- **Çabalarını en üst düzeye çıkarabileceklerine inanmazlar**.

* Bilgi ve becerileri öğretirken

- a) Öğrencilerin **gereksinim duyduğu stratejileri** belirleme:
⇒ Bir yandan da **öğrenme yollarını öğretmemiz gerekir**.
- Öğrencilerimizin **hangi stratejileri kullandığını**
- Bunları **ne nitelikte kullandıklarını değerlendirmeliyiz**.
⇒ Bunu **mevcut ölçekler** ya da **gözlem yoluyla yapabiliriz**.
- b) Sonra **bu stratejileri planlı bir şekilde öğretme**:
* Temel olarak **doğrudan öğretim/gösterip yaptırma** yolunu **kullanırız**.
- c) Temel olarak **stratejinin öğrenciye açıklanması**
- d) Öğretmenin **stratejiyi açıklayarak uygulaması**
- e) Öğrencilerin **uygulaması** ve öğrenmenin **değerlendirilmesi**

* Stratejinin doğrudan öğretimi sonrası

- Öğretmen, öğrencilere model olmaya devam etmeli
- Verdiği akademik işlerle öğrencileri stratejiyi kullanmaya yönlendirmeli
- * Öğrenme stratejilerini veya bunları nasıl kullanacağını **bilmeyen** öğrenciler
- Çok çabalsalar da başarılı olamaz.
- Başarısızlıklarını **yetenek durumlarına** ya da **öğretmenlerine** bağlarlar
- **Haksızlığa uğradıklarını** düşünürler.
- ⇒ Bu durum **güdülerini**, **benlik algılarını**, **tutumlarını** **olumsuz etkiler**.

(AUSUBEL)

1- SUNUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM – ANLAMLI ÖĞRENME

Temel Özellikleri:

- * **Öğretmen merkezli** bir stratejidir.
- * Konu alanının **kavram, ilke** ve **genellemeleri**
- Öğretmen **organize edip sunar** ⇒ **Anlamli öğrenme gerçekleştirilir**
- * Temel aldığı **yöntem tümdengelim** (bütünden parçaya, genelden özele)dir.
- * Öğretmen dersin başında
- Öğreteceği konunun **ana temasını söyler** ve
- Konuyu öğrencilere **basamak basamak anlatır**.

Not: Kavramların ve **soyut konuların** öğrenimini sağladığı için
⇒ **Daha çok ilköğretim 5. sınıftan itibaren** kullanılır.

* Konular işlenirken

- **Ardışıklık, aşamalılık, bilinenden bilinmeye**ne ilkelerine uyulur.
- **Ön örgütleyici** – **organize ediciler** (kavram haritaları, grafik, şema) kullanılır.
(Önceki öğrenmelerle yeni öğrenmelerin ilişkilendirilmesi amaçtır)

Uygulama aşamaları (Sunuş Yoluyla Öğretim – Anlamli Öğrenme) :

1. **Ön organize ediciler** kullanılır (Öğrenci öğrenmeye hazır hâle getirilir).
2. Konu **tümdengelim** yöntemiyle sunulur (Kavram, ilke, bilgi birimi sunulur.).
3. **Farklı örnekler** sunulur
- **İlke** ve **kavramlar** ile öğrencilerin **bilişsel süreçleri** aktif edilir.
(Öğretmen olumlu – olumsuz örnekler sunar, öğrenci açıklar ve öğrenci kendisi örnek verir)
4. Sunulan bilgiler **özetlenir**.

Dikkat !!! Sunuş yoluyla öğrenmede öğretmen – öğrenci etkileşimi **yoğundur**

⇒ **Çünkü** bu **anlatımın** yanında **soru – cevap, tartışma teknikleri** de kullanılır.

⇒ Öğrenci aktivitesi **düşüktür**.

Yararları (Sunuş yoluyla öğrenme) :

- **Kısa sürede çok bilgi aktarılır**. (Zamanın kısıtlı olduğu durumlarda kullanılır.)
- **Ön örgütleyici** için **idealdir**. (Zor, soyut ve karmaşık konularda kullanılır)
- Öğrencilerin **ön bilgileri yeterli olmadığı** durumlarda **etkili olur**.
- Dersin **girişinde, özetlenmesinde, tekrarında** kullanılır.

Sınırlılıkları (Sunuş yoluyla öğrenme) :

- Sadece bilgi düzeyindeki hedeflerin **öğretiminde** kullanılır.
- **Üst düzey hedeflerde kullanılmaz**.
- **Öğrenci aktivitesi düşüktür**. (Ezber öğrenmeler gerçekleştirilir.)
- **Sıkıcı** olabilir.
- Öğrencilerden **dönüt almak zordur**. (Hataları düzeltmek zor olabilir)

(BRUNER)

2- BULUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM – ÖRNEK KURAL

Temel Özellikleri:

- * **Bruner**'e göre öğrenci → Bilgiye **kendisi ulaşmalı** ve bilgiyi **keşfetmelidir**.
- * Öğretim sürecinin merkezinde **öğrenci** vardır
- * **Kural** ya da **bilgi yapısını keşfeden öğrencidir**. (Öğretmen rehberdir)
- * Öğrenci **örnek inceler, deney yapar; ilke, tanım** ve **genellemelere kendisi** ulaşır.
- * **Tümevarım** yöntemi kullanılır.
- * **Güdüleyici** bir yaklaşımdır.
- **En önemli özelliği** öğrencinin **öğrenme güdüsünü artırmasıdır**.
- * Öğrencinin **sezgisel** düşünmesi gerekir.
- * **Bruner**
- * Öğrencinin **sezgisel** düşünmesini beslemek için
- Tam olmayan kanıtlarla **tahminde bulunmasını** ve
- Sonra **tahminlerini sistemli araştırma yaparak test etmesini** önerir.

Uygulama Aşamaları (Buluş Yoluyla Öğretim):

1. Öğretmen **örnek sunar**
2. Öğrenciler **örnekleri açıklar**
3. Öğretmen **ek örnekler verir**
4. Öğrenciler **ek örnekleri açıklar**
5. Öğretmen **örnekleri** ve **zıt örnekleri** (örnek olmayan durumları) verir
6. Öğrenciler **bu zıt örneklerle karşılaştırma yapar**
7. Öğretmen öğrencilerin belirlediği ilkeleri ve özellikleri açıklar, tamamlar
8. Öğrenciler **ilke** ve **genellemelere** ulaşır ve **tanım yapar**
9. Öğrenciler **ek örnekler verir**

Yararları (Buluş Yoluyla Öğretim):

- **Yaparak yaşayarak öğrenmeyi** sağlar → Kalıcı öğrenme
- **Üst düzey düşünme** becerilerini geliştirir.

Sınırlılıkları(Buluş Yoluyla Öğretim):

- **Zaman** alır ve **maliyeti** yüksektir.
- Ön bilgiler **yoksa amacına ulaşmaz**.
- **Karmaşık bazı konularda** sonuca **ulaşmayabilir**.
- **Olgu öğretiminde etkili değildir**.

(J. DEWEY)

3- ARAŞTIRMA-İNCELEME YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİ

- **Öğrenci merkezli** bir stratejidir.
- **Öğrenci etkinliklerine dayalı bir problem çözme sürecidir**.
- Öğretmenin görevi: Uygun araştırma **problemlerini** belirlemektir. **Bu problemler;**
- 1-**Gerçek hayatta karşılaşılabilecek problemler** olmalı,
- 2-**Merak uyandırmalı,**
- 3-**Birden çok çözümü olmalıdır.**

3- Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi (DEVAM)

- * **Tümevarım** ve **tümdengelim** yöntemleri kullanılır.
- * **Buluş yoluyla öğretim stratejisinde** olduğu gibi
 - Öğretmen bir **yol gösterici**, gerektiğinde **yönlendirici** bir **rehberdir**.
- * Problem çözme becerisini kullanarak **bilimsel yöntem** sürecini izlenir.
- * Öğretim, **öğrenci etkinliklerine dayalı** bir **problem çözme sürecidir**.
- * **Amaç, içeriğin aktarılması değildir.**
 - => Öğrencilerin
 - **Araştırma** ve **problem çözme yönteminin farkında olması** ve **kullanmasıdır**.
- * **Üst düzeyli zihinsel süreçlerin** (uygulama, analiz, sentez) geliştirilmesinde **etkilidir**.

Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin Uygulanması:

1. Problemi hissetme
2. Problemi tanımlama
3. Problemlle ilgili bilgi top.
4. P. ilgili hipotezler kurma
5. Veri toplama (problemin çözümü için)
6. Hipotezleri test etme (Doğru-yanlış)
7. Problemin çözümü
8. Sonucu raporlaştırma

Yararları (Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin):

- * Problem çözme, eleştirel gibi **üst düzey düşünme becerisini kazandırır**.
- * **Üst düzey hedeflerde** kullanılır.
- * İletişim, **sorumluluk alma**, **kaynaklara ulaşma becerisi kazandırır**.

Sınırlılıkları (Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin):

- Maliyeti yüksek
- Zaman alır
- Kalabalık sınıflarda **uygulanması zor**
- **Ön koşul öğrenmeleri** eksik olan öğrencilerde **uygulanması zor**
- **Her yaş ve her hedef düzeyi için uygun değildir** (Sınıf yönetiminde zorluk)

(BLOOM)

4- TAM ÖĞRENME STRATEJİSİ (YAKLAŞIMI)

Temel Özellikleri:

1. Bilgi **ünitelere** ayrılmıştır → Biri tam olarak öğrenilmeden diğerine **geçilmez**.
2. **Tam öğrenme modeli**
 - * Her sınıfta **hızlı öğrenen** ve **öğrenemeyen** öğrencilerin bulunduğunu
 - * Her öğrencinin **hazırbulunuşluk** düzeyine göre öğretimin yapılmasını
 - * Her öğrenciye
 - İhtiyacı olan **ek öğretim zamanı** ve **nitelikli öğretme hizmeti** sağlanırsa (ipucu, katılım, pekiştirme, dönüt) her
 - => Öğrencinin **öğrenebileceğini** ve **tüm öğrencilerin** başarılı olacağını **savunur**.
 - => “Öğrenemeyen öğrenci **yoktur**, **öğretmeyen öğretmen** vardır.”

3. Değiştirilmez Özellikler:

Zekâ, genel yetenek, kişilik özellikleri, ailenin sosyoekonomik statüsü

Değiştirilen Özellikler:

Ön öğrenmeler, derse karşı ilgi, tutum, başarı inancı, ipucu, pekiştirme, dönüt, araç gereç ve zaman ...

Okullar → **Değiştirilebilir** özelliklerini geliştirerek **öğrenmeyi sağlamalıdır**.

4. Her ünite sonunda **izleme testi** (formatif) uygulanır.
5. Bloom eğitimdeki **normal dağılım eğrisini reddeder**
 - **Sola çarpık** bir **grafik** oluşmasını **kabul eder**.
 - %90'ın dışında kalan öğrenciler de tam öğrenmelidir.
 - Öğretmene **büyük görev düşmektedir** (%95-%100'ü amaçlamalı)
6. **Tam öğrenmenin 3 ögesi** (değişkeni) vardır:
 1. Öğrenci nitelikleri
 2. Öğretim hizmetinin niteliği
 3. öğrenme ürünleri
 (Öğrenci nitelikleri ve öğretim hizmetleri → öğrenme ürünlerini etkiler.)

Tam Öğrenme Yaklaşımının Uygulama Basamakları:

1. Öğrenme birimlerinin **üniteler** şeklinde belirlenmesi
2. Ünitelerin **hedef-davranışlarının** belirlenmesi (hedef-davranış standardı (%70)
3. **Ön koşul öğrenme düzeyinin** belirlenmesi
4. Öğretim **ünitesinin işlenmesine** geçilmesi (Etkinlikler düzenlenir.)
5. Ünite ya da konunun öğretimi **bittikten sonra**
 - **İzlemeye dönük değerlendirmenin** (ünite, izleme testi) yapılması (formatif Değ.)
6. a) İstenilen öğrenme standardına (%70) **ulaşmayan öğrenciler için**
 - **Tamamlayıcı ek öğretim etkinliklerinin** yürütülmesi
6. b) Öğrenme düzeyi iyi olan öğrenciler için
 - **Zenginleştirilmiş öğretim etkinlikleri** düzenleme
7. **Tüm öğrenciler öğrenme standardına ulaşınca** bir sonraki üniteye **geçilmesi**
8. Birkaç ünite işlendikten sonra **summatif değerlendirme** yapılması
 - Öğrencilerin **öğrenme düzeyinin** belirlenmesi

Tamamlayıcı Öğretim Etkinlikleri:

- * Öğretmen veya özel öğretici tarafından gerçekleştirilir.
- **Bire bir** (özel ders) veya - **Küçük gruplarla öğretim**; (okulda, evde ek -ödev)
- * **Tekrar** (farklı yöntem ve tekniklerle) **öğretim**
- * **Kaynak** ve **yardımcı kitaplarla** / **Eğitsel oyunlarla** / **Bilgisayarlı öğretim**

Tam Öğrenmenin

3 Temel Değişkeni

NOT: Tam öğrenmenin

- **Giriş** (öğrenci niteliği) kısmı → **Bağımsız değişken**
- **Gelişme** (öğretim hizmetinin niteliği) kısmı → **Bağımsız değişken**
- **Sonuç** (öğrenme ürünleri) kısmı → **Bağımlı değişkendir**.

1. Öğrenci Niteliği: Öğrencinin sürecin başında taşıması gereken özelliklerdir.

a) Bilişsel Giriş Davranışları:

- **Daha önce öğrenilmesi gereken;**
 - * Bilgi, beceri ve yetenekler
 - * Ön koşul bilgiler
 - * Sözel ve işitsel yetenekler
- * Okuduğunu anlama
- * Dinleme becerisi
- * Problem çözme becerisi

b) Duyuşsal Giriş Davranışları:

- Öğrencinin **öğrenme ünitesine karşı;**
 - * İlgi
 - * Tutumu
 - * Akademik öz güveni (benlik)

2. Öğretim Hizmetinin Niteliği:

Öğretim hizmetinin niteliğini 4 (dört) öge belirler:

1. İpuçları
2. Öğrenci katılımı
3. Pekiştirme
4. Dönüt-Düzeltilme (Geri Bildirim)

a) İpucu:

- * Öğrenciyi
- Harekete geçirir
- İstenilen davranışı yapmasına yardımcı olur. (mesajlar)
- * Hedefe ulaşmada yol gösterir (soru sorma, açıklama, örnekleme, modeller, gerçek varlıklar, ses tonu, jest ve mimikler, harita, şemalar, grafikler...).

Örnek: Türkiye'nin en büyük gölü hangisidir?

İpucu → (Hani canavarı olan) (Türkiye'nin doğusunda bir yer)

b) Öğrenci Katılımı:

- * Öğrencileri aktif kılmak ve Öğretim merkezli öğretim için
- Etkinlikleri öğrencilerle birlikte planlamalı
- Öğretimde **hedeflerden** ve **içerikten çok yöntem** ve **tekniklere** odaklanmalı.
- Yani **farklı yöntem** ve **teknikler** kullanmalıdır.

c) Pekiştirme:

- * Bir davranışın ortaya çıkma olasılığını artıran **uyarıcılara** “**pekiştirme**” denir.
- * Öğrenme sırasında, öğrencinin gösterdiği **olumlu davranıştan sonra**
- Öğretmen **pekiştirme verirse** (aferin, gülümseme, alkış)→ O davranış **kalıcı olur**.

d) Dönüt-Düzeltilme (Geri Bildirim):

- * **Dönüt =>** Öğrenciye yaptığı davranışın sonucu ile ilgili **bilgi vermektir**.
- * **Düzeltilme =>** Yanlışların ve öğrenme eksikliklerinin **giderilmesi işlemidir**. (Öğretmenin “doğru, yanlış, eksik” demesi => Öğrenci için **dönüttür**)
- * Gerekli **uyarı** ve **düzeltilmelerin zamanında yapılması yönüyle önemlidir**.

Dönüt ve düzeltme

- Öğretim hizmetinin **niteliğini** ve **öğrenme düzeyini** belirleyen **en önemli öğedir**.

3. Öğrenme Ürünleri:

- Öğrenme **düzeyini** (iyi, orta, kötü)
- Öğrenme **çeşidini** (bilişsel, duyuşsal, psikomotor)
- Öğrenme **hızını** (hızlı, yavaş)
- **Duyuşsal** ürünleri (kendine güven, güdü)
- **Bilişsel** ürünleri (kavrama, analiz, sentez, değerlendirme) **kapsar**.

(PIAGET, VYGOTSKY, DEWEY, GESTALT, BRUNER)

EĞİTİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

YAPILANDIRMACI ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Yapılandırmacılıkta öğrenme → Deneyime bağl anlam oluşturma sürecidir.

- * Bu süreçte **öğrenci aktiftir**.
- * Anlam oluşturan **öğretmen değil, öğrencidir**.
- Bilgi yaşantılarını anlamlı bir duruma getirmeye çalışan
- Özne bilgiyi oluşturan (yani bilgiyi yapılandıran) **bireydir** (öğrenci).
- * Bu nedenle yapılandırmacılık => **Nesnel bilgiyi reddeder**.

* Öğretmen, Öğrencilerin

- **Ön bilgilerinin** farkında olmalarını
- Çevre ile **etkileşime** geçmelerini
- **Üst düzey düşünme** becerilerini geliştirmelerini **sağlamalı**. (Bunun için açık uçlu sorular sormalı, açık uçlu tartışmalar yapmalıdır.)

* Yapılandırmacılıkta Sınıflar:

- => Bilgilerin aktarıldığı bir yer **değildir**.
- Öğrencilerin **aktif katılımlarının** sağlandığı
- **Sorgulama** ve **araştırmanın** yapıldığı
- Problemin çözüldüğü **bir yerdir**.

* Sınıflarda etkin olan öğrencidir.

- * **Öğretmen**
 - Ne öğreneceğini asla **söyemez!**
 - Öğrenenlere **bilgiye ulaşma yollarını keşfetmede yardımcı olur**.
 - Öğretme-öğrenme sürecinde **etkin bir araştırmacıdır**
 - **Öğrenciyle birlikte öğrenir**.

* Bireysel farklılıklara önem verilir.

- **Tek doğru** yerine iki kişi **aynı olaya farklı anlamlar** yükleyebilir.
- **İş birliğine dayalı** öğrencilerin **birbirlerinden öğrenmeleri sağlanır**.

Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı (DEVAM)

- * Yapılandırmacılıkta → **Kavram öğretimi** esastır.
 - Belirlenen kavramların kazandırılması **amaçlarıdır**.
 - **Kavramlar tematik öğrenme yaklaşımı** ile öğretilmektedir.
- * **Değerlendirme, öğretim sonucuna dönük değildir!**
- * **Değerlendirme, öğretim sürecine dönüktür (portfolyo).**
- * Öğrencinin **öğrenme sürecinde ortaya koyduğu her şey değerlendirilir**.
- * **Süreç değerlendirme, alternatif değerlendirme, otantik değerlendirme, tümel değerlendirme olarak da tanımlanabilir.**

- * Yapılandırmacılık → **Buluş yoluyla öğrenme** yaklaşımının **geliştirilmiş hâlidir**.
- * Yapılandırmacılık ile **Buluş yoluyla öğrenmenin Farkı**
 - * **Buluş yolunda**
 - Öğrenci öğretmen yönlendirmesiyle düşünerek ilke ve genellemelere ulaşır.
 - * **Yapılandırmacılıkta**
 - Öğrenci, öğretmen rehberliğinde deneyimler geçirir
 - Birincil bilgi kaynaklarıyla anlam (özel gerçeklerini) üretir.

Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı Üç Temel Grupta Ele Alınabilir:**1-Bilişsel yapılandırmacılık (Piaget):**

- Öğrenme, zihinsel yapıda meydana gelir
- Öğrenme, denge (özümseme, uyumsama) süreçlerinden oluşur. **Denge (Zihin)**

2-Sosyal yapılandırmacılık (Vygotsky):

- Öğrenme, çocuğun çevre ile etkileşime geçmesiyle oluşur.
- Öğrenme diğer bireylerle paylaşılan etkinlikler sırasında oluşur.

3-Radikal Yapılandırmacılık (Von Glasersfeld):

- Bilginin sadece birey tarafından oluşabileceğini savunur.

**(JOHN DEWEY, KİLPATRİCK VE BRUNER)
PROJE TABANLI ÖĞRETİM YAKLAŞIMI****Proje tabanlı öğretim yöntemi**

- * **Bilimsel düşünmenin adımlarını öğretmek,**
- * Öğrencilerin ilgilendikleri bir konuda
 - **Araştırma** yapmalarını,
 - **Sonuçlarını bir raporla düzenlemelerini**
 - Sınıfta ya da yarışmada **sunmalarını amaçlar**.
- * Bir **problem çözme** etkinliğidir.
 - Öğrenciler, **bireysel** ya da **grup** olarak çalışır.
 - Bir **problem** ya da **senaryo** üzerinde çalışılır.
 - Gerçek yaşam koşullarına uygun **disiplinlerarası** bağlantı kurulur. (**disiplinlerarası** → **konular, etkinlikler, bilimsel alanlar**)
- * **Bilimsel yöntem süreç becerileri geliştirilir.**
 - Gerçek yaşamda karşılaşılan **sorunlar senaryo çerçevesinde** öğrencilere verilir
 - Öğrencilerin bu **sorunlara çözümler bulmaları** sağlanır.

Proje tasarıları Nasıl Olmalı?

- **Üst düzey öğrenmeye** (problem çözme, eleştirel, yaratıcı düşünme)
- **Bilimsel yöntemi** kullanmaya
- **Günlük yaşamla ilişkilendirmeye**
- Birden fazla **konu alanı** ve **dersi kapsamaya**
- Farklı kaynaklardan **araştırma yapmaya** yönelik olmalıdır.

Değerlendirme:

- * Öğretme-öğrenme etkinlikleri ve **değerlendirme**
 - **Ürüne ve sürece yönelik** olarak yapılır.
 - *Sergi, drama, gazete, pano vb.* hazırlanarak **ürünler sunulur**.

Proje Tasarımlarında Bulunması Gerek Esaslar:

- Birden çok **çözüm yolu** (hipotez, denence) **barındırma**
- **Üst düzey zihinsel becerileri** (yaratıcı, yansıtıcı düşünme) **geliştirmeye** yönelik olma
- **Bilimsel yöntemi** (araştırma sistematizini) **kullanabilme**
- Günlük yaşamla **ilişkili olma**
- Birden fazla **dersi** (disiplini) **ilişkilendirme**
- Farklı kaynaklardan **araştırma yapmaya** yönelme
- Bireysel ve grupta çalışmaya **uygun olma**
- **Yaparak ve yaşayarak öğrenme** söz konusudur.
- Öğrenci **kendi artı** ve **eksilerinden** sorumludur.
- **Proje tasarısı, planlama, araştırma, değerlendirme faaliyetleri**
 - Öğretmen ve öğrenci tarafından **birlikte yapılır**.

Sınırlılıkları:

- **Zaman** sorunu
- **Sınırın iyi çizilmesi** gerekir. (Ona göre hedef belirlenir)
- Yoksa hedeften **sapma** meydana gelir.
- Her zaman **orijinal ürün** ortaya **çıkmayabilir**.

NOT:

- * Proje tabanlı öğretim yöntemi sonucunda
 - ⇒ **Mutlaka bir iş, ürün, performans (proje) ortaya konmalıdır.**

*** John Dewey** Probleme dayalı öğrenme yaklaşımını

- * **İlerlemecilik eğitim felsefesi akımı** ve **araştırma-inceleme** yoluyla
 - **Öğretim stratejini** olarak ortaya koydu.

- * Probleme dayalı öğrenmenin temeli
 - ⇒ **J. Dewey'in "yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi"**nden alınmıştır.

P.D.Ö. Yaklaşımı

- * **Çözülmesi gereken bir problemle** başlar.
 - Bu problemin gerçek hayatla ilgili olması
 - **İlgi** ve **merak** uyandırması **şarttır**.
 - ⇒ Bu, gerçek hayattaki problemlerle **daha önceden** yüz yüze gelmesini sağlar.

- * Öğrencilerin problem çözme sürecinde

- **Alternatifler** geliştirerek,
- **Bilimsel yöntemi** ve **problem çözme aşamalarını** kullanarak öğretir.

- * **Asıl amaç** mevcut problemi **çözmek değil**

- ⇒ Hayat boyu karşılaşılabilecek **problemlere uygun çözüm stratejileri** geliştirmektir.

- * Burada **problem araçtır** ⇒ **Asıl amaç** belirlenen **hedefe** ulaşmaktır.
 - Bu hedef, **problem çözme stratejileri** geliştirmektir.

- * **Üst düzey** ve **karmaşık zihinsel beceriler** geliştirilir.

- * **Düşünmenin en yüksek biçimidir.**

Problem Çözme Yönteminde Kullanılan İşlem Basamakları:

1. Problemi **hissetme**
2. Problemi **tanımlama**
3. Problemlerle ilgili bilgilerin **toplanması**
4. Problemlerle ilgili **hipotezler** kurma
5. **Veri toplama** (problem çözümü için)
6. Hipotezleri **test etme** (Doğru-yanlış)
7. Problemin **çözümü**
8. Sonucu **raporlaştırma**

Problem Çözme Yöntemindeki**Problem Durumlarında (Öğrenme Senaryolarında)
Bulunması Gereken Özellikler:**

- * **En önemli özellik** ⇒ **Gerçek yaşamla ilgili** olmalı.

- **Çok yönlü düşünmeyi** gerektirmeli.
 - **İlgi ve merak** uyandırılmalı.
 - Probleme dayalı öğrenme senaryoları, **birden çok çözüm yolları** içermeli.
 - **Hedefe ulaştırıcı** olmalıdır.
 - Öğrencinin **düzye**ne (zihinsel yapısına) **uygun** olmalıdır.
 - Öğretmen **problem üretebilmeli** ve problem, **günlük yaşam ile ilgili** olmalı ve gerekli **transferler** yapılmalıdır.
 - **Üst düzey düşünmeyi, araştırma-inceleme** yapmayı sağlamalıdır.
 - Asıl olan problemi çözmek değil hedefe ulaşmak olmalıdır.
 - Kalabalık gruplara değil **küçük gruplara** uygulanmalıdır (**2-6 kişilik**).

**Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının
Öğrencilere Kazandırdıkları Özellikler:**

- * Problem çözmeyi **öğrenmek** ⇒ **Öğrenmeyi öğrenmektir**.
 - **Kendi kendine öğrenmiş** olur.
 - Yaşamla yüz yüze gelme
 - Araştırma, çözüm üretme
 - Ekip çalışması becerileri
 - Bilimsel düşünmeyi öğrenme
 - Üst düzey düşünme becerileri geliştirme
 - İletişim becerileri
 - İlgi ve güdülenmeyi artırma

NOT: İçeriğin ayrıntılarına fazla önem **verilmez**.**(HEBB, CAİNE CAİNE)****BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME (NÖROFİZYOLOJİK KURAM):****Beyin Temelli Öğrenmede Hebb ve Caine Caine**

- * Gerçek problemlerin çözümünüyle
 - **En iyi öğrenmenin** olacağını ve
 - Öğrencinin **öğrenme sürecine etkin katılımının** sağlanması gerektiğini **savunur**.
 - Öğretmen ise **rehber** rolündedir.
- * Yapısalcı yaklaşım gibi **yaparak-yaşayarak öğrenmeyi** savunur.
- * **Öğrenme 5 duyu organına hitap etmelidir** (temeli budur.)
 - Böylelikle öğrencinin **dikkat** ve **güdülenmişlik düzeyi** yüksek tutulur.

Caine and Caine’ne göre

- * Beynin **her iki lobunun** da kullanımı
 - Beynin kapasitesini **iki kat değil, kat kat artırmaktadır**.
 - **Hızlı ve etkili öğrenme için** beynin **her iki lobu da koordineli** olmalı.

- 1- Beyin **paralel bir işlemcidir**. (İnsan beyni aynı anda birçok işlemi yapabilir.)
- Bu yüzden **çeşitli yöntem** ve **teknikler** kullanılmalıdır.
- 2- **Öğrenme fizyolojik** bir olaydır. (Beyin fizyolojik bir organdır).
- **Öğrenme** nefes almak kadar **doğaldır** (engellenebilir ve kolaylaştırılabilir)
- Bireyin **fizyolojisini** etkileyen her şey **beyni** de etkiler. (Stres, uykusuzluk, ilaç)
- 3- **Beyin, parçaları ve bütünü aynı anda** algılar.
- Beynin sağ ve sol yarımküreleri birbiriyle **etkileşim** hâlinde olmalıdır.
- Hem **tümevarım** hem de **tümdengelim** düşünceli.
- 4- Öğrenme **bilinçli** ve **bilinçsiz** süreçleri içerir.
- **Bilinçsiz** süreçlerden de yararlanılmalı. (Tarihte öğretirken tarihi sevdirebiliriz)
- 5- En az iki farklı türde belleğimiz vardır:
1. Uzamsal bellek 2. Ezberleyerek öğrenme
* **Uzamsal belleğe** kaydedilenler **unutulmaz**.
* **Bilgiler** ezber yoluyla **değil anlamlı bir şekilde** öğretilmelidir.
- 6- Her beyin **kendine özgü** düzenlenmiştir. (Her bireyin öğrenme yolu **farklıdır**.)
- 7- Anlamı araştırma **doğustandır**.
* **Anlama arayışı** beyin için **yaşamsal bir temel** ve **olgudur**.
* **Merak** ve **keşfetme doğuştan gelen** bir özelliktir.
- 8- Anlamı araştırma, **öğrüntüleme** yoluyla olur.
* **Öğrüntü, anlamlı organizasyon** ve **bilgilerin sınıflandırılması** demektir.
* Beyin **karmaşık değil düzenli** öğrenir.
- 9- Öğrüntü oluşturmada **duygular** önemlidir.
* **Duygular** ve **biliş, birbirinden ayrılmaz ve birbirini etkiler**.
* **Olumlu duygusal atmosfer öğrenme üzerinde** etkilidir.
- 10- Öğrenme **teşvikle artar, korkuyla azalır**.
- Beynin **korkunca → performansı düşer**
- Uygun düzeyde **teşvik edilirse → performansı artar**.
- 11- Öğrenme **hem odaklanmış dikkati** hem de **çevresel algılamayı** içerir.
* **Beyin dikkat ettiği ve farkında olduğu** bilgiyi algılar
* Dikkati dışında kalan **bazı bilgi** ve **işaretleri** de alır.
=> Öğretimde bu nedenle **fiziksel uyarıcılara dikkat** edilmelidir.

HARMANLANMIŞ ÖĞRENME

- * **Etkileşimli** bir **deneyimdir**.
- Öğrenciler**
- * Farklı içerik ortamları aracılığıyla
- **Çevrim içi pratik** yaparak **çevrim dışı** dersleri pekiştirir.
 - * Etkileşim kurmak istedikleri **içerik türünü** seçebilir
 - * Öğrendiklerini **uygulayabilir**
 - * Öğitmen ve öğrencilerle **istedikleri zaman** bir cihazda **iletişim kurabilir**.

- Harmanlanmış bir öğrenme modelinde**
- * **Konunuzu kişiselleştirmenize** yardımcı olur.
(zaman değerlendirmeleri, öğrenme teknikleri ve hatta kişisel tercihler için)

- Harmanlanmış öğrenme modelini uygularken**
- * **Web tabanlı hizmetler** için titiz davranmalıyız.
Uzaktan eğitimleri → **Kolayca** ve **hızlıca** kişiselleştirmeli
Farklı format uygulamaları → **Sade bir şekilde** kullanmalı

HORTON

- * **Harmanlanmış öğrenme** → **Web destekli öğrenme** ile sınıftaki öğrenmenin
=> **Avantajlı** ve **güçlü birkaç yönünün** birleştirilmesidir
- * **H.Ö.** → **Yeni bir yaklaşımdır**.
- * Teknoloji, **öğrenme-öğretme sürecinde** ve **insanın hayatında vazgeçilmezdir**.

- Harmanlanmış öğrenme nedir?**
- * **Birden fazla paylaşım yolu kullanan** bir **öğretim programıdır**.
(öğrenme sonunda üst amaçları gerçekleştirmek amacı vardır)

SİNGH ve REED

- * **Farklı öğrenme paylaşımları** kendi başına **kıştırılmaz** ve **eşleştirilmez**
=> **Öğrenme** ve **mesleki sonuçlara odaklanılır**.
=> Bu yüzden bu tanımlama şöyle değiştirilebilir:

- Harmanlanmış öğrenme**
- * **Doğru** becerilerin, **doğru** kişiye, **doğru** zamanda **kazandırılması için**
- **Doğru** kişisel **öğrenmeyle**
- **Doğru** öğrenme teknolojilerinin **eşleştirilmesiyle** ve
- **Öğrenme amaçlarının** uygulanmasıyla
=> **En yüksek başarıyı sağlamaya odaklanır**.

- Bu tanımlamada gizlenmiş prensipler şunlardır:**
- * Paylaşma metodundan çok → **Öğrenme amaçlarına** odaklanılır.
 - * Kişisel öğrenme stilleri → **Geniş kitlelere ulaşmak için desteğe** ihtiyaç duyar.
 - * Her birey öğrenme olayına → **Farklı bilgilerle** katılır.
 - * En etkili öğrenme stratejisi → **“Sadece o an ihtiyaç duyulan şey”**dir.

Harmanlanmış Öğrenme Bileşenleri

- * **Harmanlanmış öğrenme** → **Yeni bir şey değildir**.
- * Eskiden Harmanlama öğrenme içeriği ve sınıf ortamı **sınırlıydı**.
- * **Bugün** okulların seçebilecekleri birçok **öğrenme yaklaşımları** vardır:

SİNGH ve REED’e (2001) göre bunlar (öğrenme yaklaşımları) :

- * Eş zamanlı (synchronous) **fiziksel biçim**
- * Öğretmen liderliğinde **sınıflar** ve **öğretmen**
- * Katılımlı **laboratuvar çalışmaları** ve **çalıştaylar**
- * Alan **gezileri**

Eş Zamanlı (Synchronous) Çevrim İçi Biçimler (Canlı e-öğrenme):

- * e-görüşmeler/toplantılar
- * Sanal sınıflar
- * Koçluk (coaching)
- * Mesajla anında görüşme
- * Web seminerleri ve radyo / TV yayını

Kişisel Hızda Farklı Zamanlı (Asynchronous) Biçimler:

- * Doküman ve web sayfaları
- * Web/bilgisayar destekli eğitim modülleri
- * Değerlendirme/test ve anketler
- * Benzetişimler
- * Mesleki yardım ve elektronik performans destek sistemleri
- * Canlı olay kaydı
- * Çevrim içi öğrenme toplulukları ve tartışma forumları

YAŞAM BOYU ÖĞRENME YAKLAŞIMI

- Yaşam boyu öğrenme**
- * **Örgün eğitim** ve yaygın eğitimin **birleştirilmesidir**.
 - * Okullar
- Öğrenmeyi sağlayan **tek kurum değildir**.
- Yaşam boyu gerekli **tüm bilgi** ve becerileri de **kazandıramaz**.
 - * **Öğrenme yalnızca okulda gerçekleşmez!**
- Tüm yaşam süresince (ev, müze, kütüphane, etkinliklerde vb.) **devam eder**.
 - * **Öğretmenlerle anne-babalar, kardeşler, arkadaşlar** da **öğrenmeyi etkiler**.
- Temel ilkesi => (Bilinçli ve amaçlı) yaşam boyunca öğrenmeye devam etmektir.**
- Yaşam boyu öğrenmenin temel amacı**
=> **Bireyin öğrenmeyi öğrenmesini sağlamaktır.**

Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Yanlış Anlayışlar

- Yaşam Boyu Öğrenme**
- * Sadece **yetişkinleri kapsamaz**. (Yaşamın tüm dönemlerinde gerçekleşir)
 - * Sadece **meslek** ve **beceri kazandırmaz**. (Bireysel, sosyal vb. **her alanı kapsar**)
 - * **Tesadüfi oluşmaz**. (Birey isteyerek, bilinçli, amaçlı **öğrenir**)

(J. DEWEY)

İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME YAKLAŞIMI

- * Geleneksel sınıflardaki öğrencilerin **yarısına** ve **rekabetine son vermek ister**.
=> **Başarıya birlikte ulaşmayı hedefleyen** bir yaklaşımdır.

- * **İş birliğine dayalı öğretim**
- Öğrencilerin **ortak bir amaç** doğrultusunda
- **Küçük gruplar** hâlinde
- **Birbirinin öğrenmesini** yardım ederek **çalışmalarına dayalı** bir yaklaşımdır.
- * **“Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için”** anlayışı hâkimdir.
- * Öğretmen **rehberdir, yönlendiricidir**.

- Kubaşık (işbirliğine dayalı öğrenme) öğrenmede**
- Paylaşılmış bir liderlik var.
 - Tüm üyeler grup içerisinde **liderlik etkinliklerini** yerine getirmek için
=> Sorumluluklarını **paylaşırlar**.

İş birliğine dayalı öğrenmeyi başarılı bir şekilde uygulamak için (6 temel ilke)

1. **Olumlu bağlılık (bağımlılık):**
* **“Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için”** anlayışı.
- Bireyin başarısını **gruba**, grubun başarısını **bireye** endeksleme
2. **Yüz yüze etkileşim:**
* Öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını **desteklemesi** / Birbirlerine **yardım**
3. **Kişisel sorumluluk (ve bireysel değerlendirilebilirlik):**
* Gruptaki her üye **kendine düşen görevi en iyi şekilde** yerine getirmelidir.
- Her bir grup üyesi **önce kendi sorumluluklarını** yerine getirmeli
- Sonra da **ihtiyaç duyan arkadaşına** yardım etmekle **yükümlüdür**.
4. **Sosyal beceriler:**
* **Grubun** başarılı olabilmesi için
- **Kişiler arası iletişim becerilerinin** kullanılması yanında
- Ayrıca **diğer sosyal becerilerin** de kullanılması gerekir. (*liderlik, iletişim, ...*)
5. **Grup sürecinin değerlendirilmesi:**
* **Bireyin** ve **grubun** etkinlikleri **değerlendirilir**
- **Eksiler, artılar** ortaya çıkarılır. (Grup çalışmalarına yön verilir.)
6. **Eşit başarı ilkesi:**
* Her üyenin gruba **katkısı kendi yetenek düzeyine göre** değerlendirilmelidir.
- Her öğrenci **eşit fırsatlara, imkânlarla sahip olmalıdır**.

İş Birliğine Dayalı Öğretimin Uygulanması:

1. **Takımların oluşturulması:** **2-6** kişiden oluşan **heterojen** gruplar
2. **Isınma teknikleri:** Oyun ve etkinliklerle grup üyeleri kaynaşır.
3. **Takımda konu ve görev dağılımı yapılması:** Paylaşılmış liderlik vardır.
4. **Takım içi etkinlikler:** Takım içerisinde başarı birbirine endekslidir.
5. **Değerlendirme:** Her grup üyesi birbirinin öğrenmesinden sorumludur.

Sınırlılıkları (İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımı):

- Başarılı ve bireysel çalışmayı **seven** öğrencilerin **başarısını düşürebilir**.
- Değerlendirme aşaması **zordur**.
- Grup içerisinde bireyleri **ayrı ayrı** değerlendirmek **güçtür**.
- Çalışmalar bir kişi **üzerinde kalabilir**.

ÖĞRETİM İLKELERİ

1. Hedefe (Amaca) Uygunluk İlkesi:

- * Eğitim durumları işe koşulduğu hedefe **hizmet edebilmeli**
 - Onlara **ulaşılabilir olmalıdır.**
 - => Bu yüzden **bütün uygulamalar hedeflere** ve **kazanımlara** uygun olmalıdır.

2. Öğrenciye Görelik İlkesi:

- * Çağdaş eğitim anlayışında eğitim-öğretim faaliyetleri **öğrenciye yönelik** olmalı.
 - Öğretimde **temel öge öğrencidir.**
 - Öğrencinin **ilgi, gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır.**
 - Öğrenciye **görelilik ilkesi** esastır (Her öğrenci farklı özelliklere sahiptir)
 - Öğrenciye **görelilik ilkesi** => **Geleneksel yöntemlere tamamen zıttır.**

Öğrenciye görelik ilkesinde

- Aynı yaş grubu öğrencileri => **Farklı ilgi, zekâ ve fizyolojik özelliklere** sahiptir.
- Aynı yaş grubu öğrencileri => **Aynı gelişim seviyesine** sahiptir.

Öğrenciye görelik ilkesi

- * Çoklu zekâ yöntemi ve bireyselleştirilmiş öğretimi
 - => **En çok savunan** ve **bunların uygulanması gerektiğini belirten ilkedir.**
 - Öğrencinin gelişim seviyesine uygun bilgi ve materyallerin seçilmeli
 - Yöntem ve tekniklerin **geliştirilmesi** ve **çeşitlendirilmesi** gerektiğini **savunur.**

3. Öğrenci Düzeyine Uygunluk İlkesi:

- * Öğrencinin **hazırbulunuşluk düzeyi** dikkate alınmalıdır.

4. Hayatilik İlkesi (Yaşama Yakınlık, İşevurukluk):

- * Eğitim-öğretimin **en önemli amacı bireyi hayata hazırlamasıdır.**
 - Okul, hayatın bir **parçası** olmalıdır. (Hayatı sınıfa taşımahyız.)
 - *Dersler, sorunlar, araç gereçler ... yakın çevreden* (hayattan) alınmalıdır.
 - => Öğretimin “**yaşama yakınlık**” ilkesinin önemi vurgulanır.

5. Transfer İlkesi:

- * Öğrenci **derste öğrendiğini farklı** durumlara ve günlük hayata **aktarabilmelidir.**
 - Sınıftakini **hayata** aktarmalıdır.
 - Örnek: Öğrencinin *dört işlem becerisini alışverişte kullanması*

- Yaşamdakini sınıfa aktarıyorsak => **Hayatilik**
- Sınıftakini yaşama aktarıyorsak => **Transfer**

6. Yapararak Yaşayarak Öğrenme (Uygulanabilirlik, Aktivite):

- * Öğretimde **öğrencinin aktif olmasıdır.**
 - Öğrenci süreçte **ne kadar etkin olursa o kadar başarılı** olur.
- * Yapararak ve yaşayarak öğrenme => Eğitimde **ezberciliği ortadan kaldırır**
 - => **Kalıcı ve etkili öğrenme sağlar.**
- * Ne kadar çok **duyu organı** işin içindeyse öğrenci o kadar iyi **anlayacaktır.**

7. Ekonomiklik İlkesi:

- * Öğretim hedefleri
 - En kısa **sürede**
 - En az **emeğin** minimize edilmesidir.
 - En az emek ve **maliyetle** → En verimli **şekilde** verilmesidir.
- * **Süre ve emeğin** minimize edilmesidir.
- * En az **çabayla en fazla hedef davranış**

8. Aktüalite (Güncellik) İlkesi:

- * Çocuğun hayata ilgisini artırmak için
 - => Ders konularıyla **aktüel (güncel)** olay ve sorunlar arasında **ilişki kurulmalıdır.**

9. Açıklık (Ayanilik) İlkesi:

- * Açıklık iki anlamda kullanılmaktadır.
 1. Öğretmenin kullandığı **dilin açık ve anlaşılır olmasıdır.**
 2. Öğrenmede **birden çok duyu organına hitap edebilmektir.**
- * Öğrencinin dersi anlaması => **Konuşulan dilin anlaşılır olması**na bağlıdır.
- * **Ne kadar çok duyu organı** işe koşulursa => o kadar **etkili ve tam öğrenme** olur.

10. Somuttan Soyuta İlkesi:

- * Bireyin **zihinsel gelişimi somuttan soyuta** doğrudur.
- * **Somut** kavramlar **soyut** kavramlara göre **daha anlaşılır**dır.
 - Bu yüzden **önce somut** kavramlar **daha sonra soyut** kavramlar öğretilmelidir.
- * Özellikle **ilköğretim birinci kademed**e uygulanır.

11. Bilinenden Bilinmeyene İlkesi:

- * **Yeni öğretilecek bilginin** veya **becerinin**
 - **Önceden** öğrenilenden hareket ederek **öğretilmesini** öngörür.
 - Böylece öğrenme kolaylaşır.
 - **Yeni bilgi önceki bilgilerle ilişkilendirilir**, anlamlı hâle getirilir.

12. Yakından Uzağa İlkesi:

- * Öğrenmeye **yakın çevreden** başlanır. (Örnekler yakın çevreden verilir.)
 - Çünkü çocuk **yakın çevreyle daha ilgilidir.**

13. Basitten Karmaşığa İlkesi:

- * Öğretmen tarafından konular verilirken
 - **Basit** konular ve kavramlardan zamanla giderek **zor ve karmaşık** konular geçilir.

14. Bütünlük İlkesi:

- * Çocuk → Bedensel, duygusal, ruhsal ve sosyal bir **bütün** olarak ele alınmalı
- * Konular da bütünlük içinde öğretilmeli
(Yani dersler **disiplinlerarası yaklaşım** ve **geniş alan yaklaşımıyla** işlenmeli)

15. Anlamlılık:

- * Öğrenciler öğrenmeye **güdülendiğinde** öğrenmeler **daha etkili olur.**
 - Konuların ne zaman, ne şekilde, ne işe **yarayacağı** ve **önemi** açıklanır.

16. Tümdengelim:

- * Öğrenme konusu **önce** genel ve ortak özellikleri, **sonra** da özel ve ayrıntı verilir.

17. Sosyalilik İlkesi:

- Öğretim sürecinde insanların **sosyalleşmesini** ve topluma uyum sağlaması

MODÜL 1 (DEĞERLENDİRME NOTLARI)

ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜREÇLERİ FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YAKLAŞIMI (FÖY)

FÖY (Kuramsal Temelleri)

1	GARDNER	Çoklu Zekâ Teorisi
2	BLOOM	Taksonomi

FÖY (Dayanakları)

1	JEAN PIAGET	Bilişsel Gelişim Kuramı Öğrencilerin art arda zihinsel temsillerin parçalanması ve yeniden yapılandırılması yoluyla Nasıl öğrendiklerini ortaya çıkaran İLK kişi.
2	VYGOTSKY	Yakınsal Gelişim Alanı * PIAGET çi anlayışa atfta bulunur. * FÖY 'ün teorik çerçevesini oluştur.
3	GARDNER	Çoklu Zekâ Kuramı

FÖY (Temel İlkeleri)

1	TOMLINSON	FÖY ' ün Tanımı yapar Hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme profillerindeki farklılıklara odaklanıldığında öğrencilerin en iyi öğrendiği öncülüne dayanan bir öğretim felsefesidir.
---	-----------	---

Bloom'un Taksonomisi

(6 üst düzey düşünme becerisi - Öğretmenlerden Beklenir)

1) Hatırlama	2) Kavrama	3) Uygulama
4) Analiz	5) Sentez	6) Değerlendirme Noktasında

FÖY (Temel İlkeleri)

(Etkili bir farklılaştırmanın en az 7 (yedi) temel ilkesi vardır)
(Bu ilkeler isteğe bağlı değildir)

1. Güçlü bir sınıf topluluğu	2. Nitelikli öğretim programı
3. Ulaşılabilir görevler	4. Yüksek öğrenme hedefleri
5. Değerlendirme duyarlı öğretim	6. Akranlarıyla çalışma
7. Esnek sınıf yönetimi

Farklılaştırmadaki (Amaç)

Tüm öğrencileri seviyelerinin en üst düzeyine çıkarmaktır.

Farklılaştırmadaki (Uzun Vadeli Hedef)

Yaşam boyu öğrenmeyi geliştirmektir.

Öğrencilerin Bireysel Farklılıklarının 3 (Üç) Alanı

1	Hazırbulunuşluk	Mevcut bilgi, anlayış ve beceri düzeyini
2	İlgi	Odaklanmaya neden olan duygu (motivasyon kaynağı)
3	Öğrenme Profilleri	Bireyin nasıl öğrendiği

FÖY (Kullanılan Yöntem ve Teknikler)

Farklılaştırılmış Öğretim Stratejileri

1) İSTASYONLAR: * Eş Zamanlı aktiviteler * Aynı ortam	2) MERKEZLER: * İstasyonlara Benzer. * Aynı ortam * Aynı Konu Farklı Yollar 1)İlgi Merkezi 2) Öğrenme Merk.
3) ÖĞRENME AJANDALARI: * Her Öğrenci Farklı Görevler * Öğrenci Ajandası	4) KARMAŞIK ÖĞRETİM: * Farklı Öğrencilerin Grupları * Küçük Gruplar
5) YÖRÜNGE ÇALIŞMALARI: * Proje Yöntemi * Bireysel Uygulama * Yörünge	6) GİRİŞ NOKTALARI: * Üstbilişsel Öğrenme * Aynı Anda Farklı Giriş Noktaları * Çoklu Zekâ
7) ÖĞRENME SÖZLEŞMESİ: * Aktif Katılım * Bağımsız Çalışma / * Sorumlu Olma duygusu *Öğretmen- Öğrenci Anlaşması	8) KATLI ÖĞRETİM: * Seviyelerine Göre Katlar / * Bireysel Farklılaşma
9) GRUP ARAŞTIRMALARI: * Konu Seçiminde Rehberlik / * Gruplara Ayırma	

FÖY (Değerlendirme Teknikleri)

1) Öğretimin Başında	2) Öğretim Sürecinde	3) Öğretim Sonunda
----------------------	----------------------	--------------------

Öğretim Öncesinde (Amaç: Öz Değerlendirmedir)

- 1) Köşe Kapmaca: Köşelere “neredeyse hiç” “bazen”, “sıklıkla” ve “kesinlikle”
- 2) Kutu Yapma: Büyük ve küçük kutu (“Ne biliyorum?” ve “Ne bilmeliyim?”)
- 3) Evet-Hayır Kartları: Karta “evet” “hayır” (kendi durumlarına uygun olan)

Öğrenme Sürecinde

- 1) Parmakla işaretleme: Öğrenmenin neresinde? / Başparmak
- 2) Yumuk yapma: Öz değerlendirme / öğrencinin parmakları ile ifadesi
- 3) Gerçekle yüzleşme: **mutlu,akin ve üzüntülü** üç adet yüz resmi

Öğretim Sonrasında

- 1) Sarmal Oluşturma: Öğrenciler bir **daire** oluşturur
- 2) Simit Tekniği: Öğretmen tahtaya bir **simit** şekli çizer.
- 3) Konuşma Halkası: Öğrenciler üçer kişilik gruplar (A, B, C)
- 4) Döngüsel Yansıma: Sınıfı kağıt asma ve fikir söyleme
- 5) Portfolyo: Öğrenci çalışmalarının bir araya getirilmesi

Farklılaştırmanın Temel Öğeleri

1	İÇERİK	Öğretim sürecinin “girdisi”dir.
2	SÜREÇ	Bilişsel olarak yapması beklenen Temel kavramlar, Genellemeler ve Beceriler
3	ÜRÜN	Öğrenmelerinin hedeflendiği Temel bilgi ve becerileri
4	ÖĞRENME ORTAMI	Bildiğini ortaya koymaya yönelik Bireysel yorumudur.

Etkili Bir Öğrenme Ortamın (Öğrencileri Öğrenmeye Davet Eden Unsurlar)

1. Sınıfın görünümü	2. Etkili sunumlar
3. Bireysel ve ortak çalışma	4. Araç-gereçlere kolay erişim
5. Akran iş birliği	6. Kaliteli çalışma için görünür ipuçları
Sınıfın duygusal iklimi → Fiziksel iklimden daha önemlidir.	

Öğretmenlerin Öğrenci İhtiyacına Yönelik Tepkisini ve Öğrenci Faydaları Açısından Kalitesini Belirleyici Faktörler
1. Faktör: Öğretmenlerin eylemlerini şekillendiren <i>felsefesi</i>
2. Faktör: Eylem planı oluşturma ve takip etmeye <i>yetkinlik</i> düzeyi
" <i>istek</i> "(<i>felsefe</i>) ve " <i>beceri</i> "(<i>yetkinlik</i>)

Farklılaştırılmış Bir Sınıfta Öğretmenlerin İletmeleri Beklenen Belirli Mesajlar		
1	Davet mesajı	Memnuniyet ve çalışma isteği “Burada olmanızdan çok memnunuz.”
2	Yatırım mesajı	Çalışacağımı söylemesi ve öğrencilerden de istemesi “..... için çok çalışacağım.sizden de bekliyorum. ”
3	Kalıcılık mesajı	Başarısızlıkta yılmama ve birlikte üstesinden gelme “Her zaman ilk denemenizde ... yapamayabilirsiniz.” “Sizden asla vazgeçmeyeceğim.”
4	Fırsat mesajı	Kendisini geliştirmesi için fırsatlardan bahsetme “..... sizin için bir fırsattır.”
5	Düşünme mesajı	Öğretmenin ne yapmalı - Öğrenci beklentileri “Sizi dinleyeceğim, sizden öğreneceğim..... için sizden de ayısını isteyeceğim.”

Duygular ve Öğrenme		
a	Korku	* Öncelikli gereksinin güvenlidir., * Hayatta kalma tepkisi “Savaş ya da kaç!”
b	Stres	* Beyindeki duygusal merkez, bilişsel merkezi kontrolü altına alır. * Öğrenmeye ket vurulmuş olur.
c	Dalga geçilme zorbalık	Tüm dikkatlerini öğrenmeye veremezler.
d	Beceri seviyesi üzerindeki zorluk	Utanma duygusu Gülmün duruma düşme endişesi
e	Öğrencinin başarıyı hayal etmemesi veya arzulamaması	Daha çok öğrenme isteği yok.

Zihin Temelli Eğitim İçin Üç Temel Unsur
1) Duygusal İklim ve İlişki
2) Rahatlatılmış Uyanıklık ve Karmaşık Deneyimde Öğretim
3) Derinleştirmedir.

Farklılaştırılmış Öğretimi Planlama Aşamaları
1) FÖY'ün temel standartları dersin kazanımlarına göre belirlenir.
2) FÖY'ün içeriği; bilgi ve becerileri bütüncül kazandıracak şek. Yapılandırılır.
3) Öğrencilerin neyi bildikleri ve neleri öğrenmeleri gerektiği belirlenir.
4) Bilgi ve beceriler ile bunları kazanmaları için neler gerektiğini belirlenir.
5) Öğrencilerin bildiklerini göstermelerine fırsat sağlanır.

PROGRAM TÜRLERİ PROGRAM GELİŞTİRME

GİRİŞ

Program Geliştirme	
GÜTEK	EĞİTİM ‘in Tanımı yapar “Eğitim, en genel anlamıyla bireyi kültürel yaşama hazırlayan tüm sosyal süreçleri içerir.”der.

Eğitim Programlarının Şekillenmesini Etkileyen Önemli Etmenler
1) Toplumun ulaşmak istediği genel hedefler
2) Hükümet politikaları
3) Birey ve toplumun gereksinimleri ve bu gereksinimlerdeki değişim
4) Bilimsel ve teknolojik gelişmeler ...

Eğitim Programının Tanımı (Yabancı)		
1	BOBBİT	“Çocuk ve gençlerin yapmaları ve deneyimlemeleri gereken şeylerin toplamıdır.” <i>Eğitim programının temel sorunlarını işleyen ilk kitabı yazdı (1918)</i>
2	TYLER	“Öğrenci yaşantılarının bütünüdür”
3	ENGLISH	“Bir doküman ya da plandır.”
4	POSNER	“Öğrenme ürünleri dizisidir.”
5	ORNSTEİN-HUNKİNS	“Bir çalışma alanıdır.”

Eğitim Programının Tanımı (Yerli)		
1	VARIŞ	“Tüm faaliyetleri kapsar.” <i>Eğitim programları alanının öncüsüdür.</i>
2	ERTÜRK	Yetişek “Düzenli eğitim durumlarının tümüdür.” <i>Eğitim programı kavramı yerine “YETİŞEK”</i>
3	SÖNMEZ	“Yetişekler, öğrencide gözlenmeye karar verilen hedef ve davranışları, onların içerikle bağlantısını, eğitim ve sınama durumlarını kapsar.” <i>Eğitim programı kavramı yerine “YETİŞEK”</i>

Eğitim Programları Türleri (Tanımlara Göre)		
1) Öngörüşel	2)Tanımlayıcı (betimsel)	3) Öğörüşel- tanımlayıcı
Reçete gibi neyin olması gerektiğini ele alır	Çoğunlukla edinilmiş yaşantılara (geçmişe) vurgu yapar	İki anlayışı da kapsar

Eğitim Programının “Ne Olduğuna” (Nedir?) İlişkin Yorumlar:			
HEWİTT	DEMEUSE - STRAUVEN	ELLİS	OLİVA
ORNSTEİN - HUNKİNS	“Bir kişinin eğitim programı kavramı ne kadar keskin ve netse öğrenme-öğretmeyle ilişkili faktörleri yok sayma ve gözden kaçırma eğilimi o kadar büyüktür.”		

Eğitim Programının Yapısı (Bir programın birbiriyle ilişkili 4 öge üzerine kurulu yapısı vardır)
1. Amaç/hedef (<i>niçin</i>)
2. İçerik (<i>ne</i>)
3. Öğretme-öğrenme süreci (<i>nasıl</i>)
4. Ölçme ve değerlendirme (<i>ne kadar</i>)

Program Türlerine İlişkin Yapılan Sınıflandırmalar		
1	EİSNER	a) Açık b) Dolaylı c) Örtük d) İhmal edilen
2	POSNER	a) Resmî b) Uygulamadaki c) Örtük d) İhmal Edilen e) Ekstra
3	CRAWFORD	a) Yazılı b) Öğretilen c) Test edilen
4	ENGLISH	a) Resmî b) Resmî olmayan c) Örtük
5	GLATTTHORN	a) önerilen b) yazılı c) öğretilen d) desteklenen e) test edilen f) öğrenilen g) örtük
6	SÖNMEZ ve ALACAPINAR	a) resmî yetişek b) örtük yetişek c) karışık yetişek d) ek yetişek.

Program Türleri		
1	RESMÎ	Resmî metinlerde açıkça belirtilen biçimdedir. <i>Örn: MEB'in geliştirdiği programlar</i>
2	UYGULAMADAKİ	Resmî programın uygulanışında ortaya çıkar.
3	TEST EDİLEN	Öğrenmeleri kapsayan program türüdür.
4	ÖRTÜK	Resmî / formal program dışındadır. (informal)
5	İHMAL EDİLEN	Resmî programda var ama uygulamaya konmaz!
6	EKSTRA	Okulun dışında yapılması planlanmış her türlü deneyim ve etkinlikleri içerir.
7	DESTEKLENEN	Programın desteklenmesi için sağlanan kaynakları içeren bir programdır.
8	ÖNERİLEN	Bilim insanları ya da meslek kuruluşlarınca hazırlanan program türüdür. <i>Örn: Türk Eğitim Derneği (TEDMEM, 2015) "Ulusal Eğitim Programı 2015-2022"</i>
9	KARŞIT	<i>SÖNMEZ</i> tarafından oluşturuldu. Resmî programın hedeflerinin tam karşıtını savunanları yetiştirme amaçlıdır.

Program Türleri (Eğitim Programlarıyla İlgili Bir Diğer Sınıflandırma)		
1	Eğitim P.	Kurum içi ya da kurum dışı tüm etkinlikleri kapsar. (Millî Eğitim Bakanlığı'nda / eğitim kurumlarında) * En genel programdır. * Diğer programların çerçevesini oluşturur.
2	Öğretim P.	Öğrenme-öğretme etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasını kapsar. * Eğitim programı içinde yer alır.
3	Ders P.	Öğretim programındaki ders ya da kursun amaçlarını, içeriklerini, öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçlerini kapsar.

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

Eğitim Programı Nedir?		
1	HEWİTT	- Geliştirme ve bilgiye katkı sürecini temsil eder. - Eğitim süreçlerinin planlı ve sistemli olmalarını sağlar. - Durağan olamaz!
2	ORNSTEİN - HUNKİNS	- Dinamik olmaları gerekir - Ulaşılmaya çalışılan bir hedef değildir. - Bir yolculuk olarak düşünülmesi gerekir.
3	DEMİREL	Eğitim programının öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür.

Eğitim Programının Öğeleri		
a) Hedef (amaç)	b) içerik	
c) öğretim-öğrenme süreci	d) ölçme ve değerlendirme	
(Program geliştirme bir aşamalı süreç'tir.)		

ETKİLİ BİR PROGRAM GELİŞTİRME:

Türk Eğitim Sisteminde Program	
<i>DEMİREL</i> tarafından geliştirilen <i>Eklektik (seçmeci)</i> bir anlayışı içeren Program modeli temel alınmıştır.	

Program Geliştirme Süreci (Aşamaları)	
1) Planlama	4) Değerlendirme
2) Tasarlama	5) Programa Süreklilik Kazandırma
3) Deneme	

Program Geliştirme Süreci (Aşamaları)		
1	TYLER	Gereksinim belirleme (ihtiyaç analizi) TYLER tarafından gündeme getirildi.
2	MASLOW	Bireyleri güdüleyen en temel şey gereksinimlerdir. Gereksinimler prog. geliştirilmesi sürecine kaynaklık eder.

PROGRAMA SÜREKLİLİK KAZANDIRILMASI

Programın Sürekli Geliştirilmesinin Temel Gereksinimleri Nelerdir?	
1) Değişimin kaçınılmazlığı	
2) Gereksinimlerin çeşitlenmesi	
3) Programın dinamik bir yapıda olması	

PROGRAM DEĞERLENDİRME

Giriş

Eğitimde niteliğin artırılmasında Neler Etkilidir?	
1) Çağın gereklerine uygun programların geliştirilmesi	
2) Amaçlara uygun öğretim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması	

Program Değerlendirmenin Amacı ve İşlevi Nedir?		
1	BARNES	- Ne değerlendirilecek? - Niçin ve nasıl değerlendirilecek? - Kim / kimin için değerlendirilecek? - Nerede değerlendirilecek? - Ne zaman değerlendirilecek?"
2	ERTÜRK	Programın istenen davranış değişikliğini gerçekleştirmekte başarılı olup olmadığının belirlenmesi.
3	VARIŞ	* İç içe yürütülen bir süreçtir. * Değerlendirme bir program geliştirme faaliyetinin önemli bir aşamasıdır / Sürekli bir yönünü oluşturur.
4	POSNER	Belirli bir amaç doğrultusunda yapılan incelemelere dayalı olarak programın değerinin belirlenmesidir.
5	ORNSTEİN - HUNKİNS	Bir konu hakkında karar vermek için bilgi toplama sürecidir.
6	OLİVA	Bilimsel temelleri olan bilgi toplama sürecidir.
7	WİLES - BONDİ	Program değerlendirme çeşitli çalışmaları kapsayan bir süreçtir.
8	MELROSE	Bir programın değerini , yararlılığını ya da bireye, gruba, hizmet sunulan kuruma uygunluğunu belirleme sürecidir.

Program Değerlendirme (Tarihi Süreç)	
İlk değerlendirme çalışmaları Öğrenci başarılarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.	

Program Değerlendirme Bağlamı Nedir?	
Bir olay veya durumun ilişkiler örüntüsüdür. (Sosyal, kültürel, coğrafi,ekonomik, siyasal,tarihsel, psikolojik)	

PROGRAM DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Program Değerlendirme Süreci	
YÜKSEL - SAĞLAM	Program değ. yaklaşımlarından ve modellerinden bağımsız Bu sürecin aşamalarını 3(iç) aşamayı içeren bir bakış açısı 1) Planlama 2) Uygulama 3) Değerlendirme

Değerlendirmeyi yürütecek değerlendirmeci kim olmalıdır?	
Dış Değerlendiriciler Projeyle İlgisiz Bağımsız Kişiler	İç Değerlendiriciler Programın İçinden Kiş.

Program Değerlendirme Süreci	
ORNSTEİN -HUNKİNS	* Çoğu araştırmacı tarafından kabul gören bir dizi adımdır. * Değerlendirici bir eylem planı yapmalıdır.

Program Değerlendirme Sürecindeki Adımlar	
1	Değerlendirilecek programdaki olguya odaklanma
2	Bilginin toplanması
3	Bilginin organize edilmesi
4	Bilginin analiz edilmesi
5	Bilginin raporlaştırılması
6	Bilginin sürekli olarak gözden geçirilmesi

Program Değerlendirme Türleri (Değerlendirme Biçimine Göre)	
1) Formal değerlendirme	2) İnfomal değerlendirme
Sistematik bir süreci içerir. * Yapılandırılmış bir değ. türüdür. * Uzmanlık gerektirir.	* Sistematik değildir! (Değersiz, geçersiz diyemeyiz!)

Program Değerlendirme Türleri (Değerlendirme amacına göre)	
1) Biçimlendirici değeri.	2) Toplam değerlendirme
İlk aşamada durumu gözden geçirme Programın niteliğinin artırılmak	Prog. uygulama sonra yapılır. “Eğitim prog. başarılı oldu mu?”

Toplam değerlendirmenin 4 (dört) düzeyi	
1. Tepkiler açısından	2. Öğrenme açısından
3. Transfer etme açısından	4. Sonuçlar açısından

Program Değerlendirme Yaklaşımı (FİTZPATRİCK ve ARKADAŞLARI)	
1	Hedefe Dayalı * Programın hedeflerinin belirlenmesi * Hedefler doğrultusunda çıktı değerlendirme
2	Yönetime Dayalı * Yöneticilere bilgi sunmaya odaklıdır. (+) Tasarı aşamasındayken tartışma fırsatı (-) Kritik durumların gözden kaçırılması
3	Uzman Odaklı * En eski ve en çok kullanılan yöntemlerdendir. * Prog. niteliğine ve uzman kararı odaklıdır (+)Birçok alanda uygulanma / Verimlilik
4	Tüketici / Yararlanıcı * Ürün ve hizmetlerden yararlananlar değerlendirme pozisyonundadır.
5	Katılımcı Odaklı * Paydaşlar değerlendir. yardım etmek üzere sürece katılır.

	Kavramlar ve Kavram Öğretimi
<p>Türk Dil Kurumuna göre kavram: “Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım.”</p>	

Kavramların Özellikleri SENEMOĞLU	
1	Öğrenilebilirlik Doğuştan değil sonradan öğrenilir (Deney)
2	Kullanılabilirlik Farklı kullanım alanları (İsteğe bağlı)
3	Açıklık Anlaşılabilirlik - Ortak fikir birliği
4	Genellik Hiyerarşik organize etme (Genelden özel hâle geçme)
5	Güçlülük Diğer kav. anlaşılmasına yardımcı oluyorsa güçlüdür

Kavram Geliştirme Süreçleri YAĞBASAN, GÜLÇİÇEK	
1	Genelleme * Nesne, olay veya olguların özelliklerinden yola çıkarak bir genel ilkeye ulaşma sürecidir.
2	Ayırım Benzemeyen özelliklerin vurgulanması
3	Tümevarım Genele ulaşma, çıkarım yapma sürecidir.
4	Tanımlama Kavramların özelliklerini açıklamadır
5	Tümdengelim Örneklerle genel hâlin açıklanma sürecidir.

Kavram Öğrenmede Öğrenme Kuram ve Yaklaşımları	
1	JEAN PİAGET Bilişsel Yaklaşım Öğrenmeyi şemalar ile ifade eder
2	BRUNER Yapılandırmacı Yaklaşım Öğrenme bilgi yığını değil, örüntüdür.
3	DAVİD AUSUBEL Tümdengelim * Yapılandırmacı yaklaşımın tersidir * Anlamlı sunuş yoluyla öğrenme temelli

Kavram Yanılgılarının Basit Hatalardan Farkı?	
1. Uzunca bir sürede bireyin zihninde oluşur	
2. Çoğu kez bu bilgilerin değiştirilmesi zordur	
3. Kavram yan. değişimine öğrenciler direnç gösterir	
K.Y. : Önceki bilgilerin bilimsel doğru bilgi ile ters düşmesidir	

Kavram Yanılgılarının Çeşitli Nedenleri Nedir?	
1. Eğitim sürecinde yanılgıların yeterince ele alınmaması	
2. Öğretim materyallerinin kavram yerine genellenmesi	
3. Öğretim materyali ders kitaplarındaki eksik ifadeler	
4. Yazılı ve görsel medya	
5. Günlük hayatta kullanılan dil	

Var Olan Kavram Hangi Şartlarda Değişir?	
1. Mevcut kavramda hoşnutsuzluk olmalıdır	
2. Yeni kavram anlaşılır olmalı	
3. Yeni kavram mantıklı olmalı	
4. Yeni kavram işe yarar olmalı	

Kavram Öğretiminde ve Yanılgıları Tespitinde Görsel Tasarım Araçları	
1. Kavram haritaları * JOSEPH D. NOVAK kaynaklıdır. * AUSUBEL'in anlamlı öğrenme kuramına dayalıdır * Kavram ilişkileri gösteren grafiksel bir görsel araçtır.	4. Kavram karikatürleri * Günlük hayattan bilimsel bir olay * İnsan veya hayvan karikatürü (İsimlendirilir)
2. Zihin haritaları * TONY BUZAN geliştirdi. Not alma tekniği olarak ortaya çıktı.	5. Metaforlar ve analogiler
3. V-DİYAGRAMLARI D.BOB GOWİN ve arkadaş. geliştirdi. *Lab. araştırmalarının etkili olması	6. İki / üç aşamalı testler

Akran Öğretimi Yön. (Nelere Olumlu Etkisi Vardır?)	
1. Kavramsal öğrenme	3. Öğrenme zorluklarını giderme
2. Problem çözümünü artırma	4. Öz güven
<p>ERİC MAZUR Akran Öğretimi Yaklaşımı çalışmaları var. (Harvard Üniversitesi) Çıkış noktası Öğrencilerin sayısal verilerle problemleri çözerken İşin derinlemesine kavramsal anlamının anlaşılmasına yöneliktir.</p>	

Akran Öğretiminde En Fazla Kullanılan Yönteminde		
1	El kaldırma	En kolay ve kısa sürede öğrenci cevapları alınır
2	Flaş kartlar	Farklı renk ve formlarda A, B, C gibi kartlar ...
3	Tarama formları	Büyük gruplarda tercih edilebilir
4	Clickers	Teknolojik bir uygulamadır. (uygulama aparatı)
5	Çevrim içi yanıt sistemleri	Web 2.0 araçları yardımıyla uygulanır

OKUL DIŞI ÖĞRENME TÜRLERİ		
Formal Öğrenme	Non-Formal Öğrenme	İnformal Öğrenme
Genellikle okulda	Okul dışı kuramlarda	Her yerde
Motivasyon daha dışsal	Motivasyon gen. içsel	Temelde içsel motivasyon
Yapılandırılmış	Yapılandırılmış	Yapılandırılmamış
Zorunlu	Genellikle gönüllü	Gönüllü
Öğretmen liderliğinde	Rehber/öğretmen liderliğinde	Gen. öğrenenin öncülüğü
Öğrenme değerlendirilir	Öğrenme gen. değerlendirilmez	Öğrenme değerlendirilmez
Ardışık	Genellikle ardışık değil	Ardışık değil
Gen. önceden planlı	Gen. önceden planlanlı	Kendiliğinden
Okul dışı öğrenme: İnformel ortamlarda formal öğrenme faaliyetlerinin yürütülmesidir.		

Akran Öğretiminde Etkinlikler hazırlanırken (İçerik-yöntem-ortam ilişkisine dikkat etmelidir....)		
1	İçerik	"Ne" sorusuna cevap verir. niteliktedir. (Etkinliğin konusu)
2	Ortam	* "Nerede" sorusunun cevabıdır. * İçeriğe yani kazanıma uygun sınıf dışı ortamdır.
3	Yöntem	* "Nasıl" sorusuna cevap verir. * İçeriğe uygun bir ortamda etkinliğin nasıl gerçekleştirileceği

Okul Dışı Öğrenme Ortamları		
ETKİNLİK ÖNCESİ HAZIRLIKLAR	ETKİNLİĞİN UYGULANMASI	ETKİNLİK SONRASI DEĞERLENDİRME
Organizasyon Akademik ön hazırlıklar	Sahada uygulama aşaması	Değerlendirme

Okul Dışı Öğrenme Faaliyetleri Sonrası Ölçme-Değerlendirme Araçları		
Kavram haritaları	Metin çözümlemesi	Fotoğraf sergisi
Zihin haritaları	Bulmacalar	Kompozisyon/mektup
Etkinlik sonrası değerlen.	Gazete/poster/broşür	

Nereler okul dışı ortam sayılır? (Öğretim programındaki kazanıma uygun her ortam)	
Kurumsal yapılar	Müzeler, bilim merkezleri
Açık alanlar (Park, okul bahçesi ...)	Hastane, sanat merkezleri

Eğitimde Etkili Geri Bildirim Türkiye'de Eğitim Ortamlarındaki Çeşitliliğin Temel Kaynakları ?		
Gelir dağılımındaki eşitsizlikler	Öğrenme gücüyle yaşayan bireyler	Özel gereksinimli bireyler

En Geniş Tabanlı Öğrenmeler Hangileridir?
Yaparak ve yaşayarak ulaşılan öğrenmelerdir.

Öz Güven Nedir?
Okul ekosistemindeki tüm paydaşların o bireye dair izlenimlerinin toplamıdır.

Etkili Geri Bildirim - Öğrenme Sürecinde		
1	BLOOM	"Tam öğrenme modeli"
2	SEMEMOĞLU	"Akademik öz güven akademik başarıyı etkiler"
3	GÖKER	Geri Bildirimler hangi açılardan Farklılaşır? a) yapıcı / düzeltici / negatif b) güçlendirici / pozitif
4	SCHUNK	G.B. katılımın niteliğine ilişkin unsurları da içermelidir.

Geri Bildirimler Çeşitleri (Yön Açısından)	
a) Pozitif geri bildirim Olumlu ifadeler (Problemi çözmeye yaklaşımın doğru ... vb)	b) Negatif geri bildirim Olumsuz ifadeler (Cevabın yanlış, ödevin yetersiz...)vb)

Geri Bildirimler Çeşitleri (İçerik Açısından)	
a) Sınırlı geri bildirim Öğrenmeye etkisi sınırlıdır (doğru, yanlış, eksik vb.)	b) Ayrıntılı geri bildirim Öğrenme üzerinde olumlu etki (Matematiksel işlemlerde hatan var, toplama işlemini gözden geçirmelisin)

Geri Bildirimler Çeşitleri (Zamanlama Açısından)	
a) Anlık geri bildirim Uzaktan eğitim ortamlarındadır	b) Gecikmiş geri bildirimler dönüt ve düzeltmeler (Ödevlere, projelerine, çalışma kâğıtları ...)

Geri Bildirimler Diğer Hedefleri ?	
Sadece bilişsel değil Üstbilişsel becerileri ve duyuşsal özellikleri geliştirmeyi de hedefler.	
Bilişsel G.B	Yapılan bir çalışma içerisinde eksik olan yerleri belirleme
Üstbilişsel G.B	Stratejilerle öğrenme etkililiğinin artmasına yönlendirme
Duyuşsal G.B	İlgi, tutum ve motivasyona yönelik ifadeler kullanılması

Etkili Geri Bildirim Sürecinde Web 2.0 Araçları	
1	Kahoot * Anlık geri bildirim verilebilmektedir. * Sınırlı geri bildirimler (doğru, yanlış vb.).
2	Formative * Anlık geri bildirim verilebilir * Ayrıntılı geri bildirimler düzenlenebilir.
3	Socrative * Çoktan seçmeli, doğru-yanlış ve kısa cevaplı * Anında onaylayıcı ya da detaylı geri bildirimler
4	Edmodo * Sanal sınıf - Öğretmen ve akran geri bildirimine - Tartışma forumları açılabilir
5	Google drive * Ortak dokümanlar oluşturulabilir. * Öğretmenler ortak çalışma yürütebilir.

Öğrenme ile İlgili Bazı Kavramlar	
1	Refleks - Doğuştan gelir ve Bilişsizdir. - Uyarıcıya karşı belli ve basit (hızlı) davranış gösterme - Hayati öneme sahiptir. (Ateşten elimizi çekmemiz) - İlgüdüye göre daha basit yapıdır. - Ertelenebilir ancak engellenemez! (İlgüdü ise ertelenemez!)
2	İlgüdü - Doğuştan gelir ve Bilişsizdir. - İçinden geldiği gibi davranışında ortaya çıkar. - Karmaşık yapıdır. (Refleks daha basittir) * İnsanlarda içgüdü yoktur! ("İlgüdüsel davranışlar")
3	Yaşantı Öğrenme, yaşantılar yoluyla ortaya çıkmalıdır.
4	Davranış * Davranışçı kuramlara göre: - Organizmanın gözlenebilen her türlü etkinliğidir. * Bilişsel kuramlara göre: - Gözlenebilen ya da gözlenemeyen etkinliklerinin tümü ...
5	Öğretme * Bireyin öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.
	Öğretim * Bireyin öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.

Öğrenme ile İlgili Bazı Kavramlar (Davranışları Genel Olarak Üç Grupta Toplanır)		
Doğuştan Gelen	Geçici	Sonradan Kazanılan
İlgüdüsel – refleksif Öğrenmeyle değişmez! (Kalp kasımızın çalışm.)	Alkol, ilaç gibi etkenlerle oluşur Geçicidir	Doğuştan getirilmez! Öğrenmeyle kaz.ılır. (Ağlama ile ist. Alma)

Öğrenme Ürünü Olan Davranış Türleri	
İstendik Davranışlar	İstendik Olmayan D.
1. Planlı eğitim ile kazanılır. 2. Gelişigüzel kültürlleme türünü dav.	-----

Öğrenme İçin Temel İlkeler
1. Öğrenme hedefe yöneliktir.
2. Öğrenme ön bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurmaktır.
3. Öğrenme bilginin örgütlenmesidir.
4. Öğrenme doğrusal olmayan fazlar hâlinde gerçekleşir.
5. Öğrenme gelişimden etkilenir.
6. Öğrenme stratejiktir.

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (olumlu-olumsuz)	
a) Olumlu faktörler (öğrenmeyi kolaylaştıran)	b) Olumsuz faktörler (kolaylaştıran - zorlaştıran)

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (doğrudan - dolaylı)	
a) Doğrudan etkileyen	b) Dolaylı etkileyen
1. Öğrenenden kaynaklı	1) Öğreten (öğretmen)
2. Öğrenme malzem. kaynaklı	2) öğrenme ortamı
3. Öğrenme yönt. kaynaklı	

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler	
a) Doğrudan etkileyen Faktörler	
(Öğrenenden Kaynaklı)	
A. Türe Özgü Hazır Oluş	Tüm üyelerinin Otomatik gösterir. (Papağanın konuşması)
B. Olgunlaşma	* Öğrenmeyle kazanılan davranışların ön koşulu * Yaş ve zekâ ile ilişkilidir.
C. Genel Uyarılmışlık Hâli ve Kaygı	* Uyarıcılara kapalı olması - Uyarılmışlık düzeyinin düşük (uyku hâli) * Çok fazla uyarıcı alması - Uyarılmışlık düzeyinin yüksek (panik hâli) => Her iki durum da öğrenmeyi zorlaştırır.
D. Eski Yaşantıların Aktarılması	* Yeni bir bilginin öğrenilmesi - Ön (eski) yaşantılara bağlıdır.
E. Güdü (Motivasyon)	* İstekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtüleri ve ilgileri kapsar ...
F. Dikkat	Bilincin belli bir noktada toplanmasıdır.

Öğrenmede Aktarım (Transferans)	
1. Olumlu Aktarma	Aktarmanın yeni öğrenmeye katkısı vardır <i>Bisiklet kullanan motosikleti kolay öğrenir.</i>
2. Olumsuz Aktarma	Aktarmanın yeni öğrenmeye Engelleyicidir <i>İki parmak daktilo kullanan, 10 parmakta zorlanır.</i>

Olumsuz transferle ilişkili olan “Ket Vurma”	
a) İleriye ket vurma	Eskinin daha yeni öğrenileni hatırlamayı engellemesi (Kart şifresini eski kart şifresiyle karıştırması)
b) Geriye ket vurma	Yeninin eskiyi hatırlamayı engellemesi... Almanca'dan sonra İngilizce öğrenmeyle Alm. Kelimeleri unutulması

Öğrenmede Aktarım (Transferans)	
SOLOMON - PERKİNS	
a) Alt düzey Transfer Spontane (kendiliğinden) veya otomatik gelişmiş ve iyice yerleşmiş becerilerdir.	b) Üst düzey transferans Soyut ve zihinseldir.

Öğrenmede Aktarım (Transferans)
Güdü (Motivasyon)
(İstekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtüleri ve ilgileri kapsar.)
Dürtü: Açlık, susuzluk, uyku, cinsellik gibi fizyolojik kökenli güdülerdir.
Gereksinim (ihtiyaç): Başarı, sevgi, statü gibi daha karmaşık olan güdülerdir.

Güdülemede 4 (Dört) Önemli Kavram	
1. İhtiyaçlar	(Fizyolojik- psikolojik sağlık için gerekli olanlar)
2. Değerler	* Kendisi için faydalı görüp elde etmeye ve/veya sürdürmeye çalışır
3. Amaçlar veya niyetler	* Güdü, amaca veya değere ulaşma isteğidir. * Bütünleştiriricidir
4. Duygular	Fizyolojik- psikolojik sağlık için gerekli olanlar...

Güdülerin Kaynakları Nelerdir?	
a) İçsel kaynaklı <i>Harekete geçiren durumlar</i> * <i>Fizyolojik</i> (açlık, susuzluk) * <i>Sosyal</i> (merak, ilgi ...)	b) Dışsal kaynaklı <i>Öğrenme esnasında dışsal etkiler</i> <i>Ödül, cezadan kurtulma, sosyal onay</i>
=> Kişi öğretmenin gözüne girmek için çalışırsa → Dışsal kaynaklı güdülenir. => Merak ettiği şeyleri çalışıyor ve keyif alıyorsa → İçsel kaynaklı güdülenir.	

Güdü Çeşitleri (Bireyi Harekete Geçiren Güdüler)	
1) Birincil güdüler <i>Daha çok fizyolojiktir.</i> <i>(Açlık, susuzluk, uyku, ...)</i>	2) İkincil güdüler <i>Öğrenme yaşantıları sonucunda oluşur.</i> <i>(Başarma, güç, ait olma, egemenlik)</i>
=> Para ile karın doyurma → Fizyolojik (Birincil güdü) => Para güçlenip yakın ilişkiler kurma → (İkincil güdü)	

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (Öğrenilecek Malzeme)	
A) Algısal Ayırt Edilebilirlik	Etrafındaki malzemeden kolay ayırt edilebilenler → Çabuk öğrenilir.
B) Anlamsal Çağırışım	Öğrenilmek istenenler önceki bilgi birikimleriyle ne kadar ilişkiliyse => Öğrenme o kadar kolaylaşır.
C) Kavramsal Gruplandırma	Birbirine yakın veya benzer kavramları öğrenmek kolaydır.

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (Öğrenme Yöntemleri)	
A) Öğrenmeye Ayrılan Zaman	Bireysel farklılık gösterir “Aralıklı çalışma” - “Toplu çalışma” (tekrarlı-sistematik) (sıkışık - yoğun) (+) (-)
B) Öğrenilen Konunun Yapısı	* Öğrenme malzemelerinin (konu, kitap...) - Kendine özgü bir yapısı vardır.
C) Öğrencinin Aktif Katılımı	Öğren. öğrenme malzm. karşısındaki duruşu
D) Geri Bildirim	Öğrenme sonucunun hemen bilinmesidir.

Öğrencinin Aktif Katılım Aşaması	
1. Not tutma (Dinleme)	6. Grafik veya şema çizme (yazma)
2. Önemli yerl. altını çizme (okuma)	7. Örnekleri yazma (yazma)
3. Gözden geçirme (okuma)	8. Yüksek sesle tekrar yapma (anlatma)
4. Ana hatları çıkarma (okuma)	9. Başkasına anlatma (anlatma)
5. Ana fikri çıkarma (yazma)

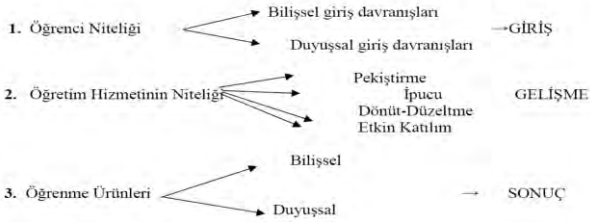
ÖĞRETİM STRATEJİLERİ		
1	AUSUBEL	<p>Sunuş Yoluyla Öğretim – Anlamlı Öğrenme</p> <ul style="list-style-type: none"> * Öğretmen merkezli bir stratejidir. * Öğretmen – öğrenci etkileşimi yükündür. * Öğrenci aktivitesi düşüktür. - Kısa sürede çok bilgi aktarılır (+) - Kalabalık sınıflar için idealdir (+) - Sadece bilgi düzeyindeki hedeflerin öğretilir (-) - Üst düzey hedeflerde kullanılmaz. (-) - Öğrenci aktivitesi düşüktür. (-) - Sıkıcı olabilir. (-) - Öğrencilerden dönüt almak zordur. (-)
2	BRUNER	<p>Buluş Yoluyla Öğretim – Örnek Kural</p> <ul style="list-style-type: none"> * En önemli özelliği öğrenme güdüsünü artırmasıdır. * Bilgiye kendisi ulaşmalı ve bilgiyi keşfetmelidir. * Öğretim sürecinin merkezinde öğrenci vardır * Tümevarım yöntemi kullanılır. * Güdüleyici bir yaklaşımdır. - Yaşayarak öğrenme → Kalıcı öğrenme (+) - Üst düzey düşünme becerilerini geliştirir. (+) - Zaman alır ve maliyeti yüksektir. (-) - Ön bilgiler yoksa amacına ulaşmaz. (-) - Karmaşık bazı konularda sonuca ulaşmayabilir. (-) - Olgu öğretiminde etkili değildir. (-)

3	J. DEWEY	Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi <i>* Öğrenci merkezli bir stratejidir.</i> <i>* Öğrenci etkinlikli, dayalı bir problem çözme sürecidir.</i> <i>* Tümevarım ve tümdengelim yöntemleri kullanılır.</i> <i>* Buluş yoluyla öğretim stratejisine benzer.</i> <i>* Öğretmen bir yol gösterici, yönlendirici bir rehberdir.</i> <i>- Üst düzey düşünme becerisini kazandırır. (+)</i> <i>- İletişim, sorumluluk alma becerisi kazandırır. (+)</i> <i>- Maliyeti yüksek (-)</i> <i>- Zaman alır (-)</i> <i>- Kalabalık sınıflarda uygulanması zor (-)</i> <i>- Yetersiz öğrencilerde uygulanması zor (-)</i> <i>- Her yaşa uygun değildir (-)</i>
4	BLOOM	Tam Öğrenme Stratejisi (Yaklaşımı) <i>* Bilgi ünitelere ayrılmıştır.</i> <i>* Hazırbulunmuşluk düzeyine göre öğretim</i> <i>* İhtiyacı olan ek öğretim zamanı / imkanı vermeli</i> <i>* Bloom → eğitimdeki normal dağılım eğrisini reddeder</i> <i>- Sola çarpık bir grafik oluşmasını kabul eder.</i> <i>- %90'ın dışında kalanlar da tam öğrenmelidir.</i> <i>- Öğretmene büyük görev düşmektedir .</i> <i>* Tüm öğrencilerin başarılı olacağını savunur.</i> <i>"Öğrenemeyen öğrenci yoktur, öğretemeyen öğretmen vardır."</i>

Tamamlayıcı Öğretim Etkinlikleri

- * **Öğretmen** veya **özel öğretici** tarafından gerçekleştirilir.
- Bire bir (**özel ders**) veya küçük gruplarla öğretim (okulda, evde ek -ödev)
- Tekrar öğretim (farklı yöntem ve tekniklerle)
- Kaynak ve yardımcı kitaplarla / Eğitsel oyunlarla / Bilgisayarlı öğretim

Tam Öğrenmenin 3 Temel Değişkeni

Tam öğrenmede

Giriş (Öğrenci Niteliği) kısmı → Bağımsız değişken
Gelişme (Öğretim Hizmetinin Niteliği) kısmı → Bağımsız değişken
Sonuç (Öğrenme Ürünleri) kısmı → Bağımlı değişkendir.

Tam Öğrenme

- Öğrenci Niteliği:** Öğrencinin sürecin başında taşıması gereken özelliklerdir.
 - Bilişsel Giriş Davranışları:**
 - Daha önce öğrenilmesi gereken, Bilgi, beceri ve yetenekler
 - Duyuşsal Giriş Davranışları:**
 - Öğrenme ünitelerine karşı; ilgisi - tutumu - akademik öz güveni (benlik)
- Öğretim Hizmetinin Niteliği:**

Öğretim hizmetinin niteliğini 4 (dört) öge belirler:

 1. İpuçları
 2. Öğrenci katılımı
 3. Pekiştirme
 4. Dönüt-Düzeltilme (Geri Bildirim)

Eğitimde Güncel Yaklaşımlar

Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı

(PIAGET, VYGOTSKY, DEWEY, GESTALT, BRUNER)

- Yapılandırmacılıkta öğrenme:** Deneyime bağlı anlam oluşturma sürecidir.
- * Bu süreçte öğrenci aktiftir.
 - * Anlam oluşturan öğretmen değil, öğrencidir.
 - * Nesnel bilgiyi reddeder.
 - * Değerlendirme, öğretim sonucuna dönük değildir!
 - * Değerlendirme, öğretim sürecine dönüktür (portfolyo)
 - * Yapılandırmacılık → Buluş yoluyla öğrenmenin geliştirilmiş hâlidir.

* Yapılandırmacılık ile Buluş yoluyla öğrenmenin Farkı

- * **Buluş yolunda**
 - Öğrenci öğretmen yönlendirmesiyle düşünerek ilke ve genellemelere ulaşır.
- * **Yapılandırmacılıkta**
 - Rehberlik sonrası Birincil bilgi kaynaklarıyla anlam üretir.

Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı

1	PIAGET	Bilişsel yapılandırmacılık Öğrenme, zihinsel yapıda meydana gelir
2	VYGOTSKY	Sosyal yapılandırmacılık Öğrenme, çocuğun çevre ile etkileşimiyle oluşur.
3	VON GLASERSFELD	Radikal Yapılandırmacılık Bilgi sadece birey tarafından oluşturulabilir.

Eğitimde Güncel Yaklaşımlar

Proje Tabanlı (Dayalı) Öğretim Yaklaşımı (JOHN DEWEY, KILPATRICK VE BRUNER)

Proje tabanlı öğretim yöntemi

- * Bilimsel düşünmenin adımlarını öğretmek,
- * Öğrencilerin ilgilendikleri bir konuda
 - Araştırma yapmalarını, sonuçlarını bir raporla düzenlemelerini
 - Sınıfta ya da yarışmada sunmalarını amaçlar.

Sınırlılıkları:

- Zaman sorunu
 - Sınırın iyi çizilmesi gerekir. (Yoksa hedeften sapma meydana gelir.
 - Her zaman orijinal ürün ortaya çıkmayabilir.
- NOT:** Sonucunda Mutlaka bir iş, ürün, performans (proje) ortaya konmalıdır.

Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı

- * **JOHN DEWEY (Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı)**
 - İlerlemecilik Eğitim Felsefesi Akımı ve
 - Araştırma-inceleme
- * **Probleme dayalı öğrenmenin temeli**
 - J. Dewey'in "**Yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi**"nden alınmıştır.

Problem Çözme Yönteminde Kullanılan İşlem Basamakları

1. Problemi hissetme	5. Veri toplama (problem çözümü için)
2. Problemi tanımlama	6. Hipotezleri test etme (Doğru-yanlış)
3. Prob. ilgili bilgilerin toplanması	7. Problemin çözümü
4. Problemlerle ilgili hipotezler kurma	8. Sonucu raporlaştırma

Problem Çözme Yöntemindeki

Problem Durumlarında (Öğrenme Senaryolarında) Bulunması Gereken Özellikler

En önemli özellik => Gerçek yaşamla ilgili olmalı.

Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilere Kazandırdıkları Özellikler

Problem çözme öğrenmek => Öğrenmeyi öğrenmektir.

Beyin Temelli Öğrenme (Nörofizyolojik Kuram) (HEBB, CAİNE CAİNE)

- * Öğrenciler öğrenme sürecine etkin katılım sağlamalıdır.
- Öğretmen ise rehber rolündedir.
- * **Yapısal yaklaşım** gibi yaparak-yaşayarak öğrenmeyi savunur.
- Öğrenme 5 duyu organına hitap etmelidir (temeli budur.)
- Caine and Caine**'ne göre
- * Beynin her iki lobunun da kullanımı kapasitesiteyi, kat kat artırır.

Beyin Temelli Öğrenmenin İlkeleri

- 1- Beyin paralel bir işlemcidir. (Aynı anda birçok işlemi yapabilir.)
- 2- Öğrenme fizyolojik bir olaydır.
- 3- Beyin, parçaları ve bütünü aynı anda algılar.
- 4- Öğrenme bilinçli ve bilinçsiz süreçleri içerir.
- 5- En az iki farklı türde belleğimiz vardır: (1. Uzamsal 2. Ezberleyerek)
- 6- Her beyin kendine özgü düzenlenmiştir. (Öğrenme yolu farklıdır.)
- 7- Anlamı araştırma doğustandır. (Merak ve keşfetme doğustan gelir)
- 8- Anlamı araştırma, örüntüleme yoluyla olur. (Beyin düzenli öğrenir.)
- 9- Örüntü oluşturmada duygular önemlidir.
- 10- Öğrenme teşvikle artar, korkuyla azalır.
- 11- Öğrenme hem odaklanmış dikkati hem de çevresel algılamayı içerir.

Harmanlanmış Öğrenme (Birden fazla paylaşım yolu kullanan bir öğretim programıdır)
HORTON * Harmanlanmış öğrenme - Web destekli öğrenme ile sınıftaki öğrenmenin birleştirilmesidir - Yeni bir yaklaşımdır. (Teknoloji etkisi)
SİNGH ve REED Harmanlanmış öğrenme * Doğru becerilerin, doğru kişiye, doğru zamanda kazandırılması için Doğru kişisel öğrenmeyle doğru öğrenme teknolojilerinin eşleştirilmesiyle ve öğrenme amaçlarının uygulanmasıyla => En yüksek başarıyı sağlamaya odaklanır.

Harmanlanmış Öğrenme Bileşenleri
SİNGH ve REED'e göre öğrenme yaklaşımları * Eş zamanlı (synchronous) fiziksel biçim * Öğretmen liderliğinde sınıflar ve öğretmen * Katılımlı laboratuvar çalışmaları ve çalıştaylar / Alan gezileri

Eş Zamanlı (Synchronous) Çevrim İçi Biçimler (Canlı e-öğrenme)
* e-görüşmeler / toplantılar * Koçluk (coaching) * Web seminerleri ve radyo / TV yayını
* Sanal sınıflar * Mesajla anında görüşme

Eş Zamanlı (Synchronous) Çevrim İçi Biçimler (Canlı e-öğrenme)
Kişisel Hızda Farklı Zamanlı (Asynchronous) Biçimler: * Doküman ve web sayfaları * Web/bilgisayar destekli eğitim modülleri * Değerlendirme/test ve anketler * Benzetişimler * Mesleki yardım ve elektronik performans destek sistemleri * Canlı olay kaydı * Çevrim içi öğrenme toplulukları ve tartışma forumları

Yaşam Boyu Öğrenme Yaklaşımı
* Yaşam boyu öğrenme, örgün eğitim ve yaygın eğitimin birleştirilmesidir. * Öğrenme yalnızca okulda gerçekleşmez! - Tüm yaşam süresince (ev, müze, kütüphane, etkinliklerde vb.) devam eder.
Temel ilkesi : Bilinçli ve amaçlı yaşam boyunca öğrenmeye devam etmektir.
Temel amacı : Bireyin öğrenmeyi öğrenmesini sağlamaktır.

Yaşam Boyu Öğrenme Yaklaşımında Yanlış Anlayışlar
Yaşam Boyu Öğrenme * Sadece yetişkinleri kapsamaz. * Sadece meslek ve beceri kazandırır. (Bireysel, sosyal vb. beceri) * Tesadüfi oluşmaz. (Birey isteyerek, bilinçli, amaçlı öğrenir)

İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımı
J. DEWEY * Geleneksel sınıflardaki öğrencilerin yarışına ve rekabetine son vermek ister. - Başarıya birlikte ulaşmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. - "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" anlayışı hâkimdir. * Öğretmen rehberdir, yönlendiricidir. * Kubastık (işbirliğine dayalı öğrenme) öğrenmede paylaşılmış bir liderlik var.
Sınırlılıkları: - Başarılı ve bireysel çalışmayı seven öğrencilerin başarısını düşürebilir. - Değerlendirme aşaması zordur. - Grup içerisinde bireyleri ayrı ayrı değerlendirmek güçtür. - Çalışmalar bir kişi üzerinde kalabilir.

İş Birliğine Dayalı Öğrenmeyi Başarılı Bir Şekilde Uygulamak İçin (6 Temel İlke)
1. Olumlu bağlılık (bağımlılık): "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" 2. Yüz yüze etkileşim: Öğrencilerin birbirlerini desteklemeli 3. Kişisel sorumluluk (ve bireysel değerlendirilebilirlik): * Her üye kendine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmelidir. 4. Sosyal beceriler kullanılmalı 5. Grup çalışmalarına yön verilmeli 6. Eşit başarı ilkesi: Her öğrenci eşit fırsata, imkânlarla sahip olmalıdır.

Öğretim İlkeleri
1. Hedefe (Amaca) Uygunluk İlkesi: - Bütün uygulamalar hedeflere ve kazanımlara uygun olmalıdır.
2. Öğrenciye Görelik İlkesi: - Geleneksel yöntemlere tamamen zıttır.
3. Öğrenci Düzeyine Uygunluk İlkesi: - Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi dikkate alınmalıdır.
4. Hayatilik İlkesi (Yaşama Yakınlık, İşevrulukluk): - Eğitim-öğretimin en önemli amacı bireyi hayata hazırlamasıdır. - Okul, hayatın bir parçası olmalıdır. (Hayatı sınıfa taşımamız.)
5. Transfer İlkesi: - Derste öğrendiğini günlük hayata aktarabilmelidir. * Yaşamdakini sınıfa aktarıyorsak => Hayatilik * Sınıftakini yaşama aktarıyorsak => Transfer
6. Yapararak Yaşayarak Öğrenme (Uygulanabilirlik, Aktivite): - Öğretimde öğrencinin aktif olmasıdır.
7. Ekonomiklik İlkesi: * Öğretim hedeflerinde süre ve emeğin minimize edilmesidir.
8. Aktüalite (Güncellik) İlkesi: * Çocuğun hayata ilgisini artırmak için - Dersle aktüel (güncel) olay ve sorunlar arasında ilişki kurulmalıdır.
9. Açıklık (Ayanilik) İlkesi: * Açıklık iki anlamda kullanılmaktadır. 1. Öğretmenin kullandığı dilin açık ve anlaşılır olmasıdır. 2. Öğrenmede birden çok duyu organına hitap edebilmektir.
10. Somuttan Soyuta İlkesi: * Bireyin zihinsel gelişimi somuttan soyuta doğrudur. * Somut kavramlar soyut kavramlara göre daha anlaşılır. - Önce somut daha sonra soyut kavramlar öğretilmelidir. (Özellikle ilköğretim birinci kademedeki uygulanır.)
11. Bilinenden Bilinmeyene İlkesi: * Yeni bilginin / becerinin önceki bilgidan hareket ederek öğretilmeli
12. Yakından Uzağa İlkesi: * Öğrenmeye yakın çevreden başlanır.(Örnekler yakın çevreden verilir.) - Çünkü çocuk yakın çevreyle daha ilgilidir.
13. Basitten Karmaşığa İlkesi: * Konular verilirken basitten zor ve karmaşık konulara geçilir.
14. Bütünlük İlkesi: * Çocuk; bedensel-duygusal-ruhsal -sosyal bir bütün olarak ele alınmalı * Dersler disiplinlerarası yaklaşım ve geniş alan yaklaşımıyla işlenmeli
15. Anlamlılık: * Öğrenciler öğrenmeye güdülendiğinde öğrenmeler daha etkili olur.
16. Tümdengelim: * Öğrenme konusu önce genel ve ortak özellikleri, sonra da özel ve ayrıntı verilir.
17. Sosyallik İlkesi: * Öğretimde insanların sosyalleşmesini ve topluma uyum sağlaması ...

MODÜL -1 KISA KISA (KİŞİLER)

- 1 -

ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜREÇLERİ FARKLIlaştırılmış Öğretim Yaklaşımı (FÖY)

FÖY (Kuramsal Temelleri)		
1	GARDNER	Çoklu Zekâ Teorisi
2	BLOOM	Taksonomi

FÖY (Dayanakları)		
1	JEAN PİAGET	Bilişsel Gelişim Kuramı Öğrencilerin <i>art arda</i> zihinsel temsillerin parçalanması ve <i>yeniden yapılandırılması</i> yoluyla <i>Nasıl öğrendiklerini</i> ortaya çıkaran İLK kişi.
2	VYGOTSKY	Yakınsal Gelişim Alanı * PİAGET çi anlayışa <i>atıfta</i> bulunur. * FÖY 'ün <i>teorik çerçevesini</i> oluştur.
3	GARDNER	Çoklu Zekâ Kuramı

FÖY (Temel İlkeleri)		
1	TOMLINSON	FÖY ' ün Tanımı yapar Hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme profillerindeki farklılıklara odaklanıldığında öğrencilerin en iyi öğrendiği öncülüne dayanan bir öğretim felsefesidir.

Bloom'un Taksonomisi (6 üst düzey düşünme becerisi - Öğretmenlerden Beklenir)		
1) Hatırlama	2) Kavrama	3) Uygulama
4) Analiz	5) Sentez	6) Değerlendirme Noktasında

PROGRAM TÜRLERİ - PROGRAM GELİŞTİRME

Program Geliştirme	
GUTEK	EĞİTİM ' in Tanımı yapar "Eğitim, en genel anlamıyla bireyi kültürel yaşama hazırlayan tüm sosyal süreçleri içerir." der.

Eğitim Programının Tanımı (Yabancı)		
1	BOBBİT	"Çocuk ve gençlerin yapmaları ve deneyimlemeleri gereken şeylerin toplamıdır." Eğitim programının temel sorunlarını işleyen <i>ilk kitabı yazdı</i> (1918)
2	TYLER	"Öğrenci yaşantılarının bütünüdür"
3	ENGLISH	"Bir doküman ya da plandır."
4	POSNER	"Öğrenme ürünleri dizisidir."
5	ORNSTEİN-HUNKİNS	"Bir çalışma alanıdır."

Eğitim Programının Tanımı (Yerli)		
1	VARIŞ	"Tüm faaliyetleri kapsar." Eğitim programları alanının öncüsüdür.
2	ERTÜRK	Yetişek "Düzenli eğitim durumlarının tümüdür." Eğitim programı kavramı yerine "YETİŞEK"
3	SÖNMEZ	"Yetişekler, öğrencide gözlenmeye karar verilen hedef ve davranışları, onların içerikle bağlantısını, eğitim ve sınav durumlarını kapsar." Eğitim programı kavramı yerine "YETİŞEK"

MODÜL -1 KISA KISA (KİŞİLER)

- 2 -

Eğitim Programının "Ne Olduğuna" (Nedir?) İlişkin Yorumlar:			
HEWİTT	DEMEUSE - STRAUVEN	ELLİS	OLİVA
ORNSTEİN - HUNKİNS	"Bir kişinin eğitim programı kavramı ne kadar keskin ve netse öğrenme-öğretmeyle ilişkili faktörleri yok sayma ve gözden kaçırma eğilimi o kadar büyüktür."		

Program Türlerine İlişkin Yapılan Sınıflandırmalar	
1	EİSNER
2	POSNER
3	CRAWFORD
4	ENGLISH
5	GLATTHORN
6	SÖNMEZ ve ALACAPINAR

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

Eğitim Programı Nedir?	
1	HEWİTT
2	ORNSTEİN - HUNKİNS
3	DEMİREL

ETKİLİ BİR PROGRAM GELİŞTİRME:

Türk Eğitim Sisteminde Program	
DEMİREL	tarafından geliştirilen
Eklettik(seçmecî)	anlayışı içeren Program modeli temel alır

Program Geliştirme Süreci (Aşamaları)	
1	TYLER
2	MASLOW

Program Değerlendirmenin Amacı ve İşlevi Nedir?	
1	BARNES
2	ERTÜRK
3	VARIŞ
4	POSNER
5	ORNSTEİN - HUNKİNS
6	OLİVA
7	WİLES - BONDİ
8	MELROSE

MODÜL -1 KISA KISA (KİŞİLER)

- 3 -

Program Değerlendirme Süreci	
YÜKSEL - SAĞLAM	<i>Program değ. yaklaşımlarından ve modellerinden bağımsız Bu sürecin aşamalarını 3(üç) aşamayı içeren bir bakış açısı</i> 1) Planlama 2) Uygulama 3) Değerlendirme

Program Değerlendirme Süreci	
ORNSTEİN -HUNKİNS	* Çoğu araştırmacı tarafından kabul gören bir dizi adımdır. * Değerlendirici bir eylem planı yapmalıdır.

Kavramlar ve Kavram Öğretimi	
	Türk Dil Kurumuna göre kavram: “Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarımdır.”

Kavramların Özellikleri SENEMOĞLU	
1	Öğrenilebilirlik Doğuştan değil sonradan öğrenilir (Deney)
2	Kullanılabilirlik Farklı kullanım alanları (İsteğe bağlı)
3	Açıklık Anlaşılabilirlik - Ortak fikir birliği
4	Genellik Hiyerarşik organize etme (Genelden özel hâle geçme)
5	Güçlülük Diğer kav. anlaşılmasına yardımcı oluyorsa güçlüdür

Kavram Geliştirme Süreçleri YAĞBASAN, GÜLÇİÇEK	
1	Genelleme * Nesne, olay veya olguların özelliklerinden yola çıkarak bir genel ilkeye ulaşma sürecidir.
2	Ayrım Benzemeyen özelliklerin vurgulanması
3	Tümevarım Genele ulaşma, çıkarım yapma sürecidir.
4	Tanımlama Kavramların özelliklerini açıklamadır
5	Tümdengelim Örneklerle genel hâlin açıklanma sürecidir.

Kavram Öğrenmede Öğrenme Kuram ve Yaklaşımları	
1	JEAN PİAGET Bilişsel Yaklaşım <i>Öğrenmeyi şemalar ile ifade eder</i>
2	BRUNER Yapılandırmacı Yaklaşım <i>Öğrenme bilgi yığını değil, örüntüdür.</i>
3	DAVİD AUSUBEL Tümdengelim * Yapılandırmacı yaklaşımın tersidir * Anlamli sunuş yoluyla öğrenme temelli

Akran Öğretimi Yön. (Nelere Olumlu Etkisi Vardır?)	
1. Kavramsal öğrenme	3. Öğrenme zorluklarını giderme
2. Problem çözümünü artırma	4. Öz güven
ERİC MAZUR <i>Akran Öğretimi Yaklaşımı çalışmaları var. (Harvard Üniversitesi)</i> Çıkış noktası Öğrencilerin sayısal verilerle problemleri çözerken İşin derinlemesine kavramsal anlamının anlaşılmadığına yöneliktir.	

Etkili Geri Bildirim - Öğrenme Sürecinde	
1	BLOOM “Tam öğrenme modeli”
2	SENEMOĞLU “Akademik öz güven akademik başarıyı etkiler”
3	GÖKER <i>Geri Bildirimler hangi açılardan Farklılaşır?</i> a) yapıcı / düzeltici / negatif b) güçlendirici / pozitif
4	SCHUNK G.B. katılımın niteliğine ilişkin unsurları da içermelidir.

MODÜL -1 KISA KISA (KİŞİLER)

- 4 -

Öğrenmede Aktarım (Transferans) SOLOMON - PERKİNS	
a) Alt düzey Transfer <i>Spontane (kendiliğinden) veya otomatik gelişmiş ve iyice yerleşmiş becerilerdir.</i>	b) Üst düzey transferans <i>Soyut ve zihinseldir.</i>

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ	
1	AUSUBEL <i>Sunuş Yoluyla Öğretim – Anlamli Öğrenme</i>
2	BRUNER <i>Buluş Yoluyla Öğretim – Örnek Kural</i>
3	J. DEWEY <i>Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi</i>
4	BLOOM <i>Tam Öğrenme Stratejisi (Yaklaşımı)</i>

Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı	
1	PİAGET Bilişsel yapılandırmacılık <i>Öğrenme, zihinsel yapıda meydana gelir</i>
2	VYGOTSKY Sosyal yapılandırmacılık <i>Öğrenme, çocuğun çevre ile etkileşimiyle oluşur.</i>
3	VON GLASERSFELD Radikal Yapılandırmacılık <i>Bilgi sadece birey tarafından oluşturulabilir.</i>

Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı	
* JOHN DEWEY (<i>Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı</i>) - İlerlemecilik Eğitim Felsefesi Akımı ve Araştırma-inceleme - J. Dewey'in “ <i>Yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi</i> ”nden alınmıştır.	

Beyin Temelli Öğrenme (Nörofizyolojik Kuram) (HEBB, CAİNE CAİNE)	
* Öğrenciler öğrenme sürecine etkin katılım sağlamalıdır. - Öğretmen ise rehber rolündedir. * Yapısalcı yaklaşım gibi yaparak-yaşayarak öğrenmeyi savunur. - Öğrenme 5 duyu organına hitap etmelidir (temeli budur.) <i>Caine and Caine</i> ’ne göre * Beynin her iki lobunun da kullanımı kapasitesiteyi, kat kat artırır.	

Harmanlanmış Öğrenme (Birden fazla paylaşım yolu kullanan bir öğretim programıdır)	
HORTON * Harmanlanmış öğrenme - Web destekli öğrenme ile sınıftaki öğrenmenin birleştirilmesidir - Yeni bir yaklaşımdır. (Teknoloji etkisi)	
SİNGH ve REED Harmanlanmış öğrenme * Doğru becerilerin, doğru kişiye, doğru zamanda kazandırılması için Doğru kişisel öğrenmeyle doğru öğrenme teknolojileri...	

Harmanlanmış Öğrenme Bileşenleri	
SİNGH ve REED ’e göre öğrenme yaklaşımları * Eş zamanlı (synchronous) fiziksel biçim * Öğretmen liderliğinde sınıflar ve öğretmen * Katılımlı laboratuvar çalışmaları ve çalıştaylar / Alan gezileri	

İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımı	
J. DEWEY * Geleneksel sınıflardaki öğrencilerin yarışına ve rekabetine son vermek ister. - Başarıya birlikte ulaşmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. - “ Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için ” anlayışı hâkimdir. * Kubaşık (işbirliğine dayalı öğrenme) öğrenmede paylaşılmış bir liderlik var.	

MODÜL -1
KISA KISA (TERİMLER)

- 1 -

FÖY (Temel İlkeleri)	
1. Güçlü bir sınıf topluluğu	2. Nitelikli öğretim programı
3. Ulaşılabilir görevler	4. Yüksek öğrenme hedefleri
5. Değerlendirme duyarlı öğretim	6. Akranlarıyla çalışma
7. Esnek sınıf yönetimi	

Öğrencilerin Bireysel Farklılıklarının 3 (Üç) Alanı	
1. Hazırbulunuşluk	Mevcut bilgi, anlayış ve beceri düzeyini
2. İlgi	Odaklanmaya neden olan duygu (Motivasyon)
3. Öğrenme Profilleri	Bireyin nasıl öğrendiği

FÖY (Kullanılan Yöntem ve Teknikler)	
Farklılaştırılmış Öğretim Stratejileri	
1) İSTASYONLAR: Eş Zamanlı aktiviteler / Aynı ortam	2) MERKEZLER: İstasyonlara Benzer. Aynı ortam / Aynı Konu Farklı Yollar
3) ÖĞRENME AJANDALARI: Her Öğrenci Farklı Görevler	4) KARMAŞIK ÖĞRETİM: Farklı (Küçük)Öğrencilerin Grupları
5) YÖRÜNGE ÇALIŞMALARI: Proje Yöntemi(Yörünge)(Bireysel)	6) GİRİŞ NOKTALARI: Üstbilişsel Öğrenme (Coklu Zekâ)
7) ÖĞRENME SÖZLEŞMESİ: Aktif Katılım (Öğr- öğret Anlaşma)	8) KATLI ÖĞRETİM: Seviyelerine Göre Katlar(Bireysel Fark)
9) GRUP ARAŞTIRMALARI: Konu Seçiminde Rehberlik (Grup)	

FÖY (Değerlendirme Teknikleri)	
1) Öğretim Başında	2) Öğretim Sürecinde
3) Öğretim Sonunda	

Öğretim Öncesinde (Amaç: Öz Değerlendirmedir)	
1) Köşe Kapmaca: Köşelere “neredeyse hiç” “bazen”, “sıklıkla” ve “kesinlikle”	
2) Kutu Yapma: Büyük ve küçük kutu (“Ne biliyorum?” ve “Ne bilmeliyim?”)	
3) Evet-Hayır Kartları: Karta “evet” “hayır”(kendi durumlarına uygun olan)	
Öğrenme Sürecinde	
1) Parmakla işaretleme: Öğrenmenin neresinde? / Başparmak	
2) Yumuk yapma: Öz değerlendirme / öğrencinin parmakları ile ifadesi	
3) Gerçekle yüzleşme: mutlu, sakın ve üzüntülü üç adet yüz resmi	
Öğretim Sonrasında	
1) Sarmal Oluşturma: Öğrenciler bir daire oluşturur	
2) Simit Tekniği: Öğretmen tahtaya bir simit şekli çizer.	
3) Konuşma Halkası: Öğrenciler üçer kişilik gruplar (A, B, C)	
4) Döngüsel Yansıma: Sınıfa kağıt asma ve fikir söyleme	
5) Portfolyo: Öğrenci çalışmalarının bir araya getirilmesi	

Farklılaştırmanın Temel Öğeleri	
1. İÇERİK	Öğretim sürecinin “girdisi”dir.
2. SÜREC	Bilişsel olarak yapması beklenen Beceriler
3. ÜRÜN	Hedeflenen temel bilgi ve becerileri
4. ÖĞRENME ORTAMI	Bildiğini ortaya koymaya (Bireysel yorumu)

Farklılaştırılmış Bir Sınıfta Öğretmenlerin İletmeleri Beklenen Belirli Mesajlar	
1. Davet mesajı	Memnuniyet ve çalışma isteği “Burada olmanızdan çok memnunuz.”
2. Yatırım mesajı	Çalışacağını söylemesi ve öğrencilerden de istemesi “..... için çok çalışacağım.sizden de bekliyorum. ”
3. Kahcılık mesajı	Başarısızlıkta yılmama ve birlikte üstesinden gelme “Her zaman ... olmaabilir!” “Sizden vazgeçmeyeceğim. ”
4. Fırsat mesajı	Kendisini geliştirmesi için fırsatlardan bahsetme “..... sizin için bir fırsattır. ”
5. Düşünme mesajı	Öğretmenin ne yapmalı - Öğrenci beklentileri “ Sizi dinleyeceğim, için sizden de ayısını isteyeceğim. ”

Zihin Temelli Eğitim İçin Üç Temel Unsur	
1) Duygusal İklim ve İlişki	
2) Rahatlatılmış Uyanıklık ve Karmaşık Deneyimde Öğretim	
3) Derinleştirme	

Eğitim Programları Türleri (Tanımlara Göre)	
1) Öngörüşel	2) Tanımlayıcı(betimsel)
Reçete gibi	Geçmişe vurgu yapar
3) Öngörüşel- tanımlayıcı	
	İki anlayışı da kapsar

Eğitim Programının Yapısı	
1. Amaç/hedef (niçin)	3. Öğretme-öğrenme süreci (nasıl)
2. İçerik (ne)	4. Ölçme ve değerl. (ne kadar)

MODÜL -1
KISA KISA (TERİMLER)

- 2 -

Program Türleri (Bir Diğer Sınıflandırma)		
1	Eğitim P.	Kurum içi ya da kurum dışı tüm etkinlikleri kapsar. (Millî Eğitim Bakanlığında /eğitim kurumlarında) * En genel programdır. (Diğerlerin çerçevesini oluştur.)
2	Öğretim P.	Öğrenme-öğretme etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasını kapsar. (Eğitim programı içinde yer alır.)
3	Ders P.	Öğretim programındaki dersin amaçlarını, içeriklerini, öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçlerini kapsar.

Eğitim Programının Öğeleri	
a) Hedef (amaç)	b) İçerik
c) Öğretme-öğrenme süreci	d) Ölçme ve değerlendirme

Program Geliştirme Süreci (Aşamaları)	
1) Planlama	4) Değerlendirme
2) Tasarlama	5) Programa Süreklilik Kazandırma
3) Deneme	

Programın Sürekli Geliştirilmesinin Temel Gerekçeleri Nelerdir?	
1) Değişimin kaçınılmazlığı	
2) Gereksinimlerin çeşitlenmesi	
3) Programın dinamik bir yapıda olması	

Değerlendirmeyi yürütecek değerlendirmeci kim olmalıdır?	
Dış Değerlendiriciler Projeye İlgisiz Bağımsız Kişiler	İç Değerlendiriciler Programın İçinden Kiş.

Program Değerlendirme Türleri (Değerlendirme Biçimine Göre)	
1) Formal değerlendirme	2) İnformal değerlendirme
Sistematik bir süreci içerir.	* Sistematik değildir!
* Yapılandırılmış (Uzmanlık ister)	(Değersiz, geçersiz diyemeyiz!)

Program Değerlendirme Türleri (Değerlendirme amacına göre)	
1) Biçimlendirici değerl.	2) Toplam değerlendirme
İlk aşamada durumu gözden geçirme Programın niteliğinin artırılmak	Prog. uygulamadan sonra yapılır. “Eğitim prog. başarılı oldu mu?”

Toplam değerlendirmenin 4 (dört) düzeyi	
1. Tepkiler açısından	2. Öğrenme açısından
3. Transfer etme açısından	4. Sonuçlar açısından

Program Değerlendirme Yaklaşımı (FİTZPATRİCK ve ARK.)	
1. Hedefe Dayalı	* Programın hedeflerinin belirlenmesi
2. Yönetime Dayalı	* Yöneticilere bilgi sunmaya odaklıdır.
3. Uzman Odaklı	* En eski ve en çok kullanılan yöntemlerdendir. * Prog. niteliğine ve uzman kararı odaklıdır
4. Tüketici / Yararlanıcı	* Ürün ve hizmetlerden yararlanırlar değerlendirme pozisyonundadır.
5. Katılımcı Odaklı	* Paydaşlar değerlendirmeye yardım etmek üzere sürece katılır.

Kavram Öğretiminde ve Yanılgıları Tespitinde Görsel Tasarım Araçları	
1. Kavram haritaları * JOSEPH D. NOVAK kaynaklıdır. * AUSUBEL ’in kuramına dayalıdır → Grafiksel bir görsel araçtır.	4. Kavram karikatürleri * Günlük hayattan bilimsel bir olay * İnsan veya hayvan karikatürü
2. Zihin haritaları * TONY BUZAN geliştirdi. Not alma tekniği olarak ortaya çıktı.	5. Metaforlar ve analogiler
3. V-DİYAGRAMLARI D.BOB GOWIN ve arkad. geliştirdi. *Lab. araştırmalarının etkili olması	6. İki / üç aşamalı testler

Akran Öğretiminde En Fazla Kullanılan Yönteminde	
El kaldırma	En kolay ve kısa sürede öğrenci cevapları alma
Flaş kartlar	Farklı renk ve formlarda A, B, C gibi kartlar ...
Tarama formları	Büyük gruplarda tercih edilebilir
Clickers	Teknolojik bir uygulamadır. (uygulama aparatı)
Çevrim içi yanıt sist.	Web 2.0 araçları yardımıyla uygulanır

MODÜL -1
KISA KISA (TERİMLER)

- 3 -

OKUL DIŞI ÖĞRENME TÜRLERİ		
Formal Öğrenme	Non-Formal Öğrenme	İnformal Öğrenme
Genellikle okulda	Okul dışı kurumlarda	Her yerde
Motivasyon daha dışsal	Motivasyon gen. içsel	Temelde içsel motivasyon
Yapılandırılmış	Yapılandırılmış	Yapılandırılmamış
Zorunlu	Genellikle gönüllü	Gönüllü
Öğretmen liderliğinde	Rehber/öğretmen liderliğinde	Gen. öğrenenin öncülüğü
Öğrenme değerlendirilir	Öğrenme gen. değerlendirilmez	Öğrenme değerlendirilmez
Ardışık	Genellikle ardışık değil	Ardışık değil
Gen. önceden planlı	Gen. önceden planlanlı	Kendiliğinden
Okul dışı öğrenme: <i>İnformal ortamlarda formal öğrenme faaliyetlerinin yürütülmesidir.</i>		

Akran Öğretiminde Etkinlikler hazırlanırken (İçerik-yöntem-ortam ilişkisine dikkat etmelidir....)		
1 İçerik	“Ne” sorusuna cevap verir. niteliktedir. (Etkinliğin konusu)	
2 Ortam	* “Nerede” sorusunun cevabıdır. (Sınıf dışı ortamdır)	
3 Yöntem	* “Nasıl” sorusuna cevap verir.	

Geri Bildirimler Çeşitleri (Yön Açısından)	
a) Pozitif geri bildirim <i>Olumlu ifadeler</i> “Problemi çözme yaklaşımın doğru ...”	b) Negatif geri bildirim <i>Olumsuz ifadeler</i> “Cevabın yanlış, ödevin yetersiz...”

Geri Bildirimler Çeşitleri (İçerik Açısından)	
a) Sınırlı geri bildirim <i>Öğrenmeye etkisi sınırlıdır</i> “Doğru, yanlış, eksik vb.”	b) Ayrıntılı geri bildirim <i>Öğrenme üzerinde olumlu etki</i> “Matematiksel işlemlerde hatan var”

Geri Bildirimler Çeşitleri (Zamanlama Açısından)	
a) Anlık geri bildirim <i>Uzaktan eğitim ortamlarındadır</i>	b) Gecikmiş geri bildirimler <i>Dönüt ve düzeltmeler</i> (Ödevlere, projelerine, çalışma kâğıtları ...)

Geri Bildirimler Diğer Hedefleri ?	
<i>Üstbilişsel becerileri ve duyuşsal özellikleri geliştirmeyi de hedefler.</i>	
Bilişsel G.B	<i>Yapılan bir çalışma içerisinde eksik olan yerleri belirleme</i>
Üstbilişsel G.B	<i>Stratejilerle öğrenme etkililiğinin artmasına yönlendirme</i>
Duyuşsal G.B	<i>İlgi, tutum ve motivasyona yönelik ifadeler kullanılması</i>

Etkili Geri Bildirim Sürecinde Web 2.0 Araçları	
1 Kahoot	* Anlık - Sınırlı geri bildirimler (doğru, yanlış vb.).
2 Formative	* Anlık - Ayrıntılı geri bildirimler düzenlenebilir.
3 Socratic	* Çoktan seçmeli, doğru-yanlış ve kısa cevaplı * Anında onaylayıcı ya da detaylı geri bildirimler
4 Edmodo	* Sanal sınıf - Öğretmen ve akran geri bildirimine - Tartışma forumları açılabilir
5 Google drive	* Ortak dokümanlar oluşturulabilir. * Öğretmenler ortak çalışma yürütebilir.

Öğrenme ile İlgili Bazı Kavramlar	
1 Refleks	- Doğuştan gelir ve Bilinçsizdir . Hayati öneme sahiptir. - İçgüdüye göre daha basit yapılıdır. - Ertelenen ancak engellenemez! (İçgüdü ise ertelenemez!)
2 İçgüdü	- Doğuştan gelir ve Bilinçsizdir . - İçinden geldiği gibi davranıldığında ortaya çıkar. - Karmaşık yapılıdır. (Refleks daha basittir) * İnsanlarda içgüdü yoktur! (“içgüdüsel davranışlar”)
3 Yaşantı	Öğrenme, yaşantılar yoluyla ortaya çıkmalıdır.
4 Davranış	<i>Davranışçı kuramlara göre:</i> Gözlenebilen etkinlik <i>Bilişsel kuramlara göre:</i> Gözlenemeyen (bilinçsiz) etkinlik (İkisi de)
5 Öğretme	* Bireyin öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.
Öğretim	* Bireyin öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.

Öğrenme ile İlgili Bazı Kavramlar (Davranışları Genel Olarak Üç Grupta Toplanır)		
Doğuştan Gelen	Geçici	Sonradan Kazınan
İçgüdüsel – refleksif Öğrenmeyle değişmez! (Kalp kasımızın çalışm.)	Alkol, ilaç gibi etkenlerle oluşur <i>Geçicidir</i>	Doğuştan getirilmez! Öğrenmeyle kazılır. (Ağlama ile ist. Alma)

MODÜL -1
KISA KISA (TERİMLER)

- 4 -

Öğrenme Ürünü Olan Davranış Türleri	
İstendik Davranışlar	İstendik Olmayan D.
1. Planlı eğitim ile kazanılır.	-----
2. Gelişigüzel kültürleme ürünü dav.	

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (olumlu-olumsuz)	
a) Olumlu faktörler (<i>öğrenmeyi kolaylaştıran</i>)	b) Olumsuz faktörler (<i>kolaylaştıran - zorlaştıran</i>)

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (doğrudan - dolaylı)	
a) Doğrudan etkileyen	b) Dolaylı etkileyen
1. Öğrenenden kaynaklı	1) Öğreten (öğretmen)
2. Öğrenme malzeme. kaynaklı	2) öğrenme ortamı
3. Öğrenme yöntem kaynaklı	

Öğrenmede Aktarım (Transferans)	
1. Olumlu Aktarma	Aktarmanın yeni öğrenmeye katkısı vardır <i>Bisiklet kullanan motosikleti kolay öğrenir.</i>
2. Olumsuz Aktarma	Aktarmanın yeni öğrenmeye Engelleştiricidir <i>İki parmak daktilo kullanan, 10 parmakta zorlanır.</i>

Olumsuz transferle ilişkili olan “Ket Vurma”	
a) İleriye ket vurma	Eskinin daha yeni öğrenileni hatırlamayı engellemesi (<i>Kart şifresini eski kart şifresiyle karıştırması</i>)
b) Geriye ket vurma	Yeninin eskiyi hatırlamayı engellemesi... <i>Almanca'dan sonra İngilizce öğrenmeyle Alm. kelimeleri unutulması</i>

Öğrenmede Aktarım (Transferans) SOLOMON - PERKINS	
a) Alt düzey Transfer <i>Spontane (kendiliğinden) veya otomatik ve iyice yerleşmiş beceriler</i>	b) Üst düzey transferans <i>Soyut ve zihinseldir.</i>

Öğrenmede Aktarım (Transferans) Güdü (Motivasyon) (İstekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtüleri ve ilgileri kapsar.)	
Dürtü: Açlık, susuzluk, uyku, cinsellik gibi fizyolojik kökenli güdülerdir .	
Gereksinim (ihtiyaç): Başarı, sevgi, statü gibi daha karmaşık olan güdülerdir .	

Güdülemede 4 (Dört) Önemli Kavram	
1. İhtiyaçlar	(Fizyolojik- psikolojik sağlık için gerekli olanlar)
2. Değerler	* Kendisi için faydalı ..elde etme/ sürdürmeye çalışır
3. Amaçlar veya niyetler	* Güdü, amaca veya değere ulaşma isteğidir.
4. Duygular	Fizyolojik- psikolojik sağlık için gerekli olanlar...

Öğretim İlkeleri	
1. Hedefe (Amaca) Uygunluk İlkesi:	Hedeflere ve kazanımlara uygunluk...
2. Öğrenciye Görelik İlkesi:	Geleneksel yöntemlere tamamen zıttır.
3. Öğrenci Düzeyine Uygunluk İlkesi:	Hazırbulunmuşluk düzeyi önemli
4. Hayatilik İlkesi (Yaşama Yakınlık, İşevirlik):	Hayatı sınıfa taşımalıyız.
5. Transfer İlkesi:	Derste öğrendiğini günlük hayata aktarabilmelidir. Yaşamdakini sınıfa aktarıyorsak => Hayatilik Sınıftakini yaşama aktarıyorsak => Transfer
6. Yapararak Yaşayarak Öğrenme (Uygulanabilirlik, Aktivite):	Öğrencinin aktif ...
7. Ekonomiklik İlkesi:	Öğretim hedeflerinde süre ve emeğin minimize edilmesidir.
8. Aktüalite (Güncellik) İlkesi:	Dersle güncel olay ve sorunlar arasında ilişki ...
9. Açıklık (Ayanlık) İlkesi:	1) Öğretim dilin açık 2) Birden çok duyu organı ...
10. Somuttan Soyuta İlkesi:	Bireyin zihinsel gelişimi somuttan soyuta doğrudur.
11. Bilinenden Bilinmeye İlkesi:	Yeni, öncekinden hareket ederek öğretilmeli...
12. Yakından Uzağa İlkesi:	Öğrenmeye yakın çevreden başlanır.
13. Basitten Karmaşığa İlkesi:	Konular basitten zor ve karmaşık konulara geçilir.
14. Bütünlük İlkesi:	Çocuk; bedensel-duygusal-ruhsal -sosyal bir bütündür.
15. Anlamlılık:	Öğrenmeye güdülendiğinde öğrenmeler daha etkili olur.
16. Tümdengelim:	Önce genel ve ortak özellikleri, sonra da özel ve ayrıntı...
17. Sosyalilik İlkesi:	İnsanların sosyalleşmesini ve topluma uyum sağlaması...

MODÜL 2

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMENİN TEMEL KAVRAMLARI

Dirik: Canlılığını sürdüren, sürekli kendisini yenileyen ve gelişen.

Örüntü: Ögelerden oluşan ve aralarında ilişki bulunan bir bütün.

İşevrük: Doğrudan gözlemediğimiz bir kavramın var olup olmadığını saptayabilmek için ne gibi işler ya da işlemler yapıldığını belirterek tanımlama.

Paradigma: Bir şeyin nasıl üretileceği konusunda örnek, model.

Sistem

- En az bir **hedefi** gerçekleştirmek üzere
- Uygun ve değişik öğelerden oluşan **dirik** bir örüntüdür.
- * Bir bütüne sistem diyebilmek için **girdi, süreç ve çıktı** öğeleri olmalıdır.

* Eğitim de bir **sistem**dir.

Birinci Neden: Gerçekleştirmek istediği hedefler bulunmaktadır.

İkinci nedeni: Bu hedefleri gerçekleştirmek için farklı öğelerden oluşur.

Hedefler (Nedir?)

1. **Uzak hedefler:** Devletlerin hedefleridir.
2. **Genel hedefler:** Daha işevrük hedeflerdir.
 - MEB, MEB genel müdürlükleri, okul yönetimleri gibi kurumların hedefleridir.
3. **Özel hedefler:** Dersin hedefleridir. (Kazanımları kapsar.)

EĞİTİM FARKLI ÖGELERDEN OLUŞUR: (GİRDİ – SÜREÇ – ÇIKTI)**1. Girdi:**

- * Eğitim-öğretim için gerekli her şey eğitim sisteminin girdisini oluşturur.
- Örn. Öğrenci, öğretmen, okul, çalışanlar, yönetim, eğitim programı vb.

2. Süreç:

- **Girdilerin hedefler** doğrultusunda bir araya getirildiği,
- Dersin **hedeflerinin** öğrenciye kazandırıldığı **eğitim durumlarını** kapsar.
- * **Süreç, öğretmenler, okul yönetimi, il yöneticileri kontrol edilir:**
 - Ülke genelinde **belirli aralıklarla kontrol** edilmektedir.
 - Kontroller **olumlu** ise süreç **devam eder** değilse sürece **müdahale edilir**.

3. Çıktı:

- * **Öğrencilerin** sahip olduğu **niteliklerdir**.
- * **Eğitim sistemi için çıktılar nedir?**
 - a) **Dar anlam:** Öğrencinin ders sonunda ulaştığı hedefler ve kazanımlar
 - b) **Geniş anlam:** Öğretimin baştan sona kadar sahip old. bilgi beceri ve yetkinlik...
- * **Yönetimler girdiyi kontrol ederler.**
 - Eğitim sisteminde **hazırbulunuşluk** dar anlamda eğitim sisteminin **girdileridir**.
 - Öğretmenler **hazırbulunuşluk** girdisini ölçerek **kontrol ederler**.
 - **Çıktılar** hedeflerle **tutarlı**ysa eğitim sistemi doğru bir şekilde işliyordur.
 - Eğitimde **kontrol (denetleme) ölçme ve değerlendirme** ile mümkündür.
- * Gözlenmeyen süreçler ve ürün **değerlendirilemez!**

21. YÜZYIL DEĞİŞEN EĞİTİM PARADİGMASI:

- * Bu yüzyılda eğitimde ve ölçme ve değ.de bir **paradigma değişimi** söz konusudur.
- * 20. yüzyıla hâkim olan güç **kültürel iklim ve sanayileşme** idi.
 - **Eğitim** bu iklimle uyumlu biçimde **şekillenmişti**.
 - ABD’de 1930-1950’lerde **okullara “eğitim fabrikaları”** dendi.
- * **Ülkemizde** de o yıllarda **benzer bir anlayışın** vardı.
- * Atatürk’ün ortaya koyduğu **“muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak”** fikri
 - ⇒ Türkiye’nin **hedefi** ve bir nevi eğitimin de **uzak hedefi** oldu.
- * **Eğitimin genel hedefi** de pek çok ülkede kısaca **“Toplunun bireylerden beklediği görev ve sorumluluklar doğrultusunda gerekli bilgi ve donanımına sahip olma”** olarak tanımlandı.

- * Geçtiğimiz yüzyılın özellikle son çeyreğinde
 - Bilgi ve iletişim teknolojisinin önemi arttı.
 - Toplumlarda, üretimde ve eğitimde bir paradigma değişimi oldu.
 - ⇒ **Sanayi toplumlarından bilgi toplumlarına** hızlı bir **dönüşüm** gerçekleşti.
 - ⇒ Üretimdeki **değişim** eğitim-öğretim ortamlarına da **yansımaya** başladı.

- * **Beşerî bilimlerde** (eğitim bilimlerinde) **insan davranışları**, birbirinden ayrı kümelmiş gibi ele alındı, araştırıldı, hakkında bilgi üretilmeye çalışıldı.

[**İnsan Davranışları** : Bilişsel, Duyuşsal ve Devinimsel (Psikomotor)]

 - ⇒ Hâlbuki insan bu parçaların toplamından daha anlamlı bir varlıktı.

- * 20. yüzyılın **son çeyreğinde** ve özellikle **21. yüzyılda**
 - Ekonomi çevreleri ve ekonomistler **eğitime** yoğun bir **ilgi** göstermeye başladı.

Ekonomistler son yıllarda eğitime neden daha çok vurgu yapıyorlar?

- * Araştırmalar, **paradigma değişimine uygun insan gücü kaynağının**
 - Ancak **nitelikli eğitimle** gerçekleşebileceğini ortaya koymakta.
 - **Niteliğin ölçülmesi çok zor**
 - Ancak** nicel veriler açısından değerlendirdiğimizde bir ülkede
 - ⇒ Ortalama **eğitim 1** (bir) birim **arttığında**, **ekonomik büyüme %0,7 artar**
 - Bu büyümenin **yarısı** doğrudan **eğitimin** katkısı iken
 - **Diğer yarısı eğitim ve ekonomi** arasındaki **etkileşimden** kaynaklanmakta.

PISA, TIMSS ve PIRLS

- Dünyanın en geniş çaplı uluslararası eğitim araştırmalarını yapan **örgütler**dir.
- ⇒ Doğrudan **ekonomi** veya **siyasi-ekonomik politikaların** üretilen **örgütlerdir**.

Dünya Ekonomik Forumuna Göre**2025 Yılında Çalışanların Sahip Olması Gereken 10 Temel Beceri:**

1. Analitik düşünme
2. Yenilik
3. Yaratıcılık
4. Etkin öğrenme ve öğrenme stratejileri
5. Karmaşık problem çözme
6. Eleştirel düşünme ve Analiz
7. Yaratıcılık
8. Orijinallık
9. Liderlik ve sosyal etki
10. Teknoloji kullanımı

- ⇒ Dünyanın eğitimcilerden **beklediği** görev ve sorumlulukların **etkileri** nelerdir?
 - Eğitim ve öğretim **ortamlarını yeniden tasarlamamıza**
 - **Denetleme biçimlerimizi farklılaştırmamıza** neden oldu.
 - Bu **değişim devam** etmektedir.

* Eğitimde **denetleme (kontrol) ⇒ Ölçme ve değerlendirme** ile olanaklıdır.

*** Değişen hedeflerde**

- Kazandırılacak olan yeni **davranışların** ölçülmesi ve değerlendirilmesinde
- ⇒ Doğal olarak bir **paradigma değişimi** söz konusu.
- ⇒ Geleneksel ölçme anlayışı bu **paradigma değişimine** pek uygun değildir.

* Bireylerden beklenen becerilerin **karmaşıklığı** arttıkça

⇒ Ölçme modellerini **revize etme** gereksinimi ortaya çıkmıştır.

Bir ölçme işleminde yalnızca **“görünce tanıma, sorulunca söyleme”** gibi davranışların ölçülmesi bizi **yeni hedeflere ne kadar ulaştırabilir?**

- 20. yüzyıl eğitim ve ölçme **zihniyeti** ile 21. yüzyıl becerileri **kazandırılmaz!**

ÖLÇME, ÖLÇÜT VE DEĞERLENDİRME (KAVRAMSAL TEMELLERİ)**ÖLÇME:**

- * Öğrencinin belirli bir **özellikliğini** gözleyerek
- O özelliğe **sayı, sembol** ya da **sıfat/kategori adı verme** işlemidir.
- “Zeynep yapılan test sonucunda 1. oldu.”
- “Kerim Temel Yeterlilik Testinden (TYT) 450 puan aldı.”

Ölçmede

- * Gözlenen özelliğin bir **betimlemesi** yapılır.
- ⇒ Bu nedenle ölçme **tek başına bir anlam ifade etmez**.
- ⇒ Ölçmenin **anlam** ifade etmesi **değerlendirme** ile olur.

* Ölçmeye **temel** olan durum **“fark”**tır. (**Ölçme farktan doğmuştur.**)

Fark

1. **Bireyler arasında** olabilir.
2. Bireylerin farklı zamanlarda ortaya koydukları **özellikler arasında** olabilir.

- * Eğitimde **ölçme** dediğimizde aklımıza **ilk gelen** genellikle **sınavlardır**.
- ⇒ Eğitimde **ölçme** yalnızca **sınav** (akademik başarı) dan ibaret **değildir**.
- ⇒ **Yetenek, ilgi, tutum, özel gereksinim gereken alanlar** ölçülebilir.

* Bir eğitim sisteminde **ölçme ve değerlendirme** yoksa

- * Eğitim sisteminin **geçerli ve güvenilir kontrolü sağlanamaz**.
- * Bu **kontrol**, sistemin tüm öğeleri için **geçerlidir**.
 - Ölçülmeyen, kontrol edilmeyen **süreçler denetlenemez**
 - Denetlenemeyen **süreçler** ise **değerlendirilemez**.
 - Ölçme yapılmadan sisteme yönelik **girdi, süreç ve çıktılar kontrol edilemez**.

⇒ Eğitim sisteminde **Ölçmesiz denetleme ve kontrol mekanizmasını işlemez!**

ÖLÇÜT:

- * Ölçülen özellik hakkında
 - **Karar** alabilmek / **yargıya** varabilmek / **değerlendirme** yapabilmek için
 - **Dayanak** alınan **referans noktası** ya da **referans aralığıdır**.
- Referans noktası** → “60 alan geçer” ...
- Referans aralığı** → “90-109 arası normal zekâdır”, “DC alan şartlı geçer”

DEĞERLENDİRME:

- * Bir ölçme sonucunu (ölçüm) en az bir **ölçüte** vurarak
- **Ölçülen nitelik hakkında karar verme / yargıda bulunma** işlemidir.

DEĞERLENDİRMENİN BASAMAKLARI

a. **Ölçme** ⇒ Ölçme sonucu (ölçüm) b. **Ölçüt** c. **Karar**

“Kerim gıda mühendisliği programına yerleştirilmiştir / yerleştirilememiştir.”
“Zeynep dersten geçmiştir / kalmıştır.”

- ⇒ **Ölçüt, ölçme ve değerlendirme** arasında **köprü görevi görür**.
- **Ölçüt** değişirse **değerlendirme** de değişir. Örneğin

Ölçme	Ölçüt	Değerlendirme
İrmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 50 almıştır.	50	Yüksek lisansa başvuru yapabilir.
İrmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 55 almıştır.	55	Doktora başvuru yapamaz.

1) Doğrudan Ölçme 2) Dolaylı Ölçme 3) Türetilmiş Ölçme

Doğrudan Ölçme (Temel Ölçme):

- * Ölçmeye konu olan **özellik doğrudan** gözlenerek **ölçüm** elde edilir.
- * Genellikle **beş duyu organı** ile algılanan özellikler **doğrudan** gözlenebilirler.
“Bir sınıftaki öğrenci sayısı” → **Sayılabılır**
“Öğrencilerin cinsiyetleri- boyları” → **Görülebilir**
“Kalem tutma becerisi- Pas verme becerisi” → **Beceriler** doğrudan gözlenebilir.
- * Pek çok **psikomotor davranış** doğrudan gözlenebilir.
“Yanlışsız okuyabilme”, “diksiyon”
⇒ Eğitimde ölçmeye konu olan özelliklerin **pek azı doğrudan** ölçülebilir.

Dolaylı Ölçme (Göstergeyle Ölçme):

- * **Bazı özellikler** doğrudan **gözlenemez!**
- * Bu özellik onun **göstergesi** olan **davranışlar** aracılığıyla **gözlenerek ölçülebilir**.
“Dört işlem becerisi” “derse yönelik tutumlar”, “genel muhakeme düzeyleri”,
“sınav kaygıları”, “motivasyon düzeyleri” → Ancak **dolaylı** olarak **gözlenebilir**.

- * “Sınıfta durumuyla karşılaştığınızda nasıl davranırsınız?” sorusuna
- Öğretmenin gelecekte **nasıl davranacağı**nın bir **göstergesi** olduğu kabul edilir.
 - * “İyi yurttaş olma” → Doğrudan gözlenemez!
İyi yurttaş olmanın **göstergesi** “vergi vermesi” → ona “iyi yurttaş” dedirtir.
- Not:** 18 yaşın altında bir öğrencinin bu özelliklere sahip olma durumu
⇒ **Varsayımsal** durumlar üzerinden **gözlenebilir**.

Türetilmiş Ölçme:

- * Ölçülmek istenilen **özellik**
- Kendisinden farklı **iki** ya da **daha fazla** özelliğin arasındaki
- **Matematiksel** bir bağıntı (**dört işlem**) yardımıyla belirlenir.
“Hız (yol / zaman)”, “yoğunluk (kütle / hacim)”

ÖLÇÜT TÜRLERİ

1) Mutlak Ölçüt 2) Bağıl Ölçüt

Mutlak Ölçüt (Kriter Referanslı Ölçüt):

- * **Ölçüt**
- Ölçme işleminin yapıldığı grubun özelliklerinden **bağımsız** olarak belirlenir.
- **Mutlak ölçüt** genellikle **ölçme** işlemi **öncesinde** ilan edilir.
“Dersten geçme notu 50’dir”, “doktora için ALES’ten en az 60 almak gerekir”
- * **Mutlak ölçütün** temel alındığı ölçme işlemlerinde
- **Birinin** notu, **diğerinin** değerlendirilmesini (geçme / kalma) **etkilemez!**
- Başarının ölçüldüğü bir **örnekte** herkes **geçebileceği** gibi herkes **kalabilir** de.

Bağıl Ölçüt (Norm Referanslı Ölçüt):

- * **Ölçüt**
- Ölçme işleminin yapıldığı grubun **belirli bir özelliğine / normuna** dayalıdır.
- **Bağıl ölçüt** ancak **ölçme** işlemi **sonrasında** belirlenebilir.
“Aritmetik ortalamaya / ortancaya / moda denk ve üzerinde puan alan geçer.”
- * **Bağıl ölçütün** temel alındığı ölçme işlemlerinde
- **Birinin** notu, **diğerinin** değerlendirilmesini (geçme / kalma) **etkiler!**
- Bu anlamda öğrenciler **açısından** daha **rekabetçi** bir eğitsel ortam vardır.

Not 1:**Değerlendirme**

- **Mutlak ölçüte** göre yapılıyorsa “**mutlak değerlendirme**”
- **Bağıl ölçüte** göre yapılıyorsa “**bağıl değerlendirme**” adını alır.
“Selim fen lisesine yerleştirilmiştir.” → **Bağıl değerlendirme**
“Güzin lisans programları için tercih yapabilecektir.” → **Mutlak değerlendirme**

Not 2:

- Eğitsel kararların verilmesinde **mutlak** ve **bağıl** ölçütler **bir arada kullanılabilir**.
“Yükseköğretim Kurumları Sınavı”, “KPSS Ortaöğretim Memur Atamaları”
Ortalama
- 40-60 ise → **Mutlak** ya da **Bağıl** değerlendirme yapılır
- 60’ın üzerindeyse → **Mutlak** değerlendirme yapılır,
- 40’in altındaysa → **Bağıl** değerlendirme **zorunludur**.

Not 3:

- * Öğrenci ile ilgili **önemli / hayati** kararlarda → **Mutlak** değerlendirme gerekir.
“Tek ders sınavları” vb.....

Not 4:

- Başvuran kişi sayısının **çok** / Alınacak kişi sayısının **az** olduğunda
(Arz-talep dengesizliği olan) sınavlarda → **Bağıl** değerlendirme zorunludur.
“Yerleştirme / atama” → LGS, YKS, KPSS, TUS vb.

Not 5:

- * **Muafiyet sınavlarında** → **Mutlak** değerlendirme yapılması gerekir.
“Yabancı dil muafiyet sınavları” vb.

AMACA GÖRE DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

1) Tanıma ve Yerleştirme 2) Biçimlendirme ve Yetiştirme 3) Değer Biçme
4) Rehberlik Amaçlı 5) Program Değerlendirme**1) Tanıma-Yerleştirmeye Yönelik Değerlendirme (Diyagnostik Değerlendirme):****Sınıf içi ölçme ve değerlendirme:**

- * Öğretim sürecinin **başında**
- Öğrencilerin **önceki kritik nitelikteki** öğrenmelerini belirlemek amacıyla yapılır.
- * Hedef öğrencinin ders bağlamındaki **hazırbulunuşluluk** düzeyini belirlemektir.
- * Amaç **not vermek değildir!**
- * Bu amaçla uygulanan ölçme araçlarına da “**hazırbulunuşluluk testi**” adı verilir.

Okul / kurum geneli ölçme ve değerlendirme:

- * Yine öğretim sürecinin **başında**
- Öğrenciyi tanımak ve onu uygun olan programa yerleştirmek amacıyla yapılır.
- * Amaç **not vermek değildir!**
- * Hedef öğrencinin niteliklerine uygun grupların oluşturulmasıdır.
- * **Zaman, para** ve **emek** tasarrufu sağlar.
“Muafiyet sınavları” ve “seviye tespit sınavları” buna örnek gösterilebilir.

2) Biçimlendirme-Yetiştirmeye Yönelik Değerl. (Formatif Değerlendirme):

- * Belirli bir konu / ünite vb. **sonunda**
- Öğrencilerin öğretime konu olan davranışların ne kadarını kazandığını,
- Diğer bir deyişle **ünitedeki** öğrenme **eksiklerini belirlemek amacıyla yapılır**.
- * Amaç **not vermek değildir!**
- * **Öğrenciye**
- O ünite **deki** öğrenme **eksikleri** bildirilir,
- Bir sonraki kapsama geçmeden öğrenme **eksikleri giderilir/ denetlenir**.
- * Bu değerlendirmede kullanılan testlere “**izleme testi**” ya da “**tarama testi**” denir.
“Not verilmeden yapılan kısa sınavlar (quiz)”, “ünite tarama testleri”
- * Bir ünite **deki** öğrenmeler bir **başka ünite** için **ön öğrenme** olabilir
- * Ön öğrenme **eksiklerin giderek artması**
- Öğrencinin **öğrenemez** hâle gelmesine kadar **gidebilir**.

BLOOM’a göre

- * Bir ünite **deki** öğrenme **eksikleri** belli bir düzeyin üzerindeyse
- O öğrenme **açığı** kar topu gibi devam eder.
- Öğrenemez hâle gelmemesi için **ünite sonu kontrol mekanizmaları** olmalıdır.

3) Değer Biçmeye / Düzey Belirlemeye Yönelik Değ. (Summatif Değerlendirme):

- * Belirli bir öğretim sürecinin **sonunda**
- **Not vermek** amacıyla yapılır.
- * Öğrencinin belirli bir öğretim süreci **sonundaki durum tespitidir**.
- * Bu amaçla uygulanan testlere “**alandaki erişim testi**” denir.
“Bitirme sınavları”, “sertifika sınavları”, “üniversitedeki vize ve finaller”,
“eğitim-öğretim kurumlarında not vermek amacıyla uygulanan yazılı yoklamalar”

Not: Yukarıdaki ilk üç değerlendirme türü → **Öğrenci başarısına** odaklıdır.

- Öğrencinin akademik **başarısının ölçülüp değerlendirilmesi** söz konusudur.
- * Eğitimde **yalnızca akademik başarının ölçümü - değerlendirmesi olmaz!**
Öğrencilerin yetenekleri, ilgileri, tutumları, kaygıları, öğrenme kapasiteleri ve karşılaşılan güçlükler ile uygulanan eğitim programı etkililik değerlendirilmesi...

4) Rehberlik Amaçlı Değerlendirme:

- * İki bağlamda ele alınabilir: 1) **Özel eğitim** 2) **Mesleki rehberlik hizmetleri**

ÖZEL EĞİTİM:

- Belirli alanlarda **özel gereksinimi** olan çocuklara uygun **eğitim ortamları**
- Programı uygulamak amacıyla **ölçme** ve **değerlendirme süreçleri** vardır.
- * **Özel gereksinim kavramında**
- **Zihinsel gerilik / Öğrenme güçlüğü / Otizm / Diğer spesifik gerilik alanları**
- **Üstün zekâ / işitme/görme engel alanları** → Çok geniş bir yelpaze vardır.
- * **Özel gereksinimi olan çocuklara** uygun eğitim olanaklarının sunulabilmesi için
* Çocuğun **ihtiyacı** olan **alanlar** belirlenmeye çalışılır. (Eğitsel tanılama):
- **Sandart testler** veya **ölçüt bağımlı testler** uygulanır.
- * Testlerin sonuçları doğrultusunda **BEP** (Bireysel Eğitim Programları) hazırlanır.
- Bu çocuklar **tıbbi ve eğitsel / gelişimsel** olarak **tanı** alan çocuklardır.
- * Eğitsel **değerlendirme** bağlamında **RAM**’lar bu konudaki **tek yetkilidir**.

MESLEKİ REHBERLİK:

- * Öğrencilerin **alan seçmelerinde** ve bir üst öğretim kurumuna **yönlendirilmesinde**
- Özelliklerine **uygun** alan / meslek seçmeleri
- Öğrenci ve ülkenin insan gücü kaynağının doğru **planlanmasında** çok önemlidir.
- * Öğrencilerin kendi yetenekleri, ilgileri vb. ile özelliklerini belirlemek amacıyla
⇒ **Standart testlerden** yararlanılmaktadır.

5) Program Değerlendirme:

- * **Eğitim programları** bileşenlerinin yapısı ve niteliğine ilişkin olarak
- **Sistematik** bilgi **toplama** ve **değerlendirme** sürecidir.
- * **Program değerlendirme**
- Eğitim programlarının **planlanması**,
- Mevcut program ürünlerinin etkililiğinin **değerlendirilmesi**
- Eğitim program ürünlerinin **geliştirilmesi** amacıyla yapılır.

BİR ÖLÇME ARACINDA BULUNMASI GEREKEN PSİKOMETRİK NİTELİKLER

* **Ölçmenin** her zaman belirli bir **amacı** vardır:
- Kişiler hakkında değerlendirme yapmak
- Elde edilen değerlendirme sonuçlarına göre belirli kararlar vermek için yapılır.

* **Ölçüm**, değerlendirmenin **dayanağıdır**.
- Verilen **kararların doğru ve isabetli** olması
- Ölçümün **doğrudan ilgili** ve olabildiğince **az hatalı** olmasına **bağlıdır**.

* **Psikolojik** özelliklerin ölçülmesinde genellikle **ölçme araçları** kullanılır.
* Bu **araçlardan** elde edilen **puanlar** → **Hatasız** ya da **az hatalı** olmalı
* Bu **araçların** → Belirli **psikometrik** niteliklere sahip olması **gerekir**.
⇒ Ölçülen özelliğin başka **doğru ve tam** olarak ölçülebilmemesidir.
⇒ Ölçme aracından elde edilen **puanın** → Amaca **hizmet etme derecesidir**.

Güvenilirlik:

* Ölçme işleminden elde edilen **puanların**
- Tesadüfi hatalardan **arınık** olma **deresidir**.
- Puanların **kararlı, tutarlı ve duyarlı** olmasıdır.

Kullanışlılık:

* Ölçme aracının **geliştirilmesinin, uygulanmasının ve puanlanmasının**
- **Kolay ve ekonomik** (zaman, para, emek, araç gereç vb. açıdan) olmasıdır.

* **Geçerli ve güvenilir ölçme** yapmanın tek koşulu:
- Bir ölçme **aracından** elde edilen **puanların** **hatasız** ya da **az hatalı** olmasıdır.

* Ölçme işlemlerinde **hataları en aza indirebilmek için**
- Öncelikle **hataların tanımlanması** gerekir:
- Ölçme işlemini yapan kişi **neye müdahale edeceğini**
- Hangi durumlara karşı **önlem alması gerektiğini** bilmelidir.

HATA:

* Sadece eğitimde değil bütün hayatımızdaki ölçmelerimize **hata karışabilir**:

* Bu hataların Kaynakları Nelerdir?

- Ölçme yapan kişilerin dikkati ve titizliği zamandan zamana **değişebilir**
- Ölçme aracına ilişkin bazı **sorunlar** söz konusu olabilir
- Ölçülen özelliğin doğası gereği bazı **sıkıntılar** olabilir
- **Test katılımcısı** yeterince güdülenmemiş olabilir
- Ölçme işleminin yapıldığı **ortamdan** kaynaklı sorunlar vb. **olabilir**.

Ölçmede

* **Gözlenen** bir özelliğin **gerçek değeri** (sayı, sembol ya da sıfat) **bulunmak** istenir.
- Ancak ölçmedeki **hatalar, gerçek değer (puan)** yoluyla doğrudan elde **edilemez**.
- **Bu kavram**, psikometride **gerçek puan** kuramı olarak ele alınır.
- **Bu kavram** basit bir **eşitlik** ile gösterilir.

HATA ÇEŞİTLERİ

Hatalar; **kaynağı, yönü ve miktarı** göz önünde tutularak

a) Sabit b) Sistematik c) Tesadüfi olmak üzere üç türde incelenebilir:

a) Sabit Hata:

- **Miktarı** ölçmeden ölçmeye **değişmeyen**
- Her ölçme işlemine **aynı miktarda** karışan hatalardır.
“ Bir terazinin boş ağırlığı 120 g ise → Her tarttığını 120 g **eksik** ölçülecektir.”
“ Sınavda herkese 10 puan fazla verirse → Yine **karışan hata sabittir**.”

b) Sistematik Hata:

- Ölçülen **büyükliğe, öğretmene** ya da ölçme **koşullarına** göre
⇒ Ölçme **değişen** hatalardır.
“ Terazî, **her bir kilogramda 120 g** **eksik** tartıyorsa
→ Üzerine konulan nesnenin **ağırlığı arttıkça hata miktarı da artacaktır**.”
“ Sınavda yazısı kötü olandan puan kırmada yine **karışan hata sistematiktir**.”

Not: Yukarıdaki iki hatada da (**sistematik - sabit**)

⇒ Ölçme **sonuçlarına karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı** **bellidir**.
- Bu tür hataların ölçme sonuçlarına **karışmasını engellemek**
- Bu tür hataları **düzeltilmek** daha kolaydır.

c) Tesadüfi (Rastlantısal) Hata:

- **Şansla** (tesadüfen) ortaya çıkan
- Ne **yönde** ve ne **ölçüde** **karıştığı** genellikle bilinemeyen hatalardır.

* Ölçme sonuçlarına **tek yönlü** olarak **karışmaz!**
- Bazen **Pozitif** bazen de **Negatif** yönde etki eder.

* **Sabit ve tesadüfi olmayan hatalar** → **Tesadüfi değişken olma** özelliğindedir.
- Bu nedenle psikometride hata kuramı **tesadüfi hatalar** üstüne kurulmuştur.

Tesadüfi Hataların Dört Kaynağı Vardır:

- 1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden / Öğretmeninden Kaynaklanan Hata
- 2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata
- 3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata
- 4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata

TESADÜFİ HATALARIN DÖRT KAYNAĞI

1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden / Öğretmeninden Kaynaklanan Hata:

* Öğretmenin **test etme sürecine** ilişkin **davranışları** iki aşamadır:

1. Ölçme işlemi sürecinde:

- Öğretmen, **test katılımcısının dikkatini dağıtabilir** - kaygısını **artırabilir**
2. Ölçme işlemi sonrasında:
- Puanlamadaki **dikkat ve titizliğin değişmesi, yorgunluk, maddi hata** vb....

2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata:

* Ölçme araçları hazırlanırken **maddelerin** iyi ifade **edilmemesi**
- Test katılımcılarının **yanlış anlamalarına** ve **hataya** neden olur.

* Hangi özellik ölçülürse ölçülsün

- Araçta kullanılan **dil, dil bilgisi ve imla** kurallarına uygun **olmalı**
- **Maddelerde anlatım bozukluğu** bulunmaması
- **Muğlak** (kapalı) - **belirsiz** (müphem) ifadeler **bulunmamalıdır**.

Ölçme Aracının Yapısı:

* Ölçme aracı kaynaklı bir başka hata kaynağı → **Aracın yapısı** ile ilgilidir.

* Ölçtüğü özellik ve kapsam bakımından
- **Homojen** (benzeşik) maddelerden oluşan bir **araç(test)**
⇒ **Heterojen** (ayrışık) maddelerden oluşan bir **testten daha güvenilirdir**.

* Ölçülecek özellikleri yeterince temsil etmeyen **maddelerle** ölçüm yapılsa
- Bu araç araçtan **elde edilen puanlara** da **hata karışır**.

Ölçme Aracının Uzunluğu:

* Ölçme aracının yapısıyla ilgili diğer bir konu ise **aracın uzunluğudur**.

* Madde sayısı ile **güvenilirlik** arasında **doğru orantılı bir ilişki** vardır.
⇒ Bu **sonsuz bir doğru orantı değildir!**
⇒ Ölçme aracındaki **madde sayısı arttıkça**
- **Yorgunluk, dikkat azalması** vb. sebebiyle **hata miktarı artar**.

* Ölçme araçlarında **Bilişsel** özellikleri ölçen testlerde
- Eğer **seçenek verilmişse şans başarısı** **karışma olasılığı** artar.
(**Şans başarısı** : Salt tahminle doğru yanıt bulma olasılığı)
- Bu, ölçülen özelliğin **gerçekte olduğundan yüksek** görünmesine yol açar.

3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata:

* Bireylerin ölçme işlemi sürecinde içinde bulundukları
⇒ **Fiziksel, fizyolojik ve psikolojik** durumlar **test puanını** etkiler.
(Uykusuzluk, açlık, hastalık, ağrı, motivasyon eksikliği, kaygı vb.)
⇒ Bu faktörler nedeniyle bireyler **gerçek puanlarından uzaklaşabilir...**
* Grubun **homojen** ya da **heterojen** olması
- **Hata kaynağını artırır** ya da **azaltır**.
⇒ Daha **heterojen** gruplarda **güvenilirlik katsayısı** → **Artar**
⇒ Daha **homojen** gruplarda **güvenilirlik katsayısı** → **Azalar**.

4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata:

* Ölçmenin yapıldığı **fiziksel ortama** da ölçme sonuçlarına **hata karıştırabilir**.
“ **Sıcaklık, ışık, ses, koku, görsel uyarıların fazlalığı, ergonomi** vb....”
* **Testler** bireylere **fiziksel ortam** açısından
- **Eşit ve standart koşullar** altında **uygulanmalıdır**.

GEÇERLİLİK - GÜVENİRLİK VE HATA İLİŞKİSİ

Klasik test kuramına göre:

Geçerlilik → Tüm hata kaynaklarından etkilenir
Güvenilirlik → Yalnızca **Tesadüfi Hatalardan** etkilenir.

* **Güvenilirlik** → Geçerlilik için bir **ön şarttır**.

⇒ Ancak yeterli **şart değildir**.

- Bir testin **güvenilir** olması onun **geçerli olacağı anlamına gelmez!**
- Bir test **geçerli** ise → Büyük olasılıkla **güvenilirdir**.

* Bir ölçme aracının **geçerliliği ve güvenilirliği** diye **bir şey yoktur!**
- **Geçerli ve güvenilir olan** → Ölçme araçlarından elde edilen **puanlardır**.

Ölçme araçlarının **psikometrik nitelikleri** şu durumlara göre **değişebilir**:

- a) Ölçme amacının **değişmesi**
- b) Uygulama grubunun **değişmesi**
- c) Dilin **eskimesi / değişmesi**
- d) Maddelerde - alt ölçeklerde yapılan **değişiklikler**
- e) Farklı **kültürler**,
- f) Kuramsal bilgi birikiminde **değişiklikler**
(**Psikometri: Bireysel** özellik ve **nitelikleri değerlendiren** bir bilim dalıdır.)

*Geçerlilik ve güvenilirlik → **Varlık-yokluk** sorunu **değil!** (**Derece** sorunudur)

* Bir testten elde edilen puanlar :

- Yüksek **düzeyde** geçerli
 - Orta **düzeyde** geçerli
 - Düşük **düzeyde** geçerli
 - Yüksek **düzeyde** güvenilir
 - Orta **düzeyde** güvenilir
 - Düşük **düzeyde** güvenilir
- (**biçiminde nitelendirilir.**)

* Bir testin **şöhretli** olması onun **geçerli** olduğu anlamına **gelmez!**

- **Modern test kuramı**na göre geliştirilen **ölçekler** eleştiriye açıktır.
- Böylece **testlerin niteliği** ve **test bilgisi gelişir.**

KORELASYON

* **Geçerlilik** ve **güvenilirliği** belirlemeye yönelik **yöntemler**

- Genellikle **korelasyon temelli analizlere** dayanır.

Korelasyon(co-relation) ("**r**" ile sembolize edilir.):

- * **En az iki değişken** arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığını inceler.
- Var olan ilişkinin → **Yönü** ve **miktar** bilgisini veren **istatistik** bir tekniktir.
- "Öğrencilerin **ders tutumları** ile **ders başarıları** arasında bir **ilişki** var mıdır?"
- "**Saç uzunluğu** ile **zekâ** arasında bir **ilişki** var mıdır?"

* **Korelasyon** "-1" ile "1" arasında değer alır.

* Bu iki değer arasında **matematiksel olarak** sonsuz birim vardır.

- Kullanışlılık açısından
- * **100 birim negatif** korelasyonda,
- * **100 birim pozitif** korelasyonda,
- * **Sıfır** ile birlikte toplam **201 birim.**

⇒ Değişkenler arasındaki **ilişkinin yönü** ve **miktarı** değerlendirilir.

* **Pozitif korelasyon** → İki değişken arasında **doğru orantılı** ilişkidir.

"**Ders çalışma süresi** ile **sınav notu**" → **Pozitif bir korelasyon**

* **Negatif korelasyon** → İki değişken arasında **ters orantılı** ilişkisidir.

"**Ders süresi** ile **dikkat**" → **Negatif bir korelasyon**

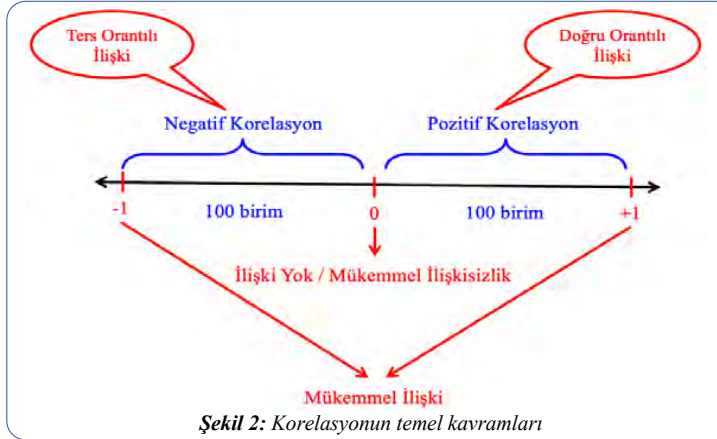
* **±1** Korelasyon → **Mükemmel korelasyon**

1 Korelasyon → **Mükemmel doğru orantılı ilişki**

-1 Korelasyon → **Mükemmel ters orantılı ilişki**

0 (sıfır) Korelasyon → **İki değişken arasında sistematik bir ilişki yok!**
→ (**Mükemmel ilişkisizlik**)

"**Öğretmen boyları** ile **aylık ücretleri**" → Arasındaki korelasyonun **sıfırdır.**

Şekil 2: Korelasyonun temel kavramları

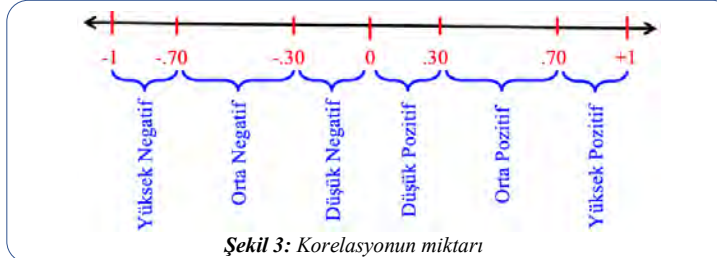
Korelasyon Katsayısı:

*İki tür belirleme yapılır:

Birincisi → **Yön** **İkincisi** → **Miktar**dır.

Yön → **Negatif** ya da **pozitif**

Miktar → **Düşük**, **orta** ya da **yüksek**

Şekil 3: Korelasyonun miktarı

Not 1:

* **Korelasyon mutlak değer** olarak değerlendirilmelidir.

* Bir korelasyon katsayısının **negatif** ya da **pozitif** olması

⇒ **Büyük-küçük** **belirtmez!** (**Yön** bildirir.)

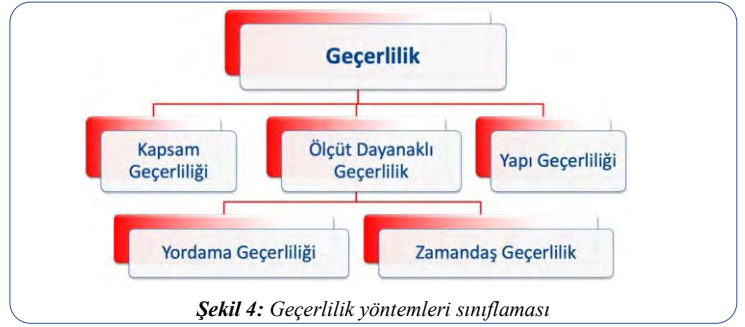
Not 2:

* **Korelasyon katsayısı** ile **neden-sonuç ilişkisi kurulamaz!**

* **Değişkenler arasında doğru** ya da **ters orantılı** bir **ilişki** olması

- **Değişkenler** arasında bir **neden-sonuç** ilişkisinin varlığı **anlamına gelmez!**

GEÇERLİLİK SORGULAMA YÖNTEMLERİ

Şekil 4: Geçerlilik yöntemleri sınıflaması

1. KAPSAM GEÇERLİLİĞİ:

* Özellikle **başarı testlerinde** aranan bir **geçerlilik** sorgulamasıdır.

* **K.G.** bir **testin** ölçülmek istenen **davranışları ne derece kapsadığıyla** ilgilidir.

* **Test**, kapsamı açısından **davranışları yeterli** ve **dengeli** biçimde **temsil etmeli.**

Bir Testin Kapsam Geçerliliğinin Yüksek Olması (İki kritere bağlı)

1. Testteki **sorular** ölçülecek **içeriği yeterli** ve **dengeli** biçimde ölçmeli.

2. Her bir **soru** ölçmek istediği özelliği **doğrudan** ölçmeli.

(Kazanımla doğrudan ilgili olması gerekir.)

Kapsam Geçerliliği Sorgulama Yöntemleri:

a) Mantıksal / rasyonel yöntemler:

* Bu yöntemler belirtke tablosu hazırlanması ve uzman görüşüne başvurulmasıdır.

a1) Belirtke tablosunun hazırlanması:

* **B.T.** ölçülen kapsam dâhilinde **davranışların belirlenmesi yöntemidir.**

"**Öğretmen satıra davranışları, sütuna hedefleri yazar; belirlediği madde sayısı doğrultusunda davranış ve hedefleri yeterli ve dengeli bir biçimde temsil eden alanları seçer.**"

a2) Uzman görüşüne başvurulması:

* Uzman, ölçme ve değerlendirme tekniklerini de bilmeli.

* Uzmana **belirtke tablosu** ve **maddeler** sunulur:

- Soruların konu kapsamını
- Yeterli ve dengeli bir ölçme durumunu
- Soruların kazanımlarla doğrudan ilgili olma durumunu **değerlendirmesi** istenir.

b) İstatistiksel yöntemler:

Uzmanlardan alınan dönütler betimsel / muhakemeye dayalı bir yolla çözümlenebilir ya da uzmanların "uygundur / uygun değildir" ya da "uygundur / düzeltme gerekir / soru kullanılmamalıdır" vb. biçimde değerlendirme yapması istenebilir. Eğer uzmandan ikinci yolla dönüt istenmişse uzmanlar arasında uyum olup olmadığı, çeşitli istatistiksel yöntemlerle test edilir. Alanda uzmanlar arasında uyumu test eden pek çok indeks bulunmaktadır.

2. ÖLÇÜT DAYANAKLI GEÇERLİLİK:

* Ölçme aracından elde edilen puanların ölçüt bir puanla karşılaştırılarak

- Geliştirilen **ölçme aracının geçerliliğine** ilişkin **nitelendirme yapılır.**

3. YORDAMA GEÇERLİLİĞİ:

* **Yordama, tahmin** demektir. (Ancak **her tahmin yordama değildir!**)

* Bir **tahminin yordama** olabilmesi için

- Elde geçerli ve güvenilir bir **veri** olması
- Bu **verinin** **sınanabilir**, **sayısal nitelikte**, **analizlere** ediliyor olması gerekiyor.

* **Yordama**, eldeki bu nitelikteki veriden yola çıkarak,

→ **Geleceğe**, henüz **gerçekleşmemiş** bir **olguya** ilişkin **yapılan tahmindir.**

* **Ölçme araçlarının** çoğunda gelecekteki davranışların **kestirilmesi** vardır.

* **Yordama geçerliliği**, ölçme aracının bu **kestirim işini**

→ Ne ölçüde **doğru** ve **isabetli** yaptığı ile ilgili bir **sorgulamadır.**

* **Seçme** ya da **yönlendirme amaçlı** testlerde

→ **Yordama geçerliliğinin yüksek olması** istenir.

Seçme amaçlı testler → **YKS, KPSS, LGS** vb. araçlar; diğer taraftan

Yönlendirme amaçlı testler → **Yetenek testleri, ilgi envanterleri...**

* **Yordama geçerliliğinde ölçme** aracından elde edilen puanlar

- Ölçme aracının **tahmin** ettiği **puanla (ölçüt puan)** karşılaştırılır

- **Tahminin** ne ölçüde **doğru** olduğu belirlenmeye çalışılır.

* **Ölçüt puan** testin **tahmin etmeye çalıştığı** → **Özelliktir.**

Yordama

geçerliliğinde

ölçüt puan

gelecekte belli

olacağından

→ **Beklenir**

Y.G. 'de

geçerlilik

katsayısının

0 ile 1

arasında

değişmesi beklenir.

YKS Puanı

438.636

348.545

456.344

399.987

382.654

480.334

287.987

381.954

250.897

343.019

Akademik

Ortalama

3.54

2.45

3.39

2.23

2.34

3.45

1.67

3.88

3.91

3.26

Ölçüt gelecekte belli olacağından beklenmektedir.

Korelasyon (r) 1'e yakın

Geçerlilik Katsayısı

Şekil 5: Bir yordama geçerliliği çalışma örneği

* Yordama geçerliliğinde **en zor** ve **önemli nokta**
=> Ölçütün **doğru** bir biçimde **belirlenmesidir**.

Ölçütün Belirlenmesinde Nelere Dikkat etmelidir?

Ölçüt

- 1) Ölçme aracının **yordamaya** çalıştığı **değişkenle doğrudan ilgili** olmalı
- Ölçme aracı **yordamaya çalıştığı** özelliğin **doğrudan bir temsili** olmalı
- 2) **Kararlı** olmalı, günden güne değişme**melidir**.
- 3) Bireylerin **özellikliğini** gerçekten **yanıtsan nesnel** ve **güvenilir** olmalı
- 4) **Kolay** elde edilmeli ve **ekonomik** olmalıdır.

4. ZAMANDAŞ GEÇERLİLİK:

- * Diğer adları: **Hâlihazır geçerlilik**
Benzer ölççekler geçerliliği
Uygunluk geçerliliği
- * Zamandaş geçerlilik sorgulamalarında
=> **Ölçüt puan eş zamanlı** olarak elde edilebilir.
=> Ölçme aracı ile ilişkili **nitelikleri ölçen** ve **geçerliliği yüksek** bir aracın **puanı**
- **Ölçüt puan** olarak **ele alınabilir**.
=> Sonra **ölçme aracı** ve **ölçüt araç** aynı zamanda **uygulanıp**
- İki araçtan elde edilen **puanlar arasındaki ilişki** incelenir.

	Benlik Algısı	Ölçüt Puan
	Ölçeği Puanları	Öz saygı Ölçeği Puanları
İrem	54	32
Metin	98	54
Erdal	128	98
Dilek	89	65
Çağdaş	101	54
—	87	56
—	98	58
—	67	65
—	122	80
Sedef	79	88

Şekil 6: Bir zamandaş geçerlilik çalışma örneği

- * Z.G. te **geçerlilik katsayısının -1 ile 1** arasında değişmesi beklenir.
* **Ölçüte** bağlı olarak **geçerlilik katsayısı**
→ **-1'e** yaklaştıkça **artar**, **0'a** yaklaştıkça **düşer**.

Şekil 7: Geçerlilik katsayısı

- * Z.G. te de **en zor** ve **önemli nokta**
=> Ölçütün **doğru** bir biçimde **belirlenmesidir**.

Ölçütün Belirlenmesinde Nelere Dikkat etmelidir?

Ölçüt

- 1) Ölçme aracının **ölçmeye** yöneldiği **özellikle doğrudan ilgili** olmalı
- Bu ilişki **doğru orantılı** ya da **ters orantılı** olabilir.
- 2) **Geçerliliği yüksek** olmalıdır.
Geçerliliği yüksek olmayan bir ölçüt puanla bakılacak **korelasyonun**
→ **Düşük** olması kaçınılmazdır.

5. YAPI GEÇERLİLİĞİ:

- * Beşerî bilimlerde
* **Atılganlık, güvensizlik** ...öz.nin **ölçülmesi** amacıyla **ölçme aracı** geliştirmek için
- **Önce**, bu özellikleri **belirlemek** (yapıyı tanımlamak)
- **Sonra**, tanımlanmış yapıdan **sinanabilir denenceler** çıkarmak
- **Denenceleri sinamak** için **deneyssel** ve **istatistiksel** çalışmalar yapmak gerekir.

- * **Yapı**, birbirleriyle **ilgili** olduğu düşünülün
- Belli **öğelerin** ya da **öğeler arasındaki ilişkilerin** oluşturduğu bir **örüntüdür**.
- * Bir testin yapısını **geçerleme süreci**,
- Testin maddelerine verilen **yanıtlar** arasındaki ilişkilerin analizine **dayanır**.
- * **Yapı geçerliliği**,
- Bir testin dayandığı **kuramsal temelleri** ne derece **iyi örneklediğiyle** ilgilidir.
- * **Yapı geçerliliği**
- Testin ölçtüğü **niteliklerin** neler olduğunu **araştırma** ve
- Kişilerin elde ettikleri **puanların ne anlama geldiğini** açıklama **çabasıdır**.

"**Geleneksel aile ile çocuk yetiştirme biçimi** arasındaki **ilişkiyi** incelemek amacıyla
- Bir **ölçek** geliştirip bu ölçeğin **yapı geçerliliğini** ortaya koymak istediğinde
1) **Geleneksel aile** yapısı ve **çocuk yetiştirme** kavramlarının ne anlamlara geldiğini
2) Ölçme araçındaki maddelerin bu anlamlara uygunluğunu araştırarak
=> **Yapı geçerliliği** konusunda **karar verebilir**."

GÜVENİLİRLİK

- * **Güvenilir** bir **ölçme aracı aynı özelliklerle** ilgili olarak
- **Arka arkaya** yapılan **ölçmelerde** yaklaşık olarak **aynı sayısal sonucu** verir.
- * Bir test, aynı gruba **iki ya da üç kez uygulandığında**
- **Her bir kişi bütün uygulamalarda** yaklaşık olarak **aynı puanı** almaktadır.
- * Bir testin **ölçmek** istediği **özellikliği ölçebilmesi** için
- O testin **özellikliği kararlı olarak ölçmesi** gerekir.

Güvenirlilik çalışmalarının odak noktası:

- * "Eğer kişi **iki defa** teste tabi tutulursa **iki testten aldığı puanlar** birbirine **benzer** midir ya da birbirine ne kadar **yakındır**?"

Örneğin

- * **Murat**, dakikada **54 sözcük** yazsın.
- Bu puan Murat'ın becerisini **ne ölçüde yansıtmaktadır**?
- * Dakikada **50** sözcük yazılması yeterli kabul edilse
- Murat bu düzeyin **gerçekten üzerinde midir**?
- * Murat geçen hafta dakikada **45** sözcük yazmıştı.
- Murat'ın bugünkü puanı olan **54**
=> Onun kendisini **geliştirdiğinin** göstergesi midir?
=> Yoksa bir **değişim dalgalanması** mıdır?

İki Ölçüm Arasındaki Uyumsuzluğun Birçok Nedeni Olabilir:

- * Bir hareketten diğerine, "**dikkat** ve **çaba**" **değişebilir**.
* Uzun periyotlarda **puan değişmesi**
- Fiziksel **büyüme**, **öğrenme**, **sağlık** ve **kişilikteki değişim** kaynaklıdır.
* İkinci ölçümde **daha açık soruların** kullanılması

Gerçek puan:

- * Psikometride **hata kavramı istenmeyen değışkene** işaret eder.
* **Ölçme, hatalar giderilene kadar sürdürülmeli**
- **Gerçek puan** elde edilmelidir.
- * Ancak **davranış örneği sınırlı** olduğu için
- **Gözlenen puan gerçek puandan farklılık gösterir**.
- Buradaki farklılık **ölçme hatasıdır**.

- * Örneğin yarışlara hazırlanan bir koşucu
- Bir mesafeyi farklı zamanlarda 23.7, 24.0, ... 25.1, 25.2 saniyelerde koşmuş olsun.
- Bu **ölçümlerin ortalaması 24.7** ise → **Gerçek puanı 24.7**'dir.

- * Ölçme işleminde **hata miktarı arttıkça**
- **Gözlenen puanın gerçek puana olan farkı artar**.

Ölçmenin **standart hatası** $S_h = s\sqrt{1-r_x}$ formülü ile **bulunur**.

S_h = Ölçmenin standart hatası s = Standart sapma r_x = Güvenirlilik katsayısı

- * Bir ölçme işleminde **standart hatanın düşük olması**
- **Güvenirlilik katsayısının yüksek ve**
- **Standart sapmanın düşük olmasına** bağlıdır.

- * Ölçmenin **standart hatası yükseldikçe**
- Ölçme işlemi bireylere **rastgele puan** vermiş gibidir!
- Bu nedenle ölçme işlemlerinde **güvenirliliğin kestirilmesi** çok önemlidir.

- * **Güvenirlilik katsayısı 0 ile 1** arasında **değişir**.
- **Güvenirlilik katsayısı için 0.70** ve **üstü ölçütü** kabul edilir.
- **Genel yetenek** gibi bilişsel özellik ölçen testlerde
=> **Güvenirlilik katsayısının 0.90** ve **üzerinde olması arzu edilir**.

Şekil 8: Güvenirlilik katsayısı

GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ

a) Birden çok uygulamaya dayalı yöntemler:

1. **Test-tekrar test** yöntemi
2. **Eşdeğer (paralel) testler** yöntemi

b) Tek uygulamaya dayalı yöntemler:

1. **Eşdeğer yarılar** yöntemi
2. **KR-20** yöntemi
3. **KR-21** yöntemi
4. **Cronbach alfa** yöntemi
5. **Hoyt'un varyans analizi** yöntemi
6. **McDonald omega** yöntemi

Şekil 9: Güvenirlilik kestirim yöntemleri

A) BİRDEN ÇOK UYGULAMAYA DAYALI YÖNTEMLER

1) TEST-TEKRAR TEST YÖNTEMİ:

- * Test **güvenilirliğini** test etmek için
 - * Bir test, aynı gruba, belli bir zaman aralığıyla **iki kez** uygulanır.
 - * İlk uygulama **puan**ıyla ikinci uyg. **puanı** arasındaki **korelasyon** hesaplanır.
 - => Elde edilen **korelasyon katsayısına** **Kararlılık** (devamlılık / istikrarlılık) **katsayısı** adı verilir.

	Anksiyete Ölçeği Puanları	Anksiyete Ölçeği Puanları
	X ₁	X ₂
Ceren	54	50
Filiz	98	110
Aydın	128	120
Ece	89	80
Deniz	101	101
.....	87	85
.....	98	106
.....	67	59
.....	122	119
Dursun	79	82

Şekil 10: Test-tekrar test yöntemi çalışma örneği

- * **Güvenilirliğin kararlılık, tutarlılık ve duyarlılık** sorunu vardır.
- * **Test-Tekrar Test Yöntemi** ile elde edilen **güvenilirlik kanıtı**
 - **Güvenilirliğin yalnızca kararlılık** boyutuna karşılık gelir.
 - **Güvenilirliğe ilişkin tümel bir sonuç ortaya koymaz!**
- * Bu nedenle bir ölçme aracının **güvenilirliğine** ilişkin kanıt toplamak istersek **Kararlılığın** yanı sıra **tutarlılığa** ve **duyarlılığa** ilişkin sorgulamaları yapmalıyız.

- * **Test-Tekrar Test Yöntemi**
 - Ölçülen özelliğin **kararlı** olduğu durumlarda **uygulanması gerekir**.
 - Testin ölçtüğü **özellik sürekli değişkenlik gösteriyorsa** kullanılmamalıdır!
 - **İki uygulama** arasında **kolaylıkla değişmeyen** özellikleri ölçen testler içindir.

("Genel zihin yetenekleri, kişilik testleri, ilgi envanterleri, tutum ölçekleri vb.")

Test-T.T. Yönteminde Test Güvenilirliğini Kestirmede Karşılaşılan Önemli Sorun:

- * Testin **iki uygulaması arasındaki zaman aralığının ne kadar olması gerektiğidir**.
- Bu soruya **kesin bir yanıt vermek olanaksızdır!**

Aradan geçen zaman,

- Yanıtlayıcıların önemli ölçüde değişmelerine izin verilmeyecek bir **uzunlukta** ve
- İlk yanıtlarının **hatırlanmasına** izin verilmeyecek bir **uzunlukta** olmalıdır.

İki Uygulama Arasındaki Zamanın Belirlenmesindeki Temel İlke Şudur:

- Birinci uygulamada maddeleri hatırlamayacak kadar **uzun** olmalı
- Ölçülen özellikte **köklü değişimler** oluşmayacak kadar **kısa** olmalıdır."

Aradaki Zamanın Belirlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Başka Nokta:

- * **Özellik değişim hızıdır**.
- Bazı özellikler **daha hızlı** değişime açıktır bazıları ise **daha zor değişir**.
- Bireylerin **genel yetenek düzeyleri** → Kısa bir zamanda değişmez!
- Bireylerin **tutumu** → **Daha kolay değişebilir**.

- => **Genel yetenek testi** için aradaki zaman → **Daha uzun** tutulabilir.
- => **tutum ölçeği** için daha kısa tutulabilir.

- * Özelliklerin **değişimi yaşla** da ilişkilidir.
- Bazı özellikler belli yaşlarda **daha duraganken**
- Bazı yaşlarda **daha değişkendir**.
- "Yaşamın ilk evrelerinde çocukların gelişimi daha hızlıdır."

- * **Test-tekrar test yöntemi, başarı testleri** için pek tercih edilmemez!
- Kısa vadede **başarı** kolay değişebilen, kararsızlık gösterebilen bir özelliktir.

- * **Test-tekrar test yöntemi**
 - * **Yetenek testleri, kişilik envanterleri** gibi
 - Psikolojik ölçme puanlarının **güvenilirlik kanıtlarını üretmede** tercih edilir.

- * **Test-tekrar test yöntemi**
 - Benzer ölçekler geçerliliği, hâlihazır geçerlilik, uygunluk geçerliliği olarak da geçer.

- * **Güvenilirliğin bir boyutu da testin tutarlılığıdır**.
- "Tek uygulamaya dayalı güvenilirlik sorgulama yöntemleri" ile
- "Test kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturur mu?" sorusuna yanıt aranır.
- * Bu nedenle bu yöntemlerin tümünden elde edilen katsayı
- => **İç tutarlılık katsayısı** olarak adlandırılır.

B) TEK UYGULAMAYA DAYALI YÖNTEMLER

1) TEST YARILAMA (Eşdeğer Yarılar / İki Yarı Güvenilirliği) YÖNTEMİ:

- * **Güvenilirliği tahmin etmede** uygulanmış bir test
 - İki eşdeğer yarıya **bölünür** ve
 - **İki yarıdan alınan puanlar** arasındaki **tutarlılık** incelenir.

En temel sorunlardan biri test iki eşdeğer yarıya nasıl bölünür?

*En sık başvurulan yöntemler:

- a) İlk yarı ve son yarı b) Tek ve çift c) Rastlantısal yöntem

=> **İlk yarı ve son yarı** yöntemi **her test için uygun değildir!**

- * Uygun olmadığı durumlar:
 - Testteki maddeler **basitten zora doğru** sıralanmış ise
 - Maddeler konu içeriklerine - faktörlere göre **kümelenecek** yerleştirilmiş ise
 - Madde sayısı çok fazla ise **uygun değildir!**

	Türkçe Testi	X ₁ YARI	X ₂ YARI
Deniz	48	20	28
Şebnem	98	50	48
Ufuk	66	32	34
Işıl	88	44	44
Sinem	32	20	12
.....	70	30	40
.....	62	28	34
.....	40	20	20
.....	60	28	32
Sinan	66	36	30

Şekil 11: Test yarılama yöntemi çalışma örneği

- * **Test Yarılama ile güvenilirliği tahmin etmede** uygulanmış bir test
 - İki eşdeğer yarıya **bölünür** ve
 - **İki yarıdan alınan puanlar** arasındaki **tutarlılık** incelenir. (Şekil 11)
 - **İki eşdeğer yarıdan alınan toplam puanlar** arasında **korelasyon** hesaplanır.

- * Ancak elde edilen **katsayı**
 - **Korelasyonun yarı puanlar** üzerinden elde edilmiş oldu.
 - Bu nedenle **testin tamamına ilişkin bir tutarlılık bilgisi vermez!**
 - Elde edilen katsayı **eşdeğer yarılardan birinin güvenilirliği**dir.

- * **Testin tümüne ilişkin bir güvenilirlik katsayısı**
 - => **Spearman-Brown** formülü aracılığıyla **hesaplanır**.

- * Elde edilen katsayı testin tamamına ilişkin
- => **İç tutarlılık** bağlamındaki **güvenilirlik katsayısı** olarak kabul edilir.

2) KUDER-RICHARDSON 20 VE 21 YÖNTEMLERİ:

- * **Kuder-Richardson 20 ve 21 (KR-20 ve KR-21)**
 - Testin kendi içinde **tutarlı** bir **bütün** oluşturup oluşturmadığı ile ilgili **bilgi verir**.
 - => **KR-20 ve KR-21'de testin iç tutarlılığı değerlendirilir**.
 - * Bu yöntemlerden elde edilen **katsayıya iç tutarlılık katsayısı** denir.

- * **KR-20 ve KR-21 ile güvenilirlik kestirimi**
 - Puanlamanın **kategorik** olduğu **ölçme araçları** için **uygundur**.
- * **Puanlamanın kategorik olması**
 - **Doğru** yanıtlara **1 puan, yanlış ve boş** ise **0 puan** vererek **puanlanır**
 - Ya da maddenin **yanıtının iki seçeneğe** verildiği durumlardır.

- * Eğer testteki maddeler
 - Farklı ağırlıklarla **puanlanmışsa** ya da
 - Test puanları **şans başarısı için** düzeltilmişse => Bu formüller **kullanılmaz!**

3) CRONBACH ALFA YÖNTEMİ:

- * Eğer ölçme aracının puanlaması **çok kategorili** ise
 - **KR-20 ile aynı mantık** üzerine kurulu **Cronbach alfa** hesaplanır.
- * Elde edilen katsayının ismi yine **iç tutarlılık katsayısıdır**.
- Örnek: "**Derecelendirme ölçekleri puanlamanın çok kategorili olduğu araçlar**"

GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ ARTIRMA YOLLARI

- * **Güvenilirlik** temelde **tesadüfi hatalardan** arınık olma **durumu**dur.
- **Tesadüfi hata** kaynaklarını azaltma → **Güvenilirliği artırır**.

Güvenilirliği Artıran Temel Kavramlar ve Eylemler:

1. Bir testteki **madde sayısı** arttıkça → **Birimler** küçülür.
 - **Duyarlılık artar**
 - => Bu nedenle **hata miktarı** azalır → **Güvenilirlik artar**.

2. Bir ölçme işleminde
 - Puanlayıcı sayısı** arttıkça → **Güvenilirlik artar**.
 - => **Birden çok kişinin yaptığı puanlamanın ortalamasını** almak
 - Bir kişinin verdiği **puandan** → **Daha güvenilir**dir.

3. Puanlama nesnelliği → **Güvenilirliği** büyük ölçüde etkiler.

- * Bir testin **farklı kişiler** tarafından **puanlanması** ya da
 - Aynı kişinin **farklı zamanlarda** verdiği **puanlar** arasındaki **tutarlılığa** ⇒ **Puanlama güvenilirliği** adı verilir.
- * Bir testten elde edilen **puan**
 - Puanlayıcıya ya da zamana göre **değişmiyorsa** → Testin **güvenilirliği artar**.
- * Ölçme aracının puanlamasının **nesnel** ve **öznel** olması çok önemlidir.
 - Nesnel Araçlar:** “Çoktan seçmeli, derecelendirme ölçeği, kontrol listeleri...”
 - Öznel Araçlar:** “Açık uçlu sorulardan oluşan araçlar, mülakatlar vb...”
- * **Öznel araçların** puanlama biçiminin **nesnel hâle getirilmesi** ⇒ **Güvenilirlik** açısından önemlidir.

4. KR-20 ve KR-21 yöntemlerinde bahsedildiği gibi

- ⇒ **Testteki maddeler** açısından
 - **Benzeşiklik (homojenlik) arttıkça** → **Güvenilirlik artar**.
 - **Ayrışıklık (heterojenlik) arttıkça** → **Güvenilirlik düşer**.
- (Benzer maddeler arasından seçim zorlaşır. Tesadüfi cevap azalır)

5. Puanların **güvenilirlik kestirimi** için

- Veri elde edilecek **grubun büyüklüğü artarsa** → Grup Heterojenleşir
→ **Güvenilirlik artar**.
- (Grup üyelerinin fazlalığı, elde edilecek veriyi çeşitlendirir)

6. Bir üst maddeyle de paralel bir biçimde

- * **Maksimum performansı ölçen** testlerde
 - **Ortalama güçlüğe yaklaştıkça** ($\bar{P} = .50$) → Grup Heterojenleşir
→ **Güvenilirlik artar**.

7. Maddelerin **dil bilgisi kurallarına uygun, açık ve anlaşılır** yazılması

- **Güvenilirliği artırır**.
- Bu koşul **sağlanmadığı takdirde** diğer koşulların **fazla önemi olmayabilir!**
- İyi madde yazarı olmada **ana dilini iyi kullanma** becerisi önemlidir.
- ⇒ **Temel ilke**
 - Bir **maddenin** tüm öğrenciler tarafından **aynı biçimde anlaşılmasıdır**.

8. Öğrencilere **yönerge vermek**

- Test almayı → **Güdüler** **Hazırbulunuşluluğu** → **Artırır**.
- * **Bireyden** kaynaklanabilecek **hataları asgariye indirir**.

9. Fiziksel ortamın **uygun hâle getirilmesi** → **Güvenilirliği artırır**.

- (Ses, sıcaklık, ışık, koku, dikkat dağıtıcı uyarılar, ergonomi vb.)

10. Eğer **sürelili test uygulaması** ise **süre** yeterli verilmelidir.

- Bu bir **hız testi değilse** → Herkesin maddelerin tümüne ulaşması beklenir.

11. Uygulamada bireylerin

- **Dikkatini dağıtacak** - **kaygısını artıracak** davranışlardan kaçınılmalıdır.

12. - Maddeler teste **düzenli yerleştirilmeli**

- Okumayı **güçleştirecek** bir **unsur** bulunmamalı
- Test katılımcısının **yaşına, gelişim düzeyine uygun bir punto**
- Baskı hataları bulunmamalı

13. **Tesadüfi** - sabit ve sistematik hatalardan arındırılmalıdır.

TEST GELİŞTİRME VE MADDE / SORU TÜRLERİ

Test Nedir?

- * Eğitimde **birey** özelliklerini belirlemeye yönelik **ölçme aracıdır**.
- * **Test terimi** günlük dilde yalnızca çoktan seçmeli anlaşılsa da
⇒ Test çok daha geniş bir **anlamda** kullanılmaktadır.

TEST TÜRLERİ

Testi Alan Kişi Sayısına Göre	Testin Uygulanış Süresine Göre	Testin Ölçtüğü Niteliğe Göre	Değerlendirme Yaklaşımına Göre	Hazırlanış Biçimine Göre	Veri Toplama Tekniğine Göre
1. Bireysel	1. Sürelili	1. Hız testleri	1. Objektif	1. Standart	1. Performans
2. Grup	2. Süresiz	2. Güç Testleri	2. Subjektif	2. Öğretmen yapımı	2. Kağıt-Kalem

Tablo 4: Test türleri

TEST GELİŞTİRME

- * **Önceden belirlenmiş özelliklerin ölçülmesi** ile ilgili bir **test geliştirilmesi**
- **Sistematik işlem basamaklarına** uyulmasını gerektirir.

Test Geliştirmenin İşlem Basamakları:

- Amacın belirlenmesi,
- Kapsamın belirlenmesi ve belirtke tablosunun oluşturulması,
- Denemelik maddelerin / soruların yazılması,
- Maddelerin / soruların gözden geçirilmesi (redaksiyon),
- Denemelik test formunun hazırlanması,
- Testin uygulanması,
- Test ve madde istatistiklerinin hesaplanması,
- Seçilen maddelerden oluşan nihai formun oluşturulması.

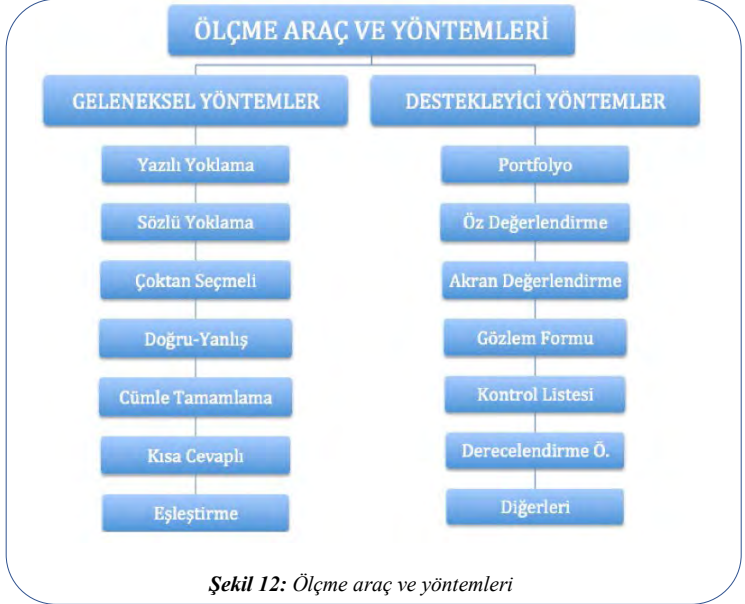
- * Test geliştirme adımları olarak bunlar verilebilir

- * Sınıf içi ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde
- Bu basamaklara **uygun test geliştirmek pratikte çok olanaklı değildir**.

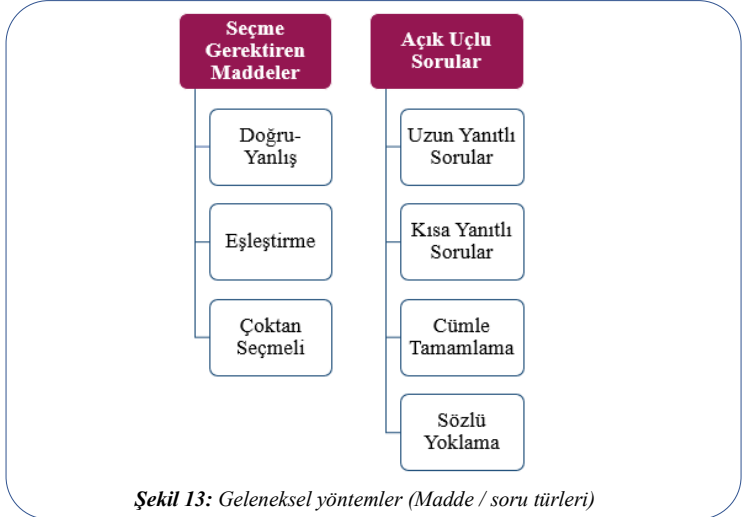
Öğretmenler açısından daha olanaklı bir test planı:

- Sınavın amacının belirlenmesi
- Sınavda yoklanacak davranışların belirlenmesi
- Sınavın kapsayacağı konuların listelenmesi
- Okulun takvimine uygun sınav gününün belirlenmesi
- Bir ders saatine uygulanabilecek uzunlukta bir sınav süresinin belirlenmesi,
- Belirtke tablosunun hazırlanması
- Soru/madde türlerinin belirlenmesi
- Soru/madde sayısının belirlenmesi
- Sınav süresinin belirlenmesi
- Soruların “ortalama güçlüğünün” ve “güçlük dağılımının” belirlenmesi
- Soruların yazımında, izlenecek yolun belirlenmesi
- Cevap anahtarının ve puanlama yönteminin belirlenmesi
- Ölçme aracını yazma ve çoğaltma yönteminin belirlenmesi
- Sınavın uygulanma kurallarının belirlenmesi (yönerge yazılması)
- Sınavın uygulanması
- Test ve madde istatistiklerinin hesaplanması

BAŞARININ ÖLÇÜLMESİNDE YÖNTEMLER

Şekil 12: Ölçme araç ve yöntemleri

Şekil 13: Geleneksel yöntemler (Madde / soru türleri)

GELENEKSEL ÖLÇME YÖNTEMLERİ

DOĞRU-YANLIŞ MADDELERİ:

- * Cevaplayıcıdan verilen ifadelerin
 - **Doğru** mu, **yanlış** mı olduğunu belirlemesinin **istendiği** madde türüdür.
- * **Doğru- Yanlış** maddelerinde verilen bir tür “**önerme**”dir.
 - “Cumhuriyet 1920 yılında kurulmuştur” (**D**) (**Y**)”

- * **Çoktan seçmeli madde türünden sonra** en çok kullanılan **ikinci madde tipidir**.
 - Bilimsel gerçekleri, tarihî olayları, kesin yargıları **tamamı** ve **hatırlama**
 - Olguları ve gerçekleri kişisel yargı ve görüşlerden **ayırt etme ölçülmek istenir**.

Avantajları:

- Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay(kullanışlıdır.)
- Soru sayısı artırılabilir.
- Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur.

Dezavantajları:

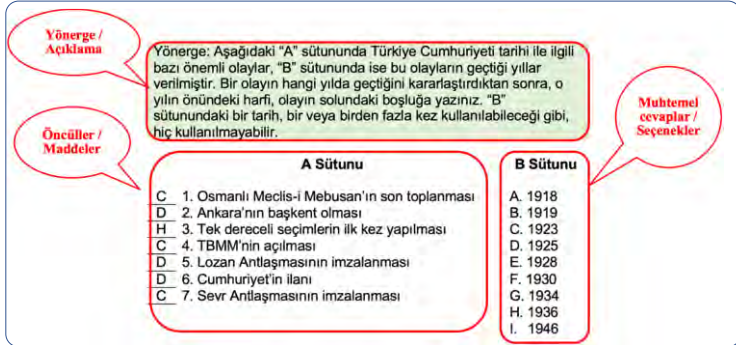
- Şans başarısı olasılığı yüksektir.
- İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri ölçemez.
- Öğrenme eksiklerini belirleyemez.
- Yanlış üzerinden öğretim yapılmaz.
- Her derste/konuda kesin yanlış denebilecek durumlar belirlemek zordur.

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELER

- 1) Her madde **tek** ve **belirli** bir **fikri** belirtmelidir.
(Aynı maddede biri **doğru**, öteki **yanlış** **iki fikir olmamalı!**)
- 2) **Doğru yanlış maddesi, kesinlikle doğru** ya da **kesinlikle yanlış** olmalıdır.
(Başka bir **açıklamaya** **gerek kalmadan** belirlenebilmelidir.)
- 3) Maddenin **yanlışlığı** **önemsiiz ayrınıta / aldatıcı bir noktada olmamalıdır.**
(Bir yargı temelden **yanlış** olmalıdır.)
- 4) Mümkün olduğunca **olumsuz ifade** kullanılmamalıdır.
(**İki olumsuz ifadedden kesinlikle kaçınılmalıdır.**)
- 5) **Kanı ifadeleri** bir **kaynağa** dayandırılmalıdır.
- 6) **Maddenin ifadesi kısa, açık** ve **yalın** olmalıdır.
- 7) Maddenin okuduğunu **üst düzey anlama süreçlerine yönelik** olabilmesi için metindeki **cümleler aynen** yazılmamalıdır.
- 8) Özellikle **vurgulamak** istenen bir ifadenin **altı çizilebilir.**
- 9) Maddenin özellikle **yanlış olduğu durumlarda**, şans faktörünü engellemek için **ifadeyi düzeltmesi** ya da **yanlışlığın ne olduğunu belirtmesi istenebilir.**
- 10) **Doğru-yanlış maddeleri** ile **üst düzey öğrenmeler** de **yoklanabilir.**
- 11) **Maddeler aynı kapsamda ise ortak soru kökü altında birleştirilebilir.**
- 12) Doğru ve yanlış **maddelerin testteki sıralanışı rastgele olmalıdır.**
- 13) **Maddelerin ifadesi** yaklaşık olarak **aynı uzunlukta** olmalıdır.
- 14) **Doğru ve yanlış maddelerin sayısı**, yaklaşık olarak **birbirine eşit** olmalıdır.
- 15) **Madde işaretleme yöntemi, açık** ve **anlaşılır** bir **biçimde açıklanmalıdır.**
- 16) Mümkünse **kısa, basit cümle yapısı** olmalı / "**ve**" gibi **bağlaçlara** dikkat et.
- 17) **Olumsuz anlamlı bir sözcük** ya da **ifade** varsa **altı çizilmelidir.**
- 18) **İpucu** vermekten **kaçınmalıdır:**
 - * "Asla, daima, hiçbir, tümü" vb. ifadelerin → **Yanlış** olma olasılığı yüksektir.
 - * "Genellikle, bazen, sıklıkla" vb. ifadelerin → **Doğru** olma olasılığı yüksektir.
- 19) **Üst düzey beceriler için** **tablo, grafik, harita** gibi bir **öncül** kullanılmalıdır.

EŞLEŞTİRME MADDELERİ:

- * Eşleştirme maddeleri, **iki grup hâlinde verilen** ve **birbirleriyle ilgili olan** - **Bilgi öğelerinin** belli bir açıklamaya göre **eşleştirilmesini** gerektirir.

Avantajları (Eşleştirme Maddeleri):

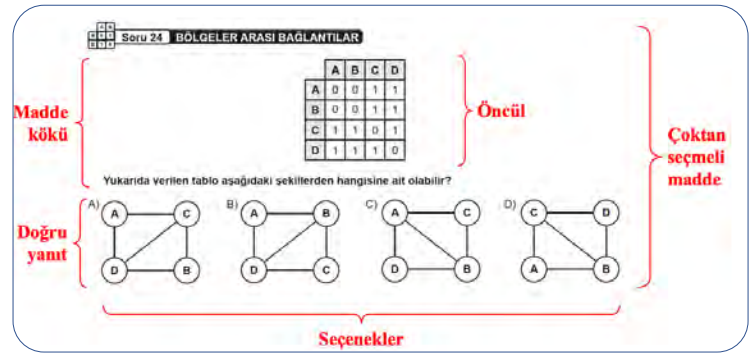
- a. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması **kolaydır**. (Kullanışlılık)
b. Soru sayısı artırılabilir.
c. **Sistematiik hata** karışma olasılığı **pek yoktur!**

Dezavantajları (Eşleştirme Maddeleri):

- a. Şans başarısı olasılığı **yüksektir!**
b. İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri **ölçemez!**

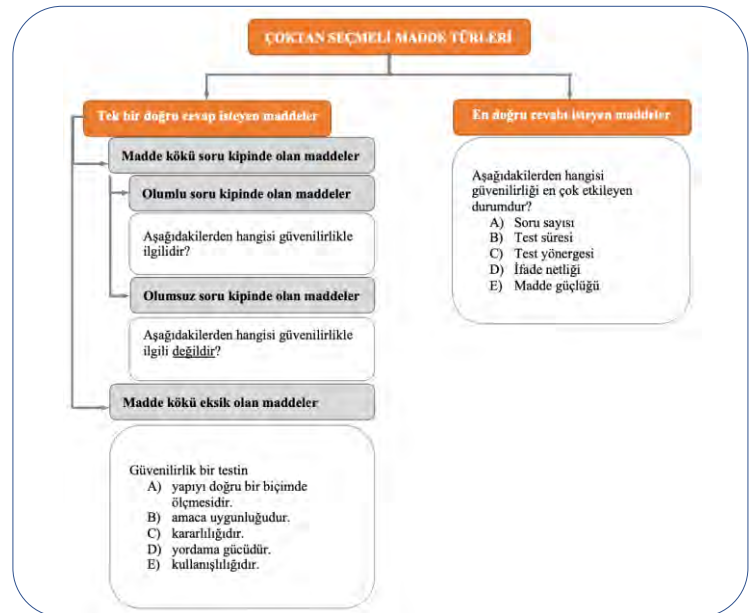
EŞLEŞTİRME MADDELERİ YAZIM KURALLARI:

- 1) **Soru grubunda yönerge/açıklama** yazılmıştır.
- 2) **Seçeneklerin** kullanılacak mı? / **Kaç kez** kullanılacağı **belirtilmelidir**.
 - Bir eşleşme takımındaki **öncüller** ile **cevaplar eşit sayıda** olmamalıdır.
- 3) * Eşleştirmede **ortaokul ve üstü öğretim kademelerinde**
 - Öncülün başındaki boşluğa seçeneğin harfini yazmaları istenebilir.
 - * **İlkokul düzeyinde ise**
 - **Öncüllerle seçenekler** arasında oklarla eşleştirme yapmaları istenebilir.
- 4) **Okul öncesi, özel eğitimde eşleştirmede şekil – resim** kullanılabilir.
- 5) **Öncüller ile seçeneklerin her biri benzeşik (homojen)** öğelerden **oluşmalıdır**.
- 6) **Uzun ifadeler** öncül olarak **kullanılmalı**
 - **Öncüller sütunu** sayfanın **sol sütununa**
 - **Cevaplar sütunu** ise sayfanın **sağ tarafına** yerleştirilmelidir.
- 7) **Madde sayısı en az 6, en çok 15** olmalıdır.
- 8) **Maddelerin tümü aynı sayfada** bulunmalıdır.
- 9) **Cevapların seçileceği sütun, bir kelime listesi ise**
 - **Alfabetik** sıraya göre (*küçükten büyüğe ya da büyükten küçüğe*) olmalıdır.
- 10) **Hatırlama düzeyi** dışında,
 - **Kavrama düzeyi** öğrenmeler de **yoklanabilir**. (grafik / tablo / metin / harita)

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELERİN ÖZELLİKLERİ:

- 1) Hazırlanması **zor** ancak puanlaması **kolaydır**.
- 2) Puanlama **objektiftir**.
- 3) Üst düzey bilişsel becerilerle ilgili madde **yazmak zordur!**
- Maddeler genellikle **bilgi**, **kavrama** ve **uygulama** basamaklarındadır.
- 4) **Doğru cevabı içindedir:**
=> **Sentez** düzeyinde soru sormak **olanaklı değildir!**
=> **Yaratıcılığın denetlenmesi zordur!**
=> **Puanlara şans başarısı karşıma ihtimali** vardır.
- 6) **Çok sayıda soru** sorulabilir.
- 7) **Sistematik hata** **karışma ihtimali** çok **düşüktür**.
- 8) **Çeldirme mantığı** temellidir.

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDE YAZIM KURALLARI:

- 1) **Bilen bir öğrenci**, seçenekleri görmeden **doğru cevabı verebilmelidir**.
- 2) Öğrencinin henüz öğrenmediği **sözcük, kavram, terim** vb. kullanılmamalıdır.
- 3) **Bir durum, resimle** anlatılıyorsa çok **cümle** yerine **görselden** yararlanılabilir.
- Ancak maddenin **cinsiyet** gibi **yanlılık oluşturmamasına dikkat** edilmelidir.
- 4) **Gereksiz görsel** kullanılmamalıdır.
- 5) **Öğrencinin** öğretmenin **zihninden geçeni** keşfetmesi beklenmemeli.
- 6) **Karışık bir dil → Soruyu zorlaştırmak değildir!**
- Ortalama bir öğrencinin **anlayabileceği bir dil** kullanılmalıdır.
* Bir çoktan seçmeli maddeyi **zorlaştırmak için:**
 - a) **Çeldiricileri doğru yanıtla yaklaştırmak** (güçlendirmek)
 - b) **Davranışı üst düzey becerileri ölçen bir formda** hazırlamak.
- 7) **Madde kökünde gereksiz sözcük** kullanılmamalıdır.
- Bu hata önemli yerleri **vurgularken** yapılmaktadır.
- 8) **Seçeneklerde → Gereksiz sözcük tekrarı**ndan kaçınılmalıdır.
Tekrar edilen sözcük → Madde köküne alınabilir.
- 9) **Bir maddenin doğru yanıtı**
- **Başka bir maddenin kökünde** ya da **seçeneklerinde** bulunmamalıdır.
- 10) **Seçenekler birbirleriyle tutarlı ve ayrı gramatik yapıya** sahip olmalıdır.
* Eğer **seçenekler** ifade bakımından **birbirinden farklıysa**
- Öğrencilere **ipucu verir**. (Özellikle **eklerin** kullanımına dikkat etmek gerekir.)
- 11) **İpucu vermekten kaçınmak** gerekir.
* “Asla, daima, hiçbir, tümü” vb. ifadelerin → **Yanlış** olma olasılığı yüksektir.
* “Genellikle, bazen, sıklıkla” vb. ifadelerin → **Doğru** olma olasılığı yüksektir.
- 12) Birbirinin **tam zıttı** olan durumların seçeneklerde verilmesi **uygun değildir**.
- Gen. **biri doğrudur. Şans başarısı artar / geçerlilik ve güvenirlilik düşer.** →

- 13) Seçeneklerde birbirini **anlamca içeren** ifadeler kullanılmamalıdır.
- 14) Seçeneklerin **uzunlukları** birbirine **eşit** olmalıdır.
- 15) Doğru cevapların bir **örüntü** göstermemesi gerekir. (Dağıtılırken dikkat!)
- 16) “**Hepsi**” ve “**hiçbiri**” bir seçenek olarak kullanılmamalıdır.
- 17) **Seçenek sayısı** genellikle 4 ya da 5 olsa da seçenek sayısını
- * Öğrencinin içinde olduğu **gelişim dönemi** belirler:
 - Lise ve daha üstü öğretim düzeylerinde → 5
 - Ortaokul düzeyinde → 4
 - İlkokul düzeyinde → 3 seçenek kullanılabilir.
- 18) Seçenekler **bir sıra ile** verilmelidir.
- Alfabetik veya **büyüklik** olarak sıralanmalıdır.
- 19) **Dil bilgisi** ve **imla kuralları** çok önemlidir.
- * **İyi bir madde yazarı**
 - a. Madde yazılan **alanı** çok iyi bilmeli
 - b. Madde yazma **teknik** ve **yöntemlerinden** haberdar olmalı
 - c. Maddelerin yazılacağı **dili kullanmada becerikli** olmalı
 - d. Öğrencilerin gelişim düzeyini çok iyi **bilmelidir**.
- 20) Seçeneklerin **baş harfleri büyük** olmalıdır.
- 21) **Madde kökü** ile **seçenekleri aynı sayfada** olmalıdır.
- 22) **Ortak köke dayalı madde grubu yazılacaksa**
- **Hangi soruların ortak köke göre yanıtlanacağı** belirtilmelidir.
 - (İlkokulda madde sayısını çok artırmamak gerekir.)

ACIK UÇLU SORULAR

- * Açık uçlu sorular ikiye ayrılır [**Pikometri alanyazınında** (literatür)]:
 - a) **Uzun yanıt gerektiren maddeler**
 - b) **Yanıtı sınırlı maddeler**

- * Ancak bu testler (**sahada**):
 - a) **Essay** (yazılı yoklama)
 - b) **Kısa yanıt**
 - c) **Boşluk doldurma** (cümle tamamlama)
 - d) **Sözlü yoklama** olarak geçmekte.

ESSAY (YAZILI YOKLAMA)

- * **Yazılı yoklamaların temel özellikleri:**
- * Sorulara cevap verme konusunda **sınırsız bir özgürlüğü** vardır.
- * **Sınırsız cevap özgürlüğünün:**
 - Avantajı: Öğrencinin **bilgisi** ile **zihninin nasıl işlediğini** anlama olanağı sağlar.
 - Dezavantajı: Öğrenci **sınırlı bilgiye sahipse** soruyla **ilgisi olmayan, aklına estiği gibi** uzun cevaplar yazabilir.

- * **Sınırsız cevap özgürlüğü**
 - **Anlatım becerisi iyi olan öğrencilere** bir **avantaj** sağlayabilir.

Essay (Yazılı Yoklama)

- * Dünyada **en eski** ve **hâlâ en çok tercih edilen** testlerden biridir.
- * Bunun iki nedeni vardır:
 - a. **Pratik nedenler:** Hazırlaması kolaydır.
 - b. **Eğitsel nedenler:** Üst düzey bilişsel becerileri ölçmek için geleneksel yöntemler arasında **en avantajlı** yazılı test etme yoludur (Sentezde tek yol.).
- * **Yazma, problem çözme, bilgileri organize etme, analiz vb. özgün bir ürün ortaya koyma (yaratıcı düşünme), eleştirel düşünme, yeni durumlara beceriyi transfer etme, analitik düşünme, bilimsel düşünme, hipotez oluşturma ve neden-sonuç ilişkilerini açıklama, veri düzenleme, güçlü ve zayıf yönleri belirleme gibi becerileri ölçmek için çok kullanışlıdır.**

Essay (Yazılı Yoklama)

- * **Çok fazla soru** sorulmıyor → Bir **dezavantajıdır**.
- * **Puanlar**, sadece **bilgiyi değil**, öğrencinin
 - **Anlatım biçimini, yazı güzelliğini, bilgisini örgütleme biçimini** de yansıtır.
 - Bu ise **ölçme sonuçlarındaki sistematik hata miktarını** artırabilir.
- * **Puanlama öznelliği** belki de **en önemli dezavantajıdır**.

“Essay”de Nesnellği Artırma Yolları:

- 1) Ayrıntılı bir **cevap anahtarı** çıkarılmalıdır.
- 2) Öğrenci **ne yaparsa kaç puan verileceğinin** belirlenmesi gerekir.
- 3) **Bütüncül (holistik)** ya da **analitik rubrik** hazırlanabilir.

KISA CEVAPLI SORULAR

- * **Kısa cevaplı testler**
 - Bir **sözcük, rakam, tarih** ya da **en çok bir cümle** ile **cevaplanan** sorulardan oluşur.
 - Öğrencinin aklının estiği **cevabı yazmasını engeller**.
 - Cevaplar çok **kısa**dır.
 - (Testlerin puanlanmasını genellikle **nesnel** kılar. ,
 - Eğer konu kapsamı bakımında **homojen** bir yapıda ise
 - **Gruplandırılarak sorulması daha uygun** olacaktır.
 - **Uzun cevap** gerektiren sorularda **olduğu gibi** ayrıntılı cevap anahtarı olmalıdır.

Avantajları:

1. **Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay** (kullanışlıdır)
2. **Soru sayısı artırılabilir.**
3. **Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur.**

Dezavantajları:

- * **Üst düzey bilişsel özelliklerin ölçülememesi** yine bir **dezavantajıdır**.

- * **Cümle tamamlama** (boşluk doldurma), **kısa cevaplı / sınırlı cevap** gerektirir.
- * Öğretmen
 - **Önemli** gördüğü bir **cümleyi** alır,
 - **Kritik** gördüğü bir ya da birden fazla **yeri çıkarır**
 - **Yerine bir boşluk** koyar
 - Öğrenciden o cümleyi **anamlı bir biçimde tamamlaması** istenir.
- * **Hazırlanması** oldukça **kolaydır**.
- * **Kim, ne, nerede, ne zaman?** sorularına cevabını **ölçmeye** sorulardır.
- * **Cümleler** ders kitabından **aynen alınmamalı**
 - Öğretmen **kendi** sözcükleriyle **yeniden** yazmalıdır.

Avantajları:

- a. **Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolaydır** (Kullanışlı)
- b. **Soru sayısı** artırılabilir.
- c. **Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur!**

Dezavantajları:

- **İyi yazılmazsa** genellikle **üst düzey bilişsel özelliklerin** ölçülememesi

CÜMLE TAMAMLAMA SORULARI YAZIM KURALLARI:

- 1) Her **kısa cevap maddesinin** → Yalnızca **tek doğru cevabı olmalı** (açık-net)
- 2) **Maddenin cevabının bulunmasında** → **İpuçları** verilmemeli.
- 3) Cümlelerin **gramer yapısında** → **İpucu** genellikle **eklerle** verilmektedir.
- 4) **Cevapta birden çok ayrıntı** varsa → O ayrıntıların her birine **ayrı puan** vermeli.
- 5) **İlköğretimde cevapların ayrı bir kâğıdına** işaretletilmesi **uygun değildir!**
 - Ancak ortaöğretimde olabilir.
- 6) Bir cümlede **çok sayıda boşluk** bırakılmamalı
- 7) **Cümleden sadece anahtar** nitelikli **anamlı** ve **önemli** sözcükler **çıkartılmalıdır**.
- 8) Herkesçe **aynı biçimde** algılanacak biçimde **soru yazmak** gerekir.
 - Öğrenciye “*Acaba öğretmenim bununla neyi kastediyor?*” dedirtmemelidir.

SÖZLÜ YOKLAMA

- * **Sözlü sınavlar ciddi bir ölçme hatası barındırma potansiyeline** sahiptir.
- * **Dile dayalı becerilerin ölçülmesi** için **geleneksel** yöntemler içindeki **tek türdür**.
 - “Sözlü anlatım, diksiyon, yabancı dil dersinde konuşma, solfej ve şarkı söyleme...”
- * Sorular **sözlü olarak sorulur** ve **cevap sözlü olarak verilir**.
- * Öğretmen ile öğrenci arasında **karşılıklı** ve **devamlı** bir **etkileşim** vardır.
- * **Bireysel bir testtir** → Her öğrenciye **ayrı soru sorma zorunluluğu vardır**.
- * **Bireysel bir testtir** → Tüm öğrencileri test etmek için **çok süre gereklidir**.
- * Öğrencinin cevaplarını gözden geçirme **şansı yoktur!**
- * **Cevaplarda** çoğu zaman **düşünme** ve **tasarlamaya** pek **zaman vermez!**
- * **Puanlama hemen yapılır** → Cevap doğrulama **genel izlenimle** yapılır.
- * Öğrencinin **ayağa / tahtaya kaldırılması ve kaygı** ...vb
 - ⇒ **Bireyden kaynaklanan hata miktarını** artırabilir.
- * Öğretmenin **ölçme sonucuna sistematik hata karıştırma olasılığı** yükselir.
- * **Sözlü anlatım becerisi** iyi olan (daha az biliyor olsa da) → **Yüksek puan** alabilir.
- * Öğrencinin **kılık-kıyafeti, diksiyonu, hâl ve hareketleri**
 - ⇒ Puanlamaya **artı** ya da **eksi** yönde **etki** edebilir.
- * **Çok fazla soru sorulamayacağı için** → **Kapsam geçerliliği problemi** olabilir.

SÖZLÜ YOKLAMA UYGULAMA KURALLARI:

- 1) **Sözlü sınavlarda** da (yazılı sınavlar gibi) yapılacağı **gün** ve **saat** ilan edilmeli
- 2) Sorular **önceden hazırlanmalı**
- 3) Sorular **amaca uygun** ve **her öğrenciye benzer güçlükte** olmalı
- 4) **Cevap anahtarı** hazırlanmalı
- 5) Sınavda öğrencilerin **kaygısını** artıracak **davranışlardan** kaçınılmalı
- 6) **Hazırbulunuşluluk** artırılmalı
- 7) **Basit olan sorudan** başlanmalı
- 8) **Kaydedilemiyorsa** puanlama **hemen** yapılmalı
- 9) **Puana ilişkin dönüt** **hemen** verilmeli
- 8) **Puanlamada sistematik hata kaynaklarına karşı dikkatli** olunmalı

Not: Yoklanacak olan **davranışlar**, **yazılı sınav türleriyle de yoklanabiliyorsa** ⇒ **Sözlü yoklama** yapmaktan **kaçınılmalıdır**.

GENEL DEĞERLENDİRME

- 1) Her soru türünün **avantajları** olduğu gibi **dezavantajları** da vardır.
- 2) **Dezavantajları asgariye indirmenin yolu**
 - ⇒ **Madde / soru çeşitlenmesi** yapmaktır (İlkokulda çok artırmamak gerekir)
- 2) **Geleneksel test etme yaklaşımları ürün odaklıdır**.
 - ⇒ Eğitim sürecinde **ürün** elbette **önemlidir** ancak
 - * **Ürün kadar**
 - Öğrencinin süreçte **bilgiyi nasıl yapılandırdığının izlenmesi** önemlidir.
 - ⇒ **Geleneksel ölçme yöntemleri destekleyici yöntemlerle desteklenmelidir**.

PORTFOLYO

Portfolyo:

- * Sistemli ve amaçlı olarak oluşturulmuş **Dosyalar**dır.
- Öğrencinin bir bütün olarak **gelişim** gösterir.
- Öğrenme süreci ile **ürünlerini** gösterir.
- Verileri **değerlendirir**.

Portfolyolar ile amaçlanan şey:

* Öğrencinin

- Çok yönlü olarak **izlenmesi**
- **Gelişimini bir süreç olarak izlemek - değerlendirmek**
- **Öz geçmişi, ilgileri, tutumları, becerileri** ...vb. özelliklerinin **tanınması**
- Hem **okulda** hem de **aile ortamında, oyun ortamında ve dış çevrede tanınması**

* Sürecin paydaşları

- **Öğrenci, öğretmen, arkadaş, aile ve iletişimde olduğu diğer kişilerdir.**

* Portfolyolar öğrencinin yaptığı çalışmaların

- => Öğrenci çalışmalarını toplayan **herhangi bir çalışma dosyası değildir!**
- => Öğrenciyi **sınıflandıran** (başarılı / başarısız) bir araç **değildir!**
- => • Öğrencileri **karşılaştıran araçlar değildir!**

Öğrenci Portfolyosunun Türleri:

a) Süreci yansıtan portfolyolar:

- * Öğrencinin **öğrenme** ve **gelişim sürecini yansıtır**.
- **Başlangıç çalışmalarını** - **Karşılaşılan güçlükleri**
- **Süreçteki çalışmalarını** - **Öğrenme ürünlerini içerir.**

b) Ürünü yansıtan portfolyolar:

- * **Bitmiş görevleri içerir.**
- * Öğrencinin **en iyi olduğunu düşündüğü çalışmaları içerir.**

Şekil 15: Portfolyo değerlendirme süreci

Portfolyonun içeriği:

- Öğretmen **kayıtları** (gözlemler, anekdot kayıtları)
- Öğrencinin **çalışmaları**
- Öğrencinin **sözel ve psikomotor becerilerini** gösteren **teyp ve video kayıtları**
- Öğrencinin **kendi çalışmaları hakkındaki düşünceleri, günlükler**
- Öğrenciyi yazılan mektuplar
- Öğrencinin **yazdığı mektuplar**
- Öğretmenin **aileye ve diğer öğretmenlere yazdığı mektuplar**

Portfolyo Oluşturma Süreci

1) TOPLAMA:

1. **Karar verilme** (Hangi çalışmalar **toplanacak** ve hangi özellikler **gözlenecek**)
2. **Açıklama-Teşvik**
 - Öğr.e çalışmalarının bir dosyada **toplanacağını** açıklanması
 - **Çalışmalarını saklama konusunda** öğrencilerin **teşvik edilmesi**
3. **Dosya/kutu** oluşturma (Sınıfta her öğrenci için)
4. **Tarih yazma** (Her bir çalışmanın ve öğretmenin kaydının **üzerine** yazılır)

2) SEÇME

1. Öğrenci seçimini **kendi başına** veya **öğretmenin rehberliğinde** yapabilir.
2. **Portfolyonun türüne** ve **öğretmenin koyduğu koşullara** bağlıdır.
 - a. Süreci yansıtan portfolyolarda
 - Öğretmenin belirlediği konular → Öğrenme / gelişim sürecini **yansıtmalı**
 - b. Ürünü yansıtan portfolyolarda
 - Öğretmenin belirlediği konular **ile ilgili** → Ortaya çıkan ürünlerden seçilir.

3) YANSITMA:

- * Portfolyoyu **herhangi bir çalışma dosyasından ayıran** en önemli **aşamadır**.
- * Bu aşamada öğrenci
 1. Portfolyosuna seçtiği her bir çalışmayı **niçin seçtiğini** açıklar.
 2. Çalışmalarını yaparken **geçirdiği süreci** ve **bu süreçte öğrendiklerini** anlatır.
 3. **Kendi başarısını görür**, bunu **ifade eder** ve **değerlendirme sürecine** katılır.

YANSITMA SORULARI:

- 1) Bu çalışmayı **nasıl yaptım?**
- 2) Bu çalışmadan **ne öğrendim?**
- 3) Bu çalışmayı **daha da geliştirebilir miyim? Nasıl?**
- 4) Çalışmalarım içinde **en çok sevdiğim hangisi? Neden?**
- 5) Bana **zor gelen bir çalışmam var mı?** Varsa **neden?**
- 6) Bu çalışmayı **portfolyoma neden koydum?**

4) SONUÇ

- * Bu aşamada öğrenci **"Bu çalışmayı niçin yaptık?"** sorusunu **yanıtlar**.
- * **Okulda yaptığı çalışmalarla öğrendikleri arasında somut bağlar** kurar.
- * **Tamamlanan portfolyo çalışmaları öğrenci tarafından**
 - **Sınıf arkadaşları, öğretmeni ve ailesinden** oluşan bir gruba **sunar**.
- * **Portfolyonun sunumu**
 - Öğrencinin çalışmalarına önem vermesini sağlar ve **kendine güvenini artırır**.

PERFORMANS DEĞERLENDİRME

PERFORMANS DEĞERLENDİRME ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRMELERİ

1) ÖZ DEĞERLENDİRME:

- * **Öğrencinin belirli bir konuda kendi kendisini değerlendirmesine** denir.
- Kendi özellikleriyle ilgili **farkındalığı artırır**
- Zayıf ve güçlü yönlerini **keşfetmesini sağlar**
- Öz düzenleme ve ölçütlü düşünme **becerisi artar**
- Öğrenme motivasyonunu **artırır**.

Dezavantajları:

- a. Kendi performanslarını değerlendirirken **yanlı** davranabilirler.
- b. Başlangıçta **deneyimsizlik** nedeniyle değerlendirmede **yanlıklar** olabilir.

2) AKRAN DEĞERLENDİRME:

- * Öğrencinin performansını **arkadaşlarının değerlendirmesine** denir.
- **Daha katılımcı, aktif bir eğitim ortamı** sağlanabilir.
- **Sorumluluk duygusu artar**.
- Öğrencilerin **eleştirel düşünme becerileri artar**.
- Öğretmen dışındaki bir kaynaktan **dönüt almak**
 - Öğrencinin **performansını** artırabilir.
- **Eleştiri kültürü** (olumlu-olumsuz) gelişebilir.

Dezavantajları:

- a. Öğrenciler **kişisel ilişkiler** sebebiyle **yanlı** davranabilirler.
- b. Genel izlenimle **puan verme** söz konusu olabilir.

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRMELERİ

1) RUBRİK (Dereceli Puanlama Anahtarı):

- * Performans ürünlerinin değerlendirilmesinde **en sık kullanılan** araçlardır.
- * **Amaç** puanlamadaki **özneliğini azaltmaktır**. (Öğretmen faktörü...)

RUBRİK ÇEŞİTLERİ:

1. **Bütüncül (Holistik) Rubrik**
2. **Analitik Rubrik**

Tablo 5. Bütüncül (Holistik) Rubrik Örneği (Maket Yapımı)

Ölçüt	Puan
Maketi yaptığı materyal kalitelidir.	10
Ek yerlerinde pürüz bulunmamaktadır.	15
Özgün bir fikir ortaya koymuştur.	20
Maket çevre düzenlemesi gibi görsel öğelerle zenginleştirilmiştir.	15
Renklendirmeler uyumludur.	10
.....
.....
.....
Toplam	100

Tablo 6. Analitik rubrik örneği (Maket yapımı)

Ölçüt	1 Puan	2 Puan	3 Puan	Puan
Maketi yaptığı materyal kalitelidir.	Karton	Kontırlak	Masif	
Ek yerlerinde pürüz bulunmamaktadır.	>0.5 cm	0.3-0.5 cm	<0.3 cm	
Özgün bir fikir ortaya koymuştur.	Ders örnekleriyle aynı	Ders örneklerine yeni öğeler katmış	Tamamen özgün bir fikir	
Maket çevre düzenlemesi gibi görsel öğelerle zenginleştirilmiştir.	Zenginleştime yetersiz	Ağaç, park vb. yapmış ancak yetersiz	Çevreyi tüm öğeleriyle yansıtmış	
Renklendirmeler uyumludur.	Renklendirmede özensiz	Kısmen uyumlu	Renklendirmeler çok iyi	
.....	
.....	
.....	
Toplam				

* Rubrikler

- Öğrenciye **performans görevleriyle birlikte verilmelidir.**
- * **Rubriklerin geliştirilmesi → Uzmanlık gerektirir.**
- * **Rubrikler için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır.**

2) KONTROL LİSTELERİ:

- * **Gözlenen performans ürününün**
 - **Ölçütlere uygunluğunu** puanlama amacıyla kullanılan araçlardır.
- * **"Evet-Hayır", "Var-Yok", "Gösterdi-Göstermedi"** vb. bir biçimde
- **Kategorik (1-0)** olarak **puanlama** amaçlanır.
- * Özellikle sergilenecek **performans**
 - **Detaylı ve ardışık eylemler** gerektirdiği zamanlarda **kullanışlıdır**.
 - Örneğin *"Bir deneyin eyleme dökülmesi"* vb.
- * **Performanstaki eksik adımları belirlemek için** oldukça **uygundur**.
 - *Pek çok işlem adımımda oluştuğu için gözden kaçmalar oluşabilir.*

3) DERECELEME ÖLÇEKLERİ:

- * **Performansa dayalı işlemler** baştan sona kadar listelenir
 * Davranışın **karşısına** davranışın gösterilme derecesi gösterilir (*En az üçlü*):
 [**Tam** gösterildi (3), **Kısmen** gösterildi (2) **Gösterilmedi** (1)]

4) GÖZLEM FORMLARI:

- * **Öğrenme çıktılarının**
 - **Somut olarak gözlenebildiği bazı alanlarda** → Oldukça **kullanışlıdır**:
 - *Fen derslerinde*
 - *Meslek liselerinin somut performans ürünlerinin geliştirildiği alanlarda ...*
- * **Gözlemler**
 - **Öğrenciler hakkında doğru ve hızlı bilgi elde edilmesini sağlar.**
- * **Gözlem formları**
 - a) **Yarı yapılandırılmış** b) **Tam yapılandırılmış** bir formatta da olabilir.

GELENEKSEL VE DESTEKLEYİCİ YÖNTEMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 7:

Geleneksel ve destekleyici yöntemlerin karşılaştırmalı avantaj ve dezavantajları

GELENEKSEL YÖNTEMLER	DESTEKLEYİCİ YÖNTEMLER
Ürün değerlendirilir.	Süreç ve ürün birlikte değerlendirilir.
Öğrencinin ulaştığı noktanın tespiti önemlidir.	Ne öğrendikleri yanında, öğrendiklerini nasıl kullandıklarıyla ilgilenilir.
Essay dışında genellikle tıst düzey düşünme becerilerinin değerlendirilmesinde yetersizdir.	Üst düzey bilişsel düşünme becerilerine odaklanır.
Değerlendirme öğrenmeden ayırılır.	Değerlendirme öğrenmeyle bütünleşmiştir.
Bireyden ziyade gruba odaklıdır.	Odak noktası gruptan ziyade bireydir.
Başarının bireyler arası değerlendirilmesine odaklıdır.	Öğrencinin bireysel olarak gelişimine odaklıdır.
Geçerlilik ve güvenirlik kontrolü daha kolaydır.	Geçerlilik ve güvenirlik problemi olabilir.

TEST VE MADDE İSTATİSTİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

1) TEST İSTATİSTİKLERİ:

- * **Ölçme işlemi sonucunda**
-Bireylerin **toplam puanları üzerinden hesaplanan istatistiklerdir.**
- * **Eğitimde en sık kullanılan istatistikler:**
1. <i>Merkezi Eğilim Ölçüleri</i>	3. <i>Dağılım Özellikleri</i>
2. <i>Değişkenlik Ölçüleri</i>	4. <i>Standart Puanlar ...</i>

1. MERKEZÎ EĞİLİM ÖLÇÜLERİ:

- a) Aritmetik ortalama b) medyan (ortanca) c) moddur.**
* **Temel işlevi (üçünün de) bir puan dizisindeki merkezi bulmaktır.**

Ne işimize yarar?

Ne tür kararlar almamızı sağlar?

- * **Merkezi eğilim ölçüleri**
 - **Ortalama, grubun başarısı...** vb hakkında **kabaca fikir yürütmemizi sağlar.**
 - => **Ortalama** (Grup başarı düzeyi açısından)
 - 53 olursa -> **vasat**
 - 82 olursa -> **başarılı**
 - 27 olursa -> **başarı düşük** şeklinde değerlendirilebilir.
- * Bu ölçülerden **herhangi biri ölçüt olarak kabul edilerek**
 - => **Değerlendirme (bağıl)** yapılabilir.
- * Ancak **bu istatistikler ile grup hakkında sınırlı değerlendirmeler yapılabilir.**

* **Değişkenlik ölçüleri :**

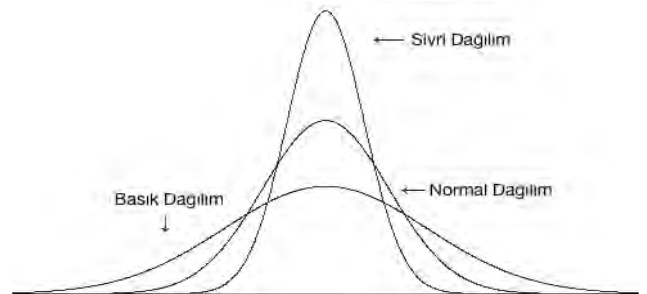
- a) *Ranj (dizi genişliği)* c) *Standart sapma*
b) *Varyans* d) *Çeyrek sapma*

* Değişkenlik ölçüleri

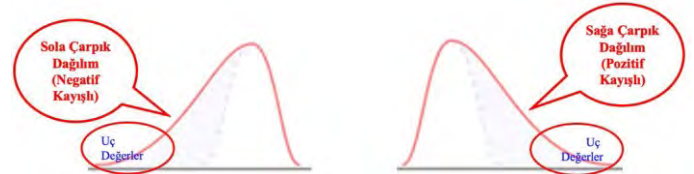
- Grubun kabaca **homojen** ya da **heterojen** olup olmadığını gösterir.
(*Standart sapma değişkenliğinin ortalama etrafında nasıl dağıldığını gösterir.*)
- * Puanların değişkenliği **grup hakkında**
→ **Bilgi elde etmemizi** ve **biraz daha ayrıntılı bir değerlendirmeyi sağlar.**

* Bu istatistikler genellikle

- **Histogramlar** ya da **çizgi grafikleri** ile gösterilse de
-Grubun dağılımı değerlendirmesi için pek çok **istatistik** bulunmaktadır.

Şekil 17: Normal, sivri ve basık dağılımlar

Şekil 18: Sola ve sağa çarpık dağılımlar

- * Evrende pek çok **fiziksel, fizyolojik** ya da **psikolojik özelliğin**
- **Normal dağılım eğrisine** göre dağıldığı,
- Diğer bir ifadeyle **bu dağılımın “normalin bir ölçüsü”** olduğu kabul edilir.

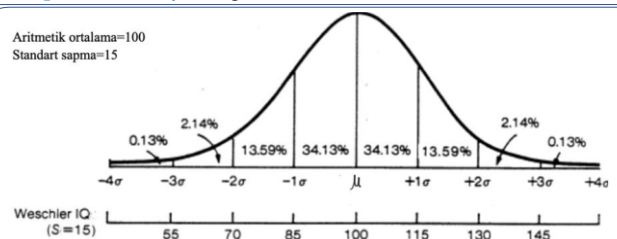
- * **Sivri, basık, sola çarpık ve sağa çarpık dağılımlar**
=> Normalden sapma gösteren dağılımlardır.

Normalden sapma durumlarının pek çok nedeni olabilir:

- 1) Grup sayısının **az olması**
- 2) Testin **kolay** ya da **zor** olması
- 3) Grubun ölçülen özellik açısından **genel niteliği...** etkilidir.

NORMAL DAĞILIM

- * **Ortalama** ve **standart sapma** gibi **basit iki istatistikle özetlenebilir**.
- * **Ortalama** etrafında **üç standart sapma**
 - Sağa ve sola, toplamda **altı alanda özetlenebilir** (%99,74'lük kısmı)
- => Bir kişinin
 - **Ortalamadan kaç standart sapma uzaklaştığını** ve
 - **Grup içerisindeki yerini** gösterir.

Şekil 19: Standart normal dağılım altında yer alan alanlar

* Ölçme işlemi sonucunda

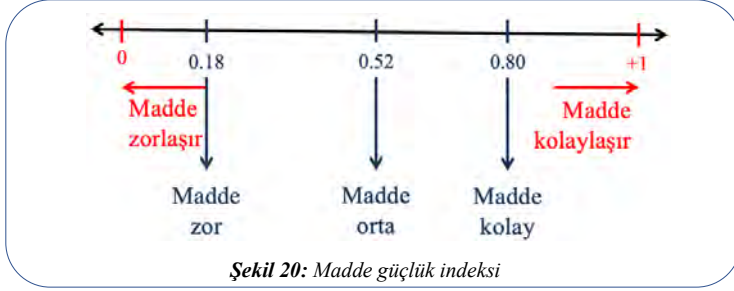
- Bireylerin **madde puanları üzerinden hesaplanan istatistiklerdir.**

* Eğitimde en sık kullanılan istatistikler:

a) **Madde güçlük indeksi** b) **Madde ayırt edicilik indeksi** c) **Madde güvenilirliği**

MADDE GÜÇLÜK İNDEKSİ

* **Maddenin kabaca Zor mu?, Orta mı?, Kolay mı?** olduğunu gösterir.

Madde güçlük indeksi

* **1'e yaklaştıkça → Madde kolaylaşır** * **0'a yaklaştıkça → Maddenin zorlaşır**
* **0.50 civarı ise → Ortalama güçlüktedir.**

* Testin Ortalama Güçlüğü:

→ **Madde güçlükleri toplamının madde sayısına bölümü**

Bir öğretmen testinin veya sınavının

- Hazırbulunmuşluğu **ölçmeyi** ya da
- Öğrenme eksiklerini **tespit etmeyi** ya da
- Not **vermeyi** amaçlayan bir öğretmen
⇒ **Ortalama güçlüğü ne düzeyde tutmalıdır?**
⇒ **Soruların güçlük dağılımı nasıl olmalıdır?**

Cevap:

* Bu tür sınavlarda → **Kolay ve zor sorular** teste **konulabilir.**
Ancak **ortalama güçlükteki sorular** → Her zaman **daha fazla olmalıdır.**
* Testin **ortalama güçlüğü 0.50 olması ideal durumdur.**

Test zor ya da kolay olursa ne olur?

- * Bir test **zorlaştıkça → Dağılım sağa çarpık**
kolaylaştıkça → Dağılım sola çarpık olma olasılığı artar.
- * Grup, başarı düzeyi açısından **homojenleşmeye** başlar
⇒ **Homojen** bir dağılımda
 - Testin **bilenle bilmeyeni birbirinden ayırt etme gücü** azalabilir
 - Testin **güvenilirlik katsayısı** düşebilir.

* O zaman

⇒ **Ayırt ediciliği ve güvenilirlik katsayısı yüksek** bir ölçme işlemi için
- **Orta güçlükte** bir test **hazırlanmalıdır.** (Testte kolay ve zor sorular olabilir.)

MADDE AYIRT EDİCİLİK İNDEKSİ

⇒ **Maddenin bilenle - bilmeyeni ayırt edip edemediğine ilişkin bir istatistiktir.**

- * **-1 ile 1** arasında değer alır.
- * **0.30 ile 1** arası **ayırt edici** olarak **nitelendirilir.**

EĞİTİM İZLEME ARAŞTIRMALARI Tarihi, Önemi ve Türkiye'den Sonuçlar

Kavramlar

* **Kavramlardan ilki**

- Sıklıkla **"başarı"** (achievement) ya da **"erişi"** olarak ifade edilir.

1) BAŞARI KAVRAMI

- **Günlük** hayatımızda da çok yoğun **kullandığımız**
- **Farklı anlamlar** atfettiğimiz
- Genellikle **olumlu** bir **özellik** olarak değerlendirilir.

Eğitim alanında başarı

* Belirli bir **konu** veya **uygulama alanında** kazandırılan **kazanımlara**
⇒ Bireylerin **ulaşma / erişme düzeyleridir.**
⇒ Başarı aynı zamanda **"erişi"** olarak tanımlır.

Erişi (başarı) kavramı

* Sunulan **bilgilere ve içeriğe** o eğitimi alan **bireylerin**
⇒ **Ne kadar ulaşabildiğine dair bir gösterge** (erişim düzeyi)

2) BECERİ KAVRAMI

* **Başarıdan farklı olarak** (Tekil kazanımlardaki erişim düzeylerinden **ziyade**)

- * Öğrencilerin **bilgi** ve **becerilere** sahip olduktan **sonra**
- Bunları **ne kadar kullanabildiğine dair bir göstergedir.**

Beceri

- **Bilgilerin** bir araya **toplanıp doğru** bilgilerin **seçilmesi** ardından
- **Seçilen bilgilerin doğru şekilde kullanılması**
- Gerçek ya da tasarlanan **bir durumda kullanılabilecek yetisidir.**

Eğitimin daha geleneksel olduğu zamanlarda

* **Bilgiye sahip olmak, bilgiyi ezberde tutmak / hatırlamak kıymetliydi.**
- Günümüzde **bilgiye ulaşmak** gittikçe **kolaylaştı.**
⇒ **Şimdi** artık **bu bilgileri uygun durumlarda kullanmak önemli.**
- Bu da **beceri kavramının** önemini öne çıkarmıştır.

3) OKURYAZARLIK (literacy) KAVRAMI

* **Okuryazarlık**

- **Beceriyle** çok ilişkilendirilir
- Birçok kaynakta bir **beceri türü** olarak ifade edilir.

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

* **Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı**

⇒ Dünyada **eğitim izleme araştırmalarından** biridir.
⇒ Bu programda **ölçülen özellikler "okuryazarlık"** olarak tanımlanır.

Okuryazarlık

* Özellikle belirli bir alanda

- **İlgili doğru bilgileri bulma**
- Bu **bilgileri yanlış bilgilerden ayıklama**
- Bunun için **temel okuryazarlık becerilerini kullanma**
(**Doğru bilgileri seçerek ve uygun analiz yöntemleri ile**)
⇒ **Gerçek ya da tasarlanmış durumlarda kullanma becerisidir.**

* Birçok çağdaş eğitim sisteminde (Eğitim sistemimizde de) **Amaç:**

- Aslında öğrencilere **salt bilginin yanında çeşitli beceriler** ve
(Bu becerileri doğru ortamlarda, doğru yorumlayacak ve kullanabilecek şekilde)
⇒ **Gerekli tüm altyapıyı kazandırmaktır.**

* **Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda bilgiye ulaşma kolaylaştı.**

- 2000'li yıllardan sonra **eğitim sistemleri** öğrencilere (bilgiye ulaşmanın ötesinde)
⇒ **Bilgiyi uygulama becerisi** kazandıracak şekilde **revizyona** gitmeye zorladı.
⇒ Birçok eğitim sistemi öğrencilerine gerçek hayatta karşılaştıkları
- **Problemleri çözebilecek becerileri** kazandırmaya çalışmaktadır.

* Bu beceriler yalnız eğitim açısından değil

- Bireylerin **istihdam edilebilirliklerini** artırmak için de son derece **önemlidir.**

Eğitimin yanında iş gücü piyasasında da

- Bilgiye ulaşmanın yanında **mevcut problemleri çözebilen**
- Bunun için **doğru kişilerle iletişim kurabilen**
- **İş birliği yapabilen** ve bu süreçte
- Akademik ve sosyal becerilerini **kullanabilen** insanlara **ihtiyaç duyulmaktadır.**

Güncel eğitim politikaları da

* **Talep edilen bu becerilere cevap vermek adına**

- **Eğitim programlarını** ve sundukları tüm **eğitim yaşantılarını**
⇒ Buna göre **tasarlanmalıdır.**

İş gücü piyasasında

- * Artık **otomasyon(makine) yapay zekâ çalışmaları** hızla yayılmakta
- * Her geçen gün daha fazla **meslek ve iş makineler** tarafından yapılır hâle gelmiştir.
- * **İş gücü piyasasında (rutin işlerden ziyade)**
 - Daha **üst düzey bilişsel becerilere** sahip
 - **İş birliğine açık**
 - **Yeniliklere daha kolay adapte olabilen**
 - **Mevcut problemleri çözme konusunda yüksek yetkinliğe sahip**
⇒ Bireylerin **istihdam edilebilirliği** artmıştır.

⇒ Bu becerilere sahip **insan kaynağının yetiştirilmesi** ülkelerin en büyük önceliğidir.

⇒ Eğitim de **bu becerilerin kazandırılmasında en önemli araçtır.**

Bu nedenle ülkeler eğitim sistemlerine

- Daha fazla **yatırım yaparak** ve **gerekli iyileştirmeleri sağlayarak**
⇒ Öğrencilerine **gerekli becerileri kazandırmaya**
⇒ Onların **okuryazarlıklarını** geliştirmeye gayret etmektedir.

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI

Uluslararası izleme çalışmaları ne zaman, ne amaçla ortaya çıktı?

* **Eğitim izleme çalışmaları**, bugün çok popülerdir ama
- Çok uzun süredir **sahada olan uygulamalardır.**

Uluslararası Matematik İzleme Çalışması

* **1964** yılında gerçekleştirildi.

* **ilk ulusal izleme araştırmalarından**dır. (Birçok **U.İ.A'na** temel teşkil etti.)

* **IEA** tarafından gerçekleştirildi. (**IEA, TIMSS** 'i de geliştiren kurumdur

* Bu çalışma **1960**'larda **matematik** üzerinde başlamıştır.

İZLEME ÇALIŞMALARINA İLGİNİN SEBEPLERİ

1) Karşılaştırılabilir Veri İhtiyacı

- Eğitime önem veren ülkeler **eğitimi önemli bir yatırım alanı** görmektedir.
- Ülkelerin **insan kaynağını** geliştirmede attığı adımlar **farklılık** göstermektedir.

* Farklı yaklaşımlar izleyen ülkeler şu **geri bildirimlere** ihtiyaç duyar:

- 1) Biz bu yaptıklarımızla eğitimi **nereye** götürüyoruz?
- 2) Diğer ülkelerden **ne gibi** farklılıklara sahibiz?
- 3) Yaptıklarımızla eğitimde istediğimiz ivmeyi yakalayabildik mi?

- * Bu soruları yanıtlamak için
=> **Ülkeler arasında karşılaştırılabilir veriye** ihtiyaç duyulur.
=> **Eğitim İzleme Araştırmaları**
- 1960'lı yıllardan itibaren **özellikle bu ihtiyacı** karşılıyor.

* 1960'lı yıllarda **matematik alanı** ile başlayan **çalışmaların kapsamı**
- Bugün büyük ölçüde **genişlemiştir**.

* Örneğin **PISA** ile beraber **değerlendirilen alanlar** artmış
- **Matematik, fen** ve **okuma becerileri** üç ana alan olarak belirlenmiştir.

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)nda
=> **Matematik** ve **fen** değerlendirilmektedir.

PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)nda
=> **Okuma becerileri** değerlendirilmektedir.

- * **İzleme çalışmalarının kapsamı** günümüzde
- Sosyal ve duygusal beceriler - Yetişkinlik becerileri
- Vatandaşlık becerileri - Dijital okuryazarlık gibi
=> **Çok farklı alanları** da içerecek şekilde **genişlemiştir**.

2) İhtiyaç Duyulan Bağlamsal ve Bütüncül İlişkilere Dair Bulgular Sunması

- * **İzleme Çalışmaları**
* Elde ettiğimiz **bilginin kapsamı** ve **bağlamı** hakkında
* Öğrenci **performansındaki değişimin**
=> Birçok özellikle **ilişkili** olup olmadığı konusunda **bilgi verir**.

- * **İzleme Çalışmalarında öğrencilerin akademik başarılarının**
- Okul iklimi
- Eğitim yatırımları
- Öğretmen özellikleri ve
- Öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerine göre **nasıl değiştiği** gibi
=> **Önemli sonuçları** yine **bu çalışmalar** sayesinde **görebiliyoruz**.

- * **Bu bilgiler yalnız Türkiye'ye ilişkin değil**,
-> Farklı ülkelerdeki **durumu** da **değerlendirebileceğimiz** şekilde veriliyor.
- * **Veriler**
- **Eğitim politikacıları**
- **Eğitim araştırmacıları** ve
Eğitime ilgi duyan tüm paydaşlar açısından son derece **önemlidir**.

- * Ayrıca **bu çalışmaların hepsinin verileri** de **açık hâlde** bulunuyor
- İsteyen herkes **bu verileri temin edip** kendi **araştırmalarını** yapabilir.

- * **İzleme çalışmaları**
- **Eğitim politikalarının bir bütün olarak oluşturduğu**
=> **Etki** konusunda da **önemli bulgular** sağlamaktadır.
=> **Eğitim performansının nereden nereye geldiği hakkında bütüncül bir değerlendirmeye** imkân sağlamaktadır.

IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)

- * Bir **izleme çalışmasıdır**.
- * **IEA** tarafından geliştirilmektedir.
- * **5 (beş) yıllık periyotlarla** gerçekleştirilir, bir izleme çalışmasıdır.

TÜRKİYE

- * Uzun süredir hem **PISA**'ya hem de **TIMSS**'e **katılım göstermektedir**.
- * **Uzun bir aradan sonra 2021**'de **tekrar PIRLS**'e katıldı.
=> Ancak bu uygulamanın **sonuçları 2022** yılının sonunda **açıklanacaktır**.

PISA KAPSAMI VE SONUÇLARI

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

- * **Ekonomik kalkınmanın** ve **sürdürülebilirliğinin sağlanmasındaki**
- **En önemli kaynak olan beşerî sermayeyi üreten faktör**dür.
- * **Eğitimi konumlandırır**.
- * **PISA** çalışmasını **gerçekleştirmektedir**.

- * Eğitimin, **ekonomik kalkınma üzerinde** belirleyici rolü vardır.

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

- * **Eğitim niteliğini** detaylı olarak ele alır.
- * **3 (üç) yıllık periyotlarla** uygulanır.

En Güncel PISA Uygulaması:

- * **2018 döngüsüne 79 ülke / ekonomi** katılmıştır.
- * Farklı dinamiklere sahip **eğitim sistemleri** olan **ülkeler** katılmaktadır.

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

- * **15** yaş grubunu **hedef grup** olarak almaktadır.
- * **Bunun nedeni** (Birçok Avrupa ve OECD ülkesinde)
- **15** yaşa tekabül eden dönem ortaokulun sonuna denk gelmektedir.
- **Bu dönemde zorunlu eğitimin** tamamlanmaktadır.

PISA

- * **Zorunlu eğitim dönemini bitiren** öğrencilerin
- **Henüz iş gücü piyasasına katılmadan** ya da **eğitimlerine devam etmeden**
=> **Matematik, fen** ve **okuma becerileri** alanlarında yeterli bilgisi verir.

PISA

- * **2000** yılından **bu yana uygulanmaktadır**.
- * Her **üç yıllık döngüde** bir alana **ağırlık verilmektedir**.
- * **2000** yılında ağırlıklı alan **okuma becerileri** iken
2003 yılında **matematik okuryazarlığı**
2006 yılında **fen okuryazarlığı**
2018 yılında **tekrar okuma becerileri** olacak şekilde
=> **Çapraz bir modelleme** kullanılmaktadır.

- * Her döngüde **bir alana ağırlık verilmeyle beraber**
* **Matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı** ve **okuma becerileri**
=> **Alanlarının hepsine dair ölçme yapılmaktadır**.

- * **Ekonomik** ve **kalkınma** alanındaki **dinamiklerin** günümüzde **sıkça değişmesi**
- Eğitim **sistemlerine** ve **ülkelere** daha sık **geri bildirim** ihtiyacını doğurdu.
- **OECD** de daha sık **geri bildirim** vermek için
=> **PISA** uygulamalarının **üç yılda bir yürütüldüğünü** ifade etmektedir.

PISA 2018

- * **79** ülkeden **600** binden fazla öğrenciye **dair veriler kullanılmıştır**.
- * Ülkelere **dair karşılaştırmalı çıkarımlar** sağlamaktadır.
- * **Türkiye** **örnekleme incelendiğinde**
- **15 yaş** grubunda -> Kısım 8. sınıf (ortaokul son) öğrencilerimiz var.
-> Yoğun olarak 9 ve 10. sınıf öğrencilerimiz görülmektedir.

- Okul türlerine göre dağılım incelendiğinde**
- Öğrencilerimizin %44'ün -> **Anadolu lisesi**
%31'i -> **Mesleki ve teknik Anadolu lisesi**
%14'ü -> **Anadolu imam hatip lisesinde** eğitim görmektedir.

- * **Bu dağılım ülkemizdeki lise türlerindeki öğrenci dağılımıyla** benzerdir.

Örnekleme seçimi

- * Yedi coğrafi bölgeye göre **değil**
* Türkiye'nin sosyoekonomik farklılıklarını da dikkate alan
=> **12 bölgeden** oluşan **İBBS Düzey-1** istatistiksel örnekleme sistemine göre.

Bu örnekleme sürecinde

- * **Bölgesel öğrenci yoğunlukları** dikkate alınmakta
- Daha **büyük** illerimizin olduğu bölgeler **daha fazla öğrenciyle**
- Daha **küçük** olan yerler ise **daha az öğrenciyle** temsil edilmektedir.

GÜNÜMÜZDE EN YOĞUN KATILIM GÖSTERİLEN ÇALIŞMALAR

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

PISA, OECD'nin geliştirdiği ve **3 yıllık periyotlarla** uygulanan izleme çalışması.

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

- * Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu bir **örgüttür**.
- * **Temel amacı**
* Tüm üye ülkeler arasındaki
- **Ekonomik iş birliklerini** ve **kalkınmayı destekleyecek programlar** oluşturup
=> **Birlikte kalkınmayı** sağlamaktır.

OECD eğitimi => Araç olarak görmektedir.

- **Ekonomik kalkınmaya katkı sunan**
- **Çağdaş vatandaşlık becerilerine sahip insan kaynağının geliştirilmesinde**
=> **En önemli araç...**

IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

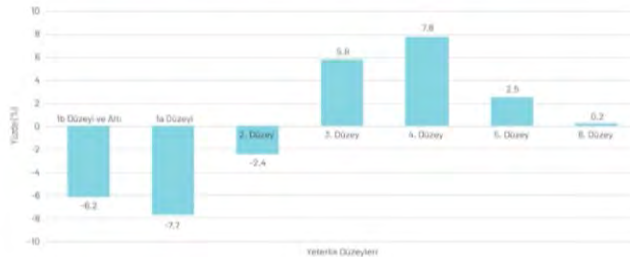
- * Bir diğer **izleme çalışmasıdır**.
- * **IEA** tarafından **geliştirilmektedir**.
- * **4 (dört) yıllık periyotlarla** uygulanmaktadır.

Ortalama Puanlardaki Değişim

Yeterlik Düzeylerindeki Değişim

PISA 2018 İLE PISA 2015 UYGULAMALARI ARASINDA TÜRKİYE'DE OKUMA BECERİLERİ ALANI YETERLİK DÜZEYLERİNDEKİ ÖĞRENCİ ORANLARININ DEĞİŞİMİ

Şekil 1. Okuma becerisi ortalama puanlarındaki ve yeterlik düzeylerindeki değişim

* Şekil 1'de görüldüğü gibi **Türkiye**

- * **PISA 2003** yılından bu yana **katılım göstermekte okuma puanları**:
=> **2003** senesinde → **441** olan okuma puanı (genel bir artış eğilimi ile)
2018 senesinde → **466** puana ulaşmıştır.
- => **2003'ten 2012'ye** kadar **kesintisiz bir artış**
- => **2015 döngüsünde bir düşüş**
- => **2018 döngüsünde tekrar artış** vardır.

PISA'nın en önemli çıktılarından bir tanesi

- * Öğrencilerin **hangi yeterlik düzeyinde olduğuna dair veriler sunmasıdır.**
- * **Yeterlik düzeyleri son derece önemlidir:**
=> **Her bir yeterlik** öğrencinin
- O alanda ne yapıp ne yapmadığına
- Hangi davranışları gösterip davranışları gösteremediğine dair
=> **Somut açıklamalar** yapmaktadır.

Örneğin **en üst düzeye yeterliği** olan **6. düzeydeki** bir öğrenci

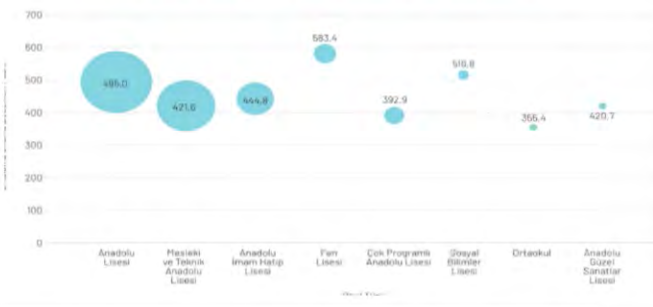
- * **Çok karmaşık metinleri rahatlıkla okuyabilmekte, anlamlandırabilmekte**
- * Metin içerisindeki **dinamiklerin farkına varıp bunları ilişkilendirebilmekte**
- * Farklı metinlerdeki **örtülü anlamları** fark edebilmektedir.

2015'ten 2018'e puan seviyesindeki artışın **en memnun edici yanı**

- **En düşük yeterlik düzeyleri olan 1-b, 1-a ile**
- Kısım **2. yeterlik düzeylerindeki** öğrenci oranları => **Azalmış**
- => **Daha üst yeterlik düzeylerindeki öğrenci oranlarımızın => artmasıdır.**

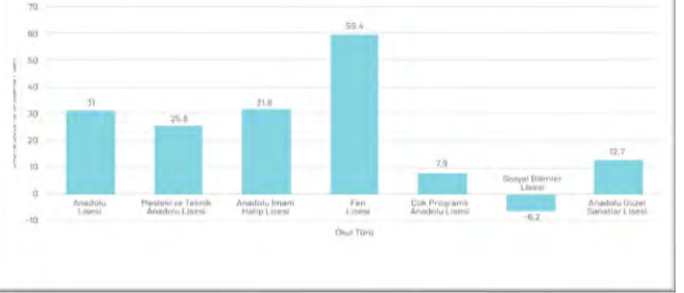
Okul Türlerine Göre Puan Ortalamaları

PISA 2018 OKUMA BECERİLERİ PERFORMANSLARININ OKUL TÜRÜNE GÖRE DEĞİŞİMİ**

Önceki Döngü ile Performans Farkı

PISA 2018 İLE PISA 2015 UYGULAMALARI ARASINDA OKUL TÜRLERİNE GÖRE OKUMA BECERİLERİ ORTALAMA PUAN DEĞİŞİMLERİ

Şekil 2. Okul türlerine göre okuma becerisi puan ortalamaları ve performans farkları

Okul türleri okuma becerisi puan ortalamalarının **farklılıkları**

- Şekil 2'de görüldüğü gibi **en başarılı okul türünün olan**
Fen lisesi → **583** puan ile **OECD** genel ortalamasının da oldukça **üzerindedir.**
- * Şekil 2'nin sol tarafında bulunan dairelerin büyüklüğü
=> **Öğrenci sayısının büyüklüğünü** temsil etmektedir.
- => O yüzden en büyük daireler
Anadolu Lisesi, mesleki ve tek. Anadolu ve Anadolu İHL verileridir.

Performans açısından

- * **Fen liselerini** → **Sosyal bilimler liseleri** takip etmektedir.
- * **Okullarımız arasında başarı farkları** bulunmakla beraber
- * **Bakanlığımız okullar arasındaki**
=> **Başarı farklarını en aza indirmek adına** önemli adımlar atmaktadır.

* Burada bir diğer önemli gösterge de

- * **Geçen yıllara kıyasla okullar arasındaki başarı farkının**
=> **Kısmen azalmış olmasıdır.**

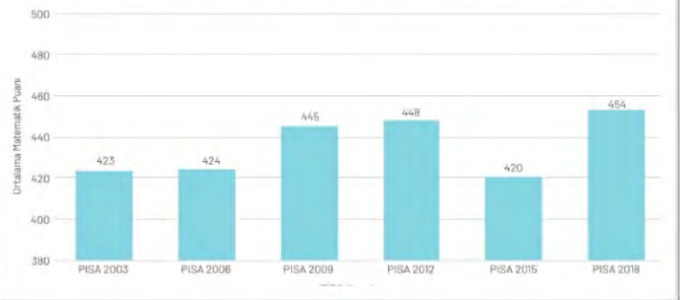
* Elbette bu farkın daha da azalması hedeflenmektedir.

* **2015'ten 2018'e performans artışı** ve yeterlik düzeylerindeki iyileşme
- (Sosyal bilimler liseleri dışında) **tüm okul türlerimizde gözlenmiştir.**

* Örneğin **2018'de fen lisesi öğrencilerinin ortalaması 583** puan olup
=> **2015 PISA uygulamasından 59 puan daha yüksektir.**

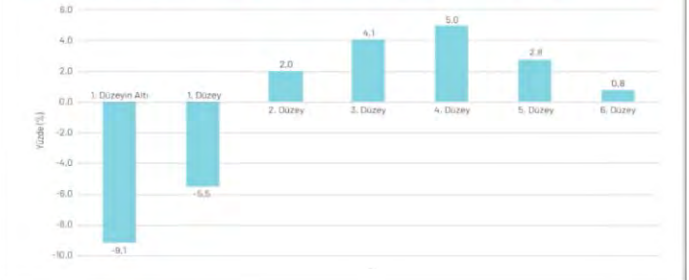
Ortalama Puanlardaki Değişim

PISA 2003 İLE PISA 2018 UYGULAMALARI ARASINDA TÜRKİYE'NİN MATEMATİK PERFORMANSINDAKİ DEĞİŞİM

Yeterlik Düzeylerindeki Değişim

PISA 2018 İLE PISA 2015 UYGULAMALARI ARASINDA TÜRKİYE'DE MATEMATİK ALANI YETERLİK DÜZEYLERİNDEKİ ÖĞRENCİ ORANLARININ DEĞİŞİMİ

Şekil 3. Matematik okuryazarlığı ortalama puanlarındaki ve yeterlik düzeylerindeki değişim

Matematik okuryazarlığına geldiğimizde

* Şekil 3'te görüldüğü gibi 2003 yılında **423** puanla **başlayan Türkiye'nin** (15 yıllık çalışmalarla) **=> Ortalama matematik okuryazarlık puanı -> 454** puana çıkmıştır.(2018)

* Okuma becerisinde olduğu gibi **matematik okuryazarlığında** da

- OECD ortalamasının **kısmen altında bulunmakla birlikte**
=> **1. düzey** ve bu düzeyin altındaki öğrenci oranları **-> Azalırken**
=> Yüksek performanslı **3, 4 ve 5. düzeydeki** öğrenci oranları **-> artmıştır.**

* Okuma becerisine benzer olarak **matematik okuryazarlığı başarısında** da

=> **Fen liselerini**
Sosyal bilimler, Anadolu, mesleki ve teknik Anadolu ve Anad. İHL takip etmekte.

* Fen liseleri **Matematikte**

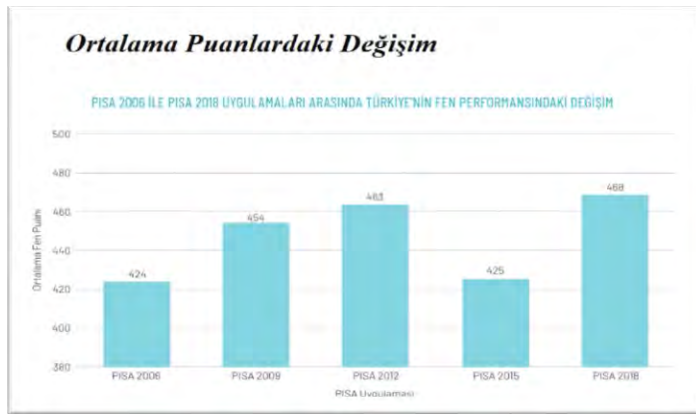
=> OECD ortalamasından **çok daha yüksek performans göstermektedir.**

* Okullarımız arasında başarı farkını **en az indirmek için**

=> Diğer projelerle birlikte **matematik seferberliği** gibi **somut adımlar** atılmaktadır.

* Çok programlı Anadolu Lisesi ve sosyal bilimler liselerinde

* Kısmi **puan düşüşü** bulunmakla birlikte
=> **Diğer tüm okul türlerinde** önemli **puan artışları** gözlenmiştir.

Şekil 4. Fen okuryazarlığı ortalama puanlarındaki ve yeterlik düzeylerindeki değişim

* Son olarak **fen okuryazarlığı alanında**

2006'da Türkiye, **424** puanla başladığı süreçteki performansını 2012'ye kadar **-> Önemli ölçüde artırmış**
2018'de de **artırmaya devam ederek en üst düzeye ulaştırmıştır.**

* **Birinci düzey ve altında bulunan**

* Yaklaşık **%20'lik** öğrenci => Artık daha yüksek düzeylerde **yer almaktadır.**
=> Bu durum **43** puanlık **artışın sonucudur.**

* **En başarılı iki okul türü olan fen ve sosyal bilimler liselerini**

-> **Anadolu, mesleki ve teknik Anadolu** ile **Anadolu İHL** takip etmektedir.

* Yine 2018 ile **beraber sosyal bilimler haricindeki tüm liselerde**

=> Önemli **puan artışları** gözlenmiştir.

Özetle Türkiye

* **Matematik ve fen okuryazarlığında**

- Son 15 yılda, katıldığı tüm **PISA** uygulamalarından
=> **En yüksek ortalama puana** ulaşmış
=> **Okuma becerilerinde** ise performansını **önemli ölçüde artırmıştır.**

* Elbette **hedef**

=> **OECD** ortalamasına ulaşmak ve
=> **OECD** ortalamasını **geçmektir**
(Öğrencilerimizin puanlarını artırmış olması **olumlu bir gelişmedir.**)

TIMSS KAPSAMI VE SONUÇLARI

IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

TIMSS (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

* IEA tarafından **dörder yıllık döngüler** şeklinde gerçekleştirilmektedir.

PISA İLE TIMSS ARASINDAKİ EN TEMEL FARK?

* **PISA'da zorunlu eğitim dönemini** tamamlayan öğrencilerin

=> **Uygulamaya dönük okuryazarlık becerilerinin** seviyesini **değerlendirirken**

* **TIMSS'te eğitim programı ile ilişkili beceriler değerlendirilir.**

TIMSS'te 4 ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin

- **Eğitim prog.dan beklenen özelliklere** hangi düzeyde sahip olduklarına dair

=> **Matematik ve fen alanlarında ayrı ayrı uygulamalar yapılmakta** ve

=> Öğrencilerin **okul başarısına dair daha doğrudan çıktılar** elde edilmektedir.

TIMSS, ilk defa 1995 yılında **uygulanmaya başlanmıştır.**

=> **2019'da araştırmanın yedinci döngüsü** tamamlanmıştır.

Türkiye TIMSS'e 1999 yılında **ilk defa 8. sınıf** düzeyinde **katılım gösterdi.**

=> **2011** yılından bu yana **son üç döngüye 8. sınıf ve 4. sınıf** düzeyinde katıldı.

TIMSS'in son döngüsü olan 2019 döngüsünde tüm dünyadan:

=> **580.000** öğrenci, **310.000** veli, **19.000** yönetici ve **52.000** öğretmenden **veri toplanmıştır.**

* Araştırmanın **yedinci döngüsü** toplam **64** katılımcı **ülkeyle gerçekleştirildi.**

PISA çalışmasıyla **son derece yakın** istatistikler elde edilmiştir.

TIMSS Uygulama Süreci ve Hazırlıklar:

* **TIMSS 2019** uygulaması için **2016** yılında **hazırlıklara** başlandı.

* **Şekil 5'te bir TIMSS döngüsünün uygulama öncesi ve sonrasında**

-> **Yapılan işlemler ve hazırlıklar yıl bazında verilmiştir.**

Şekil 5. Bir TIMSS döngüsünün hikâyesi

* **Şekil 5'te de görüldüğü gibi her uygulama döngüsünde**

* **Uygulama öncesi ve sonrasında yapılan işlemler**

Kendi içerisinde **birbirini besleyen süreçler** içermektedir.

TIMSS'te tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır:

=> **Türkiye'deki tüm okulların listesi uluslararası merkeze** gönderilir.

=> Bu merkez **4 ve 8. sınıf düzeyi** için önce okulları **tesadüfen seçer.**

=> Burada **PISA'da** da kullanılan **İBB-düzey-1 bölgeleri kullanılır.**

=> **Ardından seçilen okullar içerisinde tesadüfi şubeler** seçilir.

=> **Örnekleme seçim süreci tamamen bağımsız ve yansız bir şekilde**

- **Uluslararası merkez** tarafından gerçekleştirilir.

TIMSS Uygulama Süreci

=> Öğrenciler **matematik** veya **fen testi** ile başlar.

- Sınav yaklaşık **36-45** dakika sürer. -> **15-30** dakika arası **mola** verilir.

=> Diğer test **tamamlandıktan sonra 5-15** dakikalık bir **anket** uygulaması yapılır.

=> **TIMSS asıl uygulaması -> Yaklaşık yarım gün içerisinde tamamlanır**

Millî Eğitim Bakanlığının

* **2017** yılında aldığı **kararla Türkiye 2019'da ilk defa**

=> **4. sınıf** düzeyindeki uygulamaya **5. sınıf** örnekleme ile **katılmıştır.**

NEDEN 5. SINIF ÖRNEKLEMİ EKLENDİ?**Sebepten**

Birçok katılımcı ülkede -> Okul öncesi eğitim zorunlu eğitime dâhildi ya da

- **Okul öncesi eğitim katılım oranları -> Çok yüksekti.**

* **Ülkemizdeki 4. sınıf** öğrencilerinin (Genel ortalamaya göre)

=> **Yaş ortalaması -> Biraz düşük kalmaktaydı.**

Sebepten

* Oluşturulan değerlendirme çerçevesi **Türkiye'nin 5. sınıf** eğitim programı ile

=> **Daha uyumludur.**

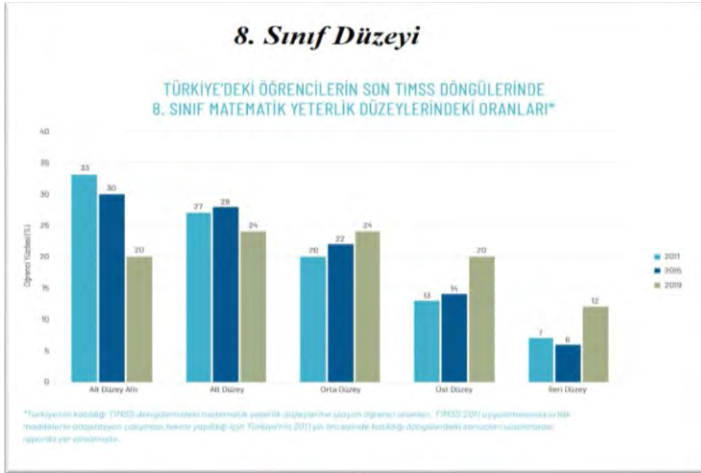
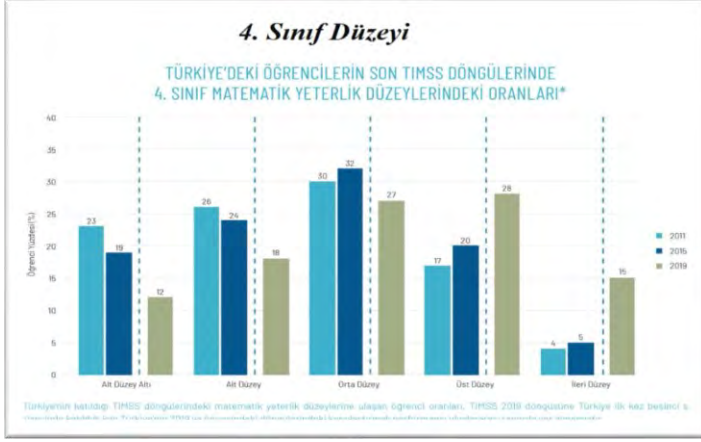
(Türkiye diğer bazı ülkelerle beraber **5. sınıf** örnekleme ile katılma kararı almıştır.)

- * 2011'de Türkiye
- 4. sınıf düzeyinde matematik alanında → 469 puan olan ortalamasını
- 2015'te → 483 puana ve son döngüde → 523 puana çıkarmıştır.

Türkiye

- * 4. sınıf seviyesinde uygulamaya ilk defa 2011'de katılmaya başladığı için
- => Daha önceki döngülere dair bir sonuç bulunmamaktadır.
- => 8. sınıf matematikte 429 puanla başlayan süreç → 496 puana kadar çıkmıştır.

TIMSS'te 500 puan önemli bir ölçütü temsil eder.
→ Bir uygulamadan diğerine aynı beceriyi ifade eder.
=> Türkiye ilk defa 4. sınıf seviyesinde 500 puanı aşmıştır.

Şekil 6. Matematik yeterlik düzeyleri oranları

- * Şekil 6'da görüldüğü gibi matematik yeterlik düzeyleri (4. sınıflar için)
- 2011'de → Öğrencilerimizin %4'ü
- 2015'te → Öğrencilerimizin %5'i %5'i ileri düzey yeterliğe sahipken
- 2019'da → Son uygulamada %15'e çıkmıştır.

- * 2011'de %7, 2015'te %6 olan ileri düzeydeki öğrenci oranlarımız
- => Son uygulamada (2019) %12'ye çıkmıştır.

- * Alt düzey altı öğrencilerimizin oranı
- 4. sınıfta %23'ten → %12'ye
- 8. sınıf düzeyinde %33'ten → %20'ye düşmüştür. (Düşme başarıyı gösterir!)

Fen bilimlerinde de çok benzer bir artış var.
=> Bu artış özellikle 2019'da 4. sınıfta 463 puandan → 526 puana ulaştı.
=> Puan artışı özellikle 2019 uygulamasında ivme kazandı.

1999'da 433 ile başlayan ortalama puan
=> Bugün 500 ortalama ölçek noktasını da geçip → 515 puana ulaştı.

Bu anlamda PISA'ya benzer şekilde TIMSS sonuçlarımızda da
* Hem 4 hem de 8. sınıfta
=> Matematik ve fen alanlarında önemli iyileşmeler söz konusudur.

Fen bilimleri alanında yeterlik dağılımları incelendiğinde
* İleri düzey seviyesindeki öğrenci oranları
=> 2011'de → %3'e, 2015'te → %4'e ve 2019'da (son) → %12'ye çıkmıştır.
* 8. Sınıf düzeyinde ise %8'den → %13'e çıkmıştır.

Alt düzeyin altında kalan öğrenci oranları ise
* 2014'te 4. sınıf düzeyinde %24'ten → %18'e
En son (2019) uygulamada → %10'a kadar düşmüştür.

- 8. sınıfta ise 2011'de %21'den → 2015'te %17'ye ve
- => En son (2019) uygulamada da → %12'ye düşmüştür.

Bu Sonuçlar Değerlendirildiğinde

- * Alt düzeylerdeki öğrenci oranlarımızın
- => Önemli ölçüde düştüğünü göstermesi açısından son derece önemlidir.

PISA'da önemli ölçüde puanlarımız artmış olmakla birlikte

* OECD ortalamasına => Henüz ulaşamadık. Ama

* TIMSS'in eğitim programıyla daha ilişkili olması sebebiyle

* Müfredata dayalı değerlendirmelerde

=> Öğrencilerimiz daha yüksek performans göstermektedir.

* Bununla birlikte daha üst düzey bilişsel becerilerde
(İş gücü piyasasının talep ettiği daha karmaşık becerilerde)

=> Öğrencilerimizin gelişim göstermeleri beklenen daha fazla alan vardır.

PIRLS

* PIRLS de → IEA tarafından uygulanmaktadır.

* Okuma boyutunu içerir.

=> Bu yönüyle TIMSS'i tamamlar nitelikte bir çalışmadır.

Türkiye PIRLS'e ilk defa → 2001 yılında katılmıştır.

=> 20 yıllık bir aradan sonra alınan kararlar → 2021'de tekrar dâhil oldu.

=> Bu uygulamaya ilişkin sonuçlar → 2022'nin sonunda açıklanacaktır.

Türkiye'nin PIRLS'e Katılmasının Avantajları Nelerdir?

1. Avantaj:

* PIRLS öğrencilerimizin

- Okuma becerilerine ve okuma düzeylerine dair önemli çıktılar sağlar.

2. Avantaj:

* Her iki çalışmaya katılan ülkelerin sonuçları (PIRLS ve TIMSS)

=> İlişkilendirilebilmektedir.

OECD SOSYAL VE DUYGUSAL BECERİLER ARAŞTIRMASI

* Yapılan eğitim izleme araştırmaları bağlamsal birçok bilgiye veri sunar.

* Ülkelerin sadece akademik performansını değil

- Ülkelerdeki öğrenci başarılarıyla ilişkili birçok faktör hakkında bilgi sağlar.

* Sosyal ve duygusal becerileriyle ilgili de birçok bilgi elde edilmektedir.
(Ama bu özellikler bu çalışmaların yalnızca bir boyutunu oluşturur)

* Tüm dünyada sosyal ve duygusal becerilerin önemi ile birlikte

* OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı

=> 2017 yılında yeni bir araştırma başlatmıştır.

* Türkiye de İstanbul ile => Bu çalışmaya katılmıştır.

Bu Çalışma Neden Önemlidir ve Nasıl Bir Fark Oluşturmaktadır?
(OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı 2017 Araştırması)

1. Sebep:

* Tümünle Sosyal ve duygusal beceriler dikkate alınıyor.

=> Bu diğer tüm izleme araştırmalarından en önemli farkıdır.

2. Sebep:

* 10 ve 15 yaş grupları ayrı ayrı ele alınmaktadır.

* Duyuşsal, sosyal ve duygusal özellikler yaşa bağli olarak (Özellikle de ergenlik)

- Önemli değişimler gösterebilmektedir.

* Ergenlik sürecini de içerecek şekilde iki ayrı yaş düzeyinin dikkate alınması
=> Bu becerilerin nasıl değiştiği hakkında önemli çıkarımlar sağlamaktadır.

3. Sebep:

* Ölçümler, dünyanın farklı bölgelerinde kabul gören

* 5 (Beş) faktörlü kurama dayalı olarak (Big five modeli) yapılmaktadır.

=> Bu beş faktörlü model, Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Büyük Beşli Sosyal ve Duygusal Beceriler Modeli

Beş Faktörlü Modeli Oluşturan Ana Alanlar ve Bu Alanları Oluşturan Alanlar:

- 1) **Açık Fikirlilik**
A) Yaratıcılık B) Hoşgörü C) Merak
- 2) **İş Birliği**
A) Empati B) İş Birliği C) Güven
- 3) **Duygu Düzenleme**
A) İyimsenlik B) Strese Dayanıklılık C) Duygu Düzenleme
- 4) **Görev Performansı**
A) Sebat B) Öz Denetim C) Sorumluluk
- 5) **Başkalarıyla Etkileşimde Olma**
A) Sosyalilik B) Girişkenlik C) Enerji

* Her bir alanı oluşturan alanlar **ilişkide** ve **temelde**

- Hepsi kendi içerisinde **sosyal dayanağı olan**
- **Sosyal beceri** olarak **tanımlanan** özelliklerdir.

* Bir de **birleşik beceriler** vardır.

- **Beş Faktörlü Modele** dâhil **değildir**. (Ama onunla **ilişkilidir**)
- **Sosyal beceriler** açısından önemli görülen iki ayrı becerisi vardır:
a) Başarma Motivasyonu b) Öz Yeterlik Algısı

Bu Çalışma Neden Önemlidir ve Nasıl Bir Fark Oluşturmaktadır? (DEVAM)
(OECD, tamamen **sosyal** ve **duygusal beceriler** odaklı 2017 Araştırması)

4. Sebep:

- * **Veri çeşitlemesinin** kullanılmasıdır.
- * Veri çeşitlemesinde aynı **sorular** üzerinden
- Hem **öğrenci** hem **öğretmen** hem de **velilerinden** bilgi **toplanır**.
=> Bu **tüm verilerin birleştirilerek sonuçların daha güvenilir** hâle gelmesidir.

Veri Çeşitlemesi Kullanılmasının Sebebi?

- * **Utangaçlık** ya da **kendine güven** gibi **duygusal becerilere ilişkin soruları**
* Öğrencilerin
Oldukları gibi değil **olmak istedikleri** şekilde cevaplandırma eğilimlerinin
=> **Önüme geçebilmek** ve
=> **Daha gerçekçi sonuçlara ulaşabilmek**.
- * Diğer ifadeyle öğrencilerin olduklarından
Daha öz güvenli veya **daha az utangaçmış gibi** göstermelerinin
=> **Önüme geçebilmek**

OECD, Tamamen Sosyal ve Duygusal Beceriler Odaklı 2017 Araştırması Çalışmasına Katılan Ülkeler ve Şehirler

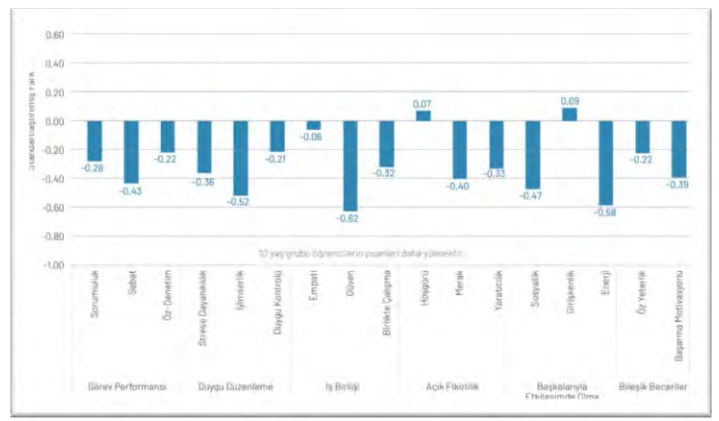
- 1) Kanada (Ottawa)
- 2) ABD (Houston)
- 3) Kolombiya (Manizales ve Bogota)
- 4) Portekiz (Sintra)
- 5) Finlandiya (Helsinki)
- 6) Türkiye (İstanbul)
- 7) Rusya Federasyonu (Moskova)
- 8) Güney Kore (Daegu)
- 9) Çin Halk Cumhuriyeti (Suzhou)

- * Sonuç olarak
- Farklı ülkelerin katılımıyla ortaya çıkan **kültürel çeşitlilik** son derece önemlidir.
=> çünkü

Kültürel özelliklerle sosyal ve duygusal özellikler yakın ilişkilidir.

- * Çalışmaya **Türkiye**
=> **10 yaş grubundan** → Yaklaşık **2.700**
=> **15 yaş grubundan** → Yaklaşık **3.200** öğrenci ile katılmıştır.

* **Türkiye'nin bulguları genel bulgularla benzerlik göstermektedir.**

Şekil 8. Yaş düzeylerine göre sosyal ve duygusal beceriler

* Şekil 8'de görüldüğü gibi **çalışmanın enteresan sonuçlarından biri**

- * **10 yaş grubunun sosyal ve duygusal beceri puanlarının**
=> **15 yaş grubundan** → **daha yüksek** olmasıdır.

* Şekilde

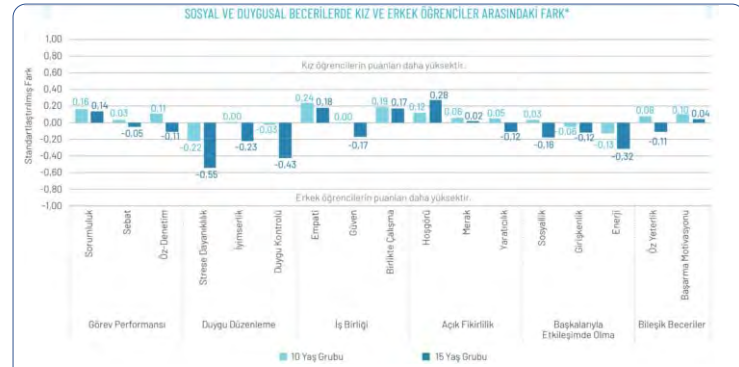
- **Üst tarafa doğru çizgiler** → **15 yaş gr. puanlarının yüksek olduğunu**
- **Aşağıya doğru çizgiler** → **10 yaş gr. sosyal ve duygusal beceri puanlarının**
=> **Daha yüksek olduğunu** ifade etmektedir.

* Buna göre **neredeyse tüm becerilerde**

- => **10 yaş grubu 15 yaş grubundan** → **Daha yüksek puanlara sahiptir.**

* **15 yaş grubunda** (Ergenliğin etkilerinin yoğun görüldüğü düşünüldüğünde)

- * **Sosyal ve duygusal beceriler** üzerinde
=> **10 yaştan 15 yaşa geçerken önemli bir düşüş** olduğu görülüyor.

Şekil 9. Cinsiyete göre sosyal ve duygusal beceriler

* Şekil 9'da görüldüğü gibi **cinsiyete göre** bu **sosyal ve duygusal becerilerin**

- **Nasıl değiştiği incelendiğinde**
=> **Sosyal ve duygusal becerilerin önemli farklılıklar gösterdiği** görülür:

* **Strese dayanıklılık, duygu kontrolü ve enerji** gibi bazı özelliklerde

- => **Erkek öğrencilerin puanları** → **Yüksek**

* **Sorumluluk, empati, birlikte çalışma, hoşgörü ve merak** gibi becerilerde

- => **Kız öğrencilerin puanları** → **Yüksek**

* **Açık mavi** ile gösterilen çizgiler → **10 yaş**

- Daha koyu renktekiler** ise → **15 yaş** ifade etmektedir.

* **10 yaştan 15 yaşa geçişte yön değiştiren** bazı özellikler var:

- => **Öz denetim puanı** → **10 yaş grubundaki kızlarda (Daha yüksek)**
→ **15 yaş grubundaki erkeklerde (Daha yüksek)**

* **Benzer durum öz yeterlik puanı** için de geçerlidir.

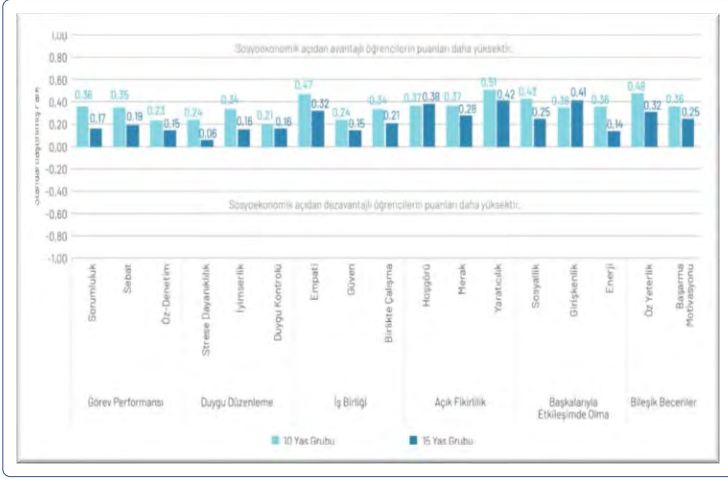
* **Başarma motivasyonu** ise

- => Her iki yaş düzeyinde de → **Kız öğrenciler daha yüksek puana sahiptir.**

ÖZETLE ÇIKARMAMIZ GEREKEN EN ÖNEMLİ SONUÇ

* **Sosyal ve duygusal beceriler anlamında**

- * **Kız ve erkek öğrenciler önemli farklılıklara sahiptir.**
=> **Bu becerileri geliştirmeye dönük** her türlü müdahalede
=> **Cinsiyetler arası farkların dikkate alınması gerekliliğidir.**

Şekil 10. Sosyoekonomik düzeye göre sosyal ve duygusal beceriler

* Önceki çalışmalar sosyoekonomik düzeyin
=> Öğrenciler açısından son derece belirleyici olduğunu göstermiştir.

* Sosyoekonomik düzey
* Ailenin sahip olduğu eğitim düzeyi ve gelirden
* Öğrencinin evde sahip olduğu
- Eğitim imkânlarına / okuma imkânlarına hatta fiziksel imkânlarla kadar
=> Her türlü eğitim ve imkânla dayalı fırsatı kendi içinde barındıran yapıdır.
(Fiziksel imkânlar : Kendine ait odası / internet bağlantısı...)

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler
- Toplumda ve eğitimde birçok konuda daha avantajlıdır.

* Şekil 10'da da görüldüğü gibi sosyoekonomik açıdan avantajlı öğrenciler
=> Daha yüksek sosyal ve duygusal beceri puanlarına sahiptir.

* Ölçülen bütün özelliklerde sosyoekonomik açıdan avantajlı öğrenciler
=> Daha yüksek puanlar almıştır.
=> Özellikle yaratıcılık, empati, öz yeterlik becerilerinde puanları daha yüksektir.

* Bu durum sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin
=> Sosyal ve duygusal açıdan daha fazla desteklenmesi gerektiğini göstermiştir.

* Sosyal ve duygusal beceriler bağlamında
- Bireyin öz yeterliğini geliştirmek
- Her türlü konuda onu daha yeterli hissettirmek
- Kendine yönelik yeterlik inancını artırmak önemlidir. (ama)

Ama bunlar akademik başarı ile ne kadar ilişkilidir?

* Burada iki özellik ön plana çıkıyor:
1. özellik -> Merak
- Merak, hem okuma hem de matematik becerileriyle anlamlı bir ilişkisi vardır.
2. özellik -> Sebat
- Aynı konu üzerinde öğrenene kadar sabırla çalışmaktır.
=> Bu iki özellik 10 yaş gr. da akademik başarıyla doğrudan ilişkilidir.

* 15 yaş grubu incelenecek olursa (Merak ve sebat ek olarak)
- Kendini güvende hissetme
- Sorumluluk bilincine sahip olma ve
- Yaratıcılık özelliği de
=> Farklı başarı göstergeleri ile ilişkili olduğu görülür.

* Bu becerilerin desteklenmesi
- Akademik başarıyı da yükseltme potansiyeline sahiptir.

Bu becerilerini geliştirmek için neler yapılabilir?

* Çalışmalar, spor etkinliklerine katılmanın yaratıcılık ve merak puanlarını
=> Önemli ölçüde artırdığını göstermektedir:

* Müfredat dışı spor aktivitelerine katılan öğrencilerin katılmayanlara göre
- Yaratıcılık puanları -> %17 ile %16 arasında "Daha yüksek"
- Merak puanları da %10 ile %15 arasında yaşa göre "Daha yüksek"

* İstanbul'da da bu oranlar uluslararası ortalamadan "Daha yüksek"

* Sanat etkinlikleri de
-> Öğrencilerin merak ve yaratıcılık becerilerine önemli katkı sağlar.

* Sanat etkinliklerine katılan öğrencilerin
- Yaratıcılık puanları -> %23 ile %30 arasında
- Merak puanları ise -> yaklaşık %15 "Daha yüksek"

* Müfredat dışı sanat ve spor etkinliklerini desteklemek
=> Akademik becerileri ile ilişkili olan sosyal ve duygusal becerilerini artırır.

* Okul iklimi ile ilgili çıktılar ise
- Rekabetçi okul iklimi, veli beklentileri ve öğretmen beklentilerini kapsar.

* Akademik çalışmalardan ve öğrencilerden beklenti arttıkça
=> Akademik performansları ve kendi öz yeterlik algıları da artar.

* Veli beklentileri ve öğretmen beklentileri arttıkça
=> Öğrencinin psikolojik iyilik hâli ve sınav kaygısı da artmaktadır.
Ancak
=> Bir taraftan psikolojik kaygıları ve yaşam doyumları kısmen artmaktadır.

* Rekabetçi okul iklimi ve okul içi rekabeti destekleyen politikalar arttıkça
=> Özellikle psikolojik iyilik hâlinde önemli eksikler oluşmaktadır.

* İstanbul, yaşam doyumu açısından -> 10 yaş grubunda
=> Uluslararası ortalamaya oldukça yakındır.
* Ama 15 yaş grubunda -> Uluslararası ortalamanın altındadır.

* Tüm katılımcı şehirlerde 10 yaştan 15 yaşa gelindiğinde
=> Öğrencilerin yaşam doyumu azalmaktadır.

* Bu nedenle
- Öğrencilere yaşam doyumu sağlayacak
- Onları kabul edecek olumlu okul iklimi oluşturmak son derece önemlidir.

* Okullarımızda zorbalığa maruz kalma
=> Büyük oranda öğretmen ve öğrenci ilişkisi bağlamında çözülebilmektedir.
- Öğretmen ve öğrenci ilişkisi arttıkça
- Daha etkileşimli hâle geldikçe
=> Zorbalığa maruz kalma durumu azalmaktadır.
=> Okula aidiyet de artmaktadır.

* İstanbul, katılımcı şehirler arasında
=> Öğrencileri okula aidiyet oranı yüksek şehirlerden biridir.

ABİDE (Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi)

* Ulusal izleme çalışmaları kapsamında üst düzey bilişsel becerilere
=> Öğrencilerimizin ne kadar sahip olduklarını incelenmektedir.

TMF-ÖBA (Türkçe-Matematik-Fen Öğrenci Başarı İzleme Araştırması)

* Öğrencilerimizin eğitim programına bağlı
=> Kazanımlara ulaşma düzeylerini belirlemek üzere yapılmaktadır.

Son olarak

2019 yılında ilk defa tamamen bilgisayar ortamında gerçekleştirilen

* Dört temel becerinin hepsini kapsayan
=> Türkçe dil becerilerinin izlenmesi araştırması yapıldı.

Dört temel beceri

1) Okuma 2) Dinleme 3) Yazma 4) Konuşma olmak üzere dört temel becerinin

Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları
(<https://raporlar.meb.gov.tr>)

MODÜL 2 (DEĞERLENDİRME NOTLARI)

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMEİN TEMEL KAVRAMLARI

Sistem	- En az bir hedefi gerçekleştirmek - Uygun ve değişik öğelerden oluşan dirik bir örüntü
Öğeleri	1) Girdi 2) Süreç 3) Çıktı
Eğitim	Bir sistem dir.
Çünkü	1) Gerçekleştirmek istediği hedefleri var. 2) Hedefleri gerçekleştirmek için farklı öğelerden oluşur.

Hedef Çeşitleri	
1) Uzak Hedefler	Devletlerin hedefleridir.
2) Genel Hedefler	Daha işevuruk hedeflerdir. (MEB gibi kurum hedefleri) var.
3) Özel Hedefler	Dersin hedefleridir. (Kazanımları kapsar.)

EĞİTİMİN ÖGELERİ	
1) GİRDİ	Eğitim-öğretim için gerekli her şey <i>Öğrenci, öğretmen, okul, çalışanlar, yönetim, eğitim programı</i>
2) SÜREÇ	-Girdiler, hedefler doğrultusunda bir araya getirilir. -Ders hedeflerini öğrenciye kazandırılan eğitim durumları
3) ÇIKTI	Öğrencilerin sahip olduğu niteliklerdir .
Gözlenmeyen süreçler ve ürün değerlendirilemez!	

Eğitim Sistemi İçin Çıktılar Nedir?	
1) Dar Anlam	Öğrencinin ders sonunda ulaştığı hedef ve kazanımlar
2) Geniş Anlam	- Öğretimin baştan sona kadar sahip olduğu bilgi beceri ve yetkinlik

21. Yüzyıl Değişen Eğitim Paradigması	
İnsan Davranışları	a) Bilişsel b) Duyusal c) Devinimsel (Psikomotor)

Ekonomistler son yıllarda eğitime neden vurgu yapıyor?	
* Paradigma değişimine uygun insan gücü kaynağı nitelikli eğitimle gerçekleşir.	
* Eğitim 1 (bir) birim arttığında => Ekonomik büyüme %0,7 artar.	
- Bu büyümenin yarısı doğrudan eğitimin katkısı iken	
- Diğer yarısı eğitim ve ekonomi arasındaki etkileşimden kaynaklanmakta.	

Uluslararası En Geniş Çaplı Eğitim Araştırmalarını Yapan Örgütler		
1) PISA	2) TIMSS	3) PIRLS
Doğrudan ekonomi veya siyasi-ekonomik politikaların üretirler.		

Dünya Ekonomik Forumuna Göre 2025 Yılında Çalışanların Sahip Olması Gerekli 10 Temel Beceri	
1. Analitik düşünme	6. Eleştirel düşünme ve Analiz
2. Yenilik	7. Yaratıcılık
3. Yaratıcılık	8. Orijinallik
4. Etkin öğrenme ve öğren. stratejileri	9. Liderlik ve sosyal etki
5. Karmaşık problem çözme	10. Teknoloji kullanımı

Dünyanın Eğitimcilerden Beklediği Görev ve Sorumlulukların Etkileri Nelerdir?	
1) Eğitim ve öğretim ortamlarını yeniden tasarlamamıza	
2) Denetleme biçimlerini farklılaştırmamıza neden oldu.	

DEĞERLENDİRMEİN BASAMAKLARI		
a. Ölçme	b. Ölçüt	c. Karar
← Köprü görevi görür →		
“Kerim gıda mühendisliği programına yerleştirilmiştir / yerleştirilememiştir.” “Zeynep dersten geçmiştir / kalmıştır.”		

ÖLÇME, ÖLÇÜT VE DEĞERLENDİRME (KAVRAMSAL TEMELLERİ)	
(1) Ölçme	* Öğrencinin belirli bir özelliğini gözleyerek - O özelliğe sayı, sembol ya da sıfat / kategori adı verme ... “Zeynep yapılan test sonucunda 1. oldu.”
	Fark: * Ölçme farktan doğmuştur. - Fark, bireyler ya da özellikleri arasında olabilir.
(2) Ölçüt	* Ölçülen özellik hakkında - Karar alabilmek ve değerlendirme yapabilmek için - Dayanak alınan referans noktası ya da referans aralığıdır . Referans noktası → “60 alan geçer” ... Referans aralığı → “90-109 arası normal zekâdır”
(3) Değerlendirme	* Bir ölçümü en az bir ölçüte vurarak - Karar verme ve yargıda bulunma işlemidir.
Eğitim sisteminde ölçmesiz denetleme ve kontrol mekanizması işlemez!	

Ölçüt Değişirse Değerlendirme de Değişir		
a. Ölçme	b. Ölçüt	c. Karar
← Köprü görevi görür →		
Ölçme	Ölçüt	Değerlendirme
Irmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 50 almıştır.	50	Yüksek lisansa başvuru yapabilir.
Irmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 55 almıştır.	55	Doktora başvuru yapamaz.

ÖLÇME TÜRLERİ	
(1) Doğrudan Ölçme	* Özellik doğrudan gözlenerek ölçüm elde edilir. * Genellikle beş duyu organı ile algılanan özellikler “Bir sınıftaki öğrenci sayısı” “Öğrencilerin cinsiyetleri- boyları” “Kalem tutma becerisi- Pas verme becerisi”
(2) Dolaylı Ölçme	* Göstergeyle Ölçme * Bazı özellikler doğrudan gözlenemez! (Dolaylı) “Dört işlem becerisi” “Derse yönelik tutumlar” “Genel muhakeme düzeyleri” ...
(3) Türetilmiş Ölçme	* Özellik kendisinden farklı iki ya da daha fazla özelliğin arasındaki Matematiksel bir bağlantı ... * Dört işlem yardımıyla belirlenir. “Hız (yol / zaman)” “yoğunluk (kütle / hacim)”

ÖLÇÜT TÜRLERİ	
(1) Mutlak Ölçüt	* Grubun özelliklerinden bağımsız olarak belirlenir. * Genellikle ölçme işlemi öncesinde ilan edilir. * Birinin notu, diğeri etkilemez! “Dersten geçme notu 50’dir”, “Doktora için ALES’ten en az 60 almak gerekir”
(2) Bağıl Ölçüt	(Norm Referanslı Ölçüt) * Ölçme grubunun belirli bir özelliğine dayalıdır . * Bağıl ölçüt ancak ölçme işlemi sonrasında belirlenebilir. * Birinin notu, diğeri etkiler! * Rekabetçi bir eğitsel ortam vardır. “Aritmetik ortalamaya denk ve üzerinde puan alan geçer.”

NOTLAR	
Değerlendirme * Mutlak ölçüte göre yapılıyorsa → “ Mutlak değerlendirme ” * Bağıl ölçüte göre yapılıyorsa → “ Bağıl değerlendirme ” adını alır. “Selim fen lisesine yerleştirilmiştir.” → Bağıl değerlendirme “Güzin lisans programları için tercih yapabilecek.” → Mutlak d.	
* Eğitsel kararların verilmesinde mutlak ve bağıl bir arada kullanılabilir. “Yükseköğretim Kurumları Sınavı” “KPSS Ortaöğretim Memur Atamaları” Ortalama => Bağıl < 40 Mutlak ya da Bağıl 60 > Mutlak	
* Öğrenci ile ilgili önemli kararlarda → Mutlak değerlendirme gerekir. “ Tek ders sınavları ” vb.....	
- Başvuran kişi sayısının → çok Alınacak kişi → az olduğunda (Arz-talep dengesizliği olan sınavlarda) → Bağıl değerlendirme zorunlu “ Yerleştirme / atama ” → LGS, YKS, KPSS, TUS vb.	
* Muafiyet sınavlarında → Mutlak değerlendirme yapılması gerekir. “Yabancı dil muafiyet sınavları ” vb.	

AMACA GÖRE DEĞERLENDİRME TÜRLERİ		
Öğrenci başarısına odaklı Değerlendirmeler	(1) Tanıtma ve Yerleştirme (Diyagnostik Değerlendirme)	<u>Şıf içi ölçme ve değerdendirme:</u> * Öğretim sürecinin başında * Hazırlunuluşluluk düzey tespiti... * Amaç not vermek değildir! * “Hazırlunuluşluluk Testi” denir. <u>Okul / kurum geneli ölçme ve değerd.</u> * Öğretim sürecinin başında * Tanıtma - uygun prog. yerleştirme * Niteliklerine uygun gruplar oluşur * Zaman, para - emek tasarrufu sağlar “Muafiyet” ve “seviye tespit sınav.”
	(2) Biçimlendirme ve Yetiştirme (Formatif Değerlendirme)	* Belirli bir konu / ünite vb. sonunda * Davranışların ne kadarını kazandı * Ünite de öğrenme eksiklerini belirle * “İzleme” - “Tarama testi” denir “Notsuz kısa sınavlar (quiz)” “Ünite tarama testleri”
	(3) Değer Biçme (Summatif Değerlendirme)	* Öğretim sürecinin sonunda - Not vermek amacıyla yapılır. * Öğretim sonundaki durum tespitidir. * “Alanda erişti testi” denir. “Bitirme sınavları” “Sertifika sınavları” “Üniversitedeki vize ve finaller”,

Yetenek, ilgi, tutum, kaygı, öğrenme kapasiteleri	(4) Rehberlik Amaçlı	<u>1) ÖZEL EĞİTİM:</u> * Belirli alanlarda özel gereksinimi olan çocuk.. Özel gereksinim kavramında - Zihinsel gerilik - Öğrenme güçlüğü - Otizm - Diğer spesifik gerilik alanları - işleme/görme engel alanları - Üstün zekâlılar * “Sandart testler” – “Ölçüt bağımlı testler” * Testlerin sonuçlarıyla BEP hazırlanır. (Bireysel Eğitim Programları) * Tıbbi ve eğitsel / gelişimsel olarak tanı alırlar. * RAM'lar Eğitsel değerdendirme bağlamında tek yetkili... <u>2) MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİ:</u> * Öğrencilerin alan seçmeleri ve - Bir üst öğretim kurumuna yönlendirilmesinde * Kendi yetenekleri, ilgileri vb. belirlemek... “Standart testler”den yararlanılmaktadır. (5) Program Değerdendirme * Eğitim programları bileşenlerinin - Yapısı ve niteliğine ilişkin olarak =>Sistematik bilgi toplama ve değerdendirme Amaç Eğitim program ürünlerinin geliştirilmesi
---	--------------------------------	---

BLOOM
“Bir ünite deki öğrenme eksikleri belli bir düzeyin üzerindeyse - O öğrenme açığı kar topu gibi devam eder. - Öğrenemez hâle gelmemesi için ünite sonu kontrol mekanizmaları olmalıdır.”

BİR ÖLÇME ARACINDA BULUNMASI GEREKEN PSİKOMETRİK NİTELİKLER	
GÜVENİLİRLİK	* Ölçme işleminden elde edilen puanların - Tesadüfi hatalardan arınık olma derecesidir. - Puanların kararlı, tutarlı ve duyarlı olmasıdır.
KULLANIŞILIK	* Ölçme aracının → Geliştirilme, uygulanma ve puanlanmasının - Kolay ve ekonomik olmasıdır. (zaman, para, emek, araç gereç vb. açıdan)
Bir ölçmenin Geçerli ve güvenilir olmasının tek koşulu: Puanların hatasız ya da az hatalı olmasıdır.	

Ölçme İşlemlerinde Hataları En Aza İndirebilmek İçin
Öncelikle hataların tanımlanması gerekir: Ölçme işlemini yapan kişi neye müdahale edeceğini

HATALARIN DÖRT KAYNAĞI?	
HATA	1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden Kaynaklanan Hata 2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata 3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata 4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata

HATA ÇEŞİTLERİ	
Ölçme sonuçlarına karışan Hata miktarı, yönü ve kaynağı bellidir	1) SABİT * Miktarı ölçmeden ölçmeye değişmez! * Her ölçme işlemine aynı miktarda karışır. “ Bir terazinin boş ağırlığı 120 g ise Her tarttığımız 120 g eksik ölçülecektir.”
	2) SİSTEMATİK * Miktarı ölçmeye göre değişen hatalardır. - Ölçülen büyüklüğe - Öğretmene - Ölçme koşullarına göre hata değişir. “Terazi, her bir kilogramda 120 g eksik tartıyorsa Ağırlığı arttıkça hata miktarı da artacaktır.”
Ölçme sonuçlarına karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı bellidir. Hatayı engellemek -düzeltmek daha kolaydır.	

hata miktarı, yönü ve kaynağı gen. belli değildir!	3) TESADÜFİ * Tesadüfi (Rastlantısal) hata * Şansla (tesadüfen) ortaya çıkar. * Ne yönde ve ne ölçüde karıştığı => Genellikle bilinmeyen hatalardır. * Ölçme sonuçlarına tek yönlü olarak karışmaz! → Bazen Pozitif bazen de Negatif yönde etki eder
	Ölçme sonuç. karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı genellikle belli değildir! Hatayı engellemek -düzeltmek daha zordur!

* Sabit ve tesadüfi olmayan hatalar → Tesadüfi değişken olma özelliğindedir. (Psikometride hata kuramı tesadüfi hatalar üstüne kurulmuştur.)
--

TESADÜFİ HATALARIN DÖRT KAYNAĞI?	
1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden / Öğretmenden Kaynaklanan Hata:	
1. Ölçme işlemi sürecinde: - Öğretmen, test katılımcısının dikkatini dağıtabilir - kaygısını artırabilir 2. Ölçme işlemi sonrasında: - Puanlamadaki dikkat ve titizliğin değişmesi, yorgunluk, maddi hata vb.	
2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata:	
1. Ölçme araçları hazırlanırken maddelerin iyi ifade edilmemesi 2. Araçta kullanılan dil, dil bilgisi ve imla sorunları 3. Maddelerde anlatım bozukluğu bulunması 4. Muğlak (kapalı) - belirsiz (müphem) ifadeler 5. Ölçme aracının yapısı sorunu - Homojen (benzeşik) maddelerden oluşan bir araç(test) - Heterojen (ayrışık) maddelerden oluşan bir testten daha güvenilirirdir. 6. Ölçme aracının uzunluğu sorunu * Madde sayısı ile güvenilirlik arasında doğru orantılı ilişki vardır. * Ölçme aracındaki madde sayısı arttıkça - Yorgunluk, dikkat azalması vb. sebebiyle hata miktarı artar. 7. Seçenekli testlerde Şans başarısı faktörü * Bilişsel özellikleri ölçen testlerde - Eğer seçenek verilmişse şans başarısı karışma olasılığı artar. (Şans başarısı : Salt tahminle doğru yanıt bulma olasılığı)	
3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata:	
* Bireylerin fiziksel, fizyolojik ve psikolojik durumları (Uykusuzluk -açlık) * Grubun homojen ya da heterojen olması Daha heterojen gruplarda güvenilirlik katsayısı → Artar Daha homojen gruplarda güvenilirlik katsayısı → Azalır.	
4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata:	
* Ölçmenin yapıldığı fiziksel ortamdan kaynaklanan hatalardır: “ Koku, görsel uyarcıların fazlalığı, ergonomi vb....”	

GEÇERLİLİK - GÜVENİLİRLİK - HATA İLİŞKİSİ

GEÇERLİLİK → Tüm hata kaynaklarından etkilendir.
GÜVENİLİRLİK → Yalnızca **Tesadüfi Hatalardan**

GÜVENİLİRLİK → GEÇERLİLİK için bir ön şarttır

Ancak
Yeterli şart değildir.

GÜVENİLİR olması → **GEÇERLİ** olacağı anlamına gelmez!
GEÇERLİ ise → Büyük olasılıkla **GÜVENİLİR**'dir.

Ölçme aracının **geçerliliği** ve **güvenilirliği** diye bir şey yoktur!
 Ölçme araçlarından elde edilen "**Puan**" → - Geçerli ve güvenilir olabilir.

**Geçerlilik ve güvenilirlik
Varlık-yokluk sorunu değil! (Derece sorunudur)**

- * Bir testten elde edilen puanlar :
 Yüksek / Orta / Düşük **düzeyde** geçerli
 Yüksek / Orta / Düşük **düzeyde** güvenilir
 (biçiminde nitelendirilir.)

**Ölçme Araçlarının Psikometrik Nitelikleri
Şu Durumlara Göre Değişebilir:**

1. Ölçme amacının değişmesi	4. Madde değişiklikleri
2. Uygulama grubunun değişmesi	5. Farklı kültürler
3. Dilin eskimesi / değişmesi	6. Kuramsal bilgi değişiklikleri

KORELASYON**KORELASYON:**

- * En az iki **değişken** arasında **karşılıklı** bir ilişkinin varlığını inceler.
 İlişkinin **yön** ve **miktar** bilgisini veren **istatistik** bir tekniktir.

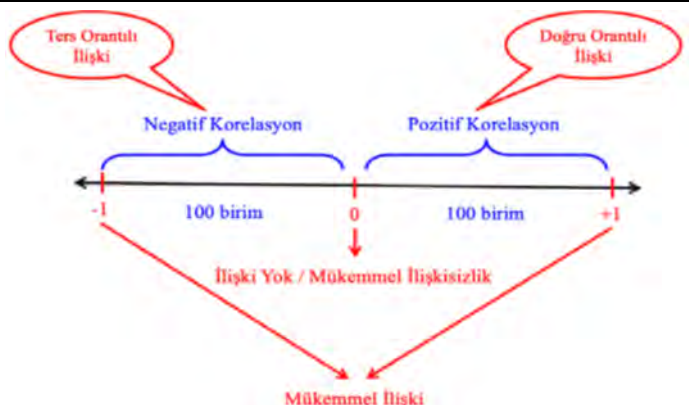
"Öğrencilerin ders tutumları ile başarıları arasında bir ilişki var mıdır?"
 "Saç uzunluğu ile zekâ arasında bir ilişki var mıdır?"

- * Geçerlilik ve güvenilirlik genellikle **korelasyon temelli analizlerle** bulunur.
 * **Korelasyon**(co-relation) ("**r**" ile sembolize edilir.)

- * **Korelasyon** "-1" ile "1" arasında değer alır.

- a) **Pozitif korelasyon** → İki değişken arasında **doğru orantılı** ilişkidir.
 "Ders çalışma süresi ile sınav notu" → **Pozitif bir korelasyon**
 b) **Negatif korelasyon** → İki değişken arasında **ters orantılı** ilişkisidir.
 "Ders süresi ile dikkat" → **Negatif bir korelasyon**

- * **±1** Korelasyon → **Mükemmel korelasyon**
 1 Korelasyon → **Mükemmel doğru orantılı ilişki**
 -1 Korelasyon → **Mükemmel ters orantılı ilişki**
 0 (sıfır) Korelasyon → **İki değişken arasında sistematik bir ilişki yok!**
 → (Mükemmel ilişkisizlik)
 "Öğretmen boyları ile aylık ücretleri" → Arasındaki korelasyonun **sıfırdır**.

KORELASYONUN TEMEL KAVRAMLARI

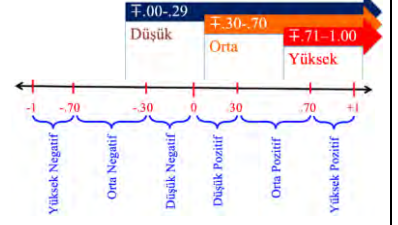
Şekil 2: Korelasyonun temel kavramları

Korelasyon Katsayısı:

İki tür belirleme yapılır:
 (Yön - Miktar)

Yön → **Negatif - pozitif**

Miktar → **Düşük- Orta - Yüksek**

Şekil 3: Korelasyonun miktarı

Not 1:

- * Bir korelasyon katsayısının **negatif** ya da **pozitif** olması
 ⇒ **Büyüklik-küçüklük belirtmez!** (Yön bildirir.) (Mutlak Değer)

Not 2:

- * **Korelasyon katsayısı ile neden-sonuç ilişkisi kurulamaz!**

GEÇERLİLİK SORGULAMA YÖNTEMLERİ**1) KAPSAM GEÇERLİLİĞİ:**

- * Özellikle **başarı testlerinde** aranan bir **geçerlilik sorgulamasıdır**.
 * Bir testin ölçülmek istenen davranışları **ne derece kapsadığıyla** ilgilidir.

2) ÖLÇÜT DAYANAKLI GEÇERLİLİK:

- * Puanların **ölçüt bir puanla** karşılaştırılması ile araç **geçerlilik** ilişkisi

3) YORDAMA GEÇERLİLİĞİ:

- * Yordama, **tahmin** demektir. (Ancak her tahmin yordama değildir!)
 (Geçerli ve güvenilir bir veri → Bu verinin **sinanabilir** olması gerekiyor.)
 * **Yordama**, eldeki bu nitelikteki **veriden** yola çıkarak,
 → Geleceğe, henüz gerçekleşmemiş bir **olguya ilişkin** yapılan **tahmindir**.

- * **Seçme / yönlendirme amaçlı testlerde**
 Y.G. → **Yüksek** olmalı

Seçme amaçlı testler
 YKS, KPSS, LGS vb.
Yönlendirme amaçlı
 Yetenek testleri
 İlgili envanterleri

	YKS Puanı	Akademik Ortalama
Tarik	438.636	3.54
Esm	348.545	2.45
Begüm	456.344	3.39
Ozan	399.987	2.23
Defne	382.654	2.34
.....	480.334	3.45
.....	287.987	1.67
.....	381.954	3.88
.....	250.897	3.91
Ümit	343.019	3.26

Şekil 5: Bir yordama geçerliliği çalışma örneği

- * **Ölçüt puan** testin tahmin etmeye çalıştığı → **Özelliktir**.
 * **Ölçüt puan** gelecekte belli olacağından → **Beklenir**

4) ZAMANDAŞ GEÇERLİLİK:

- * Diğer adları: **Hâlihazır / Benzer ölçekler / Uygunluk geçerliliği**
 * **Ölçüt puan** eş zamanlı olarak elde edilebilir.
 ⇒ Geçerliliği yüksek bir **aracın** puanı → **Ölçüt puan** olarak ele alınabilir.
 ⇒ Sonra **ölçme aracı** ve **ölçüt araç aynı zamanda** uygulam
 - İki araçtan elde edilen puanlar arasındaki **ilişki** incelenir....

Şekil 6: Bir zamandaş geçerlilik çalışma örneği

	Benlik Algısı Ölçeği Puanları	Ölçüt Puanı Öz-saygı Ölçeği Puanları
İrem	54	32
Metin	98	54
Erdal	128	98
Dilek	89	65
Çağdaş	101	54
---	87	56
---	98	58
---	67	65
---	122	80
Sedef	79	88

- * Z.G. te **geçerlilik katsayısının** -1 ile 1 arasında **değişmesi** beklenir.
 * Ölçüte bağlı olarak **geçerlilik katsayısı**
 → **±1'e** yaklaştıkça **artar**, **0'a** yaklaştıkça **düşer**.

Şekil 7: Geçerlilik katsayısı

5) YAPI GEÇERLİLİĞİ:

Yapı geçerliliği,

- Bir testin **dayandığı** kuramsal temelleri **ne derece iyi örneklediğiyle** ilgilidir.

* **Yapı geçerliliği**

- Testin ölçtüğü **niteliklerin** neler olduğunu **araştırma** ve
 - Kişilerin elde ettikleri **puanların** **ne anlama geldiğini** açıklama çabasıdır.

GEÇERLİLİK SORGULAMA YÖNTEMLERİ

Şekil 4: Geçerlilik yöntemleri sınıflaması

Bir Testin Kapsam Geçerliliğinin Yüksek Olması
(İki kritere bağlı)

1. Testteki sorular ölçülecek içeriği → **Yeterli** ve **dengeli** biçimde ölçmeli
2. Her bir soru ölçmek istediği özelliği → **Doğrudan** ölçmeli.
(Kazanımla doğrudan ilgili olmalı)

Kapsam Geçerliliği Sorgulama Yöntemleri

1) Mantıksal / rasyonel yöntemler:

a) Belirtke tablosunun hazırlanması:

* **Ölçülen kapsam dâhilinde davranışların** belirlenmesi yöntemidir.

b) Uzman görüşüne başvurulması:

- * Uzmanla **belirtke tablosu** ve **maddeler** sunulur:
- Soruların konu kapsamını
 - Yeterli ve dengeli bir ölçme durumunu
 - Soruların kazanımlarla ilgisi değerlendirilmesi istenir.

2) İstatistiksel yöntemler:

- * Uzmanlardan alınan **dönütler** çözümlenebilir ya da
- Uzmanların **değerlendirmesi** istenir. (Uzmanlar arasında **uyum** test edilir.)

GÜVENİLİRLİK

Güvenilirlik **tesadüfi hatalardan** arınık olma **durumudur**.

Güvenilir bir ölçme aracı

Aynı özelliklerle ilgili **arka arkaya** ölçmelerde → Aynı sayısal sonucu verir.

İki Ölçüm Arasındaki Uyumsuzluk Nedenleri?

- 1) Bir hareketten diğerine, “**dikkat** ve **çaba**” değişebilir.
- 2) Uzun periyotlarda **puan değişmesi**
- 3) **İkinci ölçümde daha açık/kapalı** soruların kullanılması

Gerçek Puan – Standart Sapma

- * **Ölçme, hatalar** giderilene kadar **sürdürülürse Gerçek puan** elde edilir.
- Ancak davranış örneği sınırlı → Gözlenen puan gerçek puandan **farklıdır**.
 - Buradaki **farklılık** → **Ölçme hatasıdır**.

“Bir koşucu farklı zamanlarda 23.7, 24.0, 25.1 ... saniyelerde koşmuş olsun.
- Bu ölçümlerin **ortalama** **24.7** ise → **Gerçek puanı 24.7**’dir.

- * **Ölçmenin standart hatası:** $S_h = s\sqrt{1-r_x}$ formülü ile bulunur.
(S_h = Ölçmenin standart hatası s = Standart sapma r_x = Güvenilirlik katsayısı)

- * Bir ölçme işleminde **standart hatanın düşük** olması:

1. **Güvenilirlik katsayısının** → **Yüksek** ve
2. **Standart sapmanın** → **Düşük** olmasına **bağlıdır**.

- * Ölçmenin **standart hatası yükseldikçe** (Bireylere **rastgele puan** vermiş gibidir)
- **Güvenilirliğin** kestirilmesi çok önemlidir.

- * **Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1** arasında değişir.
- **Kabul edilen aralık:** **0.70** ve **üstü** ölçüt
 - **Genel yetenek** gibi **bilişsel özellikli ölçen testlerde**
⇒ **Güvenilirlik katsayısının 0.90 ve üzerinde** olması **arzu edilir**.

Şekil 8: Güvenilirlik katsayısı

GÜVENİLİRLİK KESTİRİM YÖNTEMLERİ

Şekil 9: Güvenilirlik kestirim yöntemleri

GÜVENİLİRLİK (KESTİRİM) YÖNTEMLERİ

A) Birden çok uygulamaya dayalı yöntemler:

1. **Test-tekrar test** yöntemi
2. **Eşdeğer (paralel) testler** yöntemi

B) Tek uygulamaya dayalı yöntemler:

1. **Eşdeğer yarılar** yöntemi
2. **KR-20** yöntemi
3. **KR-21** yöntemi
4. **Cronbach alfa** yöntemi
5. **Hoyt'un varyans analizi** yöntemi
6. **McDonald omega** yöntemi

A) BİR DEN ÇOK UYGULAMAYA DAYALI
GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ

1) TEST-TEKRAR TEST YÖNTEMİ:

* Bir test, **aynı gruba**, belli bir **zaman aralığıyla** **iki kez** uygulanır.

* İki uygulamanın **puanı** arasındaki **korelasyon** hesaplanır.

⇒ **Korelasyon katsayısına** elde edilir. (**Kararlılık katsayısı**)

* Test-tekrar test yöntemi

* **T.T.T. Yöntemi** Benzer ölççekler geçerliliği, hâlihazır geçerlilik, uygunluk geçerliliği olarak da geçer.

	Anksiyete Ölçeği Puanları X ₁	Anksiyete Ölçeği Puanları X ₂
Ceren	54	50
Filiz	98	110
Ayдын	128	120
Ece	89	80
Deniz	101	101
—	87	85
—	98	106
—	67	59
—	122	119
Dursun	79	82

Kararlılık Katsayısı

Korelasyon (r)
1'e yakın

Şekil 10: Test-tekrar test yöntemi çalışma örneği

Not: Güvenilirliğin **kararlılık, tutarlılık** ve **duyarlılık** sorunu vardır.

* **T.T.T. Yöntemi** ile güvenilirlik kanıtı → **Kararlılık** boyutuyla ilgilidir.

* **T.T.T. Yöntemi** → Güvenilirliğe ilişkin **tümel bir sonuç ortaya koymaz!**

* **T.T.T. Yöntemi** → Özelliğin **kararlı** olduğu durumlarda uygulanmalıdır.

(Testin ölçtüğü özellik **sürekli değişkenlik** gösteriyorsa kullanılmamalıdır!)

“**Genel zihin yetenekleri, kişilik testleri, ilgi envanterleri, tutum ölççekleri**” vb.

* **T.T.T. Yöntemi** → **Yetenek testleri, kişilik envanterlerinde** tercih edilir.

* **T.T.T. Yöntemi** → **Başarı testleri** için pek tercih **edilmez!**

2) EŞDEĞER (PARALEL) TESTLER YÖNTEMİ

Bu bölüm ana PDF’de atlanmış!

B) TEK UYGULAMAYA DAYALI
GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ

1) TEST YARILAMA YÖNTEMİ: (Eşdeğer Yarılar / İki Yarı Güvenilirliği)

* Test **iki eşdeğer** yarıya bölünür.

- İki yarıdan alınan **puanlar** arasındaki **tutarlılık** incelenir.

* Yarılardan alınan **toplam** puanlar arasında **korelasyon** hesaplanır.

* Ancak elde edilen katsayı **korelasyonun yarı puanlardan** elde edildiği için

- Testin **tamamına** ilişkin bir **tutarlılık** bilgisi **vermez!** (Yarı güvenilirlik)

- Testin tümüne ilişkin bir güvenilirlik katsayısı: **Spearman-Brown** formülü

* Bir test **iki eşdeğer yarıya nasıl** bölünür?

a) **İlk yarı ve son yarı** b) **Tek ve çift** c) **Rastlantısal yöntem**

(Her teste uygun değil!)

* Basitten zora ise

* Kümelene varsa

* Madde sayısı çok ise

	Türkçe Testi	X ₁ YARI	X ₂ YARI
Deniz	48	20	28
Şebnem	98	50	48
Ufuk	66	32	34
İşıl	88	44	44
Sinem	32	20	12
.....	70	30	40
.....	62	28	34
.....	40	20	20
.....	60	28	32
Sinan	66	36	30

Testin yansına ilişkin tutarlılığı verir. Bu korelasyon testin tamamına nasıl genellenir?

Korelasyon (r)

Spearman-Brown Eşitliği

1/2 tutarlılık katsayısı

Şekil 11: Test yarılama yöntemi çalışma örneği

B) TEK UYGULAMAYA DAYALI GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ (DEVAM)

2-3) KUDER-RICHARDSON 20 VE 21 YÖNTEMLERİ:

- * Kuder-Richarson 20 ve 21 (KR-20 ve KR-21)
 - Test kendi içinde **tutarlı bir bütün** oluşturmuş mu? (**İç tutarlılık**)
 - **İç tutarlılık katsayısı** elde edilir.
- * Puanlamanın **kategorik olduğu** ölçme araçları için uygundur.
 - (D:1 Y:0 Boş:0 puan)
 - (İki seçeneekli cevap)
- * Eğer maddeler **farklı ağırlıklarla** puanlanmışsa ya da Puanlar **şans başarısı için** düzeltilmişse => Bu formüller **kullanılmaz!**

4) CRONBACH ALFA YÖNTEMİ:

- * Ölçme aracının puanlaması **çok kategorili** ise kullanılır.
- KR-20 ile **aynı mantık** üzerine kuruludur.
- * Elde edilen katsayının ismi yine **iç tutarlılık katsayısıdır**.

5) HOYT'UN VARYANS ANALİZİ YÖNTEMİ

Bu bölüm ana PDF'de atlanmıştır!

6) MCDONALD OMEGA YÖNTEMİ

Bu bölüm ana PDF'de atlanmıştır!

GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ ARTIRMA YOLLARI

Güvenilirliği Artıran Temel Kavramlar ve Eylemler

(Güvenilirlik **tesadüfi hatalardan** arınık olma **durumudur**)

1. Testteki **madde sayısı arttıkça** → **Duyarlılık artar / Güvenilirlik artar.**
2. Bir ölçmede **puanlayıcı sayısı arttıkça** → **Güvenilirlik artar.**
3. **Puanlama nesnelligi** → **Güvenilirliği etkiler.**
 - Testi farklı kişiler veya aynı kişi farklı zamanlarda **puanlarsa** => Puanlar arasındaki **tutarlılığa puanlama güvenilirliği** denir.
- * **Testin puanı** => Puanlayıcıya ya da zamana göre değişmiyorsa → **Güvenilirlik artar.**
- * **Nesnel Araçlar:** “Çoktan seçmeli, derecelendirme ölçeği, kontrol listeleri...”
Öznel Araçlar: “Açık uçlu sorulardan oluşan araçlar, mülakatlar vb...”
 => **Öznel araçlar** puanlamada **nesnel hâle** getirilirse → **Güvenilirlik artar.**
4. * Testteki maddeler açısından
 - **Benzeşiklik (homojenlik) arttıkça** → **Güvenilirlik artar.**
(Benzer maddeler arasından seçim zorlaşır. Tesadüfi cevap azalır)
 - **Ayrışıklık (heterojenlik) arttıkça** → **Güvenilirlik düşer**
5. - Veri elde edilecek **grubun büyüklüğü arttıkça** → **Güvenilirlik artar.**
(Grup üyelerinin fazlalığı, elde edilecek veriyi çeşitlendirir- Grup **Heterojenleşir**)
6. * **Maksimum performansı ölçen** testlerde
 - **Ortalama güçlüğe yaklaştıkça** ($\bar{P} = .50$) → **Güvenilirlik artar.**
(Grup **Heterojenleşir**)
7. - Bir **madde** tüm öğrencilerce **aynı anlaşılması** → **Güvenilirliği artırır.**
(Maddelerin dil bilgisi kurallarına uygun, açık ve anlaşılır yazılması)
8. **Fiziksel ortamın uygun hâle getirilmesi** → **Güvenilirliği artırır.**
(Ses, sıcaklık, ışık, koku, dikkat dağıtıcı uyarıcılar, ergonomi vb.)
9. Öğrencilere **yönerge vermek**
 - Test almayı → **Güdüler** **Hazırbulunuşluluğu** → **Artırır.**
 - * **Bireyden** kaynaklanabilecek hataları **asgariye indirir.**
10. Eğer **sürelili test uygulaması** ise **süre** yeterli verilmelidir.
 - Bu bir **hız testi değilse** → Herkesin maddelerin tümüne ulaşması beklenir.
11. Uygulamada bireylerin
 - **Dikkatini dağıtacak - kaygısını artıracak** davranışlardan kaçınılmalıdır.
12. - Maddeler teste **düzgün yerleştirilmeli** (Okuma **güçleştirilmemeli**)
 - Test katılımcısının **yaşına, gelişim düzeyine uygun bir punto**
 - Baskı hataları **bulunmamalı**
13. **Tesadüfi - sabit ve sistematik hatalardan** arındırılmalıdır.

TEST GELİŞTİRME VE MADDE / SORU TÜRLERİ

TEST TÜRLERİ

Testi Alan Kişi Sayısına Göre	Testin Uygulanış Süresine Göre	Testin Ölçtüğü Niteliğe Göre	Değerlendirme Yaklaşımına Göre	Hazırlanış Biçimine Göre	Veri Toplama Tekniğine Göre
1. Bireysel	1. Sürelili	1. Hız testleri	1. Objektif	1. Standart	1. Performans
2. Grup	2. Süresiz	2. Güç Testleri	2. Subjektif	2. Öğretmen yapımı	2. Kağıt-Kalem

Tablo 4: Test türleri

TEST GELİŞTİRME

Test Geliştirme İşlem Basamakları:

1. **Amaç** belirleme
2. **Kapsam** belirlenme - **belirtke** tablosu hazırlama
3. **Denemelik maddeleri / soruları** yazma
4. Maddeleri **gözden geçirme (redaksiyon)**.
5. Denemelik test **formu** hazırlama
6. **Test uygulama**
7. Test ve madde **istatistikleri** hesaplama
8. Seçilen maddelerden **nihai form** oluşturma

TEST GELİŞTİRME

Test Geliştirme İşlem Basamakları:

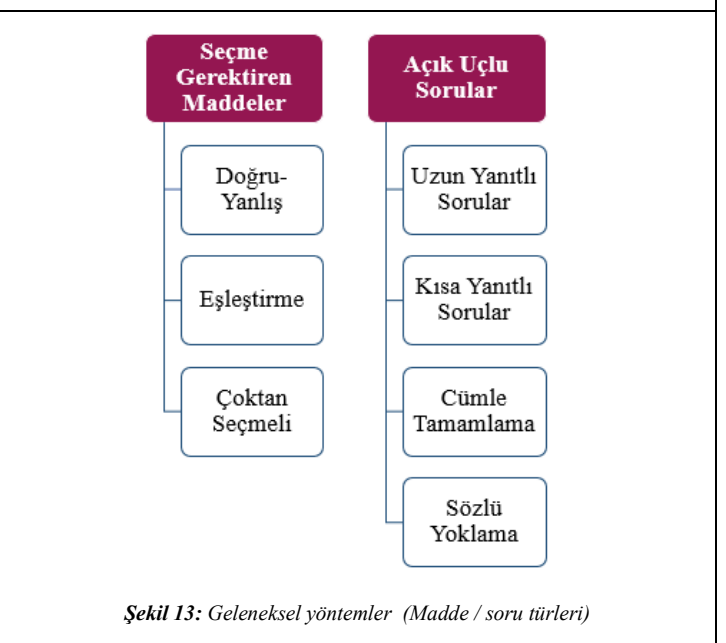
(Öğretmenler açısından daha olanaklı bir test planı)

1. **Amaç - davranışları - konuları** belirleme
2. Sınav **günü** - sınav **süresi** belirleme
3. **Belirtke** tablosu hazırlama
4. Soru **türleri** - soru **sayısı** belirleme
5. Soruların “ortalama **güçlüğü**” - “**güçlük dağılımı**” belirleme
6. Soru yazımında **izlenecek yolu** belirlenmesi
7. Cevap **anahtarı** - puanlama **yöntemi** belirleme
8. Ölçme aracını **yazma** - çoğaltma **yöntemi** belirleme
9. Sınavın uygulanma **kurallarını** belirleme
10. Sınavı uygulama - Test ve madde **istatistiklerini** hesaplama

BAŞARININ ÖLÇÜLMESİNDE YÖNTEMLER

GELENEKSEL YÖNTEMLER (MADDE / SORU TÜRLERİ)

GELENEKSEL ÖLÇME YÖNTEMLERİ

1) DOĞRU-YANLIŞ MADDELERİ:

- * İfadelerin **doğru mu, yanlış mı** olduğunu denetler.
- * **Doğru- Yanlış** maddelerinde verilen bir tür "**önerme**" dir.
"Cumhuriyet 1920 yılında kurulmuştur (D) (Y)"
- * **Çoktan seçmeli madde türünden sonra en çok kullanılan 2. madde tipidir.**

Avantajları:

1. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması **kolay(kullanışlı)**
2. Soru sayısı artırılabilir.
3. Sistematiğe hata karışma olasılığı **pek yoktur.**

Dezavantajları:

1. Şans başarısı olasılığı **yüksektir.**
2. İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri ölçemez.
3. Öğrenme eksiklerini belirleyemez.
4. Yanlış üzerinden öğretim yapılmaz.
5. Her derste/konuda kesin yanlış denebilecek durumlar belirlemek zordur.

- * **İpucu** vermektan kaçınılmalıdır:
"Asla, daima, hiçbir, tümü" vb. ifadelerin → **Yanlış** olma olasılığı yüksektir.
"Genellikle, bazen, sıklıkla" vb. ifadelerin → **Doğru** olma olasılığı yüksektir.

2) EŞLEŞTİRME MADDELERİ:

- * Birbirleriyle ilgili **iki grup** bilginin **eşleştirilmesini** gerektirir.

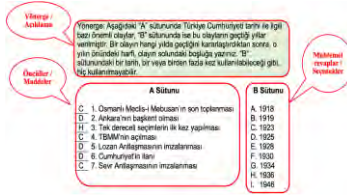
Avantajları:

- a. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması **kolaydır**. (Kullanışlılık)
- b. Soru sayısı artırılabilir.
- c. **Sistematiğe hata karışma olasılığı pek yoktur!**

Dezavantajları:

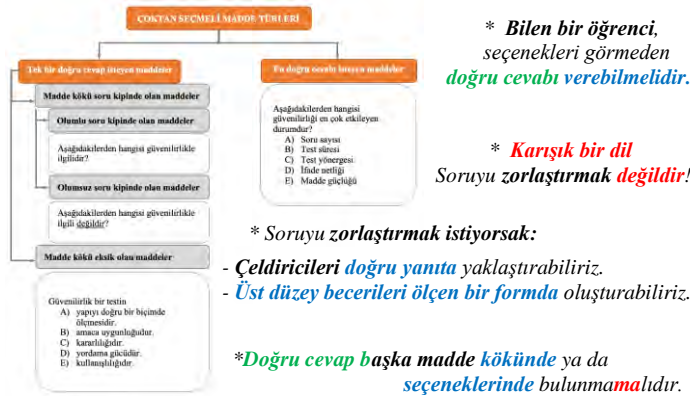
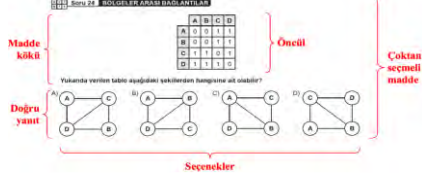
- a. Şans başarısı olasılığı **yüksektir!**
- b. İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri **ölçemez!**

- * **Uzun ifadeler öncül** olarak **kullanılmalı**
- **Öncüller sütunu** sayfanın soluna / Cevaplar sağ tarafına yerleştirilmelidir.
- * **Madde sayısı en az 6, en çok 15** olmalıdır.

3) ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELER

- 1) Hazırlanması **zor** puanlaması **kolaydır.**
- 2) Puanlama **objektiftir.**
- 3) Üst düzey becerilerle ilgili madde **yazmak zordur!**
- 4) **Doğru cevabı içindedir:**
=> **Sentez** düzeyinde soru sormak **olanaklı değildir!**
=> **Yaratıcılığı denetlenmesi zordur!**
=> **Puanlara şans başarısı karışma ihtimali vardır.**
- 5) **Çok sayıda soru** sorulabilir.
- 6) **Sistematiğe hata karışma ihtimali çok düşüktür.**
- 7) **Çeldirme mantığı** temellidir.

- * **Seçenekler birbirleriyle tutarlı** olmalıdır. → **İpucu vermemelidir.**
"Asla, daima, hiçbir, tümü" vb. ifadelerin → **Yanlış** olma olasılığı yüksektir.
"Genellikle, bazen, sıklıkla" vb. ifadelerin → **Doğru** olma olasılığı yüksektir.
- * Birbirinin **tam zıttı** olan durumların seçeneklerde **verilmemelidir.**
- **Biri doğru** olacağından **şans başarısı artar / geçerlilik ve güvenilirlik düşer.**
- * Doğru cevapların bir **örüntü** göstermemesi gerekir. (Dağıtılırken dikkat!)
- * "**Hepsi**" ve "**hiçbiri**" bir seçenek olarak **kullanılmamalıdır.**
- * **Seçenekler bir sıra ile** verilmelidir. (Alfabetik veya büyüklük)

GELENEKSEL ÖLÇME YÖNTEMLERİ (DEVAM)

4) AÇIK UÇLU SORULAR

- * **Açık uçlu sorular ikiye ayrılır** [Pikometri alanyazınında(literatürde)]:
a) **Uzun yanıt** gerektiren maddeler b) **Yanıtı sınırlı** maddeler
- * **Ancak bu testler (sahada):**
- A) **ESSAY (YAZILI YOKLAMA):**

- * Sorulara **cevap** vermede **sınırsız bir özgürlüğü** vardır.
Avantajı: - Öğrencinin bilgisi ile zihninin nasıl işlediğini anlayabilme
- Anlatım becerisi iyi olan öğrencilere avantaj sağlar.
Dezavantajı: Sınırlı bilgi ile aklına estiği gibi uzun cevaplar yazabilir.
- * **Dünyada en eski ve en çok tercih edilen testlerden biridir.**
- **Pratik nedenler:** Hazırlaması kolaydır.
- **Eğitsel nedenler:** Üst düzey bilişsel becerileri ölçmede geleneksel yöntemler arasında en avantajlı olanıdır.
- * **Yazma, problem çözme vb. becerileri ölçmek için çok kullanışlıdır.**
- * **Çok fazla soru sorulamıyor** → Bir dezavantajdır.

- * Puanlar, sadece bilgiyi ölçmemesi → Sistematiğe hata miktarını artırabilir.
Puanlama **özneliği** belki de en önemli dezavantajdır.

"Essay"de Nesnellığı Artırma Yolları:

- 1) Ayrıntılı bir cevap anahtarı çıkarılmalıdır.
- 2) Öğrenci ne yaparsa kaç puan verileceğinin belirlenmesi gerekir.
- 3) Bütüncül (holistik) ya da analitik rubrik hazırlanabilir.

B) KISA CEVAPLI SORULAR:

- * Bir **sözcük, rakam, tarih** ya da **en çok bir cümle** ile **cevaplanır.**
- * Öğrencinin **akılının estiği cevabı yazmasını** engeller. (Nesnellik artar)
- * **Uzun cevaplı** sorularda olduğu gibi **ayrıntılı cevap anahtarı** olmalıdır.

Avantajları:

- a. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması **kolay** (kullanışlıdır)
- b. Soru sayısı artırılabilir.
- c. **Sistematiğe hata karışma olasılığı pek yoktur.**

Dezavantajları:

- * **Üst düzey bilişsel özelliklerin ölçülemediği** yine bir dezavantajdır.

C) CÜMLE TAMAMLAMA (BOŞLUK DOLDURMA) SORULARI:

- * **Cümle tamamlama** (boşluk doldurma), **kısa cevaplı / sınırlı cevap** gerektirir.
- * **Hazırlanması oldukça kolaydır.**
- * **Kim, ne, nerede, ne zaman?** sorularına cevap olabilecek **ölçme** sorularıdır.
- * **Cümleler** ders kitabından **aynen alınmamalı** (Kendi sözcükleriyle tekrar...)

Avantajları:

- a. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması **kolaydır** (Kullanışlı)
- b. Soru sayısı artırılabilir.
- c. **Sistematiğe hata karışma olasılığı pek yoktur!**

Dezavantajları:

- İyi yazılmazsa genellikle **üst düzey bilişsel özelliklerin ölçülemediği**
- * Her maddenin → Yalnızca **tek doğru cevabı olmalı** (açık-net)
- * **Maddenin cevabının bulunmasında** → **İpuçları** verilmemeli.
- * **İlköğretimde cevapların ayrı bir kâğıdına işaretlenmesi uygun değildir!**
- * Bir cümlede **çok sayıda boşluk** bırakılmamalı
- * **Cümleden sadece anahtar** nitelikli **anamlı ve önemli** sözcükler **çıkartılmalıdır.**

D) SÖZLÜ YOKLAMA:

- * **Sözlü sınavlar ciddi bir ölçme hatası barındırma potansiyeline** sahiptir.
- * **Dile dayalı becerilerin ölçülmesi** için geleneksel yöntemler içindeki **tek türdür.**
"Sözlü anlatım, diksiyon, y. dil dersinde konuşma, solfej ve şarkı söyleme..."
- * **Sorular sözlü olarak sorulur ve cevap sözlü olarak verilir.**
- * **Bireysel bir testtir** → Her öğrenciye **ayrı soru sorma zorunluluğu vardır.**
- * **Bireysel bir testtir** → Tüm öğrencileri test etmek için **çok süre gereklidir.**
- * **Cevaplarda** çoğu zaman **düşünme** ve **tasarlama**ya pek **zaman vermez!**
- * Öğrencinin **ayağa / tahtaya kaldırılması ve kaygı** ...
=> **Bireyden kaynaklanan hata miktarını artırabilir.**
- * Öğretmenin **ölçme sonucuna sistematiğe hata karışma olasılığı yükselir.**
- * **Sözlü anlatım becerisi** iyi olan (daha az bilse de) → **Yüksek puan** alabilir.
- * Öğrencinin **kılık-kıyafeti, diksiyonu, hâl ve hareketleri**
=> Puanlamaya **artı** ya da **eksi** yönde etki edebilir.
- * **Çok fazla soru sorulamayacağı için** → **Kapsam geçerliliği problemi** olabilir.
- * **Sözlü sınavlarda** da (yazılı sınavlar gibi) **gün ve saat** ilan edilmeli
- * **Sorular ve cevaplar önceden hazırlanmalı**
- * **Basit olan sorudan** başlanmalı ve **puana ilişkin dönüt** hemen verilmeli
- Not:** Davranışlar, yazılı sınavla yoklanabiliyorsa **sözlü sınav yapılmamalı!**

GELENEKSEL VE DESTEKLEYİCİ YÖNTEMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 7:

Geleneksel ve destekleyici yöntemlerin karşılaştırması (avantaj ve dezavantaj)

GELENEKSEL YÖNTEMLER	DESTEKLEYİCİ YÖNTEMLER
Ürün değerlendirilir.	Süreç ve ürün birlikte değerlendirilir.
Öğrencinin ulaştığı noktanın tespiti önemlidir.	Ne öğrendikleri yanında, öğrendiklerini nasıl kullandıklarıyla ilgilenilir.
Essay dışında genellikle üst düzey düşünme becerilerinin değerlendirilmesinde yetersizdir.	Üst düzey bilişsel düşünme becerilerine odaklanır.
Değerlendirme öğrenmeden ayırır.	Değerlendirme öğrenmeyle bütünleşmiştir.
Bireyden ziyade gruba odaklıdır.	Odak noktası gruptan ziyade bireydir.
Başarının bireyler arası değerlendirilmesine odaklıdır.	Öğrencinin bireysel olarak gelişimine odaklıdır.
Geçerlilik ve güvenilirlik kontrolü daha kolaydır.	Geçerlilik ve güvenilirlik problemi olabilir.

TEST VE MADDE İSTATİSTİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

1) TEST İSTATİSTİKLERİ:

* Ölçme işlemi sonucunda bireylerin **toplam puanları üzerinden hesaplanır.**

* Eğitimde **en sık kullanılan istatistikler:**

1. Merkezî Eğilim Ölçüleri
2. Değişkenlik Ölçüleri
3. Dağılım Özellikleri
4. Standart Puanlar ...

1. MERKEZİ EĞİLİM ÖLÇÜLERİ:

a) Aritmetik ortalama b) Medyan (ortanca) c) Moddur.

* **Temel işlevi** (üçünün de) bir puan dizisindeki **merkezi** bulmaktır.

Merkezî Eğilim Ölçüsü Hesaplamak Ne işimize yarar?

* **Merkezî eğilim ölçüleri**

- Ortalamalar ve grup başarısı... hakkında **kabaca fikir yürütmemizi sağlar.**

2. DEĞİŞKENLİK ÖLÇÜLERİ:

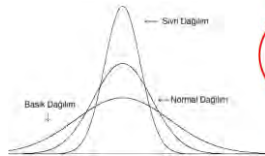
- a) Ranj (dizi genişliği)
- b) Varyans
- c) Standart sapma
- d) Çeyrek sapma

Değişkenlik ölçüleri

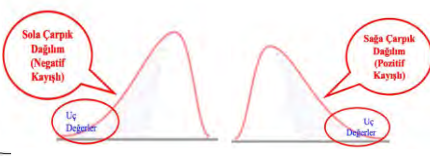
* Grubun kabaca **homojen** ya da **heterojen** olup olmadığını gösterir.

* Puanların **değişkenliği** grup hakkında **bilgi elde etmemizi sağlar.**

* Bu istatistikler genellikle **histogramlar** ya da **çizgi grafikleri** ile gösterilir.

Şekil 17: Normal, sivri ve basık dağılımlar

Şekil 18: Sola ve sağa çarpık dağılımlar

* **Sivri, basık, sola - sağa çarpık olanlar Normalden sapmış dağılımdır.**

Normalden sapma durumlarının pek çok nedeni olabilir:

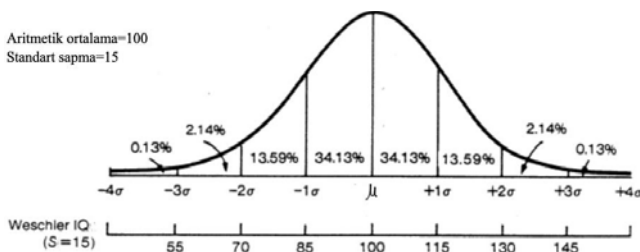
- 1) Grup sayısının az veya testin **kolay** ya da **zor olması**
- 3) Grubun ölçülen özellik açısından **genel niteliği**... etkilidir.

NORMAL DAĞILIM

=> Bir kişinin

- Ortalamadan **kaç standart sapma uzaklaştığını** ve **gruptaki yerini** gösterir.

Aritmetik ortalama=100
Standart sapma=15

Şekil 19: Standart normal dağılım altında yer alan alanlar

TEST VE MADDE İSTATİSTİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ (DEVAM)

2) MADDE İSTATİSTİKLERİ:

* Ölçme işlemi sonucunda Bireylerin **madde puanları üzerinden hesaplanır.**

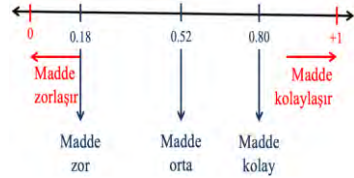
* Eğitimde **en sık kullanılan istatistikler:**

a) **Madde güçlük indeksi** b) **Madde ayırt edicilik indeksi** c) **Madde güvenilirliği**

1) MADDE GÜÇLÜK İNDEKSİ:

* **Maddenin kabaca Zor mu?, Orta mı?, Kolay mı?** olduğunu gösterir.

Şekil 20: Madde güçlük indeksi

* **Madde güçlük indeksi**

* 1'e yakın → **Madde kolaylaşır**

* 0'a yakın → **Maddenin zorlaşır**

* 0.50 civarı → **Ortalama güçlük**

* **Testin Ortalama Güçlüğü:**

→ Madde güçlükleri toplamının madde sayısına bölümü

Test zor ya da kolay olursa ne olur?

1) Bir test **zorlaştıkça** → **Dağılım sağa çarpık**

kolaylaştıkça → **Dağılım sola çarpık** olma olasılığı artar.

2) Grup, başarı düzeyi açısından **homojenleşmeye** başlar

=> **Homojen** bir dağılımda testin **güvenilirlik katsayısı** düşebilir.

2) MADDE AYIRT EDİCİLİK İNDEKSİ

=> **Maddenin bilenle - bilmeyeni ayırt edip edemediğine ilişkin** bir istatistiktir.

* -1 ile 1 arasında değer alır.

* 0.30 ile 1 arası **ayırt edici** olarak nitelendirilir.

Şekil 21: Madde ayırt edicilik indeksi

1. EĞİTİM İZLEME ARAŞTIRMALARI Tarihi, Önemi ve Türkiye'den Sonuçlar

Kavramlar

* İlk **kavram** => Sıklıkla **"Başarı"** ("Erişi") olarak ifade edilir.

1) BAŞARI KAVRAMI:

a) **Günlük hayatımızda** genellikle **olumlu** bir özellik olarak değerlendirilir.

b) **Eğitim alanında başarı**

* Belirli bir **konu** veya **uygulama alanında** kazandırılan **kazanımlara**

=> Bireylerin **ulaşma / erişme düzeyleridir.** (gösterge)

2) BECERİ KAVRAMI:

* **Başarıdan farklı olarak** (Tekil kazanımlardaki erişim düzeylerinden ziyade)

* Öğrencilerin **bilgi ve becerilere** sahip olduktan sonra

- Bunları **ne kadar kullanabildiğine dair** bir göstergedir.

Eğitimin daha geleneksel olduğu zamanlarda

* Bilgiye **sahip olmak**, bilgiyi **ezberde tutmak / hatırlamak kıymetliydi.**

- Günümüzde **bilgiye ulaşmak** gittikçe **kolaylaştı.**

=> **Şimdi** artık **bu bilgileri uygun durumlarda kullanmak önemli.**

- Bu da **beceri kavramının** önemini öne çıkarmıştır.

3) OKURYAZARLIK (literacy) KAVRAMI:

* **Okuryazarlık "Beceri"** ile çok ilişkilendirilir → Bir **beceri türüdür.**

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

=> Dünyada **eğitim izleme araştırmalarından** biridir.

=> Bu programda **ölçülen özellikler "okuryazarlık"** olarak tanımlanır.

Okuryazarlık:

* Özellikle belirli bir alanda

- **İlgili doğru bilgileri bulma** ve **yanlış bilgilerden ayıklama (analiz yapma)**

- **Bu bilgileri gerçek** ya da **tasarlanmış durumlarda kullanma becerisidir.**

Devam →

1. EĞİTİM İZLEME ARAŞTIRMALARI Tarihi, Önemi ve Türkiye'den Sonuçlar (DEVAM)
3) OKURYAZARLIK (literacy) KAVRAMI (DEVAM): * Birçok çağdaş eğitim sisteminde (Eğitim sistemimizde de) Amaç: - Salt bilgi ile birlikte çeşitli beceriler ve gerekli tüm altyapıyı kazandırmaktır. * Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda bilgiye ulaşma kolaylaştı. * 2000'li yıllardan sonra - Bilgiyi uygulama becerisi kazandıracak şekilde revizyona gitmeye zorladı. → Problemleri çözebilecek becerileri kazandırma amaçlardan biridir. * Bu beceriler yalnız eğitim açısından değil - Bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmak için önemlidir. - Eğitimin yanında iş gücü piyasasında da ihtiyaç duyulmaktadır. * Bu becerilere sahip insan kaynağının yetiştirilmesi ülkelerin en büyük önceliğidir. => Eğitim de bu becerilerin kazandırılmasında en önemli araçtır. Bu nedenle ülkeler eğitim sistemlerine => Öğrencilerin okuryazarlıklarını geliştirmeye gayret etmektedir.

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI	
NE ZAMAN NE AMAÇLA ORTAYA ÇIKTI?	
<p>UMİÇ (Uluslararası Matematik İzleme Çalışması)</p> <p>* 1964'te ilk ulusal izleme araştırmalarındandır.</p> <p>* IEA tarafından gerçekleştirildi.</p>	<p>IEA GERÇEKLEŞTİRDİ → UMİÇ (1964)</p> <p>IEA GERÇEKLEŞTİRDİ → TIMSS</p>

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI İZLEME ÇALIŞMALARINA İLGİNİN SEBEPLERİ
1) Karşılaştırılabilir Veri İhtiyacı * Eğitime önem veren ülkeler eğitimi önemli bir yatırım alanı görmektedir. * Farklı yaklaşımlar izleyen ülkeler şu geri bildirimlere ihtiyaç duyar: 1) Eğitimi nereye götürüyoruz? 2) Diğer ülkelerden ne gibi farklılıklara sahibiz? 3) İsteddiğimiz ivmeyi yakalayabildik mi? * Cevap → Ülkeler arasında karşılaştırılabilir veridedir. * 1960'lı yıllarda IEA → UMİÇ ile başladı. TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)nda => Matematik ve fen değerlendirilmektedir. PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)nda => Okuma becerileri değerlendirilmektedir. * İzleme çalışmalarının kapsamı günümüzde - Sosyal ve duygusal beceriler - Yetişkinlik becerileri - Vatandaşlık becerileri - Dijital okuryazarlık gibi => Çok farklı alanları da içerecek şekilde genişlemiştir. 2) İhtiyaç Duyulan Bulgular Sunması (Bağlamsal ve Bütüncül İlişkilere Dair) * İzleme Çalışmaları * Bilginin kapsamı ve bağlamı hakkında öğrenci performansındaki değişimin => Birçok özellikle ilişkili olup olmadığı konusunda bilgi verir. * İzleme Çalışmalarında öğrencilerin akademik başarılarının - Okul iklimi, eğitim yatırımları, öğretmen özellikleri ve öğrencilerin özelliklerine göre nasıl değiştiği gibi önemli sonuçları görebiliriz. * Bu bilgiler farklı ülkelerdeki durumu değerlendirmemizi sağlar. * Veriler son derece önemlidir. (Eğitim politikacıları, eğitim araştırmacıları ve tüm paydaşlar açısından) * İzleme çalışmaları genel olarak: Eğitim performansının nereden nereye geldiğini bütüncül bir değerlendirmesi

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI	
GÜNÜMÜZDE EN YOĞUN KATILIM GÖSTERİLEN ÇALIŞMALAR	
<p>OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)</p> <p>PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)</p> <hr/> <p>PISA, OECD'nin geliştirdiği ve (3 yıllık periyotlarla uygulanan izleme çalışması.)</p> <hr/> <p>OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)</p> <p>* Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu bir örgüttür.</p> <p>Temel amacı</p> <p>* Üye ülkelerle ekonomik iş birliği ile => Programlarla birlikte kalkınmayı sağlamaktır.</p> <p>* Eğitimi araç olarak görmektedir.</p>	<p>OECD GELİŞTİRDİ → PISA</p> <p>PISA (3 yıllık periyotlar)</p>

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI	
GÜNÜMÜZDE EN YOĞUN KATILIM GÖSTERİLEN ÇALIŞMALAR	
<p>IEA (Ulusl.Eğitim Başarılarını Değerl. Kuruluşu)</p> <p>TIMSS (Ulusl. Matematik ve Fen Eğilimleri Araşt.)</p> <p>-----</p> <p>PIRLS (Ulusl. Okuma Becerilerinde Gelişim Araşt.)</p> <p>* Bir izleme çalışmasıdır.</p>	<p>IEA GELİŞTİRDİ → TIMSS</p> <p>TIMSS (4 yıllık periyotlar)</p> <p>-----</p> <p>IEA GELİŞTİRDİ → PIRLS</p> <p>PIRLS (5 yıllık periyotlar)</p>
<p>TÜRKİYE</p> <p>* Uzun süredir hem PISA 'ya hem de TIMSS 'e katılım göstermektedir.</p> <p>* Uzun bir aradan sonra 2021 'de tekrar PIRLS 'e katıldı.</p> <p>=> Ancak bu uygulamanın sonuçları 2022 yılının sonunda açıklanacaktır.</p>	

2. PISA KAPSAMI VE SONUÇLARI	
<p>-----</p> <p>OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)</p> <p>* <i>Ekonomik kalkınmada</i></p> <p>- <i>En önemli kaynak beşerî sermayeyi üretir.</i></p> <p>* <i>Eğitimi konumlandırır.</i></p> <p>* <i>PISA</i> çalışmasını gerçekleştirmektedir.</p> <p>-----</p> <p>PISA (Ulusl. Öğrenci Değerlendirme Prog.)</p> <p>-----</p>	<p>OECD GELİŞTİRDİ → PISA</p> <p>PISA</p> <p>(3 yıllık periyotlar)</p> <p>PISA</p> <p>(15 yaş)</p>

En Güncel PISA Uygulaması: * 2018 döngüsüne 79 ülke / ekonomi katılmıştır. * Farklı eğitim sistemleri olan ülkeler ... PISA → 15 yaş grubu hedef grup * Çünkü (Birçok Avrupa ve OECD ülkesinde) - 15 yaş ortaokulun sonuna denk gelmekte... - Zorunlu eğitimin tamamlanmakta... PISA - Zorunlu eğitim dönemini bitiren veya - Henüz iş gücü piyasasına katılmayan => Matematik, fen ve okuma becerileri alanlarında yeterli bilgisi verir. PISA * 2000 yılından bu yana uygulanmaktadır. (3 yıllık) 2000 yılında ağırlıklı alan okuma becerileri iken 2003 yılında matematik okuryazarlığı 2006 yılında fen okuryazarlığı 2018 yılında tekrar okuma becerileri olacak şekilde => Çapraz bir modelleme kullanılmaktadır. => Alanların hepsine dair ölçme yapılmaktadır. PISA 2018 * 79 ülkeden 600 binden fazla öğrenciye dair veriler kullanılmıştır. * Ülkelere dair karşılaştırmalı çıkarımlar sağlamaktadır. * Türkiye 15 yaş grubunda → Kısım 8. sınıf (ortaokul son) öğrencilerimiz → Yoğun olarak 9 ve 10. sınıf öğrencilerimiz Örneklem seçimi * Yedi coğrafi bölgeye göre değil * Türkiye'nin sosyoekonomik farklılıklarını da dikkate alan => 12 bölgeden oluşan İBBS Düzey-1 istatistiksel örnekleme sistemine göre dir. PISA'nın en önemli çıktılarından bir tanesi * Öğrencilerin hangi yeterlik düzeyinde olduğuna dair veriler sunmasıdır. * Yeterlik düzeyleri son derece önemlidir: => Her bir yeterlik öğrencinin - O alanda ne yapıp ne yapmadığına - Hangi davranışları gösterip davranışları gösteremediğine dair => Somut açıklamalar yapmaktadır. 2015'ten 2018'e puan seviyesindeki artışın en memnun edici yanı - En düşük yeterlik düzeyleri olan 1-b, 1-a ile - Kısım 2. yeterlik düzeylerindeki öğrenci oranları => Azalışken => Daha üst yeterlik düzeylerindeki öğrenci oranlarımızın => Artmasıdır.

2. PISA KAPSAMI VE SONUÇLARI (DEVAM)

- PISA => En başarılı okul türünün olan**
Fen lisesi → 583 puan ile OECD genel ort. => Üzerindedir.
- Performans açısından (FEN → 1. S.B → 2.)**
* Fen liselerini → Sosyal bilimler liseleri takip etmektedir.
- * **Önemli gösterge** okullar arasındaki başarı farkı => Kısım **azalmaktadır.**
- * 2015'ten 2018'e **performans artışı** ve **yeterlik düzeylerindeki iyileşme**
- (Sosyal bilimler liseleri dışında) **tüm okul türlerimizde gözlenmiştir.**
- Matematik okuryazarlığında**
2003 yılında 423 puanla başlayan Türkiye'nin (15 yıllık çalışmalarla)
=> **Ortalama matematik okuryazarlık puanı** → 454 puana çıkmıştır (2018)
- * **Okuma becerisinde olduğu gibi matematik okuryazarlığında da**
- OECD ortalamasının **kısmen altında bulunmakla birlikte**
=> **1. düzey** ve **bu düzeyin altındaki öğrenci oranları** → **Azalışken**
=> Yüksek performanslı **3, 4 ve 5. düzeydeki öğrenci oranları** → **artmıştır.**
- * **Okuma becerisine benzer olarak matematik okuryazarlığı başarısında da**
=> **Fen liselerini** (OECD ortalamasından **çok daha yüksek performans**)
Sosyal bilimler, Anadolu, mesleki ve teknik Anad. ve Anad. İHL takip etmekte.
- * **Fen liseleri Matematikte**
=> OECD ortalamasından **çok daha yüksek performans göstermektedir.**
- * **Çok programlı Anadolu Lisesi ve sosyal bilimler liselerinde**
* Kısmi **puan düşüşü** bulunmakla birlikte
=> **Diğer tüm okul türlerinde önemli puan artışları gözlenmiştir.**
- * **Fen okuryazarlığı alanında**
* **En başarılı iki okul türü olan fen ve sosyal bilimler liselerini**
→ **Anadolu, mesleki ve teknik Anadolu ile Anadolu İHL takip etmektedir.**
- Özette Türkiye**
* **Matematik ve fen okuryazarlığında**
- Son 15 yılda, katıldığı tüm PISA uygulamalarından
=> **En yüksek ortalama puana** ulaşmış
=> **Okuma becerilerinde ise performansını önemli ölçüde artırmıştır.**

3. TIMSS KAPSAMI VE SONUÇLARI

IEA (Ulusl. Eğitim Başarılarını Değ. Kuruluşu)
TIMSS (Ulusl. Matematik ve Fen Eğilimleri Araşt.)
PISA (Ulusl. Öğrenci Değerlendirme Programı) | IEA GERÇELEŞTİR → TIMSS
TIMSS
(4 yıllık periyotlar) |
|--|--|

PISA İLE TIMSS ARASINDAKİ EN TEMEL FARK?

- 1)**
PISA → **Zorunlu eğitimi tamamlayanların okuryazarlık becerileri**
TIMSS → **Eğitim programı ile ilişkili beceriler değerlendirilir.**
(4 ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin matematik ve fen alanlarında)

- TIMSS** → **İlk defa 1995 yılında uygulanmaya** başlanmıştır.
=> **2019'da araştırmanın yedinci döngüsü** tamamlanmıştır.
- Türkiye TIMSS'e 8. Sınıflar olarak 1999 yılında katıldı.**
- ==> **2011 yılından bu yana son üç döngüye 8. sınıf ve 4. sınıf düzeyinde katıldı.**
- TIMSS'in dünyadaki son döngüsü => 2019 döngüsü (periyot)**
- * Araştırmanın **yedinci döngüsünde** => **64 katılımcı ülke**
=> **PISA çalışmasıyla son derece yakın** istatistikler elde edilmiştir.

TIMSS UYGULAMA SÜRECİ VE HAZIRLIKLAR (2016 başlama)

TABAKALI ÖRNEKLEME YÖNTEMİ

- * **TIMSS'te tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır:**
=> **Türkiye'deki tüm okulların listesi uluslararası merkeze** gönderilir.
=> Okullar → **Tesadüfen seçilir. (4 ve 8. sınıf düzeyi)**
İBB-düzy-1 bölgeleri kullanılır. (PISA'da da kullanılıyor)
=> **Tesadüfi şubeler seçilir.**
(**Örneklem seçim süreci tamamen bağımsız ve yansız gerçekleştirilir.**)

TIMSS UYGULAMA SÜRECİ

- ==> Öğrenciler **matematik** veya **fen testi** ile başlar.
(**Sınav yaklaşık 36-45 dakika sürer. → 15-30 dakika arası mola verilir**)
=> Diğer test **tamamlandıktan sonra 5-15 dakikalık bir anket** uygulanır.
(**TIMSS asıl uygulaması → Yaklaşık yarım gün içerisinde tamamlanır**)

Millî Eğitim Bakanlığının

- * **2017 yılında aldığı kararla Türkiye 2019'da ilk defa**
=> **4. sınıf düzeyindeki uygulamaya 5. sınıf örneklemini ile katılmıştır.**

NEDEN 5. SINIF ÖRNEKLEMİ EKLENDİ?

Sebe-1

- Birçok katılımcı ülkede → Okul öncesi eğitim zorunlu eğitime dâhildi ya da**
→ **Okul öncesi eğitim katılım oranları → Çok yüksekti.**

- * **Ülkemizdeki 4. sınıf öğrencilerinin** (Genel ortalamaya göre)
=> **Yaş ortalaması** → **Biraz düşük kalmaktaydı.**

Sebe-2

- * **Değerlendirme çerçevesi 5. sınıf eğitim programı ile → Daha uyumlu**
(**Bazı ülkeler de 5. sınıf örneklemini ile katılma kararı almıştır.**)

- 4. sınıf seviyesinde uygulamaya ilk defa 2011'de katılmaya** başladık.
(**O sebeple daha önceki döngülere dair bir sonuç bulunmamaktadır.**)

- TIMSS'te 500 puan önemli bir ölçütü temsil eder.**
=> **Türkiye ilk defa 4. sınıf seviyesinde 500 puanı aşmıştır.**

- Fen bilimlerinde de çok benzer bir artış var.**
=> **Bu artış özellikle 2019'da 4. sınıfta 463 puandan → 526 puana ulaştı.**
=> **Puan artışı özellikle 2019 uygulamasında ivme kazandı.**

- 1999'da 433 ile başlayan ortalama puan**
=> **Bugün 500 ortalama ölçek noktasını da geçip → 515 puana ulaştı.**

- Bu anlamda PISA'ya benzer şekilde TIMSS sonuçlarımızda da**
* Hem **4** hem de **8. sınıfta**
=> **Matematik ve fen alanlarında önemli iyileşmeler** söz konusudur.

Bu Sonuçlar Değerlendirildiğinde

- * **Alt düzeylerdeki öğrenci oranlarımızın (iyileşme var)**
=> **Önemli ölçüde düştüğünü göstermesi** açısından son derece **önemlidir.**
- ★ **PISA'da önemli ölçüde puanlarımız artmış** olmakla birlikte
OECD ortalamasına => Henüz ulaşamadık. Ama
- ★ * **TIMSS'in eğitim programıyla daha ilişkili olması** sebebiyle
* **Müfredata dayalı değerlendirmelerde**
=> **Öğrencilerimiz daha yüksek performans göstermektedir.**

PIRLS(Ulusl. Okuma Becerilerinde Gelişim Araşt.)

- * **PIRLS** → **IEA tarafından uygulanmakta.**
* **Okuma boyutunu içerir.**
=> **Bu yönüyle TIMSS'i tamamlar** niteliktedir.

IEA GELİŞTİRDİ → PIRLS
PIRLS (5 yıllık periyotlar)

PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)

- Türkiye PIRLS'e ilk defa → 2001 yılında katılmıştır.**
=> **20 yıllık bir aradan sonra alınan kararla → 2021'de tekrar dâhil oldu.**
=> **Bu uygulamaya ilişkin sonuçlar → 2022'nin sonunda açıklanacaktır.**

Türkiye'nin PIRLS'e Katılmasının Avantajları Nelerdir?

- ★ **1. Avantaj:**
* **PIRLS öğrencilerimizin**
- **Okuma becerilerine ve okuma düzeylerine dair önemli çıktılar sağlar.**
- ★ **2. Avantaj:**
* **Her iki çalışmaya katılan ülkelerin sonuçları (PIRLS ve TIMSS)**
=> **İlişkilendirilebilmektedir.**

TIMSS UYGULAMA SÜRECİ VE HAZIRLIKLAR (2016 başlama)

Şekil 5. Bir TIMSS döngüsünün hikâyesi

4. OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) SOSYAL VE DUYGUSAL BECERİLER ARAŞTIRMASI

OECD

- * **Eğitim izleme** araştırmaları sunar.
- Ülkelerin **akademik performans** bilgisini
- **Öğrenci başarıyla ilişkili** bilgileri
- **Sosyal ve duygusal becerileriyle** ilgili bilgileri sunar.
- * Tüm dünyada **sosyal ve duygusal becerilerin önemi** arttı.
- * **OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı**
=> 2017 yılında yeni bir **araştırma** başlatmıştır.
- => **Türkiye de İstanbul ile => Bu çalışmaya katılmıştır.**

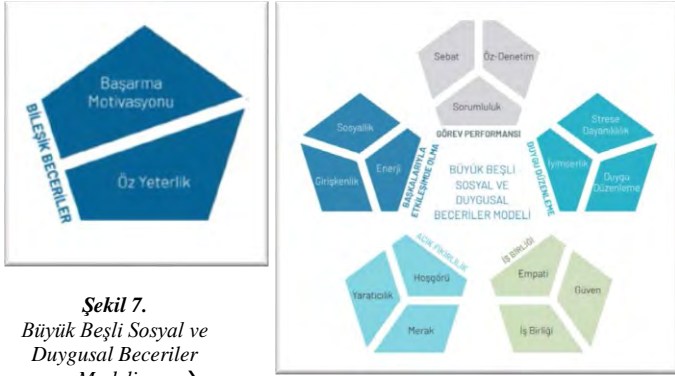
Bu Çalışma Neden Önemlidir ve Nasıl Bir Fark Oluşturmaktadır? (OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı 2017 Araştırması)

- 1. Sebep:**
 - * **Tümüyle Sosyal ve duygusal beceriler dikkate alınıyor.**
 - => Bu diğer tüm izleme araştırmalarından **en önemli farkıdır.**
- 2. Sebep:**
 - * **10 ve 15 yaş grupları ayrı ayrı ele alınmaktadır.**
- 3. Sebep:**
 - * **Ölçümler**, dünyanın farklı bölgelerinde kabul gören
 - * **5 (Beş) faktörlü kurama dayalı olarak** (Big five modeli) yapılmaktadır.
- 4. Sebep:**
 - * **Veri çeşitlenmesinin** kullanılmasıdır.
 - * Veri çeşitlenmesinde aynı **sorular** üzerinden
 - Hem **öğrenci** hem **öğretmen** hem de **velilerinden** bilgi **toplanır.**
 - => Bu tüm verilerin **birleştirilerek sonuçların daha güvenilir** hâle gelmesidir.

Veri Çeşitlenmesi Kullanılmasının Sebebi?

- Öğrencilerin **duygusal beceri sorularında** (**Utangaçlık - kendine güven**)
- * **Oldukları gibi değil olmak istedikleri** şekilde cevaplamalarını engellemek

Büyük Beşli Sosyal ve Duygusal Beceriler Modeli

Şekil 7.

Büyük Beşli Sosyal ve Duygusal Beceriler Modeli →

Beş Faktörlü Modeli Oluşturan Ana Alanlar ve Bu Alanları Oluşturan Alanlar

1) Açık Fikirlilik A) Yaratıcılık B) Hoşgörü C) Mera	2) İş Birliği A) Empati B) İş Birliği C) Güven	3) Duygu Düzenleme A) İyimserlik B) Stresle Dayanıklılık C) Duygu Düzenleme
4) Görev Performansı A) Sebat B) Öz Denetim C) Sorumluluk	5) Başkalarıyla Etkileşimde Olma A) Sosyalite B) Girişkenlik C) Enerji	

BİRLEŞİK BECERİLER:

- **Beş Faktörlü Modele** dâhil değildir.
- (Ama onunla **ilişkilidir**)
- **Sosyal beceriler** açısından
- önemli görülen iki ayrı becerisi vardır:
- a) Başarıya Motivasyonu b) Öz Yeterlik Algısı

OECD, Tamamen Sosyal ve Duygusal Beceriler Odaklı 2017 Araştırması SONUÇ OLARAK

- Kültürel özelliklerle sosyal ve duygusal özellikler yakın ilişkilidir.**
- * **Türkiye'nin bulguları genel bulgularla benzerlik göstermektedir.**

Çalışmanın enteresan sonuçlarından biri:

- * **10 yaş** grubunun **sosyal ve duygusal beceri puanlarının**
=> **15 yaş** grubundan → **daha yüksek** olmasıdır.
- * Buna göre **neredeyse tüm becerilerde** (Ergenliğin etkileri)
=> **10 yaş** grubu **15 yaş** grubundan → **Daha yüksek** puanlara sahiptir.
- => **10 yaştan 15 yaşa** geçerken **önemli bir düşüş** olduğu görülüyor.

Cinsiyete göre bu sosyal ve duygusal becerilerin değişimi:

- * **Strese dayanıklılık, duygu kontrolü ve enerji** gibi bazı özelliklerde
=> **Erkek öğrencilerin puanları → Yüksek**
- * **Sorumluluk, empati, birlikte çalışma, hoşgörü ve merak** gibi becerilerde
=> **Kız öğrencilerin puanları → Yüksek**
- * **Başarıya motivasyonu** ise
=> Her iki yaş düzeyinde de → **Kız öğrenciler daha yüksek puana** sahiptir.

OECD, Tamamen Sosyal ve Duygusal Beceriler Odaklı 2017 Araştırması ÇIKARMAMIZ GEREKEN EN ÖNEMLİ SONUÇ

- * **Sosyal ve duygusal beceriler anlamında**
- * **Kız ve erkek öğrenciler önemli farklılıklara sahiptir.**
=> **Bu becerileri geliştirmeye dönük** her türlü **müdahalede**
=> **Cinsiyetler arası farkların dikkate alınması gerekliliğidir.**

- * **Önceki çalışmalar sosyoekonomik düzeyin**
=> Öğrenciler açısından **son derece belirleyici olduğunu** göstermiştir.

SOSYOEKONOMİK DÜZEY

- * Ailenin sahip olduğu **eğitim düzeyi ve geliri** kapsar.
- * Öğrencinin **evde sahip olduğu imkanları** kapsar.
(Fiziksel imkânlar : Kendine ait odası / internet bağlantısı...)

- * **Ölçülen bütün özelliklerde sosyoekonomik açıdan avantajlı öğrenciler**
=> **Daha yüksek puanlar almıştır.**
=> Özellikle **yaratıcılık, empati, öz yeterlik becerilerinde** puanları **daha yüksektir.**

Bunlar akademik başarı ile ne kadar ilişkilidir?

- * Burada iki özellik ön plana çıkıyor:
- 1. **özellik → Merak**
- 2. **özellik → Sebat** (sabır)
- => Bu iki özellik **10 yaş gr.da akademik başarıyla doğrudan ilişkilidir.**
- => **15 yaş grubu** incelenecek olursa (**Merak ve sebat ek olarak**)
- Kendini **güvende hissetme, sorumluluk bilincine** sahip olma ve **yaratıcılık**

Bu becerilerini geliştirmek için neler yapılabilir?

- * **Spor etkinliklerine katılımın yaratıcılık ve merak** puanlarını **arttırır.**
- * **Sanat etkinlikleri de merak ve yaratıcılık becerilerine önemli katkı sağlar.**
* **Müfredat dışı sanat ve spor etkinliklerini desteklemek**
=> **Akademik becerileri ile ilişkili olan sosyal ve duygusal becerilerini arttırır.**
- * **Rekabetçi okul iklimi ve okul içi rekabeti destekleyen politikalar arttıkça**
=> Özellikle **psikolojik iyilik hâlinde önemli eksikler** oluşmaktadır.

- * **Tüm katılımcı şehirlerde 10 yaştan 15 yaşa gelindiğinde**
=> Öğrencilerin **yaşam doyumu azalmaktadır.**
- * **Bu nedenle**
- Öğrencilere **yaşam doyumu** sağlayacak
- **Onları kabul edecek olumlu okul iklimi** oluşturmak **son derece önemlidir.**
- * **Okullarımızda zorbalığa maruz kalma**
=> **Büyük oranda öğretmen ve öğrenci ilişkisi bağlamında çözülebilmektedir.**
- **Öğretmen ve öğrenci ilişkisi arttıkça**
=> **Zorbalığa maruz kalma durumu azalır / Okula aidiyet de artar.**

ABİDE (Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi)

- * **Ulusal izleme çalışmaları** kapsamında **üst düzey bilişsel becerilere**
=> **Öğrencilerimizin ne kadar sahip olduklarını incelenmektedir.**

TMF-ÖBA (Türkçe-Matematik-Fen Öğrenci Başarı İzleme Araştırması)

- * Öğrencilerimizin **eğitim programına bağlı**
=> **Kazanımlara ulaşma düzeylerini belirlemek üzere** yapılmaktadır.

2019 yılında ilk defa **tamamen bilgisayar ortamında gerçekleştirilen**

- * **Dört temel becerinin** hepsini kapsayan
=> **Türkçe dil becerilerinin izlenmesi araştırması** yapıldı.

Dört temel beceri

- 1) **Okuma**
- 2) **Dinleme**
- 3) **Yazma**
- 4) **Konuşma**

- OECD, Tamamen Sosyal ve Duygusal Beceriler Odaklı 2017 Araştırması
Çalışmasına Katılan Ülkeler ve Şehirler
- 1) **Kanada (Ottawa)**
 - 2) **ABD (Houston)**
 - 3) **Kolombiya (Manizales ve Bogota)**
 - 4) **Portekiz (Sintra)**
 - 5) **Finlandiya (Helsinki)**
 - 6) **Türkiye (İstanbul)**
 - 7) **Rusya Federasyonu (Moskova)**
 - 8) **Güney Kore (Daegu)**
 - 9) **Çin Halk Cumhuriyeti (Suzhou)**

MODÜL -2
KISA KISA (KISALTMALAR)

- 1 -

BLOOM
<p>"Bir ünitedeki öğrenme eksikleri belli bir düzeyin üzerindeyse</p> <ul style="list-style-type: none"> - O öğrenme açığı kar topu gibi devam eder. - Öğrenemez hâle gelmemesi için ünite sonu kontrol mekanizmaları olmalıdır."

Uluslararası En Geniş Çaplı Eğitim Araştır. Yapan Örgütler		
1) PISA	2) TIMSS	3) PIRLS
Doğrudan ekonomi veya siyasi-ekonomik politikaların üretirler.		

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI NE ZAMAN NE AMAÇLA ORTAYA ÇIKTI?	
<p>UMİÇ (Uluslararası Matematik İzleme Çalışması)</p> <p>* 1964'te ilk ulusal izleme araştırmalarından</p> <p>* IEA tarafından gerçekleştirildi.</p>	<p>IEA GERÇEKLEŞTİRDİ → UMİÇ (1964)</p> <p>IEA GERÇEKLEŞTİRDİ → TIMSS</p>

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI GÜNÜMÜZDE EN YOĞUN KATILIM GÖSTERİLEN ÇALIŞMALAR	
<p>OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)</p> <p>PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)</p> <p>PISA, OECD'nin geliştirdiği ve (3 yıllık periyotlarla uygulanan izleme çalışması.)</p> <p>OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu bir örgüttür. - Üye ülkelerle ekonomik iş birliği kalkınma 	<p>OECD GELİŞTİRDİ → PISA</p> <p>PISA (3 yıllık periyotlar)</p>

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI GÜNÜMÜZDE EN YOĞUN KATILIM GÖSTERİLEN ÇALIŞMALAR	
<p>IEA (Ulusl.Eğitim Başarılarını Değerl. Kuruluşu)</p> <p>TIMSS (Ulusl. Matematik ve Fen Eğilimleri Araşt.)</p> <p>PIRLS (Ulusl. Okuma Becerilerinde Gelişim Araşt.)</p> <p>* Bir izleme çalışmasıdır.</p>	<p>IEA GELİŞTİRDİ → TIMSS</p> <p>TIMSS (4 yıllık periyotlar)</p> <p>IEA GELİŞTİRDİ → PIRLS</p> <p>PIRLS (5 yıllık periyotlar)</p>
<p>TÜRKİYE uzun süredir hem PISA'ya hem de TIMSS'e katılım göstermektedir.</p> <p>* Uzun bir aradan sonra 2021'de tekrar PIRLS'e katıldı.</p> <p>=> Ancak bu uygulamanın sonuçları 2022 yılının sonunda açıklanacaktır.</p>	

PISA KAPSAMI VE SONUÇLARI	
<p>OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ekonomik kalkınmada - En önemli kaynak beşerî sermayeyi üretir. * Eğitimi konumlandırır. * PISA çalışmasını gerçekleştirmektedir. 	<p>OECD GELİŞTİRDİ → PISA</p> <p>PISA (3 yıllık periyotlar)</p> <p>PISA (15 yaş)</p>

TIMSS KAPSAMI VE SONUÇLARI	
<p>IEA (Ulusl. Eğitim Başarılarını Değ. Kuruluşu)</p> <p>TIMSS (Ulusl. Matematik ve Fen Eğilimleri Araşt.)</p> <p>PISA (Ulusl. Öğrenci Değerlendirme Programı)</p>	<p>IEA GERÇEKLEŞTİRDİ → TIMSS</p> <p>TIMSS (4 yıllık periyotlar)</p>

PISA İLE TIMSS ARASINDAKİ EN TEMEL FARK?
<p>PISA → Zorunlu eğitimi tamamlayanların okuryazarlık becerileri</p> <p>TIMSS → Eğitim programı ile ilişkili beceriler değerlendirilir.</p> <p>(4 ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin matematik ve fen alanlarında)</p>

MODÜL -2
KISA KISA (KISALTMALAR)

- 2 -

<p>TIMSS → İlk defa 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır.</p> <p>=> 2019'da araştırmanın yedinci döngüsü tamamlanmıştır.</p> <p>Türkiye TIMSS'e 8. Sınıflar olarak 1999 yılında katıldı.</p> <p>=>2011 yılından bu yana son üç döngüye 8. sınıf ve 4. sınıf düzeyinde katıldı.</p> <p>TIMSS'in dünyadaki son döngüsü => 2019 döngüsü (periyot)</p> <p>* Araştırmanın yedinci döngüsünde => 64 katılımcı ülke</p> <p>=> PISA çalışmasıyla son derece yakın istatistikler elde edilmiştir.</p>

Bu Sonuçlar Değerlendirildiğinde	
<p>* Alt düzeylerdeki öğrenci oranlarımızın (iyileşme var)</p> <p>=> Önemli ölçüde düştüğünü göstermesi açısından son derece önemlidir.</p> <p>★ PISA'da önemli ölçüde puanlarımız artmış olmakla birlikte OECD ortalamasına => Henüz ulaşamadık. Ama</p> <p>★ * TIMSS'in eğitim programıyla daha ilişkili olması sebebiyle</p> <p>* Müfredata dayalı değerlendirmelerde</p> <p>=> Öğrencilerimiz daha yüksek performans göstermektedir.</p>	

<p>PIRLS (Ulusl. Okuma Becerilerinde Gelişim Araşt.)</p> <p>* PIRLS → IEA tarafından uygulanmakta.</p> <p>* Okuma boyutunu içerir.</p> <p>=> Bu yönüyle TIMSS'i tamamlar niteliktedir.</p>	<p>IEA GELİŞTİRDİ → PIRLS</p> <p>PIRLS (5 yıllık periyotlar)</p>
---	--

PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)	
<p>Türkiye PIRLS'e ilk defa → 2001 yılında katılmıştır.</p> <p>=> 20 yıllık bir aradan sonra alınan kararla →2021'de tekrar dâhil oldu.</p> <p>=> Bu uygulamaya ilişkin sonuçlar → 2022'nin sonunda açıklanacaktır.</p> <p>Türkiye'nin PIRLS'e Katılmasının Avantajları Nelerdir?</p> <p>★</p> <p>1. Avantaj:</p> <p>* PIRLS öğrencilerimizin</p> <ul style="list-style-type: none"> - Okuma becerilerine ve okuma düzeylerine dair önemli çıktılar sağlar. <p>2. Avantaj:</p> <p>* Her iki çalışmaya katılan ülkelerin sonuçları (PIRLS ve TIMSS)</p> <p>=> İlişkilendirilebilmektedir.</p>	

4. OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) SOSYAL VE DUYGUSAL BECERİLER ARAŞTIRMASI	
<p>OECD</p> <ul style="list-style-type: none"> * Eğitim izleme araştırmaları sunar. - Ülkelerin akademik performans bilgisini - Öğrenci başarılarıyla ilişkili bilgileri - Sosyal ve duygusal becerileriyle ilgili bilgileri sunar. <p>* Tüm dünyada sosyal ve duygusal becerilerin önemi arttı.</p> <p>* OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı</p> <p>=> 2017 yılında yeni bir araştırma başlatmıştır.</p> <p>=> Türkiye de İstanbul ile => Bu çalışmaya katılmıştır.</p>	

MODÜL -2
KISA KISA (TERİMLER)

- 1 -

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMEİN TEMEL KAVRAMLARI

Sistem	En az bir hedefi gerçekleştirmek(Dirik bir örüntü)
Ögeleri	1) Girdi 2) Süreç 3) Çıktı
Eğitim	Bir sistem dir.

Hedef Çeşitleri

1) Uzak Hedefler	Devletlerin hedefleridir.
2) Genel Hedefler	Daha işevuruk hedeflerdir. (MEB gibi kurum hedefleri)
3) Özel Hedefler	Dersin hedefleridir. (Kazanımları kapsar.)

EĞİTİMİN ÖGELERİ

1) GİRDİ	Eğitim-öğretim için gerekli her şey (Öğrenci, öğretmen, okul...)
2) SÜREÇ	Girdiler, hedefler doğrultusunda bir araya getirilir.
3) ÇIKTI	Öğrencilerin sahip olduğu nitelikler dir.
NOT: Gözlenmeyen süreçler ve ürün değerlendirilemez!	

Eğitim Sistemi İçin Çıktılar Nedir?

1) Dar Anlam	Öğrencinin ders sonunda ulaştığı hedef ve kazanımlar
2) Geniş Anlam	Öğretimin baştan sona kadar sahip olduğu bilgi, beceri...

21. Yüzyıl Değişen Eğitim Paradigması

İnsan Davranışları	a) Bilişsel b) Duyuşsal c) Devinimsel (Psikomotor)
---------------------------	---

**Dünya Ekonomik Forumuna Göre
2025 Yılında Çalışanların Sahip Olması Gereken 10 Temel Beceri**

1. Analitik düşünme	6. Eleştirel düşünme ve Analiz
2. Yenilik	7. Yaratıcılık
3. Yaratıcılık	8. Orijinallik
4. Etkin öğrenme ve ögrn. stratejileri	9. Liderlik ve sosyal etki
5. Karmaşık problem çözme	10. Teknoloji kullanımı

DEĞERLENDİRMEİN BASAMAKLARI

a. Ölçme	b. Ölçüt	c. Karar
	← Köprü görevi görür →	
“Kerim gıda mühendisliği programına yerleştirilmiştir / yerleştirilememiştir.”		

**ÖLÇME, ÖLÇÜT VE DEĞERLENDİRME
(KAVRAMSAL TEMELLERİ)**

(1) Ölçme	Öğrencinin belirli bir özelliğini gözleyerek O özelliğe sayı, sembol ya da sıfat / kategori adı verme “Zeynep yapılan test sonucunda 1. oldu.”
Fark: Ölçme farktan doğmuştur. Bireyler ya da özellikleri arasında olabilir.	
(2) Ölçüt	Ölçülen özellik hakkında değerlendirme yapabilmek için - Dayanak alınan referans noktası / referans aralığıdır . Referans noktası → “60 alan geçer” ... Referans aralığı → “90-109 arası normal zekâdır”
(3) Değerlendirme	Bir ölçümü en az bir ölçüte vurarak - Karar verme ve yargıda bulunma işlemidir.
Eğitim siteminde ölçmesiz denetleme ve kontrol mekanizması işlemez!	

Ölçüt Değişirse Değerlendirme de Değişir

a. Ölçme	b. Ölçüt	c. Karar
	← Köprü görevi görür →	

ÖLÇME TÜRLERİ

(1) Doğrudan Ölçme	Doğrudan gözlenerek ölçüm elde edilir. (5 duyu) “Bir sınıftaki öğrenci sayısı” “Cinsiyetleri- boyları” “Kalem tutma becerisi- Pas verme becerisi”
(2) Dolaylı Ölçme	- Göstergeyle Ölçme (Dolaylı) “Dört işlem becerisi” “Derse yönelik tutumlar” “Genel muhakeme düzeyleri” ...
(3) Türetilmiş Ölçme	Özellikler arasındaki Matematiksel bir bağıntı ... - Dört işlem yardımıyla belirlenir. “Hız (yol / zaman)” “yoğunluk (kütle / hacim)”

ÖLÇÜT TÜRLERİ

(1) Mutlak Ölçüt	- Grubun özelliklerinden bağımsız olarak belirlenir. - Birinin notu, diğeri etkilemez! “Dersten geçme notu 50’dir”, “Doktora için ALES’ten en az 60 almak gerekir”
(2) Bağlı Ölçüt	(Norm Referanslı Ölçüt) Rekabetçi bir eğitsel ortam vardır. - Ölçme grubunun belirli bir özelliğine dayalıdır . - Birinin notu, diğeri etkiler! “Aritmetik ortalamaya denk ve üzerinde puan alan geçer.”

MODÜL -2
KISA KISA (TERİMLER)

- 2 -

AMACA GÖRE DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Öğrenci başarısına odaklı Değerlendirmeler	(1) Tanuma ve Yerleştirme (Diyagnostik Değerlendirme)	Sınıf içi ölçme ve değerlendirme: Öğretim başında Hazırbulunuşluluk tespiti... - Amaç not vermek değildir! Okul / kurum geneli ölçme ve değer. Öğretim başında (Tanuma) “Muafiyet” ve “seviye tespit sınav.”
	(2) Biçimlendirme ve Yetiştirme (Formatif Değerl.)	- Belirli bir konu / ünite vb. sonunda - Ünitede öğrenme eksiklerini belirle - “ İzleme ” - “ Tarama testi ” denir Notsuz kısa sınavlar (quiz)- “Ünite tarama T.
	(3) Değer Biçme (Summatif Değerlendirme)	Öğretim sonunda (Not vermek amaç) Öğretim sonundaki durum tespiti dir. “ Alanda eriş i testi” denir. Bitirme sınav- Sertifika sınav- vize ve finaller

Yetenek, ilgi, tutum, kaygı, öğrenme kapasiteleri	(4) Rehberlik Amaçlı	1) ÖZEL EĞİTİM: - Özel gereksinim kavramında - Zihinsel gerilik /- Öğrenme güçlüğü - Otizm - Diğer spesifik gerilik alanları - işitme/görme - Üstün zekâlılar - “Sandart testler” – “ Ölçüt bağımlı testler ” - Testlerin sonuçlarıyla BEP hazırlanır. - Tıbbi ve eğitsel / gelişimsel olarak tanı alırlar. - RAM 'lar tek yetkili ... 2) MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİ: - Öğrencilerin alan seçmeleri ve - Bir üst öğretim kurumuna yönlendirilmesinde - “ Standart testler ”den yararlanılmaktadır.
	(5) Program Değerlendirme	- Sistematik bilgi toplama ve değerlendirme Amaç Eğitim program ürünlerinin geliştirilmesi

**BİR ÖLÇME ARACINDA
BULUNMASI GEREKEN PSİKOMETRİK NİTELİKLER**

GÜVENİLİRLİK	Ölçme puanlarının hatalardan arınık olma derecesidir. - Puanların kararlı, tutarlı ve duyarlı olmasıdır.
KULLANIŞILIK	Ölçme aracının Kolay ve ekonomik olmasıdır. (zaman, para, emek, araç gereç vb. açıdan)
Ölçmenin Geçerli ve güvenilirliği: Puanların hatasız ya da az hatalı olmasıdır.	

HATALARIN DÖRT KAYNAĞI?

1) Yapan Kişiden	2) Ölçme Aracından	3) Bireyden	4) Fiziksel Ortamdan
-------------------------	---------------------------	-------------	-----------------------------

HATA ÇEŞİTLERİ

SABİT	Miktarı ölçmeden ölçmeye değişmez! “Boş ağırlığı 120 g ise her tartımda 120 g eksik ölçer.”
SİSTEMATİK	Miktarı ölçmeye göre değişen hatalardır. (Ölçülen büyüklüğe / Öğretmene /Ölçme koşullarına göre) “Her bir kg.da 120 g eksik tartıyorsa ağırlıkla hata artar.”
Ölçme sonuçlarına karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı bellidir. Hatayı engellemek -düzeltmek daha kolaydır.	
TESADÜFİ	Tesadüfi (Rastlantısal) hata Ne yönde ve ne ölçüde karıştığı genellikle bilinemez! Ölçme sonuçlarına tek yönlü olarak karışmaz! → Bazen Pozitif bazen de Negatif yönde etki eder
Ölçme sonuç. karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı genellikle belli değildir! Hatayı engellemek -düzeltmek daha zordur!	

* Sabit ve tesadüfi olmayan hatalar → Tesadüfi değişken olma özelliğindedir. (Psikometride hata kuramı tesadüfi hatalar üstüne kurulmuştur.)
--

TESADÜFİ HATALARIN DÖRT KAYNAĞI?

1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden / Öğretmenden Kaynaklanan Hata:
1. Ölçme işlemi sürecinde: - Öğretmen, test katılımcısının dikkatini dağıtabilir - kaygısını arturabilir 2. Ölçme işlemi sonrasında: - Puanlamadaki dikkat ve titizliğin değişmesi, yorgunluk, maddi hata vb.

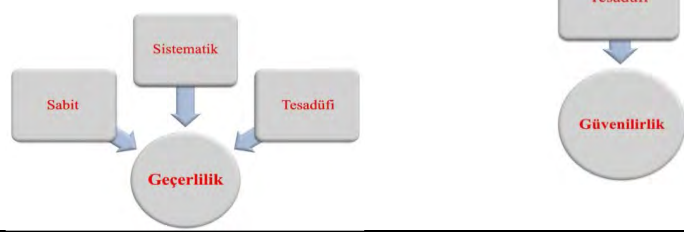
MODÜL -2
KISA KISA (TERİMLER)

- 3 -

2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata:	
1. Maddenin iyi ifade edilmemesi	5. Ölçme aracının yapısı sorunu
2. Dil,dil bilgisi ve imla sorunu	- Homojen (benzeşik) - Heterojen (ayrışık)
3. Anlatım bozukluğu	testten daha güvenilir dir.
4. Kapalı) - belirsiz ifadeler	6. Aracının uzunluğu sorunu
	7. Şans başarısı faktörü
3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata:	
-Bireylerin fiziksel, fizyolojik ve psikolojik durumları (Uykusuzluk -açlık)	
- Grubun homojen ya da heterojen olması	
(Heterojen) güvenilirlik katsayısı → Artar (Homojen) → Azalur.	
4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata:	
* Ölçmenin yapıldığı fiziksel ortamdan kaynaklanan hatalardır:	
“ Koku, görsel uyarıcıların fazlalığı, ergonomi vb....”	

GEÇERLİLİK - GÜVENİLİRLİK - HATA İLİŞKİSİ

GEÇERLİLİK → Tüm hata kaynaklarından etkilenir.
GÜVENİLİRLİK → Yalnızca **Tesadüfi Hatalardan**

GÜVENİLİRLİK → GEÇERLİLİK için bir ön şarttır

Ancak yeterli şart değildir.

GÜVENİLİR olması → **GEÇERLİ** olacağı anlamına gelmez!
GEÇERLİ ise → Büyük olasılıkla **GÜVENİLİR**'dir.

Ölçme aracının **geçerliliği** ve **güvenilirliği** diye **bir şey yoktur!**
Ölçme araçlarından elde edilen **“Puan”** → **Geçerli** ve **güvenilir** olabilir.

Geçerlilik ve güvenilirlik Varlık-yokluk sorunu değil!
(Derece sorunudur)

Bir testten elde edilen puanlar :

- Yüksek / Orta / Düşük **düzeyde** geçerli
- Yüksek / Orta / Düşük **düzeyde** güvenilir biçiminde **nitelendirilir.**

Ölçme Araçlarının Psikometrik Nitelikleri
Şu Durumlara Göre Değişebilir:

1. Ölçme amacının değişmesi	4. Madde değişiklikleri
2. Uygulama grubunun değişmesi	5. Farklı kültürler
3. Dilin eskimesi / değişmesi	6. Kuramsal bilgi değişiklikleri

KORELASYON

KORELASYON:

-En az iki **değişken** arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığını inceler.

-İlişkinin yön ve miktar bilgisini veren **istatistik** bir tekniktir.

“Öğrencilerin ders tutumları ile başarıları arasında bir ilişki var mıdır?”

- Geçerlilik ve güvenilirlik genellikle **korelasyon temelli analizlerle** bulunur.
- **Korelasyon**(co-relation) (“r” ile sembolize edilir.)

Korelasyon “-1” ile “1” arasında değer alır.

a) **Pozitif** korelasyon → İki değişken arasında **doğru orantılı** ilişkidir.

“ Ders çalışma süresi ile sınav notu” → **Pozitif** bir korelasyon

b) **Negatif** korelasyon → İki değişken arasında **ters orantılı** ilişkisidir.

“Ders süresi ile dikkat → **Negatif** bir korelasyon

±1 → **Mükemmel** korelasyon **1** → **Mükemmel doğru orantılı ilişki**
-1 → **Mük. ters orantılı ilişki** **0** → **Değişken arasında sistematik ilişki yok!**
(Mükemmel ilişkisizlik)

“Öğretmen boyları ile aylık ücretleri” → **Arasındaki korelasyonun sıfırdır.**

GEÇERLİLİK SORGULAMA YÖNTEMLERİ

1) KAPSAM GEÇERLİLİĞİ:

- * Özellikle **başarı testlerinde** aranan bir **geçerlilik sorgulamasıdır.**
- * Bir testin ölçülmek istenen davranışları **ne derece kapsadığıyla** ilgilidir.

2) ÖLÇÜT DAYANAKLI GEÇERLİLİK:

- * Puanların **ölçüt bir puanla** karşılaştırılması ile **araç geçerlilik** ilişkisi

MODÜL -2
KISA KISA (TERİMLER)

- 4 -

3) YORDAMA GEÇERLİLİĞİ:

Yordama, **tahmin** demektir. (Ancak her tahmin yordama değildir!)

(Geçerli ve güvenilir bir veri → Bu verinin sınanabilir olması gerekiyor.)

Seçme / yönlendirme amaçlı testlerde Y.G. → **Yüksek** olmalı

Seçme amaçlı testler: **YKS, KPSS, LGS vb.**

Yönlendirme amaçlı: **Yetenek testleri- İlgili envanterleri**

- **Ölçüt puan** testin tahmin etmeye çalıştığı → **Özelliktir.**

- **Ölçüt puan** gelecekte belli olacağından → **Beklenir**

4) ZAMANDAŞ GEÇERLİLİK:

Diğer adları: **Hâlihazır / Benzer ölçekler / Uygunluk geçerliliği**

Ölçüt puan eş zamanlı olarak elde edilebilir.

=> Geçerliliği yüksek bir **aracın** puanı → **Ölçüt puan** olarak ele alınabilir.

=> Sonra **ölçme aracı** ve **ölçüt araç aynı zamanda** uygulanıp

- İki araçtan elde edilen puanlar arasındaki **ilişki** incelenir...,

Z.G. te **geçerlilik katsay.**

-1 ile **1** arasında **değişmesi**

beklenir.

Ölçüte göre **geçerlilik katsayısı** **±1'e** yaklaştıkça **artar**, **0'a** yaklaştıkça **düşer**.

5) YAPI GEÇERLİLİĞİ:

-Bir testin **dayandığı** kuramsal temelleri **ne derece iyi örneklediğiyle** ilgilidir.

- Testin ölçtüğü **niteliklerin** neler olduğunu **araştırma** ve

- Kişilerin elde ettikleri **puanların** **ne anlama geldiğini** açıklama çabasıdır.

Kapsam Geçerliliği Sorgulama Yöntemleri

1) Mantıksal / rasyonel yöntemler:

a) **Belirte tablosunun hazırlanması:**

* **Ölçülen kapsam** dâhilinde **davranışların** belirlenmesi **yöntemidir.**

b) **Uzman görüşüne başvurulması:**

* **Uzmanla** belirte tablosu ve maddeler sunulur.

2) İstatistiksel yöntemler:

* **Uzmanlardan** alınan **dönütler** çözümlenebilir ya da

- **Uzmanların değerlendirmesi** istenir. (Uzmanlar arasında **uyum test** edilir.)

GÜVENİLİRLİK

Güvenilirlik tesadüfi hatalardan arınık olma **durumdur.**

Güvenilir bir **ölçme aracı**

Aynı özellikle ilgili **arka arkaya** ölçmelerde → **Aynı sayısal sonucu** verir.

Gerçek Puan – Standart Sapma

Ölçme, hatalar giderilene kadar **sürdürülürse** **Gerçek puan** elde edilir.

- Ancak davranış örneği sınırlı → Gözlenen puan gerçek puandan **farklıdır.**

- Buradaki **farklılık** → **Ölçme hatasıdır.**

Bir ölçme işleminde **standart hatanın** **düşük** olması:

1. **Güvenilirlik kats.** → **Yüksek** ve 2. **Standart sap.** → **Düşük** olmasına

Ölçmenin **standart hatası yükseldikçe** (Bireylere **rastgele puan** vermiş gibidir)

Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 arasında **değişir.**

- **Kabul edilen aralık: 0.70** ve **üstü** ölçüt

- **Genel yetenek** gibi **bilişsel özellik** ölçen testlerde

=> **Güvenilirlik katsayısının 0.90** ve **üzerinde** olması **arzu** edilir.

GÜVENİLİRLİK (KESTİRİM) YÖNTEMLERİ

A) Birden çok uygulamaya dayalı yöntemler:

1. **Test-tekrar test** yöntemi 2. **Eşdeğer** (paralel) **testler** yöntemi

B) Tek uygulamaya dayalı yöntemler:

1. Eşdeğer yarılar yöntemi	4. Cronbach alfa yöntemi
2. KR-20 yöntemi	5. Hoyt'un varyans analizi yöntemi
3. KR-21 yöntemi	6. McDonald omega yöntemi

A) BİR DEN ÇOK UYGULAMAYA DAYALI
GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ

1) TEST-TEKRAR TEST YÖNTEMİ:

* Bir **test**, **aynı gruba**, belli bir **zaman aralığıyla** **iki kez** uygulanır.

* İki uygulamanın **puanı** arasındaki **korelasyon** hesaplanır.

=> **Korelasyon katsayısı** elde edilir. (**Kararlılık katsayısı**)

Not: **Güvenilirliğin kararlılık, tutarlılık** ve **duyarlılık** sorunu vardır.

* **T.T.T. Yöntemi** → Özelliğin **kararlı** olduğu durumlarda uygulanmalıdır.

(Testin ölçtüğü özellik **sürekli değişkenlik** gösteriyorsa kullanılmamalıdır!)

“**Genel zihin yetenekleri, kişilik testleri, ilgi envanterleri, tutum ölçekleri**” vb.

* **T.T.T. Yöntemi** → **Yetenek testleri, kişilik envanterlerinde** tercih edilir.

* **T.T.T. Yöntemi** → **Başarı testleri** için pek tercih **edilmez!**

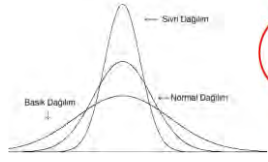
2) EŞDEĞER (PARALEL) TESTLER YÖNTEMİ (Ana PDF’de atlanmış!)
B) TEK UYGULAMAYA DAYALI GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ
1) TEST YARILAMA YÖNTEMİ: (Eşdeğer Yarılar / İki Yarı Güvenilirliği) Test iki eşdeğer yarıya bölünür. Alınan puanlar arasındaki tutarlılık incelenir. -Yarılardan alınan toplam puanlar arasında korelasyon hesaplanır. Ancak elde edilen katsayı korelasyonun yarı puanlardandır : - Testin tamamına ilişkin bir tutarlılık bilgisi vermez! (Yarı güvenilirlik) - Testin tümüne ilişkin bir güvenilirlik katsayısı: Spearman-Brown formülü * Bir test iki eşdeğer yarıya nasıl bölünür? a) İlk yarı ve son yarı b) Tek ve çift c) Rastlantısal yöntem
B) TEK UYGULAMAYA DAYALI GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ (DEVAM)
2-3) KUDER-RICHARDSON 20 VE 21 YÖNTEMLERİ: Kuder-Richarson 20 ve 21 (KR-20 ve KR-21) - Test kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturmuş mu? (İç tutarlılık) - İç tutarlılık katsayısı elde edilir. Puanlamanın kategorik olduğu ölçme araçları için uygundur. (D:1 Y:0 Boş:0 puan)(İki seçeneği cevap)
4) CRONBACH ALFA YÖNTEMİ: * Ölçme aracının puanlaması çok kategorili ise kullanılır. - KR-20 ile aynı mantık üzerine kuruludur. * Elde edilen katsayının ismi yine iç tutarlılık katsayısıdır .
5) HOYT’UN VARYANS ANALİZİ YÖNTEMİ (Ana PDF’de atlanmış!)
6) MCDONALD OMEGA YÖNTEMİ (Ana PDF’de atlanmış!)

GELENEKSEL ÖLÇME YÖNTEMLERİ
1) DOĞRU-YANLIŞ MADDELERİ: İfadelerin doğru mu, yanlış mı olduğunu denetler. Doğru- Yanlış maddelerinde verilen bir tür “ önerme ” dir. “Cumhuriyet 1920 yılında kurulmuştur (D) (Y)” Çoktan seçmeli madde türünden sonra en çok kullanılan 2. madde tipidir. İpucu vermekten kaçınılmalıdır: “Asla, daima, hiçbir, tümü” vb. ifadelerin → Yanlış olma olasılığı yüksektir. “Genellikle, bazen, sıklıkla” vb. ifadelerin → Doğru olma olasılığı yüksektir.
2) EŞLEŞTİRME MADDELERİ: * Birbirleriyle ilgili iki grup bilginin öğelerinin eşleştirilmesini gerektirir.
3) ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELER Hazırlanması zor puanlaması kolaydır . Puanlama objektiftir . Üst düzey becerilerle ilgili madde yazmak zordur! Doğru cevabı içindedir: Sentez düzeyinde soru sormak olanaklı değildir! => Yaratıcılığın denetlenmesi zordur! => Puanlara şans başarısı karışma ihtimali vardır.
4) AÇIK UÇLU SORULAR Açık uçlu sorular ikiye ayrılır [Pikometri alanyazınında(literatürde)]: a) Uzun yanıt gerektiren maddeler b) Yanıtı sınırlı maddeler Ancak bu testler (sahada): A) ESSAY (YAZILI YOKLAMA): Sorulara cevap vermede sınırsız bir özgürlüğü vardır. Dünyada en eski ve en çok tercih edilen testlerden biridir. B) KISA CEVAPLI SORULAR: Bir sözcük, rakam, tarih ya da en çok bir cümle ile cevaplanır . Öğrencinin aqlının estiği cevabı yazmasını engeller. (Nesnellik artar) Uzun cevaplı sorularda olduğu gibi ayrıntılı cevap anahtarı olmalıdır. C) CÜMLE TAMAMLAMA (BOŞLUK DOLDURMA) SORULARI: Cümle tamamlama (boşluk doldurma), kısa cevaplı / sınırlı cevap gerektirir. Hazırlanması oldukça kolaydır. Kim, ne, nerede, ne zaman? sorularına cevap olabilecek ölçme sorularıdır. Cümleler ders kitabından aynen alınmamalı (Kendi sözcükleriyle tekrar...) D) SÖZLÜ YOKLAMA: * Sözlü sınavlar ciddi bir ölçme hatası barındırma potansiyeline sahiptir. * Dile dayalı becerilerin ölçülmesi için geleneksel yöntemler içindeki tek türdür. “Sözlü anlatım, diksiyon, y. dil dersinde konuşma, solfej ve şarkı söyleme...” Not: Davranışlar, yazılı sınavla yoklanabiliyorsa sözlü sınav yapılmamalı!

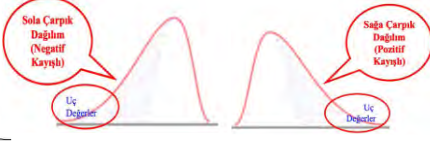
DESTEKLEYİCİ DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI
1. PORTFOLYO Portfolyo: Sistemli ve amaçlı olarak oluşturulmuş Dosyalar dır. Öğrenme süreci ile ürünlerini gösterir ve verileri değerlendirir . Sürecin paydaşları: - Öğrenci, öğretmen, arkadaş, aile ve iletişimde olduğu diğer kişilerdir . Portfolyolar ne değildir? => Öğrenci çalışmalarını toplayan herhangi bir çalışma dosyası değildir! => Öğrenciyi sınıflandıran (başarılı / başarısız) bir araç değildir! => Öğrencileri karşılaştıran araçlar değildir! Öğrenci Portfolyosunun Türleri: a) Süreci yansıtan portfolyolar: b) Ürünü yansıtan portfolyolar: - Öğrenme ve gelişim sürecini yansıtır - Bitmiş görevleri içerir. Portfolyo Oluşturma Süreci: Toplama Seçme Yansıtma Sonuç
PERFORMANS DEĞERLENDİRME PERFORMANS DEĞERLENDİRME ARAÇ VE YÖNTEMLERİ ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRMELERİ 1) ÖZ DEĞERLENDİRME: Öğrencinin kendi kendisini değerlendirmesi 2) AKRAN DEĞERLENDİRME: Arkadaşlarının değerlendirmesine denir.
ÖĞRETMEN DEĞERLENDİRMELERİ 1) RUBRİK (Dereceli Puanlama Anahtarı): Performans ürün değerlendirmesinde en sık kullanılan araçlardır. Amaç puanlamadaki özneliğini azaltmaktır. (Öğretmen faktörü...) RUBRİK ÇEŞİTLERİ: 1) Bütüncül (Holistik) Rubrik 2) Analitik Rubrik 2) KONTROL LİSTELERİ: Amaç → Gözlenen performansın ölçütlere uygunluğunu puanlamadır. - “Evet-Hayır”, “Var-Yok”, “Gösterdi-Göstermedi” vb. bir biçimde - Kategorik (1-0) olarak puanlanır . “Örneğin “Bir deneyin eyleme dökülmesi” 3) DERECELEME ÖLÇEKLERİ: Performansa dayalı işlemler baştan sona kadar listelenir. Davranışın karşısına davranışın gösterilme derecesi gösterilir (En az üçlü): [Tam gösterildi (3), Kısmen gösterildi (2) Gösterilmedi (1)] 4) GÖZLEM FORMLARI: Öğrenme çıktılarının somut olarak gözlenebildiği bazı alanlarda Gözlemler öğrenciler hakkında doğru ve hızlı bilgi elde edilmesini sağlar. Gözlem formları a) Yarı yapılandırılmış b) Tam yapılandırılmış bir formatta da olabilir.
TEST VE MADDE İSTATİSTİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ 1) TEST İSTATİSTİKLERİ: Ölçme işlemi sonucunda bireylerin toplam puanları üzerinden hesaplanır. Eğitimde en sık kullanılan istatistikler: 1. Merkezî Eğilim Ölçüleri 3. Dağılım Özellikleri 2. Değişkenlik Ölçüleri 4. Standart Puanlar ...
1. MERKEZİ EĞİLİM ÖLÇÜLERİ: a) Aritmetik ortalama b) Medyan (ortanca) c) Moddur. Temel işlevi (üçünün de) bir puan dizisindeki merkezî bulmaktır. Merkezî Eğilim Ölçüsü Hesaplamak Ne işimize yarar? Merkezî eğilim ölçüleri - Ortalamalar ve grup başarısı... hakkında kabaca fikir yürütmemizi sağlar.
2. DEĞİŞKENLİK ÖLÇÜLERİ: a) Ranj (dizi genişliği) c) Standart sapma b) Varyans d) Çeyrek sapma

Değişkenlik ölçüleri

- * Grubun kabaca **homojen** ya da **heterojen** olup olmadığını gösterir.
- * Puanların **değişkenliği** grup hakkında **bilgi elde etmemizi** sağlar.
- * Bu istatistikler genellikle **histogramlar** ya da **çizgi grafikleri** ile gösterilir.

Şekil 17: Normal, sivri ve basık dağılımlar

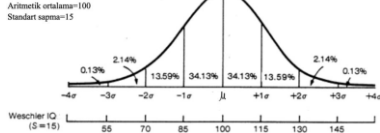

Şekil 18: Sola ve sağa çarpık dağılımlar

- * **Sivri, basık, sola - sağa çarpık olanlar Normalden sapmış dağılımdır.**

NORMAL DAĞILIM

Bir kişinin **Ortalamadan kaç standart sapma uzaklaştığını** ve **gruptaki yerini** gösterir.

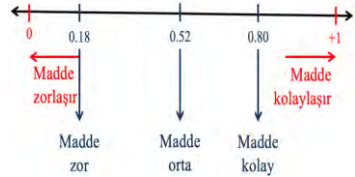
Şekil 19: Standart normal dağılım altında yer alan alanlar

2) MADDE İSTATİSTİKLERİ:

- * Ölçme işlemi sonucunda Bireylerin **madde puanları** üzerinden hesaplanır.
- * Eğitimde **en sık kullanılan istatistikler:**
 - Madde güçlük indeksi**
 - Madde ayırt edicilik indeksi**
 - Madde güvenilirliği**

1) MADDE GÜÇLÜK İNDEKSİ:

Maddenin kabaca **Zor mu?, Orta mı?, Kolay mı?** olduğunu gösterir.

*** Madde güçlük indeksi**

- * **1'e yakın → Madde kolaylaşır**
- * **0'a yakın → Maddenin zorlaşır**
- * **0.50 civarı → Ortalama güçlük**

*** Testin Ortalama Güçlüğü:**

→ **Madde güçlükleri toplamının madde sayısına bölümü**

2) MADDE AYIRT EDİCİLİK İNDEKSİ

Maddenin **bilenle - bilmeyeni ayırt edip edemediğine ilişkin** bir istatistiktir.

-1 ile 1 arasında değer alır.

- * **0.30 ile 1 arası ayırt edici olarak nitelendirilir.**

1. EĞİTİM İZLEME ARAŞTIRMALARI
Tarihi, Önemi ve Türkiye'den Sonuçlar

Kavramlar

İlk **kavram** => Sıklıkla **"Başarı"** ("Erişi") olarak ifade edilir.

1) BAŞARI KAVRAMI:

- Günlük hayatımızda genellikle **olumlu** bir özellik olarak değerlendirilir.
- Eğitim alanında **başarı**
 - Belirli bir **konu** veya **uygulama alanında** kazandırılan **kazanımlara**
 - => Bireylerin **ulaşma / erişme düzeyleridir.** (gösterge)

2) BECERİ KAVRAMI:

Başarıdan farklı olarak (Tekil kazanımlardaki erişim düzeylerinden **ziyade**) Öğrencilerin **bilgi** ve **becerilere** sahip olduktan **sonra**

- **Bunları ne kadar kullanabildiğine dair bir göstergedir.**

3) OKURYAZARLIK (literacy) KAVRAMI:

Okuryazarlık "Beceri" ile çok ilişkilendirilir → Bir **beceri türüdür.**

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

- Dünyada **eğitim izleme araştırmalarından** biridir.
- Bu programda **ölçülen özellikler "okuryazarlık"** olarak tanımlanır.

Okuryazarlık:

Özellikle belirli bir alanda

- **İlgili doğru bilgileri bulma** ve **yanlış bilgilerden ayıklama** (analiz yapma)
- **Bu bilgileri gerçek** ya da **tasarlanmış durumlarda kullanma becerisidir.**

Beş Faktörlü Modeli Oluşturan
Ana Alanlar ve Bu Alanları Oluşturan Alanlar

1) Acık Fikirlilik A) Yaratıcılık B) Hoşgörü C) Mera	2) İş Birliği A) Empati B) İş Birliği C) Güven	3) Duygu Düzenleme A) İyimserlik B) Strese Dayanıklılık C) Duygu Düzenleme
4) Görev Performansı A) Sebat B) Öz Denetim C) Sorumluluk	5) Başkalarıyla Etkileşimde Olma A) Sosyallik B) Girişkenlik C) Enerji	

BİRLEŞİK BECERİLER:

- **Beş Faktörlü Modele** dâhil değildir.

(Ama onunla ilişkilidir)

- **Sosyal beceriler** açısından

önemli görülen iki ayrı becerisi vardır:

- a) Başarma Motivasyonu b) Öz Yeterlik Algısı

OECD, Tamamen Sosyal ve Duygusal Beceriler Odaklı 2017 Araştırması
Çalışmasına Katılan Ülkeler ve Şehirler

1) Kanada (Ottawa)	6) Türkiye (İstanbul)
2) ABD (Houston)	7) Rusya Federasyonu (Moskova)
3) Kolombiya (Manizales ve Bogota)	8) Güney Kore (Daegu)
4) Portekiz (Sintra)	9) Çin Halk Cumhuriyeti (Suzhou)
5) Finlandiya (Helsinki)	

MODÜL 3 ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

REHBERLİK

RPD (Rehberlik ve Psikolojik Danışma)
KME (Konu Merkezli Eğitim)

1. DEĞİŞEN EĞİTİM ANLAYIŞI

Tarihte Yaygın Olan Eğitim Anlayışı

- * Eğitim(okul), yazının bulunması ile [*Sümerler* (M.Ö. 3500 –2000)] başlar.
- * **Sümerlerdeki eğitim bugünkü eğitimden biraz farklıdır.**
(Konunun **öğretimi** esastır => **ama** biraz da fiziksel cezaya + ezbere dayalı)
- * Günümüzde → **Konu Merkezli Eğitim** (KME) anlayışı var.

- * **Eğitim kurumu kavramı** => Hep **öğretim** ağırlıklı olmuştur.

Öğretimde

- Bir konu, eğitimi veren bir **öğretmen** ve eğitimi alan bir **öğrenci** vardır.
- => **Öğrencilerinin özelliklerinin** ve **yeterliklerinin** bir önemi **yoktur!**
- => **Önemli olan o kitabın** ya da **malzemenin öğrenilmesidir.**
(*Eğitim uzun yıllar konu merkezli olarak devam etmiştir.*)

Eğitim Kurumunun Ortaya Çıkışı

- * **RPD** (Rehberlik ve Psikolojik Danışma) hizmetlerinin sonraları oluştu.
- Bu süreç**
 - **Eğitim kurumunun** ortaya çıkması
 - **Konu merkezli eğitim anlayışına yapılan eleştiriler**
 - **Düşünürlerin ve toplumun konu merkezli eğitime yönelik eleştirileri**
 - **Toplumsal, sosyal ve bilimsel gelişmeleri ve değişimleri** içine alır.

Eğitim: “Bireyde toplumca istenen davranışları geliştirme sürecidir.”

- * Bu davranış değişikliklerinin
 - Bir kısmı rastlantılarla ve kendiliğinden gerçekleşir.
 - Bir kısmı ise **yetişkinler tarafından planlı ve kasıtlı** olarak gerçekleştirilir.

Okul: Birlikte ya da birbirinden öğrenmek için bir araya geldiği insan topluluğu.
Öğrenme → Bireysel bir süreç olduğu kadar **sosyal** bir süreçtir.

KONU MERKEZLİ EĞİTİM

- * **Eğitimin anlamı öğretimi** aşıya da
→ Tarihteki anlamı **öğretime** yakındır.
Bu yüzden sık sık eğitim ile öğretimin **karşılaştırılmış** (*Hangisi tercih edilmeli?*)
- **Eğitim sistemlerine** getirilen **öncelikli eleştiri** :
=> Onun **öğretime ağırlık vermesi** ve **eğitimi ihmal etmesidir.**

JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712-1778)

- * **Aydınlanma Çağı düşünürü**
- * **“Eğitim Üzerine”** adlı eserinde
 - **Bir çocuğun doğumdan ergenliğe yaşam öyküsünü anlatır.**
 - **Aynı zamanda kendi ideal, doğacı (natüralist) eğitim anlayışını verir.**

Rousseau

- * Çocuğun
 - **“Fizyolojik ve psikolojik tabiatını** tanımalı eğitimin ona uygun biçime getirmeli”
 - **“Konu merkezli eğitim anlayışı yerine → Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı”**
 - **“Öğretmenler, önce çocuğu tanımakla işe başlayın!”** der.

HÜMANİZM

- * **İnsanın merkeze alındığı bir dünya anlayışdır.**
- Eğitimi etkileyen bir **düşünce akımıdır.**

* **Hümanist yaklaşımın eğitime katkıları:**

- **Herkese eğitim anlayışı**
- **Eğitimin yaygınlaştırılması**
- **Eğitimde fırsat eşitliği**
- **Eğitimde evrensel değerlerin öğretilmesi** sayılabilir.

GÜNÜMÜZ EĞİTİM ANLAYIŞI

- * **Günümüzdeki eğitim anlayışı**
=> **Hümanizma ilkeleri içselleştirmiştir.**
 - **Çünkü anayasalarda artık eğitim bir temel haktr.**
 - **Hiçbir çocuk geride bırakılmamalıdır.**

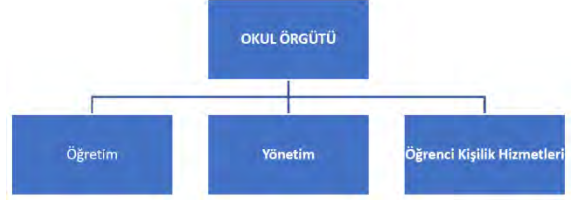
- * Bu eğitim anlayışı → En önemli **dönüm noktalarından** biridir.

- * Günümüzde eğitim uygulamaları **öğrenciye odaklanarak** puan toplarlar.

- * **Eğitimde bireysel farklılıklara** saygı alışıldık bir meseledir.
- * Üzerinde durulan artık sadece saygı değil
=> **Bireysel farklılıkların geliştirilmesi** ve **dikkate alınmasıdır.**

OKUL ÖRGÜTÜ

- * Bu gelişmeler → **Okul örgütünü** de etkilemiştir.
- * Bir kurum olarak **okul**, çeşitli görevleri yapan **kişileri** barındırıyor.
(*Öğretmenler, yöneticiler ve diğer hizmetleri sunan kişiler ...*)
- => Bu kişiler → **Okul örgütünde** öğretim hizmetini yapan bireylerdir.

Öğretmenler (Öğretim)

- * Okuldaki **birinci grup** öğretim kadrosudur.
- Öğrencilere **bilgi, tutum** ve **anlayış** oluşturmakla **yükümlüdür.**

Öğretmenlerin Eğitimi

- * Tarihsel süreç içerisinde gelişmiştir:
- Bugün **lisans** ve **yüksek lisans** mezunları **öğretmenlik** yapabilmektedir.
- **Usta öğretici** vb. de **öğretim kadrosunda** yer alır.

Yönetim Hizmetleri

- * İkinci grup **yönetim hizmetleridir.**
- Okuldaki **öğretim** ve **öğrenci kişilik** hizmetlerini yaparlar.
- Kişilerin işlerini **kolaylaştırmakla** yükümlüdürler.
- * **Bu grupta Okul yöneticileri, memurlar** ve **denetçiler** vardır.

Öğrenci Kişilik Hizmetleri (Kişisel Hizmetler)

- * Üçüncü grup okul örgüt yapısı **öğrenci kişilik hizmetleridir.**
- **Öğretim** ve **yönetim hizmetlerinin dışında kalan**
- Öğrenciye **dönük** olarak **düzenlenen tüm hizmetlere** denir.

- * Bu ihtiyaçlar
 - Öğrencilerin **öğretmenler** tarafından ele alınamayan
 - Genellikle **ikinci sraya atılan** ihtiyaçları vardır.
- * **KME** (Konu Merkezli Eğitim) 'de
- **Sosyal duygusal** ya da **kariyer gelişimin bir önemi yoktur!**
- Çünkü konunun **öğretilmesi esastır.**

* **Günümüzde eğitimden beklentiler** artmıştır:

- * Öğrencilerin
 - **Sosyo-duygusal, akademik** ve **kariyer** anlamında **gelişmeleri** önem kazandı.
 - **İyi oluş düzeyleri yüksek** bireyler olmalarını istemektedir.
 - (*Sadece konuları bilen değil daha kapsamlı bir insan yetiştirmek*)

ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİM

- * Öğrenci merkezli eğitim anlayışının genel **kabulü** ile birlikte
- Önemli görülmeyen öğrenci ihtiyaçları → **Önemli** görülmeye **başlanmıştır.**

- * Yaşadığımız zaman dilimi → **En hızlı değişimlerin** ortaya çıktığı zamandır.
- Davranışlarla ilgili sıkıntılarla sıklıkla karşılaşmaktadır.
- **Eski yollar yeni nesillerde işe yaramıyor!**
- **İnternet** ve **sosyal medya kullanma sorunu** ...

- * Yeni nesil **hızlı** ve **çekici bir olguyla karşı karşıyadır.**
(*Tarih boyunca hiçbir nesil böylesi bir hız ve değişim görmedi*)
- Bütün dünya değişiyor (*Aileler, çocuklar, işler ...*)

REHBERLİK VE EĞİTİM

- * Eğitim **rastgele oluşan** bir faaliyet **değildir!**
- Eğitsel faaliyetlerin belli bir **amacı** vardır.
- **Planlı** bir **olgudur.**

- * Okulda farklı görevdeki insanlar vardır:
- Okul → Bu kişilerin **tümü görevlerini** yaptığı zaman **işlevini** yerine getirebilir.

- * **Eğitim sürecinde üç ana alan, sürecin bütünlüğünü** oluşturur.

1) Öğretim 2) Yönetim 3) Öğrenci Kişilik Hizmetleri

- => **Psikolojik Danışma** ve **Rehberlik** ile **Eğitim ilişkisini** anlamada önemlidir.

EĞİTİM SÜRECİ

1) ÖĞRETİM

- * **Öğretim**, okul örgütünün **en geniş boyutudur**.
- * Bu alanda
 - **Akademik öğrenme** ile ilgili tüm bilgi ve becerilerin **kazandırılması** vardır.
- * **Öğretmen en sorumlu** personeldir.
 - Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yeri vardır.
- * **Diğer kişiler**
 - Öğretmenin görevlerini daha kolay ve doğru yapmaları için **çalışan** kişilerdir.

2) YÖNETİM

- * **Liderliğin** alınması ve **yetki** ve **sorumlulukların** kullanılması ile ilgilidir.

Liderlik:

- Eğitim sürecinin **fonksiyonlarını yerine getirebilmesi** ve
- Öğrenci **kişilik hizmetlerinin sunulması** için **gereklidir**.

Yönetimin Hedefi:

- * Bir araya gelen **kişilerin**
 - **Yönlendirilmelerini**
 - Görevlerini **iş birliği içinde yerine getirmelerini** ve
 - **Kaynakların akıllı kullanımını sağlamaktır**.

3) ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)

- * **Öğretmenler** (büyük ölçüde)
 - Öğrencilere **öğrülülen bilgi** ve becerileri **kazandırmaya** çalışır.
 - Bu **bilgi** ve **becerilerin** öğrencilerin gelişimlerine yönelik olduğu **düşünülür**.
- * Ancak **öğrencilerin**
 - Öğretmenler tarafından ele alınmayan veya
 - Genellikle **ikinci sıraya itilen ihtiyaçları** vardır.

ÖKH (Öğrenci Kişilik Hizmetleri) → Eğitim sürecinde

- * **Öğretim** ve **yönetim hizmetlerinin dışında kalan** ve öğrencinin
- **Kişilik gelişim ihtiyaçlarını** karşılamaya dönük **tüm yardım hizmetleridir**.

- 1) Sağlık
- 2) Sosyal Yardım Hizmetleri
- 3) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hiz.
- 4) Özel Eğitim ve Özel Yetiştirme Hiz.
- 5) Sosyal-Kültürel Hizmetlerdir.

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)

SAĞLIK HİZMETLERİ: PDF'de atlanmıştır!

SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ:

- * **Öğrencilerin ekonomik** yardımlardan yararlanma, **barınma** (yurt, pansiyon), **kredi, burs, yiyecek, giyecek, ulaşım** vb. gibi **ihtiyaçlarının** teminidir.
- * Öğrenciler bu tip **hizmetleri** de **talep** edebilmektedir.

ÖZEL EĞİTİM VE ÖZEL YETİŞTİRME HİZMETLERİ:

- * **Özel eğitim** ihtiyacı olanların **eğitim** ve **sosyal** ihtiyaçlarını **karşılama** üzere
- **Özel yetiştirilmiş personel** ile **uygun ortamlarda** sürdürülür.

Özel yetiştirme hizmetleri ⇒ Öğrencilerin **özelliklerini dikkate alarak**
→ Alandaki **eksik** ve **yetersizlikleri gidermeye** yöneliktir.

SOSYAL-KÜLTÜREL HİZMETLER:

- * Öğrencilere **kendilerini sınavabilecekleri** ortamlar sunar.
- Eğitsel kollar** → İlgili yetenekleri doğrultusunda yapabileceklerini gösterir.
- Rehberlik hizmetlerinin bir **parçası** hâline gelirler.

Serbest zaman eğitimi verme

- Serbest zamanlarını **değerlendirme** olanakları sunma
- **İlgilere göre çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler planlamadır**.

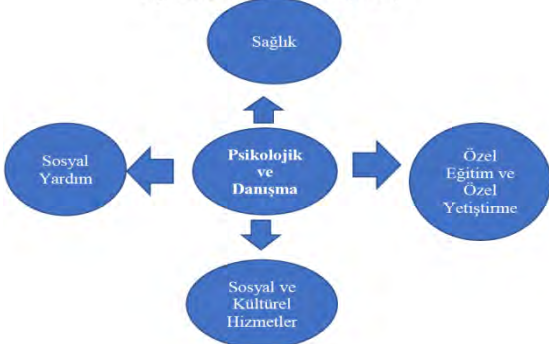
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ:

- * **Rehberlik** → **Sistemati**k ve **profesyonel** bir **yardım** sürecidir.
 - Bireyin kendini **anlaması**
 - Çevredeki olanakları **tanınması** ve
 - Doğru kararlar vererek özünü **gerçekleştirilmesini** için yapılır.

- * Okuldaki **rehberlik hizmetlerinin neler olduğunun yazılı belgeleri:**

- 1) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı
- 2) Sınıf rehberlik programı

Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH)

REHBERLİĞİN EĞİTİM İÇİNDEKİ YERİ

- **Öğrenci merkezli** bir **eğitim anlayışı** ve
- **Öğrencinin kişilik hizmetleri**
⇒ Eğitimde **verilmesi gereken** hizmetlerdendir.

* Rehberlik hizmetleri

- **Öğretmenin** eğitim-öğretim çalışmalarına yardımcıdır.
- **Destekleme / kolaylaştırma / Daha etkili hale getirme**

* Rehberlik programları

- **Öğretmen-öğrenci** ilişkilerini olumlu yönde **geliştirir**
- Öğrenci **başarısını artırır**.

Sınıf Rehberlik Programı

- **Akademik, kariyer** ve **sosyo duygusal** gelişim alanları ile
- Bu gelişim alanlarına yönelik **yeterlikleri** kapsar.

* Okul RPD Programı kapsamında geliştirilir.

Rehberliğin Ortaya Çıkmasını Gerekli Kılan Koşullar

- * RPD hizmetlerinin okullara girişi
- Öğretmenlerin **yetersizliği** ile ilgili **değildir!**
- ⇒ **Öğretim** hizmetlerinin **etkinliğini artırmak** için gerek duyuldu.

Rehberlik hizmetlerini gerekli kılan faktörler:

Ekonomik, sosyal, psikolojik, felsefi etkenler olarak gruplanabilir.

Eğitim Sürecinde Rehberlik Hizmetlerine Olan İhtiyaç Listesi:

1. Meslek seçiminin **zorlaşması**
2. **Bireysel farkların** eğitimde dikkate alınma **zorunluluğu**
3. **İlerlemeci eğitim** anlayışının **benimsenmesi**
4. **Demokratik** toplumlarda bireylere tanınan **seçme özgürlüğü**
5. **Demokratik** yaşamın **karar verme gücüne** sahip bireyler **gerektirmesi**
6. Eğitimde bireyin **duygusal yönlerine** verilen **önemin** giderek **artması**
7. **Psikometride gelişmeler**
8. **Akıl sağlığına** verilen önemin **artması**

** Bu hizmetleri vermek için **rehberlik servisleri** bulunmaktadır.

2. REHBERLİĞİN TARİHİ, İLKELERİ VE İŞLEVLERİ

* Rehberlik ve psikolojik danışmanın **ilkelerini**

- **Eflatun, Sokrat ve Aristo'da** bulsak da bugünkü anlayışa **uzaklar**.
- Günümüz anlayışına yakın uygulamalar daha sonralarda görülmeye başlanır.

Okul Danışmanlığı

- * Bir **meslek** olarak **ilk** olarak **1800'**lerin sonlarında
- Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan "**Mesleki Rehberlik Hareketi**"dir.
- * **1907'**de ABD'de Boston'da kurulan "**Meslek Bürosu**"nun amacı
- İş arayan gençlere **meslekî yardım** verebilmek ve
- Öğretmenleri **meslekî rehberlik** alanında **yetiştirmek**ti.
- **Detroit** okullarında **Jesse Davis** tarafından gerçekleştirilmiştir.
- **Davis okul rehberlik programı** geliştirmiş ve uygulamıştır.

Günümüzde Rehberlik

Rehberlik çalışmaları başlangıçtan günümüze

- * **1900-1920** yılları → "**Meslek seçimi ve işe yerleştirme**" ağırlıklı
- 1930-1960** yılları → "**Okula uyum**" ağırlıklı
- 1960'**dan günümüze → "**Kişisel gelişim**" ağırlıklı olarak yürütüldüğü görülür.

Rehberlik Hizmetleri Nasıl Olmalıdır? (Dünyadan farklı yaklaşımlar ve modeller)

REHBERLİK YAKLAŞIM VE MODELLERİ

1. Parsons Modeli:

- **Frank Parson**'un modeli.
- Kişilere **mesleki rehberlik** etmektedir.

2. Özellik Faktör Modeli (Klinik Model):

- Öğrencilerin ayrıntılı **incelenmesini tanınnması** gerektirir.
- Çok sayıda **ölçme aracının geliştirilmesine** katkıda bulundu.

3. Rehberliği Eğitim Süreci ile Karşılaştıran Model:

- Rehberliği **eğitim sürecinde** öğretilen bir konu olarak görür.
- Rehberlik için eğitim programına **ders saati ayrılmasına** katkıda bulunmuştur.

4. Rehberliği Karar Verme Sürecine Yardım Olarak Gören Rehberlik Mod.:

- Rehberliği kişilerin **karar aşamasında** yararlanacağı bir **hizmet** olarak görür.
- Ancak bu rehberliğin **süreklilik ilkesi** ile **çalışmaktadır**.

5. Gelişimsel/Kapsamlı Rehberlik Modeli:

- Bu en **güncel** yaklaşım.
- Gelişim **sürekli**dir (**Rehberlik de bu süreci destekler**)
- Günümüzde daha **kullanışlı** bir modeldir.

KISACASI REHBERLİK FAALİYETLERİ:

- * 1900 – 1920: **Meslek seçimi ve işe yerleştirme**
- * 1930 – 1960: **Okula uyum**
- * 1960'dan günümüze:
 - **Kişisel gelişim ağırlıklı** olarak yürütülmektedir.
 - (Sosyo duygusal gelişim, kariyer gelişimi vb. alanlarına vurgu yapar)

TÜRKİYE DE REHBERLİĞİN GELİŞİMİ

* 1951-1956 → **Hareketli yıllardır.**

* 1952 – 1953 Uzmanlar:

- Türkiye'ye uzman getirme ve yurt dışına uzman gönderme süreci.

Bu kapsamda ilk defa:

* 1953-1954 eğitim-öğretim yılında

- * **Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümlerinde**
- **"Rehberlik"** ve **"rehberlik teknikleri"** dersleri programlara konmuştur.

* 1955 → **Ankara Demirlibahçe İlkokulunda**

- * **Psikolojik Servis Merkezi** açılmıştır.
- Kalkınma Planlarında (1960) ve Millî Eğitim Şuralarında
- Rehberlik konusu ele alınmış ve neler yapılabileceğinin tartışılmış.

* 1953 Test ve Araştırma Bürosu:

- Öğrencilerin **yetenek** ve **ilgilerine** göre **testler** geliştirmek, uyarlamak ve
- Bunları **uygulama** **amacı** ile kurulmuştur.

Rehberlik → **MEB Şuralarında** gündeme geldikten sonra

→ Rehberliğe yönelik **kararlar** alınmaya başlanmıştır.

- **9.** sınıfın **yöneltme sınıfı** olması,
- **9. MEB Şura'da Rehberlik** dersinin **zorunlu** hâle gelmesi ...

Bugün Türkiye'de rehberlik hizmetleri

İllerde → **RAM** (Rehberlik ve Araştırma Merkezleri)

Okullarda → **Rehberlik Servisleri** şeklinde **örgütlenmiştir**.

REHBERLİĞİN ANLAMI, AMACI VE İLKELERİ

* Rehberlik ile ilgili pek çok tanım tapılmıştır...

Rehberlik: Uzman kişilerce **bireye** yapılan **psikolojik yardımlardır**.

- **Kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması,**
- **Kapasitelerini geliştirme, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum sağlaması ve**
- **Böylece kendini gerçekleştirme için psikolojik yardım...**

Tanımların Ortak Yanları

M. Keleşoğlu

* Rehberlik tanımlarının çoğunda ortak kullanılan unsurlardan hareket ederek

→ Rehberliğin anlamında temel olabilecek şu genellemeleri öne sürmektedir:

1) Rehberlik bir süreçtir:

- "Süreç" kavramı herhangi bir zaman dilimi ile ilişkili değildir.
- Rehberlik bir anda olup biten bir iş değildir!

2) Rehberlik bireye yardım etme işidir:

- Rehberlik yardımı **psikolojik** bir yardımdır.
- Yol gösterme, öğüt verme, adına karar verme gibi bir **yardım değildir!**
- (Bu süreçte her iki tarafın **gönüllülüğü** esastır.)

3) Rehberlik yardımı bireye dönüktür:

- Rehberlik hizmetlerinin merkezinde **birey** vardır. (Okul birey **öğrencidir**.)
- Her öğrenci geliştirilebilecek **kapasiteye** sahiptir.
- Hiçbir öğrenci **ortalama değildir!**

4) Rehberlik bilimsel ve profesyonel bir yardımdır:

- Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun **rehberlik yardımı**
- Belirli bir **plan, program** ve **sistem** içinde sunulabilir.
- Rehberliğin **esası** bireyin kendini **gerçekleştirmesine** yardım etmektir.
- Kendini gerçekleştirme:**
- Bireyi bir bütün olarak ele alan ve
- Özellikle normal bireyin gelişimini inceleyen
- "İnsancıl psikoloji"** akımının **geliştirdiği** bir kavramdır.

Rehberliğin Amacı

* Rehberliğin **anlamı** ve **ilkeleri** → Rehberliğin **amacını** yansıtır.

Rehberliğin amacı:

- Bireyin kendini gerçekleştirmesine **yardım** etmektir.

* Kendini gerçekleştirmekte olan bireyin taşıdığı özellikler

→ Aslında **psikolojik sağlığı yerinde olan insan** özellikleridir.

Rehberliğin İlkeleri

* **Rehberlik ilkeler** → **RPD** alan çalışanlarının **görüşlerini temsil eder**.

* Türkiye'deki yetkili rehberlik uzmanlara dayanılarak **sekiz ilke** ortaya çıkmıştır:

İlke 1: Rehberliğin temelinde

- İnsan hak ve sorumluluklarıyla ilgili **demokratik** ve **insancıl** bir **anlayış** vardır.

İlke 2: Rehberlik uygulamalarında

- Öğrenci ile yakından ilgili olan herkes **anlayış** ve **iş birliği** içinde **çalışmalı**.

İlke 3: Rehberlik anlayışı

- Her türlü çalışması ile öğrenciyi **merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür**.

İlke 4: Rehberlik yardımının esası

- Öğrencilerin kendi **kişiliklerini** daha iyi **anlamalarını**
- Problemlerine **çözüm yolları** bulmada onların **kendilerine yetmesini** sağlamak.

İlke 5: Rehberlik

- Bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal olan bütün **kapasitelerini**
- Kendi **ilgi** ve **yetenekleri** doğrultusunda en uygun bir düzeyde **geliştirmesi** için öğrencilere **yardım etmelidir**.

İlke 6: Öğrencilere rehberlik yardımı verirken

- Onları türlü yönleri ile **tanımak** gerekir.

İlke 7: Rehberlik uygulamaları

- Her okulun **amaç** ve **ihtiyaçlarına** uygun olan **alanlarda** yoğunlaştırılmalıdır.

İlke 8: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde gizlilik esastır:

- **RPD** hizmetlerinin **verilişi sırasında**
- Öğrencinin **mahremiyetine** saygı duyulmalı
- Onun **sırlarını** saklamaya özen gösterilmelidir.

İlke 9: Rehberlik hizmetleri

- **Planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel bir düzeyde** olmalı.

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE YANLIŞ ANLAYIŞLAR

1. RPD yardımı bireye **tek yönlü doğrudan doğruya** yapılan bir yardım **değildir!**
2. RPD yardımının **temelinde** bireye **acımak**, onu **kayırmak**
 - Her sıkıntıya düştüğünde bireye **kanat germek** gibi bir anlayış **yoktur!**
3. RPD bireyin **sadece duygusal** yanı ile **ilgilenmez!**
4. RPD'de kullanılan bütün yöntem ve teknikler **amaç değil!** sadece **araçtır**.
5. RPD yardımı **akademik bir öğrenme** konusu ya da **ders değildir!**
6. Rehberlik bir **disiplin görevi değildir!** Rehberlik yargılamaz ve **ceza vermez!**
7. RPD yard. her türlü problemi **hemen çözecek** sihirli bir güce sahip **değildir!**

REHBERLİK HİZMETLERİ / İŞLEVLERİ

Psikolojik Danışma Hizmetleri

* PDR hizmetleri rehberliğin **özünü** oluşturur. (**Merkezdedir**)

- * Bireyin **karar verme** ve **problem çözme ihtiyaçlarını karşılamak**
- **Gelişim ve uyumunu sürdürmesine yardımcı olmak amacıyla**
- Bireyle **yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir**.

Oryantasyon Hizmetleri

- * Öğrencilerin **okula** ve **yakın çevresine uyumlarını** ve
- **Eğitim hizmetlerinden en etkili bir şekilde yararlanmalarını amaçlar**.

Oryantasyon hizmetlerinde şu çalışmalara yer verilebilir:

- 1) Okulun kurum olarak tanıtılması ve kısa tarihi
- 2) Okulun bina ve olanakları
- 3) Çevre
- 4) Programlar
- 5) Program dışı etkinlikler
- 6) Rehberlik servisi, kurallar vb.

Bireyi Tanıma

- * **Rehberlik** → Bireyin kendini ve çevredeki olanakları **tanıması ile** başlar.
- * Bireyi tanıma yoluyla elde edilen bilgiler
- Rehberlik programlarının düzenlemesi ve psikolojik danışmada kullanılır.

Bilgi Toplama ve Yayma

- * **Bilgi toplama etkinlikleri** öğrencilerin kendilerine uygun
- **Eğitsel ve mesleki tercihler** yapmalarına **yardım etmeye yöneliktir**.
- * Bilgi toplama ve yayma hizmetleri
- **Eğitsel ve mesleki rehberlikle yakından ilişkilidir**.
- * **Bilgi toplarken** okul içinde ve dışında başka kaynakları da **kullanmak** gerekir.

Yöneltme ve Yerleştirme

- * **Yerleştirme çalışmaları** → **Okul içi** veya **okul dışı** olarak sınıflanabilir.
- Okul sınırları içindeki **eğitsel ve sosyal konulu yerleştirmeler** → **Okul içi**
- Okul sınırlarını aşan başka okul veya işe yerleştirme çalışmaları → **Okul dışı**

* Başka bir açıdan **yerleştirmeler**

- Eğitsel, mesleki ve sosyal olmak üzere **üç gruba** ayrılır.

Eğitsel yerleştirmeler → Eğitim programı, ders, kurs ve başka bir okul...

Mesleki yerleştirmeler → Öğrencilerin bir iş veya mesleğe yerleştirilmelerini...

Sosyal yerleştirmeler → Kültürel, sosyal veya eğitsel kol yerleştirmeleri kapsar.

İzleme

- * Rehberlik hizmetleri çerçevesinde
- **Yerleştirme** ve **yöneltme** çalışmaları yapılmaktadır.
- * Bu çalışmaların amacına ulaşıp ulaşmadığı veya
- Öğrencilere kazandırdıkları konusunda çalışmalar yapılması gerekir.
- Bu etkinliklere **izleme çalışmaları** denir.
- * **Mezun olan öğrencilerin ya da bir alanı tercih eden öğrencinin izlenmesi** ...

Müşavirlik

- * **Müşavirlik hizmetleri** (Buraya kadar anlatılan hizmetlerden farklı olarak)
- **Dolaylı yollardan** öğrencilere **sunulan** hizmetlerdir.
- Çünkü bu **diğer hizmetlerden farklı** olarak öğrencilere **değil**
- Okuldaki **diğer personele** yöneliktir.

Araştırma ve Değerlendirme

* RPD hizmetlerinin sürekli geliştirilerek **iyileştirilmeleri** gerekir.

* Bu çalışmalar

- Yapılan çalışmaların **değerlendirilmesi** ve
- **İhtiyaç analizleri** gibi **araştırmalara** dayanmalıdır. (**AR-GE çalışması**)
- Bu → **Gerçekçi** ve **etkili** olma çabasıdır.

Çevre ve Veli ile İlişkiler

* Okul çalışmaları

- Okul **çevresinden** ve **velilerden** destek **görmeyince** **etkililiğini kaybeder.**
- ⇒ Okul **çevresinin** ve **velilerin iş birliği önemlidir.**

3.OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri

* Okul **PDR** hizmetlerinin **nasıl örgütleneceği** konusunda çeşitli **modeller**:

1. Hizmetler Modeli:

* **1920**'li yıllarda ortaya çıktı.

* Psikolojik **danışmanların etkinlikleri altı** kategoride ele alınmıştır:

- 1) Oryantasyon
- 2) Bireyi tanıma
- 3) Bilgi verme
- 4) Psikolojik danışma
- 5) Yerleştirme
- 6) İzleme

2. Süreç Modeli:

* **1920**'li yıllarda ortaya çıktı.

* Psikolojik **danışma hizmetinin** → **Klinik** ve **trapezoid** yönü **vurgulanmıştır.**

* Psikolojik **danışmanlar** psikolojik **danışma**, **müşavirlik** ve **koordinasyon** rollerini üstlenmişlerdir.

3. Görevler Modeli:

* Psikolojik **danışmanların görevleri** basitçe **listelenmiştir.**

* Bu görevler fazla sayıdadır:

Son görev → **"Zaman zaman kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir."**

→ Bu, psikolojik **danışmanların rollerinde belirsizliklere** neden olmuştur.

Bu **üç model** de

* **Programdan ziyade psikolojik danışmanın pozisyonu** vermektedir.

* Bunun sonucu olarak

→ **Rehberlik hizmetleri** eğitim sürecinin **ana parçası olmaktan çok**

⇒ Eğitim faaliyetlerini **destekleyen** bir **hizmet** alanı olarak görülmüştür.

4. Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli:

* **1960**'lı yıllarda ortaya çıktı.

* **Geleneksel Modellere** bir **tepkidir.**

(**GM** → **PDR**'yi **Meslek** ya da **program seçimi** ve **krize müdahale** ile sınırlar.)

* Bu model **kurumsal temelinin** → **Gelişimsel rehberlik** yaklaşımından almıştır.

* Bireyin **gelişimsel ihtiyaçları** ön plandadır.

- Rehberlik hizmetleri

→ Öğrencilerin **gelişim dönemlerindeki ihtiyaçlarını** karşılamalıdır.

Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programının süreçsel öğeleri:

1) Bireysel planlama:

* Öğrencilerin **kişisel ve mesleki gelişimlerinin** yanı sıra

→ **Öğrenimlerini** de **planlamaları** ve **yönetmelerine** yardımcı etkinlik içerir.

- Bu etkinlikler psikolojik **danışman** tarafından **planlanır** ve **yönlendirilir.**

* Bireysel **planlama** hizmetlerinin verilmesinde

- **Bireyi tanıma**, **bilgi verme**, **yerleştirme** ve **izleme** stratejileri kullanılır.

2) Müdahale hizmetleri:

* → Öğrencilerin **acil sorunlarına** ve **ihtiyaçlarına** yönelik **etkinlikler** sunulur.

(**Psikolojik danışma**, **müşavirlik**, **sadece bilgi vermeyi gerektiren sorunlar**)

3) Sistem desteği:

* **PDR** programının **oluşturulması**, **sürdürülmesi** ve **geliştirilmesini** sağlayacak

→ **Yönetimsel** ve **eğitsel** etkinliklerden oluşur.

- Profesyonel gelişimi
- Personel ve çevreyle ilişkileri
- Öğretmenlere müşavirlik danışma kurulları
- Topluma ulaşma
- Program yönetimi ve yürütülmesi
- Araştırma-geliştirme alanlarında yapılacak etkinlikleri içerir.

4) Rehberlik müfredatı:

* **Rehberlik müfredatının amacı**,

- Her düzeyden **tüm öğrencilere**, normal büyüme ve gelişim bilgisi sağlamak ve
- Yaşam becerilerini **kazanma** ve **kullanmalarına** yardımcı olmaktır.

* Rehberlik müfredatının **düzenlenmesi** ve **yürütülmesinden**

⇒ **Okul psikolojik danışmanları sorumludur.**

⇒ Müfredatın **başarıyla uygulanması için**

- Okuldaki tüm **birimlerin** ve **personelin iş birliği** ve **desteği** gerekir.

* RM öğrencilere → **Sınıf** ve **grup etkinlikleri** şeklinde **sunulabilir.**

→ Psikolojik danışman **tek başına** ya da **öğretmenlerle** sunar.

→ Veya sadece **öğretmenlere** yardımcı olabilir.

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı

ÖRGM (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü)

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı:

→ **Rehberlik** ve **psikolojik danışma hizmetlerinin bütünüdür.**

→ **Planlı, programlı, sistemli, örgütlü** ve **profesyonel** düzeyde yürütülür.

→ **ÖRGM** tarafından **hazırlanmakta** ve **örnek etkinlikler** yayınlanmaktadır.

RHYK (Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu) **Kimlerden Oluşur?**

(Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı Hazırlama)

1) **Müdür** (veya görevlendireceği yardımcısı)

2) Psikolojik **danışman**,

3) Her sınıf düzeyinden birer **sınıf rehber öğretmen**

4) **Ödül** ve **disiplin kurulu** temsilcisi,

5) **Okul aile birliği** başkanı

6) **Öğrenci temsilcisi**

Not: Eğer okulda psikolojik **danışman yoksa**

→ **RAM**'dan **müşavirlik hizmeti** alınarak **RHYK** tarafından hazırlanır.

RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

RHYK (Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

Okul Psikolojik Danışmanı:

* Birçok aşamada **aktif, yönlendirici (müşavirlik)** ve

→ Esas olarak okul RPD programını **yürüten** kişidir.

Okul Psikososyal Destek Ekipleri:

* **Millî Eğitim Bakanlığı rehberlik hizmetleri kapsamında**

- **Travmatik** ve **zorlu olaylar** karşısında

→ Psikososyal **koruma**, **önleme** ve **krize müdahale hizmetleri** yürütür.

Travmatik olaylar → **Doğal afet, terör, göç, intihar, ölüm-yas, cinsel istismar...**

Okul Psikososyal Destek Ekipleri:

* **Zor** ve **stres veren** olayların yaşanması,

→ Bireylerin ve toplumların **denge**ni, **gelişimini önemli ölçüde etkiler.**

* **Psikososyal destek** ⇒ Bu tür **kriz** durumları **sonrası** ortaya çıkabilecek

- Psikolojik **uyumsuzlukların önlenmesi**

- Aile ve toplum düzeyinde **ilişkilerin kurulması** ve **geliştirilmesi**,

- Bireylerin kendi **kapasitelerini fark etmeleri** ve **güçlenmeleri** amacıyla

→ **Düzenlenen çok disiplinli hizmetler bütünüdür.**

* **Psikososyal destek** ⇒ **Vurguyu bireyin kırılganlıklarına yerine**

→ **Güçlükler karşısında aktif olmasına**

→ Kendini **toparlamasına** ve **çevresinde bulunan olanakları**

- **Harekete geçirilmesine imkân veren bir hizmet sunum modelini benimser**

- **Sürdürülebilir/bütünsel** bir yaklaşımı **temel alır.**

Okul Psikososyal Destek Ekipleri Kimlerden Oluşur?

* **Başkan** ⇒ Okul **müdürü** veya (onun görevlendirdiği bir **müdür yardımcısı**)

→ **Rehber öğretmenler/psikolojik danışmanlar** (Varsa)

→ **Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu üyesi** her sınıf düzeyinden

- En az bir **sınıf rehber öğretmeninden oluşur.**

Okul Psikososyal Destek Ekipleri Ne Zaman Toplanır?

* **Yılda üç kez** toplanır:

- Birinci dönemin başı

- İkinci dönemin başı

- İkinci dönemin sonu

⇒ **İhtiyaç duyulan hâllerde** de **toplanır.**

Bildirim Yükümlülüğü

* Tehdit, şantaj, cinsel istismar, suça veya uyuşturucu teşvik durumu varsa

⇒ **Tüm okul personelinin bildirim yükümlülüğü** vardır.

* **İhmal** ve **istismar**

→ **Şüphesi bildirim yükümlülüğünün** yerine getirilmesi için **yeterlidir.**

* **Gizlilik ilkesine dikkat** edilerek → **Vakayı birimlere** bildirilmelidir.

İhmal ve istismar vakası şüphesinde başvurulacak yerler?

1) İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliği

2) Emniyet Genel Müdürlüğü 155 İhbar Hattı

3) İl/İlçe Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüğü

4) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 183 İhbar Hattı

OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

* Ülkemizde **okul rehberlik** ve **psikolojik danışma hizmetleri**

(**Gelişimsel anlayıştan hareketle genellikle**)

⇒ **Kapsamlı RPD Programları Modeli** temelinde **planlanmaktadır.**

* **Okul RPD Programı**

→ Tüm **RPD hizmetlerini** düzenleyen genel bir **rehberlik programı** ya da

→ Bir **çerçeve programdır.**

KAPSAMLI RPD PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ

(Programın örgütsel yapısını oluşturan birtakım öncüller)

- * Öğrencilerin **sosyal, duygusal, akademik** ve **kariyer** gelişimlerinin → Bir bütün olarak **desteklenmesini** esas alır.
- 1) Sonuç temellidir.
 - * Tüm öğrencilerin gerekli olan **yeterlikleri kazanmaları için** tasarlanır. (Okulda başarılı olmaları, üniversiteye ve/veya iş yaşamına geçiş yapmaları)
- 2) Standart temellidir:
 - * Tüm öğrencilerden beklenen **beceri, yeterlik** ve **davranışları** içerir.
- 3) Veri tabanlıdır:
 - * **Öğrenci, öğretmen, veli** ve **okul yöneticilerinden veri toplanmasına** dayanır.
 - Program **hedeflerine** ulaşip ulaşmadığının **kontrol edilmesi** ve
 - Programın **öğrenci gelişimine** yararlarının **kanıtlanması amaçlanır**.
- 4) Gelişimseldir ve kapsamlıdır:
 - * Program öğrencilerin yeterliklere **ulaşmalarını sağlamada** → **Düzenli, planlı** ve **sistematiik** olarak oluşturulmuştur.
 - * RPD programları → **Etkinlik** ve **hizmetleri** içeren **kapsamlı** bir programdır.
 - *Bireyi tanıma, bilgi verme, müşavirlik, psikolojik danışma*
 - *Sevki etme, yerleştirme ve izleme* gibi **Etkinlik** ve **hizmetleri** içerir.
- 5) Takım çalışmasını gerektirir:
 - * Programın merkezini
 - ⇒ **Okul rehber öğretmen/psikolojik danışmanı** oluşturur.
 - ⇒ Öğrenciyle yakından **ilişkili**
 - ⇒ Okul personeli, ebeveynler ve toplum üyeleri **iş birliğine dayalı bir ilişki**

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Hazırlanma Süreci

- * **Okullarda RPD hizmetleri**
 - Önceden **hazırlanmış bir programa** dayalı yürütülür.
 - * **Bu program** esas olarak **3 hedef** doğrultusunda **hazırlanır**.
 - 1) **Genel hedef**
 - 2) **Yerel hedef**
 - 3) **Özel hedef**
- Programın tasarlanması sürecinde
- Her eğitim öğretim yılı **mayıs** ayında
 - **Test** ve **test dışı teknikler** kullanılarak
 - Öğrencilerin **RPD hizmetlerine** ilişkin **ihtiyaçları belirlenir**.

Hedeflerin belirlenmesi**MADDE 9 – (1)**

- * RPD hizmetleri kapsamında
 - **Genel hedefler** → **Bakanlıkça**
 - **Yerel hedefler** → **RPD hizmetleri İl Yürütme Komisyonları**
 - **Özel hedefler** → **Eğitim kurumlarında belirlenir**.

Okul RPD programının hazırlanması**MADDE 10 – (1)**

- Okul RPD programında;**
- a) **Genel, yerel** ve **özel hedeflere**,
 - b) **Gelişimsel** ve **önleyici** hizmetler, **iyileştirici** hizmetler ve **destek** hizmetlere,
 - c) Okuldaki tüm **öğrencileri** kapsayacak **faaliyetlere**,
 - d) **Değerlendirme süreçlerine** yer verilir.

RHYK (Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

Okul RPD programı

- **Psikolojik danışmanın** sorumluluğunda,
- **RHYK** üyeleri ile **iş birliği** içinde **hazırlanır**.

Not: Eğer okulda psikolojik danışman **yoksa**
 → **RAM**'dan **müşavirlik hizmeti** alınarak **RHYK** tarafından hazırlanır.

Okul Psikolojik Danışmanı:

- * Birçok aşamada **aktif, yönlendirici (müşavirlik)** ve
 → Esas olarak **okul RPD programını yürüten** kişidir.

Okul RPD Hizmetleri Programı Uygulama Süreci**MADDE 11 – (1) Eğitim kurumlarında RPD hizmetleri**

- 1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler
- 2) İyileştirici hizmetler
- 3) Destek hizmetler **esas alınarak sunulur**.

MADDE 11 – (2) RPD hizmetleri

- Bireysel ve grupla psikolojik danışma ve rehberlik
- Psikoeğitim
- Akran temelli çalışmalar
- Bireyi tanıma tekniklerini uygulama
- Seminer, panel, konferans, kurs ve gezi düzenleme
- Sınıf rehberliği çalışmaları ve yayın hazırlama **gibi faaliyetlerle yürütülür**.
- * **İhtiyaç hâlinde** bu hizmetler
 ⇒ **Çevrim içi bilişim teknolojileri** kullanılarak **uzaktan** verilebilir.

MADDE 11 – (3) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı

- * Ders yılı boyunca **iş birliği içerisinde** uygulanır. (Rehber öğret./psikolojik dan., sınıf rehber öğret., öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri)
- * Programın **etkililiği** ders yılı sonunda **kanuta dayalı olarak değerlendirilir**.

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Değerlendirme Süreçleri

- * Değerlendirme **hazırlanan** ve **uygulanan RPD** programının
 → Ne derecede gerçekleştirildiği ve başarıya ulaştığının **kontrol edilmesidir**.
- * Okul **RPD** hizmetinin genel değerlendirmesi için
 → **Sene sonu rehberlik faaliyet raporu**
 - “**MEBBİS E-Rehberlik**” bölümüne **girilir**
 - Ardından okul müdürünün onayı ile **il/ilçe RAM**'a gönderilir.

Sınıf rehberlik programının değerlendirmesinde

- * **Sınıf rehber öğretmeni** tarafından **3 adet** değerlendirme aracı tamamlanır:
 - 1) **Dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu** (1. Dönem sonu)
 - 2) **Dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu** (2. Dönem sonu)
 - 3) **Yıl sonu rehberlik faaliyet raporu**

*** Değerlendirme sürecinin ardından elde edilen veriler**

- Bir sonraki yılın RPD programının → **Hazırlanmaya** başlandığı **aşamadır**.
- * Bu aşama → “**geliştirme**” aşamasıdır.
- Verilere göre programın **eksiklikleri** belirlenir ve **güçlendirmeye** çalışılır.

MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Sunum Sistemi

- * **RPD** hizmetleri **sunum sistemi 2 bölümden** oluşmaktadır:
 - 1) **Bireysel** Çalışmalar
 - 2) **Grup** Çalışmaları
- * Hem bireysel hem de **grup çalışmaları 3** ana grupta toplanabilen hizmetlerdir:
 - 1) **Gelişimsel ve önleyici hizmetler**
 - 2) **İyileştirici hizmetler**
 - 3) **Destek hizmetler**

4. EĞİTİM KURUMLARINDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİ*** MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliği**

- **Millî Eğitim Bakanlığı** tarafından hazırlanır.

*** MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliği ile**

- **İl ve ilçe düzeyindeki RPD hizmetleri**
- Bu hizmetlerin verildiği **özel** ve **resmî eğitim kurumları**
- **Rehberlik ve araştırma merkezlerindeki RPD hizmetlerinin**
 ⇒ **Nasıl yürütüleceği** belirlenmiştir.

- * **Okullarda rehberlik hizmetleri** → **RPD servisi** tarafından yürütülür.

Rehberlik ve psikolojik danışma servisi**MADDE 15 – (1)**

- * **Resmî ve özel, örgün eğitim** ve **hayat boyu öğrenme kurumlarında**
- **RPD** hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması **amacıyla**
 ⇒ **RPD servisi** kurulur.

MADDE 15 – (2) RPD hizmetlerinin → Etkili yürütülebilmesi için

- * **RPD servisinin;**
 - 1) Öğrenci, veli, öğretmen ve diğer personelin **kolaylıkla ulaşabileceği** konumda
 - 2) Uygun **fiziki koşullara** sahip
 - 3) Gerekli **araç** ve **gereçler** ile donatılmış
 (Bilişim, iletişim araçları, gerekli büro malzemeleri, bireysel ve grup çalışmaları için)
 - 4) RPD hizmetleri dışında **başka bir amaç için kullanılmamış olması gerekir**.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu**MADDE 16 – (1) Eğitim kurumlarında**

- RPD hizmetlerinin **planlanması** ve
- Kurum içindeki **iş birliğinin sağlanması amacıyla**
 ⇒ **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu** oluşturulur.

MADDE 16 – (2) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu

- Eğitim kurumu **müdürünün başkanlığında** oluşur:
- Üyeler:**
 - a) Eğitim kurumunda görevli **müdür yardımcısı**
 - b) **Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar**
 - c) **Sınıf rehber öğretmenlerinden** her sınıf düzeyinden en az **birer temsilci**
 - d) **Okul öncesi eğitim kurumlarında** (farklı yaş)
 - Çocukların eğitiminden sorumlu en az **birer öğretmen**
 - e) **Ortaöğretim** → **Disiplin kurulu** ve **onur kurulundan**
İlköğretim → **Öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan** birer temsilci
 - e) **Okul-aile birliğinden** bir temsilci

MADDE 16 – (3) Hayat boyu öğrenme kurumlarında yürütme komisyonu

- * **Müdürün başkanlığında**
- Bir **müdür yardımcısı**
- **Rehber öğretmen/psikolojik danışman**
- **Müdürün görevlendireceği bir öğretmen**den oluşur.

MADDE 16 – (4) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa

- * Gerektiğinde (**RAM**) **rehberlik ve araştırma merkezinden**
- Bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın ya da
- Eğitim kurumlarında görev yapan bir **rehber öğretmen/psikolojik danışmanın**
 → **Katılımının sağlanması için planlama yapılır**.

MADDE 16 – (5)**Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu sürekli üyeleri**

- Eğitim Kurumu **müdürü**
- Müdür yardımcısı
- **Rehber öğretmen/psikolojik danışman komisyonun sürekli üyesidir**.
- * Komisyonun **diğer üyeleri**
 ⇒ Her ders yılı başında **öğretmenler kurulunda** belirlenir.

MADDE 16 – (6) RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu

* Yılda üç kez toplanır:

- Birinci dönemin başı / İkinci dönemin başı / Ders yılı sonunda
- => Gerekliğinde RPD servisinin önerisi ile de **toplanabilir**.

MADDE 16 – (7) Komisyonun ilk toplantısı (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

* **Öğretmenler kurulu toplantısı**nın yapıldığı tarihten itibaren
=> En geç bir ay içerisinde yapılır.

MADDE 16 – (8) Komisyonun gündemi (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

* RPD servisine **hazırlanır** → Eğitim kurumu **müdürüne sunulur**.
* **Gündem** ve **toplantı tarihi** → Eğitim kurumu müdürü tarafından
=> Bir hafta önce **yazılı olarak** ilgililere **duyurulur**.

MADDE 16 – (9) Komisyon toplantısında alınan kararlar (RPD H.Yürütme Kom.)

=> **Tutanak** hâline getirilir.

MADDE 16 – (10) Alınan kararlar (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

=> Eğitim kurumu **personeline yazılı olarak duyurulur**.

MADDE 16 – (11) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa (RPD H.Y. Kom.)

=> RPD hizmetleri **RAM** ile iş birliği içerisinde yürütülür.

RPD HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONUNUN GÖREVLERİ**MADDE 17 – (1) Görevleri:****RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)**

a) Eğitim kurumuna ait **özel hedeflerin** belirlenmesinde **görüş bildirir**.

- * **Özel hedefleri RİBA** sonuçlarından alırız.
- **Mayısta** tamamlanan anketler **eylülde** komisyona sunulur.
- => Bu şekilde **özel hedefler** belirlenir.

b) Okul **RPD** programını → **RPD** servisi **hazırlar**.

- * **RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu** → **İnceler** ve **görüşlerini bildirir**.
- Programın uygulanması için **gerekli önlemleri alır**.
- Yürütülecek çalışmaları **karara bağlar**.

c) RPD Hizmetlerinin yürütülmesi sırasında

- => RPD Hizm.Yür. Kom. → Çalışmaları **inceler, değerlendirir**
- Ortaya çıkan **sorunların** çözümüne yönelik **önlemleri belirler**.

d) Eğitim ortamında **öğrenciler, aileler, idareciler** ve **öğretmenler** arasında)

- => **Etkili iletişim** kurulabilmesi için **yapılacak çalışmaları belirler**.

e) Yapılacak çalışmalarda ilgili **kurum** ve **kuruluşlar** ile iş birliği için

- => **Gerekli faaliyetleri planlar**.

f) Öğrencilerin **sosyal duygusal, akademik** ve **kariyer** gelişimleri ile ilgili

- => Yapılacak çalışmalar için **görüş bildirir**.

g) Okulda gerçekleştirilecek **psiko-sosyal destek hizmetlerinin**

- => Okul **RPD** programına **eklenmesi hususlarında görüş bildirir**.

h) İhtiyaç olması durumunda

- => Okulda gerçekleştirilecek **psiko-sosyal destek hizmetlerinde görev alır**.
- * Bu kapsamdaki faaliyetler
→ **Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütülür**

E-Rehberlik Sistemi:

* **MEBBİS**'in bir **uzantısıdır**.

- Bütün etkinliklerin bir arada **görüldüğü**
- Yapılan etkinliklerin **kaydedildiği**
- Öğrenciyi tanıma amaçlı pek çok bilginin edinilebileceği **bir sistemdir**.

* **RAM**'a öğrenci **yönlendirirken** bu sistemdeki **formlar doldurulur**.

- İşlemler bu sistem üzerinden **takip edilebilir**.

* Rehber öğretmenler **MEBBİS**'teki bu sistem üzerinden

- Program **hazırlayabilir**
- Yıllık ve haftalık program **giriş** ve **düzenlemelerini yapabilir**
- Veri **raporlayabilir**.

* **2020** yılında hazırlanan **sınıf rehberlik programında**

- Üç basamaklı bir **rehberlik sistemi** kurulmuştur:

1. Algıya dayalı değerlendirme:

- Öğretmen, öğrenci ve veli **anketleri sonrasında** elde edilen kanıtlara dayanır.

2. Süreç Değerlendirmesi: Bir yıl içinde **neler yapıldı?** sorusuna **cevap** aranır.**3. Sonuç Değerlendirmesi:**

- * **A okulunda** bir önceki yıla göre **devam, devamsızlık/disiplin** gibi
- **İstatistikî gelişim sonuçları karşılaştırılır**.

Koordinatör Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın Görev ve Sorumlulukları**MADDE 20 – (1)**

* Rehber öğretmen/psikolojik danışmana → **Koordinatörlük** görevi verilmiştir.

- Eğitim kurumunda yürütülen **RPD** hizmetleri görevlerine ek:

a) **RPD servisi** ile eğitim kurumu yönetimi arasındaki koordinasyonu **sağlar**.

b) Okul **RPD** programı çalışmaları hakkında öğretmenler kuruluna **bilgi verir**.

c) RPD hizmetleri yürütme komisyonu toplantı **gündemini** ve

- Toplantılarda alınan kararları **yazılı hâle getirir**.

d) **RPD servisi** tarafından ortak olarak **e-Rehberlik sistemi** üzerinden hazırlanan

- Okul **RPD** programını → Eğitim kurumu müdürüne **onaylatır**.

REHBER ÖĞRETMEN/PSİKOLOJİK DANIŞMANIN GÖREVLERİ**MADDE 21 – Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman**

- **Gelişimsel** ve **önleyici hizmetler** / **İyileştirici hizmetler** / **Destek hizmetlere** ilişkin **görevlerini yerine getirir**.

MADDE 21 – (1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler

a) **Sınıf rehberlik programı** kapsamında

- Rehberlik alanında **özel bilgi** ve **beceri** gerektiren **etkinlikleri uygular**.

b) Bireyi tanıma adına **bireyi tanıma tekniklerini uygular**

- Değerlendirmelerini **raporlaştırır** öğrencilere geri bildirimde **bulunur**
- İlgililerle **paylaşır**. Gerekliğinde **teknik geliştirme** çalışmalarına **katılır**.

c) **Bilgi verme çalışmaları** kapsamında öğrencilerin

- **Sosyal duygusal, akademik** ve **kariyer** gelişim alanlarında
- İhtiyaç duydukları **bilgileri**

- **Bireysel ve grup çalışmaları** veya **yayın hazırlama** yoluyla onlarla **paylaşır**.

d) **Yöneltilme ve izleme çalışmaları** kapsamında

- Bireyi **tanıma** ve **bilgi verme hizmeti sunar**
- Öğrenciyi kendine uygun olan **yöneltilir** ve öğrencinin **gelişimini izler**.
(eğit. kurumuna, alana, dala.. işe, mesleğe, okul içi ya da okul dışı sosyal ve kült.etkinlik)
- Merkezi sınavlara ait **tercih dönemlerinde görev alır**.

MADDE 21 – (2) İyileştirici hizmetler

a) **Formasyonu** uygun olan **rehber öğretmen/psikolojik danışman**

- **Bireysel** ve **grupla psikolojik danışma** yapar.
- (Öğrencilerin **sosyal duygusal, akademik** ve **kariyer** gelişiminin desteklenmesi
- Kendilerini keşfetmeleri, kapasitelerinin güçlenmesi, iyileştirme ve geliştirmek için**)

b) **Psikososyal destek hizmetleri** kapsamında;

- 1) **Zorlu yaşam olaylarında** (Afet,kaza, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ...)
- Öğrenci, aile ve öğretmenlere **psikolojik** ve **sosyal destek sağlar**.

- 2) **Hakkında danışmanlık tedbir kararı** verilen **çocuğa** ve
- Çocuğun bakımından **sorumlu kişilere hizmet sunar**.

3) Eğitim kurumlarında **rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa** veya

- Çocuğun bir **eğitim kurumu** ile ilişkisi **yoksa**
- => **Danışmanlık tedbiri uygulamalarını**
- İl veya ilçe **millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği**
- Çocuğun **eğitim bölgesinde** görevli **rehber öğretmen/p.d.** **yerine getirir**.
- Görevlendirmede **dengeli bir dağılım** sağlanır.

c) **Sevk çalışmaları** kapsamında

- Bireyin**, müdahale ya da mesleki yeterlikleri dışında kalan
- **Bir uzmanlık alanında yarduma ihtiyaç duyması** durumunda
- => **Daha yetkin uzman kişi, kurum** veya **kuruluşlara yönlendirir**.

MADDE 21 – (3) Destek hizmetler

a) **Müşavirlik hizmetleri** kapsamında öğr.nin gelişimini desteklemek için

- * **Öğretmen, veli, yönetici** ve okuldaki **öğrenci** ile iletişimde olan **diğer kişilere**
- Kendilerini **geliştirmeleri**
- **Ortak** ve yeterli bir rehberlik anlayışı **kazanmaları amacıyla çalışır**.
- * **Sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik eder**.
- (**Sınıf rehberlik programlarının** hazırlanmasında, uygulanmasında **Sınıf içi rehberlik uygulamalarının geliştirilmesinde ...**)

b) **Program yönetimi çalışmaları** kapsamında;

- 1) Okul **RPD** programını (**RAM**'a iletilmek üzere)
- **En geç ekim** ayının **ilk haftasında e-Rehberlik sistemi** üzerinden **hazırlar**.

2) Okul **RPD** programını doğrultusunda (**e-Rehberlik sistemi** üzerinden)

- * **Destek hizmetler** → **Kendi haftalık programını hazırlar**.

3) **Her yıl kasım** ayı içerisinde **sınıf rehber öğretmenleri** tarafından

- * **Risk altındaki** öğrencilere **ait verileri birleştirir** (Bir örneği RPD serv. iletilir)
- **Destek hizmetler Eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur**.

4) Okul **RPD** programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları

- * **Destek hizmetler** → **e-Rehberlik sistemine işler**.
- **Danışan dosyası** aracılığı ile → Gerekli **kayıtları tutar**.
- (Elektronik ortama işlenemiyorsa **dosyalar** ve usulünce **saklar**.)

5) Okul **RPD** programını **ders yılı boyunca iş birliği** içerisinde **uygular**

- (**Sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler** ve **eğitim kurumu yöneticileri** ile)
- => **Programın etkililiğini ders yılı sonunda değerlendirir**.

c) **Araştırma ve proje çalışmaları** kapsamında

- * **Araştırma, izleme** ve **değerlendirme çalışmaları** yapar.
- Gerekliğinde eğitim kurumunda **yürütülen proje çalışmalarına katılır**.

d) **İş birliği** kapsamında (**Destek hizm** → **Kurul** ve komisyonların **Doğal üyesidir**)

- * **Destek hizmetler** → **Kurul** ve **komisyonlara katılır**
- **RPD hizmetlerine** ilişkin görevlerini **yerine getirir**.
- **RAM**'in düzenlediği **toplantı, etkinlikler, proje** ve **ekip çalışmalarına katılır**.
- **Veli, öğretmen, idareci, diğer kişi** ve **kurumlarla iş birliği yapar**.

e) **Ders saatinde bireysel** veya **grup** çalışmalarda (**Devamsız görünmemesi için**)

- Okul **yönetimi** ve **ders öğretmenleriyle iş birliği yapar**.

f) **Bilimsel kongre, konferans, panel** ve **hizmet içi eğitimlere katılır**

- Gerekliğinde **hizmet içi eğitim verir**.
- (Okul RPD prog.nın etkililiğini artırmak, mesleki bilgi ve becerileri geliştirmek, mesleki güncel gelişmeleri izleyerek daha nitelikli hizmet sunmak için)

g) **Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman**

- Eğitim Kurumu **müdürünün** vereceği **RPD hizmetleri** ile ilgili
- **Diğer görevleri yapar**.

MADDE 22 – (1) Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın Diğer görevler

- * **Rehber** öğretmen/psikolojik danışman **merkezi sınavlarda görev alabilir**
- İstemesi hâlinde **belleticilik görevi yapabilir**.
- Ancak **rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez!**

e-Rehberlik Sistemi

- * **Sistem**atik olarak sınıflandırılmış **RPD hizmetlerinin** eğitim kurumlarında
- Bir **program dâhilinde sunulması, yürütülmesi ve raporlaştırılması**
- **Bakanlık merkez ve taşra teşkilatlarında** görev yapan **personel** tarafından
- Yetki alanlarına göre **izlenmesini sağlayan sistemdir**.
- * **MEBBİS** (Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri) **bölümlerinden** biridir.

*** MEB'e bağlı okul ve kurumlarda e-Rehberlik Sisteminin Oluşturulma Amacı?**

- RPD hizmetlerinin**
- Bir **program dâhilinde sunulması, yürütülmesi ve raporlaştırılması**
- Paydaşlar arasında daha **etkin ve hızlı bir iletişimin sağlanması**
- Sunulan **hizmetlerin etkililiğinin artırılması**
- **Anlık ve sürekli takibin yapılabilmesi**
- Geçmiş dönem faaliyetlerin ayrıntılı olarak **değerlendirilmesi**
- Çalışmaların daha **sistem**atik bir şekilde **yapılandırılması** ve
- Geleceğe yönelik etkin **RPD hizmetleri politikaları üretilebilmesi**

MEB RPD Hizmetleri Sunum Sistemi

- * **e-Rehberlik sisteminin alt yapısını oluşturmaktadır.**
- * Bu **alt yapı** ile eğitim kurumlarında **sunulan RPD hizmetlerinin çerçevesi**
- **Bakanlık** tarafından **ilk defa** çizilerek
- Hizmetlerin **ölçülebilir ve hesap verebilir** olarak **sunulması amaçlar.**

e-Rehberlik Sisteminin Kullanımı**e-Rehberlik sistemi**

- * **MEB'e** bağlı **özel ve resmî eğitim kurumlarında** tüm sorumlularca **kullanılır.**
- (RPD hizmetlerinin yürütülmesinde rolü olan okul personeli ve bakanlık personeli kullanır)

e-Rehberlik sistemine

=> mebbis.meb.gov.tr adresinden kullanıcı adı ve şifre ile **giriş yapılmaktadır.**

- * Eğitim kurumlarında görevli **rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar**
- Sistemdeki **en yetkili ve görev alanı en geniş** kullanıcılarıdır.
- Okul **RPD programı hazırlama**
- **RPD hizmetleri veri girişi**
- **Raporlama**
- **Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranlarını kullanmaktadır.**

Okul **RPD programı hazırlama ekranında** → **iki ayrı işlem** yapılabilir:

- 1) Okul **RPD programı** (Eğitim öğretim yılı başlarında)
- 2) **Haftalık çalışma takvimi** işlevi gören **Haftalık program**

Veri girişi ekranı

- * **RPD programında yer alan çalışmalara ait verilerin girildiği ekrandır.**
- * Bu ekranda **bireysel ve grup çalışmaları** için **ayrı veri girişi yapılmaktadır.**

Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranında

- * **RAM'a**
- Psikolojik destek alması veya
- Eğitsel değerlendirme amacıyla **incelenmesi talep edilen öğrenciler** için
- **Kullanılan formlar yer almaktadır.**
- * Bu formlar ile öğrenciler
- => **RAM'a sistem üzerinden yönlendirilebilmektedir.**

Raporlama ekranında

- * **Veri olarak sisteme girilen çalışmalar çeşitli filtrelerle raporlanabilmektedir.**
- (Faaliyet türüne göre öğrenci bilgileri tarih aralığı şeklinde istenebilir)
- => **RPD hizmetleri**
- **Sistemli** bir şekilde **sunulur ve izlenir.**
- Hizmetler **somut** verilere dayalı olarak **görünür hale gelir.**

Eğitim kurumu müdürleri

- * **Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar tarafından hazırlanan**
- Okul **RPD programını**
- **Haftalık programı**
- **Öğrenci yönlendirme formlarını**
- => **Görüntüleyebilir**
- => **Onaylayarak RAM'a sistem üzerinden gönderebilir.**

Eğitim kurumu müdürleri

- * **RPD hizmetlerine** ilişkin “**özel hedef**” **giriş işlemlerini** yapmakta
- * **Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar** tarafından gerçekleştirilen
- **Çalışmalara ilişkin verileri sayısal olarak görebilmektedir.**

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler

- * **Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranını kullanabilmektedir.**

Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı

- * Ülke genelindeki tüm eğitim kurumları ile **RAM'da** yapılan çalışmalara ait
- **Nicel verileri raporlaştırabilir**
- (okul türü, eğitim kademesi, okul ve sınıf düzeyine göre)
- İllerin **yerel hedeflerini** ve eğitim kurumlarının **özel hedeflerini** görebilir.

Rehberlik Araştırma Merkezlerine Öğrenci Yönlendirme

- **RAM'a İlk kez ve Kademe Geçişinde Öğrenci Yönlendirme**
- **Rapor Yenilemek İçin RAM'a Yönlendirme**
- **Tıbbi Tanı Gerektiren Durumlar ve Yönlendirme Süreci**

*** Yaşlıtlardan anlamlı derecede farklılık gösteren öğrenciler**

- * **Belli bir süre gözlemlenmesine ve gerekli tedbirler alınmasına rağmen**
- Bir ilerleme gösteremediği durumlarda
- Veli bilgilendirilir ve öğrenci **RAM'a yönlendirme** işlemleri yapılır.

Yönlendirme işlemleri için

- * **Sınıf/şube rehber öğretmeni** kendi **MEBBİS** sisteminden **giriş yapar.**
- **e-Rehberlik modülünden** → **Öğrenci Yönlendirme İşlemleri** sekmesine gider.
- **Eğitsel Değerlendirme ve İstek Formu** seçeneklerinden **ilgili olanı seçer.**
- **Öğrenci ile ilgili kimlik bilgilerini girer ve “Öğrenci Ara”** butonunu tıklar.

Gerekli Form seçilir:

- İlk kez ve kademe geçişlerinde** → **Eğitsel Değerlendirme Formu** (İlk inceleme)
- Rapor yenilemek için** → **Eğitsel Değerlendirme Formu** (Yeniden İnceleme)
- Tıbbi Tanı ve Yönlendirme Süreci için** → **Psikolojik Destek Yönlendirme Formu**

Doldurulan formlar

- * **Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmenince** (görüş kısmı) **doldurulur**
- Okul müdürü **onayına sunulur.** (e-rehberlik modülünden onaylar)
- Onay sonrası **RAM formları görüntüleyebilir.**

5.REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ İL YÜRÜTME KOMİSYONU

- * **Rehberlik hizmetleri** dendiği zaman aklımıza
- * Bakanlık düzeyinde → **Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü** gelir.
- * İl düzeyinde ise → **RPD İl Yürütme Komisyonları** ...
- * Okul düzeyinde → **Rehberlik Servisi** şeklinde örgütlenme söz konusudur.

RPD Hizmetleri**İl Yürütme Komisyonunun Kuruluşu ve Görevleri**

- * **RPD Hizmetleri Yönetmeliğinde** açıklanmıştır.

MADDE 12 – (1) İl millî eğitim müdürlüklerinde

- **RPD hizmetleri il yürütme komisyonu** oluşturulur.
- Amaç:** **RPD hizmetlerinin**
- İl düzeyinde planlanma ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanmasıdır.**

RPD hizmetleri il yürütme komisyonu

- * Biri **eylül** ayında, diğeri **haziranda** olmak üzere yılda **en az iki kez toplanır.**

MADDE 12 – (2) Bu komisyonun sekreteryâ hizmetleri

- * **İl millî eğitim müdürlüğündeki**
- => **Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri birimi tarafından yürütülür.**

MADDE 12 – (3) RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu

- * **İl millî eğitim müdürü başkanlığında;**
- a) **Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden**
- b) **RAM müdürlerinden,**
- c) **RAM'ın RPD hizmetleri bölüm başkanlarından**
- ç) **Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının**
- Her tür ve kademesinden seçilen **en az birer müdür** ile
- **Görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan oluşur.**

MADDE 12 – (4) Bu komisyona gerektiğinde

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- İl Emniyet Müdürlüğü
- İl Sağlık Müdürlüğü
- Yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve
- Diğer ilgili kurum temsilcileri **davet edilir.**

RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu

- * **RPD hizmetlerinin** → **İldeki çatı komisyonudur.**
- * İl'in önceliklerine göre birtakım **hedefler belirleme** konusunda
- **Yükümlülükleri** vardır.
- * Ayrıca okullardan gelen **RİBA**'lar ilçelerde toplanır
- Daha sonra bu sonuçlara göre **iller alandaki yerel hedefleri belirler...**

RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)**RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu Görevleri:****MADDE 13 – (1) Görevleri:**

- Haziran** ayı toplantısında ile ait **RPD hizmetleri ihtiyaç analizi sonuçlarıyla**
- **e-Rehberlik sisteminde** yer alan ilgili eğitim öğretim yılına ait
- Verileri **inceler ve değerlendirir.**
- * **RPD hizmetlerine** ilişkin ihtiyaçlar doğrultusunda
- * Bir sonraki eğitim öğretim yılı için → **Yerel hedefleri belirler.**
- b) Belirlenen yerel hedeflerin **eylül** ayının ilk haftasında
- **e-Rehberlik sistemine işlenmesini sağlar.**
- c) Kurumlarının **RPD hizmetlerine** ilişkin **talepleri ve ihtiyaçları** doğrultusunda
- * **Aile, öğrenci, öğretmen, yönetici** ve diğer **kamu personeline** yönelik
- **Yürütülecek etkinlikleri planlar.**

RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu Görevleri:

MADDE 13 – (1) Görevleri: (DEVAM)

- c) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa
→ RPD hizmetlerinin yürütülmesi için alınacak tedbirleri karara bağlar.
- d) Haziran ve eylül aylarında yapılan her iki toplantıda alınan kararların
→ Uygulanmasına yönelik gerekli tedbirleri alır.
→ Tutanığın il millî eğitim müdürlüğüne Bakanlığa gönderilmesini sağlar.
(Toplantıların yapıldığı ay içerisinde ...)
- e) Açılmasına ihtiyaç duyulan RAM ile ilgili değerlendirmede bulunur
* Alınan kararlar doğrultusunda Bakanlığa gönderilmek üzere
→ İl millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.
- f) RAM'ın sorumluluk bölgelerini kapasitelerine göre her yıl değerlendirir.
RAM'da düzenlemeye ihtiyaç duyulacak hususlarda
→ Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.
- g) Yıl içerisinde ilin ihtiyacına yönelik düzenlenecek RPD hizmetlerine ilişkin
* Mahalli hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirler ve
→ Teklifli il millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

6.YÖNETİCİLER VE ÖĞRETMENLERİN REHBERLİKLE İLGİLİ GÖREVLERİ

- * Günümüzdeki rehberlik hizmetlerinin sunuluşunda benimsenen
- Gelişimsel rehberlik anlayışına göre
- Bu hizmetlerde okuldaki tüm personele düşen görevler vardır.
* Bu çerçevede ilk akla gelen personel kuşkusuz yöneticiler ve öğretmenlerdir.

Okul Müdürünün RPD Hizmetlerine İlişkin Görevleri

- * T.C. MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği' ne göre
* Eğitim kurumu müdürünün görev, yetki ve sorumlulukları:

MADDE 18 – (1) Eğitim kurumu müdürü

- * RPD hizmetlerine ilişkin aşağıdaki görevleri yapar:

- a) RPD hizmetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludur.
- b) RPD hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için
- Hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar
- Kullanılacak araç gereci sağlar.
* Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman varsa
(fiziksel imkânlar dâhilinde) her bir için ayrı oda tahsis eder.
- c) Eğitim kurumundaki RPD hizmetlerinin verimli yürütülmesi için
→ İş birliği ortamı sağlar.
(Rehber öğretmen/p. danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler)
- d) Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman varsa
* Program, planlama, araştırma gibi ortak görevler dışında
→ Hizmetlerin yürütülmesinde sınıf ve öğrenci sayıları gibi ölçütlerle göre
→ İş bölümü yapar.
- e) RPD hizmetleri yürütme komisyonuna başkanlık eder.
- f) Eğitim kurumunun özel hedeflerini → e-Rehberlik sistemine işler.
- g) Okul RPD programının hazırlanmasını sağlar.
- ğ) RPD servisinde hazırlanan okul RPD programını
* e-Rehberlik sistemi üzerinden onaylar (en geç ekim ayı ilk haftasında)
→ Eğitim kurumunun bağlı bulunduğu RAM'a ulaştırır.
- h) Okul RPD programı ile haftalık programın uygulanmasını
→ e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.
- ı) RPD hizmetlerine ilişkin yürütülen çalışmaların düzenli olarak
→ e-Rehberlik sistemine işlenmesini takip eder.
- i) Okul sene başı öğretmenler kurulunda
* Her sınıf için belirlenen sınıf rehber öğretmenini görevlendirir.
(Zorunlu olmadıkça-öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak)
- j) Sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanan
* Sınıf rehberlik planlarını → Onaylar ve uygulanmasını izler.
- k) Haftalık ders çizelgesindeki rehberlik uygulamalarına ayrılan saatlerde
* Rehberlik hizmetlerinin sunulması için → gerekli tedbirleri alır.
- l) İhtiyaçlar doğrultusunda öğrenci, öğretmen, idareci ve ailelere yönelik
* Gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için
→ Uygun ortamı ve gerekli desteği sağlar.
- m) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliğinde
* RPD hizmetince oluşturulan okul risk haritasını
→ Eğitim kurumunun bağlı bulunduğu RAM'a ulaştırır.
- n) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik
* Rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından sunulacak hizmetlerin
→ Yerine getirilmesini sağlar.

- Not:** Danışmanlık hizmeti eğer okul tarafından yapılacak deniyor ise
* Okul psikolojik danışmanına bunun mutlaka tebliğ edilmesi gerekiyor.
→ Bu okul müdürünün görevidir.
* Bazen danışmanlık hizmeti görevi aile sosyal hizmetlere de verilebilir.)

Sınıf Rehber Öğretmeninin Rehberlikle İlgili Görevleri

MADDE 23 – (1) Sınıf rehber öğretmeninin görevleri:

- a) Sınıf rehberlik planını
* Okul RPD programı ile sınıf rehberlik programı çerçevesinde hazırlar
→ Eğitim kurumu müdürüne onaylatır (en geç ekimin ikinci haftasında)
* Sınıf rehberlik planının bir örneğini
→ RPD servisi ile paylaşır.
→ Plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.
- b) Sınıf rehberlik programı kapsamındaki etkinlikleri sınıfta uygular.
- c) Öğrencilerinin RPD hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını belirler
* Okul RPD programına yansıtılmak üzere → RPD servisine iletir.
- ç) Okul RPD programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde
→ RPD servisiyle iş birliği yapar.
- d) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıfta bulunan
* Risk altındaki öğrencilere ait verilerin bir örneğini
→ RPD servisine iletir.
- e) Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık bilgisi gerektirmeyenleri
* Sınıfta uygular (Rehber öğretmen / p.d. ile iş birliği yaparak)
→ Sonuçlarını RPD servisi ile paylaşır.
- Bireyi tanıma uzmanlık gerektirmeyen teknikler: Sosyometri, kimdir bu...**
- f) Sınıfa yeni gelen veya uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerin
* Okula uyum sağlama sürecinde
→ Rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği içerisinde çalışır.
- g) Öğrencilerini rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak
* İlgili, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre
→ Öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yönlendirir.
- ğ) Risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde
→ RPD servisini bilgilendirir. (Gerekli desteği almaları için...)
- h) Öğrencinin
- Öğrenme stilini fark etmesine
- Öğrenme becerilerini geliştirmesine
- Akademik performansını artırmasına yönelik çalışmalarında
→ RPD servisiyle iş birliği yapar.
- ı) Sınıfıyla ilgili yürüttüğü rehberlik çalışmalarına ilişkin raporu
→ Her dönem sonunda eğitim kurumu müdürüne sunar.
* Sınıfta sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından
- Desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri → RPD servisine yönlendirir
- İş birliği yapar. (Öğrencilerin gelişimini desteklemek amaçtır)
- i) Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın yoksa
→ Öğrenciyi RAM'a yönlendirir.
- j) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik hizmetleri ile ilgili
→ Diğer görevleri yapar.

Diğer Öğretmenlerin Rehberlikle İlgili Görevleri

- * Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler
- Gerektiğinde RPD servisinin planlaması doğrultusunda
→ Rehberlik çalışmalarına destek sağlar.
- Okul RPD programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde
→ RPD servisiyle iş birliği yapar.
- MADDE 24 – (1) Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler**
- Gerektiğinde RPD servisinin planlaması doğrultusunda
→ RPD servisiyle iş birliği yapar.
- MADDE 24 – (2) Okul RPD programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde**
rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.
- MADDE 24 – (3) Sınıfta**
* Sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından
- Desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri
- Sınıf rehber öğretmeni ile iş birliği içerisinde RPD servisine yönlendirir.
- * Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa
→ Öğrenciyi RAM'a yönlendirir.
- MADDE 24 – (4) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği**
→ Rehberlik hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

7. SINIF REHBERLİK PROGRAMI (SRP)

SPR (Sınıf rehberlik programı):

- * Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına
- Yönelik olarak belirlenmiş kazanımların sınıflarda grup etkinlikleri yolu ile
- Öğrencilere sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programdır.
- * Okul RPD programının en önemli öğelerinden biri olan SPR
→ Gelişimsel ve önleyici niteliktedir.

SRP (Sınıf rehberlik programı) Amacı:

- * Öğrenme yaşantıları yoluyla
 - Kendini tanıyabilen
 - Kendinin ve başkalarının duygularını bilen ve ifade edebilen
 - Kişiler arası becerileri ve karakter güçleri gelişmiş
 - İçinde bulunduğu çevre ve topluma uyum sağlayabilen
 - Problem çözme ve karar verme becerilerine sahip
 - Kendine uygun ders, d al/alan ve meslek seçebilen
 - Akademik ve kariyer planlaması yapabilen
 - Yaşam boyu öğrenmeyi alışkanlık haline getiren
 - Çalışarak üretmenin önemini benimseyen ve
 - İyi oluş düzeyleri yüksek bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

SRP GELİŞİM ALANLARI

- * SRP'de üç gelişim alanı tanımlanmıştır:
 - 1) Akademik
 - 2) Kariyer
 - 3) Sosyal duygusal

1) Akademik Gelişim Alanı Amaçları:

- * Akademik gelişim alanı kapsamında öğrencilerin
 - I) Öğrenim gördükleri okula ve okulun çevresine uyum sağlamalarına
 - Okul ve okulun çevresindeki imkânlardan yararlanmalarına
 - Okul ve sınıf kurallarını benimsemelerine ve
 - Okula aidiyet duygusu geliştirmelerine katkı sağlayacak
 - Bilgi, beceri ve tutumu edinmeleri.
 - II) Akademik çalışmalarında
 - Devamlılık, kararlılık ve çaba gösterme, sorumluluk üstlenme, çalışmalarına değer verme ve hayat boyu öğrenme konularına yönelik
 - Uygun akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmeleri.
 - III) Akademik gelişimleri ve başarıları için gereken
 - Bilgi, beceri ve tutumu kazanmaları
 - Onları eğitsel başarıya götüren
 - Strateji, yöntem ve teknikleri edinmeleri amaçlanmaktadır.

2) Kariyer Gelişim Alanı Amaçları

- * Kariyer gelişim alanı kapsamında öğrencilerin
 - I) Kariyer gelişimi sürecinde kariyer bilgisini kullanarak
 - Kariyer farkındalığı kazanmaları.
 - II) Eğitsel süreçleri kariyer amaçları ile ilişkilendirerek
 - Kariyer hazırlığı yapmaları.
 - III) Kariyer kararı vererek kariyer planını
 - Uygulamaya koymaları amaçlanmaktadır.

3) Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Amaçları

- * Sosyal duygusal gelişim alanı kapsamında öğrencilerin
 - I) Kendilerini tanımaları, duygularını anlamaları ve yönetmeleri,
 - Kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri için
 - Gerekli bilgi, tutum ve davranışları edinmeleri.
 - II) Kararlar vermeleri, amaçlar oluşturmaları
 - Amaçlara ulaşmak için gerekli önlemleri almaları ve
 - Bu yönde çaba göstermeleri.
 - III) Kişisel güvenliğini sağlamaları ve yaşam becerileri geliştirmeleri
 - Amaçlanmaktadır.

SINIF REHBERLİK PROGRAMI'NIN ÖZELLİKLERİ

- * Sınıf rehberlik programı → Özgün bir programdır.
 - Günümüz ihtiyaçları ve
 - Güncel okul RPD programı yaklaşımları dikkate alınarak hazırlanır.
- * Sınıf rehberlik programında (gelişim alanlarına göre incelendiğinde)
 - Sosyal duygusal gelişim alanında → 163
 - Akademik gelişim alanında → 65
 - Kariyer gelişim alanında → 62 olmak üzere toplam → 290 kazanım vardır.
- * Söz konusu kazanımlar sınıf rehberlik etkinlikleri yoluyla
 - Öğrencilere kazandırılmaktadır.
 - İş birliği içerisinde gerçekleştirilmektedir.
 - (sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmeni/psikolojik danışmanlar)

Sınıf Rehberlik Programı'nın Temel İlkeleri

1. Programda tek bir modele dayanmak yerine özelliklerle
 - Gelişimsel, güçler temelli, problem odaklı ve
 - Kültürel farklılıkları dikkate alan bir yaklaşım benimsenmiştir.
2. Akademik, kariyer ve sosyal duygusal gelişim alanlarında
 - Bilişsel ve psiko-motor (devinsel) davranışların kazandırma amaçlansa da
 - ⇒ Duyuşsal davranışların kazandırılmasına daha çok odaklanılmıştır.
3. Program gelişimsel bir yaklaşımla geliştirilmiştir.
 - Her üç gelişim alanındaki kazanımlar (1) Akademik (2) Kariyer (3) Sosyal duygusal
 - Birbirinin temeli ve birbirini tamamlayan bir yapı içermektedir.
4. Programda tüm kazanımların oluşturulmasında
 - Bireysel farklılıklar dikkate alınmıştır.
5. Bu program Millî Eğitim Bakanlığının
 - Tüm eğitim ve öğretim kurumlarındaki öğrencilere yöneliktir.
6. Gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır. →

7. Programda dördüncü sanayi devriminin sonucu olarak
 - Bireyin göstermesi (sergilemesi) beklenen
 - "21. Yüzyıl Becerileri" olarak adlandırılan yeni nesil becerilere odaklanıldı.
 - ⇒ Bu amaçla, akademik, kariyer ve sosyal duygusal gelişim alanlarına
 - Bu yeni nesil becerilerle ilgili yeni yeterlik alanları ve kazanımlar eklenmiştir.
8. Program hazırlanırken hem bireye hem de topluma karşı
 - Sorumluluklar gözetilmiştir.
9. Program öğrenci merkezli bir anlayışı temel almaktadır.
10. Bu programda kazanımlar öğrenciyi aktif kılan ve
 - Yansıtıcı düşünme gerektiren niteliktedir.

Sınıf Rehberlik Programında Değerlendirme

- * SRP'de yer alan kazanımların değerlendirilmesi sürecinde
 - Çoklu değerlendirme yöntemlerinin kullanılması benimsenmiştir.
- * Sürece, algıya ve sonuca dayalı
 - Değerlendirme yöntemleri bir arada kullanılmıştır.
- 1) Sürece dayalı değerlendirmede
 - Programın uygulanmasına ilişkin kanıtlar toplanarak
 - Program kapsamında yürütülen uygulamaların
 - Kime, nasıl, ne zaman, nerede, ne sıklıkla, ne kadar süre ile
 - Yapıldığına ilişkin bilgiler edinilmektedir.
- 2) Algıya dayalı değerlendirmede program kapsamında
 - Öğrencilerin neler edindikleri ve öğrendiklerine ilişkin olarak
 - Öğrencilerin etkinlikler sonucunda tutum veya inançlarındaki değişimler
 - Edindikleri beceriler veya bilgi düzeylerindeki artış değerlendirilmektedir.
- 3) Sonuca dayalı değerlendirmede ise uygulanan programın
 - Öğrencilerin tutum, beceri veya bilgileri kullanma yeteneklerini
 - Olumlu yönde etkileyip etkilemediğine ilişkin kanıtlar elde edilmektedir.
- * Bu veriler anlık, orta süreli ve uzun süreli sonuç verileri şeklinde
 - Program kapsamında uygulanan etkinliklerden
 - Hemen sonra
 - 3 aylık veya
 - Yıllık yapılan değerlendirmelerle elde edilmektedir.
- * Sonuç olarak
 - Kazanımların ve programın değerlendirilmesinde
 - Uygulama sürecinde kazanım etkinlikleri ile ulaşılan öğrenci sayıları
 - (Süreç değerlendirmesi)
 - Etkinliklerde ve etkinlik sonrasında başta öğrenciler olmak üzere
 - Öğretmen ve veliler gibi hedef kitleye uygulanacak olan
 - Ölçek, anket ve diğer ölçümlerle elde edilen veriler
 - (Algıya dayalı değerlendirme)
 - Öğrencilerin belirli aralıklarla
 - Başarı, okula devam, okul memnuniyeti,
 - Disiplin suç oranlarının incelenmesi ile elde edilen veriler
 - (Sonuç değerlendirmesi)
 - ⇒ kullanılmaktadır.

Sınıf Rehberlik Programı'nın Uygulanmasına İlişkin İlkeler

1. Programın uygulanmasında bilimsellik esastır.
2. Bu program bireysel farklılıkları temel alır.
3. Program büyük ölçüde sınıf rehber öğretmenlerinin
 - Katılımıyla uygulanmakla birlikte
 - Bazı kazanımlar okul rehberlik öğretmenlerinin eş güdümüyle yürütülür.
4. Program öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin iş birliği ile yürütülür.
5. Program öğrenci merkezli anlayışa sahiptir.
6. Program uygulanırken kazanımlar haftalara dağıtılmış olsa da
 - Uygulayıcılar ihtiyaç duydukları takdirde kazanımların sırasını
 - Öğrenci, okul ve bölge özelliklerini dikkate alarak değiştirebilirler.

Sınıf Rehberlik Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- * Sınıf Rehberlik Programı'nın uygulanması sırasında
 - Uygulayıcıların dikkat etmesi gereken hususlar:
- 1) Türkiye'de
 - Okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin de olduğu dikkate alınarak
 - Okul öncesi düzeyindeki çoğu kazanıma
 - İlkokul birinci sınıf düzeyinde de yer verilmiştir.
- 2) Programda yer alan kazanımlara ilişkin etkinliklerin çoğunun
 - Sınıf rehber öğretmenleri tarafından
 - Belirli kazanımlara ilişkin etkinliklerin ise
 - Okul rehberlik öğretmeni tarafından
 - ⇒ Uygulanması gerekmektedir.

**Sınıf Rehberlik Programı'nın Uygulanmasında
Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar (DEVAM)**

- 3) Uygulayıcıların öğrencileri
* Etkinliklere aktif katılım ve yansıtıcı düşünme göstermeleri için
=> Teşvik etmeleri/ motive etmeleri gerekir.
- 4) Bazı kazanım ifadeleri RPD alanına ilişkin özel kavramlar içerdiğinden
- Uygulayıcıların kazanım açıklamalarını ve
- Program sözlüğünü incelemeleri => Gerekmetedir.
- 5) Programdaki kazanımların sırası ve bu kazanımlara ilişkin
* Etkinliklerin yapılacağı haftalar
- Uyum (oryantasyon) süreci
- Dönem içi ara tatiller
- Belirli günler ve haftalar
- Sınav dönemleri
- Üst öğretim kurumuna geçiş dönemleri
- Kazanımların ön koşullarının sağlanmış olması gibi
=> Belirli dönemler dikkate alınarak hazırlanmıştır.
- * Bununla birlikte sınıf rehber öğretmenleri ve okul rehberlik öğretmenleri
* Milli Eğitim Bakanlığının
- Önceliklerine
- Bölge, il
- Okul - öğrenci özellikleri ve ihtiyaçlarına göre
→ Kazanımların sırasında ve uygulama haftalarında
=> Değişiklik yapabilirler.
- 6) Sınıf Rehberlik Programı'nda okul rehberlik öğretmeni tarafından
* Özellikle uygulanması belirtilen kazanımlar
=> Açıklamalar bölümünde belirtilmiştir.
- * Bu kazanımlar dışındaki diğer kazanımlara yönelik etkinlikler
- Okul öncesinde → Okul öncesi öğretmeni
- İlkokulda → Sınıf öğretmeni,
- Ortaokul ve liselerde → Sınıf rehber öğretmenleri tarafından
=> Uygulanacaktır.

8. BİREYİ TANIMA: ALANLAR

- Bireyi Tanıma: Tanıma Alanları
* Rehberliğin önemli işlevlerinden biri → Bireyi tanıma işlevidir.
* Bireyi tanıma iki kısımda ele alınabilir: 1) Alanlar 2) Teknikler

Öğretmenin Öğrenciyi Tanıma Nedenleri

- * Psikolojik danışmanlar/Rehber öğretmenler kadar
→ Diğer öğretmenlerin de öğrenciyi tanımaları gerekir.
* Öğretmenlerin öğrenciyi tanıması
- Kendi çalışmalarında → Kolaylıklar sağlayacaktır.
* Bu çalışmalar:

- 1) - Ünite planı yapmak
- Ders etkinliklerini düzenlemek
- Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik yöntem ve teknikleri seçmek
- Uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanmak.
- 2) Her öğrencinin bireysel farklılıklarına göre ve gizil güçlerine uygun olarak
→ üst düzeyde gelişmesine yardımcı olabilmek
- 3) Öğrencinin
- Sağlıklı kişilik geliştirmesine
- Kendini gerçekleştirebilmesine
- Çevresine uyumlu hale gelmesine → Yardımcı olabilmek
- 4) Öğrencilerin
- Gerçekçi benlik algıları geliştirmelerine ve
- Kendi problemlerini çözebilme gücü kazanabilmelerine
→ Yardım etmek
- 5) Öğrencileri
- İlgileri, güdülleri, yetenekleri doğrultusunda
- Kendilerine en uygun öğrenim dalına ve /veya mesleğe
→ Yöneltebilmek
- 6) Öğrencileri belli bir mesleğe hazırlamak
- Bu meslekle ilgili davranışları kazanmalarına → Yardım edebilmek
- 7) Sınıf-içi ilişkileri düzenlemek ve geliştirmek

BİREYİN TANINMASI İÇİN GEREKLİ ÖZELLİKLER:

- 1) Sağlık Durumu
* Sürekli veya geçici bir hastalığının olup olmadığının
- Sürekli kullandığı ilaçlar (varsa) ve bu ilaçların neler olduğunun bilinmesi
→ İlaçların temin ve kullanılmasına karşı anlayış ve hazırlık gerekir.
* Öğrencinin
- Geçmişte geçirdiği rahatsızlıklar
- Alerjik durumları
- Varsa başka hassasiyetleri öğrenilmeli ve
→ Her yıl tıbbi incelemeler yapılmalı
→ Sonuçlar öğrenci dosyasında bulundurulmalıdır.

2) Yetenekler

- * Öğrencinin tanınması dendiğinde
- İlk akla gelen özelliklerden biri → Onun yetenekleridir. Çünkü
* Yeteneğin → Okulla ve okul başarısı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülür.
- * Yetenek → Temelde doğuştan getirildiği kabul edilen bir özelliktir.
* Yetenek → Öğrencinin ulaşabileceği sınırları gösterir.
- Bir kişinin müzik yeteneğinin olması demek
- Müzikle ilgili bilgi ve becerileri öğrenmede
→ Oldukça başarılı olacağı beklentisini ifade eder.
- * Sözel yetenek → Kişinin kelimelerle ve sözlerle işlem yapabilmesidir.
* Sayısal yetenek → Kişinin sayılarla işlemler yapabilmesidir.
- * Şekil-Uzay Yeteneği
Kişinin nesnelerin ve mekân içinde alabilecekleri durumları
- Göz önüne getirebilmesi
- Şekillerin ayrıntılarına dikkat edebilmesi
- Alabilecekleri farklı biçimleri düşünebilmesi
- Farklı ortamlarda nasıl biçimlere dönüşebileceklerini görebilmesidir.
- * Nesneleri gözlerinde canlandırabilen
→ Bu yeteneğe sahip kişiler
=> Daha çok karşımıza mühendis olarak çıkarlar.
- * Mekanik yetenek
Kişinin
- Aletlerle uğraşabilmesi
- Onları ustalıkla kullanabilmesi
- Nesneleri hareket ettirebilmesi – onarabilmesi- kurabilmesidir.
- * Bedensel yetenekler
Kişinin
- Bedenine hâkim olması ve onu ustaca kullanabilmesidir.
→ Bu yeteneğe sahip olan kişiler => Sporla yakından ilgili olurlar.

3) İlgiler

- * İlgili kişinin belli bir nesneye veya nesne türüne bağlanması ona yönelmesidir.
* Kişi neye ilgi duyuyorsa
- Onunla kendisini ilişkilendirmiş ve kendisini ona bağlamıştır.
- Kişi eline geçen parayı kitap satın almaya yatırır
→ Bu kişinin akademik çalışmaya veya sözle alanlara ilgisini gösterir.
- * Her ilgi duyduğumuz şeyle uğraştığımızda
→ Onunla ilgili bir işte başarılı olamayabiliriz.
→ Ama bir işte başarılı olanlar → O işe ilgi duyan kişiler arasından çıkar.

ÇEŞİTLİ İLGİ ALANLARI

- a) Temel bilim:
- Fen bilimleri alanında çalışmaktan
- Bu bilimlerin çalışma alanındaki nesne ve olaylarla ilgilenmekten hoşlanma
- b) Sosyal bilim:
- Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih gibi
→ Bilim dallarının konularıyla uğraşmaktan hoşlanma
- c) Canlı varlık:
- Canlıları, hayvan ve bitkileri
→ İncelemekten ve yetiştirmekten zevk alma
- ç) Mekanik:
- Çeşitli alet ve makineleri incelemekten, onları onarmaktan
- Çalıştırmaktan ve nasıl çalıştığını anlamaktan hoşlanma
- d) İkna:
- Başkalarını ikna etmek ve onlarla tartışmaktan (galip gelmekten) zevk alma.
- e) Ticaret:
- Alım satım işleri ve düzenli şekilde bu işleri yapmaktan zevk alma.
- f) İş ayrıntıları:
- Yapılan işin ayrıntıları ile uğraşmaktan hoşlanma.
(İşlerin ayrıntıları ile uğraşmaktan sıkılan kişiler bu ilgiye sahip değillerdir.)
- g) Edebiyat:
- Edebi eserleri incelemek, okumak, eleştirmek, yazmaktan zevk almak.
- ğ) Güzel sanatlar:
- Resim, heykel gibi estetik sanatlarla uğraşmaktan ve
- Bu yolda eserler ortaya koymaktan zevk almak.
- h) Müzik:
- Bir müzik aleti çalmak veya müzik dinlemekten hoşlanmak
- Beste yapmaktan zevk almak.
- ı) Sosyal yardım: Başka insanlara yardım etmekten hoşlanmak.

4) Akademik Başarı

- * Öğrencilerin
- İçinde bulunulan sınıf veya döneme kadar olan akademik başarıları
→ Öğrencilerle ilgili olarak bilinmesi gereken diğer bir özelliktir.
* Böylece öğrencinin akademik başarı gelişimi izlenir ve
→ Başarılı olduğu derslerde yönlendirme yapılabilir.
* Bazen akademik başarı → Kişinin yeteneklerinin yansımasıdır.

5) Kişilik

- * Özellikle orta öğretim ve sonrasında
 - Öğrencinin kişilik özellikleri belirlenebilir.
 - Yapılması gereken ortaya çıkan özelliklerinin bilinmesi ve not edilmesidir.
- * Küçük sınıflarda öğrencilerin kişilik özellikleri henüz belirginleşmemiştir.
 - => Kapsamlı bir kişilik ölçümü yapılmaz!
 - Ancak sinirlilik, saldırganlık, çalışkanlık, tembellik, geçimsizlik gibi
 - Tekil kişilik özellikleri çeşitli ortamlarda bariz hâle gelebilir.

6) Benlik Tasarımı ve Değerler

- * Öğrencinin kendisini nasıl gördüğü de bilinmelidir.
 - Benlik tasarımı diğer bilgilerle tutarlı veya tutarsız olabilir.
 - => Kişinin müzik yeteneği → Düşüktür ama müzisyen olmak isteyebilir.
 - => Kişide sayısal yetenek → Yüksek, ama kişi sayılardan uzak durabilir.
 - Bu gibi durumlar uç örnek olsa da
 - Kişinin kendisini nasıl algıladığı ona verilecek hizmetlerde etkilidir.

- * Öğrencinin değerleri de öğretmenler ve ilgililerce bilinmelidir.
 - Öğrencinin nelere önem verdiği/vermediği
 - Öğretmenlerin öğrenciyi güdülemede işlerini kolaylaştırabilir.

7) Çevre ile İlgili Bilgiler

- * Kişinin nasıl bir ortam ve çevrede yaşadığı bilinmelidir.
 - Öğrencinin hangi şartlarda okuduğu veya çalıştığı
 - Ne gibi zorluklarla uğraştığı gibi bilgiler
 - Ona verilecek hizmetin önemli belirleyicisidir.
- => Çevreyle ilgili bilgilerde → Bireyin ailesi ile ilgili bilgiler önemlidir.

9. BİREYİ TANIMA: TEKNİKLER VE UYGULAMALAR

Rehberlikte Bireyi Tanırken Göz Önünde Tutulması Gereken İlkeler:

- * Bireyi tanıma hizmetlerinde temel amaç
 - Bireyin kendini anlaması
 - Yetenek ve ilgilerini bilmesi
 - Güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerinin farkına varması ve
 - Kendisiyle ilgili edindiği bilgiler çerçevesinde
 - => Kararlar almasına yardımcı olmaktadır.
- * Geçerlik ve güvenirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun
 - Sadece bir ölçme aracı ile birey tanınamaz!
- * Bireyi bütün yönleri ile tanımak mümkün değildir!
 - Amaç bireyi olabildiğince farklı yönleriyle tanımaya çalışmak olmalıdır.
- * Geçerlik ve güvenirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun
 - Birey hakkındaki bilgilere ek bilgiler sağlamayacaksa
 - O tekniği uygulamanın gereği yoktur.
- * Bireyi tanıma tekniklerinin
 - Değişik zamanlarda uygulanıp
 - Elde edilen bilgileri ayrı ayrı yorumlamak yerine
 - Bu teknikleri birlikte veya kısa zaman dilimi içinde uygulayıp
 - Sonuçlarını birlikte yorumlamak daha yararlıdır.
- * Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda
 - Herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur!
- * Bireyi tanıma çalışmaları bütün öğrencileri kapsar.
 - Ancak tekniklerin hepsini bütün öğrencilere uygulamak
 - => Zorunlu veya gerekli değildir!
- * Bireyi tanıma teknikleri birer araçtır.
 - Araç uygulamak → Amaç hâline getirilmemelidir!
- * Bireyi tanıma hizmetleri sadece duygusal sorunu olan öğrencilere değil
 - Tüm öğrencilere yönelik olmalıdır.
- * Öğrencileri tanıma hizmetleri → Sürekli dir.
- * Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda
 - Herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur!

Rehberlikte bireyi tanımak için kullanılan teknikler iki gruba ayrılır:

- 1) Testler 2) Test dışı teknikler

- * Testler standart ölçme araçlarıdır.
- * Test standart şartlarda standart soruların sorulmasıdır.

TESTLERİN ÖZELLİKLERİ

(İyi bir testin sahip olması gereken 4 özellik vardır:

- 1) GEÇERLİLİK:
 - Ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı şeyi eksiksiz, tam olarak ölçmesidir.
- 2) GÜVENİRLİK:
 - Ölçme aracının ölçmek istediği şeyi hatasız ve doğru olarak ölçmesidir.
- 3) KULLANILŞILIK:
 - Ölçme aracının kullanılmasının kolay olmasıdır.
- 4) EKONOMİKLİK:
 - Ölçme aracının ekonomik olması, çok pahalı ve masraflı olmamasıdır.

- 1) Sonuçları bildirmeden önce → Danışanın isteyip istemediğine dikkat etmeli.
- 2) Test puanları açıklanmadan önce → Danışanın testten beklentisi anlaşılmalı.
- 3) Danışanın her testten nasıl bir başarı beklediği → Sorulmalı.
 - Sonuçların verileceği bilgi türü (ortalama, yüzdelik puan, norm puan, vb.)
 - Açıklanmalı.
- * Kişinin test alırken
 - Ne yaşadığı ve
 - Performansını ortaya koyduğunu düşünüp düşünmediği → Araştırılmalı.
- 4) Birden fazla test uygulanmışsa → Sonuçlara yetenek testlerinden başlanmalı
 - * Sonuçları bildirilirken
 - Kişinin kendi güçlü ve zayıf yönlerini → Görmesi sağlanmalı.
 - * Düşük puanlar açıklanırken
 - Kişinin bundan olumsuz etkilenmesine karşı → Dikkatli olunmalı.
- 5) Yetenek testi sonuçlarından hemen sonra veya eş zamanlı olarak
 - İlgili testleri açıklanmalı.
 - Ardından bu iki bilgi grubu eşleştirilmeli.
 - => Tutarsızlık durumunda → Nedeni araştırılmalı.
- 6) Danışanın (okulda / başka bir çevrede)
 - Yetenek puanları ile çalışmalarındaki başarı durumunu
 - Karşılaştırması için → Uyarıcı sorular sorulmalı.
 - (“Sayısal yetenek testin mükemmel, okulda matematikle aran nasıl?”)
- 7) Kişilik envanterleri bazen kişinin kendisine saygısı açısından
 - Çok önemli kişilik boyutlarını ölçmüş olabilir: (Saldırganlık, nevrozizm)
 - Bu durumda kavramları doğru ve bilimsel
 - ama bireyin anlayabileceği dille anlatmak gerekir.
- 8) Test sonuçlarını açıklarken
 - Danışanın soru sormasına
 - Katılmadığı noktalarda görüşlerini söylemesine
 - => İzin verilmeli hatta danışan teşvik edilmeli.
- 9) Danışana testlerin bir bakıma
 - Bireyi başkalarıyla karşılaştırma aracı olduğu
 - Mutlak ölçme yapmadığı
 - Ölçmede hata olabileceği söylenmeli
 - * Test sonuçlarıyla tutarlı olmayan yaşantılarını
 - => Gözden kaçırmaması sağlanmalı.
- 10) Yetenek testleri ve ilgi ve kişilik envanterlerinden → Elde edilen bulgular
 - Açıklandıktan sonra → Bütün olarak ele alınmalı
 - Birbirleriyle uyuşan ve çelişen yönler üzerinde durulmalı

REHBERLİKTE KULLANILAN TESTLER (BİREYİ TANIMA)

1) Yetenek Testleri	3) Kişilik Testleri
2) İlgili Envanterleri	4) Tutum Ölçekleri

1) YETENEK TESTLERİ

- * İlk akla gelen zekâ testidir.
- * Zekâ testleri → Test anlayışının temelini oluşturur.
- * Geliştirilen ilk testler → Zekâ testleridir.
- * Zekâ testlerinin temel varsayımı → Kendi zekâ anlayışlarını temel almalarıdır
 - Herkesin üzerinde uzlaştığı bir zekâ anlayışı yoktur!
 - Bütün zekâ testleri → “Zekâ, benim testimin ölçtüğü şeydir.” der.

2) İLGİ TESTLERİ

- * Bireyin ilgilerini belirlemek amacıyla kullanılır.
- * Birden fazla ilgi
 - Aynı anda değerlendirildiği ve
 - Değerlendirmenin belli bir ölçüde tüm ilgileri kapsadığı düşünüldüğü için
 - Envanter olarak isimlendirilir.
- * Ülkemizde ilgi ölçmek için:
 - 1) Kuder İlgili Alanları Envanteri (En yaygın ölçek)
 - 2) Strong İlgili Envanteri
 - 3) Mesleki Yönlendirme Envanteri
 - 4) Kendini Değerlendirme Envanteri

3) KİŞİLİK TESTİ

- * Bireyin kişiliği ile ilgili olarak bilgi toplamaya yarar.
- * Bazı kişilik testleri → Tek bir boyutta kişiliğin ölçümünü verirken Bazıları da → Birden fazla boyutta aynı anda değerlendirme yapar.
 - => Genellikle bu ikinci gruptaki ölçekler
 - Envanterdir ve Kişilik envanteri olarak tanımlanır.
 - (Diğer ölçekler genel olarak Ölçek veya test olarak adlandırılır.)

Rehberlik hizmetlerinde kullanılan kişilik ölçekleri:

- 1) Beier Cümle Tamamlama Testi (A formu → 8-16, B formu → 13 ve üstü yaş)
- 2) CAT (Çocuklar için Algı Testi) (3-10 yaş)
- 3) Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI) (16 yaş ve üzeri)
- 4) Louisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi
- 5) Hacettepe Kişilik Envanteri 6) Rotter Cümle Tamamlama Testi
- 7) Rorschach Mürekkep Lekesi Testi

- => Son yıllarda yaygınlaşan Büyük Beşli Kişilik Kuramı
 - Çerçevesinde geliştirilen ölçeklere de rastlanmaktadır.

4) TUTUM TESTLERİ

- * Kişilerin belli bir nesne ya da duruma yönelik
 - Duygusal, düşünsel veya davranışsal eğilimlerini belirlemeye yöneliktir.
- * Her nesne, durum veya düşünceye yönelik
 - Tutum testi geliştirilebilir.
- * Çeşitli cevaplama biçimi olsa da genellikle Likert tipi kullanılır.

Likert tipi cevaplama biçimi:

- * Bir ifadeye kişinin katılma durumunu
 - 4, 5 veya 7 derece üzerinden değerlendirme yapmayı öngörür.

TEST DIŞI TEKNİKLER (BİREYİ TANIMA)

- * Test dışı teknikler
 - Testlerden farklı olarak → Katı bir yapılandırma içermez!
 - Hatta çoğu zaman yapılandırmanın nasıl yapılacağı
 - => İçinde bulunulan durumda → Uygulayıcı tarafından belirlenir.
- * Test dışı tekniklerin
 - Standart şartlar sağlamak, standart sorular sormak → Zorunda değildir!
 - Genellenabilirlikleri ve karşılaştırılabilir bilgi verme olanakları → Zayıftır!

10. AİLELERLE İLİŞKİLER

JOHN DEWEY (1859 -1952)

"En iyi ve akıllı ebeveynler kendi çocukları için istediklerini, toplumun bütün çocukları için istemelidir. Okullarımız için diğer idealler dar fikirli ve sevimsiz olur; demokrasimizi yok eder."

Ebeveyn Katılımı

- * Çocuğun gelişiminde
 - Anne-babadan alınan genetik miras **kalıttan** sonra
 - Etkili olan unsur **çevredir**. (Çevre deyince akla önce **aile** gelir)
- * Ailenin çocuğu yetiştirirken ona karşı olan
 - **Tutumu, konuşmaları, yaklaşım biçimi ve uyguladığı disiplin tarzı**
 - Çocuğun **kişiliğini** ve diğer bireysel özelliklerini **biçimlendirir**.
 - Öğrencilerin okuldaki başarılarını da **etkiler**.

Ailelerle İlişkiler

AKKÖK'a göre

- * Ailelerin **eğitim sürecine katılmalarının temel gerekçeleri:**

Gerekçeler

- 1) Aileler **çocuklarıyla** en yoğun iletişim içinde olan kişilerdir.
 - Onların gözlemlerinden ve görüşlerinden **yararlanmak**
 - Çocukların gelişimlerini **kolaylaştıracaktır**.
- 2) Toplumumuzda genel olarak annelerin **eğitim düzeyleri** → Alt düzeydedir.
 - Akademik katkıda yetersiz kaldıkları için
 - => **Aile katılım programları** → **Yetişkin eğitimi** olarak algılanır.
- 3) Ailelerin **okulu tanıması**
 - Kendilerini okulun bir parçası olarak **hissetmesi**
 - Onların **okul** ve **öğrenciler için kaynaklar araması için fırsattır**.
 - Çocukların akademik performansları
 - Okulun **akademik standartlarının yükselmesine katkı sağlar**.
- 4) Sınıf ve okul ortamı içinde "**ortak bir kültürün**" oluşması için
 - Ailelerin **eğitim sürecine ilişkin bazı etkinlikleri**
 - Ev ortamına **taşınmaları** ve **geliştirmeleri** çok **yararlı olacaktır**.
- 5) Aileler **çocuklarının gelişimi için**
 - **En iyi ve etkili yolları, yöntemleri** bulmak için → **Çaba sarf ediyorlar**.
 - Ancak** zaman zaman bu ipuçlarını bulmakta **zorlanmaktadır**.
- 6) Aile katılımı ile **geliştirilmeye çalışılan etkileşimden**
 - Hem **çocuklar** hem de **aileler yarar görmektedir**.
- 7) Çocukların **benlik algısı olumlu yönde etkilendir**.
- 8) Çocukların **akademik başarılarının arttığı** gözlenir.
- 9) Ailelerin **okula ve eğitim sürecine**
 - **Olumlu tutumlar** geliştirmelerine **yardımcı olur**.

- * Ailelerin katılımları
 - **Okul merkezli** veya **ev merkezli** olarak iki gruba ayrılır:

Ailelerle İlişkiler → Ailelerin katılımları (DEVAM):

Okul Merkezli Katılım

- * Aile- öğretmen konferans ve toplantılarına **katılma**
- * Öğretmenlerle **iletişim içinde olma**
- * Akademik etkinliklerde **gönüllü olma**
- * Ailelerin proje ve ödevlere **gönüllü yardımı**
- * Okul aile birliği çalışmalarına **katılma**

Ev Merkezli Katılım

- * Ana babaların çocukları ile evde yapabilecekleri **eğitimsel etkinlikler**
- * Öğretmenlerin gerektiği zaman yapacakları **ev ziyaretleri**

İş birliği temelli katılım

- * Ebeveynin
 - Öğretmen ve okul personeli **ile**
 - Öğrencinin gelişimine yönelik **etkileşimleridir**.
- Etkinlikler konusunda
 - Öğretmenle konuşmak
 - Problemlerle ilgili konuşmak ve
 - Okul yönetimi ile görüşmek
 - => **İş birliği temelli katılım örnekleridir**.

"Ailelerin katılım programları"nda Nelere Dikkat Etmeliyiz?

- 1) Çocuklar **eğitim, gelişim ve eğitim yöntemleri** ile → **İlgilidir**.
- 2) Ana babaların **becerileri ve özellikleri** → Birbirinden **farklıdır**.
- 3) Ailelerin **ihtiyaçlarına yaratıcı ve esnek programlarla karşılık vermeliyiz**.
- 4) Ailelerin **beklentilerini öğrenmeli -Rol ve sorumluluklarını paylaşmalıyız**.
- 5) **Çocuklarının gelişimine ve eğ-öğretim ortamına katkılarını vurgulamalıyız**.
- 6) **Çocuklarına ilişkin gözlem ve düşüncelerini öğretmenlerle paylaşmalıyız**.
- 7) Ana babaların çocuklarıyla ilişkilerinin
 - Öğretmenlerin çocuklarla ilişkilerinden **daha uzun süreli olduğunu**
 - **Akılda tutup programları buna göre ayarlamalıyız**.
- 8) Aileleri **karar verme sürecine katmalı** ve/veya onları **haberdar etmeliyiz**.
- 9) Aile katılımının **zaman, çaba ve enerji gerektirdiğini bilmeliyiz**.
- 10) **Dikkati** (sorunlardan çok) **çözümlere vermeliyiz**.

Ailelerden Beklentiler Nelerdir?

- * Rehberlik programında yer alan **kazanımların kazandırılma sürecinde**
 - **Okul- aile iş birliği** kaçınılmazdır.
- * **Kazanımlara** yönelik yaşantıların
 - Aile ortamında da **sağlanması**
 - Takibinin yapılması ve **aile desteği**
 - Programın **etkililiğini artırmak için gereklidir**.
- * Bu amaçla **velilerin**
 - 1) Öğrencilere kazandırılmak istenen **beceriler konusunda** → **Model olması**
 - 2) **Okul** ile iş birliği yaparak **öğrencinin takibi ve değerlendirilmesinde**
 - Sınıf ve okul rehber öğretmenine **destek sağlaması**
 - 3) Okulda düzenlenen **velilere yönelik çalışmalara katılımı** beklenir.

İlkokulda Ebeveyn Katılımı

- * İlkokulda çalışan **psikolojik danışmanlar**
 - Çocukların gelişimsel hedeflerine ulaşmalarında
 - **Ebeveyn katılımına** büyük **önem vermektedirler**.
- * Ebeveyn desteği **olmadan**
 - Sınıf rehber öğretmenlerinin ve psikolojik danışmanların
 - **Sundukları hizmetlerde** → **Başarı sağlamaları zordur**.
- * Ebeveynler çocuklarının **RPD etkinliklerine** katılmalarını **desteklediklerinde**
 - Okul-ev arasında → **İşe yarar bir ortaklık kurulur**.

Ortaokulda Ebeveyn Katılımı

- * Ortaokul öğrencileri
 - **Özerkliklerini** ortaya koydukları
 - Ebeveyn ve aileden **bağımsızlaşmaya** çalıştıkları
 - Bir **gelişim döneminde**dirler.
- * Ergen gelişiminin **bu geçiş evresinde**
 - Sınıf rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanlar
 - **Ebeveyn katılımının önemini bilir**.
- * Çocuklar bu geçiş sürecinde
 - Onları **ne zaman** ve **nasıl** serbest bırakıp
 - Ne zaman ve nasıl **kontrol altına almaları gerektiğini**
 - **İyi bilen ebeveynlere ihtiyaç duyarlar**.

- * Bu konular pek çok **ebeveyn için**
 - Öğrenmeyi gerektiren ve çocuklarına da yarar getirecek bir süreçtir.
- Bu süreç** → Ebeveynlerin kendileri ve çocukları için **değişmelerini gerektirir**.
- Bu değişim** → Kendilerini ve çocuklarını **tanımaları için gereklidir**.

Lisede Ebeveyn Katılımı

- * Lise yılları **pek çok öğrenci için**
 - Artan **bağımsızlık ihtiyacı** ve **sorumluluklar** **getirmektedir**.

Lisede Ebeveyn Katılımı (DEVAM)

- * Lise yılları **pek çok öğrenci için**
 - **Artan bağımsızlık ihtiyacı** ve **sorumluluklar getirmektedir.**
 - Doğal olarak **ebeveyn katılımının** → **Azalması beklenir.**
 - Ancak **üniversite** ya da **mesleğe geçişte** → **Katılım artmaktadır.**
- * Bu dönemde
 - **Mesleki rehberlik** ve **eğitsel planlama hizmetlerine** daha fazla **yer verilir.**
 - * **14-18 yaş ergen çocukları olan ebeveynler**
 - **Mesleki rehberlik - eğitsel planlama**
 - **Ergenle iletişim** ve **sınavlara hazırlık** gibi **konularda** sorun **yaşamaktadır.**
 - **Ebeveynlerin kendilerini tanımaları** ve **eğitmeleri beklenir.**
- * **Lisede çalışan rehber öğretmen-psikolojik danışmalar**
 - **Ergenlik konuları**
 - **Ergen-ebeveyn iletişimini kolaylaştıracak iletişim becerileri**
 - **Gelişim görevleri**
 - **Akran ilişkileri**
 - **Sosyal medya kullanım davranışı** vb. konularda
 - ⇒ **Ergen davranışı hakkında programlar hazırlayabilir** ya da
 - ⇒ **Yakın bir kurumda**
 - ⇒ **Çevrede sunulan bu tür programlara ebeveynleri yönlendirebilir.**
- * Ayrıca ebeveynlere **çevrimiçi bilgi kaynakları** önerilebilir.

Ebeveynlik Tarzını Bulmak

1. Demokratik anne-baba:

Çocuklarını

- * **Bağımsız olmaya teşvik eder** ama → Yine de **eylemlerine sınırlar** ve → **Kontroller getirir.**
- * **Kural koyarlar** ama → **Kuralların mantığını açıklarlar** ve → **Eleştirileri dinlerler.**
- * **Sevgilerini hissettirir** ve **çocukla iletişim kurarlar.**

2. Otoriter anne-baba:

Çocuklarını

- * **Kontrol ederler** ancak → Onları **dinlemezler** → Daha az ilgilenirler → Bazen soğuk ve **katı olurlar**
- * **Ceza ve emirleri oldukça sıkır.**

3. İzin verici anne-baba:

Çocuklarıyla

- * **Yakından ilgilenir** ancak → Onlardan pek bir şey **istememezler** → **Kural koymazlar** → **Cezalandırmadan kaçınırlar.**
- * Genellikle **tutarsız** ve **güvensizdirler.**

4. İhmalkâr anne-baba:

- * Çocuklarının yaşamıyla **son derece ilgisizdirler.**
- * **Anne-babaları ihmalkâr olan çocuklar**
 - Anne-babalarının yaşamlarının **diğer yönlerinin** → **Kendilerinden daha önemli olduğu duygusu geliştirir.**

11. REHBERLİKTE ETİK VE BİGİLERİN SAKLANMASI

- * Eğitim kurumları ile **RAM**'da
 - **RPD hizmetlerini** yürüten personelin **uyması gereken etik ilkeler** → **MEB RPD Hizmetleri Etik Yönergesi** ile **belirlenmiştir.**

MEB RPD Hizmetleri Etik Yönergesi ile

- * **RPD hizmetlerinin planlanması** ve **yürütülmesinde**
 - **Yetkinlik, dürüstlük, gizlilik, duyarlılık, bilimsellik** ve **sorumluluk ilkeleri** → **Esas alınmıştır.**

- * **Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında**
 - Eğitim kurumları ile **RAM**'da
 - Bu hizmetlerin **sunulmasına ilişkin**
 - **Görev- yetki** ve **sorumluluklar** → **Ayrıntılı olarak açıklanmıştır.**

RPD hizmetlerinde uyulması gereken bazı kurallar vardır.

- * **Özel** ve **özenli bilgi** ve **yaşantılarla ilgilenen mesleklerin** ve
 - (*İnsanların güvenmek istedikleri mesleklerde*) **mesleği icra edenler** → **Uymak zorunda oldukları kurallar bulunur.**

Bu kurallar

- Öncelikle **bireyi korumaya**
- Sonra da **mesleği icra eden kişileri** korumaya yöneliktir.

ETİK KURALLAR TEMEL İLKELER

Yetkinlik

- * **Psikolojik danışmanların sınırlılıklarını bilmeleridir.**
 - Kendilerini aşan konularda **başkalarından yardım** talebinde bulunurlar.

Dürüstlük

- * **Psikolojik danışmanlar**
 - **Kişiler arası ilişkilerinde** tüm mesleki ilişkilerinde → **Dürüstlüğü, doğruluğu** ve **gerçekçiliği ilke edinirler.**
 - Kendilerini tanıtırken / ifade ederken, abartılı ifadeler **kullanmazlar!**

Duyarlılık ve Hoşgörü

- * **Psikolojik danışmanlar danışanların psikolojik danışma hizmetlerinden**
 - **En üst düzeyde yararlanmaları için çalışır.**
 - Onların zarar görmemeleri için gerekli tüm önlemleri **alırlar.**
 - **Psikolojik danışmanlar yansızlığı benimserler.**

Toplumsal sorumluluk

- * **Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR)**
 - **Temelde insana yönelik bir hizmetler bütünüdür.**
 - **Toplumsal sorumluluğu vardır.**

* PDR hizmetlerinde

- Bir yandan **bireyin çıkar** ve **yararı**
- Diğer yandan **toplumsal sorumluluk** arasında **denge sağlanmaya çalışılır.**

Mesleki ve bilimsel sorumluluk

- * **Psikolojik danışmanlar**
 - **Etik standartlara bağlı olma**
 - **Görev** ve **rollerine uygun davranma** → **Sorumluluğu altındadır.**
- * **Hizmet verdikleri kişilerin iyilikleri** ve **yararları doğrultusunda**
 - **İlgili kurumlarla iş birliği yaparlar**
 - Gerekğinde **danışanları** → **Alandaki başka uzmanlara yönlendirir.**

Etik Kurallar

- * **Etik kurallar** genel olarak
 - **Psikolojik danışma**
 - **Ölme ve değerlendirme**
 - **Araştırma ve yayın**
 - **Müşavirlik hizmetleri için geçerlidir.**

Yetkinlik sınırları

- * **Psikolojik danışmanlar** sadece
 - **Eğitim gördükleri** ve **gerekli formasyona sahip oldukları**
 - **Uygulama** ve **etkinlikleri yapabilir.**
 - **Onları öğretebilir** ve o konularda **araştırma yapabilirler.**

Sürekli gelişim

- * **Psikolojik danışmanlar RPD alanındaki yeni gelişmeleri takip ederler.**
- * **Mesleki bilgi** ve **becerilerini** artırmanın yollarını ve fırsatlarını **ararlar.**

Başkalarına zarar vermeme

- * **Psikolojik danışmanlar**
 - **Öğrencilerine, araştırmaya katılanlara, danışanlarına** ve **diğer kişilere**
 - **Zarar vermektten** ve **onlara güçlük çıkarmaktan kaçınırlar.**

Gizli bilgilerin muhafaza edilmesi

- * **Psikolojik danışmanlar danışanlarına ilişkin bilgileri**
 - **Korumakla yükümlüdürler.**
 - **Özel ortamlarda özel şartlarda** alınan bilgiler **korunur.**

Profesyonel kimlik

- * **Psikolojik danışmanlar**
 - **Kimliklerini, çalıştıkları yeri, statülerini** ve **durumlarını** olduğu gibi **söyler**
 - Farklı bir mesleğe mensup olma **iddiasında bulunmazlar.**

Rehberlikte Etik ve Bilgilerin Saklanması

- * **Rehberlik bireyler hakkında bilgiler toplar** ve
 - **Onları bireyleri tanımak için kullanır.**
- * Ayrıca, **psikolojik danışma hizmetleri yoluyla**
 - **Bireylerin özel yaşantıları** ve **durumları** ile ilgili **bilgiler edinir.**

- * **Bu bilgilerin özel ve özel oluşları** dolayısıyla
 - Bazı kurallara **uyulması**
 - Bunların elde edilmesi sırasında **dikkatli olunması** gerekir.

- * **Yoksa kişiler hakkında bilinmesi insan haklarına aykırı olan bilgiler**
 - **Ele geçebilir** daha da kötüdür
 - Bireylerin **aleyhine kullanılabilir.**

- * **Bilgileri elde etmek bir "iş"tir** ve **önemli bir iştir.**
 - Diğer bir iş de **toplanan bilgilere sahip çıkmaktır.**

ÖZEL EĞİTİM

Giriş

- * **Çağdaş eğitim anlayışının gereklerinden biri**
 - **Tüm öğrencilerin (gelişimsel özellikleri doğrultusunda)**
 - **Desteklenmesi** ve
 - **Bulundukları eğitim ortamlarına katılımlarının sağlanmasıdır.**
- * **Ulusal** ve **uluslararası birçok yasal düzenleme**
 - **Eğitim hakkı** ve **fırsat eşitliği kavramlarına vurgu yapar.**
- * **Tüm çocukların**
 - **Dil, din, cinsiyet, ırk** ve **engellilik** **ayrımı gözetilmeksizin**
 - **Bu haklardan yararlanması gerektiğini belirtir.**

- * **Bu yasal düzenlemelerin içeriklerine** bakıldığında

- * **"BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme"**de
 - **Kişilerin insanlık onuruna ve farklılıklara saygı -Ayrımcılığa karşı olma**
 - **Toplumsal yaşama aktif katılım - Fırsat eşitliği, erişilebilirlik**
 - **Engelliliği bir çeşitlilik olarak kabul etme** ve
 - **Özel gereksinimli bireylerin kendi bireysel potansiyelleri çerçevesinde gelişimlerine saygı ilkeleri ön plana çıkmaktadır.**

* “Engelliler Hakkında Kanun”

- Engeli olan bireylerin eğitim almasını
- **Hiçbir gerekçeyle engellenemeyeceğini** ve
- Bu bireylerin farklılıkları dikkate alınarak
- **Yaşadıkları çevre ile bütünleştirilmiş ortamlarda (eşitlik temelinde)**
- **Yaşam boyu eğitim alabileceğini vurgulamaktadır.**

“Salamanca Bildirisi” ve “Eylem Çerçevesi” (1994) de

- * Her çocuğun
- **Özel ilgilerinin, yeteneklerinin** ve
- **Öğrenme ihtiyaçlarının olabileceğini belirtmektedir.**

* Nitelikli bir eğitim için **bu çeşitliliğin göz önünde bulundurulması**

- **Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin**
- **Kapsayıcı eğitim ortamlarına erişimlerinin sağlanması** ve
- **Bu ortamlarda nitelikli eğitim olanaklarının sunulması önemlidir.**

1. Özel Eğitime Gerek Sinim Duyan Öğrenciler ve Özel Eğitim I-II

Mevcut **Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği**’ne göre (2021)

- * **Özel eğitim ihtiyacı olan birey**
- **“Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından**
- **Akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey”**
- **Şeklinde tanımlanmaktadır.**

Özel eğitim ise (MEB, 2021)

- * **Bu bireylerin eğitsel ve sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla**
- **Geliştirilmiş bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığıyla**
- **Özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından**
- **Uygun eğitim ortamlarında sürdürülen eğitim olarak tanımlanmaktadır**

* **Özel eğitim ve özel eğitim ihtiyacı olan birey** terimiyle

- **İlgili alanda yaygın olarak karıştırılan**
- **Zedelenme, yetersizlik ve özür/engel** terimlerini **açıklamak gerekir:**

Zedelenme

- * **Bireyin sahip olduğu organlarının yapısında ve işleyişinde**
- **Çeşitli nedenlere bağlı olarak bozulmalar olması** durumudur.

* **Bir bireyin gözünde ya da kulağında zedelenmeler** oluşabilir.

- Bu zedelenmelere **bağlı olarak**
- **Kimi zaman → Yetersizlik durumu** yaşanabilirken
- **Kimi zaman → Bu durum yetersizlikle sonuçlanmayabilir.**

Yetersizlik

* **Bireyin yaşadığı zedelenme** sonucunda

- **Sahip olduğu organının işlevini yerine getirememesidir.**
- (*Bireyin gözündeki zedelenmeye bağlı olarak görememesi bir yetersizliktir.*)

Engel ise

- * **Bir yetersizlik** sonucunda
- **Bireyin toplumsal yaşamda akranlarının gerçekleştirebildiği rolleri**
- **Gerçekleştirememesi durumu** olarak tanımlanmaktadır.

** **Bir öğrencinin görme kaybının olması → Bir yetersizliktir.**

Ancak **bu öğrenci için** herhangi bir uyarılama yapılmaksızın

- **Sınıf ortamında öğretim sunulması** ve
- **Akranlarıyla benzer materyallerle**
- **Benzer şekilde değerlendirilmesi => Bir engeldir.**

Öğretmen ne yapmalı?

- * **Aynı öğrenci için yazı puntosunu düzenleyerek**
- **Materyalde uyarlaması yapması** öğrencinin
- **Akranlarıyla benzer akademik kazanımları edinmesini sağlayabilir.**

Engelli olma durumu

- * **Çoğunlukla toplum tarafından oluşturulan koşullar** sebebiyle
- **Bireyden beklenen rol ve sorumlulukları → Gerçekleştirememesidir.**

Bu nedenle “Engelli birey” ya da “yetersizliği olan birey” yerine

- **“Özel eğitim ihtiyacı olan birey” kavramını kullanmak daha uygundur.**

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler

- **Yaşadıkları yetersizlik durumları**
- **Dereceleri**
- **Gelişimsel özellikleri** ve
- **İçinde bulundukları çevresel özellikleri** sebebiyle
- **Birbirlerinden oldukça farklı özelliklere ve performanslara sahiptir.**

Bu nedenle bu bireylerin gelişimsel özellikleri hakkında

- **Genellemelere varmak mümkün değildir!**

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenci Gruplarının Özellikleri:

1) Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler

- * **Zihinsel yetersizlik**
- **22 yaşından önce** ortaya çıkan
- Hem **öğrenme, akıl yürütme, problem çözme** gibi **zihinsel işlevlerde**
- Hem de **bireylerin günlük yaşamlarında gerçekleştirdikleri**
- **Kavramsal, sosyal ve pratik becerilerin toplamı olan uyumsal davranışlarda**
- **Önemli sınırlılık durumudur.**

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021)

- **“Zihinsel yetersizlik” kavramı yerine “zihinsel engel” kavramı kullanılır.**

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”ne göre (2021)

- * **Zihinsel engelli bireyler hafif, orta, ağır ve çok ağır** düzeyde olmak üzere
- **Dört** grupta ele alınır.
- * **Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler**
- **Zihinsel işlevsel ve uyumsal becerilerde**
- **Hafif düzeyde bir gerilik** yaşadıkları için **sınırlı desteğe ihtiyaç duyar.**
- * **Ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler**
- **Yaşam boyu yoğun özel eğitim ve bakım desteğine ihtiyaç duyabilir.**

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri

- 1) **Zihinsel işlev boyutuyla ele alındığında**
- **Normal insanların zekâ düzeyi puanı → 100** olarak **kabul edilir.**
- **Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin zekâ düzeyi puanı → 70** ve **altındadır.**

- * Ancak **zihinsel yetersizlik** sadece **zekâ düzeyi puanı** üzerinden **tanımlanmaz!**
- **Tanımlama sürecinde mutlaka uyumsal davranışlara** bakılmalıdır.

- 2) **Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin dikkat süreleri çok** kısadır.
- **Dikkati odaklama ve sürdürmede güçlükleri vardır.**

- 3) **Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin dikkatin yanı sıra**
- **Bellekle de ilgili problemleri vardır.**
- **Öğrendikleri yeni bilgileri**
- **Kısa süreli ve uzun süreli belleğe depolamada** ve
- **Gerektiğinde uzun süreli bellekten bilgiyi geri çağırma**
- **Problem yaşarlar**

- 4) **Dikkat ve bellek problemleriyle bağlantılı olarak**

- **Bu öğrencilerin birçok akademik alanda**
- **Normal gelişim gösteren akranlarına göre geridir.**

- * **Birçok öğrenci olayları / nesneleri** belirli bir özelliğe göre **gruplandırmayı**

- **Kolay bir şekilde öğrenebilirken**
- **Bu öğrenciler akıl yürütme ya da değerlendirme yoluyla**
- **Bir uyarıyı sınıflandırma ya da bilgiyi organize etmekte sorunludurlar.**

- 5) **Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler akranlarına göre**

- **Daha yavaş öğrenmekle birlikte**
- **Soyut kavramları öğrenmede**
- **Öğrendikleri bilgileri yeni durumlarla ilişkilendirmede** ve
- **Genellemede → güçlük yaşar.**

- 6) **Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin**

- **Yaşadıkları akademik başarısızlık durumuyla bağlantılı olarak**
- **Yeni öğrenmelere ilişkin motivasyonları düşüktür.**
- * **Bu öğrenciler zaman içerisinde “öğrenilmiş çaresizlik”** yaşamaya başlar.

- 7) **Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler**

- **Dilin hem anlama hem de ifade etme boyutunda**
- **Zihinsel yetersizlikten etkilenme düzeyine bağlı olarak sorun yaşar.**

- * **Bu öğrenciler**

- **Verilen yönergeleri ya da okunan bir öyküyü anlamada güçlük yaşayabilir.**
- **İfade edici dil boyutunda zihinsel yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre**
- **Konuşma bozuklukları** yaşayabilir.

- * **Bu öğrenciler sınırlı sayıda kelime ve cümle çeşitliliğine sahiptir.**
- **Cümle kurarken söz dizim yapısında bozukluklar sergileyebilir.**

- 8) **Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler**

- **Bilişsel becerilerde (yaşadıkları sınırlılıklardan kaynaklı olarak)**
- **Sosyal becerilerde yetersizlik** ve
- **Sosyal kabulü olumsuz yönde etkileyebilecek**
- **Problem davranışlar sergileyebilir.**

- * **Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle ilgili belirtilen özellikler**

- **Bireyin zihinsel yetersizlikten etkilenme düzeyine göre değişebilir.**

- * **Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bir öğrencide**

- **Tüm özelliklerin bulunmalı şeklinde bir genelleme yapılamaz!**

2) Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Öğrenciler

- * **Otizm spektrum bozukluğu (OSB)**

- **Nörogelişimsel** bir bozukluktur.
- **Yaşamın erken dönemlerinde**
- **Sosyal iletişim güçlük yaşama**
- **Etkileşimde güçlük yaşama**
- **Sınırlı yineleyici davranışlar sergileme** gibi belirtilerle **ortaya çıkar.**

- * “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021) **OSB’ye dair**

- **Sosyal etkileşim, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılık** vurgulanmakta
- **Hafif, orta ve ağır düzeyde** olmak üzere sınıflandırma yapılmıştır.

- * **Bu sınıflandırma OSB olan öğrencinin**

- **Gereksinim duyduğu destek miktarını ifade etmektedir.**

OSB Olan Öğrencilerin Özellikleri:

- 1) **Otizm, bir sosyal iletişim bozukluğudur.**

- **OSB olan öğrenciler**
- **Sosyal etkileşimin ilk basamağı olan göz kontağından kaçınırlar** ya da
- **Gözlerinin kenarlarından bakabilirler.**

OSB Olan Öğrencilerin Özellikleri: (DEVAM)**OSB (Otizm Spektrum Bozukluğu)**

- 2) Bu öğrenciler
→ İsimlerine tepki vermeyebilir
→ Diğer insanlara karşı ilgisiz görünebilir ya da
→ Çok az ilgi gösterebilirler.
- 3) Beden dilini kullanma ve anlama konusunda çeşitli sorunlar yaşayabilir.
* Sosyal durumlarda
→ Ses tonunu veya yüz ifadesini anlamakta zorluk çekebilir.
→ Gülümsemeyebilir ya da komik bir şey olmadığında bile gülebilirler.
- 4) Diğer insanların düşünce ve duygularını anlama yeteneğinde
→ Yani zihin teorisinde sınırlılıkları vardır.
- 5) Oyun becerileri sınırlıdır.
→ Akranlar ve yetişkinlerle etkileşimde sınırlılıkları vardır ama
→ Nesnelerle meşgul olabilirler.
- 6) Yönergeleri anlama ve takip etme gibi
- Alıcı dil boyutunda → Güçlük yaşayabilecekleri gibi
(Duygu ve düşüncelerini ifade etme gibi)
- İfade edici dil boyutunda da → Sınırlılıklar yaşayabilir.
- 7) OSB olan öğrencilerin yaklaşık %20-30'u
- Konuşmada gecikme yaşar ya da bu beceriyi edinemez!
- Konuşabilenlerde → Konuşmada gecikme ya da
→ Eş zamanlı ekolali (ses tekrarları) görülebilir.
→ Zaman ve zamir kullanımı yanlış olabilir.
- Ben ve sen zamirlerini yanlış kullanabilirler.
→ Konuşma biçimleri monolog şeklinde olabilir.
- 8) - Soyut kavramları anlamakta
- Alay ya da şaka gibi sosyal dil yorumlamada zorlanırlar.
- 9) OSB birçok öğrenci basmakalıp motor veya sözel davranışlar sergileyebilir.
- Nesneleri döndürme
- El çırpma ve sallanma gibi
→ Sınırlı ve tekrarlayan motor davranışlar görülebilir.
- 10) Bazı nesnelerle aşırı derecede meşgul olabilir ya da
- Çok sınırlı ilgi alanlarına sahip olabilirler.
→ Bir nesneyle saatlerce oynayabilirler ya da
→ Belirli özellikteki nesnelere aşırı ilgi gösterebilirler.
- Ortamdaki herhangi bir değişiklikten (Yerinde olmayan bir şey...)
- Rutindeki herhangi bir değişiklikten dolayı üzülebilirler.
- 11) Rutinlere ve aynılıklara aşırı bağlı olup
- Değişikliklerden rahatsız olma
- Kurallara uymakta ısrarcı olma veya
- Esnek olmayan düşünceye sahip olma gibi davranışlar sergileyebilirler.
- 12) OSB olan öğrencilerde → Aşırı duyarlılık görülebilir.
→ Bazıları sestən - dokunmadan - görsel uyarılmadan rahatsız olabilir.
* Bu duyarlılık
- OSB olan birçok birey için büyük bir sorun olan
→ "Duyu bütünleme bozukluğu"nın parçasıdır.
(Daha büyük bir durumdur)
- 13) OSB olan öğrenciler görsel olarak sunulduğunda
→ Bilgileri daha kolay işleyebilirler.
- 14) OSB olan öğrenciler birbirlerinden oldukça farklı özellikler sergileyebilen
→ Oldukça heterojen bir gruptur.
- Özellikle dil, iletişim ve sosyal etkileşimde yaşadıkları sınırlılıklara
→ Çoğunlukla farklı düzeylerde zihinsel yetersizlik de eşlik eder.

3) Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler**DSM-V'e göre (Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı)**

- * Nöro gelişimsel bir bozukluktur.
- Öğrenme güçlüğü / Okuma / Yazılı anlatım / Matematik alanında
→ Güçlüklerle karakterize olmuştur.
- * Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler → Normal zekâya sahiptir. Ama
- Beynin atipik işleyişinden kaynaklı
- Bilgiyi işleme ve edinme biçimi bakımından
→ Akranlarından farklı özellikler gösterirler.
- * Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler
- Okuma
- Okuduğunu anlama
- Yazılı ifade
- Matematiksel akıl yürütme
- Hesaplama alanlarında → Güçlüklerle ön planla çıkarlar.
- * Heterojen bir grup olan öğrenme güçlüğü yaygın olarak
1) Okuma bozukluğu (disleksi)
2) Yazılı anlatım bozukluğu (disgrafi)
3) Matematik bozukluğu (diskalkuli) olarak sınıflandırılır.

Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin özellikleri:

- 1) Öğrenme güçlüğü en göze çarpan özelliği
→ Öğrencinin yapabilecekleri ile yapabildikleri arasındaki farkın fazladır.
→ Normal bir zekâya sahip oldukları hâlde bazı akademik alanlarda
→ Akranlarından önemli ölçüde ayrılan güçlükler yaşar.
- 2) Performanstaki değişkenlik fazladır.
- Matematiksel hesaplamalarda hızlı ve doğru performans sergileyebilirken
→ Okuma alanında akranlarından önemli ölçüde ayrışabilir.
- Hatalı ve heceleyerek okuması ...
- 3) Özellikle disleksi (okuma bozukluğu) olan öğrenciler
→ Okumada ciddi problemler yaşarlar.
- Harfleri tanıma, heceleme, doğru ve akıcı bir şekilde çözümlemeye
→ Düşük performans sergilerler.
- 4) Okumayı çözümleme ve akıcı okumada yaşanan sınırlılıklara bağlı olarak
→ Okuduğunu anlamakta da zorlanırlar.
- 5) Bir kısmı
- Harfleri, kelimeleri doğru bir şekilde yazmada ve
- İmla ve dil bilgisi kurallarına dikkat etmede problem yaşayabilir.
- 6) Matematik ile ilgili kavramları, olguları anlamakta ve
→ Matematiksel hesaplamalar yapmada zorlanabilirler.
- 7) Akademik alanda yaşadıkları başarısızlıklar nedeniyle
→ Güdülenme problemleri yaşarlar.
* Yaygın olarak "öğrenilmiş çaresizlik" yaşarlar:
- Başarısızlıklarını → Kendilerindeki yetersizliğe
- Başarılarını ise → Kendileri dışındaki faktörlere atfederler.
- 8) Birçok öğrenci dilin mekanik ve sosyal kullanımlarıyla ilgili sorun yaşar.
- Mekanik olarak sözdizimi (gramer)
- Semantik (kelime anlamları)
- Fonoloji (kelimeleri bileşen seslerine ayırma – seslerle kelime oluşturma)
→ Konularında sorunları vardır.
- Pragmatik (Dilin sosyal kullanımı)
* Genellikle karşılıklı sohbet konusunda sorun yaşarlar.
-Sohbeti sürdürmek için gerekli olan bazı stratejileri kullanamayabilirler.
- 9) Bazıları görsel ya da işitsel algı alanında güçlük yaşayabilir.
* Görsel algı sorunları yaşayan öğrenciler
- Yapboz oluşturma, görsel şekilleri algılama ve hatırlama ya da
- Harfleri tersine çevirme gibi problemler yaşar.
* İşitsel algı sorunları yaşayan öğrenciler de
- Benzer seslerden oluşan iki kelimeyi ayırt etmede ve
- Sözler yönergeleri takip etmekte güçlük yaşar.
- 4) Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler
* Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler
- Dilin biçim, içerik ve kullanım bileşenlerinin bütünleştirilmesi sırasında
- Bu bileşenlerin en az birinde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle
→ Öğrenciler "dil ve konuşma bozukluğu" tanısı alabilirler.
- * Amerika Konuşma, Dil ve Duyma Birliği'ne (ASLHA) göre
- Bir öğrenci
→ Sadece dil ya da sadece konuşma alanında güçlük yaşayabileceği gibi
→ Her iki alanda da güçlük yaşayabilir.
- * Dil bozukluğu olan öğrenciler
→ Başkalarının söylediklerini anlamakta güçlük çekebilir.
→ Bu durum bir "alıcı dil bozukluğu"dur.
- * Duygu ve düşüncelerini ifade etmekte sorun yaşayabilirler.
→ Bu durum ise "ifade edici dil bozukluğu"dur.
- * Bir öğrenci hem alıcı hem de ifade edici dil bozukluğu yaşayabilir.
- * Konuşma bozukluğu olan öğrenciler ise
→ Ses üretiminde ya da bazı sesleri söylemede zorlanabilir.
- Kekeleyebilir ya da konuşma ritmini ayarlamada sorun yaşayabilir.
- 5) İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2021) göre tanımı:
* İşitme engelli birey
- İşitme duyarlılığının kısmi ya da tamamen yitirilmesinden kaynaklı
→ Özel eğitim ve destek eğitime ihtiyaç duyan bireydir.
* İşitme yetersizliğinin sınıflandırılmasında
- İşitme kaybının derecesine
- Kaybın ortaya çıktığı yaşa ve
- Kaybın olduğu yere göre
→ Farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır
* İşitme kayıplarının şiddeti
→ Bireyin desibel (dB) cinsinden ölçülen sesi almasıyla belirlenir.

Tablo 1. İşitme Kaybı Dereceleri

İşitme Düzeyi	Kayıp	Sınıflandırma	Açıklama
0-15 dB		Normal	İletişim üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.
16-25 dB		Çok hafif	Gürültülü ortamlarda, kısık sesleri anlamakta güçlük yaşarlar.
26-40 dB		Hafif	Sessiz ortamlarda kısık ya da uzaktan gelen sesleri anlamakta güçlük yaşarlar. Sınıf içi tartışmaları takip etmede zorlanırlar.
41-55 dB		Orta	Karşılıklı konuşma sırasında sadece yakın mesafeden konuşulan anlarlar.
56-70 dB		Orta-ağır	Yalnızca yüksek sesli, net konuşmalar duyulabilir ve grup durumları büyük zorluklar yaratır. Konuşma, belirgin şekilde bozulmuş olsa da anlaşılabilir.
71-90 dB		Ağır	Yüksek sesli olmadıkça konuşmalar duyulamaz, o durumda bile, birçok kelimeyi ayırt edemezler. Çevresel sesleri duyabilseler bile anlamlandıramazlar. Konuşma hiçbir zaman anlaşılır değildir.
91 dB ve üzeri		Çok ağır	Karşılıklı konuşmaları duyamazlar. Ancak bazı yüksek çevresel sesleri duyulabilirler. Konuşmanın anlaşılır değildir ya da hiç gelişmemiş olabilir.

İşitme yetersizliği olan öğrencilerin özellikleri

- 1) İşitme yetersizliği olan öğrencilerin → **Zihinsel problemleri yoktur!**
→ **Normal zekâ** düzeyine sahiptirler.
- 2) İşitme kaybı → **Genel bilişsel yeteneklerini etkilemez!** Ancak
→ Normal işiten akranları kadar **iyi duymadıkları için**
→ **Gelişimsel gecikmeler** yaşayabilirler.
- 3) **Okuma düzeyleri** → İşiten akranlarından **önemli ölçüde daha düşüktür.**
- 4) **Ses bilgisel farkındalık** ve **konuşma seslerini kullanma yetenekleri sınırlı**
→ Ses temelli okuma yazma öğretimine
→ **Alternatif öğretim yöntemleri** kullanılmalıdır.
- 5) **Konuşulanları anlama** ve **kendi konuşmalarının anlaşılabilirliği**
→ İşitme yetersizliğinin düzeyine bağlı olarak **artıp azalabilir.**
- 6) İşitme yetersizliği yaygın olarak **dil** ve **iletişim becerilerini olumsuz etkiler.**
→ Ancak zamanında doğru müdahaleler uygulanmazsa
→ Bu alanda yaşanan **problemler tüm gelişim alanlarını olumsuz etkiler.**
- 7) Günümüzde **birçok işitme yetersizliğine sahip olan öğrenci**
→ **İşitme cihazları** yardımıyla eğitim faaliyetlerine katılabilmektedir.
* Bu cihazlar
- Her bireyin işitme özelliklerine göre **düzenlenebilir** olmasına rağmen
- Öğretmenler ve ebeveynler bu cihazların
→ **İşitme kayıplı tüm problemleri** → **Çözmediğinin farkında olmalıdır.**

6) Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler

- Görme yetersizliği**
* Gözün yapısında oluşan **zedelenmeye bağlı olarak**
- **Gözün görme işlevini gerçekleştirememesi** durumudur.
- * **Görme yetersizliği olan öğrenciler az gören ve kör** olarak sınıflandırılabilir.
- * **Az gören öğrenciler**
- **Yardımcı araçlar kullanarak** ya da **kendileri için yapılan çeşitli uyarlamalarla**
→ Öğrenme süreçlerinde **görme potansiyellerini kullanabilirler.**
- * **Kör olan öğrenciler** ise (*Kör ifadesi ana PDF'de geçmektedir. Âmâ tercihidir*)
- Yardımcı araçlarla dahi **materyalleri okuyamazlar.**
→ Öğrenme süreçlerini **ancak dinleyerek** ve **dokunarak** sürdürebilirler.

Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri

- 1) Görme yetersizliği olan öğrenciler
→ **Kendi içlerinde oldukça heterojen bir gruptur.**
* Bu öğrenciler
- **Öğrenme özellikleri**
- **İşlevsel görmeleri**
- **Görme kaybının başlangıç yaşı**
- **Sosyoekonomik durumları**
- **Kültürel geçmişleri**
- **Diğer engellerin varlığı ve Bilişsel yetenekleri**
bakımından **birbirlerinden farklıdır.**
- 2) Öğrenme deneyimlerini **dokunarak** ve **işiterek** edinebilmektedir.
→ **Ancak bu duyular görme duyusunun yerini** her zaman **tutamayabilir.**
- 3) Çevrelerinde **hareket etme yeterlikleri sınırlı olabilir.**
→ Bu durum öğrencinin
- **Deneyimlerini / Sosyal ilişkilerini** ve **Bilgi edinme süreçlerini** de **sınırlar.**
- 4) Eğitimciler 1940'lı ve 1950'li yıllarda
- **Görme yetersizliği olan öğrencilerin**
→ **Bilişsel gelişimlerinin** ciddi şekilde etkilenmediğine **inanıyorlardı.**
Günümüzde
* Bilişsel gelişimin yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlerden
→ **Önemli ölçüde etkilendiği** kabul edilmektedir.
- Görme kaybı → **Bilişsel gelişimi engelleyebilecek bir durumdur.**
- 5) Dil ve iletişim becerileri → **Gören akranları ile benzer özellikler gösterir.**
- **Görme kaybı** ya da **bozukluğu**
→ Bu öğrencilerin **günlük dil kullanımını** veya **iletişim becerilerini etkilemez!**

2. Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirme

- * Her öğrencinin **birbirinden farklı öğrenme ve gelişim özellikleri vardır.**
- **Bazı öğrenciler** konu kazanımları hızlı bir şekilde edinirken
- **Bazı öğrenciler**
→ Öğrenme sürecinde **daha çok tekrara ihtiyaç duyabilir.**
→ Öğrendiklerini sıklıkla unutabilir veya öğrendiklerin
→ **Farklı etkinliklere, alıştırma ve genellemede problem yaşayabilir.**

- * Devam eden **öğretim programını**
- **Takip etmede güçlük yaşayan öğrencilerin fark edilmesi**
→ **Değerlendirme sürecinin başlangıcını oluşturur.**

- * **Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik**
- **Nitelikli özel eğitim hizmetlerinin sunulması için**
- **Öğrenci ilgileri**
- **Gerekseimleri ve**
- **Çeşitli alanlardaki eğitsel performansları** → **Ortaya konmalıdır.**

Değerlendirme ?

- Öğrenci hakkında bilgi toplama ve
- **Toplanan bu bilgilerden bir yargıya varma sürecidir.**

Değerlendirme Yapma Amaçları ?

- **Tarama**
- **Tanımlama**
- **Yerleştirme**
- **Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) Geliştirme**
- **İzleme**

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

- * Öğretmenler **RAM**'a yönlendirmeden önce
→ Öğrencinin **performans düzeyine ilişkin** değerlendirme yapar.

- * **Değerlendirme süreci** → **İlk Belirleme** aşamasıyla başlar.

İlk belirleme aşamasında öğretmenler

- **Akademik** - **Sosyal-Duyusal** - **Motor ve Dil Becerileri** bakımından
→ Akranlarından **önemli ölçüde ayrılan öğrencileri belirler.**

- * Öğretmenler, hemen **etiketleyici** olmamalı
- **Her öğrencinin gelişmiş olduğu sosyo-kültürel çevrenin bir parçası olduğunu**
- **Akranlarından farklı özellikler sergileyebileceğini unutmamalıdır.**
* Ancak akranlarıyla arasındaki **bu fark**
- **Öğrencinin öğretim programının takibini güçleştiriyor**
- **Sosyal yönden uyumunu olumsuz yönde etkiliyor**
- **Akranları ve öğretmenleriyle olan ilişkisini bozuyorsa**
→ **İlk belirleme sürecinin başlatılması gerekir.**

İlk belirleme süreci

- **Sınıf öğretmeni ile rehber öğretmenin iş birliği ile çalışmasını gerektirir.**
→ Bu süreçte **öğrenci performansıyla ilgili kaba değerlendirme** yapılır.
- Öğrencinin yapabildikleri ve yapamadığı **beceriler belirlenir.**

Kaba değerlendirme sürecinde

- Çeşitli **informal değerlendirme** aracı (**Gözlem, görüşme** ve **kontrol listeleri**) ile
→ **Özel eğitim ihtiyacı olduğundan şüphelenen öğrenciler belirlenebilir.**

- * Bu öğrencilere **gereksemin duydukları desteği sunabilmek amacıyla**
→ **İlk belirleme aşamasının hızlı bir şekilde tamamlanması önemlidir.**
- İlk belirleme süreci
→ **Öğretim döneminin başında** ve **kısa süre** içerisinde tamamlanmalıdır.

- * İkinci aşamada ise **bu öğrenciler için gönderme öncesi süreç** uygulanır.

Gönderme öncesi süreçte

- Hastanelere ve **RAM**'a yönlendirmeden önce
→ Öğretmen **eğitim ortamında çeşitli düzenlemeler** yapmalı ve
→ Öğrencinin **eğitim faaliyetlerine katılımını değerlendirmelidir.**

2. Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirme (DEVAM)

Gönderme öncesi süreç (DEVAM)

- * Bu sürecin yürütülmesindeki en önemli amaç
 - Daha yoğun bir eğitim gereksinimi olmayan öğrencilerin
 - Gereksiz yere yönlendirilmesini ve
 - Süreç sonunda ortaya çıkabilecek etiketlemeyi önlemektir.

Gönderme öncesi süreçte öğretmenlerin yapacağı iş ve işlemler (Üç basamak)

- 1) Bilgi toplama
- 2) Müdahale programı hazırlama ve
- 3) Müdahale programını uygulama ve sonuçlarını değerlendirme

1) Bilgi toplama:

- * Öğrencinin
 - Eğitsel faaliyetlere katılımını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla
 - Öğretmenler öğrenci hakkında farklı bilgi kaynaklarından
 - Bilgi toplamalı ve kaydetmelidir.

Öğretmenler Hangi Bilgileri toplamalı?

- * Öğrencinin doğumdan itibaren
 - Geçirdiği hastalıklar, kazalar ya da travmalar ve alınan tedbirler...
- * Öğrencinin ailesinin
 - Eğitim düzeyi, olanakları, çocuk için kaygıları ve aldıkları önlemler...
- * Öğrencinin
 - Okuldaki davranışlarıyla evdekilerin kıyaslaması ve ailenin tepkileri
- * Öğrencinin daha önceki eğitim ortamında sergilediği performans
 - Mevcut problemlere benzer problemler var mı? Varsa alınan önlemler...
- * Öğrencinin eğitim programında yer alan kazanımlara ilişkin performansı ve
 - Gerekliyse bir önceki sınıf programında yer alan kazanım performansı

2) Müdahale Programı Hazırlama:

- * Öğrenci hakkında toplanan tüm bu bilgiler
 - Müdahale programı hazırlama sürecinin temelini oluşturur.
 - Öğretmenler bu bilgilerle öğrenci için müdahale programı hazırlar.
- * Hazırlanan müdahale programında
 - Öğrenciye özgü uyarlamalara mutlaka yer verilmelidir.

* Öğretmenler Müdahale programını hazırlarken

- a) Program hedeflerinde,
- b) Öğretimsel süreçlerde,
- c) Sınıf yönetiminde,
- d) Sınıf ortamında uyarlama yapabilirler.

a) Program hedeflerinde uyarlama:

- * Programda yer alacak hedeflerle ilgili uyarlamalardır.
- Öncelikle öğrencinin devam ettiği programın neresinde olduğu bilinmeli!

b) Öğretimsel süreçlerde uyarlama:

- * Öğrencinin öğrenme sürecini kolaylaştırmaya ya da
 - Daha etkili hâle getirmeye dönük yapılan uyarlamalardır.
- * Öğretim yöntemleri ve materyalleri çeşitlendirilebilir.
 - (Daha somut, görsel, dokunsal ya da işitsel materyaller kullanabilir)
- * Sunduğu örnek sayısını ya da tekrar sayısını artırabilir.
- * Konuyu daha küçük basamaklara ayırarak sunabilir.

c) Sınıf yönetiminde yapılacak uyarlamalar:

- * Sınıfın genel işleyişine ve davranış yönetimine ilişkin uyarlamalardır.
 - Öğretmenler öğrencileri sınıf kuralları konusunda bilgilendirmel
 - Kurallara uyanları hangi yollarla pekiştireceğini açıklamalıdır.
- * Sınıf kuralları ve pekiştirmeye rağmen
 - Bazı öğrenciler davranış problemleri sergileyebilirler.
 - O zaman daha sistematik davranış değiştirme sistemleri uygulanır.
- * Bu noktada öğretmenler sınıf yönetimine ilişkin bazı uyarlamalar yapabilir.
 - Öğrencinin olumsuz davranışlarını → Görmekten gelmek
 - Sergilediği her olumlu davranışı → Pekiştirmek gibi...

d) Çevresel uyarlamalar:

- * Sınıfın fiziksel ve sosyal çevresindeki uyarlamalardır.
- * Öğrencinin gereksinimlerine uygun olarak
 - Sınıfın ısı, ışık, gürültü düzeyi, oturma düzeni ve uyarıcı miktarı gibi
 - Unsurlarda düzenlemeler yapılabilir.
- * Dikkatini odaklamada güçlük yaşayan öğrenciler için
 - Dikkat dağıtıcı uyarıcıları en aza indirmek
 - Bu öğrencileri öğretmenin yakınına oturtmak ...

3) Müdahale Programını Uygulama ve Sonuçlarını Değerlendirme:

- * Müdahale programı hazırlandıktan sonra uygulaması aşamasına geçilir.
- * Süreçte dikkat edilecek en önemli konu
 - "Ne kadar süreyle bu müdahalenin uygulanacağıdır."
- * Müdahale programının uygulamasına → Yeterli zaman ayırmadığında
 - Öğretmen müdahalenin etkili olmadığını düşünür ve
 - Yönlendirme için uygun olmayan öğrenciyi yönlendirir.
- * Müdahale programının uygulama süresini aşırı uzattığında
 - Gereksinim duyduğu daha yoğun desteği alması geciktirilmiş olur.
 - => Her iki durum da gönderme öncesi sürecin işleyişini tehlikeye sokar.
 - => Bu sürenin genellikle üç ile beş ay arasında sürmesi önerilmektedir.

* Müdahale programı uygulandıktan sonra

- Öğretmenler öğrencideki gelişmeyi ve ilerlemeyi değerlendirir.
- * İlerleme beklenen düzeyde ise
 - Öğrenci genel eğitim sınıfında akranlarıyla eğitimine devam eder.
- * Beklenen düzeyde değil ise
 - Öğrenci, ailesinin de onayıyla ayrıntılı değerlendirme için
 - Hastanelere ve RAM'a yönlendirilir.

NOT: Gönderme öncesi süreç sistematik bir şekilde yürütüldüğünde

- Özel eğitim ihtiyacı olduğundan şüphe edilen birçok öğrenci için
- Yönlendirmeye gerek kalmamaktadır.

3. Eğitsel Değerlendirme, Tanılama Süreci ve Eğitim Ortamına Yerleştirme

* Gönderme öncesi süreçte düzenlemelere rağmen

- Öğrencide beklenen düzeyde bir ilerleme görülüyorsa
- "Ayrıntılı değerlendirme" için gönderme süreci başlatılır.

* Gönderme kararı sadece sınıf öğretmeninin vereceği bir karar değildir!

- Rehber öğretmen ve aile de onay vermelidir.
- * Onaylardan sonra öğrenci "ayrıntılı değerlendirme" için
- Hastanelere ve RAM'a yönlendirilir.
- * Öğretmen gönderme öncesi süreçte
 - Uyguladığı müdahale programının içerik ve gönderme raporu hazırlar.
 - Uzmanlara öğrenci hakkında daha fazla bilgi sağlanmış olur ve
 - Öğrenci hakkında daha doğru kararlar vermelerine yardımcı olunur.

Gönderme Raporunda Neler Olmalı?

1. Öğrencinin güçlüklük gelişim alanları ve bu alanlardaki performansı
2. Güçlük yaşadığı alanların nerede, ne zaman ve hangi etkinliklerde olduğu
3. Güçlük yaşadığı alanlara yapılan uyarlamalar, müdahaleler ve stratejiler
4. Müdahale programının oluşturulması, uygulanması ve izlenmesindeki sorumlular
5. Başarılı ve başarısız olan müdahalelere ilişkin açıklamalar

* Tanılama süreci ilk olarak tıbbi tanı ile başlar.

- * Öğrencinin öğrenme sürecindeki geriliğinin
 - Herhangi bir yetersizlikle ilgili olup olmadığını değerlendirmek adına
 - Sağlık kuruluşlarında doktorlar tarafından tıbbi tanılama yapılır.

* Tıbbi tanı alındıktan sonra

- Öğrencinin özel eğitim hizmetlerinden yararlanıp yararlanmayacağına
- Yararlanacaksa ne tür eğitsel ihtiyaçları olduğuna karar vermek için
- RAM'larda bulunan "özel eğitim değerlendirme kurulu" tarafından
- "Eğitsel değerlendirme ve tanılama" yapılır.

Özel eğitim değerlendirme kurulu üyeleri?

- RAM müdürü ya da görevlendirdiği bir müdür yardımcısı
- RAM özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı - Rehber öğretmen
- Özel eğitim öğretmeni - Varsa bir çocuk gelişimci
- Öğrencinin ailesi ...

=> Bu kurula ihtiyaç olması durumunda

- Fizyoterapist - Odyolog - Psikolog
- Dil konuşma terapisti gibi uzmanlar ya da
- => Öğrenci çıraklık ve yaygın eğitime gidecekse kurum temsilcisi olabilir.

* Bu süreçte öğrencinin tıbbi tanısına ilişkin veriler

- (Ebeveyn ve öğretmen görüşleri ve sağlık ile ilgili öz geçmiş destekli)
- Kapsamlı bir değerlendirme yapılır.
- Değerlendirmede çeşitli standart araçlar kullanılır.

* Değerlendirme süreci sonunda

- Öğrencinin desteğe ihtiyaç duyduğu alanlar ortaya konur.
- Özel eğitim hizmetleri için uygun olup olmadığına karar verilir.

Öğrencinin özel eğitim hizmetlerine uygunluğuna karar verme ölçütleri

- 1) Tıbbi tanılama sonrasında mutlaka bir yetersizlik tanısı almış olması
- 2) Aldığı yetersizlik tanısının eğitsel performansını olumsuz etkilemesi
- 3) Eğitsel ihtiyaçlarını karşılamada özel program ya da hizmetlere ihtiyaç

* Bu üç ölçütü sağlayan öğrencilerin

- => Özel eğitim hizmetleri için uygun olduğuna karar verilir.

* Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci sonrasında

- Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna karar verilen öğrenciler için
- => "Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu" düzenlenir.

* Bu öğrenciler gereksinimleri doğrultusunda

- Uygun eğitim ortamlarına ve özel eğitim hizmetlerine yönlendirilir ve
- Yerleştirme süreci başlatılır.

* Ülkemizde

- Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna karar verilen öğrenciler için
- İki farklı yerleştirme kararı verilebilir:
 - 1) Öğrencinin kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla
 - Genel eğitim sınıfında eğitim alması
 - 2) Kendisiyle benzer yetersizliğe sahip öğrencilerle
 - Özel eğitim okulunda ya da sınıfında eğitim almasıdır.

* Her iki yerleştirme kararı sonrasında da BEP hazırlanması gerekmektedir.

4. Destek Eğitim Modelleri

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci için **uygun destek eğitim modeli** konusunda
- Karşımıza sıklıkla çıkan kavramlardan biri **en az kısıtlayıcı ortamdır**.

* **En az kısıtlayıcı ortamın net bir tanımı yoktur.**
- Her öğrenci için **farklı bir yerleştirme seçeneği** anlamındadır.
→ Bu kavram genellikle öğrencinin
- Normal gelişim gösteren *arkadaşlarından, evinden, ailesinden ve toplumdan*
→ Mümkün olduğunca **az ayrılması** demektir.

* Bu genellikle öğrencinin
- **Tam zamanlı kaynaştırma** ortamlarına Yerleşmesi gibi **anlaşılsa da**
- Bazı öğrenciler için
→ **En az kısıtlayıcı eğitim ortamı**
→ **Özel eğitim sınıfı** ya da
→ **Tamamen ayrılaştırılmış özel eğitim okulları** olabilir.

* Ancak burada **temel alınacak düşünce**
→ Öğrencinin yaşamı **olabildiğince normal seyrinde devam etmeli**
→ Eğitim fırsatları öğrencinin bireysel ihtiyaçlarıyla **uyumlu olmalı**
→ Bireysel özgürlüğe **kesinlikle gerekli olandan fazla müdahale edilmemeli**

* Öğrencinin **en az kısıtlayıcı eğitim ortamına** yerleştirilmesi
- **Tıbbi yetersizlik tanısına** ek olarak
- **Eğitsel performans düzeyinin** ve bununla bağlantılı olarak
-- **Gereksinimlerinin belirlenmesinin** sonucunda gerçekleştirilir.

Ülkemizde özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin
- Devam edebilecekleri eğitim ortamları ya da **yerleştirme seçenekleri**
- **En fazla kısıtlayıcı olandan → en az kısıtlayıcı olana doğru sıralanır:**

- 1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları
- 2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları
- 3) Özel eğitim sınıfı
- 4) Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
- 5) Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme

1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları:
* Tamamı **özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerden** oluşur.
- Bir okul öğrenciye **gündüz → Eğitim akşam → Barınma** imkânı verir.

2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları:
* Yatılı özel eğitim okullarında olduğu gibi bu okullara da
- Tamamı **özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler** vardır.
* Öğrenciler **eğitim saatleri dışında normal hayatlarına** devam edebilir.

İster **yatılı** ister **gündüzlü** olsun
→ **Özel eğitim okulları ayrılaştırılmış eğitim ortamları** kabul edilmektedir.
→ Çünkü burada öğrencilerin **tamamı özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerdir**.

* Bu eğitim ortamları **özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için** düzenlenmiştir:
- **Özel bir çevre**
- **Özel olarak yetişmiş personel**
- Öğrenci gereksinimlerine göre **oluşturulan program ve materyaller**
→ Öğrenci **gelişiminin** daha iyi karşılanacağı görüşü...

* Ayrılaştırılmış eğitim ortamlarının
- **Farklı nedenlere bağli olarak → Çeşitli sınırlılıkları** vardır:
- Öğrenciler **performansı iyi olan modeller göremez!**
- Öğretmenlerin öğrencilere dönük beklentileri **düşüktür**.
- Ayrılaştırılmış eğitim ortamları **etiketlemeye neden olmaktadır**.
- Bu okul öğrencileri **toplumsal yaşama uyum sağlama** güçlük çeker.

3) Özel eğitim sınıfı:
* Genel eğitim okulları bünyesinde
- **Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin**
→ Toplu bir şekilde **eğitim alması için açılan** ayrı bir sınıftır.

* Özel eğitim sınıfları **Neden Tercih Edilmektedir?**
- Özel eğitim okullarının **açılmasının maliyetli olması**
- Öğrencileri **yaşadığı çevreden uzaklaştırmama** ve
- Öğrenciye **kısmi de olsa**
→ **Normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada olma** imkânı sağlar.

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim:

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin **genel eğitim ortamlarında**
- **Yetersizliği olmayan akranlarıyla beraber**
→ **Tam** ya da **yarı zamanlı** olarak **eğitimlerini sürdürmeleridir**.

“Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü” tarafından (2017)
- Çıkarılan “**Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Genelgesi**”nde
→ Her iki **kavramın birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir**.

* Bir diğer kavram da “**kapsayıcı eğitim**”dir.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin
- Yetersizliği olmayan **akranlarıyla birlikte** eğitim almasına:
→ **Kaynaştırma** veya **bütünleştirme** ya da **kapsayıcı eğitim** denir.

4) Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin **gerekli destek hizmetler sağlanarak**
- Bazı dersleri → **Özel eğitim sınıfında**
- Bazı dersleri → **Kaynaştırma/bütünleştirme** ortamlarında almasıdır.

5) Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin **gerekli destek hizmetlerle beraber**
- Okulda geçirdiği sürenin **tamamını**
→ **Normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıfta geçirmesidir**.

* Her iki **koşulda da** (yarı zaman – tam zamanlı)
→ **Destek hizmetlerin sağlanması zorunludur**.

* **Destek hizmetler** sadece öğrenciye değil
- Öğrencinin **ailesine, öğretmenine** ve okuldaki **diğer personele**
→ Uzman **personel** ve gerekli materyallerle **sunulan**
→ **Danışmanlık hizmetleri** olarak tanımlanmaktadır.

* Destek hizmetlerin sağlanmazsa → **Kaynaştırma/bütünleştirme yoktur!**

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları avantajları:

1) Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına **devam eden**
- **Özel gereksinimli öğrenciler**
→ Akademik ve sosyal yönden uygun davranışları
→ **Gözlemleyip model alabilirler**.

2) Bu öğrencilerin toplumsal yaşama uygun davranışlar edinmelerini ve
→ **Uyum sağlayabilmelerini kolaylaştıracaktır**.

3) Bu uygulamalar sayesinde **normal gelişim gösteren öğrencilerin de**
→ **Bireysel farklılıklara yönelik farkındalıkları artabilir** ve
→ Bu farklılıklara ilişkin tutumları **olumlu yönde değişebilir**.

4) Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları sayesinde **bu aileler**
- **Normal gelişim gösteren akranların aileleriyle** ilişkiler geliştirerek
→ Kendilerini **toplumsal yapının bir parçası** olarak görebilirler.

5) Normal gelişim gösteren öğrencilerin **ailelerinin de**
- **Farklılıklara saygı ve kabulünün artması** toplumsal yapı içerisinde
→ **Bütünleştirmenin yaygınlaşmasına katkı sağlayabilir**.

Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamaları Sınırlılıkları:

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin aileleri **çoğu zaman**
- **Çocuklarının yaşadıkları engelden kaynaklı**
→ Kendilerini **dışlanmış hissedebilirler**.

* **Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarıya ulaşması:**
- **Tüm okul çalışanlarının ve sınıf öğretmenlerinin**
→ **Kaynaştırma öğrencisine ilişkin olumlu tutumları**
→ **Destek hizmetlerin sağlanması**
→ Sınıf ortamlarında **çeşitli çevresel düzenlemelerin yapılması**
→ Akranların **kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgilendirilmesi** ve
→ Tüm velilerle **iş birliği yapılması ...na bağlıdır**.

* Alanyazında (literatürde) **kaynaştırma/bütünleştirme başarısını** etkileyen
→ **En önemli etkenlerin başında “öğretmenler”** gelmektedir.

* Öğretmenlerin **bu uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlara sahip olması**
→ **İşleyişi olumsuz yönde etkiler!**

* Öğretmenlerin **özel eğitimle ilgili bilgi ve becerilerinin artması** ve
- **Materyal, personel** gibi **çeşitli hizmetlerden yararlanmaları**
→ Öğretmen tutumlarını **olumlu yönde** değiştirebilir.

* Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının
- **Başarıya ulaşmasını engelleyen etkenlerden bir diğeri de**
→ Uygun **personel ve destek hizmetlerin yetersiz oluşudur**.

* Gerekli durumlarda
- Öğretmene ve/veya öğrenciye destek hizmetler **sağlanmıyorsa**
→ Bu noktada **kaynaştırmadan bahsetmek mümkün değildir**.

* Genel eğitim okullarının **fiziksel ortamının yetersizliği de**
- **Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarısını**
→ Olumsuz yönde **etkileyebilir**.

* Okulların **fiziksel yapısı** tüm öğrencilerin
→ **Bağımsız hareket etmesine imkân** verecek şekilde **düzenlenmelidir**.

5. (BEP) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama

* Özel eğitim ihtiyacı olan **her öğrenci için**
- Yerleştirildikleri **eğitim ortamında**
→ **BEP** oluşturulması **yasal bir zorunluluktur**.

BEP Bireye özgü programdır.

* **BEP** (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) (**MEB, 2021**)’de
- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin
- **Takip ettikleri eğitim programı** temel alınarak
- Öğrencinin **gelişim özellikleri**
- **Eğitsel gereksinimleri ve performans düzeyleri** doğrultusunda
-- Hedeflenen amaçlara ulaşmaya yönelik **hazırlanan** ve
- **Bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren**
→ Bireye **özgü program** olarak **tanımlanmaktadır**.

5. (BEP) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama (DEVAM)

* **BEP** yasal bir zorunluluktur.

-Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna

→ Karar verilen her öğrenci için **hazırlanmalıdır**.

* **BEP** belirli anahtar özelliklere **sahiptir**:

* **BEP**'in **hazırlanması, uygulanması, izlenmesi** ve **değerlendirilmesinden** → Okullardaki "**BEP** geliştirme birimi" sorumludur.

BEP geliştirme birimi'nde Kimler Vardır?

("Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği"nin (2021) 47. maddesine göre)

* "**Okul müdürü** ya da Görevlendireceği **bir müdür yardımcısı** başkanlığında

- Rehber öğretmen
- Öğrencinin sınıf öğretmeni
- Öğrencinin ders öğretmenleri
- Öğrencinin velisi ve
- Öğrencinin kendisi bulunur.

→ Gerekli durumlarda **özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üye** ve

* Mesleki eğitim veren kurumlarda

→ Meslek derslerini veren bir **alan öğretmeni** de katılabilir.

BEP Geliştirme Biriminin Görevleri Nelerdir? (MEB, 2021)

1) **BEP**'in geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili → **Koordinasyonu sağlamak**

2) Öğrencinin gelişim özellikleri ve eğitsel gereksinimlerini temel alarak → **BEP**'de **değişiklik** ve **düzenlemeler yapmak**,

3) **BEP**'in uygulanması sürecinde
- Eğitim ortamlarının düzenlenmesi
- Materyal hazırlanması ve temin edilmesi konusunda
→ Yöneticilere ve öğretmenlere **öneriler sunmak**

4) Okulda bulunan diğer birimlerle **iş birliği ile çalışmak**

5) Destek eğitim odasından faydalanan öğrencilere → **Hangi derslerin haftalık kaç saat sunulacağını belirlemek**

6) Ayrıştırılmış eğitim ortamları olan **özel eğitim okulları** ya da sınıflarında
- Eğitimlerine devam eden öğrenciler arasında
- Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitime uygun olanları
→ **Belirlemek** ve **okul yönetimine bildirmek**

7) Özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerden
- **Yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte ders alabilecek öğrencileri**
→ **Belirlemek** ve bu öğrencilerin ders saatlerini **planlamak**,

8) Öğretim ve değerlendirme sürecinde → **Kullanılacak materyal, yöntem ve teknikleri belirlemek**

9) Sınavlarda refakat edilmesi gereken öğrencileri **belirlemek**

10) Özel eğitim okullarında **grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin**
- Grup eğitimine hazırlanması için
→ Bire bir eğitime başlama ve bitirme sürecinin **kararını vermek**

11) Velinin yazılı isteği doğrultusunda **ilkokul döneminde**
- Öğrencilerin bir kereye mahsus sınıf tekrarı yapmasına **karar vermek**

* **BEP** geliştirme süreci → **Döngüsel bir yapıdadır**.

* **BEP** geliştirme birimi öncelikli

- Öğrencinin gelişimsel özellikleri hakkında **bilgi toplar** ve
- Topladıkları bilgileri birbiriyle paylaşarak
→ Öğrenci özelliklerini **ortaya koyar**.

- Öğrencinin gelişimsel özellikleri ile bağlantılı olarak
→ **Öncelikli öğrenme gereksinimlerini belirler**
→ **Performans düzeyini tanımlar** ve buna uygun **hedefler geliştirir**.

- Hedeflere ulaşmak için **öğrenciye sunulacak hizmetleri**
- Bu hizmetlerin
→ Kimler tarafından, nerede, ne zaman ve ne sıklıkla sunulacağını ve
→ Değerlendirmede kullanılacak **yöntem** ve **ölçütleri belirleyerek**
→ **BEP içeriğini oluşturur**.

- * Bu içerik → **BEP geliştirme biriminin tüm üyeler tarafından imzalanır** ve
→ Öğrenci için **planlanan hizmetler** ya da **destekler uygulamaya konur**.
→ Süreç içerisinde **izleme** ve **değerlendirme çalışmalarına yer verilerek**
→ Öğrencinin ilerlemesi **raporlaştırılır** ve aile bu konuda **bilgilendirilir**.

* **Yıllık hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını belirlemek amacıyla**

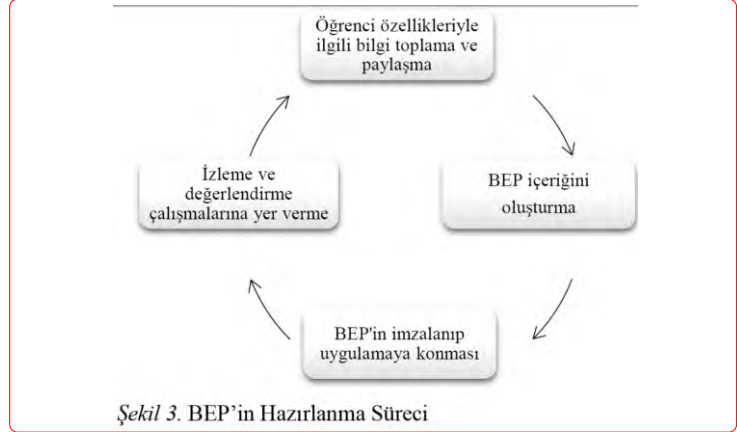
→ **BEP** yılda bir kez **mutlaka gözden geçirilir**.

- Öğrenci konulan hedeflerde beklenen düzeyde bir ilerleme göstermiyorsa ya da

- Bu hedefler planlanandan daha önce gerçekleşmişse

→ **Yılıni doldurması beklenmeden de BEP tekrar gözden geçirilebilir**.

→ Öğrenci yeniden değerlendirilerek yeni bir **BEP oluşturulabilir**.

Şekil 3. BEP'in Hazırlanma Süreci

BEP içeriğinde yer alması gereken temel öğeler Nelerdir?

- Öğrencinin **demografik özelliklerinin tanımı**
- Öğrencinin **eğitsel performans düzeyinin tanımı**
- Uzun dönemli** ya da **yıllık hedefler**
- Kısa dönemli hedefler**
- Öğretim **yöntemleri** ve **materyaller**
- Amaçlara ulaşmak için gerekli olan zamanın **başlama** ve **bitiş tarihleri**
- Uygun **değerlendirme yöntemleri** ve **ölçütleri**
- Ek hizmetler**

a) Öğrencinin Demografik Özelliklerinin Tanımlanması

* Öğrencinin ve ebeveynlerinin **adı soyadı**

- Öğrencinin **doğum tarihi, okulu, sınıf düzeyi, yetersizlik türü** ve varsa
- **Ek yetersizliği** gibi bilgilere yer verilir.

b) Öğrencinin Eğitsel Performans Düzeyinin Tanımlanması

* Eğitsel performans düzeyi öğrencinin **güçlü** ve **zayıf olduğu alanları yansıtır**
→ Öğrencinin **yapabildikleri** ile **yapamadıkları birlikte ifade edilir**.

Performans Düzeyinin Tanımlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

- Bu düzeyi → Geçmişteki ya da gelecekteki değil, **şimdiki performansdır**
- Performans düzeyinin **tanımı**, değerlendirme sonuçlarına göre oluşturulur.
- Bu değerlendirme araçları **formal** ya da **informal** olabilir.
Formal değerlendirme araçları → **Standart testler**
Informal değerlendirme araçları → **Görüşme, gözlem, kontrol listeleri, ölçüt bağımlı testler, hata analizi, tepki analizi ve yazılı sınavlar ...**
- Performans düzeyi ifadesi **öğrencinin gereksinimleri ile bağlantılıdır**.
→ **Uzun dönemli ve kısa dönemli hedeflere ilişkin ipuçları içermelidir**.
- **Uzun dönemli ve kısa dönemli hedefler oluşturabilmek için**
→ Perf. düzeyinin **ölçülebilir** ve **gözlenebilir** şekilde **ifade edilmelidir**.
- **Bilir, tanır** ifadeler → **Gözlenebilir** ve **ölçülebilir** davranışlar **değildir!**
- **Okur, söyler** gibi ifadeler → **gözlenebilir** ve **ölçülebilir** davranışlardır.
- Öğrencinin **gelişimsel** ve **öğrenme özellikleriyle ilgili**
- **Ayrıntılı, kapsamlı ve gerçekçi bilgiler sunmak**
→ **Hedeflerin de gerçekçi ve erişilebilirliği** bakımından **önemlidir**.

c) Uzun dönemli ya da yıllık hedefler

* **Uzun dönemli hedefler** öğrencinin **bir yıl** ya da **akademik dönem içerisinde**
→ **Makul düzeyde kazanabileceği davranışlardır**.

Uzun dönemli hedefleri belirlenmesinde Nelere Dikkat Edilmelidir?

- Öğrencinin **performans düzeyine**
- Yetersizliğinin derecesine**
- Geçmiş öğrenme **deneyimleri** ve **öğrenme hızına**
- Çevresinin** ve **ailesinin özelliklerine**
- Sınıf **öğretmenine** sağlanan **destek hizmetlerine**
- Öğrenciye sağlanacak **destek hizmetlere** ...

* Uzun dönemli hedeflerin belirlenmesinde
→ Hedeflerin öğrenci için "**öncelikli**" olması önemlidir.

Öncelikli Beceriler Nelerdir?

- * Öğrenci için
- işlevsel olan
- daha sık kullanılan
- farklı ortamlarda tekrarlanan
- başka beceriler için ön koşul niteliği taşıyan,
- öğrencinin bağımsızlığını ve kendine olan güvenini artıran becerilerdir.

* Seçilen öncelikli beceriler **uzun dönemli hedef ifadelerine dönüştürülürken**
→ **Gözlenebilir** ve **ölçülebilir** bir şekilde oluşturulmalıdır.

d) Kısa dönemli hedefler

- * **Kısa dönemli hedefler**
- Öğrencinin performans düzeyi ile uzun dönemli hedefleri arasındaki → **Ara basamaklardır.**

*** Ara basamaklar belirlenirken**

- Konu ya da beceriler **mantıksal bir sıralamayla** → **Kolaydan zora doğru basamaklandırılır.**

* Daha sonra bu basamaklar **kısa dönemli hedefler** hâline dönüştürülür.

Kısa Dönemli Hedef İfadelerinde Dört Temel Öge:

1) **Birey**, 1) **Ölçüt**, 1) **Koşul** 1) **Davranış** olmak üzere dört temel öge bulunur.

Birey:

- * **Hedef ifadeleri** → Öğrenciden beklenen davranışları **yansıtmalıdır.**
- Öğretmen kendisine dönük **hedef koymaz** → Hedefler **Öğrenciye** dönüktür.
- Öğrencinin ismine **yer verilmelidir.**

Ölçüt:

- * Öğrencinin hedef davranışı **kazanıp kazanmadığına karar vermede** → Kullanılan **bir standarttır.**

* **Bu standart** - Zaman sınırı - Doğru tepki sayısı - Doğru tepki yüzdesi olabilir.

- **Zaman sınırı** ("Ahmet, **beş dakikada** 10 tane iki basamaklı iki sayıyı eldesiz toplar.")
- **Doğru tepki sayısı** ("Pelin 10 toplama işleminin **9'unu** eldesiz bir şekilde toplar.")
- **Doğru tepki yüzdesi** ("10 tane toplama işlemini **%90** doğruluk düzeyinde toplar.")

Davranış:

- * Öğrenciden sergilemesi beklenen eylemlerin → **Açık bir şekilde ifade edilmiş hâlidir.**
- * Davranış ögesinin **gözlenebilir** ve **ölçülebilir** olması çok önemlidir.
- "Gözde 2. sınıf düzeyinde bir metni anlar." ifadesi yerine
- "Gözde 2. sınıf düzeyinde bir metninle ilgili 5 sorunun 4'üne doğru yanıt verir."
- **İfadesi daha uygundur.**

Koşul:

- * **Hedef davranışın** → **Hangi koşullar altında, nerede, ne zaman ve nasıl sergilenmesi gerektiğidir.**

*** Koşula ilişkin ifadeler**

→ **Yönerge, talep, destek** ya da **materyal** başlıklarında çeşitlilik gösterebilir:

Talebe(yönergeye) ilişkin koşul:

→ "Kerem sayması istendiğinde 1'den 20'ye kadar sayar."

Materyale ilişkin bir koşul:

→ "Kerem tişört katlama videosu izleyerek tişörtünü yardımsız katlar."

e) Öğretim yöntemleri ve materyaller

- * **BEP içeriğini oluştururken kısa dönemli hedeflerin** yanı sıra
- **Bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak**
- **Öğretim yöntemleri ve materyaller de belirlenir.**
- * **Öğretim yöntemleri ve materyaller** belirlenirken
- Hem **hedefin özelliklerine** hem de **öğrenci özelliklerine dikkat edilmelidir.**

f) Hedefler için ayrılan zamanın başlama ve bitiş tarihleri

- * **Hizmetlerin başlayacağı zaman**
- Bu hizmetlerin **sıklığı** ve **devam etme süresi** → **BEP hazırlanması sürecinde planlanmalıdır.**
- * **Hedeflere ulaşmak için gerekli olan zaman diliminin belirlenmesinde**
- **Öğrencinin mevcut performans düzeyine**
- **Geçmişteki öğrenme hızına**
- **Yetersizlikten etkilenme düzeyine**
- **Ek özel eğitim hizmeti alıp almamasına**
- **Çevresinin ve ailesinin özelliklerine ve**
- **Eğitim gördüğü sınıfın özelliklerine dikkat edilmelidir**

g) Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri

- * Öğrencinin **BEP'te yer alan hedeflere**
- **Ulaşıp ulaşmadığını**
- **Değerlendirme yöntemleri ve başarı ölçütleri** → **BEP hazırlanma sürecinde belirlenmelidir.**
- * Öğrencinin **performans düzeyini belirlemede kullanılan**
- **Gözlem, görüşme, kontrol listeleri** gibi **informal değerlendirme araçları** → Öğrenci ilerlemelerini **değerlendirmede de kullanılabilir.**

h) Ek hizmetler

- * **Ek hizmetler** öğrencinin **uzun dönemli hedeflere** ulaşmasını **kolaylaştırır.**
- * Ayrıca
- **Özel eğitim**
- **İlgili hizmetler**
- **Tamamlayıcı destekler** başlıklarında ele alınabilir.

Özel eğitim

- * Genellikle **özel eğitim öğretmeni** tarafından sunulmuş ve
- Öğrencinin **eğitsel ihtiyaçlarını karşılamaya** dönük olarak **tasarlanmıştır.**

İlgili hizmetler

- * Öğrencinin **eğitsel gereksinimleri**yle **bağlantılı** ancak
- **Özel eğitim dışında kalan** → **Fizyoterapi, dil konuşma terapisi** ya da **psikolojik danışma hizmetleridir.**

Tamamlayıcı destekler ve hizmetler

- * Öğrencinin devam eden eğitim programına **katılımını artıran** hizmetlerdir.
- **Öğretmenin yaptığı uyarlamalar**
- **Sınıf içi düzenlemeler**
- **Yardımcı teknoloji kullanımı**
- **Davranış yönetimi uygulamaları** → **Tamamlayıcı destek ve hizmetlerdir.**

*** BEP geliştirme birimi BEP içeriğine**

- Öğrencinin ihtiyaç duyduğu ek hizmetleri
- Bu hizmetlerin **nerede, ne zaman, kimler tarafından ve ne sıklıkla** verileceği → **Bilgisini eklemelidir.**

BEP Sürecinin Etkili Bir Şekilde Yürütülmesi İçin Neler Yapılabilir?

- a) Gerçekçi bir **BEP geliştirmek için** öncelikli olarak
- Öğrencinin **performans düzeyi** doğru bir şekilde belirlenmelidir.
- **Performans düzeyinin hatalı belirlenirse** → **Hedefler de hatalı olacaktır.**

- b) Öğrencinin program içerisindeki performansını **belirlemek**
- Programdan **ne ölçüde yararlandığını** ortaya koyabilmek için
- Mutlaka **izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmelidir.**

- c) **BEP geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme süreci** → **Ekip işidir.**

- * Bu sürecin **daha etkili yürütülebilmesi için** → Ekipteki herkes **üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.**

*** Sorumluluklar**

- Ekip üyelerinin birbiriyle **iş birliği yapması** ve
- Öğrenci hakkında **bilgi paylaşmasıyla** yerine getirilmelidir.

- c) **Aile** → **BEP geliştirme biriminin ayrılmaz bir parçasıdır.**

- * Ailelerin **BEP sürecine** katılımlarının artması
- Öğrenciler için → **Daha anlamlı hedefler belirlenmesini sağlayabilir**
- Ailelerin → **Okul süreçlerini evde de destekleme olanağını artırabilir.**

- * **Öğretmenler** → **Ailelerin BEP sürecine** katılımlarını **desteklemelidir.**

- Ailelerle **olumlu bir iletişim geliştirmek**
- **BEP toplantılarına aileleri davet etmek**
- Bu toplantılarda **ailelerin anlayabileceği basit dil kullanmak önemlidir.**

- d) **Öğretmene ve öğrenciye sağlanan destek hizmetler**

- * **BEP sürecinin işleyişinin niteliğini artırır.**
- * Bu hizmetlerin öğrencinin
- **Belirlenen hedeflere ulaşmasını sağlar**
- **Eğitim ortamlarına katılımlarını artırır**
- **Birlikte öğretmenlerin de işini kolaylaştırır.**

6. Öğretimin Bireyselleştirilmesi ve Öğretim Uyarlamaları

- * **Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin** → **üst düzeyde öğrenebilmesi**

- **Öğrenme ihtiyaçlarının ve bireysel özelliklerine bağlıdır.**
- Bu da ancak
- **Öğrenciye özgü uyarlamalar** yapılarak
- Öğretimlerin **bireyselleştirilmesiyle** mümkün olabilir.

Öğretimin bireyselleştirmesi

- * Bir sınıftaki **tüm öğrencilerin**
- Hedeflenen davranışları kazanmaları için** → **Yapılabilecek uyarlamalardır.**

Öğretim uyarlamaları

- * **Öğrenme hızı ve kapasitesi** bakımından
- Akranlarına göre **farklılık gösteren öğrencilerin**
- **Kendi hızlarında öğrenmeleri** ve
- Sınıftaki faaliyetlere **üst düzeyde katılımları için** çeşitli düzenlemelerdir

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Önemi

- * Sınıflardaki öğrencilere bakıldığında
- **Tek tip öğrenci profili olmadığı** ve
- Bireysel farklılıklarla **çeşitli performans düzeyi** görülür.

- * **Özel eğitim okullarında ve kaynaştırma/bütünleştirme sınıflarında**
- Çok sayıda **özel eğitim ihtiyacı olan** öğrenci bulunmaktadır.

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler yeni bir konuyu öğrenirken

- İlgili konuyu **kavramış gibi görünse de**
- Diğer öğrencilerden **daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır.**

- * Bu öğrencilerin **performansları kapsamında üst düzeyde öğrenebilmesi**

- **Öğrenme ihtiyaçlarına ve bireysel özelliklerine** bağlıdır.
- Bu da ancak **öğrenciye özgü uyarlamalar** yapılarak
- **Öğretimlerin bireyselleştirilmesiyle** mümkün olabilir.

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Ortaya Çıkış Gerekçeleri

* Öğrencilere üst düzeyde öğretimler gerçekleştirebilmek için:
→ Öğrencilerin başarılı olduğu öğrenme biçimlerinin farkında olmak
→ Öğretilcek içerikleri buna uygun bir biçimde sunmak gerekir.

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere öğretim yapan öğretmenler
→ Öğretim yaklaşımlarını gözden geçirmeli
→ Gerekli uyarlamaları yapmalıdır.

Öğretimin Bireyselleştirilmesinde ve Öğretim Uygulamalarında Temel Uygulama İlkeleri

- 1) Tüm öğrenciler öğrenebilir ve öğretmenler öğretebilirler.
- 2) Her öğrencinin eğitimden en yüksek düzeyde faydalanma hakkı vardır.
- 3) Her öğrencinin gelişimi takip edilmeli ve ilerleme gösterenler ödüllendirilmeli
- 4) Her öğrencinin ortak, farklı ve bireysel gereksinimleri vardır.

* Öğretim bireyselleştirilirken
- Öğrencilerin ilgileri
- Öğrenme profilleri
- Hazırlanmışlukları vb. değişkenler göz önünde bulundurulur
→ Süreç ve ürün üzerinde uyarlamalar yapılır

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Kapsamı

* Öğretimin bireyselleştirilmesi
- Öğrenmeye etki eden tüm faktörlerin
→ Öğrenci özellikleri çerçevesinde düzenlenmesidir.
- BEP'in parçası olan düzenlemeleri ve değişiklikleri içerir.

Öğretimi Öğrencilere Göre Uyarlamada Düzenlemeler Nelerdir?

- a) Fiziksel düzenlemeler
- b) Sürece yönelik düzenlemeler
- c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler
- d) Öğretimsel düzenlemeler
- e) İşleyişle ilgili düzenlemeler

a) Fiziksel düzenlemeler

* Uygun öğrenme ortamının oluşturulmasına yönelik düzenlemelerdir.
* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için yapılacak fiziksel düzenlemeler
- Sınıfın genel fiziki yapısı
- Araç-gereçlerin düzenlenmesi
- Ulaşılabilirlik olarak → Üç başlık altında toplanabilir.

Sınıf ortamının genel fiziki yapısı

- Sınıf ortamındaki ısı, ışık ve gürültü miktarı, renk, büyüklüktür.

Sınıf ortamındaki araç-gereçlerin düzenlenmesi

- Sınıfta bulunan sıra, masa, sandalye, yazı tahtası, akıllı tahta, kitaplık, harita

Ulaşılabilirlik

- Birçok ülkenin yasal düzenlemelerinde yer alan önemli bir kavramdır.
- Öğrenciler için
→ Hem fiziksel olarak çevrenin ulaşılabilir olmasını
→ Hem de programların ulaşılabilir olmasını içerir.

- Özellikle özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bulunduğu ortamlarda
→ Onları sınırlandıracak her türlü engelin ortamdaki kaldırılmasını gerektirir.
- Tuvaletlerin, merdivenlerin, kantinin, laboratuvarların, kütüphanelerin vb.

Ulaşılabilirlik sınıf ortamında

→ Gerekğinde öğrencilerin yerini değiştirmekle sağlanabilirken
→ Gerekğinde sınıfta bulunan eşyaların yeri değiştirilebilir.

- Bu düzenlemelerle ilgili

→ Öğrenciler bilgilendirilmeli ve
→ Onların fikirleri alınmalıdır.
(Görme yetersizliği olanlar - tekerlekli sandalyeliler ... sıkıntı yaşayabilir.)

b) Sürece yönelik düzenlemeler

* Sınıfın işleyişiyle ilgili düzenlemeleri içerir.
→ Okulun ve öğrencilerin karşılıklı beklentilerini belirlemeyle ilgilidir.

* Öğretmenler

- Eğitim-öğretim başında
→ Öğrencilere yönelik beklentilerini planlamalı ve
→ Eğitim-öğretim sürecine yönelik planlarını öğrencilere açıkça belirtmeli.

* Bu kapsamda

- Genel ilkeleri belirleme
- Sınıf kurallarını tanımlama
- Sınıf rutinleri oluşturma gibi
→ Sınıfın işleyişi ile ilgili düzenlemeler planlanır ve öğrencilere aktarılır.

* Öğrencilerin de ilgili düzenlemelerle ilgili fikri alınabilir.
→ Öğretmenler ve öğrenciler uzlaşmaya varmış olur.
→ Sürecin başında alınan kararlar süreç boyunca uygulanır.

Genel ilkeler

- Öğrencilerden yapması istenen davranışları
- Yöneticilerle öğretmenlerin → Davranış biçimlerini içerir.
(Tüm öğrencilere eşit davranmak, saygılı olmak, sorumluluk sahibi olmak, güvenilir, kibar ve üretken olmak ...)

* Bireylerin içinde bulunduğu ortamlarda

- Kendisinden beklenen rol, sorumluluk ve görevleri bilmesi
→ Onları ilgili davranışları yapmaya yönlendirir.

* Bu sebeple eğitim öğretim başında genel ilkeler
→ Açık ve net bir şekilde ortaya konulmalıdır.

Sınıf kuralları

* Öğrencilerin yapması istenen davranışlardır.
* Öğrencilerin belirlenen kurallara uyması
→ Öğretimlerin etkili olmasının ön koşulu olarak kabul edilebilir.
* Kuralları oluştururken → Öğrencilerin de sürece dâhil edilmesi önemlidir.

Sınıf kuralları oluştururken dikkat edilmesi gereken kriterler Nelerdir?

- 1) Sınıf kuralları 7 (yedi) maddeyi aşmamalıdır. (Hatırlanması zor olabilir.)
- 2) Kurallar belirlenirken öğrenciler sürece dâhil edilmelidir.
- 3) Kurallar olabildiğince kısa ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmelidir.
- 4) Belirlendikten sonra her kural açıklanmalı ve öğretimi yapılmalıdır.
- 5) Kural ihlali ne olacağı açık bir şekilde ifade edilmelidir.
- 6) Kurallar olumlu ifadelerle oluşturulmalıdır.
- 7) Sınıfa yeni öğrenciler katılırsa kurallar yeniden gözden geçirilmelidir.
- 8) Kurallara yönelik ipucu niteliğinde hatırlatıcılar kullanılmalıdır.

Sınıf rutinleri öğrencilerin sınıfa girmeleriyle birlikte

Ders materyallerini ve sınıfta bulunan eşyaları kullanma, derse başlama, ödevlerini teslim etme, ders esnasında dersi dinleme, söz hakkı alma, sınav olma, izin isteme, yarım talebinde bulunma gibi davranışlardır.

c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler

* Sınıf iklimi bir sınıfın sosyal ve psikolojik özellikleri ile ilgilidir.
* Olumlu sınıf ikliminin → Öğrenciler üzerinde olumlu etkileri vardır.
(Bu öğrenciler → Daha rahat, mutlu ve arkadaşça tutumlar gösterirler.)

* Olumlu sınıf iklimi oluşturmada öğretmen

→ Her öğrenciye önemli olduğunu hissettirmeli
→ Ders dışı konularda da sohbet etmeli ve
→ Öğrencilerin bireysel özelliklerine saygı duymalıdır.

* Zamanla öğretmenin bu olumlu davranışları

→ Sınıftaki öğrenciler tarafından da benimsenir ve uygulanır

d) Öğretimsel düzenlemeler

* Öğretimsel düzenlemeler 2 (iki) başlık altında incelenebilir:

- 1) Öğretim yöntemlerinin uyarlanması
- 2) Öğrenci gruplarının oluşturulması

1) Öğretim yöntemlerinin uyarlanması

* Öğretilmek istenen bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırmak için
- Öğrenci gereksinimleri doğrultusunda
→ Farklı öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.
- Öğretilcek konu ve öğrencilerin özellikleri dikkate alınmalıdır.

Uygun yönteme karar verirken

A) Hangi Konu B) Hangi Öğrenciye C) Hangi Yöntemle Daha Kolay Öğretilir?"

* Öğretmenlerin öğretim sürecinde farklı yöntemler kullanması

→ Tüm öğrenciler için etkili sonuçlar verirken
→ Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için daha da önemlidir.

2) Öğrenci grupları oluşturma

* Öğretmenlerin yaygın olarak kullandığı bir yöntemdir.

- Öğretmenler öğrencileri bireysel özelliklerine göre
→ Gruplara ayırarak öğretim yapar.

* Öğrenci grupları farklı şekillerde oluşturulabilir:

- Performans düzeylerine
- Öğrenme hızlarına
- Öğrenme tarzlarına göre
- Bazen de benzer ya da zıt özelliklerdeki öğrenciler bir araya getirerek...
→ Diğer bir gruplama ise öğretmenin kullandığı öğretim yönteminin e göre

* Gruplara ayrılan öğrencilere

→ Büyük grup, küçük grup ya da bireysel olarak öğretim yapılır.

Büyük grup eğitimi

- Yaygın olarak kullanılan bir türdür.
- Gruptaki tüm öğrencilerle aynı hedefler üzerine öğretim yapılır.

Avantajı:

- Az sayıda öğretmen çok sayıda öğrenciye öğretim yapabilir.
- Özel eğitim ihtiyacı olanların diğer öğrencilerden ayrılaştırılmaması...

Küçük grup eğitimi

* Güçlü yaşayan öğrenciler (özel eğitim) için tercih edilir.

- Benzer performans düzeyine sahip öğrenciler dâhil edilebileceği gibi
- Farklı performans düzeyine sahip öğrenciler de katılabilir.

* Küçük gruplar genellikle 2(iki) ile 6(altı) arasında öğrenciden oluşturulur.

Bireysel öğretim

*Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere **bire bir yapılır**.

Avantajı

- Doğrudan **öğrencinin eksik olduğu bilgi** ve beceriler üzerine **odaklanır**.
- Eksiklerin tamamlanmasına **yöneliktir**.

* Bireysel öğretim **tek bir öğretmen ile gerçekleştirilebileceği** gibi
→ Ek olarak **yardımcı bir öğretmenle de gerçekleştirilebilir**.

e) İşleyişle ilgili düzenlemeler

* **Öğretimlerin okul çapında öğrenci gereksinimlerine uygun olarak**
→ **Bireyselleştirilmesine yönelik** temel uyarlamaları içerir.

* **Hangi alanlara yönelik uyarlamalar yapılabilir?**

- 1) **Yönetici ve öğretmen sorumluluklarında uyarlama**
- 2) **Zamanda uyarlama ve düzenleme**
- 3) **Ödevlerde uyarlama**
- 4) **Sınavlarda uyarlama**

1) **Yönetici ve öğretmen sorumluluklarında uyarlama**

- * **Yöneticiler** okul çapında yapılacak uyarlamalarla ilgili **zemin hazırlar**.
- Öğretmenleri **teşvik eder**.
- Uyarlamalarda **öğretmen- aileler** arasında **köprü görevini yapar**.
- Uyarlamalar için **ihtiyaç olan araç-gereçleri temin eder**.
- Fiziksel çevreyi **düzenler**.

* **Öğretmenler** konuları itibarıyla

- Öğrenci **özelliklerini** ve **ihtiyaçlarını** analiz etmede **baş rolü üstlenirler**.
- Öğretmen yapılacak uyarlamaları **belirler** ve **bunları uygular**.
- **Zamanı, ödevleri** ve **sınavları** öğrenci özelliklerine göre **uyarlar** ve
- **Düzenleme** görevi de öğretmenlere aittir.

2) **Zamanda uyarlama ve düzenleme**

- * Her öğrencinin **öğrenme** ve **bilgiyi işleme** hızı aynı değildir!
- **Zamanda farklı şekillerde uyarlamalar yapılabilir**.
- a) **Öğretim hızına yönelik uyarlama**
- b) **Öğrencilerin dikkat sürelerine göre uyarlama**
- Gerekğinde öğretilere **kısa aralar verilerek tekrar** devam edilebilir.

3) **Ödevlerde uyarlama**

- *Öğretimin **bireyselleştirilmesi** sadece **öğretmenle ilgili değildir?**
- **Öğrenciden beklenen görev** ve **sorumluluklarda da uyarlama yapılır**.
- * Öğretmenler **her öğrenciye aynı ödevi vermek yerine**
- **Öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda** ödev içeriklerini **değiştirmelidir**.
- Her ödev aynı **zorluk** ve **uzunlukta olmamalıdır**.

4) **Sınavlarda uyarlama**

- * Öğrencilerin bireysel özellikleri çerçevesinde
- Sınavların **süresinde** ve **türünde** uyarlamalar yapılabilir.
- Sınav soruları **performans düzeylerine uygun zorlukta hazırlanmalıdır**.
- * **Sınav süresi**
- **Özel eğitime ihtiyacı olan bazı öğrenciler için daha uzun tutulabilir**.
- * **Sınav türünde**
- Öğrencinin gerçek performansını yansıtabilmesi için
(**Çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru-yanlış, yazılı ya da sözlü**)
- **En uygun olanın seçilmesi gerekir**.

ÖZEL YETENEK KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE ÖZEL YETENEKLİLERİN EĞİTİMİ

Özel Yetenek Kavramı ve Türkiye'de Özel Yeteneklilerin Eğitimi

1. Özel Yeteneğin Tanımı ve Özel Yetenek Kuramları

Özel Yetenek Nedir?

- * **Üstün zekâ ve üstün yetenek kavramları** şeklinde karşımıza çıkmaktadır.
- Bu bir kavram karmaşası **değil** → **Alanın zenginliğine işaret eder**.

***Türkiye'de 2013** yılından bu yana **"özel yetenek"** kavramına **karar verilmiştir**.

* **Özel yetenek kavramının tanımı** MEB (2013) tarafından yayınlanan
- **Özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planında**
→ **"Özel yetenekli birey zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir."** şeklinde yapılmıştır.

* Geçmişte bugüne **özel yetenek kavramına ilişkin tanımlar** incelendiğinde
- Tekilden → **Çok boyutlu bir bakış açısına doğru değişim görülmüştür**.

19. yüzyılda **TERMAN**

Üstün zekâlılara → **Standart zekâ ölçeklerinde ilk %1'lik dilime girenler** demiş
Üstün zekâyı → **Zekâ testi puanıyla** ilişkilendirmiştir.

20. yüzyılda **MARLAND RAPORU'**nda

Üstün zekânın → **Birden fazla alanda görülebileceği** vurgulanmıştır.
(**Genel zihinsel alan, özel akademik alan, yaratıcı-üretken alan, liderlik alanı, sanat alanı veya psikomotor alan**)

* Bu alanlardan **en az birinde**

- Olağanüstü potansiyel yeteneğe veya olağanüstü başarıya sahip olanlar
→ **Üstün zekâlı** olarak tanımlanmışlardır.

21. yüzyılda yine **birden fazla alana odaklanıldığı** görülmektedir.

* Bugün **"özel yetenek"** olarak adlandırılan kavram

- **Bilimsel gelişmeler**
- **Bilim insanlarının farklı bakış açıları**
- **Kavramın çeşitli disiplinlerde çalışılması**
- **Toplumsal unsurların tanımlar üzerindeki etkileri gibi**
- **Pek çok değişken nedeniyle** ileride **farklı bir etiketle** de adlandırılabilir.

Öne Çıkan Özel Yetenek Kuramları

* Özel yetenek denince **akla gelen şeyler** uzmanlar için de geçerlidir:

- **Yüksek zekâ düzeyi - hızlı düşünme- problem çözme yeteneği - belli bir spor dalında yetenek - bir enstrümanı çok iyi çalabilme - başarılı bir liderlik bir hastalığa çare bulma- sınavlarda üstün başarılar elde etme ...**

* **Özel yetenekle ilgili çalışmalar**

- **Ele alındığı disiplinden**
- **Bilim insanından**
- **Çalışılan zamandan**
- **Toplumdan etkilenebilir**.

* **Bu kavramı**

- **Toplumsal açıdan ele alan kuramlar olduğu gibi**
- **Bileşenlerine ayıran kuramlar da vardır**.

* Bazı kuramlarda ise **özel yeteneğin oluşumuna** ve **gelişimine odaklanılmıştır**.

1) Üçlü Halka Kuramı

* **Özel yetenek konusunda ilk akla gelen temel kuramlardan biridir**.

* **REZNALLİ (1978)** tarafından ortaya kondu.

→ **Özel yetenek bazı bileşenlerden oluşmuştur:**

- a) **Ortalama Üstü Yetenek**
- B) **Yaratıcılık**
- C) **Motivasyon**

→ Bireyde **bu bileşenlerin biri eksik olursa** → **Özel yetenek ortaya çıkamaz!**

a) **Ortalama üstü yetenek** → **Genel** veya **özel yetenek** şeklinde olabilir.

* **Sözel** veya **sayısal muhakeme** → **Genel yetenek**

* **Yabancı dil** veya **istatistik** gibi **spesifik alanlar** → **Özel yetenekler**

b) **Yaratıcılık bileşeni**

→ **Akıcı, esnek, özgün düşünmeyle, merakla, yeniliklere açık olmayla ilgilidir**.

c) **Motivasyon** → **Kişinin çalıştığı alana tutkuyla bağlanması, odaklanabilmesi**

2) Beşgen Kuramı

* **STERNBERG** ve **ZHANG (1995)** tarafından ortaya kondu.

→ **Özel yeteneğin ortaya çıkması için bazı ölçütlerden bahseder**.

→ Onlara göre **birini özel yetenekli olarak tanımlamak için**

→ Şu 5 (beş) ölçüt **karşılanmalıdır**:

1. **Mükemmellik**
2. **Nadirlik**
3. **Kanıt**
4. **Üretkenlik**
5. **Değer**

1. Mükemmellik kriteri

→ Birey bir ya da birkaç alanda **olağanüstü performans göstermeli**.

2. Nadirlik kriteri

- Bireyin **üstün olduğu yetenek alanında**

→ Bireydeki **mükemmellik düzeyinin az rastlanır olması**

3. Kanıt kriteri

- **Zekânın bilimsel olarak geçerlik kazanması için**

→ **Testlerle ya da somut durumlarla ispatlanması ve**

→ Bireyin **belli bir alanda üstünlüğünü göstermesi**

4. Üretkenlik kriteri

- **Bir alanda ürün ortaya koymayı ve**

→ **Bunun bir kereden fazla tekrarlanabilir olması**

5. Değer kriteri

- Bireyin **özel yeteneğinin içinde bulunduğu toplum tarafından**

→ **Değerli bulunması gerekir**.

3) Bulanık Kuram

* **Bulanık Kuram** → **Tam netleşmemiş** bir yapıdan bahseder.

* **SAK (2021)** tarafından ortaya kondu.

→ Kurama göre **özel yetenek sınırları olmayan bulutsu bir yapıdadır**.

* **Kuramda yetenek gelişimi sürecinde**

→ Hem bileşenlere hem de gelişime **değinilmştir**.

* **Kuramın ana bileşenleri** → 1) **Yatkınlık** 2) **Uyarıcı koşul** 3) **Etkileşim**

1) **Bellek ve muhakeme gibi** → **Zihinsel yatkınlıklar da**

- **İlgi ve benlik gibi** → **Zihinsel olmayan yatkınlıklar da**

→ **Özel yeteneğin ortaya çıkması için gereklidir**.

* Her iki tür **yatkınlık** da eşit derecede önemlidir.

→ Ancak bu yatkınlıkların **sayıları** ve **büyüklikleri belli değildir!**

→ **Özel yeteneğin oluşumu için mutlaka**

→ **Uyarıcı çevreyle etkileşime girmeleri gerekir**.

* Bir yatkınlık **çeşitli ve çok fazla uyarıcı** tarafından uyarılabilir.

* **Uyarıcı koşul bileşenine** → **Nesneler, toplum, çevre örnek verilebilir**.

2) **Uyarılma** → **Kişisel bir deneyimdir**.

- Biri için **uyarıcı faktör** → Başka biri için **gerekli** veya **yeterli olmayabilir!**

* Bazen de **bir uyarının rolünü** → Başka bir uyarı **gerçekleştirebilir**.

3) **Etkileşim bileşeni** → **Kuramda diğer bileşenlerin**

→ Birbirleriyle olan ilişkilerine **dikkat çeker**.

→ **Özel yeteneğin oluşumunda bireysel yatkınlıklar ve çevresel değişkenler**
Kendi içerisinde ve birbirleriyle **etkileşime girmektedir**.

4) Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı

*GAGNE “Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı”nı ortaya koydu.

*GAGNE (2005, 2013) → Özel yetenek çalışmalarında
- Üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarının
→ Ayrı ayrı tanımlanabileceğini iddia eder.

* Kuramda üstün zekânın üstün yeteneğe dönüştüğü ve
- Bu süreçte öğrenme-uygulama, katalizörler ve şans boyutlarının da
→ Rol aldığı belirtilmiştir.

* Kurama göre üstün zekâ doğuştan var olan
→ Mental ve fiziksel alanlara ait yetenekleri ifade etmektedir.

* Mental alanlar → Bilişsel, yaratıcı, algısal ve sosyal becerileri ifade eder.
* Fiziksel alan → Spor ve müzik gibi alanlarda görülen becerileri içerir.

* Üstün yetenek ise
- Doğuştan var olan üstün zekânın
→ Sistematiik bir eğitim ve öğrenme süreci ile yeteneğe dönüşmüş hâlidir.

* Bu süreçte çeşitli katalizörler etkili olur.
* Kuramda katalizörler içsel ve çevresel olarak ele alınmıştır.

İçsel katalizörler
→ Motivasyonel değişkenleri ve kişilik özelliklerini ifade eder.

Çevresel katalizörler
- Uygun eğitim olanakları, aile, sosyal yapı, sosyo-ekonomik durum gibi
→ Değişkenleri içerir.

* Üstün zekânın üstün yeteneğe dönüşüm sürecinde
- Katalizörlerden başka etkili olan diğer boyutlar
→ Öğrenme-uygulama ve şans boyutlarıdır.

* Öğrenme-uygulama boyutunda
- Etkili ve sistematik bir eğitim ile
→ Üstün zekâ üstün yeteneğe dönüşürken olumlu etkilenir.

* Şans boyutu
- Daha önce bahsedilen boyutları etkileyen en genel boyuttur.

* Şans
- Üstün zekâ genlerine sahip olmaktan
- Yetenek gelişimini destekleyen bir aileye sahip olmaya kadar
→ Birçok değişkeni olumlu veya olumsuz etkileyebilir.

2. Özel Yeteneklilerin Özellikleri

* Özel yetenekli bireylerin karakteristik özellikleri pek çok kaynaktan vardır.
- Teknoloji, özellikle internet ve sosyal medya ,
→ Kaynaklara ulaşma kolaylığı sağlar ama
→ Yanlış bilgilerle karşılaşılabilir.

* Kaynağın güncelliği ve güvenilirliğine dikkat edilmelidir.
- Alana özgü yetenektan söz ediliyorsa
→ O alanın çerçevesi dikkate alınarak incelenmelidir.

Özel yeteneklilerin karakteristik özellikleri
- Bazı kaynaklarda → Gelişim alanlarına göre
- Bazı kaynaklarda → Yaş gruplarına göre sınıflara ayrılmıştır.

* Gelişim dönemleri açısından bakıldığında
→ Bilişsel gelişimleri ve dil gelişimleri genellikle birbiriyle ilişkili görülür.

Bu alanlarda öne çıkan karakteristik özellikler:

- Uzun dikkat süresi
- Güçlü bellek
- Çabuk öğrenme ve öğrendiğini transfer etme
- Erken dil gelişimi ...

* Fiziksel gelişimle ilgili özellikler incelendiğinde
→ Birbirine zıt özelliklere rastlanabilir.
→ Özel yetenekliler
- Bazı kaynaklarda → Çok sağlıklı Bazı kaynaklarda → Çelimsiz geçer.

* Özel yeteneklilerin sosyal duygusal alandaki karakteristik özellikleri
AYAS ve KİRİŞÇİ (2017) tarafından
1)Gelişmiş mizah 2) Sosyal duyarlılık 3)Mükemmeliyetçilik olarak sıralanır.

Sosyal duygusal gelişim alanı da
→ Farklı kaynaklarda farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır.
- Özel yetenekliler
- Bir bakış açısına göre → Sosyal-duygusal açıdan güçlüdür
- Bir bakış açısına göre → Hassastır

Özel yetenekli çocuklarda görülen dikkat çekici özellikler:

- 1) Akranlarına göre erken ve ileri düzeyde dil gelişimi
- 2) Genellikle erken okuma ve okumayı kendiliğinden öğrenme
- 3) Asenkronize gelişim gösterme
- 4) Empati, sorumluluk gibi özelliklerde erken gelişim gösterme
- 5) Duygusal açıdan hassas olma
- 6) Liderlik eğilimi gösterme
- 7) Meraklı olma, çok soru sorma
- 8) Yaşından ileri düzeyde mizah yeteneği olması →

- 9) Mantık, muhakeme gibi becerilerde erken ve hızlı gelişim gösterme
- 10) Mükemmeliyetçilik eğilimi gösterme
- 11) Sosyal, toplumsal olaylara, evrensel değerlere karşı duyarlı olma
- 12) Geniş hayal gücü ve yaratıcılık gösterme
- 13) Geniş ilgi alanına sahip olma ve bazı konulara derin ilgili olma

* Bu özelliklerin hepsi her özel yetenekli bireyde görülmeyebilir!

* Özel yeteneklileri
→ Normal gelişim gösteren akranlarından ayıran özellikler olduğu kadar
→ Kendi içlerinde birbirinden farklı kılan özellikleri de vardır.

* Özel yetenekliler grubunun içinde farklı olan ikinci gruplar vardır.
→ Bu bireylere “iki kere özeller” adı verilebilir.

Savantlar

* En az bir alanda → Normalüstü yeteneğe sahiptir.
Williams sendromu olanlar da savant kişiler gibidir.
* Ancak onların aksine → Oldukça sosyaldirler

* iki kere özel” bireylere bir örnek de
→ “Özel öğrenme güçlüğü olan özel yetenekliler” i verebiliriz.

*Ayrıca “deha çocuklar” da → Özel yetenekli çocuklar kategorisindedir.
→ Çocuk yaşta yetişkin performansı gösteren çocuklardır.

3. Özel Yeteneklilerin Tanınması

* Tanılama
- Özel eğitimde normalden farklı olan bireylerin özelliklerini
→ Sistematik biçimde belirleme sürecidir.

* Tanılamanın kapsamlı tanımı:
- Özel eğitime muhtaç çocukların
→ Sorunlarının ne olduğunu
→ Bunun derecesini ve
→ Onlara nasıl eğitim verip
→ Nasıl yardım edilebileceğini belirlemek amacıyla
⇒ Zihinsel, sosyal, bedensel alanlarda
→ Zayıf ve güçlü olduğu yönlerini
→ Kişilik yapısını ve değerlerini saptamak amacıyla yapılan
→ Bilimsel uğraştır.

* Bu işlemlerde önemli olan
→ Bireylerin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyip ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktır.

* Özel yeteneği tanılamak için
→ Sadece zekâ puanını ölçme anlayışı da değişmeye mecbur kalmıştır.

CLARK (1997) bu konuda özel yeteneğin tanınmasında
→ Çok boyutlu ve aşamalı bir süreç önermiştir:
- Öğretmenlerin aday gösterme formları
- Öğrencinin gelişim alanlarına ilişkin öğretmen raporları
- Aile hayatıyla ve sağlık durumuyla ilgili spesifik durumları içeren öyküsü
- Akran değerlendirme formları
- Okul ve okul dışı ilgi ve tutum envanterleri
- Öğrencinin çalışmaları
- Tarama testleri ve
- Grup zekâ testleri kullanılarak çok boyutlu ve aşamalı süreç

* Özel yeteneklilerin tanılama sürecinde izlenecek ana adımlar:

- Özel yetenek potansiyeli taşıyan öğrencileri tanılamaya aday gösterebilmek
- Bir tarama aşamasından geçirmek
- Daha detaylı bir ölçmeye almak ve
- Bireyle ilgili karar vermek şeklinde özetlenebilir.

Aday gösterme aşaması

- Öğrencinin özel yetenek tanısına henüz aday olduğu aşamadır.
- Öğrencinin kendisi, akranları, ailesi, öğretmenleri
→ Aday gösterme aşamasında rol alabilirler.
→ Bu aşamada özellikle öğretmenlere önemli roller düşmektedir.

* Öğrenci özel yetenekle ilgili bir program başvurusu varsa
→ Kendini aday gösterebilir.
* Ancak yaşı küçükse
→ Programlardan haberdar olma veya
→ Aday girişimci olma konusunda yetersiz kalabilir.

* Akran aday göstermesi de
- Belli düzeyde bilgi verse bile → Tek başına yanıltıcı olabilir.

* Ailelilerin aday göstermeleri ise → Kısmen yanıltıcı olabilir.

* Öğretmenler
- Çocukları akranlarıyla daha nesnel kıyaslayabildikleri ve
- Öğrencileri iyi tanıdıkları için
→ Aday gösterme konusunda daha sağlıklı veriler sunabilirler.
- Bu durum öğretmenlerin gözlemlerinin bir sonucudur.

* Bazı **aday gösterme formları** öğretmenler için **yararlı olabilir**.

- * **DAĞLIOĞLU (1995)** “öğretmen gözlem formu”nu geliştirdi.
 → **2. ve 5. sınıf** aralığındaki **özel yetenekliler** belirlenmektedir.
 → Bu formda **öğretmen** her bir madde için
 - **Öğrencide gözlemlendiği sıklık düzeyini** işaretlemektedir.

	Bazen	Sık Sık	Daima
1 Yaşıtlarına göre alışılmış sözcükleri yerinde kullanabilir.			
2 Çok sayıda yeni ve özgün fikir ortaya koyabilir.			
3 Yaşının ötesinde kavrama yeteneği gösterir.			
4 Düşüncelerini, fikirlerini yaşıtlarına göre daha akıcı bir dille ifade edebilir.			

Şekil 1: Öğretmen gözlem formundan örnek maddeler

Tarama aşamasında

- * Aday gösterilen öğrencilerin tamamını **bireysel olarak değerlendirmek**
 - Zaman ve **enerji açısından mümkün değilse**
 → Bu sayıyı azaltmak için **grup ölçekleriyle eleme gerçekleştirilir**.
 (Grup zekâ testleri- Başarı testleri)

- * **Eğer** böyle bir sınırlılık yoksa
 - **Tüm öğrenciler aday gösterilmesi gibi**
 → Tarama aşaması **hepsine de uygulanabilir**.

Bireysel ölçme-değerlendirme aşaması

- * Tanılama konusunda adı en çok geçen
 → **Bireysel zekâ testlerinin uygulandığı aşamadır**.

* En Çok Bilinen Bireysel Testler Nelerdir?

ASIS (Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği)
SB (Stanford-Binet Zekâ Testi)
WCZÖ (Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği)

- * Burada kullanılacak **araç tanılamanın** amacıyla ve **programın içeriğiyle**
 → **Bire bir ilişkilidir**.

- * **Bireysel zekâ testi**
 → **Akademik becerilerin** ölçüldüğü **tanılama sürecinde tercih edilebilir**

- * **Ancak yabancı dil üzerine bir yetenek programı öğrenci arıyorsa**
 - **Dil becerileri** ölçülür.
 → Bunun için **o alandaki ilgili araçlar** tercih edilmelidir.
 (Yaratıcılık testi, ürün dosyası, yetenek sınavı ...)

Karar verme aşamasında

- * Bu ana kadar elde edilen veriler
 → **Bilimsel kurallara uygun şekilde birleştirilir**.
 → Bir ekip tarafından **bireyin özel yetenekli olup olmadığına karar verilir**.

- * Bir **zekâ testi raporu** zekâ puanı açısından → **Kolaylıkla yorumlanabilir**.
 - Ancak **tanılama sürecinde** → **Farklı araçlardan da yararlanılabilir**.
 → Bu **puanlar doğru birleştirilmelidir**.

- * Pek çok özel yetenek kuramında
 - **Azım, motivasyon** gibi → **Kişilik özellikleri** ve
 - **Yaratıcılık** gibi → **Zekâyla ilişkili ancak farklı boyutlar da yer almaktadır**.

- * Dolayısıyla **tanılamada**
 - **Yaratıcı bir ürün değerlendirme**
 - **Grup çalışmalarındaki liderlik becerileri**
 - **Problem çözmeye odaklanma gibi pek çok özelliğe bakılıyor olabilir**.

- * Bu sebeple **özel yetenek tanısı** → Bir ekip tarafından (dikkatlice) **verilmelidir**.

Özel Yeteneklilerin Tanılanmasında Öğretmenlerin Dikkat Etmesi Gerekenler

- * Özel yeteneklilerin tanılanması sürecinde
 - **Çocuğun kendisi, ailesi, akranları, öğretmenleri, özel eğitim uzmanları gibi**
 → Pek çok paydaş **rol alabilir**.

- * **Paydaşlar tanılama sürecinde**
 - **Hata yapmamaya**
 - Programla uyumlu ve **güvenilir araçlar kullanmaya**
 - Alana özgü **değerlendirmelere**
 - Tanılama zamanına
 - Zorluk düzeyine **dikkat etmelidir**.

- * **Tanılanmanın** özellikle ölçme kısmında
 - Daha çok alan uzmanları **rol alsa da**
 → Sürecin **tamamında öğretmenlerin** önemi büyüktür.

Öğretmenler Özel Yetenekli Bir Öğrencinin Tanılanmasında Nelere Dikkat Etmelidir?

- 1) Öğrenciler **eğitim öğretim etkinlikleri** süresince **dikkatli gözlemlemelidir**.
 → **Güçlü ve zayıf yanlarını** belirlemeli
 → Potansiyeli **olabilecekler** için **yönlendirme şekline karar vermeli**
- 2) Bazı özel yetenek programları **belli dönemlerde tanılama yapar**.
Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) → Tanılama yapan yetenek programıdır.
 → Öğretmenler **bu zamanları takip etmeli** ve
 → İlgili öğrencilerini **aday göstermeyi atlamamalıdır**.

→

- 3) Özel yetenek potansiyeli olan öğrencilerin **keşfedilmesinde**
 → Alan uzmanlarının fikirleri **değerlidir**.

- * **Öğretmenler** çalıştıkları disiplinlerdeki
 → Alana özgü **uzmanlardan** ve **kurumlardan** **haberdar olmalıdır**.

- * **ÜYEP (Üstün Yetenekliler Eğitim Programı)**
 - **Matematik ve fen alanında eğitim vermektedir**.

- Öğrencilerin bu yerlere başvurmaları için
 → Onları **bilgilendirmeli** ve **cesaretlendirmeli**

- 4) Özel yetenek potansiyeli olan **bazı öğrenciler arka planda kalabilir**.
 - Öğretmenler **özel yetenekliler için**
 - **Kaynaklarda verilen karakteristik özelliklerin tamamını**
 → Öğrencilerde **beklememelidir**.

- **Bireysel farklar**
 - **Gelişim hızı**
 - **Mizaç**
 - **Farklı alanlarda yetenek potansiyeli taşıma gibi**
 → Birçok neden **farklı özellikler sergilemelerine neden olabilir**.

- * Öğretmenler
 - **Çok ve çeşitli kaynaktan yararlanarak**
 - Yeterli zamanda **gözlem yaparak**
 → Öğrencilerin potansiyelini **daha sağlıklı belirleyebilirler**.
 - Ailelerle görüşmeler
 - Farklı branş öğretmenleriyle görüşmeler
 - Aday gösterme formları **bu kaynaklara örnek olabilir**.

- * Kendisini **bireysel çalışmalarda iyi gösterenler**
 → **Grup çalışmalarında daha başarılı olanlar**.
 * Sözlü ifade becerisi **güçlü olanlar** gibi
 - **Farklı türdeki öğrencileri yakalamak için** → **Öğretimde çeşitlilik önemlidir**.

- 5) Tanılama sırasında **dikkat edilecek spesifik bir durum** da
 → **İki kere özel öğrencilerin belirlenmesidir**.

- * **Özel öğrenme güçlüğü olan bir öğrencinin**
 - **Okuma güçlüğü** → **Dil alanındaki yetenek potansiyelini gizleyebilir**
 - **Özel yetenek potansiyeli** → **Öğrenme güçlüğünü gizleyebilir**.

- ⇒ Öğretmenler her öğrencinin
 → **Güçlü ve zayıf yönlerini dikkatli biçimde gözlemlemelidir**.

- * **İki kere özellikleri belirlemede**
 - **Sözel, görsel, işitsel türlerde araçlardan aynı anda yararlanmak**
 - **Portfolyo değerlendirme** veya
 - **Dinamik değerlendirme gibi**
 → **Alternatif tanılama yaklaşımlarını tercih etmek yardımcı olabilir**.

- * **İki kere özel veya dezavantajlı özel yetenekli öğrencilerin tanılanmasında**
 - **Sürece dayalı değerlendirmelerin kullanılması**
 → Doğru tanılama oranını artırmaktadır.

- **Özel yetenek potansiyeli olan**
 - Aynı zamanda **diskalkuli** özelliği taşıyan bir öğrenciyle **çalışırken**
 → **Matematik işlemlerini zihinden yapmasına** veya
 → **Tablet, bilgisayar kullanmasına izin verilmesi faydalı olabilir**.

4. Özel Yeteneklilerin Eğitimleri

- * **Özel yetenekli öğrencilerin**
 - **Normal gelişim gösteren arkadaşlarından farklı özellikleri olması**
 → Eğitsel ihtiyaçlarını da **farklılaştırmaktadır**.

- **Normal öğretim programında**
 - **Öğretim yöntemlerinde ve**
 - **Ortamlarında farklılaştırmalar** onlar için **gereklidir**.

- * Hatta bunların bazıları
 → Normal gelişim gösteren öğrenciler için bile **etkili olabilir**.

- Farklılaştırma** → **Farklı boyutlarda yapılabilir**.
 - **Kazanımlara aynı veya başka bir disiplinden eklemeler yapılması**
 - **Üst sınıflardan kazanımlar çekilmesi** → **İçeriği farklılaştırılabilir**.

- * Öğrencilerin bir etkinlikte
 - **U düzeniyle** veya **kümeler şeklinde** oturmalarını istemek
 → Etkinliğin ilerlemesini **tamamen etkileyebilecek bir farklılaştırmadır**.
 * Dersle ilgili **bir geziye gidilmesi** veya
 - **Derse bir konuk davet edilmesi** de → **Farklılaştırmalara** örnektir.

- * Öğrencilerin **yazılı teslim edecekleri ürünlerini**
 - Birer afiş veya **poster şeklinde** hazırlamaları da
 → **Çıktıları farklılaştırabilir**.

- * Özel yeteneklilerle **gerçekleştirilen eğitsel uygulamalar** yaygın olarak
 → 1) **Gruplama** 2) **Zenginleştirme** 3) **Hızlandırma başlıklarında toplanır**.

- * Ayrıca **mentorluk uygulaması** da
 → **Özel yeteneklilerin** eğitim stratejileri kapsamında **değerlendirilebilir**.

1. Gruplama

* Gruplama stratejisi özel yetenekli öğrencilere → Grup hâlinde eğitim verilmesiyle ilgilidir.
* Bu gruplar - <i>Tamamen özel yeteneklilerden oluşabileceği gibi</i> - <i>Farklı yetenek düzeyindeki öğrencilerden de oluşabilir.</i>
* Gruplama zamanı - <i>Bütün okul zamanını kapsayabileceği gibi</i> - <i>Sadece belli zamanlarda da yapılabilir.</i>
DAVİS ve RİMM (1998) * Gruplama türlerini 3(üç)e ayırmıştır: 1) Tam zamanlı homojen sınıflar 2) Tam zamanlı karma sınıflar ve 3) Yarı zamanlı ya da geçici gruplamalar
1) Tam zamanlı homojen sınıflar - <i>Ayrı bir tanılama süreci</i> - <i>Öğretim programı</i> - <i>Değerlendirmesi olan</i> → <i>Özel okullar örnek olabilir.</i>
2) Tam zamanlı karma sınıflar - Normal öğrencilerle birleştirilmiş → <i>Özel yetenekliler grubu</i> örnek olabilir.
3) Yarı zamanlı ya da geçici gruplamalar → <i>Destek eğitim odaları</i> örnek olabilir.
* Gruplama türlerinin - <i>Bazıları okul içinde</i> - <i>Bazıları okul sonrasında ve</i> - <i>Hatta okullar arasında uygulanabilir.</i>
* Öğretmenlerin sınıfta zaman zaman yararlanabileceği gruplama türlerine → Farklı yetenek gruplamaları örnek olarak verilebilir:
1) Sınıf içi benzer yetenek grupları: * Bu gruplama türü ile sınıfta ders etkinlikleri yürütülürken - Benzer yetenek profiline sahip öğrenciler → Aynı gruplara yerleştirilirler.
2) Sınıf içi karışık yetenek grupları: * Karışık yetenek grupları yaygın olarak kullanılan bir gruplama türüdür. * Öğrenciler yetenek düzeylerine bakılmaksızın - Öğretmenlerin tercihlerine göre veya - Öğrencilerin kendi isteklerine göre → Birkaç kişilik gruplara ayrılırlar.
=> Bu gruplamada farklı yetenek düzeyindeki öğrencilerin → Birbirlerinin eksik yanlarını gidermesi beklenir.

3) Sınıf içi çok düzeyli gruplar: * Çok düzeyli gruplama bir tür sınıf içi karışık yetenek grubudur. Öğretmenler * Öğrencileri belirli düzeylere ayırarak - Her bir gruba bir üst düzey - Birkaç tane ortalama ve - Bir de düşük performans gösteren öğrenci atarlar.

2) Zenginleştirme

* Özel yeteneklilerin eğitimlerinde zenginleştirme uygulamaları - <i>Öğretim programının kendisini</i> ve - <i>Eğitim olanaklarını çeşitlendirerek</i> → Eğitim öğretim sürecini normalin ötesine taşımaktır.
* Zenginleştirme türlerine - <i>İçerik transferi</i> - <i>Müfredat daraltma</i> - <i>Bağımsız çalışma</i> - <i>Öğrenme merkezleri</i> - <i>Saha gezileri ve</i> - <i>Okul sonrası programlar örnek olarak verilebilir.</i>
* Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış programlarda - En sık tercih edilen farklılaştırma stratejisi → Zenginleştirme dir.
* Öğretmenlerin sınıfta yararlanabilecekleri zenginleştirme türleri: - Yeni ders konularıyla → İçerik zenginleştirme - Yeni teknik ve yaklaşımlarla → Süreç zenginleştirme - Farklı türde çıktılarla → Ürün zenginleştirme yapılabilir.

3) Hızlandırma

* Hızlandırma bir eğitim programının çeşitli uyarlamalarla → Normal süresinden daha önce tamamlanmasıdır.
* Hızlandırma özel yetenekli bireylerin eğitiminde → Özellikle akademik anlamda oldukça etkilidir.
* Bu stratejinin - <i>okula erken başlama</i> - <i>sınıf atlama</i> - <i>üstten ders alma</i> - <i>sınavla ders geçme</i> gibi → Öğrencinin özelliğine göre seçilebilecek türleri vardır.
* Hızlandırma uygulanması için - Özel yetenekli öğrencinin hazır ve istekli olmasına dikkat edilmelidir.

* Öğretmenler sınıfta hızlandırmadan yararlanmak için → Öncelikle öğrencinin düzeyinden haberdar olmalıdır.
* Farklılaştırma yaparken → Birkaç stratejiyi birlikte kullanmak daha etkili olabilir.

Hızlandırma, zenginleştirme, gruplama yaparken Nelere Dikkat Etmeli?

1) Farklılaştırma → Planlı olmalı * Gelişigüzel etkinlik yığını → Olmamalı * Çok çeşitli etkinlik, yöntem, teknik kullanmak → En iyi farklılaştırma anlamına gelmez! - Uygulamalar bir plan dâhilinde → Ulaşılmak istenen kazanımlar ne ise onlara yönelik seçilmelidir.
2) Farklılaştırma yapılırken - Öğrencilerin düzeyi - İlgi ve yetenek alanları belirlenmelidir.
=> Öğrencilere zorluk düzeyi → Çok yüksek veya çok düşük görevler verilmemeli!
3) Farklı dersler → Ortak temalar altında ele alınmalı ve → Disiplinlerarası bağlantılar kurulmalıdır.
* Özel yetenekli öğrencilerle çalışırken temalardan yararlanılması → Çok farklı alanlar arasında ilişki kurmaya fırsat verir. - Değişim gibi bir tema → Sözel, sayısal ve hatta fiziksel alandaki pek çok derste ortak kullanılabilir.)
4) Öğrencilere çalışmalarını gerçek dinleyicilere sunma fırsatı verilmeli ve → Böylece öğrenciler motive edilmelidir.
* Farklılaştırma yapılırken hem öğretmenler hem de öğrenciler için → Normalde olanın ötesine gidilmesi söz konusudur.
* Öğrencilerin bu gibi çalışmalarda devamlılık göstermesi için - Çalışmalarının dönütler alması ve hedef kitleyle buluşması önemlidir.

4) Türkiye’de Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar
* Türkiye’de - Özel yeteneklilere eğitim veren kurumların çıkışı 1960’lardadır. - Türdeş sınıf denemesi şeklinde başlatılan çalışmalar → Kısa sürdü.
* 1990’lı yıllardan itibaren yeniden bu öğrencilere yönelik → Eğitim kurumları açılmaya başlanmıştır.
* Günümüzde özel yeteneklilere yönelik eğitim veren kurumlar a) Okullardaki programlar b) Okul sonrası programlar olarak ikiye ayrılabilir.
a) Okul boyutunda → Genel olarak lise düzeyinde eğitim verilmektedir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde ise → Özel yetenekliler için açılan destek eğitim odalarının sayıları artmaktadır.
b) Okul sonrası programlar - Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) - Üniversiteler bünyesinde yürütülen programlar ve - Bazı özel yetenek programlarıdır

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okullar

* Özel yeteneklilere eğitim veren kurumlara - okullar veya - okul bünyesindeki sınıflar olarak bakılabilir.
* Özel yetenekliler için açılan destek eğitim odalarında - Özel yetenek tanısı almış öğrenciler bazı derslerde eğitim alırlar.
=> Bu eğitimin - Gelişigüzel etkinliklerden oluşmaması - Öğrencilerin düzeyine ve ihtiyaçlarına uygun olması önemlidir.
* Bu sınıfların öğretmenleri - Özel yeteneklilerin özellikleri - Eğitimleri - Öğretimin farklılaştırılması → konusunda bilgi sahibi olmak → Öğrencilerin diğer öğretmenleriyle etkileşim hâlinde olmalıdır.
* Özel yeteneklilere özgü eğitim veren okullar söz konusu olduğunda → Akla ilk gelen fen liseleri olacaktır.
* Fen liselerinin açılmasında matematik ve fen bilimleri dallarında → Özel yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

- Öğrencilerin fen liselerine giriş koşulları - öğretmenlerin seçimi - farklılaştırılmış öğretim programıyla Fen liselerinin ilk hâli * Özel yeteneklilere eğitim veren tam zamanlı ve homojen → Yetenek gruplamasına harika bir örnektir.
--

* Günümüzde ise ölçütlerden kısmen uzaklaşmış olsa da -Fen liseleri → Hâlâ özel yeteneklilerin eğitiminde etkilidir.
* Sosyal bilimler liseleri ile güzel sanatlar ve spor liseleri de → Alana özgü ağırlıklı eğitim veren kurumlardır.
* Ancak özel yeteneklilere eğitim veren kurumlarda - Olması gereken özellikler açısından → Güçlü yönleri olduğu kadar, zayıf yönleri de bulunmaktadır.
Örneğin -Yetenek sınavlarının genel merkez sınavlarından sonra yapılması - Merkezi sınavlarda başarısız olan öğrencilerin → Spor liselerine yönelmesine ve →Eğitim niteliğinin azaltılmasına sebep olmaktadır.

* Konservatuvarlar ise - Alana özgü ve yoğun eğitim vermesi - Yetenek sınavları - Alan uzmanlarıyla çalışması açılarından → Özel yeteneklilere eğitim veren okullar anlamında iyi örneklerdendir.
--

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okul Sonrası Programlar
* Özel yetenekli öğrenciler kendi okullarına devam ederken -Okul sonrası saatlerde → Yeteneklerine uygun programlara katılabilirler.

* Türkiye’de 1992 yılında üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde - Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesine bağlı olarak → BİLSEM (Bilim ve Sanat Merkezleri) kurulmuştur.

BİLSEM modeli → Okul sonrası uygulamalara iyi bir örnektir.

BİLSEM Modeli * Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki - Özel yetenekli öğrencileri - Normal eğitim programlarından arta kalan zamanlarda eğiterek - Potansiyellerini geliştirmek amacıyla geliştirilmiştir.

BİLSEM’e katılmaya hak kazanan öğrenciler * Kendi okullarına devam ederken Hafta içi → Okul sonrası saatlerde veya hafta sonu bu programa katılırlar.

BİLSEM’lerde öğrenciler Yetenek alanlarına (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) göre - Gruplara ayırmakta ve - Ağırlıklı proje odaklı çalışmalar yapmaktadırlar.

BİLSEM’deki ilgili öğretmen - Kişiliği - Tecrübesi - Vizyonu - İstekliliği →Oradaki eğitim çıtasını çok yukarılara çıkarabilirken →Bu durumun öğretmen üzerinde kalması ise bir sınırlılıktır.
--

* Üniversite tabanlı programlar → Okul sonrası uygulamalara örnektir. - Anadolu - Hacettepe - Ege - İnönü - Karabük ve - Bülent Ecevit üniversitelerinde ⇒ Bu alanda uygulama ve araştırma merkezleri kurulmuştur.
--

* Bunların ilk ve en aktif olanı → ÜYEP’ tir.

ÜYEP (Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) * Bu merkez 2007’de Anadolu Üniversitesi bünyesinde → Bir birim olarak hizmete başlamış → 2014’de merkez hâlini almıştır.

ÜYEP’in genel amacı - Zekâ, yaratıcılık ve özel yetenek alanlarında → Bilimsel araştırmalar yürütmek - Zekâ ölçümleri yoluyla özel yetenekli öğrencileri tanılamak ve - Öğrencilerin entelektüel potansiyellerini → En üst düzeye taşımalarına yardımcı olacak → Farklaştırılmış eğitim ve rehberlik hizmetleri sunmaktır.
--

ÜYEP’te - Bireysel tanılama - Aile danışmanlığı - Öğrenci danışmanlığı gibi hizmetler olmakla birlikte ⇒ Matematik ve fen alanlarında → Özel yetenekli öğrencilerle bir grup eğitimi yapılmaktadır.

* Merkez bünyesinde yer alan program - kendine özgü tanılama - müfredat - öğretim - değerlendirme - program ve öğretmen eğitimi → Modellerinden oluşan kapsamlı bir eğitim programıdır.
* Tanılama alana özgüdür ve - Matematik ve fen alanında eğitim veren programda → İçerikle uyumludur.

* Her sene 5. sınıf öğrencilerinden -Programın sınavına giriş programa girmeye hak kazananlar → Ortaokul boyunca okul sonrası şekilde derslere katılırlar.
* Dersler hazırlanırken - Bilgi - Analitik yetenek - Yaratıcı yetenek ve - Pratik yetenek kazanımları derlenir.

* Gerekli durumlarda sınıf düzeyindeki kazanımların bazıları azaltılarak → Üst sınıftan yeni kazanımlar eklenir.
--

* Bunlara - Analitik yetenek - Yaratıcı yetenek ve - Pratik yetenek kazanımları da eklendiğinde → Yeni bir öğretim materyalinin zemini oluşur.

* Bu kazanımlar doğrultusunda - Hızlandırma ve zenginleştirme stratejilerinin → Birlikte kullanılmasıyla dersler işlenir.
--

* Ünitelerin girişlerinde konuk öğretim üyelerinin - Derslere davet edilmesiyle → Öğrencilerin dikkati çekilir.

* Dersleri özel yeteneklilerin eğitimi konusunda - Eğitimler almış ve alanında uzman öğretmenler yürütmektedir.
--

Değerlendirme bileşeninde ise → Birkaç boyut vardır. * İlk olarak programdaki öğrenciler her dönem değerlendirilir.

* Öğrencilerin de dersleri ve programı değerlendikleri formlar → Değerlendirme amaçlı kullanılır.
* Ek olarak ailelerden de aile eğitimleri ve programla ilgili görüşleri alınır.

5. Özel Yeteneklilerin Öğretmenleri
* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri de özel yetenekli olmalı mıdır?
DAĞLIOĞLU’na göre özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri - Etkili sınıf ortamı oluşturmali - Nitelikli sorular sorma ve yüksek düzey düşünme seviyesini artırmalı - Yaratıcılığı cesaretlendirmelidir.

Bu Temel Üzerine Bu Öğretmenlerde Beklenen Özellikler Neler Olmalıdır?
1) Öğrencinin görevlerini onun düzeyine ve hızına uygun vermemelidir.
2) Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara ağırlık vermemelidir.
3) Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, malzeme ve araç-gereç kullanmalıdır.
4) Tartışma, proje ve drama çalışmalarına önem verilmelidir.
5) Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapılmalıdır.
6) Grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem verilmelidir.
7) Öğrencileri zaman zaman liderliklerini geliştirmeye teşvik etmelidir.
8) Başarılarını çocuğun kendi performansı içerisinde değerlendirmelidir.
9) Öğrencinin akademik ve sosyal-duygusal gelişimiyle ilgili - Anne ve babalarla sürekli iş birliği içerisinde olmalıdır.
10) Akademik konuların dışında sanat ve spor gibi alanlardaki → Bilgi ve becerilerinin de gelişmesini desteklemelidir.
11) Çocuğun başarılarını mutlaka ödüllendirmelidir.

CLARK öğrencilerin yaratıcılığını teşvik eden öğretmenlerde → Bazı özelliklerin görüldüğü de belirtilmiştir: * Öğretmenler başta kendileri yaratıcı bir kişi modeli oluştururlar. - Öğrencilerinin yaratıcı davranışlarını pekiştirmeyi atlamazlar. - Yaratıcı davranışlar için sınıf atmosferini de hazırlarlar. - Öğrencilerin bağımsız çalışmaları için onlara cesaret verirler.
--

* Özel yeteneklilerin öğretmenleri için -Pek çok uzman öğrencilerde → Yaratıcılığın geliştirilmesini desteklemelerinin önemini vurgular: (Ataman - Clark - Cropley ve Urban, Koshy, Tuğrul ...)

* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri için * Beklenen özelliklerden biri de → Alan uzmanlığıdır.
--

* Öğretmenlerin de özel yetenekli olmasına gerek yoktur! → Her şeyi bilmeleri mümkün değildir!

* Ancak bu çocuklarla çalışacak kişilerin farklaştırma yapması için → Alanına hâkim olması → Düzeyine göre içeriğin derinlerine gidebilmesi gereklidir.

* Hem branşındaki hem de özel yetenekliler alanındaki → Güncel gelişmeleri takip etmelidir.

* Bu öğretmenlerin öğretimde farklaştırma yapabilmeleri için → Özel yeteneklilerin eğitiminde etkili öğretim tekniklerini bilmeli → Bunları öğrenmek için istekli ve araştırmacı olmalıdır.

* Özel yetenekli çocukların **akranlarından farklı özellikleri** olmakla birlikte
- **Kendi içlerinde de bireyselleşen öğrenme özellikleri** olabilir.
→ Bu nedenle öğretmenlerinin
- *Farklılıklara karşı esnek*
- *Eleştiriye açık*
- *Çok soru sorulmasına karşı toleransı*
- *Yüksek mizaçta olmaları da*
→ Onlarla çalışırken **önemli avantaj** oluşturacaktır.

* Günümüz çocuklarının **teknoloji içinde büyüdüğü** düşünülürse
- Bu öğretmenlerin **teknolojik gelişmelere ilgisi**
→ *Farklılaştırma yapmalarına* ve
→ *Öğrencilerle etkili iletişim kurmalarına olumlu katkı sağlayabilir.*

Türkiye’de Özel Yeteneklilerle Çalışan Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

* Özel yetenekli öğrencilerin **öğretmenlerinin yetiştirme süreci**
→ **Lisans** ve **lisansüstü eğitimle**
→ **Meslek hayatı içerisinde alınan eğitimler şeklinde olabilir.**

* **2015-2016 öğretim yılı** itibarıyla → “**Özel Eğitim Öğretmenliği**” olarak
→ Tek bir lisans programı şeklinde **ÖSYM kılavuzunda** yer almaktadır.

* Özel eğitim öğretmen adayları
- **Zorunlu derslerinin yanında**
→ **Özel yeteneklilerin eğitimiyle ilgili seçmeli dersleri** alabilirler.
* **Lisansüstü eğitim** → Bu alandaki öğretmenler için **çok daha uygundur.**

* **Hâlihazırda özel yeteneklilere eğitim veren kurumlardaki öğretmenler için**
- *Fen liseleri*
- *Sosyal bilimler liseleri*
- *Güzel sanatlar ve*
- *Spor liseleri için en az 3(üç) yıl öğretmenlik yapmış olmalıdır.*
=> *Yönetmelik doğrultusunda*
→ *Mevcut öğretmenler arasından sınavla seçim yapılmaktadır.*

Müzik ve Bale Ortaokulunda ve **Müzik ve Sahne Sanatları Lisesine** ise
- **Sınıf öğretmenleri** → **Branşlarına göre**
- **Alan öğretmenleri** ise
→ “**Yükseköğretim Personel Kanunu**” hükümleri esas alınarak
- İlgili **alan, bölüm ve dal eğitimini**
→ **Konservatuvarlarda** almış olmalarına göre görevlendirilir.

İhtiyaç durumunda
→ Sınıf öğretmenlerine ve alan öğretmenlerine **hizmet içi eğitimler** uygulanır.

Okul sonrası programlardan BİLSEM’lerde
* Derse girecek öğretmenlerin seçiminde
→ En az **3(üç) yıl öğretmenlik** yapma **ön koşulu** aranır.
* Ardından **başvuru yapanlar çeşitli kriterlere göre** sıralanır ve
→ “**Bölge Sözlü Komisyonları**” tarafından **sözlü sınava** alınır.
→ Yapılan değerlendirmeler sonucunda **BİLSEM’lere atanırlar.**

Üniversite tabanlı bir program olan ÜYEP’te ise
* **Lisansüstü eğitimini özel yeteneklilerin eğitimi alanında tamamlamış** veya
→ Bu alanda **lisansüstü dersler almış öğretmenler dersleri yürütmektedir.**
* **Bu dersler** hem **kuramsal** hem de **uygulamaya yönelik** derslerdir.

* Üniversite bünyesinde çalışan **öğretim elemanları**
- **Alana özgü dikkat çekmek ve öğrencilerde merak uyandırmak amacıyla**
→ Derslere **zaman zaman konuk** olmaktadır.

Özetle özel yeteneklilerle çalışacak öğretmenlerin yetişmesinde
- **Lisans** ve **lisansüstü düzeydeki dersler** ve
- **Hizmet içi eğitimler** → **Faydalı** olmaktadır.

Öğretmenlerin öğrenme süreci devamlıdır.
- Bu nedenle **özel yetenekli öğrencilerle çalışacak bir öğretmen**
- Öğrenci rolüne bürünerek
→ *Kendi branşındaki ve*
→ *Özel yeteneklilerin eğitimi alanındaki gelişmeleri*
→ *Var olan bilgilerine eklemelidir.*

* Bunun için **kendi alanlarındaki**
- *Sertifika programları*
- *Çalıştaylar ve*
- *İlgili kongreler faydalı olabilir.*

Öğretmenlerin birbirleriyle ve üniversitelerdeki alan uzmanlarıyla
→ **İş birliği içinde olmaları da önemlidir.**

DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI →

MODÜL 3 (DEĞERLENDİRME NOTLARI)

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

REHBERLİK

RPD	Rehberlik ve Psikolojik Danışma
KME	Konu Merkezli Eğitim
ÖKH	Öğrenci Kişilik Hizmetleri

1. DEĞİŞEN EĞİTİM ANLAYIŞI

TARİHTE EĞİTİM	- Konunun öğretimi esastır. (Biraz da fiziksel cezaya + ezbere dayalıdır) - Hep öğretim ağırlıklıdır. - Öğrenci özellik ve yeterliklerinin bir önemi yoktur!
SÜREÇTE Eğitim	- KME (Konu Merkezli Eğitim) vardır. - RPD hizmetleri sonraları oluştu.

EĞİTİM	"Bireyde toplumca istenen davranışları geliştirme sürecidir. " * Bu davranış değişiklikleri Rastlantılarla ve kendiliğinden veya Planlı ve kastlıdır.
OKUL	* Birlikte ya da birbirinden öğrenmek için → Bir araya gelen insan topluluğu
ÖĞRENME	Bireysel bir süreç olduğu kadar sosyal bir süreçtir.

KONU MERKEZLİ EĞİTİM

→ **Eğitim sistemlerine eleştiri: öğretime ağırlık vermesi ve eğitimi ihmal**
Sosyal duygusal veya kariyer gelişimi önemsiz! (Konunun öğretilmesi esastır)

JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712-1778)

- * "**Eğitim Üzerine**" adlı eserinde
- Bir çocuğun doğumdan ergenliğe yaşam öyküsünü anlatır.
- "Fizyolojik ve psikolojik **tabiatını tanımalı eğitim ona uygun biçime getirmeli**"
- "**Konu merkezli eğitim anlayışı yerine** → **Öğrenci merkezli eğitim anlayışı**"
- "**Öğretmenler, önce çocuğu tanımakla işe başlayın!**" der.

HÜMANİZM

- * **İnsan merkeze alır** → Eğitimi etkileyen bir **düşünce akımıdır.**
- * **Hümanist yaklaşımın eğitime katkıları:**
- **Herkese eğitim anlayışı** - Eğitimde **fırsat eşitliği**
- Eğitimin **yaygınlaştırılması** - Eğitimde **evrensel değerlerin öğretilmesi...**

GÜNÜMÜZ EĞİTİM ANLAYIŞI

- * **Hümanizma ilkeleri içselleştirmiştir.** (Anayasalarda eğitim bir **temel hak**tır.)
- * Hiçbir çocuk **geride bırakılmamalıdır.**
- * **Eğitimde bireysel farklılıklara** saygı ve daha ötesi **geliştirilmeli...**

OKUL ÖRGÜTÜ

- * **Okul**, çeşitli görevleri yapan **kişileri** barındırır.
Öğretmen, yönetici ve diğer hizmetleri sunanlar ...
(Okul örgütünde **öğretim hizmetini** yapan bireyler).

ÖĞRETMENLER (Öğretim)

- * Okuldaki **Birinci grup** okul örgüt yapısı → **Öğretim kadrosudur.**
- * **Öğretmenlerin Eğitimi** → Tarihsel süreç içerisinde gelişmiştir:
Bugün **lisans** ve **yüksek lisans** mezunları **öğretmen** olabiliyor. (+Usta öğretici)

YÖNETİM HİZMETLERİ

- * Okuldaki **İkinci grup** okul örgüt yapısı → **Yönetim hizmetleridir.**
- * Okuldaki **öğretim** ve **öğrenci kişilik** hizmetlerini yaparlar. (**Kolaylaştırma ...**)
- * **Bu grupta Okul yöneticileri, memurlar ve denetçiler** vardır.

ÖKH (Öğrenci Kişilik Hizmetleri)

- * Okuldaki **Üçüncü grup** okul örgüt yapısı → **ÖKH**
- * Öğretim ve yönetim hizmetlerinin **dışındaki öğrenciye dönük tüm hizmetler**
- * **Öğretmenlerce ele alınamayan ikinci sıraya atılan ihtiyaçlar...**

Konu Merkezli Eğitim	Günümüzde Öğrenci Merkezli Eğitim
* Öğretime ağırlık verir * Eğitim ihmal edilir. * Konu öğretimi esastır.	Eğitimden beklentiler arttı. Sosyo-duygusal, akademik ve kariyer gelişimi Önemli görülmeyen öğrenci ihtiyaçları → Önemli görülmeye başlanmıştır.

REHBERLİK VE EĞİTİM

- * **Eğitim rastgele oluşan** bir faaliyet **değildir!** (**Amacı vardır** - **Planlıdır**)

EĞİTİM SÜRECİ

* **Eğitim sürecinde üç ana alan:**
(PDR ile Eğitim ilişkisi)

- 1) **Öğretim**
- 2) **Yönetim**
- 3) **Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH)**

(1) **ÖĞRETİM** → Okul **örgütünün en geniş boyutudur.**
Akademik öğrenme ile ilgili tüm bilgi ve **beceriler kazandırılır.**
Öğretmen en sorumlu personeldir.

(2) **YÖNETİM**
Liderliğin alınması ve **yetki** ve **sorumlulukların** kullanılmasıdır.
Yönetimin Hedefi → **Yönlendirmelerdir.**
Görevlerde **iş birliği** ve **Kaynakların akıllı kullanımı** hedeflenir.

(3) **ÖKH** → Eğitimde **öğretim** ve **yönetim dışındaki yardım hizmetleridir**

- 1) **Sağlık**
- 2) **Sosyal Yardım Hizmetleri**
- 3) **RPD Hizmetleri**
- 4) **Özel Eğitim ve Özel Yetiştirme H.**
- 5) **Sosyal-Kültürel Hizmetler**

ÖKH (ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ)

1) **SAĞLIK HİZMETLERİ:** PDF'de Sadece başlık verilmiş.

2) **SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ**

* Öğrencilerin **ihtiyaçlarının temini** sağlar. (**Ekonomik, barınma, kredi ...**)

3) **ÖZEL EĞİTİM VE ÖZEL YETİŞTİRME HİZMETLERİ:**

* **Özel eğitim** ihtiyacı olanların **eğitim** ve **sosyal ihtiyaçlarını karşılar.**

4) **SOSYAL-KÜLTÜREL HİZMETLER:**

* Öğrencilere **kendilerini sunabilecekleri ortamlar** sunar.
Eğitsel kollar ve **Serbest zaman eğitimi verme gibi...**

5) **REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ:**

Rehberlik → **Sistemati** ve **profesyonel bir yardım** sürecidir.

- * Bireyin kendini **anlaması** * Çevredeki olanakları **tanınması** ve
- * Doğru kararlar vererek özünü **gerçekleştirebilmesi** için yapılır.
- * Okuldaki **rehberlik hizmetlerinin neler olduğunun yazılı belgeleri:**
1) **Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı** 2) **Sınıf rehberlik programı**

REHBERLİĞİN EĞİTİM İÇİNDEKİ YERİ

* **Rehberlik hizmetleri öğretmenin** eğitim-öğretim çalışmalarına **yardımcıdır.**
(**Destekleme / kolaylaştırma / Daha etkili hale getirme**)

Sınıf Rehberlik Programı (Okul RPD Programı kapsamında geliştirilir.)

Akademik, kariyer ve sosyo duygusal gelişim **alanlarını kapsar.**

Rehberliğin Ortaya Çıkmasını Gerekli Kılan Koşullar

- * RPD hizmetlerinin varlığı öğretmenin **yetersizliği** ile ilgili **değildir!**
- * **Öğretim hizmetlerinin etkinliğini artırmak** için **gerek duyuldu.**

Rehberlik hizmetlerini gerekli kılan faktörler:

Ekonomik, sosyal, psikolojik, felsefi etkenler olarak gruplanabilir.

Eğitim Sürecinde Rehberlik Hizmetlerine Olan İhtiyaç Listesi:

1. **Meslek seçiminin zorlaşması**
2. **Bireysel farkların** eğitimde dikkate alınma **zorunluluğu**
3. **İlerlemeci eğitim** anlayışının **benimsenmesi**
4. **Demokratik** toplumlarda bireylere tanınan **seçme özgürlüğü**
5. **Demokratik** yaşamın **karar verme gücüne** sahip bireyler **gerektilmesi**
6. Eğitimde bireyin **duygusal yönlerine** verilen **önemin** giderek **artması**
7. **Psikometride gelişmeler**
8. **Akıl sağlığına** verilen önemin **artması**

2. REHBERLİĞİN TARİHİ, İLKELERİ VE İŞLEVLERİ

RPD ilkelerini **Eflatun, Sokrat ve Aristo**'da bulsak da bugünkü anlayışa **uzaktır**

Okul Danışmanlığı

- * Bir **meslek** olarak **ilk** olarak **1800** 'lerin sonlarında
- **Sanayi Devrimi** ile ortaya çıkan "**Mesleki Rehberlik Hareketi**"dir.

Meslek Bürosu → 1907’de ABD’de Boston’da kuruldu.
Amaç: - İş arayan gençlere **mesleki yardım**
 - Öğretmenleri **mesleki rehberlik** alanında yetiştirmek
JESSE DAVIS tarafından gerçekleştirilmiştir.
DAVIS okul rehberlik programı geliştirmiş ve uygulamıştır.

Günümüzde Rehberlik

Rehberlik çalışmaları başlangıçtan günümüze

- * 1900-1920 yılları → “**Meslek seçimi ve işe yerleştirme**” ağırlıklı
- 1930-1960 yılları → “**Okula uyum**” ağırlıklı
- 1960’dan günümüze → “**Kişisel gelişim**” ağırlıklı olarak yürütülmüştür.

REHBERLİK YAKLAŞIM VE MODELLERİ

1) F. Parsons Modeli: Kişilere **mesleki rehberlik** etmektedir.

2) Özellik Faktör Modeli (Klinik Model):

- Öğrencilerin **ayrıntılı incelenmesini tanınmasını** gerektirir.,

3) Rehberliği Eğitim Süreci ile Karşılaştıran Model:

- Rehberliği **eğitim sürecinde** öğretilecek bir konu olarak görür.
- Rehberlik için eğitim programına **ders saati ayrılmasına katkı sağladı.**

4) Rehberliği Karar Verme Sürecine Yardım Olarak Gören Rehberlik Mod.:

- Rehberlik kişilerin **karar aşamasında** yararlanacağı bir hizmettir.
- (Ancak bu **rehberliğin süreklilik ilkesi ile çelişmektedir.**)

5) Gelişimsel/Kapsamlı Rehberlik Modeli:

- Bu en **güncel yaklaşım.** (Günümüzde daha kullanışlı bir modeldir.)
- Gelişim **süreklidir** (Rehberlik de bu süreci destekler)

KISACASI REHBERLİK FAALİYETLERİ:

- * 1900 - 1920 : **Meslek seçimi ve işe yerleştirme**
- * 1930 - 1960 : **Okula uyum**
- * 1960’dan günümüze: **Kişisel gelişim ağırlıklı** olarak yürütülmektedir.

TÜRKİYE DE REHBERLİĞİN GELİŞİMİ

1951-1956 : Hareketli yıllardır.

1952-1953 Uzmanlar: Türkiye’ye **uzman getirme** ve yurt dışına **uzman gönderme**

1953-1954: Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümlerinde İlk defa “Rehberlik” ve “rehberlik teknikleri” dersleri programlara kondu.

1955: Ankara Demirlibahçe İlkokulunda “Psikolojik Servis Merkezi” açıldı.

1953 Test ve Araştırma Bürosu: Öğrencilerin **yetenek ve ilgilerine** göre
 * Test geliştirmek, uyarlamak ve bunları **uygulama amacı** ile kurulmuştur.

1960: Kalkınma Planlarında ve Millî Eğitim Şuralarında
 * **Rehberlik** konusu **ele alınmış** ve neler yapılabileceğinin tartışılmış.

Rehberlik → MEB Şuralarında gündeme geldikten sonra kararlar alındı:
9. sınıf yöneltme sınıfı oldu ve **9. MEB Şura’da Rehberlik dersi zorunlu** oldu.

Bugün Türkiye’de rehberlik hizmetleri

İllerde → RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezleri)

Okullarda → Rehberlik Servisleri şeklinde örgütlenmiştir.

REHBERLİĞİN ANLAMI, AMACI VE İLKELERİ

Rehberlik: Uzman kişilerce bireye yapılan **psikolojik yardımlardır.**

Rehberlik Tanımlarının Ortak Yanları

M. KEPÇEOĞLU :

→ **Rehberliğin** anlamında **temel** olabilecek **genellemeleri** sundu:

1) Rehberlik bir süreçtir: (Süreç herhangi bir zaman dilimi ile ilişkili **değildir**)

* Rehberlik **bir anda olup biten bir iş değildir!**

2) Rehberlik bireye yardım etme işidir: Rehberlik **psikolojik** bir yardımdır.

* **Yol gösterme, öğüt verme, adına karar verme** gibi bir **yardım değildir!**
 (Bu süreçte her iki tarafın **gönüllülüğü** esastır.)

3) Rehberlik yardımı bireye dönüktür: (Merkezinde **birey** vardır.)

* Her öğrenci geliştirilebilecek **kapasiteye** sahiptir. (**Ortalama değildir!**)

4) Rehberlik bilimsel ve profesyonel bir yardımdır:

* **Rehberlik Yardımı :** Belirli bir **plan, program** ve **sistem** içinde sunulabilir.

* Rehberliğin **esası** bireyin **kendini gerçekleştirmesine yardım** etmektir.

REHBERLİĞİN AMACI

Rehberliğin amacı: Bireyin **kendini gerçekleştirmesine yardım** etmektir.

Kendini gerçekleştirme: Psikolojik sağlığı yerinde olan insan özellikleridir.

REHBERLİĞİN İLKELERİ (9 İLKE)

Rehberlik ilkeler →RPD alan çalışanlarının **görüşlerini temsil eder.**

İlke 1: Rehberliğin temelinde

İnsan hak ve sorumluluklarıyla ilgili demokratik ve insancıl bir anlayış vardır.

İlke 2: Rehberlik uygulamalarında

Öğrenci ile yakından ilgili olan herkes **anlayış ve iş birliği** içinde **çalışmalı.**

İlke 3: Rehberlik anlayışı

Her türlü çalışması ile öğrenciyi **merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür.**

İlke 4: Rehberlik yardımının esası

Öğrencilerin kendi **kişiliklerini** daha iyi **anlamalarını** sağlamak.

Problemlerine **çözüm yolları** bulmada **kendilerine yetmesini** sağlamak.

İlke 5: Rehberlik öğrencilere yardım etmelidir.

(**Bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal olan bütün kapasitelerini**

Kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda en uygun bir düzeyde geliştirmesi için)

İlke 6: Rehberlik yardımında öğrencileri türlü yönleriyle tanımak gerekir.

İlke 7: Rehberlik uygulamaları

Her okulun **amaç ve ihtiyaçlarına** uygun olan alanlarda **yoğunlaştırılmalıdır.**

İlke 8: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde gizlilik esastır:

RPD hizmetlerinde **mahremiyete** saygı duyulmalı (sırlarını saklayabileli)

İlke 9: Rehberlik hizmetleri

Planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve **profesyonel** bir düzeyde olmalı.

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE YANLIŞ ANLAYIŞLAR

1. RPD yardımı bireye tek yönlü doğrudan doğruya yapılan bir yardım **değildir!**

2. RPD temelinde bireye acımak, onu kayırmak kanat germek yoktur!

3. RPD bireyin sadece duygusal yanı ile ilgilenmez!

4. RPD’de kullanılan bütün yöntem ve teknikler amaç değil! Sadece araçtır.

5. RPD yardımı akademik bir öğrenme konusu ya da ders değildir!

6. Rehberlik bir disiplin görevi değildir! Rehberlik yargılamaz ve ceza vermez!

7. RPD her türlü problemi hemen çözecek sihirlî bir güce sahip **değildir!**

REHBERLİK HİZMETLERİ / İŞLEVLERİ

Psikolojik Danışma Hizmetleri rehberliğin özünü oluşturur. (Merkezdedir)

* Bireyle yüz yüze kurulan **psikolojik yardım ilişkisi**dir.

* Bireyin **karar verme** ve **problem çözme - Gelişim** ve **uyumuna yardım etme**

Oryantasyon Hizmetleri öğrencilerin okula ve yakın çevresine **uyumudur.**

Eğitim hizmetlerinden **en etkili bir şekilde yararlanmalarını amaçlar.**

Oryantasyon hizmetlerinde şu çalışmalara yer verilebilir:

1) Okulun tanıtılması ve kısa tarihi	4) Programlar
2) Okulun bina ve olanakları	5) Program dışı etkinlikler
3) Çevre	6) Rehberlik servisi, kurallar vb.

Bireyi Tanıma

* **Rehberlik →** Bireyin **kendini** ve **çevredeki olanakları tanımasıyla** başlar.

Bilgi Toplama ve Yayma

* **Bilgi toplama eğitsel** ve **mesleki tercihlerinde yardım etmeye yöneliktir.**

Yöneltilme ve Yerleştirme

Yerleştirme çalışmaları → Okul içi veya **okul dışı** olarak sınıflanabilir.

Yerleştirmeler → Eğitsel, mesleki ve **sosyal** olmak üzere üç gruba ayrılır.

Eğitsel yerleştirmeler → Eğitim programı, ders, kurs ve başka bir okul ...

Mesleki yerleştirmeler → Öğrencilerin bir iş veya mesleğe yerleştirilmesi

Sosyal yerleştirmeler → Kültürel, sosyal veya eğitsel kol yerleştirmeleri ...

İzleme → Yerleştirme ve yöneltilme çalışmalarının **amacına** ulaşip ulaşmadığı

veya öğrencilere **kazandırdıkları** konusunda yapılan **çalışmalardır.**

* **Mezun olan öğrencilerin ya da bir alanı tercih eden öğrencinin izlenmesi**

Müşavirlik (Diğer hizmetlerden farklıdır → **Dolaylı yollardan yapılan hizmet**)

Bu hizmetler öğrencilere **değil → Okuldaki diğer personele** yöneliktir.

Araştırma ve Değerlendirme (Gerçekçi ve **etkili** olma çabasıdır.)

* RPD hizmetlerinin **sürekli geliştirilerek iyileştirilmeleri** gerekir.

Çevre ve Veli ile İlişkiler (Çevrenin ve **velilerin iş birliği**)

3. OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

PDR (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri)

Okul **PDR** hizmetlerinin **nasıl örgütleneceği** konusunda çeşitli **modeller:**

1. Hizmetler Modeli: (1920’li yıllarda ortaya çıktı.)

* Psikolojik danışmanların **etkinlikleri altı** kategoride **ele alınmıştır:**

1) Oryantasyon	3) Bilgi verme	5) Yerleştirme
2) Bireyi tanıma	4) Psikolojik danışma	6) İzleme

2. Süreç Modeli: (1920’li yıllarda ortaya çıktı.)

* Psikolojik danışma hizmetinin → **Klinik** ve **trapötik** yönü vurgulanmıştır.

* **P. danışmanlar danışma, müşavirlik** ve **koordinasyon** görevi üstlenir.

3. Görevler Modeli: Psikolojik danışmanların **görevleri** basitçe **listelenmiştir.**

* Bu görevler fazla sayıdadır: (danışmanların **rollerinde belirsizliktir**)

Son görevi →“Zaman zaman kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir.”

Bu **üç model** de programdan ziyade **psikolojik danışmanın pozisyonu** verilir.

Rehberlik hizmetleri eğitim sürecinin **ana parçası** olmaktan çok

=> Eğitim faaliyetlerini **destekleyen bir hizmet** alanı olarak görülmüştür.

4. Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli:

1960'lı yıllarda ortaya çıktı. (Geleneksel Modellere bir tepkidir.)
(GM → PDR'yi Meslek ya da program seçimi ve krize müdahale ile sınırlar.)

Bu model kurumsal temelini → Gelişimsel rehberlik yaklaşımından almıştır.
Rehberlik hiz. öğrencilerin gelişim dönemlerindeki ihtiyaçlarını karşılamalı.

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programının Süreçsel Öğeleri:

1) Bireysel planlama: (Öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerine ek)
Psikolojik danışman → Öğrenimlerini planlama ve yönetmelerine yardımcıdır.
(Bireyi tanıma, bilgi verme, yerleştirme ve izleme stratejileri kullanılır.)

2) Müdahale hizmetleri:
Öğrencilerin acil sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler sunulur.
(Psikolojik danışma, müşavirlik, sadece bilgi vermeyi gerektiren sorunlar)

3) Sistem desteği: (Yönetimsel ve eğitsel etkinliklerden oluşur.)
PDR programının oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesini sağlama...
- Profesyonel gelişimi - Personel ve çevreyle ilişkileri
- Öğretmenlere müşavirlik danışma kurulları - Topluma ulaşma
- Program yönetimi ve yürütülmesi - Araştırma-geliştirme
etkinliklerini içerir.

4) Rehberlik müfredatı:
Amacı her düzeyden öğrencilere, normal büyüme ve gelişim bilgisi sağlamak
Yaşam becerilerini kazanma ve kullanmalarına yardımcı olmak
Rehberlik müfredatının düzenlenmesi ve yürütülmesinden
=> Okul psikolojik danışmanları sorumludur.

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı

ÖRGM (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü)
RHYK (Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

RPD Hizmetleri Programı: RPD hizmetlerinin bütünüdür.
* Planlı, programlı, sistemli, örgütlü ve profesyonel düzeyde yürütülür.
* ÖRGM tarafından hazırlanır ve örnek etkinlikler yayınlanır.

RHYK Kimlerden Oluşur? (Okul RPD Hizmetleri Program Hazırlama Görevi)
1) Müdür (veya görevlendireceği yardımcısı)
2) Psikolojik danışman (okul RPD programını yürüten kişidir.)
3) Her sınıf düzeyinden birer sınıf rehber öğretmeni
4)Ödül ve disiplin kurulu temsilcisi,
5) Okul aile birliği başkanı 6) Öğrenci temsilcisi

Not: Eğer okulda psikolojik danışman yoksa
→ RAM'dan müşavirlik hizmeti alınarak RHYK tarafından hazırlanır.

Okul Psikososyal Destek Ekipleri

Okul Psikososyal Destek Ekipleri: (MEB rehberlik hizmetleri kapsamında)
Travmatik ve zorlu olaylar karşısında hizmetler yürütür.
(Psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetleri)

Kimlerden Oluşur?
* Başkan => Okul müdürü veya (onun görevlendirdiği bir müdür yardımcısı)
→ Rehber öğretmenler/psikolojik danışmanlar (Varsa)
→ En az bir sınıf rehber öğretmeni
(Her sınıf düzeyinden Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu üyesi)

Ne Zaman Toplanır?

Yılda 3 (üç) kez toplanır: Dönem başarıları ve İkinci dönemin sonu
=> İhtiyaç duyulan hâllerde de toplanır.

Bildirim Yükümlülüğü

* Tehdit, şantaj, cinsel istismar, suça veya uyuşturucu teşvik durumu varsa
Tüm okul personelinin bildirim yükümlülüğü vardır. (Gizlilik ilkesine uyar)

İhmal ve istismar vakası şüphesinde başvurulacak yerler?

- 1) İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliği
- 2) Emniyet Genel Müdürlüğü 155 İhbar Hattı
- 3) İl/İlçe Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüğü
- 4) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 183 İhbar Hattı

OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

Ülkemizde okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri
=> Kapsamlı RPD Programları Modeli temelinde planlanmaktadır.

* Okul RPD Programı
→ Tüm RPD hizmetlerini düzenleyen genel bir rehberlik programı ya da
→ Bir çerçeve programdır.

KAPSAMLI RPD PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ

* Öğrencilerin sosyal, duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin
→ Bir bütün olarak desteklenmesini esas alır.

1) Sonuç temellidir.

* Tüm öğrencilerin gerekli olan yeterlikleri kazanmaları için tasarlanır.

2) Standart temellidir:

* Tüm öğrencilerden beklenen beceri, yeterlik ve davranışları içerir.

3) Veri tabanlıdır:

* Öğrenci, öğretmen, veli ve okul yöneticilerinden veri toplanmasına dayanır.

4) Gelişimseldir ve kapsamlıdır:

* Program öğrencilerin yeterliklere ulaşmalarını sağlamada
→ Düzenli, planlı ve sistematik olarak oluşturulmuştur.
* RPD programları → Etkinlik ve hizmetleri içeren kapsamlı bir programdır.
- Bireyi tanıma, bilgi verme, müşavirlik, psikolojik danışma
- Sevk etme, yerleştirme ve izleme gibi Etkinlik ve hizmetleri içerir.

5) Takım çalışmasını gerektirir:

* Programın merkezini Okul rehber öğretmen/psikolojik danışmanı oluşturur.
- Öğrenciyle yakından ilişkilidir.
- Okul personeli, ebeveynler ve toplum üyeleri iş birliğine dayalı bir ilişki

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Hazırlanma Süreci

Okullarda RPD hizmetleri önceden hazırlanmış bir programa dayalıdır.

* Bu program esas olarak 3 hedef doğrultusunda hazırlanır:

- 1) Genel hedef
- 2) Yerel hedef
- 3) Özel hedef

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programının tasarlanması sürecinde

Her eğitim öğretim yılı mayıs ayında - Test ve test dışı teknikler kullanılarak
→ Öğrencilerin RPD hizmetlerine ilişkin ihtiyaçları belirlenir.

Hedeflerin belirlenmesi MADDE 9 – (1) RPD hizmetleri kapsamında

Genel hedefler → Bakanlıkça
Yerel hedefler → RPD hizmetleri İl Yürütme Komisyonlarınca
Özel hedefler → Eğitim kurumlarınca belirlenir.

Okul RPD programının hazırlanması MADDE 10 – (1)**Okul RPD programında;**

- a) Genel, yerel ve özel hedeflere
- b) Gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetlere
- c) Okuldaki tüm öğrencileri kapsayacak faaliyetlere
- ç) Değerlendirme süreçlerine yer verilir.

RHYK (Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

Okul RPD programı Psikolojik danışmanın sorumluluğunda
RHYK üyeleri ile iş birliği içinde hazırlanır.

Not: Eğer okulda psikolojik danışman yoksa
→ RAM'dan müşavirlik hizmeti alınarak RHYK tarafından hazırlanır.

Okul Psikolojik Danışmanı:

Okul RPD programını yürüten kişidir. Aktif, yönlendirici (müşavirlik)dir.

Okul RPD Hizmetleri Programı Uygulama Süreci MADDE 11 – (1)

Eğitim kurumlarında RPD hizmetleri şunları esas alarak sunulur.
1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler 2) İyileştirici hizmetler 3) Destek hizmetler

MADDE 11 – (2) RPD hizmetleri

Bireysel ve grupla psikolojik danışma ve rehberlik
Psikoeğitim / Akran temelli çalışmalar / Bireyi tanıma tekniklerini uygulama
Seminer, panel, konferans, kurs ve gezi düzenleme
Sınıf rehberliği çalışmaları ve yayın hazırlama gibi faaliyetlerle yürütülür.
* İhtiyaç hâlinde bu hizmetler
Çevrim içi bilişim teknolojileri kullanılarak uzaktan verilebilir.

MADDE 11 – (3) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı

* Ders yılı boyunca iş birliği içerisinde uygulanır.
(Rehber öğretmen/psikolojik dan., sınıf rehber öğretmen, öğretmenler ve kurum yöneticileri)
* Programın etkililiği ders yılı sonunda kanıta dayalı olarak değerlendirilir.

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Değerlendirme Süreçleri

* Değerlendirme hazırlanan ve uygulanan RPD programının
→ Ne derecede gerçekleştirildiği ve başarıya ulaştığının kontrol edilmesidir.

Okul RPD hizmetinin genel değerlendirmesi için

* Sene sonu rehberlik faaliyet raporu
- “MEBBİS E-Rehberlik” bölümüne girilir
- Ardından okul müdürünün onayı ile il/ilçe RAM'a gönderilir.

Sınıf rehberlik programının değerlendirilmesinde

* Sınıf rehber öğretmeni tarafından 3 adet değerlendirme aracı tamamlanır:
1) Dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu (1. Dönem sonu)
2) Dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu (2. Dönem sonu)
3) Yıl sonu rehberlik faaliyet raporu

Değerlendirme sürecinin ardından elde edilen veriler

Bir sonraki yılın RPD programının Hazırlanmaya başlandığı aşamadır.
- Bu aşama → “geliştirme” aşamasıdır. (Eksiklik belirleme ve güçlendirme)

MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Sunum Sistemi

RPD hizmetleri sunum sistemi 2 bölümden oluşmaktadır:

- 1) Bireysel Çalışmalar
- 2) Grup Çalışmaları

Hem bireysel hem de grup çalışmaları 3 ana grupta toplanabilen hizmetlerdir:

- 1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler
- 2) İyileştirici hizmetler
- 3) Destek hizmetler

4. EĞİTİM KURUMLARINDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİ
MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliğini → Millî Eğitim Bakanlığı hazırlar.
<p>* MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliği ile</p> <ul style="list-style-type: none"> - İl ve ilçe düzeyindeki RPD hizmetleri - Bu hizmetlerin verildiği özel ve resmi eğitim kurumları - Rehberlik ve araştırma merkezlerindeki RPD hizmetlerinin <p>=> Nasıl yürütüleceği belirlenmiştir.</p>
* Okullarda rehberlik hizmetleri → RPD servisi tarafından yürütülür.
MADDE 15 – (1) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi
* RPD hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması amaçlanır.
RPD servisi Nereelerde kurulur?
Resmî ve özel kurumlarda / özgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarında
MADDE 15 -(2) RPD hizmetlerinin etkili yürütülebilmesi için RPD servisinin:
<ol style="list-style-type: none"> 1) Kolaylıkla ulaşabilecek konumda 2) Uygun fiziki koşullara sahip 3) Gerekli araç ve gereçler ile donatılmış 4) RPD hizmetleri dışında başka bir amaç için kullanılmamış olması gerekir.
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu
MADDE 16 – (1) Eğitim kurumlarında oluşturulur.
RPD hizmetlerinin planlanması ve kurum içi iş birliği sağlanması amaçlanır.
MADDE 16 – (2) RPD hizmetleri yürütme komisyonu
<p>* Eğitim kurumu müdürünün başkanlığında oluşur. Üyeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Eğitim kurumunda görevli müdür yardımcısı b) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar c) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden en az birer temsilci ç) Okul öncesi (farklı yaş) eğitiminden sorumlu en az birer öğretmen d) Ortaöğretim → Disiplin kurulu ve onur kurulundan e) İlköğretim → Öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan birer temsilci e) Okul-aile birliğinden bir temsilci
MADDE 16 – (3) Hayat boyu öğrenme kurumlarında yürütme komisyonu
<p>Müdürün başkanlığında bir müdür yardımcısı</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rehber öğretmen/psikolojik danışman - Müdürün görevlendireceği bir öğretmenden oluşur.
MADDE 16 – (4) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa
<p>Gerektiğinde (RAM)'den bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın ya da Eğitim kurumlarında görev yapan bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın</p> <p>→ Katılımının sağlanması için planlama yapılır.</p>
MADDE 16 – (5) RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu sürekli üyeleri
<p>Eğitim Kurumu müdürü / Müdür yardımcısı</p> <p>Rehber öğretmen/psikolojik danışman</p> <p>* Diğer üyeleri => Her ders yılı başında öğretmenler kurulunda belirlenir.</p>
MADDE 16 – (6) RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonunun Toplanması:
<p>* Yılda üç kez toplanır: Dönem başları ve yıl sonunda</p> <p>=> Gerektiğinde RPD servisinin önerisi ile de toplanabilir.</p>
MADDE 16 – (7) Komisyonun ilk toplantısı (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
<p>* Öğretmenler kurulu toplantısından sonra => En geç bir ay içerisinde yapılır.</p>
MADDE 16 – (8) Komisyonun gündemi (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
<p>* RPD servisine hazırlanır → Eğitim kurumu müdürüne sunulur.</p> <p>Gündem ve toplantı tarihi:</p> <p>Eğitim kurumu müdürü tarafından bir hafta önce yazılı olarak duyurulur.</p>
MADDE 16 – (9) Komisyon toplantısında alınan kararlar (RPD H.Yürütme Kom.)
Tutanak hâline getirilir.
MADDE 16 – (10) Alınan kararlar (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
Eğitim kurumu personeline yazılı olarak duyurulur.
MADDE 16- (11) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa (RPD H.Y. Kom.)
RPD hizmetleri RAM ile iş birliği içerisinde yürütülür.
RPD HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONUNUN GÖREVLERİ
RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)
- Özel hedefleri RİBA sonuçlarından alınır.
MADDE 17 – (1) Görevleri:
<ol style="list-style-type: none"> a) Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir. - Mayısta tamamlanan RİBA anketleri eylülde komisyona sunulur. b) Okul RPD programını → RPD servisi hazırlar. c) RPD Hizmetlerinin yürütülmesi sırasında RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu (Çalışmaları inceler -Görüş bildirir - Önlem alır. Çalışmaları karara bağlar) ç) Eğitim ortamında etkili iletişim için yapılacak çalışmaları belirler. d) Çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği faaliyetleri planlar. e) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimleri ile ilgili Yapılacak çalışmalar için görüş bildirir.

f) Psiko-sosyal destek hizmetlerinin RPD programına eklenmesi (görüş bildirir)
g) İhtiyaç olması durumunda
Okulda gerçekleştirilecek psiko-sosyal destek hizmetlerinde görev alır.
E-Rehberlik Sistemi:
MEBBİS'in bir uzantısıdır. (Öğrenciyi tanıma amaçlı bilgiler içerir)
- Bütün etkinliklerin bir arada görüldüğü- kaydedildiği sistemdir.
* RAM'a öğrenci yönlendirirken bu sistemdeki formlar doldurulur/ takip edilir.
* Rehber öğretmenler MEBBİS'teki bu sistem üzerinden
- Program hazırlayabilir
- Yıllık ve haftalık program giriş ve düzenlemelerini yapabilir
- Veri raporlayabilir.
2020 yılında hazırlanan sınıf rehberlik programında
Üç basamaklı bir rehberlik sistemi kurulmuştur:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Algıya dayalı değerlendirme: - Öğretmen, öğrenci ve veli anketleri sonrasında elde edilen kanıtlara dayanır. 2. Süreç Değerlendirmesi: Bir yıl içinde neler yapıldı? sorusuna cevap aranır. 3. Sonuç Değerlendirmesi: * A okulunda bir önceki yıla göre devam, devamsızlık/disiplin gibi - İstatistikî gelişim sonuçları karşılaştırılır.
Koordinatör Rehber Öğretmen/P. Danışmanın Görev ve Sorumlulukları
MADDE 20 – (1)
<p>* Rehber öğretmen/p. danışmana → Koordinatörlük görevi verilmiştir.</p> <p>(Eğitim kurumunda yürütülen RPD hizmetleri görevlerine ek olarak)</p> <ol style="list-style-type: none"> a) RPD servisi ile eğitim kurumu yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar. b) Okul RPD programı çalışmalarını hakkında öğretmenler kuruluna bilgi verir. c) RHYK toplantı gündemini ve alınan kararları yazılı hâle getirir. ç) RPD servisi e-Rehberlik sisteminde hazırlanan okul RPD programını kurum müdürüne onaylatır.
Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın Görevleri
MADDE 21 – Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman
- Gelişimsel ve önleyici hizmetler / İyileştirici hizmetler / Destek hizmetlere
ilişkin görevlerini yerine getirir.
MADDE 21 – (1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler
<ol style="list-style-type: none"> a) Rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinlikleri uygular. b) Bireyi tanıma adına bireyi tanıma tekniklerini uygular (Raporlaştırır öğrencilere geri bildirimde bulunur ve ilgililerle paylaşır.) c) Öğrencilerin ihtiyaç duydukları bilgileri paylaşır. (Bireysel ve grup çalışmaları veya yayın hazırlama yoluyla) ç) Öğrenciyi kendine uygun olan yöneltir ve öğrencinin gelişimini izler. d) Merkezî sınavlara ait tercih dönemlerinde görev alır.
MADDE 21 – (2) İyileştirici hizmetler
<ol style="list-style-type: none"> a) Formasyonu uygun ise bireysel ve grupla psikolojik danışmanlık yapar. b) Psikososyal destek hizmetleri kapsamında: 1) Zorlu yaşam olaylarında (Afet,kaza, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ...) Öğrenci, aile ve öğretmenlere psikolojik ve sosyal destek sağlar. 2) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar. 3) Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa veya Danışmanlık tedbiri uygulamalarını - İl veya ilçe millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği - Çocuğun eğitim bölgesinde görevli rehber öğretmen/p.d. yerine getirir. c) Sevki çalışmalarında müdahale ya da mesleki yeterlikleri dışında kalanlar Daha yetkin uzman kişi, kurum veya kuruluşlara yönlendirir.
MADDE 21 – (3) Destek hizmetler
<ol style="list-style-type: none"> a) Öğretmen, veli, yönetici ve öğrenci ile iletişimde olan diğer kişilere ve Sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik eder. b) Program yönetimi çalışmaları kapsamında; 1) En geç ekim ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlar. (Okul RPD programını RAM'a iletir.) 2) Destek hizmetler → haftalık programını hazırlar. (e-Rehberlik sistemi üzerinden) 3) Destek hizmetler → Eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur. (Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenleri hazırlar.) Risk altındaki öğrencilere ait verileri birleştirir (Bir örneği RPD serv. iletilir) 4) Okul RPD programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları * Destek hizmetler → e-Rehberlik sistemine işler. Gerekli kayıtları tutar. 5) Okul RPD programını ders yılı boyunca iş birliği içerisinde uygular (Sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri ile) Programın etkililiğini ders yılı sonunda değerlendirir. c) Araştırma ve proje çalışmaları kapsamında * Araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yapar. → Gerektiğinde eğitim kurumunda yürütülen proje çalışmalarına katılır.

Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın Görevleri MADDE 21 – (3) Destek hizmetler (DEVAM)
<p>c) Destek hizmetler → Kurul ve komisyonların Doğal üyesidir.</p> <ul style="list-style-type: none"> - RPD hizmetlerine ilişkin görevlerini yerine getirir. - RAM'ın düzenlediği toplantı, etkinlikler, proje ve ekip çalışmalarına katılır. - Veli, öğretmen, idareci, diğer kişi ve kurumlarla iş birliği yapar. <p>d) Ders saati bireysel veya grup çalışmalarında (Devamsız görünmemesi için) → Okul yönetimi ve ders öğretmeniyle iş birliği yapar.</p> <p>e) Bilimsel kongre, konferans, panel ve hizmet içi eğitimlere katılır. - Gerekğinde hizmet içi eğitim verir.</p> <p>f) Kurumu müdürünün vereceği RPD hizmetleri ile ilgili Diğer görevleri yapar.</p>

Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın DİĞER GÖREVLERİ
<p>MADDE 22 – (1)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkezî sınavlarda görev alabilir -İstemesi hâlinde belleticilik görevi yapabilir. Ancak rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez!

e-Rehberlik Sistemi
<ul style="list-style-type: none"> * RPD hizmetlerinin sunulması, yürütülmesi ve raporlaştırılmasını sağlar * Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı personeline izlenebilir. (Yetkiye göre) * MEBBİS (Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri) bölümlerinden biridir.

MEB e-Rehberlik Sisteminin Oluşturulma Amacı?
<ul style="list-style-type: none"> - RPD hizmetlerinin programlı sunulması, yürütülmesi ve raporlaştırılması - Paydaşlar arasında daha etkin ve hızlı bir iletişimin sağlanması - Sunulan hizmetlerin etkililiğinin artırılması - Anlık ve sürekli takibin yapılabilmesi - Geçmiş dönem faaliyetlerin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi - Çalışmaların daha sistemli bir şekilde yapılandırılması ve - Geleceğe yönelik etkin RPD hizmetleri politikaları üretilmesi

MEB RPD Hizmetleri Sunum Sistemi
<p>e-Rehberlik sisteminin alt yapısını oluşturmaktadır.</p> <p>RPD hizmetlerin ölçülebilir ve hesap verebilir olarak sunulması amaçlar.</p>

e-Rehberlik Sisteminin Kullanımı
<p>e-Rehberlik sistemi</p> <p>MEB'e bağlı özel ve resmî eğitim kurumlarında tüm sorumlularca kullanılır.</p> <p>=> mebbis.meb.gov.tr adresinden kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> * Rehber öğretmen/p. danışmanlar en yetkili ve görev alanı en geniş kişilerdir. <ul style="list-style-type: none"> - Okul RPD programı hazırlama - RPD hizmetleri veri girişi - Raporlama - Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranlarını kullanmaktadır.

Okul RPD programı hazırlama ekranı
<ol style="list-style-type: none"> 1) Okul RPD programı (Eğitim öğretim yılı başında) 2) Haftalık program (Haftalık çalışma takvimi işlevi görür)
Veri girişi ekranı
<ul style="list-style-type: none"> * RPD programı çalışmalarına ait veriler girilir. * Bu ekranda bireysel ve grup çalışmaları için ayrı veri girişi yapılır
Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranı
<ul style="list-style-type: none"> * Öğrenciler için kullanılan formlar yer alır. (RAM'a yönlendirmeler – eğitsel değerlendirme talepleri ...) * Bu formlar ile öğrenciler sistem üzerinden RAM'a yönlendirilebilir.
Raporlama ekranı
<p>Sisteme girilen veriler çeşitli filtrelerle raporlanabilir.</p> <p>(Faaliyet türüne göre öğrenci bilgileri tarih aralığı şeklinde istenebilir)</p> <p>=> RPD hizmetleri sistemli bir şekilde sunulur ve izlenir.</p>

Eğitim kurumu müdürleri (e-Rehberlik sistemi)
<ul style="list-style-type: none"> * RPD programını - Haftalık programı - Öğrenci yönlendirme formlarını görüntüleyebilir => Onaylayarak RAM'a sistem üzerinden gönderebilir. * RPD hizmetlerine ilişkin “özel hedef” giriş işlemlerini yapar. * Çalışmalara ilişkin verileri sayısal olarak görebilir.

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler (e-Rehberlik sistemi)
<p>Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranını kullanabilmektedir.</p>

Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı (e-Rehberlik sistemi)
<ul style="list-style-type: none"> * Ülke genelindeki tüm eğitim kurumları ile RAM'da yapılan çalışmalara ait → Nicel verileri raporlaştırabilir. (okul türü, kademesi, okul ve sınıf düzeyi...) * İllerin yerel hedeflerini ve eğitim kurumlarının özel hedeflerini görebilir.

Rehberlik Araştırma Merkezlerine Öğrenci Yönlendirme
<ul style="list-style-type: none"> * RAM'a İlk kez ve Kademe Geçişinde Öğrenci Yönlendirme * Rapor Yenilemek İçin RAM'a Yönlendirme * Tıbbi Tanı Gerektiren Durumlar ve Yönlendirme Süreci
<p>Yaşlıtlarından anlamlı derecede farklılık gösteren öğrenciler (veli bilgilendirilir) İlerleme gösteremediğinde öğrenci RAM'a yönlendirilir.</p>
<p>Yönlendirme işlemleri için</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sınıf/şube rehber öğretmeni kendi MEBBİS sisteminden giriş yapar. - e-Rehberlik modülünden → Öğrenci Yönlendirme İşlemleri sekmesine gider. - Eğitsel Değerlendirme ve İstek Formu seçeneklerinden ilgili olanı seçer. - Öğrenci ile ilgili kimlik bilgilerini girer ve “Öğrenci Ara” butonunu tıklar. <p>Gerekli Form seçilir:</p> <p>İlk kez ve kademe geçişlerinde → Eğitsel Değerlendirme Formu (İlk inceleme)</p> <p>Rapor yenilemek için → Eğitsel Değerlendirme Formu (Yeniden İnceleme)</p> <p>Tıbbi Tanı ve Yönlendirme Süreci için → Psikolojik Destek Yönlendirme Formu</p> <p>Doldurulan formlar</p> <ul style="list-style-type: none"> * Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmenince (görüş kısmı) doldurulur → Okul müdürü onayına sunulur. (e-rehberlik modülünden onaylar) → Onay sonrası RAM formları görüntüleyebilir.

5. RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu (İYK)
<p>Rehberlik hizmetleri</p> <ul style="list-style-type: none"> * Bakanlık düzeyinde → Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü * İl düzeyinde ise → RPD İl Yürütme Komisyonları ... * Okul düzeyinde → Rehberlik Servisi

RPD İYK (KURULUŞU)
<ul style="list-style-type: none"> * RPD Hizmetleri Yönetmeliğinde açıklanmıştır. <p>MADDE 12 – (1) İl MEM'de RPD hizmetleri İYK oluşturulur.</p> <p>Amaç:RPD hizmetlerinin il düzeyinde planlanma ve kurumlar arası iş birliği</p>

RPD hizmetleri İYK Ne Zaman Toplanır?
<ul style="list-style-type: none"> * Biri eylül ayında, diğeri haziran'da olmak üzere yılda en az iki kez toplanır.

MADDE 12 – (2) Bu komisyonun sekretarya hizmetleri
<ul style="list-style-type: none"> * İl MEM'de Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri birimi tarafından yürütülür.

MADDE 12 – (3) RPD Hizmetleri İYK
<ul style="list-style-type: none"> * İl millî eğitim müdürü başkanlığında; a)Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden b) RAM müdürlerinden, c) RAM'ın RPD hizmetleri bölüm başkanlarından ç) Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının → Her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ile → Görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan oluşur.

MADDE 12 – (4) Bu komisyona gerektiğinde
<ul style="list-style-type: none"> - Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü / İl Emniyet Müdürlüğü - İl Sağlık Müdürlüğü / Yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları - Diğer ilgili kurum temsilcileri davet edilir.

RPD İYK (GÖREVLERİ)

RPD Hizmetleri İYK RPD hizmetlerinin → İldeki çatı komisyonudur.
<p>İlin önceliklerine göre birtakım hedefler belirlemede yükümlülükleri vardır.</p> <p>Ayrıca okullardan gelen RİBA'lar ilçelerde toplanır.</p> <p>(Bu sonuçlara göre iller alandaki yerel hedefleri belirler...)</p> <p>RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)</p>

MADDE 13 – (1) Görevleri:
<p>a) Haziran ayı toplantısında verileri inceler ve değerlendirir.</p> <p>(İle ait RPD hizmetleri ihtiyaç analizi sonuçları ile</p> <ul style="list-style-type: none"> - e-Rehberlik sisteminde yer alan ilgili eğitim öğretim yılına ait veriler) * Bir sonraki eğitim öğretim yılı için → Yerel hedefleri belirler. <p>b) Yerel hedefleri eylül ilk haftasında e-Rehberlik sistemine işlenmesini sağlar.</p> <p>c) Kurumlarının RPD hizmetlerine ilişkin talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda</p> <ul style="list-style-type: none"> * Aile, öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer kamu personeline yönelik → Yürütülecek etkinlikleri planlar. <p>ç) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa</p> <ul style="list-style-type: none"> → RPD hizmetlerinin yürütülmesi için alınacak tedbirleri karara bağlar. <p>d) Haziran ve eylül toplantılarında alınan kararların Uygulanma tedbirleri alır.</p> <ul style="list-style-type: none"> → Tutanağın il millî eğitim müdürlüğünce Bakanlığa gönderilmesini sağlar. (Toplantıların yapıldığı ay içerisinde ...) <p>e) Açılmasına ihtiyaç duyulan RAM ile ilgili değerlendirmede bulunur</p> <ul style="list-style-type: none"> * Bakanlığa gönderilmek üzere → İl MEM'e teklifte bulunur. <p>f) RAM'ın sorumluluk bölgelerini kapasitelerine göre her yıl değerlendirir.</p> <p>RAM'da düzenlemeye ihtiyaç duyulacak hususlarda</p> <ul style="list-style-type: none"> →Bakanlığa gönderilmek üzere il MEM'e teklifte bulunur. <p>g) Yıl içerisinde ilin ihtiyacına yönelik düzenlenecek RPD hizmetlerine ilişkin</p> <ul style="list-style-type: none"> * Mahalli hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirler ve Teklifi il MEM'e gönderir.

6. YÖNETİCİLER VE ÖĞRETMENLERİN REHBERLİKLE İLGİLİ GÖREVLERİ

İlk akla gelen personel kuşkusuz yöneticiler ve öğretmenlerdir.

Okul Müdürünün RPD Hizmetlerine İlişkin Görevleri

(T.C. MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği' ne göre)

MADDE 18 – (1) Eğitim kurumu müdürünün RPD ile ilgili görevleri

- RPD hizmetlerinin yürütülmesinden **birinci derecede sorumludur.**
- RPD hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için
 - Uygun çalışma ortamını **hazırlar** / - Kullanılacak araç gereci **sağlar.**
- İş birliği ortamı sağlar.**
- Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman **varsa**
 - Birini **koordinatör görevlendirir** ve (görev değişikliği yapabilir)
- Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar arasında **iş bölümü yapar.**
- RPD hizmetleri yürütme komisyonuna **başkanlık eder.**
- Eğitim kurumunun **özel hedeflerini** → e-Rehberlik sistemine **işler.**
- Okul RPD programının **hazırlanmasını sağlar.**
- RPD servisinde **hazırlanan okul RPD programını e-Rehberlikte onaylar**
 - * En geç ekim ayı ilk haftasında **RAM'a ulaştırır.**
- RPD programı ile **haftalık programı e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.**
- RPD hizmet çalışmalarını e-Rehberliğe **düzenli işlenmesini takip eder.**
- Sene başı öğretmenler kurulunda **sınıf rehber öğretmenlerini görevlendirir.**
- Sınıf rehberlik planlarını **onaylar** ve uygulanmasını **izler.**
- Haftalık derslerdeki **Rehberlik hizmet sunumu için gerekli tedbirleri alır.**
- Eğitim etkinlikleri için **uygun ortamı** ve **gerekli desteği sağlar.**
- Okul **risk haritasını RAM'a ulaştırır.**
 - (RH) → Her yıl kasım ayı içinde **sınıf rehber ögr.leri** iş birliğinde oluşturulur.)
- Hakkında **danışmanlık tedbir kararı** verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik sunulacak hizmetlerin yerine getirilmesini **sağlar.**

Sınıf Rehber Öğretmenin Rehberlikle İlgili Görevleri

MADDE 23 – (1) Sınıf rehber öğretmenin görevleri:

- Sınıf rehberlik planını **hazırlar** (RPD prog. ile sınıf rehberlik prog.a göre)
 - * Kurumu müdürüne **onaylatır** (en geç ekimin ikinci haftasında)
 - * Sınıf rehberlik planının bir örneğini **RPD servisi ile paylaşır.**
- Sınıf rehberlik programı kapsamındaki etkinlikleri **sınıfta uygular.**
- Öğrencilerinin RPD hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını **belirler**
 - * Okul RPD programına yansıtılmak üzere → **RPD servisine iletir.**
- RPD programına **ilişkin** etkinliklerde **RPD servisiyle iş birliği yapar.**
- Risk altındaki öğrencilere **ait verilerin bir örneğini RPD servisine iletir.**
 - (Her yıl kasım ayı içerisinde)
- Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık gerektirmeyenleri **sınıfta uygular**
 - * Sonuçlarını **RPD servisi ile paylaşır.**
 - (Bireyi tanımadaki uzmanlık gerektirmeyen teknikler: **Sosyometri, kimdir bu...**)
- Yeni gelen** veya **uyum güçlüğü olan** öğrencilerin **okula uyum sürecinde**
 - Rehber öğretmen/psikolojik danışman ile **iş birliği içerisinde çalışır.**
- Öğrencilerini **kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yönlendirir.**
- Risk altındaki öğrencileri fark ettiğinde **RPD servisini bilgilendirir.**
- Öğrencinin **Öğrenme stili**ni fark etmesine
 - Öğrenme becerilerini geliştirmesine / Akademik performansını arttırmasına yönelik çalışmalarında **RPD servisiyle iş birliği yapar.**
- Sınıf Rehberlik Raporunu kurum müdürüne **sunar.** (Her dönem sonunda)
 - * Sınıfta **desteğe ihtiyaç duyan öğrencileri** → **RPD servisine yönlendirir**
- Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın **yoksa**
 - Öğrenciyi **RAM'a yönlendirir.**
- Kurum müd.nün vereceği **rehberlik hizmetleri** ile ilgili diğer görevleri **yapar.**

Diğer Öğretmenlerin Rehberlikle İlgili Görevleri

MADDE 24 - (1-2) Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler
→ Gerektiğinde **Rehberlik çalışmalarına destek sağlar.**

Okul RPD programı etkinliklerinde RPD servisiyle **iş birliği yapar.**

MADDE 24 – (3) Sınıfta **desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri Sınıf rehber öğretmeni ile iş birliği içerisinde RPD servisine yönlendirir.**
* Kurumda r.öğretmen/p. danışman **yoksa** öğrenciyi **RAM'a yönlendirir.**

MADDE 24 – (4) Eğitim Kurumu müdürünün **vereceği**
→ **Rehberlik hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.**

7. SINIF REHBERLİK PROGRAMI (SRP)

SRP (Sınıf rehberlik programı):

- * Öğrencilerin **sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına yönelik**
- Belirlenmiş kazanımların sınıflarda **grup etkinlikleri yolu ile**
- Öğrencilere **sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programdır.**

SPR → RPD programının en önemli öğelerinden biridir.
→ **Gelişimsel ve önleyici niteliktedir.**

SRP (Sınıf rehberlik programı) Amacı:

- * Öğrenme yaşantıları yoluyla Kendini tanıyabilen Kendinin ve başkalarının duygularını bilen ve ifade edebilen ...
- **İyi oluş düzeyleri** yüksek bireyler yetiştirmeyi **amaçlamaktadır.**

SRP (GELİŞİM ALANLARI)

SRP'de üç gelişim alanı tanımlıdır: 1) Akademik 2) Kariyer 3) Sosyal duygusal

1) Akademik Gelişim Alanı Amaçları:

Akademik gelişim alanı kapsamında öğrencilerin

- * **Okula - çevresine uyum sağlamaları ve imkânlardan yararlanmaları**
- * **Okul - sınıf kurallarını benimsemeleri**
- * **Akademik çalışmalarında anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmeleri**
- * **Akademik gelişimleri ve başarıları için bilgi, beceri ve tutumu kazanmaları**
- * **Onları eğitsel başarıya götüren strateji, yöntem ve teknikleri edinmeleri**

2) Kariyer Gelişim Alanı Amaçları

Kariyer gelişim alanı kapsamında öğrencilerin

- * **Kariyer gelişimi sürecinde kariyer farkındalığı kazanmaları**
- * **Eğitsel süreçleri kariyer amaçları ile ilişkilendirip kariyer hazırlığı yapmaları**
- * **Kariyer kararı vererek kariyer planını uygulamaya koymaları**

3) Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Amaçları

Sosyal duygusal gelişim alanı kapsamında öğrencilerin

- * **Kendilerini tanımaları, duygularını anlamaları ve yönetmeleri**
- * **Kişiler arası sağlıklı ilişkiler için bilgi, tutum ve davranışları edinmeleri**
- * **Kararlar vermeleri, amaçlar oluşturmaları**
- * **Amaçlara ulaşmak için gerekli önlemleri almaları ve çaba göstermeleri**
- * **Kişisel güvenliğini sağlamaları ve yaşam becerileri geliştirmeleri**

SRP (ÖZELLİKLERİ)

SRP → Özün bir programdır.

- * **Günümüz ihtiyaçları ve okul RPD programına göre hazırlanır.**
- * **Sınıf rehberlik programında** (gelişim alanlarına göre incelendiğinde) Sosyal duygusal - Akademik - Kariyer gelişim alanında **290 kazanım vardır.**

SRP (TEMEL İLKELERİ)

- Program **tek bir modele dayanmaz!**
Gelişimsel, güçler temelli, problem odaklı ve kültürel farklılıkları dikkate alır.
- Duyuşsal davranışların kazandırılmasına daha çok odaklanılmıştır.**
- Program **gelişimsel bir yaklaşımla geliştirilmiştir.**
Her üç gelişim alanındaki kazanımlar (1) Akademik 2) Kariyer 3) Sosyal duygusal)
- Programda **tüm kazanımlarda bireysel farklılıklar dikkate alınmıştır.**
- Bu program **MEB'in tüm kurumlarındaki öğrencilere yöneliktir.**
- Gelişim ihtiyaçları **dikkate alınarak hazırlanmıştır.**
- "**21. Yüzyıl Becerileri**" olarak adlandırılan **yeni nesil becerilerle odaklanıldı.**
- Hem **bireye** hem de **topluma karşı sorumluluklar** gözetilmiştir.
- Program **öğrenci merkezli bir anlayışı temel almaktadır.**
- Kazanımlar öğrenciyi aktif kılan ve yansıtıcı düşünme gerektiren niteliktedir.**

SRP (DEĞERLENDİRME)

SRP'de kazanımlarda Çoklu değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır.

Süreçe, algıya ve sonuca dayalı Değerlendirme yöntemleri bir aradadır.

1) Süreçe dayalı değerlendirmede bilgiler edinilmektedir.

- Programın **Kime, nasıl, ne zaman, nerede, ne sıklıkla, ne kadar süre bilgisi**

2) Algıya dayalı değerlendirmede program kapsamında

- Öğrencilerin **tutum ve inançlarındaki değişimlerle**
- **Edindikleri beceriler** veya **bilgi düzeylerindeki artış değerlendirilmektedir.**

3) Sonuca dayalı değerlendirmede ise uygulanan programın

- Öğrencilerin **tutum, beceri** veya **bilgileri kullanma yeteneklerini**
- **Olumlu yönde etkileyip etkilemediğine ilişkin kanıtlar elde edilmektedir.**

Bu veriler anlık, orta süreli ve uzun süreli sonuç verileri şeklinde elde edilir.
(Etkinliklerden **hemen sonra - 3 aylık veya yıllık yapılan değerlendirmelerle**)

* **Sonuç olarak**

- **Kazanım etkinlikleri ile ulaşılan öğrenci sayıları** → **Süreç değerlendirmesi**
- **Ölçek, anket ve diğer ölçümlerle elde edilen veriler** → **Algıya dayalı değer.**
- Öğrencilerin **belirli aralıklarla elde edilen veriler** → **Sonuç değer.**

SRP (Uygulanmasına İlişkin İlkeler)

- Programın uygulanmasında **bilimsellik esastır.**
- Bu program **bireysel farklılıkları temel alır.**
- Program **büyük ölçüde sınıf rehber öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleşir.**
 - Bazı kazanımlar **okul rehberlik öğretmenlerinin eş güdümüyle yürütülür.**
- Program **öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin iş birliği ile yürütülür.**
- Program **öğrenci merkezli anlayışa sahiptir.**
- Program uygulanırken **kazanımlar haftalara dağıtılmıştır.**
 - **Uygulayıcılar** ihtiyaca **kazanımların sırasını değiştirebilirler.**

SRP (Uygulanmada Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar)

- 1) Türkiye'de okul öncesi eğitim almayan öğrenciler de var.**
İlkokul 1.sınıf düzeyde → **Okul öncesi düzeyindeki kazanımlara yer verilmiştir.**
- 2) Programdaki Kazanım** etkinliklerin çoğunu → **Sınıf rehber öğretmenleri**
 - Belirli **kazanımlara** ilişkin etkinlikleri → **Rehber öğretmen uygulamalıdır.**

SRP (Uygulanmada Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar) (DEVAM)

- 3) Uygulayıcıların öğrencileri teşvik etmeleri/ motive etmeleri gerekir.
- 4) Bazı kazanım ifadeleri RPD alanına ilişkin özel kavramlardır.
-Uygulayıcılar, açıklamaları ve program söz-lüğünü incelemelidir.
- 5) Kazanımların sırası ve etkinliklerin yapılacağı haftalar belirli dönemler dikkate alınarak hazırlanmıştır.
- 6) SRP'nda rehber öğretmeninin uygulaması belirtilen kazanımlar
Açıklamalar bölümünde belirtilmiştir.
* Diğer etkinlikler Sınıf rehber öğretmenleri tarafından uygulanacaktır.

8. BİREYİ TANIMA: ALANLAR

Bireyi Tanıma: Tanıma Alanları

- * Bireyi tanıma iki kısımda ele alınabilir: 1) Alanlar 2) Teknikler
- * Rehber öğretmenler kadar diğer öğretmenler de öğrenciyi tanıması gerekir.
- * Öğretmenin öğrenciyi tanıması kendi çalışmalarında kolaylık sağlayacaktır.

Bu çalışmalar:

- 1) Ünite planı yapmak -Ders etkinliği düzenlemek - Yöntem ve teknikleri seçmek - Yöntem ve teknikleri kullanmak ...
- 2) Her öğrencinin bireysel farklılıklarına, göre yardımcı olabilmek
- 3) Öğrencinin sağlıklı kişilik geliştirmesine, yardımcı olabilmek
- 4) Öğrencilerin gerçekçi benlik algıları geliştirmelerine yardım etmek
- 5) Öğrencileri ilgileri, doğrultusunda uygun dala / mesleğe yöneltebilmek
- 6) Belli bir mesleğe hazırlamak, davranış kazanımlarına yardım edebilmek
- 7) Sınıf-içi ilişkileri düzenlemek ve geliştirmek

BİREYİN TANINMASI İÇİN GEREKLİ ÖZELLİKLER:

1) Sağlık Durumu

Sürekli veya geçici bir hastalığı- kullandığı ilaçlar - Varsa başka hassasiyetler..
→ Her yıl tıbbi incelemeler yapılmalı ve sonuçlar öğrenci dosyasına konmalı

2) Yetenekler

Yetenek → Temelde doğuştan getirildiği kabul edilen bir özelliktir.

Yetenek → Öğrencinin ulaşabileceği sınırları gösterir.

- *Sözel yetenek → Kelimelerle ve sözlerle işlem yapabilmesidir.
- *Sayısal yetenek → Sayılarla işlemler yapabilmesidir.
- *Şekil-Uzay Yeteneği → Nesnelerin mekân içindeki durumlarını görebilmesi ...
- *Mekanik yetenek → Aletlerle uğraşabilmesi onları ustalıkla kullanabilmesi ...
- *Bedensel yetenekler → Bedenine hâkim olması ve onu ustaca kullanabilmesi ...

3) İlgiler

İlgi kişinin belli bir nesneye veya nesne türüne bağlanması ona yönelmesidir.

* Neye ilgi duyuyorsa onunla kendisini ilişkilendirir ve kendisini ona bağlar.

Çeşitli İlgi Alanları

- a) Temel bilim: Fen bilimleri alanında çalışmaktan, hoşlanma
- b) Sosyal bilim: Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih gibi hoşlanma
- c) Canlı varlık: Canlıları, hayvan ve bitkileri incelemekten, zevk alma
- ç) Mekanik: Çeşitli alet ve makineleri incelemekten, hoşlanma
- d) İkna: Başkalarını ikna etmek ve onlarla tartışmaktan zevk alma.
- e) Ticaret: Alım satım işleri ve düzenli şekilde bu işleri yapmaktan zevk alma.
- f) İş ayrıntıları: Yapılan işin ayrıntıları ile uğraşmaktan hoşlanma.
- g) Edebiyat: Edebi eserleri incelemek, okumak, eleştirmek,zevk almak.
- ğ) Güzel sanatlar: Resim, heykel gibi estetik sanatlardan zevk almak.
- h) Müzik: Bir müzik aleti çalmak veya müzik dinlemekten, zevk almak.
- ı) Sosyal yardım: Başka insanlara yardım etmekten hoşlanma

4) Akademik Başarı

- * Öğrencinin akademik başarı gelişimi izlenir ve yönlendirme yapılabilir.
- * Bazen akademik başarı → Kişinin yeteneklerinin yansımasıdır.

5) Kişilik

Özellikle orta öğretim ve sonrasında öğrencinin kişilik özellikleri belirlenebilir.

- * Küçük sınıflarda öğrencilerin kişilik özellikleri henüz belirginleşmemiştir.
- => Kapsamlı bir kişilik ölçümü yapılmaz!
- Ancak sınırlılık, saldırganlık, çalışkanlık, tembellik, geçimsizlik gibi
- Tekil kişilik özellikleri çeşitli ortamlarda bariz hâle gelebilir.

6) Benlik Tasarımı ve Değerler

- * Öğrencinin kendisini nasıl gördüğü de ona verilecek hizmetlerde etkilidir.
- Benlik tasarımı diğer bilgilerle tutarlı veya tutarsız olabilir.
- => Kişinin müzik yeteneği → Düşüktür ama müzisyen olmak isteyebilir.
- => Kişide sayısal yetenek → Yüksek ama kişi sayılardan uzak durabilir.
- Öğretmenlerin öğrenciyi güdülemede işlerini kolaylaştırabilir.

7) Çevre ile İlgili Bilgiler

- Kişinin nasıl bir ortam ve çevrede yaşadığı ...
- Ona verilecek hizmetin önemli belirleyicisidir.
- => Çevreyle ilgili bilgilerde → Bireyin ailesi ile ilgili bilgiler önemlidir.

9. BİREYİ TANIMA: TEKNİKLER VE UYGULAMALAR

Rehberlikte Bireyi Tanırken Göz Önünde Tutulması Gereken İlkeler:

Bireyi tanıma hizmetlerinde temel amaç

Bireyin kendini anlaması - yetenek ve ilgilerini bilmesi- güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerinin farkına varması ve kendisiyle ilgili edindiği bilgiler çerçevesinde => Kararlar almasına yardımcı olmaktadır.

Geçerlik ve güvenilirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun

→ Sadece bir ölçme aracı ile birey tanınmaz!

Bireyi bütün yönleri ile tanımak mümkün değildir!

→ Amaç bireyi olabildiğince farklı yönleriyle tanımaya çalışmak olmalıdır.

Geçerlik ve güvenilirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun

Bireye ek bilgiler sağlamayacaksa o tekniği uygulamanın gereği yoktur.

Bireyi tanıma tekniklerinde elde edilen bilgileri ayrı ayrı yorumlamak yerine

→ Sonuçlarını birlikte yorumlamak daha yararlıdır.

Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda

- Herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur!

Bireyi tanıma çalışmaları bütün öğrencileri kapsar.

Tekniklerin hepsini bütün öğrencilere uygulamak zorunlu veya gerekli değildir!

Bireyi tanıma teknikleri birer araçtır. Amaç hâline getirilmemelidir!

Bireyi tanıma hizmetleri tüm öğrencilere yönelik olmalıdır.

Öğrencileri tanıma hizmetleri → Sürekli dir.

Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda

- Herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur!

Rehberlikte bireyi tanımak için kullanılan teknikler iki gruba ayrılır:

- 1) Testler 2) Test dışı teknikler

* Testler standart ölçme araçlarıdır.

* Test standart şartlarda standart soruların sorulmasıdır.

TESTLERİN ÖZELLİKLERİ

İyi bir testin sahip olması gereken 4 özellik vardır:

- 1) GEÇERLİK: Ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı şeyi eksiksiz, tam ölçmesi
- 2) GÜVENİRLİK: Ölçme aracının ölçmek istediği şeyi hatasız ve doğru ölçmesi
- 3) KULLANIŞILIK: Ölçme aracının kullanılmasının kolay olmasıdır.
- 4) EKONOMİKLIK: Ö. aracının ekonomik olması, çok masraflı olmamasıdır.

Testlerin Sonuçları Bireye Bildirilirken Uyulması Gereken Kurullar:

- 1) Sonuçları bildirmeden önce danışanın isteyip istemediğine dikkat etmeli.
- 2) Test puanları açıklanmadan önce danışanın testten beklentisi anlaşılmalı.
- 3) Danışanın her testten nasıl bir başarı beklediği sorulmalı.
- Sonuç bilgi türü (ortalama, yüzdeler puan, ... vb.) açıklanmalı.
- Kişinin test alırken ne yaşadığı ve hissettiği araştırılmalı.
- 4) Birden fazla test uygulanmışsa sonuçlara yetenek testlerinden başlanmalı
- Kişinin kendi güçlü ve zayıf yönlerini görmesi sağlanmalı.
- Düşük puanlar açıklanırken kişinin olumsuz etkilenebileceği bilinmeli
- 5) Yetenek testinden sonra veya eş zamanlı olarak ilgi testleri açıklanmalı.
- Ardından bu iki bilgi grubu eşleştirilmeli. (Tutarsızlık araştırılmalı.)
- 6) Danışanın yetenek puanları ile çalışmalarındaki başarı durumunu
- Karşılaştırması için → Uyarıcı sorular sorulmalı.
("Sayısal yetenek testin mükemmel, okulda matematikle aran nasıl?")
- 7) Kişilik envanterleri çok önemli kişilik boyutlarını ölçmüş olabilir:
- Bu durumda kavramları doğru ve bilimsel ama anlaşılır şekilde ifade etmeli.
- 8) Test sonuçlarını açıklarken danışanın soru sormasına, izin verilmeli
- 9) Danışana testlerin mutlak ölçme yapmadığı bildirilmeli
- Karşılaştırma aracı olduğu ve ölçmede hata olabileceği söylenmel
- 10) Yetenek testleri ve ilgi ve kişilik envanterlerinden → Elde edilen bulgular
- Açıklandıktan sonra bütün olarak ele alınmalı
- Birbirleriyle uyuyan ve çelişen yönler üzerinde durulmalı

REHBERLİKTE KULLANILAN TESTLER (BİREYİ TANIMA)

1) Yetenek Testleri

2) İlgi Envanterleri

3) Kişilik Testleri

4) Tutum Ölçekleri

1) YETENEK TESTLERİ...

- İlk akla gelen zekâ testi dir. (Geliştirilen ilk testler zekâ testleridir)

- Zekâ testleri → Test anlayışının temelini oluşturur.

* Zekâ testlerinin temel varsayımı → Kendi zekâ anlayışlarını temel almalarıdır

→ Herkesin üzerinde uzlaştığı bir zekâ anlayışı yoktur!

→ Bütün zekâ testleri → "Zekâ, benim testimin ölçtüğü şeydir." der.

2) İLGİ TESTLERİ...

- Bireyin ilgilerini belirlemek amacıyla kullanılır.

* Birden fazla ilgi aynı anda değerlendirildiği ve tüm ilgileri kapsadığı için → Envanter olarak isimlendirilir.

* Ülkemizde ilgi ölçmek için:

- 1) Kuder İlgi Alanları Envanteri (En yaygın ölçek)
- 2) Strong İlgi Envanteri
- 3) Mesleki Yönlendirme Envanteri
- 4) Kendini Değerlendirme Envanteri kullanılmaktadır.

3) KİŞİLİK TESTİ ...

* Bireyin **kişiliği** ile ilgili olarak **bilgi toplamaya** yarar.
 Kişilik testi → **Tek bir boyutta kişiliği ölçüyorsa (Ölçek veya test)**
 Kişilik testi → **Birden fazla boyutta aynı anda değerlendiriyorsa (Envanter)**
 Rehberlik hizmetlerinde kullanılan **kişilik ölçekleri**:
 1) **Beier Cümle Tamamlama Testi** (A formu → 8-16, B formu → 13 ve üstü yaş)
 2) **CAT (Çocuklar için Algı Testi)** (3-10 yaş)
 3) **Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI)** (16 yaş ve üzeri)
 4) **Louisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi**
 5) **Hacettepe Kişilik Envanteri** 6) **Rotter Cümle Tamamlama Testi**
 7) **Rorschach Mürekkep Lekesi Testi**
 => Son yıllarda yaygınlaşan **Büyük Beşli Kişilik Kuramı** Ölçekleri de var.

4) TUTUM TESTLERİ...

* Kişinin belli bir **nesne** ya da **duruma** yönelik **eğilimlerini belirler**
 (Duygusal, düşünsel veya davranışsal eğilimler)
 * Çeşitli cevaplama biçimi olsa da genellikle **Likert tipi** kullanılır.
Likert tipi cevaplama biçimi:
 * Bir ifadeye **katılma durumunu** 4, 5 veya 7 derece üzerinden değerlendirir.

TEST DIŞI TEKNİKLER (BİREYİ TANIMA)

* **Test dışı teknikler** testlerden farklı olarak → **Katı bir yapılandırma içermez!**
 Hatta yapılandırmanın nasıl olacağı → Uygulayıcı tarafından **belirlenebilir**.
 * **Standart şartlar sağlamak, standart sorular sormak → Zorunda değildir!**
 * **Genellenebilirlikleri** ve karşılaştırılabilir **bilgi verme olanakları** → **Zayıftır!**

TEST DIŞI TEKNİKLER

10. AİLELERLE İLİŞKİLER

JOHN DEWEY (1859 -1952)

"En iyi ve akıllı ebeveynler kendi çocukları için istediklerini, toplumun bütün çocukları için istemeleridir. Okullarımız için diğer idealler dar fikirli ve sevimsiz olur, demokrasimizi yok eder." der.

Ebeveyn Katılımı

* Çocuğun gelişiminde **kalıttan** sonra etkili olan unsur **çevredir**.
 * Çevre devince akla önce **aile** gelir.
 * Ailenin çocuğu yetiştirirken ona karşı olan tutum ve davranışları → Çocuğun **kişiliğini** ve diğer **bireysel özelliklerini** biçimlendirir.
 → Öğrencilerin okuldaki başarılarını da **etkiler**.

Ailelerle İlişkiler

AKKÖK'a göre **ailelerin eğitim sürecine katılmalarının temel gerekçeleri**:

- 1) Aileler çocuklarıyla en yoğun iletişim içinde olan kişilerdir.
 -Onların görüşlerinden yararlanmak çocukların gelişimlerini kolaylaştırır.
- 2) Toplumumuzda genel olarak annelerin **eğitim düzeyleri** → **Alt düzeydedir**.
 Aile katılım programları → **Yetişkin eğitimi** olarak algılanır.
- 3) Ailelerin **okulu tanırsa** kendilerini okulun bir parçası **hisseder**.
 - Onların okul ve öğrenciler için **kaynaklar** araması için fırsatır.
- 4) Sınıf ve okul ortamı içinde "**ortak bir kültürün**" oluşması için
 - Ailelerin eğitime ilişkin bazı **etkinlikleri ev ortamına taşınmaları** gerekir.
- 5) Aileler çocuklarının gelişimi için **çaba sarf etmeler de**
 - En iyi ve etkili yöntemleri bulmada **zorlanmaktadır**.
- 6) Aile katılımı **etkileşimden** çocuklar da aileler de **yarar görmektedir**.
- 7) Çocukların **benlik algısı** olumlu yönde **etkilenir**.
- 8) Çocukların akademik başarılarının **arttığı** gözlenir.
- 9) Ailelerin **okula** ve **eğitime** olumlu tutumlar geliştirmelerine **yardımcı** olur.

Ailelerin katılımları → **Okul merkezli** veya **ev merkezli** olarak iki gruba ayrılır:

Okul Merkezli Katılım

Aile- öğretmen konferans ve **toplantılarına katılma** / Öğretmenlerle **iletişim** / Akademik etkinliklerde **gönüllülük** / proje ve ödevlere **gönüllülük** /
 • Okul aile birliği çalışmalarına **katılma**

Ev Merkezli Katılım

Ana babaların çocukları ile evde yapabilecekleri **eğitimsel etkinliklerdir**.
 Öğretmenlerin gerektiği zaman yapacakları **ev ziyaretleri**...

İş birliği temelli katılım

Ebeveynin öğretmen ve personel ile öğrenci gelişimine yönelik **etkileşimleridir**.
 → Etkinlikler konusunda **iş birliği temelli katılım** örnekleri:
 Öğretmenle konuşmak / Problemlerle ilgili konuşmak / Okul yönetimi ile görüşmek

"Ailelerin katılım programları"nda Nelere Dikkat Etmeliyiz?

- 1) Çocuklar **eğitim, gelişim ve eğitim yöntemleri** ile → **İlgilidir**.
- 2) **Ana babaların** becerileri ve özellikleri → **Birbirinden farklıdır**.
- 3) Ailelerin ihtiyaçlarına **yaratıcı ve esnek programlarla karşılık** vermeliyiz.
- 4) Ailelerin beklentilerini **öğrenmeli** -Rol ve sorumluluklarını **paylaşmalıyız**.
- 5) **Çocuklarının gelişimine** ve **eğ-öğretim ortamına** katkılarını **vurgulamalıyız**.
- 6) Çocuklarına ilişkin **gözlem** ve **düşüncelerini öğretmenlerle paylaşmalıyız**.
- 7) **Ana babanın** çocuklarıyla ilişkileri öğretmenden **daha uzun süredir**.
 Akılda tutup programları **buna göre ayarlamalıyız**.
- 8) Aileleri **karar verme sürecine katmalı** ve/veya onları **haberdar** etmeliyiz.
- 9) Aile katılımının **zaman, çaba ve enerji gerektirdiğini** bilmeliyiz.
- 10) **Dikkati** (sorunlardan çok) **çözümlere** vermeliyiz.

Ailelerden Beklentiler Nelerdir?

Rehberlik programı **kazanımların kazandırılmasında okul- aile iş birliği** önemli
 - **Kazanımların** aile ortamında da **sürdürülmesi- takip ve destek**
 - Programın **etkililiğini** artırmak için **gereklidir**.

Bu amaçla velilerin

- 1) Öğrencilere kazandırılmak istenen **beceriler konusunda** → **Model olması**
- 2) **Okul** ile iş birliği yaparak **öğrencinin takibi,konusunda destek sağlama**
- 3) Okulda düzenlenen **velilere yönelik çalışmalara katılması** beklenir.

İlkokulda Ebeveyn Katılımı

İlkokulda çalışan **psikolojik danışmanlar ebeveyn katılımına çok önem** verirler.
 * Ebeveyn desteği **olmadan RPD etkinlik hizmetlerde başarı sağlanması zordur**.

Ortaokulda Ebeveyn Katılımı

Özelliklerini ortaya koydukları ve Ebeveyn ve aileden **bağımsızlaşmaya** çalıştıkları bir **gelişim dönemindeler***
 Ergen gelişiminin **bu geçiş evresinde ebeveyn katılımının önemini** bilir.

* Çocuklar bu geçiş sürecinde
 - **Serbest bırakmayı da kontrol etmeyi de bilen ebeveynlere ihtiyaç** duyarlar.
Bu süreç → Ebeveynlerin kendileri ve çocukları için **değişimleri** gerektirir.
Bu değişim → Kendilerini ve çocuklarını **tanımaları için** gerektirir.

Lisede Ebeveyn Katılımı

* Lise **pek çok öğrenci için artan bağımsızlık** ihtiyacı ve **sorumludur**.
 * Doğal olarak **ebeveyn katılımının** → **Azaltması** beklenir.
 - Ancak **üniversite** ya da **mesleğe geçişte** → Katılım **artmaktadır**.
 * Bu dönemde
 → **Mesleki rehberlik ve eğitimsel planlama hizmetlerine** daha fazla **yer** verilir.
 * 14-18 yaş **ergen çocukları olan ebeveynler** sorun **yaşamaktadır**.
 * Ebeveynlerin **kendilerini tanımaları ve eğitimleri** beklenir.
 * Lisede çalışan rehber öğretmen-psikolojik danışmalar
 * Ergen-ebeveyn iletişimini **kolaylaştıracak** çalışmalar yapmalıdır:
 -Ergen davranışı hakkında **programlar hazırlayabilir** ya da
 - **Çevrede sunulan bu tür programlara ebeveynleri yönlendirebilir**.
 * Ayrıca ebeveynlere **çevrimiçi bilgi kaynakları** önerilebilir.

Ebeveynlik Tarzını Bulmak

1. Demokratik anne-baba:

* Çocuklarını **bağımsız olmaya teşvik eder** ama → Yine de **eylemlerine sınırlar**
 * **Kural koyarlar** ama → **Kuralların mantığını** açıklarlar ve eleştirileri dinlerler.
 * Sevgilerini **hissettirir** ve çocukla **iletişim kurarlar**.

2. Otoriter anne-baba:

* Çocuklarını **kontrol ederler** ancak → Onları **dinlemezler**
 * Daha az ilgilenir-Bazen soğuk ve katı **olma**-Ceza ve emirleri **oldukça sıkır**.

3. İzin verici anne-baba:

* Çocuklarıyla yakından **ilgilenir** ancak → Onlardan pek bir şey **istememezler**
 * **Kural koymazlar** -**Cezadan kaçınırlar**- Genellikle **tutarsız ve güvensizdirler**

4. İhmalkâr anne-baba:

* Çocuklarının yaşamıyla **son derece ilgisizdirler**.
 * **Ailesi ihmalkâr olan çocuklar** anne-babalarının yaşamlarının **diğer yönlerini**
 → Kendilerinden **daha önemli olduğu** duygusu **geliştirir**.

11. REHBERLİKTE ETİK VE BİGİLERİN SAKLANMASI

MEB **RPD Hizmetleri Etik Yönergesi** ile uyulması gereken etik ilkeler verilir:
 (Eğitim kurumları ile **RAM**'da **RPD hizmetlerini** yürüten personel için)
 - **RPD hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinde**
 * **Yetkinlik, dürüstlük, gizlilik, bilimsellik ... ilkeleri** → **Esas alınmıştır**.

* Eğitim kurumları ile **RAM**'da hizmetlerin **sunulmasında**
Görev- yetki ve sorumluluklar → **Ayrıntılı olarak açıklanmıştır**.

* **RPD hizmetlerinde** uyulması gereken bazı **kurallar** vardır.
Bu kurallar öncelikle bireyi sonra mesleği icra edenleri korumaya yöneliktir.

ETİK KURALLAR TEMEL İLKELER

Yetkinlik Psikolojik danışmanların **sınırlılıklarını bilmeleridir**.
 → Kendilerini aşan konularda **başkalarından yardım** talebinde bulunurlar.

Dürüstlük

* **Psikolojik danışmanlar kişiler arası ilişkilerinde ve tüm mesleki ilişkilerinde** → Dürüstlüğü, doğruluğu ve gerçekçiliği ilke edinirler.

Duyarlık ve Hoşgörü

* **Psikolojik danışmanlar danışanların zarar görmemeleri için önlem alırlar.**
 * **Psikolojik danışma hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmaları için çalışır.**
 * **Yansızlığı benimserler.**

Toplumsal sorumluluk

* **PDR** → Temelde **insana yönelik bir hizmetler bütünüdür.**
 → Toplumsal sorumluluğu vardır.
 * **PDR hizmetlerinde**
 - **Bireyin çıkar ve yararı ile toplumsal sorumluluk arasında denge sağlanır.**

Mesleki ve bilimsel sorumluluk

P.danışmanlar görev ve rollerine uygun davranma sorumluluğu altındadır.
 * Hizmet verdikleri kişilerin için ilgili kurumlarla iş birliği yaparlar
 - Gerekliğinde danışanları → Alandaki başka uzmanlara yönlendirir.

Etik Kurallar**Geçerlilik Alanları:**

Psikolojik danışma/ ölçme -değerlendirme/ araştırma – yayın/ Müşavirlik hizm.

Yetkinlik sınırları

P. danışmanlar sadece sorumlu oldukları uygulama ve etkinlikleri yapabilir.

Sürekli gelişim

Psikolojik danışmanlar RPD alanındaki yeni gelişmeleri takip ederler.

Başkalarına zarar vermemeye

Psikolojik danışmanlar, öğrencilerine, katılanlara, danışanlarına kişilere
 → Zarar vermektan ve onlara güçlük çıkarmaktan kaçınırlar.

Gizli bilgilerin muhafaza edilmesi

P. danışmanlar danışanlarına ilişkin bilgileri →Korumakla yükümlüdürler.

Profesyonel kimlik

Psikolojik danışmanlar bilgi ve statülerini olduğu gibi söyler (Abartmaz!)

Rehberlikte Etik ve Bilgilerin Saklanması

* **Rehberlik birey hakkında bilgi toplar ve onları bireyleri tanımak için kullanır.**
 - **Bireylerin özel yaşantıları ve durumları ile ilgili bilgiler edinir.**
 * **Bu bilgiler özel ve özeldir. (Dikkat olunmalıdır!)**
 * **Bilgileri elde etmek ve bilgilere sahip çıkmak bir “iş”tir ve önemli bir iştir.**

ÖZEL EĞİTİM**Giriş**

Çağdaş eğitim anlayışının gereklerinden biri:
 * **Tüm öğrencilerin desteklenmesi ve eğitime katılımlarının sağlanmasıdır.**
 * **Ulusal ve uluslararası birçok yasal düzenleme:**
 - **Eğitim hakkı ve fırsat eşitliği kavramlarına vurgu yapar.**
 - **Tüm çocukların dil, din, cinsiyet, ırk ve engellilik ayrımı gözetilmeksizin**
 → Bu haklardan yararlanmaları gerektiğini belirtir.

“BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme”de

- **Kişilerin insanlık onuruna ve farklılıklara saygı - Ayrımcılığa karşı olma**
 - **Toplumsal yaşama aktif katılım - Fırsat eşitliği, erişilebilirlik**
 - **Engelliliği bir çeşitlilik olarak kabul etme ve özel gereksinimli bireylerin kendi bireysel potansiyelleri çerçevesinde gelişimlerine saygı ilkeleri ön plandadır.**

“Engelliler Hakkında Kanun”

- **Engeli olan bireylerin eğitim almasının hiçbir gerekçeyle engellenemeyeceğini**
 - **Bu bireylerin farklılıkları dikkate alınarak eşitlik temelinde**
 → **Yaşam boyu eğitim alabileceklerini vurgulamaktadır.**

“Salamanca Bildirisi” ve “Eylem Çerçevesi” (1994) de

* **Her çocuğun özel ilgileri, yetenekleri ve öğrenme ihtiyaçları vardır.**
 * **Nitelikli bir eğitim için bu çeşitliliğin göz önünde bulundurulması gerekir.**
 * **Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin**
 - **Kapsayıcı eğitim ortamlarına erişimlerinin sağlanması ve**
 - **Bu ortamlarda nitelikli eğitim olanaklarının sunulması önemlidir.**

1. Özel Eğitime Gereksinim Duyan Öğrenciler ve Özel Eğitim I-II**Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre (2021)**

Özel eğitim ihtiyacı olan birey “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösterir.”

Özel eğitim ise (MEB, 2021)

* **Bu bireylerin uygun eğitim ortamlarında sürdürdüğü eğitimdir.**
 - **Eğitsel ve sosyal gereksinimlerin karşılanması**
 - **Geliştirilmiş bireyselleştirilmiş eğitim programları kullanma**
 - **Özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından hizmet verme vardır.**

Özel eğitim ile ilgili alanda yaygın olarak karıştırılan

- **Zedelenme, yetersizlik ve özür/engel terimlerini açıklamak gerekir:**

Zedelenme: Bireyin organ yapısında ve işleyişinde bozulmalar olmasıdır.

* **Bir bireyin gözünde ya da kulağında zedelenmeler oluşabilir.**

→ **Bu zedelenmelere bağlı olarak**

Kimi zaman → **Yetersizlik durumu** yaşanabilir

Kimi zaman → **Bu durum yetersizlikle sonuçlanmayabilir.**

Yetersizlik:

Zedelenme sonucunda sahip olunan organın işlevini yerine getirememesidir.
 - **Bireyin gözündeki zedelenmeye bağlı olarak görememesi bir yetersizliktir.**

Engel: Bir yetersizlik sonucunda

Bireyin toplumsal yaşamda akranlarının gerçekleştirebildiği rolleri
 → **Gerçekleştirememe durumu** olarak tanımlanmaktadır.

Bir öğrencinin görme kaybının olması → Bir yetersizliktir.

Ancak **bu öğrenci için herhangi bir uyarılama yapılmaksızın**
 → **Akranlarıyla benzer materyallerle değerlendirilmesi => Bir engeldir.**

Engelli olma durumu:

Çoğunlukla toplum tarafından oluşturulan koşullar sebebiyle
 - **Bireyden beklenen rol ve sorumlulukları → Gerçekleştirememesidir.**

Bu nedenle “Engelli birey” ya da “yetersizliği olan birey” yerine

“Özel eğitim ihtiyacı olan birey” kavramını kullanmak daha uygundur.

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler

Yaşadıkları yetersizlik durumları-.....Gelişimsel özellikleri sebebiyle
 → **Birbirlerinden oldukça farklı özelliklere ve performanslara sahiptir.**

* **Bu nedenle bu bireylerin gelişimsel özellikleri hakkında**
 → **Genellemelere varmak mümkün değildir!**

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenci Gruplarının Özellikleri:**1) Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler****Zihinsel yetersizlik**

- **22 yaşından önce ortaya çıkar.**
 - **Hem zihinsel işlevlerde hem de günlük yaşamdaki uyumsal davranışlarda**
 → **Sınırlılık durumudur.**

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021)

- **“Zihinsel yetersizlik” kavramı yerine “zihinsel engel” kavramı kullanılır.**

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”ne göre (2021)

Zihinsel engelli bireyler 4(Dört) grupta ele alınır: (Hafif, orta, ağır ve çok ağır)

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler:

- **Zihinsel işlevsel ve uyumsal becerilerde hafif düzeyde gerilik yaşarlar**
 - **Sınırlı desteğe ihtiyaç duyar.**

Ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler:

- **Yaşam boyu yoğun özel eğitim ve bakım desteğine ihtiyaç duyabilir.**

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri

1) Zihinsel işlev boyutuyla ele alındığında

→ **Normal insanların zekâ düzeyi puanı → 100 olarak kabul edilir.**

→ **Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin zekâ düzeyi puanı → 70 ve altındadır.**

* **Ancak zihinsel yetersizlik sadece zekâ düzeyi puanı üzerinden tanımlanmaz!**
 → **Tanımlama sürecinde mutlaka uyumsal davranışlara bakılmalıdır.**

2) Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin dikkat süreleri çok kısadır.

3) Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bellekle de ilgili problemleri vardır.

4) Dikkat ve bellek problemleriyle bağlantılı olarak

Birçok akademik alanda Normal gelişim gösteren akranlarına göre geridir:

- **Olayları / nesneleri belirli bir özelliğe göre gruplandırma**
 - **Akıl yürütme ya da değerlendirmede**
 - **Bir uyarımı sınıflandırma ya da bilgiyi organize etmekte sorunludurlar.**

5) Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler akranlarına göre daha yavaş öğrenir.

- **Soyut kavramları öğrenmede**
 - **Verileri yeni durumlarla ilişkilendirme ve genellemede → Güçlük yaşarlar**

6) Yaşadıkları akademik başarısızlık durumuyla bağlantılı olarak

- **Yeni öğrenmelere ilişkin motivasyonları düşüktür.**
 - **Bu öğrenciler zaman içerisinde “öğrenilmiş çaresizlik” yaşamaya başlar.**

7) Dilin hem anlama hem de ifade etme boyutunda sorun yaşarlar

- **Verilen yönergeleri ya da okunan bir öyküyü anlamada güçlük yaşayabilir.**
 - **Konuşma bozuklukları yaşayabilir.**

- **Sınırlı sayıda kelime ve cümle çeşitliliğine sahiptir.**

- **Cümle kurarken söz dizim yapısında bozukluklar sergileyebilir.**

8) Bilişsel becerilerdeki sınırlılıklardan kaynaklı olarak

- **Sosyal becerilerde yetersizlik görülür.**

- **Sosyal kabullü olumsuz yönde etkileyebilecek problem davranışlar olabilir**

Not : Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bir öğrencide

- **Tüm bu özelliklerin bulunmalı şeklinde bir genelleme yapılamaz!**

2) Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Öğrenciler*** Otizm spektrum bozukluğu (OSB)**

*** Nörogelişimsel bir bozukluktur.**

*** Yaşamın erken dönemlerinde**

- **Sosyal iletişim ve etkileşimde güçlük yaşama**

- **Sınırlı yineleyici davranışlar sergileme gibi belirtilerle ortaya çıkar.**

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021) OSB’ye dair

→ **Sosyal etkileşim, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılık vurgulanır**

→ **Hafif, orta ve ağır düzeyde olmak üzere sınıflandırma yapılmıştır.**

* **Bu sınıflandırma OSB gereksinim duyduğu destek miktarını ifade etmektedir.**

OSB Olan Öğrencilerin Özellikleri:

- 1) Otizm, bir sosyal iletişim bozukluğudur.
 - 2) Sosyal etkileşimde göz kontağından kaçınırlar /Göz kenarlarından bakma
 - 3) Bu öğrenciler isimlerine tepki vermeyebilir /Diğer insanlara ilgisizlik
 - 4) Beden dilini kullanma ve anlama konusunda çeşitli sorunlar yaşayabilir.
 - 5) İnsanların düşünce ve duygularını anlama sorunu (zihin teorisinde sınırlılık)
 - 6) Oyun becerileri sınırlıdır. (Ama nesnelerle meşgul olabilirler.)
 - 7) Yönergeleri anlama ve takip etme gibi sınırlılıkları vardır.
 - 8) Alıcı dil boyutunda → Güçlük yaşayabilme (Duygu – düşünce ifade etme)
 - 9) İfade edici dil boyutunda da → Sınırlılıklar yaşayabilir.
 - 10) OSB olan öğrencilerin yaklaşık %20-30'u
 - 11) Konuşmada gecikme yaşar ya da bu beceriyi edinemez!
 - 12) Soyut kavram algılama sorunu / Sosyal dili yorumlama (Alay - şaka) zorluk
 - 13) Birçoğu basmakalıp motor veya sözel davranışlar sergileyebilir. (Nesneleri döndürme- El çırpma - sallanma ...)
 - 14) Bazı nesnelerle aşırı derecede meşgul olabilir (Çok sınırlı ilgi alanları)
 - 15) Rutinlere ve aynılıklara aşırı bağlılık (Değişikliklerden rahatsızlık ...)
 - 16) Aşırı duyarlılık görülebilir. (Ses - dokunma - görsel uyarılardan rahatsızlık)
- Bu duyarlılık**
- OSB olan birçok birey için "Duyu bütünleme bozukluğu"nun parçasıdır.
- 17) Görsel olarak sunulduğunda bilgileri daha kolay işleyebilirler.
- 18) Birbirlerinden oldukça farklı özellikler sergilerler (Heterojen bir gruptur.)

3) Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler**DSM-V'e göre (Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı)**

- * Nörolojiksel bir bozukluktur.
- Öğrenme güçlüğü/Okuma/Yazılı anlatım/Matematiksel → Güçlükler
- * Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler → Normal zekâya sahiptir. Ama
- Beynin atipik işleyişinden kaynaklı bilgiyi işleme ve edinme biçimi farklıdır.
- * Heterojen bir grup olan öğrenme güçlüğü yaygın olarak
- 1) Okuma bozukluğu (disleksi)
- 2) Yazılı anlatım bozukluğu (disgrafi)
- 3) Matematik bozukluğu (diskalkuli) olarak sınıflandırılır.

Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin özellikleri

- 1) Öğrencinin yapabilecekleri ile yapabildikleri arasındaki farkın fazladır. (**)
- 2) Normal bir zekâya sahiptir ama akademik alanlarda güçlükler yaşar.
- 3) Performanstaki değişkenlik fazladır.
- 4) Matematikte hızlı ve doğru iken X Okumada akranlarından ayrışabilir.
- 5) Disleksi(okuma bozukluğu) olanlar → Okumada ciddi problemler yaşarlar. (Harfleri tanıma, heceleme, doğru ve akıcı bir şekilde çözümlemede ...)
- 6) Okuduğunu anlamakta da zorlanırlar.
- 7) Bir kısmı harf - kelime yazmada ve imla - dil bilgisinde problem yaşayabilir.
- 8) Matematiksel kavramları, olguları anlamakta ve hesapta zorlanabilirler.
- 9) Akademik başarısızlıklar ile güdülenme problemleri yaşarlar.
- 10) Yaygın olarak "öğrenilmiş çaresizlik" yaşarlar:
- Başarısızlıklarını → Kendilerindeki yetersizliğe
- Başarılarını ise → Kendileri dışındaki faktörlere atfederler.
- 11) Birçok öğrenci dilin mekanik ve sosyal kullanımlarıyla ilgili sorun yaşar.
- Mekanik olarak sözdizimi (gramer)- Semantik (kelime anlamları)
- Fonoloji (kelimeleri bileşen seslerine ayırma - seslerle kelime oluşturma)
- Pragmatik (Dilin sosyal kullanımına → Karşılıklı sohbet sorunu...)
- 12) Bazıları görsel ya da işitsel algı alanında güçlük yaşayabilir.
- * Görsel algı (Yapboz, görsel şekilleri algılama , harfleri tersine çevirme...)
- * İşitsel algı (Benzer seslerden oluşan iki kelimeyi ayırt etme...)

4) Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler

- * Dilin biçim, içerik ve kullanım bileşenlerinin bütünleştirilmesi sırasında
- Bu bileşenlerin en az birinde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle
- Öğrenciler "dil ve konuşma bozukluğu" tanısı alabilirler.

ASLHA'a göre (Amerika Konuşma, Dil ve Duyuma Birliği)

- * Sadece dil ya da konuşma alanında ya da her iki alanda da güçlük yaşanabilir
- * Başkalarının söylediğini anlamakta güçlük çekebilir. (alıcı dil bozukluğu)
- * Duygu ve düşünceyi ifadede sorun yaşayabilirler(ifade edici dil bozukluğu)
- Bir öğrenci hem alıcı hem de ifade edici dil bozukluğu yaşayabilir.
- * Konuşmada ses üretiminde ya da bazı sesleri söylemede zorlanabilir.
- Kekeleyebilir ya da konuşma ritmini ayarlamada sorun yaşayabilir.

5) İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler

- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2021) göre tanımı:**
- * İşitme engelli birey işitme duyarlılığının kısmi ya da tamamen yitirilmesinden kaynaklı → Özel eğitim ve destek eğitime ihtiyaç duyan bireydir.
 - * İşitme yetersizliğinin sınıflandırılmasında
 - İşitme kaybının derecesine
 - Kaybın ortaya çıktığı yaşa ve
 - Kaybın olduğu yere göre → Farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır
 - * İşitme kayıplarının şiddeti
 - Bireyin desibel (dB) cinsinden ölçülen sesi almasıyla belirlenir.

Tablo 1. İşitme Kaybı Dereceleri

İşitme Düzeyi	Kayıp	Sınıflandırma	Açıklama
0-15 dB		Normal	İletişim üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.
16-25 dB		Çok hafif	Gürültülü ortamlarda, kısık sesleri anlamakta güçlük yaşarlar.
26-40 dB		Hafif	Sessiz ortamlarda kısık ya da uzaktan gelen sesleri anlamakta güçlük yaşarlar. Sınıf içi tartışmaları takip etmede zorlanırlar.
41-55 dB		Orta	Karşılıklı konuşma sırasında sadece yakın mesafeden konuşulanlar.
56-70 dB		Orta-ağır	Yalnızca yüksek sesli, net konuşmalar duyulabilir ve grup durumları büyük zorluklar yaratır. Konuşma, belirgin şekilde bozulmuş olsa da anlaşılabilir.
71-90 dB		Ağır	Yüksek sesli olmadıkça konuşmalar duyulamaz, o durumda bile, birçok kelimeyi ayırt edemezler. Çevresel sesleri duyabilse bile anlamlandıramazlar. Konuşma hiçbir zaman anlaşılır değildir.
91 dB ve üzeri		Çok ağır	Karşılıklı konuşmaları duyamazlar. Ancak bazı yüksek çevresel sesleri duyulabilirler. Konuşmanın anlaşılır değildir ya da hiç gelişmemiş olabilir.

İşitme yetersizliği olan öğrencilerin özellikleri

- 1) Zihinsel problemleri yoktur! (Normal zekâ düzeyine sahiptirler.)
- 2) İşitme kaybı → Genel bilişsel yeteneklerini etkilemez! Ancak (İyi duymadıkları için gelişimsel gecikmeler yaşayabilirler.)
- 3) Okuma düzeyleri → İşiten akranlarından önemli ölçüde daha düşüktür.
- 4) Ses bilgisel farkındalık ve konuşma seslerini kullanma yetenekleri sınırlı (Ses temelli okuma yazma öğretimine alternatif yöntemleri kullanılmalıdır.)
- 5) Konuşulanları anlama ve kendi konuşmalarının anlaşılabilirliği
- İşitme yetersizliğinin düzeyine bağlı olarak artıp azalabilir.
- 6) İşitme yetersizliği yaygın olarak dil ve iletişim becerilerini olumsuz etkiler.
- 7) Birçoğu işitme cihazıyla yardımcı eğitim faaliyetlerine katılabilmektedir.
- * Öğretmenler ve ebeveynler bu cihazların
- İşitme kayıplı tüm problemleri → Çözmediğinin farkında olmalıdır.

6) Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler

- * Görme yetersizliği gözün yapısında oluşan zedelenmeye bağlı olarak
- Gözün görme işlevini gerçekleştirememesi durumudur.
- * Görme yetersizliği olanlar: Az gören ve kör olarak sınıflandırılabilir.
- Az gören öğrenciler
- Yardımcı araç ve çeşitli uyarlamayla görme potansiyellerini kullanabilirler.
- Kör olan öğrenciler
- Yardımcı araçlarla dahi okuyamazlar. (Dinleyerek ve dokunarak öğrenirler)

Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri

- 1) Kendi içlerinde oldukça heterojen bir gruptur.
- 2) Öğrenme deneyimlerini dokunarak ve işiterek edinebilmektedir.
- 3) Çevrelerinde hareket etme yeterlikleri sınırlı olabilir.
- 4) Görme kaybı → Bilişsel gelişimi engelleyebilecek bir durumdur. (1940'lı ve 1950'li yıllarda tersi düşümlüyordu)
- 5) Dil ve iletişim becerileri → Gören akranları ile benzer özellikler gösterir.
- Görme kaybı ya da bozukluğu günlük dili - iletişim becerilerini etkilemez!

2. Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirme

- * Her öğrencinin birbirinden farklı öğrenme ve gelişim özellikleri vardır.
- * Öğretim programını takipte güçlük yaşayan öğrencilerin fark edilmesi
- Değerlendirme sürecinin başlangıcıdır.
- * Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere nitelikli özel eğitim hizmeti sunulması için
- Öğrenci ilgileri-gereksinimleri ve eğitsel performansları → Ortaya konmalıdır.
- * Değerlendirme: Öğrenci hakkında bilgi toplama ve bir yargıya varma sürecidir.
- * Değerlendirme Yapma Amaçları ?
- Tarama -Tanılama -Yerleştirme- BEP Geliştirme -İzlem

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

- Öğretmenler RAM'a yönlendirmeden önce
- Öğrencinin performans düzeyine ilişkin değerlendirme yapar.

- * Değerlendirme süreci → İlk Belirleme aşamasıyla başlar.

İlk belirleme aşamasında öğretmenler

- Akademik - Sosyal-Duygusal - Motor ve Dil Becerileri bakımından
- Akranlarından **önemli ölçüde ayrılan** öğrencileri belirler.

* Öğretmenler, hemen **etiketleyici olmamalı!**

- Farklı özellikler sergileyebileceğini **unutmamalıdır.**

* Akranlarıyla arasındaki bu fark **Güçleştirme – Etkileme- Bozma** yönündeyse
→ **İlk belirleme** sürecinin başlatılması **gerekir.**

İlk belirleme süreci:

- * **Sınıf öğretmeni ile rehber öğretmenin iş birliği ile çalışmasını gerektirir.**
- * **Öğrenci performansı kabaca değerlendirilir.** (Yapabildikleri – Yapamadıkları)

Kaba değerlendirme süreci:

- * Çeşitli **informal değerlendirme** aracı (Gözlem, görüşme ve kontrol listeleri) ile
→ **Özel eğitim ihtiyacı** olduğundan şüphe edilen öğrenciler **belirlenebilir.**
- * **İlk belirleme öğretim döneminin başında ve kısa sürede** tamamlanmalıdır.

Gönderme öncesi süreç: (2. Aşama)

- * Hastanelere ve RAM'a yönlendirmeden önce
→ Öğretmen **eğitim ortamında çeşitli düzenlemeler yapmalı** ve
→ Öğrencinin **eğitim faaliyetlerine katılımını değerlendirmelidir**
- * Bu sürecin **yürütülmesindeki en önemli amaç**
- Daha yoğun bir eğitim gereksinimi olmayan öğrencilerin
→ **Gereksiz yere yönlendirilmesini ve etiketlemeyi önlemektir.**

Gönderme öncesi süreçte öğretmenlerin yapacağı iş ve işlemler (Üç basamak)

- 1) **Bilgi toplama**
- 2) **Müdahale programı hazırlama** ve
- 3) **Müdahale programını uygulama ve sonuçlarını değerlendirme**

1) Bilgi toplama:

- * Öğrencinin **Eğitsel faaliyetlere katılımını etkileyen faktörleri belirlenir.**
- Öğretmenler Hangi Bilgileri toplamalı?**
- * Öğrencinin doğumdan itibaren geçirdiği **hastalıklar, kazalar**
- * Ailesinin eğitim **düzeyi, olanakları, çocuk için kaygıları ...**
- * Okuldaki davranışlarıyla evdekilerin **kıyaslaması** ve ailenin **tepkileri**
- * Daha önceki eğitim ortamında **sergilediği performans**
- * Eğitim programında yer alan **kazanımlara ilişkin performansı** ve
(Gerekiyse bir önceki sınıf programında **kazanım performansı**)

2) Müdahale Programı Hazırlama:

- * Öğrenci hakkında toplanan tüm bu bilgiler **bu sürecin temelini oluşturur.**
- * Öğretmenler bu bilgilerle öğrenci için **müdahale programı hazırlar.**
-Müdahale programında **öğrenciye özgü uyarlamalara** olmalıdır.
- * **Öğretmenler Müdahale programını hazırlarken uyarlama yapabilirler.**
- a) Program hedeflerinde uyarlama:
- Öncelikle öğrencinin devam ettiği programın **neresinde olduğu bilinmeli!**
- b) Öğretimsel süreçlerde uyarlama:
- **Öğrenme sürecini kolaylaştırmaya** ya da **Daha etkili hâle getirmeye**
- c) Sınıf yönetiminde yapılacak uyarlamalar:
- Öğretmenler öğrencileri sınıf kuralları konusunda **bilgilendirmelidir.**
* **Sınıf kuralları ve pekiştirmeye** rağmen **davranış problemleri** varsa
- O zaman daha sistematik davranış değiştirme sistemleri uygulanır.
(Öğrencinin olumsuz davranışlarını → Görmekten gelmek gibi)
- d) Çevresel uyarlamalar:
* Sınıfın **fiziksel ve sosyal çevresindeki uyarlamalardır.**
(Sınıfın ısı, ışık, gürültü düzeyi, oturma düzeni ve uyaran miktarı gibi)

3) Müdahale Programını Uygulama ve Sonuçlarını Değerlendirme:

- * Müdahale programı **hazırlandıktan sonra uygulaması aşamasına** geçilir.
→ “Ne kadar süreyle bu müdahalenin uygulanacağı” önemlidir.
- * Müdahale programına
Yeterli zaman **ayırmadığında** → Uygun **olmayan** öğrenciyi **yönlendirilebilir.**
Aşırı zaman ayırdığında → **Daha yoğun desteği alması geciktirilmiş olur.**
→ Her iki durum da **gönderme öncesi süreci tehlikeye sokar.**
(Bu sürenin genellikle üç ile beş ay arasında sürmesi önerilmektedir.)
- * Müdahale programı uygulandıktan sonra
- Öğretmenler **öğrencideki gelişmeyi ve ilerlemeyi değerlendirir.**
- * **İlerleme**
Beklenen düzeyde ise → **Genel eğitim sınıfında** akranlarıyla **devam eder.**
Değil ise → **Ailesinin de onayıyla hastanelere ve RAM'a yönlendirilir.**

NOT: Gönderme öncesi süreçte özel eğitim ihtiyacı olduğundan şüphe edilen birçok öğrenci için → Yönlendirmeye gerek kalmamaktadır.

3. Eğitsel Değerlendirme, Tanılama Süreci ve Eğitim Ortamına Yerleştirme

- * **Gönderme öncesi süreçte düzenlemelere rağmen ilerleme görülmiyorsa**
→ “Ayrıntılı değerlendirme” için **gönderme süreci** başlatılır.
- * Gönderme kararını **tek sınıf öğretmeni veremez!** (Rehber öğretmen + aile)
- Onay ile → Öğrenci **hastanelere ve RAM'a** yönlendirilir.
- * Öğretmen **gönderme öncesi süreçte**
→ Uyguladığı **müdahale programının** içerik ve **gönderme raporu** hazırlar.
(Uzmanlara daha fazla bilgi + Öğrenci hakkında daha doğru kararlar)

Gönderme Raporunda Neler Olmalı?

1. **Öğrencinin** günlük gelişim alanları ve bu alanlardaki performansı
2. **Güçlük yaşadığı alanların** nerede, ne zaman ve hangi etkinliklerde **olduğu**
3. **Güçlük yaşadığı alanlara** yapılan uyarlamalar, müdahaleler ve stratejiler
4. Müdahale prog.nun **oluşturulması, uygulanması ve izlenmesindeki sorumlular**
5. Başarılı ve başarısız olan müdahalelere **ilişkin açıklamalar**

Tanılama süreci ilk olarak **tıbbi tanılama** ile başlar.

* Öğrenme sürecindeki **geriliğinin bir yetersizlikle ilgisi incelenir.** (doktorlar...)

Tıbbi tanı alındıktan sonra

Öğrencinin özel eğitim hizmeti alma kararı (Alacaksa ne tür eğitsel ihtiyaç)
RAM'lardaki “özel eğitim değerlendirme kurulu” tarafından
“Eğitsel değerlendirme ve tanılama” yapılır.

- * Bu süreçte öğrencinin **tıbbi tanısına ilişkin veriler** kapsamlı değerlendirilir.
→ Değerlendirmede **çeşitli standart araçlar** kullanılır. Süreci sonunda
- Öğrencinin **desteğe ihtiyaç duyduğu alanlar** ortaya konur.
→ **Özel eğitim hizmetleri için uygun olup olmadığına karar verilir.**

Özel eğitim değerlendirme kurulu üyeleri?

- RAM **müdürü** (Görevlendirdiği bir müdür yardımcısı)
- RAM **özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı** - Rehber öğretmen
- **Özel eğitim öğretmeni** -Varsa bir **çocuk gelişimci** - Öğrencinin **ailesi** ...

İhtiyaç durumunda fizyoterapist- odyolog -psikolog- Dil konuşma terapisti
- Öğrenci **çıraklık ve yaygın eğitime** gidecekse **kurum temsilcisi** olabilir.

Öğrencinin özel eğitim hizmetlerine uygunluğuna karar verme ölçütleri

- 1) Tıbbi tanılama sonrasında **mutlaka bir yetersizlik tanısı** almış olması
- 2) Aldığı yetersizlik tanısının **eğitsel performansını olumsuz** etkilemesi
- 3) Eğitsel ihtiyaçlarını karşılamada **özel program** ya da **hizmetlere** ihtiyaç

Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci sonrasında

“Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu” düzenlenir.

* **Gereksinimleri doğrultusunda yönlendirme ve yerleştirme süreci** başlatılır.

Ülkemizde iki farklı yerleştirme kararı verilebilir:

- 1) Öğrencinin **kaynaştırma/bütünleştirme** yoluyla **genel eğitim sınıfına**
- 2) Benzer **yetersizliğe sahip** öğrencilerle **özel eğitim okulunda / sınıfına**

→ Her iki yerleştirme kararı sonrasında da **BEP** hazırlanması gerekmektedir.

4. Destek Eğitim Modelleri

En az kısıtlayıcı ortamın net bir tanımı yoktur.

- Her öğrenci için farklı bir yerleştirme seçeneği anlamındadır.

-Amaç öğrencinin

Normal gelişim gösteren arkadaşlarından, evinden, **az ayrılmasıdır.**

* Ancak **burada temel alınacak düşünce**

- Öğrencinin yaşamı **olabildiğince normal seyrinde devam etmeli**
- Eğitim fırsatları öğrencinin bireysel ihtiyaçlarıyla uyumlu olmalı
- Bireysel özgürlüğe **kesinlikle gerekli olan** fazla **müdahale edilmemeli**

Ülkemizde özel eğitim ihtiyacı olanları Yerleştirme Seçenekleri

(En fazla kısıtlayıcı olandan → en az kısıtlayıcı olana doğru sıralanır)

- 1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları
- 2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları
- 3) Özel eğitim sınıfı
- 4) Yarı zamanlı kaynaştırma/Büt.
- 5) Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme

1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları:

* **Tamamı özel eğitim ihtiyacı olanlar** (Gündüz → Eğitim Akşam → Barınma)

2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları:

* **Tamamı özel eğitim ihtiyacı olanlar** (Eğitim dışında normal hayata devam)

*Yatılı da gündüzlü de → (Özel eğitim) **ayrıştırılmış eğitim** ortamlarıdır.

→ Öğrencilerin tamamı **özel eğitim ihtiyacı olan** öğrencilerdir.

(Özel çevre - Özel personel- Özel program ve materyaller...)

Ayrıştırılmış eğitim ortamlarının sınırlılıkları:

- Öğrenciler **performansı iyi olan modeller** göremez!
- Öğretmenlerin öğrencilere dönük beklentileri **düşüktür.**
- Ayrıştırılmış eğitim ortamları **etiketlemeye neden** olmaktadır.
- Bu okul öğrencileri **toplumsal yaşama uyum sağlama** güçlük çeker.

3) Özel eğitim sınıfı:

* Genel eğitim okulunda **özel eğitim öğrencilerinin topluca eğitim alması...**

Özel eğitim sınıfları Neden Tercih Edilmektedir?

- Özel eğitim okullarının **açılmasının maliyetli** olması
- Öğrencileri **yaşadığı çevreden uzaklaştırmama** ve
- **Kısmi de olsa normal gel. gösteren akranlarıyla bir arada olma** imkânı ...

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim:

- * Özel eğitim öğrencilerin **genel eğitim ortamında** normal gel. gösterenlerle
→ Tam ya da yarı zamanlı olarak **eğitimlerini sürdürmeleridir.**

“Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü” tarafından (2017)

-Çıkarılan “Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Genelgesi”nde

→ İki kavram birbirinin yerine kullanılmakta (Kaynaştırma / bütünleştirme)

Kapsayıcı eğitim de bu terimlerle aynı anlamdadır.

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte eğitim almasına: **Kaynaştırma** veya **bütünleştirme** ya da **kapsayıcı eğitim** denir.

4) Yarı zamanlı kaynaştırma / bütünleştirme

- * Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak
- Bazı dersleri → Özel eğitim sınıfında
- Bazı dersleri → Kaynaştırma/bütünleştirme ortamlarında almasıdır.

5) Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme

- * Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin gerekli destek hizmetlerle beraber
- * Okuldaki sürenin tamamını normal gel.gös. akranlarıyla aynı sınıfta geçirir.
- * Her iki koşulda (yarı zaman-tam zamanlı) → Destek hizmetleri sağlanmalıdır.
- * Destek hiz. öğrenciye ailesine, öğretmenine ve okuldaki diğer personeledir.
- * Destek hizmetlerin sağlanmazsa → Kaynaştırma/bütünleştirme yoktur!

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları avantajları:

- 1) Özel gereksinimli öğrenciler uygun davranışları model alabilirler.
- 2) Toplumsal yaşama uyum sağlayabilmelerini kolaylaştırır.
- 3) Normal gelişim gösteren öğrencilerin de bireysel farklılıkları fark edebilir.
- 4) Bu aileler normal gel. gös. akranların aileleriyle ilişkiler geliştirebilir. Kendilerini toplumsal yapının bir parçası olarak görebilirler.
- 5) Normal gel. gös. ailelerde farklılıklara saygıda ve kabule artma görülür. Toplumsal yapıda bütünleştirmenin yaygınlaşmasına katkı sağlayabilir.

Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamaları Sınırlılıkları:

Özel ger. öğrencilerin aileleri çoğu zaman kendilerini dışlanmış hissedebilirler.

*** Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarıya ulaşması**

- Tüm okul çalışanlarının ve sınıf öğretmenlerinin
- Olumlu tutumları – Destekleri - Çeşitli çevresel düzenlemeleri
- Akranların bilgilendirilmesi ve velilerle iş birliği yapılması ...na bağlıdır.
- * Alanyazında(literatürde) kaynaştırma/bütünleştirme başarısını etkileyen
- En önemli etkenlerin başında “öğretmenler” gelmektedir.

5. (BEP) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama

- * Özel eğitim ihtiyacı olan her öğrenci için hazırlanmalıdır.
- Yerleştirildikleri eğitim ortamında BEP oluşturulması yasal bir zorunluluktur.
- * BEP Bireye özgü programdır.

- * BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) (MEB, 2021) 'de
- Özel eğitim ih. olan bireylerin - Takip ettikleri eğitim programı temel alınarak
- Gelişim özellikleri - Eğitsel gereks. ve performans düzeyleri doğrultusunda
- Hedeflenen amaçlara ulaşmaya yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren → Bireye özgü programdır. ”

- * BEP belirli anahtar özelliklere sahiptir:

BEP 'in hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden
→ Okullardaki “BEP geliştirme birimi” sorumludur.

BEP geliştirme birimi "nde Kimler Vardır?

- (“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” nin (2021) 47. maddesine göre)
- * “ Okul müdürü ya da Görevlendireceği bir müdür yardımcısı başkanlığında
- Rehber öğretmen - Sınıf öğretmeni - Ders öğretmenleri -Velisi ve kendisi
- Gerekli durumlarda özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üye ve Mesleki eğitim kurumlarında meslek dersi alan öğretmeni de katılabilir.

BEP Geliştirme Biriminin Görevleri Nelerdir? (MEB, 2021)

- 1) BEP geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme koordinasyonu sağlamak
- 2) BEP de değişiklik ve düzenlemeler yapmak (Öğrenci gelişimi gereksinimi)
- 3) BEP için ortam düzenlemesi-materyal hazırlama ve temini konusunda
- Yöneticilere ve öğretmenlere öneriler sunmak
- 4) Okulda bulunan diğer birimlerle iş birliği ile çalışmak
- 5) Destek eğitim odasında öğrencilere ders ve haftalık program belirlemek
- 6) Tam zamanlı kaynaştırma öğrencilerini belirlemek ve yönetime bildirmek
- 7) Özel eğitim sınıfına devam edenlerden yetersizliği olmayanları belirlemek
- Akranlarıyla ders alabilecek öğrencileri ders saatlerini planlamak
- 8) Kullanılacak materyal, yöntem ve teknikleri belirlemek
- 9) Sınavlarda refakat edilmesi gereken öğrencileri belirlemek
- 10) Özel eğitim okullarında grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin
- Grup eğitimine hazırlanması için bire bir eğitim sürecinin kararını vermek
- 11) Velinin yazılı isteği doğrultusunda ilkökul döneminde
- Öğrencilerin bir kereye mahsus sınıf tekrarı yapmasına karar vermek

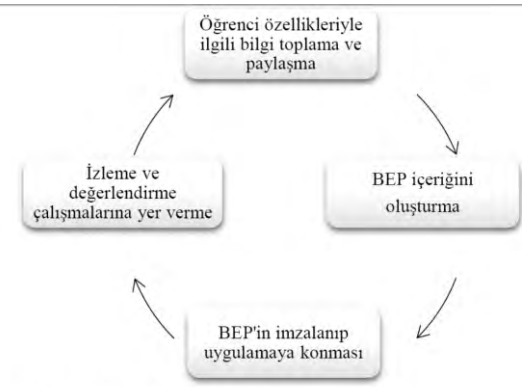
*** BEP geliştirme süreci → Döngüsel bir yapıdadır:**

- BEP geliştirme birimi öğrencinin gelişimsel özellikleri hakkında bilgi toplar.
- Topladıkları bilgileri birbiriyle paylaşarak öğrenci özelliklerini ortaya koyar.
- Öncelikli öğrenme gereksinimlerini belirler
- Performans düzeyini tanımlar ve buna uygun hedefler geliştirir.
- Hedeflere ulaşmak için öğrenciye sunulacak hizmetleri
- Kimler tarafından, nerede, ne zaman ve ne sıklıkla sunulacağını ve
- Değerlendirmede kullanılacak yöntem ve ölçütleri belirleyerek
- BEP içeriğini oluşturur.

Bu içerik → BEP geliştirme biriminin tüm üyeler tarafından imzalanır ve
→ Öğrenci için planlanan hizmetler ya da destekler uygulamaya konur.
→ Süreç içerisinde izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilerek
→ Öğrencinin ilerlemesi raporlaştırılır ve aile bu konuda bilgilendirilir.

Yıllık hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını belirlemek amacıyla
→ BEP yılda bir kez mutlaka gözden geçirilir.

- Öğrenci hedeflerde beklenen düzeyde bir ilerleme göstermiyorsa ya da
- Bu hedefler planlanandan daha önce gerçekleşmişse
- Yılımı doldurması beklenmeden de BEP tekrar gözden geçirilebilir.
- Öğrenci yeniden değerlendirilerek yeni bir BEP oluşturulabilir.

Şekil 3. BEP'in Hazırlanma Süreci

BEP içeriğinde yer alması gereken temel öğeler Nelerdir?

- a) Öğrencinin demografik özelliklerinin tanımı
- b) Öğrencinin eğitsel performans düzeyinin tanımı
- c) Uzun dönemli ya da yıllık hedefler
- d) Kısa dönemli hedefler
- e) Öğretim yöntemleri ve materyaller
- f) Amaçlara ulaşmak için gerekli olan zamanın başlama ve bitiş tarihleri
- g) Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri
- h) Ek hizmetler

a) Öğrencinin Demografik Özelliklerinin Tanımlanması

Öğrenci ve ebeveyn adı soyadı, Öğrenci doğum tarihi, okulu, ... yetersizlik türü

b) Öğrencinin Eğitsel Performans Düzeyinin Tanımlanması

Öğrencinin yapabildikleri ile yapamadıkları birlikte ifade edilir.(güçlü ve zayıf)

Performans Düzeyinin Tanımlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Bu düzeyi → Geçmişteki ya da gelecekteki değil, **şimdiki** performansdır.

- * Performans düzeyinin tanımı, değerlendirme sonuçlarına göre oluşturulur.
- Bu değerlendirme araçları formal ya da informal olabilir.

Formal değerlendirme araçları → Standart testler

İnformel değerlendirme araçları → Görüşme, gözlem, kontrol listeleri, ölçüt bağımlı testler, hata analizi, tepki analizi ve yazılı sınavlar ...

- Performans düzeyi ifadesi öğrencinin gereksinimleri ile bağlantılıdır.
- Uzun dönemli ve kısa dönemli hedeflere ilişkin ipuçları içermelidir.
- Uzun dönemli ve kısa dönemli hedefler oluşturabilmek için
- Perf. düzeyinin ölçülebilir ve gözlenebilir şekilde ifade edilmelidir.
- Bilir, tanıy ifadeler → Gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlar değildir!
- Okur, söyler gibi ifadeler → gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlardır.

c) Uzun dönemli ya da yıllık hedefler

- * Uzun dönemli hedefler öğrencinin bir yıl ya da akademik dönem içerisinde
- Makul düzeyde kazanabileceği davranışlardır.

Uzun dönemli hedefleri belirlenmesinde Nelere Dikkat Edilmelidir?

- 1) Öğrencinin performans düzeyine
- 2) Yetersizliğin derecesine
- 3) Geçmiş öğrenme deneyimleri ve öğrenme hızına
- 4) Çevresinin ve ailesinin özelliklerine
- 5) Sınıf öğretmenine sağlanan destek hizmetlerine
- 6) Öğrenciye sağlanacak destek hizmetlere ...

- * Uzun dönemli hedeflerin belirlenmesinde
- Hedeflerin öğrenci için “öncelikli” olması önemlidir.

<p>Öncelikli beceriler Nelerdir?</p> <p>** Seçilen öncelikli beceriler uzun dönemli hedef ifadelerine dönüştürülürken → Gözlenebilir ve ölçülebilir bir şekilde oluşturulmalıdır.</p>
<p>d) Kısa dönemli hedefler</p> <p>* Performans düzeyi ile uzun dönemli hedefleri arasındaki ara basamaklardır.</p> <p>* Ara basamaklar belirlenirken</p> <p>- Konu/beceriler mantıksal sıralamayla kolaydan zora doğru basamaklandırılır.</p> <p>- Daha sonra bu basamaklar kısa dönemli hedefler hâline dönüştürülür.</p>
<p>Kısa Dönemli Hedef İfadelerinde 4 (Dört) Temel Öge:</p> <p>1) Birey 2) Ölçüt 3) Koşul 4) Davranış</p>
<p>1) Birey:</p> <p>* Hedef ifadeleri → Öğrenciden beklenen davranışları yansıtmalıdır.</p> <p>→ Öğretmen kendisine dönük hedef koymaz → Hedefler Öğrenciye dönüktür.</p>
<p>2) Ölçüt:</p> <p>Hedef davranışı kazanıp kazanmadığına karar vermede kullanılan bir standart..</p> <p>- Bu standart - Zaman sınırı - Doğru tepki sayısı - Doğru tepki yüzdesi olabilir.</p>
<p>3) Davranış:</p> <p>Öğrenciden beklenen eylemlerin açık bir şekilde ifade edilmiş hâlidir.</p> <p>- Davranış ögesinin gözlenebilir ve ölçülebilir olması çok önemlidir.</p>
<p>4) Koşul:</p> <p>Hedef davranışın hangi koşulda nerede, ne zaman ve nasıl sergilenmesi gerektiği...</p> <p>- Koşul ifadeleri yönerge, talep, destek ya da materyal başlıklarında çeşitlenir.</p> <p>Talebe(yönerge) ilişkin koşul: "Kerem istendiğinde 1'den 20'ye kadar sayar."</p> <p>Materyale ilişkin koşul: "Kerem video izleyerek tişörtünü yardımsız katlar."</p>
<p>e) Öğretim yöntemleri ve materyaller</p> <p>BEP 'te kısa dönemli hedeflerin yanı sıra bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak</p> <p>→ Öğretim yöntemleri ve materyaller de belirlenir.</p> <p>- Hem hedefin özelliklerine hem de öğrenci özelliklerine dikkat edilmelidir.</p>
<p>f) Hedefler için ayrılan zamanın başlama ve bitiş tarihleri</p> <p>Hizmetlerin başlayacağı zaman ile bu hizmetlerin sıklığı ve devam etme süresi</p> <p>→ BEP hazırlanması sürecinde planlanmalıdır.</p>
<p>g) Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri</p> <p>* BEP hazırlanma sürecinde BEP 'te yer alan hedeflere ulaşıp ulaşmadığı, değerlendirme yöntemleri ve başarı ölçütleri belirlenmelidir.</p> <p>* Öğrencinin performans düzeyini belirlemede kullanılan</p> <p>- Gözlem, görüşme, kontrol listeleri gibi informal araçlar kullanılabilir.</p>
<p>h) Ek hizmetler</p> <p>* Ek hizmetler öğrencinin uzun dönemli hedeflere ulaşmasını kolaylaştırır.</p> <p>Özel eğitim-ile ilgili hizmetler - tamamlayıcı destekler başlıklarında ele alınabilir:</p>
<p>Özel eğitim : Genellikle özel eğitim öğretmeni tarafından sunulur.</p> <p>- Öğrencinin eğitsel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük olarak tasarlanmıştır.</p> <p>İlgili hizmetler: Öğrencinin eğitsel gereksinimleriyle bağlantılıdır. Ancak Özel eğitim dışında fizyoterapi, dil konuşma terapisi-psik. danışma hizmetleridir.</p> <p>Tamamlayıcı destekler ve hizmetler:</p> <p>* Öğrencinin devam eden eğitim programına katılımını artıran hizmetlerdir.</p> <p>(Öğretmenin yaptığı uyarlamalar - Sınıf içi düzenlemeler - Yardımcı teknoloji)</p> <p>BEP geliştirme birimi BEP içeriğine, öğrencinin ihtiyaç duyduğu ek hizmetleri, bu hizmetlerin nerede, ne zaman, verileceği bilgisini eklemelidir.</p>
<p>BEP Sürecinin Etkili Bir Şekilde Yürütülmesi İçin Neler Yapılabilir?</p>
<p>a) Öğrencinin performans düzeyi doğru bir şekilde belirlenmelidir.</p> <p>b) Mutlaka izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmelidir.</p> <p>c) BEP geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme süreci → Ekip işidir.</p> <p>- Sorumluluklar ekibin birbiriyle iş birliği yapması ve bilgi paylaşımıdır.</p> <p>ç) Aile BEP geliştirme biriminin ayrılmaz bir parçasıdır.</p> <p>d) Öğretmene ve öğrenciye sağlanan destek hizmetler</p> <p>- BEP sürecinin işleyişinin niteliğini artırır.</p>
<p>6. Öğretimin Bireyselleştirilmesi ve Öğretim Uyarlamaları</p>
<p>* Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin → Üst düzeyde öğrenebilmesi</p> <p>→ Öğrenme ihtiyaçlarının ve bireysel özelliklerine bağlıdır.</p> <p>(Öğrenciye özgü uyarlama ve öğretimin bireyselleştirilmesiyle mümkündür.)</p>
<p>Öğretimin bireyselleştirilmesi : Bir sınıftaki tüm öğrencilerin</p> <p>Hedeflenen davranışları kazanmaları için yapılabilecek uyarlamalardır.</p> <p>Öğretim uyarlamaları:</p> <p>* Hızı ve kapasitesi bakımından akranlarına göre farklılık gösteren öğrencilerin</p> <p>→ Kendi hızlarında öğrenmeleri ve faaliyetlere üst düzeyde katılımları içindir.</p>
<p>Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Önemi</p>
<p>* Sınıflarda öğrenci profili tek tip değildir! (Bireysel farklılıklar ...)</p> <p>* Özel eğitim okullarında ve kaynaştırma/bütünleştirme sınıflarında</p> <p>→ Çok sayıda özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci bulunmakta</p> <p>→ Diğer öğrencilerden daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır.</p> <p>* Üst düzeyde öğrenebilmeleri öğrenciye özgü uyarlamalarla olabilir.</p> <p>(Öğretimlerin bireyselleştirilmesiyle mümkün olabilir.)</p>

<p>Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Ortaya Çıkış Gerekçeleri</p>
<p>* Öğrencilere üst düzeyde öğretimler gerçekleştirebilmek için:</p> <p>→ Öğrencilerin başarılı olduğu öğrenme biçimlerinin farkında olmak</p> <p>→ Öğretilcek içerikleri buna uygun bir biçimde sunmak gerekir.</p> <p>* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere öğretim yapan öğretmenler</p> <p>- Öğretim yaklaşımlarını gözden geçirmeli ve gerekli uyarlamaları yapmalıdır.</p>
<p>Öğretimin Bireyselleştirilmesinde ve Öğretim Uygulamalarında Temel Uygulama İlkeleri</p>
<p>1) Tüm öğrenciler öğrenebilir ve öğretmenler öğretebilirler.</p> <p>2) Her öğrencinin eğitimden en yüksek düzeyde faydalanma hakkı vardır.</p> <p>3) Her öğrencinin gelişimi takip edilmeli ve ilerledikçe ödüllendirilmeli</p> <p>4) Her öğrencinin ortak, farklı ve bireysel gereksinimleri vardır.</p>
<p>* Öğretim bireyselleştirilirken bazı değişkenler göz önünde bulundurulur:</p> <p>- Öğrencilerin ilgileri - Öğrenme profilleri - Hazırlanmışlıkları</p> <p>→ Süreç ve ürün üzerinde uyarlamalar yapılır.</p>
<p>Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Kapsamı</p> <p>* Öğretimin bireyselleştirilmesi</p> <p>Öğrenmede etkili tüm faktörlerin öğrenci özelliklerine göre düzenlenmesidir.</p> <p>→ BEP 'in parçası olan düzenlemeleri ve değişiklikleri içerir.</p>
<p>Öğretimini Öğrencilere Göre Uyarlamada Düzenlemeler Nelerdir?</p> <p>a) Fiziksel düzenlemeler d) Öğretimsel düzenlemeler</p> <p>b) Süreçe yönelik düzenlemeler e) İşleyişle ilgili düzenlemeler</p> <p>c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler</p>
<p>a) Fiziksel düzenlemeler</p> <p>* Uygun öğrenme ortamının oluşturulmasına yönelik düzenlemelerdir.</p> <p>* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için yapılacak fiziksel düzenlemeler:</p> <p>1) Sınıfın genel fiziki yapısı 2) Araç-gereç düzenlenmesi 3) Ulaşılabilirlik</p>
<p>1) Sınıf ortamının genel fiziki yapısı: Sınıftaki ısı, ışık ve gürültü miktarı ...</p> <p>2) Sınıf ortamındaki araç-gereçlerin düzenlenmesi:</p> <p>- Sınıfta bulunan sıra, masa, sandalye, yazı tahtası, akıllı tahta, kitaplık ...</p> <p>3) Ulaşılabilirlik: a) Fiziksel olarak çevrenin b) Programların ulaşılabilirliği</p>
<p>a) Fiziksel çevrenin ulaşılabilirliği: Özel eğitim öğrenci ortamlarında</p> <p>→ Onları sınırlandıracak her türlü engel ortamdan kaldırılmalıdır.</p> <p>b) Programların ulaşılabilirliği: Ulaşılabilirlik sınıf ortamında</p> <p>→ Gerektiğinde öğrencilerin yerini değiştirmekle sağlanabilirken</p> <p>→ Gerektiğinde sınıfta bulunan eşyaların yeri değiştirilebilir.</p> <p>-----</p> <p>- Bu düzenlemelerde öğrenciler bilgilendirilmeli ve fikirleri alınmalıdır.</p> <p>(Görmeye yetersizliği olanlar - tekerlekli sandalyeliler ... sıkıntı yaşayabilir.)</p>
<p>b) Süreçe yönelik düzenlemeler</p> <p>* Sınıfın işleyişiyle ilgili düzenlemeleri içerir.</p> <p>→ Okulun ve öğrencilerin karşılıklı beklentilerini belirlemeyle ilgilidir.</p> <p>Öğretmenler:</p> <p>* Eğitim-öğretim başında Öğrenci beklentilerini planlamalı</p> <p>→ Eğitim-öğretim sürecine yönelik planlarını öğrencilere açıkça belirtmeli.</p> <p>(Genel ilkeleri belirleme - Sınıf kurallarını tanımlama - Sınıf rutinleri oluşturma)</p> <p>→ Sınıfın işleyişi ile ilgili düzenlemeler planlanır ve öğrencilere aktarılır.</p>
<p>Öğrencilerin de ilgili düzenlemelerle ilgili fikri alınabilir. (Uzlaşma sağlanır)</p> <p>→ O zaman sürecin başında alınan kararlar süreç boyunca uygulanabilir.</p>
<p>Genel ilkeler:</p> <p>a) Öğrencilerden yapması istenen davranışları</p> <p>b) Yöneticilerle öğretmenlerin davranış biçimlerini içerir:</p> <p>- Tüm öğrencilere eşit davranmak, saygılı olmak...</p> <p>* Bireylerden beklenen rol, sorumluluk ve görevleri bilmesi</p> <p>→ Onları bu olumlu davranışları yapmaya yönlendirir. Bu sebeple:</p> <p>* Eğitim öğretim başında genel ilkeler → Açık ve net bir şekilde verilmelidir.</p>
<p>Sınıf kuralları: Öğrencilerin yapması istenen davranışlardır.</p> <p>* Öğrencilerin bu kurallara uyması öğretimlerin etkili olmasının ön koşuludur.</p> <p>* Kuralları oluştururken → Öğrencilerin de sürece dâhil edilmesi önemlidir.</p>
<p>Sınıf kuralları oluştururken dikkat edilmesi gereken kriterler Nelerdir?</p> <p>1) Sınıf kuralları 7 (yedi) maddeyi aşmamalıdır. (Hatırlanması zor olabilir.)</p> <p>2) Kurallar belirlenirken öğrenciler sürece dâhil edilmelidir.</p> <p>3) Kurallar olabildiğince kısa ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmelidir.</p> <p>4) Belirlendikten sonra her kural açıklanmalı ve öğretimi yapılmalıdır.</p> <p>5) Kural ihlalinde ne olacağı açık bir şekilde ifade edilmelidir.</p> <p>6) Kurallar olumlu ifadelerle oluşturulmalıdır.</p> <p>7) Sınıfa yeni öğrenciler katılırsa kurallar yeniden gözden geçirilmelidir.</p> <p>8) Kurallara yönelik ipucu niteliğinde hatırlatıcılar kullanılmalıdır.</p>
<p>Sınıf rutinleri öğrencilerin sınıfa girmeleriyle birlikte</p> <p>Ders materyallerini ve sınıfta bulunan eşyaları kullanma, derse başlama, ödevlerini teslim etme, ders esnasında dersi dinleme, söz hakkı alma, ...</p>

c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler

- * Sınıf iklimi **bir sınıfın sosyal ve psikolojik özellikleri** ile ilgilidir.
- * Olumlu sınıf iklimi oluşturmada **öğretmen**
 - Her öğrenciyi **önemli olduğunu hissettirmeli**
 - Ders dışı konularda da **sohbet etmeli** ve
 - Öğrencilerin **bireysel özelliklerine saygı duymalıdır.**

d) Öğretimsel düzenlemeler

- * Öğretimsel düzenlemeler 2 (iki) başlık altında incelenebilir:
 - 1) Öğretim yöntemlerinin uyarlanması
 - 2) Öğrenci gruplarının oluşturulması

1) Öğretim yöntemlerinin uyarlanması

- * Öğretilmek istenen bilgi ve becerileri **öğrencilere kazandırmak için**
- Öğrenci gereksinimlerine göre **farklı öğretim yöntemleri** kullanılmalıdır.
- * Uygun yöntem karar verirken önemli olan sorular:
 - A) Hangi **Konu** B) Hangi **Öğrenciye** C) Hangi **Yöntemle** Daha Kolay Öğretilir? "

2) Öğrenci grupları oluşturma

- * Öğretmenler **bireysel özelliklerine göre gruplara ayırarak** öğretim yapar.
- * **Öğrenci grupları** farklı şekillerde oluşturulabilir:
 - Performans düzeylerine - Öğrenme hızlarına - Öğrenme tarzlarına göre
 - Bazen de benzer ya da zıt özelliklerdeki öğrenciler bir araya getirilerek...
 - Diğer bir gruplama ise öğretmenin kullandığı **öğretim yöntemin e göre**
- * Gruplara ayrılan öğrencilere
 - **Büyük grup, küçük grup** ya da **bireysel** olarak öğretim yapılır.

Büyük grup eğitimi: Yaygın olarak kullanılan bir türdür.

- Gruptaki tüm öğrencilerle **aynı hedefler** üzerine öğretim yapılır.
- Avantajı:** Az sayıda öğretmen **çok sayıda öğrenciyi** öğretim yapabilir.
- Özel eğitim ihtiyacı olanların diğer öğrencilerden ayrıştırılmaması...

Küçük grup eğitimi: Güçlük yaşayan öğrenciler (özel eğitim) için tercih edilir.

- Benzer performans düzeyine sahip öğrenciler **dâhil edilebileceği gibi**
- Farklı performans düzeyine sahip öğrenciler de **katılabilir.**
- * Küçük gruplar genellikle 2(iki) ile 6(altı) arasında öğrenciden **oluşturulur.**

Bireysel öğretim: Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere **bire bir yapılır.**

- Avantajı:** Doğrudan **öğrencinin eksik olduğu** bilgi ve becerilere **odaklanılır.**
- * Bireysel öğretim **tek bir öğretmen ile gerçekleştirilebileceği** gibi
- Ek olarak **yardımcı bir öğretmenle** de **gerçekleştirilebilir.**

e) İşleyişle ilgili düzenlemeler

- * Öğretimlerin **okul çapında** öğrenci gereksinimlerine uygun olarak
- **Bireyselleştirilmesine yönelik** temel **uyarlamaları** içerir.

*** Hangi alanlara yönelik uyarlamalar yapılabilir?**

- 1) Yönetici ve öğretmen sorumluluklarında uyarlama
- 2) Zamanda uyarlama ve düzenleme
- 3) Ödevlerde uy.
- 4) Sınavlarda uyarlama

1) Yönetici ve öğretmen sorumluluklarında uyarlama

- * **Yöneticiler** okul çapında yapılacak uyarlamalarla ilgili **zemin hazırlar.**
 - Öğretmenleri **teşvik eder.**
 - Uyarlamalarda **öğretmen- aileler** arasında **köprü** görevini yapar.
 - Uyarlamalar için ihtiyaç olan **araç-gereçleri temin eder.**
 - Fiziksel çevreyi **düzenler.**
- * **Öğretmenler** konumları itibarıyla
 - Öğrenci **özelliklerini** ve **ihtiyaçlarını** analiz etmede **baş rolü üstlenirler.**
 - Öğretmen yapılacak uyarlamaları **belirler** ve **bunları uygular.**
 - **Zamanı, ödevleri** ve **sınavları** öğrenci özelliklerine göre **uyarlar** ve
 - **Düzenleme** görevi de öğretmenlere aittir.

2) Zamanda uyarlama ve düzenleme

- * Her öğrencinin **öğrenme** ve **bilgiyi işleme** hızı **aynı değildir!**
- Zamanda farklı şekillerde **uyarlamalar yapılabilir:**
 - a) Öğretim hızına yönelik
 - b) Öğrencilerin dikkat sürelerine göre

3) Ödevlerde uyarlama

- * Öğretimin **bireyselleştirilmesi** sadece **öğretmenle ilgili değildir?**
- Öğrenciden **beklenen görev** ve **sorumluluklarda da uyarlama yapılır.**
- * Öğretmenler **her öğrenciyi aynı ödevi** vermek yerine
 - Öğrenci **ihtiyaçları doğrultusunda** ödev içeriklerini **değiştirmelidir.**
 - Her ödev aynı zorluk ve uzunlukta **olmamalıdır.**

4) Sınavlarda uyarlama

- * Sınavların **süresinde** ve **türünde** uyarlamalar yapılabilir.
 - Sınav soruları **performans düzeylerine uygun zorlukta** hazırlanmalıdır.
- * Sınav **süresi** özel eğitim öğrencileri için daha uzun tutulabilir.
- * Sınav **türünde** en uygun olanın seçilmesi gerekir.

Özel Yetenek Kavramı ve Türkiye'de Özel Yeteneklilerin Eğitimi**1. Özel Yeteneğin Tanımı ve Özel Yetenek Kuramları****Özel Yetenek Nedir?**

- * **Üstün zekâ** ve **üstün yetenek** kavramları şeklinde karşımıza çıkmaktadır.
- Bu bir kavram karmaşası **değil** → **Alanın zenginliğine işaret eder.**
- * **Türkiye** 'de 2013 yılından bu yana **"özel yetenek"** kavramına karar verilmiştir.

*** Özel yetenek kavramının tanımı MEB (2013) tarafından yayınlanan "Özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı" nda**

→ "Özel yetenekli birey zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda yaşatlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir." şeklinde yapılmıştır.

- * Geçmişte bugüne **özel yetenek kavramına ilişkin tanımlar** incelendiğinde Tekilden → Çok boyutlu bir bakış açısına doğru **değişim görülmüştür.**

TERMAN 19. yüzyılda

Üstün zekâlılara → **Standart zekâ ölçeklerinde ilk %1 'lik dilime girenler** demiş
Üstün zekâyı → **Zekâ testi** puanıyla ilişkilendirmiştir.

MARLAND RAPORU'nda (20. Yüzyılda)

Üstün zekânın → **Birden fazla alanda görülebileceği** vurgulanmıştır.
(Genel zihinsel alan, özel akademik alan, yaratıcı-üretken alan)
* Bu alanlardan **en az birinde olağanüstü potansiyel yeteneğe** sahip olanlar
→ **Üstün zekâlı** olarak tanımlanmışlardır.

21. yüzyılda yine birden fazla alana odaklanıldığı görülmektedir.

- * Bugün **"özel yetenek"** olarak adlandırılan kavram
- Bilimsel gelişmeler - Bilim insanlarının farklı bakış açıları gibi
- **Pek çok değişken nedeniyle** ileride **farklı bir etiketle** de adlandırılabilir.

Öne Çıkan Özel Yetenek Kuramları

* **Yüksek zekâ düzeyi** - hızlı düşünme- problem çözme yeteneği - belli bir spor dalında yetenek - bir enstrümanı çok iyi çalabilme - başarılı bir liderlik bir hastalığa çare bulma- sınavlarda üstün başarılar elde etme

*** Özel Yetenekle İlgili Çalışmalar Nelerden Etkilenir?**

- Ele alındığı disiplinden - Bilim insanından- Çalışılan zamandan- Toplumdan

1)Üçlü Halka Kuramı: RENZULLİ (1978) tarafından ortaya kondu.

- * Özel yetenek bazı bileşenlerden **oluşturur:**
 - A) Ortalama Üstü Yetenek B) Yaratıcılık C) Motivasyon
- Bireyde bu bileşenlerin biri **eksik olursa** → **Özel yetenek ortaya çıkamaz!**

a) Ortalama üstü yetenek: Genel veya özel yetenek şeklinde olabilir.

- * **Sözel** veya **sayısal muhakeme** → **Genel yetenek**
- * **Yabancı dil** veya **istatistik** gibi spesifik alanlar → **Özel yetenekler**

b) Yaratıcılık bileşeni: Akıcı, esnek, özgün, merakla yeniliklere açık olma ...**c) Motivasyon** → Kişinin çalıştığı alana tutkuyla bağlanması, odaklanabilmesi**2)Beşgen Kuramı: STERNBERG ve ZHANG (1995) tarafından ortaya kondu.**

- Özel yeteneğin ortaya çıkması için bazı ölçütlerden **bahseder.**
- Özel yetenekli olarak tanımlamak için Şu 5 (beş) ölçüt **karşılanmalıdır:**
 1. Mükemmellik
 2. Nadirlik
 3. Kanıt
 4. Üretkenlik
 5. Değer

1.Mükemmellik kriteri: Bir ya da birkaç alanda **olağanüstü performans** ...**2.Nadirlik kriteri:** Bireydeki **mükemmellik düzeyinin az rastlanır olması**...**3.Kanıt kriteri:** Zekânın testlerle ya da somut durumlarla **ispatlanması**...**4.Üretkenlik kriteri:** Bir alanda **ürün ortaya koymayı** ve bir kereden fazla **tekrar****5.Değer kriteri:** Özel yeteneğin toplum tarafından **değerli bulunması** gerekir.**3) Bulanık Kuram:** Bulanık Kuram → **Tam netleşmemiş** bir yapıdan bahseder.

- * **SAK (2021)** tarafından ortaya kondu.
- Kurama göre **özel yetenek** sınırları olmayan **bulutsu bir yapıdadır.**
- * Kuramda **yetenek gelişimi sürecinde**
- Hem **bileşenlere** hem de **gelişime değinilmiştir:**
- * Kuramın **ana bileşenleri** → 1) **Yatkınlık** 2) **Uyarıcı koşul** 3) **Etkileşim**

1) Yatkınlık: Özel yeteneğin ortaya çıkması için eşit derecede önemli olan Zihinsel yatkınlıklar da ve Zihinsel olmayan yatkınlıklar da **gereklidir.** (Bellek ve muhakeme) (İlgi ve benlik)

→ Ancak bu yatkınlıkların **sayıları** ve **büyüklikleri** belli **değildir!**

→ Özel yetenek oluşumu için mutlaka uyarıcı çevreyle **etkileşime** girmelidir.

2) Uyarıcı koşul bileşenine → Nesneler, toplum, çevre örnek verilebilir.

* Bir **yatkınlık** çeşitli ve **çok fazla uyarıcı** tarafından uyarılabilir.

Uyarılma kişisel bir deneyimdir.

Biri için **uyarıcı faktör** → Başka biri için **gerekli** veya **yeterli** olmayabilir!

Bazen de **bir uyarının rolünü** → Başka bir uyararı **gerçekleştirebilir.**

3) Etkileşim bileşeni:

Kuramda **diğer bileşenlerin** birbiriyle olan ilişkilerine **dikkat çeker.**
→ Özel yeteneğin oluşumunda **bireysel yatkınlıklar** ve **çevresel değişkenler** Kendi içerisinde birbiriyle **etkileşime** girmelidir.

4) Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı

- * **GAGNE** "Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı" nı ortaya koydu.
- * **Üstün zekâ** ve **üstün yetenek** kavram. ayrı ayrı tanımlanabileceğini **iddia eder.**
- * Kuramda **üstün zekânın üstün yeteneğe** dönüştüğü ve "Süreçte **öğrenme-uygulama, katalizörler** ve **şans** boyutları da **rol alır.**" der.
- * **Üstün zekâ** doğuştan **var olan Mental** ve **fiziksel alanlara** ait yeteneklerdir. **Mental alanlar** → Bilişsel, yaratıcı, algısal ve sosyal becerileri **ifade eder.** **Fiziksel alan** → Spor ve müzik gibi alanlarda **görülen becerileri içerir.**
- * **Üstün yetenek** ise doğuştan var olan **üstün zekânın** → **Sistematik bir eğitim** ve **öğrenme süreci** ile yeteneğe dönüşmüş **hâlidir.**

4) Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı (DEVAM)

- * Bu süreçte **çeşitli katalizörler** etkili olur.
- * Kuramda **katalizörler içsel ve çevresel olarak ele alınmıştır.**
- İçsel katalizörler:** Motivasyonel değişkenleri ve kişilik özelliklerini ifade eder.
- Çevresel katalizörler:** Uygun eğitim olanakları, aile, ... gibi **değişkenleri içerir.**
- * Üstün zekânın **üstün yeteneğe** dönüşüm sürecinde katalizörlerden başka **etkili olan diğer boyutlar** → **Öğrenme-uygulama** ve **şans** boyutlarıdır.

2. Özel Yeteneklilerin Özellikleri**Özel yeteneklilerin karakteristik özellikleri:**

Bazı kaynaklarda → **Gelişim alanlarına göre**
Bazı kaynaklarda → **Yaş gruplarına göre sınıflara ayrılmıştır.**

- * Gelişim dönemleri açısından:
→ **Bilişsel gelişimleri ve dil gelişimleri** genellikle **birbirine ilişkili görülür.**

Bu alanlarda **öne çıkan karakteristik özellikler:** Uzun dikkat süresi - Güçlü bellek - Çabuk öğrenme ve öğrendiğini transfer - Erken dil gelişimi ...

- * **Fiziksel gelişimle ilgili özelliklerde:** Birbirine zıt özelliklere rastlanabilir:
Özel yetenekliler bazı kaynaklarda → **Çok sağlıklı** bazıları → **Çelimsiz**

* Özel yeteneklilerin **sosyal duygusal alandaki** karakteristik özellikleri:

AYAS ve **KİRİŞÇİ** (2017) tarafından

1) Gelişmiş mizah 2) Sosyal duyarlılık 3) Mükemmeliyetçilik olarak sıralanır.

Sosyal duygusal gelişim alanı da **farklı kaynaklarda farklı bakış açıları** vardır:

- **Özel yetenekliler**
- Bir bakış açısına göre → Sosyal-duygusal açıdan **güçlüdür**
- Bir bakış açısına göre → **Hassastır**

Özel yetenekli çocuklarda görülen dikkat çekici özellikler:

- 1) Akranlarına göre **erken** ve **ileri düzeyde** dil gelişimi
 - 2) Genellikle **erken okuma ve okumayı kendiliğinden öğrenme**
 - 3) Asenkronize gelişim gösterme
 - 4) Empati, sorumluluk gibi özelliklerde **erken gelişim gösterme**
 - 5) Duygusal açıdan **hassas olma**
 - 6) Liderlik eğilimi gösterme
 - 7) Meraklı olma, çok soru sorma
 - 8) Yaşından ileri düzeyde mizah yeteneği olması
 - 9) Mantık, muhakeme gibi becerilerde **erken ve hızlı gelişim gösterme**
 - 10) Mükemmeliyetçilik eğilimi gösterme
 - 11) Sosyal, toplumsal olaylara, evrensel değerlere karşı **duyarlı olma**
 - 12) Geniş hayal gücü ve yaratıcılık gösterme
 - 13) Geniş ilgi alanına **sahip olma** ve bazı konulara **derin ilgiye** olma
- *** **Bu özelliklerin hepsi** her özel yetenekli bireyde **görülmez!**

*** Özel yeteneklileri**

→ **Normal gelişim gösteren akranlarından ayıran özellikler** olduğu kadar
→ Kendi içlerinde **birbirinden farklı kulan** özellikleri de vardır.

* Özel yetenekliler grubunun içinde **farklı olan ikinci gruplar** vardır.
→ Bu bireylere **"iki kere özeller"** adı verilebilir.

İki kere özel Bireyler:

- 1) **Savantlar:** **En az bir alanda** → **Normalüstü yeteneğe** sahiptir.
- 2) **Williams sendromu** olanlar: * **Savant** kişiler gibidir.
* Ancak onların aksine → **Oldukça sosyaldirler**
- 3) **Özel öğrenme güçlüğü olan özel yetenekliler:**
- 4) **Deha çocuklar:** Çocuk yaşta **yetişkin performansı** gösteren çocuklardır.

3. Özel Yeteneklilerin Tanınması

Tanımlama: Özel eğitimde **normalden farklı olan bireylerin** özelliklerini
→ **Sistematiğin biçimde** belirleme sürecidir.

- * **Bireyin güçlü ve zayıf yönlerini** belirleyip **ihtiyaçlarını** ortaya çıkarmaktır.
- * Özel yeteneği **tanılamak için**
→ Sadece **zekâ puanını ölçme** anlayışı da **değişmeye** mecbur kalmıştır.

CLARK (1997) bu konuda **özel yeteneğin tanınmasında**
→ Çok boyutlu ve aşamalı bir **süreç önermiştir:**

*** Özel yeteneklilerin tanımlama sürecinde izlenecek ana adımlar:**

- 1) Özel yetenek potansiyeli taşıyan öğrencileri **tanılamaya** aday **gösterebilmek**
- 2) Bir tarama aşamasından **geçirmek**
- 3) Daha detaylı bir **ölçmeye** almak ve
- 4) Bireyle ilgili **karar vermek** şeklinde özetlenebilir.

1) Aday gösterme aşaması

- * Öğrencinin **özel yetenek tanısına** henüz aday olduğu **aşamadır.**
- * Aday göstermede **kendisi, akranları, ailesi, öğretmenleri** rol alabilirler.
→ Bu aşamada özellikle **öğretmenlere önemli roller düşmektedir.**
- **Öğretmen** aday göstermede → **Daha nesneldir ve öğrenciyi iyi tanır.**
- **Kendisi** → **Aday girişimci** olma konusunda **yetersiz kalabilir.**
- **Akran** aday göstermesi → **Yetersiz kalabilir. Tek başına yarıltıcı olabilir.**
- **Ailelilerin** aday göstermeleri → **Kısmen yanlış olabilir.**

* Bazı **aday gösterme formları** öğretmenler için **yararlı olabilir.**

DAĞLIOĞLU (1995) "**öğretmen gözlem formu**"nu geliştirdi.

→ **2. ve 5. sınıf aralığındaki özel yetenekliler** belirlenmektedir.

→ **Öğretmen** her bir madde için **öğrencide gözlemlediği sıklık düzeyini** işaretler

	Bazen	Sık Sık	Daima
1 Yaşıtlarına göre alışılmış sözcükleri yerinde kullanabilir.			
2 Çok sayıda yeni ve özgün fikir ortaya koyabilir.			
3 Yaşının ötesinde kavrama yeteneği gösterir.			
4 Düşüncelerini, fikirlerini yaşıtlarına göre daha akıcı bir dille ifade edebilir.			

Şekil 1: Öğretmen gözlem formundan örnek maddeler

2) Tarama aşamasında

- * Aday gösterilenlerin **tamamı bireysel olarak değerlendirmiyorsak**
→ Bu sayıyı azaltmak için **grup ölçekleriyle eleme gerçekleştirilir.**
(Grup zekâ testleri- Başarı testleri)
- * **Eğer** böyle bir sınırlılık yoksa **tüm öğrenciler aday gösterilmiş gibi**
→ Tarama aşaması **hepsine de uygulanabilir.**

3) Bireysel ölçme-değerlendirme aşaması

→ **Bireysel zekâ testlerinin uygulandığı aşamadır.**

En Çok Bilinen Bireysel Zekâ Testleri Nelerdir?

ASIS (Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği)

SB (Stanford-Binet Zekâ Testi)

WCZÖ (Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği)

Bireysel zekâ testi:

- **Akademik becerilerin** ölçüldüğü **tanılama sürecinde** tercih edilebilir.
- * **Ancak yabancı dil yetenek programı öğrenci arıyorsa dil becerileri** ölçülür.
→ Bunun için **o alandaki ilgili araçlar** tercih edilmelidir.
(Yaratıcılık testi, ürün dosyası, yetenek sınavı ...)

4) Karar verme aşamasında

- * Bu ana kadar elde edilen veriler **bilimsel kurallara uygun şekilde birleştirilir.**
→ Bir ekip tarafından **bireyin özel yetenekli olup olmadığına karar verilir.**
- * **Bir zekâ testi raporu** zekâ puanı açısından → **Kolaylıkla yorumlanabilir.**
- Ancak **tanılama sürecinde** → **Farklı araçlardan da yararlanılabilir.**
- * **Pek çok özel yetenek kuramında**
- **Azim, motivasyon** gibi → **Kişilik özellikleri** ve
- **Yaratıcılık** gibi → **Zekâyla ilişkili ancak farklı boyutlar da yer almaktadır.**
- * **Tanılamada yaratıcı bir ürün değerlendirme, grup çalışmalarındaki liderlik becerileri, problem çözmeye odaklanma** gibi **pek çok özelliğe bakılıyor olabilir.**
- * **Bu sebeple özel yetenek tanısı** → Bir ekip tarafından (dikkatlice) **verilmelidir.**

Özel Yeteneklilerin Tanınmasında

- * Özel yeteneklilerin **tanınması sürecinde**
- **Çocuğun kendisi, ailesi, akranları, öğretmenleri, özel eğitim uzmanları** gibi
→ **Pek çok paydaş rol alabilir.**
- * **Paydaşlar:** **Tanımlama sürecinde hata yapmamaya, programla uyumlu ve güvenilir araçlar kullanmaya, alana özgü değerlendirmelere, tanımlama zamanına ve zorluk düzeyine dikkat etmelidir.**
- * **Tanımlamanın** özellikle ölçme kısmında daha çok **alan uzmanları rol** **alsa da**
→ **Sürecin tamamında öğretmenlerin** önemi büyüktür.

Öğretmenler Özel Yetenekli Bir Öğrencinin Tanınmasında Nelere Dikkat Etmelidir?

- 1) Öğrenciler **eğitim öğretim etkinlikleri süresince dikkatli gözlemlemelidir.**
- 2) Bazı özel yetenek programları **belli dönemlerde tanımlama yapar.**
Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) → Tanılama yapan yetenek programıdır.
- 3) Özel yetenek potansiyelleri **keşfedilmesinde alan uzman fikirleri değerlidir.**
- **ÜYEP** (Üstün Yetenekliler Eğitim Programı) (**Matematik ve fen alanında**)
- 4) Özel yetenek potansiyeli olan bazı öğrenciler **arka planda kalabilir.**
- 5) **Tanımlama sırasında "İki kere özel"** öğrenciler **belirlenmelidir.**
- **Özel öğrenme güçlüğü** → **Dil alanındaki yetenek potansiyelini** gizleyebilir
- **Özel yetenek potansiyeli** → **Öğrenme güçlüğü**ni gizleyebilir
→ **Öğretmenler** her öğrencinin → **Güçlü ve zayıf yönlerini gözlemlemelidir.**

4. Özel Yeteneklilerin Eğitimleri

- * **Özel yeteneklilerin** eğitsel ihtiyaçlarını da **farklıdır.**
→ **Normal öğretim programında, öğretim yöntemlerinde ve ortamlarında**
→ **Farklılaştırmalar** gereklidir. (Normal gelişimli öğrenciler de **etkili olabilir.**

Farklılaştırma → **Farklı boyutlarda yapılabilir:**

- **Kazanımlara** aynı veya başka bir disiplinden **eklemeler yapılması,**
- **Üst sınıflardan kazanımlar çekilmesi,**
- **Öğrenciler etkinliğinde "U" düzeniyle** veya **"kümelerle"** oturmaları...
- **Dersle ilgili bir gezi** veya **dersle bir konuk davet edilmesi**
- **Yazılı teslim edecekleri ürünlerini afiş** veya **poster şeklinde** hazırlamaları...

Özel yeteneklilerle **gerçekleştirilen eğitsel uygulamalar:**

1) **Gruplama** 2) **Zenginleştirme** 3) **Hızlandırma** başlıklarında toplanır.

→ **Mentorluk** uygulaması **özel yeteneklilerin** eğitim stratejileri kapsamındadır.

1) Gruplama: (Özel Yetenekliler)
* Özel yetenekli öğrencilere grup hâlinde eğitim verilmektedir. - Gruplar: Tamamen özel yeteneklilerden de farklı düzeylerden de oluşabilir. - Gruplama zamanı: Bütün okul zamanında da belli zamanlarda da yapılabilir.
DAVİS ve RİMM (1998) Gruplama türleri: T.Z : Tam Zamanlı Y.Z : Tam Zamanlı 1. T.Z homojen sınıflar 2. T.Z karma sınıflar 3. Y.Z ya da geçici
1. Tam zamanlı homojen sınıflar - Özel okullar örnektir (Ayrı tanımlama süreci, öğretim prog. ve değerlendirme) 2. Tam zamanlı karma sınıflar - Özel yetenekliler grubu örnektir (Normal öğrencilerle birleştirilmiş) 3. Yarı zamanlı ya da geçici gruplamalar (Destek eğitim odaları örnektir.)
* Gruplama türlerinin bazıları: - Okul içinde, okul sonrasında veya okullar arasında uygulanabilir.
* Öğretmenlerin sınıfta yararlanabileceği gruplama türlerine: - Farklı yetenek gruplamaları örnek olarak verilebilir:
1. Sınıf içi benzer yetenek grupları: * Benzer yetenek profiline sahip öğrenciler → Aynı gruplara yerleştirilirler. 2. Sınıf içi karışık yetenek grupları: (Yaygın olarak kullanılır) * Yetenek düzeylerine bakılmaksızın tercihe /isteğe göre birkaç kişilik grup 3. Sınıf içi çok düzeyli gruplar: * Bir tür sınıf içi karışık yetenek grubudur. * Öğrenciler belirli düzeylere ayrılır: - Her bir gruba bir üst düzey- ortalama ve düşük performanslı atanır.

2) Zenginleştirme (Özel Yetenekliler)
* Zenginleştirme → En sık tercih edilen farklılaştırma stratejisidir. * Öğretim programını ve eğitim olanaklarını çeşitlendirmek ve → Eğitim öğretim sürecini normalin ötesine taşımaktır. * Zenginleştirme türlerine -İçerik transferi -Müfredat daraltma- Bağımsız çalışma -Öğrenme merkezleri Saha gezileri ve okul sonrası programlar örnek olabilir.
Öğretmenlerin sınıfta yararlanabilecekleri zenginleştirme türleri: - İçerik zenginleştirme (Yeni ders konularıyla) - Süreç zenginleştirme (Yeni teknik ve yaklaşımlarla) - Ürün zenginleştirme (Farklı türde çıktılarla)

3) Hızlandırma (Özel Yetenekliler)
* Eğitim programının normal süresinden daha önce tamamlanmasıdır. * Özellikle akademik anlamda oldukça etkilidir. * Öğrencinin özelliğine göre seçilebileceği türleri vardır: Okula erken başlama- sınıf atlama - üstten ders alma- sınavla ders geçme ...

Hızlandırma, zenginleştirme, gruplama yaparken Nelere Dikkat Etmeli?
1) Farklılaştırma planlı olmalı (Gelişigüzel etkinlik yığını olmamalı) 2) Farklılaştırmada öğrencilerin düzeyi, ilgi ve yetenek alanları belirlenmelidir. 3) Farklı dersler → Ortak temalar altında ele alınmalı ve → Disiplinlerarası bağlantılar kurulmalıdır. 4) Çalışmalarını gerçek dinleyicilere sunma fırsatı verilmeli (Motive etme) - Dönütler alması ve hedef kitleyle buluşması önemlidir.

4) Türkiye'de Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar
* Türkiye'de özel yeteneklilere eğitim veren kurumların çıkışı 1960' lardadır. * Türdeş sınıf denemesi şeklinde başlatılan çalışmalar → Kısa sürdü. * 1990' lı yıllardan itibaren yeniden eğitim kurumları açılmaya başlanmıştır.
* Günümüzde özel yeteneklilere yönelik eğitim veren kurumlar: a) Okullardaki programlar b) Okul sonrası programlar
a) Okul boyutunda: Genel olarak lise düzeyinde eğitim verilmektedir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde ise destek eğitim odalarının sayısı artmakta ... b) Okul sonrası programlar: -Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) - Bazı özel yetenek programları ve - Üniversiteler bünyesinde yürütülen programlar ...

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okullar
* Bu kurumlara okullar veya okul bünyesindeki sınıflar olarak bakılabilir. * Özel yetenekliler için açılan destek eğitim odalarında - özel yetenek tanısı almış öğrenciler bazı derslerde eğitim alırlar. - Bu eğitimin gelişigüzel değil öğrenci düzeyine ve ihtiyaçlarına uygundur. * Bu sınıfların öğretmenleri özel yeteneklilerin özelliklerini ve - Öğretimin farklılaştırılması → konusunda bilgi sahibi olmalıdır.
* Özel yeteneklilere özgü eğitim veren okullar → Akla fen liseleri gelir. * Fen liselerinin açılmasında matematik ve fen bilimleri dallarında → Özel yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. → Fen liselerinin ilk hali yetenek gruplamasına harika bir örnektir.
* Sosyal bilimler liseleri ile güzel sanatlar ve spor liseleri de → Alana özgü ağırlıklı eğitim veren kurumlardır.
* Ancak özel yeteneklilere eğitim veren kurumların zayıf yönleri de vardır:

- Yetenek sınavlarının genel merkez sınavlarından sonra yapılması - Merkezi sınavlarda başarısız olan öğrencilerin spor liselerine yönelmesine ve →Eğitim niteliğinin azaltılmasına sebep olmaktadır.
* Konservatuvarlar da özel yeteneklilere eğitim veren okullara iyi örnektir.
Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okul Sonrası Programlar
* Özel yetenekli öğrenciler kendi okullarına devam ederken -Okul sonrası saatlerde → Yeteneklerine uygun programlara katılabilirler.
* Türkiye'de 1992 yılında üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde - Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesine bağlı olarak → BİLSEM (Bilim ve Sanat Merkezleri) kurulmuştur.
BİLSEM modeli → Okul sonrası uygulamalara iyi bir örnektir. BİLSEM Modeli : Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki - Özel yetenekli öğrencileri (Normal eğitimden sonra) eğiterek - Potansiyellerini geliştirmek amacıyla geliştirilmiştir.
BİLSEM'lerde öğrenciler Yetenek alanlarına (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) göre - Gruplara ayrılmakta ve ağırlıklı proje odaklı çalışmalar yapmaktadırlar.
BİLSEM'deki ilgili öğretmen -Kişiliği - Tecrübesi - Vizyonu - İstekliliği →Oradaki eğitim çitasını çok yukarılara çıkarabilirken →Bu durumun öğretmen özelinde kalması ise bir sınırlılıktır.
* Üniversite tabanlı programlar → Okul sonrası uygulamalara örnektir. - Anadolu -Hacettepe - Ege -İnönü - Karabük ve -Bülent Ecevit üniversiteleri → Bu alanda uygulama ve araştırma merkezleri kurulmuştur.
* Bunların ilk ve en aktif olanı → ÜYEP' tir. ÜYEP (Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) * Bu merkez 2007'de Anadolu Üniversitesi bünyesinde → Bir birim olarak hizmete başlamış ve 2014'de merkez hâlini almıştır.

5. Özel Yeteneklilerin Öğretmenleri
* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri de özel yetenekli olmalı mıdır? DAĞLIOĞLU'na göre özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri - Etkili sınıfta oluşturmali - Nitelikli sorular sorma ve yüksek düzey düşünme seviyesini artırmalı - Yaratıcılığı cesaretlendirmelidir.

Bu Temel Üzerine Bu Öğretmenlerde Beklenen Özellikler Neler Olmalıdır?
1) Öğrencinin görevlerini onun düzeyine ve hızına uygun vermemelidir. 2) Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara ağırlık vermemelidir. 3) Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, malzeme ve araç-gereç kullanmalıdır. 4) Tartışma, proje ve drama çalışmalarına önem verilmelidir. 5) Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapmalıdır. 6) Grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem vermemelidir. 7) Öğrencileri zaman zaman liderliklerini geliştirmeye teşvik etmelidir. 8) Başarılarını çocuğun kendi performansı içerisinde değerlendirmelidir. 9) Öğrencinin anne ve babalarla sürekli iş birliği içerisinde olmalıdır. 10) Akademik konuların dışında gelişmesini desteklemelidir. 11) Çocuğun başarılarını mutlaka ödüllendirmelidir.

CLARK öğrencilerin yaratıcılığını teşvik eden öğretmenler başta kendileri yaratıcı bir kişi modeli oluşturmaları.
* Özel yeteneklilerin öğretmenleri için pek çok uzman öğrencilerde → Yaratıcılığın geliştirilmesini desteklemelerinin önemini vurgular: (Ataman - Clark - Cropley ve Urban, Koshy, Tuğrul ...)
* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri için * Beklenen özelliklerden biri de → Alan uzmanlığıdır. * Öğretmenlerin de özel yetenekli olmasına gerek yoktur! * Ancak bu çocuklarla çalışacak kişilerin farklılaştırma yapması için → Alanına hâkim olması gereklidir. (İstekli ve araştırmacı olmalıdır.)
* Özel yetenekli çocukların akrabalarından farklı özellikleri olmakla birlikte - Kendi içlerinde de bireyselleşen öğrenme özellikleri olabilir. * Günümüz çocuklarının teknoloji içinde büyüdüğü düşünülürse - Bu öğretmenlerin teknolojik gelişmelere ilgisi olumlu katkı sağlayabilir.

Türkiye'de Özel Yeteneklilerle Çalışan Öğretmenlerin Yetiştirilmesi
* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin yetiştirme süreci → Lisans ve lisansüstü eğitimle meslek hayatı içerisindeki eğitimler şeklindedir. * 2015-2016 öğretim yılı itibarıyla → "Özel Eğitim Öğretmenliği" olarak → Tek bir lisans programı şeklinde ÖSYM kılavuzunda yer almaktadır.

Özetle özel yeteneklilerle çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde - Lisans ve lisansüstü düzeydeki dersler ve - Hizmet içi eğitimler → Faydalı olmaktadır.

MODÜL 3 KONU SONU

MODÜL -3
KISA KISA (KİŞİLER)
ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

KONU MERKEZLİ EĞİTİM
JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712-1778)
* “ Eğitim Üzerine ” adlı eserinde - Bir çocuğun doğumdan ergenliğe yaşam öyküsünü anlatır.
“Fizyolojik ve psikolojik tabiatını tanımalı eğitim ona uygun biçime getirmeli”
“Konu merkezli eğitim anlayışı yerine → Öğrenci merkezli eğitim anlayışı” - “Öğretmenler, önce çocuğu tanımakla işe başlayın!” der.

AİLELERLE İLİŞKİLER
JOHN DEWEY (1859 -1952) “En iyi ve akıllı ebeveynler kendi çocukları için istediklerini, toplumun bütün çocukları için istemelidir. Okullarımız için diğer idealler dar fikirli ve sevimsiz olur, demokrasimizi yok eder.” der.
AKKÖK ’a göre ailelerin eğitim sürecine katılmalarının temel gerekçeleri vardır.

1. Özel Yeteneğin Tanımı ve Özel Yetenek Kuramları
TERMAN 19. yüzyılda Üstün zekâlılara → Standart zekâ ölçeklerinde ilk %1’lik dilime girenler demiş Üstün zekâyı → Zekâ testi puanıyla ilişkilendirmiştir.
MARLAND RAPORU ’nda (20. Yüzyılda) Üstün zekânın → Birden fazla alanda görülebileceği vurgulanmıştır. Bu alanlardan en az birinde olağanüstü potansiyel yeteneğe sahip olanlar → Üstün zekâlı olarak tanımlanmışlardır.
RENZULLİ (1978) → Üçlü Halka Kuramı
STERNBERG ve ZHANG (1995) → 2) Beşgen Kuram
SAK (2021) → 3) Bulanık Kuram
GAGNE → 4) Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı

Özel Yeteneklilerin Özellikleri
Özel yeteneklilerin sosyal duygusal alandaki karakteristik özellikleri: AYAS ve KİRİŞÇİ (2017) tarafından 1) Gelişmiş mizah 2) Sosyal duyarlılık 3) Mükemmeliyetçilik olarak sıralanır.

Özel Yeteneklilerin Tanımlanması
CLARK (1997) bu konuda özel yeteneğin tanımlanmasında → Çok boyutlu ve aşamalı bir süreç önermiştir:
DAĞLIOĞLU (1995) “öğretmen gözlem formu”nu geliştirdi. → 2. ve 5. sınıf aralığındaki özel yetenekliler belirlenmektedir. → Öğretmen her bir madde için öğrencide gözlemlendiği sıklık düzeyini işaretler

Özel Yeteneklilerin Öğretmenleri
Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri de özel yetenekli olmalı mıdır? DAĞLIOĞLU ’na göre özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri - Etkili sınıf ortamı oluşturmali - Nitelikli sorular sorma ve yüksek düzey düşünme seviyesini artırmalı - Yaratıcılığı cesaretlendirmelidir.
CLARK öğrencilerin yaratıcılığını teşvik eden öğretmenler başta kendileri yaratıcı bir kişi modeli oluştururlar. Özel yeteneklilerin öğretmenleri için uzman: Yaratıcılığın geliştirilmesinde Ataman - Clark - Copley ve Urban, Koshy, Tuğrul ...

Özel Yeteneklilerin Eğitimleri
1) Gruplama: (Özel Yetenekliler) DAVİS ve RİMM (1998) Gruplama türleri: T.Z : Tam Zamanlı Y.Z : Tam Zamanlı 1) T.Z homojen sınıflar 2) T.Z karma sınıflar 3) Y.Z ya da geçici

2. REHBERLİĞİN TARİHİ, İLKELERİ VE İŞLEVLERİ
RPD ilkelerini Eflatun , Sokrat ve Aristo ’da bulsak da bugünkü anlayışa uzaktır
JESSE DAVİS: Meslek Bürosu Meslek Bürosu: 1907’de ABD’de Boston’da kuruldu. İş arayan gençlere meslekî yardım Öğretmenleri meslekî rehberlik alanında yetiştirmek

Rehberlik Tanımlarının Ortak Yanları
M. KEPÇEOĞLU : → Rehberliğin anlamında temel olabilecek genellemeleri sundu.

MODÜL -3
KISA KISA (KISALTMALAR)

REHBERLİK
RPD Rehberlik ve Psikolojik Danışma
KME Konu Merkezli Eğitim
ÖKH Öğrenci Kişilik Hizmetleri

OKUL ÖRGÜTÜ YÖNETİM HİZMETLERİ
ÖKH (Öğrenci Kişilik Hizmetleri) - Okuldaki 3. grup okul örgüt yapısı → ÖKH (1. Öğretmen 2) Yönetim) - Öğretim ve yönetim hizmetlerinin dışındaki öğrenciye dönük tüm hizmetler

RPD Hizmetleri Programı
ÖRGM MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü
RHYK Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu
RAM Rehberlik ve Araştırma Merkezi
MEB “RPD Hizmetleri Yönetmeliğini” → Millî Eğitim Bakanlığı hazırlar.
Okullarda rehberlik hizmetleri → RPD servisi tarafından yürütülür.

RİBA Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri
RİBA → Özel hedefleri RİBA sonuçlarından alınır.
Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir.
Mayısta tamamlanır Eylülde komisyona sunulur.
Okul RPD programını → RPD servisi hazırlar.

e-Rehberlik sistemi MEB’e bağlı özel ve resmi eğitim kurumlarında => mebbis.meb.gov.tr adresinden kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılmaktadır.
Rehber öğretmen/p. danışmanlar en yetkili ve görev alanı en geniş kişilerdir.

RPD Hizmetleri İYK
İYK RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu
SRP Sınıf Rehberlik Programı

Rehberlik hizmetleri -- Bakanlık düzeyinde → Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü İl düzeyinde ise → RPD İl Yürütme Komisyonları ... Okul düzeyinde → Rehberlik Servisi
SRP (Sınıf rehberlik programı): Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına yönelik - Belirlenmiş kazanımların sınıflarda grup etkinlikleri yolu ile - Öğrencilere sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programdır.

Öğretmenler Özel Yetenekli Tanımlanmasında Nelere Dikkat Etmelidir?
BİLSEM Bilim ve Sanat Merkezi
ÜYEP Üstün Yetenekliler Eğitim Programı
BİLSEM → Tanılama yapan yetenek programıdır.
ÜYEP → Matematik ve fen alanında destek sağlar.

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenci Grupları
OSB Otizm Spektrum Bozukluğu
OSB → Nörogelişimsel bir bozukluktur.
“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021) OSB ’ye dair sosyal etkileşim, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılık

Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler
DSM-V Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı
DSM-V’e göre → Öğrenme Güçlüğü Nörogelişimsel bir bozukluktur.

Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler
ASLHA Amerika Konuşma, Dil ve Duyuma Birliği
ASLHA ’a göre → Dil ve Konuşma Bozukluğu - Sadece dil ya da konuşma alanında ya da her iki alanda da güçlük yaşanabilir - Başkalarının söylediğini anlamakta güçlük çekebilir. (alıcı dil bozukluğu) - Duygu ve düşünceyi ifadede sorun yaşayabilirler (ifade edici dil bozukluğu) → Bir öğrenci hem alıcı hem de ifade edici dil bozukluğu yaşayabilir.

BEP Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı
Özel eğitim ihtiyacı olan her öğrenci için hazırlanmalıdır.
- Yerleştirildikleri eğitim ortamında BEP oluşturulması yasal bir zorunluluktur
BEP Bireye özgü programdır.

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okul Sonrası Programlar
ÜYEP Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi

Özel Yeteneklilere eğitimde ilk ve en aktif olanı → ÜYEP ’tir.
ÜYEP 2007’de Anadolu Üniversitesi bünyesinde → Bir birim olarak hizmete başlamış ve 2014’de merkez hâlini almıştır.

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(1A)

REHBERLİK

DEĞİŞEN EĞİTİM ANLAYIŞI

HÜMANİZM : İnsan merkeze alır → Eğitimi etkileyen bir düşünce akımıdır.
-Herkes eğitimi – fırsat eşitliği – yaygın eğitim – evrensel değerler eğitimi

OKUL ÖRGÜTÜ

Öğretmenler	Yönetim Hizmetleri	ÖKH
-------------	--------------------	-----

EĞİTİM SÜRECİ

ÖĞRETİM	YÖNETİM	ÖKH
---------	---------	-----

REHBERLİĞİN TARİHİ- İLKELERİ VE İŞLEVLERİ

-RPD ilkelerini Eflatun, Sokrat ve Aristo' da bulsak da bugünkü anlayışa uzaktır
Okul Danışmanlığı: (1800' ler) "Mesleki Rehberlik Hareketi" dir.
Meslek Bürosu: (1907) ABD' de Boston' da JESSE DAVIS kurdu.

Başlangıçtan günümüze Rehberlik çalışmaları:

1900-1920 yılları → "Meslek seçimi ve işe yerleştirme" ağırlıklı
1930-1960 yılları → "Okula uyum" ağırlıklı
1960' dan günümüze → "Kişisel gelişim" ağırlıklı olarak yürütülmüştür.

REHBERLİK YAKLAŞIM VE MODELLERİ

1. F. Parsons Modeli
2. Özellik Faktör Modeli (Klinik Model)
3. Rehberliği Eğitim Süreci ile Karşılaştıran Model
4. Rehberliği Karar Verme Sürecine Yardım Ol. Gören Reh. Model
5. Gelişimsel/Kapsamlı Rehberlik Modeli

TÜRKİYE DE REHBERLİĞİN GELİŞİMİ

1951-1956: Hareketli yıllardır. **1952-1953:** Uzmanlar
1953-1954: Gazi Eğ. Enst. Pedagoji ve Özel Eğitim Böl. (İlk Rehberlik)
1955: Ankara Demiribahçe İlkokulunda "Psikolojik Servis Merkezi" açıldı.
1953: "Test ve Araştırma Bürosu"
1960: Kalkınma Planlarında ve Millî Eğitim Şuralarında **Rehb.** gündeme alındı
Rehberlik: MEB Şuralarında gündeme geldikten sonra kararlar alındı:
9. sınıf yöneltme sınıfı oldu ve **9. MEB Şura** 'da Rehberlik dersi zorunlu oldu.
Türkiye' de rehberlik hizmetlerini
İllerde → **RAM** Okullarda → **Rehberlik Servisleri** şeklinde örgütlenmiştir.

REHBERLİĞİN İLKELERİ (9 İLKE)

- 1: İnsan hak ve sorumluluklarıyla ilgili **demokratik** ve **insancıl** bir **anlayış**
- 2: Öğrenci ile yakından ilgili olan herkes anlayış ve iş birliği içinde **çalışmalı**.
- 3: Her türlü çalışması ile öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışını **öngörür**.
- 4: Öğrencilerin kendi **kişiliklerini** anlamaları - **Kendilerine yetmeleri**
- 5: Rehberlik öğrencilere yardım etmelidir. (**En uygun düzeyde geliştirmesi için**)
- 6: Rehberlik yardımında öğrencileri **türlü yönleriyle** tanımak gerekir.
- 7: Her okulun amaç ve ihtiyaçlarına uygun olan alanlarda **yoğunlaştırılmalıdır**.
- 8: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde **gizlilik** esastır.
- 9: **Planlı, programlı, örgütlenmiş** bir biçimde ve **profesyonel** bir düzeyde olmalı.

REHBERLİK HİZMETLERİ /İŞLEVLERİ

Psikolojik Danışma Hizmetleri	Oryantasyon Hizmetleri	Bireyi Tanıma
Bilgi Toplama ve Yayma	Yönelme ve Yerleştirme	İzleme
Müşavirlik	Araştırma ve Değerlendirme	Çevre ve Veli ile İlişkiler

Oryantasyon Hizmetleri

Oryantasyon hizmetlerinde şu çalışmalara yer verilebilir:

- 1) Okulun tanıtılması ve kısa tarihi
- 2) Okulun bina ve olanakları
- 3) Çevre
- 4) Programlar
- 5) Program dışı etkinlikler
- 6) Rehberlik servisi, kurallar vb.

YERLEŞTİRMELER

EĞİTSEL	MESLEKİ	SOSYAL
----------------	----------------	---------------

PDR HİZMET ÖRGÜT MODELİ

1. Hizmetler Modeli	3. Görevler Modeli
2. Süreç Modeli	4. Kapsamlı PDR Programları Modeli
Hizmetler Modeli:	
1) Oryantasyon	3) Bilgi verme
2) Bireyi tanıma	4) Psikolojik danışma
	5) Yerleştirme
	6) İzleme

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(1B)

KAPSAMLI PDR PROGRAMININ SÜREÇSEL ÖGELERİ

1) Bireysel planlama	3) Sistem desteği
2) Müdahale hizmetleri	4) Rehberlik müfredatı

OKUL RPD HİZMETLERİ PROGRAMI

ÖRGM (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü)
RHYK (Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

RPD Hizmetleri Programı: **RPD hizmetlerinin bütünüdür.**
ÖRGM tarafından hazırlanır ve örnek etkinlikler yayınlanır.

RHYK Kimlerden Olur?

- 1) **Müdür** (veya görevlendireceği yardımcısı)
- 2) **Psikolojik danışman** (okul RPD programını yürüten kişidir.)
- 3) Her sınıf düzeyinden birer **sınıf rehber öğretmeni**
- 4) **Ödül** ve **disiplin kurulu** temsil.
- 5) **Okul aile birliği başk.**
- 6) **Öğrenci tems.**

Not: Eğer okulda psikolojik danışman **yoksa**
→ **RAM** 'dan müşavirlik hizmeti alınarak **RHYK** tarafından hazırlanır.

OKUL PSİKOSOSYAL DESTEK EKİPLERİ

Okul Psikososyal Destek Ekipleri: (MEB rehberlik hizmetleri kapsamında)
Travmatik ve **zorlu olaylar** karşısında **hizmetler** yürütür.

Kimlerden Olur?

Başkan => Okul **müdürü** veya (onun görevlendirdiği bir **müdür yardımcısı**)
→ **Rehber öğretmenler/psikolojik danışmanlar** (Varsa)
→ En az bir **sınıf rehber öğretmeni**
(Her sınıf düzeyinden **Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu üyesi**)

Toplanma zamanı? Yılda 3 (üç) kez: Dönem başları ve dönem sonu ve ihtiyaçta
Dönem **başları** ve İkinci dönemin **sonu** (İhtiyaç duyulan hallerde de **toplanır.**)

BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Tehdit, şantaj, cinsel istismar, suça veya uyuturucu teşvik durumu varsa
Tüm okul personelinin bildirim yükümlülüğü vardır. (Gizlilik ilkesine uyar)

İhmal ve istismar vakası şüphesinde başvurulacak yerler?

- 1) İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü **Çocuk Büro Amirliği**
- 2) Emniyet Genel Müdürlüğü **155 İhbar Hattı**
- 3) İl/İlçe **Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüğü**
- 4) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **183 İhbar Hattı**

KAPSAMLI RPD PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ

1) Sonuç temellidir	3) Veri tabanlıdır	5) Takım çalışması
2) Standart temellidir	4) Gelişimsel ve kapsamlıdır	

OKUL RPD HİZMETLERİ PROGRAMI HAZIRLANMA SÜRECİ

1) GENEL HEDEF	2) YEREL HEDEF	3) ÖZEL HEDEF
-----------------------	-----------------------	----------------------

Mayıs ayında - **Test** ve **test dışı** tekniklerle öğrenci RPD Hiz. İhtiyaç belirler.

Hedef belirleme: (Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri)

Genel hedefler → Bakanlıkça

Yerel hedefler → RPD hizmetleri İl Yürütme Komisyonlarınca

Özel hedefler → Eğitim kurumlarınca belirlenir.

Hazırlanması: Okul RPD programında:

- a) Genel, yerel ve özel hedeflere
- b) Gelişimsel ve önleyici hizmetler, **iyileştirici** hizmetler ve **destek** hizmetlere
- c) Okuldaki tüm öğrencileri kapsayacak faaliyetlere
- ç) Değerlendirme süreçlerine **yer verilir.**

RHYK (Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)
RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

Okul RPD programı **Psikolojik danışmanın** sorumluluğunda
RHYK üyeleri ile iş birliği içinde **hazırlanır.**

Not: Eğer okulda psikolojik **danışman yoksa**
→ **RAM** 'dan müşavirlik hizmeti alınarak **RHYK** tarafından hazırlanır.

Okul Psikolojik Danışmanı:

Okul RPD programını **yürüten** kişidir. Aktif, yönlendirici (**müşavirlik**)dir.

Okul RPD Hizmetleri Programı **Uygulama Süreci** (Neleri esas alır?)

(1)	(2)	(3)
Gelişimsel ve önleyici hizmetler	İyileştirici hizmetler	Destek hizmetler

Okul RPDH Programı **Değerlendirme Süreçleri**

- **Sene sonu** rehberlik faaliyet raporu gönderilir:

MEBBİS E-Rehberlik " bölümü → Müdür onayı ile **il/ilçe RAM** 'a **gönderilir.**

Sınıf rehberlik prog. değerlendirilmesinde: (3 adet değerlendirme aracı)

Sınıf rehber öğretmeni: Dönem sonları ve yıl sonu raporlarını hazırlar.

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(2A)

Okul RPDH Programı Değerlendirme Sonrası
Değerlendirme sürecinin ardından elde edilen veriler Bir sonraki yılın RPD programının Hazırlanmaya başlandığı aşamadır . - Bu aşama → “ geliştirme ” aşamasıdır. (Eksiklik belirleme ve güçlendirme)

MEB RPD HİZMETLERİ SUNUM SİSTEMİ

1) Bireysel Çalışmalar	2) Grup Çalışmaları	
Hem bireysel hem de grup çalışmaları 3 ana grupta toplanabilen hizmetlerdir:		
(1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler	(2) İyileştirici hizmetler	(3) Destek hizmetler

EĞİTİM KURUMLARINDA RPD HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİ

MEB RPD HİZMETLERİ YÖNETMELİĞİ

MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliğini → Milli Eğitim Bakanlığı hazırlar.

MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliği ile
- İl ve ilçe düzeyindeki RPD hizmetleri
- Bu hizmetlerin verildiği özel ve resmi eğitim kurumları
- Rehberlik ve araştırma merkezlerindeki RPD hizmetlerinin
=> **Nasıl yürütüleceği** belirlenmiştir.

Okullarda rehberlik hizmetleri → **RPD servisi** tarafından yürütülür.

RPD SERVİSİ

RPD servisi:
RPD hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması **amaçları**.
RPD servisi Nereelerde kurulur?
Resmî ve özel kurumlarda / **örgün eğitim** ve **hayat boyu öğrenme** kurumlarında

RPD HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONU

RPDHY Komisyonu → Eğitim kurumlarında oluşturulur.
RPD hizmetlerinin **planlanması** ve kurum içi **iş birliği sağlanması amaçları**.

Hayat boyu öğrenme kurumlarında:
- **Müdürün** başkanlığında bir **müdür yardımcısı**
- **Rehber öğretmen/psikolojik danışman**
- **Müdürün** görevlendireceği bir **öğretmenden** oluşur.

RPDHY Komisyonunun Sürekli Üyeleri:
- Eğitim Kurumu **müdürü** / **Müdür yardımcısı**
- **Rehber öğretmen/psikolojik danışman**
Diğer üyeler: Her ders yılı başında **öğretmenler kurulunda** belirlenir.

RPDHY Komisyonunun Toplanması:
Yılda üç kez toplanır: **Dönem başları** ve yıl **sonunda**
→ Gerektiğinde RPD servisinin önerisi ile de **toplanabilir**.

RPDHY Komisyonunun İlk Toplantısı:
Öğretmenler kurulu toplantısından sonra → En geç bir ay içerisinde yapılır.

RPDHY Komisyonunun Gündeminin Hazırlanması:
* RPD servisinde **hazırlanır** → Eğitim kurumu **müdürüne** sunulur.

RPDHY Komisyonunun Gündemi ve Toplantı Tarihi:
Eğitim kurumu **müdürü** tarafından bir hafta önce **yazılı** olarak duyurulur.
Toplantıda alınan kararlar: Kurum **personeline yazılı** olarak duyurulur.

Kurumda Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa (RPD H.Y. Kom.)
→ RPD hizmetleri **RAM** ile **iş birliği** içerisinde yürütülür.

RİBA | **Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri**

RPD HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONUNUN GÖREVLERİ

- Eğitim kurumuna ait **özel hedeflerin** belirlenmesinde **görüş bildirir**.
- **Mayısta** tamamlanan **RİBA** anketleri **eylülde** komisyona sunulur.
- Okul RPD programını → RPD servisi **hazırlar**.
- RPD Hizmetlerinin yürütülmesi sırasında RPD Hiz. Yürütme Komisyonu:
- Çalışmaları **inceler** - **Görüş bildirir** - **Önlem alır** - **Karara bağlar**.
- Eğitim ortamında **etkili iletişim** için yapılacak **çalışmaları** belirler.
- Çalışmalarda ilgili **kurum** ve **kuruluşlar** ile iş birliği **faaliyetleri** planlar.
- Öğrencilerle ilgili yapılacak çalışmalar için **görüş bildirir**.
- Psiko-sosyal destek hizmetlerinin** RPD programına **eklenmesi (görüş bildirir)**
- İhtiyaçta** okuldaki **psiko-sosyal destek hizmetlerinde** görev alır.

E-REHBERLİK SİSTEMİ:

MEBBİS'in bir **uzantısıdır**. (Öğrenciyi tanıma amaçlı bilgiler içerir)
- Bütün etkinliklerin bir arada **görüldüğü- kaydedildiği** sistemdir.
- **RAM**'a öğrenci yönlendirirken bu sistemdeki **formlar doldurulur/ takip edilir**.
Rehber öğretmenler MEBBİS'teki bu sistem üzerinden
- Program **hazırlayabilir** - Veri **raporlayabilir**.
- Yıllık ve haftalık program giriş ve düzenlemelerini **yapabilir**

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(2B)

2020 Yılında Hazırlanan Sınıf Rehberlik Programında

(1) Algıya dayalı Değerlendirme	(2) Süreç Değerlendirmesi	(3) Sonuç Değerlendirmesi
Üç basamaklı bir rehberlik sistemi kurulmuştur.		

Koordinatör Rehber Öğretmen/P. D. Görev ve Sorumlulukları

- RPD hizmetleri + Koordinatörlük
- RPD servisi → **koordinasyon** ← eğitim kurumu yönetimi
- RPD programı hakkında **öğretmenler kuruluna** bilgi verme
- RHYK toplantı gündemini ve alınan kararları **yazılı hâle** getirme
- RPD servisinde e-rehberlikte ortak hazırlanan okul RPD programını kurum **müdürüne onaylatır**.

Rehber Öğretmen/P. D. Görev ve Sorumlulukları

(1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler	(2) İyileştirici hizmetler	(3) Destek hizmetleri
---	---	------------------------------------

Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın DİĞER GÖREVLERİ

- **Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkez sınavlarda görev alabilir**
- İstemesi hâlinde **belleticilik görevi** yapabilir.
- Ancak **rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez!**

e-Rehberlik Sistemi

- * **RPD hizmetlerinin** sunulması, yürütülmesi ve **raporlaştırılmasını sağlar**
- * **Bakanlık merkez** ve **taşra teşkilatı** personeline **izlenebilir**. (Yetkiye göre)
- * **MEBBİS** (Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri) bölümlerinden biridir.

MEB RPD Hizmetleri Sunum Sistemi

e-Rehberlik sisteminin alt yapısını **oluşturmaktadır**.
RPD hizmetlerin **ölçülebilir** ve **hesap verebilir** olarak sunulması **amaçlar**.

e-Rehberlik Sisteminin Kullanımı

- e-Rehberlik sistemi**
MEB'e bağlı **özel** ve **resmî eğitim kurumlarında** tüm sorumlularca **kullanılır**.
=> **mebbis.meb.gov.tr** adresinden **kullanıcı adı** ve **şifre** ile giriş yapılmaktadır.
- * **Rehber öğretmen/p. danışmanlar en yetkili** ve görev alanı **en geniş** kişilerdir.
- Okul RPD programı **hazırlama**
- RPD hizmetleri veri girişi
- Raporlama
- Öğrenci yönlendirme **işlemleri ekranlarını kullanmaktadır**.

Eğitim kurumu müdürleri (e-Rehberlik sistemi)

- * **RPD programını** - **Haftalık programı** - **Öğrenci yönlendirme formlarını** **Görüntüleyebilir** => **Onaylayarak RAM**'a sistem üzerinden **gönderebilir**.
- * **RPD hizmetlerine** ilişkin “**özel hedef**” giriş işlemlerini **yapar**.
- * **Çalışmalara** ilişkin verileri **sayısal** olarak **görebilir**.

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler (e-Rehberlik sistemi)

Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranını kullanabilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı (e-Rehberlik sistemi)

- Ülke genelindeki tüm **eğitim kurumları** ile **RAM**'da yapılan çalışmalara ait
- Nicel verileri **raporlaştırabilir**.
- İllerin **yerel hedeflerini** ve eğitim kurumlarının **özel hedeflerini** görebilir.

RAM'a Öğrenci Yönlendirme

- 1) **RAM'a İlk kez** ve **Kademe Geçişinde Öğrenci Yönlendirme**
- 2) **Rapor Yenilemek İçin RAM'a Yönlendirme**
- 3) **Tıbbi Tanı Gerektiren Durumlar ve Yönlendirme Süreci**

Yaşlılardan **anlamli derecede farklılık gösteren** öğrenciler (veli bilgilendirilir)
İlerleme gösteremediğinde öğrenci **RAM'a** yönlendirilir.

RPD HİZMETLERİ İL YÜRÜTME KOMİSYONU (İYK)

- Rehberlik hizmetleri**
* **Bakanlık düzeyinde** → **Özel Eğitim** ve **Rehberlik Genel Müdürlüğü**
- * **İl düzeyinde** ise → **RPD İl Yürütme Komisyonları** ...
- * **Okul düzeyinde** → **Rehberlik Servisi**

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(3A)

RPD İYK KURULUŞU
RPD Hizmetleri Yönetmeliğinde açıklanmıştır. İl MEM 'de RPD hizmetleri İYK oluşturulur. Amaç:RPD hizmetlerinin il düzeyinde planlanma ve kurumlar arası iş birliği
RPD hizmetleri İYK Ne Zaman Toplanır? * Biri eylül ayında, diğeri haziran da olmak üzere yılda en az iki kez toplanır .
Bu komisyonun sekretarya hizmetleri İl MEM 'de Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri birimi tarafından yürütülür.
RPD Hizmetleri İYK Kimlerden Oluşur? * İl milli eğitim müdürü başkanlığında; a)Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden b) RAM müdürlerinden, c) RAM 'ın RPD hizmetleri bölüm başkanlarından ç) Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının → Her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ile → Görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan oluşur.

RPD İYK GÖREVLERİ
RPD Hizmetleri İYK RPD hizmetlerinin → İldeki çatı komisyonudur. -Hedefler belirlemede yükümlülükleri vardır. -Ayrıca okullardan gelen RİBA 'lar ilçelerde toplanır. (Bu sonuçlara göre iller alandaki yerel hedefleri belirler...) RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)

SINIF REHBERLİK PROGRAMI (SRP)
SRP (Sınıf rehberlik programı): * Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına yönelik - Belirlenmiş kazanımların sınıflarda grup etkinlikleri yolu ile - Öğrencilere sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programdır .

SRP (GELİŞİM ALANLARI)		
(1) <i>Akademik</i>	(2) <i>Kariyer</i>	(3) <i>Sosyal duygusal</i>

SRP (ÖZELLİKLERİ)
SRP → Özgün bir programdır. * Günümüz ihtiyaçlar ve okul RPD programına göre hazırlanır . * Sınıf rehberlik programında (gelişim alanlarına göre incelendiğinde) Sosyal duygusal - Akademik – Kariyer gelişim alanında 290 kazanım vardır .

SRP (TEMEL İLKELERİ)
1.Program tek bir modele dayanmaz! 2. Duyuşsal davranışların kazandırılmasına daha çok odaklanılmıştır . 3. Program gelişimsel bir yaklaşımla geliştirilmiştir . Her üç gelişim alanındaki kazanımlar (1) Akademik 2) Kariyer 3) Sosyal duygusal) 4. Programda tüm kazanımlarda bireysel farklılıklar dikkate alınmıştır . 5. Bu program MEB'in tüm kurumlarındaki öğrencilere yöneliktir . 6. Gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır . 7. "21. Yüzyıl Becerileri" olarak adlandırılan yeni nesil becerilere odaklanıldı . 8. Hem bireye hem de topluma karşı sorumluluklar gözletilmiştir. 9. Program öğrenci merkezli bir anlayışı temel almaktadır . 10. Kazanımlar öğrenciyi aktif kılan ve yansıtıcı düşünme gerektiren niteliktedir.

SRP (DEĞERLENDİRME) (3'ü bir arada kullanılır)		
(1) Süreçe Dayalı Değerlendirme	(2) Algıya Dayalı Değerlendirme	(3) Sonuca Dayalı Değerlendirme
SRP'de kazanımlarda Çoklu değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Süreçe, algıya ve sonuca Dayalı Değerlendirme yöntemleri bir aradadır.		
Bu veriler anlık, orta süreli ve uzun süreli sonuç verileri şeklinde elde edilir. (Etkinliklerden hemen sonra - 3 aylık veya yıllık yapılan değerlendirmelerle)		
Sonuç olarak - Kazanım etkinlikleri ile ulaşılan öğrenci sayıları → Süreç değerlendirmesi - Ölçek, anket ve diğer ölçümlerle elde edilen veriler → Algıya dayalı değer. - Öğrencilerin belirli aralıklarla elde edilen veriler → Sonuç değer.		

BİREYİ TANIMA: ALANLAR	
Bireyi tanıma <i>iki kısımda</i> ele alınabilir:	
1) Alanlar	2) Teknikler

BİREYİN TANINMASI İÇİN GEREKLİ ÖZELLİKLER:		
1) Sağlık Durumu	4) Akademik Başarı	6) Benlik Tasarımı ve Değerler
2) Yetenekler	5) Kişilik	7) Çevre ile İlgili Bilgiler
3) İlgiler		

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(3B)

BİREYİ TANIMA: TEKNİKLER VE UYGULAMALAR	
Rehberlikte bireyi tanımak için kullanılan teknikler iki gruba ayrılır:	
1) Testler	2) Test dışı teknikler

TESTLERİN ÖZELLİKLERİ
İyi bir testin sahip olması gereken 4 özellik vardır: 1) GEÇERLİLİK : Ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı şeyi eksiksiz, tam ölçmesi 2) GÜVENİRLİK : Ölçme aracının ölçmek istediği şeyi hatasız ve doğru ölçmesi 3) KULLANIŞLILIK : Ölçme aracının kullanılmasının kolay olmasıdır. 4) EKONOMİKLİK : Ö. aracının ekonomik olması, çok masraflı olmamasıdır .

REHBERLİKTE KULLANILAN TESTLER (BİREYİ TANIMA)	
1) Yetenek Testleri	3) Kişilik Testleri
2) İlgili Envanterleri	4) Tutum Ölçekleri

Rehberlik hizmetlerinde kullanılan kişilik ölçekleri	
Beier Cümle Tamamlama Testi	Hacettepe Kiş. Envanteri
CAT	Rotter Cümle Tamamlama T.
Minnesota Çok Yönlü Kiş. Envanteri (MMPI)	Rorschach Mürekkep Lekesi T.
Louisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi	Büyük Beşli Kişilik Kuramı

TEST DIŞI TEKNİKLER (Bireyi Tanıma)
* Test dışı teknikler testlerden farklı olarak → Katı bir yapılandırma içermez! Hatta yapılandırmanın nasıl olacağı → Uygulayıcı tarafından belirlenebilir . * Standart şartlar sağlamak, standart sorular sormak → Zorunda değildir! * Genellenebilirlikleri ve karşılaştırılabilir bilgi verme olanakları → Zayıftır!

AİLELERLE İLİŞKİLER		
AİLELERLE İLİŞKİLER (Katılım Çeşitleri)		
(1) <i>Ebeveyn Katılımı</i>	(2) <i>Ailelerle İlişkiler</i>	(3) <i>İş birliği temelli katılım</i>

AİLELERİN KATILIMLARI	
1) <i>Okul Merkezli Katılım</i>	2) <i>Ev Merkezli Katılım</i>

EBEVEYNLİK TARZINI BULMAK	
1) Demokratik anne-baba	3) İzin verici anne-baba
2) Otoriter anne-baba	4) İhmalkâr anne-baba

ETİK KURALLAR TEMEL İLKELER			
Yetkinlik	Yetkinlik sınırları	Mesleki ve bilimsel sorumluluk	Sürekli gelişim
Dürüstlük	Profesyonel kimlik	Gizli bilgilerin muhafaza edilmesi	Başkalarına zarar vermeme
Etik Kurallar	Toplumsal sorumluluk	Rehberlikte Etik ve Bilgilerin Saklanması	Duyarlık ve Hoşgörü

ETİK KURALLARIN GEÇERLİLİK ALANLARI:	
1) Psikolojik danışma	3) İzin verici anne-baba
2) Ölçme	4) Müşavirlik hizmetleri

ÖZEL EĞİTİM	
BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme	Salamanca Bildirisi ve Eylem Çerçevesi
Engelliler Hakkında Kanun	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 'ne göre (2021) Özel eğitim ihtiyacı olan birey "Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösterir. "
--

Özel eğitim ise (MEB, 2021) * Bu bireylerin uygun eğitim ortamlarında sürdürdüğü eğitimdir . - Eğitsel ve sosyal gereksinimlerin karşılanması - Geliştirilmiş bireyselleştirilmiş eğitim programları kullanma - Özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından hizmet verme vardır .
--

Zedelenme: Bireyin organ yapısında ve işleyişinde bozulmalar olmasıdır. *Bir bireyin gözünde ya da kulağında zedelenmeler oluşabilir. →Bu zedelenmeye bağlı olarak Yetersizlik durumu kim zaman oluşur/ oluşmaz . Yetersizlik: Zedelenme sonucunda sahip olunan organın işlevini yerine getirememesidir . - Bireyin gözündeki zedelenmeye bağlı olarak görememesi bir yetersizliktir .
--

Engel: Bir yetersizlik sonucunda Bireyin toplumsal yaşamda akranlarının gerçekleştirebildiği rolleri → Gerçekleştireme durumu olarak tanımlanmaktadır.
--

Bir öğrencinin görme kaybının olması → Bir yetersizliktir . Ancak bu öğrenci için herhangi bir uyarılama yapılmaksızın → Akranlarıyla benzer materyallerle değerlendirilmesi => Bir engeldir .

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(4A)

Engelli olma durumu:

Çoğunlukla toplum tarafından oluşturulan koşullar sebebiyle
- Bireyden beklenen rol ve sorumlulukları → Gerçekleştirememesidir.
Bu nedenle “Engelli birey” ya da “yetersizliği olan birey” yerine
“Özel eğitim ihtiyacı olan birey” kavramını kullanmak daha uygundur.

ÖZEL EĞİTİM İHTİYACI OLAN ÖĞRENCİ GRUPLARI

1) Zihinsel Yetersizliği Olanlar	4) Dil ve Konuşma Bozukluğu Olanlar
2) OSB Olanlar	5) İşitme Yetersizliği Olanlar
3) Öğrenme Güçlüğü Olanlar	6) Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021)

“Zihinsel yetersizlik” kavramı yerine “**zihinsel engel**” kavramı kullanılır.

Zihinsel engelli bireyler 4(Dört) grupta ele alınır:

1) Hafif	4) Ağır
2) Orta	5) Çok Ağır

RAM'A YÖNLENDİRME

- Öğretim programını **takipte güçlük yaşayan öğrencilerin fark edilmesi**
→ Değerlendirme sürecinin **başlangıcını** oluşturur.

Değerlendirme: Öğrenci hakkında bilgi toplama ve bir yargıya varma sürecidir.

DEĞERLENDİRME YAPMA AMAÇLARI

1) Tarama	3) Yerleştirme	5) İzleme
2) Tanılama	4) BEP Geliştirme	

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Gönderme öncesi süreçte öğretmenlerin yapacağı iş ve işlemler (Üç basamak)

1) Bilgi toplama	2) Müdahale programı hazırlama	3) Müdahale programını uygulama ve sonuçlarını değerlendirme
------------------	--------------------------------	--

NOT: Gönderme öncesi süreçte özel eğitim ihtiyacı olduğundan şüphe edilen birçok öğrenci için → Yönlendirmeye gerek kalmamaktadır.

Eğitsel Değerlendirme, Tanılama Süreci ve Eğitim Ortamına Yerleştirme

- Gönderme öncesi süreçte **düzenlemelere** rağmen ilerleme görülüyorsa → “Ayrıntılı değerlendirme” için **gönderme süreci** başlatılır.
- Gönderme kararını **tek sınıf öğretmeni veremez!** (Rehber öğretmen + aile)
- Onay ile → Öğrenci **hastanelere** ve **RAM'a** yönlendirilir.
- Öğretmen **gönderme öncesi süreçte**
→ Uyguladığı **müdahale programının** içerik ve **gönderme raporu** hazırlar.

Gönderme Raporunda Neler Olmalı?

1. Öğrencinin **güçlük gelişim alanları ve bu alanlardaki performansı**
2. **Güçlük yaşadığı alanların** nerede, ne zaman ve hangi **etkinliklerde olduğu**
3. **Güçlük yaşadığı alanlara yapılan** uyarlamalar, **müdahaleler ve stratejiler**
4. Müdahale prog.nın **oluşturulması, uygulanması ve izlenmesindeki sorumlular**
5. Başarılı ve başarısız olan müdahalelere **ilişkin açıklamalar**

Özel eğitim değerlendirme kurulu üyeleri?

- RAM müdürü (Görevlendirdiği bir müdür yardımcısı)
- RAM özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı - Rehber öğretmen
- Özel eğitim öğretmeni -Varsa bir çocuk gelişimci - Öğrencinin ailesi ...

İhtiyaç durumunda fizyoterapist- odyolog -psikolog- Dil konuşma terapisti
- Öğrenci **çıraklık ve yaygın eğitime** gidecekse **kurum temsilcisi** olabilir.

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(4B)

Öğrencinin özel eğitim hizmetlerine uygunluğuna karar verme ölçütleri

- 1) Tıbbi tanılama sonrasında **mutlaka bir yetersizlik tanısı** almış olması
- 2) Aldığı yetersizlik tanısının **eğitsel performansını olumsuz** etkilemesi
- 3) Eğitsel ihtiyaçlarını karşılamada **özel program** ya da **hizmetlere** ihtiyaç

Ülkemizde iki farklı yerleştirme kararı verilebilir:

- 1) Öğrencinin **kaynaştırma/bütünleştirme** yoluyla **genel eğitim sınıfına**
- 2) Benzer **yetersizliğe sahip** öğrencilerle **özel eğitim okulunda / sınıfına**

→ **Her iki** yerleştirme kararı sonrasında da **BEP** hazırlanması gerekmektedir.

DESTEK EĞİTİM MODELLERİ

En Az Kısıtlayıcı Ortam

- Her öğrenci için **farklı bir yerleştirme seçeneği** anlamındadır.

- **Amaç** öğrencinin

Normal gelişim gösteren arkadaşlarından, evinden, az ayrılmasıdır.

* Ancak burada **temel alınacak düşünce**

→ Öğrencinin yaşamı **olabildiğince normal seyrinde devam etmeli**

→ Eğitim fırsatları öğrencinin bireysel ihtiyaçlarıyla **uyumlu olmalı**

→ Bireysel özgürlüğe **kesinlikle gerekli** olandan fazla **müdahale edilmemeli**

Ülkemizde Özel Eğitim İhtiyacı Olanları Yerleştirme Seçenekleri

1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları	4) Yarı zamanlı kaynaştırma/Büt.
2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları	5) Tam zamanlı kaynaştırma/Büt.
3) Özel eğitim sınıfı	

En fazla kısıtlayıcı olandan → en az kısıtlayıcı olana doğru sıralanır.

(BEP) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama

* Özel eğitim ihtiyacı olan **her öğrenci için hazırlanmalıdır.**

Yerleştirildikleri **eğitim ortamında BEP** oluşturulması **yasal bir zorunluluktur.**

- **BEP** Bireye özgü **programdır.**

* **BEP** belirli anahtar özelliklere **sahiptir:**

BEP'in hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden
→ Okullardaki **“BEP geliştirme birimi”** sorumludur.

Ülkemizde Özel Eğitim İhtiyacı Olanları Yerleştirme Seçenekleri

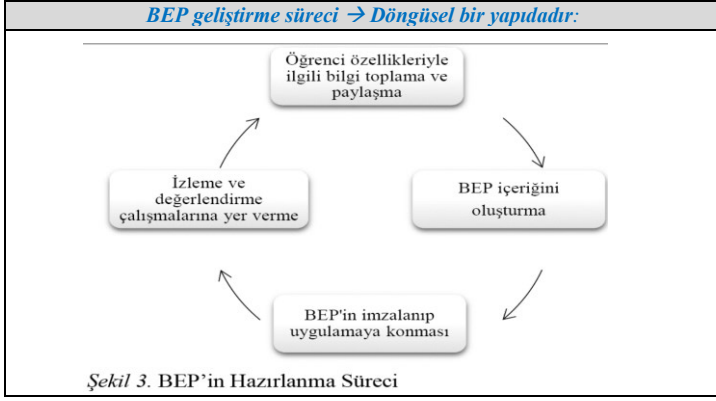
(“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin (2021) **47.** maddesine göre)

- “Okul müdürü ya da Görevlendireceği bir müdür yardımcısı başkanlığında
- Rehber öğretmen - Sınıf öğretmeni - Ders öğretmenleri -Velisi ve kendisi
- Gerekli durumlarda **özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üye** ve Mesleki eğitim kurumlarında meslek dersi **alan öğretmeni** de katılabilir.

BEP Geliştirme Biriminin Görevleri Nelerdir? (MEB, 2021)

- 1) BEP geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme **koordinasyonu sağlamak**
- 2) BEP’de **değişiklik ve düzenlemeler** yapmak (Öğrenci gelişimi -gereksinimi)
- 3) BEP için **ortam düzenlemesi-materyal hazırlama ve temini** konusunda
→ Yöneticilere ve öğretmenlere **öneriler sunmak**
- 4) Okulda bulunan diğer birimlerle **iş birliği ile çalışmak**
- 5) **Destek eğitim odasında** öğrencilere ders ve haftalık program **belirlemek**
- 6) **Tam zamanlı kaynaştırma** öğrencilerini **belirlemek** ve **yönetime bildirmek**
- 7) Özel eğitim sınıfına devam edenlerden **yetersizliği olmayanları belirlemek**
→ **Akranlarıyla ders alabilecek öğrencileri** ders saatlerini **planlamak**
- 8) Kullanılacak materyal, yöntem ve teknikleri **belirlemek**
- 9) Sınavlarda refakat edilmesi gereken öğrencileri **belirlemek**
- 10) Özel eğitim okullarında **grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin**
Grup eğitimine hazırlanması için bire bir eğitim sürecinin **kararını vermek**
- 11) Velinin yazılı isteği doğrultusunda **ilkokul döneminde**
- Öğrencilerin bir kereye mahsus sınıf tekrarı yapmasına **karar vermek**

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(5A)

BEP İÇERİĞİNDE YER ALMASI GEREKEN TEMEL ÖGELER

- Öğrencinin demografik özelliklerinin **tanımı**
- Öğrencinin eğitsel performans düzeyinin **tanımı**
- Uzun dönemli ya da yıllık **hedefler**
- Kısa dönemli **hedefler**
- Öğretim **yöntemleri** ve **materyaller**
- Amaçlara ulaşmak için gerekli olan zamanın **başlama** ve **bitiş tarihleri**
- Uygun değerlendirme **yöntemleri** ve **ölçütleri**
- Ek hizmetler**

Performans Düzeyinin Tanımlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

- Bu düzeyi → Geçmişteki ya da gelecekteki değil, **şimdiki** performansdır.
- Perf. düzeyinin **ölçülebilir** ve **gözlenebilir** şekilde ifade edilmelidir.
- **Bilir, tanır** ifadeler → **Gözlenebilir** ve **ölçülebilir** davranışlar **değildir!**
- **Okur, söyler** gibi ifadeler → **gözlenebilir** ve **ölçülebilir** davranışlardır.

Kısa Dönemli Hedef İfadelerinde 4 (Dört) Temel Öge:

- Birey**
- Ölçüt**
- Koşul**
- Davranış**

Ek Hizmetler

- Özel eğitim**
- İlgili hizmetler**
- Tamamlayıcı destekler**

BEP Sürecinin Etkili Bir Şekilde Yürütülmesi İçin Neler Yapılabilir?

- Öğrencinin **performans düzeyi** doğru bir şekilde belirlenmelidir.
- Mutlaka **izleme** ve **değerlendirme** çalışmalarına **yer** verilmelidir.
- BEP geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme süreci → **Ekip işidir.**
- Sorumluluklar ekibin birbiriyle **iş birliği** yapması ve bilgi paylaşımıdır.
- Aile** BEP geliştirme biriminin **ayrılmaz bir parçasıdır.**
- Öğretmene ve öğrenciye sağlanan **destek hizmetler**
- BEP sürecinin **işleyişinin niteliğini artırır.**

Öğretimin Bireyselleştirilmesinde ve Öğretim Uygulamalarında Temel Uygulama İlkeleri

- Tüm öğrenciler **öğrenebilir** ve öğretmenler **öğretebilirler.**
- Her öğrencinin **eğitimin en yüksek düzeyde faydalanma hakkı vardır.**
- Her öğrencinin **gelişimi takip edilmeli ve ilerledikçe ödüllendirilmeli**
- Her öğrencinin **ortak, farklı ve bireysel** gereksinimleri vardır.

- * Öğretim **bireyselleştirilirken** bazı değişkenler göz önünde bulundurulur:
- Öğrencilerin **ilgileri** - Öğrenme **profilleri** - **Hazırbulunuşlukları**
- **Süreç** ve **ürün üzerinde uyarlamalar yapılır.**

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Kapsamı

- Öğretimin **bireyselleştirilmesi**
- Öğrenmede etkili tüm faktörlerin **öğrenci özelliklerine göre düzenlenmesidir.**
- **BEP**'in parçası olan **düzenlemeleri** ve **değişiklikleri** içerir.

Öğretimini Öğrencilere Göre Uyarlamada Düzenlemeler Nelerdir?

- Fiziksel düzenlemeler**
- Sürece yönelik düzenlemeler**
- Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler**
- Öğretimsel düzenlemeler**
- İşleyişle ilgili düzenlemeler**

Sınıf kuralları oluştururken dikkat edilmesi gereken kriterler Nelerdir?

- Sınıf kuralları **7 (yedi)** maddeyi aşmamalıdır. (Hatırlanması zor olabilir.)
- Kurallar belirlenirken **öğrenciler** süreçte **dâhil edilmelidir.**
- Kurallar **olabildiğince kısa** ve **anlaşılır** bir şekilde ifade edilmelidir.
- Belirlendikten sonra **her kural** açıklanmalı ve **öğretimi yapılmalıdır.**
- Kural ihlali** ne olacağı **açık** bir şekilde ifade edilmelidir.
- Kurallar **olumlu ifadelerle** oluşturulmalıdır.
- Sınıf yeni öğrenciler katılırsa kurallar **yeniden gözden geçirilmelidir.**
- Kurallara yönelik **ipucu niteliğinde hatırlatıcılar** kullanılmalıdır.

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(5B)

Öğretimsel Düzenlemeler

- Öğretim yöntemlerinin uyarlanması**
- Öğrenci grupları oluşturma**

İşleyişle ilgili düzenlemeler

- Yönetici ve öğretmen sorumluluk, uyarlama**
- Ödevlerde uyarlama**
- Zamanda uyarlama ve düzenleme**
- Sınavlarda uyarlama**

Özel Yetenek Kavramı ve Türkiye'de Özel Yeteneklilerin Eğitimi

Özel Yeteneğin Tanımı ve Özel Yetenek Kuramları

Özel Yetenek Nedir?

- **Üstün zekâ** ve **üstün yetenek** kavramları şeklinde karşımıza çıkmaktadır.
- Bu bir kavram karmaşası **değil** → **Alanın zenginliğine işaret eder.**
- **Türkiye'de 2013** yılından bu yana "**özel yetenek**" kavramına karar verilmiştir.

- * **Özel yetenek** kavramının **tanımı** MEB (2013) tarafından yayınlanan "**Özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı**"nda tanımlanır.

ÖZEL YETENEKTEN SÖZ EDENLER:

- TERMAN**
- MARLAND RAPORU**
- SAK**
- STERNBERG** ve **ZHANG**
- REZNULLI**
- GAGNE**
- CLARK**
- AYAS** ve **KİRİŞÇİ**
- DAĞLIOĞLU**
- DAVIS** ve **RİMM**

ÖZEL YETENEK KURMLARI

- Üçlü Halka Kuramı**
- Beşgen Kuramı**
- Bulanık Kuram**

ÖZEL YETENEK KURMLARI ve KİŞİLER

- Üçlü Halka Kuramı**
- Beşgen Kuramı**
- Bulanık Kuram**
- Ayrımsal Üstün Zekâ - Üstün Yet. Kur.**
- RENZULLİ**
- STERNBERG** ve **ZHANG**
- SAK**
- GAGNE**

ÖZEL YETENEKLİLERİN ÖZELLİKLERİ
(Özel yeteneklilerin karakteristik özellikleri)

Özel yeteneklilerin karakteristik özellikleri:

- Bazı kaynaklarda → **Gelişim alanlarına göre**
- Bazı kaynaklarda → **Yaş gruplarına göre sınıflara ayrılmıştır.**

Özel yeteneklilerin Fiziksel gelişimle ilgili:

- Birbirine zıt **özelliklere rastlanabilir:**
- Özel yetenekliler** bazı kaynaklarda → **Çok sağlıklı** bazılarında → **Çelimsiz**

Özel yeteneklilerin sosyal duygusal alandaki karakteristik özellikleri

- AYAS** ve **KİRİŞÇİ** (2017) tarafından
- 1) **Gelişmiş mizah** 2) **Sosyal duyarlılık** 3) **Mükemmeliyetçilik** olarak sıralanır.

Özel yeteneklilerin Sosyal duygusal gelişim alanı karakteristik özellikleri

- Bir bakış açısına göre → Sosyal-duygusal açıdan **güçlüdür**
- Bir bakış açısına göre → **Hassastır**

*** Özel yeteneklileri**

- **Normal** gelişim gösteren **akranlarından ayıran özellikler** olduğu kadar
- Kendi içlerinde **birbirinden farklı kılan özellikleri** de vardır.

*** Özel yetenekliler grubunun içinde farklı olan ikinci gruplar vardır.**

- Bu bireylere "**iki kere özeller**" adı verilebilir.

İKİ KERE ÖZEL BİREYLER

- Savantlar**
- Williams sendromu**
- Özel öğrenme güçlüğü olan özel yetenek.**
- Deha çocuklar**

Özel Yeteneklilerin Tanılama Sürecinde İzlenecek Ana Adımlar

- Özel yetenek potansiyeli taşıyan öğrencileri **tanılamaya** aday gösterebilmek
- Öğretmen** - Kendisi - **Akran** - **Aileliler** aday gösterebilir
- Bir tarama aşamasından **geçirmek**
- Daha detaylı bir **ölçmeye** almak ve
- Bireyle ilgili **karar vermek** şeklinde özetlenebilir.

- * Bazı **aday gösterme formları** öğretmenler için yararlı olabilir.

- DAĞLIOĞLU** (1995) "**öğretmen gözlem formu**"nu geliştirdi.
- 2. ve 5. sınıf aralığındaki özel yetenekliler belirlenmektedir.

MODÜL -3
KISA KISA (KAVRAMLAR)
(6A)

BİREYSEL ÖLÇME-DEĞERLENDİRME AŞAMASI
EN ÇOK BİLİNENEN BİREYSEL ZEKÂ TESTLERİ

- 1) **ASIS** (Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği)
- 2) **SB** (Stanford-Binet Zekâ Testi)
- 3) **WÇZÖ** (Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği)

ÖZEL YETENEKLİLERİN EĞİTİMLERİ

Özel Yeteneklilerle Gerçekleştirilen Eğitsel Uygulamalar

- 1) **Gruplama**
 - 2) **Zenginleştirme**
 - 3) **Hızlandırma**
- Mentorluk** uygulaması **özel yeteneklilerin** eğitim stratejileri kapsamındadır.

Gruplama Türleri **DAVİS ve RİMM**

- 1) **T.Z homojen sınıflar**
 - 2) **T.Z karma sınıflar**
 - 3) **Y.Z ya da geçici**
- T.Z** : Tam Zamanlı **Y.Z** : Tam Zamanlı

Öğretmenlerin Sınıfta Yararlanabileceği Gruplama Türleri:

(1)	(2)	(3)
Sınıf İçi Benzer Yetenek Grupları	Sınıf İçi Karışık Yetenek Grupları	Sınıf İçi Çok Düzeyli Gruplar

Öğretmenlerin Sınıfta Yararlanabilecekleri Zenginleştirme Türleri:

(1)	(2)	(3)
İçerik zenginleştirilmesi	Süreç zenginleştirilmesi	Ürün zenginleştirilmesi

4) Türkiye’de Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar

- * **Türkiye’de** özel yeteneklilere eğitim veren kurumların **çıkışı 1960**’lardadır.
- * **Türdeş sınıf** denemesi şeklinde başlatılan çalışmalar → **Kısa sürdü.**
- * **1990**’lı yıllardan itibaren **yeniden eğitim kurumları açılmaya** başlanmıştır.

Günümüzde Özel Yeteneklilere Yönelik Eğitim Veren Kurumlar:

- a) **Okullardaki programlar**
- b) **Okul sonrası programlar**

Günümüzde Özel Yeteneklilere Yönelik Eğitim Veren Okullar:

Bu kurumlara **okullar** veya **okul bünyesindeki sınıflar** olarak bakılabilir.
- Özel yetenekliler için açılan **destek eğitim odalarında** eğitim verilir.

Fen liseleri	Sosyal bilimler liseleri	Güzel sanatlar lisesi
Spor liseleri	Konservatuvarlar	

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okul Sonrası Programlar

Özel yetenekli öğrenciler kendi okullarına devam ederken
-Okul sonrası saatlerde → **Yeteneklerine uygun programlara katılabilirler.**

- 1) **BİLSEM** (Bilim ve Sanat Merkezleri) **kurulmuştur.**

- 2) **Üniversite** tabanlı programlar → Okul sonrası uygulamalara **örnekler.**
- Anadolu -Hacettepe - Ege -İnönü - Karabük ve -Bülent Ecevit üniversiteleri
- Bunların **ilk** ve **en aktif** olanı → **ÜYEP**’ tir.

Özel Yeteneklilerin Öğretmenleri

Özel yetenekli öğrencilerin **öğretmenleri** de **özel yetenekli** olmalı mıdır?

DAĞLIOĞLU’na göre özel yetenekli öğrencilerin **öğretmenleri**
- **Etkili sınıf ortamı** oluşturmali - Nitelikli sorular sorma ve yüksek düzey düşünme seviyesini **artırmali** - **Yaratıcılığı cesaretlendirmelidir.**

CLARK öğrencilerin **yaratıcılığını** teşvik eden **öğretmenler** başta kendileri **yaratıcı bir kişi modeli** oluştururlar.

Özel yeteneklilerin **öğretmenleri** için pek çok **uzman** fikir söyler
(Ataman - Clark - Copley ve Urban, Koshy, Tuğrul ...)

Türkiye’de Özel Yeteneklilerle Çalışan Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Özel yetenekli öğrencilerin **öğretmenlerinin yetiştirme süreci**
→ **Lisans** ve **lisansüstü eğitimle meslek hayatı içerisindeki eğitimler**dir.

- * **2015-2016 öğretim yılı** itibarıyla → “**Özel Eğitim Öğretmenliği**” olarak
→ Tek bir lisans programı şeklinde **ÖSYM kılavuzunda** yer almaktadır.

Özetle **özel yeteneklilerle çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde**
- **Lisans** ve **lisansüstü düzeydeki dersler** ve
- **Hizmet içi eğitimler** → **Faydalı** olmaktadır.

MODÜL 4

EĞİTİMDE ARAŞTIRMA VE AR-GE ÇALIŞMALARI

ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA SÜRECİ

Bilimin temelinde

- Evrendeki olayları, olguları anlamaya çalışmak, gerçeği aramak vardır.

İNSANLAR BİLGİYİ NASIL ELDE EDER?

1) Merak ettiğimiz bir olguyu ilk olarak **duyularla** algılarız.- Ama **duyularımız bizi yanıltabilir.**- **Duyularımızla kesin ve doğru bilgiye ulaşamayız!**2) Bilgiyi, kendisi dışında diğer kişilerle **görüş birliği yaparak** da edinebilir.

- Bir öğrenci ile ilgili başka bir meslektaşın görüşü alınabilir. (Doğrulama)

* Ama öğrencinin o gün yaşadığı **münferit** bir durum olabilir.- **Hasta olabilir, arkadaşları ile bir sorun yaşamış olabilir.**3) Bu nedenle, **güvenilir** bilgiye sahip olmak için **uzman görüşüne** başvurulabilir.- **Çok fazla bilgisi olan insanlar vardır.**

→ Sınıfın sınıf öğretmeni veya rehber öğretmen

4) Bilgi edinmenin bir diğer yolu da **mantıktır.****Mantık:**- **Kavramları, önermeleri ve içeriğinden bağımsız akıl yürütmeleri ele alır.**- **"Tüm canlılar ölümlüdür. Ebru bir canlıdır. O halde, Ebru ölümlüdür."**- İlk iki ifade doğru olduğu sürece, üçüncüsü de **doğru olmak zorundadır.**→ **Mantık** da her zaman bizi güvenilir bilgiye ulaştırıyabilir!5) Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmanın **en temel yolu araştırmadır, bilimdir.**- Bu süreçte **bilimsel yöntem** kullanılır.**Bilimsel yöntem → Bir süreçtir.**

- Bir problemin veya sorunun belirlenmesi ile başlayan verinin

→ **Toplanması, analiz edilmesi** ve sonuçların **yorumlanması** ile tamamlanır.Derse **katılmayan** - başarısında **düşüş** gözlemlenen öğrencisi hakkında- Yargıda bulunabilmesi için → **Sistemati** olarak **veri toplanmalıdır.****Bilimsel yöntem → Hem eylemsel hem de düşünsel bir süreçtir.**- Bilimlerin **ortaklaşa kullandıkları betimleme** ve **açıklama** yollarını kapsar.

BİLİMSSEL YÖNTEMİN AŞAMALARI

- 1) Problemin fark edilmesi
- 2) Problemin tanımlanması
- 3) Çözüm önerilerinin tahmini
- 4) Araştırma yönteminin geliştirilmesi
- 5) Verilerin toplanması ve analizi
- 6) Karar verme ve yorumlama

Şekil 1. Bilimsel araştırma sürecinin aşamaları

Araştırma Fikri, Araştırma Konusu, Araştırma Problemi

- Bilimsel araştırma bir **problem** ile başlar.- **Problem**, araştırma ile çözüm bulmayı planlandığınız **sorundur.**→ Bunun için öncelikle bir **araştırma fikri** bulunmalıdır.

Araştırılabilir nitelikte iyi bir problemin ve soruların özellikleri:

1) Akla yatkın olmak

- Çok fazla **zaman**, para veya **enerji gerektirmeden araştırılabilir**

2) Anamlı olmak

- **Araştırılmaya değer** olmalı ve araştırıldığında **katkı sağlamalı** →

3) Açık ve anlaşılır olmalı

- Okunduğunda herkes tarafından **anlaşılabilir**- Problemden yer alan **kavramlar** veya **değişkenler** açık ve net olmalı

4) Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalı

- Diğer bir deyişle **tartışmalı sorular olmamalı**

5) Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalı

6) Orijinal ve özgün olmalıdır.

- **Daha önce cevaplanmış** olmamalıdır.

7) Etik olmalıdır.

- **Doğa, kişi ve sosyal çevreye fiziksel veya psikolojik zararlar verilmemeli**

Araştırma Problemini Tanımlarken Kullanılan Başlıklar:

1) Giriş bilgisi:

- Araştırmanın temel değişkeni hakkında **genel bilgiler** verilir.

- Problemin bağlamı ve neden önemli olduğu açıklanır.

2) Gelişme (Detaylandırma):

- Çalışmanın kurumsal çerçevesi ve ilgili araştırmalar **özetlenir.**

3) Bilgileri özetleme:

- Sınırları tanımlanmış konuya ilişkin çalışmaların sonuçları **özlüce** sunulur.

4) Problem durumuna işaret etme:

- Cevap aranan problem tanımlanır.

- Neyin araştırılacağı kısaca açıklanır.

5) Araştırma fikrinin kaynakları:

- Günlük yaşam, uygulama, geçmiş araştırmalar ve kuramlardır.

Alanyazın (Literatür) Taraması

- Araştırma probleminin **doğru şekilde tanımlanabilmesi** için gereklidir.**Alanyazın taraması**- Araştırma **problemini sınırlandırmasına**- Araştırmanın **önemini belirlemesine**- **Yöntemin geliştirilmesine**- Yapılacak **araştırmanın sonuçlarının yorumlanmasına yardımcı olur.**Taramada temel amaç mümkün olduğunca **birincil kaynaklara ulaşmaktır:**

1) Birincil kaynaklar:

- **Araştırma raporları, tezler, araştırma makale dergileri, özgün kitaplar**

2) İkincil kaynaklar

- **Ansiklopediler, çeşitli kaynaklardan üretilen kitaplar, derleme makaleleri vb.**

ARAŞTIRMA PROBLEMİNİN TANIMLANMASI

DEĞİŞKEN TANIMLAMA

Değişken kavramı:

- Araştırma kapsamında bir ilişkinin cevabıyla ve

- **Neden sonuç ilişkileriyle** ilgilidir.→ Bir durumdan **diğerine farklılık gösteren bir özelliktir. Örneğin**

“Öğrenci genel akademik başarısı sosyo-ekonomik düzeye göre değişmekte midir?”

- Bu soru için **genel akademik başarı öğrenciden öğrenciye değişir.**- Öğrencilerin **sosyo-ekonomik düzeyleri de öğrenciden öğrenciye değişir.**→ Araştırma sorusunda yer alan bu kavramlar birer **değişkendir.****Değişkenler farklı özelliklerine göre sınıflandırılır:**1) **Nicel değişken:** Değişkenin özelliği **sayı ve miktar** olarak açıklanabilir.- **Sınav puanı, kardeş sayısı ve ağırlık ölçüleri ...**2) **Nitel değişken:** Değişken **sayısal** olarak ifade edilemez! -Sınıflandıramaz!- **Cinsiyet, uygulanan öğretim yöntemleri, medeni durum, doğum yeri...****Aldıkları değerlere göre Değişkenler:**1) **Süresiz değişkenler:** Ölçülen özellik ile ilgili sadece **sınırlı sayıda değer** alır.- **Medeni durum sadece bekar ve evli değerleri alır.**2) **sürekli değişkenler:** İki ölçüm arasında sonsuz sayıda değer alabilirler.- **Bireyin yaşı sürekli değişkendir.****Değişkenler neden-sonuç ilişkisi içinde bulunuyorsa:****Bağımsız değişken (X):** Araştırmacının- **Bağımlı değişken üzerinde etkisini test etmek istediği** değişkendir.- **Etki eden, neden olan** değişkendir.**Bağımlı değişken (Y):**- **Üzerinde bağımsız değişkenin etkisi incelenen** değişkendir.- Sonuç olarak **ortaya çıkan** değişkendir.**Bağımsız değişkenler 4 başlıkta sınıflandırılır:**1) **Değiştirilebilen:** Araştırmacı **müdahale eder, Nicel**- **Öğretim yöntemi – Tedavi türü**2) **Seçilmiş:** Müdahale yok! **Bağımsız, Nicel veya Nitel**- **Cinsiyet – Yaş – Okula devam durumu**3) **Düzenleyici:** Bağımlı – Bağımsız değişken ilişkisini **düzenler.** 2. düzey Bağımsız D- **Sınav kaygısı → Performans etkisinde Sınav deneyimi**4) **Dışsal (Kontrol):** Bağımlı D. ile ilişkili ama etkisi test edilmeyen değişken.- **Çevrim içi destekli eğitimin başarıya etkisinin incelendiği çalışmada SED****SED (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti)**

MODÜL 4 2 -A Konu Anlatım

“Uzaktan ve yüz yüze öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi başarıları arasında bir fark var mıdır?” araştırma sorusunda:
Değişken → Öğrencilerin Türkçe dersi **başarısıdır**.
Başarı → **Nicel, sürekli ve bağımlı değişkendir**.
Bağımsız değişken → Bağımlı değişkene **etki eden**, değişime **neden olan** değişken.
→ **Ders verililiş biçimidir. Nitel ve süreksiz** değişkendir.

Bağımlı ve bağımsız değişken araştırma sorularında **tek** olmak zorunda değildir!
- Araştırma problemine bağlı olarak değişken sayısı **farklılık gösterebilir**.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Sorusu / Hipotez Oluşturma

Araştırmanın **problemini tanımladıktan sonra** araştırmanın **amacı** şekillenir.
Araştırmanın amacı: Çalışmanın **hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir**.
- Çalışmanın **neyi araştırmayı planlandığı, açık ve net bir biçimde** gösterilebilir.

Araştırmanın amacı iki düzeyde tanımlanır:

- 1) **Genel (temel) amaç:**
- Çalışmanın **hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir**.
- 2) **Alt amaçlar (alt problemler):**
- Genel amaca ulaşmak için **hangi özel amaçların gerçekleştirileceğini gösterir**.
- **Alt amaçlar düz** cümle, **soru** cümlesi veya **hipotez** olarak **yazılabilir**.

Araştırma soruları:

- **Betimsel (...nedir?)**
“Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri nedir?”
- **Korelasyonel (... bir korelasyon / ilişki var mıdır?)**
“ Bilgisayar başında geçirilen süreyle oyun bağımlılığı ilişkisi var mıdır?”
- **Karşılaştırmalı (... bir fark var mıdır?)**
“Çocukların sosyal becerileri arasında cinsiyete göre fark var mıdır?”

Araştırmanın **amacına yönelik olarak alt amaçlar hipotez olarak da yazılabilir**.
Hipotez: Araştırmada **test edilmek üzere oluşturulan ifadelerdir**.

- 1) **Sıfır (null)(İstatistiksel) hipotez:**
- Farkın veya korelasyonun **olmadığına yöneliktir**.
Oyun bağımlılığı yüksek ve düşük olanların akademik başarıları aras.fark yoktur!
→ Oyun bağımlılığı ile akademik başarıları arasında **ilişki yoktur!**

- 2) **Araştırma (alternatif) hipotez:**
- Farkın veya korelasyonun **var olduğuna yöneliktir**.
Oyun bağımlılığı yüksek ve düşük olanların akademik başarıları ar.fark vardır.
→ Oyun bağımlılığı düzeyi ile akademik başarıları arasında **ilişki vardır**.

- 3) **Yönlü (tek yönlü) hipotez:**
- **İlişkinin** (korelasyonun veya farkın) **yönü belli ise** yönlü hipotezdir.
Probleme dayalı öğrenme yöntemiyle ders işleyenlerin başarıları daha yüksektir.

- 4) **Yönsüz (iki yönlü) hipotez:**
- **İlişkinin** (korelasyonun veya farkın) **yönü belli değil ise** yönsüz hipotezdir.
Öz yeterlik ile performans arasında bir ilişki vardır.

Hipotez ifadeleri → Genellikle **nicel** araştırmalarda tercih edilir.
Araştırma sorusu → Sosyal bilimlerde **alt amaçların yazılmasında** kullanılır.

Araştırmanın Önemi, Sayıltıları(varsayım), Sınırlılıkları, Tanımlar

Araştırmanın önemi:

- Problemi tanımlarken genel olarak **vurgulanır**.
- Özellikle **tezlerde ve raporlarda ayrı bir başlık altında verilmesi** beklenir.
- Araştırmanın raporlaştırılmasında aşağıdaki soruların **cevabı verilir**:
“Uygulamaya ne gibi katkılar getirecektir?”
“Hangi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır?”
“Hangi durumun iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır? Nasıl?”
“Var olan kuramsal bilgi ağına ne tür bir yenilik kazandıracaktır?”

Sayıltı (varsayım):

- Araştırmaya temel alınan ve
- Doğruluğunun ispatlanmasına gerek duyulmadan
- Kabul edilen **önermelerdir**.

Sınırlılıklar:

- Araştırmacının kontrol edemediği **ancak**
- Araştırma sonuçlarını **negatif olarak etkileyebileceğini düşündüğü noktalar**dır.

Araştırmanın sınırlılığıyla **araştırmacının sınırlılığı** birbirine **kıştırılmamalıdır**

Tanımlar:

- Bu bölümünde araştırma kapsamında pek fazla bilinmeyen veya
- Yoruma açık olabilecek kavramlar **tanımlanır**.

Yaratıcı Problem Bulma/Çözme ve Etkili Arama Stratejileri

Bir problem; olumlu/olumsuz anlamları- farklı düzeyleri vardır.
- Kişiden kişiye değişen **bir terimdir**.

Problem bulma: Belirli amaçlara göre
- Yeni bulunan problemleri **üretmek ve ifade etmek için**
→ Mevcut bağlamları ve deneyimleri kullanan bir **düşünme etkinliğidir**. →

MODÜL 4 2 -B Konu Anlatım

Bu tür etkinlikler sadece
-Düşünme süreçlerini **değil** → Aynı zamanda **düşünme ürünlerini de içerir**.
-Dilişel strateji **değil**→ Aynı zamanda **üstbiliş**
-Davranış **değişikliği değil** → Aynı zamanda **tatmin edilmemiş duygusal durum**dur
→ Bu süreçte **problemle bağ kurulacak bir deneyime gereksinim duyarız**.

GETZELS (1985) için bir **problem sınıflandırma:**

- a) Belirli bir durumda **istenen bir eylem engellendiğinde** ortaya çıkar.
- b) **Sorgulama için** sorulan bir sorudur.

Başka bir Problem Sınıflandırması:

- 1) **İyi tanımlanmış problemler**
- 2) **İyi tanımlanmamış problemler**

BRIGGS ve REİNİG

İyi tanımlanmış problemler için çözüm uzayının ktlığı söz konusudur.

Derse geç kalan bir öğretmen → İyi tanımlanmış bir probleme örnek olabilir.
- **İstenen eylem** (Derse yetişmek) → **Birkaç nedenden dolayı gerçekleştirilememiştir**.
(Trafik sıkışıklığı, arabada bir sorun, alarmin zamanında kurulmaması vb.)
- **Tek çözüm** → **Kendi yerine derse girecek bir başka öğretmen bulmaktır**.

İlkokul 4. sınıf öğrencisi abisinden görerek proje yapmak istediğinde
- **Nasıl proje konusu bulacağını öğretmeni ile tartışmak istediğinde**
- **Proje türleri ve proje konusu bulma** ile ilgili
→ **İnternette, abisinden, öğretmeninden... birçok araştırma yapması gerekir**.
- **Problem sorgulama için sorulmuştur ve**
→ **Öğrencinin gelişim düzeyine göre iyi tanımlanmamış bir problem**dir.

GETZELS Problem bulmayı 10 düzeyde tanımlar:

İlk basamak → Çözümü belli bir problem **verilip çözümünün istenmesi**
En üst basamak → Çözümü **henüz belli olmayan bir problem** üretip
çözümünün **beklenmesidir**.

Covid-19 ile çözümü belli olmayan bir problemle karşılaştık.
Küresel salgın
- **Problemin acil tespit edilmesinin**
- **Problemin çözümünün etkisi ve değeri ile ilişkisini de gözler önüne sermiştir**.

Problem bulma:
Beklenen / istenen sonuçla olası/muhtemel sonuç arasındaki **çelişkidir**.

Yaratıcılık:
- Birçok düşünür yaratıcılık sürecini 4-6 adımda tanımlamıştır.
- Hepsinin **ilk adımı** → **Problemin belirlenmesidir**.

Bu ilk adımı:
WALLAS ve HADAMARD → **Hazırlık**
OSBORN-PARNES → **Gerçeği bulma**
BASADUR → **Problem bulma**
MUMFORD vd. → **Problemi oluşturma olarak ifade etmektedir**.

OSBORN → **Beyin fırtınasını ilk bulan kişidir**. ***

TORRANCE → **Yaratıcı düşünme** deyince akla ilk gelen isimlerdendir.
- **Yaratıcı düşünmede orijinallik, esneklik, ayrıntıllık** olmalıdır.

YARATICI PROBLEM BULMA STRATEJİLERİ Abdula vd

- 1) Temel ihtiyaçların araştırılması
- 2) Kasıtlı sınırları olan bir problem alanı **tanımlamak**
- 3) Probleme kasıtlı olarak farklı bakış açıları **uygulamak**
- 4) Sorgulamayı bir problemin bağlamına ve paydaşlarına **doğru genişletmek**

Problemi tespit ederken yararlanılabilecek bazı araçlar:

1. **Zihin haritası tekniği**
- Psikolog **TONY BUZAN’a** aittir.
- **İnsan düşüncesi doğrusal değildir**.
- **Dolayısıyla alt alta not tutma stratejisi düşüncenin akışına terstir**.
→ Bu nedenle **“zihin haritası tekniği”ni** önerir.

2. **Yakınsak Niyet Beyanı**
Soruları sorarken kullanıcı için inovasyon zorluğunun yönünü netleştirir:
Niyetiniz nedir? Fırsatlar nelerdir? Yaratığınız yeni değer nedir?..

Bulduğunuz yaratıcı problemin
- Sizin yaratıcı probleminiz olup olmadığını anlamak için
- Alt sorulara **cevap bulmanız gerekir**:
Problemlle ilgili motivasyon kaynağınız, kaynaklarınız, yeterlikleriniz, deneyimleriniz nelerdir? Problemin çözümüne sizin katkılarınız neler olacaktır?..

Tüm bu sorulara verilen cevaplar bütüncül bakış açısıyla ele alınmalıdır.

ABDULLA ve CRAMOND

Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisini şu şekilde sıralamaktadır:
1) Problemi Keşfetme 2) Problem Formülasyonu 3) Problem Oluşturma
4) Problem Betimleme 5) Problemi Tanımlama

CATTELL'e göre Yaratıcılık:

- Problem çözücünün problem uzayı üzerinden muhakeme yürüttüğü ve
- Hedef duruma ulaşmak için bir çözüm bulmaya çalıştığı süreçte ortaya çıkar.
- Yaratıcılık her zaman bir problem çözme biçiminde kendini gösterir.
- Bir tür problem çözme yeteneği olarak kabul edilebilir.

Yaratıcı Problem Çözmenin kökleri → ALEX OSBORN'un çalışmasıdır.

Osborn-Parnes Yaratıcı Problem Çözme Sürecinin Sınıflandırılması:

1. Problemin alanını tanımlama aşaması olan nesnede bulma
2. Veri elde etme aşaması olan gerçeği bulma
3. Problemi doğru tanımlama aşaması olan problemi bulma
4. Problemdaki çözümlerin geliştirilmesi aşaması olan fikir bulma
5. Olası tüm çözümlerin değerlendirilmesi ve aralarından seçim yapılması aşaması olan çözümü bulma
6. Seçilen fikirlerin uygulanma aşaması olan kabulü doğru bulma

STERNBERG'in "artırılmış başarılı zekâ kuramı"

- Dört ayrı unsurun her birinin aynı yürütme süreçleri veya
- Üst bileşenler tarafından hizmet edildiğini düşünür.

Artırılmış başarılı zekâ kuramındaki yedi üst bileşen:

- A) Problem çözümünden önce:
 - 1) Bir problemin varlığının farkına varma
 - 2) Problemi tanımlama
 - 3) Problemin çözümüne kaynak ayırma
 - 4) Problemi zihinsel olarak temsil etme
 - 5) Problemi çözmek için bir strateji formüle etme şeklindedir
- B) Problem çözümü sırasında:
 - 6) Stratejinin kullanılırken başarısının izlenmesi
- C) Problem çözümü tamamlandıktan sonra:
 - 7) Stratejinin uygulandıktan sonra değerlendirilmesidir.

Problem tanıma ve tanımlama:

- Geçmişte "problem bulma" veya "problem oluşturma" unsurlarıdır.
- Benzer süreçler başkaları tarafından da önerilmiştir...

ISAKSEN ve TREFFİNGER

- "Yaratıcı Problem Bulma"nın 3. sürümünü sundu. (Günceli sürümü 6.2'dir.)

Bu sürümdeki yaratıcı problem bulma süreci şu sırayı takip eder:

- 1) Karışıklık bulma: Zorluk, kabul edilir ve buna tepki vermek üzere sistematik çaba sergilenir.
- 2) Veri bulma: En önemli veri belirlenir ve analiz edilir.
- 3) Problem bulma: Çalışan bir problem durumu belirlenir.
- 4) Fikir bulma: En umut veren veya ilginç veri seçilir.
- 5) Çözüm Bulma: Fikirleri değerlendirecek birçok önemli kriter seçilir. Kriterler fikirleri değerlendirme, güçlendirme ve rafine etmek için kullanılır.
- 6) Kabul Bulma: En umut veren çözümlere odaklanılır ve bu çözümler eyleme geçmek üzere hazırlanır.

Yaratıcı Problem Bulma'nın ilk aşaması

- Karışıklık bulmaktır başka bir ifadeyle zorluk bulmaktır.

MİHALY CSİKSZENTMİHALYİ zorluk ile ilgili olarak "akış kuramında"

- (Kuramı oyun oynama ve insanların mutluluğu bulması ile ilişkilendirir.)
- Oyun oynama devam etme güdüsünün
 - Başarabileceği kadar zor olması ile ilişkilendirmektedir.
 - Çok kolay olursa uğraşmaya değer bulmama
 - Çok zor olursa uğraşmaktan kaçınma

ABDULA ve CRAMOND Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi Sıralaması:**TRIZ'in "Yaratıcı Problem Çözme Kuramı"nda**

- Doğrudan doğru çözüme ulaşmak mümkündür.
- Bunun için, TRIZ'in temelini oluşturan prensipleri uygulamak gerekir.

TRIZ'in "Yaratıcı Problem Çözme Kuramı"

- Eğitim sistemine de uyarlanması denenebilir. (Bu oldukça güçtür)
- Daha kolay öğrenme ve uygulama için
- TRIZ'in yöntemi yeniden düzenlenmelidir.

USIT "Birleşik Yapılandırılmış Yaratıcı Düşünce"

- TRIZ'in etkisi altındadır.
- Teknolojilerde yaratıcı problem çözmenin basitleştirilmiş ve birleşik bir sürecidir.

USIT'de Yaratıcı Problem Çözmenin Altı Kutulu Şeması'ndaki "altı kutu"

- 1) Kullanıcının belirli problemini
- 2) İyi tanımlanmış belirli bir problemi
- 3) Mevcut sistemin ve ideal sistemin anlaşılmasını
- 4) Yeni sistem için fikirleri
- 5) Kavramsal çözümleri ve
- 6) Kullanıcının belirli çözümünü içerir.

ETKİLİ ARAMA STRATEJİLERİ**Arama Motoru:**

- Özellikle WWW (World Wide Web)'de belirli siteleri bulmak için kullanılan
- Kullanıcı tarafından belirtilen anahtar sözcüklere veya karakterlere karşılık gelen
- Bir veri tabanındaki öğeleri arayan ve tanımlayan bir programdır.
- Kullanıcı deneyimini iyileştirmek için sıklıkla algoritmalarını değiştirir.

Portal :

Diğer internet sitelerine bağlantıların alfabetik olarak listelendiği sitedir.

Bilimsel dizinler (bibliyografik dizinler veya bibliyografik veri tabanları) Disiplin, konu veya yayın türüne göre düzenlenen dergi listeleridir.

Arama motoruna aramak istediğiniz anahtar sözcükleri

- Boşluk bırakarak **yan yana aradığınızda**
- Metin içerisinde her bir sözcüğün geçtiği metinler **sıralanır**.

- Öncelikle yan yana geçen kelimelerin metinleri listeler.

- Aradığınız kelime grubunun bir bütün olarak aranmasını istiyorsanız
- Tırnak işareti içinde yazarsanız aradığınızda **özel olacaktır**. Örneğin arama Mesela ("nitel araştırma") yazarsanız tam metin arama gerçekleşir.

- Aramanın başka alanlarla karışması istenmiyorsa (ayıklamak isteniyorsa) (Matematikteki "en Covid" veya "pandemi" çıkmasını istiyorsanız)
- Arama motoruna "nitel araştırma" – covid-pandemi şeklinde yazılmalıdır.
- “-” (Eksi işareti) → Aramalarınızda çıkartmak istedikleriniz için
- “ ” (Tırnak işareti) → Arama gruplarınızı bir bütün olarak ifade etmek içindir.

Arama motorları İpuçları:

- 1) Arama yaparken kelimeleri **and** (ve) mantıksal bağlacı ile algılayarak tarar. Yani yazdığınız her bir kelimenin taradığınız metnin içinde bulunmasınıdır.
- 2) Ancak aradığımız metnin içinde Ya "nitel araştırma" ya da "durum çalışması" nı kapsasın isterseniz (Yani iki terimden herhangi birini kapsasın isterseniz) → Arasına "or" mantıksal bağlacını eklemelisiniz. ("nitel araştırma" or "durum çalışması")
- 3) "Durum Çalışması" site:edu.tr → Durum ve çalışması kelimelerinin yan yana yer aldığı, Türkiye'deki üniversitelerde yayınlanan sayfaları listeler.
- 4) "Durum Çalışması" site:gov.tr → Durum ve çalışması kelimelerinin yan yanayarak aldığı, Türkiye'deki devlet kurumlarında yayınlanan sayfaları listeler.
- 5) "Durum Çalışması" filetype:pdf → Durum ve çalışması kelimelerinin yan yana yer aldığı, pdf uzantılı sayfaları listeler.
- 6) link: oba.gov.tr → oba.gov.tr'yi adresleyen sayfaları listeler.

Arama çubuğuna yazdığınız ifade sonunda arama çubuğu altında

- Farklı sekmeler açılacaktır. "Haritalar" menüsü eklenecektir.
- Haritalar sekmesinde Eğitim Araştırmaları ile ilgili kurum adresini sunacaktır.

Tablo 2. Akademik Amaçlı Kullanılabilecek Arama Motorları ve Portalları

Google Scholar tez.yok.gov.tr BASE PLOS ONE Classhook References.net Quotes.net	Google Books Dergipark Internet Modern History Sourcebook History Engine CORE	Google Trends Science.gov Wolfram Alpha Ethnologue Merriam-Webster Dictionary and Thesaurus
---	--	---

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ

- Araştırmacı olarak bütün ortaöğretim öğrencilerine ulaşmanız mümkün değil.
- Zaman, maliyet ve emek açısından süreci yönetmek /kontrol oldukça güçtür.
- Bu durumda araştırmacı olarak bizler ne yapabiliriz?
- Verileri kimlerden ve nasıl toplayabiliriz?
- Bu sorular **örnekleme kavramını** karşımıza çıkarır.

Evren:

Soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği büyük gruptur.

Evren birimi:

Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı evrenin sınırlandırılmış parçasıdır.

Ankara'da ortaöğretim öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığını belirlemeye yönelik bir araştırma için

Evren: Ankara'da ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrenciler
Evren birimi: Ortaöğretim öğrencisidir.

Evren değeri (parametre): Evrenden elde edilen verilerden hesaplanan ve evreni betimlemek için kullanılan değerlerdir.

Sayım: Evrenin tüm birimlerine ulaşarak bilgilerin toplanmasıdır.

Evren Türleri

- Hedef evren:** Araştırmacının ulaşmak istediği ancak ulaşması güç olan ve ideal seçimini yansıtan soyut evrendir.
- Ulaşılabilir evren:** Araştırmacının ulaşabileceği gerçekçi seçimi olan somut evrendir.

Örneklem: Özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır.

Örneklem: Evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci ve bu süreçte gerçekleştirilen tüm işlemlerdir.

Örneklem değeri (İstatistik): Örneklemelerden elde edilen verilerden hesaplanan ve örneklemi betimlemede kullanılan değerlerdir.

Örneklem birimi: Evrenden örneklemi oluşturmada temel alınan birimdir.

Gözlem birimi: Hakkında bilgi toplanan ve evrenin en küçük parçası olarak tanımlanabilen ve araştırmanın bilgi kaynağı durumunda olan birimdir.
(Liselerdeki oyun bağımlılığı araştırılırken gözlem birimi lisedeki öğrencilerdir.)

Örneklem Yöntemleri

Örneklem yönteminin seçilmesinde

- Evrenin tanımı
- Veri toplama teknikleri
- Zaman ve kontrol açısından sahip olunan olanaklar belirleyici faktörlerdir.

Örneklem yöntemlerinin Sınıflandırılması:

(Evren biriminin seçiminin seçkisiz olup olmama durumuna göre)

- Seçkisiz örneklem yöntemleri
- Seçkisiz olmayan örneklem yöntemleri

1) Seçkisizlik ilkesi:

Evrenden örneklem için çekilecek birimler
- Seçilme olasılıklarının eşit ve bağımsız olması anlamına gelir.
→ Bu da evren değerlerinin daha güçlü tahminini sağlayacaktır.

Eşit seçilme olasılığını sağlamak için

- Eleman veya küme bazında tüm evren birimleri kodlanarak listelenir.
- Örneklem işlemi çeşitli araçlar ya da teknikler kullanılarak gerçekleştirilir.
(Seçkisiz atamayı yapacak bilgisayar yazılımları, kura, yansız sayılar tablosu vb.)

Yansız sayılar tablosunun kullanımında

Aynı sayıların çıkarsa → Çekim yeni bir sayı elde edilene kadar tekrarlanır.

Torbadan yapılan kura çekiminde

Torbadan çekilecek her bir sayı tekrar torbaya konularak (yerine koyma kuralı)
→ Tüm birimlerin eşit seçilme olasılığı garantiye alınır.

Torbadan daha önce çıkan bir sayı çıkması durumunda

→ Farklı bir sayı çıkana kadar çekimler aynı şekilde tekrarlanır.

Seçkisiz Örneklem Yöntemleri

1) Basit seçkisiz örneklem:

Örneklem birimlerinin evren listesinden seçkisiz olarak çekilmesidir.

(Öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeyi araştırıldığı bir çalışmada
- Kodlanarak oluşturulan okul listesinden belirlenen sayıda okulun
→ Seçkisiz (kura ile) seçilmesi basit seçkisiz örneklemeye örnektir.)

2) Tabakalı örneklem:

Amaç: Evrendeki alt grupların ağırlıkları oranında
→ Örneklemde temsil edilmelerinin sağlanmasıdır.

- Alt evrenlerin her birinden birim çekme işlemi basit yansız örneklemeye ile yapılır.
- Alt grupların belirlenmesinde araştırmanın bağımsız değişkenleri esas alınabilir.

(Öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeylerinin

- Cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek istediğinizde
→ Cinsiyete göre dağılım önemli olacaktır.
- Bu durumda evreni cinsiyete göre tabakalara ayırdıktan sonra
→ Evrendeki ağırlıklarına göre seçim yapılabilir.

Seçkisiz Olmayan Örneklem Yöntemleri

1) Sistematiik örneklem:

Örneklem için birimler belli bir sistematiik izlenerek seçilir.

- Seçim sürecinde, evren ve örneklem büyüklükleri için «N/n» oranı belirlenir.
- 1'den itibaren "k" genişlikteki aralıktan seçkisiz olarak bir sayı belirlenir.
→ Bu değer çekilecek ilk örneklem birimidir.
- Örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya kadar
→ Başlangıç noktasından ileriye doğru "k" aralık kadar atlanarak birimler çekilir.

2) Uygun örneklem:

Zaman, para ve iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle

→ Örneklem kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir.
(Kendi çalıştığınız okuldaki öğrenciler üzerinde uygulama yapma vb.)

3) Amaçlı örneklem:

Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında

→ Bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir.

Sık Kullanılan Bazı Amaçlı Örneklem Türleri

Aykırı: Örneklem problemle ilgili olarak

birbirine aykırı (uç) durumlardan ve örneklerden oluşturulmasıdır.

→ Uçlardan sadece biri de çalışılabilir.

(Oyun bağımlılığı yüksek olan ve oyun oynamayan veya oyun bağımlılığı olmayan öğrencilerin seçilmesi...)

Maksimum çeşitlilik: Örneklem problemle ilgili olarak

→ Kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulmasıdır.

- Bu tür bir örneklemde genelleme kaygısı vardır.
- Problemle ilgili farklı durumların örneklem alınması nedeniyle
→ Evren değerleri hakkında önemli ipuçları verir.

- Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulların seçilmesi benzeşik örneklem

→ Benzeşik bir alt gruptan veya durumdan oluşturulmasıdır.

(Alt grup araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende yer alır.)

Tipik durum: Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda

- Örneklem araştırma problemi ile ilgili olarak
- Evrende yer alan çok sayıda durumdan
→ Sıra dışı olmayan ve tipik olan bir durum belirlenerek çalışma yürütülür.

Tabakalı amaçsal örneklem: Şehir merkezinde görece geneli yansıtabilecek

→ Bir veya birkaç okulun seçimidir.

- Örneklem ilgililenilen belli alt grupların
- Özelliklerini göstermek
- Betimlemek ve
- Bunlar arasında karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla
→ Tanımlanan alt gruplardan oluşturulmasıdır.

Ölçüt örneklem: Bir çalışmada gözlem birimleri

Belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir.

Bu durumda

→ Örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler örneklem alınır.

(nesneler, olaylar ...vb.)

(Günde 10 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin seçilmesi...)

Araştırma Çeşitleri (Türleri) Temel aldıkları felsefeye, bakış açısına göre

- 1) Nicel (quantitative) araştırma
- 2) Nitel (qualitative) araştırma
- 3) Karma (mixed) araştırma

NİCEL ARAŞTIRMALAR (1)

Nicel (quantitative) araştırma:

- Gerçekliği araştırmacıdan bağımsız gören
- Kendi dışında olan gerçeğin de
- Nesnel olarak gözlenip, ölçülüp analiz edilebileceğini
→ Kabul eden Pozitivist görüştür.
- Nicel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır.

Değişkenler arasındaki ilişkiler kanıtlanmaya çalışılır.

Araştırmacının

-Genelleme yapmak

-Tahminlerde bulunmak

-Nedensellik ilişkisini açıklamak gibi amaçları vardır.

Araştırma deseni:

- Araştırmanın sorularını cevaplamak ya da
- Hipotezlerini test etmek amacıyla
→ Araştırmacı tarafından geliştirilen bir plandır.
- Olaylara nasıl bakıldığını ortaya koyar.
→ Böylece araştırmacı süreci nasıl planlaması gerektirdiğini netleştirmiş olur.

Araştırmaya başlamadan önce

- İç geçerlik ve dış geçerliği etkileyen veya etkileyebilecek durumlar üzerinde
→ Düşünülmeli ve uygun tedbirler alınmalıdır.

İç geçerlik bağımlı değişkende gözlenen değişmelerin

→ Bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesidir.

Dış geçerlik sonuçların

deneklerin seçildiği büyük gruplara ve evrene genellenebilirlik derecesidir.

İç Geçerliği ve Dış Geçerliği Tehdit Eden Faktörler:**İç geçerliği tehdit eden bazı faktörler:**

- Deneklerin seçimi
- Veri toplama aracı
- Denek kaybı etkisi
- İstatistiksel regresyon
- Beklentilerinin etkisi
- Deneklerin olgunlaşması
- Deneklerin geçmişi
- Ön test (deney öncesi ölçüm) etkisi
- Etkileşme etkisi
- Dışsal değişkenlerin etkisi

Dış geçerliği tehdit eden faktörler:

- Örneklem etkisi
- Beklentilerin etkisi
- Ön test-deneyisel değişken etkileşim etkisi

1) TARAMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL ARAŞTIRMALAR)**Tarama araştırmaları:**

Bir konuya veya olaya ilişkin var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmak amacıyla katılımcıların demografik özelliklerinin, görüşlerinin, yeterliklerinin veya ilgi, beceri, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır.

Ankara İl MEM pandemi sonrasında ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin dijital yeterliliklerini artırmaya yönelik bir hizmet içi eğitim planlıyor. Eğitim öncesinde öğretmenlerin dijital yeterliliklerini belirlemek ve eğitim sürecini buna göre planlamak istiyor. İşte, MEM tarafından yürütülecek olan bu çalışma tarama araştırmasıdır.

Tarama araştırmaları Dört Başlıkta İncelenir:

- 1) Anlık tarama araştırmaları
- 2) Zamana bağlı değişim (kesitsel, boylamsal) tarama araştırmaları
- 3) Boylamsal tarama araştırmaları
- 4) Geçmişe dönük tarama araştırmaları

1) Anlık tarama araştırmaları KARASAR'a göre:

Belli bir zamanda mevcut durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacıyla
→ Yürütülen çalışmalardır.

2) Kesitsel araştırmalarda → Betimlenecek değişkenler bir seferde ölçülür.**3) Boylamsal tarama araştırmalarında**

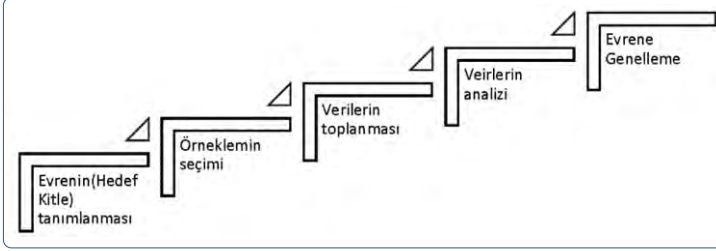
- Araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere
- Farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır.

Boylamsal tarama araştırmaları

- Eğilim belirlemek
 - ortak özelliği olan bir grubu incelemek ya da
 - aynı kişilerin zamana bağlı değişimlerini ve eğilimlerini araştırmak
- Amacıyla yapılabilir.

4) Geçmişe dönük tarama araştırmaları BÜYÜKÖZTÜRK'e göre:

Geçmişte yaşanan olayların yaşayan kişilerin görüşlerine ve beyanlarına dayalı olarak yürütülen çalışmalardır.

Tarama Araştırmalarının Süreci**Tarama araştırmalarında dış ve iç geçerliği etkileyen durumlar:**

Yapısal sorunlara bağlı cevaplama motivasyonunun düşmesiyle ilgilidir.

Bu Yapısal Sorunlar:

- 1) Denek kaybı (anketi cevaplamama, eksik cevap)
- 2) Verilerin toplandığı ortamın ve şartların katılımcıların samimi görüşlerini belirtmeye olanak tanınamaması
- 3) Veri toplayan kişinin tutumu
- 4) Cevaplanacak soru sayısının çok fazla olması

2) KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR (NİCEL ARAŞTIRMALAR)**Korelasyonel Araştırma:****Korelasyonel araştırma**

- İki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde
- Bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır.

Okul yöneticilerinin liderlik özellikleri ile öğretmenlerin stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek istediğimiz çalışmada korelasyonel bir araştırmadır.

Değişkenlere müdahale edilmemesi nedeniyle

→ Korelasyonel araştırmalar nedensel karşılaştırma araştırmalarına benzer.

Ancak

Nedensel karşılaştırma araştırmalarında bir bağımlı değişkeni etkileyen Bağımsız değişkenler → Neden-sonuç ilişkisi içinde belirlenmeye çalışılır.

Korelasyonel araştırmalarda → Sadece değişkenlerin birlikte değişimleri incelenir.

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre Korelasyonel araştırmalar:

- 1) Değişkenler arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasını sağlar.
- 2) Bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkili ve gerekli ipuçlarını sağlar.

Korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişki

- Hesaplanan uygun bir korelasyon katsayısı ile gösterilir.
- Bu katsayı +1 ile -1 aralığında değişir.

Katsayının pozitif olması

- Bir değişkende artış meydana geldiği zaman diğer değişkende de artış olduğunu

Negatif olması ise

- Bir değişkende artış görülürken diğerinde azalma meydana geldiğini gösterir.

Korelasyon katsayısının ± 1 olması → Mükemmel bir ilişki var.

Korelasyon katsayısının ± 0 olması → İki değişken arasında ilişki yok!

Korelasyonel araştırmalar ikiye ayrılabilir:

- 1) Keşfedici korelasyon araştırmalar
- 2) Yordayıcı korelasyon araştırmalar

1) Keşfedici korelasyon araştırmalarında

Değişkenler arasında karşılıklı ilişkiler belirlenmeye çalışılır.

2) Yordayıcı korelasyon araştırmalarında

- Değişkenler arası ilişkinin belirlenip
- Bir veya daha fazla değişkenin bilinen değerinden
- Diğer değişkenin bilinmeyen bir değeri belirlenmeye çalışılır.

3) NEDENSEL KARŞILAŞTIRMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL AR.)**Nedensel karşılaştırma:**

Ortaya çıkmış/var olan bir durumun veya olayın

- Nedenlerini
- Bu nedenleri etkileyen değişkenleri veya
- Bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür.

Hüseyin Öğretmen, üç farklı sınıfın kimya dersine girmektedir. Yaptığı sınav sonunda iki sınıfın hem ödev puanlarının hem de sınav sonuçlarının daha yüksek diğer sınıfın ise daha düşük olduğunu görmüştür. Ortaya çıkan bu durumun nedenlerini araştırmak istemektedir. Bu çalışma nedensel karşılaştırma araştırmalarına örnektir.

Deneyisel araştırmalarda

- Bağımsız ve bağımlı değişkenler araştırmacı tarafından planlanıp
- Araştırmada ve deneyisel işlemler sonunda oluşan değişimler gözlemlenir.

Nedensel karşılaştırma türü araştırmalarda

- Bir durumun neden ortaya çıktığı
- Bu durumun oluşmasında nelerin etkili olduğu bulunmaya çalışılır.

Araştırma deseninde birbiriyle karşılaştırılabilecek

- En az iki grup varsa → “Nedensel karşılaştırma araştırmaları”
- Sadece tek grup varsa → “Nedensel araştırma” olarak adlandırılır.

Nedensel karşılaştırma

İki değişken arasındaki ilişkinin araştırılması yönünden
→ Korelasyonel araştırmalara benzetilebilir.

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre

Korelasyonel araştırmalarda iki değişkenin birlikte değişimleri belirlenebilir.

Ancak

- Hangi değişkenin diğerini etkilediği
- Hangi değişkenin neden
- Hangi değişkenin sonuç olduğu belirlenemez!

Nedensel karşılaştırma araştırmalarında ise

→ Hangi değişkenin diğerinin nedeni olduğu belirlenmeye çalışılır (Büyüköztürk vd., 2022).

NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

1) DENEYSEL ARAŞTIRMALAR

NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

Deneyssel araştırmalar

Araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini –
→ Test etmeye yönelik çalışmalardır.

Deneyssel desenlerde temel amaç

→ Değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini test etmektir.

Bir akademisyen tersyüz öğrenme ortamını oyunlaştırma bileşenleri ile desteklemenin, öğrenim gören öğrencilerin motivasyonu, katılımı ve akademik başarısı üzerinde etkili olup olmayacağını belirlemek istemektedir. Bu kapsamda üniversite öğrencilerini seçkisiz atama yöntemi ile iki gruba ayırarak gruplardan birinde oyunlaştırma bileşenleri kullanmayı diğerinde ise herhangi bir müdahalede bulunmamayı planlamıştır. Araştırmacı böylece gerçekleştirmiş olduğu müdahalenin öğrenci motivasyonu, katılımı ve başarısı üzerinde etkisi olup olmadığını belirlemek istemektedir. Bu çalışma deneyssel bir araştırmanın yapılmasını gerektirmektedir.

Araştırmacının bu amacını gerçekleştirmek için

- En az iki farklı koşulunun olması (grupların karşılaştırılması)
- Bağımsız değişkenin manipüle edilmesi
- Bağımsız değişkenin düzeyleri olan işlem gruplarına seçkisiz atama yapılması
- Dışsal değişkenleri kontrol altına alması gereklidir.

Bir deneyssel çalışmada

- Dışsal değişkenlerin etkilerini en aza indirmek ya da kaldırmak için
- Gruplara seçkisiz atama yapılabilir
- Dışsal değişken sabit tutulabilir
- Dışsal değişken çalışmaya dâhil edilebilir
- Dışsal değişkenlere göre denekler eşleştirilebilir
- Dışsal değişkene ait puanların bağımlı değişken üzerindeki etkisi kovaryans analizi ile istatistiksel olarak kontrol edilebilir

Deneyssel Araştırmaların Türleri

Deneyssel desenlerin Sınıflandırılması

- a) Bağımsız değişken sayısına göre: 1) Tek faktörlü d. 2) Çok faktörlü d.
b) Deneme koşullarına göre: 1) Gruplar arası d. 2) Gruplar içi d. 3) Karışık d.
c) Denek sayısına göre: 1) Tek denekli desenler 2) Çok denekli desenler

FRAENKEL & WALLEN ve ROBSON'a göre Çok denekli desenler:

- 1) Gerçek deneyssel desenler 2) Yarı deneyssel desenler 3) Zayıf deneyssel desenler

Denekleri eşleştirme:

- Bağımlı değişkenle ilişkili olduğu düşünülen
→ Değişkenlere ait değerleri aynı olan denek çiftleri oluşturulur.
- Çiftlerden biri birinci gruba diğeri ikinci gruba atanır.

Grup eşleştirme:

- İlgili değişkenlere ait grup ortalamaları bakımından denk iki grup oluşturulur.
→ Çalışmaların hazır gruplar üzerinden yapılmak zorunda kalındığı durumlarda düşünülebilir.

Seçkisiz atama:

- Denekler deney ya da kontrol grubuna seçkisiz (yansız) bir şekilde atanır.
→ Grup büyüklükleri arttıkça denk grupların elde edilme olasılığı da yükselir.

1) Gerçek Deneme Desenleri:

- Deneklerin denek havuzundan deneyssel koşullara seçkisiz atanması vardır.
→ Seçkisiz atama sadece Gerçek Deneme Desenlerinde var.
- Deneklerin bağımsız değişkenin düzeylerine ve gruplara
→ Seçkisiz olarak yerleştirildiği çalışmaları tanımlar.

Gerçek deneyssel desenler 3'e ayrılır:

- 1) Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen
- 2) Son test kontrol gruplu seçkisiz desen
- 3) Eşleştirilmiş seçkisiz desenler

1) Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desende

- Daha önce belirlenen denek havuzundan seçkisiz atama ile iki grup oluşturulur.
 - Gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak seçkisiz bir şekilde belirlenir.
 - Daha sonra iki grupta yer alan deneklerin
→ Uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır.
→ Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneyssel işlem
Deney grubuna uygulanırken kontrol grubuna uygulanmaz!
 - Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri
→ Aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrar elde edilir.
- Deneyssel işlemin etkisini görmek amacıyla
- Deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait ölçme sonuçları
→ Uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılmalıdır.
 - R deneklerin gruplara seçkisiz atandığını gösterir.

Ek 3. Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen örneği

	Grup	Ön test	İşlem	Son test
R	D (Deney)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	X 8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
R	K (Kontrol)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	Eğitim almadı. Müdahale yok.	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 4. Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen örneği

Araştırmacı seçkisiz olarak seçtiği 70 kişilik öğrenci grubundan seçkisiz atama yoluyla otuz beşer öğrenci olacak şekilde iki grup oluşturmuş ve gruplar seçkisiz bir şekilde deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

2) Yarı Deneyssel Desenler:

- Hazır gruplar üzerinde grup eşleştirmeleri vardır.
→ Seçkisiz atamanın olmadığı desenlerdir.
- Eşleştirilmiş grupların
→ Seçkisiz bir şekilde deney grupları olarak atandığı çalışmalar örnek verilebilir.
- Seçkisiz atamayı içermeyen bu desenlerde
→ Sadece iki farklı eşleştirme türü dikkate alınarak gruplar belirlenir.
Bunlar 1) Eşleştirilmiş desenler 2) Zaman serisi desenleridir.

1) Eşleştirilmiş desende

- Yansız atama kullanılmaz!
- Desende hazır gruplardan ikisi belli değişkenler üzerinden eşleştirilir.
- Eşleştirilen gruplar işlem gruplarına seçkisiz atanırlar. Ancak
→ Eşleştirme çalışmaya dâhil edilen grupların denk olduğunu garanti etmez!
- Bu ciddi bir sınırlamadır. Ancak
→ Seçkisiz atamanın yapılamayacağı durumlarda ciddi bir alternatif desendir.
- Eşleştirme hiçbir zaman seçkisiz atamanın yerini tutmaz!

	Grup	Ön test	İşlem	Son test
M	D (Deney)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	X 8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
M	K (Kontrol)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	Eğitim almadı. Müdahale yok.	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 7. Ön test-son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desen örneği

	Grup	İşlem	Son test
M	D (Deney)	X 8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
M	K (Kontrol)	Eğitim almadı. Müdahale yok.	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 8. Son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desen örneği

Öğrencilerin derse katılım düzeylerini artırmak için verilen sosyal beceri eğitiminin etkililiğini test eden örnek, yarı deneyssel desen ile gerçekleştirilmek istendiğinde belirlenmiş olan 80 kişilik öğrenci grubu seçilen bir değişkene göre eşleştirilir. Örneğin cinsiyet değişkenine göre bir eşleştirme yapılmasına karar verilirse 70 kişilik grubun oluşturulmasında 40'ının kız, 40'ının da erkek olmasına dikkat edilir. Ardından bu gruptaki öğrenciler, kız ve erkek olarak eşleştirilerek denek çiftleri oluşturulur. Bu denek çiftleri, deney ve kontrol grubuna seçkisiz olarak atanır. Böylece hem deney hem de kontrol grubunda 20 kız ve 20 erkek, toplam 40 öğrenci yer almış olur.

(PDF'deki bu kısımda çelişki var. Hem "seçkisiz" yok diyor hem var diyor!)
(Anladığım kadarıyla seçkisiz atamanın yapılamayacağı durumlarda alternatif)
(Konunun mantığına ve gidişe göre "seçkisiz atama yok" kabul edilecektir!)

2) Zaman serisi desende

- Hem işlem öncesinde hem de işlem sonrasında tekrarlı ölçümler söz konusudur.
- Zamana bağlı değişimler → Tekrarlı ölçümler diye adlandırılır.
- Bu çalışmalar zamana bağlı değişimleri belirlemeye çalıştığımız araştırmalardır.

3) Zayıf Deneyssel Desenler: →

3) Zayıf Deneysel Desenler:

Denek temelinde **seçkisiz atama YOK!** Grup eşleştirme YOK!

Desende iç geçerliliği tehdit eden faktörler

- Kontrol edilemez! => Seçkisizlik söz konusu değildir!

Zayıf deneysel desenler 3'e ayrılır:

- 1) Tek grup ön test-son test deseni
- 2) Statik grup karşılaştırmalı desen
- 3) Statik grup ön test-son test deseni

1) Tek grup ön test-son test deseni

Deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir.

- Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri
- Uygulama öncesinde → Ön test
- Uygulama sonrasında → Son test olarak
- Aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir.
- Seçkisizlik ve eşleştirme yoktur!

Araştırma sorusu: Sosyal beceri eğitimine katılan ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin derse katılım düzeyleri uygulama öncesi ve sonrasına göre farklılaşmakta mıdır?

Grup	Ön test	İşlem	Son test
G	O ₁	X	O ₂
	Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 1. Tek grup ön test-son test deseni örneği

2) Statik grup karşılaştırmalı desen:

Bu desende hazır olan gruplar kullanılır.

- Deneklerin gruplara seçkisiz atanması veya eşleştirilmesi söz konusu değildir!
- Gruplardan biri deney (D), diğeri kontrol (K) grubu olarak belirlenir.
- Desen → Seçkisiz atamanın olmadığı "tek faktörlü desen" olarak da tanımlanır.

Araştırma sorusu: Sosyal beceri eğitimine katılan ve katılmayan ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin derse katılım düzeyleri arasında fark var mıdır?

Grup	İşlem	Son test
D	X	O ₂
	8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
K	Eğitim yok	O ₂
		Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 2. Son test denkleştirilmemiş gruplu deseni örneği

Şekildeki **noktalı çizgi** → Deneklerin gruplara seçkisiz yerleştirilmediğini gösterir. Bu desende **araştırmacı**

- Hipotezini test etmek için
- Deney ve kontrol grubunun uygulama sonrasında elde edilen
- Derse katılım ölçeği puanlarının ortalamaları arasındaki farkı test eder.

Desende deney grubundaki öğrencilere 8 haftalık sosyal beceri eğitimi verilirken, kontrol grubundaki öğrencilere hiçbir ek işlem verilmez!

Grupların derse katılım düzeyleri, sadece uygulama sonrasında ölçülür. Özellikle seçkisiz atamanın olmaması ve uygulama öncesinde grupların bağımlı değişkene ait ölçümlerinin bilinmemesi nedeniyle gözlenen farkın sadece müdahaleden kaynaklandığını söylemek güçtür.

2) TEK DENEKLİ ARAŞTIRMALAR**NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)****Tek denekli araştırma**

- Sadece bir ya da çok az sayıda deneye ilişkin bulguların yorumlandığı
- Yarı deneysel bir araştırma türüdür.

Genel olarak bu desenler

- Bir ya da bazı durumlarda birden çok denekle çalışılan ve
- Değişimlerin grafiklerle izlendiği bir zaman serisi çalışmasıdır.

Tek denekli araştırma birden çok denekle yürütülürse

- Bulgular her bir denek için ayrı ayrı incelenir.

Araştırma denek üzerinde uygulanan birden çok aşamadan oluşur.

Farklı aşamalar olması → Tekrarlı ölçümlerin yapılmasını gerektirir.

Uzun süreli araştırmalar olduğundan

- Hem ölçümleri hem de deneysel işlemleri
- Bağımsız değişken(ler) dışında etkileyebilecek faktörler kontrol edilmelidir.

Tek denekli araştırmanın türleri

- Araştırmacının değişkenlerine ve
- Deneysel işlemlerin nasıl uygulanacağına göre değişmektedir.

(Deneysel işlemler değişkenlerin değiştirilme, kaldırılma veya oluşturulması içindir)

A → Başlama düzeyini belirleme aşamasını

B → Deneysel işlem aşamasını göstermektedir.

Örneğin

B deseni → Sadece deneysel işlemin uygulandığı araştırma deseni

AB deseni → Önce başlama düzeyinin belirlendiği
Sonra deneysel işlemin uygulandığı araştırma deseni

ABA deseni

- Başlama düzeyinin belirlendiği
- Deneysel işlemin uygulandığı
- Deneysel işlemin ortamdan çıkarılmasının ardından
- Deneyin deneysel işlem öncesi uygulanan veri toplama aracıyla
- Durumunun tekrar belirlendiği deseni göstermektedir.

Deneysel işlem bittikten (etkisi geçtikten) sonra

- Başlama düzeyinin yeniden belirlenmesi nedeniyle
- **AB, ABA, ABAB** gibi desenlere genel olarak "**AB desenleri**"
- Başlama düzeyi 2. kez belirleniyorsa "**geri dönüşlü tek denekli desenler**" denir.

AB desenleri deneysel işlem yapılmadığı zaman

- Deneyin başlama düzeyine geri döndüğü durumlar için uygundur.

ABCB deseninde ise farklı iki müdahale vardır:

- C'** de, **B'** den farklı bir deneysel işlem yapılmakta ve
- Bağımlı değişken ölçülmektedir.

Burada yapılan müdahalelerin

- Öğrenci üzerindeki etkileri gözlemlenmeye ve
- Hangi deneysel işlemin daha etkili olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır.

BAB deseninde öğrencinin başlama düzeyi bilinmemektedir!

Direkt deneysel işlemle başlanmakta

- Sonra başlangıç düzeyi ölçülmekte ve
- Sonra tekrar deneysel işlem yapılmaktadır.

Tek denekli araştırmalarda

- İç geçerlik bağlamında tek/az sayıda denekle çalışılması
- Hem deneyin hem de deneysel işlemlerin kolay kontrol edilmesini sağlar.
- Ancak aynı denek üzerinde çok sayıda işlem yapılması
- Veri toplama araçlarının etkililiğini azaltabilir!

- Dış geçerlik bağlamında ise

- Seçkisiz örneklem alınmaması
- Çok az sayıda denekle çalışılması → Dış geçerliği azaltır!

Sonuçların genellenebilmesi için

- Aynı desen birçok kez ve farklı deneklerle çalışmalıdır.

NİTEL ARAŞTIRMALAR (1)

Nitel araştırmaların tanımlanmasında bazı anahtar kelimeler vardır.

Bunlar: Anlam, yorumlayıcı doğal yaklaşım ve dünyayı dönüştürme kabiliyetidir.

Nitel yaklaşımda araştırmacılar doğal ortamdaki veri koleksiyonuna

- Tümdengelim ve tümevarım yoluyla
- Örüntü ve temalar kuran veri analizini kullanır.

Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili

- Nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağlar.

- Geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara

- Cevap bulmak için gereklidir.

Nitel araştırmaların nicel araştırmalara göre

- Daha bilimsel veya daha iyi olduğu söylenemez!

- Her birinin kendi içinde

- Avantajları ve dezavantajları, zayıf ve güçlü yönleri vardır.

- Önemli olan doğru yöntemi seçmek veya

- Bu yöntemlerin her ikisini birden uygun şekilde kullanmaktır.

Nitel Araştırmanın Özellikleri:

- Doğal ortam
- Temel araç olarak araştırmacı
- Doğrudan veri toplama
- Çoklu yöntemler
- Zengin betimlemeler
- Bütüncül açıklama
- Sürece yönelik
- Tümevarım ve tümdengelim veri analizi
- Araştırma desenlerinde esneklik
- Araştırmacının katılımcı rolü
- Yansıtıcılık ve

Nitel ve Nicel Araştırmalar Arasındaki Farklar

ÖZELLİK	NİTEL	NİCEL
<i>Elenen yol</i>	<i>Tümevarımsal</i>	<i>Kuramsal bilgiler</i>
<i>Araştırma deseni</i>	<i>Esnek ve dinamik</i>	<i>Nadiren değişim</i>
<i>Araştırma süresi</i>	<i>Doğrusal(-) Ardaşık (-)</i>	<i>Doğrusal(+)</i>
<i>Hipotezler</i>	<i>Gelişme sürecinde (+)</i>	<i>Başlangıç hipotezleri (+)</i>
<i>Amacı</i>	<i>Nelerin başkalarında nasıl anlaşıldığı</i>	<i>İlişleri tanımlamak ve tahmin etmek</i>
<i>Genellenebilirlik</i>	<i>Yoktur! (-)</i>	<i>Vardır (+)</i>
<i>Veriler</i>	<i>Sözel ifadelerle betimleme</i>	<i>Sayısal değerlere indirgeme</i>
<i>Güvenlik</i>	<i>Sonuçların uygunluğuna bakılır</i>	<i>Araçlardan elde edilen değerlere önem verme</i>
<i>Geçerlik</i>	<i>Bilgi kaynaklarının sağlanması yapılarak gerçekleştirilir.</i>	<i>Ölçimleri istatistiksel indekslerle bağlı yapılır.</i>
<i>Örneklem</i>	<i>Alan uzmanları belirler</i>	<i>Seçkisiz seçim yöntemleri ile</i>
<i>Prosedürler</i>	<i>Anlatılarak betimlenir</i>	<i>Kesin olarak tanımlanmıştır.</i>
<i>Konu Dışı Değişkenler</i>	<i>Mantıksal analizler tercih edilir.</i>	<i>İstatistiksel olarak kontrol edilmesi tercih edilir.</i>
<i>Ön yargılar</i>	<i>Özel desenler kontroller terc.</i>	<i>Araştırmacıya güvenilir.</i>
<i>Sonuçlar</i>	<i>Sözel ifadelerle anlatılarak özetlenmesi tercih edilir.</i>	<i>İstatistiksel olarak özetlenmesi tercih edilir.</i>
<i>Karmaşık olay ve olgular</i>	<i>Bütününün tanımlanması tercih edilir.</i>	<i>Analiz sürecinin yönetilmesi için küçük parçalara bölünür.</i>
<i>Karmaşık olgu ve olaylar</i>	<i>Dışarıdan müdahale edilmez!</i>	<i>Amacı doğrultusunda yönlendirilebilir.</i>
<i>Sonuç</i>	<i>Alternatif görüşler üretir.</i>	<i>Kesin ifadelerle sonuçlanır.</i>
<i>Araştırmacılar</i>	<i>Kendilerini araştırma dışında tutmaları mümkün değildir!</i>	<i>Kendilerini araştırılan konunun dışında tutmaları mümkündür.</i>

Nitel araştırmaların aşamaları

- 1) Çalışılacak olan konunun saptanması
- 2) Çalışmadaki katılımcıların belirlenmesi
- 3) Hipotezlerin üretilmesi
- 4) Verilerin toplanması
- 5) Verilerin analizi
- 6) Analizin yorumlanması

NİTEL ARAŞTIRMALARIN TÜRLERİ

- 1) Durum çalışması
- 2) Eylem araştırması
- 3) Fenomenoloji çalışmaları
- 4) Etnografi araştırması
- 5) Anlatı araştırması
- 6) Tarama araştırması
- 7) Tarihî araştırma
- 8) Kuram oluşturma çalışmaları

1) DURUM ÇALIŞMASI: NİTEL ARAŞTIRMALAR

MCMİLLAN ve YİN'e göre (örnek olay çalışmaları/case studies):

Kendi gerçekliği içinde çalışan içerikle

- İçinde bulunulan içerik arasındaki sınırların

→ Kesin hatlarıyla belirgin olmadığı araştırma yöntemidir.

Bir veya daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun veya

- Diğer birbirine bağlı sistemlerin

→ Derinlemesine incelendiği araştırma yöntemidir.

Bu tür çalışmalar

Gerçek yaşamın güncel bağlam veya ortamdaki durumun incelenmesidir.

- Okul içinden (alan içi) ve

- Birden fazla okul arasında (alanlar arası) varlıklar incelenebilir.

Durum çalışma türlerinin sınıflandırılması:

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre

- 1) Tarihsel örgütlenme
- 2) Gözlemsel durum çalışması
- 3) Hayat hikâyesi
- 4) Durum analizi
- 5) Çoklu durum
- 6) Çoklu alan
- 7) Şeklinde sınıflandırılabilir

Durum çalışma türlerinin sınıflandırılması:

STAKE'e göre

- 1) İçsel durum çalışması
- 2) Araşsal durum çalışması
- 3) Ortak/çoklu durum çalışması

Durum çalışmalarının aşamaları:

MCMİLLAN- CRESWELL'e göre

- 1) Durum çalışmasının uygunluğunu test etmek
- 2) Problemin ifadesi
- 3) Araştırma alanına girme
- 4) Katılımcıların seçilmesi (amaçlı örnekleme)
- 5) Verilerin toplanması
- 6) Verilerin analizi (bütüncül analiz/tek yönlü analiz)
- 7) İçsel durum/araşsal durumun raporlanması

Durum çalışmalarının veri analiz yöntemleri

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre

- 1) Kategorik birleştirme
- 2) Doğrudan yorumlama
- 3) Modelleri çizme
- 4) Doğal genelleme

Durum Çalışmalarının Özellikleri

Özellik	Açıklaması
Durum	<i>Birey, küçük grup, kuruluş, ortaklık, topluluk, ilişki, karar verme, proje olabilir.</i>
Amacı	<i>İçsel bir durum (benzersiz bir durumu) veya araşsal bir durum (seçilmiş durumu) ele alabilir.</i>
Veri	<i>Çeşitlendirilmelidir.</i>
Veri analizi	<i>İrdelenen durumun birden fazla birimi veya tamamı olabilir.</i>
Betimleme	<i>Temalar, konular, belli durumlar seçilebilir. Çapraz durum analizi veya kuramsal model sunulabilir.</i>
Sonuç	<i>Çıkarımlar (Stake, 1995); model veya açıklamalar (Yin, 2009) şeklinde sunulur.</i>

Durum Çalışmalarının Olumlu Yönleri:

- Yaşamın bir kesiti ile ilgili doğrudan ve derinlemesine bilgi sağlar.
- Okuyucunun kendi bulunduğu durumla verilen durumu karşılaştırma şansı olur.
- Alishık olunmayan durumları ayrıntılı irdeler.
- Araştırmacı önceden belirlenen soru ve veri toplama yöntemlerini güncelleyebilir.

Durum Çalışmalarının Olumsuz Yönleri:

- Sonuçların genellenebilirliği düşüktür.
- Kurum veya kişilerin kimliklerini gizlemek zordur.
- Raporlaştırmada dil becerisi önemlidir.
- Durum içinde kaç durum olduğunu belirlemek araştırmacı için zordur.

Durum çalışmasına örnek:

Araştırmanın Amacı:

Farklı ülkelerde COVID-19 sırasında öğretmenlerin A-12 düzeyinde Beden Eğitimi dersine ilişkin öğretme ve öğrenme deneyimlerini keşfetmek.

Araştırma soruları:

- (1) COVID-19 olayı, A-12 Beden Eğitimi öğretmenleri için öğretme ve öğrenme için hangi gerçekleri getirdi?
- (2) Bu öğretmenler, bu gerçeklere hangi yollarla benzer şekilde tepki verdi
- (3) Bu öğretmenler hangi destek mekanizmalarını deneyimlediler ve hangi ek desteğin gerekli olduğunu düşünüyorlar?

Uluslararası karşılaştırmalı

2) EYLEM ARAŞTIRMASI NİTEL ARAŞTIRMALAR

Eylem araştırmaları

-Bilemsel araştırma yönteminden daha çok mesleki gelişim modelidir.

COSTELLO'ya göre Eylem araştırması:

- Kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında araştırma yapmaları ve
- Değişim için eyleme geçmeleri temelinde gerçekleşen
- Sistemati bir müdahale sürecidir.

Eylem araştırmaları

- Sosyal bağlamın içinde yer alan eylemlerin niteliğini geliştirme çalışmasıdır.
- **Bu sosyal bağlam**
- Eğitim, sağlık, askeri vb. kurumların
- Eğitim, araştırma geliştirme ve uygulama gibi çalışmalarının gerçekleştiği
- Ortam, kişiler ve eylemlerden oluşmaktadır.

Eylemlerin niteliğinin gelişmesiyle birlikte sosyal bağlamın niteliği de gelişir.

Eğitimle ilgili eylem araştırması

- Öğretim süreci içerisinde kullanılan bir yöntem olması nedeniyle
- Öğretmenlerin rolünü "araştırmacı öğretmen" olarak değiştirmektedir.

Eylem araştırması yapan öğretmenler MİLLS'e göre:

- Sadece akademisyenlerin ürettikleri bilgiyi kullanan bireyler değil
- Bunun ötesinde bu bilgilerden de yararlanarak
- Kendi karşılaştıkları problemlerle ilgili çözümleri
- Kendileri geliştirerek yeni bilgi üreten ve
- Bu sayede uzmanlıklarını ve mesleklerini geliştiren kişilerdir.

Eylem Araştırmaları ile Nicel Araştırmaların Karşılaştırılması

Eylem Araştırmaları	Nicel Araştırmalar
Genellenebilir (Çok az)	Genellenebilir. (Amacı bilimsel bilgi üretmeye odaklı)
Üst düzeye eğitime gerek yok!	Belli bir eğitim düzeyi gerekir.
Araştırmacı bağlamın içinden biridir.	Araştırmacı bağlam içinden değildir!
Veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilir/denetlenir.	Veri toplama aracı uzman(lar) tarafından geliştirilir/denetlenir.
Esnek olarak planlanır.	Tutucu bir şekilde planlanır.
Araştırmanın bulguları ve sonuçları bağlamın özelliklerine göre yorumlanır	Araştırmanın bulguları ve sonuçları evrensel özellikler ve değerlere göre yorumlanır.
Örneklem kasıtlıdır (amaçlı)	Örneklem seçkisizdir.
Araştırmacının araştırmayla ilgili bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınır.	Araştırmacının araştırmayla ilgili bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınmaz!

KURUBACAK'a göre

Eylem Araştırmasının Aşamaları:

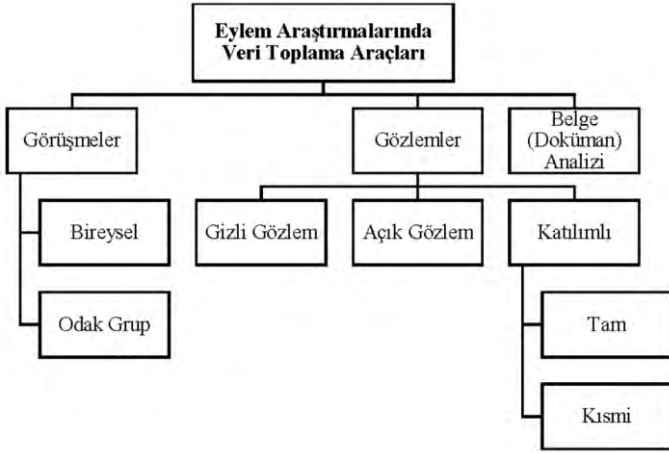
Döngüsel bir süreçtir:

1) Plan 2) Eylem 3) Veri toplama 4) Yansıtma

Eylem Araştırmalarında Veri Toplama Araçları:

- 1) Görüşmeler (bireysel ve odak grup)
- 2) Gözlemler
 - a) Gizli gözlem
 - b) Açık gözlem
 - c) Katılımlı gözlem (tam veya kısmi)
- 3) Belge (doküman) analizi

Eylem Araştırmalarında Veri Toplama Araçları

Eylem Araştırmaları Çeşitleri:

- a) Uygulamalı Eylem Araştırmaları
- b) Katılımlı Eylem Araştırmaları

Uygulamalı Eylem Araştırmalarının Özellikleri:

- 1) Yerel uygulamalar üzerinde çalışır.
- 2) Bireysel/takım temelli araştırma içerir.
- 3) Öğretmenin gelişimine ve öğrencinin öğrenmesine odaklanır.
- 4) Bir eylem planını yürürlüğe koyar.

Katılımlı Eylem Araştırmalarının Özellikleri:

- 1) Bireylerin yaşamlarını sınırlandıran sosyal meseleleri inceler.
- 2) Eşitlikçi iş birliğini vurgular.
- 3) Yaşam kalitesini yükseltecek değişimlere odaklanır.
- 4) Araştırmacının özgürleşmesi ile sonuçlanır.

Eylem araştırmalarında veri analizi yöntemleri:

- 1) Hermenötik
- 2) İçerik Analizi
- 3) Söylem (Discourse) Analizi
- 4) Göstergebilim
- 5) Metaforik Analiz
- 6) Alan Analizi
- 7) Anlatıbilim
- 8) Retorik (Hitabet)
- 9) Olay Analizi
- 10) Mantık Analizi
- 11) Tümevarım
- 12) Karşılaştırmalı Analiz
- 13) Taksonomi
- 14) Tipoloji
- 15) Nitel/Nicel İstatistik

Eylem Araştırması Örneği

Araştırmanın Amacı:

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik "...." kitap serisinden seçilen sekiz kitapla bir derse veya öğretim programına bağlı kalınmadan hazırlanmış öğretim etkinlikleri aracılığıyla değerler kazandırmak ve bu süreçte etkili olan unsurları incelemek.

Araştırma soruları:

1. Dördüncü sınıf öğrencilerinin değerler hakkındaki ön bilgi ve algıları nasıldır?
2. Çocuk kitapları (çocuk kitaplarına dayalı olarak hazırlanan eylem planları/öğretim etkinlikleri) aracılığıyla değerler nasıl kazandırılabilir?
3. Bu süreçte etkili olan etmenler/unsurlar nelerdir?
4. Dördüncü sınıf öğrencilerinin değerler hakkındaki ön bilgi ve algılarında süreç içerisinde nasıl bir değişim meydana gelmiştir?
5. Değerlerin kazandırılması sürecinde uygulanan eylem planlarına/öğretim etkinliklerine ilişkin öğrencilerin genel olarak görüşleri nasıldır?

NİTEL ARAŞTIRMALAR (2)

3) FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMALAR: NİTEL ARAŞTIRMALAR

Görüngübilim çalışmaları olarak da tanınmaktadır.

Görüngü:

- Duyularla algılanabilen her şey, fenomendir. (TDK, 2022)
- Bireyin başına gelen olay, yaşantıdır.
- Tanımlanabilir ve sonludur.

Fenomenolojik araştırmaların amacı:

- Bireysel deneyimleri evrensel nitelikte açıklamaya çalışmaktır.
- Örneğin Mutluluk-Yaşlanmaya katlanma-Küresel salgınla mücadele gibi.

Araştırmacılar fenomeni deneyimleyen kişilerden veri toplayarak

- Bütüncül bir bakış açısı ortaya koyan
- "Neyin" "Nasıl" deneyimi etkilediğinin betimlemesini sunar.

Fenomenolojik araştırmalar araştırmacı katılımcıların

- Neyi deneyimlediğini
- "Dokusal", koşul, durum ve içerik açısından
- Nasıl deneyimlediklerini ise "yapısal" olarak betimler.

Fenomenolojinin öncüleri:

- 1) HUSSERL 2) HEİDEGGER 3) SARTRE 4) MERLEU-PONT

Belli bir **görüngüye** karşı kişilerin deneyimleri

- Kendi gördükleri
- Yaşadıkları
- Bakış açıları ile ilişkilidir.
- Olaylara bakış açımız ne kadar görebildiğimiz ile ilgilidir.

Fenomenoloji felsefeye 3 farklı bakış açısı ile yaklaşmak mümkündür:

KURUBACAK'a göre:

- 1) Felsefî bir akım
- 2) Felsefenin temeli
- 3) Nitel araştırma yöntemi

MERLEAU-PONT ve BANNAN

Fenomenoloji ile ilgili olarak bireyin çevresindeki insanlarla

- Deneyimlerinin kesiştiğini ve insanların etkileşimlerini
- Bir dişlinin çarklarına benzetir.

Fenomenolojik Araştırmanın Türleri: (5. VE 6. Maddeler başka kişilerden ektir.)

KURUBACAK'a göre:

- 1) Bireysel fenomenoloji
- 2) Ampirik fenomenoloji
- 3) Diyaloğlu fenomenoloji
- 4) Hermenötik (yorumlayıcı) fenomenoloji.
- 5) Deneyisel fenomenoloji
- 6) Yorumlayıcı fenomenoloji

Fenomenolojik Araştırmaların Özellikleri

Özellik	Açıklaması
Fenomen	<i>Tek bir kavram veya düşünceyi işaret eder.</i>
Örneklem	<i>Fenomeni deneyimleyen bir grup insan. (Büyükliği 3-4 kişi ile 10-25 kişi -mümkünse <10 kişi)</i>
Felsefi tartışmalar	<i>Yaşanılan deneyimler fenomenle ilgili → Öznel Diğer insanlarla ortak olan → Nesnel deneyimler.</i>
Araştırmacının rolü	<i>Kendisini ayraç içerisine alır. Her şeyle ilk kez karşılaşmış bakış açısı "aşkın" olarak ifade edilir.</i>
Veri toplama süreci	<i>Genellikle mülakatlar yoluyla olur. Ancak gözlem, günlük, dokümanlar, drama, film,gibi diğer sanat formlarından da yararlanılabilir.</i>
Veri analizi	<i>Dar kapsamdan (anahtar ifadelerin listelenmesi) Geniş kapsama (anlam kümeleri/grupları oluşturma) doğru ilerleyen sistematiik bir süreçtir.</i>
Gözlem süresi	<i>Uzun soluklu olmalıdır.</i>
Sonuç	<i>"Neyin" "nasil" deneyimlendiğini bütünleştiren → "Öz" betimlenir. Öze ulaşmak için dokusal ve yapısal betimlemeler harmanlanır.</i>

Fenomenolojik araştırmanın probleminin uygunluğunu anlamak için "Bireylerin bir fenomen ile ilgili yaygın ve ortak deneyimlerini mi anlamaya çalışıyor?" sorusunun cevabının "**evet**" olması gerekir.

Araştırma problemini çözümlmek üzere **katılımcıların** "**Fenomenle ilgili hangi deneyimleri yaşadınız?**" ve "**Hangi ortam veya durumlar fenomenle ilgili yaşadığınız deneyimleri etkilemiştir?**" sorularına verdikleri cevaplar yol gösterici olacaktır.

Fenomenolojik Araştırmanın Aşamaları:

KURUBACAK'a göre:

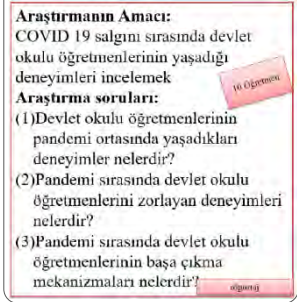
- 1) Görüngünün sezilmesi ve algılanması
- 2) Görüngüye odaklanılması
- 3) Görüngünün betimlenmesi

Fenomenolojik araştırmalarda verileri:

- 1) *Görüşmeler*
 - 2) *Günlükler*
 - 3) *Çizimler*
 - 4) *Gözlemler....*
- ile elde ederiz.*

Ardından verileri analiz ederken

- a) *Parçaların ve bütünlerin yapısı,*
 - b) *Bir çeşitliliğin içindeki özdeşliğin yapısı*
 - c) *Mevcudiyet ve yokluğun yapısı*
- şeklindeki formlardan birini tercih edebiliriz.*

Fenomenolojik araştırma örneği**4) ETNOGRAFI ARAŞTIRMALARI: NİTEL ARAŞTIRMALAR****Etnografi:**

- Antropologlar tarafından **geliştirildi**. (Bir araştırma yöntemidir.)
- Bir grubun davranışını doğrudan gözlemleme ve → Bu gözleme dayanarak bu gruba ilişkin bir betimlemedir.

Etnografi bir insan grubuna ve
- Bu grubu farklı kılan kültürel temellere ilişkin **sosyal bilimsel bir betimlemedir**.

Etnografinin kökeninde iki kelime yer alır:
"etno" → İnsana "grafi" → Tanımlama, **tasvir etmedir**.

=> Etnografi: İnsanların dünyasını belgelendirir.

Öğretmen betimlemeleri

- Öğrencilerin sınıf etkinlikleri ile ilgili betimlemelerinin yer aldığı yazıyı
- Öğretmen-öğrenci sunumlarına ait ses kayıtlarını
- Sınıf tartışmalarına ait video kayıtlarını
- Öğretmenin ders planını ve
- Öğrenci çalışmalarının **örneklerini içerebilir**.

Etnografyacının işi TAŞKIN'a göre:

- Yapılandırılmamış görüşmelerle
- **Hayatın** (anlamlar sistemi) özel bir yönünün belgelenmesidir.
- Şu sorulara odaklanır:
 - 1) *Toplum üyeleri arasında iletişim nasıldır? Hangi anlamlar yaratılmaktadır?*
 - 2) *Kültürel bilginin yapısı nedir? (Kültürel bilgi nasıl düzenlenir? Hangi kategoriler tanımlanır ve bu kategoriler birbiriyle nasıl bir ilişki içindedir?)*
 - 3) *Dil, kültür ve düşünce arasındaki ilişkiler nelerdir?*

Etnografi Araştırmalarının Özellikleri:

- 1) Aynı kültürü paylaşan bir grubun kültürünün - Karmaşık ve eksiksiz betimlenmesine odaklanır.
- 2) Grubun fikir ve inançlarının yanı sıra - Zihinsel faaliyetleri, gözlenen davranışları ile - Ritüeller, geleneksel sosyal davranışlar ve devamlılıklar gibi → **Bedensel faaliyetlerin de modelleri ile ilgilenilir**.
- 3) Kültürdeki davranışlar uzun süre bozulmadan devam eder.
- 4) Veri analizi için anahtar kelimeler:
 - **Emik** (Araştırma konusunun kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektirir.)
 - **Kültürel yorum** ve
 - **Etiktir**.
- 5) Araştırma sonunda aynı kültürü paylaşan grubun - Nasıl çalıştığı, nasıl hareket ettiği ve grubun yaşam şekline dair → **Bilgi vermek gerekir**.

Etnografi Araştırmalarının Türleri:

CRESWELL'e göre:

- 1) *Dini Etnografi*
- 4) *Feminist Etnografi*
- 7) *Gerçekçi Etnografi*
- 2) *Yaşam Öyküsü*
- 5) *Etnografik Romanlar*
- 8) *Eleştirel Etnografi*
- 3) *Otoetnografi*
- 6) *Görsel Etnografi*

Bilişsel etnografi:

- Daha yeni bir türdür.
- **Ötantik dünyada bilişsel etkinliklerin nasıl gerçekleştirildiğini araştırır** → **Olay odaklı bir yöntemdir**.

Bilişsel Etnografiyi Geleneksel Etnografiden Ayıran Özellikler:

Bilişsel Etnografi	Geleneksel Etnografi
Bilgi açıklanır.	Bilginin nasil inşa edildiği açıklanır.
Kültürel bir grubun yaratmış anlamla ilgilenir.	Grubun üyelerinin bu anlamı nasil yarattığı ile ilgilenilir.
Grup üyelerinin günlük hayattaki maddi ve kavramsal kaynakları betimlenir	Kültürel faaliyetlere bu kaynakların nasil yansıtıldığı incelenir.
Grupların düşünce biçimi, insan deneyiminin çeşitli yönleri ve insanı insan yapan şeyler ele alınır	Sosyokültürel bakış açısıyla bir faaliyetin anlık ve farklı zamanlardaki gelişimi irdelenir.
Geleneksel Etnografi yi bilgilendirir	Süreç analizi ile etnografi araştırmasını derinleştirir.

Etnografik görüşmeler → Yapılandırılmamış görüşmelerdendir.
Farklı olarak → Katılımcıların kendi cevaplarını vermeleri **sağlanır**.

Etnografik görüşmelerde

Grup veya bireyin davranış ve deneyimlerini açıklayarak → **Kültürel yapıları betimlemek için görüşmelerden yararlanılır**.

Görüşmeci

- Görüşmeyi kontrol etmekte **konuşmaya yön vererek**
- Cevaplayıcıya özgür olduğu ve ortamın resmi olmadığı hissini yaşatarak → "**Kolaylaştırıcı**" rolünü üstlenir.
- Konu ile ilgili geniş bilgi kaynağının oluşması görüşmeci yeteneğine bağlıdır.

Etnografi 10 (on) temel özellik ile açıklanır:

- 1) Konumlanmışlık
- 6) Yansıma / Dönüşlülük
- 2) Verim / Zenginlik
- 7) Öz Yansıma
- 3) Katılımcı Özerklik
- 8) Çarpıcılık
- 4) Açıklık
- 9) Bağımsızlık
- 5) Kişiselleştirme
- 10) Tarihsellik

Etnografi araştırmalarının aşamaları:

CRESWELL'e göre: (Tek bir yolu yoktur. Ama şu sıra izlenebilir:)

- 1) *Etnografi en uygun desen mi?*
- 2) *Katılımcılar gerçekten bir grup mu? (Uzun zamandır bir arada yaşıyorlar mı?)*
- 3) *Araştırılacak kültürel tema, konu veya kuram seçilmelidir.*
- 4) *Temel araştırma ne yaptıkları (davranış); ne söyledikleri (dil), vb. seçilir.*
- 5) *Bütüncül bir bakış açısı ile tanımlanmalıdır.*
- 6) *Alan çalışması yapılır.*

Etnograf tema analizinin sonunda

- Sistemin nasıl çalıştığının genel bir resmini **ortaya koyar**.
- Buna hem katılımcıların görüşü hem de araştırmacının görüşü ile → **Harmanlanmış kültürel portre** adını verebiliriz.

Etnografi araştırmalarının veri türleri:

- 1) *Gözlemler*
- 5) *Görsel-İşitsel Materyaller*
- 2) *Testler ve Ölneimler*
- 6) *Mekânsal Haritalama*
- 3) *Anketler*
- 7) *Ağ Araştırması*
- 4) *Mülakatlar*

Etnografi Araştırmalar:

CRESWELL'e göre:

- 1) Gerçekçi Etnografi Araştırmalar 2) Eleştirel Etnografi Araştırmalar

1) Gerçekçi Etnografi Araştırmalar:

- Objektiflik söz konusudur.
- Üçüncü kişinin bakış açısıyla yaklaşılır.
- Kişisel ön yargı, siyasi hedef ve yargıdan uzak durulur.

2) Eleştirel Etnografi Araştırmalar:

- Herhangi bir nedenle kişilerin ötekileştirilmesine karşı çıkar. (Güc, sınıf farkı, ırk, cinsiyet, vb.)
- Dışlanan grupların özgürleştirilmesini savunur.
- "Güc, güçlendirme, eşitsizlik, haksızlık, egemenlik, baskı, hegemonya ve mağduriyet" konularına değinir.

Etnografi araştırma örneği

Araştırmanın Amacı:

Öğrencilerin bilgisayarı kendi kendine öğrenme süreçlerini bilişsel etnografi yöntemini temel alarak kültürel bağlamda incelemek ve öğrenme sürecinin hangi dinamiklerden etkilendiğini analiz etmek

Araştırma soruları:

- "İlk defa bilgisayar kullanan çocuklar, bilgisayarla baş başa bırakıldıklarında kendi kendine öğrenme süreçleri nasıl ilerlemektedir?"
- Öğrencilere basit ipuçları verilmesi ve merak uyandırmaya yönelik sorular sorulmasının öğrenme sürecindeki etkileri nasıldır?
- Öğrenciler bireysel olarak ve gruplar halinde bilgisayarla baş başa kaldıklarında, kendi kendine ve işbirlikli öğrenme süreçlerini nasıl organize etmekte oldukları?"
- Çocukların kendi kendine bilgisayar öğrenme süreçleri, demografik özellikleri bağlamında nasıl şekillenmektedir?"

- 6-8 arasında değişen küçük yaş grubunda 15 kişi (11 kız, 4 oğlan).
- Yaşları 9-11 arasında değişen büyük yaş grubunda ise 16 kişi (4 kız, 12 oğlan)
- Gözlem, görüşme, alan notları, sesli düşünme notları, ses-video kaydı, araştırmacı günlükleri

5) ANLATI ARAŞTIRMALARI:**NİTEL ARAŞTIRMALAR****BÜYÜKÖZTÜRK**

Anlatı araştırmaları insanların bir konuya veya duruma ilişkin deneyimlerini

- Yaşamış oldukları hikâyeler ile inceler.

İnsanların yaşadıkları olayların ardışık olarak düzenlenmesi

- Bu olaylar arası ilişkilerin kurulması ve böylece bu olayların

→ Belirli hedef kitle için anlamlandırılması sağlanır.

Anlatı

- Olumlu/olumsuz bir durumun hikâyelediği

→ Aşık olma gibi bir fenomen olabileceği gibi

→ Yaşam öykülerinin analiz edilme süreci de olabilir.

Eğitim alanında çeşitli önemli konulara ilişkin

- Eğitimcilerin seslerinin ve deneyimlerinin

- Derinlemesine incelenmesi ve

- Öğrenme-öğretme ortamlarının daha iyi anlaşılması için

→ Hikâyeler kullanılabilir.

Böylece uygulamacıların hikâyeleri

- Anlatı araştırmaları yoluyla betimlenerek

→ Eğitimdeki problemleri durumların daha iyi anlaşılması sağlanır.

D. JEAN CLANDİNİN ve MİCHEL CONNELLY

→ Eğitim alanında anlatı çalışmalarını ilk defa uygulayanlardır.

Anlatı Araştırmasının Özellikleri CRESWELL'e göre:

1) Hikâyeyi anlatanlar ile araştırmacı arasında bir iş birliği ortaya çıkar.

2) Bireylerin kimlikleri ve kendilerini nasıl gördüklerini

→ Ortaya çıkaran deneyimler ele alınır.

3) Farklı veri toplama teknikleri bir arada kullanılabilir.

4) Araştırmacının hikâyeyi kronolojik sıraya koyması önemlidir.

→ Gerekirse yeniden hikâyeleme ile doğru sırayı yakalamak gerekir.

5) Analizinde tematik (neler söylediği)

- Yapısal (söylenenlerin arkasındaki gerçeklik/doğa) veya

- Diyalojik/performans (hikâyeyi kimin yönlendirdiğine bağlı)

→ Yöntemler kullanılabilir.

Anlatı Araştırmasının Aşamaları GAY'a göre:

1) Araştırma amacının ve incelenecek olayın belirlenmesi

2) Bu olaya ilişkin deneyimi olan araştırma katılımcılarının belirlenmesi

3) Araştırma sorularının belirlenmesi

4) Araştırmacının rolünün belirlenmesi ve gerekli izinleri alınması

5) Veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi ve verilerin toplanması

6) Araştırma katılımcısı ile işbirliği sağlanarak

- Araştırmada yazılan hikâyenin doğrulanması

7) Araştırmanın raporlaştırılması

Anlatı Araştırmasının Türleri:

1) Otobiyografi

2) Biyografi

3) Hayat hikâyesi

4) Kişisel hikâyeler

5) Sözlü tarihtir.

Anlatı Araştırmasının Veri Toplama Teknikleri:

1) Alan Notları

2) Günlük Kayıtları

3) Görüşme

4) Hikâye Anlatma

5) Yeniden Hikâyeleştirme

6) Sözel Tarih

7) Mektup Yazma

8) Otobiyografik Yazı

9) Biyografik Yazı

10) Diğer Alıntı Veri Kaynakları

Anlatı araştırma örneği

Araştırmanın Amacı:

Mevcut Covid-19 küresel salgını ve bunun aşağı yönlü etkisi göz önüne alındığında coğrafya öğretme ve öğrenme üzerindeki etkileri nelerdir?

Araştırma soruları:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ideal vatandaşlık anlatıları nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi süresince ideal vatandaşlıkla ilgili deneyimleri nasıldır?

• Eleştirel bir anlatı

• Yazarın en önemli dergi olan International Research in Geographical and Environmental Education'in yardımcı editörlerinden biri olan coğrafi eğitimdeki gelişmelerde katılımcı bir gözlemci olarak bakış açısı üzerine inşa edilmiş.

• Yazar, özellikle coğrafya eğitimi alanında müfredat, alan çalışması, teknoloji, ölçme-değerlendirme ve öğretmen eğitimi konularında daha önce yapmış olduğu çalışmalara atıfta bulunmuş ve coğrafya eğitimi alanında aktif bir üye olarak bunları perspektiften yansıtmış.

NİTEL YAKLAŞIMIN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 6.Farklı Nitel Araştırmaların Karşılaştırılması

Özellik/Ödak	Durum	Eylem	Fenomenoloji	Etnografi	Anlatı
	Durum veya çoklu durumlar derinlemesine betimleme	Öğretmenin mesleki gelişimine, öğrencinin öğrenmesine ve eğitimin sosyal meselelerine katkı sağlayacak sosyal bağlamı inceleme	Deneyimin özüntü kavrama	Aynı kültürü paylaşan bir grubu betimleme	Bireyin hayatını araştırma
Analiz birimi	Bir olayı, programı, faaliyeti veya birden fazla bireyi araştırma	Araştırmacı bağlamın içinden olmak* koşulu ile eğitime ilgili olanlarda öğretmen, öğrenci, yönetici, sosyal çevreyi araştırma	Ortak deneyime sahip birkaç bireyi araştırma	Aynı kültürü paylaşan bir grubu araştırma	Bir veya birden çok bireyin hayatını araştırma
Veri toplama şekilleri	Mülakatlar*, gözlemler, dokümanlar, insan ürünü eserler (çoklu kaynak)	Görüşmeler, gözlemler, dokümanlar	Mülakatlar*, dokümanlar, gözlemler, sanat eserler	Gözlemler* ve Mülakatlar* alanda geçirilen süre içinde ulaşılabilen diğer kaynaklar	Mülakatlar* ve Dokümanlar*
Veri toplama stratejileri	Durumun betimlenmesi, durum temaları ve çapraz durum temaları üzerinden veri analizi	Eylem planları yoluyla içerik analizi*, söylem analizi vb. ile bağlamın betimlenmesi, sistematik veri toplama	Önemli ifadeler, anlam birimleri, metinsel ve yapısal betimlemelerle "öz"ün betimlenmesi	Aynı kültürü oluşturan grubu betimleyerek temalar oluşturarak veri analizi	Öyküler için verileri analiz etme, öyküleri "yeniden hikâyeleme" ve temalar geliştirme, kronolojiye başurma
Yazılı rapor	Bir veya birden çok durumun detaylı analizi	Mesleki gelişime katkı sağlayacak bağlamın genellemeye kaygısı ile betimlenmesi ve raporun yaygınlaştırılması	Deneyimin "öz"ün betimlenmesi	Aynı kültürü oluşturan grubun nasıl çalıştığını betimleme	Yaşam öyküleri hakkında anlatı geliştirme

*öncelikli

Kaynak: Creswell'den (2013) uyarlanmıştır.

NİTEL ARAŞTIRMALARIN ÖZELLİKLERİ (ÖZET)

NİTEL ARAŞTIRMALAR BÜYÜKÖZTÜRK'e göre:

1) Doğal ortamda çalışılır.

2) Verilere doğrudan kaynağından ulaşılır.

3) Detaylı betimlemeler ile bağlam ve olgular

derinlemesine anlaşılır şekilde ele alınır.

4) Olgu ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanılır.

5) Elde edilen bilgiler sentezlenir ve ikna edici genellemelere gidilir.

6) Katılımcının anlamasına ve anlamlandırmasına odaklanılır.

7) Araştırma deseni, çalışmanın gerçekleştiği duruma göre gelişir ve değişir.

KARMA ARAŞTIRMALAR

Araştırmacı (lar)ın,

- Nicel ve nitel yöntemlerin ve yaklaşımların (veya kavramların)

- Karışımının (veya kombinasyonlarının)

- Tek (veya bir dizi) araştırmada kullanılması

→ Karma araştırmayı işaret eder.

Yapılmak istenen çalışmanın amacına ve varılmak istenen noktaya bağlı olarak

→ Seçilecek olan yöntem belirlenmektedir.

Ancak araştırma deseni uygunsa her iki yöntem birden kullanılabilir.

- Ama aynı çalışmada hem nicel araştırma hem de

Derinlemesine nitel araştırmalar yapmak → Oldukça zor bir süreçtir.

Bu tür çalışmalar bazen ne nicel ne de nitel araştırma süreçlerini uymaz!

EKİZ'in görüşü

"Önemli olan, konunun yaklaşımı belirlemesidir.

→ Yaklaşımın konuyu belirlemesi değil!

- Unutulmaması gereken en önemli konu:

Hiçbir yaklaşım tek başına güçlü bir şekilde her türlü konuyu inceleyemez!"

Karma Yöntem Araştırmalarının Kullanım Yerleri ve Amaçları:

- 1) Ölçek, anket formu ve diğer veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve - iyileştirilmesinde, geliştirme, uygulama ve değerlendirme çalışmalarında
- 2) Verilerin onaylanması ve çapraz doğrulamasında
- 3) Aynı konuların farklı yönleriyle incelenmesinde
- 4) Farklı açılardan karmaşık olguların keşfedilmesinde ve
- 5) Tek bir yöntemle elde edilen bulgularının araştırılması veya test edilmesinde

JOHNSON ve ONWUEGBUZİE karma yöntem araştırmalarının

→ İki temel amacının olduğunu vurgulamıştır:

1) Çeşitleme ve tamamlayıcılık:

- Nicel ve nitel yöntemler uygulayarak elde edilen sonuçları
- Doğrulanmak veya geliştirmek.

2) Başlatma, geliştirme ve genişletme:

- Nicel ve nitel yöntemler uygulanarak elde edilen sonuçlardan yararlanarak
- Yeni araştırma soruları türetmektir.

JOHNSON ve ONWUEGBUZİE karma yöntem araştırmalarının

→ **Güçlü yönlerini şu şekilde ifade etmektedir:**

- 1) Sayılara anlam katmak için kelimeler, resimler ve anlatılar kullanılabilir.
- 2) Kelimelere, resimlere ve anlatılara hassasiyet katmak için sayılar kullanılabilir.
- 3) Nicel ve nitel araştırma paradigmasının
- Güçlü yönlerinin birlikte kullanılması sağlanabilir.
- 4) Araştırmacı temelli bir kuram oluşturulabilir ve
- Oluşturulan bu kuram test edilebilir.
- 5) Araştırmacı tek bir yöntem ve yaklaşımla sınırlı olmadığından daha fazla ve daha geniş kapsamlı araştırma sorularına cevap bulabilir.
- 6) Araştırmacı çalışmasında kullandığı bir yöntemdeki zayıflıkların
- Üstesinden gelmek için diğer yöntemin güçlü yönlerinden faydalanabilir.
- 7) Elde edilen bulguların doğrulanması için daha güçlü kanıtlar sağlayabilir.
- 8) Tek bir yöntem kullanıldığında eksik kalabilecek unsurlar (içgörü, anlayış)
- Diğer yöntemle tamamlanabilir.
- 9) Elde edilen sonuçların genellenebilirliğini artırmak için kullanılabilir.
- 10) Kuram ve uygulamanın birlikte ele alındığı karma yöntem araştırmalarında
- Araştırma problemine ilişkin daha bütüncül ve eksiksiz bilgi sağlanabilir.

Karma Yöntem Araştırmalarında Karşılaşılabilecek Başlıca Sınırlılıklar:

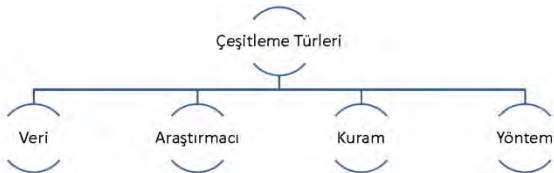
- 1) Araştırmacıların hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleriyle
- Başa çıkmaları zor olabilir.
- 2) Özellikle iki yöntem aynı anda işe koşulduğunda veya
- Araştırmacılar takım hâlinde çalıştıklarında
- Karma yöntemin uygulanması zorlaşabilir.

Karma araştırmaların zaman içerisindeki yolculuğu:

- a) Birden fazla nicel yöntemin birlikte kullanılması
- b) Birleştirilmiş anket ve görüşmelere yer verilmesi
- c) Nitel ve nicel verilerin çeşitlendirilmesi
- ç) Sadece tek araştırma, duruma göre araştırma ve
- Yaratıcı araştırma paradigmasını benimseyen araştırmacıların
- Görüşlerinin birleştirilmesi
- d) İki geleneksel paradigmanın (nitel ve nicel) varsayımlarının
- Tartışılması ve uzlaştırılması
- e) Karma yöntem araştırmalarının çeşitlerine ilişkin
- Bir sınıflandırma sisteminin belirlenmesi
- f) Çoklu yöntemlerin bir araştırma sürecinde kullanılması
- g) Pek çok açıdan karma yöntem araştırmalarının sağladığı
- Olanakların belirlenmesi
- ğ) Araştırma sürecinde karma, nitel ve nicel yöntemlerin karşılaştırılması
- h) Karma yöntemin nitel ve nicel yöntemlerin doğal tamamlayıcısı olarak
- Konumlandırılması

Karma araştırmalarda çeşitleme oldukça önemlidir.

DENZİN'in ifade ettiği çeşitleme türleri Şekil 4'te özetlenmiştir:

Şekil 4. Çeşitleme olarak da isimlendirilen zenginleştirme türleri

Karma Desen Türleri:

- 1) Zenginleştirilmiş Desen
- 2) Açıklayıcı Desenler
- 3) Keşfe Yönelik/Keşfedici Desen
- 4) Gömülü Desen

Karma Desen Türleri HANSON, CRESWELL, CLARK, CRESWELL

- 1) Ardışık Açıklayıcı
- 2) Ardışık Keşfedici
- 3) Ardışık Dönüşümsel

1) Ardışık açıklayıcı yaklaşımda:

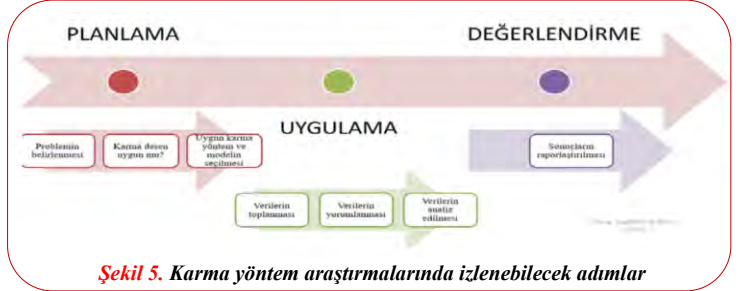
- Öncelikle Nicel veri toplanır ve analiz edilir.
- Sonrasında da nitel veri sürece dâhil edilir ve bütünleştirme yapılır.

2) Ardışık keşfedici yaklaşımda:

- Öncelikle nitel veri toplanır ve sonrasında nicel aşama yürütülür.

3) Ardışık Dönüşümsel yaklaşımda:

- Kuramsal bakış açısı ve bulgulara yönelik öngörü açıkça ifade edilir.
- Nicel veya nitel bakış açısının sırası veya vurgulanma derecesi önemli değildir!

Karma Yöntem Araştırmasının Aşamaları Nelerdir?

Şekil 5. Karma yöntem araştırmalarında izlenebilecek adımlar

Karma yöntem araştırmalarının örneği**Araştırmanın Amacı:**

K-12 öğretmenlerinin yenilenebilir ödevler gibi açık eğitim uygulamalarına (AEU) dahil edilmesinin Açık eğitim Kaynaklarını (AEK) kabullerini artırma durumlarını araştırmak

Araştırma soruları:

1. Öğretmenlerin AEU deneyiminin AEK'i kabul etmeleri üzerindeki etkisi nedir?
2. Öğretmenlerin K-12 ortamlarında AEK'i uygulama deneyimi nedir?

- İki aşamalı sıralı açıklayıcı karma yöntem araştırması
- Teknoloji kabul modeline (TAM) atıfta bulunan nicel aşama, öğretmenlerin AEK'i kabulünü etkileyen faktörlerdeki değişimi inceledi. Spesifik olarak, ilk aşama, tek grup ön test-son test tasarımını sergileyen nicel çalışmaydı. Nicel bulguların tamamlayıcı bakış açıları sağlaması için nitel aşama takip edildi. Bu araştırma, tamamlayıcı bulguları bütünleştirdi. Ardından, nicel sonuçların arkasındaki nitel hikayeyi ortaya çıkarmak için nitel bir araştırma yapıldı.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİĞİ**ETİK** ifadesi 1830'lu yıllarda

- CHARLES BABPAGE tarafından yayınlanan
- "Bilimsel Araştırmalarda Sahtekârlık" isimli çalışmasında ele alınmıştır.

Charles Babbage kimdir?

- Bilgisayarın çalışma mantığını ortaya koyan bir bilim insanıdır.
- "Fark Motoru" isimli hesap makinesi bilgisayarın atası kabul edilebilir.

CRESWELL araştırmacıların özellikle

- Veri toplama sürecinde etik kaygıları üst düzeyde tuttuklarını
- Oysa araştırma sürecinin ilk adımında henüz tasarımı aşamasındayken
- Başlayıp tamamlanması ve yayımlanmasına kadar geçen tüm süreçlerde
- Etiği aklından ve vicdandan çıkartmamak gerektiğini dile getirmiştir.

Creswell'in bu kaygısı yalnızca nitel araştırmalar için değil

→ Tüm araştırmalar için geçerlidir.

Etik

- İyi davranış sergileme
- Toplumsal olarak iyi ve kötünün ayrımını yapma
- Mesleki olarak benzer iyi davranış benimseme ve
- Kötü davranıştan sakınma olarak açıklanabilir.

Bilimsel araştırma etiğinin Sınıflandırılması:

- 1) Genel Bilimsel Araştırma Etiği
- 2) Araştırmacı-Katılımcı Etiği
- 3) Yayın Etiği

1) Genel bilimsel araştırma etiği

- İlk söylenecek unsur araştırmanın alanyazın (literatür) taramasının
- Detaylı yapılması sağlam temellere oturtulmasıdır.
- Sonrasında doğru araştırma yönteminin benimsenmesi ve
- Tüm sürecin araştırma ekibi ile paylaşılmasıdır.

Verilerin saklanması hassas bir konudur.

- Araştırma bitiminde imha edilmelidir.
- Dijital olarak saklanacak verinin gizliliği ayrıca önemlidir.
- Veri analizinde geçerlik ve güvenilirlik analizleri vazgeçilmezdir.

ERSOY Temel Etik İlkelerini 5(beş) başlıkta sıralamaktadır:

- 1) Kişiyi saygı (özerklik)
- 2) Yararlılık
- 3) Zarar vermeme (kötü davranmama)
- 4) Adalet
- 5) Bütünlük ve Dürüstlük.

1) **Kişiyeye saygı (özerklik) → Katılımcının** araştırmaya
- Kendi hür iradesi ile **katılması** ve bunun aydınlatılmış bir katılım olması

2) **Yararlılık → Maliyet, risk ve faydanın dengesi**

3) **Zarar vermeme → Katılımcıların fiziksel, ruhsal bir zarara uğramaması**

4) **Adalet ilkesi → Gerek katılımcı seçiminde gerek uygulama ve topluma yarar da
→ Herkese eşit davranılması
→ Ayrıca mahremiyete saygı duyulması**

5) **Bütünlük ve dürüstlük**

- **Katılımcı seçiminde dürüstlük, katılımcının verilerinin**
→ Bütünlüğünün bozulmamasına işaret edilmektedir.

2) Araştırma-Katılımcı Etiği

- **Bireye saygı ön planda tutulmalı**
- **Katılımcının araştırmaya katılımının**
→ Seçim hakkının kendisinde olduğunu bilmesi sağlanmalı
- **İçerisinde araştırmanın amacı, yapısı ve süresi açıklanmalı**
- **Süreç doğru bir şekilde tanımlanmalı**
- **Katılımcı ile ilgili bilgileri içeren aydınlatılmış onam formuna**
→ Sözel veya yazılı onay alınmalıdır.

Aydınlatılmış **onam** metninde **ERSOY**'a göre:

- **Araştırmanın amacı**
- **Araştırmanın yapısı ve süresi**
- **Araştırmadan beklenen faydalar**
- **Araştırmanın verebileceği sıkıntılar/ riskler/zararlar**
- **Araştırma esnasında ve sonrasında kişiyeye etkisi**
- **Kişinin araştırmanın istediği aşamasında onamından vazgeçebileceği ve**
- Bunun ona **bir zararının olmayacağı** gibi
→ Başlıkların yer alması **uygun olacaktır.** (Ersoy, 2015).

ERSOY'a göre:

Araştırmacı riskleri

- **Henüz araştırmaya başlamadan önce konu tartışılmalıdır.**
- **İnsanlar için zararlarına göre gerekirse araştırmadan vazgeçmelidir.**

Katılımcıları seçerken

- **Seçen kişi kendi bakış açısına göre özel seçimler yapmamalıdır!**
→ Bu bireysel adaleti **zedeler.**
- **Katılımcıların araştırma sürecinde ve sonrasında**
- Karşısına çıkan sıkıntıların veya yararların
→ Taraflarca eşit paylaşması **sosyal adaleti sağlar.**

3) Yayın etiği

TÜBİTAK'ın **etik ihlallerine ilişkin listeleri vardır.**

(Bu listeyi 1) **Üniversitelerarası Kurulun (ÜAK)** ve
2) **HAMUTOĞLU, YILDIZ** ve **AKGÜN** de belirtmiştir.)

TÜBİTAK'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri:

- 1) Olmayan verileri üretmek (uydurma)
- 2) Sonuçları, materyalleri değiştirmek (çarpıtma)
- 3) Başkasının ürünlerini atfı yapmadan kullanmak (aşırma)
- 4) Aynı çalışmaya başka başka yerlerde yayımlamak (dublikasyon)
- 5) Bütünü parça parça yayın hâline getirmek (dilimleme)
- 6) Araştırma desteğini belirtmemek
- 7) Yazarlarının isim sırasını değiştirmek
- 8) Yazar olmayan birini göstermek
- 9) Yayınlanmamış başka birine ait çalışmayı kendine mal etmek.

Araştırma etiğini garanti altına almak için

- **Başta vicdani sorumluluğu yerine getirmek ardından**
- **Etik komisyonlardan**
- **Araştırma yapılan kurumlardan**
- **Bireylerin kendilerinden**
- **Reşit olmayanların velilerinden izin almak gerekir.**

VERİLERİN TOPLANMASI

TURGUT'a göre

Ölçme birey ya da nesnelerin niteliklerinin uygun araçlar kullanılarak gözlenip
→ Gözlem sonuçlarının sembollerle gösterilmesidir.

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü):

Birey ya da nesnelerin ölçülen özelliklerine ilişkin elde edilen ölçme sonuçlarının
→ Matematiksel nitelikleridir.

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü) Çeşitleri:

- 1) Sınıflama 2) Sıralama 3) Aralık 4) Oran

Araştırma kapsamında

- Deneklerden elde edilen her tür bilgi → **Veri** olarak tanımlanmaktadır.

Verilerin toplanmasında kullanılan farklı araçlar vardır:

- 1) Anket 2) Görüşme/gözlem formu 3) Testler 4) Derecelendirme ölçekleri

Veri Toplama Araçları:

1) Araştırmacı tarafından doldurulan araçlar

- a- **Derecelendirme ölçekleri**
- b- **Görüşme çizelgeleri**
- c- **Gözlem formları**
- d- **Çeteleme**
- e- **Performans kontrol listeleri**
- f- **Zaman ve hareket kayıtları (loglar)**

2) Denekler tarafından doldurulan araçlar

- a- **Anketler**
- b- **Öz değerlendirme kontrol listeleri**
- c- **Tutum ölçekleri**
- d- **Kişilik envanterleri**
- e- **Başarı/yetenek testleri**
- f- **Performans testleri**

GEÇERLİK

- Belli araçları kullanarak elde edilen bilgilerin

→ Araştırmanın amaçlarına **hizmet etmesidir.**

Geçerlik

- **Ölçülmek istenen özelliğin ölçülebilirlik derecesidir.**
- **Geçerliğe ilişkin kanıtlar**
- Elde edilecek verilerin ve bu veriler doğrultusunda
- Elde edilecek olan sonuçların → **Geçerliliğine ilişkin kanıtlar bulmaktır.**

GEÇERLİK TÜRLERİ

1) Kapsam Geçerliği:

- İçeriğin uzman görüşüne dayalı değerlendirilmesi
- Araçta yer alan **maddelerin** veya **soruların**
- **Ölçülmek istenen içeriğe ya da aracın ölçme amacına**
→ **Uygun olup olmadığının incelenmesidir.**

2) Ölçüt Geçerliği:

- **Test puanlarının ölçüt puanları ile ilişkili olması**
a) Ölçüt aynı veya yakın bir zamanda ölçülmüşse:
→ **Eş zaman/hâlihazır/uygunluk geçerliği**
b) Ölçüt daha sonra ölçülmüşse → **Yordama geçerliği**
- **Ölçüt geçerliğinde mevcut araçtan elde edilen puanlarla**
→ **Diğer araçlardan elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelenir.**

3) Yapı Geçerliği:

- **Test puanları, testin ölçtüğünü varsaydığı kavramı/yapıyı ölçüyor mu?**
- **Test ölçtüğü özelliği nasıl bir yapısal model içinde ölçüyor?**
- Yapı geçerliği
→ **Araç ile ölçülmek istenen psikolojik yapı ve özelliklerin doğasını ifade eder.**

4) Görünüş Geçerliği:

- Teste ilişkin bir teknik **değildir!**
- **Bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla**
→ Ölçmeyi amaçladığı özelliği **ölçüyor görünmesi durumudur.**

Geçerliği Etkileyen Faktörler

- 1) Ölçme sonuçlarının güvenilirliği
- 2) Ölçme yöntemi ve madde sayısı
- 3) Puanlayıcı yanlılığı
- 4) Uygulama koşulları

GÜVENİRLİK

Güvenirlik → Aynı ölçme aracının bağımsız ölçümleri arasındaki tutarlılıktır.

Güvenirlik → Elde edilen puanların hatadan ne kadar uzak olduğunun göstergesidir

Güvenirliğin yüksek olması:

→ Elde edilen puanların hata düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Güvenirlik Katsayısının Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler:

1) Kuder Richardson (KR-20) Yöntemi:

Bir test maddesine verilen cevaplar

- **1 (doğru) ve 0 (yanlış)** ile **puanlandırıldığı** veya
- **Evet/hayır** gibi iki seçeneği olması durumunda kullanılır.

2) Cronbach Alpha (α) Yöntemi:

- **Test puanlarının güvenilirliğinin bir alt kestiricisi olarak kullanılır.**
- **Özellikle cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda**
→ **Sıklıkla kullanılır.**

3) Testi yarılama (eş değer yarılar) Yöntemi:

- **Testin iki eş (paralel) formundan elde edilen puanlar arasındaki**
→ **Korelasyona dayalı olarak testin tümü için güvenilirlik tahmini yapılmasıdır.**

4) Eş Formlar Yöntemi:

Bir aracın iki farklı eş formu aynı gruba

- **Aynı zaman diliminde veya kısa aralıklarla uygulanır.**
- **İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki**
→ **Hesaplanacak ilişki katsayısı yüksekse güvenilirlik de yüksektir.**

5) Test Tekrar Test Yöntemi

- **Aynı aracın aynı gruba belli aralıklarla uygulanmasıdır.**
- **Uygulama sonunda**
→ **İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır.**
→ **Bu işlemin amacı zamana bağlı değişmezliği göstermektir.**

Değerlendirmeciler arası tutarlılık:

Çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin

- İki veya daha fazla bağımsız gözlemcinin verdiği puanların
- Güvenirliliğini incelemede kullanılır.

Ölçmenin standart hatası:

Belli güven düzeyleri için testten alınan puanların

- Gerçek puandan olan sapma miktarını **hesaplama**da kullanılır.
- Böylece belli olasılıklar dâhilinde gerçek puanların alabileceği
- Üst sınır değerleri bulunabilir.
- Hesaplanan **alt ve üst sınır** gerçek puanın güven aralığını gösterir

Güvenirliliği Etkileyen Faktörler**1) Ölçme aracına ilişkin faktörler:**

- Testin uzunluğu
- Maddelerin homojenliği
- Test uygulama yönergesi
- Puanlamadaki nesnellik
- Maddelerin ifadesi

2) Testi alan birey ve gruba bağlı faktörler:

- Bireysel değişkenler
- Normal dağılım gösteren heterojen grup

3) Uygulama koşulları: Sınav koşullarının standart olması**4) Zaman:** Sınav süresinin az veya çok olması**Madde analizi:**

- Madde özelliklerini incelemeye yönelik analizleri tanımlar.

Madde güçlüğü:

- Başarı ve yetenek testlerinde doğru cevaplama oranını ifade eder.

Madde ayırt ediciliği:

- Her bir maddenin grupları birbirinden ne kadar ayırt ettiğini gösterir.

Araştırmacı ihtiyaç duyduğu verileri toplamak amacıyla

- Bulunduğu kültür içinde ölçme aracını kendisi geliştirebilir.

Bir diğer çözüm ise

Aynı yapıyı kavramları ölçmek amacıyla

- Farklı kültürlerde geliştirilen, geçerlik ve güvenilirlik bakımından tatmin edici olan
- Bir test uyarlanabilir.

Bulunulan kültüre özgü ölçme aracının geliştirilmesi

- Daha çok tercih edilen bir yöntemdir.

Test / Ölçek Geliştirmenin Aşamaları

Şekil 6. Test/ölçek geliştirme aşamaları

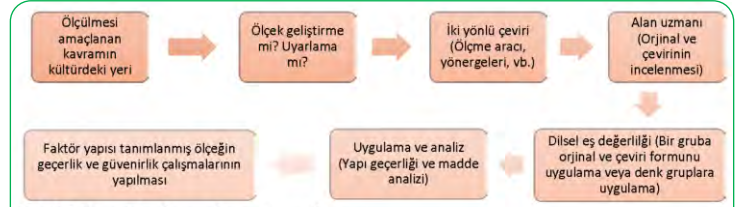
- 1) Testin kimlere (hedef kitle) uygulanacağı ile
→ Test puanlarının hangi amaçlarla kullanılacağı kararlaştırılır.
- 2) Tutum, kaygı, motivasyon, akademik başarı, öz yeterlik gibi
→ Ölçülmesine odaklanılan kavramlar ve yapılar belirginleştirilir.
- 3) Ölçülecek özelliğe en uygun madde türleri seçilir ve
→ Literatüre, görüşmeye, gözleme ve uzmana dayalı maddeler yazılır.
- 4) Maddeler ölçülecek özelliği ölçmedeki yeterliklerine yönelik
→ Teknik denetimden geçirilir.
- 5) Uzman görüşü alınarak
- Test maddelerinin düzeltilmesi - yönergesi ve soruları ile birlikte
→ Ön deneme formu oluşturulur.
- 6) Ön uygulama yapılır.
- 7) Ön uygulamadan elde edilecek verilere dayalı olarak
- Test istatistikleri hesaplanır ve
- Madde analizleri yapılır.
→ Bu süreç geçerlik ve güvenilirlik analizlerini kapsar.

Bir testin/ölçeğin uyarlanması süreci

- Test geliştirme sürecinden bazı farklılıklar gösterir.

Uyarlama sadece aracın maddelerinin değil

- Yönergelerinin ve madde cevap seçeneklerinin de uyarlanmasını içerir.

Test/ölçek uyarlama Aşamaları

Şekil 7. Test/ölçek uyarlama aşamaları

Gözlem ve Görüşme**GÖZLEM**

Gözlem: Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin belli hedeflere odaklanılarak

- Çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecidir.

Yapılandırılmamış gözlem:

- Gözlem öncesi yapılandırılmamış
- Gözlemciye bilgi toplama ve kaydetmede özgürlük sağlayan
- Bir tür gözlem yöntemidir.

Yapılandırılmış gözlem:

Gözlenecek şeyle ilgili

- Daha iyi bir yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır.

Gözlemcinin araştırma sürecinde gözlem sürecine ne kadar katılacağı önemlidir.

Gözlemcinin rolü iki ayrı uç arasında yer almaktadır.

Gözlemci Gözlem Sürecine Katılım Şekilleri:

- 1) Gözleme bir grup üyesi gibi etkili ve tam olarak katılır. Veya
- 2) Hiçbir etkisi olmaksızın katılır.

GÖRÜŞME

En az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

1) Yapılandırılmış görüşme:

- Araştırmacının belirli bir sırayla önceden hazırlamış olduğu sorular vardır.

2) Yapılandırılmamış görüşme:

- Araştırmacıya konuyla ilgili olabilecek maddelerin sorulmasında
- Büyük serbestlik sağlar.
- Sorular ve sıralamaları sabit değil → Görüşme sırasında gelişebilir.

3) Yarı yapılandırılmış görüşme

- Hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de
- İlgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir.
- Bu tür görüşme → Diğer iki yöntemin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir.

4) Etnografik görüşme:**5) Odak grup görüşmeleri:****Görüşme Öncesinde Hazırlık Aşaması**

- Genel ve özel amaçlı sorulara karar verme
- Görüşme sorularını tasarlama
- Soruları sıralama
- Süreç ihtiyaçlarını düşünme
- Giriş ve kapanışları hazırlama
- Görüşme kayıtları için hazırlanma
- Görüşme formu için pilot test yapma

Görüşme Sürecinde

- Öncelikle görüşme sürecini başlama
- Gerekli açıklamaları yapma (konuyu tanımlama)
- Bilgisinin olmasını sağlama
- Görüşmeyi gerçekleştirme
- Görüşmeyi sonlandırma
- Not tutma
- Verilerinin analizinde ise sıklıkla içerik analizi kullanılmaktadır.

BİLİMSEL RAPORUN BÖLÜMLERİ

Araştırma sürecinde verilerimizi topladıktan sonra

- Uygun veri analizi yöntemleri kullanarak
- Analizlerimizi yapar, bulgularımızı şekillendiririz.

Ardık sıra uzun soluklu çalışmaların sonucunu

- Okuyucuyla buluşturmaya, raporlaştırmaya gelmiştir.

Raporlaştırma sürecinde

- Sosyal bilimler alanında **ağırlıklı olarak**
- **Amerikan Psikoloji Derneği**'nin hazırladığı **yazım kuralları kullanılmaktadır.**

Bilimsel yazıların hazırlanmasında belli kuralların olması

- Okuyucular arasında **ortak bir dilin oluşmasını**
- **İletişimin kurulmasını sağlar.**

Bu kurallar

- **Uzmanların sistematik çalışmalarının sonucu olarak ortaya çıkar.**
- **Yazıların birbiriyle aynı olmasını ve**
- **Aynı alanda çalışan insanlar için bilimsel raporun yazımında**
- **Ortak bir dil oluşturmayı sağlar.**

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre**Çalışmalarda Kullanılan Ana Başlıklar:****1) Başlık:**

kullanmanın temel amacı → Çalışma hakkında okuyucuya bilgi vermektir.

Başlık

- Aynı zamanda çalışmanın genel yapısını yansıtmaya açısından da önemlidir.
- Bu nedenle başlıklarda kısaltma kullanılmamalıdır!
- Her çalışmada yazar/yazarların adı ve yazarlara ilişkin kurum bilgisi yer alır.

2) Yazar adı:

- Önce ilk adı, varsa ikinci adı ve soyadı yazılmalıdır.
- Yazarların isimlerini tüm yayınlarında aynı şekilde kullanmaları
- Yazarların rahatlıkla takip edilmesini sağlar.
- Çalışmalarda Yazarların unvan bilgisi verilmemelidir.

Yazar adı

→ Büyük küçük harfler kullanılarak ortalı ve başlığın bir alt satırına yazılır.

3) Özet bölümü:

- Kısa, ayrıntılı ve çok yönlü olmalıdır.
- Okuyucuların ilk incelediği bölümdür.
- Çalışma hakkında fikir vermemelidir.
- Bu nedenle özet
- Bilgi yoğunluğu açısından yeterli olmalı
- Okunaklı, eksiksiz ve iyi düzenlenmiş olmalıdır.

Özet

- Araştırmanın amacını, içeriğini ve yöntemini yansıtmalıdır.
- 120 kelimeyi geçmemeli ve
- Özete en önemli olan bilgiyle başlanmalıdır.
- Özette çalışmanın en önemli dört veya beş bulgusu veya sonucu verilmelidir.

4) Giriş bölümü:

- Çalışmanın problemi sunulur, tanıtılır.
- Yeni bir sayfadan başlatılmalıdır.
- Giriş kısmında araştırmaya ilişkin alt yapı oluşturulur.
- Bu kısımda alanyazın(literatür) tartışılır ancak
- Ayrıntılı bir tarihsel incelemeye gidilmemelidir!
- Önceki çalışmalarla mevcut çalışma arasındaki mantıksal ilişkiler kurulur.

5) Ardından problem

→ Okuyucuların anlayabilmesi için yeterince açık ve anlaşılır verilmelidir.

Çalışmaya ilişkin altyapı oluşturulduktan ve problem tanıtıldıktan sonra

→ Problemin çözümündeki yaklaşım ortaya konulmalıdır.

6) Problemin çözümündeki yaklaşım:

- Değişkenler tanımlanır ve
- Araştırmanın amacı, hipotezleri ve/veya soruları verilir.

7) Yöntem bölümü:

- Araştırmanın nasıl yürütüldüğüne ilişkin detaylar yer alır.
- Bu tanım okuyucuların, çalışmanın yönteminin ve sonuçların
- Güvenirlik ve geçerliliğin uygunluğunu değerlendirebilmelerini sağlar.

Yöntem bölümünde

- Araştırmanın desenini
- Çalışma grubu/örneklemini
- Veri toplama araçları ve süreci
- Veri analizi ve uygulama süreci → Detaylı olarak açıklanır.

Çalışma detaylı ve karmaşık bir yapıya sahipse

→ Alt bölümlerin sayısı artırılabilir.

8) Bulgular bölümü:

-Toplanan verilerin analizine ilişkin istatistiksel sonuçlar özetlenir.

Bulgular

- Sonuç kısmını destekleyecek şekilde gereksiz ayrıntılara girmeden raporlanır.
- (Çalışmanın hipotezlerine aykırı olan sonuçlar da dâhil olmak üzere)
- Konuyla ilgili tüm bulgulardan söz edilir.
- Bu bölümde bulguların yorumlanması ve tartışılması uygun değildir!

9) Tartışma bölümü:

- Özellikle çalışmanın soruları/hipotezleri ile ilgili
- Değerlendirme ve yorumlar yapılır.
- Bu bulguların kuramsal önemi ve sonuçların geçerliliği vurgulanır.

Tartışma bölümünün kısa ve açık olduğu durumda

- Bulgular ve tartışma bölümleri birleştirilebilir ve
- Bu durumda bölüm başlığı
- “Bulgular ve Tartışma” ya da “Bulgular ve Sonuçlar” olarak değiştirilir.

Yapılan çalışmanın

- Bulguları ile diğer çalışmalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar
- Çalışmanın sonuçlarını aydınlatır ve doğrular.

Tartışma bölümünün sonunda

→ Ortaya çıkan sonuçların önemi vurgulanır.

Burada okuyucular

→ Aradıkları cevapları açık, ne olduğu belli ve doğrudan bulmalıdırlar.

10) Kaynaklar listesi:

- Çalışmada kullanılan kaynakların tamamı yer almalı ve
- Kaynaklar listesindeki kaynaklara da metin içinde atıf yapılmalıdır.

Kaynaklar listesi

- Az ve öz olmalı
- Yapılan araştırmayı destekleyen önemli kaynaklara yer verilmelidir.

Kaynaklar bölümü de → Yeni bir sayfada başlatılır.

-Tüm kaynaklar çift satır aralığı ile yazılır.

Bazı tez yazım kurallarına göre kaynaklar tek satır aralığı yazılsa da

→ APA'ya göre hazırlanan çalışmalarda

Kaynaklar çift satır aralığına göre düzenlenir ve her bir kaynağın

- İlk satırı → Sola hizalı

- İkinci satırı → İçerden yazılacak şekilde düzenlenmelidir.

Kaynaklar listesinin oluşturulması ile ilgili detaylar
“Kaynak Gösterimi” bölümünde ayrıntılı işlenecektir.

11) Ekler:

- Bir materyalin çalışmanın
- Gövde kısmında detaylı olarak verilmesinin uygun olmayacağı ve
- Dikkati dağıtacağı durumlarda → Oldukça yararlıdır.

Ekler bölümü

- Okuyucuların çalışmayı anlamasında ve değerlendirmesinde
- Gerçekten faydalı olarsa → Eklenmelidir.

Ekler bölümü

- Aynı sayfada başlamalı
- Her bir ek ayrı sayfalarda yer almalı ve
- Çift satır aralığı ile yazılmalıdır.
- Her bir ek büyük harflerle A, B şeklinde sıralanmalıdır.
- Metin içinde eklere gönderme yapılırken de bu sıralama kullanılmalıdır.

12) Yazar notu:

Her bir yazara ilişkin

- Kuramsal bilginin, finansal desteğin kaynağının belirtildiği
- Çalışmaya destek veren meslektaşların belirtildiği bölümdür.

YAZIM KURALLARI**BÜYÜKÖZTÜRK ve arkadaşları (2020)**

- Bilimsel raporlar için yazım kurallarını
- Bilimsel makaleleri göz önünde bulundurarak ele alırlar.

- Gerek tezler gerek bilimsel makalelerde genellikle

→ APA 6 veya APA 7 atıf stili kullanılır

(American Psychological Association → Amerikan Psikoloji Derneği)

1) Her bir sayfanın üst, alt, sağ ve solundan 2.54 cm boşluk bırakılmalıdır.

2) Kelimeler arasındaki boşluklar için kelime işlemcinin özellikleri kullanılır:

- İki yana yasla özelliği ile aradaki boşlukları kendiliğinden ayarlar.
- Belli bir boşluk bırakılmak istendiğinde tab tuşuna basılması

3) APA 6'ya göre 12 punto Times New Roman → Serif'li
(Serifli yazı karakteri, karakterlerin kenarlarındaki turnağı ifade etmektedir.)

Örneğin bu yazı karakteri → Times New Roman ve seriflidir.

Bu yazı karakteri → Arial (Turnaksız yani sans serif)

Serifli veya sans serif yazı karakteri kullanımı → Kültürle ilişkilidir.)

F – serif

A

Times New Roman
serif font

A

Helvetica
sans serif font

- 4) **APA 7** ile birlikte dijital ekranlarda kolay okunabilen
→ **Sans serif yazı tipleri** de kullanılabilir hâle gelmiştir:
- Arial 11 - Georgia 11
- Calibri 11 - Lucida Sans Unicode 10
- Computer Modern 10 - Times New Roman 12
- **Sıkıştırılmış** yazı karakterleri ya da
- Kelime ve harfler arasındaki **boşluğu azaltan özellikler** kullanılmamalıdır!
(**Sıkıştırılmış yazı karakterleri ya da kelime ve harfler arasındaki boşluğu azaltan özellikler kullanılmamalıdır.**)

- 5) **Rakam olarak kullanılan "0"** ile harf olan "o"
→ Birbirinin yerine kullanılmamalıdır!
→ **Kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir.**
6) **Satır aralığı** özelliklerini **çift** (tezlerde 1,5) olarak düzenlemek gerekir.
7) **Yazılar sola hizalı** olacak şekilde yazılmalı
- Sağ kenar girintili olarak bırakılmalı ve
- **Kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir.**
→ **Tezler için iki yana yaslanmalıdır.**

- 8) **Sayfa kenar boşluklarını** düzenlemek için **Sayfa Düzeni** menüsünden
- **Makaleler için üst, alt, sağ ve soldan 2,54 cm boşluk bırakılmalıdır.**
Ofis yazılımı Kelime İşlemci programı
- İngilizce ise → Ondalığı “.” (noka)
- Türkçe ise → Ondalığı “,” (virgül) ile yazmamız gerekir.
→ **Bilimsel raporumuz tez** ise ilgili enstitünün kuralları geçerlidir.

Sayfa numarası → Sayfanın sağ üst köşesine yazılır.
Tezlerde ise → **Sağ alt köşe** veya **alt ortaya** yerleştirilmelidir.

- 9) **Üstbilgi** olarak eklenecek olan **başlık**
- Çalışmanın başlığının ilk iki veya üç kelimesinden oluşur ve
→ **Üst bilgi olarak sağ üst köşeye, sayfa numarasından önceye yerleştirilir.**
→ **Tezlerde** gerek yok!
→ **Dergilerde** sayfa numarası ile üst bilgi olarak eklenen başlık arasına
- **5 karakterlik boşluk** bırakmak gerekir.

- 10) **Başlık düzeyleri** bölümlerin hiyerarşik yapısını gösterdiğinden
→ Okuyucuların **aradıkları bilgileri rahatlıkla bulmasını sağlar.**
→ **Başlıklar numara** veya **harf** kullanılarak etiketlenmemelidir.
→ **Dergi** veya **enstitünün belirlediği kurallara göre**
- **Başlık düzeyi sayısı** belirlenebilir.
Başvurular menüsü altında → **Metin Ekle** komutu → **Başlık düzeyi** kelime İşlemci

1. Düzey 1: Ortah, Kalın, İlk Harfleri Büyük
1.1. Düzey 2: Sola Hizalı, Kalın, İlk Harfleri Büyük
1.1.1. Düzey 3: İçerden, kalın, normal tümce düzeninde
noka ile sonlanan paragraf başlığı.
1.1.1.1. Düzey 4: İçerden, kalın, italik, normal tümce
düzeninde noka ile sonlanan paragraf başlığı.

- 11) **Sayfa düzenlemelerinde kesmelerden yararlanılabilir.**
- **Düzen** menüsü altından → **Kesmeler** komutu ile ulaşılabilir.

- 12) **APA** stilinin genel kurallarına göre
- 10'un altındaki sayılar ise → **Yazı** ile (Bir – iki – üç)
- 10 ve 10'un üzerindeki sayılar → **Rakam** ile yazılır. (16 , 44 ...)
→ Fakat bu kuralın uygulanmadığı bazı istisnai durumlar da vardır.
a. 10'un altındaki sayılar
- 10 ve üzerindeki sayılarla karşılaştırıldığında ve
- Diğer sayılarla aynı paragrafta yer aldığında → Sayılar **rakamla** gösterilir.
b. Sayı ölçme biriminden önce kullanılıyorsa → **Rakamla** gösterilir. (3 cm...)
c. İstatistiksel veya matematiksel fonksiyonlar
Kesir ya da ondalıklar, yüzdeler ve oranlar → **Rakamla** ile gösterilir.
d. Zaman, gün, yaş, örneklem veya
Nüfus büyüklüğü, katılımcıların miktarı, ölçek noktaları ve
Puanları, para miktarları ve sayı olarak kullanılan sayılar → **Rakam** ile ...
e. Numaralandırılmış bir serideki özel bir yer, tablo ve kitap bölümleri ve
Dört veya daha fazla rakamın listelendiği her bir rakam → **Rakam** ile ...
f. **APA 6**'ya göre çalışmanın özet bölümündeki tüm sayılar → **Rakam** ile
APA 7'ye göre özet bölümünde de 10'un altındaki sayılar → **Yazı** ile
(Yukarıda belirtilen istisnai durumlar dikkate alınır.)

- 13) **Matematiksel ifadeler** metin içinde belirtilirken okunaklı olabilmesi için
→ Her bir ifadede sonra **boşluk bırakılmalıdır**:
 $a + b = c$ 'nin okunması → $a+b=c$ 'nin okunmasına göre **daha kolaydır.**
Ayrıca **denklemler** metin içinde verilirken
→ **Metinlerle aynı hizada olacak şekilde düzenlenmelidir**:
Örneğin;

$a = [(1 + b) / x]^{1/2}$ şeklinde **yazılmalıdır**. Aynı ifade, $a = \sqrt{\frac{1+b}{x}}$ şeklinde
belirtildiğinde, metin içine bu ifadeyi yerleştirmek **zor olacaktır!**

- 14) **Şekiller ve tablolar gerçekten gerekli ise kullanılmalıdır.**

- 15) **Şekilleri, görselleri eklerken**
- Ne ifade etmek istediğimizi,
- Gerçekten şekle ihtiyaç olup olmadığını
- Ne tür bir şeklin ihtiyacımızı karşılayacağını **belirlemeliyiz.**

Şekil kullanmak → **Bilgiyi sunmanın en etkili yoludur**:
- Eğer **şekil** metni tamamlıyorsa ya da
- Metin içinde **uzun bir tartışmayı engelliyorsa etkilidir.**

Bir şekil düzenlenirken şunlar göz önünde bulundurulur:

- a) Tüm şekiller çalışmanın yayımlanacağı derginin/tezin boyutlarına uygun olmalı.
b) Önem derecesi birbirine yakın olan şekillerin boyutları birbiriyle aynı olmalıdır.
c) Şekillerde kullanılan yazıların okunaklı olmalıdır. (Yazı büyüklüğü önemli)
ç) 8 puntodan küçük, 14 puntodan büyük olmamalıdır.
d) Şekillerdeki sembolere ilişkin yazılar
yalnızca ilk harfler büyük olacak şekilde düzenlenmelidir.
e) Şekil içindeki her bir eleman
önem durumuna göre **vurgulanmalı ve yerleştirilmelidir.**

Okuyucuya şekillerle etiketlerin bir bütün oluşturduğu hissini vermek gerekir.
Şekilleri **etiketlendirmek** için
- Şekli seçip farenin sağ tuşuna tıkladığımızda
- Açılan menüden **Resim Yazısı Ekle** komutunu kullanabiliriz.

Etiket numarasını
→ Kelime İşlemcinin **şekil etiketlendirmeden resim yazısı** ile eklemişsek
- **Eklemediğimiz şekiller sonrasında değişen şekil numaralarını**
- **Etiket üzerine geldiğimizde gri alana sağ tuş ile tıklayarak**
- Açılan menüden **Alanı Güncelleştir** komutunu kullanarak **güncelleştirebiliriz.**

Etiketlerin şeklin / tablonun üzerinde/altında yerleştirilmesini ayarlayabiliriz.
- **Şekil yerine görsel** veya başka bir isimle etiketlendirmek isterseniz
- Ancak **Kelime İşlemci** yazılımınızda bu etiket yoksa
→ Farenin sağ tuşuna tıklayarak verdiğiniz **Resim Yazısı Ekle** komutu ile
- Açılan penceredeki **Yeni Etiket** ile istediğimiz etiket ismini ekleyebiliriz.

- f) **Metin içerisine etiketlendirdiğimiz görselleri, tabloları eklemek için**
Başvurular Menüsünden → **Çapraz Başvuru** komutunu kullanabiliriz.
Açılan pencereden
→ **Başvuru ekle** kısmından **Yalnızca Etiket** ve **Numara**'yı seçmemiz yeterlidir.
Yine yeni öğeler eklediğimizde etiket numarasının **güncellenmesi için**
→ **Çapraz başvurunun** yanında yazan sayının üzerine gelinir
- **Gri alan** farenin sağ tuşu ile tıklanır
- **Alanı Güncelleştir** komutu seçilir
→ **Şekil/tablo numaralarını Otomatik güncellenir.**

- g) **Şekillerin başına tablolarda olduğu gibi**
- **Tanımlayıcı ve açıklayıcı kısa bir başlık eklenmelidir.**
- **Çift satır aralığı (tezlerde 1,5) boşluk bırakılmalıdır.**

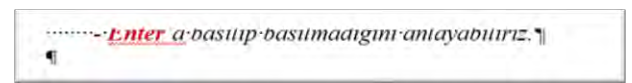
- ğ) **APA 6**'ya göre şekillerin numarası ve başlığı
→ **Şeklin altında, aynı satırda yazılır.**
APA 7'ye göre ise **şekil numarası ve başlığı**
→ **Şeklin üstünde verilir ayrıca**
→ **Şekil numarası yazıldıktan sonra başlık bir alt satıra geçilerek yazılır.**

- 16) **Sayfa düzenlemelerinde yeni bir başlığın/görselin/tablonun**
- **Yeni bir sayfadan başlaması için kesmelerden yararlanılabilir.**
- **Ctrl** tuşu ile **Enter** tuşuna birlikte basılarak **yeni sayfaya geçilebilir. (Ctrl + Enter)**

Tamamen yeni bir bölüme geçmek için
Sayfa Düzeni Menüsü altından **Kesmeler**'e oradan da
→ **Bölüm Sonuna** tıklanabilir.

Sayfa için kesme konulup konulmadığı anlamak için
- Kelime İşlemci **araç çubuğundan Giriş** Sekmesindeki
→ **Göster/Gizle** komutundan yararlanabiliriz.

→ **Gizle** açıkken gördüğümüz ¶ işareti
- **Enter**'a basılıp basılmadığını anlayabiliriz.

- Başka bölüme geçildiğini sonraki sayfa (**Sayfa sonu**) görseli anlayabiliriz.

- 17) **Şekiller için geçerli kurallar tablolar için de geçerlidir.**
- **Yalnızca tablo etiketlendirmeleri tablonun üzerinde verilir.**

18) Tablolara metin içinde **tpkı** şekillerdeki gibi

- **Çapraz Başvuru** ile atfıa bulunulur.
- **Aşağıdaki/Yukarıdaki/Sağdaki/Yandaki** **tablo** gibi ifadelerden **kaçınılmalı!**
- **Tabloları etiketlendirerek isim vermek** gerekir.
- **Tablo isimlerine sayı numarasından sonra a, b gibi ekler** getiril**memelidir!**
→ **Şekiller için de aynı kuralları geçerlidir.**

19) Tablo başlıkları

- **APA 6** 'ya göre **tablo numarası** ile **başlık aynı satırda**
- **APA 7** 'ye göre **tablo numarası ilk satırda**, bir alt satırda **başlık** şeklinde
→ **Aynı satırlarda yazılır.**

İstatistiksel veriler tablolarda sunulurken

- **İstatistiksel terimlerin kısaltmaları verilebilir**
-Örneğin, yüzde oranı yerine (% , S, F, χ^2) için semboller kullanılabilir.

20) Tablo sütunlarına isim verilmelidir.

21) Tablolarda bazı hücrelere ilişkin bir veri olmadığında

- **O hücre boş bırakılmalı ancak elde edilmemiş ya da rapor edilmeyen bir veri ise**
→ **Tire (-)** işareti ile **gösterilmelidir.**

Korelasyon tablolarındaki **tire** işareti ise

- **Her bir değişkenin kendisi ile olan ilişkisine ait değerin hesaplanmadığı**
→ **Anlamına gelmektedir.**

22) Tablolar ile ilgili olarak aşağıdaki **kontrol listesi** kullanılabilir:

- Tablo önemli mi?
- Tablonun **ismi, başlıkları ve notları tam mı ve**
çift satır (duruma göre 1,5) aralığı mı?
- Çalışmada kullanılan tabloların **tamamı** birbiri ile **tutarlı mı?**
- Tablo ismi **kısa fakat açıklayıcı mı?**
- Her bir **sütunun başlığı var mı?**
- Tüm kısaltmalar, italik yazı stiline özel kullanım durumu, parantezler, çizgiler, özel semboller** açıklanmış mı?
- Alfa** gibi **olasılık değerleri** tanımlanmış ve **yıldız** işaretleri **uygun şekilde** kullanılmış mı?
- Tablo altına eklenen **notlar, genel notlar, özel notlar ve olasılık değerlerine ilişkin notlar** şeklinde **sıralanmış mı?**
- Tablo derginin/enstitünün **sayfa genişliğine uygun şekilde** **düzenlenmiş mi?**
- Başka bir kaynaktan alınan ya da uyarlanan tablolara ilişkin gerekli **dipnot** eklenmiş mi?
- Tabloya metin içinde **gönderme/atfı** yapılmış mı?

23) Başka bir çalışmadan **iki türlü aktarma** yapılabilir:1) **Dolaylı aktarma/alıntı:**

- Araştırmacı **bilgiyi** diğer çalışmalardan **kendi dilinde** özetlemesi...

2) **Doğrudan aktarma/alıntı:**

- Diğer çalışmalardan **herhangi bir değişiklik yapılmadan aktarılmasıdır.**
- Alıntılanan metnin **kelime sayısı 40** 'tan **daha az** ise
→ Metin içerisinde **çift tırnak işareti** (") arasında gösterilir.
- **40** ve **daha fazla kelimeli doğrudan alıntılar**
→ Yeni bir satırdan ve **bloğun tamamı yazı alanının sol** tarafında **1,3** (tezlerde 1,25 olabilir) **cm boşluk bırakılarak** düzenlenir.
- **Alıntının tamamı çift satır aralığı** (tezlerde 1,5) **olacak şekilde** düzenlenir.

24) **Kanıt, açıklama** veya **kaynakları belirtmek amacıyla**

- İçeriğe ilişkin **dipnot** veya **telif hakkına** dipnotlardan yararlanılabilir.

25) Okuyucuya **detaylı bilgi** (matematiksel kanıtlar, büyük tablolar, kelime listeleri, anket örneği veya araştırmada kullanılan ölçme araçları, bilgisayar programları, izinler, vb.) **sunmak** istediğimizde

- Okuyucunun dikkatini **dağıtmamak için bu bilgiler eklede verilebilir.**
- **Ölçme araçları eklede sunulsa dahi**
→ **Başka kaynaktan alınmış/uyarlanmışsa telif hakkı izni** belirtilmelidir.

KAYNAK GÖSTERİMİ

Raporlaştırmada **alanyazın** (literatür) **taraması** sürecinde

- Ulaşılan ve çalışmada kullanılan **kaynakların**
- Hem **metin içinde** gösterilmesi
- Hem de **tam künyelerini** gösterir bir **kaynak listesi** → **Sunulması** gerekir.
→ Bu araştırmacının **en temel sorumluluğudur.**
(**Etik bölümünde** bu sorumluluğun önemli anlatılacaktır)

Bir yayının (makale, tez) sonunda yer alan **kaynaklar listesi**

- Yayını **belgeler** ve
- Her bir **kaynağa ulaşmak için önemli bilgiler** sağlar.

Yazarlar **kaynakları** gösterirken

- Sağduyulu olmalı ve **yalnızca**
- Yaptıkları araştırmada ve **makalenin** hazırlanmasında
→ **Kullandıkları kaynakları** göstermelidirler.

Kaynaklar listesi oluşturmanın amacı

- Okurların **bu kaynaklara ulaşmasına** ve **kullanmasına** **imkân** tanımak olduğu için
→ **Bu listenin doğru ve eksiksiz olması** gerekir.

Her bir kaynak genellikle

- Yazar, yayımlanma tarihi, başlık, yayımlanma yeri **bilgilerini** içerir.

Yazarlar **kaynaklar** listesinde bulunan tüm bilgilerden sorumludur.

Sosyal Bilimler alanında en sık kullanılan

- "**Amerikan Psikoloji Derneği**" tarafından belirlenen **kaynak gösterimi** ile ilgili kurallara (**APA6**) yer verilmiştir.

Kaynakların Metin İçinde Gösterimi

1) **Tek Yazarlı Bir Çalışma**

- "Kılıç (2006) iki farklı çoklu ortamı karşılaştırdığı çalışmada"
- "Bu çalışmada iki farklı çoklu ortam karşılaştırılmış (Kılıç, 2006)."

2) **İki yazarlı bir çalışma** kaynak olarak gösterildiğinde

- Metin içinde **her seferinde yazarların her ikisinin de soyadı** belirtilir.

3) **Üç, dört ya da beş yazarlı bir çalışma**

- [Metin içinde **kaynağın ilk gösterildiği yerde** yazarların **tamamı** verilir].
- "Büyükoztürk, Akgün, Demirel, Karadeniz ve Kılıç (2022) çalışmalarında"
- [**Kaynağın ilk geçtiği yerden sonraki paragraflardaki** aşağıdaki gibi verilir]
- "Büyükoztürk vd. (2006) çalışmalarında"
- [Tekrar vurgulanması gerektiğinde **tarih** yinelenmez.]
- "Büyükoztürk vd. çalışmalarında"

4) **Altı ya da daha fazla yazarlı bir çalışma** kaynak olarak gösterildiğinde

- Metin içinde **alıntının yapıldığı ilk yerde**
→ **Yalnızca ilk yazarın soyadı** verildikten sonra **"vd."** eklenir ve
→ **Virgülden sonra çalışmanın yayın yılı** verilir.

5) **Grupların Yaptığı Yayınlar**

- Alıntının yapıldığı **ilk yerde:** (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2015)
- **Sonraki** alıntılarda: (YÖK, 2015)

6) **Aynı Parantez İçinde İki ya da Daha Fazla Çalışmanın Kaynak Olarak Gösterilmesi**

- Aynı yazarın **birden fazla çalışması** → **Aynı parantezde**
- Kaynak olarak gösterileceğinde ise → **Yıllara göre sıralama** yapılır.
→ Baskıda olan yayınlar **en sona** eklenir.
" (Kılıç Çakmak ve Karataş, 2020, 2021) "
" (Karataş, 2010, 2020, baskıda) "
- Aynı yazarın aynı yılda yayımlanmış birden fazla yayını
- Kaynak olarak gösterileceğinde
→ Yayın yıllarının yanına sırasıyla **a, b, c** ve **diğer harfler alfabetik** eklenir.
" (Kılıç Çakmak, 2004a, 2004b, 2004c; Kılıç, 2004, baskıda-a, baskıda-b) "
- Farklı yazarlara ait **iki ya da daha fazla çalışma aynı parantez içinde**
- Kaynak olarak gösterileceğinde
→ Yazarların **soyadlarına göre** alfabetik sırada verilir.
→ Kaynakların arasına **noktalı virgül** eklenir.
" (Karataş, 2018; Kılıç, 2003; Kılıç Çakmak, 2020) "

Kaynaklar Listesinin Düzenlenmesi

- Kaynaklar **ilk yazarın** soyadına göre alfabetik sıraya konulur.

- Aynı yazarın farklı yıllarda tek başına yaptığı çalışmalar
→ **Yıl sırasına göre önce yapılan çalışmadan başlanarak** düzenlenir.

- Aynı yazarın/yazarların aynı tarihli çalışmaları listelenirken

- **Çalışmanın adı** alfabetik olarak sıralanır.
- Yayın yılından sonra **a, b, c** ... şeklinde alfabetik olarak
→ **Küçük harfler** yerleştirilir.

- Aynı soyadlı farklı yazarların çalışmaları

- Yazarların isimleri dikkate alınarak alfabetik olarak sıralanır.

Sürekli yayınlar:

- Yazar, A. A., Yazar, B. B. ve Yazar, C. C. (2004). Makalenin adı. Sürekli Yayının Adı, xx, xxx-xxx.

Süresiz yayınlar:

- Yazar, A. A. (2004). Çalışmanın adı. Yer: Yayınevi.

Kitap bölümü:

- Yazar, A. A. ve Yazar, B. B. (2004). Bölümün adı. A. Editör, B. Editör ve C. Editör (Ed.), Kitabın adı (s. xxx-xxx). Yer: Yayınevi.

Çevrim içi sürekli yayınlar:

- Yazar, A. A., Yazar, B. B. ve Yazar, C. C. (2004). Makalenin adı. Sürekli Yayının Adı, xx, xxx-xxx. <http://xxxxxx.com> adresinden alınmıştır.

Çevrim içi dokümanlar:

- Yazar, A. A. (2002). Çalışmanın adı. <http://xxxxxx.com> adresinden alınmıştır.

Tablo 1. Kaynak Gösterimine İlişkin Örnekler

Yayın türü	Kaynaklar listesindeki gösterimi	Metin içindeki gösterimi
Kitap	Karasar, N. (1999). <i>Bilimsel araştırma yöntemi</i> . Ankara: Nobel yayın dağıtım.	Karasar (1999) şeklinde belirtilmektedir. olarak belirtilmiştir (Karasar, 1999).
Kitap bölümü	Şimşek, N. ve Kılıç, E. (2004). Davranışçı öğrenme kuramları. A. Ataman (Ed.), <i>Gelişim ve öğrenme</i> (s. 297-315). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.	Şimşek ve Kılıç (2004), davranışçılığı şeklinde tanımlamaktadırlar. Davranışçılık, olarak tanımlanmaktadır (Şimşek ve Kılıç, 2004).
Makale	Kılıç Çakmak, E. (2007). Arayüz tasarımında yeni bir yaklaşım: Paralel öğretim tasarımı. <i>Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi</i> , 27(1), 1-22.	Paralel tasarım, Kılıç Çakmak (2007) tarafından şeklinde tanımlanmaktadır. Paralel tasarım, şeklinde tanımlanmaktadır (Kılıç Çakmak, 2007)
Tez	Kılıç, E. (2002). <i>Web temelli öğrenmede baskın öğrenme stiline öğrenme etkinlikleri, tercihi ve akademik başarıya etkisi</i> . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.	Kılıç (2002) tarafından yapılan tez çalışmasında ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. ile ilgili önerilerde bulunulmuştur (Kılıç, 2002).
Elektronik Kaynak	Kılıç, E. (2000). Araştırmaların önemi www.gazi.edu.tr/web/ekicil adresinden alınmıştır.	Kılıç (2000), araştırma yapmanın önemini şeklinde vurgulamaktadır. Araştırma yapmanın önemi..... şeklinde vurgulanmaktadır (Kılıç, 2000).

GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK

GİRİŞİMCİLİK

Girişimcilik ifadesine ilk kez

→ Ekonomist **RİCHARD CANTILLON** (1755) ile rastlıyoruz.

Girişimci toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için

- **Kaynakları bir araya getiren**
- Bu ihtiyaçları yerine getirirken **risk alan**
- Yeni bir **ürün** veya **hizmet üreten** kişidir.

Türk Dil Kurumuna (TDK) (2022) göre

Girişim: “Bir işi yapmak için harekete geçme”dir.

Girişimci: “Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan”

Girişimcilik: “Girişimci olma durumu”

Girişimcilikte→ Sosyal ve ticari açıdan **katma değer yaratmak** vardır.

Girişimciliği farklı geçmişe sahip bireyler

- Örneğin ekonomistler, psikologlar, sosyologlar farklı farklı yorumlar.

Girişimci bireyler

→ Diğer bireylerden farklı olarak **farklı çabalar** sarf eder.

→ Girişimciliğe konu olan **yeniliği keşfeder**.

(ürün veya hizmet veya kurumsallaşma yollarını ...)

Eğitimci bakış açısıyla yaklaşıldığında (AKKAYA’a göre)

- **Öğretmenlerden**
- Yeni bir iş kurma beklentisinden **daha çok öğretmenlerin**
- Bu becerileri sergilemeleri
- Bu zihniyeti yansıtmalarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir

Alanyazında farklı girişimcilik tanımları yapılmıştır.

- Örgütsel verimsizliğin azaltılması
- Kıt kaynakların koordinasyonu
- Kontrol edilen kaynakların ötesinde fırsat arayışı
- Risk alma
- Yenilikleri yakalama
- Dinamik bir vizyon değişimi gibi başlıklar dikkat çeken hususlardır.

Girişimcilik ekollerinin Sınıflandırılması:

- Kişisel nitelikler olarak → **Büyük insan** olmayı
- Psikolojik özellikler → **Fırsatları** tanımlamayı
- Klasik, davranış ve yönetim bağlamında → **Yönetim ve liderliği**
- Yeniden değerlendirme bağlamında → **İç girişimcilik** olarak sınıflandırılır.

Öğretmen Girişimciliğini üç başlıkta ele alabiliriz:

- 1) Girişimcilik Eğitimi ve Pedagojisi
- 2) Girişimde Bulunma, İş Geliştirme ve Kurma
- 3) Girişimci Yetkinlik ve Davranışlar

1) Girişimcilik eğitimi:

Girişimciliğe ait beceri ve zihniyeti kazanıp eyleme dönüştürme için
→ Yaratıcı fikirlerin işe koşulmasını sağlayacak bir eğitimidir.

Girişimcilikte ticari kaygı olmakla beraber **girişimcilik eğitiminde**

- Bu kaygıdan bağımsız olarak

→ **Girişimcilik ile ilgili düşünce yapısının her düzeyde geliştirilmesi hedeflenir.**

Bu düşünce yapısının **geliştirilmesi** → Okul öncesi dönemi de kapsar.

Öğrencilerini girişimci olarak yetiştirmek isteyen bir öğretmenin
→ Kendisinin de öğrencilerine rol model olması gerekir.

Kendi öğretmenlerinde

- Girişimcilik becerilerini izleme şansına sahip bir öğretmenin
→ Bunu öğrencilerine yansıtması **daha kolay olacaktır.**

Öğretmenlerin öğrencilerinin (AKKAYA’ya göre)

- **Yaratıcılıklarını**
- **Yenilik becerilerini** ve
- **Girişimcilik zihniyetlerini** geliştirebilecek
- Bazı **öğrenme/öğretme yöntem/stratejileri:**
 - Deneyimsel öğrenme
 - Yaratıcı problem çözümü
 - Probleme dayalı öğrenme
 - Proje temelli öğrenme
 - Disiplinler arası öğrenme ... vb. sıralanabilir.

Günümüzde

- Okulların içinde bulunduğu sorunlar ve
- Eğitime yönelik değişen beklentiler
- Öğrencileri ve toplum için kaliteli hizmet sunacak
- Yeniliklere öncülük etmeye istekli ve
- Yetenekli öğretmenlere olan ihtiyacı artırmıştır.

Öğretmenler okullarda değer yaratacak değişimlerin araçları olarak görülür.

Öğretmenlerin

- Girişimci yetkinlik ve davranışlar kazanması ve
- Bu kazanımların eğitim ortamlarında kullanmasının
- Bu ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin girişimci davranışları: (AKKAYA’ya göre)

- 1) Fırsatları tanıma (risk alma)
- 2) İnisiyatif alma ve risk yönetimi
- 3) İnovasyon
- 4) Bir projeyi planlama ve yönetme yeteneği
- 5) Dış kaynak arayışı

Öğretmen girişimciliğine ilişkin bazı yetkinlik, davranış ve özellikler:

- 1) Sosyal motivasyon
- 2) Yenilikçilik
- 3) İş birliktirlik
- 4) Proaktif (başkalarını sınırlayan engellerle kendini kısıtlamayan)
- 5) Fırsat odaklı (her zaman değer ve değişim yaratama potansiyelini arayan)
- 6) İşinin farkında olan
- 7) Bilgili (yalnızca pedagojik ve alan bilgisi değil, girişimcilik bilgisi de olan)
- 8) Özverili (sorumluluk duygusu ve kararlılık)
- 9) Becerikli (kaynak edinme, çeşitli kaynakları bulma)
- 10) Risk toleranslı
- 11) Vizyoner
- 12) Kişisel gelişim odaklılık

Ülkemizde girişimcilik için Neler Yapılabilir? (ÖNEL’egöre)

- 1) Tüm eğitim kademelerinde **girişimcilik eğitimi verilebilir.**
- 2) **Okullarda** girişimci kültürün oluşturulmasına yönelik
→ Öncelikle okul yöneticileri eğitilebilir
- 3) Eğitim fakültelerinin tüm eğitim programlarında
→ Öğretmen adaylarına **girişimcilik eğitimi** verilebilir.
- 4) Girişimcilik konusunda hizmet içinde görev alan
→ Öğretmenlere yönelik eğitimler düzenlenebilir.
- 5) Girişimcilik eğitimi için
 - Okul müdürlerinin
 - Öğretmenlerin
 - Öğrencilerin ve
 - İş dünyasının birbirleri ile fikir alışverişinde bulunabilecekleri
→ Öğrenme portalları veya sanal platformlar oluşturulabilir.
- 6) Okullar-ış dünyası arasındaki iş birliği teşvik edilebilir.

Ülkemizde Girişimciliğe İlgili Simdiye Kadar Neler Yapılmış? (ÖNEL’egöre)

- 1) MEB
- 2) Talim Terbiye Kurulu (TTK)
- 3) Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)
- 4) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB)
- 5) TÜBİTAK → çalışmalar yapmıştır.

- 1) Eylem Planı’nda (2014-2018)
- 2) MEB Stratejik Planı’nda (2010-2014)
- 3) Onuncu Kalkınma Planı’nda yer almıştır.

KOSGEB tarafından

“**Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı**” (**GİSEP**) oluşturulmuş ve

- Bu eylem planı 01/07/2015 tarih ve 29403 sayılı **Resmî Gazete**’de
- Yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

YENİLİKÇİLİK (İNOVASYON)

(BOZKURT ÇETİNKAYA'ya göre)

Yenilikçilik → **İnovasyon** olarak sıklıkla kullanılır.**Yenilikçilik** köken olarak- Latince **innovatus**, **novare** ve İngilizce **innovation** kelimelerinden gelir.**Yenilikçilik**

- Toplumsal, kültürel ve idari ortamda

→ **Yeni yöntemlerin** kullanılmaya başlanmasıdır.→ **Yenileme, yenileşme, yenileşim** ve **ticat gibi terimlerle** kullananlar vardır.**-Yenileme, yenileşme, yenileşim** (ilk üçü) → **Yeni olma durumu****-Ticat, ticari icat** ve **inovasyon** ise **yeni olarak tanımlanan şeylerin**
→ **Toplumsal** ve **ekonomik olarak değer yaratması ile** ilgilidir.**- Yeniliğin** → Ekonomik veya sosyal yönünün olması beklenir.

(ROGERS'a göre)

Her icat → **Yenilik** içermeyebilir!**Her yenilik** → **İnovasyon** içermeyebilir! **ama****Her inovasyon** → **Yenilik** içerir.**Yenilik:**

- Bir birey, grup ya da toplum tarafından yeni olarak algılanan

→ Bir **fikir**, **uygulama** ya da **nesnedir**.

(ZHOU, CHİ ve DAVID'a göre)

- İlgili birim tarafından yeni olarak algılanan

→ Fikirlerin, süreçlerin, ürünlerin ve hizmetlerin üretilmesi ve/veya kabulüdür.

(DRUCKER'a göre)

-Yenilik bir fikri→ Yeni veya geliştirilmiş **satılabilir** bir ürün-mal ve hizmete **dönüştürmektir**.**-Yenilik bir fikrin buluş aşamasından** başlar ve→ **Uygulama aşamasını sonuçlandırması** beklenir.**OECD'ye göre (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)****Yenilik için tamamen yeni olma durumu zorunluluk değildir!**- Ürün, hizmet veya sürecin kendisi de **yeni** olabilir veya- Önemli ölçüde değiştirilebilir **yeni bir pazarlama yönteminin** ya da

- İş uygulamalarında, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde

→ **Yeni bir organizasyonel yöntemin uygulanması da olabilir**.**Bir ülkede refahın ve istihdamın artması**→ **O ülkenin inovasyon yapma ve benimseme kapasitesine** bağlıdır.

(GOLDSMİTH ve FOXALL'a göre)

Eğitim araştırmaları açısından yenilik- Belirli bir birey veya grup açısından **yeni olan** ve→ **Benimsenmesiyle/kullanılmasıyla birlikte değişime neden olan şey/ fikirdir**.

(HASTINGS'e göre)

Yenilik → **Mükemmeli sunmak değildir!**→ **Müşterilere araçlara, seçicilere yeni deneyimler sunmayı vaat eden bir terimdir**

YENİLİK İLE İLGİLİ ÖNEMLİ DİĞER BAKIŞ AÇILARI

(BOZKURT ÇETİNKAYA, İNCEKARA'a göre)

- Bir süreç olabilir

- Sürekli

- Kısa süre içinde algılanır

- Farklı ve orijinaldir

- Tek başına buluş veya Ar-Ge değildir!

- Çevreye uyum sağlamadır

- Çevreyle bütünleşmenin bir yoludur

- Kültürle doğrudan ilintilidir

- Problem çözme sürecidir

- Yayılmacıdır

- Kullanıldıkça yaşamda değişiklik yaratır

- Rekabet aracıdır

- Yaşam kalitesini ve refah düzeyini artıran bir araçtır

(KÖSE'e göre)

Mohanty'nin işletmelere göre ele aldığı yeniliğin var olma durumu

- Okullara yorumlayacak olursak:

1) **Teknolojik yenilikler** olmayan yeniliklere göre daha hızlı benimsenir.2) **Tamamen yeni/denenmemiş yenilikler** olabileceği gibi→ **Sadece o okul için yeni olan yenilikler** yapılabilir.3) **Okullarda gelişigüzel yenilik yapılmaz!**→ **Okulun mevcut ve geçmiş olanakları dikkate alınır**.4) **Yenilikler** okulun içerisinde geliştirilebileceği gibi dışarıdan da alınabilir.

5) Yeniliğin kabullenilmesinde onun nitelikleri belirleyici olacaktır.

6) **Yenilikler** okul içinden çıkıyorsa → **Benimsenmesi daha kolay olacaktır**.→ **Çünkü kaynağına güvenmek kolay olacaktır**.7) **Okulun ekonomik koşulları** ve **iş politikaları** **yeniliği benimsemede etkilidir**.8) **Okulun yapısı ile çok uyumlu bir yeniliğin benimsenmesi çok kolaydır**.9) **Eğer okulun yenilik ya da teknoloji politikası çalışanların ilişkilerini****Bozma ihtimali varsa** → **Yeniliğin benimsenmesini zorlaştırır**.

(ROGERS'a göre)

Yeniliğin kabulünde dört farklı insan bakış açısı vardır:**Yenilikçiler** (innovators)1) **Çabuk benimseyenler** (early adapters)2) **Erken çoğunluk** (early majority)3) **Geç çoğunluk** (late majority)4) **Yavaş ilerleyenler** (laggards).**Yeniliğin kabul edilmesi için**- **Karmaşıklık düzeyinin** mevcut bilgi ve becerilerle uyumlu olması- **Benimsmeden önce deneme imkânının** olması ve- **Sonuçlarının başkalarınca gözlemlenebilir olması** beklenir.

YENİLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI

1) (OECD Oslo Manual - ELÇİ)

1. Ürün 2. Süreç 3. Hizmet 4. Pazarlama 5. Organizasyonel yenilik

2) **Teknolojik** olan ve **olmayan** yenilik (UZKURT)3) 1. **Yüksek/orta/düşük** düzeyde yenilik içeren yenilik (GARCİA ve ROGER)4) **Radikal**, **artımsal** ve **yapısal** yenilik (UZKURT)5) **Ürün, süreç, mesleki yöntem** olarak yenilik (WAGNER ve HANSEN)**Sürekli/kademeli yeniliğe** → Otomobil endüstrisi**Dinamik sürekli yeniliğe** → Elektrikli arabalar**Süresiz radikal yeniliğe** → Faks makineleri ve Google örnek verilebilir.**UZKURT'a göre tüketici yeniliği:**

1) Doğuştan gelen/genel/kişisel

2) Ürüne özgü (ürün temelli)

Müşterilerin davranışlarında önemli değişikliklere yol açan- **Büyük ölçüde değişmiş ürünlerin** ve/veya- **Tamamen yeni ürün, hizmet ve yöntemlerin**→ **Geliştirilmesi ve ekonomik faydaya dönüştürülmesi** söz konusudur.- **Bunun dışında kalan inovasyonlar**→ **Artımsal inovasyon** olarak değerlendirilir.**WALTERS'a göre****Bir okulda inovasyonun varlığı şu başlıklarda aranmaktadır:**- **Okul müdürünün desteği**- **Sinerji**- **Yenilikçiliğin ödüllendirilmesi**- **Örgütsel merak**- **Gerekli yatırımların yapılması**- **Veli desteği**- **Daha yakın ve iş birliğine açık bir yapı**- **Özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile iş birliği****ÖZMUSUL'a göre Öğretmenlere yönelik****Yenilikçilik/inovasyon eğitiminde yararlanılabilecek materyaller:**1) **Elektronik ürünler**

- Web sitesi

- Bloglar,

- Forumlar

- Elektronik ağırlar

- Filmler

- Animasyon

- Simülasyonlar

- Uzaktan eğitime özgü materyaller

2) **Eğitim-Öğretim Dokümanları**- **Kitapçık**- **Afiş**- **Ders ve kılavuz kitapları**- **SWOT analizleri**- **Proje çalışmaları**- **Bilimsel, Sanatsal, Toplumsal, Kültürel ve Edebi Çalışmalar**

(Senaryo, tiyatro, hikâye...)

DAMANPOUR**Bir okulun inovasyon göstergeleri için üç unsur:**1) **Yönetim desteği**2) **Yenilikçi atmosfer**3) **İnovasyon engelleri**

(BOZKURT ÇETİNKAYA'a göre)

Temel İnovasyon Göstergeleri:- **Yenilik sayımları** (Anketlerle)- **Patentler**- **Patent başvuruları**- **Patent kullanım hakları satışı**- **Bilimsel yayınlar**- **Ar-Ge harcamaları ve çalışmaları**- **Araştırmacı sayılarıdır**

PROJE YÖNETİMİ (1)

PROJE NEDİR?

Planlama:

(AYANOĞLU, DÜZYOL, İLTER ve YILMAZ)

Bir ülke ya da bölgeye ait tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve**-Benzeri temel ve sosyal büyüklüklerdeki değişiklikleri****-Belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda****-Belirli bir sürede etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve****-Uzun dönemli karar alma sürecini düzenlemek için harcanan bilinçli çabadır.**

Program: (KARAHAN)

Ortak hedefe yönelik sonuçların elde edilmesi amacıyla
- Bir grup projenin düzenli olarak yürütülmesidir.

PROJE: (Project Management Institute [PMI])

Özgün bir ürün, hizmet veya sonucu yaratmak için yürütülen
→ Geçici bir girişimdir.

PROJE: (KARAHAN)

İnsan ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimini sağlayacak
- Yeni birimlerin oluşturulması amacıyla
→ Kaynakların belli bir sistematiğe çerçevesinde harcanmasıdır.

Projeye Neden İhtiyaç Duyulur?

- 1) Birden çok işletmenin ve çok kişinin iş birliği yapması gereken durumlarda
- 2) Birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişkili olan kişilerin görevlere ayrılmasında
- 3) İlk kez yapılacak olan işlerin planlama ve uygulamasında
- 4) Belirli bir sürede bitirilmesi zorunlu işlerde
→ Projeye duyulan ihtiyaç artar ve proje önem kazanır.

PROJENİN ÖZELLİKLERİ

- 1) Geçici → Tanımlanmış bir başlangıç ve bitişi vardır.
- Projenin süresi yalnızca bir hafta olabilir ya da yıllarca sürebilir ancak
→ Her projenin bir bitiş günü vardır.
- 2) Girişim (Çaba) → Faaliyetlerin yürütülmesi için
- İnsan gücüne, kaynağa ve ekipmana ihtiyaç vardır.
- Girişim bir takım ya da kuruluş tarafından yürütüldüğü için
→ Projeler amaçlı ve planlı olaylardır.
- 3) Özgün ürün, hizmet → Projenin sonucu olarak elde edilen değer
→ Sadece bir kere yaratılır.
- 4) Projeler faydalı mal ya da hizmet üretiminde kullanmak amacıyla
→ Yeni ya da ek üretim kapasiteleri yaratır.
- 5) Rutin yapılan işlerden farklı olması gerekir.

Genel olarak projeler şu gruplara ayrılabilir:

- 1) Büyüklüklerine göre
- 2) Yürütücülerine göre (özel, kamu)
- 3) Amaçlarına (kar amacı güden- gütmeyen sosyal amaçlı alt yapı projeleri)
- 4) Faydaları ölçülebilmesine göre
- 5) Üretime yaptıkları katkı biçimlerine göre
- Alt yapı projeleri (karayolları, enerji, eğitim, sağlık)
- Doğrudan üretken projeler
- Hizmetin yer aldığı sektöre göre (eğitim, enerji, sanayi, turizm projeleri gibi)

PROJE YÖNETİMİ**PROJE YÖNETİMİ:**

- Paydaşların beklentilerine ulaşmak veya daha fazlasını sağlayabilmek için
- Yürütülen faaliyetlere → Bilgi, beceri, araç ve tekniklerin uygulanmasıdır.

Proje Yönetiminin Faydaları: (KARAHAN)

- 1) Amaç ve hedeflere ne zaman ve nasıl ulaşılabileceğini önceden gösterir.
- 2) Sürekli raporlama ihtiyacı minimuma iner.
- 3) Zaman önceden belirlenir.
- 4) Maliyet önceden belirlenir.
- 5) Gerekli kaynaklar ortaya çıkar.
- 6) Kontrol sisteminin kurulmasını sağlar.
- 7) Görevlerin organizasyon şemasını gösterir.
- 8) Ekip üyelerinin proje süreci konusunda gelişmesini sağlar.

Başarılı bir proje için (KARAHAN)

- Paydaşları iyi belirlemek
- İhtiyaçlarını tanımlamak
- Bu ihtiyaçları etkili bir şekilde yönetmeye çalışmak gerekir.

PROJE YÖNETİCİSİ GÖREV VE SORUMLULUKLARI: (KARAHAN)

- Bir projeyi yönetmek üzere görevlendirilen kişidir.
- Projeyi mümkün olan
→ En yüksek üretkenlik
→ En düşük belirsizlik ve
→ En düşük risk ile yürütmekten sorumlu kişidir.

Proje Yöneticisi:

- Proje ekibini kurmak ve proje sürecinde ekibi yönlendirmek
- Ekibin hangi niteliklere sahip kişilerden oluşacağını belirlemek
- Ekip üyelerine görevlerini ve sorumluluklarını bildirmek
- Ekibin gerekli kaynaklara ulaşmasını ve gerekli eğitimleri almasını sağlamak
- Ekibin proje ile ilgili görevlerini yerine getirmelerini sağlamaktan sorumludur.

Proje yöneticisinin proje yönetimi bilgi sahaları konusunda da
- Bilgi ve deneyime sahip olması sürecin sağlıklı yönetilmesi açısından önemlidir.

Proje Yönetimi Sürecindeki Bilgi Sahaları**A) Temel Bilgi Sahaları**

- 1) Kapsam Yönetimi
- 2) Zaman Yönetimi
- 3) Maliyet Yönetimi
- 4) Risk Yönetimi
- 5) Entegrasyon Yönetimi
- 6) İletişim Yönetimi

B) Destekleyici Bilgi Sahaları

- 1) İnsan Kaynakları Yönetimi
- 2) Kalite Yönetimi
- 3) Tedarik Yönetimi

PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ**Proje Planlama Süreci:**

Projenin fikir olarak doğmasından
- uygulamanın değerlendirilmesine ve
- Kapanışına kadar geçen süredir.

PROJE YÖNETİMİ (2)**Proje Yaşam Döngüsü**

Proje yaşam döngüsü (Proje yönetimi süreci) beş aşamadan oluşur:

- 1) Başlangıç
- 2) Planlama
- 3) Uygulama
- 4) Kontrol
- 5) Kapanış

1) BAŞLANGIÇ: (KARAHAN)**Proje yaşam döngüsü**

- Proje fikrinin ortaya atılarak
- Derlendiği, değerlendirildiği, ön elemeye tabi tutularak tartışıldığı, şekillendirildiği
→ “Başlangıç” aşaması ile başlar.
- Proje fikirlerini belirlemek
- Maliyetlerini kabaca tahmin etmek ve
- Ön elemeye tabi tutmak başlangıç aşamasının en önemli bölümünü oluşturur.

Ön eleme:

- Genelde kişi ya da kuruluşların ortaya koyduğu fikirleri
→ Biraz daha gözden geçirme ve netleştirme amacını taşır.
- Ön bilgilere dayanan öznel bir değerlendirmedir.
- Olası fikirler içinden umut verenleri ön plana çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu aşamada

- Üst yönetim tarafından genel kapsam ve içeriğin onaylanması için
→ Projenin başlıca çıktılarını da kapsayan açıklamalı bir rapor hazırlanır.

2) PLANLAMA:

- Proje Yaşam döngüsünün ikinci aşamasıdır.
- Planlama döngünün en önemli aşamalarından biridir.
- Bu aşamada projeye ilişkin her tür planlama ayrıntılarıyla yapılır.
- Başlangıç aşamasında belirlenen proje fikri detaylandırılır.
- Proje sürecinde
- Yapılması gereken tüm faaliyetler
- Bu faaliyetlerin zamanlanması
- Bütçelendirilmesi ve
- Kaynakların belirlenmesi bu aşamada yapılır.

Planlamanın Önemi

- 1) Projenin bütünü hakkında açık olarak fikir verir.
- 2) Kaynakların ne zaman ve nasıl kullanılacağını gösterir.
- 3) İşlerin birbiriyle ilişkisini gösterir.
- 4) Planlanan ve gerçekleştirilen faaliyetler arasında karşılaştırma yapma ve
- Gerekli düzeltme ve düzenlemeleri yapma imkânı tanır.
- 5) Proje sürecinde ihtiyaç duyulan kaynak, zaman ve maliyetin
- Ortaya çıkmasını sağlar.

Her projenin kısıtlı bir zamanı yani belli olan bir bitiş tarihi vardır.

Zaman: Bir ürün ya da hizmet ortaya çıkaran bir proje için
→ Yönetilmesi gereken en önemli kısıtlamadır.

Maliyet: Neredeyse tüm projeler için bir kısıtlamadır.

- Çok az sayıda proje düzeltme gerektirmeden bütçe dâhilinde bitebilir.
- Bunun için maliyet planlaması oldukça önemlidir.

Kapsam: İki yönlü değerlendirilmelidir:**1) Ürün kapsamı:**

- Ürünün tasarlanan kalitesini, özellik ve işlevlerini açıklar.
→ Müşteri ya da ürün kullanıcısı üzerine yoğunlaşır.

2) Proje kapsamı:

- Bir ürün ya da hizmetin tasarlanan ürün kapsamıyla
→ Teslim edilmesi için gereken çalışmayı açıklar.
→ Çoğunlukla projeyi sürdürecektir kişilere yoğunlaşır.

Projenin zaman, maliyet ve kapsam kısıtlamalarını dengelemek gerekir.
- Bunu yapacak olan da **proje yöneticisidir**.

Proje üçgeni:

- Kısıtlamaları dengeleme sürecini gösterir. Çünkü
→ Üçgenin bir kenarındaki değişiklik en az bir diğer kenarı etkiler.

Proje Yönetimi Sürecindeki Temel Faktörler:

1) Kapsam 2) Zaman 3) Bütçe

Bu faktörlere ilişkin ayrıntılar planlama aşamasında detaylı şekilde planlanır.

Planlama aşamasında **belirlenmiş olan kapsamı** gerçekleştirmek için

→ Yapılması gereken işleri **belirlemek** gerekir.

- Bu işlerin net olarak ortaya konması ile birlikte her bir işe ilişkin
→ **Kaynak, zamanlama ve maliyet tahminleri** yapılacaktır.

- Faaliyetler belirlendikten sonra

- Bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için **gerekli olan süreler** belirlenir.

- **Bunu** her bir faaliyet bazında yapmak

- Projenin bitiş süresini tahmin etmek için **oldukça önemlidir**. Çünkü
→ **Sürenin değişmesi ek kaynak ve maliyet** gerektirebilir.

- Eğer projenin süresini belirlemek için faaliyetler baz alınmazsa

- Daha önceden bu tür projelerde görev almış olan

→ Tecrübeli kişilerden yardım almak gerekir ama bu da **net bir sonuç vermez!**

- Süreleri belirlenen faaliyetler takvime yerleştirilir.

- Böylece yapılacak olan faaliyetlerin sırası ve süreleri **belirlenmiş olur**.

- Bundan sonraki aşama ise **bu faaliyetler için ilgili kaynakları** belirlemektir.

“**Kaynak**” olarak tanımlanan faktör

- İnsan kaynağı olabileceği gibi
- Projede kullanılacak olan bir materyal de olabilir.

- Projenin başarılı olabilmesi için **en önemli kriterlerden biri**

- Planlanan maliyetten sapmaların **olmamasıdır**.

- Bunun için maliyet tahminini yaparken dikkatli olmak gerekir.

→ Ne gereğinden fazla ne de az tahminler **yapmamak** gerekir.

- Proje sürecinde oluşabilecek bazı riskleri

- Planlama aşamasında görmek ve önlemek için

→ Neler yapılması gerektiğinin de **planlanması** gerekir.

- Projenin planlama aşamasında

- Yapılması gereken tüm faaliyetler ve

- Süreleri ve faaliyetleri gerçekleştirecek olan kaynaklar

- Atandıktan ve diğer planlamalar yapıldıktan sonra
→ Proje planı kapsamını gösteren **bir rapor hazırlanmalıdır**.

3) UYGULAMA:

Bu aşamada **proje planının uygulanmasına** odaklanılır.

Plan → İnsan ve tüm kaynakların koordine edilmesi ile gerçekleştirilir.

- Proje yöneticisi ve ekip üyeleri

- Birçok teknik ve örgütsel düzenlemeleri yapar ve yönetir.

→ Projenin performansı düzenli olarak yapılan işlerin performansı ile izlenir.

Bu süreçte ekip elemanları

- Sürekli iletişim ve bilgi paylaşımı içinde **bulunmalıdırlar**.

Uygulama aşamasında

- Ekip olarak çalışacak kişiler bir araya gelir ve

→ Projede verilen görevi **yerine getirir**.

4) KONTROL:

Bu aşamada **proje kapsamındaki ilerleme**

- Değişik izleme ve ölçüm yöntemleri ile **düzenli olarak denetlenir**.

Sapmaların belirlenmesi hâlinde

- Düzeltici önlemlerin alınması ve
- Proje hedeflerinin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanır.

Proje başarısı:

- Proje çıktılarının tanımlandığı şekilde
- Belirlenen zamanda ve
- Belirlenen plan çerçevesinde sağlanmasıdır.

Proje sürecinde

- Planlama ile uygulama arasındaki uyumun izlenmesi ve kontrolünde

→ Planlanan Maliyet ve yapılması gerekenler **kontrol edilir**.

5) KAPANIŞ:

Projeye ilişkin

- Sözleşme ve idari kapsamdaki tüm işlemlerin **sonuçlanmasını** ifade eder.

İdari kapanış ile projenin sonuç ve başarısının raporlaştırıldığı sunuşlar yapılır.

- Deneyim dokümanate edilir ve proje için ayrılan tüm kaynaklar serbest bırakılır.

Sözleşme kapanışı ile sözleşme tüm şartları ile gerçekleştirilmiştir ve

→ Ürün/hizmet **devredilir**.

ÇEVİRİM İÇİ PROJE YÖNETİM ARAÇLARI

Gerek yurt içi gerek yurt dışı ile yapılacak **proje çalışmalarında**

- Hem kendi kurumundan **birden fazla kişi** ile
- Hem de **diğer kurumlardan kişilerle ekipler** oluşturmak gerekecektir.

- Her büyüklükteki projeleri **planlama, yürütme ve izleme** için

→ **Çevrim içi proje yönetim araçları (yazılımları)** kullanılabilir.

Projeleri takip etmek, iş birliği yapmak ve herkesi döngüde tutmak için

→ **Görev yönetimi uygulaması** gereklidir.

PROJE YÖNETİCİSİ bu tür araçlar ile

- Kendi ekibindeki bireylere kolaylıkla görevler atayabilir ve
- Bu görevleri **önceliklendirebilir**.

- Proje zaman çizelgesini kilometre taşlarını ve

- Hangi görevin hangisine bağlı olduğunu **ışaretleyebilir**.

- Yine bu araçlar ile

- Çalışanların iş yükünü dengelemek için **ilgili raporları** inceleyebilir.

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ bu yazılımlar ile benzer şekilde

- Projenin bütçesini, harcama miktarına bağlı olarak **raporlaştırıp** inceleyebilir.
- Harcama dokümanlarının **dijital ve düzenli** saklanmasına imkan tanır.

Proje yönetim araçları farklı zamanlarda başlayan ancak

- Eş zamanlı süren - farklı zamanlarda sona eren
- İş paketlerinin yönetilme süreçlerini izleme, takip etme ve
- Çıkacak sorunları **önlemede başarılı bir araç** olarak karşımıza çıkarlar.

Takvim uygulaması ile **projeye bütüncül bakış** atılması sağlanır.

- Ayrıca **yaklaşan işler için**

→ Görevi üstlenen kişilere **tanımlanan periyotlarla** hatırlatmalar gönderilebilir.

Çevrim içi proje yönetim araçları projeye ilişkin

- Tüm dokümanların bir arada tutulmasını ve kolay erişimini sağlar.

- Bu dosyaların **sürümlerinin takibi** kolay olur.

Bu tür araçlar

- Ekibin üyelerinin **ayrı zamanlı tartışma panolarında**

- Bir konuyu tartışmalarına imkan sağlarken

→ Bir tartışma veya görev için **ilgili ekip çalışanına ilgi** tutmak da mümkündür.

Birçok **çevrim içi proje yönetim aracı** vardır:

- 1) ClickUp
- 2) Wrike
- 3) monday.com
- 4) Kissflow Project
- 5) nTask Manager
- 6) Zoho Projects
- 7) MeisterTask
- 8) Freedcamp
- 9) ActiveCollab
- 10) MsProject

Kurumlar ve proje yönetenler

- İlk başta **projenin tüm bileşenlerinin**

→ Çevrim içi proje yönetim aracına işlenmesini çok zahmetli bulurlar. Ancak

- Başta çekilen bu **zahmetin** kıymeti

- Zamanla özellikle uzun soluklu projelerde

- Veri kaybı önlenince ve
- Proje hafızasının saklanmasıdaki zaman ve emek kazancında anlaşılır.

TÜBİTAK DESTEKLERİ

TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu)

ARBİS (Araştırmacı Bilgi Sistemi)

TÜBİTAK Projelerine başvurmadan önce

- Proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların **öz geçmişleri**

- **ARBİS** bilgileri doğrultusunda

→ Sistem tarafından **otomatik olarak oluşturulması** beklenmektedir.

ARBİS

- Türkiye'nin **güncel araştırmacı veri tabanını** oluşturmak amacıyla

- **TÜBİTAK** tarafından **tasarlanan ve geliştirilen web tabanlı** bir uygulamadır.

<https://arbis.tubitak.gov.tr/> adresinden

→ **ARBİS**'e giriş düğmesine tıklayarak giriş yapabilir veya

→ **Yeni Kullanıcı Kaydı** ile kullanıcı kaydınızı oluşturabilirsiniz.

- **Araştırmacı Sorgula düğmesi** ile

→ Önceden kayıt yaptırmış araştırmacıları **inceleyebilirsiniz**.

TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için

<https://www.tubitak.gov.tr/tr/> adresinden

- Destekler sekmesi ve sonrasında **Bilim ve Toplum Başkanı** seçilmelidir.

→

TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için <https://www.tubitak.gov.tr/tr/> adresinden

- Destekler sekmesi ve sonrasında **Bilim ve Toplum** Başlığı seçilmelidir.

Açılan sayfada → **Ulusal destek listelerini** bulabilirsiniz.

▼ Ulusal Destek Programları

- 4007 - Bilim Şenlikleri Destekleme Programı
- 4003 - Bilim Merkezi Kurulması Destek Programı
- 4004 - Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları
- 4006 - TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı
- 5000 - Dijital İçerikli Akıllı Ders Kaynakları Destekleme Programı
- 4005 - Yenilikçi Eğitim Uygulamaları
- 4008 - Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

▼ Uluslararası Destek Programları

▼ Hakem ve Panelistler

Bu listedeki

4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı için sadece katılımcı olabilirsiniz.

Öğretmenlerimizin başvurabileceği programlar:

4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları

4006 TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı

4008 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

Her bir programın detaylarında

- Hangi tarihte başvurulacağı
- Başvuru koşulları
- Değerlendirme ölçütlerinin neler olduğu gibi bilgilere ulaşılabilir.

- Proje yürütücüleri elektronik imzaya sahip olmalıdır.

- İlgili web sitesinden

Her destek programının kendi değerlendirme ölçütlerine ulaşılabilir.

- Her bir destek programı için çağrı metnini okumak aydınlatıcı olur.

- Başvurular genellikle çevrim içi gerçekleştirilmektedir.

Öğretmenlerimiz öğrencilerini de

→ Çeşitli araştırma projeleri yarışmalarına yönlendirebilir.

Öğrenci Araştırma Proje Yarışmaları:

2204-B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması

2204-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması

2204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması

2204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması

- İlgili bağlantılara tıklanarak **Proje Rehberlerinden** gerekli bilgiler edinilebilir.
- Her bir yarışma için **Çağrı Duyurusu** incelenebilir.
- Bu tür yarışmalara öğrencilerin katılabileceği için
→ **Başvuran okulun öğrencisi olmak zorundadır.**
- Bölgesel yarışmalardan sonra ülke genelinde finaller yapılmaktadır.

TÜBİTAK'ın öğrencilere bu etkinliklere katılmalarını sağlamak için kolaylaştıran

→ Bazı destekleri de vardır:

- Bu etkinliklere nasıl katılacağımız

- Yolda nasıl ilerleyeceğimize dair sunulan bu destekler

2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Desteği altında sunulmaktadır.

<https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilimsel-etkinlik/etkinlik-duzenleme-destekleri/icerik-2237-a-bilimsel-egitim-etkinlikleri-destegi>

→ Adresinden detaylara ulaşılabilir.

- Çevrim içi başvuru tarihleri
- Çevrim içi başvuru formu
- Değerlendirme kriterleri gibi bilgilere ilgili bağlantıdan erişilebilir.

▼ Ulusal Destek Programları

- 1000 - Üniversitelerin Araştırma ve Geliştirme Potansiyelinin Artırılmasına Yönelik Destek Programı
- 1001 - Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı
- 1002 - Hızlı Destek Programı
- 1003 - Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- 1004 - Mükemmeliyet Merkezi Destek Programı
- 1005 - Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı
- 1007 - Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini D.P.
- 3001 - Başlangıç Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- 3501 - Kariyer Geliştirme Programı
- 3005 - Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Yenilikçi Çözümler Araştırma Projeleri Destek Programı

KOSGEB

(Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)

Kamu kurumlarında çalışan araştırmacılar için

→ **TÜBİTAK**'ın **Ulusal Destek Programlarına** bakılabilir.

Bunun için **TÜBİTAK** ana sayfasından

- Akademik sekmesine tıklayabilirsiniz.

- Bu destekler arasında **1001,1003, 3005** tercih edilebilir.

TÜBİTAK, alanında uzman bilim insanlarını özellikle dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerle buluşturma ve öğrencilerin bilime ilgisini pekiştirme amacı ile "**Bilim Söyleşileri**" adı altında **etkinlikler dizisi** başlatılmıştır.

<https://bilimsöyleşileri.tubitak.gov.tr/tr/hakkimizda> adresinde ulaşılabilir.

TÜBİTAK destekleri dışında

- **KOSGEB**'in "**Girişimcilik**" eğitimlerinden ve

- **AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri**'nden yararlanılabilir.

- Ayrıca özellikle **meslek liseleri için**

- **Alt yapı projeleri ile**

- **26** farklı **Kalkınma Ajanslarından** destek bulunabilir.

AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLERİ

AB (Avrupa Birliği)

UA (Türkiye Ulusal Ajansı)

Türkiye, AB topluluk programlarından → 1999 yılından beri yararlanmaktadır.

UA (Türkiye Ulusal Ajansı):

- **2002**'den beri **Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi** altında
→ Bu görevi üstlenmiş
- **2003**'te ise tüzel kişiliğe haiz **Avrupa Birliği Bakanlığının**
→ **İlgili kuruluşu** hâline dönüşmüştür.
- **2018**'de **Dışişleri Bakanlığının** bağlı kuruluşu olan
→ **Avrupa Birliği Başkanlığının** ilgili kuruluşu olmuştur.

Türkiye Ulusal Ajansı (UA)

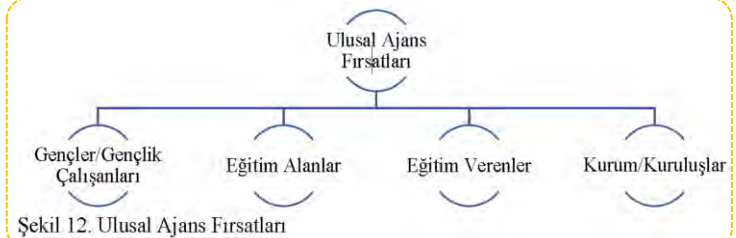
- Eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki **AB programlarını** yürütür

- Kurum ve kuruluşlar ile

- Vatandaşlarımızın bu programlardan yararlanmasını sağlamak amaçlar.

- <https://www.ua.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Ulusal Ajansın hâlihazırda 4 başlık altında sunduğu fırsatlar vardır:

UA Fırsatları

UA Fırsatları için <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/> sayfası ziyaret edilebilir.

Hibe: Geliştirdiğiniz projelere finansman sağlamak için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarının sağladığı geri ödemesi olmayan desteklere fon, bir diğer adıyla hibe denir.

1) Gençler/Gençlik Çalışanları için Fırsatlar:

Bu hibe programının amacı

- Eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında

- Bilgi alışverişi ve yenilikçi politika geliştirme, politika diyalogu ve

- Uygulaması için → **İmkân sağlar.**

Gençlik Diyalogları:

- **Politika yapımcıları gençleri bir araya getirir.**

- Öğretmen ve öğrencilere ve gençlere ve hatta gençlik çalışanlarına

→ Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim imkânı tanır.

- **18-30 yaş arası gençlere** kendi ülkelerinde

→ Gönüllü faaliyetlerinde yer almalarını sağlar.

Bu fırsatın olanaklarına bakacak olursak

- Staj hareketliliği

- Öğrenme hareketliliği

- Gönüllülük

- Ulusal faaliyetler

- Merkezi gençlik başvuruları

- Kısa süreli eğitim

Staj hareketliliği:

Yükseköğretim veya mesleki eğitim görenler için sunulan bir fırsattır.

Öğrenme Hareketliliği (<https://www.ua.gov.tr/programlar/gruplar/gencler-genclik-calisanlari-icin/ogrenme-hareketliliği/>) adresinde

- “Yükseköğretim ve Gençlik Alanında Sanal Değişimler”
- “Programla İlişkili Olmayan Üçüncü Ülkelerde Yükseköğretim Öğrenci Öğrenim Hareketliliği” gibi farklı destek türleri vardır.
- “Programla İlişkili Olmayan Üçüncü Ülkeler” ifadesi → “**Ortaklıklar**” başlığı altında ayrıca incelenecektir.

Bu desteklerden biri:**KA122-SCH Kısa ve Uzun Dönemli Öğrenci Hareketlilikleri** (Okul Eğitimi)

- Okul öğrencilerine
- **AB** Üyesi ülkelerdeki okullarda → Ortak akran çalışmaları yapma/öğrenim alma fırsattır.
- **Ana Eylem 1** altında yer alır.
- Öğretmen, öğrenciler, ilçe milli eğitim müdürlükleri, vb.ne yöneliktir.
- **Ancak başvuru sırasında** → Hedef kitlenin o okul ile doğrudan ilişkisi olması gerekir.
- **Ortaklıklar** başlığı altında detaylara ulaşılabilir.

Herhangi bir program fırsatından yararlanmak için

- Başvuru tarihleri ve program rehberinin kontrol edilmesi gerekir.
- Başvuru yaparken başvuru tarihinden bir iki gün öncesinde başvurulması → Sistemin kilitlenmesi gibi son dakika talihsizliklerinin önüne geçecektir.

Değerlendirme sürecinde başvuru

- Bağımsız dış uzmanlara atanır.
- Kalite ölçütleri çerçevesince dış uzmanlar tarafından incelenir.

AB projelerine başvurmadan önce

- Program rehberinden kalite ölçütleri kontrol edilecek
- Projemizin bu ölçütleri karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmelidir.

Başvuran tüm projeler dış uzmanlarca kalite ölçütlerine göre puanlandıktan sonra

- Puan sırasına göre listelenir.
- **En yüksek puanı alan projeden itibaren** → **Hibe miktarını** karşılayacak kadar sayıdaki proje desteklenir.

Bu fırsatların tamamını

→ **Ulusal Ajans**’ın web sitesi olan ua.gov.tr adresinden inceleyebilirsiniz.

2) Eğitim Alanlar İçin Fırsatlar:**Bu fırsatların amacı**

Öğrencilere, eğitmenlere, gençlere ve gençlik çalışanlarına

- Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim görme imkânı yenilikçi politika geliştirme
- Politika diyalogu ve uygulamasının teşvik edilmesi
- Eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında bilgi alışverişinin teşvik edilmesidir.

3) Eğitim Verenler İçin Fırsatlar:

Okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yükseköğret personelinin

- Yurt dışında eğitimlenlik ve öğretmenlik yaparak
- Mesleki becerilerini geliştirmelerinde
- Farklı hareketlilik ve görevlendirmeler için hibe sağlar.

4) Akreditasyon Desteği:

AB Projeleri için akreditasyon daha sonra yapılacak olan projeler için

- Kurumunuzun tanınırlığını sağlamak üzere belgelendirilmesidir.
- Bu belgelendirme özellikle mesleki ve teknik orta öğretim kurumları için
- Proje kabul edilebilirliği için artı değer olacaktır.

5) Ortaklıklar Desteği:

- Kurumsal başvurdur.
- Proje şahıs olarak başvurana değil kurumunuza ait olacaktır.
- Projeyi sunduğunuz andan sonra
- Projeyi başvurduğunuz kurumdan herhangi bir nedenle ayrılmaz durumunda → Projeyi, proje sahibi kurumda bir kişi devralmak zorundadır.

-Bu tür projeler 12 ay ile 36 ay arasında olabilir.

-Proje süresi yapılacak olan iş paketleri ile uyumlu olmalıdır.

Bu başlık altında okul eğitimi alanında iş birliği ortaklıkları olan

→ “**Erasmus+ Ülke Merkezli Başvuru KA220-SCH**” de vardır.

Her projenin altında yer alan sayfalarda

- Hangi dönemlerde kimler tarafından başvurulabileceği
- Ortakların kimler olabileceği
- Ortaklık sayısı ve değerlendirme ölçütleri yer almaktadır.

“Associated partner” ise

- Projenin yaygınlaştırma ve sürdürülebilirlik gibi
- Belirli faaliyetlerine destek olmak için
- “İlgili ortaklar” veya sessiz ortak olarak yer alır ancak hibe almazlar!

Tüm katılımcı kuruluşların yasal statülerini gösteren belgeler

→ **Organisation Registration System**’e yüklenmiş olmalıdır.

- Bunun için öncelikle bireysel kaydınızın olması gerekir.
- Kaydolma veya giriş yapma (log in) amacıyla → **EU Login**’den kullanıcı adı ve şifre oluşturulmalıdır.
- <https://webgate.ec.europa.eu/cas/eim/external/register.cgi> adresi kullanılabilir.

Ardından kuramsal betimleme (**organizasyon kimlik**) numarası (*organizational identification number-OID*) alınması gerekir.

Bu numara “E” ile başlayan 8 rakamdan oluşan bir koddur.

→ Eskiden **PIC** numarası olarak bilinirdi.

Bunun için <https://webgate.ec.europa.eu/erasmus-esc/index/> adresinden

- **Organisation** sekmesine ardından **Register my Organisation** alt menüsünden → **Kurumu** aratmanız bulamamanız durumunda kaydetmeniz gereklidir.
- Tüm başvurularda **bu kod** kullanılacaktır.

Gerek yürütücü gerek projenin asıl ve ilgili (associated) ortaklarının **OID**’leri → Proje başvuru sırasında sisteme işlenecektir.

Diğer kurumların OID’lerini önceden biliyor olsak bile

- Kurumları önceden haberdar etmeden
- **Proje ortağı** olarak sisteme **OID**’lerini işlemek etik olmaz!

Ulusal Ajans

- **Ortak** veya ev sahibi kurum bulmak için → **School Education Gateway** ve **eTwinning**’i araçlarını önermektedir.
- Ne var ki her iki platform da → **European School Education Platform**’a (**ESEP**) taşınmıştır.
- Bundan sonra ortak bulmak için bu yeni platform **ESEP** kullanılabilir.

ESEP’e katılmak için EU Login kullanıcı ve şifresi kullanılabilir.

→ Ortak bulmak, ortak ağıımızı geliştirmek için bu platformdan yararlanılabilir.

- Ortak seçerken dikkatli olmalıyız.
- Uyumlu çalışan ortakları bulmak için → Dolaylı olarak tanınan ortakları seçmek iyi bir yol olabilir.
- Ancak hiç tanımadığınız ortaklara şans vermek → Ortak ağıımızı genişletmek için iyi bir yol olabilir.

Okul eğitimi alanında iş birliği programı olan KA220-SCH dışında

→ **Erasmus+ Ülke Merkezli başvuruları:**

- Okul eğitiminde küçük ölçekli ortaklıklar **KA210-SCH**
- Mesleki eğitim küçük ölçekli ortaklıklar **KA210-VET** ve
- Mesleki eğitim işbirliği ortaklıkları **KA220-VET**

→ Bu başvurular **Öğretmenlerimize** yöneliktir.

Özellikle küçük ölçekli ortaklıklar

-Daha önce proje başvuru deneyimi olmayanlar için uygun fırsatlardan olacaktır.

Bunların dışında <https://www.ua.gov.tr/> adresinden

→ **Brüksel merkezli diğer ortaklıklar** ve **hibe programları** incelenebilir.

Teklif çağrılarında

<https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/teklif-cagrilari/> adresinden erişilebilir.

“**KA**” ile başlayan kodlar başvuru sırasında kullanılacağı için önemlidir.

Bir detay olarak ülke seçiminin bahsedilebilir.

- <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-a/eligible-countries>
- adresinden incelenebileceği gibi üç farklı tür ülke vardır:

Biri Avrupa Birliği üyesi ülkeler

→ Bu programın doğrudan proje yürütücüsü veya ortağı olabilirler.

Bir diğeri bizim ülkemizin de yer aldığı 6 ülkeden oluşan

→ “**Programla ilişkili üçüncü ülkeler**”dir.

Son grup ise programla ilişkisi olmayan üçüncü ülkelerdir.

- 14 farklı bölgeye bölünmüştür.
- Ancak bazı özel durumlarda **Rusya** gibi bazı ülkelerin → Programa dâhil edilmeme durumları kontrol edilmelidir.

Ortak seçerken bölgesel çeşitlilik projenizin kabul oranını arttıracaktır.

Projenin kabul edilebilirliği için

→ Projenin en önemli kısımlardan biri de yaygınlaştırmadır.

Bu nedenle <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/yayginlastirma-ve-gorunurluk/> sayfası özenle incelenmelidir.

Tamamlanmış projelere ulaşmak için

<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/> sayfası incelenebilir.

FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

1) FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

fikri mülkiyet:

- Telif hakları veya **fikri haklar** olarak da bilinir.
- Edebiyat, sanat, müzik, mimari vb. gibi eserler üzerinden
→ Sahip olunabilecek **haklardır**.

Fikri mülkiyet hakkı kişinin yaratıcı düşünme ürününü ortaya koyduğunda
→ Kendisine bazı **yasal imkânlar** sağlar.

“Fikri Mülkiyet Hakları” (2019)’a göre

- Fikri mülkiyet, kişiye/kuruluşa ait **fikir ürünüdür**.
- Bu kişi/kuruluş bu fikir ürününü dileği zaman
→ Bir şarta bağlı kalmaksızın paylaşmayı/kullanıma açmayı
→ Belirli biçimlerde kontrol etmeyi tercih edebilir.

TANRIVERDİ’ye göre

- Fikri mülkiyet ile ürün/düşüncenin ekonomik değer kazanması sağlanır.

Sınai Mülkiyet YALÇINER’ye göre

- Sanayide ve tarımdaki
- **Buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların**
- İlk uygulayıcıları (Ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerlerindeki üretici veya satıcısının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin sahipleri) adına
- Tescil edilmesini ve böylece ilk uygulayıcıların ürünü üretme ve satma hakkına
- Belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan **gayri maddi bir hak**tır.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarını, “Bir işletmenin ürünleri, yöntemleri (usulleri), dokümanları, görselleri, kimlik unsurları, sanat eserleri, vb.’ne ilişkin tüm özgün tasarımları ve gizli ya da açık bilgileri (gayri maddi varlıkları) ile ilgili sahip olduğu, kullanma, ürüne dönüştürme, dağıtma, yayma, satma gibi çeşitli mahiyetteki hakları olarak” da tanımlamak mümkündür.

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (3 başlıkta sınıflandırılabilir)

- 1) **Fikri haklar** (intellectual property rights)
- 2) **Sınai haklar** (industrial property rights)
- 3) **Diğer haklar**

Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri Haklar	Sınai Haklar	Diğer Haklar
<ul style="list-style-type: none"> • İlim ve Edebiyat Eserleri • Musiki Eserleri • Güzel Sanatlar Eserleri • Sinema Eserleri • Harita ve Krokiler • Teknik Çizimler • Veri Tabanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Marka • Patent/Faydalı Model • Tasarım • Endüstriyel Tasarım • Coğrafi İşaret • Know-How • Entegre Devre Topografyaları 	<ul style="list-style-type: none"> • Ticaret Unvanları • Bitki Islahatçı Hakları • Tescilsiz Haklar • Ticari Sırlar • İnternet Alan Adları

Fikri ve sınai mülkiyet hakları:

- İlişkin tüm **özgün tasarımların** (ürünler, yöntem, doküman, eser, vb.) ve
- **Bilgilerin** (açık, örtük) kullanım, dağıtım, yayım ve satış gibi haklarıdır.

Fikri hakların içerisinde **Telif hakları** (copyrights) vardır: (4 kategori)

- 1) **İlim ve edebiyat eserleri**
- 2) **Musiki eserleri**
- 3) **Güzel sanat eserleri**
- 4) **Sinema eserleri**

Sınai mülkiyet hakları:

- Patent, marka, faydalı model ve tasarım gibi hakları kapsar.

- Fikri ve sınai hakların her ikisi de **sürelidir**. **ESİNOĞLU**
- Her ikisinin **ihlali** durumunda **hukuki işlem** hakkı doğar.
- Her ikisinin de **alınma, satılma** devredilme hakları vardır.
- İzinsiz çoğaltılması her iki hak için de **suç unsurudur**.
- Hakka tecavüz, haksız rekabet kabul edilmektedir.
- Her ikisinin gaspı durumunda
→ **Hapis** ve **maddi** ve **manevi tazminat** ödeme ile karşı karşıya kalınabilir.

İki hakkın farklılıkları: (ESİNOĞLU)

- 1) Fikri haklarda **tescil edilmesine** gerek yok!
Sınai haklarda **tescil için** başvuru yapılması gerekir.

Türkiye için Ankara’da “Türk Patent ve Marka Kurumu”

Yurt dışı için “PCT” (Patent Cooperation Treaty)
“EPC” (The European Patent Convention) gibi kuruluşlara...

- 2) Fikri hakların **eser olma niteliği, estetik kaygısı** var.
Sınai hakların **sanayide kullanılabilir olma** zorunluluğu vardır.

3) Fikri haklar için

- Meslek birliklerinin** (SESAM [Sinema Eserleri Birliği]
MESAM [Müzik Eseri Sanatçıları Birliği] gibi)
→ **İtiraz etme** gibi özel hak ve imkânları vardır.
→ **Sınai haklar için** bu durum geçerli değildir!

Patent: Sınai haklar içerisinde yer alır.

SARAN

- Bir problemin teknik çözümünü anlamına gelen **buluş** için
→ **İstemler bazında gösteren teknik** bir belgedir.

Buluş: TDK (Türk Dil Kurumu 2022) tarafından;

1) Bilinen bilgilerden yararlanarak

- daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat.
- 2) **Konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak**
→ Bunların işlenişinde **yeni bir yol tutma** olarak tanımlanmaktadır.

Patente konu olan **buluş tanımı** için TDK’nin ilk tanımı ele alınabilir.

Buluş bir soruna **teknik bir çözüm yolu** gösteren bir **fikirdir**.

Bu teknik çözümdeki **teknik nitelik**

- Fiziksel ve faaliyet niteliği ile teknik olmasa da
→ Faaliyetteki aracın **teknik kullanımı** ifade eder.

Buluş için **yeni bir ürün, alet/cihaz, yöntem** ve **süreç/ yeni** olabileceği gibi

→ Hâlihazırda **bu bilinenlerin teknolojik ilerlemesi** de olabilir.

Patent de **bunları içerir** → Buluşun içerisinde **ilk olma** özelliği vardır.

Ürün, ürün üretmek için aletler, ürün üretim metotları, ürünün kullanımı

→ Patent için **uygundur**.

TÜRK PATENT, 2022

Elle tutulur, gözle görülür niteliği olmayan herhangi bir şey → **Buluş olmaz!**

(Keşifler, bilimsel teoriler, matematiksel yöntemler, bilgisayar programları, estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleriyle bilim eserleri, bilginin sunumu, insan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri, konusu kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olan buluşlar, zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan ve kural)

Ülkemizden alınan patent **ülkemiz için geçerlidir**.

- Başka ülkelere o ülkenin patent ile ilgili otorite kurumundan
- Ayrıca **patent başvurusu** yapılabilir.

Patente başvurmadan önce ilgili veri tabanlarından

→ **Daha önce patent konusu olup olmadığı** incelenmelidir.

Türk Patent veri tabanı:

- <https://portal.turkpatent.gov.tr/anonim/arastirma/patent/detayli> ve
- **Google Patents**’e başvurulabilir.

Patent başvuruları → **e-devlet** üzerinden

→ **Türk Patent** ve **Marka Kurumu** yapılmaktadır.

Bir okul için patent başvurusunda bulunuluyorsa

- Okul yöneticisinin başvuru yapmak isteyen okul çalışanına
→ 1) **Yetki devri belgesini** onaylayarak yüklemesi gerekir.
- Sisteme yüklenecek diğer belgeler
→ 2) **Tarifname** 3) **İstem** 4) **Özet**

Tarifnamede buluşun konusu ne, ne hedefleniyor, buluş ile ilgili neler biliniyor

-Farklı ne yapılacağı anlatılır.

İstemde ise **buluşa dair** gerekirse **bir görsel konup**

→ Her bir adımın **özellikleri, içeriği, parçası, işlevi** detaylı olarak **sunulur**.

Özette bu bilgiler **özetlenir**.

RÜÇHAN HAKKI başka bir ülkeden edinilen patente **sahip olmanın belgesidir**.

Bu belgeye sahip olmak → **Ülkemizden patent almayı kolaylaştırır**.

Patent için → **Belli bir ücret** ödenecektir.

- Bu ücretin miktarı, **patentin içeriğine** bağlıdır.
- Meblağ yüksekse **TÜBİTAK** desteklerinden yararlanılabilir.

PATENTİN DÖRT ÖZELLİĞİ VARDIR:

ESİNOĞLU

- 1) Yenilik 2) Buluş Basamağı 3) Sanayiye Uygulanabilirlik 4) Koruma Süresi

Ancak patente başvurmak ve patent almak **meşakkatli bir iştir**.

Buluş basamağının olmadığı veya

Tüzün’ün (2011) ifade ettiği gibi teknolojin bilinen durumunu aşması gibi

- Bir zorunluluk bulunmayan durumlarda
→ **Faydalı model** olarak değerlendirilebilir ve
→ **Faydalı model belgesi** alınabilir.

Faydalı model → 10 yıl koruma hakkı sağlar.
İncelemesiz patent → 7 yıl koruma sağlar.

Bununla beraber **fikrî haklar**

→ Üreten kişinin **yaşamı üzerine 70 yıl** olarak belirlenmiştir.
→ Kimi ülkelerde bu artı yıl: **50**'dir.

Tasarım:

DELİGÖZ

Bir ürün, süreç vb. ile ilgili olarak **buluşla ilgili** veya **buluş olmadan**

- Sanayide kullanılabilir olmanın yanı sıra
- Ürünün görüntüsünün, tümünün veya bir kısmının
- Süsleme, çizgi, şekil, renk, doku gibi özelliklerinin değiştirilmesi
- **Tasarım** (Türk Patent, 2022) başlığı altında değerlendirilir.

Telif hakları:

- Fikir emeği üzerindeki **hukuki haklardır** ve
- **Tescile gerek yoktur!**
- Eser üretilince **kendiliğinden doğar**.
- **Soyuttur**.
- Maddi olmayan malları ifade eder.
- **Ülkesellik ilkesi geçerlidir**.
- Kişinin yaşamı **+70 yılı kapsar**.

2) YARATICI ORTAKLIK (CREATIVE COMMONS)

Creative Commons veya **yaratıcı ortaklık**

- **Amerika Birleşik Devletleri**'nde
- **Dijital eserlere ilişkin telif hakkı yasasının**
 - Çok uzun soluklu olmasına karşın
 - Açılan davanın **kaybedilmesi** sonucunda
 - Bu uzun sürelerle **tepkili** olarak kurulmuştur.
- **Kâr amacı gütmeyen** bir örgüttür.
- Kurulduktan sonra **lisanslamada** kendine **yer edinmiştir**.

CC (Creative Commons) lisansları **Creative Commons Türkiye, 2022**

- **"Tüm hakları saklıdır."** Anlayışından
- **"Bazı hakları saklıdır."** anlayışına bir **kaymadır**.

Telif hakkı → Eserin doğması ile beraber ortaya çıkan bir haktır.

CC → Bu hakka **itiraz etmez!** Ancak

- Kullanılması, değiştirilmesi, karıştırılması veya
- Ticari olarak kullanılmasının hakkındaki karar → **Eserin yaratıcısına bırakır**.

Açık Lisanslar Topluluğu:

- Eserlerin **internet ortamındaki** kullanım koşullarının
- Eser sahibi tarafından belirlenmesini sağlayan **açık lisanslar topluluğudur**.

CC lisansları

- Bir eserin kullanım koşullarının telif sahibince
- **İnsan ve makine tarafından okunabilecek şekilde** belirtilmesine **aracı olurken**
- Kullanıcının telif sahibi ile iletişime geçmeksizin
- **Eserin kullanım koşullarını öğrenmesine** olanak sağlar.

CREATIVE COMMONS 2020'de Ortaya Konan Stratejiler:

- 1) **Savunuculuk** (Açık ekosistemi)
- 2) **İnovasyon** (Açık alt yapı)
- 3) **Kapasite Geliştirme** (Açık bilgi ve kültürel miras) olarak **sıralanmıştır**.

Creative commons ile lisanslama için

- **Lisanslama türüne karar vermek** ve
- **Web sitesinde bunu paylaşmak** yeterli olacaktır.

Bunun için **web sitesinin kodları** arasına

→ Aşağıdaki **kod bloğunu** eklemek yeterlidir.

```
<a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/"></a><br />Bu eser <a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/"> Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı</a> ile lisanslanmıştır.
```

Bir başkasının **lisanslanmış ürününü** kullanmak için

→ Onun kullandığı lisansları **web sitenizde göstermeniz** yeterli olacaktır.

T (title) = Başlık

A (author) = Yazar (Kime atıf verileceğini belirtin.)

S (source) = Kaynak (Kullanıcılar için kaynağa bağlantı verin.)

L (license) = Lisans (CC lisans özetine bağlantı verin.)

Detaylı bilgi için **Creative Commons Türkiye web sitesini** ziyaret edebilirsiniz.
<https://creativecommons.org.tr/hakkinda/>

CREATIVE COMMONS LİSANS TÜRLERİ:

	CC BY -- Atıf Attribution
	CC BY-SA -- Atıf-Aynılısanslapaylaş Attribution-ShareAlike
	CC BY-NC -- Atıf- GayriTicari Attribution- NonCommercial
	CC BY-ND -- Atıf-Türetilemez Attribution- NoDerivs
	CC BY-NC-SA -- Atıf- GayriTicari-Aynılısanslapaylaş Attribution-NonCommercial-ShareAlike-
	CC BY-NC-ND -- Atıf- GayriTicari-Türetilemez Attribution- NonCommercial-NoDerivs

Hiçbir hakkı saklı değildir - No Rights Reserved (CC0)

Eser sahibinin telif hakkı ve bağlı haklarından feragat ettiği durumdur. Bilim insanları, eğitimciler, sanatçılar ve diğer yaratıcıların ihtiyaçlarına yanıt olarak doğmuştur.

Kamu malı- No Known Copyright – Public Domain Mark (PDM)

Telif süresi bitmiş, kamunun malı olmuş eserler için kullanılır. Telif süresi ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, 50 yıl ve daha uzun süreler ile korunmaktadır. Ancak tüm dünyada telif süresi, ilgili takvim yılının son günü biter.

Şekil 14. Creative Commons lisans türleri

Creative commons mantığıyla hazırlanan açık ders içeriklerinin sunulduğu <https://www.oercommons.org> sitesinden yararlanılabilir.

MODÜL 4 İÇİN :

DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI →

EĞİTİMDE ARAŞTIRMA VE AR-GE ÇALIŞMALARI

ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA SÜRECİ

İNSANLAR BİLGİYİ NASIL ELDE EDER?

- 1 **Duyularla** (*Duyularımızla kesin ve doğru bilgiye ulaşamayız!*)
- 2 **Görüş birliği yaparak**
Başka bir *mesleğin görüşü alınabilir. (Doğrulama)*
Öğrencinin yaşadığı *münferit* bir durum *olabilir. (Hasta olabilir...)*
- 3 **Uzman görüşüne** başvurulabilir. (*Sınıfın sınıf öğretmeni veya rehber ö.*)
- 4 **Mantık kullanma** (*Her zaman bizi güvenilir bilgiye ulaştırmayabilir!*)
- 5 **Araştırma ve bilim** yoluyla
Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmanın **en temel yolu araştırma ve bilimdir**
→ Bu süreçte **bilimsel yöntem** kullanılır.

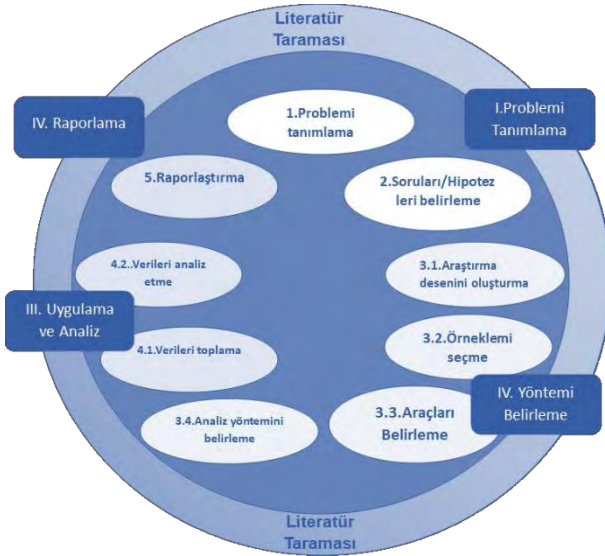
BİLİMSSEL YÖNTEM

Bilimsel Yöntem → Hem **eylemsel** hem de **düşünsel** bir **SÜREÇ**'tir.
- Bilimlerin **ortaklaşa kullandıkları betimleme ve açıklama** yollarını kapsar.

BİLİMSSEL YÖNTEMİN AŞAMALARI

- 1) *Problemin fark edilmesi*
- 2) *Problemin tanımlanması*
- 3) *Çözüm önerilerinin tahmini*
- 5) *Araştırma yönteminin geliştirilmesi*
- 6) *Verilerin toplanması ve analizi*
- 7) *Karar verme ve yorumlama*

Şekil 1. Bilimsel araştırma sürecinin aşamaları

Araştırma Fikri - Araştırma Konusu - Araştırma Problemi

Bilimsel araştırma bir **problem** ile başlar.

Problem → Araştırma ile **çözüm** bulmayı planlandığınız **sorundur**.
→ Bunun için öncelikle bir **araştırma fikri** bulunmalıdır.

Araştırılabilir nitelikte iyi bir problemin ve soruların özellikleri:

- 1) **Akla yatkın olmalı** (Çok fazla zaman, para veya enerji gerektirmemeli...)
- 2) **Anlamlı olmalı** (Araştırılmaya değer olmalı ve katkı sağlamalı ...)
- 3) **Açık ve anlaşılır olmalı** (Kavramlar herkes tarafından anlaşılabilir)
- 4) **Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalı** (Tartışmalı sorular olmamalı)
- 5) **Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalı**
- 6) **Örijinal ve özgün olmalıdır.** (Daha önce cevaplanmış olmamalıdır.)
- 7) **Etik olmalı** (Doğa, kişi ve çevreye fiziksel - psikolojik zararlar verilmemeli)

Araştırma Problemini Tanımlarken Kullanılan Başlıklar:

- 1) **Giriş bilgisi:** *Araştırmanın temel değişkeni hakkında genel bilgiler* verilir.
Problemin bağlamı ve neden önemli olduğu açıklanır.
- 2) **Gelişme (Detaylandırma):** *Kurumsal çerçevesi ve ilgili araştırma özetlenir.*
- 3) **Bilgileri özetleme:** *Sınırlanan konu çalışmalarının sonuçları özetlice verilir.*
- 4) **Problem durumuna işaret etme:** *Cevap aranan problem tanımlanır.*
Neyin araştırılacağı kısaca açıklanır.
- 5) **Araştırma fikrinin kaynakları:** *Günlük yaşam, geçmiş araştırmalar ...*

Alanyazın (Literatür) Taraması

Araştırma probleminin **doğru şekilde tanımlanabilmesi** için gereklidir.

- Araştırma **problemini sınırlandırmasına**
- Araştırmanın **önemini belirlemesine**
- Yöntemin **geliştirilmesine**
- Yapılacak **araştırmanın sonuçlarının yorumlanmasına yardımcı olur.**

Taramada **temel amaç** mümkün olduğunca **birincil kaynaklara ulaşmaktır:**

- 1) **Birincil kaynaklar:** *Araştırma raporları, tezler, araştırma makale dergileri...*
- 2) **İkincil kaynaklar:** *Ansiklopediler, çeşitli kaynaklardan üretilen kitaplar ...*

ARAŞTIRMA PROBLEMİNİN TANIMLANMASI

DEĞİŞKEN TANIMLAMA

Değişken Araştırma kapsamında bir ilişkinin cevabıyla ve Neden sonuç ilişkisiyle ilgilidir.

Bir **durumdan diğerine** farklılık gösteren bir özelliktir.

“Öğrenci **genel akademik başarısı** **sosyo-ekonomik düzeye** göre **değişir** mi?
Bu soru için **genel akademik başarı** öğrenciden öğrenciye **değişir**.
→ Araştırma sorusunda yer alan bu kavramlar birer **değişkendir**.”

DEĞİŞKENLERİN SINIFLANDIRILMASI (Sayılabilmeye Göre)

- 1 **Nicel değişken:** Değişkenin özelliği **sayı** ve **miktar** olarak açıklanabilir.
Sınav puanı, kardeş sayısı ve ağırlık ölçüleri ...
- 2 **Nitel değişken:** Değişken **sayısal** olarak ifade edilemez! -Sınıflandırılmaz!
Cinsiyet, uygulanan öğretim yöntemleri, medeni durum, doğum yeri...

DEĞİŞKENLERİN SINIFLANDIRILMASI (Aldıkları Değerlere Göre)

- 1 **Süresiz değişkenler:** Ölçülen özellikle ilgili **sınırlı sayıda** değer alır.
Medeni durum sadece bekar ve evli değerleri alabilir.
- 2 **Sürekli değişkenler:** İki ölçüm arasında **sonsuz sayıda** değer alabilirler.
Bireyin yaşı sürekli değişkendir.

DEĞİŞKENLERİN SINIFLANDIRILMASI (Neden-sonuç ilişkisi içindeyse)

- 1 **Bağımsız değişken (X):** *Etki eden, neden olan* değişkendir.
Bağımlı değişken üzerinde etkisi test edilmek istenen değişkendir.
- 2 **Bağımlı değişken (Y):** Sonuç olarak **ortaya çıkan** değişkendir.
Üzerinde bağımsız değişkenin etkisi incelenen değişkendir.

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN SINIFLANDIRILMASI

- 1 **Değiştirilebilen:** Araştırmacı **müdahale eder.** (*Nicel*)
Öğretim yöntemi – Tedavi türü
- 2 **Seçilmiş:** *Müdahale yok! Bağımsız.* (*Nicel* veya *Nitek*)
Cinsiyet – Yaş – Okula devam durumu
- 3 **Düzenleyici:** *Bağımlı – Bağımsız değişken ilişkisini düzenler.*
Sınav kaygısı → Performans etkisinde Sınav deneyimi
- 4 **Dışsal (Kontrol):** *Bağımlı D. ile ilişkili ama etkisi test edilmeyen* değişken.
Çevrim içi destekli eğitimin başarıya etkisinin incelendiği çalışmada SED
SED (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti)

“Uzaktan ve yüz yüze öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi başarıları arasında bir fark var mıdır?” araştırma sorusunda:

Değişken	Öğrencilerin Türkçe dersi başarısıdır .
Bağımlı D.	Başarı (<i>Nicel</i> ve <i>sürekli</i> değişkendir)
Bağımsız D.	Ders verilmiş biçimidir. (<i>Nitel</i> ve <i>süresiz</i> değişkendir.)
Bağımlı - Bağımsız değişken	araştırma sorularında tek olmak zorunda değildir!

Araştırmanın AMACI ve Araştırma SORUSU / HİPOTEZ Oluşturma

PROBLEM tanımladıktan sonra araştırmada **AMAC** şekillenir.

ARAŞTIRMANIN AMACI: Çalışmanın **hedeflerini ortaya koyar.** (*Geneldir*)

ARAŞTIRMANIN AMACI iki düzeyde tanımlanır:

- 1 **Genel (temel) amaç:** Çalışmanın **hedeflerini** ortaya koyan **genel ifadedir**.
Alt amaçlar (alt problemler):
- 2 **Genel amaca ulaşmak için hangi özel amaçların gerçekleşeceğini gösterir.**
Alt amaçlar düz cümle, soru cümlesi veya hipotez olarak yazılabilir.

ARAŞTIRMA SORULARI:

- **Betimsel (...nedir?)**
“Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri nedir?”
- **Korelasyonel (... bir korelasyon / ilişki var mıdır?)**
“ Bilgisayar başında geçirilen süreyle oyun bağımlılığı ilişkisi var mıdır?”
- **Karşılaştırmalı (... bir fark var mıdır?)**
“Çocukların sosyal becerileri arasında cinsiyete göre fark var mıdır?”

HİPOTEZ

Araştırmada **test edilmek üzere** oluşturulan ifadelerdir.

HİPOTEZ ÇEŞİTLERİ

- 1 **Sıfır (null) (İstatistiksel) hipotez:** *Fark veya korelasyon yoktur.*
Oyun bağımlılığı olanların akademik başarıları arasında fark yoktur!
→ *Oyun bağımlılığı ile akademik başarıları arasında ilişki yoktur!*
- 2 **Araştırma (alternatif) hipotez:** *Fark veya korelasyon vardır.*
Oyun bağımlılığı olanların akademik başarıları arasında fark vardır.
→ *Oyun bağımlılığı düzeyi ile akademik başarıları arasında ilişki vardır.*
- 3 **Yönlü (tek yönlü) hipotez:** *Korelasyonun veya farkın yönü bellidir.*
Probleme dayalı yöntemiyle ders işleyenlerin başarıları daha yüksektir.
- 4 **Yönsüz (iki yönlü) hipotez:** *Korelasyonun veya farkın yönü belli değildir!*
Öz yeterlik ile performans arasında bir ilişki vardır.

Hipotez ifadeleri → Genellikle **nicel** araştırmalarda tercih edilir.

Araştırma sorusu → Sosyal bilimlerde **alt amaçların yazılmasında** kullanılır.

Araştırmannın ÖNEMİ-SAYILTI LARI – SINIRLILIKLARI-TANIMLAR

ARASTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırmannın **önemi** → Problemi tanımlarken genel olarak **vurgulanır**. Özellikle **tezlerde** ve **raporlarda** → **Ayrı bir başlık altında verilmesi** beklenir. Araştırmannın raporlaştırılmasında aşağıdaki soruların **cevabı** verilir:

“Uygulamaya ne gibi katkılar getirecektir?”

“Hangi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır?”

“Hangi durumun iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır? Nasıl?”

“Var olan kuramsal bilgi ağına ne tür bir yenilik kazandıracaktır?”

SAYILTI (VARSAYIM)

Araştırmaya **temel** alınır ve İspatlamaya gerek duyulmadan kabul edilen **önergelerdir**.

SINIRLILIKLAR

Araştırmacı kontrol **edemez!** **ancak** sonucu **olumsuz etkileyebilecek** noktalar. Araştırmannın sınırlılığıyla **araştırmacı sınırlılığı** birbirine **kıştırılmamalıdır**

TANIMLAR

Araştırmada pek fazla bilinmeyen veya yoruma açık kavramlar **tanımlanır**.

Yaratıcı PROBLEM BULMA / ÇÖZME ve Etkili ARAMA STRATEJİLERİ

Problem → Olumlu/olumsuz anlamlı - farklı düzeylidir. (Kişiye göre değişir)

PROBLEM BULMA

Beklenen / istenen sonuçla olası/muhtemel sonuç arasındaki çelişkidir. Belirli amaçlara göre yeni bulunan problemleri üretmek ve ifade etmek için → Mevcut bağlamları ve deneyimleri kullanan bir **düşünme etkinliği**dir.

Bu tür etkinlikler sadece

Düşünme süreçlerini değil → **Düşünme ürünlerini** de içerir.

Dilişsel strateji değil → **Üstbilidir**.

Davranış değişikliği değil → **Tatmin edilmemiş duygusal durumdur**

GETZELS 'e göre Problem Sınıflandırma:

- a) Belirli bir durumda **istenen bir eylem engellendiğinde** ortaya çıkar.
- b) **Sorgulama için** sorulan bir sorudur.

Başka bir Problem Sınıflandırması:

1) **İyi tanımlanmış problemler** 2) **İyi tanımlanmamış problemler**

BRİGGS ve REİNİG

İyi tanımlanmış problemler için çözüm uzayının katılığı söz konusudur.

Derse geç kalan bir öğretmen → İyi tanımlanmış bir probleme örnek olabilir.

Derse yetişme isteği → Birkaç nedenden dolayı gerçekleşememiştir.

- Tek çözüm → **Kendi yerine derse girecek bir başka öğretmen bulmaktır.**

4. sınıf öğrencisi abisinden görerek proje yapmak istediğinde

→ İnternette, abisinden, öğretmeninden ... **birçok araştırma yapması gerekir.**

→ **Öğrencinin gelişim düzeyine göre** → **İyi tanımlanmamış bir problem**dir.

GETZELS Problem bulmayı 10 düzeyde tanımlar:

İlk basamak → Çözümü belli bir problem **verilip** çözümünün **istenmesi**

En üst bas. → Çözümü **henüz** belli olmayan bir problem **üretip** çözüm **bekleme**

Covid-19 ile çözümü belli olmayan bir problemle karşılaştık.

Bu küresel salgın problemin acil tespit edilmesi...

YARATICILIK:

Birçok düşünür yaratıcılık sürecini **4-6 adımda** tanımlamıştır. Hepsinin **ilk adımı** → **Problemin belirlenmesi**dir.

Yaratıcı düşünmede orijinallik, esneklik, ayrıntınlık olmalıdır.

Bu ilk adımı:

WALLAS ve HADAMARD	Hazırlık
OSBORN-PARNES	Gerçeği bulma
BASADUR	Problem bulma
MUMFORD vd.	Problemi oluşturma olarak ifade etmektedir.

OSBORN	Beyin fırtınasını ilk bulan kişidir.
TORRANCE	Yaratıcı düşünme deyince akla ilk gelen isimlerdendir.

YARATICI PROBLEM BULMA STRATEJİLERİ ABDULA VD

- 1 Temel ihtiyaçların araştırılması
- 2 Kasıtlı sınırları olan bir problem alanı **tanımlamak**
- 3 Probleme kasıtlı olarak farklı **bakış açıları** uygulamak
- 4 **Sorgulamayı** bir problemin bağlamına ve paydaşlarına doğru **geniştirmek**

Problemi Tespit Ederken Yararlanılabilecek Bazı Araçlar:

- 1 **ZİHİN HARİTASI TEKNİĞİ:** Psikolog **TONY BUZAN**’a aittir. İnsan düşüncesi **doğrusal** değildir. “Alt alta not tutma stratejisi düşünmenin akışına terstir.”
- 2 **YAKINSAK NİYET BEYANI:** Soruları sorarken kullanıcı için **inovasyon zorluğunun yönünü netleştirir:** Niyetiniz nedir? Fırsatlar nelerdir? Yattığınız yeni değer nedir?..

Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi

ABDULLA ve CRAMOND

- 1) **Problemi Keşfetme**
- 2) **Problem Formülasyonu**
- 3) **Problem Oluşturma**
- 4) **Problem Betimleme**
- 5) **Problem Tanımlama**

YARATICILIK

CATTALL

Problem çözücünün problem uzayı üzerinden muhakeme yürüttüğü ve Hedef duruma ulaşmak için bir çözüm bulmaya çalıştığı **süreçte** ortaya çıkar. → Bir tür **problem çözme yeteneği** olarak **kabul edilebilir**.

Yaratıcı Problem Çözmenin kökleri → **ALEX OSBORN**’un çalışmasıdır.

Yaratıcı Problem Çözme Sürecinin Sınıflandırılması OSBORN-PARNES

- 1 Problemin alanını tanımlama aşaması olan **nesnede bulma**
- 2 Veri elde etme aşaması olan **gerçeği bulma**
- 3 Problemi doğru tanımlama aşaması olan **problemi bulma**
- 4 Problemdeki çözümlerin genelleştirilmesi aşaması olan **fikir bulma**
- 5 Tüm çözümleri değerlendirme ve seçim yapma aşaması olan **çözümü bulma**
- 6 Seçilen fikirlerin uygulanma aşaması olan **kabulü doğru bulma**

Artırılmış Başarılı Zekâ Kuramı (Yedi üst bileşen)

STERNBERG

A) **Problem çözümünden önce:**

- 1 Bir problemin **varlığının farkına varma**
- 2 Problemi **tanımlama**
- 3 Problemin **çözümüne kaynak ayırma**
- 4 Problemi **zihinsel olarak temsil etme**
- 5 Problemi **çözmek için bir strateji formüle etme** şeklindedir

B) **Problem çözümü sırasında:**

- 6 Stratejinin **kullanılırken başarısının izlenmesi**

C) **Problem çözümü tamamlandıktan sonra:**

- 7 Stratejinin **uygulandıktan sonra değerlendirilmesidir.**

Yaratıcı Problem Bulma Süreci (3. sürüm) ISAKSEN ve TREFFİNGER (Günceli sürümü 6.2 'dir.)

- 1 **Karışıklık Bulma (Zorluk Bulma):** **Zorluk kabul edilir** ve **buna tepki vermek üzere sistematik çaba** sergilenir.
- 2 **Veri Bulma:** **En önemli veri belirlenir** ve **analiz edilir.**
- 3 **Problem Bulma:** Çalışan bir problem durumu **belirlenir.**
- 4 **Fikir Bulma:** **En umut veren** veya **ilginç veri seçilir**
- 5 **Çözüm Bulma:** Fikirleri değerlendirecek birçok önemli kriter **seçilir.** **Kriterler** fikirleri değerlendirme, güçlendirmede kullanılır.
- 6 **Kabul Bulma:** **En umut veren çözümlere odaklanılır.**

AKIŞ KURAMI

MİHALY CSİKSZENTMİHALYI

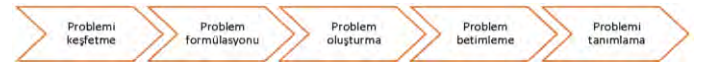
ZORLUK ile ilgili olarak

Kuramı **oyun oynama** ve insanların **mutluluğu** bulması ile ilişkilendirir.

- Çok kolay olursa uğraşmaya değer **bulmama**
- Çok zor olursa uğraşmaktan kaçınma

Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi

ABDULA ve CRAMOND

Yaratıcı Problem Çözme Kuramı

TRIZ

Doğrudan doğru çözüme ulaşmak mümkündür.

Bu kuram **Eğitim sistemine** de uyarlanması **denenebilir**. (Bu oldukça **güçtür**)

- Daha kolay öğrenme ve uygulama için bu yöntemi **yeniden düzenlenmelidir.**

Birleşik Yapılandırılmış Yaratıcı Düşünce

USIT

TRIZ’ın etkisi altındadır.

Teknolojilerde yaratıcı problem çözmenin **basitleştirilmiş** ve **birleşik** bir süreci

Yaratıcı Problem Çözmenin Altı Kutulu Şeması

USIT

- 1 Kullanıcının **belirli problemi**
- 2 **İyi tanımlanmış belirli bir problemi**
- 3 **Mevcut sistemin ve ideal sistemin anlaşılmasını**
- 4 **Yeni sistem için fikirleri**
- 5 **Kavramsal çözümleri ve**
- 6 **Kullanıcının belirli çözümünü içerir.**

ETKİLİ ARAMA STRATEJİLERİ

Arama Motoru	WWW (World Wide Web) ’de bir programdır. Anahtar sözcüklere veya karakterlere karşılık gelen Bir veri tabanındaki öğeleri arayan ve tanımlayan bir → Sıklıkla algoritmalarını değiştirir.
Portal	İnternet sitelerine bağlantıların alfabetik olarak listelendiği sitedir.
Bilimsel	Bibliyografik dizinler veya bibliyografik veri tabanlarıdır.
Dizinler	Disiplin, konu veya yayın türüne göre düzenlenen dergi listeleridir.

MODÜL 4

3 -A

DEĞERLENDİRME

Arama motoru İşlemleri:

Arama motoruna aramak istediğiniz anahtar sözcükleri

Boşluk + **yan yana** => Metinde her bir sözcüğün geçtiği metinler **sıralanır**.

Tırnak işareti içinde => Araştırma **özel**leşir. Mesela (“**nitel araştırma**”)

Ayrılmak isteniyorsa => “**nitel araştırma**” “– covid -pandemi”

“–” (Eksi işareti) → Aramalarda **çıkartmak** istenenler için

“ ” (Tırnak işareti) → Arama gruplarını **bir bütün olarak** ifade etmek içindir.

Arama motoru İpuçları:

- Aramada kelimeleri **and**(ve) mantıksal bağlacı ile algılayarak tarar.
Yani yazılan her bir kelime taranan metnin içinde bulunur.
- İki terimden herhangi birini kapsaması → Araya “**or**” mantıksal bağlacı ile
(“**nitel araştırma**” or “**durum çalışması**”)
- “Durum Çalışması” **site:edu.tr** → Durum ve çalışması kelimeleri yan yana
Türkiye’deki üniversitelerde yayınlanan sayfalar listeler.
- “Durum Çalışması” **site:gov.tr** → Durum ve çalışması kelimeleri yan yana
Türkiye’deki devlet kurumlarında yayınlanan sayfalar listeler.
- “Durum Çalışması” **filetype:pdf** → Durum ve çalışması kelimeleri yan yana
Pdf uzantılı sayfalar listeler.
- link: oba.gov.tr** → **oba.gov.tr**’yi adresleyen sayfaları listeler.

Tablo 2. Akademik Amaçlı Kullanılabilecek Arama Motorları ve Portalları

Google Scholar tez.vok.gov.tr BASE PLOS ONE Classhook References.net Quotes.net	Google Books Derepark Internet Modern History Sourcebook History Engine CORE	Google Trends Science.gov Wolfram Alpha Ethnologue Merriam-Webster Dictionary and Thesaurus
---	---	--

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ	
Araştırmacı olarak bütün ortaöğretim öğrencilerine ulaşmanız mümkün değil . Zaman, maliyet ve emek açısından süreci yönetmek /kontrol oldukça güçtür. → Burada örneklem kavramını karşımıza çıkarır.	
Evren	Soruları cevaplamak için verilerin elde edildiği büyük gruptur .
Evren birimi	Evrenin sınırlandırılmış parçasıdır.
Ankara’da ortaöğretim öğrencileri için dijital oyun bağımlılığı araştırması için Evren: Ankara’da ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrenciler Evren birimi: Ortaöğretim öğrencisidir.	
Evren değeri (Parametre)	Evrenden elde edilen verilerden hesaplanan ve Evreni betimlemek için kullanılan değerlerdir .
Sayım	Evrenin tüm birimlerine ulaşarak bilgilerin toplanmasıdır .
Evren Türleri	
1	Hedef evren: Araştırmacının ulaşmak istediği evren . Ulaşması güç ve ideal seçimini yansıtan soyut evrendir.
2	Ulaşılabilir evren: Araştırmacının ulaşılacağı evren . Gerçekçi seçimi olan somut evrendir.

Örneklem	Hakkında bilgi toplamak için Evrenin sınırlı parçası
Örnekleme	Evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla Evreni temsil edecek uygun örnekleri seçme işlemleri ...
Örneklem değeri (İstatistik)	Örneklemden elde edilen verilerden hesaplanan ve Örnekleme betimlemede kullanılan değerlerdir .
Örneklem birimi	Evrenden örneklem oluşturmada temel alınan birimdir . Hakkında bilgi toplanan evrenin en küçük parçasıdır . Araştırmanın bilgi kaynağı durumundaki birimdir . (Lise oyun bağımlılığı araştırmasında → Gözlem birimi: Lisedeki öğrencilerdir .)
Gözlem birimi	

Örneklem Yönteminin Seçilmesinde Belirleyici Faktörler:		
Evrenin tanımı	Veri toplama teknikleri	Zaman ve kontrol açısından Sahip olunan olanaklar

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI:	
(Evren biriminin seçiminin seçkisiz olup olmama durumuna göre)	
1	SEÇKİSİZ ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ
2	SEÇKİSİZ OLMAYAN ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ

SEÇKİSİZLİK İLKESİ:	
Örneklemelerin seçilme olasılıklarının eşit ve bağımsız olmasıdır . (Güçlü tahmin) Eşit seçim için eleman veya küme bazında tüm evren birimleri kodlanıp listelenir. Örneklemleme işlemi çeşitli araçlar ya da teknikler kullanılarak gerçekleştirilir: Seçkisiz atama için → Bilgisayar yazılımları, kura, yansız sayılar tablosu	
Yansız sayılar tablosunun kullanımında	
Aynı sayılar çıkarsa → Çekim farklı bir sayı elde edilene kadar tekrarlanır . Torbadan çekilecek her bir sayı tekrar torbaya konularak (yerine koyma kuralı) → Tüm birimlerin eşit seçilme olasılığı garantiye alınır.	

MODÜL 4	3 -B	DEĞERLENDİRME
(1) SEÇKİSİZ ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ		
1	BASİT SEÇKİSİZ ÖRNEKLEME: Örneklem birimlerinin evren listesinden seçkisiz olarak çekilmesidir . Öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeyi araştırmasında Kodlanarak oluşturulan okul listesinden okulların kura ile seçimi örnektir.	
2	TABAKALI ÖRNEKLEME: Evrendeki alt grupların ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmeleri... Birim çekme işlemi basit yansız örnekleme ile yapılır . Alt grupları belirlerken araştırmanın bağımsız değişkenleri esas alınabilir. Öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeylerinin Cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek istediğinizde Evren cinsiyete göre tabakalara ayrılarak ağırlıklarına göre seçim yapılır.	

(2) SEÇKİSİZ OLMAYAN ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ	
SİSTEMATİK ÖRNEKLEME: Örneklem için birimler belli bir sistem atik izlenerek seçilir. Seçim sürecinde, evren ve örneklem büyüklükleri için «N/n» oranı belirlenir. 1’den itibaren “ k ” genişlikteki aralıktan seçkisiz olarak bir sayı belirlenir. → Bu değer çekilecek ilk örneklem birimidir . Örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya kadar Başlangıçtan ileriye doğru “ k ” aralık kadar atlanarak birimler çekilir .	
2	UYGUN ÖRNEKLEME: Zaman, para ve iş gücü sınırlılıkları nedeniyle Örneklem kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi ... (Kendi çalıştığınız okuldaki öğrenciler üzerinde uygulama yapma vb.)
3	AMAÇLI ÖRNEKLEME: Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla → Bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir.

AMAÇLI ÖRNEKLEME TÜRLERİ	
Aykırı	Örneklem aykırı (uç) durumlardan ve örneklerden oluşturulur. Uçlardan sadece biri ile de çalışılabilir. Oyun bağımlısı veya oyun oynamayan öğrencilerin seçilmesi
Maksimum Çeşitlilik	Örneklem kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulur. Bu tür bir örneklemede genelleme kaygısı vardır → Evren değerleri hakkında önemli ipuçları verir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulların seçilmesi → Benzeşik bir alt gruptan veya durumdan oluşturulmasıdır.
Tipik Durum	Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda Evrendeki sıra dışı olmayan ve tipik olan bir durum belirlenir.
Tabakalı Amaçsal Örnekleme	Şehir merkezinde geneli yansıtabilecek bir veya birkaç okul seçimi... - Örneklem tanımlanan alt gruplardan oluşturulmasıdır : (Özelliklerini göstermek - Betimlemek ve karşılaştırmalar yapmak)
Ölçüt Örnekleme	Araştırmada gözlem birimleri kişi, olay, nesne veya durum olabilir. Örneklem için belli ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınır. (Günde 10 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin seçilmesi...)

ARAŞTIRMA ÇEŞİTLERİ (TÜRLERİ)		
NİCEL (QUANTİTATİVE)	NİTEL (QUALİTATİVE)	KARMA (MİXED)
NİCEL ARAŞTIRMALAR (1)		
Gerçeklik → Araştırmacıdan bağımsızdır . Gerçeklik → Nesnel olarak gözlenip, ölçülüp analiz edilebilir. Nicel Araştırmalar - Pozitivist bir görüştür. - Nicel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalar dır. - Değişkenler arasındaki ilişkiler kanıtlanmaya çalışılır . Araştırmacı Genelleme yapar -Tahminlerde bulunur-Nedensellik ilişkisini açıklar		

ARAŞTIRMA DESENİ	
Araştırmacı tarafından geliştirilen bir plandır : - Sorularını cevaplamak ya da hipotezlerini test etmek amacı vardır. Olaylara nasıl bakıldığını ortaya koyar. Araştırmacı süreci nasıl planlaması gerektirdiğini netleştirmiş olur.	

ARAŞTIRMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE	
İç Geçerlik ve Dış Geçerliliğin etkilenme durumları incelenmelidir.	

İÇ GEÇERLİK:	
Bağımlı değişken değişimlerinin → Bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesi	
DIŞ GEÇERLİK:	
Sonuçların deneklerin seçtiği büyük gruplara ve evrene genellenebilirlik derecesi	

İÇ GEÇERLİĞİ VE DIŞ GEÇERLİĞİ TEHDİT EDEN FAKTÖRLER		
İç Geçerliği Tehdit Eden Faktörler	Dış Geçerliği Tehdit Eden Faktörler	
-Deneklerin seçimi	-Deneklerin olgunlaşması	1. Örneklem etkisi
-Veri toplama aracı	-Deneklerin geçmişi	2. Beklentilerin etkisi
-Denek kaybı etkisi	-Ön test(deney önc. ölçüm)et.	3. Ön test-deneysele değişken etkileşim etkisi
-Etkileşme etkisi	-Dışsal değişkenlerin etkisi	
-İstatistiksel regresyon	-Beklentilerinin etkisi	

1) TARAMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL ARAŞTIRMALAR)
<p>Tarama araştırmaları: Bir konuya / olaya ilişkin var olan durumun fotoğrafı çekilerek betimleme yapılır. Katılımcıların demografik özellikleri, yeterlikleri veya ilgi, becerileri belirlenir. Diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır. İl MEM pandemi sonrası öğretmenlerinin dijital yeterliliklerini artırmaya yönelik bir hizmet içi eğitim planlaması ve faaliyetleri tarama araştırmasına örnektir.</p>

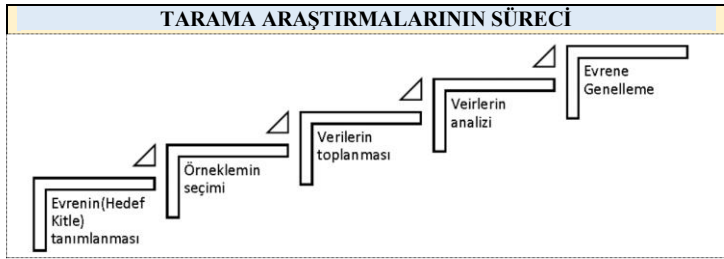
1) TARAMA ARAŞTIRMALARI TÜRLERİ (DÖRT BAŞLIK)
1 Anlık tarama araştırmaları
2 Zamana bağlı değişim (kesitsel, boylamsal) tarama araştırmaları
3 Boylamsal tarama araştırmaları
4 Geçmişe dönük tarama araştırmaları

1) Anlık Tarama Araştırmaları KARASAR
Belli bir zamanda Mevcut duruma göre betimlenmesi amacıyla Yürütülen çalışmalardır.

2) Kesitsel araştırmalarda
Betimlenecek değişkenler bir seferde ölçülür.

3) Boylamsal tarama araştırmalarında
Araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere Farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır.
- Eğilim belirlenir Ortak özelliği olan bir grup incelenir ya da Aynı kişilerin zamana bağlı değişimleri ve eğilimleri araştırılır.

4) Geçmişe dönük tarama araştırmaları BÜYÜKÖZTÜRK
Geçmişteki olaylar kişilerin görüşlerine ve beyanlarına dayalı olarak incelenmesi

Tarama Araştırmalarında Dış ve İç Geçerliliği Etkileyen Durumlar:
Yapısal sorunlara bağlı cevaplama motivasyonunun düşmesiyle ilgilidir.
1 Denek kaybı (anketi cevaplamama, eksik cevap)
2 Ortam ve şartların samimi görüş belirtmeye olanak tanınamaması
3 Veri toplayan kişinin tutumu
4 Cevaplanacak soru sayısının çok fazla olması

2) KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR (NİCEL ARAŞTIRMALAR)
<p>Korelasyonel araştırmada İki ya da fazla değişken arası ilişki “müdahalesiz” incelenir. “İdarecilerin liderlik özellikleri ile öğretmenlerin stres düzeyleri ilişkisi...” Değişkenlere müdahale edilmemesi nedeniyle Korelasyon araştırmalar “Nedensel Karşılaştırma” araştırmalarına benzer.</p> <p>Ancak N.K. araçlarında bir bağımlı değişkeni etkileyen bağımsız değişkenler → Neden-sonuç ilişkisi içinde belirlenir. Kor. araştırmalarda → Sadece değişkenlerin birlikte değişimleri incelenir.</p>

Korelasyonel Araştırmalar: BÜYÜKÖZTÜRK
1 Değişkenler arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasını sağlar.
2 Bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkili ve gerekli ipuçlarını sağlar.

Korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişki
- Korelasyon (+1 ile -1 aralığındaki) katsayısı ile gösterilir.
Katsayının Pozitif: Bir değişkende artış varsa → Diğer değişkende de artış
Katsayının Negatif: Bir değişkende artış varsa → Diğer değişkende de azalma
Korelasyon katsayısının ± 1 olması → Mükemmel bir ilişki var.
Korelasyon katsayısının ± 0 olması → İki değişken arasında ilişki yok!

Korelasyonel araştırmalar ikiye ayrılabilir:	
(1)	(2)
KEşFEDİCİ korelasyon araştırma.	YORDAYICI korelasyon araştırmalar
Değişkenler arasında Karşılıklı İlişkiler belirlenmeye çalışılır.	Değişkenler arası ilişkinin belirlenip <i>Bilinen değişken değerinden</i> <i>Bilinmeyen değeri belirlenir.</i>

3) NEDENSEL KARŞILAŞTIRMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL AR.)
<p>Nedensel karşılaştırma: Bir durumun /olayın nedenlerini (etkileyen değişkenleri) Etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırmadır.</p> <p>Üç farklı sınıfa giren öğretmenlerin sınav sonunda bir sınıfın sonuçlarının Diğer iki sınıfa göre düşük olmasının nedenlerini araştırması örnektir.</p>

Deneysel Araştırmalar X Nedensel Karşılaştırma
D.A → Bağımsız /bağımlı değişkenler planlanır ve sonuçlar gözlemlenir
N.A → Durumun neden ortaya çıktığı nelerin etkili olduğu bulunmaya çalışılır.

Araştırma Deseninde birbiriyle karşılaştırılabilecek
En az iki grup varsa → “Nedensel Karşılaştırma Araştırmaları”
Sadece tek grup varsa → “Nedensel Araştırma” olarak adlandırılır.

Korelasyonel Araştırmalar X Nedensel Karşılaştırma BÜYÜKÖZTÜRK
K.A → İki değişkenin birlikte değişimleri belirlenebilir. Ama Hangi değişkenin etkilediği, hangisi neden hangisi sonuç belirlenemez!
N.A → Hangi değişkenin diğerinin nedeni olduğu belirlenmeye çalışılır.

NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

1) DENEYSEL ARAŞTIRMALAR NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)
<p>Araştırmacının oluşturduğu farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini → Test etmeye yönelik çalışmalardır.</p> <p>Deneysel desenlerde temel amaç → Değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini test etmektir.</p> <p>“Tersyüz öğrenme ortamının oyunlaştırma bileşenleri ile desteklemenin Motivasyon, katılım ve akademik başarıdaki etkisi incelenirse - Seçkisiz atama yöntemi ile iki grup oluşturulu - 1. Gruba oyunlaştırma bileşenleri uygulanır diğerine müdahale edilmez.”</p> <p>Araştırmacının bu amacını gerçekleştirmek için: - En az iki farklı koşulunun olması (grupların karşılaştırılması) - Bağımsız değişkenin manipüle edilmesi (etkileme – yönlendirme) - Bağımsız değişkenin düzeyleri olan işlem gruplarına seçkisiz atama yapılması - Dışsal değişkenleri kontrol altına alması gereklidir.</p>

Bir deneysel çalışmada
→ Dışsal değişkenlerin etkilerini en aza indirmek ya da kaldırmak için
- Gruplara seçkisiz atama yapılabilir
- Dışsal değişken sabit tutulabilir
- Dışsal değişken çalışmaya dâhil edilebilir
- Dışsal değişkenlere göre denekler eşleştirilebilir
- Dışsal değişkene ait puanların bağımlı değişken üzerindeki etkisi kovaryans analizi ile istatistiksel olarak kontrol edilebilir

DENEYSEL ARAŞTIRMALARIN TÜRLERİ

Deneysel Desenlerin Sınıflandırılması
1 Bağımsız değişken sayısına göre: a) Tek faktörlü d. b) Çok faktörlü d
2 Deneme koşullarına göre: a) Gruplar arası d. b) Gruplar içi d. c) Karışık d.
3 Denek sayısına göre: a) Tek denekli desenler b) Çok denekli desenler

ÇOK DENEKLİ DESENLER: FRAENKEL & WALLEN ve ROBSON
1 Gerçek deneysel desenler
2 Yarı deneysel desenler
3 Zayıf deneysel desenler

Denekleri Eşleştirme:
Bağımlı değişkenle ilişkili olan) değişken değerleri aynı denek çiftleri oluşturulur Çiftler farklı gruplara ayrılır.

Grup Eşleştirme:
Değişkenlere ait grup ortalamaları denk iki grup oluşturulur. Çalışma hazır gruplar üzerinden yapılmak zorundaysa düşünülebilir.

Seçkisiz Atama:
Denekler deney ya da kontrol grubuna seçkisiz (yanstız) bir şekilde atanır. → Grup büyüklükleri arttıkça denk grupların elde edilme olasılığı da yükselir.

1) GERÇEK DENEY DESENLERİ: ÇOK DENEKLİ DESENLER
Denekler denek havuzundan deneysel koşullara seçkisiz atanır. → Seçkisiz atama sadece Gerçek Deneme Desenlerinde var.

Gerçek Deneysel Desenler 3'e ayrılır:
1 Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen
2 Son test kontrol gruplu seçkisiz desen
3 Eşleştirilmiş seçkisiz desenler

1) Statik grup karşılaştırmalı desen:	Zayıf deneysel desenler
Bu desende hazır olan gruplar kullanılır. Deneklerin gruplara seçkisiz atanması veya eşleştirilmesi söz konusu değildir! Gruplardan biri deney (D) , diğeri kontrol (K) grubu olarak belirlenir. Desen → Seçkisiz atamanın olmadığı "tek faktörlü desen" olarak da tanımlanır. Tablodaki noktalı çizgi → Deneklerin gruplara seçkisiz yerleştirilmediğidir.	

2) TEK DENEKLİ ARAŞTIRMALAR NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

Tek ya da **çok az** denek bulgularının yorumlandığı **yarı deneysel** araştırmadır.
Değişimlerin **grafiklerle** izlendiği bir **zaman serisi çalışmasıdır.**
Birden çok denekle yürütülürse **bulgular her bir denek için ayrı ayrı incelenir.**
Denek üzerinde birden çok aşama uygulanır → Tekrarlı ölçümler yapılmalıdır.

Tek Denekli Araştırmanın Türleri NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

Araştırma **değişkenine** ve deneysel işlemin **nasıl** uygulanacağına göre **değişir.**
A → Başlama düzeyi B → Deneysel işlem aşaması
B deseni → Sadece deneysel işlemin uygulandığı araştırma desenini
AB → Önce başlama düzeyi belirlenmiş sonra deneysel işlem uygulanmış
ABA → Başlama düzeyi → Deneysel işlem → Durum tekrar belirleniyor
Deneysel işlem bittikten (etkisi geçtikten) **sonra**
Başlama düzeyinin yeniden belirlenmesi nedeniyle
AB, ABA, ABAB gibi **desenlere** genel olarak **"AB desenleri"** denir.
Başlama düzeyi 2. kez belirleniyorsa **"geri dönüşlü tek denekli desenler"** denir.
AB desenleri deneysel işlem yapılmadığı zaman
- **Denegin başlama düzeyine geri döndüğü durumlar için uygundur.**
ABCB deseninde ise farklı iki müdahale vardır:
C' de, B' den farklı bir deneysel işlem yapılır ve Bağımlı Değişken ölçülür.
BAB deseninde öğrencinin başlama düzeyi **bilinmemektedir!**
Direkt deneysel işlemle başlanmakta
Sonra başlangıç düzeyi ölçülmekte ve sonra tekrar deneysel işlem yapılır.

Tek denekli araştırmalarda

İç geçerlik bağlamında tek/az sayıda denekle çalışılması
Hem denek hem de deneysel işlemler kolay kontrol edilir. (+)
Aynı denek üzerinde **çok sayıda işlem yapılması** aracın etkinliğini azaltır! (-)
Dış geçerlik bağlamında seçkisiz örneklem alınması
Çok az sayıda denekle **çalışılması → Dış geçerliği azaltır! (-)**

NİTEL ARAŞTIRMALAR (1)

Nitel araştırmaların tanımlanmasında bazı anahtar kelimeler vardır.
(Anlam, yorumlayıcı doğal yaklaşım ve dünyayı dönüştürme kabiliyetidir.)
Nitel yaklaşımda araştırmacılar Tümdengelim ve tümevarım yoluyla
→ **Örüntü ve temalar kuran veri analizini kullanır.**
Geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara
→ **Cevap bulmak için gereklidir.**
Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili
→ **Nicel araştırma yöntemlerine göre** daha derinlemesine bilgi sağlar.
Nitel araştırmalar nicele göre daha bilimsel veya daha iyi **denemez!**

Nitel Araştırmanın Özellikleri:	
Doğal ortam	Sürece yönelik
Temel araç olarak araştırmacı	Tümevarım ve tümdengelim veri analizi
Doğrudan veri toplama	Araştırma desenlerinde esneklik
Çoklu yöntemler	Araştırmacının katılımcı rolü
Zengin betimlemeler	Yansıtıcılık
Bütüncül açıklama	

NİTEL VE NİCEL ARAŞTIRMALAR ARASINDAKİ FARKLAR

ÖZELLİK	NİTEL	NİCEL
İzlenen yol	Tümevarımsal	Kuramsal bilgiler
Araştırma deseni	Esnek ve dinamik	Nadiren değişim
Araştırma süresi	Doğrusal(-) Ardaşık (-)	Doğrusal(+)
Hipotezler	Gelişme sürecinde (+)	Başlangıç hipotezleri (+)
Amacı	Nelerin başkalarınınca nasıl ?	İlişkileri tanımlamak/ tahmin et.
Genellenebilirlik	Yoktur! (-)	Vardır (+)
Veriler	Sözel ifadelerle betimleme	Sayısal değerlere indirgeme
Güvenirlilik	Sonuçların uygunluğuna bakılır	Araçlardan elde edilen değerler
Geçerlik	Bilgi kaynakları sağlamasıyla	Ölçüm istatistiksel indekslere bağlı
Örneklem	Alan uzmanları belirler	Seçkisiz seçim yöntemleri ile
Prosedürler	Anlatılarak betimlenir	Kesin olarak tanımlanmıştır.
Konu Dışı Değişken	Mantıksal analizler tercih edilir.	İstatistiksel olarak kontrol terc.
Ön yargılar	Özel desenler kontrol terc.	Araştırmacıya güvenilir.
Sonuçlar	Sözel ifadelerle özetlenmesi terc.	İstatistiksel özetlenmesi tercih ...
Karmaşık olay/olgu	Bütününlüğün tanımlanması tercih	Küçük parçalara bölünür.
Karmaşık olay/olgu	Dışarıdan müdahale edilmez!	Amacı doğrultusunda yönlendirme
Sonuç	Alternatif görüşler üretir.	Kesin ifadelerle sonuçlanır.
Araştırmacılar	Araştırma dışında olamazlar!	Araştırma dışında olabilirler

NİTEL ARAŞTIRMALARIN AŞAMALARI			
1) Çalışılacak olan konunun saptanması	4) Verilerin toplanması		
2) Çalışmadaki katılımcıların belirlenmesi	5) Verilerin analizi		
3) Hipotezlerin üretilmesi	6) Analizin yorumlanması		

NİTEL ARAŞTIRMALARIN TÜRLERİ			
1) Durum çalışması	5) Anlatı araştırması		
2) Eylem araştırması	6) Tarama araştırması		
3) Fenomenoloji çalışmaları	7) Tarihi araştırma		
4) Etnoğrafi araştırması	8) Kuram oluşturma çalışmaları		

1) DURUM ÇALIŞMASI: NİTEL ARAŞTIRMALAR

MCMİLLAN ve YİN'e göre (örnek olay çalışmaları/case studies):
Kendi gerçekliğindeki içerikle içinde bulunulan içerik **arasındaki sınırların**
→ Kesin hatlarıyla belirgin **olmadığı** **araştırma yöntemidir.**
Bağımlı sistemlerin **derinlemesine** incelendiği **Araştırma yöntemidir.**
Gerçek yaşamın güncel bağlam veya ortamdaki durumun **incelenmesidir.**
Okul içinden (alan içi) okullar arasında (alanlar arası) **varlıklar incelenebilir.**

Durum Çalışma Türlerinin Sınıflandırılması: BÜYÜKÖZTÜRK

1) Tarihsel örgütlenme	5) Çoklu durum
2) Gözlemsel durum çalışması	6) Çoklu alan
3) Hayat hikâyesi	7) Şeklinde sınıflandırılabilir
4) Durum analizi	

Durum Çalışma Türlerinin Sınıflandırılması: STAKE

(1)	(2)	(3)
İşsel durum çalışması	Araçsal durum çalışması	Ortak/çoklu durum çalışması

Durum Çalışmalarının Aşamaları: MCMİLLAN- CRESWELL

1	Durum çalışmasının uygunluğunu test etmek
2	Problemin ifadesi
3	Araştırma alanına girme
4	Katılımcıların seçilmesi (amaçlı örnekleme)
5	Verilerin toplanması
6	Verilerin analizi (bütüncül analiz/tek yönlü analiz)
7	İşsel durum/araçsal durumun raporlanması

Durum Çalışmalarının Veri Analiz Yöntemleri: BÜYÜKÖZTÜRK

1) Kategorik birleştirme	3) Modelleri çizme
2) Doğrudan yorumlama	4) Doğal genelleme

Durum Çalışmalarının Özellikleri:

Özellik	Açıklaması
Durum	Birey, küçük grup, topluluk, ilişki, karar verme, proje olabilir.
Amacı	İşsel (benzersiz bir durum) veya araçsal (seçilmiş durumu)
Veri	Çeşitlendirilmelidir.
Veri analizi	İrdelenecek durumun birden fazla birimi veya tamamı olabilir.
Betimleme	Temalar, konular, Çapraz durum analizi veya kuramsal model
Sonuç	Çıkarımlar, model veya açıklamalar şeklinde sunulur.

Durum Çalışmalarının Olumlu Yönleri:

1	Yaşamın bir kesiti ile ilgili doğrudan ve derinlemesine bilgi sağlar.
2	Okuyucunun bulunduğu durumla verilen durumu karşılaştırma şansı olur.
3	Alışık olunmayan durumları ayrıntılı irdeler.
4	Araştırmacı önceden belirlenen soru ve veri toplama yöntemlerini günceller.

Durum Çalışmalarının Olumsuz Yönleri:

1	Sonuçların genellenebilirliği dışıktır.
2	Kurum veya kişilerin kimliklerini gizlemek zordur.
3	Raporlaştırmada dil becerisi önemlidir.
4	Durum içinde kaç durum olduğunu belirlemek araştırmacı için zordur.

2) EYLEM ARAŞTIRMASI: NİTEL ARAŞTIRMALAR

Bilimsel araştırma yönteminden **daha çok mesleki gelişim** modelidir.
COSTELLO'ya göre Eylem araştırmacı:
Kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında **araştırıp değişim için**
→ **Sistematiik bir müdahale sürecidir.**

Sosyal bağlamın içinde yer alan **eylemlerin niteliğini geliştirme çalışmasıdır.**
Bu sosyal bağlamda **Eğitim, sağlık, askeri vb. kurumların**
- Eğitim, araştırma geliştirme ve uygulama gibi çalışmaları **gerçekleşir.**

Eğitimle İlgili Eylem Araştırması

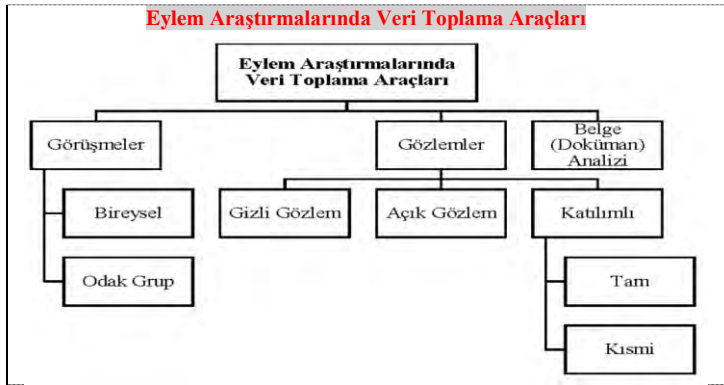
Öğretim süreci içerisinde kullanılan bir **yöntem** olması nedeniyle
→ Öğretmenlerin rolünü **"araştırmacı öğretmen"** olarak değiştirmektedir.

Eylem araştırmacı yapan öğretmenler MILLS'e göre:
Sadece üretilen bilgiyi kullanmaz! Onlardan yararlanır.
Karşılaştıkları problemlerle ilgili çözümleri kendileri geliştirir.

Eylem Araştırmaları ile Nicel Araştırmaların Karşılaştırılması	
Eylem Araştırmaları	Nicel Araştırmalar
Genellenebilir (Çok az)	Genellenebilir.
Üst düzeye eğitime gerek yok!	Belli bir eğitim düzeyi gerekir.
Araştırmacı bağlamın içinden biridir.	Araştırmacı bağlam içinden değildir!
Veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilir/denetlenir.	Veri toplama aracı uzman(lar) tarafından geliştirilir/denetlenir.
Esnek olarak planlanır.	Tutucu bir şekilde planlanır.
Araştırmacının bulguları ve sonuçları bağlamın özelliklerine göre yorumlanır	Araştırmacının bulguları ve sonuçları evrensel özellikler ve değerlere göre yorumlanır.
Örneklem kasıtlıdır (amaçlı)	Örneklem seçkisizdir.
Araştırmacının bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınır.	Araştırmacının bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınmaz!

Eylem Araştırmasının Aşamaları: Döngüsel bir süreçtir KURUBACAK			
1) Plan	2) Eylem	3) Veri toplama	4) Yansıtma

Eylem Araştırmalarında Veri Toplama Araçları:	
1) Görüşmeler (bireysel ve odak grup)	
2) Gözlemler a) Gizli gözlem b) Açık gözlem c) Katılımlı gözlem (tam veya kısmi)	
3) Belge (doküman) analizi	

Eylem Araştırmaları Çeşitleri:	
a) Uygulamalı Eylem Araştırmaları	b) Katılımlı Eylem Araştırmaları

a) Uygulamalı Eylem Araştırmalarının Özellikleri:	
1	Yerel uygulamalar üzerinde çalışır.
2	Bireysel/takım temelli araştırma içerir.
3	Öğretmenin gelişimine ve öğrencinin öğrenmesine odaklanır.
4	Bir eylem planını yürürlüğe koyar.

b) Katılımlı Eylem Araştırmalarının Özellikleri:	
1	Bireylerin yaşamlarını sınırlandıran sosyal meseleleri inceler.
2	Eşitlikçi iş birliğini vurgular.
3	Yaşam kalitesini yükseltecek değişimlere odaklanır.
4	Araştırmacının özgürleşmesi ile sonuçlanır.

Eylem Araştırmalarında Veri Analizi Yöntemleri:		
1) Hermenötik	6) Alan Analizi	11) Tümevarım
2) İçerik Analizi	7) Anlatıbilim	12) Karşılaştırmalı Analiz
3) Söylem Analizi	8) Retorik (Hitabet)	13) Taksonomi
4) Göstergebilim	9) Olay Analizi	14) Tipoloji
5) Metaforik Analiz	10) Mantık Analizi	15) Nitel/Nicel İstatistik

NİTEL ARAŞTIRMALAR (1)

3) FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMALAR: NİTEL ARAŞTIRMALAR
Görüngübilim çalışmaları olarak da tanınmaktadır.
Görüngü: Duyularla algılanabilen her şey, fenomenidir. (TDK, 2022)
- Bireyin başına gelen olay, yaşantıdır. Tanımlanabilir ve sonludur.

Fenomenolojik Araştırmaların Amacı:	
Bireysel deneyimleri evrensel nitelikte açıklamaya çalışmaktır.	
Örneğin Mutluluk-Yaşlanmaya katlanma-Küresel salgınla mücadele gibi.	
Araştırmacılar fenomeni deneyimleyen kişilerden veri toplayarak “Neyin” “Nasıl” deneyimi etkilediğinin betimlemesini sunar. (Dokusal) (yapısal)	

FENOMENOLOJİNİN ÖNCÜLERİ:			
1) HUSSERL	2) HEIDEGGER	3) SARTRE	4) MERLEU-PONT

Fenomenoloji Felsefeye 3 Farklı Bakış Açısı: KURUBACAK		
1) Felsefi bir akam	2) Felsefenin temeli	3) Nitel araştırma yöntemi

Fenomenoloji MERLEAU-PONT ve BANNAN	
Bireyin çevresindeki insanlarla Deneyimlerinin keşiştiğini ve insanların etkileşimlerini → Bir dişlinin çarklarına benzetir.	

Fenomenolojik Araştırmanın Türleri: KURUBACAK		
1) Bireysel	3) Diyaloğlu	5) Deneyisel
2) Ampirik	4) Hermenötik (yorumlayıcı)	6) Yorumlayıcı

Fenomenolojik Araştırmaların Özellikleri	
Özellik	Açıklaması
Fenomen	Tek bir kavram veya düşünceyi işaret eder.
Örneklem	Fenomeni deneyimleyen bir grup insan. (<10 kişi)
Felsefi tartışmalar	Yaşanılan deneyimler fenomenle ilgili → Özel Diğer insanlarla ortak olan → Nesnel deneyimler.
Araştırmacının rolü	Kendisini araç içerisine alır. Her şeyle ilk kez karşılaşmış bakış açısı “aşkın” olarak ifade edilir.
Veri toplama süreci	Genellikle mülakatlar yoluyla olur. Ancak gözlem, günlük, dokümanlar, drama, film olabilir.
Veri analizi	Dar kapsamdan Geniş kap. doğru ilerler. (Sistematik)
Gözlem süresi	Uzun soluklu olmalıdır.
Sonuç	“Neyin” “nasıl” deneyimlendiğini bütünleştiren → “Öz” betimlenir.

Fenomenolojik araştırmanın probleminin uygunluğunu anlamak için “Bireylerin bir fenomen ile ilgili yaygın ve ortak deneyimlerini mi anlamaya çalışıyor?” sorusunun cevabının “evet” olması gerekir.

Fenomenolojik Araştırmanın Aşamaları: KURUBACAK		
1) Görüngünün sezilme ve algılanması	2) Görüngüye odaklanılması	3) Görüngünün betimlenmesi

Fenomenolojik Araştırmalarda Veri Elde Etme:	
1) Görüşmeler	2) Günlükler
3) Çizimler	4) Gözlemler.... ile elde ederiz.

Ardından Verileri Analiz Ederken:	
a) Parçaların ve bütünlerin yapısı	b) Bir çeşitliliğin içindeki özdeşliğin yapısı
c) Mevcudiyet ve yokluğun yapısı	şeklindeki formlardan birini tercih edebiliriz.

3) ETNOGRAFİ ARAŞTIRMALAR: NİTEL ARAŞTIRMALAR

Etnografi: “Etno” → İnsana “grafi” → Tanımlama, tasvir etmedir. Antropologlar tarafından geliştirildi. (Bir araştırma yöntemidir.) Bir grubun davranışını doğrudan gözlemleme ve gruba ilişkin bir betimlemedir. Etnografi: İnsanların dünyasını belgelendirmedir.

Öğretmen betimlemeleri Sınıf etkinlikleri ile ilgili betimleme yazıtısı – Sunum, tartışma kayıtları, Öğretmenin ders planını ve öğrenci çalışmalarının örneklerini içerebilir.
--

Etnografyacının İşi: TAŞKIN
Yapılandırılmamış görüşmelerle hayatın özel bir yönünün belgelenmesidir.
- Şu sorulara odaklanır:
1) Toplumun üyeleri arasında iletişim nasıldır? Hangi anlamlar yaratılmaktadır?
2) Kültürel bilginin yapısı nedir? Kültürel bilgi nasıl düzenlenir? ...
3) Dil, kültür ve düşünce arasındaki ilişkiler nelerdir?

Etnografi Araştırmalarının Özellikleri:	
1) Aynı kültürdeki grubun kültürünün karmaşık ve eksiksiz betimlenmesi odaklı	
2) Grubun fikir ve inanç + Zihinsel faaliyetler + Bedensel faaliyetlerini ilgilendirir	
3) Kültürdeki davranışlar uzun süre bozulmadan devam eder.	
4) Veri analizi için anahtar kelimeler: - Emik - Kültürel yorum ve - Etikrit.	
Emik: Araştırma konusunun kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektiğidir.	
5) Araştırma sonunda aynı kültürü paylaşan grubun Nasıl çalıştığı, nasıl hareket ettiği ve grubun yaşam şekline dair bilgi vermeli	

Etnografi Araştırmalarının Türleri: CRESWELL		
1) Dini Etnografi	4) Feminist Etnografi	7) Gerçekçi Etnografi
2) Yaşam Öyküsü	5) Etnografik Romanlar	8) Eleştirel Etnografi
3) Otoetnografi	6) Görsel Etnografi	-----

Bilişsel Etnografi:	
Daha yeni bir türdür. → Olay odaklı bir yöntemdir.	
- Otantik dünyada bilişsel etkinliklerin nasıl gerçekleştirildiğini araştırır.	

Bilişsel Etnografiyi Geleneksel Etnografiden Ayıran Özellikler:	
Geleneksel Etnografi	Bilişsel Etnografi
Bilgi açıklanır.	Bilginin nasıl inşa edildiği açıklanır.
Grubun yarattığı anlamla ilgilenir	Üyelerinin bu anlamı nasıl yarattığı ile ...
Üyelerinin günlük hayattaki maddi ve kavramsal kaynakları betimlenir	Kültürel faaliyetlere Bu kaynakların nasıl yansıtıldığı incelenir.
Grupların düşünce biçimi ve İnsanı insan yapan şeyler ele alınır	Sosyokültürel bakışla bir faaliyetin anlık ve farklı zamanlardaki gelişimi irdelenir.
Geleneksel Etnografiyi bilgilendirir	Süreç analiziyle etnografi araştırmasını irdeler.

Etnografik görüşmeler → Yapılandırılmamış görüşmelerdendir. Farklı olarak → Katılımcıların kendi cevaplarını vermeleri sağlanır.
Görüşmeci Görüşmeyi kontrol etmektense konuşmaya yön verir. → “Kolaylaştırıcı” rolünü üstlenir. (- Cevaplayıcıya özgür olduğu hissettirir.)

Etnografi 10 (On) Temel Özellikle Açıklanır:		
1) Konumlanmışlık	5) Kişiselleştirme	8) Çarpıcılık
2) Verim / Zenginlik	6) Yansıma / Dönüşlülük	9) Bağımsızlık
3) Katılımcı Özerkliği	7) Öz Yansıma	10) Tarihsellik
4) Açıklık		

Etnografi Araştırmalarının Veri Türleri:		
1) Gözlemler	4) Mekânsal Haritalama	6) Mülakatlar
2) Testler ve Önlemler	5) Görsel-İşitsel Materyaller	7) Ağ Araştırması
3) Anketler		

Etnografi Araştırmaları:		CRESWELL
1) Gerçekçi Etnografi Araştırmalar	2) Eleştirel Etnografi Araştırmalar	
Objektiflik söz konusudur.	Kişilerin ötekileştirilmesi (-)	
Üçüncü kişinin bakış açısı (+)	Dışlanan grupların özgürleştirilmesi (+)	
- Kişisel ön yargı, siyasi hedef ... (-)	"Güç, eşitsizlik, haksızlık, egemenlik, baskı, hegemonya - mağduriyet" konuları	

5) ANLATI ARAŞTIRMALARI: NİTEL ARAŞTIRMALAR

BÜYÜKÖZTÜRK

Bir konuya veya duruma ilişkin **deneyimleri** ve yaşam **hikâyeleri** ile **inceler**.
Olayların **ardışık olarak düzenlenir** - Olaylar arası ilişkiler **kurulur**
→ Belirli hedef kitle için **anlamlandırılması sağlanır**.

D. JEAN CLANDİNİN ve MICHAEL CONNELLY

→ Eğitim alanında **anlatı çalışmalarını ilk defa uygulayanlardandır**.

Anlatı Araştırmasının Özellikleri CRESWELL

- 1) Hikâyeyi anlatanlar ile **araştırmacı arsında bir iş birliği ortaya çıkar**.
 - 2) **Bireylerin kimlikleri ve kendilerini nasıl gördüklerini ele alınır**.
 - 3) **Farklı veri toplama teknikleri bir arada kullanılabilir**.
 - 4) **Araştırmacının hikâyeyi kronolojik sıraya koyması önemlidir**.
 - 5) **Çeşitli Yöntemler kullanılabilir**: Analizinde **tematik** (neler söylediği)
- Yapısal** (gerçeklik/doğa) veya **Diyalojik/performans** (hikâyeyi yönlendirene bağlı)

Anlatı Araştırmasının Aşamaları GAY

- 1) Araştırma **amacının** ve **incelenen olayın belirlenmesi**
- 2) Bu olaya ilişkin **deneyimi olan araştırma katılımcılarının belirlenmesi**
- 3) **Araştırma sorularının belirlenmesi**
- 4) **Araştırmacının rolünün belirlenmesi** ve **gerekli izinleri alınması**
- 5) **Veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi** ve **verilerin toplanması**
- 6) **Araştırma katılımcısı ile işbirliği ile yazılan hikâyenin doğrulanması**
- 7) **Araştırmanın raporlaştırılması**

Anlatı Araştırmasının Türleri:

- 1) **Otobiyografi**
- 2) **Biyografi**
- 3) **Hayat hikâyesi**
- 4) **Kişisel hikâyeler**
- 5) **Sözlü tarihtir**.

Anlatı Araştırmasının Veri Toplama Teknikleri:

- 1) **Alan Notları**
- 2) **Günlük Kayıtları**
- 3) **Görüşme**
- 4) **Hikâye Anlatma**
- 5) **Yeniden Hikâyeleştirme**
- 6) **Sözel Tarih**
- 7) **Mektup Yazma**
- 8) **Otobiyografik Yazı**
- 9) **Biyografik Yazı**
- 10) **Diğer Alıntı Veri Kaynak**

NİTEL YAKLAŞIMIN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

ODAK	
1) Durum	Durum veya çoklu durumlar derinlemesine betimleme
2) Eylem	Sosyal bağlamı inceleme (Öğretmen ve öğrenciye katkı...)
3) Fenomenoloji	Deneyimin özünü kavrama
4) Etnografi	Aynı kültürü paylaşılan bir grubu betimleme
5) Anlatı	Bireyin hayatını araştırma

ANALİZ BİRİMİ	
1) Durum	Bir olayı, programı veya bir den fazla bireyi araştırma
2) Eylem	Araştırmacı bağlamı içinde / öğretmen, öğrenci... araştırma
3) Fenomenoloji	Ortak deneyime sahip birkaç bireyi araştırma
4) Etnografi	Aynı kültürü paylaşılan bir grubu araştırma
5) Anlatı	Bir veya birden çok bireyin hayatını araştırma

VERİ TOPLAMA ŞEKİLLERİ	
1) Durum	Mülakatlar, gözlemler, dokümanlar, insan ürünü eserler
2) Eylem	Görüşmeler, gözlemler, dokümanlar
3) Fenomenoloji	Mülakatlar, dokümanlar, gözlemler, sanat eserler
4) Etnografi	Gözlemler, Mülakatlar, ulaşılabilen diğer kaynaklar
5) Anlatı	Mülakatlar ve Dokümanlar

VERİ TOPLAMA STRATEJİLERİ	
1) Durum	Durumun betimlenmesi üzerinden veri analizi
2) Eylem	Eylem planları yoluyla içerik analizi , sistemati veri toplama
3) Fenomenoloji	Önemli ifadeler, anlam birimleri, "öz"ün betimlenmesi
4) Etnografi	Aynı kültürdeki grup betimlemesi temalarla veri analizi
5) Anlatı	Öykü için veri analizi , "yeniden hikâyeleme" kronolojiye başv

YAZILI RAPOR	
1) Durum	Bir veya birden çok durumun detaylı analizi
2) Eylem	Mesleki gelişim için bağlam genelleme kaygısı ile betimlenmesi
3) Fenomenoloji	Deneyimin "öz"ün betimlenmesi
4) Etnografi	Aynı kültürü oluşturan grubun nasıl çalıştığı betimleme
5) Anlatı	Yaşam öyküleri hakkında anlatı geliştirme

NİTEL ARAŞTIRMALARIN ÖZELLİKLERİ (ÖZET) BÜYÜKÖZTÜRK

- 1) **Doğal ortamda** çalışılır.
- 2) Verilere **doğrudan kaynağından** ulaşılır.
- 3) **Detaylı betimlemeler** ile **bağlam** ve **olgular** derinlemesine **ele alınır**.
- 4) **Olgu** ve **davranışların nasıl** ve **neden gerçekleştiğine** **odaklanılır**.
- 5) **Elde edilen bilgiler sentezlenir** ve **ikna edici genellemelere** **gidilir**.
- 6) **Katılımcının anlamasına** ve **anlamlandırmasına** **odaklanılır**.
- 7) **Araştırma deseni, çalışmanın gerçekleştiği duruma göre gelişir** ve **değişir**.

KARMA ARAŞTIRMALAR

Araştırmacı(lar)ın,

Nicel ve **nitel yöntemlerin** ve **yaklaşımların** **karışımını** **araştırmada kullanması**

Seçilecek olan yöntem belirlenmektedir.

Ancak araştırma deseni uygunsa her iki yöntem birden kullanılabilir.

- Ama bu oldukça **zor bir süreçtir**.

EKİZ'in görüşü "Önemli olan, konunun yaklaşımı belirlemesidir."

Yaklaşımın konuyu belirlemesi değil!

Hiçbir yaklaşım tek başına yeterli olmayacağı unutulmamalıdır.

Karma Yöntem Araştırmalarının Kullanım Yerleri:

- 1) **Veri toplama araçlarının geliştirilmesi** ve **iyileştirilmesinde**
- 2) **Verilerin onaylanması** ve **çapraz doğrulanmasında**
- 3) **Aynı konuların farklı yönleriyle incelemesinde**
- 4) **Farklı açılardan karmaşık olguların keşfedilmesinde** ve
- 5) **Tek bir yöntemle elde edilen bulguların araştırılması** veya **test edilmesinde**

Karma Yöntem Araştırmalarının İki Temel Amacı: JOHNSON ve ONW.

1) Çeşitleme ve tamamlayıcılık:

Nicel ve **nitel yöntemlerle sonuçları doğrulanmak** veya **geliştirmektir**.

2) Başlatma, geliştirme ve genişletme:

Nic. ve Nit. Yönt. sonuçlardan yararlanarak yeni araştırma soruları **türetmektir**.

Karma Yöntem Araştırmalarının Güçlü Yönleri: JOHNSON ve ONW.

- 1) Sayılara **anlam** katmak için **kelimeler, resimler** ve **anlatılar** kullanabilme
- 2) **Kelimelere, resimlere ...** **hassasiyet** katmak için **sayılar** kullanabilme
- 3) **Nicel ve nitel araştırmaların** **güçlü yönlerinin birlikte kullanabilme**
- 4) **Araştırmacı temelli bir kuram** oluşturup **oluşturulan bu kuram** test edebilme
- 5) **Araştırmacı tek bir yöntem** ve **yaklaşımla sınırlı değildir**.
- 6) **Araştırmacı bir yöntemdeki zayıflıklarına diğer yöntemin güçlü yönlerini ...**
- 7) **Elde edilen bulguların doğrulanması için daha güçlü kanıtlar** sağlayabilme
- 8) **Tek bir yöntemdeki eksik unsurlar diğer yöntemle** **tamamlayabilme**
- 9) **Elde edilen sonuçların genellenebilirliğini artırmak için** kullanabilme.
- 10) **Araştırma problemlerine ilişkin daha bütüncül** ve **eksiksiz bilgi** sağlayabilme

Karma Yöntem Araştırmalarında Karşılaşılabilecek Başlıca Sınırlılıklar:

- 1) **Araştırmacıların** **iki (nitel ve nicel) yöntemle başa çıkmaları zor olabilir**.
- 2) **İki yöntem birlikte takım halinde çalışıklarda** **zor olabilir**.

Karma araştırmalarda çeşitleme oldukça önemlidir.

DENZİN'in ifade ettiği çeşitleme türleri **Şekil 4'te özetlenmiştir:**

Şekil 4. Çeşitleme olarak da isimlendirilen **zenginleştirme türleri**

Karma Desen Türleri:

- 1) **Zenginleştirilmiş**
- 2) **Açıklayıcı**
- 3) **Keşfedici**
- 4) **Gömülü**

Karma Desen Türleri: HANSON, CRESWELL, CLARK, CRESWELL

- 1) **Ardışık Açıklayıcı**
- 2) **Ardışık Keşfedici**
- 3) **Ardışık Dönüşümsel**

1) Ardışık Açıklayıcı Yaklaşımında

Nicel veri toplanır ve **analiz edilir**. Sonra da **nitel veri** ile **bütünleştirme** yapılır.

2) Ardışık Keşfedici Yaklaşımında:

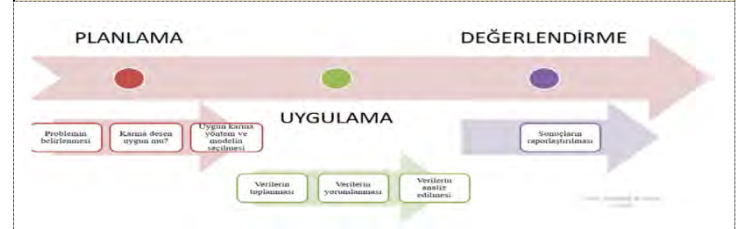
Öncelikle **nitel veri toplanır** ve sonrasında **nicel aşama** yürütülür.

3) Ardışık Dönüşümsel Yaklaşımında:

Kuramsal bakış açısı ve **bulgulara yönelik öngörü** **açıkça ifade edilir**.

Nicel veya **nitel bakış açısının** **sırası** veya **vurgulanma derecesi önemli değildir!**

Karma Yöntem Araştırmasının Aşamaları Nelerdir?

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİĞİ
ETİK ifadesini 1830'lu yıllarda CHARLES BABBAGE tarafından yayınlanan " Bilimsel Araştırmalarda Sahtekârlık " isimli çalışmasında ele alınmıştır.
Charles Babbage bilgisayarın çalışma mantığını ortaya koyan kişidir. → " Fark Motoru " isimli hesap makinesi bilgisayarın atası kabul edilebilir. CRESWELL araştırmacıların özellikle ilk veri toplama sürecinde etik kaygı taşıdıklarını ama bunun tüm çalışmada olması gerektiğini vurgular. Etik: İyi davranış sergileme - Toplumsal olarak iyi ve kötünün ayrımını yapma Mesleki olarak benzer iyi davranışı benimseme

Bilimsel araştırma etiğinin Sınıflandırılması:		
(1)	(5)	(8)
Genel Bilimsel Araştırma E.	Araştırmacı-Katılımcı Etiği	Yayın Etiği

1) Genel Bilimsel Araştırma Etiği
Araştırmanın taraması detaylı yapılmalı sağlam temellere oturtulmalı. Sonrasında doğru araştırma yöntemi benimsenmeli. (Süreç ekiple paylaşılar) Verilerin saklanması hassas konudur. → Araştırma bitiminde imha edilmelidir. - Veri analizinde geçerlik ve güvenilirlik analizleri vazgeçilmezdir.

ERSOY Temel Etik İlkelerini 5(beş) başlıkta sıralamaktadır:
1) Kişiyi saygı (özerklik) 3) Zarar vermeme 5) Bütünlük ve Dürüstlük.
2) Yararlılık 4) Adalet

1) Kişiyi saygı (özerklik) → Katılımcı araştırmaya kendi iradesiyle katılır
2) Yararlılık → Maliyet, risk ve faydanın dengesi
3) Zarar vermeme → Katılımcıların fiziksel, ruhsal bir zarara uğramaması
4) Adalet ilkesi → Herkese eşit davranılması ve mahremiyete saygı duyulması
5) Bütünlük ve dürüstlük → Katılımcının verilerinin bütünlüğüne saygıdır.

2) Araştırma-Katılımcı Etiği
Bireye saygı ön planda tutulmalı seçim hakkının kendisinde olduğunu bilmeli Araştırmanın amacı, yapısı ve süresi açıklanmalı ve tanımlanmalı Aydınlatılmış onam formu doldurulmalı (Sözel veya yazılı onay alınmalıdır.)

Aydınlatılmış onam metninde ERSOY'a göre:
- Araştırmanın amacı - Araştırmanın yapısı ve süresi - Beklenen faydalar
- Araştırmanın verebileceği sıkıntılar/ riskler/zararlar - Kişiyi etkisi
- Kişinin istediği aşamasında vazgeçebileceği ve ona bir zararının olmayacağı...

ERSOY'a göre Araştırmacı riskleri:
Araştırmaya başlamadan önce konu tartışılmalıdır.
İnsanlar için zararlarına göre gerekirse araştırmadan vazgeçmelidir.
Katılımcıları seçerken:
Kendi bakış açısına göre özel seçimler yapmamalıdır! (Bireysel adaleti zedeler.)

3) Yayın etiği
TÜBİTAK'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri vardır.
(Bu listeyi 1) Üniversitelerarası Kurulun (ÜAK) ve 2) HAMUTOĞLU, YILDIZ ve AKGÜN de belirtmiştir.)

TÜBİTAK'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri:
1) Olmayan verileri üretmek (uydurma)
2) Sonuçları, materyalleri değiştirmek (çarpıtma)
3) Başkasının ürünlerini atfı yapmadan kullanmak (aşırma)
4) Aynı çalışmaya başka başka yerlerde yayımlamak (dublikasyon)
5) Bütünü parça parça yayın hâline getirmek (dilimleme)
6) Araştırma desteğini belirtmemek
7) Yazarlarının isim sırasını değiştirmek
8) Yazar olmayan birini göstermek
9) Yayınlanmamış başka birine ait çalışmayı kendine mal etmek.
Araştırma etiğini garanti altına almak için başta vicdani sorumluluk
- Etik komisyonlardan - Araştırma yapılan kurumlardan
- Bireylerin kendilerinden - Reşit olmayanların velilerinden izin almak gerekir.

VERİLERİN TOPLANMASI
TURGUT'a göre ölçme birey ya da nesnelerin niteliklerinin uygun araçlar kullanılarak gözlenip → Gözlem sonuçlarının sembollerle gösterilmesidir.
Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü): Birey ya da nesnelerin ölçülen özelliklerine ilişkin elde edilen ölçme sonuçlarının matematiksel nitelikleridir.

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü) Çeşitleri:
1) Sınıflama 2) Sıralama 3) Aralık 4) Oran

Verilerin toplanmasında kullanılan farklı araçlar:
1) Anket 3) Testler
2) Görüşme/gözlem formu 4) Derecelendirme ölçekleri

Veri Toplama Araçları: 1) Araştırmacı tarafından doldurulan araçlar
a- Derecelendirme ölçekleri d- Çeteleme
b- Görüşme çizelgeleri e- Performans kontrol listeleri
c- Gözlem formları f- Zaman ve hareket kayıtları (loglar)
Veri Toplama Araçları: 2) Denekler tarafından doldurulan araçlar
a- Anketler d- Kişilik envanterleri
b- Öz değerlendirme kontrol listeleri e- Başarı/yetenek testleri
c- Tutum ölçekleri f- Performans testleri

GEÇERLİK
Araçlarla elde edilen bilgilerin araştırmanın amaçlarına hizmet etmesidir. Ölçülmek istenen özelliğin ölçülebilme derecesidir.

GEÇERLİK TÜRLERİ
1) Kapsam G. 2) Ölçüt G. 3) Yapı G. 4) Görünüş G.

1) Kapsam Geçerliği:
Ölçülmek istenen içeriğe ya da aracın ölçme amacına uygunluğu.

2) Ölçüt Geçerliği:
Test puanlarının ölçüt puanları ile ilişkili olması
a) Ölçüt aynı veya yakın bir zamanda ölçülmüşse: Eş zaman/hâlihazır geçerliği
b) Sonra ölçülmüşse → Yordama geçerliği
Araçtan elde edilen puanlarla Diğer araç puanları arasındaki ilişki incelenir.

3) Yapı Geçerliği:
Test puanları, testin ölçtüğünü varsaydığı kavramı/yapıyı ölçüyor mu?
Test ölçtüğü özelliği nasıl bir yapısal model içinde ölçüyor?
Yapı geçerliği Araç ile ölçülmek istenen psikolojik yapı ve özelliklerin doğasıdır.

4) Görünüş Geçerliği:
Teste ilişkin bir teknik değildir!
Bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla ölçüyor görünmesi durumu.

Geçerliği Etkileyen Faktörler
1) Ölçme sonuçlarının güvenilirliği 3) Puanlayıcı yanlılığı
2) Ölçme yöntemi ve madde sayısı 4) Uygulama koşulları

GÜVENİRLİK
Aynı ölçme aracının bağımsız ölçümleri arasındaki tutarlılıktır.
Elde edilen puanların hatadan ne kadar uzak olduğunun göstergesidir.

Güvenirlilik Katsayısının Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler:
1) Kuder Richardson (KR-20) 3) Testi yarılama 5) Test Tekrar Test
2) Cronbach Alpha (α) 4) Eş Formlar

1) Kuder Richardson (KR-20) Yöntemi:
Bir testte verilen cevaplar - 1 (doğru) ve 0 (yanlış) ile puanlandığında veya Evet/hayır gibi iki seçeneqli olması durumunda kullanılır.

2) Cronbach Alpha (α) Yöntemi:
Özellikle cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda ...

3) Testi yarılama (eş değer yarılar) Yöntemi:
Testin iki eş (paralel) formundan elde edilen puanlar arasındaki
→ Korelasyona dayalı olarak testin tümü için güvenirlilik tahmini yapılmasıdır.

4) Eş Formlar Yöntemi:
Bir aracın iki farklı eş formu aynı gruba aynı zaman diliminde uygulanır.
Ölçüm puanları arasındaki ilişki katsayısı yüksekse güvenirlilik de yüksektir.

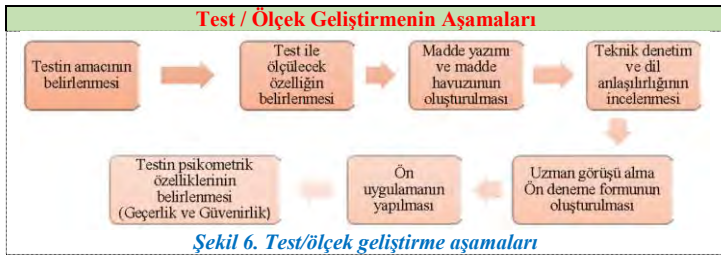
5) Test Tekrar Test Yöntemi
Aynı aracın aynı gruba belli aralıklarla uygulanmasıdır.
İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır.
→ Bu işlemin amacı zamana bağlı değişmezliği göstermektir.

Değerlendirmeciler Arası Tutarlılık:
Çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin
Çok sayıda bağımsız gözlemcinin verdiği puanların güvenirliliğini incelenir.

Ölçmenin Standart Hatası:
“ Test puanlarının gerçek puanla olan sapma miktarını hesaplama kullanılır.
Hesaplanan alt ve üst sınır gerçek puanın güven aralığını gösterir

Güvenirliliği Etkileyen Faktörler
1) Ölçme Aracına İlişkin Faktörler:
1) Testin uzunluğu 3) Test uygulama yönergesi 5) Puanlamadaki nesnellik
2) Maddelerin ifadesi 4) Maddelerin homojenliği
2) Testi Alan Birey ve Gruba Bağlı Faktörler:
1) Bireysel değişkenler 2) Normal dağılım gösteren heterojen grup
3) Uygulama Koşulları: Sınav koşullarının standart olması
4) Zaman: Sınav süresinin az veya çok olması

Madde analizi: Madde özelliklerini incelemeye yönelik analizleri tanımlar.
Madde güclüğü: Başarı ve yetenek testlerinde doğru cevaplama oranıdır.
Madde ayırt ediciliği:
Her bir maddenin grupları birbirinden ne kadar ayırt ettiğini gösterir.
Bulunulan kültüre özgü ölçme aracının geliştirilmesi
→ Daha çok tercih edilen bir yöntemdir.

GÖZLEM VE GÖZLEM

GÖZLEM

Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin **belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecidir.**

Yapılandırılmamış Gözlem: Gözlem öncesi gözlemciye bilgi toplamada ve kaydetmede özgürlük sağlayan bir tür gözlem yöntemidir.

Yapılandırılmış Gözlem: Gözlenecek şeyle ilgili daha iyi bir yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır.

Gözlemci Gözlem Sürecine Katılım Şekilleri:

- 1) Bir grup üyesi gibi etkili ve tam olarak katılır. Veya
- 2) Hiçbir etkisi olmaksızın katılır.

GÖRÜŞME

En az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

GÖRÜŞME TÜRLERİ

- 1) Yapılandırılmış G.
- 2) Yapılandırılmamış G.
- 3) Yarı yapılandırılmış G.
- 4) Etnografik G.
- 5) Odak grup Görüşme

Görüşmeyi sonunda notlar tutulur.

Verilerinin analizinde sıklıkla içerik analizi kullanılmaktadır.

1) Yapılandırılmış Görüşme:

Araştırmacının belirli bir sırayla önceden hazırlamış olduğu sorular vardır.

2) Yapılandırılmamış Görüşme:

Araştırmacıya **maddeleri sormada büyük serbestlik** sağlar. Sorular ve sıralamaları **sabit değil** → Görüşme sırasında **gelişebilir**.

3) Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmedir. Bu tür görüşme → Diğer iki yöntemin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir.

4) Etnografik Görüşme:

Kültür ile ilgili görüşmeler...

5) Odak Grup Görüşmeleri:

Küçük bir grupta yapılandırılmamış görüşmedir.

BİLİMSEL RAPORUN BÖLÜMLERİ

Raporlaştırma sürecinde Sosyal bilimler alanında ağırlıklı olarak → Amerikan Psikoloji Derneği'nin hazırladığı yazım kuralları kullanılır.

Bilimsel yazıların hazırlanmasında belli kuralların olması Okuyucular arasında ortak bir dilin oluşmasını ve iletişimin kurulmasını sağlar

Çalışmalarda Kullanılan Ana Başlıklar:

BÜYÜKÖZTÜRK

Küçük bir grupta yapılandırılmamış görüşmedir.

1) Başlık:

Amacı → Çalışma hakkında okuyucuya bilgi vermektir.

Başlıklarda kısaltma kullanılmamalıdır!

2) Yazar adı:

Her çalışmada yazar/yazarların adı ve yazarlara ilişkin kurum bilgisi yer alır.

- Önce ilk adı, varsa ikinci adı ve soyadı yazılmalıdır.

- **İsimler tüm yayınlarda aynı şekilde kullanılır (Takip açısından)**

- Çalışmalarda Yazarların unvan bilgisi **verilmemelidir**.

Yazar adı büyük - küçük harflerle ortalı ve başlığın bir alt satırına yazılır.

3) Özet bölümü:

Kısa, ayrıntılı ve çok yönlü **olmalıdır**. Çalışma hakkında **fikir vermemelidir**.

Bilgi yoğunluğu açısından **yeterli ve okunaklı olmalı**

- Araştırmanın amacını, içeriğini ve yöntemini **yanıttmalıdır**.

- 120 kelimeli **geçmemeli** ve özete **en önemli olan bilgiyle başlanmalıdır**.

- Özette **çalışmanın en önemli dört veya beş bulgusu veya sonucu verilmelidir**.

4) Giriş bölümü:

- Çalışmanın problemi **sunulur, tanıtılır** ve yeni bir sayfadan **başlatılmalıdır**.

- **Giriş kısmında araştırmaya ilişkin alt yapı oluşturulur**. Ayrıntıya **girilmez!**

- **Önceki çalışmalarla mevcut çalışma arasındaki mantıksal ilişkiler kurulur**.

5) Ardından problem

Okuyucuların anlayabilmesi için yeterince **açık ve anlaşılır** verilmelidir.

→ Problemin çözümündeki **yaklaşım ortaya konulmalıdır**.

6) Problemin çözümündeki yaklaşım:

Değişkenler **tanımlanır** ve araştırma amacı, hipotezleri ve/veya soruları **verilir**.

7) Yöntem bölümü:

Araştırmanın nasıl yürütüldüğüne ilişkin **detaylar yer alır**.

→ **Güvenirlilik ve geçerliliğinin** uygunluğunun değerlendirilmesinde önemlidir.

Yöntem bölümünde

-Araştırma desenini - Çalışma grubu/örnekleme - Veri toplama araçları ve süreci

-Veri analizi ve uygulama süreci → **Detaylı olarak açıklanır**.

8) Bulgular bölümü:

Toplanan verilerin analizine ilişkin **istatistiksel sonuçlar özetlenir**.

Bulgular Sonucu destekleyecek şekilde gereksiz ayrıntılara girmeden raporlanır.

→ Bu bölümde bulguların yorumlanması ve tartışılması **uygun değildir!**

9) Tartışma bölümü:

Özellikle çalışma soruları/hipotezleriyle ilgili değerlendirme ve yorumlar yapılır

- **Bu bulguların kuramsal önemi ve sonuçların geçerliliği vurgulanır**.

- **Tartışma bölümünün** kısa ve açık olduğu durumda **iki bölüm birleştirilebilir**.

Bölüm başlığı → **"Bulgular ve Tartışma"** - **"Bulgular ve Sonuçlar"** yapılır.

10) Kaynaklar listesi:

Kullanılan kaynakların tamamı verilir. (Az ve öz olmalı)

Kaynaklar bölümü de → Yeni bir sayfada **başlatılır**.

APA 'ya göre hazırlanan çalışmalarda

Kaynaklar çift satır aralığına göre düzenlenir ve her bir kaynağın

- İlk satırı → **Sola hizalı**

- İkinci satırı → İçerden yazılacak şekilde **düzenlenmelidir**.

11) Ekler bölümü:

Ekler → Bir materyal çalışmada **gövde kısmında detaylı** verilemiyorsa kullanılır.

- **Ayrı sayfada başlanmalı** (Her bir ek ayrı sayfalarda yer almalı)

- **Çift satır aralığı ile yazılmalıdır**.

- Her bir ek büyük harflerle **A, B** şeklinde **sıralanmalıdır**.

- Metin içinde eklere gönderme yapılırken de **bu sıralama kullanılmaktadır**.

12) Yazar notu:

Kuramsal bilgi ve finansal desteğin kaynağı belirtilir

Çalışmaya destek veren **meslektaşlar verilir**.

YAZIM KURALLARI

BÜYÜKÖZTÜRK ve arkadaşları (2020) **Bilimsel raporlar için belirlemişlerdir**.

Tezlerde bilimsel makalelerde genellikle → **APA 6 - APA 7 atf stili kullanılır**

APA (American Psychological Association → Amerikan Psikoloji Derneği)

1) Her bir sayfanın üst, alt, sağ ve solundan **2.54 cm boşluk** bırakılmalıdır.

2) Kelimeler arasındaki boşluklar için kelime işleciminin özellikleri kullanılır:

- **İki yana yasla** özelliği ile aradaki boşlukları kendiliğinden ayarlar.

- Belli bir boşluk bırakılmak istendiğinde **tab** tuşuna basılmalı

3) **APA 6** 'ya göre **12 punto Times New Roman** → **Serif** 'li (Serifli yazı karakteri, karakterlerin kenarlarındaki tırnağı ifade etmektedir.)

Örneğin **Times New Roman** ve **serifli** / **Arial** (Tırnaksız yani **sans serif**)

4) **APA 7** ile birlikte dijital ekranlarda kolay okunabilen **Sans serif** geliştirildi.

- Arial 11 - Georgia 11 - Calibri 11 - Lucida Sans Unicode 10

- Computer Modern 10 - Times New Roman 12

- **Sıkıştırılmış yazı karakterleri boşluğu azaltma özellikler kullanılmamalıdır!**

5) **Rakam olan "0"** ile harf olan **"o"** birbirinin yerine kullanılmamalıdır!

→ Kelimeler **satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir**.

6) **Satır aralığı** özelliklerini **çift** (tezlerde 1,5) olarak düzenlemek gerekir.

7) **Yazılar sola hizalı** / Sağ kenar girintili olarak **bırakılmalı** ve

- **Kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir**.

→ **Tezler için iki yana yaslanmalıdır**.

8) Sayfa kenar boşluklarını düzenlemek için <i>Sayfa Düzeni</i> menüsünden Makaleler için üst, alt, sağ ve soldan 2,54 cm boşluk bırakılmalıdır. Kelime işlemleri İngilizce ise ondalık “.” / Türkçe ise ondalık “,” ile yazılmalı. → Bilimsel raporumuz tez ise ilgili enstitünün kuralları geçerlidir. Sayfa numarası → Sayfanın sağ üst köşesine yazılır. Tezlerde ise → Sağ alt köşe veya alt ortaya yerleştirilmelidir. 9) Üstbilgi başlığı çalışma başlığının ilk iki veya üç kelimesinden oluşur. → Üst bilgi sağ üst köşeye, sayfa numarasından önceye yerleştirilir. → Tezlerde gerek yok! Dergilerde sayfa numarası ile üst bilgi olarak eklenen başlık arasına 5 karakterlik boşluk bırakmak gerekir. 10) Başlık düzeyleri bölümleri ve bilgi bulmada kolaylık sağlar. → Başlıklar numara veya harf kullanılarak etiketlenmemelidir. → Başvurular menüsü altında → Metin Ekle → Başlık düzeyi kelime işlemci
1. Düzey 1: Ortalı, Kalın, İlk Harfleri Büyük 1.1. Düzey 2: Sola Hizalı, Kalın, İlk Harfleri Büyük 1.1.1. Düzey 3: İçerden, kalın, normal tümce düzeninde nokta ile sonlanan paragraf başlığı. 1.1.1.1. Düzey 4: İçerden, kalın, italik, normal tümce düzeninde nokta ile sonlanan paragraf başlığı.
11) Sayfa düzenlemede kesmelerden kullanılabilir. (Düzen menüsü → Kesmeler) 12) APA stilinin genel kurallarına göre - 10' un altındaki sayılar → Yazı ile (Bir – iki – üç) - 10 ve 10' unun üzerindeki sayılar → Rakam ile yazılır. (16 , 44 ...) → Fakat bu kuralın uygulanmadığı bazı istisnai durumlar da vardır. (Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !) 13) Matematiksel ifadelerde her bir ifadeden sonra boşluk bırakılmalıdır: $a + b = c$ 'nin okunması → $a+b=c$ 'nin okunmasına göre daha kolaydır. Denklemler metin içinde metinlerle aynı hizada olacak şekilde düzenlenmelidir: $a = [(1 + b) / x]^{1/2}$ şeklinde yazılmalıdır. Aynı ifade, $a = \sqrt{\frac{1+b}{x}}$ şeklinde belirtildiğinde, metin içine bu ifadeyi yerleştirmek zor olacaktır 14) Şekiller ve tablolar gerçekten gerekli ise kullanılmalıdır 15) Şekil kullanmak → Bilgiyi sunmanın en etkili yoludur; Şekil metni tamamlıyorsa ya da uzun bir tartışmayı engelliyorsa etkilidir. Bir şekil düzenlenirken: Şekillerde kullanılan yazıların okunaklı olmalıdır. (Yazı büyüklüğü önemli) → 8 puntodan küçük, 14 puntodan büyük olmamalıdır. → Yalnızca ilk harfler büyük olacak şekilde düzenlenmelidir. (Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !) 16) Sayfa düzenlemelerinde yeni bir başlığın/görselin/tablonun - Yeni bir sayfadan başlaması için kesmelerden yararlanılabilir. - Ctrl tuşu ile Enter tuşuna birlikte basılarak yeni sayfaya geçilebilir. (Ctrl +Enter) Tamamen yeni bir bölüme geçmek için Sayfa Düzeni → Kesmeler → Bölüm Sonuna tıklanabilir. Sayfa için kesme konulup konulmadığı anlamak için Araç çubuğundan Giriş → Göster/Gizle komutundan yararlanabiliriz. → Gizle açıkken İ işareti Enter a basılıp basılmadığını gösterir. 17) Şekiller için geçerli kurallar tablolar için de geçerlidir. - Yalnızca tablo etiketlendirmeleri tablonun üzerinde verilir. 18) Tablolara (şekillerdeki gibi) Çapraz Başvuru ile atıfta bulunulur. - Aşağıdaki/Yukarıdaki/Sağdaki/Yandaki tablo gibi ifadelerden kaçınılmalı! Tabloları etiketlendirerek isim vermek gerekir. Tablo isimlerine sayı numarasından sonra a, b gibi ekler getirilmemelidir! 19) Tablo başlıkları ayrı satırlarda yazılır. APA 6 'ya göre tablo numarası ile başlık aynı satırda APA 7 'ye göre tablo numarası ilk satırda , bir alt satırda başlık şeklinde 20) Tablo sütunlarına isim verilmelidir. 21) Tablolarda bazı hücrelerde veri olmadığında o hücre boş bırakılmalı ancak Elde edilmemiş ya da rapor edilmeyen veri ise Tire (-) işareti ile gösterilmelidir. 22) Tablolar ile ilgili olarak aşağıdaki kontrol listesi kullanılabilir: (Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !) 23) Başka bir çalışmadan iki türlü aktarma yapılabilir: 1) Dolaylı aktarma/alıntı: Bilgi diğer çalışmalardan kendi dilinde özetlenir. 2) Doğrudan aktarma/alıntı: Herhangi bir değişiklik yapılmadan aktarılır. Alıntılanan metnin kelime sayısı 40 'tan daha az ise çift turnak işareti ("") ile 40 ve daha fazla kelimeli doğrudan alınır: -Yeni bir satırdan ve bölüm tamamı yazı alanının sol tarafında - 1,3 cm (tezlerde 1,25 olabilir) boşluk bırakılarak düzenlenir. - Alıntının tamamı çift satır aralığı (tezlerde 1,5) olacak şekilde düzenlenir. 24) Kanıt, açıklama veya kaynakları belirtmek amacıyla - İçeriğe ilişkin dipnot veya telif hakkına dipnotlardan yararlanılabilir. 25) Okuyucuya detaylı bilgi sunmak istediğimizde → Okuyucunun dikkatini dağıtmamak için bu bilgiler eklerde verilebilir. - Ölçme araçları eklerde sunulsa dahi → Başka kaynaktan alınmış/uyarlanmışsa telif hakkı izni belirtilmelidir.

KAYNAK GÖSTERİMİ

Raporlaştırmada kaynakların hem metin içinde gösterilmesi hem de **Tam** künyelerini gösterir bir kaynak listesi → **Sunulması** **gerekir.**
→ Bu araştırmacının en temel sorumluluğudur.

Bir yayının (makale, tez) **sonunda yer alan kaynaklar listesi**

→ Yayını **belgeler** ve her bir kaynağa ulaşmak için **önemli** bilgiler sağlar.

Kaynaklar Yazar, yayımlanma tarihi, başlık, yayımlanma yeri bilgilerini içerir. Yazarlar kaynaklar listesinde bulunan tüm bilgilerden sorumludur. Sosyal Bilimler alanında en sık kullanılan - “ Amerikan Psikoloji Derneği ” tarafından belirlenen kaynak gösterimi ile ilgili kurallara (APA6) yer verilmiştir.

Kaynakların Metin İçinde Gösterimi

(**Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !**)

Kaynaklar Listesinin Düzenlenmesi

(**Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !**)
Tablo 1. Kaynak Gösterimine İlişkin Örnekler

GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK

Girişimcilik ifadesine ilk kez → **RİCHARD CANTILLON** (1755) kullandı.

Girişimci **toplumun** **istek** ve **ihtiyaçlarını** karşılamak için **risk alan**

- **Kaynakları bir araya getiren** ve yeni bir ürün veya hizmet üreten **kişidir.**

Türk Dil Kurumuna (TDK) (2022) göre

Girişim: “Bir iş yapmak için harekete geçme” dir.

Girişimci: “Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan”

Girişimcilik: “Girişimci olma durumu”

Girişimcilikte → Sosyal ve ticari açıdan **katma değer yaratmak** vardır.

Girişimci bireyler

→ **Diğer bireylerden farklı olarak farklı çabalar sarf eder.**

→ Girişimciliğe konu olan **yeniliği** **keşfeder.**

Eğitimci **bakış açısıyla** **yaklaşıldığında** (**AKKAYA** 'a göre)

- **Öğretmenlerden**

- Yeni bir iş kurma beklentisinden **daha çok öğretmenlerin**

→ Bu becerileri sergilemeleri

→ Bu zihniyeti yansıtmalarıyla **ilgili olduğu** düşünülmemektedir

Girişimcilik Ekollerinin Sınıflandırılması:

Kişisel nitelikler olarak → **Büyük insan** olmayı

Psikolojik özellikler → **Fırsatları** tanımlamayı

Klasik, **davranış** ve **yönetim** bağlamında → **Yönetim** ve **liderliği**

Yeniden değerlendirme bağlamında → **İç girişimcilik** olarak sınıflandırılır.

Öğretmen Girişimciliğini üç başlıkta ele alabiliriz:

1) Girişimcilik Eğitimi ve Pedagojisi

2) Girişimde Bulunma, İş Geliştirme ve Kurma

3) Girişimci Yetkinlik ve Davranışlar

Girişimcilik eğitimi:

Girişimciliğe ait beceri ve zihniyeti kazanıp **eyleme dönüştürme** için

→ Yaratıcı fikirlerin işe koşulmasını sağlayacak **bir eğitimidir.**

Girişimcilikte **ticari** **kaygı** **olmakla beraber girişimcilik eğitiminde**

Girişimcilik ile ilgili düşünce yapısının **her düzeyde geliştirilmesi** hedeflenir.

Bu düşünce yapısının geliştirilmesi → **Okul öncesi dönemi** de kapsar.

Öğrencilerini girişimci olarak yetiştirmek isteyen **bir öğretmenin**

→ **Kendisinin de öğrencilerine rol model olması** **gerekir.**

Öğretmenlerin öğrencilerinin (**AKKAYA** 'ya göre)

- **Yaratıcılıklarını** - **Yenilik becerilerini** ve **Girişimcilik zihniyetlerini**

geliştirebilecek bazı **öğrenme/öğretme yöntem/stratejileri:**

- Deneyimsel öğrenme - Yaratıcı problem çözümü

- Probleme dayalı öğrenme - Proje temelli öğrenme

- Disiplinler arası öğrenme ... vb. **sıralanabilir.**

Öğretmenler okullarda **değer** yaratacak **değişimlerin** **aracıları** olarak **görülür.**

Öğretmenlerin girişimci davranışları: (**AKKAYA** 'ya göre)

1) Fırsatları tanıma (risk alma) 4) Bir projeyi **planlama** ve **yönetme yeteneği**

2) **İnisiyatif** alma ve **risk yönetimi** 5) **Dış kaynak arayışı**

3) **İnovasyon**

Ülkemizde Girişimcilikle İlgili Şimdiye Kadar **Neler** Yapılmış? **ÖNEL**

1) **MEB**

2) **Talim Terbiye Kurulu (TTK)**

3) **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)**

4) **Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB)**

5) **TÜBİTAK** → **çalışmalar** **yapmıştır.**

1) **Eylem Planı** 'nda (2014-2018)

2) **MEB Stratejik Planı** 'nda (2010-2014)

3) **Onuncu Kalkınma Planı** 'nda yer almıştır.

KOSGEB tarafından

(**Küçük** ve **Orta** Ölçekli **İşletmeleri** **Geliştirme** ve **Destekleme** **İdaresi** **Başkanlığı**)

GİSEP (Türkiye **Girişimcilik Stratejisi** ve **Eylem Planı** oluşturulmuş ve

- Bu eylem planı **01/07/2015** tarih ve 29403 sayılı **Resmî Gazete** 'de

→ Yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

MODÜL 4	11-A	DEĞERLENDİRME
YENİLİKÇİLİK (İNOVASYON)		
(BOZKURT ÇETİNKAYA'ya göre)		
Yenilikçilik → İnovasyon olarak sıklıkla kullanılır.		
Yenilikçilik		
- Toplumsal, kültürel ve idari ortamda		
→ Yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanmasıdır.		
→ Yenileme, yenileşme, yenileşim ve ticat gibi terimlerle kullananlar vardır.		
Yenileme, yenileşme, yenileşim (ilk üçü) → Yeni olma durumunu		
Ticat, ticari icat ve inovasyon ise yeni olarak tanımlanan şeylerin		
→ Toplumsal ve ekonomik olarak değer yaratması ile ilgilidir.		
Yeniliğin → Ekonomik veya sosyal yönünün olması beklenir.		
(ROGERS'a göre)		
Her icat → Yenilik içermeyebilir!		
Her yenilik → İnovasyon içermeyebilir! ama		
Her inovasyon → Yenilik içerir.		
(ZHOU, CHİ ve DAVID'a göre)		
İlgili birim tarafından yeni olarak algılanan		
→ Fikirlerin, süreçlerin, ürünlerin ve hizmetlerin üretilmesi ve/veya kabulüdür.		
(DRUCKER'a göre)		
Yenilik bir fikri		
→ Yeni veya geliştirilmiş satılabilir bir ürün-mal ve hizmete dönüştürmektir.		
Yenilik bir fikrin buluş aşamasından başlar ve		
→ Uygulama aşamasını sonuçlandırması beklenir.		
OECD'ye göre (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)		
Yenilik için tamamen yeni olma durumu zorunluluk değildir!		
- Ürün, hizmet veya sürecin kendisi de yeni olabilir veya		
→ Yeni bir organizasyonel yöntemin uygulanması da olabilir.		
(GOLDSMİTH ve FOXALL'a göre)		
Eğitim araştırmaları açısından yenilik		
- Belirli bir birey veya grup açısından yeni olan ve		
→ Benimsenmesiyle/kullanılmasıyla birlikte değişime neden olan şey/ fikirdir.		
(HASTINGS'e göre)		
Yenilik → Mükemmeli sunmak değildir!		
Müşterilere araçlara, seçicilere yeni deneyimler sunmayı vaat eden bir terimdir.		

YENİLİK İLE İLGİLİ ÖNEMLİ DİĞER BAKIŞ AÇILARI
(BOZKURT ÇETİNKAYA, İNCEKARA'a göre)
(Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !)
(KÖSE'e göre)
(Ayrıntılı bilgi Konu anlatım kısmında işlenmiştir !)
(ROGERS'a göre)
Yeniliğin kabulünde dört farklı insan bakış açısı vardır:
Yenilikçiler (innovators)
1) Çabuk benimseyenler (early adapters) 3) Geç çoğunluk (late majority)
2) Erken çoğunluk (early majority) 4) Yavaş ilerleyenler (laggards).

Yeniliğin kabul edilmesi için
- Karmaşıklık düzeyinin mevcut bilgi ve becerilerle uyumlu olması
- Benimsmeden önce deneme imkânının olması ve
- Sonuçlarının başkalarınca gözlemlenebilir olması beklenir.

YENİLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI
1) (OECD Oslo Manual - ELÇİ)
1. Ürün 2. Süreç 3. Hizmet 4. Pazarlama 5. Organizasyonel yenilik
2) Teknolojik olan ve olmayan yenilik (UZKURT)
3) Yüksek/orta/düşük düzeyde yenilik içeren yenilik (GARCÍA ve ROGER)
4) Radikal, artımsal ve yapısal yenilik (UZKURT)
5) Ürün, süreç, mesleki yöntem olarak yenilik (WAGNER ve HANSEN)

YENİLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI
1) Sürekli/kademeli yeniliğe → Otomobil endüstrisi
2) Dinamik sürekli yeniliğe → Elektrikli arabalar
3) Süresiz radikal yeniliğe → Faks makineleri ve Google örnek verilebilir.

YENİLİKLER	WALTERS
Bir okulda inovasyonun varlığı şu başlıklarda aranmaktadır:	
- Okul müdürünün desteği	- Sinerji
- Yenilikçiliğin ödüllendirilmesi	- Örgütsel merak
- Gerekli yatırımların yapılması	- Veli desteği.
- Daha yakın ve iş birliğine açık bir yapı	
- Özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile iş birliği	
ÖZMUSUL'a göre Öğretmenlere yönelik	
Yenilikçilik/inovasyon eğitiminde yararlanılabilecek materyaller:	
1) Elektronik ürünler: Web sitesi - Bloglar - Forumlar- Elektronik ağılar	
- Filmler - Animasyon - Simülasyonlar- Uzaktan eğitime özgü materyaller	
2) Eğitim-Öğretim Dokümanları: Kitapçık - Afiş- Ders ve kılavuz kitapları	
- SWOT analizleri - Proje çalışmaları - Bilimsel, Sanatsal, Toplumsal, Kültürel ve Edebi Çalışmalar (<i>Senaryo, tiyatro, hikâye...</i>)	

MODÜL 4	11-B	DEĞERLENDİRME
PROJE YÖNETİMİ (1)		
PROJE NEDİR?		
Planlama: Bir ülke ya da bölgeye ait tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve benzeri temel ve sosyal büyüklüklerdeki değişiklikleri belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda belirli bir sürede etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve uzun dönemli karar alma sürecini düzenlemek için harcanan bilinçli çabadır.		
Program: Ortak hedefe yönelik sonuçların elde edilmesi amacıyla		
- Bir grup projenin düzenli olarak yürütülmesidir.		
PROJE:		
Özgün bir ürün, hizmet için yürütülen geçici bir girişimdir.		
İnsan ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimini sağlayacak yeni birimlerin oluşturulması amacıyla kaynakların		
→ Belli bir sistematik çerçevesinde harcanmasıdır.		

Projeye Neden İhtiyaç Duyulur?
1) Birden çok işletmenin ve çok kişinin iş birliği yapması gereken durumlarda
2) Birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişkili olan kişilerin görevlere ayrılmasında
3) İlk kez yapılacak olan işlerin planlama ve uygulamasında
4) Belirli bir sürede bitirilmesi zorunlu işlerde projeye duyulan ihtiyaç artar

PROJENİN ÖZELLİKLERİ
1) Geçici → Tanımlanmış bir başlangıç ve bitişi vardır.
2) Girişim (Çaba) → İnsan gücüne, kaynağa ve ekipmana ihtiyaç vardır.
3) Özgün ürün, hizmet → Elde edilen değer sadece bir kere yaratılır.
4) Yeni ya da ek üretim kapasiteleri yaratır.
5) Rutin yapılan işlerden farklı olması gerekir.

Genel Olarak Projeler Şu Gruplara Ayrılabilir:
1) Büyüklüklerine göre
2) Yürütücülerine göre (özel, kamu)
3) Amaçlarına (kâr amacı güden- gütmeyen sosyal amaçlı alt yapı projeleri)
4) Faydaları ölçülebilmesine göre
5) Üretime yaptıkları katkı biçimlerine göre
- Alt yapı projeleri (karayolları, enerji, eğitim, sağlık)
- Doğrudan üreten projeler
- Hizmetin yer aldığı sektöre göre (eğitim, enerji, sanayi, turizm projeleri gibi)

PROJE YÖNETİMİ
Paydaşların beklentilerine ulaşmak veya daha fazlasını sağlayabilmek için Yürütülen faaliyetlere → Bilgi, beceri, araç ve tekniklerin uygulanmasıdır.

Proje Yönetiminin Faydaları:	KARAHAN
1) Amaç ve hedeflere ne zaman ve nasıl ulaşılacağını önceden gösterir.	
2) Sürekli raporlama ihtiyacı minimuma iner.	
3) Zaman önceden belirlenir.	
4) Maliyet önceden belirlenir.	
5) Gerekli kaynaklar ortaya çıkar.	
6) Kontrol sisteminin kurulmasını sağlar.	
7) Görevlerin organizasyon şemasını gösterir.	
8) Ekip üyelerinin proje süreci konusunda gelişmesini sağlar.	

PROJE YÖNETİCİSİ GÖREV VE SORUMLULUKLARI: KARAHAN
Proje Yöneticisi: Bir projeyi yönetmek üzere görevlendirilen kişidir.
Projeyi → En yüksek üretkenlik → En düşük belirsizlik → En düşük risk ile yürütmekten sorumlu kişidir.
- Proje ekibini kurmak ve proje sürecinde ekibi yönlendirmek
- Ekibin hangi niteliklere sahip kişilerden oluşacağını belirlemek
- Ekip üyelerine görevlerini ve sorumluluklarını bildirmek
- Ekibin gerekli kaynaklara ulaşmasını ve gerekli eğitimleri almasını sağlamak
- Ekibin proje ile ilgili görevlerini yerine getirmelerini sağlamaktan sorumlu...

Proje Yönetimi Sürecindeki Bilgi Sahaları		
A) Temel Bilgi Sahalar		
1) Kapsam Yönetimi	3) Maliyet Yönetimi	5) Entegrasyon Yönetimi
2) Zaman Yönetimi	4) Risk Yönetimi	6) İletişim Yönetimi
B) Destekleyici Bilgi Sahaları		
1) İnsan Kaynakları Yönetimi	3) Tedarik Yönetimi	
2) Kalite Yönetimi		

PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ				
Proje yaşam döngüsü (Proje yönetimi süreci) beş aşamadan oluşur:				
1) Başlangıç	2) Planlama	3) Uygulama	4) Kontrol	5) Kapanış

1) BAŞLANGIÇ: KARAHAN
PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ: Yapılan tüm işler ...
Başlangıç: Proje fikrinin ortaya atılır- Derlenir- Değerlendirilir
Ön elemeye tabi tutulur - Tartışılır – Şekillendirilir...
- Proje fikirlerini belirlemek - Maliyetlerini kabaca tahmin etmek ve
- Ön elemeye tabi tutmak başlangıç aşamasının en önemli bölümünü oluşturur.

2) PLANLAMA:

Proje Yaşam döngüsünün ikinci aşamasıdır.
Bu aşamada projeye ilişkin her tür planlama ayrıntılarıyla yapılır.
Başlangıç aşamasında belirlenen proje fikri detaylandırılır.
-Bu faaliyetlerin zamanlanması- Bütçelendirilmesi ve Kaynakların belirlenmesi...

PROJENİN KISITLAMALARI:

- 1) Zaman: Bir ürün ya da hizmet için yönetilmesi gereken **en önemli kısıtlama** ...
- 2) Maliyet: Neredeyse tüm projeler için bir kısıtlamadır.
- 3) Kapsam: İki yönlü değerlendirilmelidir:
 - 1) Ürün kapsamı: Ürünün tasarlanan kalitesini, özellik ve işlevlerini açıklar.
 - 2) Proje kapsamı: Bir ürün ya da hizmetin tasarlanan ürün kapsamıyla
→ Teslim edilmesi için gereken çalışmayı açıklar.

Projenin zaman, maliyet ve kapsam kısıtlamalarını dengelemek gerekir.
→ Bunu yapacak olan da **proje yöneticisidir**.

Proje üçgeni: Kısıtlamaları dengeleme sürecini gösterir. Çünkü
→ Üçgenin bir kenarındaki değişiklik **en az bir diğer kenarı etkiler**.

Proje Yönetimi Sürecindeki Temel Faktörler:

1) Kapsam	2) Zaman	3) Bütçe

3) UYGULAMA

Bu aşamada proje planının uygulanmasına odaklanılır.
Plan → İnsan ve tüm kaynakların koordine edilmesi ile gerçekleştirilir.
- Proje yöneticisi ve ekip üyeleri
→ Birçok teknik ve örgütsel düzenlemeleri yapar ve yönetir.
→ Projenin performansı düzenli olarak yapılan işlerin performansı ile izlenir.

4) KONTROL:

Bu aşamada proje kapsamındaki ilerleme
→ Değişik izleme ve ölçüm yöntemleri ile düzenli olarak denetlenir.
Sapmaların belirlenmesi hâlinde düzeltici önlemlerin alınması ve
- Proje hedeflerinin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanır.

5) KAPANIŞ:

Sözleşme ve idari kapsamdaki tüm işlemlerin sonuçlanmasını ifade eder.
İdari kapanış ile sonuç ve başarılarının raporlaştırıldığı sunuşlar yapılır.
Deneyim dokümanite edilir ve proje için ayrılan tüm kaynaklar serbest bırakılır.
Sözleşme kapanışı ile sözleşme tüm şartları ile gerçekleştirilmiştir ve
→ Ürün/hizmet devredilir.

ÇEVİRİM İÇİ PROJE YÖNETİM ARAÇLARI

Yurt içi / yurt dışı proje çalışmalarında
Kendi kurumunuzdan da diğer kurumlardan kişilerle de ekipler oluşturulmaktadır.
Her büyüklükteki projeleri planlama, yürütme ve izleme için
→ Çevrim içi proje yönetim araçları (yazılımları) kullanılabilir.
Proje Yöneticisi bu tür araçlar ile ekibindekilere kolaylıkla görevler atayabilir.
Çalışanların iş yükünü dengelemek için ilgili raporları inceleyebilir.
Proje Yürütücüsü bu yazılımlar ile benzer şekilde
Projenin bütçesini, harcama miktarına bağlı olarak raporlaştırmayı inceleyebilir.
- Harcama dokümanlarının dijital ve düzenli saklanması mümkün tanır.
Takvim uygulaması ile projeye bütüncül bakış atılması sağlanır.
- Ayrıca yaklaşan işler için görevlere periyotlarla hatırlatmalar gönderilebilir.
Çevrim içi proje yönetim araçları projeye ilişkin
Tüm dokümanların bir arada tutulmasını ve kolay erişimini sağlar.
Bu tür araçlar ekibin üyelerinin ayrı zamanlı tartışma panolarında
Bir konuyu tartışmalarına imkân sağlar.

Birçok Çevrim İçi Proje Yönetim Aracı Vardır:

1) ClickUp	5) nTask Manager	8) Freedcamp
2) Wrike	6) Zoho Projects	9) ActiveCollab
3) monday.com	7) MeisterTask	10) MsProject
4) Kissflow Project		

TÜBİTAK DESTEKLERİ

TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu)
ARBİS (Araştırmacı Bilgi Sistemi)

TÜBİTAK Projelerine başvurmadan önce
Proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların öz geçmişleri
ARBİS bilgileri doğrultusunda
→ Sistem tarafından otomatik olarak oluşturulması beklenmektedir.

ARBİS
Türkiye'nin güncel araştırmacı veri tabanını oluşturmak amacıyla
TÜBİTAK tarafından tasarlanan ve geliştirilen web tabanlı bir uygulamadır.
<https://arbis.tubitak.gov.tr/> adresinden
ARBİS'e giriş düğmesine tıklayarak giriş yapabilir veya
Yeni Kullanıcı Kaydı ile kullanıcı kaydınızı oluşturabilirsiniz.

Araştırmacı Sorgula düğmesi ile
→ Önceden kayıt yaptırmış araştırmacıları inceleyebilirsiniz.

TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için

<https://www.tubitak.gov.tr/tr/> adresinden
Destekler sekmesi ve sonrasında Bilim ve Toplum Başkanı seçilmelidir.
Açılan sayfada → Ulusal destek listelerini bulabilirsiniz.

Bu listedeki
4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı için sadece katılımcı olabilirsiniz.

Öğretmenlerimizin Başvurabileceği Programlar:

- 4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları
- 4006 TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı
- 4008 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

Proje yürütücüsü elektronik imza ile sahip olmalıdır.
Başvurular genellikle çevrim içi gerçekleştirilmektedir.
Öğretmenlerimiz öğrencilerini de
→ Çeşitli araştırma projeleri yarışmalarına yönlendirebilir.

Öğrenci Araştırma Proje Yarışmaları:

- 2204-B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması
- 2204-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması
- 2204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması
- 2204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması

Bu tür yarışmalara öğrencilerin katılabilmesi için
→ Başvuran okulun öğrencisi olmak zorundadır.
Bölgesel yarışmalardan sonra ülke genelinde finaller yapılmaktadır.

TÜBİTAK'ın Öğrenci Katılmalarını Sağlamayı Kolaylaştıran Hizmetleri:

Bu etkinliklere nasıl katılacağımız ve aşamaları
2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Desteği altında sunulmaktadır.
<https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilimsel-etkinlik/etkinlik-duzenleme-destekleri/icerik-2237-a-bilimsel-egitim-etkinlikleri-destegi>
→ Adresinden detaylara ulaşılabilir.
- Çevrim içi başvuru tarihleri - Çevrim içi başvuru formu
- Değerlendirme kriterleri gibi bilgilere ilgili bağlantıdan erişilebilir.

Kamu kurumlarında çalışan araştırmacılar için
→ TÜBİTAK'ın Ulusal Destek Programlarına bakılabilir.

Bunun için TÜBİTAK ana sayfasından Akademik sekmesine tıklayabilirsiniz.
→ Bu destekler arasından 1001,1003, 3005 tercih edilebilir.

TÜBİTAK destekleri dışında
KOSGEB'in "Girişimcilik" eğitimlerinden ve
AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleşik Destekleri'nden yararlanılabilir.

Ayrıca özellikle meslek liseleri için
Alt yapı projeleri ile 26 farklı Kalkınma Ajanslarından destek bulunabilir.

AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLERİ

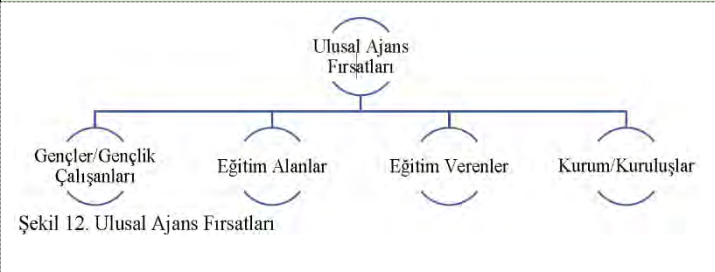
- AB (Avrupa Birliği)
- UA (Türkiye Ulusal Ajansı)

Türkiye, AB topluluk programlarından → 1999 yılından beri yararlanmaktadır.

UA (Türkiye Ulusal Ajansı): 2002'den beri
Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi altında görev yapmakta
2003'te tüzel kişilikle AB Bakanlığının İlgili kuruluşu hâline dönüşmüştür.
2018'de Dışişleri Bakanlığının bağlı kuruluşu olan
→ Avrupa Birliği Başkanlığının ilgili kuruluşu olmuştur.

Türkiye Ulusal Ajansı (UA)
- Eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki AB programlarını yürütür
- Kurum ve kuruluşlar ile vatandaşlarımızın yararlanmasını sağlamayı amaçlar.
- <https://www.ua.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Ulusal Ajansın Hâlihazırda 4 Başlık Altında Sunduğu Fırsatlar Vardır:

UA Fırsatları
UA Fırsatları için https://www.ua.gov.tr/anasayfa/ sayfası ziyaret edilebilir. Hibe: Geliştirdiğiniz projelere finansman sağlamak için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarının sağladığı geri ödemesi olmayan desteklere fon , bir diğer adıyla hibe denir.
1) Gençler/Gençlik Çalışanları için Fırsatlar:
Bu hibe programının amacı eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında Bilgi alışverişi ve yenilikçi politika geliştirme ve uygulanması için imkân sağlar . Gençlik Diyalogları: Politika yapımcılarla gençleri bir araya getirir. Öğretmen ve öğrencilere ve gençlere ve hatta gençlik çalışanlarına → Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim imkânı tanır. Gençlere (18-30 yaş) ülkelerinde gönüllü faaliyetlerinde yer almalarını sağlar. Bu fırsatın olanakları: -Staj hareketliliği -Ulusal faaliyetler -Öğrenme hareketliliği -Merkezi gençlik başvuruları -Gönüllülük -Kısa süreli eğitim
Staj hareketliliği: Yükseköğretim veya mesleki eğitim görenler için sunulan bir fırsattır. Öğrenme Hareketliliği (https://www.ua.gov.tr/programlar/gruplar/gencler-genclik-calisanlari-icin/ogrenme-hareketliliği/) adresinde “Yükseköğretim ve Gençlik Alanında Sanal Değişimler” “Programla İlişkili Olmayan Üçüncü Ülkelerde Yükseköğretim Öğrenci Öğrenim Hareketliliği” gibi farklı destek türleri vardır.
Bu desteklerden biri: KA122-SCH Kısa ve Uzun Dönemli Öğrenci Hareketlilikleri (Okul Eğitimi) - Okul öğrencilerine AB Üyesi ülkelerdeki okullarda → Ortak akran çalışmaları yapma/öğrenim alma fırsattır. Ana Eylem 1 altında yer alır. Öğretmen, öğrenciler, ilçe millî eğitim müdürlükleri, vb.ne yöneliktir. Ortaklıklar başlığı altında detaylara ulaşılabilir.
Başvuran tüm projeler dış uzmanlarca kalite ölçütlerine göre puanlanır. - Puan sırasına göre listelenir. En yüksek puanı alan projeden itibaren → Hibe miktarını karşılayacak kadar sayıdaki proje desteklenir.
Bu fırsatların tamamını → Ulusal Ajans 'ın web sitesi olan ua.gov.tr adresinden inceleyebilirsiniz.
2) Eğitim Alanlar İçin Fırsatlar:
Amacı: Öğrencilere, eğitmenlere, gençlere ve gençlik çalışanlarına - Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim görme imkânıyla yenilikçi politika geliştirme - Politika diyalogu ve uygulamasının teşvik edilmesi - Eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında bilgi alışverişinin teşvik edilmesi dir.
3) Eğitim Verenler İçin Fırsatlar:
Okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim personelinin - Yurt dışında eğitmenlik ve öğretmenlik ile mesleki becerilerini geliştirmelerinde - Farklı hareketlilik ve görevlendirmeler için hibe sağlar.
4) Akreditasyon Desteği:
AB Projeleri için akreditasyon daha sonra yapılacak olan projeler için → Kurumunuzun tanınırlığını sağlamak üzere belgelendirilmesidir. Bu belgelendirme özellikle mesleki ve teknik orta öğretim kurumları için → Proje kabul edilebilirliği için artı değer olmaktadır.
5) Ortaklıklar Desteği:
Kurumsal başvurudur. Bu tür projeler 12 ay ile 36 ay arasında olabilir. Bu başlık altında okul eğitimi alanında iş birliği ortaklıkları olan → “Erasmus+ Ülke Merkezli Başvuru KA220-SCH” de vardır. “Associated partner” ise Projenin yaygınlaştırma ve sürdürülebilirlik gibi faaliyetlerine destek için “İlgili ortaklar” veya sessiz ortak olarak yer alır ancak hibe almazlar! Tüm katılımcı kuruluşların yasal statülerini gösteren belgeler Organisation Registration System'e yüklenmiş olmalıdır. (https://webgate.ec.europa.eu/erasmus-esc/index/)
Bunun için öncelikle bireysel kaydınızın olması gerekir. Kaydolma veya giriş yapma (log in) amacıyla → EU Login 'den kullanıcı adı ve şifre oluşturulmalıdır. https://webgate.ec.europa.eu/cas/eim/external/register.cgi adresi kullanılır.
Ardından kuramsal betimleme (organizasyon kimlik) numarası (organizational identification number-OID) alınması gerekir. Bu numara “E” ile başlayan 8 rakamdan oluşan bir koddur. → Eskiden PIC numarası olarak bilinirdi.
Bunun için https://webgate.ec.europa.eu/erasmus-esc/index/ adresinden Organisation sekmesine ardından Register my Organisation altı menüsünden → Kurumu aratmanız bulamamanız durumunda kaydetmeniz gereklidir. Tüm başvurularda bu kod kullanılacaktır.
Gerek yürütücü gerek projenin asıl ve ilgili (associated) ortaklarının OID'leri → Proje başvuru sırasında sisteme işlenecektir. (Tüm başvurularda bu kod ...)

Ulusal Ajans ortak veya ev sahibi kurum bulmak için → School Education Gateway ve eTwinning 'i araçlarını önermektedir. Ama → İki platform da European School Education Platform 'a (ESEP) taşınmıştır. - Bundan sonra ortak bulmak için bu yeni platform ESEP kullanılabilir.
ESEP'e katılmak için EU Login kullanıcı ve şifresi kullanılabilir. → Ortak bulmak, ortak ağıımızı geliştirmek için bu platformdan yararlanılabilir.
Okul eğitimi alanında iş birliği programı olan KA220-SCH dışında Erasmus+ Ülke Merkezli başvuruları: Okul eğitiminde küçük ölçekli ortaklıklar KA210-SCH Mesleki eğitim küçük ölçekli ortaklıklar KA210-VET ve Mesleki eğitim işbirliği ortaklıkları KA220-VET → Bu başvurular Öğretmenlerimize yöneliktir.
Özellikle küçük ölçekli ortaklıklar Daha önce proje başvuru deneyimi olmayanlar için uygun fırsatlardan olacaktır. Bunların dışında https://www.ua.gov.tr/ adresinden Brüksel merkezli diğer ortaklıklar ve hibe programları incelenebilir.
Teklif çağrılarına https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/teklif-cagrilari/ adresinden erişilebilir “ KA ” ile başlayan kodlar başvuru sırasında kullanılacağı için önemlidir.
Bir detay olarak ülke seçiminden bahsedilebilir. https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-a/eligible-countries adresinden incelenileceği gibi üç farklı tür ülke vardır: 1) Avrupa Birliği üyesi ülkeler Bu programın doğrudan proje yürütücüsü veya ortağı olabilirler. 2) Bizim ülkemizin de yer aldığı 6 ülkeden oluşan ‘Programla ilişkili üçüncü ülkeler’dir. 3) Programla ilişkisi olmayan üçüncü ülkelerdir. (14 farklı bölgeye bölündü) Ortak seçerken bölgesel çeşitlilik projenizin kabul oranını arttıracaktır. Projenin kabul edilebilirliği için → Projenin en önemli kısımlardan biri de yaygınlaştırmadır. Bu nedenle https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/yayginlastirma-ve-gorunurluk/ sayfası özenle incelenmelidir. Tamamlanmış projelere ulaşmak için https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/ sayfası incelenebilir.
FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR
1) FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR
Fikri mülkiyet: Telif hakları veya fikri haklar olarak da bilinir. - Edebiyat, sanat, müzik, mimari vb. gibi eserler üzerinden Sahip olunabilir. - Bazı yasal imkânlar sağlar.
“Fikri Mülkiyet Hakları” (2019)’a göre - Fikri mülkiyet, kişiye/kuruluşa ait fikir ürünüdür. - Bu kişi/kuruluş bu fikir ürününü dileği zaman bir şarta bağlı kalmaksızın paylaşmayı/kullanıma açmayı belirli biçimlerde kontrol etmeyi tercih edebilir.
TANRIVERDİ’ye göre Fikri mülkiyet ile ürün/düşüncenin ekonomik değer kazanması sağlanır.
Sinai Mülkiyet YALÇINER 'ye göre Sanayide ve tarımdaki Buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların İlk uygulayıcıları adına tescil edilmesini sağlar. İlk uygulayıcıların ürünü ürete ve satma hakkına belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir haktır.
Fikri ve sinai mülkiyet haklarını “Bir işletmenin tüm özgün tasarımları ve gizli ya da açık bilgileri ile ilgili sahip olduğu, çeşitli mahiyetteki hakları olarak” da tanımlamak mümkündür.
FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (3 başlıkta sınıflandırılabilir)
1) Fikri Haklar 2) Sinai Haklar 3) Diğer Haklar
Fikri Mülkiyet Hakları
Fikri Haklar • İlim ve Edebiyat Eserleri • Müzik Eserleri • Güzel Sanatlar Eserleri • Sinema Eserleri • Harita ve Krokiler • Teknik Çizimler • Veri Tabanları
Sinai Haklar • Marka • Patent/Faydalı Model • Tasarım • Endüstriyel Tasarım • Coğrafi İşaret • Know-How • Entegre Devre Topografyaları
Diğer Haklar • Ticaret Unvanları • Bitki Islahatçı Hakları • Tescilsiz Haklar • Ticari Sırlar • İnternet Alan Adları

Fikri ve sınai mülkiyet hakları:
Tüm özgün tasarımların ve Bilgilerin (açık, örtük) kullanım, dağıtım, yayım ve satış gibi haklarıdır.

Fikri hakların içerisinde Telif hakları (copyrights) vardır: (4 kategori)

1) İlim ve edebiyat eserleri	3) Güzel sanat eserleri
2) Musiki eserleri	4) Sinema eserler

Fikri ve sınai hakların her ikisi de sürelidir. ESİNOĞLU

Her ikisinin ihlali durumunda hukuki işlem hakkı doğar.
Her ikisinin de alınma, satılma devredilme hakları vardır.
İzinsiz çoğaltılması her iki hak için de suç unsurudur.
- Hakka tecavüz, haksız rekabet kabul edilmektedir.
→ Hapis ve maddi ve manevi tazminat ödeme ile karşı karşıya kalınabilir.

İki Hakkın Farklılıkları: (ESİNOĞLU)

- 1) Fikri haklarda tescil edilmesine gerek yok!
Sınai haklarda tescil için başvuru yapılması gerekir.
Türkiye için Ankara 'da "Türk Patent ve Marka Kurumu"
Yurt dışı için "PCT" (Patent Cooperation Treaty)
"EPC" (The European Patent Convention) gibi kuruluşlara...
- 2) Fikri hakların eser olma niteliği, estetik kaygısı var.
Sınai hakların sanayide kullanılabilir olma zorunluluğu vardır.
- 3) Fikri haklar için Meslek birliklerinin itiraz etme hak ve imkânları vardır.
(SESAM [Sinema Eserleri Birliği]
MESAM [Müzik Eseri Sanatçıları Birliği] gibi)
→ Sınai haklar için bu durum geçerli değildir!

Patent: Sınai haklar içerisinde yer alır. SARAN
Bir problemin teknik çözümü anlamına gelen buluş için teknik bir belgedir.

Buluş için yeni bir ürün, alet/cihaz, yöntem ve süreç/ yeni olabileceği gibi Hâlihazırda bu bilinenlerin teknolojik ilerlemesi de olabilir.

Patent de bunları içerir → Buluşun içerisinde ilk olma özelliği vardır.

Ürün, ürün üretmek için aletler, ürün üretim metodları, ürünün kullanımı
→ Patent için uygundur.

TÜRK PATENT, 2022

Elle tutulur, gözle görülür niteliği olmayan herhangi bir şey → Buluş olmaz!
(Keşifler, bilimsel teoriler, matematiksel yöntemler, bilgisayar programları...)

Ülkemizden alınan patent ülkemiz için geçerlidir.
Başka ülkelerden ayrıca patent başvurusu yapılabilir.

Patente başvurmadan önce ilgili veri tabanlarından
→ Daha önce patent konusu olup olmadığı incelenmelidir.

Türk Patent Veri Tabanı:

- <https://portal.turkpatent.gov.tr/anonim/arastirma/patent/detayli> ve
- Google Patents 'e başvurulabilir.

Patent başvuruları → e-devlet üzerinden
→ Türk Patent ve Marka Kurumuna yapılmaktadır.

Bir Okul İçin Patent Başvurusunda Bulunuluyorsa

Okul yöneticisinin başvuru yapmak isteyen okul çalışanına

- 1) Yetki devri belgesini onaylayarak yüklemesi gerekir.
Sisteme yüklenecek diğer belgeler
- 2) Tarifname 3) İstem 4) Özet

1) Tarifnamede:

Buluşun konusu ne, ne hedefleniyor, buluş ile ilgili neler biliniyor
Farklı ne yapılacağı anlatılır.

2) İstemde ise buluşa dair gerekirse bir görsel konup
→ Her bir adımın özelliği, içeriği, parçası, işlevi detaylı olarak sunulur.

3) Özetle bu bilgiler özetlenir.

RÜÇHAN HAKKI

Başka bir ülkeden edinilen patente sahip olmanın belgesidir.

Bu belgeye sahip olmak → Ülkemizden patent almayı kolaylaştırır.

Patent için → Belli bir ücret ödenecektir.

- Meblağ yüksekse TÜBİTAK desteklerinden yararlanılabilir.

PATENTİN DÖRT ÖZELLİĞİ VARDIR: ESİNOĞLU

1) Yenilik	3) Sanayiye Uygulanabilirlik
2) Buluş Basamağı	4) Koruma Süresi

Patentin Buluş basamağı veya Bir zorunluluk yoksa

Faydalı model olarak değerlendirilebilir ve Faydalı model belgesi alınabilir.

Faydalı model → 10 yıl koruma hakkı sağlar.

İncelemesiz patent → 7 yıl koruma sağlar.

Fikri haklar → Üreten kişinin yaşamı üzerine 70 yıl olarak belirlenmiştir.

→ Kimi ülkelerde bu artı yıl: 50 'dir.

TASARIM:

DELİĞÖZ

Bir ürün, süreç vb. ile ilgili olarak buluşla ilgili veya buluş olmadan
- Sanayide kullanılabilir olmanın yanı sıra
- Ürünün görüntüsünün, tümünün veya bir kısmının
→ Süsleme, çizgi, şekil, renk, doku gibi özelliklerinin değiştirilmesi
→ Tasarım (Türk Patent, 2022) başlığı altında değerlendirilir.

TELİF HAKLARI:

Fikir emeği üzerindeki hukuki haklardır ve Tescile gerek yoktur!

- Eser üretilince kendiliğinden doğar. (Soyuttur.)

- Ülkesellik ilkesi geçerlidir. - Kişinin yaşamı +70 yılı kapsar

2) YARATICI ORTAKLIK (CREATIVE COMMONS)

CREATIVE COMMONS veya Yaratıcı Ortaklık ABD'de

Dijital eserlere ilişkin telif hakkı yasasının

Çok uzun soluklu olmasına karşın açılan davanın kaybedilmesi sonucunda

→ Bu uzun sürelerle tepki olarak kurulmuştur.

- Kâr amacı gütmeyen bir örgüttür.

CC (Creative Commons) lisansları Creative Commons Türkiye, 2022

"Tüm hakları saklıdır." Anlayışından "Bazı hakları saklıdır." bir kaymadır.

Telif hakkı → Eserin doğması ile beraber ortaya çıkan bir hak türü.

CC → Bu hakka itiraz etmez! Ancak

- Kullanılması, değiştirilmesi, karıştırılması veya

- Ticari olarak kullanılmasının hakkındaki kararı → Eserin yaratıcısına bırakır.

CC lisansları

- Bir eserin kullanım koşullarının telif sahibince

- İnsan ve makine tarafından okunabilecek şekilde belirtilmesine aracı olurken

- Kullanıcının telif sahibi ile iletişime geçmeksiz

→ Eserin kullanım koşullarını öğrenmesine olanak sağlar.

AÇIK LİSANSLAR TOPLULUĞU:

Eserlerin internet ortamındaki kullanım koşullarının

Eser sahibi tarafından belirlenmesini sağlayan açık lisanslar topluluğudur.

CC 2020'de Ortaya Konan Stratejiler:

- 1) Savunuculuk (Açık ekosistemi)
- 2) İnovasyon (Açık alt yapı)
- 3) Kapasite Geliştirme (Açık bilgi ve kültürel miras) olarak sıralanmıştır.

CC İLE LİSANSLAMA İÇİN

Lisanslama türüne karar vermek ve Web sitesinde paylaşmak yeterli olacaktır.

Bunun için web sitesinin kodları arasına kod bloğunu eklemek yeterlidir.

Bir başkasının lisanslanmış ürününü kullanmak için

→ Onun kullandığı lisansları web sitenizde göstermeniz yeterli olacaktır.

Detaylı bilgi için Creative Commons Türkiye web sitesini ziyaret edebilirsiniz.

<https://creativecommons.org.tr/hakkinda/>

CC LİSANS TÜRLERİ:

CC BY – Atıf
Attribution

CC BY-SA – Atıf-Aynılısanslapaylaş
Attribution- ShareAlike

CC BY-NC – Atıf- GayriTicari
Attribution- NonCommercial

CC BY-ND – Atıf-Türetilemez
Attribution- NoDerivs

CC BY-NC-SA – Atıf- GayriTicari-Aynılısanslapaylaş
Attribution-NonCommercial-ShareAlike

CC BY-NC-ND – Atıf- GayriTicari-Türetilemez
Attribution- NonCommercial-NoDerivs

Hiçbir hakkı saklı değildir - No Rights Reserved (CC0)

Eser sahibinin telif hakkı ve bağlı haklarından feragat ettiği durumdur. Bilim insanları, eğitimciler, sanatçılar ve diğer yaratıcıların ihtiyaçlarına yanıt olarak doğmuştur.

Kamu malı- No Known Copyright – Public Domain Mark (PDM)

Telif süresi bitmiş, kamunun malı olmuş eserler için kullanılır. Telif süresi ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, 50 yıl ve daha uzun süreler ile korunmaktadır. Ancak tüm dünyada telif süresi, ilgili takvim yılının son günü biter.

Şekil 14. Creative Commons lisans türleri

Creative commons mantığıyla hazırlanan açık ders içeriklerinin sunulduğu

<https://www.oercommons.org> sitesinden yararlanılabilir.

MODÜL 4 KONU SONU

EĞİTİMDE ARAŞTIRMA VE AR-GE ÇALIŞMALARI

ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA SÜRECİ

İNSANLAR BİLGİYİ NASIL ELDE EDER?

<i>Duyularla</i>	<i>Görüş birliği yaparak</i>	<i>ARAŞTIRMA VE BİLİM ile</i>
<i>Uzman görüşüyle</i>	<i>Mantıkla</i>	

Bilimsel Yöntem → Hem eylemsel hem de düşünsel bir SÜREC'tir.

Araştırılabilir Nitelikte İyi Bir Problemin ve Soruların Özellikleri:	
<i>Akla yatkın olmalı</i>	<i>Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalı</i>
<i>Anlamlı olmalı</i>	<i>Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalı</i>
<i>Açık ve anlaşılır olmalı</i>	<i>Orijinal ve özgün olmalıdır.</i>
<i>Etik olmalı</i>	

Alanyazın (Literatür) Taraması

Araştırma probleminin doğru şekilde tanımlanabilmesi için gereklidir.

Taramada temel amaç mümkün olduğunca birincil kaynaklara ulaşmaktır:

- 1) Birincil kaynaklar: Araştırma raporları, tezler, araştırma makale dergileri ...*
- 2) İkincil kaynaklar: Ansiklopediler, çeşitli kaynaklardan üretilen kitaplar ...*

Araştırma Probleminin Tanımlanması

Değişken Tanımlama

Değişken Araştırmada ilişkinin cevabıyla ve Neden sonuç ilişkileriyle ilgilidir.

Bir *durumdan diğerine* farklılık gösteren bir *özelliktir*.

“Öğrenci genel akademik başarısı sosyo-ekonomik düzeye göre değişir mi?”

*→ Araştırma sorusunda yer alan bu kavramlar birer **değişkendir**.*

Değişkenlerin Sınıflandırılması (Sayılabilirliğe Göre)

- 1) Nicel D: Değişkenin özelliği sayı ve miktar olması (Sınav puanı gibi)*
- 2) Nitel D: Değişken sayısal ifade edilemez! -Sınıflandırılmaz! Cinsiyet gibi*

Değişkenlerin Sınıflandırılması (Aldıkları Değerlere Göre)

- 1) Süreksiz D: Sınırlı sayıda değer alır. (evli -bekar gibi)*
- 2) Sürekli D: İki ölçüm arasında sonsuz sayıda değer (yaş ilerler)*

Değişkenlerin Sınıflandırılması (Neden-sonuç ilişkisi içindeyse)

- 1) Bağımsız D (X): Etki eden, neden olan değişkendir.*
- 2) Bağımlı D (Y): Sonuç olarak ortaya çıkan değişkendir.*

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN SINIFLANDIRILMASI

- 1) Değiştirilebilen: Araştırmacı müdahale eder. (Nicel) (Tedavi türü gibi)*
- 2) Seçilmiş: Müdahale yok! Bağımsız. (Nicel veya Nitel) (Cinsiyet gibi)*
- 3) Düzenleyici: Bağımlı – Bağımsız değişken ilişkisini düzenler.*
- 4) Dışsal (Kontrol): Bağımlı D. ile ilişkili ama etkisi test edilmeyen değişken.*

SED Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Değişken Tanımlama Örneği:

“Uzaktan ve yüz yüze öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi başarıları arasında bir fark var mıdır?” araştırma sorusunda:

<i>Değişken</i>	<i>Öğrencilerin Türkçe dersi başarısıdır.</i>
<i>Bağımlı D.</i>	<i>Başarı (Nicel ve sürekli değişkendir)</i>
<i>Bağımsız D.</i>	<i>Ders verilmiş biçimidir. (Nitel ve süreksiz değişkendir.)</i>
<i>Bağımlı - Bağımsız değişken araştırma sorularında tek olmak zorunda değildir!</i>	

Araştırmanın AMACI ve Araştırma SORUSU / HİPOTEZ Oluşturma

ARAŞTIRMANIN AMACI iki düzeyde tanımlanır:

- 1 Genel (temel) amaç: Çalışmanın hedeflerini ortaya koyan genel ifadedir.*
- 2 Alt amaçlar (alt problemler): Genel amaca ulaşmak için hangi özel amaçların gerçekleşeceğini gösterir.*

ARAŞTIRMA SORULARI:

- Betimsel (...nedir?)*
- “Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri nedir?”*
- Korelasyonel (... bir korelasyon / ilişki var mıdır?)*
- “ Bilgisayar başında geçirilen süreyle oyun bağımlılığı ilişkisi var mıdır?”*
- Karşılaştırmalı (... bir fark var mıdır?)*
- “Çocukların sosyal becerileri arasında cinsiyete göre fark var mıdır?”*

HİPOTEZ

Araştırmada test edilmek üzere oluşturulan ifadelerdir.

*Hipotez ifadeleri → Genellikle **nicel** araştırmalarda tercih edilir.*

HİPOTEZ ÇEŞİTLERİ

- 1 Sıfır (null) (İstatistiksel) hipotez: Fark veya korelasyon yoktur. Oyun bağımlılığı ile başarıları arasında fark yoktur! / İlişki yoktur!*
- 2 Araştırma (alternatif) hipotez: Fark veya korelasyon vardır. Oyun bağımlılığı ile başarıları arasında fark vardır! / İlişki vardır!*
- 3 Yönlü (tek yönlü) hipotez: Korelasyonun veya farkın yönü bellidir. Probleme dayalı yöntemiyle ders işleyenlerin başarıları daha yüksektir.*
- 4 Yönsüz (iki yönlü) hipotez: Korelasyonun veya farkın yönü belli değildir! Öz yeterlik ile performans arasında bir ilişki vardır.*

Araştırmanın ÖNEMİ-SAYILTILARI – SINIRLILIKLARI-TANIMLAR

Araştırmanın Önemi: Problemi tanımlarken genel olarak vurgulanır.

Sayıtlı (Varsayım): İspatlamaya gerek duyulmadan kabul edilen önermelerdir

Sınırlılıklar: Araştırmacı kontrol edemez! Ama sonucu olumsuz etkileyebilir.

Tanımlar: Araştırmada pek fazla bilinmez - Yoruma açık kavramlar tanımlanır.

Yaratıcı Problem Bulma / Çözme ve Etkili Arama Stratejileri

Problem → Olumlu/olumsuz anlamlı - farklı düzeylidir. (Kişiye göre değişir)

PROBLEM BULMA

Beklenen / istenen sonuçla olası/muhtemel sonuç arasındaki çelişkidir.

Problem Sınıflandırmada Adı Geçenler:

GETZELS | **BRİGGS** ve **REİNİG**

Başka bir **Problem Sınıflandırması:**

- 1) İyi tanımlanmış problemler*
- 2) İyi tanımlanmamış problemler*

BRİGGS ve REİNİG

“İyi tanımlanmış problemler için çözüm uzayının kütliği söz konusudur.”

Derse geç kalan bir öğretmen → İyi tanımlanmış bir probleme örnek olabilir.

4. sınıf öğrencisi internete,abisiyle, öğretmenden proje yapmak istediğinde

→ Öğrencinin gelişim düzeyine göre → İyi tanımlanmamış bir problemidir.

GETZELS Problem bulmayı 10 düzeyde tanımlar:

İlk basamak → Çözümü belli bir problem verilip çözümünün istenmesi

En üst bas. → Çözümü henüz belli olmayan bir problem üretilip çözüm bekleme

Covid-19 ile çözümü belli olmayan bir problemle karşılaştık.

YARATICILIK:

Birçok düşünür yaratıcılık sürecini 4-6 adımda tanımlamıştır.

Hepsinin ilk adımı → Problemin belirlenmesidir.

Yaratıcı düşünmede orijinallik, esneklik, ayrıntınlık olmalıdır.

Yaratıcılık Tanımında Adı Geçenler:

WALLAS ve **HADAMARD** | **BASADUR**
OSBORN-PARNES | **MUMFORD** vd.

OSBORN	<i>Beyin fırtınasını ilk bulan kişidir.</i>
TORRANCE	<i>Yaratıcı düşünme deyince akla ilk gelen isimlerdendir.</i>

Problemi Tespit Ederken Yararlanılabilecek Bazı Araçlar:

1)Zihin Haritası Tekniği: TONY BUZAN'a aittir.

İnsan düşüncesi doğrusal değildir. Alt alta not tutma düşünmenin akışına terstir.”

2) Yakınsak Niyet Beyanı:

*Soruları sorarken kullanıcı için inovasyon zorluğunun yönünü **netleştirir**.*

Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi

ABDULLA ve **CRAMOND**

- 1)Problemi Keşfetme*
- 2)Problem Formülasyonu*
- 3)Problem Oluşturma*
- 4)Problem Betimleme*
- 5)Problemi Tanımlama*

YARATICILIK

CATTELL

Bir tür problem çözme yeteneği olarak kabul edilebilir.

Yaratıcı Problem Çözmenin kökleri → ALEX OSBORN'un çalışmasıdır.

Yaratıcı Problem Çözme Sürecinin Sınıflandırılması OSBORN-PARNES

- 1 Problem alanını tanımlama aşaması olan **nesnede bulma***
- 2 Veri elde etme aşaması olan **gerçeği bulma***
- 3 Problemi doğru tanımlama aşaması olan **problemi bulma***
- 4 Problemdaki çözümlerin geliştirilmesi aşaması olan **fikir bulma***
- 5 Tüm çözümleri değerlendirme ve seçim yapma aşaması olan **çözümü bulma***
- 6 Seçilen fikirlerin uygulanma aşaması olan **kararı bulma***

Artırılmış Başarılı Zekâ Kuramı (Yedi üst bileşen)

STERNBERG

A) Problem çözümünden önce:

- 1 Bir problemin varlığının farkına varma*
- 2 Problemi tanımlama*
- 3 Problemin çözümüne kaynak ayırma*
- 4 Problemi zihinsel olarak temsil etme*
- 5 Problemi çözmek için bir strateji formüle etme şeklindedir*

B) Problem çözümü sırasında:

- 6 Stratejinin kullanılırken başarısının izlenmesi*

C) Problem çözümü tamamlandıktan sonra:

- 7 Stratejinin uygulandıktan sonra değerlendirilmesidir.*

Yaratıcı Problem Bulma Süreci (3. sürüm) ISAKSEN ve TREFFİNGER

(Günceli sürümü 6.2'dir.)

- 1 Karışıklık Bulma (Zorluk Bulma): Zorluk kabul edilir ve (sistematiğe çaba)*
- 2 Veri Bulma: En önemli veri belirlenir ve analiz edilir.*
- 3 Problem Bulma: Çalışan bir problem durumu belirlenir.*
- 4 Fikir Bulma: En umut veren veya ilginç veri seçilir*
- 5 Çözüm Bulma: Fikirleri değerlendirecek birçok önemli kriter seçilir.*
- 6 Kabul Bulma: En umut veren çözümlere odaklanılır.*

MODÜL -4 KISA KISA (2A)

AKIŞ KURAMI	MİHALY CSÍKSZENTMİHALYİ
ZORLUK ile ilgili olarak Kuramı oyun oynama ve insanların mutluluğu bulması ile ilişkilendirir. - Çok kolay → Uğraşmaya değer bulmama Çok zor → Uğraşmaktan kaçınma	

Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi	ABDULA ve CRAMOND

Yaratıcı Problem Çözme Kuramı	TRIZ
Doğrudan doğru çözüme ulaşmak mümkündür. Bu kuram Eğitim sistemine de uyarlanması denenebilir. (Bu oldukça güçtür)	

Birleşik Yapılandırılmış Yaratıcı Düşünce	USIT
TRIZ'in etkisi altındadır. Teknolojilerde yaratıcı problem çözmenin basitleştirilmiş ve birleşik bir süreci	

Yaratıcı Problem Çözmenin 6 (Altı) Kutulu Şeması	USIT
1 Kullanıcının belirli problemini 2 İyi tanımlanmış belirli bir problemi 3 Mevcut sistemin ve ideal sistemin anlaşılmasını 4 Yeni sistem için fikirleri 5 Kavramsal çözümleri ve 6 Kullanıcının belirli çözümünü içerir.	

ETKİLİ ARAMA STRATEJİLERİ

Arama Motoru	WWW (World Wide Web) 'de bir programdır. → Sıklıkla algoritmalarını değiştirir.
Portal	İnternet sitelerine bağlantıların alfabetik olarak listelendiği sitedir.
Bilimsel	Bibliyografik dizinler veya bibliyografik veri tabanlarıdır.
Dizinler	Disiplin, konu veya yayın türüne göre düzenlenen dergi listeleridir.

Arama motoru İşlemleri:
Arama motoruna aramak istediğiniz anahtar sözcükleri Boşluk + yan yana => Metinde her bir sözcüğün geçtiği metinler sıralanır. Tırnak işareti içinde => Arayışta özelleşir. Mesela ("nitel araştırma") Ayıklamak isteniyorsa => "nitel araştırma" "– covid -pandemi" "–" (Eksi işareti) → Aramalarda çıkartmak istenenler için " " (Tırnak işareti) → Arama gruplarını bir bütün olarak ifade etmek içindir.

Arama motoru İpuçları:
1 Aramada kelimeleri and(ve) mantıksal bağlacı ile algılayarak tarar. 2 İki terimden herhangi birini kapsaması → Araya "or" mantıksal bağlacı ile 3 "Durum Çalışması" site:edu.tr → Türkiye (üniversite) 4 "Durum Çalışması" site:gov.tr → Türkiye'deki (devlet kurumları) sayfalar 5 "Durum Çalışması" filetype:pdf → Pdf uzantılı sayfalar listeler. 6 link: oba.gov.tr → oba.gov.tr'yi adresleyen sayfaları listeler.

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ

Araştırmacının bütün ortaöğretim öğrencilerine ulaşmanız mümkün değildir. Zaman, maliyet ve emek konusunda örneklem kavramını karşınıza çıkarır.
--

Evren	Soruları cevaplamak için verilerin elde edildiği büyük gruptur.
Evren birimi	Evrenin sınırlandırılmış parçasıdır.
Ankara'da ortaöğretim öğrencileri için dijital oyun bağımlılığı araştırması için Evren: Ankara'da ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrenciler Evren birimi: Ortaöğretim öğrencisidir.	
Evren değer (Parametre)	Evrenden elde edilen verilerden hesaplanan ve Evreni betimlemek için kullanılan değerlerdir.
Sayım	Evrenin tüm birimlerine ulaşarak bilgilerin toplanmasıdır.

Evren Türleri
1) Hedef evren: Araştırmacının ulaşmak istediği evren. (soyut evren) 2) Ulaşılabilir evren: Araştırmacının ulaşılacağı evren. (somut evren)

Örneklem	Hakkında bilgi toplamak için Evrenin sınırlı parçası
Örnekleme	Evreni temsil edecek uygun örnekleri seçme işlemleri...
Örneklem değer (İstatistik)	Örnekleme betimlemede kullanılan değerlerdir.
Örneklem birimi	Evrenden örneklem oluşturmada temel alınan birimdir.
Gözlem birimi	Hakkında bilgi toplanan evrenin en küçük parçasıdır. (Lise oyun bağımlılığı → Gözlem birimi: Lisedeki öğrenciler)

Örneklem Yönteminin Seçilmesinde Belirleyici Faktörler:		
Evrenin tanımı	Veri toplama teknikleri	Zaman ve kontrol açısından Sahip olunan olanaklar

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI: (Evren biriminin seçiminin seçkisiz olup olmama durumuna göre)	
1) Seçkisiz Örnekleme Yöntemleri	2) Seçkisiz Olmayan Örnekleme Y.

MODÜL -4 KISA KISA (2B)

SEÇKİSİZLİK İLKESİ:
Örneklemelerin seçilme olasılıklarının eşit ve bağımsız olmasıdır. (Güçlü tahmin) Seçkisiz atama için → Bilgisayar yazılımları, kura, yansız sayılar tablosu

(1) SEÇKİSİZ ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ
1) BASİT SEÇKİSİZ ÖRNEKLEME: Örneklem birimlerinin evren listesinden seçkisiz olarak çekilmesidir. Web 2.0 araçlarını kullanma düzeyi → Okul listesinden okulların kura ile seçimi
2) TABAKALI ÖRNEKLEME: Evrendeki alt grupların ağırlıkları oranında örneklemde temsil edilmeleri... Birim çekme işlemi basit yansız örneklem ile yapılır. Web 2.0 araçlarını kullanma düzeyi → Cinsiyete göre ... seçim yapılır.

(2) SEÇKİSİZ OLMAYAN ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ
1) SİSTEMATİK ÖRNEKLEME: Örneklem için birimler belli bir sistemati k izlenerek seçilir. Seçim sürecinde, evren ve örneklem büyüklükleri için «N/n» oranı belirlenir.
2) UYGUN ÖRNEKLEME: Zaman, para ve iş gücü sınırlılıkları nedeniyle örneklem kolay ulaşılabilir olmalı (Kendi çalıştığınız okuldaki öğrenciler üzerinde uygulama yapma vb.)
3) AMAÇLI ÖRNEKLEME: Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla → Bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir.

AMAÇLI ÖRNEKLEME TÜRLERİ	
Aykırı	Örneklem aykırı(uç) durumlardan ve örneklerden oluşturulur . Oyun bağımlısı veya oyun oynamayan öğrencilerin seçilmesi
Maksimum Çeşitlilik	Örneklem kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulur. Genelleme kaygısı vardır Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulların seçilmesi
Tipik Durum	Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda Evrendeki sıra dışı olmayan ve tipik olan bir durum belirlenir.
Tabakalı Amaçsal Örnekleme	Şehir merkezinde geneli yansıtabilecek bir veya birkaç okul seçimi... - Örneklem tanımlanan alt gruplardan oluşturulmasıdır: (Özelliklerini göstermek - Betimlemek ve karşılaştırmalar yapmak)
Ölçüt Örnekleme	Örneklem için belli ölçütü karşılayan birimler örneklem e alınır. (Günde 10 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin seçilmesi...)

ARAŞTIRMA ÇEŞİTLERİ (TÜRLERİ)

NİCEL	NİTEL	KARMA
-------	-------	-------

NİCEL ARAŞTIRMALAR (1)

Gerçeklik	Araştırmacıdan bağımsızdır. Nesnel olarak gözlenip, ölçülür
Nicel Araştırmalar: Değişkenler arasındaki ilişkiler kanıtlanmaya çalışılır.	

ARAŞTIRMA DESENİ
Araştırmacı tarafından geliştirilen bir plandır: - Sorularını cevaplamak ya da hipotezlerini test etmek amacı vardır.

ARAŞTIRMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

İç Geçerlik ve Dış Geçerliğin etkilenme durumları incelenmelidir.
--

İç Geçerlik: Bağımlı değişken değişimlerinin → Bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesi
--

Dış Geçerlik: Sonuçların deneklerin seçildiği büyük gruplara ve evrene genellenebilirlik derecesi
--

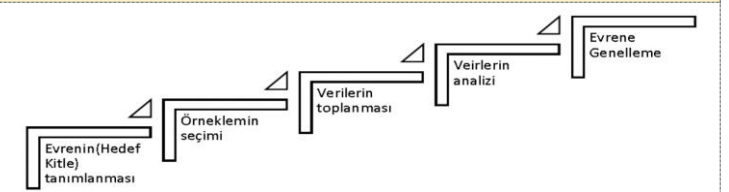
1) TARAMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL ARAŞTIRMALAR)

Tarama araştırmaları: Bir konuya/olaya ilişkin var olan durumun fotoğrafi çekilerek betimleme yapılır. Diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalar İl MEM pandemi sonrası öğretmenlerinin dijital yeterliliklerini artırmaya yönelik bir hizmet içi eğitim planlaması ve faaliyetleri tarama araştırması na örnektir.
--

TARAMA ARAŞTIRMALARI TÜRLERİ (DÖRT BAŞLIK)

1) Anlık tarama araştırmaları (Mevcut duruma göre) 2) Zamana bağlı değişim (kesitsel, boylamsal) tarama araştırmaları 3) Boylamsal tarama araştırmaları (Farklı zamanlarda yinelenir) 4) Geçmişe dönük tarama araştırmaları (Geçmişteki kişilerin görüşlerine göre)
--

TARAMA ARAŞTIRMALARININ SÜRECİ

Tarama Araştırmalarında Dış ve İç Geçerliği Etkileyen Durumlar:

Yapısal sorunlara bağlı cevaplama motivasyonunun düşmesiyle ilgilidir.
1) Denek kaybı (anketi cevaplamama, eksik cevap)
2) Ortam ve şartların samimi görüş belirtmeye olanak tanınması
3) Veri toplayan kişinin tutumu
4) Cevaplanacak soru sayısının çok fazla olması

MODÜL -4 KISA KISA (3A)

2) KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR (NİCEL ARAŞTIRMALAR)
Korelasyonel araştırmada İki ya da fazla değişken arası ilişki “müdahalesiz” incelenir. “İdarecilerin liderlik özellikleri ile öğretmenlerin stres düzeyleri ilişkisi...” Değişkenlere müdahale edilmemesi nedeniyle Korelasyonel araştırmalar “ Nedensel Karşılaştırma ” araştırmalarına benzer. Ancak N.K. Bağımsız değişkenler → Neden-sonuç ilişkisi içinde belirlenir. Kor. araştırmalarda → Sadece değişkenlerin birlikte değişimleri incelenir.

Korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişki
- Korelasyon (+1 ile -1 aralığındaki) katsayısı ile gösterilir. Katsayının Pozitif: Bir değişkende artış varsa → Diğer değişkende de artış Katsayının Negatif: Bir değişkende artış varsa → Diğer değişkende de azalma Korelasyon katsayısının ± 1 olması → Mükemmel bir ilişki var. Korelasyon katsayısının $\neq 0$ olması → İki değişken arasında ilişki yok!

Korelasyonel araştırmalar ikiye ayrılabilir:	
1) KEŞFEDİCİ Korelasyon Araş. Değişkenler arasında Karşılıklı ilişkiler belirlenir.	2) YORDAYICI korelasyon araştırmalar Bilinen değişkenden Bilinmeyeninin değeri belirlenir.

3) NEDENSEL KARŞILAŞTIRMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL AR.)
Nedensel karşılaştırma: Bir durumun nedenlerini Etkinin sonuçlarını belirler. Üç farklı sınıfa giren öğretmenin sınav sonunda bir sınıfın sonuçlarının Diğer iki sınıfa göre düşük olmasının nedenlerini araştırması örnektir.

Deneyisel Araştırmalar X Nedensel Karşılaştırma
D.A → Bağımsız/bağımlı değişkenler planlanır ve sonuçlar gözlemlenir N.A → Durumun neden ortaya çıktığı nelerin etkili olduğu bulunmaya çalışılır.

Araştırma Deseninde birbiriyle karşılaştırılabilecek
En az iki grup varsa → “ Nedensel Karşılaştırma Araştırmaları ” Sadece tek grup varsa → “ Nedensel Araştırma ” olarak adlandırılır.

Korelasyonel Araştırmalar X Nedensel Karşılaştırma BÜYÜKÖZTÜRK
K.A → İki değişkenin birlikte değişimleri belirlenebilir. Ama Hangi değişkenin etkilediği , hangisi neden hangisi sonuç belirlenemez! N.A → Hangi değişkenin diğerinin nedeni olduğu belirlenmeye çalışılır.

NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)
1) DENEYSEL ARAŞTIRMALAR NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)
Araştırmacı farklılarının bağımlı değişken üzerindeki etkisini test eder.

Deneyisel Araştırmaların Türleri
Deneyisel Desenlerin Sınıflandırılması
1) Bağımsız değişken sayısına göre: a) Tek faktörlü d. b) Çok faktörlü d
2) Deneme koşullarına göre: a) Gruplar arası d. b) Gruplar içi d. c) Karışık d.
3) Denek sayısına göre: a) Tek denekli desenler b) Çok denekli desenler

Çok Denekli Desenler: FRAENKEL & WALLEN ve ROBSON		
1) Gerçek Deneyisel Desenler	2) Yarı Deneyisel Desenler	3) Zayıf Deneyisel Desenler

Seçkisiz Atama:
Denekler deney ya da kontrol grubuna seçkisiz (yansız) bir şekilde atanır. → Grup büyüklükleri arttıkça denk grupların elde edilme olasılığı da yükselir.

1) GERÇEK DENEME DESENLERİ: ÇOK DENEKLİ DESENLER
Denekler denek havuzundan deneyisel koşullara seçkisiz atanır. → Seçkisiz atama sadece Gerçek Deneme Desenlerinde var.

Gerçek Deneyisel Desenler 3'e ayrılır:
1) Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen
2) Son test kontrol gruplu seçkisiz desen
3) Eşleştirilmiş seçkisiz desenler

1) Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen Gerçek Deneyisel Des.
Denek havuzundan seçkisiz atama ile iki grup oluşturulur. Gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak (seçkisiz) belirlenir.

2) Yarı Deneyisel Desenler: Gerçek Deneyisel Des.
Seçkisiz atamanın olmadığı desenlerdir. Hazır gruplar üzerinde grup eşleştirmeleri yapılır. Bu desenlerde iki farklı eşleştirme türü ile gruplar belirlenir: a) Eşleştirilmiş Desenler b) Zaman Serisi Desenleridir.

a) Eşleştirilmiş Desende
Yansız atama kullanılmaz! (Desende hazır iki grup belli değişkenlerle Eşleştirilir.
b) Zaman Serisi Desende
Hem işlem öncesinde hem de işlem sonrasında tekrarlı ölçümler yapılır.

MODÜL -4 KISA KISA (3B)

3) Zayıf Deneyisel Desenler: Gerçek Deneyisel Des.
Denek temelinde seçkisiz atama YOK! Grup eşleştirme YOK! Desende iç geçerliliği tehdit eden faktörler Kontrol edilemez!

Zayıf deneyisel desenler 3'e ayrılır: Gerçek Deneyisel Des.
1) Tek grup ön test-son test deseni (Tek bir grup üzerinde yapılan çalışma)
2) Statik grup karşılaştırmalı desen (Hazır olan gruplar kullanılır.)
3) Statik grup ön test-son test deseni

2) TEK DENEKLİ ARAŞTIRMALAR NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)
Tek ya da çok az denek bulgularının yorumlandığı yarı deneyisel araştırmadır. Değişimlerin grafiklerle izlendiği bir zaman serisi çalışmasıdır.

Tek Denekli Araştırmanın Türleri NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)
Araştırma değişkenine ve deneyisel işlemin nasil uygulanacağına göre değişir. A → Başlama düzeyi B → Deneyisel işlem aşaması B deseni → Sadece deneyisel işlemin uygulandığı araştırma desenini AB → Önce başlama düzeyi belirlenmiş sonra deneyisel işlem uygulanmış ABA → Başlama düzeyi → Deneyisel işlem → Durum tekrar belirleniyor

ABCB deseninde ise farklı iki müdahale vardır: C'de, B'den farklı bir deneyisel işlem yapılır ve Bağımlı Değişken ölçülür. BAB deseninde öğrencinin başlama düzeyi bilinmemektedir! Direkt deneyisel işlemler başlanmakta
--

NİTEL ARAŞTIRMALAR (1)
Nitel yaklaşımda araştırmacılar Tümdengelim ve tümevarım yoluyla → Örüntü ve temalar kuran veri analizini kullanır. Geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara → Cevap bulmak için gereklidir. Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili → Nitel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağlar. Nitel araştırmalar nicele göre daha bilimsel veya daha iyi denemez!

NİTEL ARAŞTIRMALARIN TÜRLERİ	
1) Durum çalışması	5) Anlatı araştırması
2) Eylem araştırması	6) Tarama araştırması
3) Fenomenoloji çalışmaları	7) Tarihi araştırma
4) Etnografi araştırması	8) Kuram oluşturma çalışmaları

1) DURUM ÇALIŞMASI: NİTEL ARAŞTIRMALAR
MCMİLLAN ve YİN'e göre (örnek olay çalışmaları/case studies): Kendi gerçekliğindeki içerikle içinde bulunulan içerik arasındaki sınırların → Kesin hatlarıyla belirgin olmadığı araştırma yöntemidir.

Durum Çalışma Türlerinin Sınıflandırılması:			STAKE
(1)	(2)	(3)	
İşsel durum çalışması	Araçsal durum çalışması	Ortak/çoklu durum çalışması	

Durum Çalışmalarının Veri Analiz Yöntemleri: BÜYÜKÖZTÜRK	
1) Kategorik birleştirme	3) Modelleri çizme
2) Doğrudan yorumlama	4) Doğal genelleme

Durum Çalışmalarının Olumlu Yönleri:
Yaşamın bir kesiti ile ilgili doğrudan ve derinlemesine bilgi sağlar.....
Durum Çalışmalarının Olumsuz Yönleri:
Sonuçların genellenebilirliği düşüktür.

2) EYLEM ARAŞTIRMASI: NİTEL ARAŞTIRMALAR
Bilimsel araştırma yönteminden daha çok mesleki gelişim modelidir. COSTELLO 'ya göre Eylem araştırması: Kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında araştırıp değişim için → Sistemati bir müdahale sürecidir.

Eylem araştırması yapan öğretmenler MİLLS'e göre: Sadece üretilen bilgiyi kullanmaz! Onlardan yararlanır. Karşılaştıkları problemlerle ilgili çözümleri kendileri geliştirir.
--

Eylem Araştırmaları ile Nicel Araştırmaların Karşılaştırılması	
Eylem Araştırmaları	Nicel Araştırmalar
Genellenebilir (Çok az)	Genellenebilir.
Üst düzeye eğitime gerek yok!	Belli bir eğitim düzeyi gerekir.
Araştırmacı bağlamın içinden biridir.	Araştırmacı bağlam içinden değildir!
Veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilir/denetlenir.	Veri toplama aracı uzman(lar) tarafından geliştirilir/denetlenir.
Esnek olarak planlanır.	Tutucu bir şekilde planlanır.
Araştırmanın bulguları ve sonuçları bağlamın özelliklerine göre yorumlanır	Bulguları ve sonuçları evrensel özellikler göre yorumlanır.
Örneklem kasıtlıdır (amaçlı)	Örneklem seçkisizdir.
Araştırmacının bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınır.	Araştırmacının bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınmaz!

MODÜL -4 KISA KISA (4A)

Eylem Araştırmasının Aşamaları: <i>Döngüsel bir süreçtir</i> KURUBACAK			
1) Plan	2) Eylem	3) Veri toplama	4) Yansıtma

Eylem Araştırmalarında Veri Toplama Araçları:			
1) Görüşmeler (bireysel ve odak grup)			
2) Gözlemler a) Gizli gözlem b) Açık gözlem c) Katılımlı gözlem (tam veya kısmi)			
3) Belge (doküman) analizi			

Eylem Araştırmaları Çeşitleri:			
a) Uygulamalı Eylem Araştırmaları	b) Katılımlı Eylem Araştırmaları		

NİTEL ARAŞTIRMALAR (1)

3) FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMALAR: NİTEL ARAŞTIRMALAR

Görüngübilim çalışmaları olarak da *tanınmaktadır*.
Görüngü: Duyularla algılanabilen her şey, *fenomendir*. (TDK, 2022)

Araştırmacılar **fenomeni** deneyimleyen kişilerden veri toplayarak
"Neyin" "Nasıl" deneyimi etkilediğinin *betimlemesini sunar*.
(Dokusal) (yapısal)

FENOMENOLOJİNİN ÖNCÜLERİ:			
1) HUSSERL	2) HEIDEGGER	3) SARTRE	4) MERLEU-PONT

Fenomenoloji	MERLEAU-PONT ve BANNAN
Bireyin çevresindeki insanlarla Deneyimlerinin keştiğini ve insanların etkileşimlerini → Bir dışlinin çarklarına benzetir.	

Fenomenolojik Araştırmanın Türleri: KURUBACAK			
1) Bireysel	3) Diyaloglu	5) Deneyisel	
2) Ampirik	4) Hermenötik (yorumlayıcı)	6) Yorumlayıcı	

Fenomenolojik Araştırmalarda Veri Elde Etme:			
1) Görüşmeler	2) Günlükler	3) Çizimler	4) Gözlemler.... ile elde ederiz.

3) ETNOGRAFI ARAŞTIRMALAR: NİTEL ARAŞTIRMALAR			
Etnografi: İnsanların dünyasını <i>belgelendirir</i> .			

Öğretmen betimlemeleri
Sınıf etkinlikleri ile ilgili betimleme yazısı – Sunum, tartışma kayıtları,
Öğretmenin ders planını ve öğrenci çalışmalarının *örneklerini içerebilir*.

Etnografyacının İşi:	TASKIN
Yapılandırılmamış görüşmelerle hayatın özel bir yönünün <i>belgelenmesidir</i> . Toplumsal üyeleri arasında <i>iletişim nasıldır? Hangi anlamlar yaratılmaktadır?</i>	

Etnografi Araştırmalarının Türleri: CRESWELL			
1) Dini Etnografi	4) Feminist Etnografi	7) Gerçekçi Etnografi	
2) Yaşam Öyküsü	5) Etnografik Romanlar	8) Eleştirel Etnografi	
3) Otoetnografi	6) Görsel Etnografi		

Bilişsel Etnografi:			
Daha yeni bir türdür. → Olay odaklı bir yöntemdir.			
- Otantik dünyada bilişsel etkinliklerin nasıl gerçekleştirildiğini <i>araştırır</i> .			

Bilişsel Etnografiye Geleneksel Etnografiden Ayıran Özellikler:			
Geleneksel Etnografi		Bilişsel Etnografi	
Bilgi açıklanır.		Bilginin <i>nasıl inşa edildiği</i> açıklanır.	

Etnografik görüşmeler → Yapılandırılmamış görüşmelerdendir.
Farklı olarak → Katılımcıların kendi cevaplarını vermeleri *sağlanır*.
Görüşmec Görüşmeyi kontrol etmekten *konuşmaya yön verir*.

Etnografi Araştırmalarının Veri Türleri:		
1) Gözlemler	4) Mekânsal Haritalama	6) Mülakatlar
2) Testler ve Önlemler	5) Görsel-İşitsel Materyaller	7) Ağ Araştırması
3) Anketler		

Etnografi Araştırmaları: CRESWELL			
1) Gerçekçi Etnografi Araştırmalar	2) Eleştirel Etnografi Araştırmalar		

5) ANLATI ARAŞTIRMALARI: NİTEL ARAŞTIRMALAR

D. JEAN CLANDİNİN ve **MİCHAEL CONNELLY**
→ Eğitim alanında *anlatı çalışmalarını ilk defa uygulayanlardandır*.

Anlatı Araştırmasının Özellikleri CRESWELL			
Hikâyeyi anlatanlar ile araştırmacı arasında bir iş birliği <i>ortaya çıkar</i> . Bireylerin kimlikleri ve kendilerini nasıl gördüklerini <i>ele alınır</i> .			

Anlatı Araştırmasının Türleri:			
1) Otobiyografi	3) Hayat hikâyesi	5) Sözlü tarihtir.	
2) Biyografi	4) Kişisel hikâyeler		

Anlatı Araştırmasının Veri Toplama Teknikleri:		
1) Alan Notları	5) Yeniden Hikâyeleştirme	8) Otobiyografik Yazı
2) Günlük Kayıtları	6) Sözel Tarih	9) Biyografik Yazı
3) Görüşme	7) Mektup Yazma	10) Diğer Alıntı Veri Kaynak
4) Hikâye Anlatma		

MODÜL -4 KISA KISA (4B)

NİTEL ARAŞTIRMALARIN ÖZELLİKLERİ (ÖZET) BÜYÜKÖZTÜRK			
1) Doğal ortamda çalışılır.			
2) Verilere doğrudan kaynağından ulaşılır.			
3) Detaylı betimlemeler ile bağlam ve olgular <i>derinlemesine ele alınır</i> .			
4) Olgu ve davranışların <i>nasıl ve neden gerçekleştiğine</i> odaklanılır.			
5) Elde edilen bilgiler <i>sentezlenir ve ikna edici genellemelere</i> gidilir.			
6) Katılımcının anlamasına ve anlamlandırmasına <i>odaklanılır</i> .			
7) Araştırma <i>deseni</i> , çalışmanın gerçekleştiği duruma göre <i>gelişir ve değişir</i> .			

KARMA ARAŞTIRMALAR

Araştırmacı(lar)ın,
Nicel ve nitel yöntemlerin ve yaklaşımların karışımını araştırmada *kullanması*

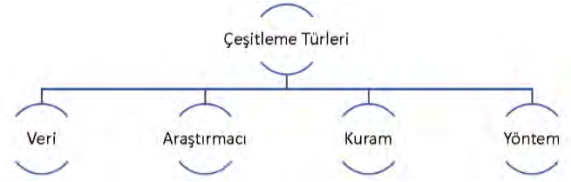
Seçilecek olan yöntem belirlenmektedir.
Ancak araştırma deseni uygunsa her iki yöntem birden kullanılabilir.
- Ama bu oldukça **zor bir süreçtir**.

EKİZ'in görüşü "Önemli olan, konunun yaklaşımı belirlemesidir."
Yaklaşımın konuyu belirlemesi *değil!*
Hiçbir yaklaşım *tek başına yeterli olmayacağı* unutulmalıdır.

Karma Yöntem Araştırmalarının İki Temel Amacı: JOHNSON ve ONW.

- 1) **Çeşitleme ve tamamlayıcılık:**
Nicel ve nitel yöntemlerle sonuçları *doğrulanmak veya geliştirmek* için.
- 2) **Başlatma, geliştirme ve genişletme:**
Nic. ve Nit. Yönt. sonuçlardan yararlanarak *yeni araştırma soruları türetmek* için.

Karma araştırmalarda çeşitleme oldukça önemlidir.
DENZİN'in ifade ettiği çeşitleme türleri Şekil 4'te *özetlenmiştir:*

Şekil 4. Çeşitleme olarak da isimlendirilen zenginleştirme türleri

Karma Desen Türleri:			
1) Zenginleştirilmiş	2) Açıklayıcı	3) Keşfedici	4) Gömülü

Karma Desen Türleri: HANSON, CRESWELL, CLARK, CRESWELL			
1) Ardışık Açıklayıcı	2) Ardışık Keşfedici	3) Ardışık Dönüşümsel	

1) Ardışık Açıklayıcı Yaklaşımında:			
Nicel veri <i>toplanır ve analiz edilir</i> . Sonra da <i>nitel veri ile bütünleştirme yapılır</i> .			

2) Ardışık Keşfedici Yaklaşımında:			
Öncelikle <i>nitel veri toplanır ve sonrasında nicel aşama yürütülür</i> .			

3) Ardışık Dönüşümsel Yaklaşımında:			
Kuramsal bakış açısı ve bulgulara yönelik <i>öngörü açıkça ifade edilir</i> . Nicel veya nitel bakış açısının sırası veya <i>vurgulanma derecesi önemli değildir!</i>			

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİĞİ

ETİK ifadesini 1830'lu yıllarda **CHARLES BABBAGE** tarafından yayınlanan
"Bilimsel Araştırmalarda Sahtekârlık" isimli çalışmasında *ele alınmıştır*.

Charles Babbage bilgisayarın çalışma mantığını ortaya koyan kişidir.
→ "Fark Motoru" isimli *hesap makinesi* bilgisayarın atası kabul edilebilir.
CRESWELL araştırmacıların özellikle ilk veri toplama sürecinde *etik kaygı taşıdıklarını ama bunun tüm çalışmada olması gerektiğini vurgular*.
Etik: İyi davranış sergileme - Toplumsal olarak iyi ve kötünün ayrımını yapma
Mesleki olarak benzer iyi davranış benimsene

Bilimsel araştırma etiğinin Sınıflandırılması:			
(1)	(5)	(8)	
Genel Bilimsel Araştırma E.	Araştırmacı-Katılımcı Etiği	Yayın Etiği	

1) Genel Bilimsel Araştırma Etiği			
Araştırmanın taraması detaylı yapılmalı <i>sağlam temellere oturtulmalı</i> .			

ERSOY Temel Etik İlkelerini 5(beş) başlıkta sıralamaktadır:			
1) Kişiye saygı (özerklik)	3) Zarar vermeme	5) Bütünlük ve Dürüstlük.	
2) Yararlılık	4) Adalet		

2) Araştırma-Katılımcı Etiği			
Bireye saygı ön planda <i>tutulmalı</i> seçim hakkının kendisinde olduğunu bilmeli Araştırmanın amacı, yapısı ve süresi <i>açıklanmalı ve tanımlanmalı</i> Aydınlatılmış onam formu <i>doldurulmalı</i> (Sözel veya yazılı onay alınmalıdır.)			

3) Yayın etiği			
TÜBİTAK 'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri vardır. (Bu listeyi 1) Üniversitelerarası Kurulun (ÜAK) ve 2) HAMUTOĞLU, YILDIZ ve AKGÜN de belirtmiştir.)			

MODÜL -4 KISA KISA (5A)

TURFAK'ın etik ihlallerine ilişkin hususları
1) Olmayan verileri üretmek (uydurma)
2) Sonuçları, materyalleri değiştirmek (çarpıtma)
3) Başkasının ürünlerini atfı yapmadan kullanmak (aşırma)
4) Aynı çalışmaya başka başka yerlerde yayımlamak (dublikasyon)
5) Bütününi parça parça yayın hâline getirmek (dilimleme)
6) Araştırma desteğini belirtmemek
7) Yazarlarının isim sırasını değiştirmek
8) Yazar olmayan birini göstermek
9) Yayınlanmamış başka birine ait çalışmayı kendine mal etmek.

Araştırma etiğini garanti altına almak için başta vicdani sorumluluk - Etik komisyonlardan - Araştırma yapılan kurumlardan - Bireylerin kendilerinden - Reşit olmayanların velilerinden izin almak gerekir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü): Birey ya da nesnelerin ölçülen özelliklerine ilişkin elde edilen ölçme sonuçlarının matematiksel nitelikleridir.
--

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü) Çeşitleri:			
1) Sınıflama	2) Sıralama	3) Aralık	4) Oran

Verilerin toplanmasında kullanılan farklı araçlar:	
1) <i>Anket</i>	3) <i>Testler</i>
2) <i>Görüşme/gözlem formu</i>	4) <i>Derecelendirme ölçekleri</i>

Veri Toplama Araçları: 1) Araştırmacı tarafından doldurulan araçlar	
a- Derecelendirme ölçekleri	d- Çeteleme
b- Görüşme çizelgeleri	e- Performans kontrol listeleri
c- Gözlem formları	f- Zaman ve hareket kayıtları (loglar)
Veri Toplama Araçları: 2) Denekler tarafından doldurulan araçlar	
a- Anketler	d- Kişilik envanterleri
b- Öz değerlendirme kontrol listeleri	e- Başarı/yetenek testleri
c- Tutum ölçekleri	f- Performans testleri

GEÇERLİK

Ölçülmek istenen özelliğin ölçülebilme derecesidir.

GEÇERLİK TÜRLERİ

1) Kapsam G.	2) Ölçüt G.	3) Yapı G.	4) Görünüş G.
--------------	-------------	------------	---------------

1) Kapsam Geçerliği:
Ölçülmek istenen içeriğe ya da aracın ölçme amacına uygunluğu.

2) Ölçüt Geçerliği:
Test puanlarının ölçüt puanları ile ilişkili olması
a) Ölçüt aynı veya yakın bir zamanda ölçülmüşse: Eş zaman/hâlihazır geçerliği
b) Sonra ölçülmüşse → Yordama geçerliği

3) Yapı Geçerliği:
Test puanları, testin ölçtüğünü varsaydığı kavramı/yapıyı ölçüyor mu?

4) Görünüş Geçerliği:
Teste ilişkin bir teknik değildir!
Bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla ölçüyor görünmesi durumu.

Geçerliği Etkileyen Faktörler

1) Ölçme sonuçlarının güvenilirliği	3) Puanlayıcı yanlılığı
2) Ölçme yöntemi ve madde sayısı	4) Uygulama koşulları

GÜVENİRLİK

Aynı ölçme aracının bağımsız ölçümleri arasındaki tutarlılıktır. Elde edilen puanların hatadan ne kadar uzak olduğunun göstergesidir.
--

Güvenirlilik Katsayısının Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler:

1) Kuder Richardson (KR-20)	3) Testi yarılama	5) Test Tekrar Test
2) Cronbach Alpha (α)	4) Eş Formlar	

1) Kuder Richardson (KR-20) Yöntemi:
Bir testte verilen cevaplar - 1 (doğru) ve 0 (yanlış) ile puanlandığında veya Evet/hayır gibi iki seçeneqli olması durumunda kullanılır.

2) Cronbach Alpha (α) Yöntemi:
Özellikle cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda ...

3) Testi yarılama (eş değer yarılar) Yöntemi:
Testin iki eş (paralel) formundan elde edilen puanlar arasındaki → Korelasyona dayalı olarak testin tümü için güvenirlilik tahmini yapılmasıdır.

4) Eş Formlar Yöntemi:
Bir aracın iki farklı eş formu aynı gruba aynı zaman diliminde uygulanır. Ölçüm puanları arasındaki ilişki katsayısı yüksekse güvenirlilik de yüksektir.

5) Test Tekrar Test Yöntemi
Aynı aracın aynı gruba belli aralıklarla uygulanmasıdır. İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır. → Bu işlemin amacı zamana bağlı değişmezliği göstermektir.

MODÜL -4 KISA KISA (5B)

Değerlendirmeciler Arası Tutarlılık:
Çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin Çok sayıda bağımsız gözlemcinin verdiği puanların güvenilirliğini incelenir.

Ölçmenin Standart Hatası:
"Test puanlarının gerçek puanla olan sapma miktarını hesaplamada kullanılır. Hesaplanan alt ve üst sınır gerçek puanın güven aralığını gösterir

Güvenirliliği Etkileyen Faktörler

1) Ölçme Aracına İlişkin Faktörler:		
1) Testin uzunluğu	3) Test uygulama yönergesi	5) Puanlamadaki nesnellik
2) Maddelerin ifadesi	4) Maddelerin homojenliği	
2) Testi Alan Birey ve Gruba Bağlı Faktörler:		
1) Bireysel değişkenler	2) Normal dağılım gösteren heterojen grup	
3) Uygulama Koşulları: Sınav koşullarının standart olması		
4) Zaman: Sınav süresinin az veya çok olması		

Madde analizi: Madde özelliklerini incelemeye yönelik analizleri tanımlar.
Madde gücülüğü: Başarı ve yetenek testlerinde doğru cevaplama oranıdır.
Madde ayırt ediciliği:
Her bir maddenin grupları birbirinden ne kadar ayırt ettiğini gösterir.
Bulunulan kültüre özgü ölçme aracının geliştirilmesi → Daha çok tercih edilen bir yöntemdir.

GÖZLEM VE GÖRÜŞME**GÖZLEM**

Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin belli hedeflere odaklanılarak Çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecidir.
--

Yapılandırılmamış Gözlem: Gözlem öncesi gözlemciye bilgi toplamada ve kaydetmede özgürlük sağlayan bir tür gözlem yöntemidir.

Yapılandırılmış Gözlem: Gözlenecek şeyle ilgili daha iyi bir yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır.
--

Gözlemci Gözlem Sürecine Katılım Şekilleri:
1) Bir grup üyesi gibi etkili ve tam olarak katılır. Veya
2) Hiçbir etkisi olmaksızın katılır.

GÖRÜŞME

En az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.
--

GÖRÜŞME TÜRLERİ

1) Yapılandırılmış G.	3) Yarı yapılandırılmış G.	5) Odak grup Görüşme
2) Yapılandırılmamış G.	4) Etnografik G.	

1) Yapılandırılmış Görüşme:
Araştırmacının belirli bir sırayla önceden hazırlamış olduğu sorular vardır.

2) Yapılandırılmamış Görüşme:
Araştırmacıya maddeleri sormada büyük serbestlik sağlar.

3) Yarı Yapılandırılmış Görüşme
Hem sabit seçeneqli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmedir. Bu tür görüşme → Diğer iki yöntemin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir.

4) Etnografik Görüşme:
Kültür ile ilgili görüşmeler...

5) Odak Grup Görüşmeleri:
Küçük bir grupla yapılandırılmamış görüşmedir.

BİLİMSEL RAPORUN BÖLÜMLERİ

Raporlaştırma sürecinde Sosyal bilimler alanında ağırlıklı olarak → Amerikan Psikoloji Derneği'nin hazırladığı yazım kuralları kullanılır.

Çalışmalarda Kullanılan Ana Başlıklar:	BÜYÜKÖZTÜRK
---	--------------------

1) Başlık:
Amacı → Çalışma hakkında okuyucuya bilgi vermektir. (Kısaltma olmaz!)

2) Yazar adı:
Her çalışmada yazar/yazarların adı ve yazarlara ilişkin kurum bilgisi yer alır.

3) Özet bölümü:
Kısa, ayrıntılı ve çok yönlü olmalıdır. Çalışma hakkında fikir vermedir.
120 kelimeyi geçmemeli ve özete en önemli olan bilgiyle başlanmalıdır.

4) Giriş bölümü:
- Çalışmanın problemi sunulur, tanıtılır ve yeni bir sayfadan başlatılmalıdır.
- Giriş kısmında araştırmaya ilişkin alt yapı oluşturulur. Ayrıntıya girilmez!

5) Ardından problem
Okuyucuların anlayabilmesi için yeterince açık ve anlaşılır verilmelidir.

6) Problemin çözümündeki yaklaşım:
Değişkenler tanımlanır ve araştırma amacı, hipotezleri ve/veya soruları verilir.

7) Yöntem bölümü:
Araştırmanın nasıl yürütüldüğüne ilişkin detaylar yer alır.

MODÜL -4 KISA KISA (6A)

8) Bulgular bölümü:
Toplanan verilerin analizine ilişkin <i>istatistiksel sonuçlar</i> <i>özetlenir</i> .
9) Tartışma bölümü:
<i>Özellikle</i> çalışma soruları /hipotezleriyle ilgili <i>değerlendirme</i> ve <i>yorumlar yapılır</i>
10) Kaynaklar listesi:
Kullanılan kaynakların tamamı verilir. (Az ve öz olmalı)
11) Ekler bölümü:
<i>Ekler</i> → Bir materyal çalışmada <i>gövde kısmında</i> detaylı verilemiyorsa kullanılır.
12) Yazar notu:
Kuramsal bilgi ve finansal destek <i>kaynağı</i> + Çalışmaya destek veren <i>meslektaşlar</i>

KAYNAK GÖSTERİMİ

Raporlaştırmada kaynakların hem metin içinde gösterilmesi hem de Tam künyelerini gösterir bir kaynak listesi → Sunulması gerekir.
→ Bu araştırmacının en temel sorumluluğudur.

Sosyal Bilimler alanında **en sık kullanılan**

- "**Amerikan Psikoloji Derneği**" tarafından belirlenen **kaynak gösterimi** ile ilgili kurallara (**APA6**) yer verilmiştir.

GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK

Girişimcilik ifadesine ilk kez → **RİCHARD CANTİLLON** (1755) kullandı.

Girişimci toplumun **istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için risk alan**
- Kaynakları bir araya getiren ve yeni bir ürün veya hizmet üreten kişidir.

Türk Dil Kurumuna (TDK) (2022) göre

Girişim: "Bir işi yapmak için harekete geçme"dir.

Girişimci: "Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan"

Girişimcilik: "Girişimci olma durumu"

Eğitimci bakış açısıyla yaklaşıldığında (AKKAYA'a göre)

Öğretmenlerden yeni bir iş kurma beklentisinden **daha çok öğretmenlerin**

→ Bu becerileri sergilemeleri **ilgili olduğu** düşünülmektedir

Öğretmen Girişimciliğini üç başlıkta ele alabiliriz:

1) Girişimcilik Eğitimi ve Pedagojisi

2) Girişimde Bulunma, İş Geliştirme ve Kurma

3) Girişimci Yetkinlik ve Davranışlar

Öğretmenlerin girişimci davranışları: (AKKAYA'ya göre)

- 1) Fırsatları tanıma (risk alma)
- 2) İnisiyatif alma ve risk yönetimi
- 3) İnovasyon
- 4) Bir projeyi planlama ve yönetim yeteneği
- 5) Dış kaynak arayışı

Ülkemizde Girişimcilikle İlgili Şimdiye Kadar Neler Yapılmış? **ÖNEL**

- 1) MEB
- 2) Talim Terbiye Kurulu (TTK)
- 3) Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)
- 4) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB)
- 5) TÜBİTAK → çalışmalar yapmıştır.

1) Eylem Planı'nda (2014-2018)

2) MEB Stratejik Planı'nda (2010-2014)

3) Onuncu Kalkınma Planı'nda yer almıştır.

KOSGEB tarafından

(Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)

GİSEP (Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulmuş ve

- Bu eylem planı **01/07/2015** tarih ve 29403 sayılı **Resmî Gazete**'de
→ Yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

YENİLİKÇİLİK (İNOVASYON)

(BOZKURT ÇETİNKAYA'ya göre)

Yenilikçilik → **İnovasyon** olarak sıklıkla kullanılır.

(ROGERS'a göre)

Her icat → **Yenilik** içermeyebilir!

Her yenilik → **İnovasyon** içermeyebilir! **ama**

Her inovasyon → **Yenilik** içerir.

YENİLİK İLE İLGİLİ ÖNEMLİ DİĞER BAKIŞ AÇILARI

(ROGERS'a göre)

Yeniliğin kabulünde dört farklı insan bakış açısı vardır:

Yenilikçiler (innovators)

- 1) Çabuk benimseyenler (early adapters)
- 2) Erken çoğunluk (early majority)
- 3) Geç çoğunluk (late majority)
- 4) Yavaş ilerleyenler (laggards).

Yeniliğin kabul edilmesi için

- Karmaşıklık düzeyinin mevcut bilgi ve becerilerle uyumlu olması
- Benimsemekten önce deneme imkânının olması ve
- Sonuçlarının başkalarınca gözlemlenebilir olması beklenir.

MODÜL -4 KISA KISA (6B)**YENİLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI**

- 1) (OECD Oslo Manual - **ELÇİ**)
1. Ürün 2. Süreç 3. Hizmet 4. Pazarlama 5. Organizasyonel yenilik
- 2) **Teknolojik** olan ve **olmayan** yenilik (**UZKURT**)
- 3) **Yüksek/orta/düşük** düzeyde yenilik içeren yenilik (**GARCÍA** ve **ROGER**)
- 4) **Radikal, artımsal ve yapısal** yenilik (**UZKURT**)
- 5) **Ürün, süreç, mesleki yöntem** olarak yenilik (**WAGNER** ve **HANSEN**)

YENİLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI

- 1) **Sürekli/kademeli** yeniliğe → Otomobil endüstrisi
- 2) **Dinamik sürekli** yeniliğe → Elektrikli arabalar
- 3) **Süresiz radikal** yeniliğe → Faks makineleri ve Google örnek verilebilir.

YENİLİKLER**WALTERS**

Bir okulda **inovasyonun varlığı** şu başlıklarda **aranmaktadır**:

- Okul müdürünün desteği
- Sinerji
- Yenilikçiliğin ödüllendirilmesi
- Örgütsel merak
- Gerekli yatırımların yapılması
- Veli desteği.
- Özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile iş birliği

ÖZMUSUL'a göre Öğretmenlere yönelik

Yenilikçilik/inovasyon eğitiminde **yararlanılabilecek materyaller**:

- 1) **Elektronik ürünler**: Web sitesi – Bloglar - Forumlar- Elektronik ağlar
- Filmler - Animasyon - Simülasyonlar- Uzaktan eğitime özgü materyaller
- 2) **Eğitim-Öğretim Dokümanları**: Kitapçık - Afiş- Ders ve kılavuz kitapları
- SWOT analizleri - Proje çalışmaları - Bilimsel, Sanatsal, Toplumsal, Kültürel ve Edebî Çalışmalar (Senaryo, tiyatro, hikâye...)

PROJE YÖNETİMİ (1)**PROJE NEDİR?**

Planlama: Bir ülke ya da bölgeye ait tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve benzeri temel ve sosyal büyüklüklerdeki **değişiklikleri** belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda **belirli bir sürede** etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve uzun dönemli karar alma sürecini düzenlemek için **harcanan bilinçli çabadır**.

Program: Ortak hedefe yönelik sonuçların elde edilmesi amacıyla

- Bir grup projenin düzenli olarak **yürütülmesidir**.

PROJE: Özgün bir ürün, hizmet için yürütülen **geçici** bir girişimdir.

PROJENİN ÖZELLİKLERİ

- 1) **Geçici** → Tanımlanmış bir başlangıç ve bitiş vardır.
- 2) **Girişim (Çaba)** → İnsan gücüne, kaynağa ve ekipmana **ihtiyaç vardır**.
- 3) **Özgün ürün, hizmet** → Elde edilen değer **sadece bir kere yaratılır**.
- 4) **Yeni** ya da **ek üretim kapasiteleri yaratır**.
- 5) **Rutin** yapılan işlerden **farklı olması gerekir**.

Genel Olarak Projeler Şu Gruplara Ayrılabilir:

- 1) Büyüklüklerine göre
- 2) Yürütücülerine göre (özel, kamu)
- 3) Amaçlarına (kâr amacı güden- gütmeyen sosyal amaçlı alt yapı projeleri)
- 4) Faydaları ölçülebilmesine göre
- 5) Üretime yaptıkları katkı biçimlerine göre

PROJE YÖNETİMİ

Proje Yönetiminin Faydaları:

KARAHAN

- 1) **Amaç ve hedeflere ne zaman ve nasıl ulaşılacağını önceden gösterir**.
- 2) **Sürekli raporlama ihtiyacı minimuma iner**.
- 3) **Zaman önceden belirlenir**.
- 4) **Maliyet önceden belirlenir**.
- 5) **Gerekli kaynaklar ortaya çıkar**.
- 6) **Kontrol sisteminin kurulmasını sağlar**.
- 7) **Görevlerin organizasyon şemasını gösterir**.
- 8) **Ekip üyelerinin proje süreci konusunda gelişmesini sağlar**.

PROJE YÖNETİCİSİ GÖREV VE SORUMLULUKLARI: **KARAHAN**

Proje Yöneticisi: Bir projeyi yönetmek üzere **görevlendirilen kişidir**.

Projeyi → En yüksek üretkenlik → En düşük belirsizlik → En düşük risk ile **yürütmekten sorumlu kişidir**.

- **Proje ekibini kurmak** ve **proje sürecinde ekibi yönlendirmek**

- **Ekibin** hangi niteliklere sahip kişilerden oluşacağını **belirlemek**

- **Ekip üyelerine** görevlerini ve sorumluluklarını **bildirmek** ve **kontrol ...**

Proje Yönetimi Sürecindeki Bilgi Sahaları

A) Temel Bilgi Sahalar

- 1) Kapsam Yönetimi
- 2) Zaman Yönetimi
- 3) Maliyet Yönetimi
- 4) Risk Yönetimi
- 5) Entegrasyon Yönetimi
- 6) İletişim Yönetimi

B) Desteleyici Bilgi Sahaları

- 1) İnsan Kaynakları Yönetimi
- 2) Kalite Yönetimi
- 3) Tedarik Yönetimi

PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ

Proje yaşam döngüsü (Proje yönetimi süreci) **beş** aşamadan oluşur:

- 1) Başlangıç
- 2) Planlama
- 3) Uygulama
- 4) Kontrol
- 5) Kapanış

MODÜL -4 KISA KISA (7A)

1) BAŞLANGIÇ:	KARAHAN
PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ: Yapılan tüm işler ... Başlangıç: Proje fikrinin ortaya atılır- Derlenir- Değerlendirilir	
2) PLANLAMA:	
Proje Yaşam döngüsünün ikinci aşamasıdır. Bu aşamada projeye ilişkin her tür planlama ayrıntılarıyla yapılır.	
PROJENİN KISITLAMALARI:	
1) Zaman: Bir ürün ya da hizmet için yönetilmesi gereken en önemli kısıtlama ... 2) Maliyet: Neredeyse tüm projeler için bir kısıtlamadır. 3) Kapsam: İki yönlü değerlendirilmelidir: 1) Ürün kapsamı: Ürünün tasarlanan kalitesini, özellik ve işlevlerini açıklar. 2) Proje kapsamı: Bir ürün ya da hizmetin tasarlanan ürün kapsamıyla → Teslim edilmesi için gereken çalışmayı açıklar.	
Proje üçgeni: Kısıtlamaları dengeleme sürecini gösterir. Çünkü → Üçgenin bir kenarındaki değişiklik en az bir diğer kenarı etkiler.	

Proje Yönetimi Sürecindeki Temel Faktörler:		
1) Kapsam	2) Zaman	3) Bütçe

3) UYGULAMA
Bu aşamada proje planının uygulanmasına odaklanılır.

4) KONTROL:
Bu aşamada proje kapsamındaki ilerleme → Değişik izleme ve ölçüm yöntemleri ile düzenli olarak denetlenir.

5) KAPANIŞ:
Sözleşme ve idari kapsamdaki tüm işlemlerin sonuçlanmasını ifade eder. İdari kapanış ile sonuç ve başarılarının raporlaştırıldığı sunuşlar yapılır. Deneyim dokümanite edilir ve tüm kaynaklar serbest bırakılır. Hizmet devredilir.

Birçok Çevrim İçi Proje Yönetim Aracı Vardır:		
1) ClickUp	5) nTask Manager	8) Freedcamp
2) Wrike	6) Zoho Projects	9) ActiveCollab
3) monday.com	7) MeisterTask	10) MsProject
4) Kissflow Project		

TÜBİTAK DESTEKLERİ
TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) ARBİS (Araştırmacı Bilgi Sistemi)

TÜBİTAK Projelerine başvurmadan önce Proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların öz geçmişleri ARBİS bilgileri doğrultusunda Sistem tarafından otomatik olarak oluşturulur.
--

ARBİS : Türkiye'nin güncel araştırmacı veri tabanını oluşturmak amacıyla TÜBİTAK tarafından tasarlanan ve geliştirilen web tabanlı bir uygulamadır.
--

TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için Bu listedeki 4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı için sadece katılımcı olabilirsiniz.

Öğretmenlerimizin Başvurabileceği Programlar: 4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları 4006 TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı 4008 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

Öğrenci Araştırma Proje Yarışmaları: 2204-B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması 2204-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması 2204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması 2204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması

TÜBİTAK'ın Öğrenci Katılmalarını Sağlamayı Kolaylaştıran Hizmetleri: Bu etkinliklere nasıl katılacağımız ve aşamaları 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Desteği altında sunulmaktadır.
--

Kamu kurumlarında çalışan araştırmacılar için → TÜBİTAK'ın Ulusal Destek Programlarına bakılabilir. Bunun için TÜBİTAK ana sayfasından Akademik sekmesine tıklayabilirsiniz. → Bu destekler arasında 1001,1003, 3005 tercih edilebilir.
--

TÜBİTAK destekleri dışında KOSGEB'in "Girişimcilik" eğitimlerinden ve AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri'nden yararlanılabilir. Ayrıca özellikle meslek liseleri için Altı yapı projeleri ile 26 farklı Kalkınma Ajanslarından destek bulunabilir.

AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLERİ
AB (Avrupa Birliği) UA (Türkiye Ulusal Ajansı)
Türkiye, AB topluluk programlarından → 1999 yılından beri yararlanmaktadır.

MODÜL -4 KISA KISA (7B)

UA (Türkiye Ulusal Ajansı): 2002 'den beri Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi altında görev yapmakta 2003 'te tüzel kişilikle AB Bakanlığının İlgili kuruluşu hâline dönüşmüştür. 2018 'de Dışişleri Bakanlığının bağlı kuruluşu olan → Avrupa Birliği Başkanlığının ilgili kuruluşu olmuştur. Türkiye Ulusal Ajansı (UA) - Eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki AB programlarını yürüterek - Kurum ve kuruluşlar ile vatandaşlarımızın yararlanmasını sağlamayı amaçlar. - https://www.ua.gov.tr/ adresinden ulaşılabilir.
--

UA Fırsatları
UA Fırsatları için https://www.ua.gov.tr/anasayfa/ sayfası ziyaret edilebilir. Hibe: Geliştirdiğiniz projelere finansman sağlamak için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarının sağladığı geri ödemesi olmayan desteklere fon , bir diğer adıyla hibe denir.

1) Gençler/Gençlik Çalışanları için Fırsatlar:
Bu hibe programının amacı eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında Bilgi alışverişi ve yenilikçi politika geliştirme ve uygulaması için imkân sağlar. Gençlik Diyalogları: Politika yapımcılarla gençleri bir araya getirir. Öğretmen ve öğrencilere ve gençlere ve hatta gençlik çalışanlarına → Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim imkânı tanır. Gençlere(18-30 yaş) ülkelerinde gönüllü faaliyetlerinde yer almalarını sağlar. Bu fırsatın olanakları: -Staj hareketliliği -Ulusal faaliyetler -Öğrenme hareketliliği -Merkezi gençlik başvuruları -Gönüllülük -Kısa süreli eğitim

Staj hareketliliği: Yükseköğretim veya mesleki eğitim görenler için sunulan bir fırsattır. Öğrenme Hareketliliği (https://www.ua.gov.tr/programlar/gruplar/gencler-genclik-calisanlari-icin/ogrenme-hareketliliği/) adresinde “Yükseköğretim ve Gençlik Alanında Sanal Değişimler” “Programla İlişkili Olmayan Üçüncü Ülkelerde Yükseköğretim Öğrenci Öğrenim Hareketliliği” gibi farklı destek türleri vardır.

Bu desteklerden biri: KA122-SCH Kısa ve Uzun Dönemli Öğrenci Hareketlilikleri (Okul Eğitimi) - Okul öğrencilerine AB Üyesi ülkelerdeki okullarda → Ortak akran çalışmaları yapma/öğrenim alma fırsatıdır. Ana Eylem 1 altında yer alır. Öğretmen, öğrenciler, ilçe milli eğitim müdürlükleri, vb.ne yöneliktir. Ortaklıklar başlığı altında detaylara ulaşılabilir.
--

2) Eğitim Alanları İçin Fırsatlar:
Amacı: Öğrencilere, öğretmenlere, gençlere ve gençlik çalışanlarına Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim görme imkânıyla yenilikçi politika geliştirme

3) Eğitim Verenler İçin Fırsatlar:
Okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim personelinin -Yurt dışında öğretmenlik ve öğretmenlik ile mesleki becerilerini geliştirmelerinde

4) Akreditasyon Desteği:
AB Projeleri için akreditasyon daha sonra yapılacak olan projeler için → Kurumunuzun tanınırlığını sağlamak üzere belgelendirilmesidir.

5) Ortaklıklar Desteği:
Kurumsal başvurudur. Bu tür projeler 12 ay ile 36 ay arasında olabilir. Bu başlık altında okul eğitimi alanında iş birliği ortaklıkları olan → “Erasmus+ Ülke Merkezli Başvuru KA220-SCH” de vardır. “ASSOCIATED PARTNER” ise Projenin yaygınlaştırma ve sürdürülebilirlik gibi faaliyetlerine destek için “İlgili ortaklar” veya sessiz ortak olarak yer alır ancak hibe almazlar!

Ulusal Ajans ortak veya ev sahibi kurum bulmak için → School Education Gateway ve eTwinning ’i araçlarını önermektedir. Ama → İki platform da European School Education Platform’a (ESEP) taşınmıştır. - Bundan sonra ortak bulmak için bu yeni platform ESEP kullanılabilir.
--

ESEP’e katılmak için EU Login kullanıcı ve şifresi kullanılabilir. → Ortak bulmak, ortak ağıımızı geliştirmek için bu platformdan yararlanılabilir.

Okul eğitimi alanında iş birliği programı olan KA220-SCH dışında

Erasmus+ Ülke Merkezli başvuruları:

Okul eğitiminde küçük ölçekli ortaklıklar KA210-SCH

Mesleki eğitim küçük ölçekli ortaklıklar KA210-VET ve

Mesleki eğitim işbirliği ortaklıkları KA220-VET

→ Bu başvurular Öğretmenlerimize yöneliktir.

Bir detay olarak ülke seçiminden bahsedilebilir.

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-a/eligible-countries> adresinden incelenebileceği gibi üç farklı tür ülke vardır:

- 1) Avrupa Birliği üyesi ülkeler
- 2) Bizim ülkemizin de yer aldığı 6 ülkeden oluşur
- 3) Programla ilişkisi olmayan üçüncü ülkelerdir. (14 farklı bölgeye bölündü)

FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

1) FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

Fikri mülkiyet: Telif hakları veya fikri haklar olarak da bilinir.

- Edebiyat, sanat, müzik, mimari vb. gibi eserler üzerinden Sahip olunabilir.

“Fikri Mülkiyet Hakları” (2019) 'a göre

- Fikri mülkiyet, kişiye/kuruluşa ait fikir ürünüdür.
- Bu kişi/kuruluş bu fikir ürününü dileği zaman bir şarta bağlı kalmaksızın paylaşmayı/kullanıma açmayı belirli biçimlerde kontrol etmeyi tercih edebilir.

Sınai Mülkiyet YALÇINER'ye göre

Sanayide ve tarımdaki

Buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların ilk uygulayıcıları adına tescil edilmesini sağlar.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarını

“Bir işletmenin tüm özgün tasarımları ve gizli ya da açık bilgileri ile ilgili sahip olduğu, çeşitli mahiyetteki hakları olarak” da tanımlamak mümkündür.

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (3 başlıkta sınıflandırılabilir)

- 1) Fikri Haklar
- 2) Sınai Haklar
- 3) Diğer Haklar

Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri Haklar	Sınai Haklar	Diğer Haklar
<ul style="list-style-type: none"> • İlim ve Edebiyat Eserleri • Müzik Eserleri • Güzel Sanatlar Eserleri • Sinema Eserleri • Harita ve Kroşiler • Teknik Çizimler • Veri Tabanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Marka • Patent/Faydalı Model • Tasarım • Endüstriyel Tasarım • Coğrafi İşaret • Know-How • Entegre Devre Topografyaları 	<ul style="list-style-type: none"> • Ticaret Unvanları • Bitki Islahatçı Hakları • Tescilsiz Haklar • Ticari Sırlar • İnternet Alan Adları

Fikri ve sınai mülkiyet hakları:

Tüm özgün tasarımların ve Bilgilerin (açık, örtük) kullanım, dağıtım, yayım ve satış gibi haklardır.

Fikri hakların içerisinde Telif hakları (copyrights) vardır: (4 kategori)

- 1) İlim ve edebiyat eserleri
- 2) Müzik eserleri
- 3) Güzel sanat eserleri
- 4) Sinema eserler

Fikri ve sınai hakların her ikisi de sürelidir. ESİNOĞLU

Her ikisinin ihlali durumunda hukuki işlem hakkı doğar.

Her ikisinin de alınma, satılma devredilme hakları vardır.

- İzinsiz çoğaltılması her iki hak için de suç unsurudur.

- Hakka tecavüz, haksız rekabet kabul edilmektedir.

→ Hapis ve maddi ve manevi tazminat ödeme ile karşı karşıya kalınabilir.

İki Hakkın Farklılıkları: (ESİNOĞLU)

- 1) Fikri haklarda tescil edilmesine gerek yok!
Sınai haklarda tescil için başvuru yapılması gerekir.
Türkiye için Ankara'da “Türk Patent ve Marka Kurumu”
Yurt dışı için “PCT” (Patent Cooperation Treaty)
“EPC” (The European Patent Convention) gibi kuruluşlara ...
- 2) Fikri hakların eser olma niteliği, estetik kaygısı var.
Sınai hakların sanayide kullanılabilir olma zorunluluğu vardır.
- 3) Fikri haklar için Meslek birliklerinin itiraz etme hak ve imkânları vardır.
(SESAM [Sinema Eserleri Birliği]
MESAM [Müzik Eseri Sanatçıları Birliği] gibi)
→ Sınai haklar için bu durum geçerli değildir!

Patent: Sınai haklar içerisinde yer alır. SARAN
Bir problemin teknik çözümü anlamına gelen buluş için teknik bir belgedir.

Buluş için yeni bir ürün, alet/cihaz, yöntem ve süreç/ yeni olabileceği gibi Hâlihazırda bu bilinenlerin teknolojik ilerlemesi de olabilir.

TÜRK PATENT, 2022

Elle tutulur, gözle görülür niteliği olmayan herhangi bir şey → Buluş olmaz!
(Keşifler, bilimsel teoriler, matematiksel yöntemler, bilgisayar programları...)

Ülkemizden alınan patent ülkemiz için geçerlidir.

Başka ülkelerden ayrıca patent başvurusu yapılabilir.

Türk Patent Veri Tabanı:

- <https://portal.turkpatent.gov.tr/anonim/arastirma/patent/detayli> ve
- Google Patents'e başvurulabilir.

Patent başvuruları → e-devlet üzerinden

→ Türk Patent ve Marka Kurumuna yapılmaktadır.

Bir Okul İçin Patent Başvurusunda Bulunuluyorsa

Okul yöneticisinin başvuru yapmak isteyen okul çalışanına

- 1) Yetki devri belgesini onaylayarak yüklemesi gerekir.

Sisteme yüklenecek diğer belgeler

- 2) Tarifname 3) İstem 4) Özet

- 1) **Tarifnamede:** Buluşun konusu ne, ne hedefleniyor, ...

- 2) İstemde ise buluşa dair gerekirse bir görsel konup detaylı olarak sunulur.

- 3) Özetle bu bilgiler özetlenir.

RÜÇHAN HAKKI

Başka bir ülkeden edinilen patente sahip olmanın belgesidir.

Bu belgeye sahip olmak → Ülkemizden patent almayı kolaylaştırır.

Patent için → Belli bir ücret ödenecektir.

- Meblağ yüksekse TÜBİTAK desteklerinden yararlanılabilir.

PATENTİN DÖRT ÖZELLİĞİ VARDIR: ESİNOĞLU

- 1) Yenilik
- 2) Buluş Basamağı
- 3) Sanayiye Uygulanabilirlik
- 4) Koruma Süresi

Patentin Buluş basamağı veya Bir zorunluluk yoksa

Faydalı model olarak değerlendirilebilir ve Faydalı model belgesi alınabilir.

Faydalı model → 10 yıl koruma hakkı sağlar.

İncelemesiz patent → 7 yıl koruma sağlar.

Fikri haklar → Üreten kişinin yaşamı üzerine 70 yıl olarak belirlenmiştir.

→ Kimi ülkelerde bu süre 50'dir.

TASARIM: DELİGÖZ

Bir ürün, süreç vb. ile ilgili olarak buluşla ilgili veya buluş olmadan

- Sanayide kullanılabilir olmanın yanı sıra

- Ürünün görüntüsünün, tümünün veya bir kısmının

→ Süsleme, çizgi, şekil, renk, doku gibi özelliklerinin değiştirilmesi

→ Tasarım (Türk Patent, 2022) başlığı altında değerlendirilir.

TELİF HAKLARI:

Fikir emeği üzerindeki hukuki haklardır ve Tescile gerek yoktur!

- Eser üretilince kendiliğinden doğar. (Soyuttur.)

- Ülkellik ilkesi geçerlidir. - Kişinin yaşamı +70 yılı kapsar

2) YARATICI ORTAKLIK (CREATIVE COMMONS)

CREATIVE COMMONS veya Yaratıcı Ortaklık ABD'de

Dijital eserlere ilişkin telif hakkı yasasının

Çok uzun soluklu olmasına karşın açılan davanın kaybedilmesi sonucunda

→ Bu uzun sürelerle tepki olarak kurulmuştur.

- Kâr amacı gütmeyen bir örgüttür.

CC (Creative Commons) lisansları Creative Commons Türkiye, 2022

“Tüm hakları saklıdır.” Anlayışından “Bazı hakları saklıdır.” bir kaymadır.

Telif hakkı → Eserin doğması ile beraber ortaya çıkan bir haktır.

CC → Bu hakka itiraz etmez! Ancak

- Kullanılması, değiştirilmesi, karıştırılması veya

- Ticari olarak kullanılmasının hakkındaki kararı → Eserin yaratıcısına bırakır.

CC lisansları

- Bir eserin kullanım koşullarının telif sahibince

- İnsan ve makine tarafından okunabilecek şekilde belirtilmesine aracı olurken

- Kullanıcının telif sahibi ile iletişime geçmeksizin

→ Eserin kullanım koşullarını öğrenmesine olanak sağlar.

AÇIK LİSANSLAR TOPLULUĞU:

Eserlerin internet ortamındaki kullanım koşullarının

Eser sahibi tarafından belirlenmesini sağlayan açık lisanslar topluluğudur.

CC 2020'de Ortaya Konan Stratejiler:

- 1) Savunuculuk (Açık ekosistemi)
- 2) İnovasyon (Açık alt yapı)
- 3) Kapasite Geliştirme (Açık bilgi ve kültürel miras) olarak sıralanmıştır.

CC İLE LİSANSLAMA İÇİN

Lisanslama türüne karar vermek ve Web sitesinde paylaşmak yeterli olacaktır.

Bunun için web sitesinin kodları arasına kod bloğunu eklemek yeterlidir.

MODÜL 5 EĞİTİMDE KAPSAYICILIK

Kapsayıcı Eğitim Anlayışı, Temel Kavramları ve Gerekçeleri

Kapsayıcı eğitim: Her şeyden öte bir **anlayıştır**.
Günümüzde **uluslararası** ilişkilerden **endüstriye**, **politikadan** eğitime kadar
→ Pek çok alanda bahsi geçmektedir.

Eğitimde kapsayıcılık:

Her bir öğrencinin **öğrenme** ve **gelişim** özellikleri, ilgi ve gereksinimlerine göre
- Eğitime **erişimini**, eğitim ortamlarına **katılımını** gerektiren bir “**anlayış**”tır.

Kapsayıcı eğitim bir **program**, **müfredat** ya da **yaklaşımdan** ziyade
→ Her şeyden öte bir **anlayıştır**.

Kapsayıcı eğitimin **sosyolojik**, **politik**, **felsefi** ve **ideolojik temelleri** vardır.

Kapsayıcı sözcüğü **etimolojik** olarak **Latince** “**kapsamak**” tan türemiştir.
- “Dâhil olmak, ait olmak” anlamına gelmektedir.

Kapsayıcı eğitimin yapılmış **tanımları** bulunmaktadır:

BALLARD (1995): Kapsayıcı eğitim, genel eğitim okullarındaki “**özel gereksinimli çocukların**” ihtiyaçlarını karşılayan “**özel**” öğretmenlerle ilgili **değildir**.

KIIRTLI & GROSS (2014): Bir öğrencinin genel eğitim faaliyetlerine ve müfredatına tam olarak katılması için ihtiyaç duyacağı **tüm destek ve hizmetlere erişmesinin bir gereklilik olduğu** sistemdir.

HODKINSON (2020): Kapsayıcı eğitim, tüm çocukların “**eğer**”**siz** ve “**ama**”**sız** genel eğitim sınıflarında bir arada bulunması üzerine inşa edilen bir yapıdır.

GRAHAM (2020): Engelleri ortadan kaldırmayı, tüm öğrencilerin aynı yaşta **akranları ile öğrenme deneyimlerine** ve **öğrenme ortamlarına** katılmalarını sağlayan temel bir insan hakkı ve eğitimde sistemli bir reform sürecidir.

Tanımlara göre kapsayıcı eğitim:

1990'lı yıllarda sadece özel gereksinimli çocuklarla ilişkilendirilmiş.
2000'li yıllarda bu anlayışa tepki olarak tüm öğrencilerin dâhil olduğu
→ Aidiyet geliştirdiği bir yapı ve sistem boyutları **ön plana** çıkmıştır.

Kapsayıcı Eğitimin Yararları

Kapsayıcı eğitim, **tüm öğrencileri destekleyebilecek** bir **altyapı** üzerindedir.
- Öğretmenlerin mesleki gelişimi de bu yönde sağlandığında
→ Öğrencilere, ailelere ve topluma yararı olabilecek bir **anlayıştır**.

Kapsayıcı eğitim uygulamaları

- Aynı ortamda eğitim gören hem gelişimsel yetersizliği olan çocuklar hem de
→ **Tipik gelişim gösteren** akranlarının **gelişimlerini desteklemektedir**.
- Akran etkileşim ortamına **katkı sağlayarak**
→ Çocukların **öğrenme süreçlerini yönlendirmeye** yardımcı olmaktadır.

Tüm çocukların aileleri

- Kapsayıcı eğitim ortamlarındaki çocukları vesilesi ile
→ Kapsayıcı eğitime yönelik **olumlu tutum** geliştirmektedir.

Kapsayıcı ortamlarda bulunan çocuklar

- Ayrıştırılmış ortamlarda eğitim gören **benzer özellikteki** akranlarına göre
→ **İletişim**, **sosyal** ve **akademik becerileri** daha kısa sürede öğrenebilmektedir.

Ülkemizde **kapsayıcı eğitimin** karşılığı olarak

→ **Kaynaştırma** ve **bütünleştirme** ifadeleri de kullanılmaktadır.

Kaynaştırma/Bütünleştirme X Kapsayıcı Eğitim

Kaynaştırma/Bütünleştirme	Kapsayıcı Eğitim
Özel gereksinimli çocuklar odakta ...	Tüm çocuklar odakta ...
Çocuklar eğitime hazır olmalı	Ortam çocuğa göre düzenlenir.
Yarı veya tam zamanlı	Çocuğun gelişimine göre düzenlenir
“ Bireysel farklılıklar ” ön plandadır	“ Çeşitlilik ” esastır.
Ayrıştırılan çocukları bütünleştirme	Tüm çocukların okula aidiyeti ...

Kapsayıcı Eğitimin Temel Kavramları

Çeşitlilik	Katılım	Aidiyet	Adalet	Hak
------------	---------	---------	--------	-----

1) Çeşitlilik: Yaş, **etnik köken**, **ırk**, **cinsiyet**, **engellilik**, **sosyoekonomik düzey**, **dil**, **din**, **coğrafi konum** gibi özellikler **yargılanmadan olduğu gibi kabul etmeyi** ve
→ Sosyal dışlamayı **ortadan kaldırmayı** ifade eder.

Kapsayıcı eğitim anlayışında

Farklılıklar bir sorun değil → “**Olağan**”dır. (**Çeşitlilik** önemsenmektedir)

2) Katılım: Tüm çocukların aynı eğitim ortamında “bulunması” ve
→ **Kendi gereksinimlerine ve ilgilerine göre çeşitli** uyarlamalardır.

3) Aidiyet: Tüm çocukların kendilerini o eğitim ortamına **ait** hissetmesidir.

4) Adalet: Kapsayıcı bir okul, tüm üyelerinin **hak** ve **sorumluluklarına** sahip çıkar.
-Eğitimden **tüm öğrencilerin benzer şekilde yararlanma fırsatını** verir. (**adalet**)

5) Hak: Tüm çocuklar **ücretsiz** ve **zorunlu eğitime erişimi**

- Ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kaliteli eğitimin anlayışı...

KAPSAYICI EĞİTİMİN GEREKÇELERİ

Eğitimsel Gerekçe	Sosyal Gerekçe	Ekonomik Gerekçe
-------------------	----------------	------------------

Bu gerekçeler pek çok ülke tarafından kabul görmüştür.

1) Eğitimsel gerekçeler (UNESCO, 2020):

Kapsayıcı eğitim yaklaşımı **işler hâle geldiğinde okullarda tüm çocuklar**
→ **Birlikte eğitim alabilir** ve **bireysel farklılıklar** dikkate alınır.

2) Sosyal gerekçeler (UNESCO, 2003-2020):

Kapsayıcı okullar **tüm çocukların**

- **Birlikte** eğitim almasını sağlayarak **farklılıklara karşı** tutumları değiştirebilir
- **Barış içerisinde** yaşamaya teşvik eden adil ve ayrımcı olmayan bir toplum...

3) Ekonomik gerekçeler (UNESCO, 2003):

Kapsayıcı eğitim uygulanan okullar

- Farklı türde okullarda verilen hizmetlerden oluşan karmaşık bir sistemden
→ **Daha az maliyetli** olabileceği düşünülmektedir.
- Tüm öğrencilere **etkili bir eğitim** sunabilecek **kapsayıcı okulların**
→ “**Herkes için eğitim**” sunmanın daha uygun **maliyetli** olmasıdır.

KAPSAYICI EĞİTİMİN İLKELERİ

(UNICEF, 2012)

1) Kapsayıcı değerleri eyleme geçirme

2) Her insanın yaşamına eşit derecede önem verme

3) Herkesin aidiyet hissetmesine destek olma

4) Çocukların öğrenme ve öğretime katılımlarını sağlama

5) Dışlanmayı, ayrımcılığı ve öğrenmeye katılıma engel olan durumları azaltma

6) Çeşitliliği teşvik etmek için kültürler, politikalar ve uygulamalar geliştirme

7) Geniş ölçüde faydalanmak için kapsayıcı uygulamadan yararlanma

8) Çocuklar ve yetişkinler arasındaki farkları öğrenme için kaynak görme

9) Çocukların yerel tabanlı, yüksek kalitede eğitim alma hakkını kabul etme

10) Çocuklarla birlikte çalışanlar ve aileler için de okulları geliştirme

11) Başarıların yanı sıra olumlu okul ortamı oluşturma değerini öne çıkarma

12) Okullar ile yakın çevre arasındaki olumlu ilişkileri teşvik etme

13) Kapsayıcı eğitimin topluma dâhil olmanın göstergesi olduğunu bilme

Kapsayıcı Eğitim Anlayışı

Kapsayıcılık **öncelikle** **düşüncemizde** geliştirmemiz gereken bir **anlayıştır**:

- **BEP’li çocuk** - **Entegre çocuk** - **MR’li çocuk** - **Özel çocuk**

- **Normal çocuk** - “**Bu tür çocuklar**” gibi ifadeler

→ Zihnimizdeki **kategorizasyonun** dilimizde ifade bulmuş biçimidir.

Kapsayıcı olmak **her şeyden öte bir anlayıştır** ve

→ **Öncelikle düşüncelerimizde var olan ayrıştırımcı tutumları** fark etmeliyiz.

Kapsayıcı eğitim anlayışı sınıftaki **tüm öğrencilerin öğretmeni olmak** ile ilgilidir.

Kapsayıcı Anlayışın Yansımaları ve Dil

Çocuklar **erken dönemden itibaren** aslında **çok kabullenicidir** ve

→ Zihinlerinde **ayrıştırıcı şemalar** yer **almaz!**

Biz yetişkinler zaman zaman ön yargılara sahip olabiliyoruz.

Çocuklar bu dilsel ifadeleri ve tutumları yetişkinlerden **öğrendikçe**

→ Çeşitli bakımlardan **kendileri gibi olmayı kapsamakta zorlanırlar**.

Kapsayıcı Dil ve İletişim

“**Önce birey dili**” olarak ifade edilen kavram

→ Kapsayıcı anlayışa yönelik geliştirmemiz gereken bir dil alışkanlığı **olabilir**.

Bir çocuğa **engeline göre kategorize ederek** hitap etmek /bahsetmek yerine

→ **İsmi kullanmak** daha uygundur:

Otistik çocuk/öğrenci yerine → **Otizm spektrum bozukluğu olan çocuk/öğrenci**

Normal çocuk/öğrenci yerine → **Tipik gelişim gösteren çocuk/öğrenci**

MR’li çocuk/öğrenci yerine → **Zihin yetersizliği olan çocuk/öğrenci**

→ İfadelerini kullanmak **kapsayıcı anlayışa** daha uygundur.

Kapsayıcı anlayışta çocukların “**etiketleri**”, **tanıları**, **çeşitli özellikleri**

→ Onların **çocuk/öğrenci olmalarının önüne geçmemelidir!**

Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi ve Yasal Düzenlemeler

Kalitenin Alt Unsurları:

Erişim	Katılım	Destek
--------	---------	--------

Bu unsurlarla ilgili **sorunlara çözüm** geliştirme **daha etkili bir biçimde olabilir**.

1) Erişim:

- Geniş çaplı **öğrenme fırsatları**, **etkinlikleri** ve **ortamları** sunmak
- Eğitim fırsatlarından **alkoyan fiziksel** ve **yapısal engelleri** ortadan kaldırmak
- **Öğrenme için evrensel tasarım** temeline eğitim çevresini düzenlemek ve
- Bunları gerçekleştirilmede **teknolojiyi işe koşmak** gibi **ilkeleri içermektedir**.

2) Katılım:

Kaliteli kapsayıcı eğitim hizmetlerinin çocukların **aidiyet** ve **katılma** hislerini
- **Teşvik edecek** ve **destekleyecek önlemler alınması** ve **uygulanmasıdır**.

3) Destek:

Aileler, öğretmenler, uzmanlar ve **yöneticilerin kapsayıcı eğitime ilişkin**

- **Bilgi** ve **tutumlarını geliştirmeyi hedefleyen**

→ **Profesyonel eğitim olanakları** sunmayı içermektedir.

MODÜL 5	2-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	2-B	Konu Anlatım
Kapsayıcı Eğitime Yönelik Uluslararası Düzenlemeler OPERTTİ vd			Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler		
Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımının Uluslararası Alanda Dört Temel Süreci:			1990 Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı 1993 BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar 1994 UNESCO Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi 1996 BM Engellilik Strateji Belgesi		
1. İnsan Hakları Temelli Süreç (1948 ve Sonrası)			3. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Süreç (2000 ve Sonrası)*		
BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile - Temel insan hakları ve özgürlükler konusu gündeme gelerek - Sözleşmeyi imzalayan ülkelerin tüm vatandaşlarına yönelik → Yaşama, eğitim, barınma gibi temel haklarının temi gündeme geldi. -2. maddesinde “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, gelir durumu/mülkiyet, doğuş veya herhangi bir ayırım gözetmeksizin bu bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilir.” hususu ifade edilir. - 26. maddede “Herkes eğitim hakkına sahiptir.” vurgusu da yer almaktadır.			Kapsayıcı eğitim konusunda süreç a) Uluslararası gelişmeler çerçevesinde insan hakları temelinde başlar b) Özel gereksinimlilerin ayırım gözetilmeksizin haklarına vurgu ile devam eder. c) 2000’lerde çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik düzenlemeleri de içerir. 2000 yılında Senegal, Dakar’da toplanan Dünya Eğitim Forumu Dakar Çerçevesi ’nde Marjinal gruplar: -Yoksul ve savunmasız bireyler, hapishanedekiler, mülteciler, ebeveynsiz çocuklar, çocuk işçiler, okuma yazma bilmeyen ve refakatçisi olmayanlar ...şeklinde verilir. Dünya Eğitim Forumu ’nda (26-28 Nisan 2000 arasında Senegal, Dakar) -“Herkes için eğitim” hedeflerine ne düzeyde ulaşıldığı ve - 2015 yılına kadar hedeflere ulaşılması için yapılabilecekler ele alınmıştır. - Erken çocukluk eğitimi, kız çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi - Yetişkin okuryazarlığının artırılması konuları özellikle vurgulanmıştır. Engelsiz Avrupa Tebliği (Avrupa Komisyonu tarafından 2000’de yayımlandı) - Özel gereksinimli bireyleri sosyal ve ekonomik olarak engelleyen - Sosyal, fiziksel ve tasarımsal engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik → Bütüncül bir strateji ortaya konulmuştur.		
Ülkemizde 27 Mayıs 1949 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile → Bildirge Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. BM ’nin 1971, 1975 ve 1982 yıllarındaki belgelerinde → Engellilere yönelik eğitim ve diğer hizmetlerden yararlanma konusu var.			Bu tebliğ Avrupa genelinde özel gereksinimli bireylerin - Meslek edinme, eğitim, bağımsız hareket edebilme ve → Ulaşımdan yararlanmalarına ilişkin bir çerçeve niteliği taşımaktadır.		
1989 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile de → Çocuklara ırk, renk, cinsiyet, ulusal ve sosyal köken, mülkiyet, doğuş ve diğer durumlardan kaynaklı hiçbir ayırım gözetilmemesi konusu ele alınmıştır.			Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı (2004 yılında) - Engellerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalmaksızın iş sahibi olma ve istihdam - Toplumsal politikalara özel gereksinimlilerin dâhil edilmesi ve - Sosyal ortamda herkes için ulaşılabilirliğin sağlanmasına ilişkin → 2010 yılına kadar yapılması önerilenler ele alınmıştır.		
İnsan Hakları Temelli Sürece İlişkin Gelişmeler			2000’li yıllarda Hem BM hem de Avrupa Komisyonu tarafından yapılan organizasyonlar → Bu yıllardan önce yapılanlar ile birlikte sonraki süreçlere temel oluşturur.		
1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme 1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi 1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi 1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi 1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi 1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı 1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme			Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler		
2. Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Süreç (1990 ve Sonrası)			2000 UNESCO Dünya Eğitim Forumu ve Dakar Eylem Çerçevesi Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği 2003 BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği 2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı		
1990’lı yıllarda kapsayıcı eğitim anlayışının uluslararası alanda → Yasal zemininin oluşmasına yönelik önemli gelişmeleri vardır. 1990 yılında Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı ile başlayan süreç - Özel gereksinimli çocukların kapsayıcı eğitimi için çok önemli gelişmedir.			4. Eğitim Sistemlerinin Dönüşümü (2005 ve Sonrası)		
HERKES İÇİN EĞİTİM DÜNYA KONFERANSI			Kapsayıcı eğitimin tarihsel sürecinde 1900’lü yılların ilk yarısında → İnsan hakları temelli başlayan süreç 2000’li yıllarda → “Kapsayıcılık” kavramı önem kazanmıştır.		
UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu) UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) (BM Çocuklara Yardım Fonu) UNFPA (United Nations Population Fund) (BM Nüfus Fonu) UNDP (United Nations Development Programme) (BM Kalkınma Programı) ve Dünya Bankası tarafından organize edilen 155 ülkeden temsilcilerin ve - Pek çok sivil toplum kuruluşunun yer aldığı → En önemli küresel eğitim girişimidir.			Kapsayıcı eğitim ile ilgili ana aktörler olan - BM ve bağlı kurumları ve - Avrupa Birliği’nin (AB) çalışmaları ile pek çok düzenleme yapılmıştır.		
Bu konferansta çocuklar, gençler ve yetişkinler olarak - “Herkes için” başlıca öğrenme gereksinimleri temel alınmıştır. - Erken çocukluk eğitimi - Eğitim ortamlarının zenginleştirilmesi - Temel eğitimin tüm çocuklar için kaliteli şekilde sağlanması vurgulanmıştır. - Yerel, bölgesel ve dünya genelinde yapılabilecekler ele alınmıştır. - Bu Konferans sonraki organizasyonlar için pek çok açıdan odak kabul edilmiştir.			- Kapsayıcı eğitim yaklaşımı özel eğitim odağında bir konu olmaktan çıkarak → “Herkes için eğitim” vurgusu ile genişlemiştir.		
1993’te Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar belgesi çıkarıldı: - Taraf ülkelerin → İnsan hakları ve engellilik konularında atacağı adımlara ilişkin bir rehberdir.			Eğitim Sistemlerinin Dönüşümüne Yönelik Gelişmeler		
Bu belgede Eğitim, istihdam, sosyal yaşam, sosyal güvenlik, sağlık alanlarında - Engellilerin tam katılımını sağlamaya yönelik kurallara yer verilmiştir.			2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi: Herkes İçin Eğitime İlişkin Erişilebilirliği Sağlama 2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi 2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı 2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi 2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Raporu 2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma: Daha Kapsayıcı ve Adil Toplumlara İçin Eğitim Sistemlerini Değerlendirme Rehberi 2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi 2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama 2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi 2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi’nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcılık: Mevcut Durum, Eğilimler ve Zorluklar; Küresel Eğitim İzleme Raporu: Eğitimde Kapsayıcılık 2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi		
Her ne kadar eğitim hakkı, eşitlik, ayrımcılık gözetmeksizin → Yapılması gereken uygulamalar pek çok uluslararası dokümanda yer alsa da			2005 yılı sonrasındaki önemli gelişmeleri - BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve - UNESCO tarafından yayımlanan rehberler ve eylem çerçeveleri oluşturur.		
1994 yılında Salamanca Konferansı sonrasında yayımlanan “Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi” ile → “Kapsayıcı eğitim” ilk kez gündeme gelmiştir.			BM Engelli Hakları Sözleşmesi - 2006 yılında ortaya konuldu ve 2008 yılında yürürlüğe girdi. - 181 ülke bu sözleşmeye taraf olmuştur.		
Salamanca Konferansı “Herkes İçin Eğitim” girişiminde → Özel gereksinimlilerin göz ardı edildiği endişelerine cevaptır.					
Salamanca Bildirgesi ile “Herkes İçin Eğitim” temelinde devletlerin - “Bireysel farklılıklara ve güçlüklerle bakılmaksızın tüm çocukları kapsayacak olanakları sağlamak üzere eğitim sistemlerini geliştirmesi” - “Tüm çocukları genel eğitim okullarına kayıt ederek hukuki ve politik bir konu olarak kapsayıcı eğitim ilkesini benimsemesi” - “Kapsayıcı eğitimin erken tanı ve müdahale boyutlarını güçlendirmesi” → Konularında çok önemli kararlar alınmıştır.					

MODÜL 5	3-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	3-B	Konu Anlatım						
<p>BM Engelli Hakları Sözleşmesi (2 ilk örnektir)</p> <p>1) Kapsayıcı eğitimi işler hâle getirmeye çalışan → Uluslararası insan hakları hukukunun ilk örneğidir.</p> <p>2) 24. maddesi ile kapsayıcı eğitim hakkını dile getiren ve → Yasal olarak bağlayıcılığı olan ilk uluslararası insan hakları belgesidir.</p> <p>24. maddede “<i>Taraf devletler, engellilerin eğitim hakkını tanır ve bu hakkın ayrımcılık olmaksızın ve fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirilmesi amacıyla her düzeyde kapsayıcı bir eğitim sistemi sağlar.</i>” hususu belirtilmiştir.</p> <p>→ Bu madde ile engellilerin kapsayıcı eğitim hakları açıkça ilan edilmiştir.</p> <p>2010-2020 AB Engellilik Stratejisi:</p> <p>- BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin → AB kapsamındaki uygulamalarına yönelik hazırlanmıştır.</p> <p>Bu strateji belgesinde → <i>Erişilebilirlik, katılım, kalite, eğitim, sosyal güvenlik, istihdam, sağlık</i> alanlarında engelli haklarına ilişkin düzenlemeler yer alır.</p> <p>Bu strateji belgesi 2021 yılı itibariyle güncellendi.</p> <p>- 2021-2030 Engellilik Stratejisi’nde <i>cinsiyet, ırk ve etnik köken, din ve inanç</i> özelliklerine göre <i>ayrımcılık gözetilmeksizin</i> insan hakları temelli yaklaşım, topluma katılım, eşit erişim, kapsayıcı ve erişilebilir eğitim konuları vurgular.</p> <p>2005 yılı ve sonrasında BM kuruluşları olan UNESCO ve UNICEF tarafından yayımlanan belgelerde</p> <p>- Kapsayıcı eğitim anlayışının nasıl uygulamaya aktarılabilceği</p> <p>- <i>Eğitim sistemlerinde kapsayıcı eğitimin yeri ve</i></p> <p>- <i>Paydaşlar bakımından nasıl ele alınabileceği</i></p> <p>- <i>Sürdürülebilir kalkınma hedefleri boyutunda ülkelerin yapabilecekleri</i> → Ortaya konulmuştur.</p> <p>2015’de UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi’nde (<i>BM’nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamına uyumlu olarak</i>)</p> <p>- “<i>Kapsayıcı ve adaletli kaliteli bir eğitimin tüm çocuklara sağlanması ve</i></p> <p>- <i>Çocuklar için yaşam boyu öğrenme fırsatlarının teşvik edilmesi</i>” vurgulanır.</p> <p>2019-2030 yıllarına yönelik UNICEF tarafından hazırlanan Eğitim Strateji Belgesi’nde → “<i>Her çocuk öğrenebilir ve öğrenme hakkı vardır</i>” ilkesi ile adalet ve kapsayıcılık vurgulanmaktadır.</p> <p>Kapsayıcı Eğitime Yönelik Ulusal Düzenlemeler</p> <p>Kapsayıcı eğitim Ülkemizde 1980’li yıllardan itibaren → Yasal zeminde ele alınmaya başlanmıştır.</p> <p>2021 yılında hâlâ yürürlükte olan 1982 Anayasası’nın 10. maddesinde “<i>Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.</i>” ifadesi yer alır. → Ayrımcılık gözetilmeksizin “eşitlik” ilkesi vurgulanmaktadır.</p> <p>42. maddede eğitim ve öğrenim hakkıyla ilgili olarak “<i>Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılmaz.</i>” ifadesi ile → Tüm bireylerin eğitim hakkı yasal güvence altına alınmıştır.</p> <p>Aynı maddede “<i>Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.</i>” hususu belirtilir.</p> <p>Anayasamızda Kapsayıcı Eğitim İle İlgili Maddeler</p> <p>222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961) 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973) 573 Sayılı KHK(1997) (Özel eğitim....) 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005) 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) 6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)</p> <p>“2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası” (1983) -Özel gereksinimli çocukların tipik gelişim gösteren akranları ile → Birlikte eğitim görmelerine yönelik ülkemizdeki ilk yasadır.</p> <p>Aynı zamanda bu yasa özel eğitimle ilgili → Doğrudan çıkarılan ilk ve en kapsamlı yasadır. Ancak →</p> <p>573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) (1997) ile → Bu yasa yürürlükten kaldırıldı. → Özel gereksinimli çocukların akranları ile bir arada eğitim almalarına yönelik → “Kaynaştırma” ifadesine yer verildi.</p> <p>Kaynaştırma “<i>Özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını sağlamak ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek üzere geliştirilmiş eğitim ortamlarını ifade eder.</i>” şeklinde tanımlandı.</p> <p>Ülkemizin de taraf olduğu Salamanca Bildirgesi’nden üç yıl sonra çıkarılan 573 sayılı KHK’da (<i>Taraf olduğumuz Salamanca Bildirgesi’nden üç yıl sonra</i>) → Salamanca Bildirgesi’nin izleri görülmektedir. - “<i>Inclusive education</i>” ifadesi → “Kaynaştırma” olarak geçmiştir.</p> <p>DEDE (1996) tarafından Salamanca Bildirgesi’nin ilk çevirisinde → “Kapsayıcı eğitim” ifadesi kullanılmasına rağmen → Yasalarda ve alanyazında “kaynaştırma” şeklinde yer aldı.</p>			<p>“Kapsayıcı eğitim” kavramının ülkemizde özellikle 2000’li yıllardan itibaren → “Kaynaştırma” ifadesi ile kavramsallaşmasına neden olmuştur.</p> <p>2000’li yıllara kadar “entegrasyon” ve “normalleştirme” ifadeleri - Özel gereksinimli çocukların genel eğitim okul. yerleştirilmesi için kullanıldı.</p> <p>2010’lu yıllardan itibaren kaynaştırma “Kapsayıcı eğitim” ifadesinin karşılığı olarak “bütünleştirme” ile birlikte ya da → İkisi bir arada kullanılmaya başlanmıştır. (kaynaştırma + bütünleştirme)</p> <p>Kapsayıcı eğitim farklı ifadelerle karışıklık oluşturmıştır. - 2010’lu yıllardan itibaren bu durum daha da dikkat çekici hâle gelmiştir.</p> <p>2006 yılında çıkarılan (2009, 2010 ve 2012 yıllarında değişiklik yapılan) → Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde → “kaynaştırma” ifadesi</p> <p>2018 yılında çıkarılan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ise “Kaynaştırma/bütünleştirme” ifadesi yer alır.</p> <p>Ülkemizde özellikle son yıllarda artan göç yoğunluğu ile birlikte → Mülteci ve refakatsiz bireyler için koruma kanunları da çıkarılmıştır.</p> <p>6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda “<i>Uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi</i>” → Özel ihtiyaç sahibi birey olarak tanımlanmıştır.</p> <p>Bununla birlikte, refakatsiz çocuk “<i>Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk</i>” şeklinde tanımlanır.</p>								
<p>KAPSAYICI EĞİTİMİN ÖNEMİ:</p> <p>1) Farklı gelişim özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip çocukların - Öğrenme ortamlarında bir arada bulunmalarını - Başkalarına saygı göstermelerini ve - Toplumun değerli bir bireyi olmalarını sağlar.</p> <p>2) Çocukların güçlü yanlarını öne çıkarır.</p> <p>3) Ayrımcı yaklaşımların önüne geçer.</p> <p>4) Farklılıkları gözetmeksizin okuldaki tüm çocuklara yarar sağlamayı amaçlar.</p> <p>5) Tüm çocukların gelişimini ve akademik başarısının yükselmesini destekler.</p> <p>6) Çocukların aile dışı ortamlarda sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin geliştirir.</p> <p>7) Sivil katılım, istihdam ve toplum hayatını kapsayıcı hâle getirir.</p> <p>8) Tüm çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlar.</p> <p>9) Tüm ç. öğretmenleri, ebeveyni ve akranları tarafından desteklenmesini sağlar.</p> <p>Kapsayıcı eğitimin uygulamalarına yönelik Uluslararası yasal düzenlemelerde BM, UNICEF, UNESCO ve AB temelli çalışmaların olduğu dikkati çekmektedir.</p> <p>Ulusal düzenlemelerde ise - Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin etkisi görülmekle birlikte - Özel eğitim bakış açısı odaklı yasal düzenlemelerin olduğu görülür.</p>			<p>Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri, Kapsayıcı Okulların ve Sınıfların Özellikleri</p> <p>Kapsayıcı eğitim üç bileşende şekillenmektedir:</p> <table><tr><th>Erişim</th><th>Katılım</th><th>Destek</th></tr><tr><td colspan="3">NOT: Bu konu Modül 5 (1B)’de aynı başlık farklı konuda işlendi!</td></tr></table> <p>Kapsayıcı eğitimin bileşenlerinin tamamı - Çocuğu merkeze alır. - Ona bireyselleştirilmiş destekler sunulmasını - Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini - Buna yönelik öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve - Bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.</p> <p>1) Erişim: Sınıfın her noktasının Fiziksel engellerden arındırılmasıdır.</p> <p>2) Katılım: Çocukların oyun ve öğrenme etkinliklerine katılımlarının en önemli göstergesi hem fiziksel orada bulunması hem de etkinliklerle meşgul olmasıdır.</p> <p>3) Destek: Okullarda çalışan profesyonellerin mesleki gelişimi, organizasyon yapıları ve kapsayıcı eğitimi destekleyen veri sistemleri ile iş birliğini kapsar.</p> <p>Kapsayıcı Eğitimin Bileşenlerinin Önemi</p> <p>1) Kapsayıcı eğitim bileşenlerinin tamamı çocuğu merkeze alır. → Ona bireyselleştirilmiş destekler sunar.</p> <p>2) Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini sağlar.</p> <p>3) Öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve → Bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirir.</p>			Erişim	Katılım	Destek	NOT: Bu konu Modül 5 (1B)’de aynı başlık farklı konuda işlendi!		
Erişim	Katılım	Destek									
NOT: Bu konu Modül 5 (1B)’de aynı başlık farklı konuda işlendi!											

Kapsayıcı okullar:

- TÜM çocukların (*yetersizliklerine ve özelliklerine bakılmaksızın*) aynı ortamda
 → Eğitim alabildiği okullardır.
 → Çocuklar okul ortamının her yerine (yemekhane, atölyeler.....) erişebilir.
 - Gelişimsel **yetersizliği** bulunan **çocuklar** akranlarıyla aynı ortamdadır. (*Adil ...*)
 - Bir öğretmenimiz sınıfında özel gereksinimli bir çocuğun bulunma durumunu
 → “Farklılık”tan ziyade “**çeşitlilik**” olarak görür.

Kapsayıcı Okullar ve Tüm Personel:

- Öğrencilerin tüm personel tarafından **selamlanması** ve **güler yüzle** karşılanması
- Personle onların özel ihtiyaçları (ilaç, alternatif destek vb.) bilgisi verilmesi
- Öğrencilerin yapabildikleri tüm personel tarafından desteklenmesi...

Kapsayıcı Sınıf Ekolojisi

- Kapsayıcı sınıf ortamlarının **fiziksel** ve **sosyal özellikleri birbirleri ile ilişkilidir**.
 - İçerisindekilerin davranış özellikleri ile birlikte “**ekolojik**” olarak ele alınır.

Sınıf ortamının düzenlenmesi ve yararlı hâle getirilmesinde

→ **Fiziksel** ve **sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir**.

Fiziksel ekolojik özellikler kapsamında:

- *Materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler*

Sosyal ekolojik özelliklerde:

- *Akran etkileşimi, yetişkin-çocuk etkileşimi, materyaller ve ortamla etkileşim, sosyal ilişkiler, aidiyet* yer alır.

Kapsayıcı Sınıf Ortamları Nasıl Geliştirilebilir?

Kapsayıcı sınıf ortamlarının **geliştirilmesine yönelik** öğretmenlerimiz:

- “*Sınıf ortamından tüm çocukların yararlanması için neler yapabilirim?*”
- “*Onları desteklemeye yönelik neler yapabilirim?*” sorularını sormalıdır.

Erişim, katılım ve destek bileşenleri:

Kapsayıcı eğitimin **sınıfta işler hâle gelebilmesi için öneriler sunar**.

Kapsayıcı Okul ve Özellikleri**Kapsayıcı okul**

- **Farklılıklarına rağmen tüm öğrencilerin başarabileceğine inanan**
- Ortak bir **anlayış** geliştirmiş
 → **Kişisel haklara ve eşitliğe değer veren okulları tanımlamakta** kullanılır.

Kapsayıcı bir okulda **tüm farklılıklar** → Bir **zenginlik** olarak görülür.

Kapsayıcı okul kavramı bir **strateji** veya **uygulamadan çok**

→ **Farklılıkları kucaklayan** ve onlara **değer veren eğitsel bir yönelimdir**.

Kapsayıcı Okul ile İlgili Bazı Kavramlar:**Liderlik:**

Liderlik pozisyonunda eğitimin **her kademesindeki yöneticiler** vardır:

- Okul yöneticileri
- Merkez ve taşra birimlerindeki idari karar vericiler ...

Kapsayıcılık bağlamında Liderler:

- *Okula bir vizyon belirleme, bu vizyon için destek bulma ve*
- *Okul personeli ile çalışarak okulu başarılı bir okul durumuna getirme*
 → *Konularında önemli rol oynarlar.*

Liderlik kapsayıcı okulun gelişiminde

→ En önemli **destek** olduğu gibi en büyük **engel** de olabilir.

Liderler kapsayıcı eğitim anlayışıyla yeni yaklaşımları uygulamada

- Okul personeline **liderlik etme** ve
- Öğretmenleri bu yöntem ve stratejileri uygulamada **cesaretlendirme** ve
- Öğretmenleri **destekleme** boyutlarında da **kilit role sahip kişilerdir**.

Yöneticiler **aileleri** ve **yerel toplumu** okulun **kapsayıcılık anlayışı** konusunda

→ Bilgilendirme ve eğitime gibi sorumlulukları da vardır.

Bireysel Farklılıklar:

Kapsayıcı okul **bireysel farklılıklara** önem verir

- Öğrencilerin **katılımını** önemser.
- Okulun tüm paydaşlarının faaliyetlerde sorumluluk ve görev almasını destekler.
 (*Paydaşlar: Öğretmenler, öğrenciler, idari personel ve aileler ...*)

Kapsayıcı bir okulda

- *Tüm öğrencilere ve personele saygı ve hakkaniyetle yaklaşılır*
- *Tüm görüş ve katkılara değer verilir.*
- *İş birliği değerlidir.*
- *Okul içi/dışı tüm paydaşlar okulun ve öğrencilerin başarısı için ortak çalışır.*
- *Demokratik sınıf ortamlarına sahiptir.*
- *Bu sınıf ortamlarında öğrenciler fikirlerini paylaşabilir.*
- *Sınıf kurallarını ortaklaşa belirler ve*
- *Kendi öğrenmeleri ve öğrenme ortamı konusunda karar verebilirler*

Sınıflarımızın **demokratik** bir sınıf olup olmadığını anlamak için:

“*Sınıf kurallarını kim belirlemektedir?*”

“*Öğrenme ortamı nasıl?*”

“*Öğretmenler öğretmen tarafından verilen kararları sorgulayabilmekte midir?*”

“*Öğrenciler duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?*”

“*İçerik ve öğretim ile ilgili kararları kim vermektedir? soruları sorulur....* →

Bunu denetlemenin bir yolu da **meslektaşlardan alınan destektir**.

-Sınıfımızın arka sıralarına oturarak birkaç dersimizi **izleyebilir fikir verebilirler**.

- **Gözlem desteği** sunacak bir meslektaşımızın **olmadığı durumlarda**

→ Derslerimizi **kayıt altına alarak** ve bu kayıtları **ders sonrası izleyebiliriz**.

Okul Kültürü:

Güvenli, olumlu ve sağlam bir okul kültürü

→ **Kapsayıcı okul olma yolundaki en önemli adımlardan birisidir**.

→ Bunun en güzel örneği okullarını **sahiplenmiş** ve **içselleştirmiş** olarak **aile, öğretmen ve öğrencilerin** okullarını ifade etmek için **BİZ** demesidir.

Okul kültürü okul topluluğunu bir araya getiren

→ **İdealler, değerler, varsayımlar, inançlar ve tutumların birleşimidir**.

Öğretmen, yönetici, öğrenci ve yardımcı personelin iletişimiyle oluşan etkileşim

→ Okul kültürünün **etkili olmasının belirleyicisidir**.

→ Her okulun **kendine özgü bir kültürü** vardır.

Farklaştırılmış Öğretim:

1960'lardaki **programlı öğretim** ile **bireyselleştirilmiş eğitimi** anımsatsa da

→ Bunlardan faklıdır.

Bireyselleştirilmiş öğretimde öğrencilerin öğrenmeleri

- Kendi **yetenekleri** ve **hedefleri** üzerinedir.

- Kendi stilleriyle **bireysel olarak çalışırlar**

- **Tüm sınıf veya grup iletişimi kurmazlar!**

Farklaştırılmış öğretim ise → Daha kapsamlıdır.

- **Öğretmen**, birden fazla **etkinlik sunar**

- Bu etkinliklerde **tüm sınıf, büyük veya küçük grup, bireysel veya hepsi vardır**.

Farklaştırılmış öğretimin temel iddiası:

Bir öğretmen farklılaşmayı desteklerse

- *Öğrenci belirli bir konuyu daha derinlemesine inceler*

- *Belirli bir beceri hakkında ek öğretim yapabilir.*

- *Bir okuma parçasıyla ilgili rehberlik yardımı alabilir*

- *Bir grupta çalışma veya kendini ifade etme ihtiyacını anlar ve*

- *Bu ihtiyaca aktif ve olumlu yanıt verebilir.*

Farklaştırılmış öğretimin genel amacı:

Öğretme sürecinde **en üst düzeyde** öğrenebilmeleri için

→ Öğrencilerin **ilgi** ve **yeteneklerini** öğrenme sürecine **dâhil** etmektir.

Kapsayıcı eğitimin etkililiği bazı bileşenlerin **bir arada olmasına** bağlıdır:

- 1) *Bir sistem olarak okul*
- 2) *Etkili/adanmış liderlik*
- 3) *Uzman profesyoneller*
- 4) *Demokratik öğrenme ortamı*
- 5) *Destekleyici okul kültürü ve*
- 6) *Tutumlar*

Kapsayıcı okul → Öğrencilerin yapamadıklarına değil yapabildiklerine odaklanır.

→ “**Çeşitlilik**” ile tüm öğrencilerin **başarabileceğine inanır**.

İlkeler:

Kapsayıcı eğitim ilkelerine göre yönetilen okullar

- Genellikle **günlük faaliyetlerine rehberlik eden bir dizi ilkeye** dayanır:

- 1) **Bu okullarda, özelliklerine veya kişisel koşullarına bakılmaksızın**
 - Her tür öğrenciye erişim izni verilir.
 - **Eğitim fırsat eşitliği** ve **adaleti** temelinde bir **hak** olarak görülür.
- 2) Çocukların yaşam kalitesinin **sadece öğrenme düzeyinde değil**
 - Her alanda **artması hedeflenir**.
 - Çocuklar bir **bütündür** ve **tüm gelişim alanları desteklenmelidir**.
- 3) **Öğretmenler** kendilerini **sadece bilgi aktarmaya** adanmamalı
 - Rehberlik ve destek rolü de vardır. (*Gönüllülük ve isteklilik*)
- 4) **Kapsayıcı eğitime dayalı okullar**, çocuğu
 - **Kendi dönüşümünü gerçekleştirebilecek özerk ve yetenekli bir kişi görür**.
 - **Bireysel farklılıklar** dezavantaj değil **gelişime destek** noktasıdır.
- 5) **Öğrencilerde eleştirel düşünme** teşvik edilir.
 - **Farklı** olanlar **kabul** edilirken kendi **fikirlerini geliştirmelerine** izin verir.
 - Bunun diğer yaşam alanlarında da **hayata geçirilebilmesi için tedbirler alır**.
- 6) **Öğretmenler öğrencilerin performansını**
 - **Yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri veya**
 → Genel ilerlemeleri gibi **diğer faktörlere göre de değerlendirir**.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Erişilebilirliği Artırma

Kapsayıcı eğitim ortamlarında

- Çeşitli **öğrenme** ve **gelişim gereksinimleri** olan **öğrencilerin yer alır**.

- **Bu ortamlardaki öğrenme süreçlerinin erişilebilir olmasına yönelik**

- **Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri** ve

- **Farklaştırılmış öğretim kavramlarının ilkeleri**

→ Uygulamaya yönelik **öneriler** sunmaktadır.

Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri:

Kapsayıcı sınıf ortamı oluşturmaya yönelik

- Öğrencilerin **bireysel gereksinimlerine** yanıt veren önerileri oluşturan

→ **Kavramsal bir çerçevedir**.

→

Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri: (devam)

Ne öğretilecek? Nasıl öğretilecek? konusunda çeşitli yollar kullanılarak
→ **Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri uygulamaya aktarılmıştır.**

Öğrenme için evrensel tasarım ilkelerine göre düzenlenen bir öğrenme ortamında
- Öğretmen **çoklu sunum yolları** ve **çoklu meşgul olma yolları** sağlayarak ve
- **Çoklu ifade etme yöntemleri** kullanarak **tüm öğrencilerinin erişimini artırabilir.**
→ **Öğrenme için evrensel tasarım rehberinde bu öneriler detaylandırılmıştır.**

Çoklu sunum yolları sağlamak:

- Öğretim sürecinde *videolar, sunumlar, kitaplar, görseller* gibi
→ **Yazılı ve görsel birbirinden çeşitli yollar kullanmayı** ifade eder.

Çoklu ifade etme yolları sağlamak:

- Öğrencilere *sözlü, yazılı, resmederek, çizim yaparak, bilgisayar ya da diğer*
- *Dijital araçları kullanarak kendilerini ifade etmelerine* olanak sağlar.
→ **Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerine göre**
- Performanslarını ortaya koymalarına yönelik **fırsat verir.**

Çoklu meşgul olma yolları sağlamak:

- Öğrencilerin **öğrenme sürecine katılımlarını** da **teşvik etmeye yönelik olarak**
→ Grup çalışmaları, oyunlaştırmalar, etkileşimli süreçlerin **işler hâle getirilmesidir.**

Öğrenme ortamının çevresel düzenlemeleri yapılarak

→ **Öğrencilerin erişilebilirliği desteklenebilir.**

Genellikle **öğrenme ortamı** ya da **öğrenme çevresi** denildiğinde

- **Fiziksel ortam** akıllara gelse de

Çevresel düzenlemeler:

- *Fiziksel çevre*
- *Sosyal çevre*
- *Geçici çevreye yönelik düzenlemeleri ve*
- *Aynı ortamda bulunan materyallerin uyarlanmasını ve*
- *Özel materyal desteğini içerir.*

Fiziksel çevreye yönelik düzenlemeler:

- *Ortama davranışları düzenleyici görsel ipuçlarının yerleştirilmesi*
- *Duyarlılığı olan öğrenciler için ısı, ışık ve ses düzeyinin ayarlanması*
- *Öğrencilerin gereksinimlerine göre kural hatırlatıcılarının yerleştirilmesi...*

Sosyal çevreye yönelik düzenlemeler:

- *Küçük grup çalışmalarına yer verilebilir.*
- *Akran eşleşmesi yapılabilir.*
- *Oturma düzeni farklılaştırılarak öğrenme hedefleri bu doğrultuda çalışılabilir.*
- *Görseller oluşturulup çocukların rutinlerini destekleyen şekilde kullanılabilir.*

Geçici Çevre:

- Öğrencilerin geçici olarak bulundukları **yemekhane, lavabo gibi yerlerdir.**

Bu ortamların

- **Öğrencilerin fiziksel yapısı dikkate alınarak düzenlenmesi**
- **Öğrencilere davranışları ile ilgili hatırlatıcı pano görsellerin kullanımı**
→ **Desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için önemlidir.**

Öğrencilerin öğrenme süreçlerinin desteklenmesi

- Kullanılabilecek materyallerin ve ortamın

→ **Gereksinimlerine göre bireyselleştirilmesi ve uyarlanması ile mümkündür.**

Onların performansları temelinde gözlem yapılarak

→ **Gereksinimleri fark edilmeli ve buna yönelik destek sunulmalıdır.**

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Katılımı Sağlama

Kapsayıcı eğitim ortamlarında Katılım:

- Öğrencilerin *etkinliğin, derslerin, rutinini*
→ **Aktif bir üyesi hâline gelmesini ve akranları ile bir arada olmasını sağlamaktır.**

Öğrenme içeriğinin farklılaştırılması → Katılımı sağlamaya destek olabilir.

- *Bu amaçla çocukların tercihleri dikkate alınabilir*

- *Etkinlikler basitleştirilebilir ya da çeşitlendirilebilir.*

Çocukların Tercihleri

• **Çocukların**

- *Materyal kullanma, bir kısım öğrenme içeriği kendisi belirleme gibi*
→ Alternatiflerinin olması **motivasyonlarını artırır.**

(*Sevdiği deftere yazı yazması, etkinlik sürecinde sevdiği bir oyuncakını yanında bulundurma onları katılımını destekleyebilir.*)

Etkinlikleri Basitleştirme

- Beceri isteyen **karmaşık** bir etkinliği **küçük parçalara bölmek** veya
- Basamak sayısını **azaltarak** kapsamını **çocuğa göre sınırlandırmadır.**

Etkinlikleri Çeşitlendirme

- **Tek tip etkinliklere** yer vermekten **çok**

- **Çocukları farklı gelişimsel alanlarda desteklemeyi ve**

- **Bireysel gereksinimleri doğrultusunda farklı türde etkinlikler yapmayı içerir.**

(*Derslerde yer alan etkinlikleri müzik, sanat ve hareket içeren öğelerle birleştirmek bu kapsamda yapılabileceklerdendir.*)

Öğrenme sürecini farklılaştırmada desteğe gereksinimi olan öğrenciler için
- **Yetişkin desteği** ya da **akran desteği sunulabilir.**

Yetişkin desteği:

- Çocukların **katılım ve öğrenmesini desteklemek için** yapılan müdahaledir.
- **Öğrenme sürecindeki etkileşimlerde geri bildirim oldukça önemlidir.**

Geri bildirim: Öğrencilere **kendi davranışları hakkında sunulan bilgidir.**

GERİ BİLDİRİM ÇEŞİTLERİ

Düzeltilici GB	Betimleyici GB	Çaba GB
----------------	----------------	---------

a) Düzeltilici geri bildirim:

Öğrencilere yapması istenilen görevle ilgili sunulan geri bildirimdir.

- **Çocuğun davranışının ya da tepkisinin**

→ **Yanlış ya da uygun olmadığını bilmesini sağlar ve alternatif sunar.**

(*Mavi kaleme siyah diyen öğrenciye mavi olduğunu bildirmek...*)

b) Betimleyici geri bildirim:

Öğrencilere davranışlarının bulunduğu ortama ve kişilere etkisi ile ilgili sunulan

→ **Olumlu olarak ifade edilen geri bildirimdir.**

Onlara hangi davranışların sınıf ortamında uygun olduğu konusunda

→ **Bilgi veren önleyici bir sınıf yönetimi stratejisidir.**

(*Serbest oyun zamanında çocuklara “Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın.”, “Onunla oynadığın için Can çok mutlu oldu, harikasin!”*)

→ Çocukların davranışlarını **betimleyerek** onlara sunulan **geri bildirimdir.**

c) Çaba geri bildirimi:

Öğrencilere öğrenme sürecindeki çabalarına yönelik davranışlarına sunular.

(*Sanat etkinliğinde fırça ile boyama yapan bir çocuğa öğretmenin “Çok çabalyorsun, boyamanı bitirmek üzeresin.”*)

Öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması:

Öğrenme sonucundaki kazanımları ifade etme yollarının

→ **Çocukların performanslarına göre farklılaştırılmasıdır.**

Öğrenme ürünleri: Öğrencilerin **ne öğrendiğini** → **Nasıl gösterebileceğidir.**

Kapsayıcı eğitim ortamlarında çocukların katılımının sağlanması

→ **Öğrenme içeriğinde, sürecinde ve sonucunda** yapılacaklarla mümkündür.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme İçeriklerine İlişkin Düzenlemeler

Kapsayıcı eğitim ortamları hangi kademede / hangi ders kapsamında olursa olsun

→ **Faklı ve çeşitli öğrenme gereksinimleri olan öğrencilerden oluşur.**

→ Öğrencilerin performanslarına ve konulara göre **içerik düzenlenmelidir.**

Öğretmenlerimiz öğrenme içeriklerini kapsayıcı şekilde düzenlemeden önce

“*Sınıftaki öğrencilere ne öğreteceğime nasıl karar veriyorum?*” demelidir.

Öğrencilere ne öğreteceğine karar verirken

- *Öğrenme gereksinimlerine*

- *Değerlendirme sonuçlarına*

- *Hazır bulunuşluklarına*

- *Müfredat kazanımlarına bakılmalıdır.*

Öğrenme içeriklerinin uyarlandığı sınıf X Geleneksel sınıf farklılıkları:

Bu farklılıkları **TANERİ** → **TOMLİNSON**’dan uyarlamıştır:

Geleneksel Sınıflar	Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar
Öğretim öğretmen merkezlidir.	Öğretim öğrenci merkezlidir.
Öğretim genel olarak büyük grup etkinlikleri şeklinde yapılır.	Farklı gruplama formatları (büyük grup, küçük grup, akran eşleme) vardır.
Gruplar oluşturulurken sabit ve öğretmen yönlendirilmeli olarak düşük, orta, yüksek başarıların grupları şeklinde yapılır.	Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve ilgilerine göre gruplamalar yapılır.
Öğretmen daha çok orta seviyedeki öğrencilere göre öğretim yapar.	Öğretmen sınıftaki herkesin özelliklerini dikkate alarak öğretim yapmaya çalışır.
Öğretim tek bir şekilde (ders anlatımı yoluyla) sağlanır.	Öğretim birden fazla yolla sağlanır.
Öğretim görevleri, sınıf düzeyindeki standartlarla uyumludur.	Sınıf düzeyindeki standartlarla uyum sağlarken, öğretim görevleri öğrencilerin ihtiyaçlarına ve farklılıklarına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır.
Öğretmen bilgiyi sunmak için tek bir kaynağa güvenir.	Öğretmen bilgileri sunmak için çeşitli materyaller (örneğin, birden fazla sınıf düzeyinden ders kitapları, bilgisayar yazılımı) kullanır.
Öğretmen tüm öğrencilere aynı ödevi verir.	Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar.

Şekil 3. Geleneksel sınıflar ve öğretimin uyarlandığı sınıflar

Öğrenme içeriği: Öğrencilere **ne öğretileneğini** ifade eder.

Öğretimin uyarıldığı sınıflarda

→ Öğrenme içeriği de öğrencilere göre farklılaştırılır.

Öğrenme içeriğinin uyarlanması çeşitli yollarla yapılabilir:

- Öğrenme içeriğinin miktarı değiştirilerek
- Öğrenme içeriğinin zorluğu değiştirilerek
- Alternatif hedefler konularak
- Öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.

- Boyut/miktar:** Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısı değiştirilir.
- Zorluk:** Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirilir.
- Alternatif hedefler:** Aynı materyaller ve içerik ile ders amacı çeşitlendirilir.
- Öğrencilerin ilgileri:** İlgileri dikkate alınarak motivasyonlarının artırılır.

Öğrencilerin ilgilerini dikkate alarak içeriği düzenlemeye:

"Araştırıyorum" stratejisi kişisel ilgi alanlarına göre araştırmaya teşvik eder.
"Sorum var!" s. ilgilendikleri soruları sorma/cevaplama/paylaşmaya teşvik
"Bir ders tasarlıyorum!" s. derste ne üzerinde çalışacaklarına karar vermeleri...

İçeriği uyarılmanın diğer yolları:

A) Destekleme (scaffolding) B) Öğrenme sözleşmeleri C) Mini dersler

A) Destekleme Stratejisi:

- Öğrencinin performansına göre sistematik olarak sunulan destek
- Öğrenci bağımsızlaştıkça (ustalaştıkça) kaldırılarak aşamalı bir sistem izlenir.

B) Öğrenme sözleşmesi:

- Öğrencinin belirli bir süre içinde tamamlayacağı iş yazılı olarak belirlenir.
- Öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır.

Öğrenme sözleşmelerini kullanırken dikkat edilecekler:

- Bazı öğrenciler sözleşmelerini erken tamamlayabilir.
→ Öğrenci için içerikle ilgili ek etkinlikler planlanmalıdır.
- Öğrenciler genellikle zamanlarını yönetmek için yardıma ihtiyaç duyarlar.
→ Öğretmenler günlük planlama gibi destekler sağlayabilir.
- Beklenmeyen olaylar (devamsızlığı, hastalık ...) gelişebilir.
→ Öğretmenler sözleşmeyi tamamlamak için ek süre teklif edebilir.

C) Mini Dersler:

Öğretmen bilgi düzeyinin değerlendirilmesine dayanarak

- Öğrencilerinin bir kısmına yeniden öğretebilir
- Bir grup öğrenciye öğretmek için başka bir yol bulabilir veya
- Anlayışlarını ve becerilerini genişletmek için başka bir grupla çalışabilir.

Küçük grup çalışmalarında

Bir grup → Bir konu ile ilgilenebilir

Diğer gruba → Mini bir ders yapmak anlamlı bir alternatiftir.

Aileler ve Çocuklarla İletişim

Öğrenme içeriğini düzenleme sürecinde aileler ile iletişim de oldukça önemlidir.

Kapsayıcı eğitim ortamları → Geleneksel öğretimden farklıdır.

- Öğretmenler kapsayıcı bir sınıfta neler bekleyebileceklerini
- Öğrenciler ve velilerle konuşabilir, onlara bilgi verebilir.
- Bu gören öğrencinin motivasyonu artar. Veli açısından da önemlidir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

Kapsayıcı ortamlarda öğrencilerin çeşitli öğrenme gereksinimlerine göre
→ Öğrenme süreçleri de farklılaştırılabilir.

Öğrenme süreci öğrencilerin içerisinde bulundukları ortamda öğretmenleri, arkadaşları, okuldaki/sınıftaki tüm araç gereçler, materyaller ile etkileşim kurduğu süreçtir.

Öğrenme sürecinin

Nörolojik, eğitimsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutu vardır.

Sınıflarda birbirinden çeşitli özelliklere sahip öğrencilerin

→ Öğrenme sürecinden yararlanabilmeleri için çeşitli düzenlemeler gerekir.

"Birlikte öğrenen çocuklar, birlikte yaşamayı da öğrenirler."

-Birbirine sorarak, birbirinden öğrenerek gelişirler ve değişirler.

Öğrenme süreci ile öğretmenlerin

- Öğrencilere kazandırmayı hedeflediği içeriği nasıl öğreteceği ve
- Öğrencilerin nasıl öğreneceği kast edilmektedir.

Sürece ilişkin yapılan uyarlamalarda öğretmen Nelere Odaklanır?

- Nasıl öğretim sunacağı → **Girdi**
- Öğrenciye ne kadar ve ne tür destek sağlayacağı → **Destek düzeyi**
- Öğrenciden ne tür tepkiler bekleyeceği → **Tepki**
- Öğretim için ne kadar süreye gereksinim duyacağı → **Süre**
- Öğrencilerin etkinliklere katılımı ilgili beklentilerinin neler olacağı → **Katılım**
→ gibi soruların yanıtlarına odaklanmalıdır.

Öğretimin sunum şeklini uyarlayabilirsiniz:

- Farklı görsel araçlar kullanarak,
- Daha somut örnekler planlayarak,
- Uygulamalı etkinlikler yaparak,
- Öğrencileri iş birlikçi gruplara yönlendirerek bunları yapabilirsiniz.

Öğrencilerin tepkilerini uyarlayabilirsiniz:

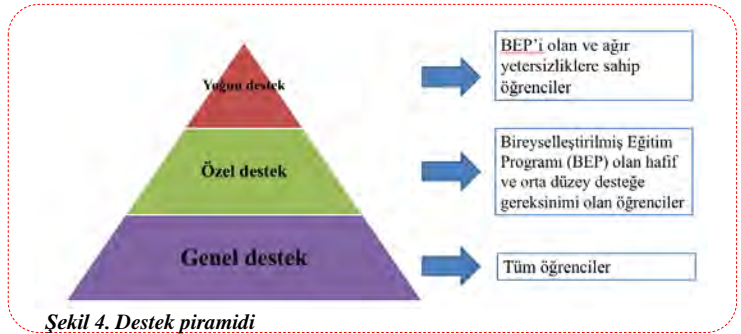
- Öğrencinin yönergelere nasıl yanıt verebileceğini;
- Sözlü ve yazılı yanıtı izin vererek,
- Öğrenciler için bir iletişim kitabı kullanarak,
- Uygulamalı materyallerle bilgileri göstermelerine izin vererek yapabilirsiniz.

Öğrenme, görev tamamlama veya test etme için ayrılan ve izin verilen süreyi uyarlayabilirsiniz:

- Bir görevi tamamlamak için bir zaman çizelgesini kişiselleştirme.
- Telefon hatırlatıcısı kullanarak sırada hangi dersin olduğunu hatırlatma olabilir.
- Bazı öğrenciler için öğrenme süreci hızlandırılabilir ya da azaltılabilir.
- Öğrencilere yönelik bireysel destek miktarını artırabilirsiniz.
- Akran arkadaşlar, öğretim asistanları, akran eğitimciler belirleme
- İpucu ve yardım sistemlerini kullanabilirsiniz.
- Öğrencinin göreve aktif olarak dâhil olma seviyesini uyarlayabilirsiniz.

Kapsayıcı eğitim ortamlarında tüm çocukların/öğrencilerin

- Çeşitli öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe ihtiyacı olabilir.
- Tüm öğrencilerin öğrenebilir.
- "Etiketlerinden" ziyade performanslarına göre "desteklenmeler"
- Zihnimiz de bu destek piramidindeki gibi çalışmaktadır:

Şekil 4. Destek piramidi

Destek kavramını ön plana çıkardığımızda bu sistemde

- Tüm öğrencilerin çeşitli bakımlardan desteklendiği genel desteğin sunumu
- Gelişimsel olarak çeşitli yetersizlik ve sınırlılıklara sahip, tam almış ve
- BEP'li öğrenciler için özel destek (hafif/orta düzeyde) desteğin sunumu
- Ağır yetersizliklere sahip öğrenciler için yoğun desteğin sunumunu yer alır.

Tüm kademelerdeki kapsayıcı ortamlarda

→ öğrencilerin öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe ihtiyacı vardır.

Uyarlama yapmaya karar verdiğimizde neler yapmamız gerekiyor?

Şekil 5. Uyarlama süreci

Uyarlamaların Etkisinin Değerlendirilmesi

Kapsayıcı eğitim ortamlarında sadece uyarlamalara yer vermekten ziyade

- Yapılan bu düzenlemelerin etkisini değerlendirmek de çok önemlidir.

- Amacına ulaşması
- Süreçte bir değişiklik gerekip gerekmemesi
- Öğrencilere verilen desteğe ihtiyacın devam edip etmediğinin belirlenmesi
- Yapılacak bu değerlendirmelere ve veriye dayalı kararlar vermeye bağlıdır.

Uyarlamaların etkisini değerlendirmek üzere sorular sormamız

→ Aynı uyarlamalarla ilgili çeşitli kararlar vermemizi de kolaylaştıracaktır:

- Öğretim sürecinde hangi uyarlamalar kullanılmaktadır?
- Uyarlamaların öğretim sürecinde etkisi nedir?
- Uyarlamaların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili öğrenciler ne düşünüyor?

Tüm kademelerde, tüm derslerde ve tüm öğrenciler için uyarlama yapılabilir.

- İlgi, hazır bulunuşluk ve öğrenme gereksinimlerine göre değişiklikler yapılır.
- Öğrenme sürecinin farklılaştırılmasında tek bir yol yoktur!
- Öğrencilere ve öğretim kapsamına göre yollar değişebilir.

MODÜL 5	7-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	7-B	Konu Anlatım
Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Ürünlerine İlişkin Düzenlemeler			Kapsayıcı değerlendirme→ Öğrencileri değerlendirmekten daha fazlasıdır.		
Kapsayıcı eğitim ortamlarında tüm çocukları desteklemek ve - Öğrenme sürecinin aktif bir üyesi olmasını sağlamak için → Uygulayabileceğimiz bir diğer yöntem öğrenme ürünlerini uyarlamaktır .			- Öğrencilerin ve öğretmenlerin - Öğrencilerin hedefleri karşılama konusundaki ilerlemesini → Anlamalarını sağlayan ve devam eden faaliyetlerdir .		
Öğrenme ürünleri ile kast edilen → Öğrencilerin ne öğrendiğini, nasıl gösterebileceğidir .			Kapsayıcı değerlendirmenin→ Nicel ve nitel boyutları bulunur. - Öğrenciler biçimlendirici ve özetleyici değerlendirmeler yoluyla → Öğrendiklerini gösterirler.		
Öğrenme ürünleri öğrencilerin öğretim süreci sonunda → Neleri, ne kadar öğrendiklerini gösterir.			Kapsayıcı değerlendirme - Belirli öğrenci gruplarına yararlı olması amacıyla → Değerlendirmeyi değiştirmek ve çıtayı düşürmek demek değildir!		
Öğrencilerin ortaya koyduğu ürünlerin - Nitelik, nicelik ve bağımsızlık açısından değerlendirilmesi sonucunda → Elde edilenler sürecin ürünleridir .			Kapsayıcı değerlendirme - Her öğrencinin gelişim ve öğrenme özelliklerine göre - Ortaya koyduğu performansını ölçmeye, yeterliklerini geliştirmeye ve → Veri elde etmeye yöneliktir.		
Bu ürünlerin yazılılar, kısa sınavlar, sunumlar, projeler ile değerlendirilmesi ile → Öğrenme ürünleri ortaya konulmuş olur.			Kapsayıcı değerlendirmede Öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak öğrendiklerini ortaya koyması hedeflenir.		
Her öğrencinin öğrenme ve gelişim özellikleri ile gereksinimleri farklıdır. - Öğrenme sürecinde kazandıklarını/öğrendiklerini → Birtakım uyarlamalarla daha net biçimde ifade edebilir: <i>Çocukların resimle ifade etmelerine izin vermek / Grup çalışmaları yaptırmak</i> Öğrenme ürünlerini uyarlama öğrencilerin dersteki yetkinliğini → Farklı bir formatta göstermesine olanak tanır .			KAPSAYICI EĞİTİM VE PAYDAŞLAR		
Çoğu dersin öğrenildiğini gösteren en iyi örnek → Öğrenci tarafından oluşturulan bir üründür . → Bu süreçte destek ihtiyacı olanlar için uyarlamalar yapılabilir. (<i>Ek süre vermek</i>)			Eğitimin etkili, verimli ve kapsayıcı bir işlevinin olabilmesi için - Eğitimin paydaşları olan öğretmenlerin, ailelerin, yöneticilerin ve sivil toplum kuruluşlarının birbiriyle iş birliği içinde olması gerekmektedir .		
Değerlendirme ortamının uyarlanmasında - Hassasiyeti olan öğrenciler için ortam ısı ve ışık bakımından düzenlenebilir.			PAYDAŞ OLARAK ÖĞRETMENLER		
Değerlendirme yöntemi ile ilgili olarak - Yazılı sınavlar, testler, grup ödevleri gibi değerlendirme yapılabileceği gibi → Bunların yapıldığı materyallerin uyarlanması da çok önemlidir: - Testlerde mümkünse uzun soruların yer alması - Tamamı boşluk doldurma ya da çoktan seçmeli sorular yerine → Farklı türde (<i>doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, yorum yazma</i> gibi) soruların bir arada yer aldığı sınavlar yapılabilir.			Okullarda verilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkililiği - Eğitimin en temel paydaşı olan öğretmenin niteliğine bağlıdır.		
- Bazı sınavlarda web 2.0 araçları kullanılarak değerlendirme yapılması da → Öğrenciler açısından pratik olabilir . - Farklı bilişsel seviyelerde soruların yer alması → Öğrencilerin yeterliklerini göstermeleri açısından önemlidir . - Ayrıca; bilgi ve kavramaya yönelik sorularla beraber → Analiz, sentez düzeyinde soruların da olması ölçme açısından isabetlidir.			Alberta Öğretmenler Birliğine (2000) göre öğretmenler - Öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını tespit etme, planlama, dersi işleme, - Öğrencileri değerlendirme ve ailelere öğrenci ile ilgili bilgi verme gibi → Görevlerden sorumludurlar.		
Değerlendirme materyalleri ile ilgili olarak Yazılı dokümanların okunabilirliğinin organize edilmesi çok önemlidir. - Gerekirse büyük puntolu yazılar - Braille (Körler alfabesi) ile yazılmış kâğıtlar kullanmak uygun olabilir .			Günümüzde öğretmenlerin sosyo-ekonomik, ırksal, dilsel, kültürel ve - Akademik geçmişleri ya da bunların tümü bakımından yapıları farklı olan → Çok çeşitli ailelerden gelen öğrencileri bulunmaktadır .		
Öğretmenlerin her etkinliğe çocukların katılım şeklinin - Farklı olduğunu ve kendi bireysel özellikleri kapsamında olduğu bilinmelidir. - Bu, öğrenme ürünlerini farklılaştırması için temel bakış açılarından biridir.			Türkiye’de öğretmenlerde aranan nitelikler ve yeterlikler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir .		
- İyi bir gözlemci olmak, denemek ve sonuçlarını değerlendirmek de → Gelişmek için ön koşuldur . - Kapsayıcı eğitim mantığının içselleştirilmesi → Bu anlayışa dayalı uygulamalara daha aşına ve daha kolay adapte olmaktadır.			Bakanlıkça kurulan komisyon yönetiminde → Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belirlenmektedir.		
Kapsayıcı Değerlendirme			Öğretmen yeterlikleri üç yeterlik alanından oluşur (MEB, 2017) 1) Mesleki bilgi 2) Mesleki beceri 3) Tutum ve değerler		
Kapsayıcı değerlendirme - Çeşitli öğrenme ve gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin - Ders öğrenme hedeflerini karşılama konusundaki ilerlemelerini → Öğretmenlerinin anlamalarını sağlayan faaliyetleri içerir .			Tutum ve Değerler → İletişim ve İş Birliği yeterliğidir. Öğretmenlerin → Diğer eğitim paydaşlarıyla etkili iletişim ve iş birliği kurması önemlidir . (<i>Öğrencilerle, ailelerle, yöneticilerle veya gönüllü kişilerle iş birliği ...</i>)		
Kapsayıcı sınıf ortamlarında - Çeşitli gereksinimleri olan öğrencilere yönelik yapılabilecek düzenlemeler → Mevzuatımız zemininde teminat altına alınmıştır .			Bu konuda bazı öneriler: - Dönem başı ve sonu veli toplantıları; bireysel veli toplantıları - Veli katılımı ile gerçekleştirilen sosyal etkinlikler: Tiyatro, opera, müzikal ... - Veli katılımı ile gerçekleştirilen akademik etkinlikler: Dış sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi davet etmek vb., sınıf bitkisi yetiştirme - Belirli gün ve hafta etkinlikleri - Oryantasyon etkinlikleri: <i>Sene başında yeni gelen öğrencilere kendini ve okulu tanıtmaya, tanışma kokteyli düzenleme</i> - Velilerle telefonla irtibatlarını etkin kullanma, ev ziyaretleri gerçekleştirme - Yılsonu sunumları/ okuma bayramı/ resmî bayramlar ve törenler: Öğrencilerin yıl boyunca öğrendiklerini sınıf arkadaşlarıyla birlikte sahnelemesi ...		
MEB Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği ’nde → Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin temel esaslar yer almaktadır . → Bazı maddelerde desteklenmesi gereken öğrencilere ilişkin hususlar vardır.			PAYDAŞ OLARAK AİLELER		
- <i>Kaynaştırma/bütünleştirme</i> - Öğrencilerin başarısı; - <i>Yazılı sınavlar ...</i> - <i>Sınav soruları ...</i>			Aile-okul ilişkisi ya da ebeveyn katılımı kavramları genel olarak - Eğitim sonuçlarından ve gelecekteki başarıdan faydalanmak için → Ebeveynlerin okullarla ve çocuklarıyla çalışmasıdır .		
- BEP (Bireyselleştirilmiş eğitim programı) → Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi tarafından hazırlanır .			Ebeveyn katılımı çocukların - Anaokulundan liseye kadar tüm öğrenim düzeylerinde - Akademik ve sosyal başarıların etkilidir .		
			Okullar ebeveynler için olumlu bir ortam oluşturulmalıdır: - Bu ortamlar diyaloga davet etme, ebeveynlere saygı ve empati ifade etme gibi → Olumlu iletişim stratejilerine bağlı kalarak oluşturulabilir.		
			Okul ve aile arasındaki etkileşimi arttırmak için - Okuldaki öğrenciler kadar aile üyelerinin de etkin olması sağlanmalıdır .		
			Okul tarafından öğrenci velilerine yönelik yapılabilecek etkinlik türleri: 1) Ebeveyn Eğitimi 2) Ebeveyn Katılımı 3) Okul-Aile İş Birliği		

Ebeveyn eğitiminde amaç:
 - Ebeveynlerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen konularda
 - Onları **bilgilendirmek** ve **çocuk ve ergenlerin gelişimi**
 - Çocuk **sağlığı** gibi **konularda**
 → Yürütülecek eğitim **programlarına katılımlarını** sağlamaktır.

Bir okulda yürütülebilecek bazı ebeveyn eğitimi örnekleri:
 - *Okula uyum semineri*
 - *Okul tanıtım seminerleri*
 - *Okul kuralları ve işleyişi seminerleri*
 - *RPD birimi tarafından verilen “duygusal gelişim” seminerleri*
 - *Çocuk istismarı eğitimi*
 - *Aile içi şiddet eğitimi*
 - *Çocuklarda davranış bozukluğu sorunları eğitimi*
 - *Olumlu davranış kazandırma eğitimi*
 - *Çocukluk çağı beslenmesi eğitimi*
 - *Verimli ders çalışma eğitimi*
 - *Trafik kuralları uygulamalı eğitimi*
 - *Teknolojinin bilinçli kullanımı, siber saldırılara karşı önlem eğitimi*
 - *Suriyeli çocukların ebeveynlerine yönelik, uyum süreçleri seminerleri*
 - *Okulda düzenlenen “veli akademileri”*
 - *Velilere yönelik yapılan okuma-yazma, ebru sanatı kursları*
 - *Velilere yönelik ön ergenlik semineri*
 - *Sınav süreci hazırlık eğitimi* (velilere yönelik)
 - *Aile danışmanlığı*

Okul ve aile etkileşimini artırmada bir diğer etkinlik türü “ebeveyn katılımı”dır.
 - Bu etkinlik **ebeveynlerin** çocuklarının öğrenme süreçlerine
 → Okul yönetimince belirlenen çerçevede katılımını içerir.

Yürütülebilecek bazı ebeveyn katılımı örnekleri:
 - *Dönem başı ve sonu veli toplantıları*
 - *Okul aile birliği toplantıları*
 - *Telefonla irtibatlar*
 - *Veli katılımlı sosyal faaliyetler*
 - *Okulda bulunan atölyelere velilerin katılımı*
 - *Bireysel veli görüşmeleri* (okul ortamında)
 - *Ev ziyaretleri*
 - *Öğrenme konulu velilerin okulda sunum yapmaları* (diş sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi okula davet etmek gibi)
 - *Düzenlenen şenlik ve etkinliklere velileri davet etmek*
 - *Portfolyo sunumu*

Diğer etkinlik türü okul ve aile arasında bir iş birliği oluşturmazdır.
Bu yaklaşım çocukların eğitiminde ve sosyalleşmelerinde
 → Sorumlulukların ortaklaşa paylaşımı fikrini temele alır.

Okul-aile iş birliği hareketi
 Bu tür etkinliklere katılmayan ailelere ulaşmak için
 - Okul uygulamalarını değiştirmeyi ve
 - Aileler ile eğitimciler arasında artan fiziksel ve sosyal mesafeyi ele alarak
 → Bu süreksizliği gidermeyi amaçlamıştır.

İş birlikli olarak yürütülebilecek bazı etkinlik önerileri:
 - *Yılsonu sunumları*
 - *Okuma bayramı - Resmî bayramlar ve törenler düzenleme*
 - *Veli/okul tabanlı projelerin faaliyet uygulamaları*
 (“Annem Babam Okuyor, Ben de Okuyorum” etkinliği ile okulda ebeveynlerin katılımıyla okuma saatleri düzenleme)
 - *Okulun resmî sosyal medya hesaplarından yapılan okulla ilgili paylaşımlarla*
 - *Dolaylı olarak veli katılımı sağlama*
 - *Veli katılımını gerektirecek ödevler verme*

PAYDAŞ OLARAK OKUL YÖNETİCİLERİ
Okul yöneticileri kapsayıcı bir öğrenme ortamının
 - Oluşturulmasında ve geliştirilmesinde tüm paydaşlara liderlik edecek
 → Pedagojik, yasal ve kültürel bilgi ve becerilere sahip olmalıdır.

Okul yöneticilerinin kurumlarındaki ve topluluklarındaki değişiklikleri
 → Denetlemesi ve etkili bir şekilde yönetmesi beklenir.

Okul kültürü, iletişimin niteliğine ve niceliğine
 → Büyük ölçüde bağlıdır ve bundan etkilenir.

Okul gibi kurumların doğasında iletişim sorunları vardır.
 Bu tipik iletişim zorlukları:
 - *Zayıf dinleme becerileri*
 - *Zayıf dil becerileri*
 - *Güvenilirlik ve güven eksikliği*
 - *İletişim gözetimi*
 - *Erişilemezlik*
 - *Elitizm*
 - *Yetersiz etki*
 - *Aşırı bilgi yüklenmesi ve*
 - *Gayri resmî kanalların aşırı kullanımı*

Bir okul yöneticisi ya da kurumun bir üyesi
Notlar, mektuplar, raporlar, bülten panoları, el kitapları, haber postaları gibi yazılı iletişimi ve yüz yüze görüşmeler, telefon, bilgisayar, anons sistemleri, kapalı devre televizyon, ses kayıtları, ses/slayt gösterileri, e-posta gibi
 → **Sözlü iletişim kaynaklarını kullanabilir.**

Bu tür iletişimlerde geri bildirim alınabilmesi önemlidir.
 - Dolayısıyla **iki yönü iletişimi** gerçekleştirmek ve
 - **Kurumun paydaşları arasında karşılıklı etkileşimi** oluşturabilmek için
 - **Okul yöneticilerinin** öğretmenler, öğrenciler, velilerle
 → Etkileşimlerin gerçekleşebileceği ortamların oluşturulmaları gerekir.

Okullardaki etkileşimi artırmak adına okul yönetimince gerçekleştirilebilecek
 → **Ritüeller, seremoniler ve gelenekler** gibi **rutin etkinlikler** düzenlenebilir.

Bu ritüellerin
 - Bir kısmının okulların açıldığı ilk günlere özgü olması
 - Bir kısmının okulun kapanması sürecinde gerçekleştirilmesi
 - Bir kısmının ise öğretim yılı içinde yapılması sağlanabilir.

RİTÜELLER
 - **Derin anlam** içeren **süreçler** ya da **günlük rutinlerdir.**
 - Teknik bir eylemden daha fazlasıdır.
Her okulda sabah alınan yoklamadan öğlen okuldan dağılmaya kadar
 → Yüzlerce alışkanlık vardır.
 - Bu rutin olaylar okulun **misyon** ve **değerleriyle** birleştirilebilir
 → Okula ruh kazandırılır ve kültürel bağlamlar güçlendirilir.

Okulların açıldığı ilk günlere özgü önerilen bazı “karşılama ritüelleri”:

- 1) Oryantasyon:**
 - Öğretim yılı başında yeni gelen öğretmenlere ve öğrencilere okul tanıtılır.
- 2) Hoş geldin mektupları:**
 - Yeni öğrenciler adına öğretmen veya okul idaresi tarafından yazılır.
- 3) Hoş geldin etkinlikleri:**
 - Öğrenci ve veliler için karşılama masası, yaka kartlarının hazırlanması....
- 4) Tanışma yemeği(Sene başı okul kahvaltısı):**
 - Seminerin ilk günü okul tarafından eski ve yeni öğretmenlere
 → Bir sabah kahvaltısı düzenlenir.
- 5) Sabah anonsları:**
 - Okul müdürü derse başlamadan önce farklı kültürlere ait müzikler dinletir.
 - Ardından o günkü önemli olayları, beslenme ve öğle yemeği menüsünü paylaşır.
- 6) Müfredat gecesi:**
 - Her sınıf seviyesi için sene başında bir gün belirlenir ve v
 → Veliler o gün okula gelerek öğretmenlerle tanışır.
 → Yıl içerisinde işlenecek olan derslerden ve beklentilerden haberdar olurlar.
- 7) Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene başı pikniği**
- 8) Okul web sitesinin ve sosyal medya hesaplarının etkin kullanılması**

Bir okulun kapanışı ya da programın sonlandırılışı
 → **Ritüelleri** sergilemede önemli zamanlardır.
 → Bu ritüeller olmadan gerekli psikolojik kapanma gerçekleşmeyebilir.

Okul yönetimince gerçekleştirilebilecek “kapanış veya sonlandırma ritüelleri”

- 1) Bayrak törenleri** (pazartesi ve cuma günleri):
 - Her cuma günü sonunda “İstiklâl Marşı”ndan önce
 - Okul müdürü geçen haftanın etkinlikleri hakkında tüm okula bilgi verilir.
- 2) Mezuniyet törenleri:**
 - Kep atma ritüeli ile karne gününde öğrenciler performans sergilerler.
- 3) Yılsonu yıl partisi/kahvaltısı/Pikniği/kermesi/sergileri veda gecesi**
- 4) Devir teslim töreni:**
 - İlkokullarda bayrağın 4. sınıflar tarafından 3. sınıflara teslimi
- 5) Veli-öğrenci-öğretmenler katılımıyla sene sonu pikniği**
- 6) Okuma bayramı: 1. sınıflar için** düzenlenir; ailelere portfolyo sunumu
- 7) Okulda kapanış yemeği:** kuru fasulye/pilav günü
- 8) Yılbaşı partisi:** Okul tarafından öğretmenlere ve öğrencilere düzenlenir.

PAYDAŞ OLARAK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)

Sivil toplum kuruluşları
 - Sosyal kulüpler, meslek örgütleri, çevre örgütleri, insan hakları örgütleri vb.
 → Şekilde örnekendirilebilecek farklı alanlardaki örgütlenmeleri kapsayan
 → “Kâr amacı gütmeyen”,
 → “Gönüllü”
 → “Üçüncü ya da bağımsız sektör” olarak nitelendirilir.

Türkiye’de STK olarak faaliyet gösteren ve türleri
 - Vakıf, dernek, sendika, siyasi oluşum, kooperatif, dinî kurum ve kuruluş, platform, inisiyatif, lonca, spor kulübü, birlik, baro, oda, ekonomik oluşum gibi
 → Farklı adlarla anılan pek çok sivil oluşum vardır.

Ülkemizde STK’nin (setekenin diye okunur) eğitimle ilgili çalışmalarda
 → Etkisinin olduğu düşünülmektedir.

MODÜL 5	9-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	9-B	Konu Anlatım
<p>Ülkemizde STK'nin (<i>setekenin diye okunur</i>) eğitimle ilgili çalışmalarında → Etkisinin olduğu düşünülmektedir.</p> <p>Bunun en belirgin örneği Millî Eğitim Şûra'larında - Üniversiteler, resmî kurum ve kuruluşlar ve MEB merkez ve taşra teşkilatlarının yanında → Sivil toplum kuruluşlarının da görüşlerine yer verilmesidir.</p> <p>Türkiye'de STK'lerin pek çoğu eğitim alanında çalışma yapmasalar bile → Bu kuruluşların tüzüklerinde eğitimle ilgili ibarelere rastlanmaktadır.</p> <p>Özellikle vakıf, dernek ve sendika türündeki STK'ler → Eğitimsel etkinliklere yönelmişlerdir.</p> <p>STK'lerin faaliyetleri incelendiğinde → En fazla yardım amaçlı çalışmaların olduğu görülmektedir. (Örgün eğitimde okuyan muhtaç çocuklara ve gençlere yapılan burslar)</p> <p>Türkiye'de eğitim alanında faaliyetler yürüten bazı vakıf ve dernekler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Millî Eğitim Vakfı (MEV) 2) Türk Eğitim Vakfı (TEV) 3) Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) 4) Türk Eğitim Derneği (TED) 5) Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM) 6) Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı <ol style="list-style-type: none"> 1) Millî Eğitim Vakfı (MEV) (1981) - MEB'e bağlı her kademede ve türdeki eğitim kurumlarında - Eğitim ve öğretime maddi ve manevi katkıda bulunmak ve - Bu amaçla yenî kaynaklar sağlamak üzere kurulmuştur. 2) Türkiye Eğitim Vakfı (TEV) (1967) - Ülkemizde yetenekli fakat maddi olanaklardan yoksun çocukların ve gençlerin → Eğitim ve öğrenimlerini sağlamak için yardım için → Eğitime gönül vermiş 205 hayırsever tarafından kurulmuştur. 3) Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (1995) - "Devlet tarafından verilen temel eğitime destek olmak" amacıyla kurulmuştur. - İlköğretim çağındaki çocuklara "okul dışı eğitim desteği" verme odaklıdır. 4) Türk Eğitim Derneği (TED) (1928) - Atatürk'ün direktifleriyle kurulan bir dernektir. - Dernek kurulduğu günden beri eğitim alanında faaliyet göstermektedir. - Aynı zamanda yeterli maddi olanağa sahip olmayan → Ahlaklı, anlayışlı ve çalışkan Türk çocuklarının eğitimlerini destekler. 5) Başka Bir Okul Mümkün Derneği (2009-2010) - Alternatif bir okul modeli geliştirmek ve → Bu modelin uygulandığı okullar açmak amacıyla kurulmuştur. 6) Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı (1979) - Çocuk köyleri kurmaya ve yaşatmayı amaç edinmiş → Gönüllü kişiler tarafından kuruldu. - Korunmaya muhtaç çocukların yani "koruncuklar"ın → "Çocukköyü"nde kendilerini geliştirmeleri sağlanır. <p>Okul ve STK'ler arasındaki iş birliğini ve etkileşimi artırmak için → Okuldaki yöneticiler ve öğretmenlerin etkin olması sağlanmalıdır.</p> <p>STK'lerin eğitim kurumlarıyla iş birliği konusunda - En fazla yaşadıkları sorunlardan biri → Gönüllülere ve eğitim ihtiyacı olan kimselere ulaşma konusudur. → Bu konuda okul yöneticileri ve öğretmenler etkili olabilir. → Yöneticiler ve öğretmenler STK'lerde gönüllü eğitimci olabilirler.</p> <p>Okullarda kapsayıcı bir öğrenme ortamı geliştirilebilmesi → Okul yöneticilerine düşen sorumluluk alanlarından bir tanesidir.</p> <p>Aile ve Toplum Katılımına Yönelik Pratik Öneriler</p> <p>Okullarda aile ve toplum katılımı → Öğrenci başarısı için kritik bir bileşendir.</p> <p>Araştırmalar güçlü aile-toplum-okul iş birliği geliştiren okulların</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Sınıf seviyesine göre daha yüksek bir yüzdeliğe b) Artan ebeveyn gönüllülüğüne c) Desteklenen okul reformu çabalarına sahip olduğunu d) Öğrenci sınav puanlarını artırdığını e) Öğrencinin okula devam oranlarını artırdığını f) Öğrencilerin okul dışındaki öğrenme fırsatları için bağlantılar oluşturduğunu göstermektedir. <p>Aileler → Çocuklarının ilk eğitimcileridir ve - Okul yıllarında ve daha sonraki zamanlarda → Çocuklarının öğrenmelerini ve gelişimlerini etkilemeye devam ederler. - Okulların ailenin eğitimdeki birincil rolünü tanıması gerekir. → Bu nedenle, ailelerin ve okulların ortaklık içinde çalışması önemlidir.</p>			<p>AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİ KAPSAMINDA İLKELER:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) İletişim ve Etkin Katılım - Okul-aile iletişim ihtiyaçlarını değerlendirmek için bir anket yapılabilir. - Okulun belirli yerlerine "Hoş geldiniz" ifadeleri yerleştirilebilir. - Bir görevli ebeveyn irtibat sorumlusu olarak atanabilir. - Okul kuralları, misyon ve hedefleri, ... hakkında bir el kitabı oluşturulabilir. - Bu el kitabı web sitesinde yayımlanabilir ya da yenî ebeveynlere verilebilir. - Öğrenci çalışmaları, gözden geçirilmesi ve yorumlanması için düzenli olarak evlerine gönderilebilir. 2) Evde ve Okulda Öğrenmeyi Birleştirme - Haber bültenleri, tartışmalar, sınıf toplantıları vb. aracılığıyla → Ailelerin okulun ihtiyaçlarını ve verdikleri değerleri bilmeleri sağlanabilir. - Sınıf etkinliklerine aile katılımını sağlanabilir. - Öğrencilerin ev ortamlarını tanıtan sınıf etkinlikleri belirlenebilir. - Okulun ev ödevi politikası "ev ödevi rehberi" ebeveynler ile birlikte → Gözden geçirilebilir. - Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu beceriler hakkında ailelere bilgi sağlanabilir. 3) Topluluk ve Kimlik Oluşturma - Okulun yetişkinlere yönelik öğrenme ve topluluk toplantıları için → Bir topluluk kaynağı hâline gelebileceği yollar düşünülebilir. - Daha geniş topluluktaki insanlar ve yerel diğer kuruluşlar → Okula danışmanlık yapmak çeşitli yollarla okula dâhil edilebilir. 4) Ailenin Rolünü Tanıma - Aile-okul arasındaki iş birliği için okul düzenlemeleri gerçekleştirilebilir. - Okul topluluğuna danışarak → Aile-okul ortaklıkları hakkında yazılı bir politika geliştirilebilir. - Toplantı sonuçlarını diğer ebeveynlere sunmak için → Belirli ebeveynler/ebeveyn grupları belirlenebilir. 5) Ortak Karar Verme Süreçleri Oluşturma - Değerlendirme, raporlama ve müfredat değişiklikleri gibi - Yeni okul politikaları üzerine danışılması ve görüş alınması için → Okul topluluğuna başvurulabilir. - Karar verme gruplarına öğrenciler (ebeveynlerle birlikte) dâhil edilebilir. - Ebeveyn liderlerine eğitim ve destek sunulabilir. 6) Okulun Dışında da İş Birliği Yapma - Toplum sağlığı, kültür, eğlence, sosyal destek, diğer programlar veya - Hizmetler ve öğrencilere yönelik yaz programları da dâhil olmak üzere → Öğrenme beceri ve yeteneklerine dayalı topluluk etkinlikleri oluşturulabilir. - Rehberlik ve iş ortaklıkları gibi programlar için aileler bilgilendirilebilir. - Yeni öğrenciler için mezun öğrenciler okul etkinliklerine davet edilebilir. - Ebeveynler için kısa eğitim kursları düzenlenebilir. <p>OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİNİ DEĞERLENDİRME</p> <p>Okul-Aile İş Birliğinin Önündeki Engeller:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Eğitici/Öğretmen Kaynaklı - Ebeveyn katılımına yönelik olumsuz ön yargılar - Öğrencilerle ve onların okul performansları ile ilgili olumsuz ifadeler - Ailelerle çatışma korkusu - Eğitimciler için aile iş birliğinin nasıl yapılacağı konusunda eğitim eksikliği 2) Aile Kaynaklı - Eğitimi okula bırakarak pasif bir rol benimseme - Dil ve kültürel farklılıklar nedeniyle okullara yönelik - Bilgi eksikliği - Yaklaşım farklılığı - Destekleyici çevre ve kaynak eksikliği - Zaman kısıtlamaları - Gereksinimlerine cevap bulamama - Ekonomik nedenler ... 3) İş Birliği Eksikliği - Sadece sorunlar ortaya çıktığında iletişim kurulması - Çocukların performansı ile ilgili farklı bakış açıları - Rutin bir iletişim sisteminin olmaması - Aileler ve okul arasındaki önceki olumsuz etkileşimler ve deneyimler - İletişim için sınırlı zaman ve anlamli diyalog kurulamaması ... <p>ÜLKEMİZDE KAPSAYICI EĞİTİMİN GÖRÜNÜMÜ</p> <p>Eğitsel Bağlam</p> <p>Türkiye'de engelli çocuklar, ruhsal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklar, istismara maruz kalan çocuklar, az gelişmiş bölgelerdeki/kırsal kesimdeki çocuklar ve gençler, okula gitmeyen/okulu terk eden çocuklar, yoksul kent/mahallelerdeki çocuklar ve gençler, Romanlar, çatışma ortamındaki çocuklar ve gençlere ek olarak anadili Türkçe olmayan çocuklar ve uluslararası göçmenler → Dezavantajlı gruplar arasında gösterilmektedir. →</p>		

TÜRKİYEDE' Kİ DEZAVANTAJLI GRUPLAR:

- 1) Erişim sınırlıkları (mülteciler, coğrafi dağılım)
- 2) Dil bariyeri (mülteci ve göçmenler, anadili farklı çocuklar)
- 3) Düzey çeşitliliği (hazır bulunuşluk, okul öncesi eğitimde okullaşma)
- 4) Öğrenme kayıpları (mevsimlik tarım işçiliği, mücbir sebepler)
- 5) Sosyal duygusal gelişim sınırlıkları (mülteciler-dönemsel farklılıklar)
- 6) Fiziki sınırlıklar (özel eğitim gereksinimi olan bireyler)

MÜLTECİ EĞİTİMİNDEKİ SORUNLAR

Son zamanlarda ülkemiz özelinde mülteci grupların eğitimi konusunda
→ Bazı sorunların yaşandığı görülmektedir:

- 1) Psikososyal (travmalar)
- 2) Uyum (farklı kültür)
- 3) Dil ve iletişim (farklı dil)
- 4) Sistemsel (farklı eğitim sistemi)
- 5) Ailevi (kayıplar, yoksulluk...)

Bu sorunların çözümünde mikro, orta ve makro olmak üzere
→ Değişik düzeylerde tedbirlerin alınma zorunluluğu vardır:

Şekil 6. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Bir öğretmen bu kadar sistematik sorunları içeren bir konunun çözümüne
→ Kapsayıcı bakış açısı bağlamında yaklaşmalıdır.

KAPSAYICI EĞİTİM

Kapsayıcı pedagojiyi temele alan eğitim yaklaşımları

- Sınıf içindeki çeşitliliklerin ve farklılıkların
- Doğru yönetilememesinden kaynaklandığı düşünülen sorunlara
- Alternatif çözümler sunan esnek ve evrensel bakış açıları içermektedir.

Tüm bu anlayışların özünde

- Öğrencilerin eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanmasını sağlamak
- Ayırım gözetmeksizin bütün öğrencilerin farklılıklarını ve ihtiyaçlarını bilmek
- Üst düzey öğrenme beklentileri içermek
- Farklılıkların değerli görüldüğü atmosferler oluşturmak vardır.

Kültürel anlamda çeşitlilik içeren toplumlarda

→ Eğitim ve öğretim alanında düzenlemeler yapmayı amaçlar.

Eğitim alanında yapılan uygulamalar üç farklı yaklaşımın izlerini taşır:

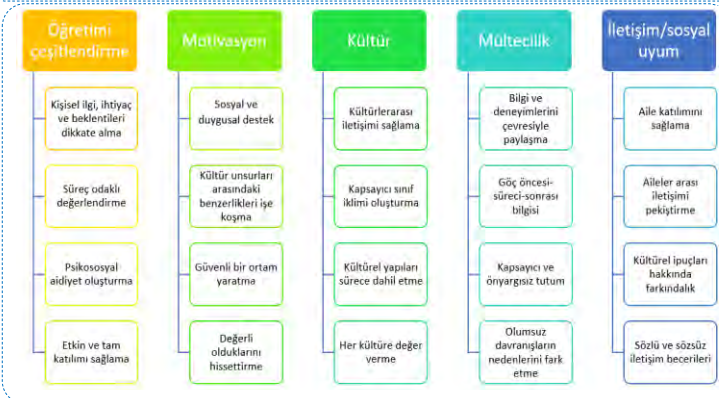
- 1) Çok Kültürlü Eğitim
- 2) Kültürler Arası E.
- 3) Kültürel Değerlere Duyarlı E.

Tablo 2. Kapsayıcı pedagoji

Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası Eğitim	Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim
Etnik merkezden uzak, farklılıklara saygı gösteren anlayış	Farklı kültürleri anlamaya çalışan ve saygı duyan bir anlayış	Sosyal entegrasyon kapsamında, bütünlük bilincine dayalı bir anlayış
Yasal haklar ile tüm bireyler eşit haklar ile sunulan eğitim	Herkesin eğitimi amacıyla farklılıklara odaklanmadan sunulan eğitim	Bireyin kültürel değerlerini, düşünce ve deneyimlerini sürece dâhil ederek üst düzey beceri gelişime amaçlı sunulan eğitim
Farklı kültürde yaşam becerisi kazanmaya odaklanır.	Evrensel değerleri aktarmaya odaklanır.	Farklılıklardan yararlanarak sosyal ve akademik beceri geliştirmeye odaklanır.

KAPSAYICI EĞİTİMDE BİLGİ, BECERİ, TUTUM VE DEĞERLER

- 1) Öğrenimi Çeşitlendirme
- 2) Motivasyon
- 3) kültür
- 4) Mültecilik
- 5) İletişim/Sosyal Uyum

Öğrencilerin Etkinliklere Katılımını Sağlama

- Gerekli ve uygun ipucu ve yardımcı sağlama
- Öğrencilerle iletişimde gerekli ve uygun düzenlemeler yapma (Zaman, vurgu, tonlama, konuşma hızı, beden duruşu vb.)
- Cesaretlendirici sözel pekiştiriciler (güçlü yönleri takdir, onay vb.) kullanma
- Her bir öğrenciyle iletişimde kendilerini değerli hissettirecek
→ Uygun iletişim kanalları kullanma (İsimleriyle hitap etme, göz teması kurma vb.)
- Bireysel ya da kültürel birikimlerini paylaşmaları için eşit fırsatlar tanıma

Kültürler Arası İletişim ve Etkileşim

- Her bir öğrenciyle kapsayıcılığa uygun sözlü ve sözsüz iletişim yolları kullanma
- Öğrenme görevlerini iş birliği ve yardımlaşma içinde yapmalarını sağlama
- Duygu/düşünce/bilgi veya becerilerini kültürel birikimleriyle ilişki kurarak
→ Paylaşmalarını sağlama
- Kapsayıcı iletişim kanalları kullanmalarını sağlama (Saygı, hoşgörü, etkin dinleme vb.)
- Öğrencileri kendisinden farklı kültürden olan insanları
→ Tanımaya istekli olmaları noktasında teşvik etme
- Öğrencilerin empati, sosyal eşitlik, saygı, adale gibi konular üzerinde
→ Dersin kazanımıyla ilişkili ortamlar sağlama

KAPSAYICI EĞİTİM VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

Özellikle dezavantajlı gruplara yönelik bazı kavramlar vardır:

- Ön yargı
- Doğrudan, dolaylı ya da pozitif ayrımcılık
- Damgalanma
- Kalıpyargılar (stereotipler)
- Ötekileştirme
- Sosyal dışlanma

1) ÖN YARGI:

- Bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kanı (Önceden verilmiş yargı)dır.
- Farklı gruplar veya kişiler arasında sosyal farklılaşmaya veya
- Sosyal uzaklaşmayı körükleyecek tutumlara sebep oluyorsa
→ Ön yargı olumsuz bir nitelik kazanır.
- (Suriyeli bir göçmenin "tehlikeli" olabileceğini varsaymak ön yargıdır.)

2) AYIRIMCILIK (DİŞLAMA):

- Kapsayıcılığın karşıtı terimdir.
- Bir kişiye ya da bir gruba benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden
→ Farklı bir muamele yapılmasıdır.

Doğrudan ayrımcılık:

- Bir kişi veya bir grubun farklılıkları nedeniyle
- Açık bir biçimde eşit olmayan bir muamele görmesidir.
- (Açıkça alay etmekten nefret söylemine kadar geniş bir yelpaze...)

Dolaylı ayrımcılık:

- Fark edilmesi güç - genelde imalar veya dolaylı ifadeler ile
→ Ortaya çıkan ayrımcılık şeklidir.
- ("Yok sayma" bu tür ayrımcılığın en belirgin biçimlerindendir.)

Pozitif ayrımcılık:

- Topluma ayrımcılığa uğrayan ve bu sebeble birtakım haklara erişemeyen ya da
- Kısıtlı erişen grupların lehine geliştirilen
→ Politika, strateji, yöntem ve uygulamalardır.
- Pozitif ayrımcılık → Eşitlik ilkesini bozmaz!
→ Dolaylı ayrımcılığı engellemeyi hedefler.

Ayrımcılığın Nedenleri ve Türleri

Etnik köken ayrımcılığı:

İrk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırmadır.

Dini inanç ayrımcılığı:

Bireylerin inançlarından dolayı dışlanması veya engellenmesidir.

Cinsiyet ayrımcılığı:

Kişilerin cinsiyetlerinden dolayı dışlanması ya da engellenmesidir.

Sosyo-ekonomik düzey:

Kişinin toplumsal yaşamda sosyo-ekonomik düzeyinden dolayı
→ Diğerlerinden farklı muamele görmesini ifade eder. (Fakirlik...)

Engellilik veya özel gereksinimler:

- Bireylerin genetik birtakım problemler ya da
- Hayatlarının belirli bir dönemindeki hastalık veya kaza sonucunda
→ Bedensel veya zihinsel özel durumlarından dolayı ayrımcılığa uğraması.

Eğitim Ortamlarında Ayrımcılık

Eğitim kurumlarında öğretmenler, okul yöneticileri, aileler ve öğrenciler

- Birçok durumda farkında olmadan algı, ön yargı ve kalıp yargılarıyla
→ Öğrencilere farklı davranabilmektedir.

Öğretmenlerin (Okulda) ayrımcı davranışlar gösterdiği bazı durumlar: →

MODÜL 5	11-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	11-B	Konu Anlatım
Öğretmenlerin (Okulda) ayrımcı davranışlar gösterdiği bazı durumlar:			“Özel Gereksinimler ve Kapsayıcı Eğitim Avrupa Ajansı”		
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Bazı öğrencilerden diğerlerine göre daha düşük beklenti içinde olmak</i> - <i>Öğrenciyi ticari bir kaynak gibi görmek</i> - <i>Ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre davranmak</i> - <i>Cinsiyet ayrımcılığı</i> - <i>Özel gereksinime ihtiyacı olan veya engelli öğrencilere yapılan ayrımcılık</i> - <i>Farklı kültürlerden gelen öğrencilere yapılan ayrımcılık</i> - <i>Başarılı öğrencileri kayırma ve özel ilgi gösterme</i> - <i>Sınıf ve şubeler arası ayrımcılık</i> - <i>Dinsel ve etnik ayrımcılık</i> - <i>Tanıdık ve yakınlarını kayırma</i> 			<ul style="list-style-type: none"> - 31 ülkede, kapsayıcı eğitimi sağlamak için faaliyet göstermektedir. - Ajans tarafından 2012 yılında - Kapsayıcı öğretmen profilinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada <ol style="list-style-type: none"> 1) Öğrenenlerin çeşitliliğine değer verme 2) Tüm öğrencileri destekleme 3) Başkalarıyla iş birliği içinde çalışma 4) Kişisel ve mesleki gelişim → Olmak üzere dört temel yeterlilik alanı tanımlanmıştır. 		
3) DAMGALAMA			“Çocukların Eğitimi Derneği” 2019 yılında		
<ul style="list-style-type: none"> - Bir kişiyi diğerlerinden ayıran ve onun istenmeyen - Hoş karşılanmayan bir niteliğe sahip olduğunu belirtmeye yarayan «işaret»tir. - “Cüzzam” ilk damgalanan hastalıklardan birisidir ve Tanrı'nın insana verdiği bir kötülük olarak nitelendirilmiştir. - Cüzzamlı kişiler hapsedilmiş ve etik dışı tedavi uygulamalarına zorlanmıştır. 			<ul style="list-style-type: none"> - “Erken Çocukluk Eğitimcileri İçin Standartlar” isimli dokümanda - Tüm standartların kapsayıcı bir bakış açısı ile desteklendiği görülmektedir. - Bu uluslararası dokümanlarda tanımlanan yeterlilik alanlarına göre - Kapsayıcı bir öğretmen eğitimi programının etkili olabilmesi için - Öğretmenlerin çeşitliliği anlamaları - tüm farklılıklara ve benzerliklere → Saygı göstermelerinin sağlanması önem taşımaktadır. 		
4) KALIP YARGI			Öğretmenler “tüm çocukları” desteklemek için		
<ul style="list-style-type: none"> - Farklı sosyal sınıf ya da grupların özelliklerine ilişkin → Kaynaksız ve genellemeci inançlara denir. (Belli bir grubun “her” durumunda kanaatlerimizin olması...) 			<ul style="list-style-type: none"> - Farklı öğretim stratejilerini kullanmaya hazırlanmalıdır 		
ÖN YARGI → Daha çok “ tanılama ve niteleme ”			Gelişmiş ülkelerde kapsayıcı eğitim ortamlarının oluşturulmasında		
KALIP YARGI → Daha çok “ sınıflama ” içerir.			<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim koçları ya da mentörler destek sunmaktadır. 		
5) ÖTEKİLEŞTİRME			Yetmişmiş insan gücü ve mali kaynakların sınırlı olduğu ülkelerde		
<ul style="list-style-type: none"> - Ötekileştirme temelinde bir azınlık grubunu «diğer» olarak görür - Biz’in farklı olanıdır, zıddıdır. (Haberde suça karışan birisinin etnik kimliği üzerine yapılan bir vurgu) 			<ul style="list-style-type: none"> → Bu hizmetler yeterince sunulamamaktadır. → Bu noktada, öğretmenlere görev düşmektedir. 		
6) SOSYAL DIŞLANMA			Kapsayıcı Öğretmen Yeterlikleri (Ulusal Düzenlemeler)		
<ul style="list-style-type: none"> - Toplumun çoğunluğunun sahip olduğu avantajlardan mahrum olmak - Bu kaynaklardan yeterince pay alamamaktır. - Dezavantajlı bütün gruplar → Sosyal dışlanmanın olumsuz sonuçlarına maruz kalmaktadır. - Dezavantajlı bir gruba dâhil olmanın sonuçları - Dezavantajın ne olduğuna ve dezavantajın ilgili kültür için → Ne ifade ettiğine göre farklılık gösterir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Uluslararası dokümanların ele aldığı unsurlara paralel şekilde - Pek çok ulusal dokümanda da kapsayıcı eğitim açısından → Öğretmen özelliklerine dikkat çekilmektedir. 		
Kültürümüzde Farklı İnsana Bakış			İlk olarak MEB 2017’de		
<ul style="list-style-type: none"> - Anadolu coğrafyası bugün olduğu gibi geçmişte de - Pek çok kültürün kesiştiği / etkileşimle zenginleştiği ve kökleştiği coğrafyadır. - Fütüvvet ve Ahilik kültürünün Anadolu’nun İslamlaşmasında büyük rolü vardır. - İnşa etmek istediği ahlak neredeyse bütünüyle “cömertlik” üzerine kuruludur. - Bu cömertlik, kendinden olan ya da olmayan bir ayrımı kesinlikle reddeder. - Kutadgu Bilig’te yabancılara nasıl davranılması gerektiği açıklayıcı bir dille verir. - Anadolu kültüründe en yüksek nedene, yani “Allah rızasına” dayanır veğ → Ödülün de O’ndan geleceği umulur. - Dinî açıdan Kuran-ı Kerim’de “İnsan” suresinde → Farklı olana bakışı ait açıklamalar görüyoruz. 			<ul style="list-style-type: none"> - Toplumun öğretmenlerden beklentileri ile - Ulusal ve uluslararası gelişmelerin gerektirdiği ihtiyaçları gözeterek → Yetkin bir öğretmenin tüm özellikleri ile tanımlanmasını hedeflemiştir. 		
Kapsayıcı Öğretmen Yeterlikleri (Uluslararası Düzenlemeler)			ÖMGY (Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri) içerisinde		
<ul style="list-style-type: none"> - Öğretmen eğitimi programları ancak - Toplumsal değişimlere ayak uydurma ve - Yeni bilgilere dayalı -paradigmaların beklentilerini karşılama yolu ile → Günümüz dünyası çocuk ihtiyaçlarını karşılayabilir. 			<ol style="list-style-type: none"> 1) Mesleki bilgi 2) Mesleki beceri 3) Tutum ve değerler → Olmak üzere üç yeterlik alanı tanımlanmıştır.		
Kapsayıcı eğitim			Bu üç yeterlik alanında 11 yeterlik ve 65 gösterge belirlenerek		
<ul style="list-style-type: none"> - Eğitime erişim ve katılımı artırarak ve ayrımcılığı azaltarak → Öğrenenlerin farklı gereksinimlerine cevap verme süreci olarak görülebilir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Yetkin bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikler → Bütüncül bir biçimde ele alınmıştır. 		
Kapsayıcı eğitim → Temel bir insan hakkıdır.			Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri		
<ul style="list-style-type: none"> - Bireysel olarak eşit eğitim olanaklarından herkesin yararlanmasına - Dolayısıyla eşitlikçi bir toplum oluşturmaya vurgu yapar. 			<ul style="list-style-type: none"> - Doğrudan kapsayıcı eğitim vurgusu içermekte ancak - Yeterlikler ve göstergeleri incelendiğinde → Kapsayıcı eğitimin önemli belirleyicilerine değinildiği görülmektedir. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Bu bakış açısının yerleşmesini sağlamak için - Öğretmen yetiştiren programlarda ve - Öğretmenlere hizmet içi eğitimler yoluyla → Kapsayıcı bakış açısını kazandıracak zenginleştirilmiş programlar gerekir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Bu noktada belge yetkin öğretmenlerin “bütün çocuklar” için - Sağlıklı ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlamasına - Eğitimin paydaşlarının hak ve sorumluluklarını bilmesine - Çocukların bireysel farklılıklarını gözeterek esnek planlama yapmasına - Özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına hassasiyet göstermesine - Çocukların içinde bulunduğu kültürel çevreye duyarlı olmasına - Tüm çocuklara öğrenen olarak değer vermesine dikkat çekmektedir. 		
Nitelikli kapsayıcı eğitimin boyutları birçok uluslararası ve ulusal belgede			Ayrıca TYYÇ (Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi) (2011)		
<ul style="list-style-type: none"> → “Erişim”, “katılım” ve “destek” olarak ele alınmakta ve → Öğretmenlerin öncelikle bu boyutlarla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Öğretmen yetiştirme sürecinde → Esas alınacak bilgi, beceri ve yetkinlikler tanımlanmıştır. 		
Benzer şekilde, UNESCO’nun Küresel Eğitim Raporu ’nda			Öğretmen adaylarının öğrencilerin bireysel gereksinimlerine duyarlı olma ve		
<ul style="list-style-type: none"> - Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yapılması gereken - Ulusal, bölgesel ve küresel çabalar içerisinde herkes için → Son derece adil, kapsayıcı ve kaliteli eğitim sistemlerinin sağlanması ve → Buna bağlı olarak da eğitimcilerin güçlendirilmesi → Profesyonel becerilerinin artırılması, motive edilmesi ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. 			<ul style="list-style-type: none"> - Farklı kültürlerle sosyal uyum becerileri ele alınarak dolaylı şekilde - Kapsayıcı bir öğretmenin sahip olması gereken özelliklere değinilmiştir. 		
			Bu belgelerin yanı sıra MEB 2010-2014 Stratejik Planı ’nda		
			<ul style="list-style-type: none"> - Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi alanında - Öğretmenlerin nitelik ve sayı bakımından geliştirilmesi gerektiğine ve - İyi eğitimli, yüksek düzeyde motive edilmiş öğretmenlerin → Kaliteli eğitimin en önemli unsuru olduğuna vurgu yapılmıştır. 		
			MEB 2015-2019 Stratejik Planı ’nda		
			<ul style="list-style-type: none"> - Yönetici ve öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin amaçları ve - Önemli hakkında bilgilendirilmelerinin sağlanması gerektiği açıklanmıştır. 		
			MEB 2023 Eğitim Vizyon Belgesi ’nde		
			<ul style="list-style-type: none"> - Eğitimde adalet temelli bir yaklaşımı güçlendirmenin - Fiziksel ve dezavantajlı bireylere sahip çıkmanın ve özel gereksinimli bireylerin - Akranları ile birlikte yaşama kültürünü destekleyen yaklaşımın → Önemine vurgu yapılmaktadır. 		
			Aynı belgede		
			<ul style="list-style-type: none"> - Kaynaştırma eğitimi olanaklarını geliştirmek için - Sınıf öğretmenlerine ve farklı branşlardan öğretmenlere özel eğitim konularında → Hizmet içi eğitimin verilmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. → 		

Öğretmenlerinin kapsayıcılığı
 - Başarılı bir şekilde uygulamasını sağlayacak beceriler
 - Ulusal ve uluslararası yayınlar ile mevzuatlarda
 - Kapsayıcı eğitim felsefesi ile ilişkili değerler, tutumlar ve
 - Planlama, öğretim ve değerlendirme boyutlarındaki
 → **Beceriler** etrafında şekillenir.

Öğretmenlerin kapsayıcı eğitim ile ilişkili
 - Bilgileri ve tutumlarına yönelik yeterlikleri arasında:
 - Öğrenen çeşitliliğine önem vermek
 - Dezavantajlı bireylere karşı olumlu tutum ve eğilim göstermek
 - Dezavantajlı öğrencilerin özellikleri hakkında temel bilgiye sahip olmak vardır.

Öğretimi çeşitlendirme:
 - Farklı öğrenme özelliklerine sahip çocukların
 - Gelişim ve öğrenmelerini desteklemek amacıyla
 → İçerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamının farklılaşmasını sağlamayı ifade eder.

Fiziksel ortam:
 Öğrenme alanı ve bu alanın
 → Öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre uyarlanmasını ifade etmektedir.

Ek olarak
 - Öğretimin nasıl farklılaştırılacağına ilişkin planlama yapmak
 - Bu planlamalar dâhilinde öğrenen çeşitliliğini dikkate alan
 öğretimi ve sınıf yönetimi stratejileri ile değerlendirme araçlarını kullanmak
 - Evrensel tasarım ilkelerine ilişkin bilgi, öğrenme ortamının uyarlanmasına dair
 uygulama becerisi konusunda bilgi ve yeterlilik kazanmak
 - Öğrenenlerin kültürel yeterliliklerini geliştirmek ve
 olumlu sosyal destek ve motivasyon sağlamak
 - Yabancı veya ikinci dil öğretimi gibi yeterlikler öğrenme ve
 öğretme süreçleri ile ilgili beceri boyutundaki yeterlikler olarak sıralanabilir.

Aileler ve diğer meslektaşlarla iş birliği içinde olmak da
 - Kapsayıcı eğitimin destek boyutu ile ilişkili tutumsal yeterlikler arasında yer alır.

Tüm bu beceriler
 - Kapsayıcı eğitim uygulamalarının etkisini artıracak
 - Toplumda kapsayıcılığa ilişkin farkındalık yaratmaya katkı sunacak ve
 - Tüm okul sisteminin dönüşümünü hızlandıracak
 → Kapsayıcı öğretmenlik yeterlikleri arasında yer alır.

Özet olarak sınıf ortamlarında
 - Çeşitli özellik, ihtiyaç ve beklentilere sahip çocuklarla çalışırken
 - Öğretmenlerin sahip olması gereken bilgi, beceri, tutum ve eğilimler
 → O öğrenme ortamının kapsayıcı niteliğinin belirlenmesinde önemlidir.

Kapsayıcı eğitim yeterlik alanları
 1) Bilgi 2) Beceri 3) Tutum → Olmak üzere üç düzeyde tanımlanabilir.

Bilgi düzeyindeki öğretmen yeterlikleri
 - Kapsayıcı eğitim uygulamalarını hayata geçirmek için gerekli bakış açısı ve
 → Kaynaklara sahip olmakla ilişkili yeterlik alanlarını içermektedir.

Beceri düzeyindeki yeterlikler
 - Kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak
 - Öğrenme ve öğretme sürecini tüm çocukları kapsayacak şekilde uyarlamak
 - Gelişim ve öğrenmeyi kapsayıcı şekilde değerlendirmek için
 → Gerekli yeterlik alanlarını ve becerilerini içermektedir.

Tutum düzeyindeki yeterlikler
 - Kapsayıcı eğitime ilişkin olumlu tutum ve eğilimler sergilemek ve
 - Eğitimin diğer paydaşlarının kapsayıcı paradigmaya karşı
 - Olumlu tutumlar benimsemesini sağlamak üzere
 → Gerekli yeterlikleri kapsamaktadır.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğretmen

Öğretmenlerin değişen toplum ve eğitim şartlarına uyum sağlayabilmesi ancak
 → Mesleki gelişimlerini sürekli gerçekleştirmekle mümkündür.

Bu bağlamda öğretmenlerin
 → Yansıtıcı düşünme merkezli bir anlayış geliştirmesi önemlidir.

Yansıtıcı düşünme merkezli anlayış
 - Temelinde öğretmenin kendisine şu soruyu sorması yatmaktadır:
 “Tüm öğrencilerimin eğitimsel gereksinimlerini karşılayabilmek için ben ne yapıyorum?”

- Öğretmenlerimiz bu soruya dışarıdan bir kişinin gözüyle cevap aramalıdır.
 - Bu bir öz değerlendirme sürecidir ve
 - Meslek hayatında mesleki gelişim gereksinimlerini belirlemek için faydalıdır.

Öğretmenlerin öz değerlendirme yapmak amacıyla
 - Veri toplama süreçlerini olumsuz etkileyebilen bazı nedenler vardır:

Bunlardan öne çıkan ikisi bu süreçlerin karmaşık oluşu ve zaman darlığıdır.

Özdeğerlendirme rubriklerinin kullanımı
 - Öğretmenlerimizin kendi çalışmalarını kaydettikleri
 → Günlükler ve kayıt çizelgelerini oluşturmaları → Yardımcı olabilir.

Öğretmenlerimizin birbirlerini değerlendirmeleri
 - Meslektaş gözüyle uygulamalarının farklı bakış açısıyla ele alınması
 → Gelişmeye ve iş birliğine dair önemli bir fırsat sağlayabilir.

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME RUBRİKLERİ

Rubrikler:
 - Öz değerlendirme aracı olarak kullanılabilirler.
 - Sınıf içinde gerçekleştirilen uygulamaları sınıf yönetimi ve çatışma çözme gibi
 → Farklı açılardan değerlendirebilmek için kullanışlı araçlardır:

Tüm dikkatin ders sırasında yapılan etkinliklere verildiği ve sınıf içinde çocuklar arasında yaşanan çatışmaların hemen fark edilmediği ders ortamlarında veya Ders sonrasında çatışmayı çözmek için yaptıklarımızı hatırlayamadığımızda ...

Öğretmenlerin sınıf içerisinde aldıkları önlemleri ve nedenlerini hatırlamaları
 - Sonraki zamanlarda yaşanabilecek benzer olayları önlemede
 → Kendilerine veri oluşturmalarını sağlayabilir.

Öz değerlendirme rubrikleri:
 Öğretmenlerin verdikleri kararların farkına varmalarını ve
 - Sistemize etmelerinde kullanılabilecek en etkili araçlardır.

Öğretmenler
 - Haftalık değişimleri grafiklendirerek kayıt altına almak isterlerse
 - Zayıf, orta ve iyi karşılığı olan
 → 1, 2 ve 3 değerleri üzerinden grafik oluşturabilirler.

Böylece öğretmenler süreç içinde kendi sınıfına dönük değerlendirmesini
 → Bir bütün olarak görebilir
 → İleri dönük odaklanması gereken hususları tespit edebilir.
 (Bu form her haftanın son iş günü (cuma günü) kullanılması uygun olacaktır.)

- Böylece güçlü ve gelişmesi gereken yönler tespit edilebilir.

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

Değerlendirmeye konu uygulama	Zayıf 1	Orta 2	İyi 3	Bu haftaki performansım	Neleri geliştirmeliyim? Neleri korumalıyım?
1. Sınıf ortamını kapsayıcılık bakımından düzenlerim.	Sınıfta alan ve materyal düzenlemeleri çok çeşitli sorunlara neden oldu.	Sınıfta alan ve materyal düzenlemeleri az sayıda olsa da sorunlara yol açtı.	Sınıfta alan ve materyal düzenlemelerinden dolayı sorun yaşanmadı.		
2. Çocukların etrafındaki yetkinliklerle etkileşime girmesini desteklerim.	Gün sonunda engeli olan çocuğum/cocuklarımızın akranları ile bir araya gelmesini sağlayabilen etkinlikler hazırladığımı fark ettim.	Gün sonunda engeli olan çocuğum/cocuklarımızın akranları ile bir araya gelmesini sağlayabilen çok az etkinlik hazırladığımı fark ettim.	Gün sonunda engeli olan çocuğum/cocuklarımızın akranları ile bir araya gelmesini sağlayabilen çok sayıda etkinlik hazırladığımı fark ettim.		
3. Çocukların oyunlarını düzenlemelerine rehberlik ederim.	Çocukların etkinlikleri düzenlemelerine dahil olmadım.	Çocukların etkinlikleri düzenlemelerine çok az dahil olduğum için sorunlar yaşandı.	Çocukların etkinliklerine yeterli kadar dahil olduğum için sorun yaşanmadı.		
4. Sınıf ortamında çatışmayı önleyecek şekilde sınıf yönetimi kurallarına yer veririm.	Sınıf kurallarını kurma ve uygulamada sorunlar yaşadığım için sınıf içinde çatışma yaşanmaktadır.	Sınıf kurallarını kurma ve uygulamada sorunlar yaşadığım için sınıf içinde çatışma yaşanmaktadır.	Sınıf kurallarını kurma ve uygulamada sorunlar yaşamadığım için sınıf içinde çatışma neredeyse hiç yaşanmamaktadır.		

Şekil 8. Öğretmen öz değerlendirme rubriği

Sevgili Günlük

- Öğretmen günlükleri keyifli bir öz düzenleme aracıdır.
 - Öğretmen günlükleri sınıfta kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak için
 → Hangi düzenlemelere yer verildiğini içerir ve
 → Karşılaşılan problemlere dönük nasıl bir strateji izlendiğine yönelik düşüncelerin kayıt altına alınması amacıyla tutulur.

Günlükler
 - Öğretmenlerin sınıfta öğrenme süreçleriyle ilgili
 → Sorular sorup hipotezler geliştirmelerine
 - Sınıf ortamında karşılaştıkları problemler üzerine
 → Daha ayrıntılı düşüncelerine
 - Zayıf ve güçlü yönlerinin neler olduğunu tespit etmelerine
 - Kullandıkları stratejileri ve amaçlarını belirleyip
 → Bunlara ne düzeyde ulaştıklarını görmelerine imkân tanır.

Ayrıca günlükler bir konu ya da durum hakkındaki
 → Duygu ve düşüncelerini yazdıkları kayıt defterleridir.

Günlükler sadece olup bitenin yazıldığı bir kayıt aracına dönüşürse
 → İşlevini kaybetmektedir.
 - “O olup biteni” yazmaktan ziyade
 → “O olup bitene” sizin nasıl tepki verdiğinizi içeren ifadeler olmalıdır.

- Tutulan günlükler mutlaka daha önceden alınan notlarla
 → Karşılaştırmalı olarak okunmalıdır. (Bu iyi bir dönüt sağlayacaktır.)

- Daha sonra tutulan günlük portfolyo dosyasına konulmalıdır.

Benim Eşsiz Sınıfım

Görsel araçlar etkili bir öz düzenleme aracı olarak kullanılabilir.

Posterler, grafikler, diyagram şemaları ve fotoğraflar

→ Çoğu zaman yazıdan daha kalıcı olmaktadır.

- **Sınıfın fiziki düzenini**

- **Etkinlikler sırasında çocuklarla etkileşim anlarını ya da**

- **Çocukların birbirleri ile etkileşime girdikleri anları**

→ Gerekli durumlarda **fotoğraflamak** arada kat edilen yolu görmede

→ **Görsel bir ipucu sağlamak amacıyla** bu yöntem kullanılabilir.

- Sonrasında birkaç yorum cümlesi

→ **Kendi gelişiminize dair size ipucu sağlayacaktır.**

- **Daha sonra bu fotoğraflar ya çıktı olarak ya da dijital bir araca yüklenerek**

→ **Portfolyo** dosyanızın içine konulmalıdır.

Sevgili Meslektaşım

İhtiyaca göre sınıfa davet ettiğimiz **meslektaşımızın**

- **Önceden geliştirilmiş kayıt formuna notlar alarak bizi izlemesi**

- **Bu notları bizimle paylaşması ve yapıcı bir dönüt için önemlidir.**

Bir kişinin kendisini dışarıdan birisinin gözüyle değerlendirmesi

→ Her zaman kolayca gerçekleştirilebilecek bir uygulama olmayabilir.

Bunu gerçekleştirmenin **en etkili olan ve sıkça uygulanan bir yolu**

→ **Meslektaşlardan alınan destekler.**

Meslektaşlardan alınan dönüt

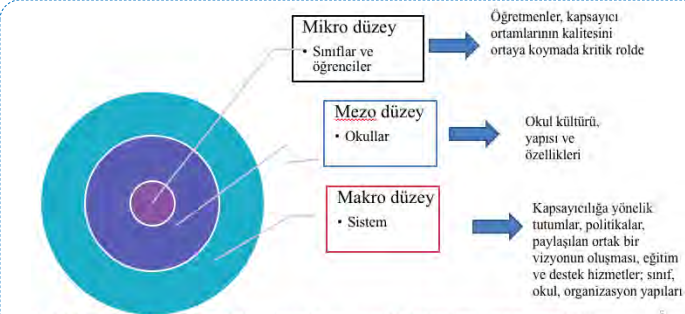
→ **Kendinize dair gözden kaçırdığımız ayrıntıların farkına varmanıza etkilidir.**

KAPSAYICI EĞİTİMİN KALİTESİ

Eğitimde kalitenin tanımı farklı gruplara göre farklı biçimde şekillenmektedir.

- **Aynı zamanda kapsayıcı eğitimin kalitesi**

→ **Farklı düzeylerde farklı paydaşlarla ele alınabilmektedir** (Şekil 9).

Şekil 9. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Kapsayıcı eğitimin kalitesi sınıfta bulunan

- **Öğretmen-çocuk oranı**

- **Grup büyüklüğü**

- **Öğretmenin eğitim durumu gibi değişkenleri içeren yapısal kalite**

- **Öğretmen-çocuk etkileşimi**

- **Eğitim programının uygulanması gibi**

→ **Çocukların günlük deneyimlerine doğrudan etki eden süreç kalitesi ve**

→ **İki boyutun birleşiminden oluşan genel kalite boyutlarında ele alınmaktadır.**

Şekil 10. Kapsayıcı eğitimin kalitesi

YAPISAL KALİTE → Daha çok **düzenlenebilir özellikleri** içerir.

SÜREÇ KALİTESİ → **Çevresel özellikleri** içerir.

Yapısal kalitenin ölçülmesi → **Daha kolaydır** ve

→ **Görüşmelerle bilgi alınabilmektedir.**

Süreç kalitesi → **Belli bir zaman diliminde farklı ortamlarda**

→ **Ayrıntılı, uzun süreli ve kapsamlı gözlemler gerektirmektedir**

Genel kalite ise

- **Süreç kalitesi ve yapısal kalite ile birlikte**

- **Kalitenin pek çok boyutunu kapsayacak biçimde**

→ **Bütüncül olarak ele alınmasını gerektirmektedir.**

Yapısal, süreç ve genel kalite özellikleri daha çok

→ **Araştırmacılar ve profesyonellerin kaliteye bakış açılarını yansıtmaktadır.**

KALİTELİ KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ

Kapsayıcı eğitimin kalitesi

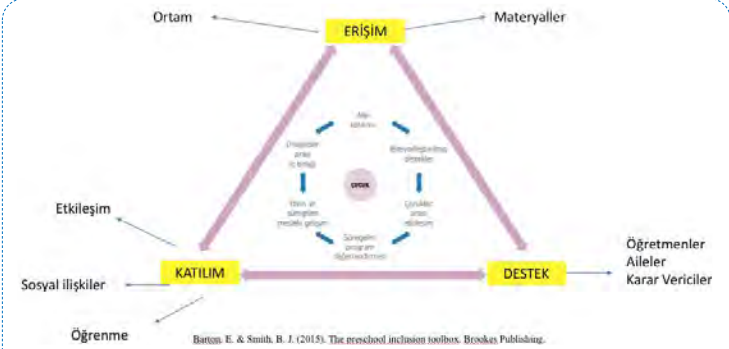
→ **Sunulan hizmetlerin niteliği hakkında bilgi vermesi** bakımından önemlidir.

Daha önceki bölümlerde kapsayıcı eğitim ile ilgili bilgi verilmişti:

- **Erişimin artırılması**

- **Katılımın sağlanması ve**

- **Öğrenme-öğretme süreçlerinin desteklenmesi**

Şekil 11. Kaliteli kapsayıcı eğitimin bileşenleri

Erişim:

- **Fiziksel engelleri kaldırarak**

- **Çocuklara çok çeşitli etkinlikler sunmak ve ortam sağlamak**

- **Onların optimum gelişimlerini ve öğrenmelerini desteklemek için**

→ **Gerekli uyarlamaları yapmayı ifade etmektedir.**

Katılım:

- **Çocuklarda aidiyet hissi oluşturarak oyun ve öğrenme etkinlikleriyle**

→ **Meşgul olmalarını sağlamaktır.**

Destek:

- **Yüksek kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamaları için**

→ **Sistemlerin alt yapısını oluşturmaya yöneliktir.**

Kapsayıcı eğitimin

→ **Kalitesinin değerlendirilmesinin neden gerekli olduğu** da önemlidir.

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ **Kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür.**

Kapsayıcı eğitimin kalitesini değerlendirme

→ **Çok boyutlu ve standart değerlendirme araçlarını gerektiren bir süreçtir.**

Aynı zamanda **kapsayıcı eğitimin kalite göstergelerinin de**

→ **Belirlenmesini gerektirmektedir.**

Kalite Değerlendirmeye Yönelik Kullanılan Ölçekler:

- 1) Early Childhood Environment Rating Scale (**ECERS**)
- 2) Preschool Assessment of the Classroom Environment-Revised (**PACE-R**)
- 3) The Quality Inclusive Experiences Measure (**QUIEM**)
- 4) The SpecialLink Early Childhood Inclusion Quality Rating Scale (**SECIQR**)
- 5) Inclusive Classroom Profile (**ICP**)

Bu ölçeklerden ilki dışındakiler Kapsayıcı erken çocukluk eğitim ortamlarının

→ **Kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılır.**

Kapsayıcı erken çocukluk eğitiminin kalitesini değerlendiren

Bir değerlendirme aracı aşağıdaki göstergelere göre değerlendirilmektedir:

1. Ortamın, materyallerin/araçların uyarlanması
2. Akran etkileşimine yetişkin katılımı
3. Yetişkinlerin çocukların serbest zaman etkinliklerine ve oyununa rehberliği
4. Çatışma çözme
5. Grup üyeliği
6. İletişim için destekleme
7. Etkinlikler arası geçiş
8. Aile-uzman iş birliği
9. Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkiler
10. Grup etkinliklerini uyarlama
11. Geri bildirim
12. Çocukların öğrenmelerini takip etme

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ **Kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür.**

Kalitenin gelişmesinde en kritik faktör öğretmenlerdir.

- **Kapsayıcı uygulamaların geliştirilmesi iş birliği ve ekip çalışması ile birlikte**

→ **Sistematik destek süreçlerini içerir.**

EĞİTİMDE KAPSAYICILIK	
Kapsayıcı Eğitim Anlayışı, Temel Kavramları ve Gerekçeleri	
KAPSAYICI EĞİTİM	
<p>- Her şeyden öte bir anlayıştır. Pek çok alanda adı geçer.</p> <p>- Sosyolojik, politik, felsefi ve ideolojik temelleri vardır.</p> <p>- 1990'lı yıllarda sadece özel gereksinimli çocuklarla ilişkilendirilmiş.</p> <p>- 2000'li yıllarda bu anlayışa tepki olarak tüm öğrencilerin dâhil olduğu → Aidiyet geliştirdiği bir yapı ve sistem boyutları ön plana çıkmıştır.</p> <p>- Gelişimsel yetersizliği olan çocuklar + Tipik gelişim gösteren akranlar → Aynı ortamda eğitim görür.</p> <p>Ülkemizde kapsayıcı eğitimin = Kaynaştırma ve/veya Bütünleştirme</p> <p>Kapsayıcılık öncelikle düşüncemizde geliştirmemiz gereken bir anlayıştır: BEP'li / Entegre / MR'li / Özel çocuk / Normal çocuk / Bu tür çocuk</p> <p>→ Zihnimizdeki katégorizasyonun dilimizde ifade bulmuş biçimidir.</p> <p>→ Öncelikle düşüncelerimizde var olan ayırıştırmacı tutumları fark etmeliyiz.</p> <p>Kapsayıcı eğitim anlayışı sınıftaki "tüm öğrencilerin öğretmenini olmak"tır.</p>	

KAPSAYICI EĞİTİMİN YARARLARI	
<p>- Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencileri destekler.</p> <p>- Öğretmenlerin mesleki gelişimi bu yönde sağlandığında → Öğrencilere, ailelere ve topluma yararı olabilecek bir anlayıştır.</p> <p>- Tipik gelişim gösteren akranlarının gelişimlerini desteklemektedir.</p> <p>- Akran etkileşim ortamına katkı sağlayarak</p> <p>- Çocukların öğrenme süreçlerini yönlendirmeye yardımcı olmaktadır.</p> <p>Kapsayıcı ortamlarda bulunan çocuklar ayırıştırılmış ortamlara göre → İletişim, sosyal ve akademik becerileri daha kısa sürede öğrenebilmektedir.</p> <p>Tüm çocukların aileleri → Kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum (+)</p>	

KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME X KAPSAYICI EĞİTİM	
Kaynaştırma/Bütünleştirme	Kapsayıcı Eğitim
Özel gereksinimli çocuklar odakta ...	Tüm çocuklar odakta ...
Çocuklar eğitime hazır olmalı	Ortam çocuğa göre düzenlenir.
Yarı veya tam zamanlı	Çocuğun gelişimine göre düzenlenir
"Bireysel farklılıklar" ön plandadır	"Çeşitlilik" esastır.
Ayırıştırılan çocukları bütünleştirme	Tüm çocukların okula aidiyeti ...

KAPSAYICI EĞİTİMİN TEMEL KAVRAMLARI				
ÇEŞİTLİLİK	KATILIM	AİDİYET	ADALET	HAK

1) ÇEŞİTLİLİK
Yaş, etnik köken, ırk, cinsiyet, dil, din... yargılanmadan olduğu gibi kabul etme → Sosyal dışlamayı ortadan kaldırmayı ifade eder. → Farklılıklar bir sorun değil → " Olağan "dır. (Çeşitlilik önemsenir.)
2) KATILIM
Tüm çocuklar aynı eğitim ortamında + Gereksinim ve ilgilere göre uyarlama
3) AİDİYET:
Tüm çocukların kendilerini o eğitim ortamına aidiyet hissetmesidir.
4) ADALET
Kapsayıcı bir okul, tüm üyelerinin hak ve sorumluluklarına sahip çıkar. → Eğitimden tüm öğrencilere benzer şekilde yararlanma fırsatını verir. (adalet)
5) HAK
Tüm çocuklar ücretsiz ve zorunlu eğitime erişimi + Ayrımcılık yok

KAPSAYICI EĞİTİMİN GEREKÇELERİ		
EĞİTİMSEL Gerekçe	SOSYAL Gerekçe	EKONOMİK Gerekçe
1) EĞİTİMSEL GEREKÇELER (UNESCO, 2020): Tüm çocuklar → Birlikte eğitim alabilir ve bireysel farklılıklar dikkate alınır.		
2) SOSYAL GEREKÇELER (UNESCO, 2003-2020): Tüm çocukların Birlikte eğitim alırsa farklılıklara karşı tutumları değiştirebilir. Barış içerisinde yaşamaya teşvik eden adil ve ayrımcı olmayan bir toplum...		
3) EKONOMİK GEREKÇELER (UNESCO, 2003): Kapsayıcı eğitim uygulanan okulların → Daha az maliyetli olduğu düşünülür. → " Herkes için eğitim " sunmanın daha uygun maliyetli olmasıdır.		

KAPSAYICI ANLAYIŞIN YANSIMALARI VE DİL
Çocuklar aslında çok kabullenicidir ve Zihinlerinde ayırıştırıcı şemalar yoktur! - Çocuklar bu dilsel ifadeleri ve tutumları yetişkinlerden öğrendikçe → Çeşitli bakımlardan kendileri gibi olmayı kapsamakta zorlanırlar .

KAPSAYICI DİL VE İLETİŞİM
Bir çocuğa engeline göre kategorize ederek hitap etmek /bahsetmek yerine → İsmi kullanmak daha uygundur. → Otistik çocuk/öğrenci yerine → Otizm spektrum bozukluğu olan çocuk/öğrenci Normal çocuk/öğrenci yerine → Tipik gelişim gösteren çocuk/öğrenci MR'li çocuk/öğrenci yerine → Zihin yetersizliği olan çocuk/öğrenci → İfadelerini kullanmak kapsayıcı anlayışa daha uygundur.

KALİTENİN ALT UNSURLARI:		
ERİŞİM	KATILIM	DESTEK
Bu unsurlarla → İlgili sorunlara çözüm geliştirme daha etkili gerçekleşir.		

1) ERİŞİM:
- Geniş çaplı öğrenme fırsatları, etkinlikleri ve ortamları sunmak - Eğitimi etkileyen fiziksel ve yapısal engelleri kaldırmak - Eğitim çevresini düzenlemek ve - Bunları gerçekleştirmede teknolojiyi kullanma.
2) KATILIM:
Çocukların aidiyet ve katkı hislerini teşvik edecek önlemler alınması ...
3) DESTEK:
Aileler, öğretmenler, uzmanlar ve yöneticilerin bilgi ve tutumlarını geliştirmeyi hedefleyen → Profesyonel eğitim olanakları sunmasıdır.

KAPSAYICI EĞİTİMİN ULUSLARARASI DÖRT TEMEL SÜRECİ:
1. İNSAN HAKLARI TEMELLİ SÜREÇ (1948 ve Sonrası)
1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi
1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi
1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi
1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

2. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK SÜREÇ (1990 →)
1990'lı yıllarda Kapsayıcı Eğitim Anlayışı ile ilgili önemli gelişmeler var:
a) Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı (1990) süreç başlar: → Özel gereksinimli çocukların kapsayıcı eğitimi için çok önemli gelişme
HERKES İÇİN EĞİTİM DÜNYA KONFERANSI
Dünya Bankası tarafından organize edildi. - 155 ülkeden temsilciler ve pek çok sivil toplum kuruluşu yer aldı. → En önemli küresel eğitim girişimidir .
UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu)
UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu)
UNFPA (BM Nüfus Fonu)
UNDP (BM Kalkınma Programı)
b) 1993'te BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar belgesi Taraflar ülkelere → İnsan hakları ve engellilik konularında bir rehberdir .
c) 1994'te UNESCO Salamanca Konferansı sonrasında yayımlanan "Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi" ile → " Kapsayıcı eğitim " ilk kez gündeme gelmiştir.

SALAMANCA KONFERANSI
"Herkes İçin Eğitim" girişiminde → Özel gereksinimlilerin göz ardı edildiği endişelerine cevaptır .
d) 1996'da BM Engellilik Strateji Belgesi

3. DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK SÜREÇ (2000 ve Sonrası)
Kapsayıcı eğitim konusunda süreç:
1) Uluslararası gelişmeler çerçevesinde insan hakları temelinde başlar
2) Özel gereksinimlilerin ayırım gözetilmeksizin haklarına vurgu ile devam eder.
3) 2000'lerde çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik düzenlemeleri de içerir.
a) 2000'de UNESCO Dünya Eğitim Forumu Dakar Çerçevesi'nde (Dakar) → " Herkes için eğitim "
b) 2000'de Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği
c) 2003'de BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği
d) 2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı

4. EĞİTİM SİSTEMLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ (2005 ve Sonrası)
KAPSAYICI EĞİTİM'in tarihsel sürecinde
1900'lü yılların ilk yarısında → İnsan hakları temelli başlayan süreç
2000'li yıllarda → " KAPSAYICILIK " kavramı önem kazanmıştır.
- Kapsayıcı eğitim yaklaşımı özel eğitim odağında bir konu olmaktan çıkarak → " Herkes için eğitim " vurgusu ile genişlemiştir.

EĞİTİM SİSTEMLERİNİN DÖNÜŞÜMÜNE YÖNELİK GELİŞMELER
2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi
2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi ***
2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı
2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi
2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Rap.
2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma
2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi
2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama
2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi
2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi'nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcı.
2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi
2005 yılı sonrasındaki önemli gelişmeleri
- BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve
- UNESCO tarafından yayımlanan rehberler ve eylem çerçeveleri oluşturur.

BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ 2006 → 2008	
1)	Kapsayıcı eğitimi işler hâle getirmeye çalışan → <i>Uluslararası insan hakları hukukunun ilk örneğidir.</i>
2)	24. maddesi ile kapsayıcı eğitim hakkını dile getiren ve → Yasal olarak bağlayıcılığı olan <i>ilk uluslararası insan hakları belgesidir.</i> → Bu madde ile <i>engellilerin kapsayıcı eğitim hakları</i> açıkça ilan edilmiştir.

KAPSAYICI EĞİTİME YÖNELİK ULUSAL DÜZENLEMELER	
Kapsayıcı eğitim Ülkemizde 1980'lerde → Yasal zeminde <i>ele alınmaya başlandı</i> 2021 yılında hâlâ yürürlükte olan 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde → <i>Ayrımcılık gözetilmeksizin "eşitlik" ilkesi vurgulanmaktadır.</i>	
42. maddede eğitim ve öğrenim hakkıyla ilgili olarak → Tüm bireylerin eğitim hakkı <i>yasal güvence altına alınmıştır.</i>	

ANAYASAMIZDA KAPSAYICI EĞİTİM İLE İLGİLİ MADDELER	
222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961) 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973) 573 Sayılı KHK(1997) (Özel eğitim....) 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005) 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) 6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)	

“2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası” (1983) Özel gereksinimli çocukların tipik gelişim gösteren akranları ile 1) Birlikte eğitim görmelerine yönelik ülkemizdeki <i>ilk yasadır.</i> 2) Özel eğitimle ilgili → Doğrudan çıkarılan <i>ilk</i> ve <i>en kapsamlı</i> yasadır. Ancak → Yürürlükten kaldırıldı. (573 Sayılı (KHK) (1997) ile ...)	
573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) (1997) ile → Ülkemizin de taraf olduğu <i>Salamanca Bildirgesi</i> ’nden üç yıl sonra çıkarıldı. → <i>DEDE</i> (1996) tarafından <i>Salamanca Bildirgesi</i> ’nin ilk çevirisinde “ <i>Kapsayıcı eğitim</i> ” ifadesi vardı ama → “ <i>Kaynaştırma</i> ” şeklinde geçti.	

KAPSAYICI EĞİTİM	
2000'lere kadar “ <i>entegrasyon</i> ” ve “ <i>normalleştirme</i> ” ifadeleri → Özel gereksinimli çocukların genel eğitim okul. <i>yerleştirilmesi için</i> kullanıldı. 2000'li yıllardan itibaren → “ <i>Kaynaştırma</i> ” ifadesi ile kavramsallaştı. 2010'lu yıllardan itibaren “ <i>Kapsayıcı eğitim</i> ” ifadesinin karşılığı olarak → <i>Kaynaştırma veya (Kaynaştırma + Bütünleştirme)</i> → Kavram kargaşası oluştu.	

KAPSAYICI EĞİTİM	
Ülkemizde özellikle son yıllarda artan göç yoğunluğu ile birlikte → <i>Mülteci</i> ve <i>refakatsiz bireyler için koruma kanunları</i> da çıkarılmıştır. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda → <i>Özel ihtiyaç sahibi birey olarak tanımlanmıştır.</i> → Bununla birlikte, <i>refakatsiz çocuk</i> tanımlanmıştır.	

KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ		
ERİŞİM	KATILIM	DESTEK
Kapsayıcı eğitimin bileşenlerinin tamamı <i>çocuğu merkeze alır.</i> - Ona <i>bireyselleştirilmiş destekler</i> sunulmasını - Eğitim ortamında <i>aidiyet</i> ve <i>sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini</i> - Öğretmenlerinin <i>mesleki gelişimlerinin desteklenmesini</i> kapsar.		

1) ERİŞİM Sınıfın her noktasının <i>Fiziksel engellerden</i> arındırılmasıdır.
2) KATILIM Çocukların oyun ve öğrenme etkinliklerine <i>katılımlarının en önemli göstergesi</i> → Hem <i>fiziksel orada bulunması</i> hem de <i>etkinliklerle meşgul olmasıdır.</i>
3) DESTEK Okullarda çalışan <i>profesyonellerin</i> mesleki gelişimi, organizasyon yapıları ve - Kapsayıcı eğitimi destekleyen <i>veri sistemleri</i> ile <i>iş birliğini</i> kapsar.

KAPSAYICI OKULLAR Tüm çocukların <i>yetersizliklerine bakılmaksızın aynı ortamda eğitim alır.</i> → Çocuklar okul ortamının <i>her yerine</i> (yemekhane, atölyeler.....) <i>erişebilir.</i> → Gelişimsel <i>yetersizliği</i> bulunan çocuklar akranlarıyla aynı ortamdadır. (Adil) Öğretmen <i>özel gereksinimli çocuğa</i> → “ <i>Farklı</i> ” değil “ <i>çeşitlilik</i> ” olarak bakar. Kapsayıcı bir okulda tüm farklılıklar → Bir <i>çenginlik</i> olarak görülür. Öğrencilerin yapamadıklarına <i>değil yapabildiklerine</i> odaklanır. → “ <i>Çeşitlilik</i> ” ile tüm öğrencilerin <i>başarabileceğine inanır.</i>
--

KAPSAYICI SINIF EKOLOJİSİ Kapsayıcı sınıf ortamlarının <i>fiziksel</i> ve <i>sosyal özellikleri</i> birbirleri ile ilişkilidir. - İçerisindikilerin davranış özellikleri ile birlikte “ <i>ekolojik</i> ” olarak ele alınır. Sınıf ortamının <i>düzenlenmesi</i> ve <i>yararlı hâle getirilmesinde</i> → <i>Fiziksel</i> ve <i>sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir.</i> <i>Fiziksel ekolojik</i> → <i>Materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler</i> <i>Sosyal ekolojik</i> → Akran etkileşimi (+yetişkin-çocuk) , sosyal ilişkiler, aidiyet ...
--

KAPSAYICI SINIF ORTAMLARI NASIL GELİŞTİRİLEBİLİR? <i>Erişim, katılım ve destek</i> bileşenleri: → Kapsayıcı eğitimin <i>sınıfta işler hâle gelebilmesi için öneriler sunar.</i>
--

KAPSAYICI OKUL İLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR:
--

1) LİDERLİK <i>Liderlik pozisyonunda eğitimin her kademesindeki yöneticiler</i> vardır: → <i>Okul yöneticileri + Merkez ve taşra birimlerindeki idari karar vericiler</i> ... Kapsayıcılık bağlamında Liderler: - Okula bir <i>vizyon</i> belirlir, bu vizyon için <i>destek bulur</i> ve - Okul personeline <i>liderlik</i> eder ve onlarla <i>iş birliği</i> içindedir. - Öğretmenleri yöntem uygulamada <i>cesaretlendirir</i> ve <i>destekler</i> - <i>Aileleri</i> ve <i>yerel toplumu</i> okulun <i>kapsayıcılık konusunda bilgilendirir</i> ve <i>eğitir</i> Liderlik kapsayıcı okulun gelişiminde → En önemli <i>destek</i> olduğu gibi en büyük <i>engel</i> de olabilir.
--

2) BİREYSEL FARKLILIKLAR -Kapsayıcı okul <i>bireysel farklılıklara</i> önem verir -Öğrencilerin <i>katılımını</i> önemser. -Okulun <i>tüm paydaşlarının</i> faaliyetlerde <i>sorumluluk</i> ve <i>görev alması</i> desteklenir. (<i>Paydaşlar: Öğretmenler, öğrenciler, idari personel ve aileler</i> ...)
--

KAPSAYICI BİR OKULDA - Tüm öğrencilere ve personele <i>saygı ve hakkaniyetle</i> yaklaşılr - Tüm <i>görüş</i> ve <i>katkılara</i> değer verilir. - <i>İş birliği</i> değerlidir. (Okul içi ve okul dışı paydaşlar ...) Demokratik sınıf ortamlarına sahiptir. - Bu sınıf ortamlarında öğrenciler <i>fikirlerini</i> paylaşabilir. - Sınıf kurallarını <i>ortaklaşa</i> belirlir ve - Kendi öğrenmeleri ve öğrenme ortamı konusunda <i>karar verebilirler</i>

3) OKUL KÜLTÜRÜ <i>Güvenli, olumlu ve sağlam</i> bir okul kültürü → Kapsayıcı okul olma yolundaki en önemli <i>adımlardan</i> birisidir. → Bunun en güzel örneği okullarını <i>sahiplenmiş</i> ve <i>içselleştirmiş</i> olarak <i>aile, öğretmen ve öğrencilerin</i> okullarını ifade etmek için “ BİZ ” demesidir. → Her okulun <i>kendine özgü bir kültürü</i> vardır.
--

4) FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM 1960'lardaki <i>programlı öğretim</i> ile <i>bireyselleştirilmiş eğitimi</i> anımsatsa da → Bunlardan farklıdır: Bireyselleştirilmiş öğretimde öğrencilerin öğrenmeleri - Kendi <i>yetenekleri</i> ve <i>hedefleri</i> üzerinedir. - Kendi stilleriyle <i>bireysel olarak</i> çalışırlar - Tüm sınıf veya <i>grup iletişimi</i> <i>kurmazlar!</i> Farklılaştırılmış öğretim ise → Daha kapsamlıdır. - Öğretmen, birden fazla <i>etkinlik</i> sunar - Bu etkinliklerde <i>tüm sınıf, büyük veya küçük grup, bireysel</i> veya <i>hepsi vardır.</i>
--

Farklılaştırılmış öğretimin genel amacı: Öğretme sürecinde <i>en üst düzeyde öğrenebilmeleri için</i> → Öğrencilerin <i>ilgi</i> ve <i>yeteneklerini öğrenme sürecine dâhil</i> etmektir.
--

KAPSAYICI EĞİTİMİN ETKİLİLİĞİ İÇİN BİLEŞENLER:	
1) Bir <i>sistem</i> olarak <i>okul</i>	4) <i>Demokratik</i> öğrenme ortamı
2) <i>Etkili/adanmış liderlik</i>	5) <i>Destekleyici</i> okul kültürü ve
3) <i>Uzman profesyoneller</i>	6) <i>Tutumlar</i>

5) İLKELER Kapsayıcı eğitim <i>ilkelerine göre</i> yönetilen okullarda 1) Özelliklerine bakılmaksızın <i>her öğrenciye erişim</i> izni verilir. 2) Yaşam kalitesi <i>sadece öğrenme düzeyinde değil</i> → Her alanda <i>arttırılır.</i> 3) Öğretmenler <i>sadece bilgi aktarmaz</i> → Rehberlik ve <i>destek rolü de vardır.</i> 4) Öğrenciyi <i>dönüşümünü</i> gerçekleştirebilecek <i>özerk</i> ve <i>yetenekli</i> bir kişi <i>görür.</i> - <i>Bireysel farklılıklar</i> dezavantaj değil <i>gelişime destek</i> noktasıdır. 5) Öğrencilerde <i>eleştirel düşünme</i> teşvik edilir. - <i>Farklı</i> olanlar kabul edilirken kendi <i>fikirlerini</i> geliştirmelerine izin verir. - Bunun diğer yaşam alanlarında da <i>hayata geçirilebilmesi için tedbirler alır.</i> 6) Öğretmenler öğrencilerin performansını - <i>Yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri</i> veya → Genel ilerlemeleri gibi <i>diğer faktörlere göre de değerlendirir.</i>

ÖĞRENME İÇİN EVRENSEL TASARIM İLKELERİ Ne öğretilecek? Nasıl öğretilecek? konusunda <i>çeşitli yollar kullanılarak</i> → Öğrenme için <i>evrensel tasarım ilkeleri</i> uygulamaya aktarılmıştır. Öğrenme için evrensel tasarım ilkelerine göre düzenlenen bir <i>ortamda</i> → Öğretmene <i>çoklu sunum yolları</i> ve <i>çoklu meşgul olma yolları</i> sağlar. → <i>Çoklu ifade etme yöntemleri</i> kullanır (Tüm öğrencilerin <i>erişimi artırılır</i>) Öğrenme için evrensel tasarım rehberinde bu öneriler <i>detaylandırılmıştır.</i>

1) ÇOKLU SUNUM YOLLARI SAĞLAMAK: Yazılı ve görsel <i>çeşitli yollar</i> kullanma (videolar, sunumlar ...)
2) ÇOKLU İFADE ETME YOLLARI SAĞLAMAK: Kendilerini ifade emeleri (Sözlü, yazılı, resmederek, çizerek, bilgisayarda ...) → Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerine göre fırsat verir.
3) ÇOKLU MEŞGUL OLMA YOLLARI SAĞLAMAK: Grup çalışmaları, oyunlaştırmalar, etkileşimli süreçlerin <i>işler hâle</i> getirilmesi

ÖĞRENME İÇİN ÇEVRESEL DÜZENLEMELER

Öğrenme ortamı çevresel düzenlemelerle → Öğrenci erişilebilirliği desteklenir.

Öğrenme ortamı (çevresi) = Fiziksel çevre + Sosyal çevre + Geçici çevre

1) Fiziksel çevreye yönelik düzenlemeler

- Ortama davranışları düzenleyici görsel ipuçlarının yerleştirilmesi
- Duyarlılığı olan öğrenciler için ısı, ışık ve ses düzeyinin ayarlanması
- Öğrencilerin gereksinimlerine göre kural hatırlatıcılarının yerleştirilmesi...

2) Sosyal çevreye yönelik düzenlemeler

Küçük grup çalışmaları / Akran eşleşmesi / Oturma düzeni farklılaştırma

3) Geçici çevreye yönelik düzenlemeler

Öğrencilerin geçici olarak bulundukları yemekhane, lavabo gibi yerlerdir.

KAPSAYICI EĞİTİM ORTAMLARINDA KATILIMI SAĞLAMA

Öğrencilerin okul ortamında

→ Aktif bir üye hâline gelmesi ve akranları ile bir arada olmasıdır.

Öğrenme içeriğinin farklılaştırılması → Katılımı sağlamaya destek olabilir.

- Çocukların tercihleri dikkate alma + Etkinlikleri basitleştirme - çeşitlendirme

KAPSAYICI EĞİTİM ÖĞRENME SÜRECİNİ FARKLI LAŞTIRMA

Öğrenme sürecini farklılaştırmada desteğe gereksinimi olan öğrenciler için

→ Yetişkin desteği ya da akran desteği sunulabilir.

YETİŞKİN DESTEĞİ

Çocukların katılım ve öğrenmesini desteklemek için yapılan müdahaledir.

Öğrenme sürecindeki etkileşimlerde geri bildirim oldukça önemlidir.

Geri bildirim: Öğrencilere kendi davranışları hakkında sunulan bilgidir.

GERİ BİLDİRİM ÇEŞİTLERİ

DÜZELTİCİ GB

BETİMLEYİCİ GB

ÇABA GB

a) Düzeltici Geri Bildirim:

Öğrencilere yapması istenilen görevle ilgili sunulan geri bildirimdir.

- Çocuğun davranışının → Yanlış olduğunu bilmesini sağlar ve alternatif sunar.
(Mavi kaleme siyah diyen öğrenciye: "Siyah değil!" Mavi demek)

b) Betimleyici Geri Bildirim:

Öğrencilere davranışlarıyla ilgili → "Olumlu" olarak ifade edilen geri bildirim.

→ Çocukların davranışlarını betimleyerek onlara sunulan geri bildirimdir.

(Çocuklara "Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın.",

"Onunla oynadığın için Can çok mutlu oldu, harikası!")

c) Çaba Geri Bildirimi:

Öğrencilere öğrenme sürecindeki çabalarına yönelik davranışlarına sunulur.

(Fırça ile boyama yapan bir çocuğa "Çok çabalıyorsun, bitirmek üzeresin.")

ÖĞRENME ÜRÜNLERİNİN FARKLI LAŞTIRILMASI

Öğrenme ürünleri: Öğrencilerin ne öğrendiğini → Nasıl gösterebileceğidir.

Öğrenme sonucundaki kazanımları ifade etme yollarının

→ Çocukların performanslarına göre farklılaştırılmasıdır.

ÖĞRENME İÇERİKLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Öğrencilerin performanslarına ve konulara göre içerik düzenlenmelidir...

Öğretmenlerimiz öğrenme içeriklerini kapsayıcı şekilde düzenlemeden önce

"Sınıftaki öğrencilere ne öğreteceğime nasıl karar veriyorum?" demelidir.

Öğrencilere ne öğretilene karar verilirken

- Öğrenme gereksinimlerine - Hazır bulunuşluklarına

- Değerlendirme sonuçlarına - Müfredat kazanımlarına bakılmalıdır.

Öğrenme içeriklerinin uyarlandığı sınıf X Geleneksel sınıf farklılıkları:

Bu farklılıkları TANERİ → TOMLİNSON'dan uyarlamıştır:

Geleneksel Sınıflar	Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar
Öğretim öğretmen merkezlidir.	Öğretim öğrenci merkezlidir.
Öğretim genel olarak büyük grup etkinlikleri şeklinde yapılır.	Farklı gruplama formatları (büyük grup, küçük grup, akran eşleme) vardır.
Gruplar oluşturulurken sabit ve öğretmen yönlendirmeli olarak düşük, orta, yüksek başarıların grupları şeklinde yapılır.	Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve ilgilerine göre gruplamalar yapılır.
Öğretmen daha çok orta seviyedeki öğrencilere göre öğretim yapar.	Öğretmen sınıftaki herkesin özelliklerini dikkate alarak öğretim yapmaya çalışır.
Öğretim tek bir şekilde (ders anlatımı yoluyla) sağlanır.	Öğretim birden fazla yolla sağlanır.
Öğretim görevleri, sınıf düzeyindeki standartlarla uyumludur.	Sınıf düzeyindeki standartlarla uyum sağlarken, öğretim görevleri öğrencilerin ihtiyaçlarına ve farklılıklarına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır.
Öğretmen bilgiyi sunmak için tek bir kaynağa güvenir.	Öğretmen bilgileri sunmak için çeşitli materyaller (örneğin, birden fazla sınıf düzeyinden ders kitapları, bilgisayar yazılımı) kullanır.
Öğretmen tüm öğrencilere aynı ödevi verir.	Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar.

Şekil 3. Geleneksel sınıflar ve öğretimin uyarlandığı sınıflar

ÖĞRENME İÇERİĞİNİN UYARLANMASI

Öğrenme içeriği: Öğrencilere ne öğretilene ifade eder.

Uyarlanan sınıflarda → Öğrenme içeriği öğrencilere göre farklılaştırılır.

ÖĞRENME İÇERİĞİNİ UYARLAMA YÖNTEMLERİ-1

a) Boyut/miktar: Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısı değiştirilir.

b) Zorluk: Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirilir.

c) Alternatif hedefler: Aynı materyaller ve içerik ile ders amacı çeşitlendirilir.

d) Öğrencilerin ilgileri: İlgileri dikkate alınarak motivasyonlarının artırılır.

Öğrencilerin ilgilerini dikkate alarak içeriği düzenlemeye:

"Araştıyorum" stratejisi kişisel ilgi alanlarına göre araştırmaya teşvik eder.

"Sorularım var!" s. ilgilendikleri soruları sorma/cevaplama/paylaşmaya teşvik

"Bir ders tasarlıyorum!" s. derste ne üzerinde çalışacaklarına karar vermeleri...

ÖĞRENME İÇERİĞİNİ UYARLAMA YÖNTEMLERİ -2

İçeriği uyarlamanın diğer yolları:

A) Destekleme (scaffolding) B) Öğrenme Sözleşmeleri C) Mini Dersler

A) Destekleme Stratejisi:

Öğrenciye destek öğrenci bağımsızlaştıkça (ustalaştıkça) aşamalı kaldırılır.

B) Öğrenme sözleşmesi:

Öğrencinin belirli bir süre içinde tamamlayacağı iş yazılı olarak belirlenir.

→ Öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır.

C) Mini Dersler:

Öğretmen

1) Öğrencilerinin bir kısmına yeniden öğretebilir.

2) Bir grup öğrenciye öğretmek için başka bir yol bulabilir veya

3) Anlayışlarını ve becerilerini genişletmek için başka bir grupla çalışabilir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

Sınıflarda birbirinden çeşitli özelliklere sahip öğrencilerin

→ Öğrenme sürecinden yararlanabilmeleri için çeşitli düzenlemeler gerekir.

"Birlikte öğrenen çocuklar, birlikte yaşamayı da öğrenirler."

-Birbirine sorarak, birbirinden öğrenerek gelişirler ve değişirler.

Sürece ilişkin yapılan uyarlamalarda öğretmen Nelere Odaklanır?

- Nasıl öğretim sunacağı → Girdi

- Öğrenciye ne kadar ve ne tür destek sağlayacağı → Destek düzeyi

- Öğrenciden ne tür tepkiler bekleyeceği → Tepki

- Öğretim için ne kadar süreye gereksinim duyacağı → Süre

- Öğrencilerin etkinliklere katılımı ile ilgili beklentilerinin neler olacağı → Katılım

→ gibi soruların yanıtlarına odaklanmalıdır.

KAPSAYICI EĞİTİM ORTAMLARINDA

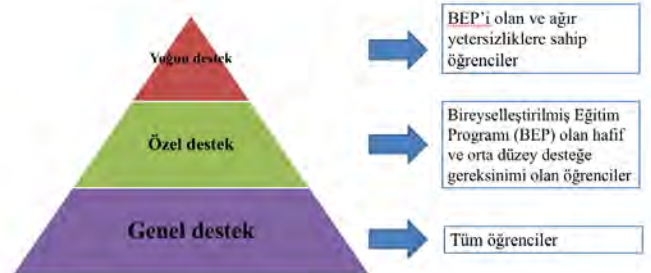
Tüm çocukların/öğrencilerin

→ Çeşitli öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe ihtiyacı olabilir.

Tüm öğrencilerin öğrenebilir.

"Etiketlerinden" ziyade performanslarına göre "desteklenmeleri"

→ Zihnimiz de bu destek piramidindeki gibi çalışmaktadır:

Şekil 4. Destek piramidi

Uyarlama yapmaya karar verdiğimizde neler yapmamız gerekiyor?

Ne öğretilene kapsamının ve içeriğinin belirlenmesi.

Nasıl öğretilene belirlenmesi. Öğrencinin herhangi bir değişiklik yapmadan aktif olarak katılıp katılmayacağını kararlaştırması.

Öğretimsel etkinlikler yapılması ve süreç içerisinde katılımın değerlendirilmesi.

Eğer öğrencinin desteklemesi gerekiyor ise uygun uyarlamaların belirlenmesi.

Uyarlamaların yapılması ve amacına ulaşmış olduğunun değerlendirilmesi.

Şekil 5. Uyarlama süreci

Uyarlamaların Etkisinin Değerlendirilmesi

Kapsayıcı eğitim ortamlarında sadece uyarlamalara yer vermekten ziyade

- Yapılan bu düzenlemelerin etkisini değerlendirmek de çok önemlidir.

Tüm kademelerde, tüm derslerde ve tüm öğrenciler için uyarlama yapılabilir.

- İlgili, hazır bulunuşluk ve öğrenme gereksinimlerine göre değişiklikler yapılır.

Kapsayıcı Ortamlarda Öğrenme Ürünlerine İlişkin Düzenlemeler
Öğrenme ürünleri → Öğrencilerin ne öğrendiğini nasıl gösterebileceğidir.
Bu ürünler yazılı, kısa sınav, sunum ve projeler ile değerlendirilir ve → Öğrenme ürünleri ortaya konulmuş olur.
Öğrenme ürünlerini uyarlama öğrencilerin dersteki yetkinliğini → Farklı bir formatta göstermesine olanak tanır.
Çoğu dersin öğrenildiğini gösteren en iyi örnek → Öğrenci tarafından oluşturulan bir üründür.

KAPSAYICI DEĞERLENDİRME
Kapsayıcı değerlendirme
- Çeşitli öğrenme ve gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin
- Ders öğrenme hedeflerini karşılama konusundaki ilerlemelerini
→ Öğretmenlerinin anlamalarını sağlayan faaliyetleri içerir.
MEB Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile
Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği 'nde
→ Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin temel esaslar yer almaktadır.
→ Bazı maddelerde desteklenmesi gereken öğrencilere ilişkin hususlar vardır.
Not: BEP (Bireyselleştirilmiş eğitim programı)
→ Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi tarafından hazırlanır.

KAPSAYICI DEĞERLENDİRME
Kapsayıcı değerlendirmenin → Nicel ve nitel boyutları bulunur.
Öğrenciler biçimlendirici ve özetleyici değerlendirmeler yoluyla → Öğrendiklerini gösterirler.

KAPSAYICI EĞİTİM VE PAYDAŞLAR
Eğitimin etkili, verimli ve kapsayıcı bir işlevinin olabilmesi için
- Eğitimin paydaşları olan
Öğretmenler, aileler, yöneticiler ve sivil toplum kuruluşları iş birliği yapmalıdır.

1) PAYDAŞ OLARAK ÖĞRETMENLER
Alberta Öğretmenler Birliği (2000) göre öğretmenlerin sorumlulukları verilir
Türkiye’de öğretmenlerde aranan nitelikler ve yeterlikler → Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmektedir.
Bakanlıkça kurulan komisyon yönetiminde → Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belirlenmektedir.

Öğretmen yeterlikleri üç yeterlik alanından oluşur (MEB, 2017)
Mesleki Bilgi Mesleki Beceri Tutum ve Değerler
Tutum ve Değerler → İletişim ve İş Birliği yeterliğidir.

2) PAYDAŞ OLARAK AİLELER
Aile-okul ilişkisi ya da ebeveyn katılımı kavramları ile verilir → Ebeveynlerin okullarla ve çocuklarıyla çalışmasıdır.
Okul ve aile arasındaki etkileşimi artırmak için → Okuldaki öğrenciler kadar aile üyelerinin de etkin olması sağlanmalıdır.

Okul Tarafından Öğrenci Velilerine Yönelik Yapılabilecek Etkinlik Türleri:
Ebeveyn Eğitimi Ebeveyn Katılımı Okul-Aile İş Birliği

3) PAYDAŞ OLARAK OKUL YÖNETİCİLERİ
Okul yöneticileri kapsayıcı eğitim ortamında tüm paydaşlara liderlik eder. → Pedagojik, yasal ve kültürel bilgi ve becerilere sahiptir.
Okul yöneticileri değişiklikleri Denetlemeli ve etkili bir şekilde yönetmelidir.

Okul gibi kurumların doğasında iletişim sorunları vardır:
- Zayıf dinleme ve dil becerileri - Güvenilirlik ve güven eksikliği
- İletişim gözetimi - Erişilemezlik - Elitizm - Yetersiz etki
- Aşırı bilgi yüklenmesi ve - Gayri resmi kanalların aşırı kullanımı
Bu tür iletişimlerde geri bildirim alınabilmesi önemlidir.

OKULLARDAKİ ETKİLEŞİMİ ARTIRMAK İÇİN
Okul yönetimince gerçekleştirilebilecek → Ritüeller, seremoniler ve gelenekler gibi rutin etkinlikler düzenlenebilir.
Bu ritüellerin
- Bir kısmının okulların açıldığı ilk günlere özgü olması
- Bir kısmının okulun kapanması sürecinde gerçekleştirilmesi
- Bir kısmının ise öğretim yılı içinde yapılması sağlanabilir.

RİTÜELLER
Derin anlam içeren süreçler ya da günlük rutinlerdir.
a) Okulların açıldığı ilk günlere özgü önerilen bazı “karşılama ritüelleri”:
1) Oryantasyon: Yeni gelen öğretmenlere ve öğrencilere okul tanıtılır.
2) Hoş geldin mektupları: Yeni öğrencilere idare veya öğretmen yazar.
3) Hoş geldin etkinlikleri: Öğrenci ve veliler için karşılama masası, yaka kartı...
4) Tanışma yemeği (Sene başı okul kahvaltısı)
5) Sabah anonsları: İdare ders öncesi müzikler ve önemli bilgiler sunma
6) Müfredat gecesi: Veliler derslerden ve beklentilerden haberdar edilir.
7) Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene başı pikniği
8) Okul web sitesinin ve sosyal medya hesaplarının etkin kullanılması

Bir okulun kapanışı ya da programın sonlandırılışı:
→ Ritüelleri sergilemede önemli zamanlardır.
→ Bu ritüeller olmadan gerekli psikolojik kapanma gerçekleşmeyebilir.

b) Okul yönetimince “kapanış veya sonlandırma ritüelleri”:
1) Bayrak törenleri (pazartesi ve cuma günleri)
2) Mezuniyet törenleri: Kep atma ritüeli ...
3) Yılsonu çay partisi/kahvaltısı/Pikniği/kermesi/sergileri veda gecesi
4) Devir teslim töreni: Bayrağın 4. sınıflar tarafından 3. sınıflara teslimi
5) Veli-öğrenci-öğretmenler katılımıyla sene sonu pikniği
6) Okuma bayramı: 1. sınıflar için düzenlenir; ailelere portfolyo sunumu
7) Okulda kapanış yemeği; kuru fasulye/pilav günü
8) Yılbaşı partisi: Okul tarafından öğretmenlere ve öğrencilere düzenlenir.

4) PAYDAŞ OLARAK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)
Sivil toplum kuruluşları
Sosyal kuşlukler, meslek örgütleri, çevre örgütleri, insan hakları örgütleri vb.
→ “Kâr amacı gütmeyen” “Gönüllüdür” “Üçüncü ya da bağımsız sektör”dür.
Türkiye’de STK olarak faaliyet gösterir:
Vakıf, dernek, sendika, siyasi oluşum, kooperatif, dinî kurum ve kuruluş, platform, inisiyatif, lonca, spor kulübü, birlik, baro, oda, ekonomik oluşum gibi
Ülkemizde STK’nin eğitimle ilgili çalışmalarda etkisi vardır.
Bunun en belirgin örneği Millî Eğitim Şûra 'larında
- Üniversiteler, resmi kurum ve kuruluşlar ve MEB merkez ve taşra teşkilatlarının yanında → Sivil toplum kuruluşlarının da görüşlerine yer verilmesidir.
STK 'lerin faaliyetleri incelendiğinde
→ En fazla yardım amaçlı çalışmaların olduğu görülmektedir.
(Örgün eğitimde okuyan muhtaç çocuklara ve gençlere yapılan burslar)

Türkiye’de eğitim alanında faaliyetler yürüten bazı vakıf ve dernekler:
1) Millî Eğitim Vakfı (MEV) → Maddi manevi Yeni kaynaklar sağlamak
2) Türk Eğitim Vakfı (TEV) → Yetenekli fakat maddi olanaksız çocuk/genç
3) Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) → Okul dışı eğitim desteği(İlköğr.)
4) Türk Eğitim Derneği (TED) → Atatürk kurdurdu. Türk çocuklarına ...
5) Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM) → Alternatif okul modeli geliştirme
6) Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı → Çocuk köyleri

AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİ KAPSAMINDA İLKELER:

1) İletişim ve Etkin Katılım:
- Okul-aile iletişim ihtiyaçlarını değerlendirmek için bir anket yapılabilir.
- Okulun belirli yerlerine “ Hoş geldiniz ” ifadeleri yerleştirilebilir.
- Bir görevli ebeveyn irtibat sorumlusu olarak atanabilir.
- Okul kuralları, misyon ve hedefleri, ...hakkında bir el kitabı oluşturulabilir.

2) Evde ve Okulda Öğrenmeyi Birleştirmek:
- Haber bültenleri, tartışmalar, sınıf toplantıları ...
- Sınıf etkinliklerine aile katılımı sağlanabilir.
- Öğrencilerin ev ortamlarını tanıtan sınıf etkinlikleri belirlenebilir.
- Okulun ev ödevi politikası “ev ödevi rehberi” ebeveynler ile birlikte ...
- Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu beceriler hakkında ailelere bilgi sağlanabilir.

3) Topluluk ve Kimlik Oluşturma:
Daha geniş toplulukta insanlar ve yerel diğer kuruluşlar
→ Okula danışmanlık yapmak çeşitli yollarla okula dâhil edilebilir.

4) Ailenin Rolünü Tanıma:
- Aile-okul arasındaki iş birliği için okul düzenlemeleri gerçekleştirilebilir.
- Aile-okul ortaklıkları hakkında yazılı bir politika geliştirilebilir.
- Toplantı sonuçlarını ebeveynlere sunmak

5) Ortak Karar Verme Süreçleri Oluşturma:
- Yeni okul politikaları üzerine okul topluluğuna başvurulabilir.
- Karar verme gruplarına öğrenciler ebeveynlerle birlikte dâhil edilebilir.
- Ebeveyn liderlerine eğitim ve destek sunulabilir.

6) Okulun Dışında da İş Birliği Yapma:
- Öğrenme beceri ve yeteneklerine dayalı topluluk etkinlikleri oluşturulabilir.
- Rehberlik ve iş ortaklıkları gibi programlar için aileler bilgilendirilebilir.
- Yeni öğrenciler için mezun öğrenciler okul etkinliklerine davet edilebilir.
- Ebeveynler için kısa eğitim kursları düzenlenebilir.

OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİNİ DEĞERLENDİRME

Okul-Aile İş Birliğinin Önündeki Engeller:
1) Eğitici/Öğretmen Kaynaklı: Ebeveyn katılımına yönelik olumsuz ön yargı
2) Aile Kaynaklı: Eğitimi okula bırakarak pasif bir rol benimseme
- Dil ve kültürel farklılıklar nedeniyle okullara yönelik eksiklikler
3) İş Birliği Eksikliği: Sadece sorunlar ortaya çıktığında iletişim kurulması

ÜLKEMİZDE KAPSAYICI EĞİTİMİN GÖRÜNÜMÜ

Eğitsel Bağlam
Türkiye’de engelli, ruhsal ve davranışsal bozukluğu olan, istismara maruz kalan, az gelişmiş bölgelerdeki/kırsal kesimdeki çocuk ve gençler, okula gitmeyen/okulu terk eden, yoksul kent/mahallelerdeki çocuk ve gençler, Romanlar, çatışma ortamındaki çocuklar ve gençlere ek olarak anadili Türkçe olmayan çocuklar ve uluslararası göçmenler → Dezavantajlı gruplar arasında gösterilmektedir.

TÜRKİYEDE' Kİ DEZAVANTAJLI GRUPLAR:

- 1) Erişim sınırlıkları (mülteciler, coğrafi dağılım)
- 2) Dil bariyeri (mülteci ve göçmenler, anadili farklı çocuklar)
- 3) Düzey çeşitliliği (hazır bulunuşluk, okul öncesi eğitimde okullaşma)
- 4) Öğrenme kayıpları (mevsimlik tarım işçiliği, mücbir sebebler)
- 5) Sosyal duygusal gelişim sınırlıkları (mülteciler-dönemsel farklılıklar)
- 6) Fiziki sınırlıklar (özel eğitim gereksinimi olan bireyler)

MÜLTECİ EĞİTİMİNDEKİ SORUNLAR

Son zamanlarda ülkemiz özelinde **mülteci grupların** eğitimi konusunda → Bazı **sorunların** yaşandığı görülmektedir:

- 1) **Psikososyal** (travmalar)
- 2) **Uyum** (farklı kültür)
- 3) **Dil ve iletişim** (farklı dil)
- 4) **Sistemsel** (farklı eğitim sistemi)
- 5) **Ailevi** (kayıplar, yoksulluk...)

Bu sorunların çözümünde **mikro, orta ve makro** olmak üzere → Değişik düzeylerde **tedbirlerin alınma zorunluluğu** vardır:

Şekil 6. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Bir **öğretmen** bu kadar **sistematik sorunları** içeren bir konunun çözümüne → **Kapsayıcı bakış açısı** bağlamında yaklaşmalıdır.

Eğitim Alanında Yapılan Uygulamalar Üç Farklı Yaklaşımın İzlerini Taşıyor:

Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası E.	Kültürel Değerlere Duyarlı E.
---------------------	--------------------	-------------------------------

Tablo 2. Kapsayıcı pedagoji

Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası Eğitim	Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim
Etnik merkezden uzak, farklılıklara saygı gösteren anlayış	Farklı kültürleri anlamaya çalışan ve saygı duyan bir anlayış	Sosyal entegrasyon kapsamında, bütünleşme bilincine dayalı bir anlayış
Yasal haklar ile tüm bireyler eşit haklar ile sunulan eğitim	Herkesin eğitimi amacıyla farklılıklara odaklanmadan sunulan eğitim	Bireyin kültürel değerlerini, düşünce ve deneyimlerini sürece dâhil ederek üst düzey beceri geliştirme amaçlı sunulan eğitim
Farklı kültürde yaşam becerisi kazanmaya odaklanır.	Evrensel değerleri aktarmaya odaklanır.	Farklılıklardan yararlanarak sosyal ve akademik beceri geliştirmeye odaklanır.

KAPSAYICI EĞİTİMDE BİLGİ, BECERİ, TUTUM VE DEĞERLER

- 1) Öğrenimi Çeşitlendirme
- 2) Motivasyon
- 3) Kültür
- 4) Mültecilik
- 5) İletişim/Sosyal Uyum

KAPSAYICI EĞİTİM VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

Özellikle **dezavantajlı gruplara** yönelik bazı kavramlar vardır:

- **Ön yargı** -Doğrudan, dolaylı ya da **pozitif ayrımcılık**
- **Damgalanma**
- **Kalpıyargılar** (stereotipler) - **Ötekileştirme** - **Sosyal dışlanma**

1) ÖN YARGI:

- Bir şeyi **yeterince bilmeden** verilmiş **kanı** (Önceden verilmiş yargı)dır.
- (Suriyeli bir göçmenin "tehlikeli" olabileceğini varsaymak **ön yargıdır**.)

2) AYRIMCILIK (DIŞLAMA):

- **Kapsayıcılığın karşıtı terimidir.** → Farklı bir **muamele** yapılmasıdır.

Doğrudan ayrımcılık: Bir kişi veya bir grubun **farklılıkları nedeniyle**

→ Açık bir biçimde **eşit olmayan bir muamele** görmesidir.

(Açıkça **alay etmekten nefret söylemine** kadar geniş bir yelpaze...)

Dolaylı ayrımcılık: Fark edilmesi **güç - genelde imalar** veya **dolaylı ifadeler ile**

→ Ortaya çıkan **ayrımcılık** şeklidir.

("Yok sayma" bu tür ayrımcılığın en belirgin biçimlerindenidir.)

Pozitif ayrımcılık: Ayrımcılığa uğrayan grupların

- **Lehine** geliştirilen → **Politika, strateji, yöntem ve uygulamadır.**

- **Pozitif ayrımcılık** → **Eşitlik ilkesini bozamaz!**

→ Dolaylı ayrımcılığı **engellemeyi hedefler.**

AYRIMCILIKIN NEDENLERİ VE TÜRLEİ

Etnik köken ayrımcılığı	Sosyo-ekonomik düzey
Dini inanç ayrımcılığı	Engellilik veya özel gereksinimler
Cinsiyet ayrımcılığı	

Eğitim Ortamlarında Ayrımcılık

Eğitim kurumlarında **öğretmenler, okul yöneticileri, aileler ve öğrenciler**

- Birçok durumda **farkında olmadan algı, ön yargı ve kalıp yargıları**yla

→ Öğrencilere **farklı davranabilmektedir.**

3) DAMGALAMA:

Bir kişiyi **diğerlerinden ayıran ve onun istenmeyen**

-Hoş karşılanmayan bir niteliğe sahip olduğunu belirtmeye yarayan «işaret»tir.
"Cüzam" ilk damgalanan hastalıklardan birisidir."

4) KALIP YARGI:

-Farklı sosyal sınıf ya da grupların ilişkin → Kaynaksız ve genellemeci inançlar
(Belli bir grubun "her" durumunda kanaatlerimizin olması...)

ÖN YARGI → Daha çok "tanılama ve niteleme"

KALIP YARGI → Daha çok "sınıflama" içerir.

5) ÖTEKİLEŞTİRME:

Bir azınlık grubun «diğer» olarak görülmesidir. (Biz'in farklı olanıdır, zıddıdır)
(Haberde suça karışan birisinin etnik kimliği üzerine yapılan bir vurgu)

6) SOSYAL DIŞLANMA:

Toplunun çoğunluğunun sahip olduğu avantajlardan mahrum olmak

KAPSAYICI ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ (Uluslararası Düzenlemeler)

Nitelikli kapsayıcı eğitimin boyutları birçok uluslararası ve ulusal belgede

→ "Erişim", "katılım" ve "destek" olarak ele alınmakta ve

1) UNESCO'nun Küresel Eğitim Raporu'nda

- Adil, kapsayıcı ve kaliteli eğitim sistemlerinden

- Buna bağlı olarak da eğitimcilerin güçlendirilmesinden bahseder.

2) "Özel Gereksinimler ve Kapsayıcı Eğitim Avrupa Ajansı"

31 ülkede, kapsayıcı eğitimi sağlamak için faaliyet göstermektedir.

3) "Çocukların Eğitimi Derneği"

KAPSAYICI ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ (Ulusal Düzenlemeler)

Uluslararası dokümanların ele aldığı unsurlara paralel şekilde

→ Öğretmen özelliklerine dikkat çekilmektedir.

1) İlk olarak MEB 2017'de

→ Yetkin bir öğretmenin tüm özellikleri ile tanımlanmasını hedeflemiştir.

2) ÖMGY (Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri) içerisinde

1) Mesleki bilgi 2) Mesleki beceri 3) Tutum ve değerler

→ Olmak üzere üç yeterlik alanı tanımlanmıştır.

3) TYYÇ (Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi) (2011)

- Öğretmen yetiştirme sürecinde **Esas alınacak bilgi, beceri ve yetkinlikler ...**

4) MEB 2010-2014 Stratejik Planı'nda

- Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi alanında

- Öğretmenlerin nitelik ve sayı bakımından geliştirilmesi gerektiğine ...

5) MEB 2015-2019 Stratejik Planı'nda

- Yönetici ve öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin amaçları ...

6) MEB 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde

Sınıf öğretmenlerine ve farklı branşlardan öğretmenlere özel eğitim konularında

KAPSAYICI EĞİTİM YETERLİK ALANLARI

BİLGİ BECERİ TUTUM

ÖMGY içerisinde Üç yeterlik alanında da aynı maddeler vardı.

KAPSAYICI EĞİTİM ORTAMLARINDA ÖĞRETMEN

Öğretmenlerin değişen toplum ve eğitim şartlarına uyum sağlayabilmesi ancak

→ Mesleki gelişimlerini sürekli gerçekleştirmekle mümkündür.

→ Yansıtıcı düşünme merkezli bir anlayış geliştirmesi önemlidir.

Yansıtıcı düşünme merkezli anlayış:

-Temelinde öğretmenin kendisine şu soruyu sorması yatmaktadır:

"Tüm öğrencilerimin eğitimsel gereksinimleri için ben ne yapıyorum?"

Öğretmenlerimiz bu soruya dışarıdan bir kişinin gözüyle cevap aramalıdır.

→ Bu bir öz değerlendirme sürecidir:

1) Özdeğerlendirme rubriklerinin kullanımı

- Öğretmenlerimizin kendi çalışmalarını kaydettikleri

→ Günlükler ve kayıt çizelgelerini oluşturmak → Yardımcı olabilir.

2) Öğretmenlerimizin birbirlerini değerlendirmeleri

→ Meslektaş gözüyle uygulamalarının farklı bakış açısıyla ele alınması

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME RUBRİKLERİ

Rubrikler:

- Öz değerlendirme aracı olarak kullanılabilirler.

- Sınıf içinde gerçekleştirilen uygulamaları sınıf yönetimi ve çalışma çözme gibi

→ Farklı açılardan değerlendirebilmek için kullanışlı araçlardır.

Öğretmenlerin sınıf içerisinde aldıkları önlemleri ve nedenlerini hatırlamaları

-Sonraki zamanlarda yaşanabilecek benzer olayları önlemede veri sağlar.

Öğretmenler

-Haftalık değişimleri grafiklendirerek kayıt altına almak isterlerse

- Zayıf, orta ve iyi karşılığı olan 1, 2 ve 3 değerleri üzerinden grafik oluşturur

1) SEVGİLİ GÜNLÜK:

Öğretmen günlükleri keyifli bir öz düzenleme aracıdır.

- Öğretmen günlükleri sınıfta kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak için

→ Karşılaşılan problemlere dönük strateji kayıtlarıdır.

Günlükler: Öğretmenlerin sınıfta öğrenme süreçleriyle ilgili

→ Sorular sorup hipotezler geliştirmelerine

- Sınıf ortamında karşılaştıkları problemler üzerine ayrıntılı düşüncelerine

- Zayıf ve güçlü yönlerini görmelerine

- Kullandıkları stratejilere ne düzeyde ulaştıklarını görmelerine imkân tanır. →

Günlükler: Bir konu ya da durum hakkındaki duygu ve düşüncelerin kayıt yeridir.

Günlükler sadece olup bitenin yazıldığı bir kayıt aracına dönüşmemeli

- "Oluş biten" den ziyade "Oluş bitene" **sizin nasıl tepki verdiğiniz** yazılmalı.

Tutulan günlükler mutlaka daha önceden alınan notlarla

→ **Karşılaştırmalı** olarak okunmalıdır. (Bu iyi bir dönüt sağlayacaktır.)

→ Daha sonra **tutulan günlük portfolyo** dosyasına konulmalıdır.

1) BENİM EŞİZ SINIFIM:

Görsel araçlar etkili bir öz düzenleme aracı olarak kullanılabilir.

Posterler, grafikler, diyagram şemaları ve fotoğraflar

→ **Çoğu zaman yazıdan daha kalıcı olmaktadır.**

Gerekli durumlarda **fotoğraf çekmek** önemlidir:

- Sınıfın **fiziki düzenini**
- Etkinlikler sırasında çocuklarla **etkileşim anlarını**
- Çocukların birbirleri ile **etkileşime girdikleri anları** fotoğraflayabiliriz

Gerekli durumlarda **fotoğraflamak** arada kat edilen yolu **görmeye**

→ **Görsel bir ipucu sağlamak amacıyla** bu yöntem kullanılabilir.

Sonrasında birkaç yorum cümlesi

→ **Kendi gelişiminize dair size ipucu** sağlayacaktır.

-Daha sonra bu fotoğraflar ya çıktı olarak ya da dijital bir araca **yüklenerek**

→ **Portfolyo** dosyanızın içine konulmalıdır.

1) SEVGİLİ MESLEKTAŞIM:

İhtiyaca göre sınıfa davet ettiğimiz **meslektaşımızın**

- **Önceden geliştirilmiş kayıt formuna notlar** alarak **bizi izlemesi**

- **Bu notları bizimle paylaşması** ve **yapıcı bir dönüt için önemlidir.**

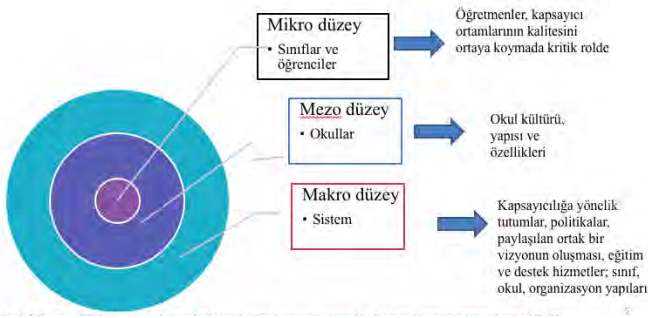
Dışarıdan birisinin gözüyle değerlendirilmek meslektaşlardan alınan destektir.

KAPSAYICI EĞİTİMİN KALİTESİ

Eğitimde kalitenin tanımı farklı gruplara göre değişir.

- Aynı zamanda **kapsayıcı eğitimin kalitesi**

→ **Farklı düzeylerde farklı paydaşlarla ele alınabilmektedir.** (Şekil 9)

Şekil 9. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Kapsayıcı eğitimin kalitesi sınıfta bulunan

- **Öğretmen-çocuk oranı**
- **Grup büyüklüğü**
- **Öğretmenin eğitim durumu** gibi değişkenleri içeren **yapısal kalite**
- **Öğretmen-çocuk etkileşimi**
- **Eğitim programının uygulanması** gibi durumlarla ilgilidir.

Şekil 10. Kapsayıcı eğitimin kalitesi

YAPISAL KALİTE → Daha çok **düzenlenebilir özellikleri** içerir.

SÜREÇ KALİTESİ → **Çevresel özellikleri** içerir.

Yapısal kalitenin ölçülmesi → **Daha kolaydır** ve
→ **Görüşmelerle bilgi alınabilmektedir.**

Süreç kalitesi → **Belli bir zaman diliminde farklı ortamlarda**

→ **Ayrıntılı, uzun süreli ve kapsamlı gözlemler gerektirmektedir**

GENEL KALİTE ise

- **Süreç kalitesi** ve **yapısal kalite** ile birlikte kalitenin pek çok boyutunu kapsar.

→ **Bütüncül olarak ele alır.**

Yapısal kalite- Süreç kalitesi ve **genel kalite** özellikleri **daha çok**

→ **Araştırmacılar** ve **profesyonellerin** kaliteye bakış açılarını **yanıtmaktadır.**

KALİTELİ KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ

Kapsayıcı eğitimin kalitesi

→ **Sunulan hizmetlerin niteliği** hakkında **bilgi vermesi** bakımından önemlidir.

Kapsayıcı eğitim:

- **Erişimin artırılmasında**
- **Katılımın sağlanmasında** ve
- **Öğrenme-öğretme süreçlerinin desteklenmesinde** etkilidir.

Şekil 11. Kaliteli kapsayıcı eğitimin bileşenleri

1) ERİŞİM:

- **Fiziksel engelleri kaldırılır.**
- **Çocuklara çok çeşitli etkinlikler** ve **ortam** sunulur.
- **Gelişimlerini** ve **öğrenmelerini** desteklemek için **gerekli uyarlamalar yapılır.**

2) KATILIM:

Çocuklarda aidiyet hissi oluşturarak oyun ve **öğrenme etkinlikleriyle**
→ **Mesgul olmalarını sağlamaktır.**

3) DESTEK:

Yüksek kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamaları için

→ **Sistemlerin alt yapısını oluşturmaya yöneliktir.**

Öğretmenler – aileler ve **karar vericiler** bu desteği sağlar

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ **Kalitesinin geliştirilmesi** ile mümkündür.

KALİTE DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK KULLANILAN ÖLÇEKLER:

- 1) **ECERS** (Early Childhood Environment Rating Scale)
- 2) **PACE-R** (Preschool Assessment of the Classroom Environment-Revised)
- 3) **QUIEM** (The Quality Inclusive Experiences Measure)
- 4) **SECIQR** (The SpecialLink Early Childhood Inclusion Quality Rating Scale)
- 5) **ICP** (Inclusive Classroom Profile)

Bu ölçeklerden ilki dışındakiler

Kapsayıcı erken çocukluk eğitim ortamlarının

→ **Kalitesinin değerlendirilmesinde** kullanılır

Kapsayıcı erken çocukluk eğitiminin kalitesini değerlendiren

Bir **değerlendirme aracı** aşağıdaki göstergelere göre değerlendirilmektedir:

1. Ortamın, materyallerin/araçların uyarlanması
2. Akran etkileşimine yetişkin katılımı
3. Yetişkinlerin çocukların serbest zaman etkinliklerine ve oyununa rehberliği
4. Çatışma çözme
5. Grup üyeliği
6. İletişim için destekleme
7. Etkinlikler arası geçiş
8. Aile-uzman iş birliği
9. Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkiler
10. Grup etkinliklerini uyarlama
11. Geri bildirim
12. Çocukların öğrenmelerini takip etme

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ **Kalitesinin geliştirilmesi** ile mümkündür.

Kalitenin gelişmesinde en kritik faktör öğretmenlerdir.

- **Kapsayıcı uygulamaların geliştirilmesi iş birliği** ve **ekip çalışması ile birlikte**
→ **Sistematik destek süreçlerini** içerir.

EĞİTİMDE KAPSAYICILIK

KAPSAYICI EĞİTİM

Gelişimsel yetersizliği olanlar + Tipik gelişim gösterenler → Aynı ortamda

1990'lı yıllar → Sadece özel gereksinimli çocuklar

2000'li yıllar → Bu anlayışa tepki olarak tüm öğrenciler

Ülkemizde kapsayıcı eğitimin = Kaynaştırma ve/veya Bütünleştirme

Kapsayıcılık öncelikle düşüncemizde geliştirmemiz gereken bir anlayıştır:
BEP'li / Entegre / MR'li / Normal çocuk → Kategorize ifadeleridir.

Ayrıştırıcı değil → “Tüm öğrencilerin öğretmeni olmak”tır.

KAPSAYICI EĞİTİMİN YARARLARI

- Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencileri destekler
- Akran etkileşim ortamına katkı sağlar
- Ayrıştırılmış ortamlara göre → İletişim, sosyal ve akademik becerileri yüksektir.
- Aileler (Tüm çocukların) → Kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum sergiler.

Kaynaştırma/Bütünleştirme	Kapsayıcı Eğitim
Özel gereksinimli çocuklar odakta ...	Tüm çocuklar odakta ...
Çocuklar eğitime hazır olmalı	Ortam çocuğa göre düzenlenir.
Yarı veya tam zamanlı	Çocuğun gelişimine göre düzenlenir
“Bireysel farklılıklar” ön plandadır	“Çeşitlilik” esastır.
Ayrıştırılan çocukları bütünleştirme	Tüm çocukların okula aidiyeti ...

KAPSAYICI EĞİTİMİN TEMEL KAVRAMLARI

- 1) **ÇEŞİTLİLİK:** Yaş, etnik köken, ırk, cinsiyet ... → Olağan”dır Çeşitliliklerdir.
- 2) **KATILIM:** Tüm çocuklar aynı eğitim ortamında + Gereksinim ve ilgiler
- 3) **AİDİYET:** Tüm çocukların kendilerini o eğitim ortamına ait hissetmesidir.
- 4) **ADALET:** Tüm öğrencilere adil bir şekilde yararlanma fırsatını verir.
- 5) **HAK:** Tüm çocuklar ücretsiz ve zorunlu eğitime erişimi + Ayrımcılık yok

KAPSAYICI EĞİTİMİN GEREKÇELERİ

UNESCO

- 1) **EĞİTİMSEL G.:** Tüm çocuklar → Birlikte eğitim alabilir
- 2) **SOSYAL G.:** Birlikte eğitimle farklılıklara karşı tutumları değiştirebilir
- 3) **EKONOMİK G.:** Kapsayıcı eğitim → Daha az maliyetli olduğu düşünülür.

KAPSAYICI ANLAYIŞIN YANSIMALARI VE DİL

Çocuklar aslında çok kabullenicidir ve Zihinlerinde ayrıştırıcı şemalar yoktur!
- Çocuklar bu dilsel ifadeleri ve tutumları yetişkinlerden öğrenir.

KAPSAYICI DİL VE İLETİŞİM

Otistik çocuk/öğrenci yerine → Otizm spektrum bozukluğu olan çocuk/öğrenci
Normal çocuk/öğrenci yerine → Tipik gelişim gösteren çocuk/öğrenci
MR'li çocuk/öğrenci yerine → Zihin yetersizliği olan çocuk/öğrenci
Engele göre kategorize etmeden → İsmi kullanmak daha uygundur

KALİTENİN ALT UNSURLARI:

- 1) **ERİŞİM:** Eğitimi etkileyen fiziksel ve yapısal engelleri kaldırmak
- 2) **KATILIM:** Çocukların aidiyet ve katılma hislerini teşvik etmek
- 3) **DESTEK:** Aile, öğretmen, uzman ve yöneticilerin gerekli destekleridir.

KAPSAYICI EĞİTİMİN ULUSLARARASI DÖRT TEMEL SÜRECİ:

1. İNSAN HAKLARI TEMELLİ SÜREÇ (1948 ve Sonrası)

- 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- 1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
- 1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
- 1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi
- 1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi
- 1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi
- 1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
- 1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

2. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK SÜREÇ (1990 →)

1990'lı yıllarda Kapsayıcı Eğitim Anlayışı ile ilgili önemli gelişmeler var:

- a) Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı (1990) süreç başlar

HERKES İÇİN EĞİTİM DÜNYA KONFERANSI

Dünya Bankası tarafından en önemli küresel eğitim girişimidir.

- b) 1993'te BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar belgesi
- c) 1994'te UNESCO Salamanca Konferansı / Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi → “Kapsayıcı eğitim” ilk kez gündeme gelmiştir.
- d) 1996'da BM Engellilik Strateji Belgesi

3. DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK SÜREÇ (2000 ve Sonrası)

Kapsayıcı eğitim konusunda süreç:
İnsan hakları → Özel gereksinimliler → 2000'lerde dezavantajlı gruplar

- a) 2000'de UNESCO Dünya Eğitim Forumu Dakar Çerçevesi'nde (Dakar)
- b) 2000'de Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği
- c) 2003'de BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği
- d) 2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı

4. EĞİTİM SİSTEMLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ (2005 ve Sonrası)

- 2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi
- 2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi ***
- 2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı
- 2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi
- 2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Rap.
- 2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma
- 2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi
- 2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama
- 2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi
- 2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi'nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıc.
- 2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi

2005 yılı sonrasındaki önemli gelişmeler:

- BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve
- UNESCO tarafından yayımlanan rehberler ve eylem çerçeveleri

BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ 2006 → 2008

- 1) Kapsayıcılıkta Uluslararası insan hakları hukukunun ilk örneğidir.
- 2) 24. maddesi: Kapsayıcılık yasal ilk uluslararası insan hakları belgesidir.

KAPSAYICI EĞİTİM YÖNELİK ULUSAL DÜZENLEMELER

Kapsayıcı eğitim Ülkemizde 1980'lerde → Yasal zeminde ele alınmaya başlandı
2021'de 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde → “Eşitlik” ilkesi
42. maddesi: Tüm bireylerin eğitim hakkı yasal güvence altına alınmıştır.

ANAYASAMIZDA KAPSAYICI EĞİTİM İLE İLGİLİ MADDELER

- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961)
- 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)
- 573 Sayılı KHK (1997) (Özel eğitim...)
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005)
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)
- 6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)

“2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası” (1983)

→ Özel gereksinimli çocuklara yönelik ülkemizdeki ilk ve en kapsamlı yasadır.
Ancak → Yürürlükten kaldırıldı. (573 Sayılı (KHK) (1997) ile ...)

573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) (1997) ile
→ Ülkemizin de taraf olduğu Salamanca Bildirgesi'nden üç yıl sonra çıkarıldı.
→ DEDE “Kapsayıcı eğitim” ifadesiyle çevirdi ama → “kaynaştırma” oldu.

KAPSAYICI EĞİTİM

2000'lere kadar “entegrasyon” ve “normalleştirme” ifadeleri

2000'li yıllardan itibaren → “Kaynaştırma” ifadesi ile kavramsallaştı.
2010'lu yıllardan itibaren “Kapsayıcı eğitim” ifadesinin karşılığı olarak
→ Kaynaştırma veya (Kaynaştırma + Bütünleştirme) Kavram kargaşası oluştu.

KAPSAYICI EĞİTİM

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda
→ Mülteci ve refakatsiz bireyler için koruma kanunlarıdır.
→ Özel ihtiyaç sahibi birey olarak tanımlanmıştır.

KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ

- 1) **ERİŞİM:** Sınıfın her noktasının Fiziksel engellerden arındırılmasıdır.
- 2) **KATILIM:** Hem fiziksel katılım hem de etkinliklerle meşgul olmalarıdır.
- 3) **DESTEK:** Kapsayıcı eğitimi destekleyen veri sistemleri ile iş birliğini kapsar.

KAPSAYICI OKULLAR

Tüm çocukların yetersizliklerine bakılmaksızın aynı ortamda eğitim alır.

Öğretmen özel gereksinimli çocuğa → “Farklı” değil “çeşitlilik” olarak bakar.
Kapsayıcı bir okulda tüm farklılıklar → Bir zenginlik olarak görülür.

KAPSAYICI SINIF EKOLOJİSİ

Sınıf ortamının düzenlenmesi ve yararlı hâle getirilmesinde
→ Fiziksel ve sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir.
Fiziksel ekolojik → Materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler
Sosyal ekolojik → Akran etkileşimi (+yetişkin-çocuk), sosyal ilişkiler, aidiyet ...

KAPSAYICI OKUL İLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR:

- 1) **LİDERLİK:** Okul yöneticileri + Merkez ve taşrada idari karar vericiler
Kapsayıcılık bağlamında Liderler:
- Okula vizyon belirler- destek bulur- Personele liderlik ve onlarla iş birliği ...
- Öğretmenleri cesaretlendirir ve destekler
- Aileleri ve yerel toplumu okulun kapsayıcılık konusunda bilgilendirir ve eğitir

2) BİREYSEL FARKLILIKLAR

-Kapsayıcı okulda bireysel farklılıklar ve öğrencilerin katılımı önemlidir.
(Paydaşlar: Öğretmenler, öğrenciler, idari personel ve aileler ...)

KAPSAYICI BİR OKULDA

Demokratik sınıf ortamlarına sahiptir.
- Öğrenciler fikirlerini paylaşabilir. Sınıf kurallarını ortaklaşa belirlerler.

3) OKUL KÜLTÜRÜ

Güvenli, olumlu ve sağlam bir okul kültürü kapsayıcı okul için önemlidir
→ Aile, öğretmen ve öğrencilerin okullarını ifade etmek için “**BİZ**” demesidir.

4) FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM

1960’lardaki bireyselleştirilmiş eğitimden farklıdır:

Bireyselleştirilmiş Öğretim	Farklaştırılmış Öğretim
Öğrenme kendi yetenekleri ile	Öğretmen, birden fazla etkinlik sunar
Bireysel çalışma vardır	Tüm sınıf, büyük veya küçük grup -Bireysel

KAPSAYICI EĞİTİMİN ETKİLİLİĞİ İÇİN BİLEŞENLER:

1) Bir sistem olarak okul	4) Demokratik öğrenme ortamı
2) Etkili/adanmış liderlik	5) Destekleyici okul kültürü ve
3) Uzman profesyoneller	6) Tutumlar

5) İLKELER

Kapsayıcı eğitim ilkelerine göre yönetilen okullarda

- Her öğrenciye erişim izni verilir. (Özelliklerine bakılmaz!)
- Yaşam kalitesi her alanda artırılır. (Sadece öğrenme düzeyinde değil!)
- Öğretmenlerin rehberlik ve destek rolü vardır. (Sadece bilgi aktarmaz!)
- Bireysel farklılıklar gelişime destek noktasıdır. (Dezavantaj değil!)
- Öğrencilerde eleştirel düşünme teşvik edilir.
- Öğrenci performansı yetenekleri veya genel ilerlemelerine göre değerlendirir

ÖĞRENME İÇİN EVRESEL TASARIM İLKELERİ

Ne öğretilecek? Nasıl öğretilecek? konusunda çeşitli yollar kullanılır.

Öğrenme için evrensel tasarım ilkelerine göre düzenlenen bir ortamda

→ Öğretmene çoklu sunum yolları ve çoklu meşgul olma yolları sağlar.

→ Çoklu ifade etme yöntemleri kullanır (Tüm öğrencilerin erişimi artırılır)

- ÇOKLU SUNUM:** Yazılı ve görsel çeşitli yollar kullanma (videolar, sunumlar)
- ÇOKLU İFADE ETME:** Kendilerini ifade etmeleri (Sözlü, yazılı, resmederek...)
- ÇOKLU MEŞGUL OLMA:** Grup çalışmaları, oyunlaştırmalar ...

ÖĞRENME İÇİN ÇEVRESEL DÜZENLEMELER

Öğrenme ortamı çevresel düzenlemelerle → Öğrenci erişilebilirliği desteklenir.

Öğrenme ortamı (çevresi) = Fiziksel çevre + Sosyal çevre + Geçici çevre

- Fiziksel çevreye yönelik düzenlemeler**
→ Görsel ipuçları - ısı, ışık ve ses ayarlanması - kural hatırlatıcılar
- Sosyal çevreye yönelik düzenlemeler**
→ Küçük grup çalışmaları / Akran eşleşmesi / Oturma düzeni farklılaştırma
- Geçici çevreye yönelik düzenlemeler**
→ Öğrencilerin geçici olarak bulundukları yemekhane, lavabo gibi yerlerdir.

KAPSAYICI EĞİTİM ORTAMLARINDA KATILIMI SAĞLAMA

Okul ortamında aktif bir üye haline gelmesi ve akranları ile bir arada olmasıdır.

KAPSAYICI EĞİTİM ÖĞRENME SÜRECİNİ FARKLILAŞTIRMA

Desteye gereksinimi olan öğrenciler için → Yetişkin ya da akran desteği sunulur.

YETİŞKİN DESTEĞİ

- Çocukların katılım ve öğrenmesini desteklemek için yapılan müdahaledir.
- Geri bildirim oldukça önemlidir.
- Geri bildirim: Öğrencilere kendi davranışları hakkında sunulan bilgidir.

GERİ BİLDİRİM ÇEŞİTLERİ

- Düzeltilici Geri Bildirim:** Öğrencinin yapması istenilen görevle ilgilidir.
- Çocuğun davranışının yanlış olduğunu bilmesini sağlar ve alternatif sunar.
(Mavi kaleme siyah diyen öğrenciye: “Siyah değil!” Mavi demek)
- Betimleyici Geri Bildirim:** “Olumlu” olarak ifade edilen geri bildirim.
Çocukların davranışlarını betimleyerek onlara sunulan geri bildirimdir.
(“Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın. Can çok mutlu oldu”,
- Çaba Geri Bildirimi:** Öğrenme sürecindeki çabalarına yöneliktir.
(Fırça ile boyama yapan bir çocuğa “Çok çabalıyorsun, bitirmek üzeresin.”)

ÖĞRENME ÜRÜNLERİNİN FARKLILAŞTIRILMASI

Öğrenme ürünleri: Öğrencilerin ne öğrendiğini → Nasıl gösterebileceğidir.

ÖĞRENME İÇERİKLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Öğrencilerin performanslarına ve konulara göre içerik düzenlenmelidir....

Öğrencilere ne öğretileceğine karar verilirken

- Öğrenme gereksinimlerine
- Hazır bulunuşluklarına
- Değerlendirme sonuçlarına
- Müfredat kazanımlarına bakılmalıdır.

GELENEKSEL SINIF	Ö. UYARLANMIŞ SINIF
Öğretim öğretmen merkezli	Öğretim öğrenci merkezli
Büyük grup etkinliği	Farklı gruplar (Büyük-küçük-akran...)
Grup sabit ve öğretmen yönlendirir	Öğrenci gereksinim ve ilgilerine göre
Orta seviye öğrencilere göre eğitim	Tüm öğrencilerin özelliğine göre eğitim
Öğretim tek tiptir (ders anlatım)	Öğretim birden fazla yolla sağlanır
Tek kaynaklı öğretim vardır.	Çeşitli materyaller kullanılır...
Tüm öğrencilere aynı ödev verilir	Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar
Bu farklılıkları TANERİ → TOMLINSON ’dan uyarlamıştır.	

ÖĞRENME İÇERİĞİNİN UYARLANMASI

Öğrenme içeriği: Öğrencilere ne öğretileceğini ifade eder.

Uyarlanan sınıflarda → Öğrenme içeriği öğrencilere göre farklılaştırılır.

ÖĞRENME İÇERİĞİNİ UYARLAMA YÖNTEMLERİ-1

- Boyut/miktar:** Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısı değiştirilir.
- Zorluk:** Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirilir.
- Alternatif hedefler:** Aynı materyaller ve içerik ile ders amacı çeşitlendirilir.
- Öğrencilerin ilgileri:** İlgileri dikkate alınarak motivasyonlarının artırılır.

Öğrencilerin ilgilerini dikkate alarak içeriği düzenlemeye:

“Araştırıyorum” stratejisi kişisel ilgi alanlarına göre araştırmaya teşvik eder.
“Sorularım var!” s. ilgilendikleri soruları sorma/cevaplama/paylaşmaya teşvik
“Bir ders tasarlıyorum!” s. derste ne üzerinde çalışacaklarına karar vermeleri...

ÖĞRENME İÇERİĞİNİ UYARLAMA YÖNTEMLERİ -2

- Destekleme Stratejisi:** Öğrenci desteği aşama aşama kaldırılır.
- Öğrenme sözleşmesi:** Öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşma
- Mini Dersler:** Öğretmen farklı yöntemler mini dersler yapabilir:
 - Öğrencilerinin bir kısmına yeniden öğretebilir.
 - Bir grup öğrenciye öğretmek için başka bir yol bulabilir veya
 - Anlayışlarını ve becerilerini genişletmek için başka bir grupla çalışabilir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

“Birlikte öğrenen çocuklar, birlikte yaşamayı da öğrenirler.”

-Birbirine sorarak, birbirinden öğrenerek gelişirler ve değişirler.

Sürece ilişkin yapılan uyarlamalarda öğretmen Nelere Odaklanır?

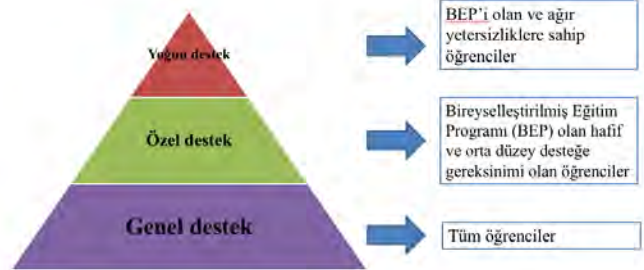
- Girdi** → Nasıl öğretim sunacağı
Destek düzeyi → Öğrenciye ne kadar ve ne tür destek sağlayacağı
Tepki → Öğrenciden ne tür tepkiler bekleyeceği
Süre → Öğretim için ne kadar süreye gereksinim duyacağı
Katılım → Öğrencilerin etkinliklere katılımı ilgili beklentilerinin neler olacağı

KAPSAYICI EĞİTİM ORTAMLARINDA

Tüm çocukların çeşitli öğrenme ve gelişim bakımından desteye ihtiyacı olabilir.

Tüm öğrencilerin öğrenebilir.

Öğrenciler “Etiketlerinden” ziyade performanslarına göre “desteklenmelidir”
→ Zihnimiz de bu destek piramidindeki gibi çalışmaktadır:

Şekil 4. Destek piramidi

UYARLAMALARIN ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kapsayıcı eğitim ortamlarında sadece uyarlamalara yer vermekten ziyade

- Yapılan bu düzenlemelerin etkisini değerlendirmek de çok önemlidir.

Tüm kademelerde, tüm derslerde ve tüm öğrenciler için uyarlama yapılabilir.

- İlgili, hazır bulunuşluk ve öğrenme gereksinimlerine göre değişiklikler yapılır.

Kapsayıcı Ortamlarda Öğrenme Ürünlerine İlişkin Düzenlemeler

Öğrenme ürünleri → Öğrencilerin ne öğrendiğini nasıl gösterebileceğidir.

Bu ürünler yazılı, kısa sınav, sunum ve projeler ile değerlendirilir.

Çoğu dersin öğrenildiğini gösteren en iyi örnek

→ Öğrenci tarafından oluşturulan bir üründür.

KAPSAYICI DEĞERLENDİRME

Çeşitli öğrenme ve gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin

→ Öğretmenlerinin anlamalarını sağlayan faaliyetleri içerir.

MEB Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nde

→ Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin temel esaslar yer almaktadır.

KAPSAYICI EĞİTİM VE PAYDAŞLAR

Eğitimin etkili, verimli ve kapsayıcı bir işlevinin olabilmesi için

- Eğitimin paydaşları iş birliği yapmalıdır.

1) PAYDAŞ OLARAK ÖĞRETMENLER

Alberta Öğretmenler Birliğine (2000) göre öğretmenlerin sorumlulukları verilir

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) → Öğretmenlerde aranan nitelikler ve yeterlikler

Bakanlıkça kurulan komisyon → Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

Öğretmen yeterlikleri üç yeterlik alanından oluşur (MEB, 2017)

Mesleki Bilgi	Mesleki Beceri	Tutum ve Değerler
---------------	----------------	-------------------

Tutum ve Değerler → İletişim ve İş Birliği yeterliğidir.

2) PAYDAŞ OLARAK AİLELER		
Aile-okul ilişkisi ya da ebeveyn katılımı kavramlar (<i>Çocuklarıyla çalışma</i>)		
Okul Tarafından Öğrenci Velilerine Yönelik Yapılabilecek Etkinlik Türleri:		
<i>Ebeveyn Eğitimi</i>	<i>Ebeveyn Katılımı</i>	<i>Okul-Aile İş Birliği</i>
3) PAYDAŞ OLARAK OKUL YÖNETİCİLERİ		
Okul yöneticileri kapsayıcı eğitim ortamında tüm paydaşlara liderlik eder.		
Okul gibi kurumların doğasında iletişim sorunları vardır:		
- Zayıf dinleme ve dil becerileri - Güvenilirlik ve güven eksikliği - İletişim gözetimi - Erişilemezlik - Elitizm - Yetersiz etki - Aşırı bilgi yüklenmesi ve - Gayri resmi kanalların aşırı kullanımı Bu tür iletişimlerde geri bildirim alınabilmesi önemlidir.		
OKULLARDAKİ ETKİLEŞİMİ ARTIRMAK İÇİN		
Okul yönetimince → Ritüeller, seremoniler ve gelenekler gibi rutin etkinlikler		
Bu ritüeller Ne zaman Yapılır? Okulların açıldığı ilk günlere / okulun kapanması sürecinde / öğretim yılı içinde		

RİTÜELLER	
Derin anlam içeren süreçler ya da günlük rutinlerdir.	
a) Okulların açıldığı ilk günlere özgü önerilen bazı “karşılama ritüelleri”:	
1) Oryantasyon: Yeni gelen öğretmenlere ve öğrencilere okul tanıtılır.	
2) Hoş geldin mektupları: Yeni öğrencilere idare veya öğretmen yazar.	
3) Hoş geldin etkinlikleri: Öğrenci ve veliler için karşılama masası, yaka kartı...	
4) Tanışma yemeği (Sene başı okul kahvaltısı)	
5) Sabah anonsları: İdare ders öncesi müzikler ve önemli bilgiler sunma	
6) Müfredat gecesi: Veliler derslerden ve beklentilerden haberdar edilir.	
7) Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene başı pikniği	
8) Okul web sitesinin ve sosyal medya hesaplarının etkin kullanılması	
b) Okul yönetimince “kapanış veya sonlandırma ritüelleri”:	
1) Bayrak törenleri (pazartesi ve cuma günleri)	
2) Mezuniyet törenleri: Kep atma ritüeli ...	
3) Yılsonu çay partisi/kahvaltısı/Pikniği/kermesi/sergileri veda gecesi	
4) Devir teslim töreni: Bayrağın 4. sınıflar tarafından 3. sınıflara teslimi	
5) Veli-öğrenci-öğretmenler katılımıyla sene sonu pikniği	
6) Okuma bayramı: 1. sınıflar için düzenlenir; ailelere portfolyo sunumu	
7) Okulda kapanış yemeği; kuru fasulye/pilav günü	
8) Yılbaşı partisi: Okul tarafından öğretmenlere ve öğrencilere düzenlenir.	

4) PAYDAŞ OLARAK SIVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)	
Sivil toplum kuruluşları Sosyal kulüpler, meslek örgütleri, çevre örgütleri, insan hakları örgütleri vb. → “ Kâr amacı gütmeyen ” “ Gönüllüdür ” “ Üçüncü ya da bağımsız sektör ”dür.	
Türkiye’de STK olarak faaliyet gösterir: Vakıf, dernek, sendika, siyasi oluşum, kooperatif, dinî kurum ve kuruluş, platform, inisiyatif, lonca, spor kulübü, birlik, baro, oda, ekonomik oluşum gibi	
Ülkemizde STK’nin eğitimle ilgili çalışmalarında etkisi vardır.	
Bunun en belirgin örneği Millî Eğitim Şûra ’larında → Sivil toplum kuruluşlarının da görüşlerine yer verilmesidir.	
STK’ler en fazla yardım amaçlı çalışmaların olduğu görülmektedir.	

Türkiye’de eğitim alanında faaliyetler yürüten bazı vakıf ve dernekler:	
1) Millî Eğitim Vakfı (MEV) → Maddi manevi Yeni kaynaklar sağlamak	
2) Türk Eğitim Vakfı (TEV) → Yetenekli fakat maddi olanaksız çocuk/genç	
3) Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) → Okul dışı eğitim desteği (İlköğr.)	
4) Türk Eğitim Derneği (TED) → Atatürk kurdurdu. Türk çocuklarına ...	
5) Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM) → Alternatif okul modeli geliştirme	
6) Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı → Çocuk köyleri	

AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİ KAPSAMINDA İLKELER:	
1) İletişim ve Etkin Katılım: - Anket yapılabilir. / “ Hoş geldiniz ” ifadeleri / Okul kuralları, el kitabı ...	
2) Evde ve Okulda Öğrenmeyi Birleştirme: - Sınıf etkinliklerine aile katılımı / “ ev ödevi rehberi ” ebeveynler ile birlikte ...	
3) Topluluk ve Kimlik Oluşturma: Yerel diğer kuruluşların Okula danışmanlık yapması ...	
4) Ailenin Rolünü Tanıma: - Aile-okul arasındaki iş birliği için okul düzenlemeleri gerçekleştirilebilir.	
5) Ortak Karar Verme Süreçleri Oluşturma: - Karar verme gruplarına öğrenciler (ebeveynlerle birlikte) dâhil edilebilir.	
6) Okulun Dışında da İş Birliği Yapma: - Mezun öğrenciler davet edilebilir. / Ebeveynler için kısa eğitim kursları ...	

OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİNİ DEĞERLENDİRME	
Okul-Aile İş Birliğinin Önündeki Engeller:	
1) Eğitici/Öğretmen Kaynaklı: Ebeveyn katılımına yönelik olumsuz ön yargı	
2) Aile Kaynaklı: Eğitimi okula bırakarak pasif bir rol benimseme	
3) İş Birliği Eksikliği: Sadece sorunlar ortaya çıktığında iletişim kurulması	

ÜLKEMİZDE KAPSAYICI EĞİTİMİN GÖRÜNÜMÜ	
TÜRKİYE’DE’ Kİ DEZAVANTAJLI GRUPLAR:	
1) Erişim sınırlıkları (mülteciler, coğrafi dağılım) 2) Dil bariyeri (mülteci ve göçmenler, anadili farklı çocuklar) 3) Düzye çeşitliliği (hazır bulunluşluk, okul öncesi eğitimde okullaşma) 4) Öğrenme kayıpları (mevsimlik tarım işçiliği, mücbir sebepler) 5) Sosyal duygusal gelişim sınırlıkları (mülteciler-dönemsel farklılıklar) 6) Fiziki sınırlıklar (özel eğitim gereksinimi olan bireyler)	
MÜLTECİ EĞİTİMİNDEKİ SORUNLAR	
1) Psikososyal (travmalar) 4) Sistemsel (farklı eğitim sistemi) 2) Uyum (farklı kültür) 5) Ailevi (kayıplar, yoksulluk...) 3) Dil ve iletişim (farklı dil)	
Bu sorunların çözümünde mikro, orta ve makro düzeylerde tedbirlerin alınmalı	
<p>Öğretmenler, kapsayıcı ortamların kalitesini ortaya koymada kritik rolde</p> <p>Okul kültürü, yapısı ve özellikleri</p> <p>Kapsayıcılığı yönelik tutumlar, politikalar, paylaşılan ortak bir vizyonun oluşması, eğitim ve destek hizmetleri; sınıf, okul, organizasyon yapıları</p>	
Şekil 6. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları	

Eğitim Alanında Yapılan Uygulamalar Üç Farklı Yaklaşımın İzlerini Taşır:		
Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası E.	Kültürel Değerlere Duyarlı E.

KAPSAYICI EĞİTİMDE BİLGİ, BECERİ, TUTUM VE DEĞERLER		
1) Öğrenimi Çeşitlendirme	3) Kültür	5) İletişim/Sosyal Uyum
2) Motivasyon	4) Mültecilik	

KAPSAYICI EĞİTİM VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR	
Özellikle dezavantajlı gruplara yönelik bazı kavramlar vardır:	
- Ön yargı - Doğrudan, dolaylı ya da pozitif ayrımcılık - Damgalanma	- Kalıpyargılar (stereotipler) - Ötekileştirme - Sosyal dışlanma

1) ÖN YARGI: Bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kani (<i>Suriyeli bir göçmenin “tehlikeli” olabileceğini varsaymak ön yargıdır.</i>)	
2) AYRIMCILIK (DIŞLAMA): Kapsayıcılığın karşı terimidir. Doğrudan ayrımcılık: Açık bir biçimde eşit olmayan bir muamele görmedir. (<i>Açıkça alay etmekten nefret söylemine kadar geniş bir yelpaze...</i>) Dolaylı ayrımcılık: Fark edilmesi güç - genelde imalar veya dolaylı ifadeler... (<i>“Yok sayma” bu tür ayrımcılığın en belirgin biçimlerindendir.</i>) Pozitif ayrımcılık: Ayrımcılığa uğrayan grupları kayırmadır. - Pozitif ayrımcılık → Eşitlik ilkesini bozmaz!	

AYRIMCILIĞIN NEDENLERİ VE TÜRLERİ	
Etnik köken ayrımcılığı	Sosyo-ekonomik düzey
Dinî inanç ayrımcılığı	Engellilik veya özel gereksinimler
Cinsiyet ayrımcılığı	

3) DAMGALAMA: Bir kişiyi diğerlerinden ayıran «işaret»tir. “ Cüzzam ” ilk damgalanan hastalıklardan birisidir. ”	
---	--

4) KALIP YARGI: - Farklı sosyal sınıf ya da grupların ilişkin → Kaynaksız ve genellemeci inançlar (<i>Belli bir grubun “her” durumunda kanaatlerimizin olması...</i>)	
---	--

ÖN YARGI → “tanılama ve niteleme” KALIP YARGI → “sınıflama” içerir.	
--	--

5) ÖTEKİLEŞTİRME: Bir azınlık grubun « diğer » olarak görülmesidir. (<i>Haberde suça karışan birisinin etnik kimliği üzerine yapılan bir vurgu</i>)	
---	--

6) SOSYAL DIŞLANMA: Toplumun çoğunluğunun sahip olduğu avantajlardan mahrum olmak	
--	--

KAPSAYICI ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ (Uluslararası Düzenlemeler)	
Nitelikli kapsayıcı eğitimin boyutları birçok uluslararası ve ulusal belgede → “ Erişim ”, “ katılım ” ve “ destek ” olarak ele alınmakta ve	
1) UNESCO’nun Küresel Eğitim Raporu’nda	
2) “ Özel Gereksinimler ve Kapsayıcı Eğitim Avrupa Ajansı ”	
3) “ Çocukların Eğitimi Derneği ”	

KAPSAYICI ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ (Ulusal Düzenlemeler)	
1) İlk olarak MEB 2017’de	
2) ÖMGY (Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri) içerisinde 1) Mesleki bilgi 2) Mesleki beceri 3) Tutum ve değerler → Üç yeterlik alanı	
3) TYÇ (Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi) (2011)	
4) MEB 2010-2014 Stratejik Planı’nda	
5) MEB 2015-2019 Stratejik Planı’nda	
6) MEB 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde	

KAPSAYICI EĞİTİM YETERLİK ALANLARI		
BİLGİ	BECERİ	TUTUM
ÖMGY içerisinde Üç yeterlik alanında da aynı maddeler vardı.		

KAPSAYICI EĞİTİM ORTAMLARINDA ÖĞRETMEN

- Öğretmenlerin → **Yansıtıcı düşünme merkezli** bir anlayış geliştirmesi önemlidir.
- Yansıtıcı düşünme merkezli anlayış:**
- Temelinde öğretmenin kendisine şu soruyu sorması yatmaktadır: “Tüm öğrencilerimin eğitimsel gereksinimleri için ben ne yapıyorum?”
 - Bu bir öz değerlendirme sürecidir:
 - 1) Özdeğerlendirme rubriklerinin kullanımı
 - Öğretmenlerimizin kendi çalışmalarını kaydettikleri
 - Günlükler ve kayıt çizelgelerini oluşturmaları → Yardımcı olabilir.
 - 2) Öğretmenlerimizin birbirlerini değerlendirmeleri

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME RUBRİKLERİ

- Rubrikler:** Öz değerlendirme aracı olarak kullanılabilirler.
- Sınıf içi uygulamaları farklı açılardan değerlendirmede kullanışlı araçlardır.**
- Öğretmenlerin sınıf içerisinde aldıkları önlemleri ve nedenlerini hatırlamaları**
- Öğretmenler → Haftalık değişimleri grafiklendirerek kayıt altına almak isterlerse**
- Zayıf, orta ve iyi karşılığı olan 1, 2 ve 3 değerleri üzerinden grafik oluşturur

1) SEVGİLİ GÜNLÜK:

- Öğretmen günlükleri** keyifli bir öz düzenleme aracıdır.
- Öğretmen günlükleri sınıfta kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak için
 - Karşılaşılan problemlere dönük strateji kayıtlarıdır.
- Günlükler:** Öğretmenlerin sınıfta öğrenme süreçleriyle ilgili
- Sorular sorup hipotezler geliştirmelerine
 - Zayıf ve güçlü yönlerini görmelerine
 - Kullandıkları stratejilere ne düzeyde ulaştıklarını görmelerine imkân tanır.
- Günlükler:** Bir konu ya da durum hakkındaki duygu ve düşüncelerin kayıt yeridir.
- Sadece olup bitenin yazıldığı bir kayıt aracına dönüşmemeli
 - “Oluş biten” den ziyade “Oluş bitene” sizin nasıl tepki verdiğiniz yazılmalı.
- Tutulan günlükler mutlaka daha önceden alınan notlarla**
- Karşılaştırmalı olarak okunmalıdır. (Bu iyi bir dönüt sağlayacaktır.)
 - Daha sonra tutulan günlük portfolyo dosyasına konulmalıdır.

1) BENİM EŞSİZ SINIFIM:

- Görsel araçlar etkili bir öz düzenleme aracı olarak kullanılabilir.**
- Posterler, grafikler, diyagram şemaları ve fotoğraflar**
- Çoğu zaman yazıdan daha kalıcı olmaktadır.
- Gerekli durumlarda **fotoğraf çekmek** önemlidir:
- Sınıfın fiziki düzenini
 - Etkinlikler sırasında çocuklarla etkileşim anlarını
 - Çocukların birbirleri ile etkileşime girdikleri anları fotoğraflayabiliriz
- Gerekli durumlarda **fotoğraflamak arada kat edilen yolu görmede**
- Görsel bir ipucu sağlamak amacıyla bu yöntem kullanılabilir.
- Sonrasında birkaç yorum cümlesi kendi gelişiminize dair ipucu sağlayacaktır.
- Daha sonra bu fotoğraflar ya çıktı olarak ya da dijital bir araca yüklenerek
 - Portfolyo dosyanızın içine konulmalıdır.

1) SEVGİLİ MESLEKTAŞIM:

- İhtiyaca göre sınıfa davet ettiğimiz meslektaşımızın
- Önceden geliştirilmiş kayıt formuna notlar alarak bizi izlemesi
 - Bu notları bizimle paylaşması ve yapıcı bir dönüt için önemlidir.
- Dışarıdan birisinin gözüyle değerlendirilmek meslektaşlardan alınan destektir.**

KAPSAYICI EĞİTİMİN KALİTESİ

- Eğitimde kalitenin tanımı farklı gruplara göre değişir.
- Aynı zamanda kapsayıcı eğitimin kalitesi
 - Farklı düzeylerde farklı paydaşlarla ele alınabilmektedir. (Şekil 6’ya bak)

Kapsayıcı eğitimin kalitesi sınıfta bulunan

- Öğretmen-çocuk oranı
- Grup büyüklüğü
- Öğretmenin eğitim durumu gibi değişkenleri içeren yapısal kalite
- Öğretmen-çocuk etkileşimi
- Eğitim programının uygulanması gibi durumlarla ilgilidir.

Şekil 10. Kapsayıcı eğitimin kalitesi

YAPISAL KALİTE → Daha çok düzenlenebilir özellikler içerir.

SÜREÇ KALİTESİ → Çevresel özellikler içerir.

Yapısal kalitenin ölçülmesi → Daha kolaydır ve

→ Görüşmelerle bilgi alınabilmektedir.

Süreç kalitesi → Belli bir zaman diliminde farklı ortamlarda

→ Ayrıntılı, uzun süreli ve kapsamlı gözlemler gerektirmektedir

GENEL KALİTE ise

- Süreç kalitesi ve yapısal kalite ile birlikte kalitenin pek çok boyutunu kapsar.
- Bütüncül olarak ele alır.

Yapısal kalite- Süreç kalitesi ve genel kalite özellikleri daha çok

→ Araştırmacılar ve profesyonellerin kaliteye bakış açılarını yansıtmaktadır.

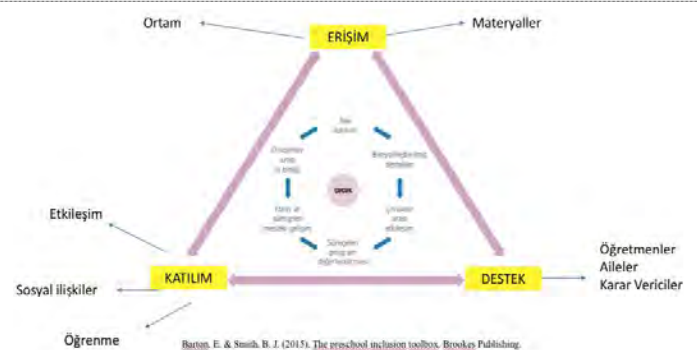
KALİTELİ KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ

Kapsayıcı eğitimin kalitesi

→ Sunulan hizmetlerin niteliği hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

Kapsayıcı eğitim:

- Erişimin artırılmasında
- Katılımın sağlanmasında ve
- Öğrenme-öğretme süreçlerinin desteklenmesinde etkilidir.

Şekil 11. Kaliteli kapsayıcı eğitimin bileşenleri

1) ERİŞİM:

- Fiziksel engelleri kaldırır.
- Çocuklara çok çeşitli etkinlikler ve ortam sunulur.
- Gelişimlerini ve öğrenmelerini desteklemek için gerekli uyarlamalar yapılır.

2) KATILIM:

- Çocuklarda aidiyet hissi oluşturarak oyun ve öğrenme etkinlikleriyle
- Meşgul olmalarını sağlamaktır.

3) DESTEK:

- Yüksek kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamaları için
- Sistemlerin alt yapısını oluşturmaya yöneliktir.
- Öğretmenler – aileler ve karar vericiler bu desteği sağlar

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ Kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür.

KALİTE DEĞERLENDİRMeye YÖNELİK KULLANILAN ÖLÇEKLER:

- 1) ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale)
- 2) PACE-R (Preschool Assessment of the Classroom Environment-Revised)
- 3) QUIEM (The Quality Inclusive Experiences Measure)
- 4) SECIQR (The Special Link Early Childhood Inclusion Quality Rating Scale)
- 5) ICP (Inclusive Classroom Profile)

Bu ölçeklerden ilki dışındakiler

Kapsayıcı erken çocukluk eğitim ortamlarının

→ Kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılır

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ Kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür.

Kalitenin gelişmesinde en kritik faktör öğretmenlerdir.

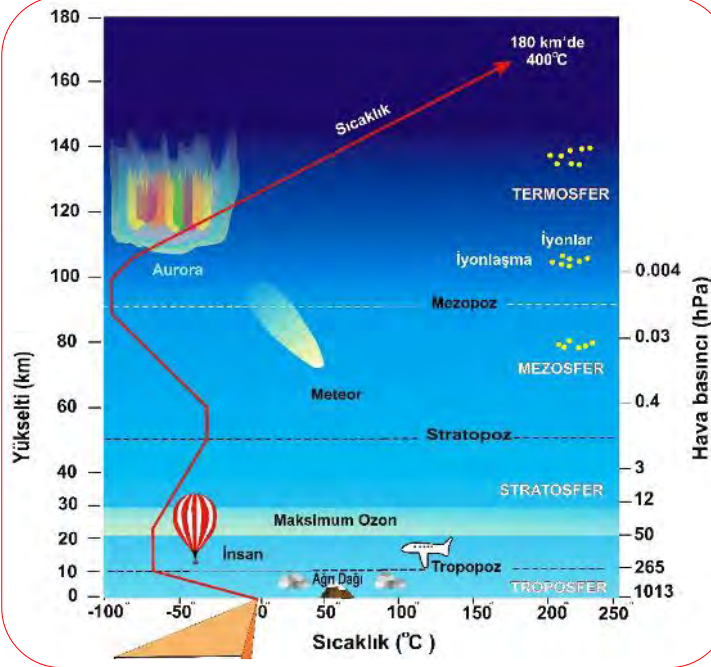
- Kapsayıcı uygulamaların geliştirilmesi iş birliği ve ekip çalışması ile birlikte
- Sistematik destek süreçlerini içerir.

ÇEVRE EĞİTİMİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

1. ATMOSFER, HAVA, İKLİM VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ

Atmosfer (hava küre) → Yerküreyi **sarar**.

- Yerkürenin **yaşanabilir** bir gezegen olmasını **sağlayan çeşitli gazlardan** oluşur.

TROPOSFER:

- Atmosferdeki **hava olayları** (Bulut, yağış ve fırtına ...)
- **Temel gazlar** [azot (N), oksijen (O₂), argon (Ar)]
- **Sera gazları** [Su buharı (H₂O), karbondioksit (CO₂) ve metan (CH₄)]
- Ortalama kalınlığı **11 km**
- Atmosferin **en alt katmanıdır**.
- Yaklaşık **30 km** yükseltiye kadar uzanır.

Atmosfer gazlarının:

- **% 90'**ı yeryüzünden yaklaşık **16 km'**e kadar olan yerindedir.
- **% 99'**u ise yeryüzünden **orta stratosfere** kadar olan bölümündedir.

Atmosfer

- Yeryüzünden ısı **enerjisi** ve **nem** kazanır ve
- Kazandığı bu **enerji** ve **nemi**
- Atmosfer **dolaşımı** ve okyanus **akıntıları** yoluyla **yeniden dağıtır**.

Bunun sonucunda

- Kazandığı ısı enerjisinin bir **bölümü** ve nemin **çoğunluğu yeryüzüne döner**.

Atmosfer

- Yalnız **solduğumuz havayı sağlamaz** aynı zamanda
- Canlıları **radyasyon enerjisinden (Güneş'in şiddetli kısa dalga boylu ışıması)** ve
- Bazı **zararlı ışıma türlerinden (Morötesi - ultraviyole B ışıması)** de korur.

Atmosferdeki su

- Su buharı, sıvı su damlacıkları ve katı buz kristalleri biçimlerinde bulunur.

Litosterdeki (taş küre) su

- Toprağın **üst katmanlarında** ve yeraltı su depolarındadır.

Yerküre - atmosfer - uzay arasındaki sürekli karşılıklı enerji değişimleri

→ Hava olarak adlandırdığımız düzeneği, yani **atmosfer olaylarını** oluşturur.

HAVA: Herhangi bir yerde ve zamandaki **atmosfer koşullarının herhangi bir andaki kısa süreli durumu** olarak tanımlanır.

Hava → Yeryüzünün herhangi bir yerindeki

- Sıcaklık, yağış, nem, güneşlenme, sis, bulut, rüzgâr ve hava basıncı gibi
- Çok sayıdaki **değişkenin birlikteliği** ile açıklanır.
- İnsanlığın ve öteki tüm canlı türlerinin yaşamını **doğrudan etkiler**.

Türkiye Akdeniz iklimi [makroklima (büyük iklim)] bölgesindedir.

Akdeniz iklim bölgesi

Hem **nemli ılıman** ve **soğuk kışağın**
Hem de **subtropikal** ve **tropikal kışağın** özelliklerini taşır...

Kışın → **Ilıman/soğuk** kışağa **özgü alçak** basınç

→ **Yağışlı, soğuk, rüzgârlı** ve zaman zaman **fırtınalı** hava koşulları

Yazın → **Sıcak** kışağa **özgü; sıcak, kurak** ve **sakin** hava koşulları egemendir.

Baharda → Her iki büyük iklim kışağına **özgü** hava koşulları etkilidir.

İKLİM:

- Yeryüzünün herhangi bir yerinde **uzun yıllar boyunca gözlenen**
- Tüm hava koşullarının **ortalama özelliklerinin**
- Bu olayların **yaşanma sıklıklarının** zamansal **dağılımlarının**
- Gözlenen **uç değerlerin, şiddetli olayların** ve **tüm değişiklik çeşitlerinin** **bireşimi** olarak tanımlanır.

İklim değişikliği, çok genel bir yaklaşımla, **nedeni ne olursa olsun**

- İklim koşullarındaki **geniş ölçekli (küresel)** ve **önemli bölgesel** ya da
- Yerel etkileri bulunan, **uzun süreli** ve **yavaş gelişen değişikliklerdir**.

İklim değişikliği doğal iç süreçler ve **dış zorlama etmenleri** ile

- Atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki
- Sürekli antropojen (insan kaynaklı) **değişiklikler nedeniyle** oluşabilir.

İklimsel değişkenlik

- Tüm zaman ve alan ölçeklerinde iklimin ortalama durumundaki ve
- Standart sapmalar ile uç olayların oluşumu gibi
- Öteki istatistiklerdeki **değişimlerdir**.

İklimsel değişkenlik Nelere Bağlıdır?

- a) İçsel değişkenliklere (İklim sistemi içindeki doğal iç süreçlere)
- b) Dışsal değişkenliklere (Doğal kaynaklı dış zorlama etmenlerindeki değişimlere)

2. TÜRKİYE İKLİMİ VE KURAK BÖLGELER

Türkiye İkliminin ve İklim Dinamiğinin Ana Çizgileri

Türkiye'de hava ve iklim koşulları:

- Kuzey Atlantik-Avrupa cephesine bağlı **gezici alçak** ve **yüksek basınç** sistemleri
- Subtropikal Azor yüksek basıncı (özellikle yazın)
- Termik oluşumlu Sibirya yüksek basıncı (özellikle kışın)
- Muson alçak basıncının **değişimleri** ve **karşılıklı etkileşimlerine** denetlenir.

Türkiye'deki egemen iklim tipi:

Birçok farklı bölgesel alt iklim ve yağış rejimi tipleri vardır. Ama kısaca

Kışı → İlman/soğuk ve yağışlı

Yazı → Kurak ve sıcak/çok sıcak **subtropikal Akdeniz iklimidir**.

Karadeniz Bölgesi ve Kuzeydoğu Anadolu Bölümü dışında kalan yerlerinde

- Yaz boyunca genellikle

→ **Uzun süreli kuru** ve **sıcak iklim (yaz kuraklığı)** oluşur.

ARİDİTE:

- Yeryüzünün herhangi bir yerinde egemen olan **fiziki coğrafya denetçilerinin** ve
- Uzun süreli atmosfer dolaşımı düzeneklerinin oluşturduğu
- **Sürekli yağış** ve **nem açığı** koşulları ya da **hidroklimatolojik kuraklıktır**.
- **Coğrafi** ve/ ya da **klimatolojik kurak** olma durumudur.

Bu koşulların yıl boyunca ya da yılın çok büyük bir bölümünde

→ Egemen olduğu arazilere, **arid bölge** ya da **kurak bölge** adı verilir.

KURAKLIK:

- Hidrolojik, tarımsal ve meteorolojik **kuraklık** gibi bir ayrıma **gidilmeksizin**
- Yeryüzündeki çeşitli sistemlerce kullanılan **doğal su varlığının**
- Uzun süreli ortalamanın altında gerçekleşmesi sonucunda
- Temel olarak **şiddet, süre** ve **coğrafi yayılış** bileşenleri ile nitelendirilebilen
- **Üç boyutlu bir doğa olayı biçiminde etkili olan su açığı** ve **yetersizliğidir**.

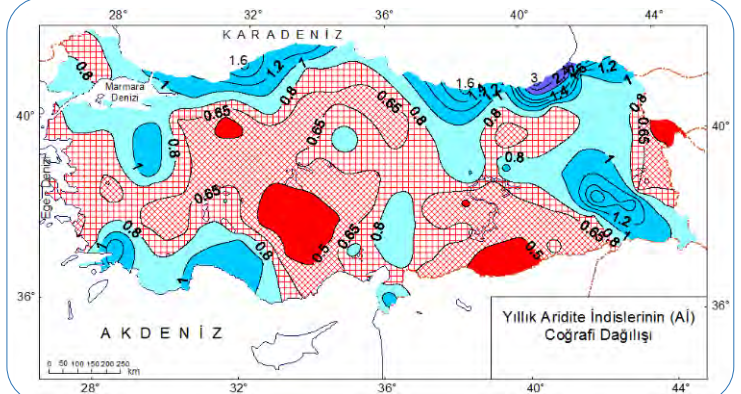
Aridite İndisi'ne ya da başka **iklim sınıflandırmalarına göre**

- Türkiye'de **gerçek çöllerin yer aldığı**

→ **Çok kurak** ve **çöl benzeri koşullu gerçek kurak (arid) araziler yoktur!**

Buna karşılık **Türkiye'de aridite koşullarına göre,**

- Farklı şiddetlerde **çölleşmeye açık** ya da **çölleşmeden etkilenebilirliği olan**
- **Yarıkurak, kurakça-yarınemli** ve **nemlice-yarınemli bölge** ve **yörelere** vardır.

Şekil 3. Yıllık Aridite İndisi (AI) değerlerinin Türkiye üzerindeki coğrafi dağılışı

- Tam kırmızı dolgu (yarıkurak) + Çapraz tarama (kurakça-yarınemli) ve
- Kare tarama (nemlice-yarınemli)

→ Türkiye'nin yıllık **su açığı bulunan, kuraklık** ve **çölleşmeye eğilimli** bölgeler

-Mavinin tonlarında renklendirilen yerlerde, **yarınemli, nemli/çok nemli** ve

→ 2.0'den yüksek olan alanlar ise **çok fazla (aşırı) nemli** bölgeleri gösterir.

Türkiye'nin Bugünkü Su İklimi ve Su Potansiyeli

Aridite İndisi'ne (Şekil 3) göre **Türkiye'de çölleşmeye eğilimli**
 - Yarıkurak ve kurakça-yarınemli **araziler** yaklaşık **%30**'unu kaplar.
 - Nemlice-yarınemli kuraklık sınıfı ile birlikte bu oran **% 60'a** ulaşır.

Türkiye'nin
 -**Su iklimindeki yıllar arası değişkenlik** de dikkat çekici derecede **yüksektir**.
 -Toplam kullanılabilir **su tutarı** → **112 km³ (112 milyar m³)** olarak hesaplanmıştır.

TÜİK, 2020; Kalkınma Bakanlığı, 2014; DSİ, 2020)verilerine göre:

Türkiye **nüfusu** → **83 milyon** (2019)
 Toplam kullanılabilir **su tutarı** → **112 milyar m³**
 → **Kişi başına yıllık ortalama yaklaşık 1350 m³ su düşmektedir**.

(Nüfus hâlâ artarken **bu tutar dünya ortalamasının %18'ine karşılık gelir.**)
 → Türkiye **su zengini** bir ülke **değildir!** (Öyleymiş gibi yaşayan bir ülkedir)

3. İKLİM VE ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİLER

İklim → Canlı türlerinin ve çeşitliliğinin en önemli etkenlerindendir.
 Geçtiğimiz yüzyıla kadar
 Küçük değişimler → Ekolojik denge ile uyumlu bir seyir izlemiştir.

İklimde Meydana Gelen Değişikliklerin Temel Sebepleri:

- **Milankovitch döngüleri**
- **Güneş'ten gelen enerji miktarındaki değişimler**
- **Okyanusal ve atmosferik süreçler**
- **Volkanik püskürmeler ve atmosferdeki birikimleri**
- **İnsan kaynaklı sera gazlarının (CO₂, CH₄, N₂O, vb.) artışı**

Sanayi Devrimi ile birlikte→ **Sera gazı** birikiminde hızlı artış oldu.
 → **Buna bağlı olarak küresel ısınma** ve olumsuz sonuçları görülür.
 → **İklim araştırmaları** önem kazanır.

Devletlere iklim değişikliği konusunda bilimsel raporlar hazırlamak için (1988'de **Birleşmiş Milletler** himayesinde)
 - **Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)** ve
 - **Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)** ortaklığında
 → **Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)** kurulmuştur.

Sanayi Devrimi'nden bu yana atmosferde **biriken CO₂** ve diğer **sera gazları**
 → Gezegenimizin **yüzey sıcaklığı** ortalama **1.2°C** artmıştır.

IPCC raporları ve çeşitli araştırmalara göre
 -Gezegenimizin yüzey sıcaklığının yüzyıl sonuna kadar
 → En fazla **2°C** artış göstermesinin **kabul edilebilir olduğu** ve
 → Önlem alınmazsa gezegenimizin iklim düzeninin **kahçı olarak** değişebilir.

“**Kırmızı alarm**” olarak değerlendirilen
IPCC “İklim Değişikliği 2021: Fiziksel Bilim Temeli Raporu”na göre:
 - İnsanlık **1.5°C'lik geri dönüşmez eşik noktasına tehlikeli yakınlıkta**dir.
 - Isınmanın engellenmesinde **mevcut çabalar** yetersiz kalmaktadır.

IPCC “İklim Değişikliği 2022: Etkiler, Uyum ve Etkilenebilirlik Raporu”nda:
 - **İklim, biyoçeşitlilik ve insanlar** birbirlerine bağımlıdır.
 -Daha fazla gecikme geleceği tehlikeye düşürecektir.

IPCC “İklim Değişikliği 2022: İklim Değişikliği Mücadelesi Raporu”nda:
 - Ülkeler **net sıfır emisyon**a ulaşmak için **geride kalmıştır**.
 - Mevcut düzende **devam edilirse**
 → **Sıcaklıklar** aşırı bir seviye olan **3°C'ye** kadar yükselebilir.
 - Fosil yakıtlara bağımlılığın ortadan kaldırılması için
 → **Küresel ekonomide** ve toplumun **tüm yönlerinde köklü değişiklikler** gerekir.

Sanayi Devrimi'ni takip eden süreçte

- Nüfus artışı
 - Şehirleşme ve
 - Endüstriyel gelişmeler
- **Doğa ve çevre üzerinde olumsuz gelişmelere sebep olmuştur.**

150-200 yıl önce → Dünya üzerinde **insan etkisi** yok denecek kadar **azdı**.

- **Endüstri devrimi ile beraber üretimin artması**
 - **Doğal kaynakların aşırı kullanımı**
 - **Şehirlerin çok büyümesi**
 - **Oluşan zararlı atıkların çok büyük miktarlara ulaşması sonucu**
- Genel olarak **doğal çevre kirlendi (Hava, su ve toprak kirliliği)**

Kullanılan **kimyasallar** (**Endüstride, tarımda ve günlük yaşamda**)
 → **Çevre** sağlığını, **ekosistemi** ve **biyoçeşitliliği olumsuz** yönde etkiledi.

Küresel iklim değişikliği → Dünyanın geleceği için **tehdit**tir.
 -Fosil yakıtlar **sınırlandırılmalı**
 -**Yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşüm** teşvik edilmelidir.

- **Temiz ve korunmuş çevre**
- **Biyoçeşitliliğin korunması**
- **Sera gazı emisyonlarının azaltılması**
- **İklim değişikliğinin yavaşlatılması ve etkilerine karşı**
 → **Uyum çalışmaları** geleceğimiz için önemlidir.

KUTUPLAR

- Dünyanın geri kalanından **iki - üç kat** daha hızlı ısınmaktadır.
- İklim değişikliğine karşı **en savunmasız bölgeler**dir.
 → Kutuplar **hızla erimektedir**.

Eriyen buzul miktarındaki artış

- **Güneş ışınlarının yansıtılmasını** önemli oranda **azaltmaktadır**.
- **Deniz ve toprak daha fazla ısınmaktadır**.
 → Bu **döngünün birbirini beslemesi ile küresel ısınma** çok daha **hızlanmaktadır**.

Antarktika'da ve Kuzey Kutbu'nda 2022'de aynı zamanlarda

- **Rekor sıcaklıklar** kaydedilmiş
- **Zıt mevsimlerde iki kutbun aynı anda erimesi olağan dışı ve endişe** vericidir.

Haziran 2022'de yayımlanan bir araştırmada

- **Kuzey Kutbu**'ndaki **yüzey sıcaklıklarındaki ısınma**
 → Dünyanın diğer bölgelerinden **yedi kat daha fazladır**.

Bu sonuçlar → **İklim değişikliği, ekosistemler ve canlı yaşamı** üzerinde **etkilidir**.

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) (*Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak çalışır*)

- Her yıl iklim değişikliği **değerlendirmesi** yapmaktadır.

2021 yılı raporunda:

- **Sera gazı salımlarının**
- **Deniz seviyelerinin**
- **Okyanus suyu sıcaklığının ve**
- **Atmosferdeki birikimi artan CO₂ nedeniyle okyanus asitlenmesinin**
 → **Rekor yüksek seviyeye** ulaştığını **tespit etmiştir**.

Deniz seviyesinin yükseliş oranı → **Son 20 yılda iki katına** çıkmıştır.

Sanayi Devrimi sonrası okyanus suyu **asitlenme** miktarı **%30** artmıştır.

Okyanuslar → **Doğal karbon** yutağıdır ve

- Atmosferdeki **karbondioksit gazının bir kısmını emer**.

Atmosferdeki karbondioksitin aşırı düzeye çıkması sonucunda

- Okyanusların tuttuğu **karbon** miktarı da **yükselmekte**
- Okyanusların **karbon emme kapasitesi** azalmakta
 → Birçok **deniz canlısının yaşam döngüsü** de olumsuz **etkilenmektedir**.

Okyanuslardaki mercan resiflerinin %95'i ölmektedir. (İklim değişikliği ile)

Dünya genelinde

Sel, kasırga, kuraklık ve orman yangını gibi

→ **Hava olaylarına bağlı afetlerin sayısı ve şiddetinde** rekor artış görülür.

İklim değişikliğinin ekolojik dengeyi bozmasını

→ **Sosyal ve ekonomik hayat üzerinde büyük etkileri** vardır.

UNCCD (BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi)

UNCCD “Sayılarla Kuraklık 2022 Raporu”

→ İklim değişikliği ile şiddetlenen kuraklıkların etkisini bildirmektedir.

Kuraklık dünyanın **hemen her yerinde**

Hayvancılık ve tarım için → **En ciddi tehlike** haline gelmektedir.

Hızlı nüfus artışıyla birlikte

→ **Su ve gıdaya erişimde eşitsizliklerin** tüm dünya için güvenlik sorunudur.

2050 yılına kadar 216 milyon insan

→ **Su kıtlığı, kuraklık, tarımsal verim azalmasıyla** göç edecektir.

4. İKLİM SİSTEMİNİN BİLEŞENLERİ

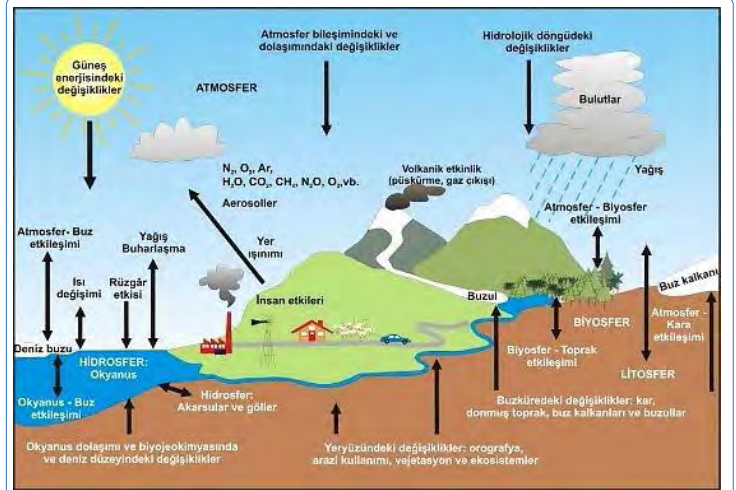
Fiziksel İklim Sistemi Nedir? Nasıl Çalışır?

Küresel iklim (Beş bileşeni vardır):

- 1) **Atmosfer** (Hava Küre)
- 2) **Hidrofer** (Su Küre)
- 3) **Krayosfer** (Buz Küre)
- 4) **Litosfer** (Taş Küre)
- 5) **Biyosfer** (Yaşam Küre)

→ Bu **bileşenler arasında karşılıklı etkileşimle** çok **karmaşık bir sistemdir**.

→ **Fiziksel İklim Sistemi (İklim Sistemi)** olarak adlandırılır. (Şekil 4)

Tüm atmosfer hareketlerinin **enerji kaynağı Güneş**'tir.
 - Güneş'ten gelen **kısa dalga boyllu enerji (GKDB Güneş ışıması)**
 - Atmosferi geçerek yeryüzüne ulaşır.
 - Bu enerjinin **atmosferden geçişi sırasında** çok az enerji **emilir** ve
 - Bu da **atmosferin ısınmasına** harcanır.
 - Enerjinin çoğu **yüzeyde soğurulur (emilir)**
 Önce **yüzey ısınır** → Sonra **üzerindeki hava yüzeyden başlayarak ısınır**.
 Yeryüzü → Atmosfer için ana ısı **kaynağıdır**.

Isınma: Günün ve yılın zamanına
 - Yüzeyin şekline ve özelliklerine büyük ölçüde **bağlıdır**.

Güneş'ten gelen bu enerjinin eşitsiz dağılımı
 - **Rüzgârı** (*Yatay* hava hareketlerini) ve
 - **Dikine hava hareketlerini** (konveksiyon) oluşturur.
 (Bulutlar ile yağışlar oluşur)

Sonunda
 - Güneş'ten atmosfere çeşitli süreçlere katılan **enerji** → **Uzaya geri döner**.

Güneş enerjisi → **İklim sistemini** yönetir.
Enerjideki değişim → **İklimi** de değiştirir.

Küresel ortalama sıcaklıktaki uzun süreli artış
 → Sanayi Devrimi'nden beri **sera gazlarının** atmosferdeki artışıyla da ilgilidir.
 → Bu da **iklimin değiştirmektedir**. (Küresel ısınma konusunda kaygı)

Enerji alımında genel olarak
 - **Ekvatorial ve tropikal bölgeler** → En **fazla**
 - **Kutup bölgeleri** → En **az** enerji almaktadır.

Fiziksel İklim Sisteminin Bileşenleri

-Yerkürenin herhangi bir yerindeki yaşanan/gözlenen **iklim**
 → **Fiziksel iklim sisteminin etkileşimiyle** ilgilidir.

İklim: Fiziksel iklim sisteminin alt sistemleri ile **etkileşim içinde bulunan** ve
 - Onlardan etkilenen **atmosfer değişimlerini** ve "dış" **etmenleri** içerir.

İklim sistemindeki içsel bileşenler
 -Atmosferi, okyanusları, deniz buzunu, kara yüzeyini ve özelliklerini, kar örtüsünü, karasal buzulu ve hidrolojiyi içerir.
 → Bu ana bileşenler **atmosferik süreçleri** kuvvetli bir biçimde etkiler.

Atmosferin kendisi söz konusu olduğunda
 → Birçok özelliğinin **kendi gaz bileşimince** etkilendiği görülür.

Atmosferin gaz bileşimi → Yeryüzündeki **hayvan ve bitki yaşamından** etkilenir.
İnsan etkinlikleri
 -Azot ve oksijen gibi **gazların** ve **sera gazlarının** birikimlerini doğrudan **etkiler**.
İklim sistemindeki önemli değişimlerden biri
Suyun → Atmosferde **çeşitli evrelerde** bulunmasıdır.
 (Su buharı, sıvı su ve buz kristalleri içeren **bulutlar** ve **dolu**)

İklim sistemine göre "dış" bileşenler:
 - Güneş'i ve enerjisini - Yerkürenin yörüngesini
 - Yerkürenin eksenini çevresindeki dönüşünü - Kara ve deniz dağılımını ... içerir.
 Bu bileşenler → **Doğal nedenler ile değişebilen "ortalama" iklimi** belirler.

5. GÜNEŞ RADYASYONU VE KÜRESEL ENERJİ DENGESİ

Güneş ve Yer Isınımı
Yerküre ile atmosfer sistemi arasındaki **enerji transferi** ile
 - İklim sisteminin **sıcaklık, basınç, rüzgâr, yağış, bulut ve nem** öğeleri oluşur.
 - Güneş, yerküre ve atmosfer → Birlikte **muazzam bir ısı motorunu oluşturur**.
Güneş ışımları ekvator ve çevresine yıl boyunca **dik ve dike yakın açılarla** gelir.
 → **Ekvatorial ve tropikal bölgeler daha fazla ısınır**.

Tropikler ile orta enlemler ve kutuplar arasındaki bu enerji ve sıcaklık farkı
 → Genel **atmosfer dolaşımı** ile **hava olaylarının oluşmasına neden olur**.

Tüm süreç
 → Güneş enerjisi **atmosferin tepesine radyant enerji** olarak ulaştığında **başlar**.
Radyant enerji → **Elektromanyetik radyasyona (ışınım)** karşılık gelir.
 → Kısaca **Güneş ışıması** olarak da adlandırılır.
Atmosferin üst sınırına ulaşan Güneş ışıması tutarı → **Güneş sabiti (Sc)** dir.

Yerküreyi İlgilendiren Elektromanyetik Işınım:

1) Güneş'ten **yerküreye** ulaşan **GKDB** Güneş ışıması (GKDB → Kısa dalga)
 2) Yeryüzünden salınan **GUDB** karasal ya da yer ışıması (GUDB → Uzun dalga)

Güneş enerjisi
 - Uzaydan yeryüzüne doğru taşınır ve **atmosfer** ile **etkileşim** içindedir.
Bir bölümü → Atmosferden uzaya geri yansır
Bir bölümü → **Emilir** ve **ısıya dönüşür**
Bir bölümü → **Yeryüzüne geçer (transmisyon)**.

Yeryüzüne işleyen ve orada emilen ışıma
 → **Yüzeyi ısıtır, suyu buharlaştırır, karları eritir ve toprak örtüsünü ısıtır**.
 → Bunun sonucunda **Güneş ışıması** çeşitli enerji biçimlerine **dönüşür**.
 → **Sonunda** bu enerji de **atmosfere geçer**, orada **emilir** ve
 → **Uzun dalga boyllu ışıma** olarak **yeryüzüne** ve **uzaya doğru** yeniden yol alır.

Yerkürenin Hareketleri ve Yerküre-Güneş İlişkileri

Yerküre
 → Güneş enerjisinin **iki milyarda biridir** ve çok **önemsiz** bir bölümdür.
Güneş söndürülebilseydi
 → Küresel **rüzgâr sistemleri** ve **okyanus akıntıları** hızla **ortadan kalkardı**.

Yerkürenin 1) Rotasyon 2) Revolusyon 3) Presesyon (üç hareketi vardır)

1) **ROTASYON:**
 - Yerkürenin **kendi eksenini çevresindeki dönüşüdür**.
 - Eksenini çevresinde **24 saatte** tamamladığı bu hareketi sonucunda
 → **Gece** ve **gündüzün** günlük **döngüsü** oluşur.

2) **REVOLUSYON:**
 -Yerkürenin **Güneş'in** çevresindeki **dönüşüdür**.
 - Ekliptik düzlemini izleyerek yaptığı dönüş hareketidir.

3) **PRESESYON (Yalpalama):**
 -Dünya'nın **rotasyon sırasında**
 → Başını sallayan bir topaç gibi **yalpalayarak** yaptığı **dönüş hareketidir**.
Presesyon hareketinin nedeni
 - Dünya'nın **Ekvator bölgesinin** şişkin ve ekseninin eğimli olması ve
 - Bunun sonucunda
 → Güneş'in ve Ay'ın, yerkürenin çeşitli bölümleri üzerinde **farklı çekimidir**.

Yerkürenin Enerji Bütçesi
Atmosferin Güneş'e bakan dış yüzündeki bir alanda
 - **1m² yüzeye saniyede düşen enerji tutarı** yaklaşık **1367 Watt**'tır.
 - Bu değer → Kısa sürelerde değişmediği için **Güneş sabiti** olarak adlandırılır.
Güneş'ten sağlanan enerji ile
 - Yeryüzünden ve atmosferden **uzaya salınan** ve **kaçan**
 → **Enerji tutarı dengede** olmalıdır.

6. DOĞAL İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

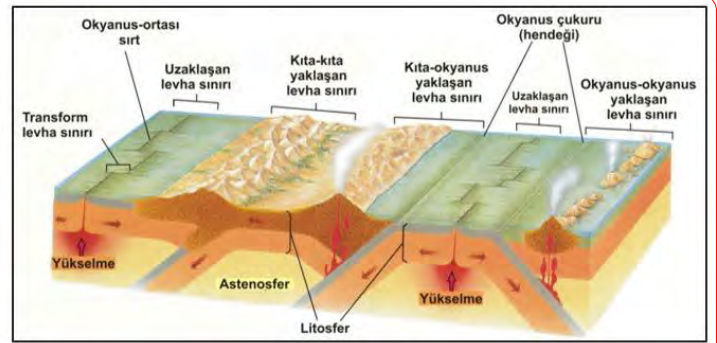
LEVHA HAREKETLERİ VE MİLANKOVIÇ DÖNGÜLERİ

Levha Tektoniği Nedir?
Mantonun üst bölümü → **Litosfere** göre **daha sıcak** ve **daha akışkandır**.
 → **Astenosfer** olarak adlandırılır.

Litosferi oluşturan **geniş ve katı levha parçaları**
 → **Astenosfere** bağlı olarak **hareket etmektedir**.
 → Bu büyük ölçekli yapı **levha tektoniği (plaka tektoniği)** olarak **adlandırılır**.

Levha tektoniği kuramına göre:
Litosfer → **Astenosfer üzerindeki hareket eden** çok sayıda **levhaya** ayrılır.
 - **Volkanik etkinlik, deprem etkinliği** ya da **volkanik ve deprem etkinlikleri birlikte**
 → Çoğunlukla **levha sınırlarını** **işaret eder**.

Levhalar bu sınırlar boyunca
 - **Uzaklaşır (diverjans)**
 - **Yaklaşır (konverjans)** ya da
 - **Yanal olarak hareket eder (transform levha sınırı) (Şekil 6)**

Şekil 6. Litosfer ve astenosfer arasındaki ilişki, levha hareketleri ve temel levha sınırı tipleri: diverjan (uzaklaşan), konverjan (yaklaşan) - transform levha sınırları

Levha tektoniğinden önce bilim insanları birçok doğa olayını açıklayamıyordu:
 - **Depremler neden belirli bölgelerde yaygın - diğerlerinde son derece enderdir**
 - **Volkanlar neden zaman zaman zincirler halinde oluşur**
 - **Aynı türün fosiller uzak farklı kıtalarda ortaya çıkmaktadır**

Bilim insanları
 - **Gezeganimizin jeolojik zamanlar boyunca** karşılaştığı **iklim değişikliklerinin**
 - **Önemli bir bölümünün arkasındaki itici gücün**
 → **TEKTONİK** olduğunu **fark ettiler**.

Okyanusal ve kıtasal levhalar → Yılda birkaç **mm** ya da **cm** hızla **sürüklenir**.
Bu hareket
 - **Doğal deniz yollarını** açar ve **kapatır**
 - **Okyanus havzalarını** oluşturur ve **genişletir**
 - **Sıradagları** ve /ya da **volkanları** oluşturur.
 → Bunun sonucunda **rüzgârlar ve okyanus akıntıları** yavaş ama
 → **Geniş ölçekli ve önemli düzeyde** **değiştirir**.

Levha Tektoniği, İklim ve İklim Değişikliği İlişkisi

- Tropikal** bölgelerde **sıcak** ve **nemli** bölgelerde **silikat kayaları** çoğunlukta
 → Atmosferden daha fazla **CO₂** uzaklaştırılır
 → Bu da **küresel sera etkisini azaltır** ve iklimi soğutur.
Tropikal ve **subtropikal** bölgelerde **silikat kayalarının** yokluğunda
 → Atmosferde daha fazla **CO₂** birikir ve iklim **daha sıcak** olur.

Levha tektoniği → Doğal Dünya'daki üç ana iklim zorlama etmeninden biridir.

1) **Levha tektoniği**

- 2) **Yerküre ile güneş arasındaki astronomik ilişkiler** (Orbital zorlama)
 3) **Güneş enerjisinin şiddetindeki değişiklikler**

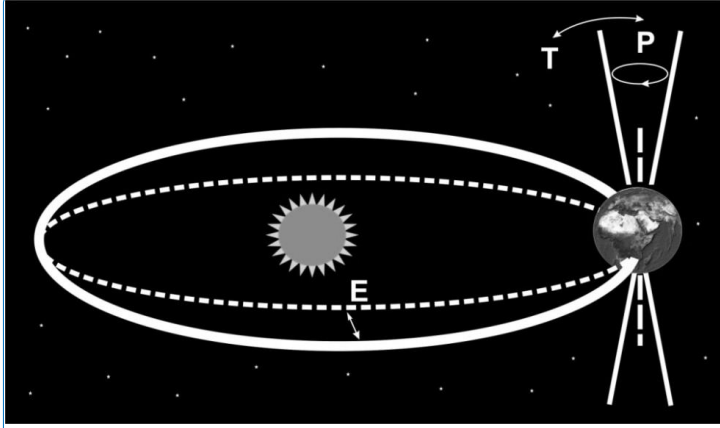
Levha tektoniği

- Atmosfer, kara yüzeyi ve bitki örtüsü gibi
 → İklim **doğrudan etkisi olan** bazı etmenlerin **tersine**
 → Milyonlarca yıl boyunca çok yavaş çalışır.

İklim zorlaması → Herhangi bir düzeneğin iklimi değişmeye zorlamasıdır.

(**Ek sera gazı salımlarının etkisiyle iklimi değişmeye zorlaması gibi**)

→ Bu bir **pozitif insan kaynaklı ısınmsal zorlama**dır.

Şekil 7. Milankovitch döngülerinin birlikte gösterimi:

- Yerkürenin yörüngesinin şeklindeki (E)
- Eksen eğikliğindeki (T) ve
- Presesyonundaki (P) değişiklikler
- Eşimdeki ve Dünya'nın Güneş çevresindeki yörüngesindeki
- **Yavaş** değişikliklerin yerküre iklimi üzerindeki **etkisi** (**orbital zorlamasıdır**)
- Bunlar **küresel iklimi** etkileyebilecek olan başlıca **astronomik ilişkilerdir**.

7. İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ VE KÜRESEL ISINMA

Isınmsal Zorlama Nedir?

"Normal koşullarda" yer/atmosfer sistemine **giren GKDB** Güneş enerjisi ile
 → **Geri salınan GUDB** yer ısınmı **dengededir**.

Güneş ışınmı ile **yer ışınmı** arasındaki **bu dengeyi** ya da **Atmosferdeki** ve **atmosfer** ile **kara** ve **okyanus** arasındaki
 → Dağılımı değiştiren **herhangi bir etmen iklimi** de etkileyebilir.

Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesindeki herhangi bir değişiklik ise
 → **Isınmsal zorlama** olarak adlandırılır.

İklim değişikliğine neden olan başlıca **olumsuz** insan etkinlikleri ve eylemleri:
 1) Hızla artmakta olan **insan kaynaklı** çeşitli **salımlar** (sera gazları-Ozon deliciler)
 2) **Arazi kullanımı**
 3) **Arazi kullanımı değişikliği** ve
 4) **Ormansızlaşma** gibi **sürekli** ve **geniş ölçekli değişiklikler** ve **bozulmalardır**.

Atmosferdeki Değişken Gazlar ve Aerosoller

AEROSOLLER:

- Havada asılı durabilen ve atmosfer dolaşımıyla sınırlar ötesi yer değiştirebilen
 - Çeşitli **sıvı** ya da **kati** küçük parçacıklardır. **Sülfat aerosolü**)

DOĞAL SERA ETKİSİ:

Yerkürenin sıcaklık dengesinin kuruluşundaki en önemli süreç olan

- **Doğal sera etkisinin oluşumu**

→ **Atmosferin GKDB** Güneş ışınmını **geçirme**
 → Buna karşılık **GUDB** yer ışınmını **tutma** eğiliminde olmasına bağlıdır.

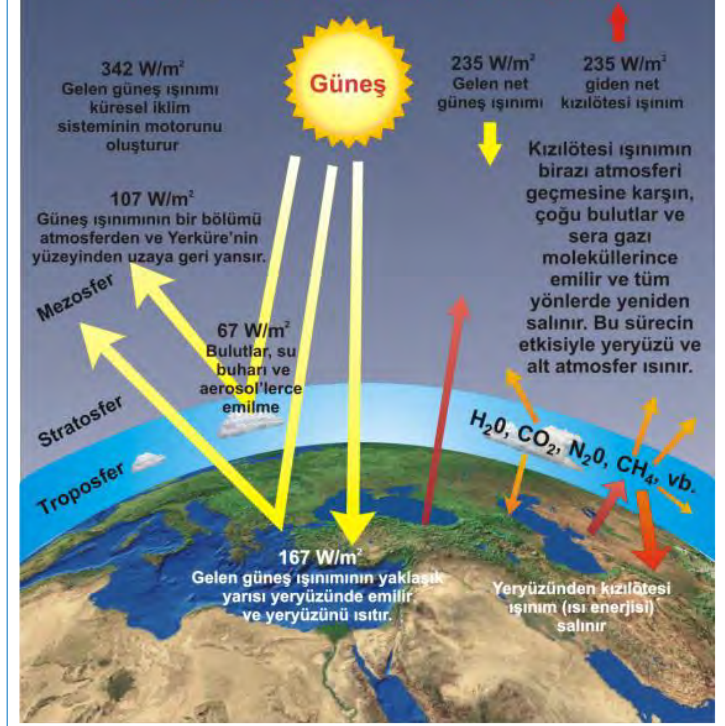
Fizik yasalarına göre sera etkisi olmasaydı

→ **Yerkürenin salım sıcaklığı** **-18 °C** olurdu.
 → Gerçekte **yeryüzünün ortalama sıcaklığı** yaklaşık **15 °C**'dir.

Sera etkisi:

- Atmosferdeki gazların **gelen Güneş ışınmına** karşı **geçirgen**
- Ama **geri salınan UDB** yer ışınmına karşı **çok daha az geçirgen** olmasıdır.
- **Yerkürenin beklenenden daha fazla ısınması** sağlayan ve
- **Isı dengesini düzenleyen doğal süreçtir**.

Sera Etkisinin Bileşenleri ve Çalışması

Şekil 9. Sera etkisinin şematik gösterimi:

Doğal sera etkisi:

- **Yerkürenin sıcaklık dengesinin kuruluşundaki en önemli süreçtir.**
- Atmosferin **yüksek enerjili KDB** Güneş ışınmını geçirme
- Buna karşılık **düşük enerjili UDB** yer ışınmını tutma eğiliminde olması

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ:

- Çeşitli insan etkinlikleri sonucunda atmosfere salınan **sera gazlarının**
- Atmosferdeki birikimlerdeki **artışlar**
- Yerküre'nin **GUDB** ışınmı yoluyla **soğuma etkinliğini** zayıflatarak
- Onu **daha fazla ısıtması ile pozitif ısınmsal zorlamanın** oluşmasıdır.

Yerküre/atmosfer ortak sisteminin enerji dengesine yapılan pozitif katkı
 → **Kuvvetlenen sera etkisi** olarak adlandırılır.

Doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi → **Küresel ısınmanın hızlanması** demektir.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

FOSİL YAKITLARIN YAKILMASI VE ORMANLAŞTIRMA BAĞLAMINDA KÜRESEL ISINMA SORUNSALI**Ormansızlaşma ve**

Fosil Yakıt Yanmasının İklim Değişikliği Açısından Farklaşması

Karbon: Kara ve atmosfer arasında

→ **Her zaman doğal olarak** ve **insan eylemleri yoluyla karşılıklı değişmektedir**.

Ormansızlaşma gibi olumsuzluklar nedeniyle

- **Kara biyosferinden kaybedilen karbondioksit (CO₂)**

→ **"Aktif" karbonun karadan atmosfere aktarılmasıdır**.

- **Ağaç dikmek ve ormanlaştırmak** da

→ Bu **aktif karbonun** bir kısmını **atmosferden toprağa geri döndürür**.

Yanan fosil yakıtlardan da atmosfere CO₂ yayılır.

Şekil 10. Karbon, karasal biyosfer ve atmosfer arasında karşılıklı olarak değişirken, fosil karbon milyonlarca yıldır yeraltında jeolojik rezerv olarak atmosfere karşı kilitlemiştir. Bunun tek istisnası, fosil karbonun madencilik ve yanma yoluyla atmosfere salınması ve atmosferdeki birikiminin artmasıdır.

Kara karbonu kalıcı olarak kilitli değildir.
- **İnsan eylemlerinden** (Ormandan çeşitli amaçlarla arazi açılması)
- Doğal olumsuzluk ya da **tehlikelerden** (Orman yangınları ve böcek saldırıları)
→ Atmosfere geri dönmeye karşı savunmasızdır.

Kısaca, **karbonu karada depolamak dâhil**
→ Fosil yakıt salımlarını etkili bir biçimde azaltmanın yerini hiçbir şey tutamaz!

BMİDÇS (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)

BMİDÇS
- **Paris Antlaşması**’nın küresel ısınma hedeflerini tutturmak ve
- Giderek hızlanıp şiddetlenen insan kaynaklı iklim değişikliğini azaltmak için
→ Ormanları koruyup geliştirerek yutak kapasitesini artırma yoluyla
→ **İnsan kaynaklı karbonu** arazide tutmak (**negatif salımlar**)
→ Çok önemli bir **iklim değişikliği savaşımı** eylem ve politikasıdır.

Ancak bunlar
- Doğrudan **fosil yakıt kullanımını** azaltma
- Fosil yakıtlı enerji sistemlerinden **10-15** yıllık bir dönemde **vazgeçme** (Örneğin, kömürlü termik santrallerden 2030'a ya da 2035'e kadar, vb.)
- **Güneş ve rüzgâr gibi** yenilenebilir enerjilerin birincil enerji kaynağı yapma
- **İklim ve çevre dostu sürdürülebilir tarım** ve döngüsel **ekonomi** gibi
→ Etkili iklim değişikliği mücadele politikalarının yerini **tutmayacaktır!**

Başlıca Tartışma Konuları ve Konunun Sentezi

Atmosferik CO₂ konsantrasyonu → İnsanlık tarihindeki **en yüksek düzeyde**dir.
- Öncelikle **fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan CO₂**'deki bu artış
→ **Küresel sıcaklıklarda** hızlı bir artışa neden oluyor.

Karasal biyosferin bileşenleri (örneğin **toprak, bitki örtüsü, sulak alanlar**, vb.)
- Atmosferden **CO₂**'yi uzaklaştırarak ya da
- Atmosfere **CO₂** salınmasını önleyerek
→ **İklim değişikliğinin hafifletilmesine önemli bir katkı sağlayabilir.**

- **Karbonca zengin bitki örtüsünü** açmak ya da
- **Yok etmekten kaçınmak** ve **yeniden büyüyen bitki örtüsünü** korumak
→ Arazi sistemleriyle iklim değişikliğini **hafifletmek** için **en etkili** yollardandır.

- **Karbon bakımından zengin bitki örtüsünün** korunmasının
→ **Biyolojik çeşitliliğin** ve **su kalitesinin** korunması ile
→ **Uzun vadeli toprak karbon depolamasının** geliştirilmesinde etkilidir.

Ormansızlaşma ve İklim Değişikliği

Fosil yakıtlardan kaynaklanan **yıllık karbon salımları**
- **Sürdürülebilir arazi** karbon azaltma yöntemleriyle depolanabilecek yıllık
→ **Karbon miktarından on kat** daha fazladır.

Sonuç olarak, **ormanlarda** karbon depolayarak
- Fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan
- **Sera etkisini** ve **küresel ısınmayı dengelemek**
→ Etkili ve başarılı bir politika uygulaması **değildir!**

Bunun nedeni

- Fosil yakıtların atmosfere mevcut ormanların emebileceğinden
→ **Çok daha fazla CO₂ pompalamasıdır.**
- İklim değişikliği arttıkça
→ Ormanlardaki **karbon depoları** giderek **daha kararsız hale** gelecektir.

Bunun için **fosil yakıtlardan kaynaklanan küresel sera gazı salım düzeylerini**
→ **Hızlı bir şekilde azaltmalıyız.**

9. AŞIRI HAVA VE İKLİM OLAYLARI:

SICAK HAVA DALGALARI, ŞİDDETLİ YAĞIŞLAR VE KURAKLIKLAR

Başlıca sera gazlarının atmosferdeki birikimlerinin en önemli sonucu
- Yerkürenin enerji dengesi üzerinde **ek pozitif ısınsal zorlama** oluşturarak
→ Dünya ikliminin **daha sıcak** ve **daha değişken** olmasına sebep olmasıdır.

21. yüzyılda dünyanın birçok bölgesinde
- **Aşırı hava ve iklim olaylarının** ve **afetlerinin sıklık** ve **şiddetinde**
→ **Artışlar** olabileceği ihtimaldir.

Aşırı Sıcak Koşullarda, Kuvvetli Yağışlarda ve Kuraklıklarda Gözlenen Bölgesel Değişmeler

İnsan kaynaklı iklim değişikliği
- Dünyada birçok **hava** ve **iklim** ekstremlerini (aşırılıklarını) **etkilemektedir.**
- **Sıcak hava dalgaları**
- **Daha kuvvetli ve şiddetli yağışlar**
- **Kuraklıklar** ve
- **Tropikal siklonlar** gibi
→ **Aşırı olaylarda gözlemlenen değişikliklerin** ve
- Özellikle bunların **insan etkisine atfedilmesinin kanıtları**
→ Yaklaşık **son 10 yılda** daha da güçlenmiştir.

1950'lerden bu yana **çoğu kara bölgesinde**
- **Aşırı sıcakların** → Daha sık ve daha şiddetli hale geldiği
- **Aşırı soğukların** → Daha az sıklıkta ve daha az şiddetli olduğu kesindir.
→ İnsan kaynaklı iklim değişikliği **bu değişmelerin ana itici gücüdür.**

- **Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)**
- **6. Değerlendirme Raporu (AR6)**
- **1. Çalışma Grubu'nun** hazırladığı
→ **İklim Değişikliğinin Fiziksel Bilim Temeli Raporu**'na göre:

Denizlerdeki ısı dalgalarının sıklığı **1980**'lerden bu yana
→ Yaklaşık **iki katına** çıkmıştır ve
→ **İnsan etkisi en az 2006**'dan beri bunların çoğuna **katkıda bulunmuştur.**

İnsan kaynaklı iklim değişikliği
- Yağışın azaldığı bölgelerde daha belirgin olmak üzere
- Artan hava sıcaklığı ve toprak neminin buharlaşması nedeniyle
→ Bazı bölgelerde **tarımsal** ve **ekolojik kuraklıkları artırmıştır.**

İnsan etkisi 1950'lerden bu yana eş zamanlı aşırı olayların olasılığını artırdı.
- Kuraklıkların sıklığındaki artışların yanı sıra
- Bazı bölgelerde **yangına elverişli hava** ve **bileşik sel oluşumları** görüldü.

10. İKLİM DİPLOMASİSİ BİRLEŞMİŞ MİLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ VE KYOTO PROTOKOLÜ

İKLİM DİPLOMASİSİ (İklim Değişikliği Diplomasisi):

- Girdilere dayalı **uzun soluklu** ve **çok taraflı** bir **politika alanı** ve **yaklaşımıdır.**
Bilim, teknoloji, coğrafi temsil, politik süreçler, yasalar, denkserlik (hakkaniyet) etik, ve felsefe gibi **zengin bir çeşitlilik** barındırır.

- **İklim değişikliği** ulusal sınırların dışına taşmış küresel bir konudur.
- Konu **yerel, ulusal, bölgesel** ve **küresel düzeylerde**
- Bireyselden **Birleşmiş Milletler'e** (BM) **geniş bir düzlemde** ele alınmalıdır.

Bu yüzden **devletler iklim değişikliği konularında lider** konumdadır.
- Ama yine de **sivil toplum, yerel yönetimler, iş dünyası** ve **akademi**yi içeren
→ Diğer aktörler de bu sürecin gerekli olan **önemli paydaşlardır.**

“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” (BMİDÇS)

Sera gazı salımlarını belirlenen bir yıla kadar **istenen oranda azaltma** girişimidir.
→ Girişimlerin **en önemlisidir.**

Sözleşme'nin hazırlıkları
→ **BM Hükümetlerarası Görüşme Komitesi (INC)** tarafından **sürdürüldü.**
→ **BM Çevre ve Kalkınma Konferansı**'nda (**UNCED**) (1992 Rio) imzaya açıldı.
- 166 ülke ve **Avrupa Topluluğu** (AT) imzaladı.
→ Sözleşme **21 Mart 1994** tarihinde yürürlüğe girdi

Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleriyle birlikte
→ **Ek II**'ye alınmıştır.

Türkiye **BMİDÇS**'nin eklerinde **gelişmiş ülkeler arasında** değerlendirilir.
- Ancak bazı zorunluluklar nedeniyle **BMİDÇS**'yi Rio'da **imzalamamıştır.**

Türkiye yaklaşık 10 yıl süren zor ve yoğun diplomatik uğraşılardan sonra
→ **BMİDÇS**'ye **Ek II**'den çıktı ve 2004 yılında bir **Ek I** ülkesi olarak **taraf oldu.**

BMİDÇS KYOTO PROTOKOLÜ

Küresel düzeydeki **insan kaynaklı sera gazı salımlarını**
- 2000 sonrasında **azaltmaya yönelik yasal yükümlülükleri**
→ **BMİDÇS Kyoto Protokolü** (KP) düzenlenmektedir.

KP'ye göre **Ek I tarafları** (**OECD, AB** ve **eski sosyalist Doğu Avrupa ülkeleri**)
→ **Sera gazlarını** 2008-2012 döneminde
→ 1990 düzeylerinin en az **% 5** altına indirmekle yükümlüdür.

KP'nin ve **Kyoto düzeneklerinin** uygulanmasına ilişkin yasal kuralların çerçevesi
→ **Temmuz 2001**'de kabul edilen **Bonn Anlaşması** ile çizildi.

11. BMİDÇS PARİS ANTLAŞMASI VE SONRASI

Paris Antlaşması Ana İlkeleri ve Hedefleri

BMİDÇS Paris Antlaşması → 4 Kasım 2016'da **yürürlüğe girdi.**

Paris Antlaşması tarafların 2020 yılından başlayarak
- **Küresel iklim sistemini koruma**
- **İklim değişikliğiyle savaşım**
- Bu değişiklikleri **sınırlandırmaya yönelik salım azaltım** konularını kapsayan
→ Yasal olarak **bağlayıcı bir küresel antlaşma** olarak kabul gördü.

Paris Antlaşması'nın ana amacı:
- **Küresel sıcaklık artışını 2°C**'nin olabildiğince altına **çekmek** ya da
- Mümkünse **1.5°C**'de **sınırlanmaktadır.**
Bu kapsamda **taraf ülkeler 2020 yılına kadar**
- “Ulusal olarak belirlenmiş katkılar” (**NDCLer**) olarak bilinen
→ **İklim eylemleri için kendi planlarını sunmakla yükümlü** olacaktır.
Ülkeler **NDC**'lerinde, **Paris Antlaşması hedeflerine ulaşmak amacıyla**
→ Kendi **sera gazı salımlarını** azaltmaya yönelik eylemleri **garantiye** alacaktır.

Glasgow Konferansı'nın Ana Sonuçları ve Glasgow İklim Pakti

2021'de **İskoçya**'nın **GLASGOW** kentinde gerçekleştirilen
- **BMİDÇS 26. Taraflar Konferansı**'ndan **beklenti çok yükselmişti.**
Glasgow Konferansı'nda **ülkeler bazı konularda ilerleme sağlamakla birlikte** →

- İklim değişikliği savaşını ve Paris Antlaşması'nın 1.5 °C ve 2 °C küresel ısınma hedeflerinin tutturulması
- Sera gazı azaltım yükümlülüklerinin kabulü
- Fosil yakıtların (özellikle kömür kullanımının) hızla terk edilmesi" konularında
- Olması gereken ilerleme sağlanamadı!
- Birçok konudaysa başarısız olundu!

Hükümetler 2015 Paris Antlaşması'nı kabul ettiğinden beri

- Başta güneş, rüzgâr, piller ve diğer yenilenebilir teknolojilere
- 2.2 trilyon Amerikan dolarından fazla para harcandı.

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Dünya Enerji Görünümü 2021 Raporu'nda

- 2050'ye Kadar Net Sıfır Salm Senaryosu altında
- 2050'ye kadar en fazla yatırım gerektiren teknolojiler büyüklük sırasıyla
- Bataryalar (piller), açık deniz rüzgâr enerjisi ve yakıt hücresidir.

12. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

IPCC'nin açıkladığı raporlar:

- İnsan faaliyetleri sonucunda atmosfere bırakılan sera gazlarının
- İnsanlık tarihindeki zirve değere ulaştığını
- Küresel sıcaklık artışının +1.5°C ile sınırlandırılması için
- İnsan kaynaklı küresel net karbon salımlarının
- 2030'a kadar 2010 yılı değerlerine kıyasla %45 azaltılması gerekir.

Sera gazlarının salımlarının azaltımında, salım yoğunluğu açısından

- Ulaştırma sektörü, enerji sektörü, binalar, sanayi, yerleşme, şehirleşme, tarım, ormancılık ve arazi kullanımı gibi sektörler ön plana çıkmaktadır

Ulaştırma sektörü insan kaynaklı sera gazı salımlarının azaltımında önemlidir.

- Ulaştırmada emisyon azaltımı için
- Elektrikle çalışan araçların kullanımı gündemdedir.

Elektrifikasyon için

- Düşük karbonlu yakıtların tercih edilmesi ve
- Nükleer enerji kaynaklarından enerji temini üzerinde durulmaktadır.

-Ayrıca hidrojen teknolojilerinin

- Hidrojen yakıtlarının ve
- Biyo yakıtların ulaştırma sektöründe kullanılması önerilmektedir.

Enerji ve emisyon yoğunluğu yüksek olan karayolu ve havayolu ulaşımı yerine

- Demir yolu ile ulaşımın teşvik edilmesi etkilidir.

İnşaat sektörü (Bina sektörü: Konutlar, hizmet binaları ve ticari binalardan)

- Enerji kullanımının % 36'sından
- Karbon salımının ise %37'sinden sorumludur.

Binalarda emisyon azaltımı için

- Enerji verimliliğinin yaygınlaştırılması
- Alan ve bölge ısıtma sistemlerinde daha verimli teknolojilerin kullanılması
- Aydınlatma ve elektrikli ev aletlerinde
- Az enerji ile yüksek verimli teknolojilerin veya aletler kullanılmalıdır.

Bununla birlikte

- Binaların yapımı
- Binalarda kullanılan malzeme
- Binaların tasarımı ve binalarda tercih edilen ekipmanlar da
- Emisyonların azaltılmasında önemlidir.

Sanayide geri dönüştürülmüş malzeme kullanımı

- Hem enerji yoğunluğunun daha düşük olması
- Hem de ek hammadde ihtiyacını azaltması nedeniyle önemlidir.

13. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDEN ETKİLENEBİLİRLİK VE UYUM

SOSYAL COĞRAFYA: Ekonomi, nüfus, enerji, sanayi, enerji coğrafyası...içerir.

FİZİKİ COĞRAFYA

- Atmosfer, hava ve iklimi, hidrolojiyi ve su kaynaklarını, jeomorfolojiyi, ekolojiyi, bitki örtüsünü, toprağı ... içerir.

Çeşitli adaptasyon (uyum) kapasitelerine sahip olan ülkeler

-Etkileri farklı yollarla ele alabilirken

Birçok gelişmekte olan ülke ve kırılgan devletler

- İklim değişikliğinden daha fazla etkilenmektedir.
- Bu durum gelecekte yüksek olasılıkla daha da kuvvetlenecektir.

İklim değişikliğinden etkilenebilirlik:

- Bir topluluk ya da sistemin iklim değişikliği stresinden etkilenme ya da
- Etkiye açık olma derecesi
- Gerilimi karşılama ya da yanıtama düzeyi (duyarlılık) ve
- İklim değişikliklerine uyum düzeyi ya da uyum kapasitesi arasındaki ilişki"dir.

IPCC'ye göre insan sistemlerinde uyum:

- Zararı azaltmak ya da iyi fırsatlardan yararlanmak için
- Var olan ya da beklenen iklime ve etkilerine uyarlama sürecidir.

Doğal sistemlerde uyum → Güncel iklime ve etkilerine uyarlama sürecidir.

Maladaptasyon: İklimle ilgili olumsuz sonuçların riskinde artışa yol açabilecek "yanlış uyum" eylemleridir.

Ekosistemlerin ve İnsanların Etkilenebilirliği:

Günümüzde yaklaşık 3.3 ila 3.6 milyar insan

→ İklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız durum ve koşullarda yaşıyor.

Türlerin yüksek bir oranı iklim değişikliğinin etkilerine açıktır.

- İnsan ve ekosistem etkilenebilirliği birbirine bağlıdır.

Şekil 13. Eş zamanlı aşırı olayların (ekstremler) risk birleşimi

Buna göre riskleri birleştiren sıklık ve şiddetleri artan sıcak hava dalgaları ve - Kuraklıklar gibi çoklu aşırı olayların yönetilmesi daha zordur.

Biyçeşitliliğin ve Ekosistemlerin Korunması:

Küresel ölçekte biyçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin korunması

- Dünyanın kara, tatlı su ve okyanus alanlarının
- Yaklaşık % 30 ila % 50'sinin etkin ve adil bir şekilde korunmasına bağlıdır.

Biyçeşitliliğin iklim değişikliğine karşı

- Direngenliğini oluşturmak ve
- Ekosistem bütünlüğünü desteklemek
- İnsana ve doğaya birçok yararı vardır:
- Geçim kaynakları ve insan sağlığına faydaları vardır.
- Gıda, lif ve su sağlanmasında etkilidir.
- Afet riskini azaltır.
- İklim değişikliğine uyum ve savaşıma destek sağlar.

14. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ

Atmosferdeki sera gazı salımlarının %77'si

→ Petrol, kömür, doğal gaz gibi fosil yakıtların yanmasıyla oluşur.

Günümüzde başlıca sera gazlarından olan CO₂'nin atmosferdeki miktarı

→ Doğanın kabul edebileceğinden çok daha hızlı artmaktadır.

Bunun sonucunda yeryüzünün ortalama yüzey sıcaklığı

→ Sanayi öncesi döneme oranla yaklaşık 1.2°C artmıştır.

Enerji üretiminde ve tüketimindeki tüm süreçlerde açığa çıkan emisyonlar

→ İklim değişikliğinin en önemli nedenidir.

Buna ek olarak kömür ve doğal gaz gibi yakıtların kullanımı

- Sera gazlarının yanı sıra azot oksitleri (NO_x) ve sülfür oksitler gibi
- Zehirli gazları açığa çıkarmakta ve
- Bu gazlar asit yağmuru gibi hava kirliliği ve
- Birçok sağlık ve çevre sorununa neden olmaktadır.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ

- Karbon salımlarının azaltılmasında ve

- İklim değişikliğinin etkilerinin hafifletilmesinde önemli bir role sahiptir.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ POLİTİKALARI

Hem ekonomik büyüme ve

- Sosyal kalkınma hedeflerinin sürdürülebilirliği ile doğrudan ilişkili olması

Hem de toplam sera gazı salımının azaltılmasında oynadığı kilit rol nedeniyle

→ Hassasiyetle ele alınması gereken alanların başında gelmektedir.

Enerji Verimliliği

-İklim değişikliğiyle mücadelede vazgeçilmez öneme sahiptir.

- Artan enerji ihtiyacı için doğal kaynakların tahribini önlemenin yanı sıra

→ Ekonomik açıdan da kârlıdır.

WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)

WWF-Türkiye tarafından yayımlanan

"İklim Çözümleri 2050: Türkiye Vizyonu" adlı rapor

-Nüfus ve kalkınma düzeyi artarken enerji verimliliği sayesinde

→ Enerjiye talebin yılda %39 azaltılabileceğini ifade etmektedir.

→ Verimlilik için yapılan yatırımlar kendi kendini karşılamaktadır.

MODÜL 6	7 -A	Konu Anlatım
IEA (Uluslararası Enerji Ajanı)		
IEA'nın Haziran 2022 raporu - Pandemi sonrasında enerji fiyatlarındaki artışın şiddetli etkilerini ele aldı. → Enerji verimliliğinin hayati rolünü anlatır.		
AB (Avrupa Birliği) için enerji verimliliği → Enerji ve iklim politikasının en önemli bileşenidir. → Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için enerji verimliliği hedeflerini artırır.		
Enerji verimliliğini artırmak - Ülkelerin enerji güvenliğini sağlamaları ve - Sera gazlarını azaltmalarıyla mümkündür.		
Türkiye'de nüfus ve refah düzeyindeki artışa bağlı olarak → Enerji tüketim miktarı ve → Ülkenin enerji ihtiyacında dışa bağımlılığı artmaktadır.		
Eurostat (Avrupa Birliği İstatistik Ofisi)'nin verilerine göre - Enerjide dışa bağımlılıkta Türkiye → 36 Avrupa ülkesi içinde 9. Sıradadır. → Kullandığı enerjinin %71 'ini ithal etmektedir.		
Elektriğin üretiminde, iletiminde ve dağıtım süreçlerinde - Enerji verimliliğinin gözetilmesi (kaçak ve kayıpların azaltılması, alt yapının yenilenmesi ...) - Enerjinin etkili ve yeterli kullanılması → Atmosfere salınan emisyonlarda azalmaya sebep olmaktadır.		
Binalardaki enerji verimliliğinin artırılmasında Enerjinin talep tarafındaki iyileştirilmesine örnekler: - Alan ısıtma ve soğutmadaki enerji verimliliğinin iyileştirilmesi - Elektrikli ev aletlerinde A sınıfı ve üstü ekipmanların kullanılması - Gereksiz aydınlatmanın önlenmesi ve - Uzun ömürlü verimliliği yüksek lambaların tercih edilmesi - Buzdolabının ısı kaynaklarından uzak bir yere konulması - Klimanın mevsimine uygun sıcaklık ve fan hızında çalıştırılması...		
15. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER		
KENTLER		
-Yeniliklerin, nüfusun ve medeniyetin merkezidir. - Çevre üzerine oldukça önemli etkileri vardır. - İklim değişikliğine neden olan insan faaliyetlerine kaynaklık eder.		
- Bugün yaklaşık 3.9 milyar insan kentlerde yaşamaktadır. - Kentlerin toplam yüzölçümü yeryüzünün sadece % 2'sini kaplamaktadır. → Buna karşın kentler -Barındırdıkları nüfus, üretim ve tüketim faaliyetleriyle → Sosyal ve ekonomik hayatın merkezi konumundadır.		
Günümüzde dünya enerji tüketiminin % 60 ila % 80'i kentlerdedir. - İklim değişikliğinin başlıca sorumlusu olan karbondioksit salımlarının → % 75'i kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerden kaynaklanır.		
Dünyanın en büyük 40 kenti → Gezegenin fosil yakıt kaynaklı CO ₂ salımlarının üçte birinden sorumludur. → Kentler iklim değişikliğiyle mücadelede büyük bir önem taşımaktadır.		
Bu nedenle “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”nın 11.'si olan - “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı” → Şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve → Sürdürülebilir kılınmasını işaret etmektedir.		
IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)		
IPCC iklim değişikliğinin nedeninin - İnsan faaliyetleri olduğunu - Bu faaliyetlerin özellikle kentlerde yoğunlaştığını belirtir.		
Kentler		
Bir yandan insanların etkinlikleri ile iklim değişikliğine neden olurken - İklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan da → En çok etkilenen yaşam birimleridir. Bir diğer yandan sorunların çözümünde anahtardır.		
Sıcaklıklardaki artış		
-Su ve vektör kaynaklı hastalıkların kolayca yayılması açısından → Uygun ortamı oluşturur.		
Bu çerçevede iklim değişikliğinin kentlerde neden olduğu bir diğer sorun → Kuraklık ve su kıtlığıdır.		
- Kar ve buzullardaki hızlı eriyiş - Kurak mevsimlerin süresinin uzaması ve - Artan sıcaklıklar sonucunda → Buharlaşma oranları yükselmekte → Kentlerin kullanılabilir su kaynakları tükenmekte ve → Artan hava sıcaklıkları su tüketimini artırmaktadır.		
Bu durum		
- Hızla yükselen kentli nüfus etkisi ve - Kirlenen yeraltı ve yerüstü su varlığının azalmasına → Su kıtlığı yaşanmasına yol açmaktadır.		

MODÜL 6	7 -B	Konu Anlatım
İklim değişikliğinden kaynaklanan aşırı hava olayları ve afetler - Kentlerde önemli kayıp ve hasarlara neden olmaktadır.		
İklim ile ilişkili aşırı hava olayları arasında -Şiddetli/aşırı yağışlarla yetersiz alt yapının birleşimiyle oluşan kentsel seller → En yaygın olarak görülen ve en fazla can kaybına neden olan afet türüdür.		
İklim değişikliğinin neden olduğu bir diğer tehdit → Aniden başlayan ve hızla yayılarak kontrolden çıkan yangınlardır.		
Yangınlar → Kent ve kent civarında yaşam alanlarını tehlikeye sokmaktadır.		
Kentlerde iklim değişikliği ile mücadele için →Toplumsal, karbon ayak izinin azaltılması konusunda bilinçlendirilmesi ve → İklim değişikliğine bağlı afet risklerine karşı hazırlanması gerekmektedir. → Uygarlık sınavı denen iklim değişikliğine karşı eğitimlere önem verilmelidir.		
16. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YEŞİL ÇATILAR		
YEŞİL ÇATI NEDİR		
Son yıllarda şehirleri daha sürdürülebilir ve - İklim değişikliğine karşı daha direngen hale getirmek için → Küresel bir hareket ortaya çıktı.		
Şehirler → Daha fazla park ve yeşil alan oluşturuyor - Araçlara ve diğer kirlilik biçimlerine sınırlar koyuyor ve - Binalar için enerji verimliliği önlemleri alıyor.		
-Kentlerde geniş alanları kaplayan binaların → Çatılarından, hatta duvarlarından yararlanmaya çalışılmaktadır.		
Yeşil Çatıların Başlıca Çevresel İşlev ve Yararları		
1. Kentin Havasını Soğuturlar:		
- Asfalt yollar ve beton binalar güneş ışığını emer ve ısı enerjisi yayar. - Araç egzozları ve klimalar ek ısı üretir. → Buna “kentsel ısı adası etkisi” denir. → Şehirler, onları çevreleyen kırsal alanlardan birkaç derece daha sıcaktır.		
İklim değişikliği şiddetlendikçe→ Kentsel ısı adası etkisi ölümcül olabilir. - Yeşil çatılar bu afetsel etkiyi azaltabilir. - Şehirleri iklime daha dayanıklı – direngen hale getirebilir ve - Riski en yüksek olan insanları koruyabilir.		
Bunu (Yeşil çatılar) koyu renkli yüzeyleri güneş ışığını yansıtan → Parlak bitki örtüsü ile değiştirerek yaparlar.		
Bitkiler ayrıca atmosfere nem saldıklarında -Şehirleri soğutan → Evapotranspirasyon (buharlaşma-terleme) adı verilen bir süreçten geçerler.		
2. Enerji ve Sağlık Bakım Maliyetlerini Azaltırlar:		
Yeşil çatıların serinletici etkileri enerji maliyetini azaltabilir. - Bu da soğutma (klima) gereksinimini azaltır.		
Yeşil çatılar yalıtımı iyileştirdiği için → Soğuk aylarda binalarda ısı tutulmasını da artırabilir.		
Sonuç olarak yeşil çatılar binaların enerji maliyetlerini önemli ölçüde azaltabilir. - Enerji kullanımı azaldıkça → Atmosfere sera gazı ve diğer kirlleticiler daha az salınır. →Karbon ayak izini azaltabilir.		
3. Kentsel Selleri Önlerler:		
Kuvvetli yağışlarda şehirler sel baskınına karşı drenaj sistemlerine güvenir. - Kanalizasyonlar ve boru hatları tıkanırsa şehir sular altında kalır.		
4. Suyu Süzerler:		
Kirlilik drenaj sistemleriyle ilgili başka bir sorundur. - Yağmur yağdığında yeraltı ve yerüstü içme suyu kaynaklarını kirlendir.		
Yeşil çatılardaki bitkilerse → Yağmur suyunu filtreler - zararlı toksinleri uzaklaştırır ve → İçme suyunun kirlenme riskini azaltır.		
5. Gıda Güvenliğini Geliştirirler:		
Çatı çiftçiliği giderek daha popüler hâle geliyor. Çatı çiftliklerini uygulamak→ Az bakım gerektiren yeşil çatılardan daha zordur. → Ancak birçok yararı vardır.		
Çatı çiftlikleri ile sürekli bir ürün arzı sağlayarak → Bir şehrin hem gıda ihtiyacını hem de gıda güvenliğini destekleyebilir.		
Genel gıda üretim sisteminde -Bölgeler ve ülkeler arasında ya da uluslararası taşınmalarda soğutma sistemi → Büyük oranda sera gazı salımları oluşturur. → Çatı çiftliklerinde ise soğutulmaya gerek yoktur. → Bu da tükettiğimiz gıdaların karbon ayak izini azaltır.		
6. Sosyal Uyum ve Savunuculuğu Sağlarlar:		
Yeşil çatılar bitki örtüsüne erişimi olmayan şehirler için hoş bir rahatlamadır. -Yeşilliklere yakın olmanın → Sayısız psikolojik ve fizyolojik yararı vardır. - Yeşil çatılar aynı zamanda insanları çatılarında sosyalleşmeye teşvik eder. → İlk olarak, komşuların birbirini tanımasını sağlar. → İkincisi aşırı hava olayları sırasında insanlar dayanışma içinde olur.		

17. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TARIMA ETKİSİ

Öngörülen İklim Değişikliğinin Etkileri

- İklim değişikliğinin tarımsal ürün ve karasal gıda üretimi üzerindeki
→ Olumsuz etkileri olumlu etkilerinden daha açık ve yaygındır.

Pozitif etkiler → Bazı yüksek enlem bölgelerinde belirlenmiştir.

Aşırı iklim olayları sonrasında anahtar üretim bölgelerinde
→ Hızlı gıda ve tahıl fiyatı artışları gerçekleşir.

Aşırı iklim olaylarının bazıları

→ İnsan kaynaklı küresel iklim değişikliğinin ve
→ Onun en önemli göstergesi olan küresel ısınmanın bir sonucudur.

İklimsel eğilimler hem tatlı su hem de deniz ortamlarında hasat edilen

- Su türlerinin bolluk ve dağılım desenleri ile
- Dünyanın farklı bölgelerindeki su kültürü üretim sistemlerini etkilemektedir.

Tüm bu etkiler bazı gelişmekte olan tropikal ülkelerde

→ Besin ve gıda güvenliği üzerinde olumsuz etkileri devam edecektir.
→ Bazı bölgelerdeyse daha uygun koşullar ortaya çıkabilecektir.

2000'li yıllardan beri

- Gerçekleştirilmiş olan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre
- İklimdeki ve CO₂ birikimindeki değişiklikler
→ Tarımsal üretim açısından önemli ve istilacı türlerin dağılımını etkileyecek
→ Rekabet artışına yol açacaktır.

CO₂ gübrelemesi: Sanayi Devrimi'nden beri atmosferdeki birikimi hızla artmakta olan fazla CO₂'nin neden olduğu fotosentez oranındaki artıştır.

Atmosferdeki artan CO₂ birikimi (CO₂ gübrelemesi)

→ Bazı herbisitlerin etkisinde azalmaya neden olabilecektir.
(Herbisit: Yabani ya da yabancı ot ilaçları, kimyasalları)

İklim Değişikliği Koşullarında

C3 ve C4 Bitkilerinin CO₂ Gübrelemesine Farklı Yanıtları

Farklı bitki türlerinin farklı karbon asimilasyonu (özümleme) vardır.

Günümüzde tüm karasal bitkilerin

- Yaklaşık % 95'ini içeren çoğu fotosentetik (fototrof) organizma
→ Calvin Döngüsü adı verilen biyokimyasal bir yolla karbonu sabitler.

Calvin Döngüsü

- Organizmaların (özellikle bitkiler ve alglerin)
→ Havadaki CO₂'den enerji ve yiyecek oluşturduğu süreçtir.
→ Genellikle fotosentezin bir parçasıdır ve
→ Ototroflar (örneğin yeşil bitkiler) için ana besin kaynağıdır.

Calvin döngüsünün ilk adımı

- 3 karbon atomu içeren kararlı bir ara bileşik üretimini içerir.
→ Bu nedenle, bu işleme C3 fotosentezi ve bu şekilde metabolize olan
Buğday, pirinç, pamuk, soya fasulyesi, şeker pancarı ve patatesler vb. bitkilere
→ C3 bitkileri denir.

Bazı bitkiler de

Mısır, şeker kamışı gibi 4 karbonlu bileşik üreterek fotosentetik işleme başlar.
- Aslında mısır ve şeker kamışı → Birer ot türüdür.
→ Bu tip bitkilere C4 bitkileri denir.

C4 bitkileri CO₂ artışlarına C3 bitkilerine göre daha az tepki verir.

- Bu nedenle CO₂ gübrelemesinin
→ C3 bitkilerinin büyüme hızı üzerinde önemli bir etkisi olabilirken
→ C4 bitkileri üzerinde büyük bir etkisinin olması beklenmemektedir.

En yüksek gübreleme yanıtları yumrulu ürünlerde gözlenir.

(havuç, patates, turp, şeker pancarı, pancar, tatlı patates, soğan ve zencefil)
- Bunlar yer altındaki organlarında
→ Fazla karbonhidrat depolama açısından önemli kapasiteye sahiptir.

18. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Sürdürülebilir kalkınma

- İnsan ile doğa arasında denge kurarak
- Doğal kaynakları tüketmeden
- Gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verecek şekilde
→ Bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlamadır.

Sürdürülebilirlik → Tarım, ormanlar ve bahçelik gibi

→ Yenilenebilir kaynaklar konusunda ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma

→ Çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutları olan bir kavramdır.

İnsanlık kaynakların paylaşımı için iki dünya savaşı yaşadı.

- Bir yandan DDT gibi tarım ilaçlarıyla çevreye ve insan sağlığına
- Diğer yandan nükleer silahlarla yeryüzünün tamamına zarar verdi.
→ Bu zararların 1960'lı yıllarda farkına varıldı.

Çevre sorunlarına konusunda iş birliğine yönelik ilk kapsamlı düzenlemeler

→ 1970'li yıllarda uluslararası boyuta ulaşmaya başlamıştır.

1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen BM İnsan Çevresi Konferansı'nda

- Sosyo ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan
→ Birçok ülke "çevre" konusunda ilk defa bir araya geldiler.
→ BM İnsan Çevresi Bildirisi kabul edilmiştir.

Büyümenin Sınırları Raporu yine aynı yıl yayımlandı.

- Ekonomik ve teknolojik büyümenin aynı şekilde devamı halinde
→ 100 yıl sonra (2072'de) dünya kaynaklarının yetmeyebileceğini belirtildi.
→ Sistemsel bir çöküş yaşanabileceği uyarısında bulunmuştur.

1983'de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından

→ Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez

- 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanan

→ Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu'nda tanımlanmıştır.

"Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma"

1992 Rio Konferansı'nda

- 178'den fazla ülke, insan yaşamını iyileştirmek, çevreyi korumak ve
- Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere
- Küresel bir ortaklık kurmak için
→ Kapsamlı bir eylem planı olan GÜNDEM 21'i kabul etmiştir.

GÜNDEM 21'de

- Sürdürülebilir kalkınma için üretim ve tüketim alışkanlıklarının
→ Değişmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

2000 yılında toplanan Bin Yıl Zirvesi'nde ilan edilen

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin temel amacı
→ Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak olmuştur.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında (BM SKA)

-Gezegenin ve tüm canlıların sağlıklı bir şekilde
→ Varlıklarını sürdürebilecekleri bir sistemin oluşturulması vardır.

Şekil 16. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Sürdürülebilir kalkınma

- Sosyoekonomik gelişmeyi sağlarken
→ İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedefler.

Bu nedenle sürdürülebilirliğin çevre, toplum ve ekonomi boyutu

→ Birbiriyle iç içe geçen bir yapıya sahiptir.
→ Sürdürülebilir kalkınma için her boyutta iyileşme ve gelişme olmalıdır.

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu 8, 9, 10 ve 12 numaralı amaçları kapsar.

- Ekonomik büyüme, verimlilik, üretim süreçleri ve yatırım ile ilgilidir.

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 ve 16 numaralı...

- Toplumsal değerler, ilişkiler ve kurumların geleceğe yönelik devamlılığı ...

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu 6, 13, 14 ve 15 numaralı amaçları kapsar

- Doğal kaynakların, biyoçeşitliliğin korunması ve doğal yaşamın sürmesi ...

Üretim ve tüketim sonucu oluşan atık ve kirliliğin önlenmesi

- Öleyici tedbirlerin alınmaması
→ Sürdürülebilir bir yaşamı tehlikeye atmaktadır.

Bu nedenle Amaçlar

→ Doğal kaynakların ekosistemlere zarar vermeden kullanılmasını işaret eder.

Neredeyse tüm amaçların önünde büyük bir engel olan İklim Eylemi Amacı

- İklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığı ve uyumu işler.

Türkiye'de iklim eylemi Paris Anlaşması'nın onaylanması ve

- 2053 net sıfır hedefinin belirlenmesi ile önemli bir ivme kazanmıştır.

Türkiye'nin iklim politikasının önemli konu başlıkları:

- İklim değişikliğine uyum ve emisyon azaltımına yönelik politikalar
- İklim kanunun tasarlanması
- Ulusal Katkı Beyanının (NDC) güncellenmesi
- 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi için Uzun Vadeli Stratejinin hazırlanması
- Yeşil organize sanayi ve yeşil endüstri bölgelerinin yaygınlaştırılması
- İklim yatırımlarını kolaylaştırmak ve yönlendirmek için Ulusal İklim Stratejisinin Ulusal Ticaret Taksonominin ve yeşil finansal araçların oluşturulması ve
- Emisyon Tıccret Sisteminin hazırlanması...

Dünya UNESCO liderliğinde
- Toplumları (özellikle yeni kuşağı) 21. yüzyılın risklerine karşı **hazırlamak** ve **Sürdürülebilir Kalkınmayı** sağlamaya yönelik eğitim sistemlerini **“Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim (SKE)”** bakiş açısı ile **güncellemektedir**.

19. HAVA, SU, TOPRAK KİRLİLİĞİ VE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN KONTROLÜ

Çevre kirliliğinin birçok çeşidi vardır.
- En çok bilinen kirlilik çeşitleri: **Hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğidir.**

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’ndan
- Açlığa Son (SKA2) - Sorumlu Üretim ve Tüketim (SKA12)
- Sağlık ve Kaliteli Yaşam (SKA3) - İklim Eylemi (SKA13)
- Temiz Su ve Sanitasyon (SKA6) - Sudaki Yaşam (SKA14) ve
- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (SKA9) - Karasal Yaşam (SKA15) **Amaçları**
- Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (SKA11)
→ **Hava, su ve toprak kirliliği ile doğrudan ilgilidir.**

HAVA KİRLİLİĞİ: Özellikle **fosil yakıtların yanması** veya **verimli kullanılmaması** neticesinde **hava kirliliği yüksek birikimlere ulaşabilmektedir.**

SU KİRLİLİĞİ: Su kirliliği zararlı maddelerin **akarsu, nehir, göl, okyanus** gibi
→ Su kaynaklarımızı **kirlilemesi ve kalitesini düşürmesidir.**

TOPRAK KİRLİLİĞİ: Toprak en önemli doğal kaynaklardan birisidir.
- Tarım dışı amaçlar ile **kullanılması**
- Ağır metallerle **kirlenmesi** ve
- Erozyon sonucu oluşan etkilerle **kaybı ugraması sonucunda**
→ **Verimi düşmekte ya da yok olmaktadır.**

- Kaybedilen toprakların **yeniden kazanılması çok zordur.**
- Dünyadaki toprakların ancak **onda birinde** üretim yapılabilmektedir.

Kirliliğin Kontrolü
Kirliliğin kontrolü, **mevzuat, düzenleme ve teknolojiler** ile **mümkündür.**

Türkiye’de kirliliğin kontrolüne ilişkin mevzuata örnek olarak
→ Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğini Önleme Yönetmeliği verilebilir.

Ankara Gölbaşı’nda
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Sürekli İzleme Merkezi ve
- Merkez bünyesinde çalışmalar yürüten
Çevre Referans Laboratuvarı
- “Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı”
- “Evsel ve Endüstriyel Kirlilik İzleme Programı”
- “Denizlerde Bütünleşik Kirlilik İzleme Programı”
- “Sürekli Atık Su İzleme Sistemi” ve
- “Sürekli Emisyon Ölçüm Sistemi” kapsamında
- **81 ilde kurulan istasyonlar ile**
- Toprak, su ve havanın **güncel durumunu izlemektedir.**

Çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için
- “Kullanan öder” veya “Kirleten öder” gibi
→ **İlkeler göz önünde bulundurularak çevresel kirliliğin azaltılması**
- “Sıfır atık” gibi **Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Amacı** ile
→ Uyumlu politika, uygulama, program ve eğitimlerin topluma yayılması
- Ayrıca **karbon vergisi ve emisyon ticareti** gibi politika araçlarının
→ **Ülke şartlarına uygun bir şekilde tasarlanması ve uygulanması**
→ **Kirlilik kontrolünde önemli çalışma başlıklarıdır.**

20. ATIK YÖNETİMİ VE SIFIR ATIK

Dünya madde açısından bakıldığında kapalı bir sistemdir.
→ Bir başka deyişle dünyada bulunan kaynaklar sınırlıdır.
→ **Kaynaklar tükendiğinde yenisini bulmak mümkün değildir.**

Dünyanın sınırlı kaynaklarına artan talepler ve sürdürülebilir bir hayat için
→ **Sıfır atık yaklaşımına** şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de “sıfır atık bilinci” gittikçe yaygınlaşmaktadır.
- Nüfusun hızla artması
- Şehirleşme ve tüketim maddelerinin çeşitlenmesi ile
→ **Atık miktarı artmakta** ve çevre üzerinde **olumsuz etkilere** neden olmaktadır.

Doğaya bırakılan atıklar → Doğa tarafından **bir süre sonra temizlenebilir.** Ama
→ **Atık miktarı arttıkça doğanın kendini temizleme gücü azalmaktadır.**

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’ndan
Açlığa Son - Nitelikli Eğitim - Temiz Su ve Sanitasyon - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - Sorumlu Üretim ve Tüketim - İklim Eylemi - Sudaki Yaşam ve Karasal Yaşam **Amaçları** → **Atık yönetimi ve sıfır atık konusu ile doğrudan ilgilidir.**

Küresel ölçekte ve her ülkede → **2030’a kadar**
Atık oluşumunu **önleme, azaltma, geri kazanım** ve tekrar **kullanım** yollarıyla
- Atıkların **en aza indirilmesi** - Gıda kayıplarının azaltılması
- Kişi başına düşen yiyecek israfının yarıya düşürülmesi
- Açlığın dünyanın her yerinde sonlandırılması
- Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve
- Verimli kullanımının sağlanması **gerekmektedir.**

JOHAN ROCKSTRÖM öncülüğünde bir grup bilim insanının
- **2009** yılında yayımladığı
“Gezeğin Sınırları: İnsanlık İçin Güvenli Alanı Araştırmak” isimli makale,
- Gezegimizde yaşamın sürmesi için **9 kritik eşik** belirlemiştir:

- 1) Biyolojik Çeşitlilik (AŞILDI)
- 2) İklim Değişikliği (AŞILDI)
- 3) Yeni Kimyasallar
- 4) Ozonun İncelmesi
- 5) Atmosferik Aerosol Yükselmesi
- 6) Denizlerin Asitlenmesi
- 7) Biyoekonomiyasal Döngüler (AŞILDI)
- 8) Tatlı Su Kullanımı
- 9) Arazi Kullanımı (AŞILDI)

Eşiklerden 5’i henüz **hâlâ güvenli sınırlar** içindedir. (4’ünde ise **eşik aşılmıştır**)

Sıfır Atık aşılın eşiklerin geriye döndürülmesi veya en azından **durdurulmasına**
→ Doğrudan katkı sağlayabilecek **eylemlerden biridir.**

Günümüzün **en büyük sorunlarından biri** olan ve
- **Katı atık kategorisinde** değerlendirilen **plastik atıklar**
→ **Kontrolsüz bir artış içindedir.**

Deniz kirliliğinin %80’i karasal kirleticilerden oluşmaktadır.
“Barcelona Sözleşmesi” kapsamında yapılan çalışmalar
→ **Akdeniz Havzası günde yaklaşık 730 ton plastik** ile kirlenmektedir.
→ **Plajlardaki deniz atıklarının % 60’ı, tek kullanımlık plastiklerdir.**

Bu atıklar **denizlerde yaşayan canlıların yaşamını ve**
- Suyun **temizliğini** olumsuz yönde etkilemektedir.

Doğaya atılan **plastik maddeler** de **uzun yıllar kaybolmaz!**
→ **Toprak kirliliğine** neden olmaktadır.

“Sıfır Atık” (2017)
- İsrafin önlenmesini / Kaynakların daha verimli kullanılmasını
- Atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atık oluşumunun engellenmesi veya
- En aza indirilmesi;
- Atığın oluşması durumunda ise
→ Kaynağında ayrı **toplanması** ve geri kazanımının sağlanmasını kapsayan
→ **Atık yönetim felsefesi** olarak **tanımlanan bir hedeftir.**

Sıfır atık → Atık oluşumunu **önlemektir.**
Sıfır atığın temeli → Atık oluşmadan önce atık oluşumunu **önlemek**
→ Atık üretmemektir.

Doğada → Bir **canlının atığı** diğer bir **canlının besinidir.**
→ Atık kavramı **modern yaşamın** ürettiği bir kavramdır. Doğada **geçerli değildir.**

Sistemler doğru kurulduğunda doğanın bir parçası olan insanların
→ Fazla atık üretmeden **yaşamaları mümkündür.**

Atık üretmeden yaşayabilmek için
- Doğrusal ekonomi anlayışını → **Döngüsel bir yapıya** kavuşturmak gerekir.

Döngüsel ekonomi
Ham madde temininden itibaren
- Üretim, kullanım, dönüşüm ve yeniden dönüşümü esas alır.
→ **Üretim ve tüketim modelidir.**

Türkiye’de 2017’den beri Sıfır Atık politikası yürütülmektedir.

Sıfır atık politikası kapsamında
- İsrafin önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, atık miktarının azaltımı ve oluşan atığın geri dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.

Sıfır Atık anlayışı
- Tüketicilerin tüketim alışkanlıklarını
- Atık oluşumuna sebep olan tüketimlerini gözden geçirmelerini
- Atık çıkarmının azaltılması ve
- Atıkları değerlendirme konusunda
→ İnsanlara **yeni bir bilinç kazandırmayı hedeflemektedir.**

İlk sıfır atık uygulaması
→ **Cumhurbaşkanlığı Külliyesi** ile
→ **Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı** ’nda **başlamıştır.**

- Ardından **kamu kurumları** başta olmak üzere **limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri, hastaneler ve turizm tesisleri** gibi kalabalıkların yoğun olduğu noktalarda adım adım **proje yaygınlaştırılmıştır.**

2017’den 2022 yılı Ocak ayına kadar
→ Toplam **24.2 milyon ton geri kazanılabilir atık ekonomiye kazandırılmıştır.**

Sıfır Atık Projesi kapsamında devam eden “Sıfır Atık Mavi” çalışması ile
→ **Deniz ve kıyılar**ın korunması da ulusal bir öncelik haline getirilmiştir.
Sıfır Atık Projesi Denizlerin, akarsuların, göllerin korunması için
→ Türkiye’nin **deniz koruma seferberliği**dir.

ÇEVRE EĞİTİMİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

ATMOSFER, HAVA, İKLİM VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ

Atmosfer (hava küre) → Yerküreyi sarar.

- Yerkürenin yaşanabilir bir gezegen olmasını sağlayan çeşitli gazlardan oluşur.

TROPOSFER:

- Atmosferdeki hava olayları (Bulut, yağış ve fırtına ...) **En alt tabaka.**
- **Temel gazlar** (azot (N), oksijen (O₂), argon (Ar))
- **Sera gazları** [Su buharı (H₂O), karbondioksit (CO₂) ve metan (CH₄)]
- Ortalama kalınlığı **11 km**

Atmosfer gazlarının:

- **% 90**'ı yeryüzünden yaklaşık **16 km**'ye kadar olan yerindedir.
- **% 99**'u ise yeryüzünden **orta stratosfere** kadar olan bölümündedir.

Atmosfer → Yeryüzünden ısı enerjisi ve nem alır ve -Kazandığı bu enerji ve nemi dolaşım ve okyanus akıntılarıyla yeniden dağıtır. Sonuçta ısı enerjisinin bir bölümü ve nemin çoğunluğu yeryüzüne döner.

Atmosfer

- Canlıları radyasyon enerjisinden (Güneş'in şiddetli kısa dalga boylu ışınımı) ve -Bazı zararlı ışınım türlerinden (Morötesi - ultraviyole B ışınımı) de korur.

Yerküre - atmosfer - uzay arasındaki sürekli karşılıklı enerji değişimleri → Atmosfer olaylarını oluşturur.

HAVA:

Herhangi bir yerde ve zamandaki atmosfer koşullarının → Herhangi bir andaki kısa süreli durumudur.

Hava → Yeryüzünün herhangi bir yerindeki

- Sıcaklık, yağış, nem, güneşlenme, sis, bulut, rüzgâr ve hava basıncı gibi → Çok sayıdaki değişkenin birlikteliği ile açıklanır.
- İnsanoglunun ve öteki tüm canlı türlerinin yaşamını doğrudan etkiler.

Türkiye Akdeniz iklimi bölgesindedir.

Akdeniz İklim Bölgesi:

Hem nemli ılıman ve soğuk kuşağın

Hem de subtropikal ve tropikal kuşağın özelliklerini taşır...

Kışın → ılıman/soğuk kuşağa özgü alçak basınç

→ Yağışlı, soğuk, rüzgârlı ve zaman zaman fırtınalı hava koşulları

Yazın → Sıcak kuşağa özgü; sıcak, kurak ve sakın hava koşulları egemendir.

Baharda → Her iki büyük iklim kuşağına özgü hava koşulları etkilidir.

İKLİM:

- Yeryüzünün herhangi bir yerinde uzun yıllar boyunca gözlenen
- Tüm hava koşullarının ortalama özellikleridir.

İklim Değişikliği: Uzun süreli ve yavaş gelişen değişikliklerdir.

İklim değişikliği → Doğal iç süreçler ve dış zorlama etmenleri ile oluşabilir.

- Atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki değişiklikler
- İnsan kaynaklı değişiklikler nedeniyle oluşabilir.

TÜRKİYE İKLİMİ VE KURAK BÖLGELER

Türkiye İkliminin ve İklim Dinamiğinin Ana Çizgileri

Türkiye'de Hava ve İklim Koşulları:

- Kuzey Atlantik-Avrupa cephesine bağlı gezici alçak ve yüksek basınç sistemleri
- Subtropikal Azor yüksek basıncı (özellikle yazın)
- Termik oluşumlu Sibirya yüksek basıncı (özellikle kışın)
- Muson alçak basıncının değişimleri ve karşılıklı etkileşimlerin denetlenir.

Türkiye'deki Egemen İklim Tipi:

Kış → ılıman/soğuk ve yağışlı

Yaz → Kurak ve sıcak/çok büyük Subtropikal Akdeniz iklimidir.

Karadeniz Bölgesi ve Kuzeydoğu Anadolu Bölümü dışında kalan yerlerinde

Yaz boyunca genellikle → Uzun süreli kuru ve sıcak iklim (yaz kuraklığı) oluşur.

ARİDİTE:

Yeryüzünün herhangi bir yerinde

→ Sürekli yağış ve nem açığı koşulları ya da hidroklimatolojik kuraklıktır.

→ Coğrafi ve/veya klimatolojik kurak olma durumudur.

Bu koşulların yıl boyunca ya da yılın çok büyük bir bölümünde

→ Egemen olduğu arazilere, arid bölge ya da kurak bölge adı verilir.

KURAKLIK:

Yeryüzündeki çeşitli sistemlerce kullanılan doğal su varlığının

- Ortalamanın altında uzun süreli gerçekleşmesi sonucunda

→ Su açığı ve yetersizliğidir.

Temel olarak şiddet, süre ve coğrafi yayılım bileşenleri ile nitelendirilebilen

→ Uç boyutlu bir doğa olayı biçiminde etkili olan su açığı ve yetersizliğidir.

KURAKLIK:

Aridite İndisi'ne ya da başka iklim sınıflandırmalarına göre

- Türkiye'de gerçek çöllerin yer aldığı

→ Çok kurak ve çöl benzeri koşullu gerçek kurak (arid) araziler yoktur!

Buna karşılık Türkiye'de aridite koşullarına göre,

- Farklı şiddetlerde çölleşmeye açık ya da çölleşmeden etkilenebilirliği olan

→ Yarıkurak, kurakça-yarınemli ve nemlice-yarınemli bölge ve yöreler vardır.

Türkiye'nin Bugünkü Su İklimi ve Su Potansiyeli

Aridite İndisi'ne göre: Türkiye'de çölleşmeye eğilimli

- Yarıkurak ve kurakça-yarınemli araziler yaklaşık %30'unu kaplar.

- Nemlice-yarınemli kuraklık sınıfı ile birlikte bu oran % 60'a ulaşır.

Türkiye'nin

Su iklimindeki yıllar arası değişkenlik de dikkat çekici derecede yüksektir.

TÜİK, 2020; Kalkınma Bakanlığı, 2014; DSI, 2020) verilerine göre:

Türkiye nüfusu → 83 milyon (2019)

Toplam kullanılabilir su tutarı → 112 milyar m³

→ Kişi başına yıllık ortalama yaklaşık 1350 m³ su düşmektedir.

(Nüfus hâlâ artarken bu tutar dünya ortalamasının %18'ine karşılık gelir.)

→ Türkiye su zenginini bir ülke değildir! (Öyleymiş gibi yaşayan bir ülkedir)

İklim → Canlı türlerinin ve çeşitliliğinin en önemli etkenlerindendir.

İklimde Meydana Gelen Değişikliklerin Temel Sebepleri:

1- Milankovitch döngüleri

2- Güneş'ten gelen enerji miktarındaki değişimler

3- Okyanusal ve atmosferik süreçler

4- Volkanik püskürmeler ve atmosferdeki birikimleri

5- İnsan kaynaklı sera gazlarının (CO₂, CH₄, N₂O, vb.) artışı

Sanayi Devrimi ile birlikte → Sera gazı birikiminde hızlı artış oldu.

→ Buna bağlı olarak küresel ısınma ve olumsuz sonuçları görülür.

Devletlere iklim değişikliği konusunda bilimsel raporlar hazırlamak için

(1988'de Birleşmiş Milletler himayesinde)

- Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve

- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ortaklığında

→ Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kurulmuştur.

Sanayi Devrimi'nden bu yana atmosferde biriken CO₂ ve diğer sera gazları

→ Gezegenimizin yüzey sıcaklığı ortalama 1.2°C artmıştır.

IPCC raporları ve çeşitli araştırmalara göre

- Gezegenimizin yüzey sıcaklığının yüzyıl sonuna kadar

→ En fazla 2°C artış göstermesinin kabul edilebilir olduğu bildirilmiştir.

"Kırmızı alarm" olarak değerlendirilen

IPCC "İklim Değişikliği 2021: Fiziksel Bilim Temeli Raporu"na göre:

- İnsanlık 1.5°C'lik geri dönüşmez eşik noktasına tehlikeli yakınlıktadır.
- Isınmanın engellenmesinde mevcut çabalar yetersiz kalmaktadır.

Sanayi Devrimi'ni takip eden süreçte

- Nüfus artışı - Şehirleşme ve Endüstriyel gelişmeler

→ Doğa ve çevre üzerinde olumsuz gelişmelere sebep olmuştur.

→ Genel olarak doğal çevre kirlendi (Hava, su ve toprak kirliliği)

Küresel iklim değişikliği → Dünyanın geleceği için tehdittir.

- Fosil yakıtlar sınırlandırılmalı

- Yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşüm teşvik edilmelidir.

KUTUPLAR → Dünyanın geri kalanından iki - üç kat daha hızlı ısınmaktadır.

İklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgelerdir. (Hızla erimektedir.)

(Kutuplardaki ısınma dünyanın diğer bölgelerinden yedi kat daha fazladır.)

Eriyen buzul miktarındaki artış

- Güneş ışınlarının yansıtılmasını önemli oranda azaltmaktadır.

- Deniz ve toprak daha fazla ısınmaktadır.

→ Bu döngünün birbirini beslemesi ile küresel ısınma çok daha hızlanır.

Antarktika'da ve Kuzey Kutbu'nda 2022'de aynı zamanlarda

→ Rekör sıcaklıklar kaydedilmiş

→ Zıt mevsimlerde iki kutbun aynı anda erimesi olağan dışı ve endişe vericidir.

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) (BM'ye bağlı olarak çalışır)

- Her yıl iklim değişikliği değerlendirmesi yapmaktadır.

2021 yılı raporunda:

- Sera gazı salımlarının - Deniz seviyelerinin - Okyanus suyu sıcaklığının ve
- Atmosferdeki birikimi artan CO₂ nedeniyle okyanus asitlenmesinin
- Rekör yüksek seviyeye ulaştığını tespit etmiştir.

Okyanuslar → Doğal karbon yutağıdır ve

→ Atmosferdeki karbondioksit gazının bir kısmını emer.

Atmosferdeki karbondioksitin aşırı düzeye çıkması sonucunda

→ Okyanusların karbon emme kapasitesi azalmaktadır.

Dünya genelinde

Sel, kasırga, kuraklık ve orman yangını gibi

→ Hava olaylarına bağlı afetlerin sayısı ve şiddetinde rekor artış görülür.

İklim değişikliğinin ekolojik dengiyi bozmasının

→ Sosyal ve ekonomik hayat üzerinde büyük etkileri vardır.

UNCCD (BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi)

UNCCD "Sayılarla Kuraklık 2022 Raporu"

→ İklim değişikliği ile şiddetlenen kuraklıkların etkisini bildirmektedir.

Kuraklık dünyanın hemen her yerinde

Hayvancılık ve tarım için → En ciddi tehlike haline gelmektedir.

İKLİM SİSTEMİNİN BİLEŞENLERİ - Fiziksel İklim Sistemi

Küresel iklim (Beş bileşeni vardır):

- 1) **Atmosfer** (Hava Küre) 3) **Krayosfer** (Buz Küre) 5) **Biyosfer** (Yaşam Küre)
2) **Hidrosfer** (Su Küre) 4) **Litosfer** (Taş Küre)

Tüm atmosfer hareketlerinin **enerji kaynağı Güneş** 'tir.

- Güneş 'ten gelen **kısa dalga boylu enerji** (**GKDB** Güneş ısınımı)
- **Atmosferi** geçerek **yeryüzüne** ulaşır.
- **Atmosferde** çok az enerji emilir ve **atmosfer ısınır**
- **Enerjinin** çoğu **yüzeyde soğurulur** (emilir)

Önce **yüzey ısınır** → Sonra **üzerindeki hava yüzeyden başlayarak ısınır**.

Yeryüzü → **Atmosfer için ana ısı kaynağıdır**.

Isınma: **Günün** ve **yılın zamanına** -yüzeyin şekline ve özelliklerine **bağlıdır**.

Güneş'ten gelen enerji eşitsiz bir şekilde dağılır

- **Yatay** hava hareketlerini (**Rüzgârı**) ve
- **Dikine** hava hareketlerini (konveksiyon) oluşturur. (Bulutlar ile yağışlar ...)

Sonunda

- Güneş 'ten **atmosfere** çeşitli süreçlere katılan **enerji** → **Uzaya geri döner**.
- Güneş enerjisi** → **İklim sistemini** yönetir.

Küresel ortalama sıcaklıktaki uzun süreli artış

- Sanayi Devrimi 'nden beri **sera gazlarının** atmosferdeki artışıyla da ilgilidir.
- Bu da **iklimin değiştirmektedir**. (Küresel ısınma konusunda kaygı)

Enerji alımında genel olarak

- **Ekvatorial** ve **tropikal bölg.** → **En fazla** Kutuplar → **En az** enerji almaktadır.

Fiziksel İklim Sisteminin Bileşenleri

İklim sistemindeki içsel bileşenler

Atmosferi, **okyanusları**, **karayı**, **kar örtüsünü**, **karasal buzulu** ve **hidrolojiyi** içerir.
→ Bu **ana bileşenler atmosferik süreçleri** kuvvetli bir biçimde etkiler.

Atmosferin gaz bileşimi → Yeryüzündeki **hayvan** ve **bitki** yaşamından **etkilenir**.

İnsan etkinlikleri

Azot ve **oksijen** gibi **gazların** ve **sera gazlarının** birikimlerini doğrudan etkiler.

İklim sistemine göre "dış" bileşenler:

- Güneş 'i ve enerjisini - Yerkürenin yörüngesini
 - Yerkürenin eksenini çevresindeki dönüşünü - Kara ve deniz dağılışını ... içerir.
- Bu bileşenler → **Doğal nedenler ile değişebilen "ortalama"** iklimi belirler.

5. GÜNEŞ RADYASYONU VE KÜRESEL ENERJİ DENGESİ

Güneş ve Yer Isınımı

Yerküre ile **atmosfer sistemi** arasındaki **enerji transferi** ile

- **İklim sisteminin sıcaklık, basınç, rüzgâr, yağış, bulut** ve **nem** öğeleri oluşur.
- **Güneş, yerküre** ve **atmosfer** → Birlikte **muazzam bir ısı motorunu** oluşturur.

Güneş ışınları ekvator ve **çevresine** yıl boyunca **dik** ve **dike yakın açılarla** gelir.

→ **Ekvatorial** ve **tropikal bölgeler** daha fazla ısınır.

Tropikler ile **orta enlemler** ve **kutuplar arasındaki bu enerji** ve **sıcaklık farkı**

→ Genel **atmosfer dolaşımı** ile **hava olaylarının oluşmasına neden olur**.

Yerküreyi ilgilendiren Elektromanyetik Isınım:

- 1) **Güneş** 'ten **yerküreye** ulaşan **GKDB** Güneş ısınımı (GKDB → Kısa dalga)
2) **Yeryüzünden salınan GUDB** karasal ya da yer ısınımı (GUDB → Uzun dalga)

Yerkürenin Hareketleri ve Yerküre-Güneş İlişkileri

Yerkürenin 1) **Rotasyon** 2) **Revolusyon** 3) **Presesyon** (üç hareketi vardır)

1) **ROTASYON:** Yerkürenin **kendi eksenini çevresindeki dönüşüdür**.

- Eksenini çevresinde dönüşünü 24 saatte tamamlar (**Gece** ve **gündüz** oluşur.)

2) **REVOLUSYON:** Yerkürenin **Güneş** 'in çevresindeki dönüşüdür.

3) **PRESESYON** (Yalpalama): Rotasyon sırasında başını sallayarak dönmesidir. (Dünya 'nın **Ekvator bölgesinin** şişkin ve ekseninin eğimli olması ile...) → **Güneş** 'in ve **Ay** 'ın, yerkürenin çeşitli bölümleri üzerinde **farklı çekimi vardır**.

Yerkürenin Enerji Bütçesi

Güneş 'ten **gelen enerji** ile **yeryüzünden** ve **atmosferden uzaya salınan** ve **kaçan**
→ **Enerji tutarı dengede** olmalıdır.

DOĞAL İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

LEVHA HAREKETLERİ VE MİLANKOVIÇ DÖNGÜLERİ

Levha Tektoniği Nedir?

Mantonun üst bölümü → **Litosfere** göre **daha sıcak** ve **daha akışkandır**.
→ **Astenosfer** olarak adlandırılır.

Litosferi oluşturan **geniş** ve **kırılgan parçaları**

→ **Astenosfere** bağlı olarak **hareket etmektedir**.

→ Bu büyük ölçekli yapı **levha tektoniği** (plaka tektoniği) olarak **adlandırılır**.

Levhalar bu sınırlar boyunca **uzaklaşır** (diverjans) **yaklaşır** (konverjans) ya da

→ Yanal olarak hareket eder (transform levha sınırı)

Levha tektoniğinden önce bilim insanları birçok doğa olayını açıklayamıyordu:

- Depremler nereden belirli bölgelerde yaygın - diğerlerinde son derece enderdir?

- Volkanlar neden zaman zaman zincirler halinde oluşur?

- Aynı türün fosiller uzak farklı kıtalarda ortaya çıkmaktadır?

Okyanusal ve **kıtasal levhalar** → Yılda birkaç **mm** ya da **cm** hızla **sürüklenir**.

- **Doğal deniz yollarını** açar ve **kapatır**

- **Sıradagları** ve **ya** da **volkanları** oluşturur.

→ Sonuçta **rüzgârlar** ve **okyanus akıntıları yavaş** ama **geniş ölçekli** **değiştirir**.

Levha Tektoniği, İklim ve İklim Değişikliği İlişkisi

Levha tektoniği → Doğal Dünya 'daki **üç ana iklim zorlama etmeninden biridir**.

1) **Levha tektoniği**

2) **Yerküre ile güneş arasındaki astronomik ilişkiler** (Orbital zorlama)

3) **Güneş enerjisinin şiddetindeki değişiklikler**

İklim zorlaması → Herhangi bir düzeneğin iklimi değiştirmeye zorlamasıdır.

→ Bu bir **pozitif insan kaynaklı ısınım zorlamasıdır**.

Rotasyon- Revolusyon -Presesyon etkileri

→ **Yavaş** değişikliklerin yerküre iklimi üzerindeki **etkisi** (**orbital zorlamasıdır**)

- Bunlar **küresel iklimi** etkileyebilecek olan başlıca **astronomik ilişkilerdir**.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ VE KÜRESEL ISINMA

Isınım Zorlaması Nedir?

"Normal koşullarda" **yer/atmosfer** sistemine **giren GKDB** Güneş enerjisi ile

→ **Geri salınan GUDB** yer ısınımı **dengededir**.

→ Bu dengeyi **değiştiren herhangi bir etmen iklimi** de etkileyebilir.

Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesindeki **herhangi bir değişiklik** ise

→ **Isınım zorlaması** olarak adlandırılır.

İklim değişikliğine neden olan başlıca **olumsuz insan etkinlikleri** ve eylemleri:

- 1) Hızla artan **insan kaynaklı** çeşitli **salımlar** (sera gazları -Ozon deliciler)
- 2) **Arazi kullanımı** ve **değişikliği** ve
- 3) **Ormansızlaşma** gibi **sürekli** ve **geniş ölçekli** **değişiklikler** ve **bozulmalar**dır.

Atmosferdeki Değişken Gazlar ve Aerosoller

AEROSOLLER:

- Havada asılı **durabilen** ve **atmosfer dolaşımıyla** sınırlar ötesi **yer değiştirebilen**
- **Çeşitli sıvı** ya da **kırılgan** parçacıklardır. (**Sülfat aerosolü**)

DOĞAL SERA ETKİSİ:

Yerkürenin sıcaklık dengesinin **kuruluşundaki en önemli süreç** olan

Doğal sera etkisinin oluşumu

→ **Atmosferin GKDB** Güneş ısınımını **geçirme**

→ **Buna karşılık GUDB** yer ısınımını **tutma** eğiliminde olmasına bağlıdır.

Fizik yasalarına göre sera etkisi olmasaydı

→ **Yerkürenin** **salım sıcaklığı -18 °C** olurdu.

→ Gerçekte **yeryüzünün ortalama sıcaklığı** yaklaşık **15 °C**'dir.

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ:

Çeşitli insan etkinlikleri ile **atmosfere salınan sera gazları birikimi artar**

- **Yerküre** 'nin **GUDB** ısınım yoluyla **soğuma** etkinliğini **zayıflatarak**

→ Onu **daha fazla ısıtması ile pozitif ısınım zorlaması** oluşmasıdır.

Doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi → **Küresel ısınmanın hızlanması** demektir.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

FOSİL YAKITLARIN YAKILMASI VE ORMANLAŞTIRMA BAĞLAMINDA KÜRESEL ISINMA SORUNSALI

Ormansızlaşma ve Fosil Yakıt ile İklim Değişikliği

Karbon: **Kara** ve **atmosfer arasında**

→ **Her zaman** doğal olarak ve **insan eylemleri** yoluyla **karşılıklı** **değişmektedir**.

Ormansızlaşma gibi **olumsuzluklar** nedeniyle

- **Kara biyosferinden kaybedilen karbondioksit** (CO₂)

→ "Aktif" **karbonun** **karadan atmosfere** aktarılmasıdır.

- **Ağaç dikmek** ve **ormanlaştırmak** da Bu **aktif karbonun** bir kısmını döndürür.

Yanan fosil yakıtlardan da atmosfere CO₂ yayılır.

Kara karbonu kalıcı olarak **kilitli** değildir.

- **İnsan eylemlerinden** (Ormandan çeşitli amaçlarla arazi açılması)

- **Doğal olumsuzluk** ya da **tehlikelerden** (Orman yangınları ve böcek saldırıları)

→ **Atmosfere geri dönmeye karşı savunmasıdır**.

BMİDÇS (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)

BMİDÇS Paris Antlaşması 'nın **küresel ısınma hedeflerini** tutturmak ve

- **Giderek hızlanıp şiddetlenen insan kaynaklı iklim değişikliğini** azaltmak için

→ **Ormanları koruyup geliştirerek yutak kapasitesini artırma** yoluyla

→ **İnsan kaynaklı karbonu** **arazide tutmak** (**negatif salımlar**)

→ Çok önemli bir **iklim değişikliği savaşı** eylem ve politikasıdır.

Kısaca, **karbonu** **karada depolamak** dâhil

→ **Fosil yakıt salımlarını** etkili bir biçimde **azaltmanın yerini hiçbir şey tutamaz!**

Hiçbir mücadele

- **Güneş** ve **rüzgâr** gibi **yenilenebilir enerjilerin** **birincil enerji kaynağı** **yapma**

- **İklim** ve **çevre dostu sürdürülebilir tarım** ve **döngüsel ekonomi** gibi

→ Etkili iklim değişikliği mücadele politikalarının yerini **tutmayacaktır!**

Ormansızlaşma ve İklim Değişikliği

Fosil yakıtlardan kaynaklanan **yıllık karbon salımları**

- Sürdürülebilir arazi karbon azaltma yöntemleriyle depolanabilecek yıllık
- Karbon miktarından **on kat** daha fazladır.

Ormanlarda karbon depolayarak fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan

- **Sera etkisini** ve **küresel ısınmayı dengelemek etkili yol değildir!**
- Bunun için fosil yakıtlardan kaynaklanan küresel sera gazı salım düzeylerini
- Hızlı bir şekilde **azaltmalıyız**.

AŞIRI HAVA VE İKLİM OLAYLARI:**SICAK HAVA DALGALARI, ŞİDDETLİ YAĞIŞLAR VE KURAKLIKLAR**

Sera gazlarının atmosferdeki birikimlerinin en önemli sonucu

- Yerkürenin enerji dengesi üzerinde **ek pozitif ısınmsal zorlama oluşturarak**
- Dünya ikliminin **daha sıcak** ve **daha değişken olmasına** sebep olmalıdır.
- Aşırı hava ve iklim olaylarının ve afetlerinin **sıklık** ve **şiddetinde**
- **Artışlar** kaçınılmazdır!

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)

İklim Değişikliğinin Fiziksel Bilim Temeli Raporu'na göre:

- Denizlerdeki ısı dalgalarının sıklığı 1980'lerden bu yana
- Yaklaşık **iki katına** çıkmıştır.

İKLİM DİPLOMASİSİ**BİRLEŞMİŞ MİLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ VE KYOTO PROTOKOLÜ**

İKLİM DİPLOMASİSİ (İklim Değişikliği Diplomasisi):

İklim değişikliği ulusal sınırların dışına taşmış küresel bir konudur.

- Konu **yerel, ulusal, bölgesel** ve **küresel düzeylerde**
- Bireyselden **Birleşmiş Milletler'e** (BM) **geniş bir düzlemde ele alınmalıdır**.

Bu yüzden **devletler** iklim değişikliği konularında **lider** konumdadır.

- Ama yine de **sivil toplum, yerel yönetimler, iş dünyası** ve **akademi**yi içeren
- Diğer aktörler de bu sürecin gerekli olan **önemli paydaşlardır**.

"Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" (**BMİDÇS**)

Sera gazı salımlarını belirlenen bir yıla kadar **istenen oranda azaltma** girişimidir.

→ Girişimlerin **en önemlisidir**.

Türkiye **OECD** ülkeleriyle birlikte → **Ek II**'ye alınmıştır.

Türkiye **BMİDÇS**'nin eklerinde **gelişmiş ülkeler arasında** değerlendirilir.

- Ancak bazı zorunluluklar nedeniyle **BMİDÇS**'yi Rio'da **imzalamamıştır**.

Türkiye yaklaşık 10 yıl süren zor ve yoğun diplomatik uğraşlardan sonra

→ **BMİDÇS**'ye **Ek II**'den çıktı ve 2004 yılında bir **Ek I** ülkesi olarak taraf oldu.

BMİDÇS KYOTO PROTOKOLÜ (KP)

İnsan kaynaklı sera gazı salımlarını 2000 sonrasında azaltma çalışması.

KP'ye göre **Ek I** tarafları (OECD, AB ve eski sosyalist Doğu Avrupa ülkeleri)

→ **Sera gazlarını** 2008-2012 döneminde

→ 1990 düzeylerinin en az **% 5** altına indirmekle yükümlüdür.

BMİDÇS PARİS ANTLAŞMASI VE SONRASI

Paris Antlaşması Ana İlkeleri ve Hedefleri (2016'da yürürlüğe girdi.)

Paris Antlaşması tarafların 2020 yılından başlayarak

- Küresel iklim sistemini koruma adına **Yasal bağlayıcı küresel antlaşmadır**.

Paris Antlaşması'nın ana amacı:

- **Küresel sıcaklık artışını 2°C'nin altına çekmek (1.5°C'de sınırlandırmaktır.)**

Glasgow Konferansı'nın Ana Sonuçları ve Glasgow İklim Pakı (2021)

→ Olması gereken **ilerleme sağlanamadı!** (Birçok konuda **başarısız** olundu!)

- **İklim değişikliği savaşımı**
- Paris Antlaşması'nın **1.5 °C hedefleri**
- Fosil yakıtların (özellikle kömür kullanımının) **hızla terkedilmesi** ...

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

IPCC'nin açıkladığı raporlar:

- İnsan etkenli atmosfere bırakılan sera gazlarının zirve değere ulaştığı
- Küresel sıcaklık artışının **+1.5°C** ile sınırlandırılması
- Karbon salımları 2030'a kadar **%45 azaltılması** (2010'a göre)

Sera gazlarının salımlarının azaltımında, **salım yoğunluğu açısından**

- Ulaştırma sektörü, enerji sektörü, binalar, sanayi, yerleşme, şehirleşme, tarım, ormancılık ve arazi kullanımı gibi sektörler ön plana çıkmaktadır.

Ulaştırma sektörü insan kaynaklı sera gazı salımlarının azaltımında önemlidir.

- Ulaştırmada **emission azaltımı için elektrikle çalışan araçlar** kullanılmalıdır.

- **Düşük karbonlu** yakıtların

- **Nükleer** enerji kaynaklarının

- **Hidrojen teknolojilerinin** ve **yakıtlarının**

- **Biyo yakıtların** ulaştırma sektöründe kullanılması önerilmektedir.

Enerji ve emisyon yoğunluğu **yüksek olan** karayolu ve **havayolu ulaşımı** yerine

→ **Demir yolu** ile ulaşımın teşvik edilmesi etkilidir.

İnşaat sektörü (Bina sektörü: Konutlar, hizmet binaları ve ticari binalardan)

Enerji kullanımının **% 36'sı Karbon salımının** ise **%37'sinden** sorumludur.

Binalarda **emission azaltımı için**

- **Enerji verimliliğinin** yaygınlaştırılması
- Alan ve bölge ısıtma sistemlerinde daha verimli **teknolojilerin** kullanılması
- **Aydınlatma** ve **elektrikli ev aletlerinde** Az **enerji** ile **yüksek verimli** araçlar...
- Binaların **özellikleri**
- Sanayide **geri dönüştürülmüş malzeme** kullanımı
- Emisyonların azaltılmasında **önemlidir**.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDEN ETKİLENEBİLİRLİK VE UYUM

SOSYAL COĞRAFYA:

Ekonomi, nüfus, enerji, sanayi, enerji coğrafyası... içerir.

FİZİKİ COĞRAFYA

-Atmosfer, hava ve iklimi, hidrolojiyi ve su kaynaklarını, jeomorfolojiyi, ekolojiyi, bitki örtüsünü, toprağı ... içerir.

Çeşitli adaptasyon (uyum) kapasitelerine sahip olan **ülkeler**

İklim değişikliği konusundaki **etkileri** farklı yollarla ele alabilirken

Birçok gelişmekte olan **ülke** ve **kırılgan devletler**

→ İklim değişikliğinden **daha fazla** etkilenmektedir.

Maladaptasyon:

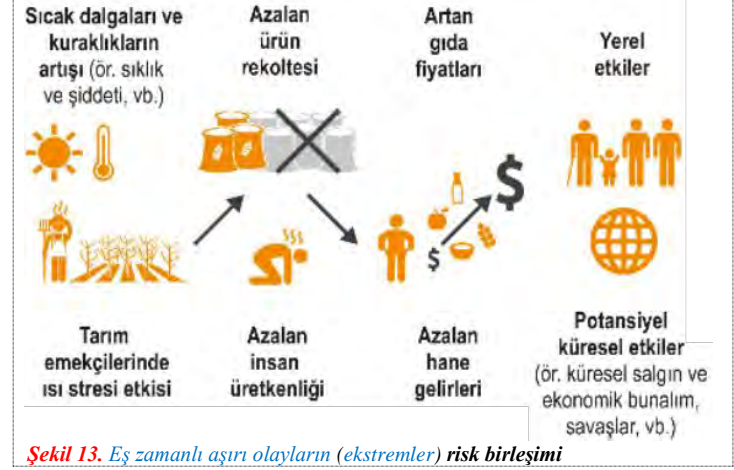
İklimle ilgili **olumsuz sonuçların** riskinde artışa yol açabilecek **"yanlış uyum"**

Ekosistemlerin ve İnsanların Etkilelenebilirliği:

Günümüzde yaklaşık **3.3** ila **3.6** milyar insan

→ **İklim değişikliğine karşı** oldukça savunmasız durum ve koşullarda yaşıyor.

- **İnsan** ve **ekosistem etkilelenebilirliği** birbirine bağlıdır.

Şekil 13. Eş zamanlı aşırı olayların (ekstremler) risk birleşimi

Biyçeşitliliğin ve Ekosistemlerin Korunması:

Küresel ölçekte biyçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin korunması

- Dünyanın **kara, tatlı su ve okyanus alanlarının**
- Yaklaşık **% 30** ila **% 50**'sinin etkin ve **adil bir şekilde** korunmasına bağlıdır.

Biyçeşitliliğin iklim değişikliğine karşı dirençliliğini oluşturmak ve

→ **Ekosistem bütünlüğünü desteklemek** insana ve doğaya birçok yararı vardır:

- Geçim kaynakları ve insan sağlığına faydaları vardır.
- Gıda, lif ve su sağlanmasında etkilidir.
- Afet riskini azaltır.
- İklim değişikliğine uyum ve savaşıma destek sağlar.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ

Atmosferdeki sera gazı salımlarının **%77'si**

→ **Petrol, kömür, doğal gaz** gibi fosil yakıtların yanmasıyla oluşur.

Bunun sonucunda **yeryüzünün ortalama yüzey sıcaklığı**

→ Sanayi öncesi döneme oranla **yaklaşık 1.2°C** artmıştır.

Buna ek olarak **kömür** ve **doğal gaz** gibi yakıtların kullanımı

- Sera gazlarının yanı sıra **azot oksitleri (NOx)** ve **sülfür oksitler** gibi

→ **Zehirli gazları** açığa çıkarmakta(**asit yağmuru**)

→ Birçok **sağlık** ve **çevre sorununa** neden olmaktadır.

Enerji üretiminde ve tüketimindeki tüm süreçlerde açığa çıkan emisyonlar

→ İklim değişikliğinin **en önemli** nedenidir.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ POLİTİKALARI

- İklim değişikliğiyle mücadelede vazgeçilmez öneme sahiptir.

- Artan enerji ihtiyacı için **doğal kaynakların tahribini önlemenin** yanı sıra
- Ekonomik açıdan da **kârlıdır**.

WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)

WWF-Türkiye tarafından yayımlanan

"İklim Çözümleri 2050: Türkiye Vizyonu" adlı rapor

Enerji verimliliği sayesinde talebin yılda **%39** azaltılabilecektir.

Verimlilik için yapılan yatırımlar **kendi kendini karşılamaktadır**.

IEA (Uluslararası Enerji Ajansı)

IEA'nın Haziran **2022** raporu

- Pandemi sonrasında **enerji fiyatlarındaki artışın şiddetli etkilerini** ele aldı.

→ **Enerji verimliliğinin** hayati rolünü anlatır.

MODÜL 6	4 -A	DEĞERLENDİRME
<p>AB (Avrupa Birliği) için enerji verimliliği → Enerji ve iklim politikasının en önemli bileşenidir. → Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için enerji verimliliği hedeflerini artırır.</p>		
<p>Enerji verimliliğini artırmak → Sera gazlarını azaltmalarıyla mümkündür.</p>		
<p>Eurostat (Avrupa Birliği İstatistik Ofisi) 'nin verilerine göre Türkiye Enerjide dışa bağımlılıkta → 36 Avrupa ülkesi içinde 9. Sıradadır. → Kullandığı enerjinin %71'ini ithal etmektedir.</p>		
<p>Binalardaki enerji verimliliğinin artırılmasında - Alan ısıtma ve soğutmadaki enerji verimliliğinin iyileştirilmesi - Elektrikli ev aletlerinde A sınıfı ve üstü ekipmanların kullanılması - Gereksiz aydınlatmanın önlenmesi ve - Uzun ömürlü verimliliği yüksek lambaların tercih edilmesi - Buzdolabının ısı kaynaklarından uzak bir yere konulması - Klimanın mevsimine uygun sıcaklık ve fan hızında çalıştırılması...</p>		

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER

<p>KENTLER → Yeniliklerin, nüfusun ve medeniyetin merkezidir. - Çevre üzerine oldukça önemli etkileri vardır. - İklim değişikliğine neden olan insan faaliyetlerine kaynaklık eder. Bugün yaklaşık 3.9 milyar insan kentlerde yaşamaktadır. - Kentlerin toplam yüzölçümü yeryüzünün sadece % 2'sini kaplamaktadır. → Buna karşın kentler - Barındırdıkları nüfus, üretim ve tüketim faaliyetleriyle → Sosyal ve ekonomik hayatın merkezi konumundadır. Günümüzde dünya enerji tüketiminin % 60 ila % 80'i kentlerdedir. - İklim değişikliğinin başlıca sorumlusu olan karbondioksit salımlarının → % 75'i kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerden kaynaklanır.</p>	
IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)	
<p>IPCC iklim değişikliğinin nedeninin → İnsan faaliyetleri olduğunu - Bu faaliyetlerin özellikle kentlerde yoğunlaştığını belirtir.</p>	
<p>İklim değişikliğinin neden olduğu bir diğer tehdit → Aniden başlayan ve hızla yayılarak kontrolden çıkan yangınlardır.</p>	
Yangınlar → Kent ve kent civarında yaşam alanlarını tehlikeye sokmaktadır.	

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YEŞİL ÇATILAR

YEŞİL ÇATI NEDİR	
<p>Son yıllarda iklim değişikliğine karşı daha direngen hale getirmek için → Küresel bir hareket ortaya çıktı. → Çatılarından, hatta duvarlarından yararlanmaya çalışılmaktadır.</p>	
Yeşil Çatıların Başlıca Çevresel İşlev ve Yararları	
<p>1. Kentin Havasını Soğuturlar: - Asfalt yollar ve beton binalar güneş ışığını emer ve ısı enerjisi yayar. - Araç egzozları ve klimalar ek ısı üretir. → Buna "kentsel ısı adası etkisi" denir. → Şehirler, onları çevreleyen kırsal alanlardan birkaç derece daha sıcaktır. Yeşil çatılar bu afetsel etkiyi azaltabilir. Bunu (Yeşil çatılar) koyu renkli yüzeyleri güneş ışığını yansıtan → Parlak bitki örtüsü ile değiştirerek yaparlar.</p>	
<p>2. Enerji ve Sağlık Bakım Maliyetlerini Azaltırlar: Yeşil çatıların serinletici etkileri ve yalıtım özelliği enerji maliyetini azaltabilir. - Bu da soğutma (klima) gereksinimini azaltır.</p>	
<p>3. Kentsel Selleri Önlerler: Kuvvetli yağışlarda şehirler sel baskınına karşı drenaj sistemlerine güvenir. - Kanalizasyonlar ve boru hatları tıkanırsa şehir sular altında kalır.</p>	
<p>4. Suyu Süzerler: Kirlilik drenaj sistemleriyle ilgili başka bir sorundur. - Yağmur yağdığında yeraltı ve yerüstü içme suyu kaynaklarını kirlendir. Yeşil çatılardaki bitkilerse → Yağmur suyunu filtreler (İçme suyunun kirlenme riskini azaltır.)</p>	
<p>5. Gıda Güvenliğini Geliştirirler: Çatı çiftçiliği giderek daha popüler hâle geliyor. Çatı çiftliklerini uygulamak → Az bakım gerektiren yeşil çatılardan daha zordur. → Ancak birçok yararı vardır.</p>	
<p>6. Sosyal Uyum ve Savunuculuğu Sağlarlar: Yeşil çatılar bitki örtüsüne erişimi olmayan şehirler için hoş bir rahatlamadır. - Sayısız psikolojik ve fizyolojik yararı vardır. (Komşuluk -dayanışma -rahatlama)</p>	

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TARIMA ETKİSİ

<p>Öngörülen İklim Değişikliğinin Etkileri: - İklim değişikliğinin tarımsal ürün ve karasal gıda üretimi üzerindeki → Olumsuz etkileri olumlu etkilerinden daha açık ve yaygındır. Pozitif etkiler → Bazı yüksek enlem bölgelerinde belirgindir.</p>	
<p>İklimsel eğilimler hem tatlı su hem de deniz ortamlarında hasat edilen - Su türlerinin bolluk ve dağılışı desenleri ile - Dünyanın farklı bölgelerindeki su kültürü üretim sistemlerini etkilemektedir.</p>	

MODÜL 6	4 -B	DEĞERLENDİRME
<p>Tüm bu etkiler bazı gelişmekte olan tropikal ülkelerde → Besin ve gıda güvenliği üzerinde olumsuz etkileri devam edecektir. → Bazı bölgelerdeyse daha uygun koşullar ortaya çıkabilecektir.</p>		
<p>CO₂ gübrelemesi: Sanayi Devrimi'nden beri atmosferdeki birikimi hızla artmakta olan fazla CO₂'nin neden olduğu fotosentez oranındaki artıştır. Atmosferdeki artan CO₂ birikimi (CO₂ gübrelemesi) → Bazı herbisitlerin etkisinde azalmaya neden olabilecektir. (Herbisit: Yabani ya da yabancı ot ilaçları, kimyasalları)</p>		

İklim Değişikliği Koşullarında C3 ve C4 Bitkilerinin CO₂ Gübrelemesine Farklı Yanıtları

<p>Farklı bitki türlerinin farklı karbon asimilasyonu (özümleme) vardır. Günümüzde tüm karasal bitkilerin - Yaklaşık % 95'ini içeren çoğu fotosentetik (fototrof) organizma → Calvin Döngüsü adı verilen biyokimyasal bir yolla karbonu sabitlet.</p>	
<p>Calvin Döngüsü → Genellikle fotosentezin bir parçasıdır - Organizmaların (özellikle bitkiler ve alglerin) → Havadaki CO₂'den enerji ve yiyecek oluşturduğu süreçtir.</p>	
<p>Calvin döngüsünün ilk adımı - 3 karbon atomu içeren kararlı bir ara bileşik üretimini içerir. Buğday, pirinç, pamuk, soya fasulyesi, şeker pancarı ve patatesler vb. bitkilere → C3 bitkileri denir.</p>	
<p>Bazı bitkiler de Mısır, şeker kamışı gibi 4 karbonlu bileşik üreterek fotosentetik işleme başlar. - Aslında mısır ve şeker kamışı → Birer ot türüdür. → Bu tip bitkilere C4 bitkileri denir.</p>	
<p>C4 bitkileri CO₂ artışlarına C3 bitkilerine göre daha az tepki verir. - Bu nedenle CO₂ gübrelemesinin → C3 bitkilerinin büyüme hızı üzerinde önemli bir etkisi olabilirken → C4 bitkileri üzerinde büyük bir etkisinin olması beklenmemektedir.</p>	
<p>En yüksek gübreleme yanıtları yumrulu ürünlerde gözlenir. (Havuç, patates, turp, şeker pancarı, pancar, tatlı patates, soğan ve zencefil) - Bunlar yer altındaki organlarında → Fazla karbonhidrat depolama açısından önemli kapasiteye sahiptir.</p>	

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

<p>Sürdürülebilir kalkınma - İnsan ile doğa arasında denge kurarak - Doğal kaynakları tüketmeden - Gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verecek şekilde → Bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlamadır. Sürdürülebilirlik → Tarım, ormanlar ve balıkçılık gibi → Yenilenebilir kaynaklar konusunda ortaya çıkmıştır.</p>	
<p>Çevre sorunlarına konusunda iş birliğine yönelik ilk kapsamlı düzenlemeler → 1970'li yıllarda uluslararası boyuta ulaşmaya başlamıştır.</p>	
<p>1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen BM İnsan Çevresi Konferansı'nda - Sosyo ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan → Birçok ülke "çevre" konusunda ilk defa bir araya geldiler. → BM İnsan Çevresi Bildirisi kabul edilmiştir.</p>	
<p>1983'de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından → Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur.</p>	
<p>Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez - 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanan → Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu'nda tanımlanmıştır.</p>	
<p>1992 Rio Konferansı'nda Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere - Küresel bir ortaklık kurmak için → Kapsamlı bir eylem planı olan GÜNDEM 21'i kabul etmiştir.</p>	
<p>GÜNDEM 21'de - Sürdürülebilir kalkınma için üretim ve tüketim alışkanlıklarının → Değişmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.</p>	
<p>2000 yılında toplanan Bin Yıl Zirvesi'nde ilan edilen BM Binyıl Kalkınma Hedefleri 'nin temel amacı → Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak olmuştur.</p>	
<p>Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında (BM SKA) - Gezegeenin ve tüm canlıların sağlıklı bir şekilde → Varlıklarını sürdürebilecekleri bir sistemin oluşturulması vardır.</p>	
<p>Sürdürülebilir kalkınma - Sosyoekonomik gelişmeyi sağlarken → İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedefler.</p>	
<p>Bu nedenle sürdürülebilirliğin çevre, toplum ve ekonomi boyutu → Birbiriyle iç içe geçen bir yapıya sahiptir. → Sürdürülebilir kalkınma için her boyutta iyileşme ve gelişme olmalıdır.</p>	

Türkiye 'de iklim eylemi Paris Anlaşması' nın onaylanması ve
- 2053 net sıfır hedefinin belirlenmesi ile önemli bir ivme kazanmıştır.

Dünya UNESCO liderliğinde
- Topluları 21. yüzyılın risklerine karşı hazırlamak ve
- Eğitim sistemlerini
"Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim (SKE)" bakış açısı ile güncellemektedir.

19. HAVA, SU, TOPRAK KİRLİLİĞİ VE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN KONTROLÜ

Çevre kirliliğinin birçok çeşidi vardır.
- En çok bilinen kirlilik çeşitleri: Hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğidir.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'ndan
- Açığa Son - Sorumlu Üretim ve Tüketim - Sağlık ve Kaliteli Yaşam- İklim Eylemi
- Temiz Su ve Sanitasyon - Sudaki Yaşam - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
- Karasal Yaşam - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amaçları ...
→ Hava, su ve toprak kirliliği ile doğrudan ilgilidir.

HAVA KİRLİLİĞİ: Özellikle fosil yakıtlar etkindir.

SU KİRLİLİĞİ: Zararlı maddelerin akarsu, göl, okyanus gibi
→ Su kaynaklarımızı kirlilemesi ve kalitesini düşürmesidir.

TOPRAK KİRLİLİĞİ: Toprak en önemli doğal kaynaklardan birisidir.
- Tarım dışı kullanım - Ağır metaller - Erozyon ... ile
→ Verimi düşmekte ya da yok olmaktadır.

Kaybedilen toprakların yeniden kazanılması çok zordur.
→ Dünyadaki toprakların ancak onda birinde üretim yapılabilir.

Türkiye 'de kirliliğin kontrolüne ilişkin mevzuata örnek:
→ Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğini Önleme Yönetmeliği verilebilir.

Ankara Gölbaşı'nda
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Sürekli İzleme Merkezi ...

Çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için
- "Kullanan öder" veya "Kirlüten öder" ... anlayışı
- Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Amacı ile "Sıfır atık" çalışmaları yapılabilir

ATIK YÖNETİMİ VE SIFIR ATIK

Dünya madde açısından kapalı bir sistemdir. (Kaynaklar sınırlıdır.)
→ Kaynaklar tükendiğinde yenisini bulmak mümkün değildir.

- Nüfusun hızla artması
- Şehirleşme ve tüketim maddelerinin çeşitlenmesi ile
→ Atık miktarı artmakta ve çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Doğaya bırakılan atıklar → Doğa tarafından bir süre sonra temizlenebilir. Ama
→ Atık miktarı arttıkça doğanın kendini temizleme gücü azalmaktadır.

Dünyanın sınırlı kaynaklarına artan talepler ve sürdürülebilir bir hayat için
→ Sıfır atık yaklaşımına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'ndan
Açığa Son - Nitelikli Eğitim - Temiz Su ve Sanitasyon - Sürdürülebilir Şehirler ve
Topluluklar - Sorumlu Üretim ve Tüketim - İklim Eylemi - Su ve Karasal Yaşam
→ Atık yönetimi ve sıfır atık konusu ile doğrudan ilgilidir.

JOHAN ROCKSTRÖM (2009) öncülüğünde bir grup bilim insanı
"Gezegenin Sınırları: İnsanlık İçin Güvenli Alanı Araştırmak" isimli makaleyle
- Gezegenimizde yaşamın sürmesi için 9 kritik eşik belirlemiştir:

- 1) Biyolojik Çeşitlilik (AŞILDI)
- 2) İklim Değişikliği (AŞILDI)
- 3) Yeni Kimyasallar
- 4) Ozonun İncelmesi
- 5) Atmosferik Aerosol Yükselmesi
- 6) Denizlerin Asitlenmesi
- 7) Biyojeokimyasal Döngüler (AŞILDI)
- 8) Tatlı Su Kullanımı
- 9) Arazi Kullanımı (AŞILDI)

Eşiklerden 5'i henüz hâlâ güvenli sınırlar içindedir. (4'ünde ise eşik aşılmıştır)
Sıfır Atık aşılın eşiklerin geriye döndürülmesi veya en azından durdurulmasına
→ Doğrudan katkı sağlayabilecek eylemlerden biridir.

Plastik atıklar (Katı atık) → Kontrolsüz bir artış içindedir.

Deniz kirliliğinin %80'i karasal kirleticilerden oluşmaktadır.
"Barselona Sözleşmesi" kapsamında yapılan çalışmalar
→ Akdeniz Havzası günde yaklaşık 730 ton plastik ile kirlenmektedir.
→ Plajlardaki deniz atıklarının % 60'ı, tek kullanımlık plastiklerdir.

Doğada → Bir canlının attığı diğer bir canlının besinidir.
→ Atık kavramı modern yaşamın ürettiği bir kavramdır. Doğada geçerli değildir.

Modern yaşamda kurgulanan sistem doğrusal ekonomiye dayanır.
→ Sürdürülebilir değildir.

Doğrusal ekonomide

- Ham madde
- Doğadan temin edilir.
- Malzeme üretilir, kullanılır.
- Atık olarak doğaya atılır.

Atık üretmeden yaşayabilmek için
- Doğrusal ekonomi anlayışını → Döngüsel bir yapıya kavuşturmak gerekir.

Döngüsel ekonomi → Hammade temininden itibaren
- Üretim, kullanım, dönüşüm ve yeniden dönüşümü esas alır.

Türkiye 'de 2017 'den beri Sıfır Atık politikası yürütülmektedir.

İlk sıfır atık uygulaması
→ Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ile
→ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 'nda başlamıştır.

Ardından kamu kurumları başta olmak üzere limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri ... gibi kalabalıkların yoğun olduğu noktalarda adım adım proje yaygınlaştırılmıştır.

2017 'den 2022 yılı Ocak ayına kadar
→ Toplam 24.2 milyon ton geri kazanılabilir atık ekonomiyi kazandırılmıştır.

Sıfır Atık Projesi kapsamında devam eden "Sıfır Atık Mavi" çalışması ile
→ Deniz ve kıyıların korunması da ulusal bir öncelik haline getirilmiştir.
Sıfır Atık Projesi Denizlerin, akarsuların, göllerin korunması için
→ Türkiye 'nin deniz koruma seferberliğidir.

MODÜL 6 KONU SONU

ÇEVRE EĞİTİMİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

ATMOSFER, HAVA, İKLİM VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ

Atmosfer (hava küre) → Yerküreyi sarar.

- Yerkürenin **yaşanabilir** bir gezegen olmasını **sağlayan çeşitli gazlardan** oluşur.

TROPOFER: (Ortalama kalınlığı 11 km)

- Atmosferdeki **hava olayları** (Bulut, yağış ve fırtına ...) **En alt tabaka.**

- **Temel gazlar (azot (N), oksijen (O₂), argon (Ar))**

- **Sera gazları**[Su buharı (H₂O), karbondioksit (CO₂) ve metan (CH₄)]

Atmosfer → **Yeryüzünden ısı enerjisi ve nem** alır ve

- Kazandığı bu **enerji ve nemi dolaşım** ve okyanus **akıntılarıyla yeniden dağıtır.**

Sonuçta **ısı enerjisinin bir bölümü ve nemin çoğunluğu yeryüzüne döner.**

Atmosfer

- Canlıları **radyasyon enerjisinden (Güneş'in şiddetli kısa dalga boylu ışıını) ve**
- Bazı **zararlı ışıının türlerinden (Morötesi - ultraviyole B ışıını) de korur.**

Yerküre - atmosfer - uzay arasındaki **sürekli karşılıklı enerji değişimi vardır.**

HAVA:

Herhangi bir yerde ve zamandaki **atmosfer koşullarının**

→ **Herhangi bir andaki kısa süreli durumudur.**

Türkiye Akdeniz iklimi bölgesindedir.

Akdeniz İklim Bölgesi:

Hem **nemli ılıman** ve **soğuk** kuşağın

Hem de **subtropikal** ve **tropikal** kuşağın özelliklerini taşır...

Kışın → ılıman/soğuk kuşağa **özgü alçak basınç**

Yazın → Sıcak kuşağa **özgü; sıcak, kurak ve sakın** hava koşulları egemendir.

Baharda → Her iki büyük iklim kuşağına özgü hava koşulları etkilidir.

İKLİM:

- Yeryüzünün herhangi bir yerinde **uzun yıllar boyunca gözlenen**

- Tüm **hava koşullarının ortalama özellikleridir.**

İklim Değişikliği: **Uzun süreli ve yavaş gelişen değişikliklerdir.**

İklim değişikliği → Doğal iç süreçler ve dış zorlama etmenleri ile oluşabilir

TÜRKİYE İKLİMİ VE KURAK BÖLGELER

ARİDİTE:

Yeryüzünün herhangi bir yerinde

→ **Sürekli yağış ve nem açığı** koşulları ya da **hidroklimatolojik kuraklıktır.**

→ **Coğrafi** ve/veya **klimatolojik kurak** olma durumudur.

KURAKLIK:

Yeryüzündeki çeşitli sistemlerce kullanılan **doğal su varlığının**

- **Ortalamanın altında uzun süreli gerçekleşmesi** sonucunda

→ **Su açığı** ve **yetersizliğidir.**

KURAKLIK:

Türkiye'de gerçek çöllerin yer aldığı gerçek kurak (arid) araziler yoktur!

Farklı şiddetlerde çölleşmeye açık ya da çölleşmeden etkilenebilirliği olan

→ **Yarıkurak, kurakça-yarınemli ve nemlice-yarınemli bölge** ve **yörelere** vardır.

Türkiye'nin Bugünkü Su İklimi ve Su Potansiyeli

Aridite İndisi'ne göre: Türkiye'de çölleşmeye eğilimli

- Yarıkurak ve kurakça-yarınemli **araziler** yaklaşık **%30** 'unu kaplar.

- Nemlice-yarınemli kuraklık sınıfı ile birlikte bu oran **% 60'a ulaşır.**

Türkiye'nin Su iklimindeki değişiklik de dikkat çekici derecede **yüksektir.**

TÜİK, 2020; Kalkınma Bakanlığı, 2014; DSİ, 2020 verilerine göre:

Yıllık ortalama kişi başı su oranı dünya ortalamasının **%18'ine karşılık gelir.**

→ Türkiye **su zengin** bir ülke **değildir!** (Öyleymiş gibi yaşayan bir ülkedir)

İklim → Canlı türlerinin ve çeşitliliğinin en önemli etkenlerindendir.

İklimde Meydana Gelen Değişikliklerin Temel Sebepleri:

1- **Milankovitch döngüleri**

2- **Güneş'ten gelen enerji miktarındaki değişimler**

3- **Okyanusal ve atmosferik süreçler**

4- **Volkanik püskürmeler ve atmosferdeki birikimleri**

5- **İnsan kaynaklı sera gazlarının (CO₂, CH₄, N₂O, vb.) artışı**

Sanayi Devrimi ile birlikte → Sera gazı birikiminde hızlı artış oldu.

→ **Buna bağlı olarak küresel ısınma ve olumsuz sonuçları** görülür.

Devletlere iklim değişikliği konusunda (1988'de Birleşmiş Milletler himayesinde)

- **Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)** ve

- **Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)** ortaklığında

→ **Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)** kurulmuştur.

Sanayi Devrimi'nden bu yana atmosferde **biriken CO₂** ve diğer **sera gazları**

→ **Gezegenimizin yüzey sıcaklığı** ortalama **1.2°C** artmıştır.

IPCC raporları ve çeşitli araştırmalara göre

- **Gezegenimizin yüzey sıcaklığının yüzyıl sonuna kadar**

→ **En fazla 2°C artış göstermesinin kabul edilebilir olduğu** bildirilmiştir.

"Kırmızı alarm" olarak değerlendirilen

IPCC "İklim Değişikliği 2021: Fiziksel Bilim Temeli Raporu"na göre:

- **İnsanlık 1.5°C'lik geri dönüşüm eşik noktasına tehlikeli yakınlıkta**dır.

- **Isınmanın engellenmesinde mevcut çabalar** yetersiz kalmaktadır.

Küresel iklim değişikliği → Dünyanın geleceği için tehdittir.

- **Fosil yakıtlar sınırlandırılmalı**

- **Yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşüm teşvik edilmelidir.**

KUTUPLAR → Dünyanın geri kalanından iki - üç kat daha hızlı ısınmaktadır.

İklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgelerdir. (Hızla erimektedir.)

(Kutuplardaki ısınma dünyanın diğer bölgelerinden yedi kat daha fazladır.)

Antarktika'da ve Kuzey Kutbu'nda 2022'de aynı zamanlarda

→ **Rekor sıcaklıklar (Zıt mevsimlerde iki kutbun aynı anda erimektedir)**

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) (BM'ye bağlı olarak çalışır)

- Her yıl **iklim değişikliği değerlendirmesi** yapmaktadır.

Okyanuslar → Doğal karbon yutağıdır ve

→ Atmosferdeki **karbondioksit** gazının **bir kısmını emer.**

Dünya genelinde **sel, kasırga, kuraklık ve orman yangını** gibi

→ **Hava olaylarına bağlı afetlerin sayısı ve şiddetinde** rekor artış görülür.

UNCCD (BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi)

UNCCD "Sayılarla Kuraklık 2022 Raporu"

→ **İklim değişikliği ile şiddetlenen kuraklıkların etkisini** bildirmektedir.

İKLİM SİSTEMİNİN BİLEŞENLERİ - Fiziksel İklim Sistemi

Küresel iklim (Beş bileşeni vardır):

1) **Atmosfer** (Hava Küre) 3) **Krayosfer** (Buz Küre) 5) **Biyosfer** (Yaşam Küre)

2) **Hidrosfer** (Su Küre) 4) **Litosfer** (Taş Küre)

Tüm atmosfer hareketlerinin enerji kaynağı Güneş'tir.

- **Güneş'ten gelen kısa dalga boylu enerji (GKDB Güneş ışıını)**

- **Atmosferi** geçerek **yeryüzüne ulaşır.**

Önce yüzey ısınır → Sonra üzerindeki hava yüzeyden başlayarak ısınır.

Yeryüzü → Atmosfer için ana ısı kaynağıdır.

Isınma: Günün ve yılın zamanına -yüzeyin şekline ve özelliklerine bağlıdır.

Güneş'ten gelen enerji eşitsiz bir şekilde dağılır

- **Yatay** hava hareketlerini (Rüzgârı) ve

- **Dikine** hava hareketlerini (konveksiyon) oluşturur. (Bulutlar ile yağışlar ...)

Güneş enerjisi → İklim sistemini yönetir.

Fiziksel İklim Sisteminin Bileşenleri

İklim sistemindeki içsel etkileşim bileşenleri

Atmosferi, okyanusları, karayı, kar örtüsünü, karasal buzulu ve hidrolojiyi içerir.

→ **Bu ana bileşenler atmosferik süreçleri** kuvvetli bir biçimde etkiler.

İnsan etkinlikleri

Azot ve oksijen gibi gazların ve sera gazlarının birikimlerini doğrudan etkiler.

İklim sistemine göre "dış" bileşenler:

- **Güneş'i ve enerjisini - Yerkürenin yörüngesini**

- **Yerkürenin eksen çevresindeki dönüşünü - Kara ve deniz dağılışını ... içerir.**

Bu bileşenler → Doğal nedenler ile değişebilen "ortalama" iklimi belirler.

GÜNEŞ RADYASYONU VE KÜRESEL ENERJİ DENGESİ

Güneş ve Yer Işınımlı

Yerküre ile atmosfer sistemi arasındaki **enerji transferi** ile

- **İklim sisteminin sıcaklık, basınç, rüzgâr, yağış, bulut ve nem** öğeleri oluşur.

- **Güneş, yerküre ve atmosfer → Birlikte muazzam bir ısı motorunu oluşturur.**

Yerküreyi İlgilendiren Elektromanyetik Işınım:

1) **Güneş'ten yerküreye ulaşan GKDB** Güneş ışıını (GKDB → Kısa dalga)

2) **Yeryüzünden salınan GUDB** karasal ya da yer ışıını (GUDB → Uzun dalga)

Yerkürenin Hareketleri ve Yerküre-Güneş İlişkileri

Yerkürenin 1) **Rotasyon** 2) **Revolusyon** 3) **Presesyon** (üç hareketi vardır)

1) **ROTASYON:** Yerkürenin **kendi eksen çevresindeki dönüşüdür.**

2) **REVOLUSYON:** Yerkürenin **Güneş'in çevresindeki dönüşüdür.**

3) **PRESESYON** (Yalpalama): Rotasyon sırasında başını sallayarak dönmesidir.

Yerkürenin Enerji Bütçesi

Güneş'ten gelen enerji ile yeryüzünden ve atmosferden uzaya salınan ve kaçan

→ **Enerji tutarı dengede olmalıdır.**

DOĞAL İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

LEVHA HAREKETLERİ VE MİLANKOVIÇ DÖNGÜLERİ

Levha Tektoniği Nedir?

Mantonun üst bölümü → Litosfere göre daha sıcak ve daha akışkandır.

→ **Astenosfer** olarak adlandırılır.

Geniş ve katı levha parçaları bu sınırlar boyunca **uzaklaşır (diverjans)**

yaklaşır (konverjans) ya da **yanal olarak hareket eder (transform levha sınırı)**

Levha tektoniğinden önce bilim insanları birçok doğa olayını açıklayamıyordu:

Okyanusal ve kıtasal levhalar → Yılda birkaç mm ya da cm hızla sürüklenir.

→ Sonuçta **rüzgârlar ve okyanus akıntıları yavaş** ama **geniş ölçekli** değiştirir.

Levha Tektoniği, İklim ve İklim Değişikliği İlişkisi

Levha tektoniği → Doğal Dünya 'daki üç ana iklim zorlama etmeninden biridir.
 1) **Levha tektoniği**
 2) **Yerküre ile güneş arasındaki astronomik ilişkiler** (Orbital zorlama)
 3) **Güneş enerjisinin** şiddetindeki **değişiklikler**

İklim zorlaması → Herhangi bir düzenin iklimi değişmeye zorlamasıdır.
 → Bu bir **pozitif insan kaynaklı ısınmsal zorlamadır**.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ VE KÜRESEL ISINMA

Isınmsal Zorlama Nedir?

“Normal koşullarda” yer/atmosfer sistemine **giren GKDB** Güneş enerjisi ile
 → **Geri salınan GUDB** yer ışıını dengesidir.
 Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesindeki herhangi bir değişikliğe **I.Z.** denir.
İklim değişikliğine neden olan başlıca **olumsuz** insan etkinlikleri ve eylemleri:
 1) Hızla artan **insan kaynaklı** çeşitli **salımlar** (sera gazları-Ozon deliciler)
 2) Arazi kullanımı ve değişikliği ve
 3) **Ormansızlaşma** gibi **sürekli** ve **geniş ölçekli** değişiklikler ve bozulmalardır.

Atmosferdeki Değişken Gazlar ve Aerosoller

AEROSOLLER:

- Havada asılı durabilen ve atmosfer dolaşımıyla sınırlar ötesi yer değiştirebilen
 - Çeşitli **sıvı** ya da **kati** küçük parçacıklardır. (**Sülfat aerosolü**)

DOĞAL SERA ETKİSİ:

Yerkürenin sıcaklık dengesinin kuruluşundaki **en önemli süreç olan**
Doğal sera etkisinin oluşumu
 → Atmosferin **GKDB** Güneş ışıınıını **geçirme**
 → Buna karşılık **GUDB** yer ışıınıını **tutma** eğiliminde olmasına bağlıdır.

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ:

Çeşitli **insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazları birikimi artar**
 - Yerküre 'nin **GUDB** ışıınıı yoluyla **soğuma etkinliğini** zayıflatarak
 → Onu **daha fazla ısıtması ile pozitif ısınmsal zorlamanın** oluşmasıdır.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

Ormansızlaşma ve Fosil Yakıt ile İklim Değişikliği

Karbon: Kara ve atmosfer arasında
 → Her zaman doğal olarak ve insan eylemleri yoluyla **karşılıklı değişmektedir**.
Ormansızlaşma gibi olumsuzluklar nedeniyle
 - Kara CO₂ kaybeder → **“Aktif” karbon** karadan atmosfere aktarılır.
Kara karbonu kalıcı olarak kilitli değildir.
 - **İnsan eylemlerinden** (Ormandan çeşitli amaçlarla arazi açılması)
 - **Doğal olumsuzluk** ya da **tehlikelerden** (Orman yangınları ve böcek saldırıları)

BMİDÇS (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)
BMİDÇS Paris Antlaşması 'nın küresel ısınma hedeflerini tutturmak ve
 - Giderek şiddetlenen insan kaynaklı iklim değişikliğini azaltmak ister.

Kısaca, karbonu karada depolamak dâhil
 → **Fosil yakıt salımlarını etkili bir biçimde azaltmanın yerini hiçbir şey tutamaz!**
Hiçbir mücadele
 - **Güneş** ve **rüzgâr** gibi yenilenebilir enerjilerin birincil enerji kaynağı **yapma**
 - **İklim** ve **çevre dostu sürdürülebilir tarım** ve **döngüsel ekonomi** gibi
 → Etkili iklim değişikliği mücadele politikalarının yerini **tutmayacaktır!**

Ormansızlaşma ve İklim Değişikliği

Ormanlarda karbon depolayarak fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan
 - **Sera etkisini** ve **küresel ısınmayı dengelemek etkili yol değildir!**
Bunun için fosil yakıtlardan kaynaklanan küresel sera gazı salım düzeylerini
 → **Hızlı bir şekilde azaltmalıyız.**

AŞIRI HAVA VE İKLİM OLAYLARI:

Sera gazlarının atmosferdeki birikimlerinin en önemli sonucu
 - Yerkürenin enerji dengesi üzerinde **ek pozitif ısınmsal zorlama oluşturarak**
 → **Dünya ikliminin daha sıcak ve daha değişken olmasına** sebep olmasdır.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)
İklim Değişikliğinin Fiziksel Bilim Temeli Raporu 'nu yayınladı.

İKLİM DİPLOMASİSİ

İKLİM DİPLOMASİSİ (İklim Değişikliği Diplomasisi):

İklim değişikliği ulusal sınırların dışına taşmış küresel bir konudur.
 Bu yüzden **devletler iklim değişikliği konularında lider konumdadır**.
 - Ama yine de diğer aktörler de bu sürecin gerekli olan **önemli paydaşlardır**.

“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” (BMİDÇS)
Sera gazı salımlarını belirlenen bir yıla kadar **istenen oranda azaltma** girişimidir.
 → **Girişimlerin en önemlisidir**.
Türkiye yaklaşık 10 yıl süren zor ve yoğun diplomatik uğraşılardan sonra
 → **BMİDÇS** 'ye **Ek II** 'den çıktı ve 2004 yılında bir **Ek I** ülkesi olarak **taraf oldu**.

BMİDÇS KYOTO PROTOKOLÜ (KP)
İnsan kaynaklı sera gazı salımlarını 2000 sonrasında **azaltma çalışması**.
 → 1990 düzeylerinin en az **% 5 altına** indirmek ...

BMİDÇS PARİS ANTLAŞMASI VE SONRASI

Paris Antlaşması Ana İlkeleri ve Hedefleri (2016 'da yürürlüğe girdi.)
Paris Antlaşması 'nın ana amacı:
 - **Küresel sıcaklık artışını 2°C 'nin altına çekmek (1.5°C 'de sınırlandırmaktır.)**

Glasgow Konferansı'nın Ana Sonuçları ve Glasgow İklim Paketi (2021)
 → **Olmadı gereken ilerleme sağlanamadı!** (Birçok konuda **başarısız** olduğu!)

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

IPCC'nin açıkladığı raporlar:

- **Sera gazları / Sıcaklık artışının +1.5°C ile sınırlandırma - Karbon salımları**

Ulaştırma sektörü insan kaynaklı sera gazı salımlarının azaltımında önemlidir.
 - **Ulaştırma emisyon azaltımı için elektrikle çalışan araçlar** kullanılmalıdır.
Enerji ve emisyon yoğunluğu **yüksek olan karayolu ve havayolu ulaşımı yerine**
 → **Demir yolu** ile ulaşımın teşvik edilmesi etkilidir.

Binalarda emisyon azaltımı için

- **Enerji verimliliğinin** yaygınlaştırılması
 - **Alan ve bölge ısıtma sistemlerinde daha verimli teknolojilerin kullanılması**
 - **Aydınlatma ve elektrikli ev aletlerinde Az enerji ile yüksek verimli araçlar...**
 - **Binaların özellikleri**
 - **Sanayide geri dönüştürülmüş malzeme kullanımı**
 → **Emisyonların azaltılmasında önemlidir**.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDEN ETKİLENEBİLİRLİK VE UYUM

SOSYAL COĞRAFYA: Ekonomi, nüfus, enerji, sanayi, enerji coğrafyası...içerir.

FİZİKİ COĞRAFYA: -Atmosfer, hava ve iklimi, hidrolojiyi ve su kaynaklarını ...

Birçok gelişmekte olan ülke ve kırsal devletler
 → **İklim değişikliğinden daha fazla etkilenmektedir**.

Maladaptasyon:

İklimle ilgili olumsuz sonuçların riskinde artışa yol açabilecek “yanlış uyum”

Ekosistemlerin ve İnsanların Etkilenebilirliği:

- **İnsan ve ekosistem etkilenebilirliği birbirine bağlıdır**.

Biyçeşitliliğin ve Ekosistemlerin Korunması:

Küresel ölçekte biyçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin korunması
 - **Dünyanın kara, tatlı su ve okyanus alanlarının**
 → **Yaklaşık % 30 ila % 50'sinin etkin ve adil bir şekilde korunmasına bağlıdır**.
Biyçeşitliliğin iklim değişikliğine karşı dirençliliğini oluşturmak ve
 → **Ekosistem bütünlüğünü desteklemek** insana ve doğaya birçok yararı vardır:

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ

Atmosferdeki sera gazı salımlarının %77'si
 → **Petrol, kömür, doğal gaz gibi fosil yakıtların** yanmasıyla oluşur.
Bunun sonucunda yeryüzünün ortalama yüzey sıcaklığı
 → **Sanayi öncesi döneme oranla yaklaşık 1.2°C artmıştır**.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ POLİTİKALARI

WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)

WWF-Türkiye tarafından yayımlanan
“İklim Çözümleri 2050: Türkiye Vizyonu” adlı rapor
Verimlilik için yapılan yatırımlar kendi kendini karşılamaktadır.

IEA (Uluslararası Enerji Ajansı)

IEA'nın Haziran 2022 raporu → **Enerji verimliliğinin** hayati rolünü anlatır.

Enerji verimliliğini artırmak → **Sera gazlarını azaltmalarıyla mümkündür**.

Eurostat (Avrupa Birliği İstatistik Ofisi) 'nin verilerine göre
Türkiye Enerjide dışa bağımlılıkta → **36 Avrupa ülkesi içinde 9. Sıradadır**.
 → **Kullandığı enerjinin %71'ini ithal etmektedir**.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER

KENTLER → **Yeniliklerin, nüfusun ve medeniyetin merkezidir**.
Günümüzde dünya enerji tüketiminin % 60 ila % 80'i kentlerdedir.
 - **İklim değişikliğinin** başlıca sorumlusu olan **karbondioksit salımlarının**
 → **% 75'i kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerden** kaynaklanır.

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

IPCC iklim değişikliğinin **nedeninin** → **İnsan faaliyetleri olduğunu**
 - Bu faaliyetlerin özellikle kentlerde yoğunlaştığını belirtir.

İklim değişikliğinin neden olduğu bir diğer tehdit
 → **Aniden başlayan ve hızla yayılarak kontrolden çıkan yangınlardır**.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YEŞİL ÇATILAR

YEŞİL ÇATI NEDİR

→ **Çatılarından, hatta duvarlarından yararlanmaya** çalışılır.

Yeşil Çatıların Başlıca Çevresel İşlev ve Yararları

1. **Kentin Havasını Soğuturlar**
2. **Enerji ve Sağlık Bakım Maliyetlerini** Azaltırlar
3. **Kentsel Selleri** Önerler
4. **Suyu Süzerler**
5. **Gıda Güvenliğini Geliştirirler**
6. **Sosyal Uyum**

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TARIMA ETKİSİ

Öngörülen İklim Değişikliğinin Etkileri:

-İklim değişikliğinin tarımsal ürün ve karasal gıda üretimi üzerindeki
→ Olumsuz etkileri olumlu etkilerinden **daha açık** ve **yaygındır**.
Pozitif etkiler → Bazı **yüksek enlem** bölgelerinde **belirgin**dir.

Tüm bu etkiler bazı **gelişmekte olan tropikal ülkelerde**
→ **Besin** ve **gıda güvenliği** üzerinde **olumsuz etkileri** devam edecektir.
→ Bazı bölgelerdeyse **daha uygun koşullar** ortaya çıkabilecektir.

CO₂ gübrelemesi: Sanayi Devrimi'nden beri **atmosferdeki birikimi** hızla artmakta olan **fazla CO₂**'nin **neden olduğu fotosentez** oranındaki **artıştır**.

Atmosferdeki artan **CO₂** birikimi (CO₂ gübrelemesi)
→ Bazı **herbisülerin** etkisinde **azalmaya** **neden olabilecektir**.
(Herbisit: Yabani ya da yabanc ot ilaçları, kimyasalları)

C3 ve C4 Bitkilerinin CO₂ Gübrelemesine Farklı Yanıtları

Farklı bitki türlerinin farklı karbon asimilasyonu (özümleme) vardır.
Günümüzde tüm karasal bitkilerin
- Yaklaşık **% 95**'ini içeren çoğu **fotosentetik** (fototrof) **organizma**
→ **Calvin Döngüsü** adı verilen **biyokimyasal bir yolla karbonu sabitler**.

Calvin Döngüsü → Genellikle **fotosentezin** bir parçasıdır.
- **Organizmaların** → Havadaki **CO₂**'den **enerji** ve **yiyecek oluşturduğu süreçtir**.

Calvin döngüsünün ilk adımı
- **3 karbon atomu** içeren **kararlı bir ara bileşik** üretimini **içerir**.
Buğday, pirinç, pamuk, soya fasulyesi, şeker pancarı ve patatesler vb. **bitkilere**
→ **C3 bitkileri** denir.

Bazı bitkiler de
Mısır, şeker kamışı gibi **4 karbonlu bileşik** **üretirken fotosentetik işleme başlar**.
- Aslında **mısır ve şeker kamışı** → Biri **ot** türüdür.
→ Bu tip bitkilere **C4 bitkileri** denir.

C4 bitkileri CO₂ artışlarına **C3 bitkilerine göre daha az tepki verir**.

En yüksek gübreleme yanıtları yumrulu ürünlerde gözlenir.
(Havuç, patates, turp, şeker pancarı, pancar, tatlı patates, soğan ve zencefil)
- Bunlar **yer altındaki organlarında**
→ **Fazla karbonhidrat depolama** açısından **önemli kapasiteye sahiptir**.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve İklim Değişikliği

Sürdürülebilir Kalkınma
- **İnsan** ile **doğa** arasında **denge kurarak** (**Doğal kaynakları tüketmeden**)
- Gelecek nesillerin **ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân** verecek şekilde
→ **Bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlamadır**.

Çevre sorunlarına konusunda iş birliğine yönelik ilk kapsamlı düzenlemeler
→ **1970'li yıllarda uluslararası boyuta** ulaşmaya başlamıştır.

1972'de Stockholm 'de gerçekleştirilen **BM İnsan Çevresi Konferansı** 'nda
- **Sosyo ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan**
→ Birçok ülke "**çevre**" konusunda **ilk defa** bir araya geldiler.

1983'de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından
→ **Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu** kurulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez
- **1987** yılında **Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu** 'nca hazırlanan
→ **Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu** 'nda tanımlanmıştır.

1992 Rio Konferansı 'nda **Sürdürülebilir** kalkınmayı sağlamak üzere
- **Küresel bir ortaklık kurmak için**
→ Kapsamlı bir **eylem planı olan GÜNDEM 21**'i kabul etmiştir.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında (BM SKA)
- **Gezegeenin ve tüm canlıların** sağlıklı bir şekilde
→ **Varlıklarını sürdürebilecekleri** bir sistemin **oluşturulması** vardır.

Sürdürülebilir kalkınma → **Sosyoekonomik gelişmeyi sağlarken**
İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedefler.

Türkiye 'de **iklim eylemi Paris Anlaşması** 'nın **onaylanması** ve
- **2053 net sıfır hedefinin belirlenmesi ile önemli bir ivme kazanmıştır**.

Dünya UNESCO liderliğinde
"**Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim (SKE)**" bakış açısı ile **güncellemektedir**.

HAVA, SU, TOPRAK KİRLİLİĞİ VE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN KONTROLÜ

Çevre kirliliğinin birçok çeşidi vardır.
- **En çok bilinen kirlilik çeşitleri: Hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğidir**.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları → **Hava, su ve toprak kirliliği ile ilgilidir**.

Türkiye 'de **kirliliğin kontrolüne ilişkin mevzuata örnek:**
→ **Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğini Önleme Yönetmeliği** verilebilir.

Ankara Gölbaşı'nda
- **Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Sürekli İzleme Merkezi** ...

Çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için
- "**Kullanan öder**" veya "**Kirleten öder**" ... anlayışı
- **Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Amacı** ile "**Sıfır atık**" çalışmaları yapılabilir

ATIK YÖNETİMİ VE SIFIR ATIK

Dünya **madde** açısından **kapalı bir sistemdir**. (Kaynaklar sınırlıdır.)
→ **Kaynaklar tükendiğinde yenisini bulmak mümkün değildir**.

Dünyanın sınırlı kaynaklarına artan talepler ve sürdürülebilir bir hayat için
→ **Sıfır atık yaklaşımına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır**.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Atık yönetimi ile ilgilidir.

JOHAN ROCKSTRÖM (2009) öncülüğünde bir grup bilim insanı
- **Gezegeenin Sınırları: İnsanlık İçin Güvenli Alanı Araştırmak** " isimli makaleyle
- Gezegeenimizde yaşamın sürmesi için **9 kritik eşik** belirlemiştir:

- 1) Biyolojik Çeşitlilik (AŞILDI)
- 2) İklim Değişikliği (AŞILDI)
- 3) Yeni Kimyasallar
- 4) Ozonun İncelmesi
- 5) Atmosferik Aeresol Yükselmesi
- 6) Denizlerin Asitlenmesi
- 7) Biyoekonomiyasal Döngüler (AŞILDI)
- 8) Tatlı Su Kullanımı
- 9) Arazi Kullanımı (AŞILDI)

Eşiklerden 5'i henüz **hâlâ güvenli sınırlar** içindedir. (**4'ünde ise eşik aşılmıştır**)
Sıfır Atık aşılın eşiklerin **geriye döndürülmesi** veya en azından **durdurulmasına**
→ **Doğrudan katkı sağlayabilecek eylemlerden biridir**.

Plastik atıklar (Katı atık) → **Kontrolsüz bir artış içindedir**.

Deniz kirliliğinin %80'i karasal kirleticilerden oluşmaktadır.

Doğada → Bir **canlının atığı** diğer bir **canlının besinidir**.
→ **Atık kavramı modern yaşamın** ürettiği bir kavramdır. Doğada **geçerli değildir**.

Modern yaşamda kurgulanan sistem **doğrusal ekonomiye** dayanır.
→ **Sürdürülebilir değildir**.

Doğrusal ekonomide

- Ham madde
- Doğadan temin edilir.
- Malzeme üretilir, kullanılır.
- **Atık** olarak **doğaya atılır**.

Atık üretmeden yaşayabilmek için
- Doğrusal ekonomi anlayışını → **Döngüsel bir yapıya** kavuşturmak gerekir.

Döngüsel ekonomi → **Hammadde temininden itibaren**
- **Üretim, kullanım, dönüşüm ve yeniden dönüşümü** esas alır.

Türkiye 'de **2017** 'den beri **Sıfır Atık politikası** yürütülmektedir.

İlk sıfır atık uygulaması

→ **Cumhurbaşkanlığı Külliyesi** ile
→ **Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı** 'nda başlamıştır.

Ardından kamu kurumları başta olmak üzere **limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri** ... gibi kalabalıkların yoğun olduğu noktalarda **adım adım proje** yaygınlaştırılmıştır.

2017 'den **2022** yılı Ocak ayına kadar
→ Toplam **24.2 milyon ton geri kazanılabilir atık ekonomiyeye kazandırılmıştır**.

Sıfır Atık Projesi kapsamında devam eden "**Sıfır Atık Mavi**" çalışması ile
→ **Deniz ve kıyıların** korunması da ulusal bir öncelik haline getirilmiştir.
Sıfır Atık Projesi Denizlerin, akarsuların, göllerin korunması için
→ **Türkiye** 'nin **deniz koruma seferberliği**dir.

MODÜL 7	I -A	Konu Anlatım	MODÜL 7	I -B	Konu Anlatım												
SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM			İLETİŞİMİN SINIFLANDIRILMASI														
İLETİŞİMİN ÖNEMİ VE İLETİŞİM BECERİLERİ			İletişimin sınıflandırılması kişiye göre değişir.														
İletişim kavramı - Katılanların bilgi ya da sembol üreterek birbirlerine ilettileri iletileri - Anlamaya ve yorumlamaya çalıştıkları bir süreçtir .			İLETİŞİMİN SINIFLANDIRILMASI <i>KAYA'ya göre</i>														
İletişim kavramı neleri içerir? a) <i>İkna</i> b) <i>Etkilemeyi</i> c) <i>Duygu ve düşüncelerin aktarılma sürecini</i> d) <i>Ortak algılamayı</i> e) <i>Paylaşmayı</i>			<table border="1"> <tr> <td>Etkilerine</td><td>Yönüne</td><td>Koda</td><td>İlişki sistemine</td><td>Bireylerin Konumuna</td><td>Zaman ve Mekan Boyutuna</td></tr> <tr> <td>1.Olumlu 2.Olumsuz</td><td>1. Tek Yön 2. Çift Yön</td><td>1. Sözlü 2. Yazılı 3. Sözsüz</td><td>1. Kişi-içi 2. Kişi-kışı 3. Grup-içi 4. Kitle</td><td>1. Yatay 2. Dikey</td><td>1.Yüz-yüze 2. Uzaktan</td></tr> </table>			Etkilerine	Yönüne	Koda	İlişki sistemine	Bireylerin Konumuna	Zaman ve Mekan Boyutuna	1.Olumlu 2.Olumsuz	1. Tek Yön 2. Çift Yön	1. Sözlü 2. Yazılı 3. Sözsüz	1. Kişi-içi 2. Kişi-kışı 3. Grup-içi 4. Kitle	1. Yatay 2. Dikey	1.Yüz-yüze 2. Uzaktan
Etkilerine	Yönüne	Koda	İlişki sistemine	Bireylerin Konumuna	Zaman ve Mekan Boyutuna												
1.Olumlu 2.Olumsuz	1. Tek Yön 2. Çift Yön	1. Sözlü 2. Yazılı 3. Sözsüz	1. Kişi-içi 2. Kişi-kışı 3. Grup-içi 4. Kitle	1. Yatay 2. Dikey	1.Yüz-yüze 2. Uzaktan												
İLETİŞİMİN ÖGELERİ VE SÜREÇLERİ			Olumlu İletişim → İletişimin niteliğini artırabilir . → İçinde ima ya da iğneleyici söz barındırmaz!														
İletişimin Öğeleri: 1) Kaynak 2) Hedef 3) Mesaj-İleti 4) Kanal Bu öğeler etkileşimsel iletişim modeli ile açıklanmaktadır .			Okulda ve sınıflarda → Olumlu ve çift yönlü iletişim istenir .														
1) Kaynak: Kişiler arası iletişimde mesajı gönderendir . 2) Hedef: Mesajı alır, anlamlandırır ve kaynağa farklı bir mesaj gönderir . → Bu bir döngüye benzer ve roller sürekli değişir . 3) Mesaj-İleti: İletişim sürecinde hedefe iletilmek istenen her şeydir . → Hedeften kaynağa, kaynaktan hedefe gelen anlamdır . 4) Kanal: İletişim sürecinde kişiler karşılıklı mesajlarını farklı yollarla iletirler . - Söz, beden dili ve yazı bu yollardan bazılarıdır. - Sessiz kalma da kişiler arası iletişimde bir mesaj ve iletimi olabilir.			Okullarda tek yönlü iletişim olduğunda → Yöneticisinin okulda olan herkesle kurduğu iletişim aşağıdan yukarı olacaktır. Sınıfta da bu durum yaşandığında → Öğretmen gücü temsil edecek ve öğrencilerle iletişim aşağıdan yukarı olacaktır.														
İletişim Süreçleri: 1) Kodlama 2) Kod Açma ve Yorumlama 3) Geri Bildirim 4) Gürültü			- Böyle bir sınıfta öğrencilerin → Merak ettiklerini sormaları, anlamadıklarını dile getirmeleri oldukça zor olur . → Öğretmen sürekli aktif, öğrenci pasif olur .														
1) Kodlama: - Mesajın işaret hâline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve - Simgeler arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümüne kod denir. → En çok kullanılan kod sistemi dildir . Kodlama ise mesajın içeriğinin kod simgelere dönüştürülmesidir .			Pasif olan öğrencinin sınıfta → İstenmeyen davranışları gösterme olasılığı daha da artabilir . → Bu sınıf yönetiminde farklı sorunlara yol açabilir .														
2) Kod açma ve yorumlama: -Kaynaktan gelen mesajın içeriğinin alınıp çözülmesidir .			Çift yönlü iletişim olduğunda → Öğrencilerin anlamadığını dile getirme ve soru sorma becerisi gelişebilir. - Olumlu sınıf ve okul iklimi ve - Öğrencilerin sosyal duygusal güvenliği için de bu tarz bir iletişim gereklidir .														
3) Geri bildirim: - Karşılıklı gidiş gelen mesajların doğru algılanıp algılanmadığını test etmektir . - Geri bildirim olmadığında iletişim tamamlanmaz . - Bu nedenle de sürecin olmazsa olmazıdır . - Geri bildirim bir söz, jest ve mimik gibi bir beden hareketi de olabilir.			İletişim, kullanılan koda göre de sınıflandırılmıştır: Sözlü iletişimde → Kullanılan kelimeler, ses tonu ile beden dili önemlidir. - Kullanılan kelimeler aynı olsa bile → Ses tonumuz ve beden dilimiz anlam kaymasına neden olabilir .														
4) Gürültü: -Kaynaktan çıkan mesajın hedef tarafından → Tam ve doğru alınmasını etkileyen şeydir . → Gürültü kişilerin birbirini duyabilmesini engeller . → Mesafe , ortamdaki gürültü ya da her türlü fiziksel engel gürültüdür.			Sosyal etkileşimde → Sözsüz iletişim sözle iletişime oranla çok daha etkilidir .														
Zaman zaman aynı dille konuşsak da iletişimsizlik yaşayabiliriz. Bu nedenle - Ortak dili kullanmak - Yaşa, gruba ve kültüre ilişkin özellikleri bilmek → İletişimin daha sağlıklı olabilmesi için önemlidir .			İnsanlar iletişim sırasında anlamsal gerçekliği → Daha çok sözsüz kodlardan edinmektedir .														
İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ			İletişimde etkinlik açısından yapılan karşılaştırmalarda: → Sözsüz kodlar % 55 oranla en etkin araçsallığı ortaya koyarken → Sözel kodların etkililik oranı % 7 → Ses tonun % 38 oranında etkili olduğu bilinmektedir.														
İletişim hem bireysel hem toplumsal hem de kültürel işlevleri olan bir süreçtir.			Duruş ve ses tonu → Alaycı, ima eden ya da sağlıklı kurulan bir iletişimin göstergesi olabilir .														
1) İletişimin bireysel işlevi: -İnsan sosyal bir varlıktır. → İletişim kurma ihtiyacı vardır. → Bu ihtiyaç ilişki kurma işlevidir . - Bu ihtiyacın giderilmesiyle insan sosyal ve kültürel bir varlığa dönüşebilir .			Yazılı iletişim - Mektuplar, raporlar, özetler, makaleler, tutanaklar, basın bildirimleri ve - Elektronik ortamlarda gönderilen çeşitli yazılı mesajları içerir .														
- İnsanın en önemli ihtiyaçları arasında → Var olma ve kendini ifade edebilme olduğunu söyleyebiliriz. → Kendimizle ve diğer bireylerle kurduğumuz iletişim önemli bir ihtiyaçtır .			Yazılı iletişim sayesinde → Gönderici ve alıcının mesajları tekrar okunabilir ve → Belgelerin saklanabilir olması sebebi ile hatalar en aza indirilebilir .														
- Duygu ve ihtiyaçlarımızı dile getirmek - Bildiklerimizi aktarmak ve öğrenme → Ancak nitelikli bir iletişimle sağlanabilir .			YAZILI VE SÖZLÜ İLETİŞİM ARASINDAKİ FARKLAR														
Kendimizle ya da başkalarıyla yaşadığımız çatışmalara → Sağlıklı ve etkili kurulumayan bir iletişim süreci de neden olabilir .			1) Yazılı iletişimde, sözlü iletişimde olduğu gibi → Seslendirmenin, tavır, jest ve mimiklerin sağlayacağı etkiler yoktur!														
İnsanın diğer bir temel ihtiyacı paylaşmadır. Duygu, düşünce ve ihtiyaçlarımızı paylaşma ihtiyacı → İletişimin bireysel işlevleri arasında dır. → Bu işlevleri yerine getiremeyen bireylerde sağlık problemleri görülebilir . → Çünkü bu işlevler aynı zamanda insanın en temel ihtiyaçlarıdır .			2) Sözlü iletişimde dil yanlışları söyleyiş bozuklukları dışında pek fark edilmez . → Oysa yazılı iletişimde yanlış kullanılan bir sözcük hemen dikkat çeker.														
2) İletişimin toplumsal işlevleri: - Sosyalleşme , bilgi sağlama , bilginin aktarılması ve paylaşılması ... Kültür toplumdan topluma ve kuşaktan kuşağa → Sözlü ya da sözsüz kurulan iletişim sayesinde aktarılır . → Bu da (kültür) iletişim toplumsal işlevleri arasında sayılabilir .			3) Yazılı iletişimde birtakım biçimsel kurallara uymak gerekir. → Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uymak zorunluluğu vardır .														
			4) Yazılı iletişimde planlama → Sözlü iletişime oranla daha çok önem taşır . → Konuşma sırasında aklımıza gelen bir bilgiyi aktarabiliriz .														
			Sözlü iletişimde sıklıkla dile getirilen - “ <i>Ben bunu kastetmedim.</i> ” veya “ <i>Aslında sen yanlış anlamışsın.</i> ” gibi → İletişim kazaları yazılı iletişimde çok az meydana gelmektedir . → Bunun nedeni yazarına geniş bir zaman ve düşünme fırsatı sunmasıdır . “ <i>Söz uçar yazı kalır.</i> ” atasözünde yazmanın önemi vurgulanır.														
			İlişki sistemlerine göre kişinin kendisiyle kurduğu iletişim oldukça önemlidir. -Bireylerin kendileri ile kurdukları iletişim ne kadar sağlıklı ise → Başkaları ile kurdukları iletişim de o kadar sağlıklı olacaktır . →														

İki Amerikalı psikolog, **JOSEPH LUFT** ve **HARRINGTON INGHAM**

1950'de **Johari Penceresi Modeli**'ni geliştirdi:

- İnsanın sosyal ilişkilerinde
- Kendisi ile ilgili aktarımda bulunduğu (kendisinin bildiği) alanlarının yanı sıra
- Paylaşımında bulunmadığı (kendisinin bilmediği) alanları da ortaya çıkarmışlardır.
- Böylece kişilerin kendilerini tanımaları sağlanmıştır.
- Başkaları tarafından da nasıl görüldükleri tanımlanabilir hâle gelmiştir.

Bireyler **Johari Penceresi**'nde:

Açık alan, **kör alan**, **gizli alan** ve **bilinmeyen alanları** görebilir.

Açık alan:

- Kişinin kendi tarafından da başkaları tarafından da **bilinen** alandır.
- İnsanlar umutlarını, beklentilerini ya da korkularını çekinmeden paylaşır.

Kör alan:

- Bu alan başkaları tarafından **bilinen** ancak **kişinin** bilmediği alandır.
- Başkalarının bir kişi hakkında edindiği izlenimlerle ilgilidir.

Gizli alan:

- Bu alan **kişinin** bildiği ancak başkalarının bilmediği alandır.
- Kişi bilinçli olarak bazı yanlarını gizlemek istemektedir.

Bilinmeyen alan:

- Bu alan ise **kişinin** de **başkalarının** da bilmediği, **karanlık** alandır.
- Bu alanların büyüklüğü kişiden kişiye değişir.

Burada

- Kişinin kendini derinlemesine tanıması
- Başka insanların da aynı şekilde kişiyi tanıması önemlidir.
- Önemli olan olumlu ve yapıcı bir geri bildirim sürecinin yürütülmesidir.

Eğitim ile iletişim arasındaki ilişki → Eğitim bir etkileşimdir.

→ Etkileşimin aracı ise iletişimdir.

Bu sebeple okulda iletişim süreci

→ Hem eğitsel faaliyetler için hem de yönetsel faaliyetler için temel gerekliliktir.

Okul ortamlarında “formal” ve “informal” iki tip iletişim türü kullanılır.

Formal iletişim:

→ İletişimin kademeli olarak aşağı ve yukarı yönlü hiyerarşik aktarımıdır.

İnformal iletişim:

- Okullarda daha sık görürüz.
- Kişi ve grupların tutumlarına bağlı olarak değişir.
- Okula dair düzensiz yaklaşımları olan bir iletişim türüdür.

Türk milli eğitim sisteminde okul yapılarında

- **İnformel ilişkiler** baskındır.
- **Hiyerarşinin** az olduğu görülmektedir.

Kişiler arası iletişim → Çift yönlü bir iletişimdir.

Grup içi iletişim → Çift yönlü bir iletişimdir.

Kitle iletişimi → Tek yönlü bir iletişimdir.

Kitle iletişimin işlevleri:

- Topluma çeşitli konularda **haber** ve **bilgi** sağlama
- Bireylerin sosyalleşmesine katkıda bulunma ...

İnternetin daha yaygın bir hâle gelmesiyle

- Sosyal medyada kurulan **iletişim** de önemli kazanımdır.
- **Pandemi** süresince iletişim → Daha çok **çevrim içi** iletişime dönüşmüştür.

Çevrim içi araçlarla kurulan ve yüz yüze olmayan iletişim

→ Bazen iletişim kazalarına ve iletişim engellerine neden olabilir.

Telefonda ya da **sosyal medya** araçları ile kurulan iletişim

- İletişimin bazı öğeleri yer almadığından bu kazalar yaşanabilmektedir.
- Ayrıca kuşaklar arası farklılıklar da etken olabilmektedir.

İletişim → Teknoloji ve internetin kullanımıyla dönüşüme uğramıştır.

Daha hızlı ve **anlık** kurulan **yazılı** ya da **sözlü** iletişim de

→ **Yanlış anlaşılmalara** neden olabilmektedir.

Bu yanlış anlaşılmalara okullarda

- Öğretmen-öğretmen, yönetici-öğretmen, öğretmen-veli, veli-yönetici arasında
- **Sağlıksız** ve **niteliksiz iletişime** neden olabilir.

İLETİŞİM BECERİSİ

- 1) Kendine ve diğerlerine saygı duyma
- 2) Empati
- 3) Etkin dinleme
- 4) Somutlaştırma
- 5) Ben dilini kullanma
- 6) İçten ve samimi olma

1) SAYGI DUymAK:

Saygı duymak → İletişimin temelinde olan **bir değer**dir.

Saygı → İnsanlara yalnızca insan oldukları için değer vermektedir.

- Karşı tarafı kabul etmekle ve olduğu gibi kabul etmekle de ilgilidir.
- Din, dil, ırk, sosyoekonomik durum... farklılıklarına saygıyı da kapsar.
- Özellikle sınıfta ve okulda kapsayıcı bir dili kullanmayı da içerir.

2) EMPATİ:

ROGERS “Empatinin etkisini, birinin sizin hakkınızda peşin hüküm vermeden adınıza sorumluluk almayacağı ya da sizi belli bir kalıba sokmaya çalışmadan dinlemesi gerçekten iyi hissettirir.” şeklinde açıklar.

Empati becerimizi geliştirmek

→ Karşılaştığımız tepkiyi **kişiselleştirmekten** bizi koruyabilir.

Kişiselleştirmek ve **kalıp yargılar** → Bizi çatışmaya iten **bir süreç** olabilir.

Empati becerisi

- Kırılganlığımızı gösterebilmemizi
- “Hayır”ı reddedilme olarak algılamadan duyabilmemizi sağlar.

EMPATİ BECERİSİ NASIL KAZANILIR?

ERSOY ve **KÖŞGER**'e göre **çocuklar**:

3 yaşından itibaren

- Diğer insanların düşüncelerinin kendi düşüncesinden farklı olduğunu
- Herkesin kendine özgü bir perspektifinin olduğunu
- Bir duruma farklı tepkiler verilebileceğini anlamaya başladıklarını ve
- Diğer çocukların sıkıntılarını anlayıp yardım ettikleri gözlenmektedir.

6 yaşından itibaren

- Kendisini karşıdaki kişinin yerine koyabilmektedir.
- Dil becerisi gelişmekte ve soyut düşünme düzeyi artmaktadır.
- Daha uzak yerlerdeki insanların başlarına gelenleri de algılayabilir.

10-12 yaşlarında

- Çocuk, bu dönemde tanımadığı kişilere de empati duyabilir.

Ailelere ve **öğretmenlere** epey önemli roller düşmektedir.

- Çocuğa karşı sıcak ve destekleyici bir yaklaşım ve rol model olmak
- Çocukların **empatik becerilerini** geliştirir.

Empatiyi geliştirmek için → **Oyun** ve **drama** yöntemlerinin kullanımı da vardır.

- **Rol değişimi** - Duygu ve ihtiyaçların dile getirilmesi → **Empatiyi geliştirebilir.**
- **Yaratıcı drama teknikleri**

- Öykü, masal ve felsefe araçları bu konuda etkili olabilir.

3) ETKİN DİNLEME:

Dinleme her türlü öğrenme sürecinde ve sosyal çevrede karşımıza çıkar.

- Bazen farkında olarak bazen olmayarak kullanılan bir **dil becerisi**dir.
- Beynin her iki tarafının kullanılmasını gerektiren bir faaliyettir.

Sol beyinle → İçerik ve olguları

Sağ beyinle → Duyguları, beden dilini, ses tonunu ve bütünü dinleriz.

Dinleme → Konuşmanın algılanma boyutunu oluşturmaktadır ve bireylerin

söylenenleri algılayıp anlamlandırması olarak da tanımlanmaktadır.

Dinleme → Bilinenin aksine doğuştan gelen bir beceri alanı değildir!

- Dil ve anlatım dersleri bünyesinde
- Belirli bir program çerçevesinde
- Sistematik şekilde geliştirilebilecek bir beceridir.

Dinleme becerisi → İletişim becerisinin temelinde yer alır.

→ Çünkü iletişim dinleme ile başlar.

İYİ BİR DİNLEYİCİNİN ÖZELLİKLERİ:

1. Dinlemenin amacını ve yöntemini belirler,
2. Ön bilgilerini harekete geçirir,
3. Dinlediklerini ön bilgilerinin ışığında inceler,
4. Konuşmacının aktardığı bilgilerle ön bilgileri arasında bağ kurar,
5. Bir olay ve düşünce arasındaki farkı belirler,
6. Ana ve yardımcı düşünceleri belirler,
7. Konuşmacının amacını belirler,
8. Propaganda, abartı ve ön yargıları belirler,
9. Zihinsel yapısını düzenler ve geliştirir,
10. Konuşmayı, konuşmanın içeriğini değerlendirir.

Dinleme alanları

→ **İşlem, etkileşim ve sözlü anlama** olmak üzere **üç boyutta incelenir:**

1. İŞLEM BOYUTU:

Hem fiziksel hem de zihinsel çeşitli işlemler yapılır.

→ Bu işlemler **işitme, anlama** ve **zihinde yapılandırma** (üç aşama)

a) İşitme:

- Seslerle sözler fiziksel olarak alınarak algılanır ve beynimize iletilir.
- Bu süreçte *Ses, ses telleri, ses dalgaları* ve *kulak* yer alır.

b) Anlama:

- İşitilenlere dikkat yoğunlaştırılır.
- İlgili **duyulan** ve gerekli **görümler** seçilerek anlamlandırılır.

Dikkat yoğunlaştırma bütün anlama sürecini etkiler.

→ İşitilenlerin seçilmesi, işlenmesi ve anlamlandırılması belirleyicidir.

c) Zihinde yapılandırma:

- Anlama sırasında seçilen bilgi ve düşünceler
- Çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilerek işlenir.
- (Sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme, sorgulama, değerlendirme)
- Sonra **yeni bilgiler** bireyin zihinsel yapısına göre
- **Ön bilgilerle bütünleştirilir** ve zihnine **yerleştirilir**.

2. ETKİLEŞİM BOYUTU:

-**Konuşmacı** ile **dinleyici** arasında

→ Sözlü konuşmalar, aktarılan bilgiler ve ortamla gerçekleştirilir.

a) Fiziksel etkileşim:

-Konuşmacının belirli **durumlarla** etkileşimi içerir.

(Sesi, ses tonu, konuşma hızı, kelimeler, beden dili, yüz ifadesi, göz teması, duruşu, jestleri, mekân, araç-gereç, dinleme ortamı, gürültü, ışık, ısı, renk ...)

b) Zihinsel etkileşim:

-Dinleyicinin **konuşmacının düşüncelerini**

→ Öğrenmesi, anlaması, kendi bilgileriyle karşılaştırmasıdır.

3. SÖZLÜ ANLAMA BOYUTU:

-**Anlama işlemi** hem **süreçsel** hem de **etkileşimsel** olarak gerçekleşir.

a) Etkileşimsel süreçte

- Dinleyicinin özellikleri, konuşmacının aktardıkları ve ortam etkilidir.

b) Süreçsel anlama

- Dinleme sırasında çeşitli **bilgilerin alınması**, zihnimizde **işlenmesi** ve
- **Anlamlandırılması** aşamalarındaki **işlemlerdir**.

DİNLEME TÜRLERİ:

- 1) **Takdir edici dinleme** söylenenden **keyif almaya odaklı**
- 2) **Kapsamlı dinleme öğrenme** ve **bilgiyi hatırlamaya odaklı**
- 3) **Kritik değerlendiren dinleme** **yargılayıcı** ya da **değerlendirmeye odaklı**
- 4) **Vurgulu dinleme** diğerlerinin **duygularını anlamaya odaklı**
- 5) **Katılımcı dinleme** **duyduklarını** tekrar etme, **özümleme** ve **yansıtma**
- 6) **Edilgin dinleme** dinleyen söz **geri bildirimde bulunmaz!**
 - **Konuşan kişinin** duyguları anlaşılmasına çalışılır
 - Vereceği karara güvenme vardır
 - Sorundan **kendisinin sorumlu olduğu** mesajı **verilir**. (Destekleyici bir süreçtir.)
- 7) **Empatik dinleme** amaç **kişinin kendisini açmasını sağlamaktır**.
- 8) **Yargısız ve eleştirel dinleme** etkili dinleme hem **yargısız** hem de **eleştireldir**.
- 9) **Derinlemesine dinleme** yüzeydeki mesajlar da önemsenir. (Ayrıntılı dinleme)
- 10) **Çözümleyici dinleme** Kişinin **duyguları** ve **mesajları anlaşılmasına çalışılır**.
- 11) **Etkin dinleme** konuşmacının **mesaj içeriğine** ve **duygularına anlam katmadır**.
- 12) **Dikkatle dinleme** konuşmacının **söylediklerini takip etmeyi gerektirir**.

Somut konuşmak kişiler arası **ilişkilerde**

- Birey etkin dinleme davranışını **gösterdikten sonra** konuşla ilgili
- **Duygu, düşünce** ve **isteklerini** ifade **edebilmeli**, **ilişkiyi zenginleştirebilmelidir**.
- **İfadelerin doğru anlaşılması için** açık ve **net konuşmak** gereklidir.

Etkili İletişim Becerileri **BULUŞ, ATAN ve ERTEN SARIKAYA**'ya göre

- 1) Egoyu Geliştirici Dil
- 2) Etkin-Katılımlı Dinleme
- 3) Kendini Tanıma-Kendini Açma
- 4) Empati
- 5) Ben Dili becerileri

1) Ego geliştirici dil:

- Kişiler arası ilişkilerde **benliği olumlu** etkiler.
- Bireyin **olumlu özelliklerine** ve **performanslarına** vurgu yapılır.
- Kişiye kendisini zayıf ve yetersiz hissettirmeden eksiklerini giderebilmesi.
- Bunun tersi **ego zedeleyici dil** olarak adlandırılabilir.

2) Etkin-katılımlı dinleme:

- Yeterli **motivasyon** ile o iletişime **aktif bir şekilde katılmazdır**.
- Bu **beceri etkili iletişimin temelini oluşturur**.
- Kişide **önemsendiği duygusunun** oluşmasına katkı sağlar.

3) Kendini tanıma-Kendini açma:

- Bireyin kendisine ilişkin **farkındalığına**
- **Düşünce** ve **duygularıyla** yeterli düzeyde **ilişki kurmasına** ve
- Kendi iradesi ile kendisini **açmasına** ve **şeffaflığına** işaret etmektedir.

4) Empati:

- Karşıdaki kişinin **öznel dünyasından** yola çıkarak onu anlamaya işaret eder.
- DÖKMEN** empati için **üç temel öğeden** söz etmektedir. →

Empati kurmak için

- 1) Kişi kendisini karşıdaki kişinin yerine koymalı (onun gözüyle bakma)
 - Kişi empati kuracağı kişinin **rolüne girmelidir**. **Ancak**
 - Bu rolde fazla kalmaz asıl rolüne tekrar döner.
- 2) Karşıdaki **duygularını, düşüncelerini** ve **beklentilerini** doğru anlamalı.
- 3) Empati kuran kişide oluşan **anlayışın karşıdaki kişiye**
 - **Temel** ya da **ileri düzeyde tepkilerle iletilmesi** gerekir.

5) Ben dili:

-Kişinin karşılaştığı **durum** veya **davranış** karşısında kişisel tepkisini

→ **Duygu** ve **düşüncelerle** **açıklayan** bir **ifade tarzıdır**.

Sen dili → Suçlayıcı, yargılayıcı iken

Ben dili → Sadece **kişinin kendi duygularını ortaya koyar**.

→ **Yargılama, eleştirme, suçlama** vb. **yapılmaz!**

→ **İletileri yorumlamaz!**

→ **Davranışların başkalarını nasıl etkilediğini açıklar**.

→ **Somut etkileri belirtir** ve **hissedilen duyguyu açıklar**.

Etkili İletişimde Dil, Kültür ve Değerlerin Önemi**Sınıf öğrenme ortamına dönüştürebilmek için rehber:**

- 1) Öğrenciler ve öğretmenler, ebeveynler... **birlikte** ve **birbirinden öğrenir**.
- 2) Öğrenme **kazanımları** ve **kuralları herkesin anlaşmasıyla** belirlenir.
- 3) Öğrenenler içsel değerlerden, ihtiyaçlar ve arzulardan motive olurlar.
- 4) Öğrenme ortamında **hiçbir şekilde baskı yoktur**.

Kültür

Her şeyden önce bir yaşam biçimidir ve

- gündelik hayat içindeki uygulamaları ve
- Bir grubu diğerlerinden farklı kılan **gelenekleri** ve **alışkanlıkları** da kapsar.

Kültür

- Bireyin toplumun bir üyesi olarak, **iletişim kurmasına**

- Belli **davranışları** ve **olayları** yorumlamasına ve değerlendirmesine yardımcı olan

→ **Değerler, fikirler** ve **semboller dizisidir**.

İletişim süreci → İçinde **kültürel kodları** da barındırır.

İletişim süreci → **Simgeleri, sembolleri** ve **kültürel kodları** da içerir.

→ Bu tarz kurulan iletişime **simgesel iletişim** denir.

Simgesel iletişim

- Çeşitli **simgesel göstergelerle yapılan** ve
- Farklı **durumlarda**, farklı **kültürlerde** farklı **anlamlar taşıyan iletişim biçimidir**.

Sözsüz iletişim araçları da **kültürden kültüre değişebilir**.

Sinergoloji sözsüz, bilinçsiz dili okumaya yönelik bir yöntemdir.

→ Sözlü iletişim ile **beden dili** arasındaki farkı gözlemlemektedir.

Sinergoloji

- **Bedenin** bilinçsiz hareketlerini saptar.
- Bu **bilinçsiz hareketler** güdülerin görsel belirtileridir.

Beden dili → Sözcüklerin **gücünü arttırırken azaltı bilir** de.

→ Bazı durumlarda sözlerin **farklı anlaşılmasına** da sebep olabilir.

→ Bu **sinergolojinin** çalışma alanıdır.

İletişimde → **Hareket** sözden önce yer alır.

Hareket → Söylenmeyeni ortaya çıkarır.

Etkili iletişimde tutumlar, değer yargıları ve algılarımız da etkilidir.

Sosyal psikoloji disiplin olarak araştırmalarında

→ **En fazla eğilimi tutumlara** yöneltir.

→ **Tutumlar** bazen **iletişim engellerine** de sebep olabilmektedir.

İletişim Engelleri:

1) Fiziksel 2) teknik 3) psikolojik 4) sosyal 5) örgütsel olarak **sınıflandırılabilir**.

Fiziksel ve teknik engeller:

- Mesaj ile ilgili engeller
- Kanal ve araçlarla ilgili engeller
- Gürültü ile ilgili engeller
- Dil ile ilgili engellerden oluşmaktadır.

Sosyal ve psikolojik engeller:

- Kişilerin var olan **düşünce, duygu** ve değer **yargılarından**
- **Davranış, tutum** ve **hedefleri**, düşünce **boyutları**
- Dinleme ve anlama **becerilerinden**
- Bulundukları **sosyokültürel şartların farkındalığından** kaynaklanabilir.

Örgütsel engeller:

- **Roller**, zaman **baskısı**
- Örgütün **büyüklüğü**
- Geri bildirim sisteminin **yetersiz olması**
- Yönetim **tarzı**
- Aşırı **bilgi yüklemesi**
- Statü **farklılıkları** ve **hiyerarşi** nedenli olabilir.

TUTAR 'a göre ise **iletişimin engelleri: Yapıcı** engeller, **bozucu** engeller **kanal** engelleri ve **teknik** engeller olmaya üzere dörde ayrılır.

ENGELLERE ETKİ EDEN UNSURLAR

1- Kişisel unsurlar:

- Alıcının ve vericinin **mesajı kodlarken** veya **iletirken**

→ Gerekli **dikkati göstermemelerinden kaynaklanan engellerdir.**

2- Fiziksel unsurlar:

Kişilerin **kendilerinden** kaynaklanmayan

- Dış kaynaklı ve iletişimi olumsuz yönde etkileyen **unsurlardır.**

- Fiziksel unsurlar genellikle **ortamdan kaynaklı engelleyicilerdir.**

3- Semantik unsurlar:

- Kullanılan **dilden kaynaklı yanlış anlaşmalar** ve **iletişim engelleridir.**

4- Zaman baskısı:

- İş yaşantısı içerisindeki faaliyetlerin **birçoğu**

- Belirlenen **mesai saatleri içerisinde** gerçekleşmektedir.

→ Bu da **örgüt üyelerinin üzerinde zaman baskısı** oluşturur.

5- Algılamadaki seçicilik:

- Bazı **iletilerin bilerek** yahut **bilmeyerek algılanamamasıyla** ilgilidir.

→ **Kişiler**, belirli **ön yargılara** sahipse ... algılama değişir.

Dilin Kullanmayla Ortaya Çıkan Engeller:

1. Emir vermek, yönlendirmek, yönetmek. **Korku ya da aktif direnç yaratabilir.**
2. Uyararak, gözdağı vermek. **Gücenme, kırgınlık, isyankarlığa neden olabilir.**
3. Ahlak dersi vermek. **Zorunluluk ya da suçluluk duyguları yaratır.**
4. Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek. **Bağımlılık ya da direnme yaratabilir.**
5. Öğretmek, nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek. **Bıkkınlık, nefret ...**
6. Yargılamak, eleştirmek, suçlamak. **Benlik saygısını azaltır.**
7. Ad takmak, alay etmek. **Genellikle karşılık vermeye iter.**
8. Yorum, analiz, tanı koymak. **Yanlış anlaşılma korkusuyla iletişim kesilebilir.**
9. Övmek, aynı düşünce , olumlu değerlendirme. **Övgü yokluğu eleştiri olarak...**
10. Avutmak, teselli etmek. **Zor görevlerde ben de aynı şeyi hissederdim.**
11. Sorgulamak, sınamak, sorguya çekmek. **Köse sıkıştırılmış hissetmek.**
12. Alaycı davranmak, şakacı davranmak, konuyu sapırtmak. **Kendisi ile ilgilenilmediğini, kendisine saygı duyulmadığını düşündürebilir.**

Eğitim Ortamında Ekolojik Sistem Yaklaşımı

Ekolojik yaklaşım

- **Birey, aile, grup** ve/veya **topluluk ile**

- **Politik, sosyal ve kültürel çevreleri arasındaki ilişki ve bağlantıları**

- Bunların **birbirlerini nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini** düşündürür.

Ekolojik sistem yaklaşımı

- **İnsan davranışına etki eden iç ve dış kuvvetlerin etkileşimlerini inceler.**

Ekolojik sistem yaklaşımının teorik temeli

→ **LUDWIG VON BERTALANFFY**'nin genel sistem yaklaşımına dayanır.

Her canlı **doğar büyür ve ölür**→ **Okullar** da böyledir.

→ **Güç yitiminde (değişime ayak uydurulmadığında)** yok olamaya doğru gider.

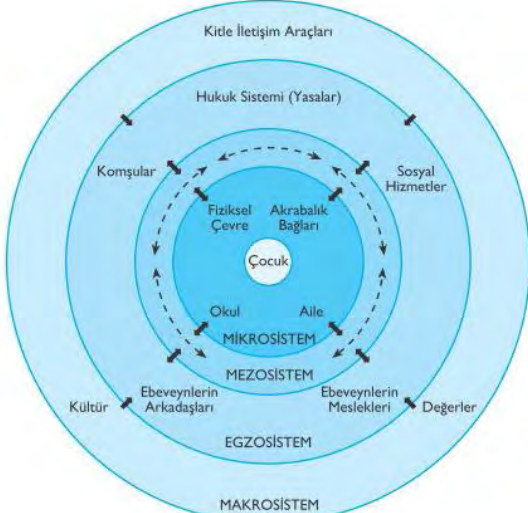
Bu nedenle toplumsal değişimler karşısında ayakta kalmak isteyen her kurum

→ **Değişime açık** olmalıdır.

→ **Değişime direnç** her zaman olasıdır. (Sorunları artırır.)

EKOLOJİK YAKLAŞIMIN TEMEL PRENSİPLERİ

- 1) Çocuk, **modelin merkezinde** yer almaktadır.
- 2) Çocuğun hayatında **kendisini ve birbirlerini etkileyen farklı sistemler** vardır.
- 3) Çocuk **etkilendiği gibi çocuk da onları etkiler.**
- 4) Çocuğun **gelişimi** bu sistemlerdeki **deneyimlerin niteliğine bağlıdır.**
- 5) Sistemler arasındaki **ilişkilerin niteliği ve sıklığı** da çocuk üzerinde **etkilidir.**
- 6) Çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı **sistemler** de çocuğun **gelişimini etkiler.**
- 7) Çocuğun **sağlıklı gelişimi için sistemler arasındaki etkileşimin tutarlı** olmalıdır.

Şekil 3. Ekolojik sistem yaklaşımı

Ekolojik sistem yaklaşımı

- **Bireyi çevre içerisinde yaşayan bir varlık** olarak ele alır.

- **Bireyin davranışını değerlendirirken** çevreyi de göz önünde bulundurur.

- **Bireyin yaşam döngüsü içerisinde** meydana gelen **etkileşimler** ve

- Karşılaştığı yaşam **olayları üç temel kategori içerisinde** ele alınabilir:

1) MİKRO OLAYLAR:

- Kişisel olarak **her bireyin sahip olduğu yaşam deneyimleridir(?)**

Madde bağımlılığı, intihar teşebbüsleri, depresif kişilik yapısı vb.

→ Bireysel yaşantılar ve kişilik özellikleri örnek olarak gösterilebilir.

2) MEZZO DÜZEYDEKİ YAŞAM OLAYLARI:

- Bireylerin **sosyal çevre içerisinde diğer bireyler** ve

- **Küçük gruplar ile kurdıkları ilişki ve etkileşimler üzerine** odaklanır.

Aile, arkadaş ve iş çevresi ile arasındaki etkileşimleri kapsar.

3) MAKRO OLAYLARI:

Mikrosistem→ *Şu anki ortam:* Ev, okul, iş yeri vb.

Mezosistem→ *Mikrosistemlerden oluşan sistem:* Komşuluk, toplum.

Ekzosistem→ *Doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar:* Kamu kurumları, profesyonel kuruluşlar.

Makrosistem→ *Kültürü kapsayan örüntüler:* ekonomik ya da siyasi ideolojiler, baskın inançlar ya da basmakalıp düşünceler.

→ Bireyin yaşadığı toplumun özellikleri yer alır.

Kronosistem→ *Önceki tüm katmanları kaplayan bu dış katmandır.*

→ Yaşanan zaman dilimini ifade etmektedir.

Örneğin **savaşlarda** ve **ekonomik kriz dönemlerinde** suçta artış **olabilmektedir.**

Mikrosistemler→ **Günlük yaşamda bireylerle en doğrudan ilişkili sistemlerdir.**

- Örneğin, **ev** insanların çoğu için **öncelikli mikrosistemdir.**

(*Okullar, dini kurumlar, akraba grupları ve çalışma ortamları da ...*)

- Mikrosistemler insanların **yüz yüze etkileşim** içinde oldukları ortamlardır.

- Çocuğun içinde bulunduğu **akran grubunun suçluluğa eğilimi**

→ Çocuğun da bu **davranışlara sürüklenmesine** neden olabilmektedir.

- **Aile bireylerinin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları**

→ Çocuğun gelişimini olumsuz etkileyerek **suça yönelmesine** neden olabilir.

Okul İklimi ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı Arasındaki İlişki

Okul iklimi → Okulda çalışanların **okulu nasıl betimlediği ile** ilgilidir.

İklim okulda

-Okulda zamanla şekillenen **her an görülemeyen değerler** ve **kurallar** bütünüdür.

-Okulun dışarıdan nasıl göründüğünü de gösterir.

- **Bir okula ilk girdiğinizde** hissettiğiniz şeydir.

- Okul kültürü ile oldukça ilişkilidir.

Örgüt iklimi

-Bir örgütü **diğer örgütlerden ayıran** ve örgütteki iş görenlerin

→ Davranışlarını **etkileyen özellikler** bütünüdür.

“İklim” genellikle okulda ve sınıfta yaşam kalitesini tanımlamada kullanılır.

- Üyelerin davranışlarını etkiler ve

- Bir okulu **diğerinden ayırt eden iç özellikler** bütünüdür.

İklim Çeşitleri (Sınıflandırma):

1) Açık iklim:

- Astlara **güven**, iletişimde **açıklık**, **anlayışlı** ve **destekleyici önderlik**

- Çalışanların **özerkliği, yüksek verim amaçlarına sahip olma ...**

2) Kapalı ya da tehdit edici iklim:

- Otoriter **önderlerin katılcı isteyen davranışları sonucu**

→ **Emir komuta zincirlerine aşırı uyma eğilimi**

→ Yakından **denetim** ile **astların sıkı denetlendiği** iklimdir.

- **Verimde yüksek amaçlar seçilmesine karşın**

→ Bunların elde edilmesi için **engel bir iklim doğurur.**

İklim Çeşitleri (Sınıflandırma) PAKDANEL'e göre :

1) Açık iklim: Arkadaşça ilişkiler, işleri kolaylaştırma ve katılımcılığı teşvik ...

2) Özerk (Otonom) iklim:

-Yönetici örgütte **resmî ve sistemli bir iş için kendini çalışanlarından uzak tutar.**

3) İdareci iklim:

- Yöneticinin işi kendisinin yapması, arkadaşça ilişkilerin olmaması

- Yazılı kurallar ve tatmin edilmeyen sosyal ihtiyaçlar karakterize eder.

4) Samimi iklim: Arkadaşça ilişkiler hâkimdir ...

5) Babacan iklim: Kısmen kapalı bir iklimdir.

- Çalışanlar birlikte hareket etmez! (Grup içinde bölünmeler vardır)

- Yönetici sürekli kontrol edici görevdedir.

6) Kapalı iklim: Yönetici

- Çalışanları yönlendirmede etkili değildir!

- Onların kişisel zenginlikleri ile ilgilenmez!

→ İş birliği yoktur! (Grup başarısı → Minimum düzeydedir.)

→ Resmi bir örgüt iklimi söz konusudur.

Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde bakıldığında

Yöneticilerin en sık belirttiği faktörler olarak MEB'in aldığı karar ve uygulamalar, yasalar → **Eksosistem** içerisinde Etik kurallara ise → **Makrosistem** içerisinde yer almaktadır.

Kültürel bağlamda yer alan

Değer, inanç, etik kural norm, davranış ve alışkanlıklar → **Makrosistem** içindedir.

Öğrencilerin okula başlama yaşından itibaren

- Gelişim özelliklerine göre davranışları incelendiğinde
→ **Her yaşta farklı ilişki sistemleri içinde oldukları görülmektedir.**

Aile, arkadaşlar ve öğretmenleri ile kurdukları iletişim

→ **Dönemlere göre farklılaşmaktadır.**

Ekolojik sistem kuramına göre bu yaş özelliklerine bakıldığında**Mikrosistem**

-Çocuğun veya ergenin **günlük hayatta**
→ **Etkileşim içerisinde olduğu kişileri** ve bu **kişilerle olan ilişkilerini** içerir.
→ **Bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahiptir.**
→ Bu sistem en temelde **aileyi, okulu** ve **arkadaş gruplarını** kapsar.

Aile mikrosistemi içinde yer alan ebeveynler, kardeşler ve yakın akrabalar ile**Okul mikrosistemi içinde yer alan öğretmenler ve arkadaşlar**

→ **Ergenin günlük hayatta kişisel ve sosyal iletişimde bulunduğu**
→ **Mikrosistem öğeleridir.**

Çocuğun değişen gelişimsel durumu ve ihtiyaçlarıyla bağlantılı olarak

→ Farklı mikrosistemlerle olan ilişkilerinde değişiklikler **olmaktadır.**

-Bebeklik dönemindeki çocuk-aile ilişkisi ile

-**Ergenlik dönemindeki ergen-aile ilişkisi** birçok alanda **farklılıklar gösterir.**

Mezosistem çocuğun ilişki içerisinde bulunduğu

→ İki veya daha fazla **mikrosistem** arasındaki etkileşimi içermektedir.

Aile ve akranlar, aile ve okul yönetimi ve aile ve öğretmenler arasındaki etkileşim

→ **En temel mezosistem yapılarıdır.**

Örneğin ebeveynleri tarafından fiziksel veya sözel istismara uğrayan bir ergen

→ **Okula uyum ve akademik başarı konusunda problemler yaşayabilir.**

Okulda arkadaşları ile problem yaşayan bir ergenin

→ **Ailesi ile olan ilişkileri olumsuz olarak etkilenebilir.**

Aileler

- Çocuklarının kiminle arkadaşlık ettiğini bilmiyorsa
- Çocuklarının gelişimi ve akademik başarısı hakkında iletişim kurmuyorsa
- Evde çocuklarının ödevleri ile ilgilenmiyorsa
→ **Mezosistemde bir problem yaşandığına işaret etmektedir.**

Ekzosistem ergenin doğrudan içinde bulunmadığı fakat

→ **Onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür.**

Ebeveynlerin iş durumu (yoğun iş temposu ve stresi, işsizlik)

→ Ergenlerin **gelişimini** dolaylı olarak etkilemektedir.

Makrosistem bir toplumdaki kültürel değerleri, inanç sistemlerini ve yasaları, kişilerin tutumlarını, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını kapsar.

Makrosistemin yapıtaşları

-**Ergenlerin gelişiminde doğrudan bir etkiye bulunmamakla birlikte**
→ Ergenin içinde yaşadığı toplumsal ve ekonomik çevreyi belirlemekte ve
→ Ergen de bundan **dolaylı olarak** etkilenmektedir.

Kronosistem bütün sistemleri kapsayan en son sistemdir.

-Çocuğun içinde yaşadığı çevrede zaman içinde gelişimlerin
→ Çocuğun gelişimini hangi ölçüde etkilediğini ifade eder.

Eğitim Sistemi İçerisinde Ekolojik Sistemin İşlevi**Eğitim sistemi içerisinde karşılaşılan sorunların çözümünde****- Ekolojik sistem yaklaşımının kullanılması**

→ Sorunların tanımlanmasını sağlar ve
→ Her boyuttan **çözüm önerileri sunmada etkilidir.**

Ekolojik sistem yaklaşımı sorunlara çok boyutlu açılardan bakmamızı sağlar.**Akran Zorbalığı**

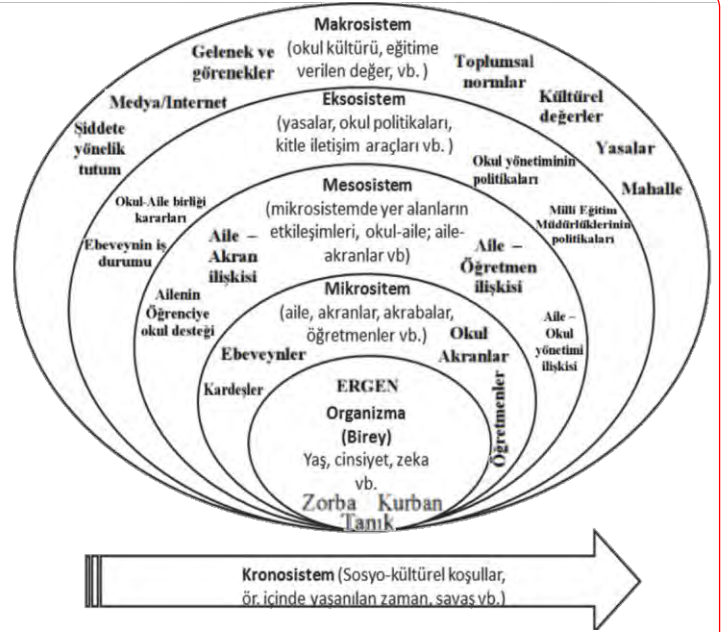
-Eğitim sisteminin önemli sorunlarındanır.
- **Akran zorbalığı** ve **öğrenci devamsızlığı**
→ **Ekolojik sistem yaklaşımı ile tanımlanmış ve derinlemesine incelenmiştir.**

Eğitim sistemine dair olan her sorun

- **Mikro düzeyden makro düzeye** kadar ele alındığında
→ **Fotoğrafın tümünü** görme imkânı sağlayabilir.

Akran zorbalığını sadece çocukların ve ergenlerin

- Bireysel özelliklerinden kaynaklanan **tek yönlü** bir problem değildir.
- **Aile, okul atmosferi, öğretmen tutumu, arkadaş ilişkileri** ve
- **İçinde yaşanılan kültürün de rol oynadığı çok boyutlu karmaşık bir problemdir.**
→ **Soyutlanmış ve bireysel bir olay değildir!**
→ **Ergenin ilişkide olduğu kişiler ve ortamla etkileşiminin bir ürünüdür.**

Şekil 4. Ekolojik sistem kuramı çerçevesinde akran zorbalığı

Mikrosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- *İlgi, sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir aile ortamı*
- *Cezalandırıcı, tartışmacı, düşmanca ve kötüyü ebeveyn tavırları*
- *Fiziksel ve duygusal istismar uygulayan ebeveynler*
- *Okul bahçesi ve oyun alanlarının yetersiz olması*
- *Öğretmenlerin ve yöneticilerin zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi*
- *Okul yönetimi tarafından fiziksel cezanın uygulanması*
- *Öğrencilerin okul atmosferi hakkındaki negatif düşünceleri*
- *Okuldaki akranların saldırgan davranışlar sergilemesi*
- *Okul mevcudunun fazla olması*
- *Olumsuz davranışlar gösteren akran gruplarına dâhil olması*

Mezosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- *Okul ve aile arasındaki iletişimin yetersiz veya eksik olması*
- *Ailenin onaylamadığı arkadaş grupları*

Ekzosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- *İş yeri stresini eve taşıyan ebeveynin otoriter bir tutum sergilemeleri*
- *MEM'in eğitim politikalarının öğretmen ve dolayısıyla öğrenciye etkisi*
- *Akranlarının ailelerinin ebeveynlik stilleri*

Makrosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- *Şiddetin toplumda kabul görmesi*
- *Televizyondaki şiddet içerikli programlar*
- *Mahallenin sosyo-ekonomik düzeyi*

Ekolojik Sistem Yaklaşımı DEĞİRMENCİ ve DEMİRCİOĞLU'na göre

- Öğrenci devamsızlıklarına ilişkin arka planda yatan nedenleri
→ **Fark edebilmek ve çözüme ulaştırmak** için kullanılabilir.

Ekolojik sistem kuramına göre çocuğun içinde bulunduğu en yakın çevresi

→ Mikro sistemi oluşturmaktadır.

Sonuç olarak

Ekolojik yaklaşım çerçevesinde planlanmış ya da geliştirilmiş olan

- **Önleyici ve koruyucu müdahale programlarının**
- **Çocukların okul devamsızlığını ve terkinin ortadan kaldırma sürecinde**
→ **Önemli bir rol oynadığı söylenebilir.**

SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM

İLETİŞİMİN ÖNEMİ VE İLETİŞİM BECERİLERİ

İletişim Kavramı:

- Katılanların **bilgi** ya da **sembol** **üretmek** birbirlerine **ilettileri** iletirleri
- Anlamaya ve yorumlamaya çalıştıkları bir **süreçtir**.

İletişim Kavramı Neleri İçerir?

- a) İknayı b) Etkilemeyi c) Duygu ve düşüncelerin aktarılma sürecini
- d) Ortak algılamayı e) Paylaşmayı

İletişimin Farklı Tanımlarının Ortak Özellikleri:

- 1) Kişiler arası iletişimde en az iki kişi vardır.
- 2) İletişim tek yönlü değil, **karşılıklıdır**.
- 3) İletişim **hem psikolojik hem de sosyal/kültürel bir olgu ve süreçtir**.

İLETİŞİMİN ÖGELERİ VE SÜREÇLERİ

- İletişimin Ögeleri: 1) Kaynak 2) Hedef 3) Mesaj-İleti 4) Kanal
- (Bu ögeler etkileşimsel iletişim modeli ile açıklanmaktadır.)

- 1) **Kaynak:** İletişimde mesajı gönderendir.
- 2) **Hedef:** Mesajı alır, anlamlandırır ve kaynağa farklı bir mesaj gönderir.
- 3) **Mesaj-İleti:** İletişim sürecinde hedefe iletilmek istenen her şeydir.
- 4) **Kanal:** İletişimde kişiler mesajlarını farklı yollarla iletirler. (Söz, beden dili...)

İletişim Süreçleri:

- 1) Kodlama 2) Kod Açma ve Yorumlama 3) Geri Bildirim 4) Gürültü

- 1) **Kodlama:** Mesajın içeriğinin kod sembolere dönüştürülmesidir. (Dil en çok...)
- 2) **Kod açma ve yorumlama:** Gelen mesajın içeriğinin alınıp çözümlenmesidir.
- 3) **Geri bildirim:** Mesajların doğru algılanıp algılanmadığını test etmektir. (Söz, jest ve mimik gibi bir beden hareketi ...)
- 4) **Gürültü:** Mesajın hedef tarafından tam ve doğru alınmasını etkileyen şeydir. (Mesafe, ortamdaki ses ya da her türlü fiziksel engel ...)

İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ

İletişim hem bireysel hem toplumsal hem de kültürel işlevleri olan bir süreçtir.

1) İletişimin Bireysel İşlevi:

- İnsan sosyal bir varlıktır. → İletişim kurma ihtiyacı vardır.
- En önemli ihtiyaçları arasında → Var olma ve kendini ifade edebilme vardır.
- İnsanın diğer bir temel ihtiyacı paylaşmadır. (Karşılansızsa sağlık problemi)

2) İletişimin Toplumsal İşlevleri:

- Sosyalleşme, bilgi sağlama, bilginin aktarılması ve paylaşılması ...
- **Kültür** iletişimin toplumsal işlevleri arasında sayılabilir.

İLETİŞİMİN SINIFLANDIRILMASI

İletişim hem bireysel hem toplumsal hem de kültürel işlevleri olan bir süreçtir.

Olumlu İletişim → İletişimin niteliğini artırır. (İma - iğneleyici söz barındırır!)

Okulda ve sınıflarda → **Olumlu** ve **çift yönlü** iletişim istenir.

Okullarda tek yönlü iletişim olduğunda

- Yöneticisinin kurduğu iletişim aşağıdan yukarı olacaktır.
- Öğretmen öğrencilerle iletişimi aşağıdan yukarı olacaktır.
- Öğretmen sürekli aktif, öğrenci pasif olur. (Sınıf yönetiminde sorunlar ...)

İletişim, kullanılan koda göre de sınıflandırılmıştır:

Sözlü iletişimde → Kullanılan kelimeler, ses tonu ile beden dili önemlidir.

Sosyal etkileşimde → **Sözsüz iletişim sözle iletişime oranla** çok daha etkilidir.

İletişimde etkinlik açısından yapılan karşılaştırmalarda:

- **Sözsüz kodlar** % 55 oranla en etkin araçsallığı ortaya koyarken
- **Sözel kodların** etkililik oranı % 7
- **Ses tonun** % 38 oranında etkili olduğu bilinmektedir.

Yazılı iletişim → Mektuplar, raporlar, özetler, makaleler, basın bildirileri ...

- Gönderici ve alıcının mesajları tekrar okunabilir ve
- Belgelerin saklanabilir olması sebebi ile hatalar en aza indirilebilir.

YAZILI VE SÖZLÜ İLETİŞİM ARASINDAKİ FARKLAR

- 1) Yazılı iletişimde sesin, tavır, jest ve mimiklerin sağlayacağı etkiler yoktur!
- 2) Yazılı iletişimde yanlış kullanılan bir sözcük hemen dikkat çeker!
- 3) Yazılı iletişimde biçimsel kurallara (yazım-noktalama) uymak gerekir.
- 4) Yazılı iletişimde planlama → Sözlü iletişime oranla daha çok önem taşır.
- 5) Sözlü iletişimde yanlış anlama/anlatımlar yazılı iletişimde daha azdır.

Kişinin kendisiyle olan iletişimi → Başkaları ile kurduğu iletişimi etkiler.

JOHARI PENCERİSİ MODELİ (JOSEPH LUFT-HARRINGTON INGHAM)

İnsanın sosyal ilişkilerinde

- Kendisi ile ilgili kendisinin bilmediği alanları da vardır. (Kendilerini tanıma)
- Başkaları tarafından da nasıl görüldükleri tanımlanabilir hâle gelmiştir.

Açık alan: Kişi kendi de başkaları da bilir. (Korku, beklenti rahatça söylenir.)

Kör alan: Kişi bilmez! → Başkaları bilir. (Başkalarının edindiği izlenimler ...)

Gizli alan: Kişi bilir → Başkaları bilmez! (Kişi bazı şeyleri bilinçli gizler)

Bilinmeyen alan: Kişi de başkaları da bilmez! (Alan büyüklüğü kişiye göre ...)

Eğitim ile iletişim arasındaki ilişki

→ Eğitim bir etkileşimdir. → Etkileşimin aracı ise **iletişimdir**.

Bu sebeple okulda iletişim süreci

→ Hem eğitsel faaliyetler için hem de yönetsel faaliyetler için temel gerekliliktir.

Okul ortamlarında

“Formal” ve “informal” iki tip iletişim türü kullanılır.

a) **Formal iletişim:** İletişim (kademeli) aşağı ve yukarı yönlü hiyerarşiktir.

b) **Informal iletişim:** Okullarda daha sık görürüz. (Kişi ve grup tutumuna göre...) - Okula dair düzensiz yaklaşımları olan bir iletişim türüdür.

Kişiler arası iletişim → Çift yönlü bir iletişimdir.

Grup içi iletişim → Çift yönlü

Kitle iletişimi → Tek yönlü (Topluma çeşitli konularda haber ve bilgi sağlar...)

İnternetin üzerinden → Sosyal medyada kurulan iletişim de önemli kazandı.

Pandemi süresince iletişim → Daha çok çevrim içi iletişime dönüşmüştür.

Telefonda ya da sosyal medya araçları ile kurulan iletişimde

→ İletişimin bazı ögeleri yer almadığından kazalar yaşanabilmektedir.

İletişim → Teknoloji ve internetin kullanımıyla dönüşüme uğramıştır.

İLETİŞİMİN BECERİSİ

- 1) Kendine ve diğerlerine saygı duyma 2) Empati 3) Etkin dinleme
- 4) Somutlaştırma 5) Ben dilini kullanma 6) İçten ve samimi olma

1) **SAYGI DUYSAYIM:** İletişimin temelinde olan bir değerdir.

Saygı → İnsanlara yalnızca insan oldukları için değer vermektedir.

→ Özellikle sınıfta ve okulda kapsayıcı bir dili kullanmayı da içerir.

2) **EMPATİ:** Karşılaştığımız tepkiyi kişiselleştirmekten bizi korur.

Genel mantığı: Kırılmağımızı gösterebiliriz. “Hayır” reddedilme değildir!

Empati Becerisi Nasıl Kazanılır?

ERSOY ve KÖŞGER'e göre

Çocuklar:

3 yaşından itibaren → “Diğer”in farkına varır.

6 yaşından itibaren → Kendisini karşıdaki kişinin yerine koyabilir.

10-12 yaşlarında → Tanımadığı kişilere de empati duyabilir.

Ailelere ve öğretmenlere empati konusunda çok önemli roller düşmektedir.

Empatiyi için → Oyun ve drama yöntemlerinin kullanımı da etkilidir.

(Rol değişimi - Duygu ve ihtiyaçların dile getirilmesi → Empatiyi geliştirebilir.)

3) **ETKİN DİNLEME:** Her türlü öğrenme sürecinde ve sosyal çevrede görülür.

- Bazen farkında olarak bazen olmayarak kullanılan bir dil becerisidir.

- Beynin her iki tarafının kullanılmasını gerektiren bir faaliyetir.

Sol beyinle → İçerik ve olguları

Sağ beyinle → Duyguları, beden dilini, ses tonunu ve bütünü dinleriz.

Dinleme → Konuşmanın algılanma boyutunu oluşturmaktadır.

Dinleme → Bilinenin aksine doğuştan gelen bir beceri alanı değildir!

- Dil ve anlatım derslerinde - Program çerçevesinde - Sistemli şekilde gelişir.

Dinleme Alanları

→ İşlem, etkileşim ve sözlü anlama olmak üzere üç boyutta incelenir:

1. **İŞLEM BOYUTU:** Hem fiziksel hem de zihinsel çeşitli işlemler yapılır.

→ Bu işlemler a) İşitme b) Anlama c) Zihinde yapılandırma

2. **ETKİLEŞİM BOYUTU:** Konuşmacı ile dinleyici arasındaki iletişimdir.

a) Fiziksel etkileşim: (Sesi, ses tonu, konuşma hızı, kelimeler, beden dili ...)

b) Zihinsel etkileşim: (Dinleyicinin konuşmacının düşüncelerini

Öğrenmesi, anlaması, kendi bilgileriyle karşılaştırması)

3. **SÖZLÜ ANLAMA BOYUTU:** Anlama hem süreçsel hem de etkileşimseldir.

a) Etkileşimsel süreçte dinleyicinin özellikleri, aktarılanlar ve ortam etkilidir.

b) Süreçsel anlama Dinlemede bilgi alma , zihinde işleme ve anlamlandırma

Etkili İletişim Becerileri	
1) Egoyu Geliştirici Dil	2) Etkin-Katılımlı Dinleme
3) Kendini Tanıma-Kendini Açma	4) Empati
5) Ben Dili becerileri	
1)Ego geliştirici dil: Bireyin olumlu özellikleri ve performansları vurgulanır.	
2) Etkin-katılımlı dinleme: Kişide önemsendiği duygusunu geliştirir.	
3) Kendini tanıma-Kendini açma: Bireyin kendi iradesi ile kendisini açmasıdır.	
4) Empati: Karşıdaki kişinin özel dünyasından hareketle onu anlamaktır.	
5) Ben dili: Kişisel tepkiyi duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır.	
Sen dili → Suçlayıcı, yargılayıcı iken	
Ben dili → Sadece kişinin kendi duygularını ortaya koyar.	

Etkili İletişimde Dil, Kültür ve Değerlerin Önemi	
Kültür → Bir grubu diğerlerinden farklı kılan gelenekleri ve alışkanlıklarıdır.	
Kültür → Bireyin toplumun bir üyesi olarak, iletişim kurmasını sağlar.	
İletişim süreci → İçinde kültürel kodları da barındırır.	
İletişim süreci → Simgeleri, sembolleri ve kültürel kodları da içerir.	
→ Bu tarz kurulan iletişime simgesel iletişim denir.	

Simgesel iletişim: Simgesel göstergelerle yapılır.	
→ Farklı durumlarda, farklı kültürlerde farklı anlamlar taşıyan iletişimdir.	
Sinergoloji sözsüz, bilinçsiz dili okumaya yönelik bir yöntemdir.	
→ Sözlü iletişim ile beden dili arasındaki farkı gözlemlemektir.	
Sinergoloji → Bedenin bilinçsiz hareketlerini saptar.	
Beden dili → Sözcüklerin gücünü artırırken azaltabilir de. (Yanlış anlama ...)	
→ Bu sinergolojinin çalışma alanıdır.	
İletişimde → Hareket sözden önce yer alır. (Hareket → Söylenmeyi verir.)	

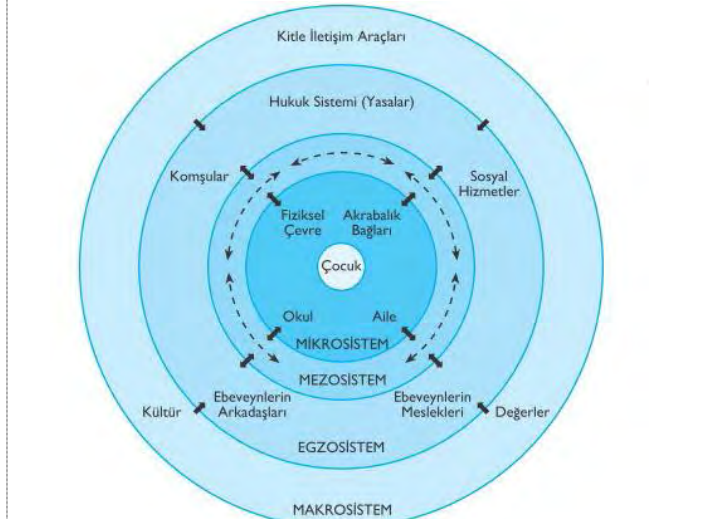
İletişim Engelleri:	
1) Fiziksel	2) Teknik
3) Psikolojik	4) Sosyal
5) Örgütsel	

Fiziksel ve teknik engeller:	
- Mesaj ile - Kanal ve araçlar ile - Gürültü ile - Dil ile ilgili engellerden oluşur.	
Sosyal ve psikolojik engeller:	
- Kişilerin var olan düşünce, duygu ve değer yargılarından - Davranış, tutum ...	
Örgütsel engeller:	
- Roller, zaman baskısı - Örgütün büyüklüğü - Geri bildirim yetersizliği ...	
TUTAR 'a göre ise iletişimin engelleri: Yapıcı engeller, bozucu engeller	
kanal engelleri ve teknik engeller olmaya üzere dörde ayrılır.	

ENGELLERE ETKİ EDEN UNSURLAR	
1- Kişisel unsurlar: Alıcı ve vericinin gerekli dikkati göstermemesinden ...	
2- Fiziksel unsurlar: Kişilerin kendilerinden kaynaklanmayan (Dış kaynaklı)	
3- Semantik unsurlar: Yanlış anlaşmalar ve iletişim engelleri (Dil kaynaklı)	
4- Zaman baskısı: Mesai saatleri içerisindeki zaman baskısı ...	
5- Algılamadaki seçicilik: Bazı iletiler bilerek/bilmeyerek algılanamayabilir.	

Eğitim Ortamında Ekolojik Sistem Yaklaşımı	
Ekolojik sistem yaklaşımı:	
- İnsan davranışına etki eden iç ve dış kuvvetlerin etkileşimlerini inceler.	
- Bireyi çevre içerisinde yaşayan bir varlık olarak ele alır.	
- Ekolojik sistem yaklaşımı sorunlara çok boyutlu açılardan bakmamızı sağlar.	

Ekolojik sistem yaklaşımının teorik temeli	
→ LUDWIG VON BERTALANFFY'nın "Genel Sistem Yaklaşımı"na dayanır.	
Her canlı doğar büyür ve ölür → Okullar da böyledir.	
→ Güç yitiminde (değişime ayak uydurulmadığında) yok olamaya doğru gider.	

Şekil 3. Ekolojik sistem yaklaşımı

1) MİKRO Olaylar: Bireysel yaşantılar ve kişilik özellikleri ...
2) MEZZO Düzeydeki Yaşam Olayları: Bireylerin sosyal çevre içerisinde diğer bireyler küçük gruplarla etkileşimi... (Aile, arkadaş ve iş çevresi ...)
3) MAKRO Olaylar: Mikrosistem → Mezosistem → Ekzosistem → Makrosistem → Kronosistem

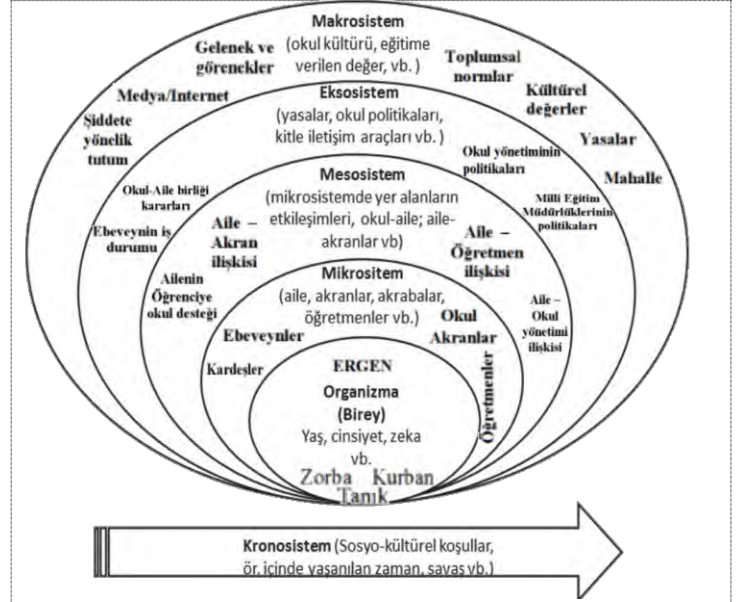
MAKRO OLAYLAR:	
Mikrosistem → Şu anki ortam: Ev, okul, iş yeri vb.	
Mezosistem → Mikrosistemlerden oluşan sistem: Komşuluk, toplum.	
Ekzosistem → Doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar: Kamu kurumları ...	
Makrosistem → Kültürü kapsayan örüntüler: ekonomik ya da siyasal ideolojiler	
Kronosistem → Önceki tüm katmanları kaplayan bu dış katmandır.	

Okul İklimi ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı Arasındaki İlişki	
Okul iklimi → Okulda çalışanların okulu nasıl betimlediği ile ilgilidir.	
→ Okulun dışarıdan nasıl görüldüğünü de gösterir.	
Örgüt iklimi → Bir örgütü diğer örgütlerden ayıran özelliklerdir.	
→ Örgütteki iş görenlerin davranışlarını etkileyen özelliklerdir.	

İklim Çeşitleri (Sınıflandırma) PAKDANEL'e göre :	
1) Açık iklim: Arkadaşça ilişkiler, işleri kolaylaştırma ve katılımcılığı teşvik ...	
2) Özerk (Otonom) iklim: Yönetici örgütte resmi ve sistemlidir.	
3) İdarerci iklim: Yönetici işi kendisi yapar, arkadaşça ilişkiler yoktur!	
4) Samimi iklim: Arkadaşça ilişkiler hâkimdir ...	
5) Babacan iklim: Kısmen kapalı... Yönetici sürekli kontrol edici	
6) Kapalı iklim: Yönetici çalışanları yönlendirmede etkili değildir!	
İş birliği yoktur! → Resmi bir örgüt iklimi söz konusudur.	

Eğitim Sistemi İçerisinde Ekolojik Sistemin İşlevi
Eğitim sorunları mikro düzeyden makro düzeye kadar ele alındığında
→ Fotoğrafın tümünü görme imkânı sağlayabilir.

Akran zorbalığını sadece çocukların ve ergenlerin	
- Bireysel özelliklerinden kaynaklanan tek yönlü bir problem değildir!	
- Aile, okul atmosferi, öğretmen tutumu, arkadaş ilişkileri ve	
- İçinde yaşanan kültürün de rol oynadığı çok boyutlu karmaşık bir problemidir.	
→ Soyutlanmı ve bireysel bir olay değildir!	
→ Ergenin ilişkide olduğu kişiler ve ortamla etkileşiminin bir ürünüdür.	

Şekil 4. Ekolojik sistem kuramı çerçevesinde akran zorbalığı

Mikrosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:	
• İlgî, sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir aile ortamı	
• Cezalandırıcı, tartışmacı, düşmanca ve kötüleyici ebeveyn tavırları	
• Fiziksel ve duygusal istismar uygulayan ebeveynler	
• Okul bahçesi ve oyun alanlarının yetersiz olması	
• Öğretmenlerin ve yöneticilerin zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi	
• Okul yönetimi tarafından fiziksel cezanın uygulanması	
• Öğrencilerin okul atmosferi hakkındaki negatif düşünceleri	
• Okuldaki akranların saldırgan davranışlar sergilemesi	
• Okul mevcudunun fazla olması	
• Olumsuz davranışlar gösteren akran gruplarına dâhil olması	

Mezosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:	
• Okul ve aile arasındaki iletişimin yetersiz veya eksik olması	
• Ailenin onaylamadığı arkadaş grupları	

Ekzosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:	
• İş yeri stresini eve taşıyan ebeveynin otoriter bir tutum sergilemeleri	
• MEM'in eğitim politikalarının öğretmen ve dolayısıyla öğrenciye etkisi	
• Akranlarının ailelerinin ebeveynlik stilleri	

Makrosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:	
• Şiddetin toplumda kabul görmesi	
• Televizyondaki şiddet içerikli programlar	
• Mahallenin sosyo-ekonomik düzeyi	

MODÜL 8	1 -A	Konu Anlatım
DİJİTAL YETKİNLİK		
ÖĞRETMENLER İÇİN DİJİTAL YETKİNLİKLER		
Kavramlar ve Tanımlar		
Dijital Yetkinlik/Yeterlik Dijital yetkinlik ve dijital yeterlik kavramları farklı kaynaklarda → Zaman zaman eş anlamlı kullanılsa da anlamca farklılıkları vardır.		
Dijital yetkinlik → Bir üst kavramdır. Dijital yeterlikteki → Bilgi, beceri ve gerektiği gibi kullanımın ötesinde → Dijital araç, süreç ve olanakların kullanımında → Durum değerlendirmeyi ve karar verebilmeyi de kapsar.		
Yeterlik → Bir işi yapmak için gerekli minimum bilgi ve becerilerdir . → Eğitim-öğretim hizmetini sunan öğretmenlik mesleği de buna dâhildir.		
Öğretim alanında yeterlikler → Öğretimde ulaşılması gereken hedeflerdir . - Öğretim faaliyetleri ile hedef yetkinliklerin öğrenenlere kazandırılması beklenir.		
Öğretimin planlanmasında yeterlikler: - Bilgi/beceri tipleri ve seviyelerini belirlemede, - Ders içeriklerini oluşturmada, - Okul müfredatlarını oluşturmada, - Öğretmen adaylarını yetiştirmede, - Öğretmen mesleki gelişim programlarını oluşturmada yol göstericidir.		
Yeterlikler “ <i>Ne öğretmeliyiz?/Öğrenmeliyiz?</i> ” sorusunun cevabını vermek için → Program ve öğretim tasarımcılarına yardım eder.		
Yeterlikler → Öğreten ve öğrenen fark etmeksizin tüm paydaşları etkiler .		
DİJİTAL YETERLİKLER VE ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ		
Dijital yeterlik: - İş, istihdam, öğrenme ve topluma katılım ile ilgili hedeflere ulaşmak amacıyla - Bilgi ve iletişim Teknolojileri'nin (BİT) → Eleştirel ve yaratıcı kullanımıdır.		
Dijital yeterlik: - Bilgi, iletişim ve iş birliği, medya, bilişim güvenliği, problem çözme ve eleştirel düşünme gibi farklı okuryazarlıkları içeren bir yeterliktir. - Öğretmenlerin eğitim alanında sahip olması gereken yeterliklerdendir.		
Öğrenciler akıllı telefonlar, tabletler ve sosyal ağ uygulamaları gibi → Dijital araç ve ortamlarda etkin konumdadır.		
Tüm bu gelişmeler → Öğretmenlere yeni zorluklar getirdi ve → Öğrenme konusunda köklü değişiklikleri zorunlu kılmıştır.		
Okulların teknolojik araçları yalnızca temin etmeleri yeterli değildir! → Aynı zamanda sınıfta kullanımı konusunda dengeyi sağlamalıdır.		
Teknoloji eğitimin temelini değiştirdiği → Yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. - Öğretmenlerin dijital dönüşüme adapte olması yani → Öğrencilerine yetiştirmeye çalışması gerekir. → Çünkü geleceğin eğitimi dijital dünya ile şekillenmektedir.		
DİJİTAL BECERİLER VE DİJİTAL OKURYAZARLIK		
İnternet teknolojilerinin - Çalışma, öğrenme ve eğlenme yöntemlerimizi değiştireceği öngörüsü → Yeni teknolojiler ile sürekli kendini yenileyerek gerçekleşmektedir.		
- Bilişim Teknolojilerinin toplum içinde yaygınlaşması ve - Bu teknolojiler ile yapılabilen işlerin çeşitliliği → BT'yi etkili, verimli ve güvenli kullanmayı zorunlu kılmıştır.		
DİJİTAL OKURYAZARLIK:		
BT'nin toplum içinde bilinçli kullanılması için → Gerekli bilgi ve becerilerdir.		
Dijital Beceri: Günlük yaşamda bir sorunu çözmek için → BT becerisini kullanma ve uygulama yeteneğidir.		
Dijital beceriler - Bilgileri yönetmek, iletişim kurmak, sorunları çözmek ve içerik oluşturmak için → Donanım ve yazılım kullanma becerisi gibi temel becerilere hâkim olmaktır. → Sürekli olarak geliştirilmesi gerekmektedir.		
Dijital yeterlikler → Statik bir çalışma alanı değildir! - BT'deki hızlı gelişmeler - Bu teknolojilerle gerçekleştirilen bireysel amaçların çeşitliliği ve - Teknolojilerin yapısından kaynaklı güvenlik açıkları nedeniyle → Bireyler de dijital yeterliklerini güncel tutmalıdır.		
DİJİTAL ÇAĞ VE İLGİLİ TANIMLAR		
Dijital çağda öğretmenin rolü daha karmaşık ve zordur.		
Öğretmenler - Dijital çağa ayak uydurabilme - Değişimin taşıyıcısı ve dönüşümün bir parçası olabilme gibi → Birçok rol üstlenmektedir.		

MODÜL 8	1 -B	Konu Anlatım
Günümüzde <i>Dijital Ayak İzi, dijital ağ</i> ve <i>dijital kimlik</i> gibi → Yeni kavramlar oluşmakta ve öğretmenlere büyük rol düşmektedir.		
Dijital dönüşüm ve beraberinde gelişen - Teknolojiler -Dijital vatandaşlık - e-devlet tanımı ve uygulamaları dikkat çeker.		
DİJİTAL DÖNÜŞÜM:		
VİAL'e göre Dijital Dönüşüm: - Bilgi, bilişim ve ağ teknolojilerinin birlikte kullanımıyla - Bir varlığın özelliklerinde önemli değişiklikleri tetikleyerek → İyileştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan bir süreçtir.		
Yeni değerler ve yöntemler oluşturmak için - Stratejik yapıda, iş süreçlerinde ve iş kültüründe → Dönüşüm gerekir. → Öğretmenlik mesleği bu dönüşümün bir parçasıdır.		
Dijital Dönüşüm → Yaratıcılığı ve inovasyonu merkeze alır. → Geleneksel yöntemlerde daha verimli sonuçlar için ortaya çıkmıştır.		
Bazen birbirinin yerine kullanılan üç terim ortaya çıkmıştır: 1) Dijitalleştirme 2) Dijitalleşme 3) Dijital dönüşüm.		
1) Dijitalleştirme: - Var olan içeriklerin dijital ortama aktarımıdır. 2) Dijitalleşme: - Hizmetlerin çevrim içi ortamlarda ve uzaktan gerçekleştirilmesidir. 3) Dijital Dönüşüm: - Teknoloji adaptasyonu ile veri alışverişi ve otomasyon içeren - Bütünleşik sistemlerde süreçlerin dijital ortama taşınması ve → Daha verimli işletilmesidir. <i>(E-devlet servisleri en öne çıkan dijital dönüşüm araçlarıdır.)</i>		
ISTE (Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu) <i>(International Society for Technology in Education)</i>		
Dijital Vatandaşlık: ISTE 2008'de öğretmenler için → Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartlarını güncellemiş ve → Dijital vatandaşlığa dikkat çekmiştir.		
Özellikle öğretmenler → Dijital vatandaşlığı anlamalı ve öğretmelidir. - Teknolojide yaşanan gelişmelerle - Eğitim, ticaret, sağlık, iletişim, hukuk ve güvenlik gibi → Vatandaşlık boyutları dijital ortamlara taşındı.		
Öğretmenler - Öğrencilerini dijital vatandaşlık becerileriyle donatmalı ve - Öğrencilerin teknoloji okuryazarı olabilmelerinde yardımcı olmalıdır. - Aynı zamanda dijital vatandaşlık ile teknolojinin → Öğrenciler üzerindeki etkisini de bilmelidir.		
Teknolojiye okul içi/okul dışı erişim → Büyük riskleri beraberinde getirmektedir: Teknolojinin uygunsuz kullanımı / Siber zorbalık / Dijital mahremiyet ...		
Dijital vatandaşlık - Teknoloji erişimi ve becerilerinin yanı sıra → Eğitim yetkinlikleri gerektirir. - Teknoloji kullanımına ilişkin davranış normları dır. - Dijital dünyada görev yapmak için sorumlu olunan dijital alışkanlıklardır.		
ISTE (Uluslararası ET Topluluğu)'ye göre → Dijital vatandaşlık: - Öğretmenlerin öğrencilerine öğretmekten sorumlu tutulduğu - Eğitim teknolojisinin temel bir yönüdür.		
ISTE bu konuda standartlar belirlemiştir: - Öğretmenler olumlu ve sorumlu bir şekilde → Öğrencilerine dijital dünyaya katılmaları için ilham vermelidir.		
E-Devlet: - Daha iyi bir süreç yönetimine ulaşmak için BİT ve özellikle internetin bir araç olarak kullanılmasıdır.		
OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)		
OECD → e-Devlet Projesi bağlamında, “ e-devlet ”i üç grupta tanımlar:		
1) İnternet hizmet sunumu ve e-danışmanlık gibi internet tabanlı faaliyetlerdir. 2) Devlette BİT kullanımına eşittir. 3) Kamu yönetimini BİT ’lerin kullanımı yoluyla dönüştürme kapasitesidir.		
Kısaca OECD “e-devlet”i → BİT’lerle inşa edilmiş yeni bir hükûmet biçimini tanımlamak için kullanılır.		
Bu genellikle internet kullanımıyla bağlantılıdır. E-devlet ile - Yeni liderlik biçimleri, yeni tartışma ve karar verme stratejileri oluştu.		
BASU’ya göre e-devlet: Vatandaşlara fayda sağlamak için - Devlet hizmetlerine erişimi ve bu hizmetlerin sunumunu geliştirmeyi amaçlar. - Bir ülkenin kalkınması ve sosyal - ekonomik kaynakları daha iyi yönetmek için - Devletin etkili yönetişime ve artan şeffaflığa yönelimini güçlendirmeye → Yardımcı olmayı amaçlamaktadır.		

Dijital Teknolojiler ve Hukuksal Boyut

Bilişim Hukuku, Etik ve Telif Hakları

- İnternetin yaygınlaşması ve **açık erişim** ile birlikte
→ **Bilgiye erişim** ve **bilginin yayılması** da **hızlanmıştır**.

Bilgi toplumu:
- **Temel üretim faktörü bilgi** olan bir toplum yapısıdır.
- **Bilginin işlenmesinde** ve **depolanmasında BİT**'i baz alır.

Bilgi toplumu (Bilgi Çağı) bir dizi özellik veya **niteliğe** sahiptir:
- **Bilgisayar teknolojilerine** artan bir **bağımlılık**
- **Büyük bir bilgi sektörüne** yönelik **iş gücü** ve
- **Büyüyen bir iş bölümü** ...

Bilişim Etiği:
- **Bilgi toplumunun uyması gereken bazı kurallardır.**
(*Bilgisayar, iletişim ve ağ/internet ortamlarındaki kurallardır.*)
- **Amacı:** **Kişilerin azami fayda** ve **asgari zarar** ile bu ortamları kullanmasıdır.

Telif Hakları → **Bilgi toplumunda** karşılaştığımız diğer bir kavramdır.

Telif hakkı:
- **Kişinin emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukukî haklarıdır.**
- **Özgün** ve **yaratıcı eser sahiplerine** (*yazar, sanatçı, besteci, tasarımcı*, vd.)
→ **Belirli bir süre için** yasayla tanınan **manevi** ve **ekonomik haklarıdır.**

Telif hakları
→ **Fikirleri değil, fikirleri ifade etme biçimini** koruma altına alır.

Telif haklarının Amacı:
1) **Kişisel amaç** 2) **Toplumsal amaç**

1) **Kişisel Amaç:**
- Eser sahiplerini **telif hakları aracılığıyla ödüllendirmek** ve
- **Daha fazla eser oluşturmaya teşvik etmektir.**

2) **Toplumsal Amaç:**
- **Özgün eserleri belirli bir süre sonra toplumun yararlanmasına sunmaktır.**

Telif hakkı yasaları:
- Hangi eserlerin **korunup** hangilerinin **korunmayacağını** tanımlar.
- Eser **sahiplerinin** ve **kullanıcıların haklarını** düzenler.
- Eser sahibi ile **kullanıcı arasında** bir **denge** kurar.

Bilişim hukuku → **Etik** ve **telif haklarıyla birlikte** doğmuş olan bir **kavramdır.**
- BT kullanımının **artması** ve **riskli kullanımından** dolayı
→ **Bilişim suçu** dediğimiz bazı suç türleri ortaya çıkmıştır.

Bilişim suçunun → **Hukuki karşılığı vardır:**
- **Gayri kanuni, gayri ahlaki** veya **yetki dışı gerçekleştirilen her türlü davranıştır.**
- **Bilişim etiği** ya da **telif hakkı ihlalleri** bilişim suçları kapsamındadır.
- **Bilişim suçlarıyla ilgili yasal düzenlemeler** → **Bilişim hukuku** kapsamındadır.

Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

Kişisel veri → Gerçek kişiye **ilişkin her türlü bilgiyi** kapsar.
(*Vatandaşlık numarası, adı ve soyadı, kişinin e-posta adresi, IBAN bilgisi, araç plaka bilgisi, görevine uygun olarak ehliyet bilgisi, kişinin fiziksel özellikleri, öğrencinin almış olduğu not bilgisi, aldığı burs miktarı, hangi yurttan kaldığı...*)

Kişisel verilerin korunması
→ **Temel bir insan hakkı olan özel hayatın gizliliği** ile doğrudan bağlantılıdır.

Kişilerin özel hayatının gizliliğini sağlayabilmek için
- **Üçüncü kişilerin eline geçmesinde sakınca bulunan verilerinin**
→ **Hukuken korunması** gereklidir.

Anayasa'da, **kişisel verilerin korunmasıyla ilgili** detaylı düzenlemelerin
→ **Kanunla** yapılacağı belirtilmektedir.

KVKK (6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu)

KVKK → **2016'da Resmi Gazete'de** yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- **Anayasa'da öngörülen başta özel hayatın gizliliği** olmak üzere
- **Temel hak ve özgürlüklerin korunması amaçtır.**

Kişisel Verilerin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar:
1) **Kişisel verilerin toplanmasında hukuka ve dürüstlük ilkelerine uyulması**
2) **Kişisel verilerin elde edildiği kaynakların açık ve net olması**
3) **Kişisel verilerin doğru ve güncel olması**
4) **Verilerin meşru ve gerekli amaçlar için toplanıyor ve işleniyor olması**
5) **Veri toplama amaçlarının açıklanması ve sadece bu amaçlar için kullanılması**
6) **Verilerin amaç için kullanıldıktan sonra muhafaza edilmemesi ve silinmesi**

Dijital Yeterliklerin Oluşum Süreci ve Değerler

2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi

Teknolojik ilerleme ve dijital dönüşüm
→ **Tüm dünya için yeni bir çağın kapılarını** açmıştır.
Bu gelişim süreci
→ **"Dördüncü Sanayi Devrimi"** olarak **adlandırılır.**
→ **İnsanlık için önemli imkânlar sunar.**
→ **Ülkeler düzleminde tüm dengeleri** değiştirmiş ve
→ **Rekabet koşullarını yeniden şekillendirmiştir.**

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı → 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisini hazırladı

Amaç: **Ülkemizde** bu yeni dönemde
- **Küresel rekabette daha güçlü** olmak
- **Sürdürülebilir ekonomik** kalkınmak
- **Toplumsal refah artışını** sağlamak

2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi'nde

- **Türkiye'nin "Millî Teknoloji Güçlü Sanayi" vizyonunu gerçekleştirmede**
→ **Yol haritası** çizilmiştir.
- Bu belgede **5 ana bileşenden** oluşan **stratejik bir yapı** esas alınmıştır:
1) **"Yüksek Teknoloji ve İnovasyon"** 2) **"Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi"**
3) **"Girişimcilik"** 4) **"Beşeri Sermaye"**
5) **"Altyapı"**

Şekil 1. 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi ana bileşenleri

Strateji Raporunda

Dördüncü Sanayi Devrimi'nin
- **Kamu** ve **özel sektör politikalarının** **dijitalleşmeye uyumu**
- **Küresel tedarik zincirlerine** **entegrasyon** ve
- **İş gücü piyasası yetenek havuzunun ihtiyaçları** **karşılması** gibi konularda
→ **Yeni problemleri** de beraberinde **getirmiştir.**

Rapora göre

- **Ülkeler** ve **toplumlar önceki dönemlerden farklı olarak**
→ **Yeni sınama** ve **zorluklar** ile karşılaşmaktadır.
- Bir yandan **sanayi** ve **teknolojide** **gelişim** sağlanırken
- Diğer taraftan **bunların yol açtığı yeni nesil problemlere**
→ **Çözüm** **üretilmesi** gerekmektedir.

Eğitim-öğretim süreci ve bunun önemli paydaşı olan **öğretmenler**
→ **Bu dijital dönüşümün** bir parçasıdır.

Öğretmen

- **Dijital yeterliklerini** **geliştirmeli**
- **Tüm paydaşlarıyla** **toplumu harekete geçirmeli**
- **Toplumda dijital dönüşümü** **gerçekleştirebilmelidir.**
→ Bu aynı zamanda **Devlet politikasıdır.**

TEDMEM Türkiye'de Öğretmen Dijital Yeterlikleri Raporu

2021'de TEDMEM bir rapor hazırladı:
- **"Öğretmen dijital yeterlikleri"** kavramını **inceledi.**
- **Türkiye'de bu çerçevesinin oluşturulması sürecine** yönelik **öneriler geliştirmiştir.**

Raporda

- **Uluslararası kuruluşların**
→ **Öğretmen dijital yeterlik çerçeveleri** ve **eylem planları** **incelendi.**
- **Özellikle pandemi döneminde** **öğretmen dijital yeterliklerine**
Nasıl bakıldığı - Hangi gelişmelerin ortaya konulduğu
Uygulamalar yapılan eğitim politikaları ve sınırlılıklar **incelenmiştir.**
- **Türkiye'de merkez düzeyde**
- **Ulusal ihtiyaçlara göre** **belirlenmiş bir**
→ **Öğretmen dijital yeterlik çerçevesine ihtiyaç olduğu sonucuna** **varmışlardır.**

Özellikle pandemi dönemi ile birlikte
→ **Öğretmenlerin dijital yeterlikleri önem** kazanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre dijital yeterlik

- **Tüm öğretmenler** ve diğer **eğitim personelleri için** **temel bir beceri** **olmalı** ve
→ **Aday öğretmen eğitimi** de **dâhil** olmak üzere
→ **Öğretmenlerin meslek gelişiminin tüm alanlarına** **yerleştirilmelidir.**

Avrupa Birliği Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027)

- **AB üye devletlerinin eğitim ve öğretim sistemlerinin**
- **Dijital çağa sürdürülebilir** ve etkin bir şekilde **uyarlanmasını** **desteklemek için**
→ **Yenilenmiş bir politika girişimidir.**
- **Öğretmenlerin dijital yeterliklerine dair en güncel politika** **belgelerindendir.**

Bu plan ile amaçlanan:

- **Yüksek kaliteli, kapsayıcı ve erişilebilir bir dijital eğitim** **sunmak**
- **Pandeminin teknolojik açıdan fırsatlarını** ve **zorluklarını** **ele almak**
- **Dijital eğitim konusunda daha güçlü bir iş birliği** **sağlamak**
- **Dijital teknolojilerle ilgili öğretimin kalitesinin** ve **miktarının iyileştirilmesi**
- **Öğretim yöntemlerinin** ve **pedagojilerin dijitalleştirilmesi için** **destek** **vermek ...**

Eylem Planı bu hedeflere ulaşmak için öncelikli iki alan belirlemiştir:

1-Yüksek performanslı bir dijital eğitim ekosisteminin gelişimini desteklemek

Öğretmenler ile tüm eğitim **personelinin** **dijital olarak**
- **Yetkin** ve kendine **güvenen** olması
- **Yüksek kaliteli öğrenme içeriği** **oluşturulması**
- **Altyapı, bağlantı** ve **dijital ekipman** **sağlanması** ve
- **Dijital kapasite planlaması** **yapılması** **gerekliğinin** **altı** **çizilmiştir.** →

Eğitim ve öğretim kurumları için dijital dönüşüm planları:**Eylem 1: Başarılı dijital eğitim için kolaylaştırıcı faktörler hakkında**

→ Üye Devletlerle Stratejik Diyalog

Eylem 2: Yüksek kaliteli ve kapsayıcı ilköğretim ve ortaöğretim için

→ harmanlanmış öğrenme yaklaşımlarına ilişkin Konsey Tavsiyesi

Eylem 3: Avrupa Dijital Eğitim İçerik Çerçevesi**Eylem 4: Eğitim için bağlantı ve dijital ekipman****Eylem 5: Eğitim ve öğretim kurumları için dijital dönüşüm planları****Eylem 6: Eğitim ve öğretimde yapay zekâ ve veri kullanımı****2-Dijital dönüşüm için dijital becerilerin ve yeterliklerin geliştirilmesi****2. stratejik öncelik olan bu alanda erken yaşlardan itibaren**

- Temel dijital beceriler ve yeterliklerin

- Dijital okuryazarlığı teşvik etmenin

- Yeni teknolojilerin, bilgisayar eğitiminin önemi ve genç kadınların

→ Dijital yaşamın bir parçası olması gerekliliği vurgulanmıştır.

-Aşağıdaki eylem planlarını içermektedir:

Eylem 7: Öğretmenler ve eğitimciler için dijital okuryazarlığı teşvik etmek ve**Eğitim ve öğretim yoluyla dezenformasyonla mücadele etmek için ortak yönergeler****Eylem 8: Avrupa Dijital Yeterlik Çerçevesi'ni****Yapay zekâ ve verilerle ilgili becerileri içerecek şekilde güncellemek****Eylem 9: Avrupa Dijital Beceri Sertifikası****Eylem 10: Eğitim ve öğretimde dijital becerilerin sağlanmasının****iyileştirilmesine ilişkin Konsey tavsiyesi****Eylem 11: Öğrencilerin dijital becerilerine ilişkin uluslararası veri toplanması ve****Öğrencilerin dijital yeterliği için bir AB hedefinin tanıtılması****Eylem 12: Dijital Fırsat Stajları****Eylem 13: - Kadınların STEM'e katılımı****2021-2027 yılları için öngörülen Dijital Eğitim Eylem Planı**

- Öğretim ve öğrenme için dijital teknolojinin daha iyi kullanılması

- Dijital yeterlikler ve beceriler geliştirmek

- Eğitimi iyileştirmek öncelikli alanlarına sahip olan

→ İlk Dijital Eğitim Eylem Planı (2018- 2020) üzerine kurulmuştur.

STEM: Bilim(Science), teknoloji(Technology), mühendislik(Engineering) ve matematik(Mathematics) olmak üzere dört disiplini bütünleştiren bir öğrenme, uygulama ve geliştirme yaklaşımıdır.

Bu eylem planlarında dijital yeterlikler ve beceriler üzerinde durulmuştur.

→ Her eylem planının ana kahramanı → Öğretmenlerdir.

→ Bu nedenle yeterliklerini sürekli olarak geliştirmeleri gerekir.

Yeterlikler Nereden Gelmektedir?**Gelişmenin ve ilerlemenin** nedenleri arasında:

-Toplumların sahip oldukları ihtiyaçları gidermek için gerçekleştirdikleri

- Ekonomik, sosyal ve politik faaliyetler vardır.

Bu ilerlemede teknoloji önemli bir rol oynamaktadır.

-Bireylerin hayatta kalmaları ve yaşamlarını sürdürmeleri

→ İhtiyaçlarını karşılama yetenekleri ile ilişkilidir.

- Bu ihtiyaçların giderilmesi için yöntemler ve araçlar geliştirilmesini gerektirir.

- İnsan ihtiyaçları sınırsızken bu ihtiyaçları giderecek kaynaklar sınırlıdır.

→ Dolayısıyla insan ihtiyaçlarının verimli şekilde giderilmesi gerekir.

- Toplum ihtiyaçlarının verimli giderilmesi için

- Kullanılması gereken kaynakların elde edilmesi ve

- Sürekliliğini sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesi

→ Teknoloji kullanımı ve geliştirilmesi ile mümkündür.

Etkin teknoloji kullanımı → Yetkin bir toplum ve bireyler ile mümkündür.**Bireylerin yeterliklere sahip olması** → Sistemik ve sistematik eğitim-öğretim ile.**Eğitim seviyesi yüksek bir toplum**

- Hem kaynakları verimli kullanır hem de

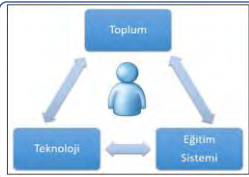
- Refahın getirdiği yaşam standartlarını korumak ve iyileştirmek için

→ Yeni ihtiyaçlar oluşturur.

- Ortaya çıkan ihtiyaçların da etkili ve verimli olarak çözülmesi

→ Yine yeni teknolojiler ile mümkündür.

→ Bu durum tüm elemanların birbirini pozitif beslediği bir döngüdür. (Şekil 2)

Şekil 2. Teknoloji, toplum ve eğitim sistemleri arasındaki ilişki

Makro seviyede bu durum toplumların ekonomi anlamında 3 çağa ayrılması ile ifade edilir:

1) Tarım toplumu 2) Sanayi toplumu 3) Bilgi toplumu

Toplumların bu çağlar arasında gelişmesi:

- Her çağın ihtiyaçları teknoloji ile çözmesi ile gelişen bilgi birikimi

- Yeni yeterlikler kazanan toplumların yeni ihtiyaçları

- Bunları gidermek için yeni teknolojiler üretmesi ile gerçekleşir. (Döngü)

→ Benzer ilişki Sanayi Devrimi süreçlerinde de görülmektedir.

1. Sanayi Devrimi'nde buhar gücü ile üretim teknolojisi ön planda iken

2. Sanayi Devrimi'nde içten yanmalı motor ve elektrik teknolojileri ile üretim,

3. Sanayi Devrimi'nde bilişim teknolojileri ile verimli üretim ve son yaşadığımız

4. San. Dev. 'nde (endüstri 4.0) ise otonom sistemler ile üretim kavramları ön planda.

Yeterliklerin Belirlenme Süreci**Bireylerin eğitim yoluyla elde edecekleri yeterliklerin belirlenme süreci**

→ Bilimsel olarak işletilen bir süreçtir.

Bu süreç → Çok basamaklı olarak yürütülür.

→ "İhtiyaç analizi" olarak da adlandırılır.

→ Veri toplama ve analizi süreci olarak gerçekleştirilir.

Mesleklerin veya alanların yeterlikleri statik değildir!

- Teknolojileri kullanacak bireylerden istenen yeterlikler

→ Dinamik olarak basitten karmaşığa doğru sofistikasyon kazanmaktadır.

→ Öğretmenlik mesleği de buna dahildir.

Meslek Yeterliklerinin Belirlenmesinde 4 basamaklı bir süreç izlenir:**1. Basamak:**

- Yeterlikleri analiz edilecek alan ile ilgili uzmanlardan ön bilgiler edinmek...

- Bu bilgiler derlendikten sonra çoğunlukla bir anket hâline getirilir.

- İşveren veya yöneticilere söz konusu beceriler hakkında fikirler sorulur.

2. Basamak:

- Yöneticiler anketteki yeterlikleri (kendi) önem derecesine göre işaretlerler.

3. Basamak:

- Müfredat geliştirilenler, oluşan yeterliklerle eğitim programları oluşturur.

- Ortaya çıkarılan yeterlikler, geliştirilecek olan müfredata yol göstericidir.

4. Basamak:

- Eğitim-öğretim faaliyetleri uygulandıktan sonra

- Yeterlikler değerlendirilir ve iyileştirilme çalışmaları gerçekleştirilir.

→ Bu süreçler döngüsel olarak işleyen süreçlerdir.

→ Bu süreç birbirini pozitif besleyen bir sistem döngüsüdür.

Yeterlikler İçin Temel Değerler

- Mesleki yeterlikler, her meslek için hatta

- Aynı mesleğin farklı zamanlarına göre farklılık gösterebilir.

→ Yeterlikleri çalışabilmek için ortak bir zemin yakalamak ve

→ Toplumun temel yeterlikleri kazanması için

→ Hangi değerlerin çalışılması gerektiği önemli bir sorundur.

Teknolojik yeterliklerin çalışılması için temel değerler üç farklı açıdan incelenir:**1. AÇI: FRYER(1997) → "21. Yüzyıl Becerileri Listesi"**

- İngiltere Çalışma Bakanlığına sunuldu.

- Yetkinlikleri çalışmak için temel değerleri gösterir.

Güncellenerek günümüze kadar gelen bu değerlerden bazıları:**a) Eleştirel düşünme:**

- Doğru bilgiye ulaşmak için kaynakları araştırmak ve

- Ulaşılan bilginin doğruluğunu bilimsel yöntemler ile doğrulama becerisidir.

b) Problem çözme:

- Karşılaşılan iyi yapılandırılmamış problemleri çözebilmek için

→ Problem çözme sürecini içselleştirerek kullanabilme becerisidir.

c) Takım çalışması:

- Farklı yeteneklere, tecrübeler ve görüşlere sahip insanların

→ Bir amacı gerçekleştirmek için beraber çalışmasıdır.

d) Teknoloji okuryazarlığı:

- Toplum hayatının ortaya koyduğu problemlerin çözümleri üzerinde çalışmak,

→ Güncel teknolojileri, (özellikle bilişim T.) yeterli ustalıkta kullanma gerektirir.

e) Sürekli öğrenme ve gelişim:

- Kendi kendine ve sürekli öğrenme ve gelişim; çalışan bireylerin iş hayatında

→ Değişen şartlarda başarılı olmalarını garanti altına almanın tek yöntemidir.

f) Yenilikçilik:

- Toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için ortaya konan yeni ihtiyaçların

→ Var olan çözümlerden daha verimli olan yeni çözümlerle giderilmesi gerekir.

2. AÇI: Yeterliklerin çalışılmasında temel alınan bir diğer değerler grubu**GARDNER (2007) → "Gelecek İçin 5 Zihin"** eseri

- Bireylerin eğitimleri için temel alınan değerler

→ Hayat boyu öğrenme ve gelişim fırsatı sunar.

→ Bu da toplum hayatının gelişimine katkı sağlar.

Yeterliklerin çalışılmasında temel değerler olarak:**a) Alan bilgisinde zihin:**

- Herhangi bir meslek sadece ait olduğu alanın bilgisiyle icra edilmaz.

- Meslek yaşamı boyunca düzenli olarak

- Alan hakkında bilgi birikimini artırmak için

→ Öğrenme ve gelişim stratejilerinin geliştirilmesi gerekir.

b) Sentezleyen zihin:

- Bireyler hem mesleği ile ilgili derinlemesine bilgi sahibi olmalı

- Hem de farklı disiplinlerde de bilgi ve beceri sahibi olması gerekir.

c) Yaratıcı zihin:

- Bireylerin meslekleri ile ilgili var olan problemlere çözümler geliştirmesi ve

→ Bunları diğer meslektaşları tarafından kullanılabilir hâle getirebilmesidir. →

ç) Saygı duyan zihin:

- Kendisinininkinden farklı kültüre ve anlayışlara saygı duyan zihindir.

d) Etik zihin: Bireylerin bir insan, çalışan ve vatandaş olarak

→ Görev ve sorumluluklarını yerine getirirken etik kurallara uymalıdır.

Gardner'in ortaya koyduğu bu temel değerler

- Fryer'in 21. yüzyıl yeterlikleri değerleri ile benzer yanlar göstermektedir.

Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bu değerler

-Bireylerin değişen şartlara göre formal eğitim ortamlarında

→Bilgilerini güncellemek yerine

→Yaşam boyu öğrenmeyi garanti altına alan yaklaşımları önermektedir.

3. AÇI: Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bir diğer değerler grubu

→ UNESCO tarafından öğretmen yeterliklerini geliştiren değerlerdir.

→ Bu değerler de FRYER ve GARDNER'in değerleri ile paraleldir.

a) Temel mesleki bilgilerde yetkin olma:

-Öğretmenlik tek bir meslek değil → İçinde alt disiplin ve uzmanlık alanlarına ayrılır.

-Öğretmenler temel meslek alanlarında yetkin bilgilere sahip olmanın yanında

→ Kendi alanları için yan disiplinlerde de bilgiye sahip olmalıdırlar.

b) Kapsayıcı eğitim kültürünü yaygınlaştırma:

-Küresel toplum farklı özelliklere sahip bireylerden oluşur.

-Bu farklılıkları anlamalı, farklılıklara saygı duymalı ve bir arada yaşamalıdır.

c) İnsani becerileri kazandırma:

-Eğitimde öğrenenlere yalnızca alan bilgisinin kazandırılması yeterli değildir!

-Yaşanabilir bir toplum için bireylerin duygusal durum farkındalığı, empati

kurabilme, ... gibi insani değerleri de kazanması gereklidir.

ç) Öğrenme topluluğu ve öğrenen organizasyon olma:

-Günümüzde yaygın olarak kullanılan yapılandırmacı öğrenme uygulamaları ve

-Dinamik web teknolojilerinin katkısı ile birlikte

→Öğrenme ve yenilikçi fikirler geliştirmek vazgeçilmezlerden olmuştur.

- Meslek ile ilgili sürekli öğrenmeyi mesleğin bir parçası hâline getirmek

→ Stratejik bir üstünlük olarak görülmektedir.

Her üç değer grubunun (Yeterliklerin belirlenmesinde ortak değerleri)

1) Problem çözmede uzmanlık bilgisini ve diğer bilgileri sentezleyen

2) Problem çözmede başkalarının da kullanabileceği yöntemler geliştirebilen

3) Sürekli öğrenmeyi ve tecrübelerinden ders çıkarmayı sistematik hâle getirebilen

4) Farklılıklara saygı duyan

5) Hayatında etik ve insani değerleri ön planda tutan bireylerin yetiştirilmesi

Dijital Yeterlikler Çerçevesi

Günümüzde bilişim teknolojileri okuryazarlığına

→Hangi bilgi ve beceriler dâhil edilmelidir?

- Genellikle güncel bilişim teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak

→ Amaçları gerçekleştirecek beceriler bu listeye dâhil edilmektedir.

Bu çalışmalardan en çok bilinenleri :

1) JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)

2) Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi (DigCompEdu) ve

3) UNESCO → Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesidir.

- Bu çerçeveler

→Dijital teknolojiler kullanılarak yapılacak görevleri tarif eder ancak

→Hangi teknolojileri kullanarak bu görevlerin gerçekleştirileceği vermez!

Bunun nedenlerinden biri ve en önemlisi:

Teknoloji sürekli geliyor → Yazılımlar ve alt yapı sürekli değişmek zorundadır.

(Dijital teknolojiler çabuk eskiyor ve yerini yeni yazılım ve donanımlar alıyor)

JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)

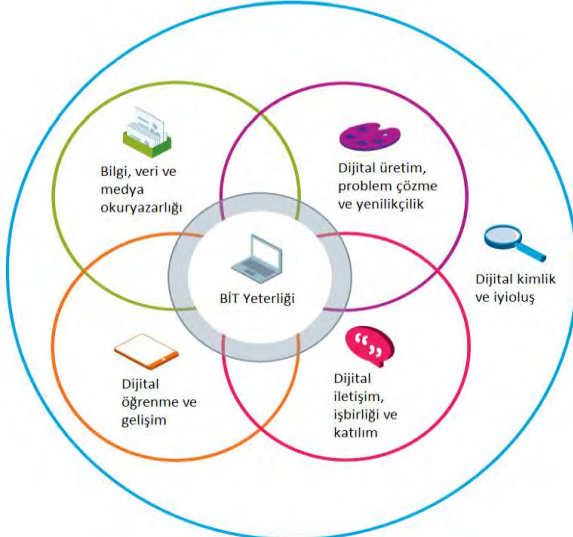
JISC tarafından ortaya konulan "Dijital Yeterlikler Çerçevesi"

-Eğitimcilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken dijital yetkinlikleri

→ 6 alanda ve 15 yetkinlik başlığında açıklamaktadır.

JISC farklı meslekler içinde bu çalışmayı yapmıştır.

→ Bu alanlar Şekil 3'te gösterilmiş ve devamında açıklanmıştır.

Şekil 3. JISC (Joint Information Systems Committee)

BİT KULLANIM YETERLİKLERİ

1. BİT yetkinliği:

- BİT cihazlarının ve uygulamalarının kullanımları ve güncelliği koruma
- BİT ile ilgili sorunlarda BİT çözümlerini tasarlama ve uygulama kapasitesi
- Bilgi işlem, kodlama ve bilgi işlemedeki temel kavramların anlaşılması

b. BİT verimliliği:

-BİT araçlarını etkili, verimli ve kaliteden ödün vermeden kullanabilmek.

2. Bilgi, veri ve medya okuryazarlıkları

a. Bilgi okuryazarlığı:

- Dijital bilgileri bulma, doğrulama, yönetme, düzenleme ve paylaşabilme.

b. Veri okuryazarlığı:

- Dijital veriyi; veri tabanları, tabloları yazılımları ve diğer formatlarda

→ Bulma, yönetme, bunlara erişme ve kullanabilmenin yanında

→ Analiz ve raporlar ile yorumlayabilme.

c. Medya okuryazarlığı:

- Metin, grafik, video, animasyon, ses gibi dijital medyadaki mesajları

→ Eleştirel bir şekilde alma ve yanıtlama.

3. Dijital üretim

a. Dijital yaratıcılık:

- Dijital araçları kullanarak dijital materyaller geliştirme.

b. Dijital araştırma ve problem çözme:

-Dijital kanıtları kullanarak problemleri çözme veya soruları cevaplama

c. Dijital yenilikler:

- Dijital teknolojileri kullanarak yeni uygulamalar geliştirme veya

- Mevcut uygulamaları teknolojiye adapte etme

4. İletişim, iş birliği ve katılım

a. Dijital iletişim:

- Dijital ortamları ve araçları kullanarak etkili iletişim kurabilme.

b. Dijital iş birliği:

- Dijital araçları ve platformları kullanarak iş birliğine dayalı takım çalışmaları...

c. Dijital katılım:

- Dijital sosyal ağ platformları ve araçları kullanarak

Sosyal ve kültürel hayata katılım, etkinlikler oluşturma ve dijital sosyal ağlar...

5. Dijital öğrenme ve gelişim

a. Dijital öğrenme:

- Dijital araçları ve platformları kullanarak öğrenme fırsatlarını arama

- İhtiyaçları için en uygun olanı seçebilme ...

b. Dijital öğretme:

- Öğretim ile ilgili görevleri yaparken öğretim materyali geliştirme

- Öğretim etkinliklerini uygulama, öğrenmeyi destekleme ...

6. Dijital kimlik ve iyi oluş

a. Dijital kimlik yönetimi:

- Kurumsal veya bireysel kimlik ve profilleri

→ Dijital platformlarda geliştirme ve koruyabilme.

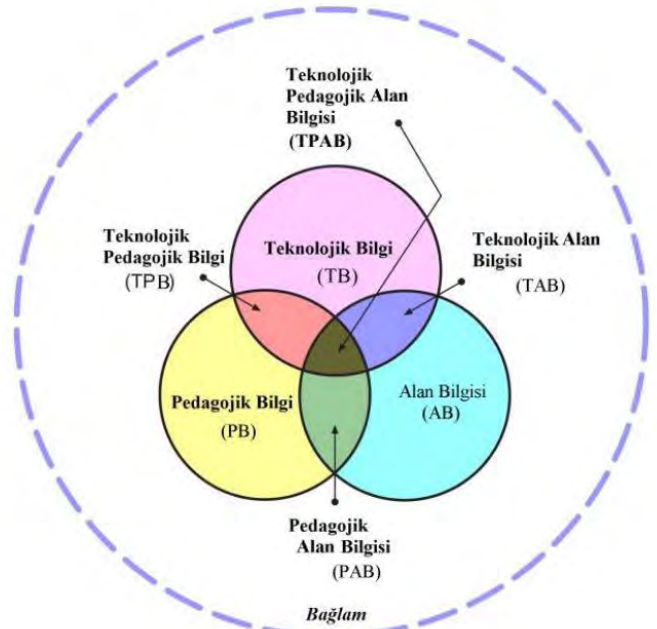
b. Dijital iyi oluş:

- Dijital platform ve araçları kullanarak

→ Kendi sağlığı ve spor ile ilgili durumları takip etme

→ Sosyal etkinliklere katılma ...

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi

Şekil 4. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) çerçevesi ve bileşenleri

Etkili öğretim: Öğrencinin düşünme - öğrenme ve konu bilgisi ile
- Giderek **artan teknoloji bilgisini** de içeren
→ **Zengin, iyi organize edilmiş ve bütünlük bilgisiye**, esnek **erişime** bağlıdır.

Öğretmen eğitiminde çeşitli yaklaşımlar ve çerçeveler benimsenmeye başlanmıştır:

SHULMAN'ın (1986) → **“Pedagojik Alan Bilgisi (PAB)” modeli**
Öğretmenin edineceği bilgileri
a) Alan bilgisi b) Pedagojik bilgi c) Pedagojik alan bilgisi biçiminde ele alır.

Birçok zorlukla karşı karşıya kalan öğretmenlerin
→ **Teknolojiyi öğretimleriyle bütünleştirmeleri için yollar aranmaya** başlandı.

Bu bağlamda “Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB)” modeli doğmuştur.
- Teknolojiyle **iyi öğretimin merkezinde üç temel bileşen vardır:**
1) Alan 2) Pedagoji 3) Teknoloji ile bunlar arasındaki ilişkiler ve etkileşimler.
→ **TPAB çerçevesi, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini anlamalarının temelidir.**

Geniş Tabanlı Öğretmen Dijital Yeterlik Çerçevesi

FALLOON (2020), **öğretmen dijital yeterliğine ilişkin**
→ **Genişletilmiş bir görüş sunan kavramsal bir çerçeve çizmiştir.**

TPAB ile uyumlu hâle getirdiği modeli
“Öğretim programı yeterlikleri”
“Bireysel-etik yeterlikler”
“Bireysel-mesleki yeterlikler”
“Bireysel-etik ve bireysel-mesleki yeterliklerin bütünleştirilmesi” kapsamında
→ **“Geniş tabanlı öğretmen dijital çerçeve”**sini sunmuştur.

Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi (DigCompEdu)

- **Avrupa Birliği'nin birleşik araştırma merkezi tarafından ortaya konulan**
- **DigCompEdu çerçevesi eğitimcilerin**
→ **Eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmesi için sahip olmaları gereken**
→ **6 alanda 22 yeterliği tanımlar:**

Şekil 6. (DigCompEdu - Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi)

1. Mesleki kullanım

- Kurumsal iletişim:**
- Kurumla ilgili taraflarla iletişimde dijital teknolojileri kullanabilme yeterliğidir.
- Mesleki iş birliği:**
- Dijital iş birliği araçları ile diğer eğitimcilerle bilgi ve tecrübe paylaşılması ...
- Yansıtıcı çalışma:**
- Eğitimde dijital teknoloji kullanımı ile ilgili kendine geri bildirim verebilme ...
- Dijital sürekli mesleki gelişim:**
- Sürekli mesleki gelişim için dijital kaynakları kullanabilme yeterliği.

2. Dijital kaynaklar

- Dijital kaynakların seçimi:**
- Öğrenme ve öğretme etkinlikleri için doğru ve yerinde dijital kaynakların seçimi
- Dijital içerik değiştirme ve oluşturma:**
- Açık veya izin verilen kaynakları kullanabilmek için dijital araçları kullanabilme.
- Dijital kaynakların yönetimi, korunması ve paylaşılması:**
- Dijital içeriklerin öğrenenler, veliler ve diğer eğitimciler tarafından erişilebilirliği

3. Öğretim ve öğrenim

- Öğretim:**
- Öğretimde dijital araç ve kaynakların kullanılmasını planlama ve uygulayabilme.
- Rehberlik yapma:**
- Dijital teknolojileri kullanarak sınıf dışında da öğrenenlerle etkileşimi sürdürme.
- İş birliğine dayalı öğrenme:**
- Öğrenenlerin dijital teknolojilerle iş birliği çalışmaları yapmasını planlama ...
- Kendi kendine öğrenme:**
- Dijital teknolojilerle öğrenenlerin kendi hızlarında öğrenmelerini sağlama ...

4. Ölçme

- Ölçme stratejileri:**
- Dijital teknolojilerle süreç ve ürün değerlendirme uygulamalarını gerçekleştirme.
- Kanıtları inceleme:**
- Öğrenme etkinliklerindeki gelişmeleri gösteren dijital kanıtların analizini yapma
- Geri bildirim ve planlama:**
- Dijital teknolojiler kullanarak öğrenenlere uygun geri bildirim verme.

5. Öğrenenleri güçlendirme

- Erişilebilirlik ve kapsayıcılık:**
Dijital öğrenme ve öğretme kaynaklarına tüm öğrencilerin erişimini garantiye alma
- Kişiselleştirme:**
Öğrenenlerin farklı ihtiyaçlarına göre dijital kaynakları kişiselleştirebilme.
- Aktif katılım:**
Aktif katılımlarını sağlamak için dijital kaynakların verimli olarak kullanılması.

6. Öğrenenlerin dijital yetkinliklerini gerçekleştirme

- Bilgi ve medya okuryazarlığı:**
Öğrencilere dijital ortamlarda bilgi toplamak, işlemek ... planlanması yapma ...
- Dijital iletişim ve iş birliği:**
Öğrencilerin dijital iletişim ve iş birliği araçlarını amacına uygun kullanmaları ...
- Dijital içerik oluşturma:**
Öğrencilerin dijital araçlar kullanarak yaratıcı düşüncelerini ifade etmeleri ...
- Sorumlu kullanma:**
Öğrencilerin dijital teknolojiler kullanırken var olan riskleri minimize etmesi.
- Dijital problem çözümü:**
Öğrenenlerin dijital araçlar ile ilgili teknik problemleri tanıyabilme ve çözmesi ...

DigCompEdu çerçevesinde iki nokta dikkat çekmektedir:

- Yeterliklerin seviyelendirilmesi**
- Yeterlikler arasında ilişki kurulması**

1) Yeterliklerin seviyelendirilmesi :

- BT bilgi ve beceri seviyesinde eğitime ihtiyacı olan **Öğretmenlerin** belirlenmesi

→ Elbette ki yukarıdaki **dijital yeterliklerde tüm öğretmenler** aynı olamaz!

Dolayısıyla DigCompEdu

→ Öğretmenler için dijital yeterlikleri **6 seviyede** değerlendirmiştir:

yeni gelen (A1) keşfedici (A2) birleştirici (B1)
uzman (B2) lider (C1) öncü (C2)

Yeni gelen (A1) seviyesinde **öğretmenler:**

- Dijital teknolojilerin öğretimi, mesleki uygulamaları ve
- İyileştirme potansiyellerinin **farkındadırlar.**

Keşfedici (A2) seviyesinde **öğretmenler:**

- Dijital teknolojilerin öğretimleri ve mesleğini iyileştirmek için
- **Potansiyellerini deneme ve keşfetme aşamasındadır.**

Birleştirici (B1) seviyesinde **öğretmenler:**

- Dijital teknolojileri farklı amaçlarda ve farklı bağlamlarda
- **Mesleki uygulamalarına entegre ederler.**

Uzman (B2) seviyesindeki **öğretmenler:**

- Dijital teknolojileri kendinden emin, yaratıcı ve iyileştirme önerileri
- **Verecek derecede uzman olarak kullananlardır.**

Lider (C1) seviyesindeki **öğretmenler:**

- Dijital teknolojilerin eğitimde ve mesleki uygulamalarda kullanımları konusunda
- tutarlı ve geniş bir yaklaşıma sahiptirler.

Öncü (C2) seviyesindeki **öğretmenler:**

- Güncel dijital teknolojilerin ve yeterliğinin sorgulamalarını yapabilirler.

Öğretmenlerin çoğunluğu için **B1 ve B2** seviyesi tavsiye edilir.

UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi

UNESCO “Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi”

- **Öğretmenlerin sahip olması gereken dijital yeterlikleri ve seviyelerini**

→ Bir matris ile açıklamıştır: **Matriste öğretmen yeterlikleri**

→ **6 alanda ve 3 farklı seviyede 18 yeterlik** olarak organize edilmiştir.

Şekil 7. UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri ve Seviyeleri (UNESCO 2018)

A) **Bilgi Kazanma:** Öğretmenlere bilgi ve becerileri kazandırmak ...

B) **Bilgi Derinleştirilmesi:** Verimliliklerini artırmak için BİT kullanmaları ...

Yine bu yetkinlik seviyesindeki 6 alanda öğretmenlerin:

1) Sınıf içi uygulamaları

-Kurumsal/millî politikalara, uluslararası taahhütlere uygun olarak
→ Sosyal öncelikleri destekleyecek şekilde tasarımları, düzenlemeleri ...

2) BİT'i tüm derslerde, öğretimde ve değerlendirmede kullanabilmeleri ...

3) BİT destekli proje temelli öğrenme etkinlikleri tasarlayabilmeleri ...

4) Öğrencilerin üst düzey düşünme ve problem çözme becerilerini destekleyen
- Entegre dijital öğrenme ortamı oluşturabilmeleri ...

5) Dijital araçları esnek olarak kullanarak iş birliğine dayalı öğrenmeyi ...

6) Kendi mesleki gelişimlerini desteklemek için teknolojiyi kullanmaları ...

C) **Bilgi Oluşturma:** Öğretmenlerin bilgi toplumu oluşturma yeterlikleri ...

Bu öğretmenler

→ Çevreleri için hem iyi bir model olurlar hem de meslektaşlarının teşvik ederler.

→ Bu yetkinlik düzeyi için beklentiler elbette ki biraz daha yüksektir.

Bu yetkinlik düzeyinde öğretmenlerden

1) Kurum ve millî eğitim politikaları hakkında yorum/ düzeltme/ iyileştirme ...

2) Öğrenci merkezli ve iş birliğine dayalı öğrenmenin

- Müfredatta en iyi şekilde uygulanabileceği yöntemleri belirlemeleri ...

3) Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetmelerini öğrenmeyi teşvik etmeleri

4) Bilgi toplumlarını tasarlayıp her yerde öğrenme için dijital araç kullanmayı

5) Okullarını öğrenen organizasyona dönüştürmek için

- Teknoloji stratejisi planlamasında lider rolü oynamaları ve

6) Teknolojinin okullarına en iyi şekilde hizmet edebilmesini belirlemek için

- Sürekli gelişme, deneme, yönlendirme, yenilik yapmaları ... beklenmektedir.

Her Alandaki Yeterliklerin Yetkinlik Seviyelerine Göre Değişimi:

Alan 1: Eğitim Politikasında BİT'in Kavranması: (Öğretmenler)

Politika Kavrama:

Eğitimde BİT'in kullanımını konu alan politikaları kavrar.

Politika Uygulama:

Sınıf içi öğretim uygulamalarını planlarken Millî eğitim politikalarını ele alır.

Politika Yeniliği:

Okul seviyesindeki reform programlarını tasarlar ve iyileştirme önerileri sunar.

Alan 2: Müfredat ve Değerlendirme (Öğretmenler)

Temel Bilgi:

Öğrenme hedeflerini BİT ile nasıl destekleyeceklerini açıklayabilir ...

Bilgi Uygulama:

BİT araçlarını ve platformlarını derslerinde uygularlar.

Bilgi Toplumu Becerileri:

Öğretim yöntemlerini belirlerken öğrenci merkezlidir.

- İş birliğine dayalı ve disiplinlerarası müfredat hedeflerini dikkate alırlar.

Alan 3: Eğitim-Öğretim (Öğretmenler)

BİT Destekli Öğretim:

Belirli öğrenme ve öğretme yöntemlerini destekleyen BİT seçimleri yapar ...

Karmaşık Problem Çözme:

BİT ile öğrencilerin karmaşık problem çözümlerini destekler, uygular ve izler ...

Öz Yönetim:

Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetmelerini teşvik ederler ...

Alan 4: Dijital Becerilerin Uygulanması (Öğretmenler)

Uygulama:

BİT'in donanım bileşenlerinin işlevlerini ve yazılımlarını bilir, kullanır ...

Ekleme:

Farklı dijital araçlar ve kaynaklar kullanır ...

Dönüşüm:

Bulut teknolojilerini kullanır ve bilgi toplulukları kurar ...

Alan 5: Organizasyon ve Yönetim (Öğretmenler)

Standart Sınıf:

Sınıflarını veya laboratuvarlarını derslerde BİT'e göre düzenler ...

İş Birliği Grupları:

Dijital araçlar ile iş birliğine dayalı öğrenmeyi ve öğrencileri yönetir ...

Öğrenim Kurumları:

Teknoloji stratejileri geliştirilmesinde öğretmenlerden lider rolü oynaması beklenir.

Alan 6: Öğretmen Mesleki Öğrenimi (Öğretmenler)

Dijital Okuryazarlık:

Dijital okuryazarlıklarını geliştirir ve mesleki gelişim etkinliklerinde BİT kullanır.

Ağ kurma:

Mesleki gelişim ağları geliştirir ve kaynaklara erişmek için BİT kullanır ...

Yenilikçi Öğretmenler:

Öğrenme ve öğretme süreçlerini iyileştirecek bilgi üretir ...

Yeterlik Çerçevesi Oluşturulurken Cevaplanması Gereken Ortak Sorular

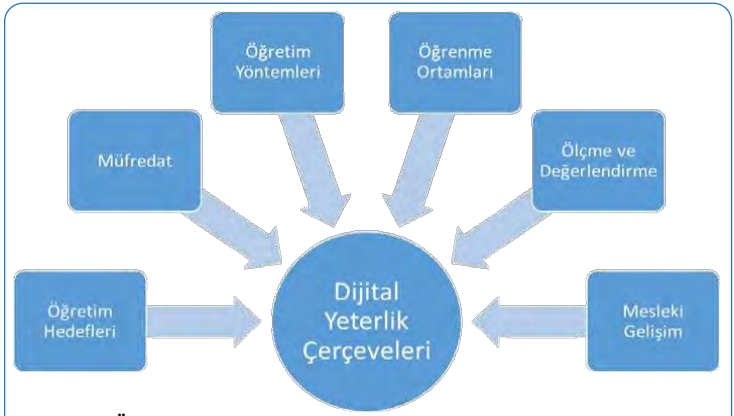
Dijital yeterlikler çerçevesinin ele aldığı ortak sorular vardır:

1. SORU) Hangi öğretim hedeflerine teknoloji kullanarak ulaşılması gerekir?

- Burada ayrıntılı ders öğretim hedefleri değil, genel beceri hedefidir.

- Bu hedefler **problem çözme, bilgi üretimi, yenilikçilik** gibi

→ Eğitim hayatı boyunca kazandırılacak **orta ve uzun vadeli hedeflerdir.**

Şekil 8. Öğretmenler için dijital yeterlikler çerçevesinin ortak bileşenleri

2. SORU) Eğitimde teknoloji kullanımına izin verecek veya teknoloji kullanımına fırsatlar sağlayacak müfredatlar nasıl oluşturulmalıdır?

Öğretmenlerin dijital becerileri **öğrenmeleri, uygulamaları ve geliştirebilmeleri** için okul müfredat programlarının bunlara fırsat sağlayan etkinliklerin geliştirilmesine izin verecek şekilde oluşturulması gerekir.

3. SORU) Müfredat çerçevesinde öğretim hedeflerine ulaşmak için hangi öğretim yöntemleri kullanılacaktır?

Dijital yeterlik çerçeveleri, genellikle öğretim yöntemlerini uygularken **verimliliği artırmak ve öğrencilerin faydalandığı öğretim miktarını artırmak** için teknolojinin nasıl kullanılacağı noktasında öneriler sunar.

4. SORU) Öğrenme ortamları teknoloji kullanılarak nasıl düzenlenecek?

Bu ortamları teknoloji destekli olarak yüz yüze veya çevrim içi düzenleyebilmek için öğretmenlerin **hangi yeterliklere sahip olması gerektiği** bu çerçevelerde ele alınan bir konudur.

4. SORU) Öğretmenler ölçme değerlendirme etkinliklerini teknoloji kullanarak gerçekleştirmeleri için hangi dijital yeterliklere sahip olmalı?

Eğitim hedeflerini değerlendirmek için farklı formatlarda değerlendirme araç ve yöntemleri kullanılmalıdır.

5. SORU) Öğretmenlerin mesleki gelişimleri teknoloji ile nasıl desteklenmelidir?

Sürekli mesleki gelişimin bilişim teknolojileri ile desteklenmesi için öğretmenlerin sahip olması gereken dijital yeterliklerin neler olması gerektiği sorusunun cevabı tüm dijital yeterlik çerçevesinin cevaplamaya çalıştığı sorulardan bir tanesidir.

DİJİTAL ÖĞRENME ORTAMLARI

Dijital Yeterliklerin Güncellenmesi

-Dijital teknolojiler ve gerekli yeterlikler → Zamanla gelişir.

Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki

- Donanımların kapasiteleri artmaktadır.

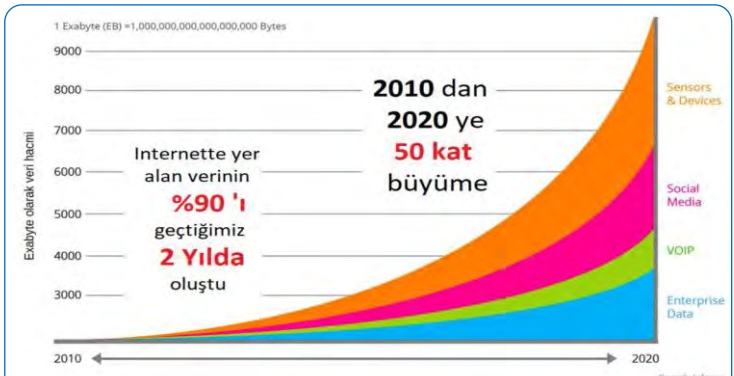
- Daha işlevsel ve kullanışlı yazılımlar geliştirilmektedir.

→ Bu sebeple Güncel BİT yeterliklerine sahip olmak gereklidir.

Soru: Bu yeterliklerin yıllara göre neden önemi artmaktadır?

1) BİT konusunda **iki anahtar değişimi** anlamak gereklidir.

Bunlar: **a) Donanım** kapasitesindeki **artış hızı** **b) Veri** hacmindeki **artış hızı**

Şekil 10. İnternet üzerindeki veri hacminde artış hızı 2010-2020 arası trend

- Gelişmiş internet servislerinin ve internete bağlı sensörlerden akan verinin

→ Güvenli şekilde **işlenmesi ve kullanılması** yeni **dijital yeterlikler** gerektirir.

→ Eğitimde teknoloji kullanımı ve öğretmenlik mesleği de bununla alakalıdır.

Teknoloji Destekli Öğrenme

Geleneksel öğretim → Eğitim sistemlerinde yüzyıllardır kullanılmaktadır.

Geleneksel öğretim → Öğretmeni eğitimin merkezine koyar.

- Aktif olan ve içeriğe karar veren öğretmendir.

- Öğrenciler sınıfta pasiftir. (Sınırlı sayıda öğrenci aktif olabilir.)

Geleneksel öğretimin → En önemli sorunlarından biri **öğrencilere yer bulmaktır.**

→ Öğrenci sayısı arttıkça **planlama süreci** giderek daha **zorlaşır.**

Gelişen teknolojiyle eğitim-öğretim süreci→ Dijital dönüşümün tam ortasıdır.
Hem **kavramsal** (yeni eğitim modelleri...) Hem de **teknolojik** (e-öğrenme, mobil cihazlar, öğrenme ağları ...) **değişimler**
→ **Öğretme ve öğrenme sürecinde dönüştürücü bir değişim** oluşturdur.

Uzaktan eğitim ve özellikle **çevrim içi eğitim**
- Çeşitli sebeplerle eğitime katılamayan öğrencilere eğitim imkânı sağlamaktadır.

Mobil Öğrenme (m-öğrenme):
Formal (biçimsel), **informal** (doğal) ve **non-formal** (yaygın) **öğrenme etkinliklerinin**
- Teknoloji desteğiyle **bütünleştirilebileceği fırsatlar dönemi** yaşanmaktadır.
→ Bunların içinde en öne çıkan yöntemlerden biri **mobil öğrenmedir**.
Mobil öğrenme öğrencilerin mobil teknolojileri ve interneti kullanarak
- Her **yerde** ve her **zaman** öğrenme materyalleri üreten bir öğrenme modelidir.
Öğrenmenin gerçekleştiği ortamlarda %75'lik bir oranla
→ **İnformal öğrenme** ortamları **öne çıkmaktadır**.

İnformal öğrenme: **Konuşmak**, başkalarını **gözlemlemek**, **deneme yanılmalar** ve **bilgili insanlarla çalışmakla** gerçekleşir.

Mobil öğrenme özellikleri→ **İnformal öğrenme** ile **daha iyi konumlanabilir:**
Mobil öğrenme
- **Kurslar, dönemler, değerlendirmeler düşünüldüğünde ilk bakışta**
→ **Okullarla (örgün öğrenme) uyum sağlaması zor bir model gelebilir.**
Hem **mobil bilgisayarlar** hem de **cep telefonları** ve aynı işlevlerden yararlanan **diğer cihazlar mobil öğrenmede kullanılabilir.**

Uzaktan Eğitim:
- **Kökleri** mektupla haberleşmeye dayanır.
- **Özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte** **daha geniş bir uygulama alanı bulmuştur.**
Uzaktan eğitimde
Öğreten ve öğrenenin fiziksel olarak ayrı yerlerde bulunduğu öğretim yöntemidir.
Teknoloji destekli öğretim araçlarının **daha fazla kullanılması**
- **İnternet ve çevrim içi öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte**
→ **Uzaktan eğitim** de **formal öğrenme ortamlarında** kullanılmaya başlamıştır.

Web temelli araçların kullanımıyla birlikte
- **Uzaktan eğitimin sorunlarından en önemlisi olarak nitelendirebileceğimiz**
→ **Öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-içerik etkileşimleri** de
→ **Daha etkin** olmaktadır.

Uzaktan eğitim farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir:
1) Eş zamanlı uzaktan eğitim **2) Eş zamansız** uzaktan eğitim

1) Eş zamanlı Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:
Öğrenci ve öğretmen aynı anda bir video konferans sisteminde, **sanal** bir sınıftır.
→ **Sınıf ortamının çevrim içi olarak gerçekleşir.**

2) Eş zamansız Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:
- **Daha önceden hazırlanmış** video kayıtlarının izlenmesi ve
- **Çoklu ortam araçlarının** kullanılmasıyla **zengin bir ortam** oluşturulmasıdır.
→ **En önemli avantajı, içeriklere erişim farklı zamanlarda** gerçekleşebilir.

Uzaktan eğitim sadece örgün eğitimde değil
→ **Özel öğretimde dezavantajlı bireylerin erişimine** açmada da **etkilidir.**
(Kaliteli içerikler oluşturulmalı ve alternatif ölçme yöntemleri kullanılmalı)

Öğrencilerin ders içeriğine zihinsel katılımının düşük olması
Uzaktan eğitim için → **Önemli bir risk taşımaktadır.**

Bu nedenle sadece teknoloji kullanımı değil
→ **Çevrim içi ortamlar için uygun öğretim yöntemleri de kullanılmalıdır:**
→ **Yapılandırmacı kurama dayanan öğretim yöntemleri tercih edilmelidir.**
(**Oyun temelli öğrenme, iş birlikli öğrenme, proje temelli öğrenme** ...)

Karma (Hibrit) Öğrenme:
- **Yüz yüze** ve **çevrim içi** öğrenme ortamlarının ve yöntemlerinin
→ **Bir arada kullanılmasıdır.**
- Farklı şekilde adlandırılır:
Web destekli öğrenme, katışık öğrenme, tersyüz edilmiş öğrenme ...
→ **Bu yöntemler karma öğrenme** **şemsiye** terimi altında **birleşmektedir.**

Karma öğrenme ortamlarının ortak yanları: **Genellikler**
- **Bilişsel** veya **uygulamalı içeriğe** → **Çevrim içi** olarak ulaşması
- **Uygulamalı etkinlikler ve ölçme değerlendirmenin** → **Yüz yüze** ... olmasıdır.

Karma öğrenme yöntemlerinde
Çevrim içi bölümü → **Eş zamanlı** veya **eş zamansız yaklaşımlarla**
Yüz yüze bölümü → **Eş zamanlı** ve çoğunlukla **sınıf ortamında** gerçekleşir.

Karma öğrenmenin tamamen uzaktan ve çevrim içi yöntemlere göre avantajı:
1) Öğrenci ve öğretmen bir araya gelir
2) Vücut dili kullanımına ve insan etkileşimine imkân sağlar.

Gelişen Teknolojiler - Mevcut ve Yakın Gelecekteki Teknolojik Eğilimler
MARTİN'e göre Gelişen teknoloji:
Kullanımı, ekonominin ve topluma fayda sağlayacak bir teknolojidir.
- **Gelişen teknolojiler yeni bir endüstri** veya
→ **Mevcut olanı dönüştürme** potansiyeline sahip **bilim temelli yeniliklerdir.**

Gelişen teknolojiler beş nitelik ile tanımlanır:
1) Radikal yenilik **3) Tutarlılık** **5) Belirsizlik/muğlaklık**
2) Hızlı büyüme **4) Belirgin etki**

Dijital dönüşüm → **Öğretmenleri gelişen teknolojilerle tanıştırmaktadır.**

Mevcut ve Yakın Gelecekte Göreceğimiz Bazı Teknolojiler:

Mobil ve Bulut Teknolojileri:
Dosyaların, programların ... her yerden ve her cihazdan
→ **Erişilebilir olmasını sağlayan internet altyapısı, yazılımları ve servisleridir.**

Veri Bilimi:
Bilişim teknolojileri sayesinde insanlar ve nesnelerden toplanan verilerden
→ **Anlam çıkarma** ve günümüzde var olan **problemlere**
→ Geliştirilmiş **modellerin** ve **algoritmaların** kullanılmasıdır.

Yapay Zekâ:
Bilgisayarların insan öğrenmesini ve zekâsının benzeşimini yapmasıdır.

Finans Teknolojileri ve Blok Zinciri:
Kişiler veya kurumlar arasında bilgi, belge, likidite ve finansal enstrümanların
→ **Güvenli bir şekilde değişimi ve saklanması için geliştirilmiş sistemlerdir.**

Otonom Araçlar ve Taşıma Sistemleri:
Otonom araçlar ve sistemler
- **Taşımacılık sektöründen kendi kendine çalışan makinelerin ve çiftliklere**
→ Birçok alanda kendine yer bulmaya başlamıştır.

Nesnelerin İnterneti:
Nesnelerin interneti teknolojileri ile akıllı evler ve şehirler yakın gelecekte en önemli çalışma konularından biri olacaktır.

İleri İmalat Teknolojileri:
3D yazıcılarla tasarım ve imalat veya **otonom imalat** bantlarının kullanımı ...

Sosyal Ağlar:
Kullanıcıların içerik üretmesine ve paylaşmasına izin veren sosyal ağlar
→ **Öğrenme, öğretme, eğlenme ve iş yapma** amaçlı kullanılabilir.

Sosyal Medya:
Araştırmalara göre öğrenme ve öğretme ortamlarında sosyal medya
→ **Etkileşim, iş birliği, bilgi ve kaynak paylaşımı için destek olabilir.**

Sanal ve Artırılmış Gerçeklik:
2 Boyutlu grafikleri **etkileşim amacı için 3 boyutlu** sanal dünyada ve
→ **Oradaki sanal nesnelerle yaptığımızda adı "sanal gerçeklik"** olmaktadır.
Artırılmış gerçeklik ise **gerçek dünyadaki nesnelerin üzerine**
→ **Sanal olarak daha fazla bilgi yerleştirir.**

İş Zekâsı:
Veri bilimi ile bağlantılı olarak bir kurumun
-İşle ilgili yaptığı etkinlikler sonucu toplanan veriden
→ **Karar vericilere yardımcı olması amacıyla oluşturulan**
→ **Doğru ve güvenilir veri görselleştirme teknikleridir.**

Öğretim İçin Yetkinliklerle İlişkilendirilmiş Dijital Teknolojiler

Öğretmen dijital yeterliklerinin aşağıdaki teknolojilerde **somut olarak**
→ **Kullanım ve çözüm geliştirme aşamalarında kendini gerçekleştirmesi** beklenir:

1) Görsel okuryazarlık araçlarını kullanabilmek:
Canva, Noun Project, Grafo 3, Venngage ve Piktchart gibi
→ **İnternet üzerinden sunulan servisler örnek olarak sunulabilir.**

2) Etkileşimli video ve animasyon araçlarını kullanabilmek:
- Video oluşturmada **Snagit, ExplainEverything, Google VR Tour Creator**
- Animasyon oluşturmada **Sway ve Storyboardthat** ...

3) Öğrenme ortamları geliştirebilmek:
- Öğrenme ortamlarında üç boyutlu sanal dünyalarda **OpenSim, MineCraft**
- Kodlama etkinlikleri ile mobil uygulama **MIT App Inventor, Thinkable, Appypie, Andromo, Outsystems**)
- Oyunlaştırılmış öğrenme ortamları **MS Kodu ve UnityLearn** ...

4) İş birliğine dayalı problem çözme ve çalışmayı destekleyen bulut araçlarını etkin olarak kullanabilmek:
- Mevcut teknolojilerden **Google Drive** ve **Microsoft Office 365** ürünleri
- **Ek olarak projelerin veya süreçlerin yönetiminde de yine bulut bilişim teknolojilerine dayalı olarak çalışan Jira** gibi yazılımlar ...

5) Dijital ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmek:
Değerlendirme etkinliklerini bilişim teknolojileri
Kahoot, Socrative, Google Forms, Mentimeter, Educandy ...

6) Uzaktan eğitim ortam ve araçlarını kullanabilmek:
Uzaktan eğitim sürecinde temel olarak içerik aktarımı için kullanılan öğrenme yönetim sistemleri Moodle Google Classroom, EdModo
- **Eş zamanlı canlı ders anlatım araçları Zoom, Google Meet, Microsoft Teams** ...

MODÜL 8	8 -A	Konu Anlatım
<p>7) Açık kaynak ders materyali katkısı yapabilmek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Öğretmenlerin dijital araçlarla materyaller geliştirmeleri - Bu materyallerin lisans durumlarını belirleyebilmeleri ve - Diğer meslektaşlarının paylaşabilmesi için → Açık erişim platformlarına (EBA...) yükleyebilmeleri ... 		
<p>8) Bilişim teknolojileri ile tasarım temelli problem çözme sürecini uygulayabilmek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yeni neslin bilişim teknolojilerini sadece dijital içerik tüketicisi olarak değil; → İçerik üreten, bilişim teknolojilerini kullanarak problem çözme ve → Üretim yeterliklerine sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri gerekir. 		
<p>9) Veri toplama, elde etme ve analiz araçlarını kullanabilmek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Malumat ve bilginin son kullanıcının işine yaraması için → Verinin toplanması, doğrulanması, standartlaştırılması, sınıflandırılması ve → Analiz edilmesi gerekmektedir. - Veri okuryazarlığında öncelikle verinin toplanması için - Çevrim içi araçlarda veri toplama formlarının hazırlanması, yayımlanması ve → Verinin alınması (Google forms, Limesurvey, Qualtrics) veya → Açık erişimli güvenilir veri kaynaklarına erişim ve veri alma (Google Analytics, YÖK Atlas, Web Scrapers, TÜİK) gereklidir. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Verilerin dijital araçlar kullanarak doğrulanması, sınıflandırılması ve → Görselleştirilmesi ile ilgili araçların kullanımı ile ilgili yeterliklerdir. - Bu aşamada Stat Planet, Tableau veya Excel gibi dijital araçların → Yeteneklerinin farkındalığı ve kullanımı ile ilgili yeterlikler önem kazanmaktadır. - Veriden bilgi ortaya çıkarma aşamasında - Dijital araçlar ve istatistik modeller kullanarak verinin analiz edilmesi gerekir. → Veri analitiği teknikleri ve araçlarının (SPSS, R-Studio, Python, RapidMiner) → Tanımlanması ve analiz amacına yönelik olarak kullanılabilmesi yeterli ... 		
<p>10) Büyük veri analitiği ve yapay zekâ uygulamalarını tanımlamak ve kullanabilmek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Büyük veriyi analiz ederek bilgiler çıkarmak veya Bu veriyi kullanarak yapay zekâ algoritmalarını eğitmeye bilgili olmalı. - Farkındalık bilgisine veya büyük veri analitiği dijital araçlarını kullanım yeterliklerine (H2O veya Tensorflow platformu)... 		
<p>11) Bilişim sistemlerini etik ve güvenli kullanmak için araçları ve yöntemlerini uygulayabilmek:</p> <p>Tıpkı gerçek dünyada olduğu gibi sanal dünyada da yapılan etkinlikler</p> <p>→ Güvenliği ön planda tutulmalı → (Etik kurallarına ve kanunlara uygunluk)</p>		
<p>12) İnsan bilgisayar etkileşimi ilkelerini tasarlanan ürünlere uygulayabilmek:</p> <p>Dijital araçlarla üretilen bilişim teknolojileri araçlarının ve hizmetlerinin</p> <p>→ Son kullanıcılar tarafından kullanılabilir olması için</p> <p>→ İnsan bilgisayar etkileşimi ilkelerinin de farkında olmaları ve</p> <p>→ Bilişim ürünlerine uygulayabilmeleri gerekmektedir.</p> <p>Arayüz prototipleri için Adobe XD, Balsamiq, Figma gibi dijital araçlar...</p>		
<p>13) Öğrenme toplulukları ve öğrenen organizasyon oluşturabilmek:</p> <p>Kazanılan bilgi ve tecrübe birikimlerinin öğretmenler arasında</p> <p>- Paylaşılması, büyümesi, kurum hafızasında yer alarak gelecek nesil öğretmenlere aktarılması için öğrenme toplulukları ve öğrenen organizasyonları kurulması ...</p>		
<p>Dijital yetkinlikleri kazandırmak için okul düzeyinde gereksinimler</p>		
<p>Altyapı Gereksinimleri</p> <p>Okulların altyapı gereksinimleri sistematik bir yaklaşımla planlanmalı ve</p> <p>→ sürdürülebilir teknoloji yapıları kurulmalıdır.</p>		
<p>Okullarda bilişim altyapısı üç bileşenle ele alınabilir:</p> <p>1) Aygıtlar 2) Ağ ve bağlantılar 3) Yazılımlar ve Servisler.</p> <p>→ Bu üç bileşenin sürekli</p> <p>→ Yönetilmesi, güncellenmesi ve derslerde hazır bulundurulması gereklidir.</p>		
<p>Aygıtları iki gruba ayırır:</p> <p>1) Öğrenci, öğretmen ve idarecilerin kullandığı son kullanıcı aygıtlarıdır.</p> <p>(Taşınabilir veya masaüstü bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tablet bilgisayarlar...)</p> <p>2) Sunucular, yazıcılar, tarayıcılar, güvenlik kameraları gibi destek cihazları</p> <p>Her iki gruptaki cihazların da veri alışverişi yapması ve</p> <p>→ Bütünlük bir yaklaşımla yönetilmesi beklenir.</p>		
<p>Teknik Destek</p>		
<p>- Teknoloji kullanımını olumsuz etkileyen bileşenlerin içinde</p> <p>→ Teknoloji desteğinin yetersiz olması sayılabilir.</p>		
<p>- Kullanıcıların yeterli teknik bilgi ve beceriye sahip olmaları beklenir.</p> <p>- Yapılan hizmet içi ve diğer eğitimlerle</p> <p>- Öğretmenler ve öğrencilerin donanım ve yazılım kullanımıyla ilgili</p> <p>→ Temel sorunları giderebilmeleri hedeflenir.</p>		
<p>Ancak olası tüm sorunların giderilmesi kullanıcılardan beklenemez.</p> <p>→ Bu nedenle okullarda teknik servis bulundurulması önem taşımaktadır.</p> <p>Teknik destek → Hizmet alımıyla gerçekleştirilecekse</p> <p>→ Kullanıcı bilgilerinden hangilerine erişim verildiği belirlenmelidir.</p> <p>→ Gizlilik sözleşmesi yapılması KVKK için gereklidir.</p>		

MODÜL 8	8 -B	Konu Anlatım
<p>Müfredat</p>		
<p>Dijital yeterliklerin kazanılması için öğretmen ve öğrencilere</p> <p>→ Dijital araçlar kullanarak etkileşim fırsatı verilmelidir.</p> <p>- Okullarda bu tip etkinlikleri yapabilmek için aranan şartların biri de</p> <p>→ Okul müfredatlarının bu etkinliklere izin verecek şekilde düzenlenmesidir.</p>		
<p>Öğretmen Eğitimi</p>		
<p>Öğretmen yeterlikleri içinde dijital yetkinlik</p> <p>→ Bilişim servislerinin etkili ve verimli kullanımı için öne çıkmaktadır.</p> <p>Hem hizmete başlama öncesi (öğretmen adayları)</p> <p>Hem de hizmet içi öğretmenlerin bilişim servisleri ile ilgili bilgilendirilmesi</p> <p>→ Bilgi ve beceri kazanmalarının sağlanması bu amaca hizmet edecektir.</p>		
<p>Öğretim Yönetim Sistemleri</p>		
<p>Teknoloji destekli eğitiminde öğretim yönetim sistemi çok önemlidir.</p> <p>- Pek çok öğretim yönetim sistemi vardır:</p> <p>Moodle, Google Classroom, Sakai LMS ve Base LMS ...</p>		
<p>Bu sistemlerin ortak özelliği:</p> <p>- İçerik sunumu, ders yönetimi, sınav ve test oluşturma, ödev verebilme ve takibi, notlandırma ve içerik paylaşımı yapabilesidir.</p>		
<p>E-OKUL → MEB okullarında en yaygın kullanılan öğretim yönetim sistemidir.</p>		
<p>İdari İnisiatif ve Araştırmalara Destek</p>		
<p>Okul yöneticilerinin öğretmen ve öğrencilerin</p> <p>- Dijital kaynakları kullanması yönünde inisiyatif alması ve özendirici olmasını</p> <p>→ Teknoloji destekli öğretim ortamlarının gelişmesinde önemlidir.</p>		
<p>Eğitim Bilişim Ağı (EBA)</p>		
<p>- MEB'in e-okul sisteminde içerik paylaşım sınırlılığını</p> <p>→ EBA belirli ölçüde gidermektedir.</p> <p>EBA → Özellikle öğretmen ve öğrencilerin</p> <p>→ İçerik paylaşımı yapabilecekleri dijital bir ortam sunar.</p> <p>Web üzerinden ve akıllı telefon ve tabletlerle de EBA'ya ulaşılmaktadır.</p>		
<p>- FATİH Projesi kapsamında</p> <p>→ Ders içeriklerinin paylaşılması için kullanılması planlanmıştı. Sonradan</p> <p>→ Yaygınlaşarak günümüzde önemli bir içerik paylaşımı platformu oldu.</p>		
<p>YEĞİTEK (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü)</p>		
<p>EBA → MEB'e bağlı YEĞİTEK tarafında yönetilir.</p>		
<p>- Özellikle salgın döneminde TRT-EBA TV adı altında</p> <p>→ İlkokul, ortaokul ve lise için üç farklı kanaldan yayın yaptı.</p> <p>→ Eğitim ve öğretimin kesintiye uğramadan sürdürülmesinde önemli rol almıştır.</p>		
<p>EBA canlı ders uygulamasıyla video konferans yazılımı kullanarak</p> <p>→ Eş zamanlı ders vermeye de uygundur.</p> <p>→ Hâlen en büyük içerik paylaşımı sistemidir.</p>		
<p>Özet</p>		
<p>Dijital yetkinlik</p> <p>→ Öğretmenlerin sahip olması ve ustalaşması gereken temel yeterliklerdendir.</p>		
<p>“Temel Yetkinliklere İlişkin Avrupa Tavsiyesi”ne göre</p> <p>Dijital yetkinlik → AB tarafından hayat boyu öğrenme için</p> <p>→ 8 temel yeterlikten biri olarak kabul edilmiştir.</p>		
<p>- BİT'in sürekli yenilenmesi</p> <p>- Bilginin katlanarak artması</p> <p>- Dijital medyanın kullanılması ve benzeri görülmemiş şekilde tüketilmesi</p> <p>- Uzaktan eğitim destekli eğitim platformlarına olan talep</p> <p>→ Bu gerekliliklerin başlıca sebeplerindendir.</p>		
<p>Öğretmenler eğitimin dönüştürülmesi ve iyileştirilmesi sürecinde</p> <p>→ Teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayacak noktada kilit konumdadır.</p> <p>→ Sınıfta BİT'in benimsenmesi ve uygulanmasında çok önemli bir rol oynar.</p>		
<p>Öğretmen dijital yetkinliklerini belirlemede temel alınan “21. yüzyıl becerileri”</p> <p>- Birleşmiş Milletler Eğitim Değerleri</p> <p>- Millî Teknoloji Stratejisi ve</p> <p>- MEB vizyonu yeterlikleri oluşturacak çerçevelerin temellerini oluşturmaktadır.</p>		
<p>Öğretmenler için geliştirilen dijital yeterlik çerçeveleri</p> <p>- Güncel teknolojinin eğitim-öğretim ile ilgili alanlarda</p> <p>→ Nasıl uygulanacağı konusunda rehberlik eder. Ancak</p> <p>→ Hangi teknolojilerin kullanılması gerektiğini belirgin bir şekilde ifade etmez!</p>		

ÖĞRETMENLER İÇİN DİJİTAL YETKİNLİKLER
Dijital yetkinlik bir üst kavramdır. - Hem yeterli olmak hem de dijital araç, süreç ve olanakların kullanımında → Değerlendirmeyi ve karar verebilmeyi de kapsar.
Yeterlik → Bir işi yapmak için gerekli minimum bilgi ve becerilerdir . → Eğitim-öğretim hizmetini sunan öğretmenlik mesleği de böyledir.
Yeterlikler “Ne öğretmeliyiz?/Öğrenmeliyiz?” sorusunun cevabını vermek için → Program ve öğretim tasarımcılarına yardım eder.
BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri)
Dijital yeterlik → BİT ’in eleştirel ve yaratıcı kullanımudur. (İş, istihdam, öğrenme ve topluma katılım ile ilgili hedeflere ulaşmak amaçlı)
Dijital yeterlik → Farklı okuryazarlıkları içeren bir yeterliktir. (Bilgi, iletişim, medya, bilişim güvenliğigibi)
Dijital yeterlik → Öğretmenlerin sahip olması gereken yeterliklerdendir.
Dijital yeterlikler → Statik bir çalışma alanı değildir! Güncel olmalıdır! -BT’deki hızlı gelişmeler -Bireysel amaçların çeşitliliği ve -Güvenlik açıkları nedeniyle → Bireyler de dijital yeterliklerini güncel tutmalıdır .
Okulların → Teknolojik araçları temin etmeleri yeterli değildir! → Aynı zamanda sınıfta kullanımı konusunda dengeyi sağlamalıdır.
Teknoloji eğitimin temelini değiştirdikçe → Yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. → Öğretmenlerin ve okulların dijital dönüşüme adapte olması gerekir.

DİJİTAL BECERİLER VE DİJİTAL OKURYAZARLIK
İnternet teknolojileri - Çalışma, öğrenme ve eğlenme yöntemlerimizi değiştirmektedir . → Yeni teknolojiler ile sürekli kendini yenileyerek gerçekleşmektedir.
BT (Bilişim Teknolojileri)
BT → Toplum içinde yaygınlaşmaya başladı. BT ile → Yapılabilen işlerin çeşitliliği arttı. → Bu sebeple BT ’yi etkili, verimli ve güvenli kullanma zorunludur .
DİJİTAL OKURYAZARLIK
BT ’nin toplum içinde bilinçli kullanılması için → Gerekli bilgi ve becerilerdir .
DİJİTAL BECERİ:
- Bir sorunu çözmek için → BT becerisini kullanma ve uygulama yeteneğidir . - Temel becerilere hâkim olmaktır. (Donanım ve yazılım kullanma becerisi gibi) - Sürekli olarak geliştirilmesi gerekmektedir .

DİJİTAL ÇAĞ VE İLGİLİ TANIMLAR
Öğretmenin rolü → Dijital çağda daha karmaşık ve zordur. Öğretmenler → Dijital çağa ayak uydurabilmelidir .
DİJİTAL DÖNÜŞÜM:
- Bilgi, bilişim ve ağ teknolojilerinin birlikte kullanımıyla - Bir varlığın özelliklerinde → İyileştirme ve geliştirme sürecidir. Stratejik yapıda, iş süreçlerinde ve iş kültüründe → Dönüşüm gerekir. Öğretmenlik mesleği → Bu dönüşümün bir parçasıdır.
Dijital Dönüşüm → Yaratıcılığı ve inovasyonu (yenilik) merkeze alır . → Geleneksel yöntemlerde daha verimli sonuçlar için ortaya çıkmıştır .
Dijitalleştirme: Var olan içeriklerin dijital ortama aktarımıdır . Dijitalleşme: Hizmetleri çevrim içi ortamlarda ve uzaktan gerçekleştirme . Dijital Dönüşüm: Süreçleri dijital ortama taşıma ve daha verimli işleme... (E-devlet servisleri en öne çıkan dijital dönüşüm araçlarıdır.)
ISTE (Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu)
ISTE → Dijital vatandaşlığa dikkat çekmiştir . 2008’de öğretmenler için Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartlarını güncelledi . ISTE ’ye göre Dijital vatandaşlık: - Öğretmenlerin öğrencilerine öğretmekten sorumlu tutulduğu - Eğitim teknolojisinin temel bir yönüdür .
Dijital Vatandaşlık: - Teknoloji erişimi ve becerilerinin yanı sıra → Eğitim yetkinlikleri gerektirir . Teknolojide hızlı gelişmeler yaşandı . (Eğitim, ticaret, sağlık, iletişim, güvenlik...) → Vatandaşlık boyutları dijital ortamlara taşındı . → Özellikle öğretmenler → Dijital vatandaşlığı anlamalı ve öğrenmelidir . Teknolojiye okul içi/okul dışı erişim → Büyük riskleri ortaya çıkarır: (Teknolojinin uygunsuz kullanımı / Siber zorbalık / Dijital mahremiyet ...)
E-Devlet: BİT ve özellikle internetin bir araç olarak kullanılmasıdır .
OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
OECD → e-Devlet Projesi bağlamında “ e-devlet ”i üç grupta tanımlar: 1) İnternet tabanlı faaliyetlerdir . (İnternet hizmet sunumu ve e-danışmanlık gibi) 2) Devlette BİT kullanımıdır . 3) Kamu yönetimini BİT’lerle dönüştürmedir .
E-devlet ile → Yeni liderlik biçimleri, tartışma ve karar verme stratejileri oluştu. → Devlet hizmetlerine erişimi ve hizmet sunumunu geliştirdi . → Devletin etkili yönetime ve artan şeffaflığa yönelimini güçlendirdi .

Dijital Teknolojiler ve Hukuksal Boyut
Bilişim Hukuku, Etik ve Telif Hakları
İnternet ve açık erişim ile → Bilgiye erişim ve bilginin yayılması hızlanmıştır .
Bilgi toplumu: Temel üretim faktörü bilgi olan bir toplum yapısıdır. - Bilginin işlenmesinde ve depolanmasında BİT ’i baz alır .
Bilgi toplumunun özellikleri: - Bilgisayar teknolojilerine bağımlılığı artmıştır. - Büyük bir bilgi sektörüne yönelik iş gücü ve - Büyük bir iş bölümü vardır .
Bilişim Etiği: Bilgi toplumunun uyması gereken kurallardır . (Bilgisayar, iletişim ve ağ/internet ortamlarındaki kurallar...) - Azami fayda ve asgari zarar Amaçlıdır .
Telif Hakları: Bilgi toplumunda karşılaştığımız diğer bir kavram... - Kişinin emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukuki haklarıdır . - Özgün ve yaratıcı eser sahiplerine (yazar, sanatçı, besteci, tasarımcı, vd.) → Belirli bir süre için yasayla tanınan manevi ve ekonomik haklarıdır . → Fikirleri değil, fikirleri ifade etme biçimini koruma altına alır .
Telif haklarının Amacı: 1) Kişisel amaç 2) Toplumsal amaç
1) Kişisel Amaç: Eser sahiplerini telif hakları ile ödüllendirmek ve eser yönünden teşvik etmektir.
2) Toplumsal Amaç: Özgün eserleri belirli bir süre sonra toplumun yararlanmasına sunmaktır .
TELİF HAKKI YASALARI:
Eser sahiplerinin ve kullanıcıların haklarını düzenler .
Bilişim Hukuku → Etik ve telif haklarıyla birlikte doğmuş bir kavramdır . BT kullanımının artması ve riskli kullanımıyla → Bilişim suçları oluştu .
Bilişim suçu: Gayri kanuni, gayri ahlaki veya yetki dışı her türlü davranıştır . Bilişim etiği ya da telif hakkı ihlalleri → Bilişim suçları kapsamındadır . Bilişim suçlarıyla ilgili yasal düzenlemeler → Bilişim hukuku kapsamındadır .
Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
Kişisel veri: Gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgidir . (Vatandaşlık no, ad, e-posta, IBAN, araç plaka, aldığı not ...)
Kişisel verilerin korunması → Temel bir insan hakkı olan özel hayatın gizliliği ile doğrudan bağlantılıdır . Kişilerin özel hayatının gizliliği için verilerin → Hukuken korunması gereklidir .
Kişisel verilerin korunması Anayasa ’da → Kanunla yapılacağı belirtilmektedir .
KVKK (6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu)
KVKK → 2016 ’da Resmî Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir .
Dijital Yeterliklerin Oluşum Süreci ve Değerler
Teknolojik ilerleme ve dijital dönüşüm e → “ Dördüncü Sanayi Devrimi ” denir.
2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı) Küresel rekabette güç -Sürdürülebilir ekonomik kalkınma - Toplumsal refah
2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi’nde Türkiye ’nin “ Millî Teknoloji Güçlü Sanayi ” vizyonunun yol haritasıdır . → Bu belgede 5 ana bileşenden oluşan stratejik bir yapı esas alınmıştır:
1) “Yüksek Teknoloji ve İnovasyon” 2) “Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi” 3) “Girişimcilik” 4) “Beşerî Sermaye” 5) “Altyapı”
Eğitim-öğretim süreci ve bunun önemli paydaşı olan öğretmenler → Bu dijital dönüşümün bir parçasıdır .
TEDMEM → Türkiye’de Öğretmen Dijital Yeterlikleri Raporu (2021) - “ Öğretmen dijital yeterlikleri ” kavramını inceledi. (Özellikle pandemi dönemi) (Uluslararası boyutta öğretmen dijital yeterlik çerçesi ve eylem planlarını ...) Araştırma sonuçlarına göre dijital yeterlik → Tüm öğretmenler ve diğer eğitim personelleri için temel bir beceri olmalıdır .
AB (Avrupa Birliği) Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027) Öğretmenlerin dijital yeterliklerine dair en güncel politika belgelerindendir . - Pandeminin teknolojik açıdan fırsatları ve zorlukları da ele alır . Eylem Planı bu hedeflere ulaşmak için öncelikli iki alan belirlemiştir: 1- Yüksek performanslı bir dijital eğitim ekosisteminin gelişimini desteklemek 2- Dijital dönüşüm için dijital becerilerin ve yeterliklerin geliştirilmesi
Dijital Eğitim Eylem Planı → 2021-2027 yılları için öngörülmüştür . → Bu plan ilk Dijital Eğitim Eylem Planı (2018- 2020) üzerine kurulmuştur.
STEM: Bilim(Science), teknoloji(Technology), mühendislik(Engineering) ve matematik(Mathematics) → 4 disiplini bütünleştiren bir öğrenme, uygulama ve geliştirme yaklaşımıdır . Bu eylem planlarında dijital yeterlikler ve beceriler üzerinde durulmuştur . → Her eylem planının ana kahrmanı → Öğretmenlerdir . → Bu nedenle yeterliklerini sürekli olarak geliştirmeleri gerekir.

İnsan ihtiyaçları sınırsızken bu ihtiyaçları giderecek kaynaklar sınırlıdır.

→ Dolayısıyla **insan ihtiyaçlarının verimli şekilde giderilmesi** gerekir.

Toplum ihtiyaçlarının verimli giderilmesi için

- Kullanılması gereken kaynakların **elde edilmesi** ve
- **Sürekliliğini sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesi**

→ **Teknoloji kullanımı ve geliştirilmesi ile mümkündür.**

Etkin teknoloji kullanımı → Yetkin bir toplum ve bireyler ile mümkündür.

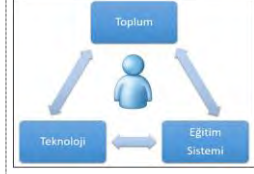
Bireyin yeterliği → Sistemik ve sistematik eğitim-öğretimle mümkündür.

- Bu durum **yeni ihtiyaçları** ortaya çıkarır.

Ortaya çıkan ihtiyaçların da etkili ve verimli olarak çözülmesi

→ **Yine yeni teknolojiler ile mümkündür.**

Bu durum tüm elemanların birbirini pozitif beslediği → Bir döngüdür. (Şekil 2)

Şekil 2. Teknoloji, toplum ve eğitim ilişkisi

Makro seviyede bu durum toplumların ekonomi anlamında 3 çağa ayrılması ile ifade edilir:

1) Tarım toplumu 2) Sanayi top. 3) Bilgi toplumu

→ **İhtiyaç ve çözüm döngüsü sürekli işler...**

→ Benzer ilişki **Sanayi Devrimi süreçlerinde de görülmektedir.**

1. Sanayi Devrimi 'nde buhar gücü ile üretim teknolojisi ön planda iken
2. Sanayi Devrimi 'nde içten yanmalı motor ve elektrik teknolojileri ile üretim,
3. Sanayi Devrimi 'nde bilişim teknolojileri ile verimli üretim ve son yaşadığımız
4. S.D.de (endüstri 4.0) otonom sistemler ile üretim kavramları ön planda.

Yeterliklerin Belirlenme Süreci (İhtiyaç analizi)

Bireylerin eğitim yoluyla elde edecekleri yeterliklerin belirlenme süreci

→ **Bilimsel olarak işletilen bir süreçtir.**

Bu süreç → Çok basamaklı olarak yürütülür.

“İhtiyaç analizi” → Veri toplama ve analizi süreci olarak gerçekleştirilir.

Meslek Yeterliklerinin Belirlenmesinde 4 basamaklı bir süreç izlenir:

1. Basamak: Yeterlikleri analiz için ilgili uzmanlardan ön bilgiler edinmek...
Bilgiler derlenir → Yöneticilere anket hâlinde sunulur.
2. Basamak: Yöneticiler yeterlikleri (kendi önem derecesine göre işaretlerler.
3. Basamak: Müfredat geliştiriciler yeterliklerle eğitim programları oluşturur.
4. Basamak: Eğitim-öğretim faaliyetleri uygulanır -değerlendirilir ve iyileştirilir
→ Bu süreçler **döngüsel olarak işleyen süreçlerdir.**
→ Bu süreç birbirini **pozitif besleyen bir sistem döngüsüdür.**

Yeterlikler İçin Temel Değerler

Teknolojik yeterliklerin çalışılması için temel değerler üç farklı açıdan incelenir:

1. AÇI: **21. Yüzyıl Becerileri Listesi” [FRYER(1997)]**

→ **Yetkinlikleri çalışmak için temel değerleri gösterir:**

a) Eleştirel düşünme	c) Takım çalışması	e) Sürekli öğrenme ve gelişim
b) Problem çözme	d) Teknoloji okuryazarlığı	f) Yenilikçilik

2. AÇI: **“Gelecek İçin 5 Zihin” eseri [GARDNER (2007)]**

- Bireylerin eğitimleri için temel alınan değerler

→ **Hayat boyu öğrenme ve gelişim fırsatı sunar.**

a) Alan bilgisinde zihin	c) Yaratıcı zihin	e) Etik zihin
b) Sentezleyen zihin	d) Saygı duyan zihin	

3. AÇI: **UNESCO tarafından öğretmen yeterliklerini geliştiren değerlerdir.**

→ Bu değerler de **FRYER ve GARDNER'in değerleri ile paraleldir.**

- a) Temel mesleki bilgilerde yetkin olma
- b) Kapsayıcı eğitim kültürünü yaygınlaştırma
- c) İnsani becerileri kazandırma
- c) Öğrenme topluluğu ve öğrenen organizasyon olma

Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bu değerler

- Bireylerin formal eğitim ortamlarında → Bilgilerini güncellemek yerine

→ **Yaşam boyu öğrenmeyi garanti altına alan yaklaşımları önermektedir.**

Meslek ile ilgili sürekli öğrenmeyi mesleğin bir parçası hâline getirmek

→ **Stratejik bir üstünlük olarak görülmektedir.**

Her üç değer grubunun (Yeterliklerin belirlenmesinde ortak değerleri)

- 1) Problem çözmede uzmanlık bilgisini ve diğer bilgileri sentezleyen
- 2) Problem çözmede başkalarının da kullanabileceği yöntemler geliştirebilen
- 3) Sürekli öğrenmeyi ve tecrübeden ders çıkarmayı sistematik hâle getirebilen
- 4) Farklılıklara saygı duyan
- 5) Hayatında etik ve insani değerleri ön planda tutan bireylerin yetiştirilmesi

Dijital Yeterlikler Çerçevesi

Bilişim teknolojileri okuryazarlığına → Hangi bilgi ve beceriler dâhil edilmeli?

- **Güncel bilişim teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak**

→ **Amaçları gerçekleştirecek beceriler** bu listeye dâhil edilmektedir.

Bu konuda yapılan çalışmalar:

- 1) JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)
- 2) Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi (DigCompEdu) ve
- 3) UNESCO → Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesidir.

- Bu çerçeveler

→ **Dijital teknolojiler kullanılarak yapılacak görevleri tarif eder ancak**

→ **Hangi teknolojileri kullanarak bu görevlerin gerçekleştirileceği vermez!**

ÇÜNKÜ (Bunun nedenlerinden biri ve en önemlisi)

Teknoloji sürekli geliyor → Yazılımlar ve alt yapı sürekli değişmek zorundadır.

(Dijital teknolojiler çabuk eskiyor ve yerini yeni yazılım ve donanımlar alıyor)

→ Önerilen teknoloji zamanla yetersiz kalacaktır!

JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)

JISC “Dijital Yeterlikler Çerçevesi”

-Eğitimcilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken dijital yetkinlikleri

→ **6 alanda ve 15 yetkinlik** başlığında açıklamaktadır.

BİT KULLANIM YETERLİKLERİ

1. BİT yetkinliği: BİT kullanımı ve güncelliği koruyabilme

BİT verimliliği: BİT'i etkili, verimli ve kaliteden ödün vermeden kullanabilme.

2. Bilgi, veri ve medya okuryazarlıkları

a. **Bilgi okuryazarlığı:** Dijital bilgileri bulma, doğrulama, düzenleme ve paylaşma

b. **Veri okuryazarlığı:** Dijital veriyi bulma, yönetme... Analiz ve yorumlama...

c. **Medya okuryazarlığı:** Dijital medya mesajlarını alma ve yanıtlama...

3. Dijital üretim

a. **Dijital yaratıcılık:** Dijital araçları kullanarak dijital materyaller geliştirme.

b. **Dijital araştırma ve problem çözme:** Dijital kanıtları kullanma ve prob. Çözümü

c. **Dijital yenilikler:** Dijital teknoloji ile yeni uygulamalar üretebilme (+adapte ...)

4. İletişim, iş birliği ve katılım

a. **Dijital iletişim:** Dijital ortam ve araçları kullanarak etkili iletişim kurabilme.

b. **Dijital iş birliği:** Dijital araçları ve platformları kullanarak takım çalışmaları...

c. **Dijital katılım:** Dijital sosyal ağ ile sosyal ve kültürel hayata katılım...

5. Dijital öğrenme ve gelişim

a. **Dijital öğrenme:** Dijital araç ve pl. kullanarak öğrenme fırsatlarını arama

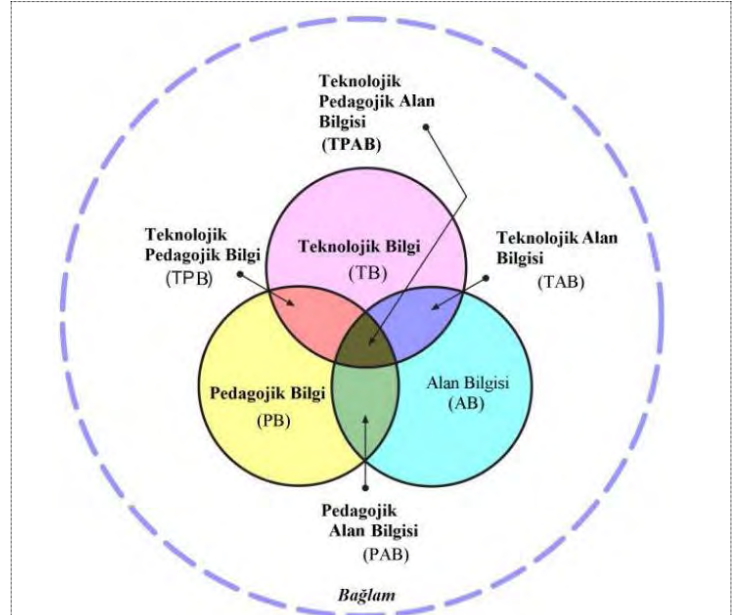
b. **Dijital öğretime:** Öğretim görevlerinde öğretim materyali geliştirme...

6. Dijital kimlik ve iyi oluş

a. **Dijital kimlik yönetimi:** Kimlik ve profilleri dijital platformlarda geliştirme ...

b. **Dijital iyi oluş:** Dijital araç ve pl. kullanarak sağlık ve spor etkinlikleri ...

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi

Şekil 4. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) çerçevesi ve bileşenleri

Etkili Öğretim İçin Gerekli Olan Bileşenler:

1) Öğrenci psikolojisi bilgisi 2) Alanında yeterlilik 3) Teknoloji bilgisi ve takibi

Öğretmen eğitiminde çeşitli yaklaşım ve çerçeveler benimsenmeye başlanmıştır:

1) **“Pedagojik Alan Bilgisi (PAB)” modeli [SHULMAN (1986)]**

Öğretmenin edineceği bilgileri

a) Alan bilgisi b) Pedagojik bilgi c) Pedagojik alan bilgisi biçiminde ele alır.

Birçok zorlukla karşı karşıya kalan öğretmenlerin

→ **Teknolojiyi öğretimleriyle bütünleştirmeleri için yollar aranmaya başlandı:**

2) **“Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB)” modeli doğru.**

- Bu modelde teknolojiyle iyi öğretimin merkezinde **üç temel bileşen vardır:**

1) Alan 2) Pedagoji 3) Teknoloji ve arasındaki ilişkiler ve etkileşimler.

TPAB çerçevesi, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini anlamalarının temelidir.

3) **“Geniş tabanlı öğretmen dijital çerçeve” [FALLOON (2020)]**

→ Öğretmen dijital yeterliğine ilişkin kavramsal bir çerçeve sunar.

TPAB ile uyumlu hâle getirilmiştir:

1) Öğretim programı yeterlikleri 2) Bireysel-etik yeterlikler

3) Bireysel-mesleki yeterlikler

4) Bireysel-etik ve bireysel-mesleki yeterliklerin bütünleştirilmesi kapsamında

→ **“Geniş tabanlı öğretmen dijital çerçeve”** sini sunmuştur. (FALLOON)

4) DigCompEdu “Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi”

- AB Birleşik Araştırma Merkezi tarafından ortaya konuldu.

DigCompEdu çerçevesi **eğitimcilerin** →Eğitim-öğretim faaliyetleriniGerçekleştirmesi için sahip olmaları gereken **6** alanda **22** yeterliği tanımlar:**1. Mesleki kullanım****a.Kurumsal iletişim:** Kurumsal iletişimde dijital teknolojileri kullanabilme ...**b.Mesleki iş birliği:** Diğer eğitimcilerle **dijital** bilgi ve tecrübe paylaşılması ...**c.Yansıtıcı çalışma:** **Dijital** teknoloji kullanımında **kendine geri bildirim** verebilme**d.Dijital sürekli mesleki gelişim:** Sürekli mes.gelişim için dijital kaynak kullanma**2. Dijital kaynaklar****a.Dijital kaynakların seçimi:** Eğitimde **doğru** ve **yerinde** **dijital** kaynakların seçimi**b.Dijital içerik değiştirme ve oluşturma:** Kaynak kullanımında **Dijital** araçları ...**c.Dijital kaynakların yönetim, korunma ve paylaşılması:** Dijital içeriklere erişim**3. Öğretim ve öğrenim****a.Öğretim:** **Dijital** araç ve **kaynakların** kullanılmasını **planlama** ve **uygulayabilme**.**b.Rehberlik yapma:** Öğrencilerle sınıf dışında da **dijital** teknolojilerle etkileşim...**c.İş birliğine dayalı öğrenme:** **Dijital** teknolojilerle iş birliği öğrenme**d.Kendi kendine öğrenme:** **Dijital** tekn. öğrenenlerin kendi hızlarında öğrenmeleri**4. Ölçme****a. Ölçme stratejileri:** **Dijital** tekn. **süreç** ve **türün değerlendirme** uygulamaları...**b. Kanıtları inceleme:** **Dijital** kanıtların **analizini** yapma**c. Geri bildirim ve planlama:** **Dijital** tekn. öğrenenlere uygun **geri bildirim** verme.**5. Öğrenenleri güçlendirme****a. Erişilebilirlik ve kapsayıcılık:** **Dijital** kaynaklarına **tüm öğrencilerin** erişimi ...**b. Kişiselleştirme:** Farklı ihtiyaçlarına göre **dijital** kaynakları **kişiselleştirebilme**...**c. Aktif katılım:** Aktif **katılım** için **dijital** kaynakların verimli kullanımı**6. Öğrenenlerin dijital yetkinliklerini gerçekleştirme****a.Bilgi ve medya okuryazarlığı:** **Dijital** ortamlarda bilgi toplamak, işlemek ...**b.Dijital iletişim ve iş birliği:** **Dijital** iletişim ve iş birliği araçlarını kullanmaları...**c.Dijital içerik oluşturma:** **Dijital** araçlar kullanarak **yaratıcı düşünce** ifade etme...**d.Sorumlu kullanma:** **Dijital** tekn. var olan riskleri minimize etme...**e. Dijital problem çözümü:** **Dijital** teknik problemleri tanıyabilme ve çözme...**DigCompEdu** çerçevesinde **iki** nokta dikkat çekmektedir:1) **Yeterliklerin seviyelendirilmesi** 2) **Yeterlikler arasında ilişki kurulması****Öğretmen Yeterliklerin Seviyelendirilmesi :**BT bilgi ve beceri seviyesinde eğitime ihtiyacı olan **Öğretmenlerin belirlenmesidir.**→ Elbette ki yukarıdaki **dijital yeterliklerde tüm öğretmenler** aynı olamaz!**Dolayısıyla DigCompEdu**→ Öğretmenler için **dijital yeterlikleri 6 seviyede** değerlendirmiştir:**A1 → YENİ GELEN****B1 → BİRLEŞTİRİCİ****C1 → LİDER****A2 → KEŞFEDİCİ****B2 → UZMAN****C2 → ÖNCÜ****A1 → Dijital** teknolojilerin öğretimi, mesleki uygulamaları ...nın **farkındadırlar.****A2 → Dijital** teknolojileri **deneme** ve **keşfetme** aşamasındadır.**B1 → Dijital** teknolojileri mesleki uygulamalarına **entegre** ederler.**B2 → Dijital** teknolojilerde öneriler verecek dercede **uzmanlaşmak.****C1 → Dijital** kullanımları konusunda **tutarlı** ve **geniş bir yaklaşıma** sahiptirler.**C2 → Güncel dijital** teknolojilerin **ve yeterliğinin sorgulamalarını yapabile****Öğretmenlerin** çoğunluğu için **B1** ve **B2** seviyesi tavsiye edilir.**5) UNESCO “Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi”****Matriste öğretmen yeterlikleri (6 alanda ve 3 farklı seviyede 18 yeterlik)****Bilgi Kazanma:** Öğretmenlere **bilgi** ve **becerileri kazandırmak**...**Bilgi Derinleştirilmesi:** **Verimliliklerini artırmak için BİT** kullanmaları ...**Bilgi Oluşturma:** Öğretmenlerin bilgi toplumu oluşturma yeterlikleri...**Bu öğretmenler**→ **Çevreleri için hem iyi bir model olurlar** hem de meslektaşlarının **teşvik****ederler.**→ **Bu yetkinlik düzeyi için beklentiler** elbette ki **biraz daha yüksektir.****Her Alandaki Yeterliklerin Yetkinlik Seviyelerine Göre Değişimi:****Alan 1: Eğitim Politikasında BİT'in Kavranması: (Öğretmenler)****Politika Kavrama:** Eğitimde **BİT**'in kullanımını konu alan **politikaları** kavrar.**Politika Uygulama:** Sınıf içi planlamalarda **Millî Eğitim politikalarını** ele alır.**Politika Yeniliği:** **Reform** programlarını tasarlar ve **iyileştirme önerileri** sunar.**Alan 2: Müfredat ve Değerlendirme (Öğretmenler → Öğrenciler için)****Temel Bilgi:** Öğrenme hedeflerini **BİT** ile nasıl destekleyeceklerini açıklayabilir...**Bilgi Uygulama:** **BİT** araçlarını ve platformlarını derslerinde uygularlar.**Bilgi Toplumu Becerileri:** Öğrenci merkezli-İşbirlikçi müfredat hedefleri belirler.**Alan 3: Eğitim-Öğretim (Öğretmenler → Öğrenciler için)****BİT Destekli Öğretim:** Öğrenme/ öğretme yöntemlerini destekleyen **BİT** seçimleri**Karmaşık Problem Çözme:** **BİT** ile karmaşık problem çözümlerini destekler ...**Öz Yönetim:** Kendi öğrenme süreçlerini yönetmelerini teşvik ederler...**Alan 4: Dijital Becerilerin Uygulanması (Öğretmenler → Öğrenciler için)****Uygulama:** **BİT**'in donanım bileşenlerinin işlevlerini ve yazılımlarını kullanır ...**Ekleme:** Farklı dijital araçlar ve kaynaklar kullanır...**Dönüşüm:** **Bulut teknolojilerini** kullanır ve bilgi toplulukları kurar...**Alan 5: Organizasyon ve Yönetim (Öğretmenler → Öğrenciler için)****Standart Sınıf:** Sınıflarını veya laboratuvarlarını derslerde **BİT**'e göre düzenler...**İş Birliği Grupları:** **Dijital** araçlar ile iş birliği öğrenci yönetimi...**Öğrenim Kurumları:** Teknoloji geliştirilmesinde öğretmenlerin liderlik rolü...**Alan 6: Öğretmen Mesleki Öğrenimi (Öğretmenler → Öğrenciler için)****Dijital Okuryazarlık:** Mesleki gelişim etkinliklerinde **BİT** kullanır.**Ağ kurma:** Mesleki gelişim ağları geliştirir ve kaynaklara erişimde **BİT** kullanır...**Yenilikçi Öğretmenler:** Öğrenme ve öğretme süreçlerini iyileştirecek bilgi üretir...**Şekil 8. Öğretmenler için dijital yeterlikler çerçevelerinin ortak bileşenleri****DİJİTAL ÖĞRENME ORTAMLARI****Dijital Yeterliklerin Güncellenmesi****Dijital teknolojiler** ve **gerekli yeterlikler** → **Zamanla** gelişir.**BİT** donanımlarının kapasiteleri sürekli artmaktadır.- Daha **işlevsel** ve **kullanışlı yazılımlar** geliştirilmektedir.→ Bu sebeple Güncel **BİT** yeterliklerine sahip olmak gereklidir.**Soru: Bu yeterliklerin yıllara göre neden önemi artmaktadır?****BİT** konusunda **iki** anahtar değişimi anlamak gereklidir.Bunlar: **a) Donanım** kapasitesindeki **artış hızı** **b) Veri** hacmindeki **artış hızı**İnternette yer alan verinin **%90** 'ı geçtiğimiz **2 Yılda** Oluştur!→ **2010** 'dan **2020** 'ye veri aktarımı **50 kat** büyümüştür!**Gelişmiş internet servislerinin** ve internete bağlı sensörlerden **akan verinin**→Güvenli şekilde **işlenmesi** ve **kullanılması** **yeni dijital yeterlikler** gerektirir.→Eğitimde **teknoloji kullanımı** ve **öğretmenlik mesleği** de bununla alakalıdır.**Teknoloji Destekli Öğrenme****Geleneksel öğretim** → Eğitim sistemlerinde **yüzyıllardır** kullanılmaktadır.**Geleneksel öğretim** → Öğretmeni eğitimin **merkezin** koyar.-Aktif olan ve içeriğe **karar** veren **öğretmendir.** (**Öğrenciler** sınıfta **pasiftir.**)**Geleneksel öğretimin** →En önemli sorunlarından biri **öğrenciler yer bulmaktır.**→ **Öğrenci sayısı arttıkça planlama süreci** giderek daha **zorlaşır.****Gelişen teknolojiyle eğitim-öğretim süreci** →Dijital dönüşümün **tam ortasındadır.**Hem **kavramsal** (yeni eğitim modelleri...))Hem de **teknolojik** (e-öğrenme, mobil cihazlar, öğrenme ağları ...) **değişimler**→ **Öğretme ve öğrenme sürecinde dönüştürücü bir değişim** oluşturdur.**Uzaktan eğitim** ve özellikle **çevrim içi eğitim**

- Çeşitli sebeplerle eğitime katılamayan öğrencilere eğitim imkânı sağlamaktadır.

Mobil Öğrenme (m-öğrenme):**Formal** (biçimsel), **informal** (doğal) ve **non-formal** (yaygın) **öğrenme etkinliklerinin**- **Teknoloji desteğiyle bütünleştirilebileceği fırsatlar dönemi yaşanmaktadır.**→ Bunların içinde en öne çıkan yöntemlerden biri **mobil öğrenmedir.****Mobil öğrenme öğrencilerin mobil teknolojileri** ve **interneti** kullanarak- Her **yerde** ve her **zaman öğrenme materyalleri üreten** bir öğrenme modelidir.**Öğrenmenin gerçekleştiği ortamlarda %75** 'lik bir oranla→ **İnformal öğrenme** ortamları **öne** çıkmaktadır.**İnformal öğrenme:** **Konuşmakla**, başkalarını **gözlemlemekle**, **deneme** yanıtlarıyla ve bilgili insanlarla **çalışmakla** olur.**Mobil öğrenme özellikleri** → **İnformal öğrenme** ile daha iyi **konumlanabilir:****Mobil öğrenme ilk bakışta**→ **Örgün öğrenme ile uyum sağlaması zor bir model** gelebilir.Hem **mobil bilgisayarlar** hem de **cep telefonları** ve→ Aynı işlevlerden yararlanan **diğer cihazlar mobil öğrenmede kullanılabilir.****Uzaktan Eğitim:****Öğreten** ve **öğrenenin fiziksel olarak ayrı yerlerde** bulunduğu öğretim yöntemidir.- Özellikle **Covid-19** salgınıyla birlikte daha geniş bir uygulama alanı buldu.- **Uzaktan eğitim** de **formal öğrenme ortamlarında** kullanılmaya başlamıştır.**Web temelli araçların kullanımıyla birlikte**- **Uzaktan eğitim** sorunlarından en **önemlisi olarak nitelendirilebileceğimiz**→**Öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen** ve **öğrenci-içerik etkileşimleri** de→ **Daha etkin** olmaktadır.

Uzaktan eğitim farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir:
1) Eş zamanlı uzaktan eğitim 2) Eş zamansız uzaktan eğitim
1) Eş zamanlı Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:
 Öğrenci ve öğretmen bir video konferansında, sanal bir sınıftadır. (çevrim içi)
2) Eş zamansız Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:
 - Daha önceden hazırlanmış video kayıtlarının izlenmesi ve
 - Çoklu ortam araçlarının kullanılmasıyla → Zengin bir ortam oluşturulmasıdır.
 → En önemli avantajı, içeriklere erişim farklı zamanlarda gerçekleşebilir.

Uzaktan eğitim sadece örgün eğitimde değil
 → Özel öğretimde dezavantajlı bireyler için de kullanılmaktadır.

Öğrencilerin ders içeriğine zihinsel katılımının düşük olması
Uzaktan eğitim için → Önemli bir risktir.
 Bu nedenle sadece teknoloji kullanımı değil
 → Çevrim içi ortamlar için uygun öğretim yöntemleri de kullanılmalıdır:
 → Yapılandırıcı kurama dayanan öğretim yöntemleri tercih edilmelidir.
 (Oyun temelli öğrenme, iş birlikli öğrenme, proje temelli öğrenme ...)

Karma (Hibrit) Öğrenme:
 - Yüz yüze ve çevrim içi öğrenme ortam ve yöntemleri → Bir arada kullanılır.
 - Farklı şekilde adlandırılır:
 Web destekli öğrenme, katışık öğrenme, tersyüz edilmiş öğrenme ...
 → Bu yöntemler karma öğrenme şemsiye terimi altında birleşmektedir.
 Karma öğrenme ortamlarının ortak yanları: Genellikle
 - Bilişsel veya uygulamalı içeriğe → Çevrim içi olarak ulaşması
 - Uygulamalı etkinlikler ve ölçme değerlendirme → Yüz yüze ... olmasıdır.
 Karma öğrenme yöntemlerinde
 Çevrim içi bölümü → Eş zamanlı veya eş zamansız yaklaşımlarla
 Yüz yüze bölümü → Eş zamanlı ve çoğunlukla sınıf ortamında gerçekleşir.
 Karma öğrenmenin tamamen uzaktan ve çevrim içi yöntemlere göre avantajı:
 1) Öğrenci ve öğretmenin bir araya gelmesi.
 2) Vücut dili kullanımına ve insan etkileşimine imkân sağlar.

Gelişen Teknolojiler - Mevcut ve Yakın Gelecekteki Teknolojik Eğilimler
 Kullanımı, ekonominin ve topluma fayda sağlayacak bir teknolojidir.
 - Gelişen teknolojiler yeni bir endüstri veya
 → Mevcut olanı dönüştürme potansiyeline sahip bilim temelli yeniliklerdir.
 Gelişen teknolojiler beş nitelik ile tanımlanır:
 1) Radikal yenilik 3) Tutarlılık 5) Belirsizlik/muğlaklık
 2) Hızlı büyüme 4) Belirgin etki
 Dijital dönüşüm → Öğretmenleri gelişen teknolojilerle tanıştırmaktadır.

Mevcut Olan ve Yakın Gelecekte Göreceğimiz Bazı Teknolojiler:
Mobil ve Bulut Teknolojileri: Verilerin her yerden ve her cihazdan
 → Erişilebilir olmasını sağlayan internet altyapısı, yazılımları ve servisleridir.
Veri Bilimi: BİT sayesinde insanlar ve nesnelerden toplanan verilerden
 → Anlam çıkarma ve günümüzde var olan problemlere
 → Geliştirilmiş modellerin ve algoritmaların kullanılmasıdır.
Yapay Zekâ: Bilgisayarların insan öğrenme ve zekâsının benzeşimini yapması.
Finans Teknolojileri ve Blok Zincir:
 Kişiler veya kurumlar arasında bilgi, belge, likidite ve finansal enstrümanların
 → Güvenli bir şekilde değişimi ve saklanması için geliştirilmiş sistemlerdir.
Otonom Araçlar ve Taşıma Sistemleri:
 - Tüm bilişim teknolojilerinin bir arada çalıştığı sistemler ile
 - Kendi kendine ilerleyen araçlar ...
Nesnelerin İnterneti:
 Akıllı evler ve şehirler yakın gelecekte en önemli konularından biri olacaktır.
İleri İmalat Teknolojileri:
 3D yazıcılarla tasarım ve imalat veya otonom imalat bantlarının kullanımı ...
Sosyal Ağlar: Kullanıcıların içerik üretmesine ve paylaşmasına izin verir.
Sosyal Medya: Etkileşim, iş birliği, bilgi ve paylaşımı için destek olabilir.
Sanal ve Artırılmış Gerçeklik:
 2 Boyutlu grafikleri etkileşim amacı için 3 boyutlu sanal dünyaya taşıma ...
İş Zekâsı: Toplanan veriden karar vericilere yardımcı olması için oluşturulan
 → Doğru ve güvenilir veri görselleştirme teknikleridir.

Öğretim İçin Yetkinliklerle İlişkilendirilmiş Dijital Teknolojiler
 1) Görsel okuryazarlık araçlarını kullanabilmek
 2) Etkileşimli video ve animasyon araçlarını kullanabilmek
 3) Öğrenme ortamları geliştirebilmek
 4) İş birliğine dayalı problem çözme ve çalışmayı destekleyen bulut araçları ...
 5) Dijital ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmek
 6) Uzaktan eğitim ortam ve araçlarını kullanabilmek
 7) Açık kaynak ders materyali katkısı yapabilmek
 8) Bilişim teknolojileri ile tasarım temelli problem çözme sürecini uygulama
 9) Veri toplama, elde etme ve analiz araçlarını kullanabilmek
 10) Büyük veri analitiği ve yapay zekâ uygulamaları ...
 11) Bilişim sistemlerini etik ve güvenli kullanmak için araçları ve yöntemler ...
 12) İnsan bilgisayar etkileşimi ilkelerini tasarlanan ürünlere uygulayabilmek
 13) Öğrenme toplulukları ve öğrenen organizasyon oluşturabilmek

Dijital yetkinlikleri kazandırmak için okul düzeyinde gereksinimler
Altyapı Gereksinimleri → Sistematik bir yaklaşımla planlanmalı ve
 → Sürdürülebilir teknoloji yapıları kurulmalıdır.
Okullarda bilişim altyapısı üç bileşenle ele alınabilir:
 1) Aygıtlar 2) Ağ ve bağlantılar 3) Yazılımlar ve Servisler
 Bu üç bileşenin sürekli
 → Yönetilmesi, güncellenmesi ve derslerde hazır bulundurulması gereklidir.

Aygıtları iki gruba ayırılır:
 1) Öğrenci, öğretmen ve idarecilerin kullandığı son kullanıcı aygıtlarıdır.
 (Taşınabilir veya masaüstü bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tablet ...)
 2) Sınımcılar, yazıcılar, tarayıcılar, güvenlik kameraları gibi destek cihazları

Teknik Destek
 - Teknoloji kullanımını olumsuz etkileyen bileşenlerin içinde
 → Teknoloji desteğinin yetersiz olması sayılabilir.
 Yapılan hizmet içi ve diğer eğitimlerle
 - Öğretmenler ve öğrencilerin donanım ve yazılım sorunları giderebilir.
 Ancak olası tüm sorunların giderilmesi kullanıcılarından beklenemez.
 → Bu nedenle okullarda teknik servis bulundurulması önem taşımaktadır.

Öğretim Yönetim Sistemleri
 Teknoloji destekli eğitiminde öğretim yönetim sistemi çok önemlidir.
 (Moodle, Google Classroom, Sakai LMS ve Base LMS ...)
 Bu sistemlerin ortak özelliği: - İçerik sunumu, ders yönetimi, sınav ve test
 oluşturma, ödev verebilme ve takibi, notlandırma ve içerik paylaşımı yapabilme ...
 E-OKUL → MEB okullarında en yaygın kullanılan öğretim yönetim sistemidir.

Eğitim Bilişim Ağı (EBA)
 MEB'in e-okul sisteminde içerik paylaşım sınırlılığını
 → EBA belirli ölçüde gidermektedir.
 EBA → Özellikle öğretmen ve öğrencilerin
 → İçerik paylaşımı yapabilecekleri dijital bir ortam sunar.
 FATİH Projesi kapsamında
 → Ders içeriklerinin paylaşılması için kullanılması planlanmıştı. Sonradan
 → Yaygınlaşarak günümüzde önemli bir içerik paylaşımı platformu oldu.

EBA canlı ders uygulamasıyla video konferans yazılımı kullanarak
 → Eş zamanlı ders vermeye de uygundur.
 → Hâlen en büyük içerik paylaşımı sistemidir.
 YEGİTEK (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü)
 EBA → MEB'e bağlı YEGİTEK tarafından yönetilir.

ÖZET
 Dijital yetkinlik
 → Öğretmenlerin sahip olması ve ustalaşması gereken temel yeterliklerdendir.
 “Temel Yetkinliklere İlişkin Avrupa Tavsiyesi”ne göre
 Dijital yetkinlik → AB tarafından hayat boyu öğrenme için
 → 8 temel yeterlikten biri olarak kabul edilmiştir.
 - BİT'in sürekli yenilenmesi
 - Bilginin katlanarak artması
 - Dijital medyanın kullanılması ve benzeri görülmemiş şekilde tüketilmesi
 - Uzaktan eğitim destekli eğitim platformlarına olan talep
 → Bu gerekliliklerin başlıca sebeplerindendir.
 Öğretmenler eğitimin dönüştürülmesi ve iyileştirilmesi sürecinde
 → Teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayacak noktada kilit konumdadır.
 → Sınıfta BİT'in benimsenmesi ve uygulanmasında çok önemli bir rol oynar.
 Öğretmen dijital yetkinliklerini belirlemede temel alınan “21. yüzyıl becerileri”
 - Birleşmiş Milletler Eğitim Değerleri
 - Millî Teknoloji Stratejisi ve
 - MEB vizyonu yeterlikleri oluşturacak çerçevelerin temellerini oluşturmaktadır.
 Öğretmenler için geliştirilen dijital yeterlik çerçeveleri
 - Güncel teknolojinin eğitim-öğretim ile ilgili alanlarda
 → Nasıl uygulanacağı konusunda rehberlik eder. Ancak
 → Hangi teknolojilerin kullanılması gerektiğini belirgin bir şekilde ifade etmez!

ÖĞRETMENLER İÇİN DİJİTAL YETKİNLİKLER
Dijital yetkinlik → Değerlendirmeyi ve karar verebilmeyi de kapsar.
BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri)
Dijital yeterlik: BİT 'in eleştirel ve yaratıcı kullanımıdır.
→ Farklı okuryazarlıkları içeren bir yeterliktir. (Bilgi, iletişim, medya ...)
→ Öğretmenlerin sahip olması gereken yeterliklerdendir.
→ Statik bir çalışma alanı değildir! Güncel olmalıdır! (BT'deki hızlı gelişmeler)
DİJİTAL BECERİLER VE DİJİTAL OKURYAZARLIK
İnternet teknolojileri → Çalışma, öğrenme ve eğlenme yöntemlerimizi değiştirdi.
→ Yeni teknolojilerle kendini yenileyerek gerçekleştirmektedir.
BT (Bilişim Teknolojileri)
BT → Toplum içinde yaygınlaşmaya başladı. (Yapılan işlerin çeşitliliği arttı.)
DİJİTAL OKURYAZARLIK
BT 'nin toplum içinde bilinçli kullanılması için → Gerekli bilgi ve becerilerdir.
DİJİTAL BECERİ:
- Bir sorunu çözmek için → BT becerisini kullanma ve uygulama yeteneğidir.
DİJİTAL ÇAĞ VE İLGİLİ TANIMLAR
Dijital Dönüşüm:
→ Bilgi, bilişim ve ağ teknolojileriyle → İyileştirme ve geliştirme sürecidir.
→ Süreçleri dijital ortama taşıma ve daha verimli işleme...
→ Geleneksel yöntemlerde daha verimli sonuçlar için ortaya çıkmıştır.
→ Yaratıcılığı ve inovasyonu (yenilik) merkeze alır.
(E-devlet servisleri önüne çıkan dijital dönüşüm araçlarıdır.)
Öğretmenlik mesleği → Bu dönüşümün bir parçasıdır.
Dijitalleştirme: Var olan içeriklerin dijital ortama aktarımıdır.
Dijitalleşme: Hizmetleri çevrim içi ortamlarda ve uzaktan gerçekleştirme.
ISTE (Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu)
ISTE → Dijital vatandaşlığa dikkat çekmiştir.
2008'de öğretmenler için Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartlarını güncelledi.
Dijital Vatandaşlık:
Teknolojide hızlı gelişmeler → Vatandaşlık boyutları dijital ortamlara taşındı.
E-Devlet: BİT ve özellikle internetin bir araç olarak kullanılmasıdır.
OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
OECD → e-Devlet Projesi bağlamında "e-devlet"i üç grupta tanımlar:
1) İnternet tabanlı 2) Devlette BİT kullanımı 3) Kamu yönetimi BİT'lerle dönüşüm
E-devlet ile → Yeni liderlik biçimleri, tartışma ve karar verme stratejileri oluştu.

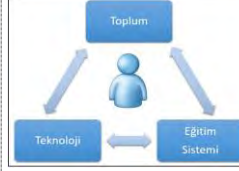
Bilişim Hukuku, Etik ve Telif Hakları
İnternet ve açık erişim ile → Bilgiye erişim ve bilginin yayılması hızlanmıştır.
Bilgi toplumu: Temel üretim faktörü bilgidir. (İşlemlerde BİT'i baz alır.)
Bilişim Etiği: Bilgi toplumunun uyması gereken kurallardır.
→ Amaç: Azami fayda ve asgari zarar Amaçlıdır.
Telif Hakları: Kişinin emeği olan ürünler üzerinde hukuki haklarıdır.
→ Belirli bir süre için yasayla tanınan manevi ve ekonomik haklardır.
→ Fikirleri değil, fikirleri ifade etme biçimini koruma altına alır.
Telif haklarının Amacı: 1) Kişisel amaç 2) Toplumsal amaç
1) Kişisel Amaç: Eser sahibini ödüllendirmek ve eser yönünden teşvik etmektir.
2) Toplumsal Amaç: Özgün eserleri toplumun yararlanmasına sunmaktır.

TELİF HAKKI YASALARI:
Eser sahiplerinin ve kullanıcıların haklarını düzenler.
Bilişim Hukuku → Etik ve telif haklarıyla birlikte doğmuş bir kavramdır.
BT kullanımının artması ve riskli kullanımıyla → Bilişim suçları oluştu.
Bilişim suçu: Gayri kanuni, gayri ahlaki veya yetki dışı her türlü davranıştır.
Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
Kişisel veri: Gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgidir. (Vatandaşlık no, ad, e-posta)
Kişisel verilerin korunması: Özel hayatın gizliliği ile doğrudan bağlantılıdır.
Kişilerin özel hayatının gizliliği için verilerin → Hukuken korunması gereklidir.
KVKK (6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu)
KVKK → 2016'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Dijital Yeterliklerin Oluşum Süreci ve Değerler
Teknolojik ilerleme ve dijital dönüşüm e → "Dördüncü Sanayi Devrimi" denir.
2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)
Küresel rekabette güç -Sürdürülebilir ekonomik kalkınma - Toplumsal refah
2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi'nde
Türkiye'nin "Millî Teknoloji Güçlü Sanayi" vizyonunun yol haritasıdır.
→ Bu belgede 5 ana bileşenden oluşan stratejik bir yapı esas alınmıştır:
1) "Yüksek Teknoloji ve İnovasyon"
2) "Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi"
3) "Girişimcilik"
4) "Beşerî Sermaye"
5) "Altyapı"

Eğitim-öğretim süreci ve bunun önemli paydaşı olan **öğretmenler**
→ Bu dijital dönüşümün bir parçasıdır.

TEDMEM → Türkiye'de Öğretmen Dijital Yeterlikleri Raporu (2021) - "Öğretmen dijital yeterlikleri" kavramını inceledi. (Özellikle pandemi dönemi)
AB (Avrupa Birliği) Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027)
Öğretmenlerin dijital yeterliklerine dair en güncel politika belgelerindenidir.
Dijital Eğitim Eylem Planı → 2021-2027 yılları için öngörülmüştür.
→ Bu plan ilk Dijital Eğitim Eylem Planı (2018- 2020) üzerine kurulmuştur.
STEM: Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik
→ 4 disiplini bütünleştiren bir öğrenme, uygulama ve geliştirme yaklaşımıdır.
Bu eylem planlarında dijital yeterlikler ve beceriler üzerinde durulmuştur.
→ Her eylem planının ana kahrmanı → Öğretmenlerdir.
İnsan ihtiyaçları sınırsız ken bu ihtiyaçları giderecek kaynaklar sınırlıdır.
→ Dolayısıyla insan ihtiyaçlarının verimli şekilde giderilmesi gerekir.
Bu durum yeni ihtiyaçları ortaya çıkarır.
Etkili ve verimli çözüm → Yine yeni teknolojiler ile mümkündür.
Bu durum tüm elemanların birbirini pozitif beslediği → Bir döngüdür. (Şekil 2)

Şekil 2. Teknoloji, toplum ve eğitim ilişkisi

Makro seviyede bu durum toplumların ekonomi anlamında 3 çağa ayrılması ile ifade edilir:

1) Tarım toplumu 2) Sanayi top. 3) Bilgi toplumu

→ İhtiyaç ve çözüm döngüsü sürekli işler...

→ Benzer ilişki Sanayi Devrimi süreçlerinde de görülmektedir.

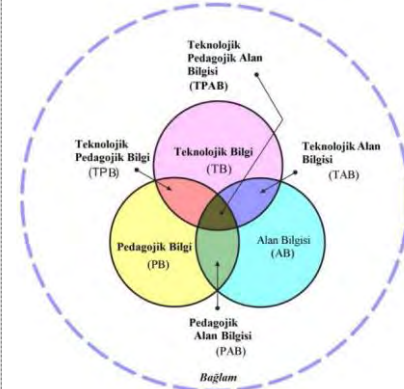
Yeterliklerin Belirlenme Süreci (İhtiyaç analizi)
"İhtiyaç analizi" → Veri toplama ve analizi süreci olarak gerçekleştirilir.
Meslek Yeterliklerinin Belirlenmesinde 4 basamaklı bir süreç izlenir:
Ön bilgi / Anket / Eğitim programları / uygulama -değerlendirme ve iyileştirme
→ Bu süreçler döngüsel olarak işleyen süreçlerdir. (Pozitif besleme ile)

Yeterlikler İçin Temel Değerler
Teknolojik yeterliklerin çalışılması için temel değerler üç farklı açıdan incelenir:
1. AÇI: "21. Yüzyıl Becerileri Listesi" [FRYER(1997)]
2. AÇI: "Gelecek İçin 5 Zihin" eseri [GARDNER (2007)]
3. AÇI: UNESCO tarafından öğretmen yeterliklerini geliştiren değerlerdir.
→ Bu değerler de FRYER ve GARDNER'in değerler ile paraleldir.
Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bu değerler
- Bireylerin formal eğitim ortamlarında → Bilgilerini güncellemek yerine
→ Yaşam boyu öğrenmeyi garanti altına alan yaklaşımları önermektedir.
Her üç değer grubunun (Yeterliklerin belirlenmesinde ortak değerleri)
1) Problem çözmede uzmanlık bilgisini ve diğer bilgileri sentezleyen
2) Problem çözmede başkalarının da kullanabileceği yöntemler geliştirebilen
3) Sürekli öğrenmeyi ve tecrübeden ders çıkarmayı sistematik hâle getirebilen
4) Farklılıklara saygı duyan
5) Hayatında etik ve insani değerleri ön planda tutan bireylerin yetiştirilmesi

Dijital Yeterlikler Çerçevesi
Bilişim teknolojileri okuryazarlığına → Hangi bilgi ve beceriler dâhil edilmeli?
- Güncel bilişim teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak
→ Amaçları gerçekleştirecek beceriler bu listeye dâhil edilmektedir.
Bu konuda yapılan çalışmalar:
1) JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)
2) DigCompEdu (Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi) ve
3) UNESCO → Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesidir.
- Bu çerçeveler
→ Dijital teknolojiler kullanılarak yapılacak görevleri tarif eder ancak
→ Hangi teknolojileri kullanarak bu görevlerin gerçekleştirileceği vermez!
ÇÜNKÜ (Bunun nedenlerinden biri ve en önemlisi)
Teknoloji sürekli gelişiyor → Yazılımlar ve alt yapı sürekli değişmek zorundadır.

JISC → "Dijital Yeterlikler Çerçevesi"
-Eğitimcilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken dijital yetkinlikleri
→ 6 alanda ve 15 yetkinlik başlığında açıklamaktadır.

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi
Etkili Öğretim İçin Gerekli Olan Bileşenler:
1) Öğrenci psikolojisi bilgisi
2) Alanında yeterlilik
3) Teknoloji bilgisi ve takibi

Şekil 4. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) çerçevesi ve bileşenleri

Öğretmen eğitiminde çeşitli yaklaşımlar ve çerçeveler benimsenmeye başlanmıştır:

1) "Pedagojik Alan Bilgisi (PAB)" modeli [SHULMAN (1986)]

Öğretmenin edineceği bilgileri

a) Alan bilgisi b) Pedagojik bilgi c) Pedagojik alan bilgisi biçiminde ele alır.

2) "Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB)" modeli doğru.

- Bu modelde teknolojiyle iyi öğretimin merkezinde üç temel bileşen vardır:

1) Alan 2) Pedagoji 3) Teknoloji ve arasındaki ilişkiler ve etkileşimler.

3) "Geniş tabanlı öğretmen dijital çerçeve" [FALLOON (2020)]

→ TPAB ile uyumlu hâle getirilmiştir.

4) DigCompEdu "Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi"

- AB Birleşik Araştırma Merkezi tarafından ortaya konuldu.

DigCompEdu çerçevesi eğitimcilerin →Eğitim-öğretim faaliyetlerini Gerçekleştirme için sahip olmaları gereken 6 alanda 22 yeterliği tanımlar.

DigCompEdu çerçevesinde iki nokta dikkat çekmektedir:

1) Yeterliklerin seviyelendirilmesi 2) Yeterlikler arasında ilişki kurulması

Öğretmen Yeterliklerin Seviyelendirilmesi:

BT bilgi ve beceri seviyesinde eğitime ihtiyacı olan Öğretmenlerin belirlenmesidir.

→ Elbette ki yukarıdaki dijital yeterliklerde tüm öğretmenler aynı olamaz!

Dolayısıyla DigCompEdu

→ Öğretmenler için dijital yeterlikleri 6 seviyede değerlendirmiştir:

A1 → YENİ GELEN

B1 → BİRLEŞTİRİCİ

C1 → LİDER

A2 → KEŞFEDİCİ

B2 → UZMAN

C2 → ÖNCÜ

A1 → Dijital teknolojilerin öğretimi, mesleki uygulamaları ...nın farkındadırlar.

A2 → Dijital teknolojileri deneme ve keşfetme aşamasındadır.

B1 → Dijital teknolojileri mesleki uygulamalarına entegre ederler.

B2 → Dijital teknolojilerde öneriler verecek derecede uzmanlaşmak.

C1 → Dijital kullanımları konusunda tutarlı ve geniş bir yaklaşıma sahiptirler.

C2 → Güncel dijital teknolojilerin ve yeterliğinin sorgulamalarını yapabilecek

Öğretmenlerin çoğunluğu için B1 ve B2 seviyesi tavsiye edilir.

5) UNESCO "Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi"

Matriste öğretmenin yeterlikleri (6 alanda ve 3 farklı seviyede 18 yeterlik)

Şekil 8. Öğretmenler için dijital yeterlikler çerçevelerinin ortak bileşenleri

DİJİTAL ÖĞRENME ORTAMLARI

Dijital Yeterliklerin Güncellenmesi

Dijital teknolojiler ve gerekli yeterlikler → Zamanla gelişir.

BİT donanımlarının kapasiteleri sürekli artmaktadır.

Soru: Bu yeterliklerin yıllara göre neden önemi artmaktadır?

BİT konusunda iki anahtar değişimi anlamak gereklidir.

Bunlar: a) Donanım kapasitesindeki artış hızı b) Veri hacmindeki artış hızı

İnternette yer alan verinin %90 'ı geçtiğimiz 2 Yılda Oluştur!

→ 2010 'dan 2020 'ye veri aktarımı 50 kat büyümüştür!

Gelişmiş internet servislerinin ve internete bağlı sensörlerden akan verinin

→Güvenli şekilde işlenmesi ve kullanılmasında yeni dijital yeterlikler gerektirir.

→Eğitimde teknoloji kullanımı ve öğretmenlik mesleği de bununla alakalıdır.

Teknoloji Destekli Öğrenme

Geleneksel öğretim → Eğitim sistemlerinde yüzyıllardır kullanılmaktadır.

Geleneksel öğretim → Öğretmeni eğitimin merkezine koyar.

-Aktif olan ve içeriğe karar veren öğretmendir. (Öğrenciler sınıfta pasiftir.)

Mobil Öğrenme (m-öğrenme):

Formal (biçimsel), informal (doğal) ve non-formal (yaygın) öğrenme etkinlerinin

- Teknoloji desteğiyle bütünleştirilebileceği fırsatlar dönemi yaşanmaktadır.

→ Bunların içinde en öne çıkan yöntemlerden biri mobil öğrenmedir.

Mobil öğrenme öğrencilerin mobil teknolojileri ve interneti kullanarak

- Her yerde ve her zaman öğrenme materyalleri üreten bir öğrenme modelidir.

Öğrenmede %75 'lik bir oranla → Informal öğrenme ortamları öne çıkmaktadır.

Informal öğrenme: Konuşma, gözlem, deneme yanılmalarla olur.

Mobil öğrenme özellikleri → Informal öğrenme ile daha iyi konumlanabilir:

Mobil öğrenme ilk bakışta → Örgün öğrenmeye ters gelebilir. Ama

Hem mobil bilgisayarlar hem de cep telefonları ve

→ Aynı işlevlerden yararlanan diğer cihazlar mobil öğrenmede kullanılabilir.

Uzaktan Eğitim:

Öğreten ve öğrenenin fiziksel olarak ayrı yerlerde bulunduğu öğretim yöntemidir.

- Özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte daha geniş bir uygulama alanı buldu.

- Uzaktan eğitim de formal öğrenme ortamlarında kullanılmaya başlamıştır.

Uzaktan eğitim farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir:

1) Eş zamanlı uzaktan eğitim 2) Eş zamansız uzaktan eğitim

1) Eş zamanlı Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:

Öğrenci ve öğretmen bir video konferansında, sanal bir sınıftadır. (çevrim içi)

2) Eş zamansız Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:

- Daha önceden hazırlanmış video kayıtlarının izlenmesi (Çoklu ortam ...)

→ En önemli avantajı, içeriklere erişim farklı zamanlarda gerçekleşebilir.

Öğrencilerin ders içeriğine zihinsel katılımının düşük olması

Uzaktan eğitim için → Önemli bir risktir.

Bu nedenle → Çevrim içi uygun öğretim yöntemleri de kullanılmalıdır.

Karma (Hibrit) Öğrenme:

-Yüz yüze ve çevrim içi öğrenme ortam ve yöntemleri → Bir arada kullanılır.

(Web destekli öğrenme, katışık öğrenme, tersyüz edilmiş öğrenme ...)

→ Bu yöntemler karma öğrenme şemsiye terimi altında birleşmektedir.

Gelişen Teknolojiler - Mevcut ve Yakın Gelecekteki Teknolojik Eğilimler

Gelişen teknolojiler yeni bir endüstri veya

→ Mevcut olanı dönüştürme potansiyeline sahip bilim temelli yeniliklerdir.

Dijital dönüşüm → Öğretmenleri gelişen teknolojilerle tanıştırmaktadır.

Mevcut Olan ve Yakın Gelecekte Göreceğimiz Bazı Teknolojiler:

Mobil ve Bulut Teknolojileri: Verilerin her yerden ve her cihazdan erişim...

Yapay Zekâ: Bilgisayarların insan öğrenme ve zekâsının benzeşimini yapması.

Otonom Araçlar ve Taşıma Sistemleri: Tüm bilişim teknolojilerinin bir arada...

Nesnelerin İnterneti: Akıllı evler ve şehirler ...

İleri İmalat Teknolojileri: 3D yazıcılarla tasarım ve imalat veya otonom imalat

İş Zekâsı: Toplanan veriden karar vericilere yardımcı olması için oluşturulan

→ Doğru ve güvenilir veri görselleştirme teknikleridir.

Dijital yetkinlikleri kazandırmak için okul düzeyinde gereksinimler

Altyapı Gereksinimleri → Sürdürülebilir teknoloji yapıları kurulmalıdır.

Okullarda bilişim altyapısı üç bileşenle ele alınabilir:

1) Aygıtlar 2) Ağ ve bağlantılar 3) Yazılımlar ve Servisler

Üç bileşenin sürekli Yönetilme, güncellenme ve hazır bulundurulması gereklidir.

Aygıtları iki gruba ayırılır:

1) Öğrenci, öğretmen ve idarecilerin kullandığı son kullanıcı aygıtlardır.

(Taşınabilir veya masaüstü bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tablet ...)

2) Sunucular, yazıcılar, tarayıcılar, güvenlik kameraları gibi destek cihazları

Teknik Destek

-Teknoloji kullanımında → Teknoloji desteğinin yetersizdir.

Yapılan hizmet içi ve diğer eğitimlerle

-Öğretmenler ve öğrencilerin donanım ve yazılım sorunları giderebilir.

Ancak olası tüm sorunların giderilmesi kullanıcılardan beklenemez.

→ Bu nedenle okullarda teknik servis bulundurulması önem taşımaktadır.

Öğretim Yönetim Sistemleri

Teknoloji destekli eğitimde öğretim yönetim sistemi çok önemlidir.

(Google Classroom gibi İçerik sunumu, ders yönetimi, sınav ve test oluşturma, ödev verilebilir ve takibi, notlandırma ve içerik paylaşımı yapabileceği ...)

E-OKUL → MEB okullarında en yaygın kullanılan öğretim yönetim sistemidir.

Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

e-okul sisteminde içerik paylaşım sınırlılığını → EBA belirli ölçüde giderdi.

EBA canlı ders uygulamasıyla video konferans yazılımı kullanarak

→ Eş zamanlı ders vermeye de uygundur. (Hâlen en büyük içerik paylaşımı)

YEGİTEK (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü)

EBA → MEB 'e bağlı YEGİTEK tarafında yönetilir.

ÖZET

Dijital yetkinlik

→ Öğretmenlerin sahip olması ve ustalaşması gereken temel yeterliklerdendir.

"Temel Yetkinliklere İlişkin Avrupa Tavsiyesi"ne göre

Dijital yetkinlik → AB tarafından hayat boyu öğrenme için

→ 8 temel yeterlikten biri olarak kabul edilmiştir.

- BİT'in sürekli yenilenmesi

- Bilginin katlanarak artması

- Dijital medyayın kullanılması ve benzeri görülmemiş şekilde tüketilmesi

- Uzaktan eğitim destekli eğitim platformlarına olan talep

→ Bu gerekliliklerin başlıca sebeplerindendir.

Öğretmenler eğitimin dönüştürülmesi ve iyileştirilmesi sürecinde

→Teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayacak noktada kilit konumdadır.

→ Sınıfta BİT'in benimsenmesi ve uygulanmasında çok önemli bir rol oynar.

Öğretmen dijital yetkinliklerini belirlemede temel alınan "21. yüzyıl becerileri"

- Birleşmiş Milletler Eğitim Değerleri

- Milli Teknoloji Stratejisi ve

- MEB vizyonu yeterlikleri oluşturacak çerçevelerin temellerini oluşturmaktadır.

Öğretmenler için geliştirilen dijital yeterlik çerçeveleri

- Güncel teknolojinin eğitim-öğretim ile ilgili alanlarda

→Nasıl uygulanacağı konusunda rehberlik eder. Ancak

→Hangi teknolojilerin kullanılmasını gerektiğini belirgin bir şekilde ifade etmez!

GÜVENLİ OKUL VE OKUL GÜVENLİĞİ
<p>- Huzurlu, mutlu, uyum içinde ve hayata değer katan bir birey olarak → Var olabilmek için güven içinde olmamız şarttır.</p> <p>MASLOW→ İnsanın temel ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci basamağını → “Güvenlik” olarak belirlemiştir.</p> <p>Bu kurama göre: insanın kendisini gerçekleştirebilmesi için -<i>Beden, iş, kaynak, sağlık, mülkiyet</i> vb. konularda güven içinde olması gerekir.</p>
GÜVENLİ OKUL NEDİR?
<p>Sağlıklı nesiller inşa edebilmek için dikkat edilmesi gereken hususların başında → “OKUL GÜVENLİĞİ” gelmektedir.</p> <p>Güvenin olmadığı ve korkunun hâkim olduğu okullarda → Nitelikli öğrenmeden söz edilemez!</p> <p>Güvensiz okul ortamları → Öğrenmeye odaklanamama ve → Öğrencilerde motivasyon düşüklüğüne neden olmaktadır.</p> <p>Güvenli okul ortamı inşasında bir diğer önemli konu: - Okulun paydaşlarının (özellikle öğretmen ve çalışanların) → Kendilerini emniyette hissetmeleridir.</p> <p>Öğrenci, öğretmen ve diğer personel → Okulun temel unsurlarıdır. Bu unsurlar kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan → Özgür ve güvenli hissettikleri okullar güvenlidir.</p> <p>Güvenli okul: “... öğrencilerin güvenli bir eğitim ortamında sosyal becerilerini sergiledikleri, öfkelerini kontrol edebildikleri, sorunlarına çözüm bulabildikleri ve herkesin birbirine saygılı davrandığı bir ortam ...”</p> <p>Güvenli okul: “Öğrenci ve okul personelinin okul içinden ya da çevreden kaynaklanan suç, şiddet, saldırganlık, zorbalık, hırsızlık, vandalizm, alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanımı, cinsel ve ırksal taciz gibi istenmeyen davranışlara karşı korunmaları ve okulda bir kriz ortamı yaratabilecek olağanüstü hâllerde ... can güvenliklerinin en üst düzeyde sağlanmasıdır.”</p> <p>Bu konuların yanında okul güvenliğini bozan unsurlar: -Terör saldırısı, kimyasal ve nükleer sızıntı, trafik ve savaş durumları ...</p> <p>Güvenli okullar: Öğrenci, öğretmen, çalışan vb. paydaşlar açısından - Fiziksel, sosyal, psikolojik ve çevresel tehditlerden uzak mekânlardır.</p> <p>Güvenli okulların inşası için → Eğitimcilerin güvenli okulların özelliklerini bilmesi gerekir.</p>

GÜVENLİ OKULLARIN ÖZELLİKLERİ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Etikili Okul Yöneticiliği ve Liderliği 2. Okulu Oluşturan Mekânların Kontrolü 3. Güven Hissi 4. Saygı 5. Samimiyet 6. Fiziksel Zarar, Gözdağı, Zorbalık ve Tacizin Bulunmaması 7. Alay, Nefret Dili ve Sosyal Dışlanmadan Uzak Olma 8. Çatışma Riskinden Uzak Olma 9. Doğal Afetlerden Uzak Olma 10. Sorumluluk Duygusunu Geliştirme 11. İhtiyacı Olan Öğrencilerin İhtiyaçlarını Giderme 12. Eşit Muamele 13. Akademik Başarıya Odaklanma 14. Veliler ve Toplumla İyi İlişkiler İçinde Olma 15. İfade Özgürlüğünü Destekleme 16. Güvenlik Problemlerini Açıkça Tartışma 17. İletişim 18. Empati Kültürünü Geliştirme 19. Güvenliği Tehdit Eden Davranışları Görmekten Gelme (Ödüllendirme) 20. Kolluk Güçleriyle İş Birliği 21. Her Türü Bağlılıkla Mücadele 22. Göçmen Çocukların Problemlerini Yönetebilme 23. Krize Hazırlık ve Krize Müdahale Planlarına Sahip Olma

Sonuç:
<p>Güvenli okul ortamı inşa etme ve bu ortamları sürdürülebilir hâle getirmek için - Okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve diğer paydaşların → Bu konuda bilgi sahibi olmaları gerekir.</p> <p>Paydaşlar okul güvenliği planlama ve uygulamada → İstekli ve tutarlı olmalı ve zaman zaman tatbikatlar yapmalıdır.</p> <p>Ayrıca okul yöneticileri ve diğer paydaşlar → Güvenli okulla ilgili eylem araştırmaları yapmalıdır.</p>

SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET
<p>-Öfke duygusu kontrol edilmediği takdirde davranışsal şiddete dönüşebilir.</p> <p>Bireyler sözel, duygusal ve fiziki şiddet gibi → Farklı türden şiddet davranışları gösterebilir.</p> <p>→ Bu şiddet davranışları diğer insanlara zarar verici davranışlardır. → “Zorbalık” da bu şiddet davranışlarından biridir.</p>

ZORBALIK: Yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak güçlü olan çocukların
<p>- Kendilerinden küçük/güçsüz çocukları → Sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir.</p> <p>Öğrencilerin okulda zorbalık davranışları → Bireysel, akran grubu, okul ortamı, aile ve çevresel özelliklerle ilgili olabilir.</p>

BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI
<p>Bağımlılık Nedir? Herhangi bir maddenin zarar veren sonuçlarına rağmen → Sürekli ve aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan bir rahatsızlıktır. →</p>

Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zorbalık bilinçli ve isteyerek yapılır. (Söz veya eylemle) Kurban fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güder. 2. Bir kereye mahsus değildir! (<i>Tekrarlanıyor</i> olması <i>gerekir</i>.) 3. Zorbalık eylemlerini bireysel veya grupla yapabilecekleri gibi Kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler. 4. Kurban kendini koruyamayacak fiziksel veya zihinsel nitelikte olmalıdır. 5. Zorbalık genellikle bu eylemler sonunda kendilerine çıkart sağlar. 6. Zorbalık kurbanın acı çekmesinden, küçük düşmesinden zevk alırlar. 7. Zorbalık ve kurbanlar ile sergilenen zorba davranışlar dikkate alınmalıdır.

Siber Zorbalık:
<p>BIT (özellikle internet) → Bilgiye ulaşma, saklama ve paylaşmada önemlidir. Teknoloji ve internetin hem olumlu hem de olumsuz özellikleri vardır. Olumsuz kavramlardan biri de “Siber zorbalık”tır.</p> <p>Siber zorbalık: - Günümüzde özellikle çocuklar ve gençler arasında sıkça görülen ve - Geleneksel zorbalık kavramından farklı olarak - Bireylerin mobil telefonlar ve internet aracılığıyla - Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak → Diğer bireylere rahatsızlık vermesi ve onları taciz etmesidir.</p> <p>Bireylerin internet ve elektronik medya ile saldırgan davranışlarda bulunmasıdır.</p>

Geleneksel Zorbalık Ve Siber Zorbalık:
<p>Geleneksel zorbalıkta özellikle çocuklar diğerleri tarafından tanınır. → Bu da kaygıyı artırdığından çocuklar genellikle siber zorbalığı tercih eder.</p> <p>Hatta normal hayatta zorbalık davranışları göstermemiş olanlar bile - Tanınmadığı ya da bulunamayacağını düşündüğü için → Sosyal medyada zorbalık davranışları sergileyebilmektedir.</p> <p>Ayrıca genellikle geleneksel zorbalık yapan bireyler ve çocuklar → Siber zorbalığı da sıklıkla tercih etmektedir.</p> <p>Çocukların siber zorbalığı tercih etmesinin nedenleri: → Daha fazla izleyiciye ulaşmasıdır. → Yazılı kelimelerin etkisi daha büyüktür. (Söz daha çabuk unutulur) → Siber zorbalık her zaman her yerde uygulanabilir.</p>

Siber Zorbalık Nedenleri:
<p>Bunlar genellikle - İntikam alma ya da cezalandırma arzusu - Popüler olma arzusu - Aile içinde yaşanan sorunlar - Düşük öz güven ya da - Gerçek dünyada elde edilemeyen başarıyı sanal dünyada yakalama arzusu - Siber zorbalık yaptığı kişi ile ilgili kıskançlıklar ...</p>

Siber Mağduriyet:
<p>Günümüzde daha fazla ergen ve çocuk siber zorbalığı maruz kalmaktadır.</p> <p>Siber mağduriyet: - Kişinin dijital teknolojiler aracılığıyla kendine zarar veren - Salırgan tutumlara maruz kalması ve - Bunun da kişide mağduriyet oluşturmaması durumudur.</p> <p>Siber mağduriyete maruz kalan ergen ve çocuklar - Birçok akademik, duygusal, ilişkisel ve sosyal problemlerle karşılaşmakta ve - Artan stres onlarda depresyon, kaygı, intihar vb. sonuçları tetiklemektedir.</p> <p>Ayrıca zorbalığa maruz kalan çocuklarda baş ve karın ağrısı, cilt problemleri gibi → Fiziksel problemler de meydana gelmektedir. → Yeme alışkanlıklarını etkileyebilir.</p>

Siber Zorbalığın Önlenmesi:
<p>Ülkemizde ve dünyada siber zorbalığı önlemeye yönelik → Çeşitli müdahale programları uzun yıllardır uygulanmaktadır.</p>

Ülkemizdeki çalışmalar:
<p>- Grup rehberliği şeklinde ve dijital teknolojilerin yer almadığı → Önleyici programlardır.</p>

Siber Zorbalığın Önlenmesinde Neler Yapılabilir.?
<ol style="list-style-type: none"> 1. Çocukların şifre kullanmalarını ve şifreleri kimseye paylaşmamalarını sağlama. 2. Çocuğun sosyal medya hesaplarında gizlilik ayarlarını uygulama. 3. Siber zorbalara karşı çocuğunuzun asla karşılık vermemesi... 4. Siber zorbalık yapanların ilgili makamlara bildirilmesi... 5. Çocuklarla rahat bir iletişim iklimi oluşturma... 6. Siber zorbalığın ne olduğunu çocuklara anlatma... 7. Çocukların çevrim içi aktivitelerini (oyun vb.) gözlemleme... 8. Uygulamalar ve çevrim içi platformlar hakkında bilgi sahibi olma ve bildirme 9. Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik zorbalık ve siber zorbalık seminerleri... 10. Okul ve aile arasındaki iş birliği ve iletişimi artırma... 11. Rehber öğretmenler zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye ve azaltmaya yönelik grup çalışmaları yapılabilir.

Bağımlı bireyler
<p>→ Belirli bir maddeye karşı aşırı ve yoğun ilgi gösterirler. → Bu tutum kişinin yaşamı boyunca sürebilir. → Zararlarını bilmelerine rağmen o maddeleri kullanmaya devam ederler. → Zamanla maddeye karşı tolerans geliştirirler ve daha çok kullanmak isterler. → Bırakma konusunda daha çok sıkıntı yaşarlar.</p>

Bağımlılık:

- **Biyolojik, sosyal ve davranışsal boyutları** vardır.
- **Yeniden tekrar eden bir rahatsızlıktır.**

Bağımlılık: 1) Fiziksel Bağımlılık 2) Ruhsal Bağımlılık**1) Fiziksel Bağımlılık:**

- Maddenin varlığına karşı duyulan **fizyolojik bir iktidir.**
- Madde alınmadığı zaman **fizyolojik uyum bozulur.**
- **Fiziksel belirtiler** çıkar.
- Bu durum **kişiyi ve çevresindeki insanları rahatsız edebilir.**

2) Ruhsal Bağımlılık:

- Kişinin **duygusal** ya da **kişilik yapısı gereği**
- Gereksinimlerini **tatmin etme** ya da **giderme amacıyla** o maddeye düşkünlük.
- Madde **bırakıldığında bazı ruhsal şikâyetler görülür.**

DSM-V (Psikolojik Tanı Kriterleri Kitabı)

DSM-V'ye göre bağımlılık kavramının 3 temel özelliği vardır:

- 1) Maddeye ulaşmak için **engellenemez arzu ve ikt**
- 2) **Tolerans** adı verilen kullanımı **giderek artması**
- 3) **Yoksunluk.**

Bağımlılıkların ortak özelliklerinden biri de

- Madde ya da davranışa yönelik **davranışları** kontrol edememe ve
- **Olumsuz etkilerine rağmen maddeyi/davranışı kullanmaya devam etmedir.**

AMATEM

(Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezleri)

Madde bağımlısı kişiler

- Hastaneler bünyesinde kurulan **AMATEM**'den → **Destek almalıdır.**

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI**Teknoloji Bağımlılığı:**

- Teknoloji ve internetin bilinçsiz-kontrolsüz kullanımı** ile ortaya çıkan
- **Davranışsal bağımlılıklardır.**

Televizyon ► Telefon ► Tablet ► Bilgisayar oyunları ► Oyun konsolları ► İnternet ► Sosyal medya

İnternet Bağımlılığı Kriterleri

İnternetin çok kullanımı → **Psikolojik, davranışsal ve duygusal problemler...**

Bireyler

- 1) **Günlük hayatta kuramadıkları** anlamlı ve değerli hissettirecek **ilişkileri**
- İnternet ortamında **bulabilir.**
- 2) **Sosyal kaygı** yaşadığı için insanlarla **konusmaktan çekinen bir genç**
- İnternet sayesinde **kendini ifade edebilir.**
- **İstediği kişi olabilir.**
- 3) Günlük hayatta **değer görmeyen** ve sürekli **hor görülen** bir çocuk
- İnternet ve oyunlar sayesinde **saygınlık ve güç ihtiyacını karşılayabilir.**

İnternet Bağımlılığı Nedenleri Nelerdir?

Sosyalleşme gereksinimi önemli bir neden olarak görülür:

- 1) Kişilerin gerçek kimliğini saklayarak olduğundan farklı bir şekilde göstermesi
- 2) Tanınamamanın verdiği **rahatlıkla** düşüncelerini açıkça paylaşabilmeleri
- 3) **Yüz yüze iletişim** yerine internet iletişimini **daha kolay bulmaları**

İnternet Bağımlılığı Belirtileri

Temelde, süreç açısından **üç temel belirtinin** olduğunu görüyoruz:

İnternet bağımlılığının belirtileri neler?

- 1) Davranışsal Belirtiler 2) Fiziksel ve Zihinsel Belirtiler 3) Sosyal Belirtiler

Davranışsal belirtiler neler?

- 1) İnternette geçen **sürenin** giderek **artması**
- 2) **Amaçlandığından daha uzun süreli internet kullanma**
- 3) Kullanımla ilgili **yalan söyleme**
- 4) İnternette ilgili **asırı zihinden uğraş**
- 5) İnternette diğer **problemlerden kaçmak için kullanma**
- 6) İnternet kullanımının sebep olduğu **psikolojik, sosyal, fiziksel ve mesleki problemlere rağmen kullanmada ısrar etme.**

Fiziksel ve Zihinsel Belirtiler neler?

- 1) İnternet kullanımının **azalmasıyla birlikte anksiyete**
- 2) İnternette ilgili **obsesif düşünceler ve hayallerde artış**
- 3) İnternet kullanımını **azaltmak için süregelen bir ikt ve arzusun olmaması**
- 4) **Durgunluk, uykusuzluk, panik atak ve kızgınlık hâllerindeki artış**
- 5) **Kan basıncı ve kalp dolaşım sistemi bozuklukları, stres, konsantrasyon eksikliği**
- 6) **Baş, mide ve kas ağrıları ile görme zayıflıkları**

Sosyal Belirtiler neler?

- 1) **Önemli sosyal, mesleki ve serbest zaman faaliyetlerinin internet kullanımı yüzünden bırakılması**
- 2) **İş yerinde veya okulda azalan üretkenlikle birlikte yüksek gerilim ve rekabet ortamı oluşması.**

İNTERNET BAĞIMLILIĞININ SONUÇLARI

Bu kişilerde **bedensel, sosyal ve psikolojik sonuçlar** ortaya çıkmaktadır:

Bedensel sonuçlar:

- **Beslenmeyi o kadar ihmal ederler ki ciddi bir şekilde zayıflarlar.**
- **Ancak büyük bir kısmı asırı kilodur.**
- **Sırt ağrıları, baş ağrıları, göz şikâyetleri ...**
- **Vücut hijyeni de sık sık ihmal edilen bir konudur.**

Sosyal Sonuçlar:

- **Gerçek dünyaya ait ilişkiler azalır.**
- **Hobi ve ilgi alanları ihmal edilir.**
- **Kişi giderek yalnızlaşır ve sonunda çevresinden tümüyle yalıtılmış hâle gelir**

Psikolojik sonuçlar:

- Kendisine **güvenmeyen** kendisinden **şüphe eden** bir kişiliğe **sahiptirler.**
- Başkalarıyla **temas kurmadaki kendine güvensizlik** giderek **korkaklığa dönüşür.**
- Sık sık ortaya çıkan **başka bir olgu da depresyondur.**
- Ayrıca **değersizlik ve çaresizlik duyguları da bu kişilerde baskındır.**

Aşırı Teknoloji Kullanımına Karşı Aile olarak Ne Yapmak Gerekir?

- a) Çocukların **nasıl bir insan** olmasını istiyorsanız ona **o şekilde model olun.**
- b) Çocuklara karşı **her zaman saygılı olun.**
- c) Çocuklara **sevginizi açıkça ve koşulsuz olarak** gösterin.
- d) Çocuklarla **birlikte oyun** oynayın.
- e) Çocuklarla **birlikte kitap** okuyun.
- f) Çocukların **yaşına uygun sorumluluklar** verin.
- g) Çocukların mutlaka bir **spor** ya da **sanat alanında uğraş** edinmesini sağlayın.
- h) Çocukların **yaşam amacı edinmesine** yardım edin.
- i) Sonuç **değil süreç odaklı başarıyı** destekleyin.
- j) Çocukların **arkadaşlarını tanıyın.**

CHİBBARO, RİCKS ve LANİER dijital bağımlılıkların önlenmesinde okul psikolojik danışmanlarına/rehber öğretmenlere yönelik bir model önerdiler:

- a) **Profesyonel gelişim:** Danışmanların profesyonel gelişimleri.
- b) **Tüm okul çapında eğitim:** Danışmanları tüm okulu bilgilendirmeli...
- c) **Aile ve toplum eğitimi:** Aile ve topluma yönelik çalışmalar...
- d) **Öğrenci değerlendirmesi:** Öğrencilerin çeşitli araçlarla değerlendirilmesi...
- e) **Önleyici çalışmalar:** Grup danışmanlığı, bireysel danışma, sınıf ...
- f) **Kaynaklar:** Danışmanların ailelere yönelik çeşitli kaynaklar hazırlaması...

İnternet bağımlılığını önlemede okullara ve öğretmenlere düşen bazı görevler:

- 1) Okullarda özellikle ilköğretim seviyesinde **önleyici programlar** uygulanabilir.
 - 2) Öğretmenler öğrencilerinin **kişilik özelliklerine** odaklanmalıdır.
 - 3) Öğretmenlerin, öğrencilerin diğer **akranları ile ilişkilerini incelemeleri** gerekir.
- Öğrenci **yalnız ve içine kapanıksa** sosyal medyada daha fazla vakit geçirebilir.
- **Öğretmen** öğrencilerini **yaratıcı ve keşfedici grup faaliyetlerine sevk etmelidir.**
- İnternette **ne kadar az vakit geçirirlerse bağımlılık geliştirmeleri o kadar azalır.**
- 4) İnternetin pozitif ve negatif etkileri ile ilgili atölye çalışmaları düzenlenebilir.
 - Seminer ve atölye çalışmaları ailelere yönelik de tasarlanabilir.
 - 5) Benlik saygısı düşük çocukların internet aktivitelerine daha fazla dâhil olurlar.

GÜVENLİ OKUL VE İLETİŞİM**Öğrenme**

- Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki
- Resmi ve gayri resmi **iletişim** ile gerçekleşen
- Etkileşimler **aracılığıyla oluşturulan**
- **Sosyal ilişkiler ağı içerisinde gerçekleşmektedir.**

Bu nedenle **güvenli okul** sadece fiziksel güvenlikle elde **edilemez!**

→ **Sosyal ve psikolojik** yönleri de göz önünde **bulundurulmalıdır.**

Etkili iki yönlü iletişim

- Okul yönetiminden **müfettişe, müdür, yönetici ve öğretmene kadar**
- Tüm **eğitim süreçlerinin başlarıyla** yerine getirilmesinde ve
- **Güvenli bir okul ortamı sağlanmasında**
- Bir **ön koşul** olarak karşımıza **çıkılmaktadır.**

Güvenli Eğitim İletişimi

Güvenli okulun sadece

- Fiziksel tedbirler** ve **kolluk mevcudiyeti** ile **sağlanamayacağı düşüncesi**
- Son yıllarda **yaygınlık kazanan bir yaklaşımdır.**

Buna bağlı olarak

2019'da MEB ve **İçişleri Bakanlığının** ortaklaşa yürüttüğü

“**Eğitim ve Güvenlik Projesi**” nde

→ **Güvenli eğitim iletişimi**” kavramı geliştirilmiştir.

Güvenli eğitim iletişimi

- Zorunlu öğrenim çağındaki bireylerin
- **Eğitim hayatlarında karşılaşılabilecekleri güvenlik sorunları** ile ilgili
- Tüm paydaşlar arasındaki **iletişimsel süreç** ve **becerileri** kapsamaktadır.

Güvenli eğitim iletişiminin sağlandığı **bir ortamda**

→ Herhangi bir sorunla karşılaşan **çocuğun:**

- a. Öncelikle **kendisinin** veya **bir başkasının sorun ile karşılaştığını kavrayabilmesi**
 - b. **Sorunu; ailesi, öğretmenleri ... ile doğru ve etkili biçimde paylaşabilmesi**
 - c. **Paylaşımı sonunda bir yardım alacağına dair beklentiye sahip olabilmesi**
 - d. İletişim sonunda **olumsuz bir sonuç** ile karşılaşmayacağı bilmesi.
- (ifşa edilme, hor görülme, dikkate alınmama, alay edilme, dışlanma vb.)

Güvenli eğitim iletişimi çocuk odaklı bir kavram olmakla birlikte

→ Sadece çocuklarla değil **tüm paydaşlarla** iletişimin **güvenli olması** gerekir.

Bu durum

- Kurum **yönetimi, mevzuat, fiziksel şartlar, öğrencilerin sosyo-ekonomik yapıları,**
- okulun bulunduğu **semtin ve bölgenin özel konumu** gibi pek çok **unsuru**
- Göz önünde **bulundurmaya** ve bunlara özgü **stratejiler** geliştirmeyi gerektirir.

Bununla birlikte **öğretmenlerin öğrenciler ve diğer paydaşlar arasında**

→ Kuracağı iletişim **güvenli eğitim iletişimi için** başlangıç adımı olacaktır.

Sorunların farklı kaynakları olabilir.
Eğitim güvenliğine ilişkin sorunları → Sadece okulun veya öğretmenlerin çözebileceğinin beklenmesi doğru değildir! → Eveyenlerle olan iletişim de öğrenci iletişim kadar önemli ve tamamlayıcıdır .
UNICEF - Eğitim güvenliği konusunda farklı tehditler karşısında - Ebeveynler ile kurulacak iletişim türlerinde: → Doğru tonun bulunmasına özel bir vurgu yapmaktadır.
İletişim → Güvenli okul iklimi sorunlarının çözümünde etkilidir. Yanlış yürütülen iletişim → Bizzat sorunların kaynağı olabilir.
Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi için → Tüm uygulayıcılar “ çocuk merkezli ” bir yaklaşımda olmalıdır.

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ
Türkiye’deki Yabancılarla İlgili Genel Bilgiler - 2011’den sonra Türkiye’ye beş milyondan fazla “ göçmen ” yerleşmiştir. - T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne göre: - 2020 yılı sonunda önemli bir kısmı kamplarda yaşamamaktadır ve - Çocuklarını eğitim kurumlarına göndermemektedir... → Geri dönüş planları da olmadığı görülmektedir .

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim ve güvenliği → İstikrarlı bir güvenliğin sürdürülmesini ifade eder. → Bu durum evrensel insan hakları açısından da önemlidir.

Birçok ülkede → Yabancı uyruklu öğrencilerin güvenliği eğitim kurumlarına devredilmiştir . Çünkü eğitim kurumları - Eğitim ve öğrenimden sosyal yardıma - Kültürel uyumdan öğrencilerin aileleriyle iletişimine - Ayrımcılıkla mücadelede bilgi ve tavsiyeler verilmesinden barınmaya kadar → Resmî veya gayri resmî olarak önemli bir role sahiptir.
Güvenlik olmadan → Sosyal yaşam hem anlamsız hem de tehlikeli olacağı bilinmektedir. → Ama mutlak güvenliğin elde edilmesi de oldukça zordur . → Önemli olan riskleri en aza indirmek dir.

Yabancı öğrencilere empati kurmak onlarla iletişimi kolaylaştıracaktır.
--

KİMLİK OLUŞUMU
Aile önemlidir. → Ebeveynlerin vereceği en iyi aile içi eğitim doğru örnek vererek yaşamaktır . Yabancı çocuğun okuldaki başarısı da → Aileye ve okul aile ilişkisine bağlıdır.
- Çocuğun içinde büyüdüğü coğrafyanın özellikleri - Konuşmakta olduğu dil , etnik köken , inanç ve ailenin yaşam felsefesi → Bir çocuğun kimliğinin oluşmasında çok büyük bir önem taşımaktadır. “Her birey, içinde yaşadığı kültürün mührünü kimliğinde taşır.”

Yabancı Öğrencilerin Güvenliği
Eğitim kurumlarında yabancı uyruklu öğrenciler - Kendilerine en çok benzeyenlerle ve → Kendi dünya görüşünü paylaşanlarla iletişim kurma eğilimindedir.

Ebeveynler ve öğrenciler için “güvenlik unsuru” → Okul seçerken en önemli öncelikler. → Hatta egitimsel ve sosyal fırsatlardan daha önemli olabilir.

Okul güvenliği yalnızca okul ortamının güvenliği ile sınırlı değildir! - Çocuğun ya da diğer okul personelinin → Okula gitmek amacıyla evinden ayrıldığı andan başlayarak → Tekrar evine gelinceye kadarki tüm aşamaları içerir.
--

Başka bir ülkeden özellikle de savaş nedeniyle göç eden yabancı uyruklu aileler - Savaşın da getirdiği travma nedeniyle → Çocuklarının güvenliği için korku, endişe, panik içinde yaşamaktadır. → Okul güvenliği onların kaygılarını azaltacaktır .
--

Okul güvenliği genel olarak bakıldığında - Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik - Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik - Doğal afetlere karşı güvenlik - Sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik - Cinsel istismara karşı güvenlik - Psikolojik ve duygusal güvenlik - Etnik ve siyasi görüş konularındaki güvenlik boyutları olarak ele alınır .
--

Okullarda Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Güvenlik
Küresel bir politika sorunu olan yabancı öğrencilerin güvenliğinin → Yalnızlık, ayrımcılık ve izolasyon boyutları da vardır.

Psikolojik güvenlik → Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel uyumu için kritik öneme sahiptir. → Uyumsuzlukların telafi edilmesine ve kabul duygusuna aracılık edebilir.

Sosyal güvenlik alanında dikkat edilmesi gereken husus - Yapılan çalışmaların ne kadar yararlı olduklarının → Ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yabancı vatandaşların → Söyledikleriyle yaptıkları arasındaki farkın iyi okunmasıdır .

FARKLILIKLARDA FARKINDALIK
Yabancı uyruklu öğrencilerle iletişim kurulurken - “ <i>Karşımadaki bireyde ne görmekteyiz ve bunun nedeni nedir?</i> ” veya - “ <i>Karşımadaki vatandaş hangi kültürün ürünüdür?</i> ” şeklinde düşünmek → Durumu sağlıklı analiz edebilmek için yararlı olabilecektir.
Okul güvenliğinin boyutlarından biri de → Etnik ve siyasi görüş konusundaki güvenliktir . → Yabancı uyruklu öğrenciler okul ortamında bu farklılıklarından dolayı → Dışlanmamalı, psikolojik şiddete maruz kalmamalıdır .

Bir öğretiminin → Çocuğun dünyasına girmesi bir zorunluluktur. - Çocuğun frekansını yakalayıp o frekansa iletişim sağlayabiliyorsak → Vermek istediğimiz bilgi ve beceriyi uygun bir şekilde aktarabiliriz....

Türkçenin önemi → Kültürün taşıyıcısı olmasıdır. - Aile ve çevre Türkçe konuşuyorsa → Çocuğun kimlik yapısı Türk öğrencilerle ortak noktalar içerecektir. → Aile içi iletişim çok önemli olup kimlik oluşumunun temel yapısı hâlinindedir.
--

0-4 yaşlarında ebeveynleri tarafından dil konusunda desteklenen çocuğun → Başarılı olabilmek ihtimali daha yüksektir. → Ama maalesef birçok yabancı öğrenci bu durumdan mahrum durumdadır.
--

Eğitiminin bilmesi gereken husus → Kültürlerin birbirine ulaşmadığı yerlerde ön yargının oluşabileceğidir. → Bunu aşmak için çok kültürlülük üzerine öğrencilere bilgi vermelidir.

Yabancı öğrencilerin sınıf durumlarını iyileştirmek ve onları motive etmek için → Farklı alanlardaki becerilerini de kullanmak mümkündür. GARDNER’in “Çoklu zekâlar teorisinden yararlanmak yararlı olacaktır. (<i>Zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel, görsel, sanatsal, müziksel ve kreatif zekâ</i>)

Türkçelerinin zayıf olmasından dolayı yeterince ön plana çıkamıyorsa → Başka becerilerinden yararlanarak katılımlarını sağlayabiliriz. Başka beceriler sayesinde → Öz güvenin artmasına destek verilebilir.
--

GÜVENLİ OKUL KAPSAMINDA SOSYAL UYUM – ENTEGRASYON
--

Sosyal uyum Bireylerin ev sahibi toplumla ilişki kurmak için geçirdiği değişimlerdir. → Bilişsel, duygusal ve davranışsal ilişkili birçok faktör içermektedir.
Sosyal uyum Göçmenin yerleşmiş olduğu yeni toplumda kültürel kimliğini koruyarak → Yeni toplumda sosyal ve kültürel bütün alanlarda katılımcı olmasıdır.

Asimilasyon ise bireyin sahip olduğu kimliğini bırakıp → Yalnızca yeni toplumun kültürel değerleriyle yaşamına devam etmesidir .

Kültürel uyum 1) Psikolojik uyum 2) Sosyokültürel uyum
--

1) Psikolojik uyum Stres ve başa çıkma konusunda iyi oluş ve memnuniyet ile ilgilidir.
2) Sosyokültürel uyum Güncel yaşamdaki sosyal beceriler ve öğrenmeye dayalıdır.

Kültürel uyum: - Yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülkelerin kültürlerini → Öğrenmelerine, algılamalarına ve anlamalarına yardımcı olan → Zengin uygulama ile deneyim süreçlerini ve sonuçlarını içermektedir.

Bu durum - Bir kültürün işelleştirilmesi yoluyla başka bir kültüre entegrasyon dur. → Yani sosyal uyum dur.

ALTIN ÜÇGEN
Altın Üçgen olarak nitelenen → Aile-okul ve sosyal çevre üçlüsü arasındaki sağlıklı iletişimin → Eğitim süresi boyunca gerçekleşmesi gerekmektedir .

Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitim ve Okul Güvenliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Eğitim Politikaları
Yabancı çocukların eğitim ve okul güvenliğine ilişkin yurt dışı çalışmalar - “ YAŞ ” faktörünün okullara hızlı ve kolay adapte olmada → Kilit bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bir çocuk ne kadar küçüğe → Geçiş yapması o kadar kolaydır . Küçük çocuklar - Ağır bir şekilde etkilenmeden veya - Kendi ülkelerinden gelen ilk sosyal bağlarını kaybetme duygusu hissetmeden → Yeni sosyal bağlar oluşturabilirler.

Kardeşlerine bakmak veya çalışmak → Mülteci gençlerin akranlarıyla sosyalleşme zamanlarını kısıtlamaktadır. Bu da istikrarlı ve destekleyici arkadaşlıklar bulmada engel teşkil eder. Kabul edilmiş ve iyi entegre edilmiş hissetmek için → Arkadaş edinme son derece önemlidir.

Sonuç olarak:
1) Özellikle “dil” bariyeri → En önemli sorun olarak işaret edilir.
2) Eğitim kurumları içerisinde okul güvenliği sorunu dikkat çeker.
Özellikle
- Dil, akran zorbalığı, aile stresi, aile katılımının düşük olması ve
- Kültüre <i>adapte olma</i> gibi sorunlar → Okul güvenliği sorunu ile alakalıdır.
Çözüm için toplumdaki eğitimcilerin ve rol model konumundaki insanların
- “Yüksek Empati Yeteneği
- Anlayış Gösterme
- Dürüstlük ve Adalet
- Yeniliğe Açıklık
- Takım Arkadaşlığı
- Basitleştirme Yeteneği
- İlham Verme
- Çatışmaları Yönetebilme” alanlarındaki başarılı davranışları
→ Sosyal uyum / entegrasyona önemli bir katkı sağlayacaktır.

OYUN BAĞIMLILIĞI
- Geleneksel oyunlarda doğal olan bazı sınırlamalar vardır.
- Hatta geleneksel oyunların büyük çoğunluğu tek başına oynanmaz!
Fakat internet çağında ve teknolojik gelişmeler neticesinde
- Sanal oyunların ve yapay zekâların devreye girmesiyle
→ Zaman, yer, katılımcı gibi kısıtlayıcı veya sınırlayıcı durumlar görülmez.
→ 7/24 kesintisiz oyun oynama imkânına sahiptir.

Günümüz oyunları bireylere tek başına tüm özgürlükleri sağladığı için
→ Dışsal bir kontrol sağlanamamaktadır.
O hâlde bireyler oyun oynamada
→ Öz denetim ve öz kontrollerini iyi kullanmak zorundadırlar.

1. Oyun Bağımlılığının Tanımlama
Erkekler kızlardan iki kat daha fazla oyun oynamaktadır.
Oyun bağımlılığı
→ Genetik ve çevresel faktörlere göre değişiklik gösterir.
- Her oyun bağımlılık yapmaz!
- Her oyun her bir bireye aynı etkiyi yapmaz!
- Her oyun zararlı olmaz!
- Her oyun sağlıksız da değildir!
→ Eğlence, rahatlatma ve hatta sosyalleşme sağlayan oyunlar da vardır.

Sanal oyun bağımlılığı diğer bağımlılık türleri gibi toplumda
→ Açık ve net olarak fark edilememektedir!

WHO (Dünya Sağlık Örgütü)
WHO → Oyun bağımlılığının “ hastalık ” olarak söz etmektedir.
→ Oyun bağımlılığının “ davranış bozukluğu ” olarak tanımlar.

Oyun bağımlılığı sadece çocuklarda değil
→ Gençler ve yetişkinlerde de görülen bir sağlık problemidir.

Oyun bağımlılığı
- Uzun süreli çok fazla oyun oynama değil!
→ Bireylerin günlük yaşamlarının önemli bir kısmında yer alarak
Gündelik yaşamlarında sorumlu olduğu görev ve sorumlulukları aksatarak
→ Bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkilemesidir.

Genel olarak oyun bağımlılığı
→ Öğrencilerin düzensiz öğrenme alışkanlığından kaynaklanmaktadır.

Güncel (sanal) oyunların etkileri:
- Yalnızlık (soyutlama)
- Duygu bozuklukları
- Daha fazla enerji gereksinimi ve
- Uyarıcı maddeleri kullanma ...

Çocukların ve gençlerin
→ Oyun bağımlılığını tanımlamak ve sınırlarını belirlemek zordur.
→ Çünkü her bir oyunun formatı ve süreci farklılık gösterir.

WHO sanal oyun bağımlılığının belirtilerini göstermede üç ölçüt belirlemiştir:
Bireylerin;
1. Oyun oynama isteğini kontrol altına alamaması ...
2. Diğer tüm aktivitelerden daha önemli ve öncelikli olduğu duygusu ...
3. Ders aksar , sosyal ilişkiler zayıflar ama bağımlılık artarak devam eder.

APA (Amerika Psikoloji Derneği)
APA bir bireye oyun bağımlılığı teşhisi konulması için
→ Dokuz ölçütten en az beşinin bir yıl içinde göstermesi gerekir:
1. Oyun oynamanın her şeyden önce gelmesi
2. Oyun oynamadığı zaman gergin ve asabi davranışlar göstermesi
3. Oyuna daha fazla zaman ayırma eğilimi içinde olması,
4. Daha önce sevdiği ve katıldığı aktivitelerle ilgilenmemesi
5. Oyunda harcadığı zamana ilişkin aileye yanlış bilgi vermesi
6. Akademik çalışmalarına daha az zaman ayırmaya başlaması
7. Oyunu kaybı, suçluluk gibi olumsuz duygulardan kaçış olarak görmesi
8. Oyun oynama sıklığını, zamanını ve süresini kontrol edememesi
9. Psikolojik problemlere rağmen oyun oynamayı azaltmaması

MODÜL 9	4-B	KONU ANLATIM
Oyunlara bağlanma süreci ve bağımlılığın oluşma aşamaları:		
1. Başlama isteği: Yeni başlayanın merakını uyandırarak oyunun parçası olma,		
2. İlginin artması: Günlük yaşamda ve davranışlarda farklılaşmaların başlaması.		
3. Düşüncelerinde oyunun öncelikli bir yere sahip olması:		
Oyun bireyin yaşamının merkezindedir. Önceki zevklerden uzaklaşma		
4. Oyun bağımlılığının oluşması: Zamanın büyük kısmını oyuna ayırma.		
(Bireyin beslenme ve uyku alışkanlıklarında bozukluklar görülmektedir.)		
2. Oyun Bağımlılığının Etkileri		
Oyun Bağımlılığı bireyleri		
- Ekonomik, sosyal, bedensel (sağlık) ve duygusal olarak olumsuz etkiler.		
-Diğer bağımlılıklara ve istenmeyen alışkanlıklara da neden olur.		
→Bireyin yaşamında önemli risklere ve travmalara yol açar.		
-Bireyin yaşamını ekonomik yönden olumsuz etkiler.		
- Çalışan bireylerin iş yeri performansını düşürür.		
- Sosyal hayatlarından da önemli değişiklikler görülmektedir.		
Oyun bağımlılığı yaşayan bireyler		
→ Karşılaştıkları bir sorunla baş edebilmek için sanal oyunlara yönelir.		
(<i>Yüksek kaygı, gerginlik, karamsarlık, yalnızlık ve empati düşüklüğü</i> ...)		
Oyun Bağımlılığının Önleyici tedbirler		
1. Oyun oynama süresini sınırlandırma		
2. Oyunu alışkanlığa dönüştürmeleri konusunda dikkatli olma		
3. Geceleri oyundan hemen sonra yatma yerine araya belli bir süre bırakma		
4. Tatil için mümkünse oyun konsollarını yanına almama, telefon ... az kullanma		
5. Oyuna harcanan zamanın farkında olma		
6. Oyun bağımlılığı belirtileri fark edildiğinde oyun oynama zamanını azaltma		
7. Spor ve fiziksel etkinliklere katılmayı teşvik etme		
8. Çocuklarla konuşarak çocuk – oyun ilişkisini keşfetme		
9. Çocukları oyundan uzaklaştırmak için aile içi ortak etkinlikler düzenlenme		
10. Oyun oynayan çocuğa oyundan ayrılması için belli bir süre tanıma		

GÜVENLİ OKUL: OKULLARDA SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ
Okulda şiddet
Okul içinde/çevresinde başkasına zarar verme amaçlı bir dizi kasıtlı davranıştır.
(<i>Zorbalık, siber zorbalık, kaygı, silah kullanımı ve cinsel taciz ve istismar...</i>)
Bu sorun yalnızca ülkemize ait değil ulusal ve uluslararası meseledir.
→ Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler şiddet artışına etki etmiştir.

ŞİDDET İÇİN RİSK FAKTÖRLERİ
Okullarda şiddeti önlemenin en önemli ve ilk basamaklarından biri
→ Risk faktörlerini belirlemedir.
Bu faktörler bilinirse kişi için/okul temelli önleme çalışmaları planlanabilir.
Risk faktörlerinin beş önemli yönü bulunmaktadır:
1) Risk faktörleri eklemeli olma eğilimindedir.
→Ne kadar fazla risk faktörü varsa şiddet riski o kadar yüksek olur.
2) Risk faktörleri, birey, aile, akran grubu, okul ve mahalle seviyeleri dâhil
→ Birden fazla düzeyde ortaya çıkar.
3) Farklı risk faktörleri yaşamın farklı noktalarına ilişkindir.
-Aile düzeyindeki faktörler → Küçük çocuklar için daha büyük bir rol oynar.
-Akran grubu ve mahalle faktörleri →Daha büyük çocuklar için ...
4) Bazı risk faktörleri belirli şiddet içeren davranış türlerine özgüdür.
→ Cinsel şiddet için risk faktörleri, siber zorbalıktan oldukça farklı olabilir.
5) Risk faktörlerine maruz kalmanın derecesinin sonuçlar üzerinde
→ Önemli etkisi bulunmaktadır.
(Aşırı ve kronik çocuk istismarı etkisi ara sıra olan ihmale göre daha düşüktür.

“Şiddet” için önemli risk faktörleri:
-Bireysel özellikler , aile içi şiddet ; tutarsız, gevşek ve sert disiplin uygulamaları
-Antisoyyal akranlarla ilişki - Bilgisayar oyunları ve okula karşı olumsuz tutumlar.

Şiddet için Kuramsal Açıklamalar (Şiddetin türleri ve özellikleri)
• Doğrudan şiddet: Zarar vermek amacı taşır. (<i>Dövme, tehdit, hakaret, imke</i>)
• Dolaylı/ilişkisel şiddet: <i>Sosyal ret, sosyal dışlama, dedikodu yapmak...</i>

İşlevleri açısından şiddet:
Tepkisel şiddet: <i>Kışkırtmaya</i> cevap niteliğinde olan savunmacı davranışlardır.
Planlı şiddet: <i>Fayda beklentisi vardır. Kasıtlıdır.</i>
-Dış pekiştiriciler ile kontrol edilmektedir. (<i>Suç içerir</i>)

ŞİDDETİN RUH SAĞLIĞI İÇİN SONUÇLARI
Yaşamın erken dönemlerinde şiddet uygulayanların ve şiddet mağdurlarının
→ Sonraki yıllarda şiddet davranışlarında artma eğilimi görülmektedir.
→ Madde kullanımı da bundan biridir.
- Şiddet olaylarına maruz kalanlarda
Öz saygıda azalma, psikolojik travmada artış , okuldan kaçma ... → Artış görülür.

Şiddet → Önlenebilir!
Okullar → Şiddeti ele almak ve önlemek için kritik bir ortamdır.
→ “Okul güvenliği politikaları” son yıllarda daha fazla vurgulanmaktadır.
Şiddeti önlemede (Geleneksel yöntemler)
→ Daha çok disiplin ve cezalandırma ya yönelik önlemlere odaklanmıştır.
→

Şiddeti önlemede (Geleneksel yöntemler)
 → Daha çok **disiplin** ve **cezalandırmaya** yönelik önlemlere odaklanmıştır.
 Bu uygulamalar → **Okul güvenliğini artırmada** çok az etkilidir.
 → Hatta sorunu bazen daha da büyüttüğü görülür.

Şiddeti önlemede (Son yıllarda)
 “Okul temelli önleme programları”nın önemi daha çok vurgulanmaktadır.
 Bunlar arasında okul temelli olarak uygulanan **Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) Programı** önemli bir yer tutmaktadır.

Şiddeti Önleme ve Güvenli Okul
 Yakın tarihli bir “meta-analiz çalışması” şiddeti önlemede etkili olmuştur.

Şiddeti önleme programları genel anlamda
 → Öğrencilerin **duygusal** ve **sosyal becerilerini** desteklemeye odaklanmaktadır.
 Bu tür programlar genellikle
 → Yapılandırılmış ve müfredatın içine yedirilmiş ve sınıf temellidir.
 Bu programlar **öğretmen-öğrenci** bağı ve
 → Okul ortamında **akranlarla sağlıklı etkileşimi güçlendirmeyi** de içerir.

“**Duygusal ve sosyal beceri eğitimi**”nin kritik bileşenleri arasında
 → Duygusal okuryazarlık, öz kontrol, sosyal yeterlilik, olumlu akran ilişkileri ve kişiler arası problem çözme yer almaktadır.
 Bu becerilerin kazanılması açısından “Okul temelli önleme programları”
 → Önleyici ve gelişimsel uygulamaları içermektedir.
 → **SDÖ etkili bir programdır.**

SDÖ (Sosyal Duygusal Öğrenme)
 - Okul temelli programdır.
 - “Çocuğun bütünsel gelişimi” ile ilgilendir. (Eğitime daha bütünsel yaklaşır.)
 - Çocuklara öz-farkındalık, öz-yönetim, sosyal farkındalık kişiler arası ilişkileri yönetme ve sorumlu karar verme gibi becerileri öğretir.
SDÖ programları doğrudan
 Okullarda şiddeti ve davranış sorunlarını azaltma potansiyeline sahiptir.

Öz-farkındalık: Kişinin duygularını, ilgi alanlarını, değerlerini ve güçlü yanlarını/yeteneklerini doğru bir şekilde değerlendirme ve
 → Sağlam temellere dayanan bir öz güven duygusunu sürdürme becerisi.

Öz-yönetim: Stresle başa çıkmak, dürtüleri kontrol etmek ve engellerin üstesinden gelmek için kişinin duygularını düzenleme kapasitesidir.
 → Duyguları yapıcı bir şekilde ifade etme becerisi.

Sosyal farkındalık: Başkalarının bakış açısını alma ve onlarla empati kurma bec.
 - Bireysel ve grup benzerliklerini ve farklılıklarını tanıma ve takdir etme becerisi
 - Toplumsal davranış standartlarını anlama ve onlara uyma becerisi
 - Aile, okul ve toplum kaynaklarını tanıma ve kullanma becerisi.

İlişki becerileri: İşbirliğine dayalı sağlıklı ilişkiler kurma ve sürdürme becerisi
 - Uyumsuz sosyal baskıya direnme becerisi
 - Kişiler arası çatışmayı önleme, yönetme ve çözme becerisi
 - Gerekğinde yardım isteme becerisi.

Sorumlu karar verme:
 - Çeşitli eylemlerin olası sonuçları dikkate alınarak karar alabilme becerisi
 - Karar verme becerilerini akademik ve sosyal durumlara uygulama becerisi
 - Kişinin okulunun ve toplumun refahına katkıda bulunma becerisi.

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ: OKULLARDA BARIŞYAPICILIK/ARABULUCULUK UYGULAMALARI
 Okullar **heterojen** ortamlardır. (Değerler, inançlar, ilgiler, yetenekler farklı)
 Aynı sınıf ve aynı yaş düzeyinde olsalar bile öğrencilerin
 → Bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişim düzeyleri farklıdır.

Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıkları kaçınılmazdır!
 Önemli olan öğrencilerin yaşadığı bu **anlaşmazlıkları**
 → **Hangi yöntemlerle** ele aldıklarıdır.
 Öğrencilerden beklenen yaşadıkları anlaşmazlıkları
 - Şiddet, saldırganlık ya da zorbalık gibi → Yıkıcı yöntemlerle **değil!**
 - **Yapıcı-barışçıl** bir biçimde → Çözüme kavuşturmalıdır.
Anlaşmazlıklar → Yaşamın doğal bir parçasıdır.
Anlaşmazlıkları
 → Önlemeye çalışmak yerine
 → **Yapıcı-barışçıl** bir biçimde nasıl ele alabileceklerini öğretmeliyiz.

Çocuklara “yapıcı anlaşmazlık çözüm becerileri” öğretildiğinde
 - Çocuklar bu becerileri kullanarak sosyal yaşamda
 → **İş birliği yapma, ilişki kurma ve ilişki sürdürme becerileri gelişir.**

“Barışyapıcılık/Arabuluculuk Uygulamaları”
 Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıklarının **yapıcı-barışçıl** çözüm yoludur.
İki temel amacı vardır:
 1) Öğrencilerin okullarda güvenliğinin sağlanması
 2) Öğrencilerin **yapıcı-barışçıl anlaşmazlık çözüm becerilerinin**
 → Kullanıldığı bir ortamda **sosyalleşmelerini** ve **gelişmelerini** sağlamaktır.

Barışyapıcılık/arabuluculuk programları hem dünyada hem de ülkemizde
 - Okullarda **şiddet davranışlarının** ve **disiplin problemlerinin** azaltılmasında
 → Geleneksel disiplin anlayışına bir **alternatif** olarak kullanılır.

Barışyapıcılık/arabuluculuk
 - Sorunlu **iki** ya da **daha fazla kişinin** Üçüncü bir **nötr** kişinin yardımıyla
 → Sorunu çözmek amacıyla bir araya geldikleri bir süreçtir.

Okullarda **barışyapıcı** olarak **öğrenciler** eğitilmekte ve arabulucu olmaktadır.
Barışyapıcının taraflar üzerinde bir **gücü** ya da **otoritesi yoktur!**
 → Barışyapıcı ve taraflar arasındaki **ilişki eşitliğe** dayanır.
 → Sorunları **çözmede gönüllülük** esastır.
 → **Mesele gizlilik** içerisinde **çözülür**.

- **Adli makamlara**, okul **disiplin kuruluna** yansımaya gereken olaylar **hariç**
 → Öğrenciler arasında **yaşanan tüm sorunlar** barışyapıcılıkta ele alınabilir.
 (alay etme, lakap takma, dedikodu etme vb.)

Barışyapıcılığa → Taraflar kendileri başvurabileceği gibi
 → Öğretmenler ve okul yöneticileri de yönlendirebilir.

Barışyapıcılığın gerçekleşmesi için
 → Tarafların her ikisinin de **barışyapıcılığı** kabul etmesi gerekir.

Barışyapıcılık dört aşamadan oluşan bir süreçtir:
 1. Aşama: Kavganın sonlanması ve tarafların sakinleşmesidir.
 2. Aşama: Tarafların **barışyapıcılık desteği** almaya karar vermeleridir.
 3. Aşama: **Müzakere** basamaklarının kolaylaştırılmasıdır.
 4. Aşama: **Anlaşmanın imzalanmasıdır.**

Barışyapıcılık görüşmeleri → Özel bir **odada** gerçekleştirilir.
 → Eşkenar üçgen bir masada otururlar. (Eşitlik)

Barışyapıcılık görüşmeleri sonunda
 → Barışyapıcılık **formunu** doldurur ve imzalamaları için **taraflara sunar**.
 → Form rehberlik Servisi içerisinde kilitleli bir dolap içerisinde
 “**Barışyapıcılık Görüşmeleri Kayıt Dosyası**”na koyulur.

BARIŞYAPICILIK İŞLEM BASAMAKLARI:
 1. Taraflar **yaşadıkları sorunu nedenleriyle birlikte** açıklarlar,
 2. Taraflar **yaşadıkları duyguları nedenleriyle birlikte** açıklarlar,
 3. Taraflar **birbirlerinin bakış açısını anladıklarını** gösterirler,
 4. Taraflar **isteklerini nedenleriyle birlikte** açıklarlar,
 5. Taraflar **çözüm seçenekleri** üretirler,
 6. Çözümler arasında en **adil, yapıcı ve barışçıl çözüm seçeneğinde anlaşılır.**

Uygulayıcılar İçin Adım Adım İşlem Basamakları (Barışyapıcılık ile ...)
Bu kısımda uygulayıcıların çalıştıkları kurumlarda
 - Bu programı kolaylıkla hayata geçirebilmeleri için
 → **İzlemeleri gereken** işlem basamakları adım adım verilmiştir:
 1. ADIM: Okul Yöneticilerini Bilgilendirmek, Onları İkna Etmek, Onların Desteğini Almak ve Güvenini Kazanmak
 2. ADIM: Çevre Kurum ve Kuruluşlarla İş Birliğinin Sağlanması (Millî Eğitim Müdürlükleri, RAM'lar ...)
 3. ADIM: Her Bir Öğretmenin Desteğinin Kazanılması
 4. ADIM: Eğitim Programının Belirlenmesi, Revize Edilmesi ya da Geliştirilmesi
 5. ADIM: Uygulayıcıların Maddî İhtiyaçların Nasıl Giderileceği Konusunda Okul Yöneticileriyle Görüşmeleri ve Bütçe Planlamaları Yapmaları
 6. ADIM: Barışyapıcı Öğrencilerin Seçimi ve Eğitimlerin Ne Zaman Gerçekleştirileceğinin Belirlenmesi
 7. ADIM: Eğitim Programının Uygulanmasının Ardından Bu Eğitime Katılan Öğrenciler İçin Geniş Katılımlı Bir Rozet Takma Töreni Düzenlenmesi
 8. ADIM: Okulda Arabuluculuk Uygulamaları Başlatılmadan Önce Tüm Şubelerde Tanıtım Yapılması
 9. ADIM: Barışyapıcılık Sürecinin Yürütülmesi
 10. ADIM: Projenin Etkililiğinin Değerlendirilmesi

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM
1. Zor İnsan:
 - Aynı ortamda bulunulduğunda
 → **Kişide öfke, huzursuzluk, korku, endişe, sıkıntı gibi duygular** yaşıtan
 → **Dinleme, anlama, anlaşma ve uzlaşma konusunda**
 (Bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan)
 → **Sıkıntılarının ortaya çıkmasına** sebep olan insanlardır.
Literatürde zor insan patolojik çerçevede ele alınmasa da
 - Hem kendileri hem de yakın çevresi için
 → Yaşama sevinci ve yaşam enerjisini **azaltan**
 → **Bireysel ve kurumsal verimliliğe, motivasyona zarar veren** etkileri vardır.

MODÜL 9	6 -A	KONU ANLATIM
<p>Kendimiz ya da karşıımızdaki zor insan olup olmadığına karar vermek → Çoğu zaman kolay değildir! Bir davranışın kişilik özelliği ile ilişkilendirilmesi için - Devamlılığı ve farklı ortamlarda → Aynı anlayış ve davranış kalıplarının gözleniyor olması önemli bir kriterdir. Bir insanın gözlenebilir “anlama ve anlaşılma çabası” → Onun zor insan olup olmadığının önemli bir göstergesidir. “Dinleme becerisi”ne bakılarak bir kişi hakkında önemli ip uçları elde edilebilir.</p>		

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM
<p>2. Zor Kişilik Nasıl Ortaya Çıkar ve Gelişir: - Başta anne ve babamız olmak üzere - Model aldığımız kişilerden gördüğümüz karşılık (tutum ve tavırlar) → Zamanla kendi davranış kalıplarımıza, tutum ve değer yargılarımıza dönüşür. - Aşırı korumacı bir anne babanın çocuğu → Büyüdüğünde problemlerini başkalarının çözmesini bekleyebilir. - “Helikopter ebeveyn” tutumu ile büyüyen bir çocuk → Dünyanın kendi etrafında dönmeye gerektiğine inanabilir.</p>

<p>Yani bir insanın çocukluğunda özellikle ebeveynleriyle iletişim tarzı → İleri yaşlarda başka insanlarla iletişim kurarken aynı şekilde kullanılır. Ebeveynlerine güvensiz bağlanma → Yetişkin yaşamda diğer insanları güvenilmez bulma şeklinde devam eder.</p>
--

<p>Genelde zor insanlar → Kötü niyetli değildir. → Hayatlarını kendilerini korumak üzere kurmaya çalışırlar Çünkü → “Dünya adaletsizdir ve onlar kurbandır!” → Zihinlerinde bir karmaşa vardır. → Dünya görüşlerini destekleyecek sürekli bir kanıt arayışı içindedirler. → Bu nedenle zor durumlara başvururlar.</p>
--

3. Zor İnsan Tanımına Giren Kişilerin Kategorileri: (3 grup)
1. İnaktif 2. Reaktif 3. Proaktif

1. İNAKTİF KİŞİLİK:
- En belirleyici özelliği aşırı uyum davranışı sergilemeleridir. - “Evet efendim!” olarak da isimlendirilirler. - Kendi görüş ve düşüncelerini ortaya koyamazlar. - “Yatan mutlular” olarak da tanımlanırlar. - Kendi yaşamlarına veya kurumsal işleyişe olumlu bir katkıda bulunmazlar.

2. REAKTİF KİŞİLİK:
- En belirleyici özelliği hemen her görüş, düşünce veya öneriye → Spontane(anında) karşı çıkmaları, muhalefet etmeleridir. - Ortaya atılan görüş ve öneriyi sorgulamazlar → Sadece karşı çıkarlar. - “Karşı çıkmak için karşı çıkma” bir yaşam biçimi olarak yerleşmiştir. → Bu kişiler de içinde bulundukları kurum için bir artı değer katamazlar! 3-6 yaşta normal /sağlıklı kabul edilen “inatçılık” davranışını aşamamışlar ve - O yaş düzeyinin sorun çözüme ve varlığını kanıtlama yöntemine → Takılı kalmış bireylerdir.

3. PROAKTİF KİŞİLİK:
- En sağlıklı davranış ve sorun çözme yöntemine sahiptir. - Hem sorgular hem çözüm önerir. - Yapıcı, uzlaşmacı ve amaca yöneliktir.

İnsanların “sorunlar karşısındaki duruşu” bakımından sınıflama:
1) Sağlıklı insan 2) Normal insan 3) Sağlıksız insan

1) SAĞLIKLI İNSAN:
- Sorunların olmaması değil → Sorunlar karşısındaki duruşları önemlidir. - Sağlıklı insan sorunların farkındadır. - Sorunu çözmek için gözlenebilir çabalar sergiler. (uzlaşmacı ve yapıcıdır) - En bilinen ifade ile amacı “Üzüm yemektir.” - “Haksızın-haksızın” tartışmasına girmez! - “Köpek balığı” taktiği → “Haklı olmak için güçlü olmak yeterlidir.” anlayışını benimsemez! - “Oyuncak ayı” yöntemi → “Ne şiş yansın ne kebab!” “yöntemini kullanmaz!”

2) NORMAL İNSAN:
- Günlük hayatta çoğu insan “normal” olmayı “iyi” olmakla eş değer zanneder. → Sorun çözme sürecinde aralarında önemli farklar vardır. - Normal insan da sorunların farkındadır. → Ancak sorunları çözmek için bir çaba harcamaz! sorunlarla yaşamayı seçer. “Benim adım hıdır, bildiğim budur.”, “Böyle gelmiş, böyle gider.”, “Bir benim çabamla ne olacak?”, “Herkes böyle yapmıyor mu?” → Sorunları “halının altına süpürür” . → “Statükocu anlayış” olarak sorun çözme yaklaşımına rastlanır. → Normal olmayı sağlıklı tutumdan ayıran da bu anlayıştır.

3) SAĞLIKSIZ İNSAN:
- En belirleyici özelliği iki defans (savunma) mekanizmasını sıklıkla kullanır. 1. defans mekanizması: “Neden bulma” 2. defans mekanizması: “Yansıtma” dir.

MODÜL 9	6 -B	KONU ANLATIM
<p>SAĞLIKSIZ İNSAN: - Bir sorunla karşılaştıklarında başka insanları veya başka durumları suçlarlar. - Parmakları her zaman birilerini ve bir şeyleri gösterir. - “Ben sorumluyum.” Diyemezler! (Sorumluluk alamazlar!) → Bu neden bulma “kader kurbanı” olmaya kadar uzanır. Bu durum ayağı takılıp düşen bir çocuğu teselli etmek için → Halının dövdüğü bir çocuk yetiştirme anlayışının doğal bir sonucudur.</p>		

<p>Zor kişilikler Yaşam enerjilerini nasıl harcadıklarına bakılarak da tanınabilir.</p>
<p>Yaşam enerjileri genellikle üç ayrı enerji kaynağının birleşiminden ortaya çıkar: 1) fiziksel enerji 2) Zihinsel enerji 3) Duygusal enerji → Zor kişilikler genellikle yaşam enerjilerini ziyan ederler.</p>

4. Zor İnsanlarla Birlikte Yaşamak ve Çalışmada Yöntem ve Öneriler
- Zor kişiliklerle yaşarken yapılması önerilenler → Edilgen bir şekilde onlara boyun eğme ve davranışlarını onaylamayı değil! → Etkin bir şekilde onlardan kendimizi korumayı içerir. Her türlü insan karşısında “model davranış sergilemek” en doğru davranıştır.

<p>Zor kişilikler karşısında sergilenmesi gereken iletişim becerisi: (Verilmesi gereken mesaj) • Dolaysız • Hemen • Açık bir şekilde • Dürüstlikle • İncümeden iletilmelidir.</p>
--

<p>Zor kişilikler karşısında yapılmaması gerekenler: (Verilmesi gereken mesaj) • Aynen karşılık verme • Problemi ele almak yerine savunmaya geçme • Söylenenin ne anlama geldiğini dikkate almama • Ürkme ve şaşırma • Tepkisiz kalma (öfkeden dili tutulma) • O anda bir şey düşünememe</p>
--

<p>İnsanı zor kişi yapan → korkudur. Bunun da çözümü → İnsanların psikolojik olarak güven içinde olduklarını hissetmeleridir.</p>

<p>Her türlü olumsuzluk ya da kıskırtma karşısında bile → Soğukkanlılığımı (sakinliğimi) koruyabilmek çok önemlidir.</p>

Zor insanla aramıza mesafe koymayı öğrenin:
<ul style="list-style-type: none"> • Kırık plak: Dikkatle düşünüp kendinize bir “kırık plak” cümlesi hazırlayın. – “Kızgın görünüyorsun ve ben şimdi tartışmak istemiyorum.” • Konunun içeriğini bırakıp ilişkiyi tanımlama: – “Birbirimize bağırıp çağırdığımız sürece sorunu çözemeyiz.” • Ortam değişinceye kadar konuşmaya ara verme: – “Şu anda kendini iyi hissetmediğinin farkındayım. Daha sonra konuşalım.” • Kendinden emin erteleme: – “İlginç bir fikir; bana düşünmem için izin vermeni istiyorum.” • Sislendirme: Karşınızdakinin isteğini ve görüşlerini kendi sözlerinle özetleme (Kırık plak cümlesi yönteminin biraz daha hafifletilmiş şeklidir.) Örneğin: “..... anlıyorum. Maalesef şimdi işe gitmek zorundayım.”

Zor kişilikler karşısında takınılması gereken tutum davranışlar:
<p>1. Saldırgan Kişilikler: - Biraz duygu boşalmalarına izin verin. (Kibar davranmaya kalkışmayın!) - Oturtmaya çalışın (Oturan kişi daha az saldırgan olur.) - Göz teması kurun. (Düşündüklerinizi etkili ve emin ifade edin.) - Söylediklerini tartışmayın, sözlerini kesmeyin. (Dostça davranın) 2. Sürekli Yakınanlar: - Kendinizi sorumluymuş gibi hissetseniz de sabrınız taşsa da dinleyin. - Görüşlerini o an makul bulsanız bile sakin söylediklerini onaylamayın. - “Suçlama-savunma-karşı suçlama” kısır döngüsüne düşmeyin. - Yorum yapmadan olguları belirtin. - Özgül, açık uçlu sorularla kendisini sorunu çözmeye yönlendirin. - Hiçbiri işe yaramazsa “Peki, sen ne öneriyorsun?” diye sorun.</p>

3. Suskun Tepkisizler:
- Suskunluğun, tepkisizliğin ne anlama geldiğini yorumlamaya kalkışmayın. - Suskunu konuşturmaya çalışın. (Açık uçlu sorular sorun) Yanıtı sabırla bekleyin. - Sessizliği kendi konuşmalarınızla doldurmaya çalışmayın.

4. Kötümserler:
- Kendinize ve ekibinizi koruyun. (Kötümserliklerini size de bulaştırabilirler.) - Daha önce nasıl başarıyla aşıldığını iyimser ama gerçekçi bir dille anlatın. - İlk önce en kötü durumda ne olabilir, bunu siz gündeme getirin. - Kötümserin söylediklerini gelecekte aşılması gerekebilecek sorunlar olarak görün.

5. Cokbilmişler:
- Dayanılmaz bir mantık silsilesi ve bilgilerine olan güvenleriyle, sizi aptal, beceriksiz konumuna düşüren ve savunmaya zorlayan insanlardır. - İletişim için ele alacağınız konuyla ilgili hazırlıklar yapmanızı gerekiyor. - Söylediklerini kabul etmek istemiyorsanız en etkin yöntem soru tekniklerini kullanmaktır. Yapılacak işlerin gözden geçirilmesini sağlamak için ek bilgi vermesini sağlayacak sorulardan yararlanın.

MODÜL 9	1 -A KISA KISA DEĞERLENDİRME	MODÜL 9	1 -B KISA KISA DEĞERLENDİRME
GÜVENLİ OKUL VE OKUL GÜVENLİĞİ MASLOW → İnsanın temel ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci basamağını → “ Güvenlik ” olarak belirlemiştir. Bu kurama göre: insanın kendisini gerçekleştirebilmesi için - Beden, iş, kaynak, sağlık, mülkiyet vb. konularda güven içinde olması gerekir.		Siber Zorbalığın Önlenmesi: Ülkemizde ve dünyada siber zorbalığı önlemeye yönelik → Çeşitli müdahale programları uzun yıllardır uygulanmaktadır . Ülkemizdeki çalışmalar: - Grup rehberliği şeklinde ve dijital teknolojilerin yer almadığı → Önleyici programlardır . Siber Zorbalığın Önlenmesinde Neler Yapılabilir? : 1. Çocukların şifre kullanması / Kimseyle paylaşmaması 2. Çocuğun sosyal medya hesaplarında gizlilik ayarlarını uygulama. 3. Siber zorbalara karşı çocuğunuzun asla karşılık vermemesi... 4. Siber zorbalık yapanların ilgili makamlara bildirilmesi ... 5. Çocuklarla rahat bir iletişim iklimi oluşturma... 6. Siber zorbalığın ne olduğunu çocuklara anlatma ... 7. Çocukların çevrim içi aktivitelerini (oyun vb.) gözlemleme ... 8. Uygulamalar ve çevrim içi platformlar hakkında bilgi sahibi olma ve bildirme 9. Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik zorbalık ve siber zorbalık seminerleri... 10. Okul ve aile arasındaki iş birliği ve iletişimi artırma ... 11. Rehber öğretmenler zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye ve azaltmaya yönelik grup çalışmaları yapılabilir.	
GÜVENLİ OKUL NEDİR? Sağlıklı nesiller inşa edebilmek için dikkat edilmesi gereken hususların başında → “ OKUL GÜVENLİĞİ ” gelmektedir. Güvenin olmadığı ve korkunun hâkim olduğu okullarda → Nitelikli öğrenmeden söz edilemez! (Okadlanma/motivasyon sorunu) Güvenli okulda - Okul paydaşlarının kendilerini emniyette hissetmeli. - Öğrenci, öğretmen ve diğer personel özgür ve güvenli hissetmeli. (Fiziksel, sosyal, psikolojik ve çevresel yönden) Sonuç: Güvenli okul ortamı inşa etme ve bu ortamları sürdürülebilir hâle getirmek için - Okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve diğer paydaşların → Bu konuda bilgi sahibi olmaları gerekir.		Bağımlı bireyler → Belirli bir maddeye karşı aşırı ve yoğun ilgi gösterirler. → Bu tutum kişinin yaşamı boyunca sürebilir . → Zararlarını bilmelerine rağmen o maddeleri kullanmaya devam ederler . → Zamanla maddeye karşı tolerans geliştirir ve daha çok kullanmak isterler . → Bırakma konusunda daha çok sıkıntı yaşarlar.	
SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET - Öfke duygusu kontrol edilmediği takdirde davranışsal şiddete dönüşebilir . Bireyler sözel, duygusal ve fiziki şiddet gösterebilir . → Bu şiddet davranışları diğer insanlara zarar verici davranışlardır. → “ Zorbalık ” da insanlara zarar verici şiddet davranışlarından biridir .		Bağımlılık: Biyolojik, sosyal ve davranışsal boyutları vardır . → Yeniden tekrar eden bir rahatsızlıktır .	
ZORBALIK: Yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak güçlü olan çocukların - Kendilerinden küçük/güçsüz çocukları → Sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir . Öğrencilerin okulda zorbalık davranışları → Bireysel, akran grubu, okul ortamı, aile ve çevresel özelliklerle ilgili olabilir.		Bağımlılık: 1) Fiziksel Bağımlılık 2) Ruhsal Bağımlılık 1) Fiziksel Bağımlılık: - Maddenin varlığına karşı duyulan fizyolojik bir iktidirdir . - Madde alınmadığı zaman fizyolojik uyum bozulur . (Fiziksel belirtiler çıkar .) 2) Ruhsal Bağımlılık: - Kişinin duygusal ya da kişilik yapısı gereği → Gereksinimlerini tatmin etme ya da gideme amacıyla o maddeye düşkünlük. → Madde bırakıldığında bazı ruhsal şikâyetler görülür .	
BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI Bağımlılık Nedir? Herhangi bir maddenin zarar veren sonuçlarına rağmen → Sürekli ve aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan bir rahatsızlıktır . →		DSM-V (Psikolojik Tanı Kriterleri Kitabı) DSM-V’ye göre bağımlılık kavramının 3 temel özelliği vardır: 1) Maddeye ulaşmak için engellenemez arzu ve istek 2) Tolerans adı verilen kullanımın giderek artması 3) Yoksunluk . Bağımlılıkların ortak özelliklerinden biri de - Madde ya da davranışa yönelik davranışları kontrol edememe ve → Olumsuz etkilerine rağmen maddeyi/davranışı kullanmaya devam etmedir .	
Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri: 1. Zorbalık bilinçli ve isteyerek yapılır. (Söz veya eylemle) Kurban fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güder. 2. Bir kereye mahsus değildir! (Tekrarlanıyor olması gerekir.) 3. Zorbalık eylemlerini bireysel veya grupla yapabilecekleri gibi Kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler. 4. Kurban kendini koruyamayacak fiziksel veya zihinsel nitelikte olmalıdır. 5. Zorbalık genellikle bu eylemler sonunda kendilerine çıkarcı sağlar. 6. Zorbalık kurbanın acı çekmesinden, küçük düşmesinden zevk alır. 7. Zorbalık ve kurbanlar ile sergilenen zorba davranışlar dikkate alınmalıdır .		AMATEM (Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezleri) Madde bağımlısı kişiler - Hastaneler bünyesinde kurulan AMATEM’den → Destek alınmalıdır .	
Siber Zorbalık: BİT (özellikle internet) → Bilgiye ulaşma, saklama ve paylaşmada önemlidir. Teknoloji ve internetin olumsuzluklarından biri de “Siber zorbalık”tır . Siber zorbalık: Günümüzde özellikle çocuklar ve gençler arasında sıkça görülür - Geleneksel zorbalık kavramından farklı olarak Bireylerin internet ve elektronik medya ile saldırgan davranışlarda bulunmasıdır .		TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI Teknoloji Bağımlılığı: Teknoloji ve internetin bilinçsiz-kontrolsüz kullanımı ile ortaya çıkan → Davranışsal bağımlılıklardır . İnternet Bağımlılığı Kriterleri İnternetin çok kullanımı → Psikolojik, davranışsal ve duygusal problemler... Bireyler 1) Kuramadıkları değerli hissettirecek ilişkileri → İnternet ortamında bulabilir . 2) Sosyal kaygılı çekinen bir genç → İnternet sayesinde kendini ifade edebilir. 3) Değer görmeyen → İnternet/oyun ile saygınlık ve güç ihtiyacını karşılayabilir . İnternet Bağımlılığı Nedenleri Nelerdir? Sosyalleşme gereksinimi önemli bir neden olarak görülür: 1) Kişilerin gerçek kimliğini saklayarak olduğundan farklı bir şekilde göstermesi 2) Tanınmanın verdiği rahatlıkla düşüncelerini açıkça paylaşabilmeleri 3) Yüz yüze iletişim yerine internet iletişimini daha kolay bulmaları İnternet Bağımlılığı Belirtileri Temelde, süreç açısından üç temel belirtinin olduğunu görüyoruz: İnternet bağımlılığının belirtileri neler? 1) Davranışsal Belirtiler 2) Fiziksel ve Zihinsel Belirtiler 3) Sosyal Belirtiler Davranışsal belirtiler neler? - İnternette geçen sürenin giderek artması (Amaçlandığından daha uzun ...) - Kullanımla ilgili yalan söyleme - Aşırı zihinsel uğraş - İnternette diğer problemlerden kaçış için kullanma - İnternette yaşanan problemlere rağmen kullanmada ısrar etme . Fiziksel ve Zihinsel Belirtiler neler? 1) İnternet kullanımının azalmasıyla birlikte anksiyete (kaygı bozukluğu) 2) İnternette ilgili obsesif düşünceler ve hayallerde artış 3) Kurtulmak için isteğin olmaması 4) Durgunluk, uykusuzluk, panik atak ve kızgınlık hallerindeki artış 5) Kan basıncı ve kalp dolaşım sistemi bozuklukları , stres, konsantrasyon eksikliği 6) Baş, mide ve kas ağrıları ile görme zayıflıkları	
Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık: Geleneksel zorbalıkta özellikle çocuklar diğerleri tarafından tanınır. → Bu da kaygıyı artırdığından çocuklar genellikle siber zorbalığı tercih eder . Hatta normal hayatında zorbalık davranışları göstermemiş olanlar bile - Tanınmadığı ya da bulunamayacağını düşündüğü için → Sosyal medyada zorbalık davranışları sergileyebilmektedir. Ayrıca genellikle geleneksel zorbalık yapan bireyler ve çocuklar → Siber zorbalığı da sıklıkla tercih etmektedir.		Siber Zorbalık Nedenleri: Bunlar genellikle - İntikam alma /cezalandırma arzusu - Popüler olma arzusu - Aile içinde yaşanan sorunlar - Düşük öz güven ya da - Gerçek dünyada elde edilemeyen başarıyı sanal dünyada yakalama arzusu - Siber zorbalık yaptığı kişi ile ilgili kışkırtıcılar ...	
Çocukların siber zorbalığı tercih etmesinin nedenleri: → Daha fazla izleyiciye ulaşmasıdır . → Yazılı kelimelerin etkisi daha büyüktür . (Söz daha çabuk unutulur) → Siber zorbalık her zaman her yerde uygulanabilir .		Siber Mağduriyet: Günümüzde daha fazla ergen ve çocuk siber zorbalığı maruz kalmaktadır . Siber mağduriyet: - Kişinin dijital teknolojiler aracılığıyla kendine zarar veren - Saldırgan tutumlara maruz kalması ve - Bunun da kişide mağduriyet oluşturmaması durumudur. Siber mağduriyete maruz kalan ergen ve çocuklar - Birçok akademik, duygusal, ilişkisel ve sosyal problemlerle karşılaşmakta ve - Artan stres onlarda depresyon, kaygı, intihar vb. sonuçları tetiklemektedir .	

Sosyal Belirtiler neler?
 1) Önemli sosyal faaliyetlerinin internet yüzünden bırakılması
 2) Azalan üretkenlikle birlikte yüksek gerilim ve rekabet ortamı oluşması.

İNTERNET BAĞIMLILIĞININ SONUÇLARI

Bu kişilerde **bedensel, sosyal ve psikolojik sonuçlar** ortaya çıkmaktadır:
Bedensel sonuçlar:
 - Beslenme sıkıntıları ciddi şekilde zayıflama (Çok azı aşırı kiloludur)
 - Sırt ağrıları, baş ağrıları, göz şikâyetleri + Vücut hijyeni de ihmal edilir.
Sosyal Sonuçlar: Gerçek dünyaya ait ilişkiler – hobileri azalır. (Yalnızlaşır...)
Psikolojik sonuçlar:
 - Kendine güvenmeme → Şüphe etme → Giderek korkaklık ...→ Depresyon...
 - Ayrıca değersizlik ve çaresizlik duyguları da bu kişilerde baskındır.

CHİBBARO, RİCKS ve LANİER dijital bağımlılıkların önlenmesinde okul psikolojik danışmanlarına/rehber öğretmenlere yönelik bir model önerdiler:
 a) Profesyonel gelişim b) Tüm okul çapında eğitim c) Aile ve toplum eğitimi
 d) Öğrenci değerlendirmesi e) Önleyici çalışmalar f) Kaynaklar

GÜVENLİ OKUL VE İLETİŞİM

Öğrenme: Öğretmen-öğrenci arasındaki resmi ve gayri resmi iletişim ile olur.
 → Etkileşimler aracılığıyla oluşturulan sosyal ilişkiler ağı içerisinde gerçekleşir.
Bu nedenle güvenli okul sadece fiziksel güvenlikle elde edilemez!
 → Sosyal ve psikolojik yönleri de göz önünde bulundurulmalıdır.
Etkili iki yönlü iletişim güvenli bir okul ortamı sağlanmasında
 → Bir ön koşul olarak karşınıza çıkmaktadır.

Güvenli Eğitim İletişimi

Güvenli okul sadece fiziksel tedbirler ve kolluk mevcudiyeti ile sağlanamaz!
 Buna bağlı olarak 2019’da MEB ve İçişleri Bakanlığının ortaklaşa yürüttüğü “Eğitim ve Güvenlik Projesi”nde → **Güvenli eğitim iletişimi** kavramı geliştirildi.
Güvenli eğitim iletişimi: Zorunlu öğrenim çağındaki bireylerin
 - Eğitim hayatlarında karşılaşılabilecekleri güvenlik sorunları ile ilgili
 → Tüm paydaşlar arasındaki **iletişimsel süreç** ve **becerileri kapsamaktadır.**
Güvenli eğitim iletişiminin sağlandığı bir ortamda sorunla karşılaşan çocuğun:
 a. Bunun bir sorun olduğunu kavrayabilmesi
 b. Sorunu; ailesi, öğretmenleri ... ile doğru ve etkili biçimde paylaşabilmesi
 c. Paylaşımı sonunda bir yardım alacağına dair beklentiye sahip olabilmesi
 d. İletişim sonunda olumsuz bir sonuç ile karşılaşmayacağını bilmesi.
 (İşfa edilme, hor görülme, dikkate alınmama, alay edilme, dışlanma vb.)

Güvenli eğitim iletişimi çocuk odaklı bir kavram olmakla birlikte
 → Sadece çocuklarla değil tüm paydaşlarla iletişimin güvenli olması gerekir.
 Bu durum Kurum yönetimi, mevzuat, şartlar, sosyo-ekonomik yapıları ...gibi pek çok unsuru
 → Göz önünde bulundurmayı ve bunlara özgü stratejiler geliştirmeyi gerektirir.

Sorunların farklı kaynakları olabilmektedir.
Eğitim güvenliğine ilişkin sorunları
 → Sadece okulun veya öğretmenlerin çözebileceğinin beklenmesi doğru değildir!
 → Eveyenlerle olan iletişim de öğrenci iletişim kadar önemli ve tamamlayıcıdır.

UNICEF → Eğitim güvenliği konusunda farklı tehditler karşısında Ebevey iletişiminde → Doğru tonun bulunmasına özel bir vurgu yapmaktadır.

Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi için
 → Tüm uygulayıcılar “**çocuk merkezli**” bir yaklaşımda olmalıdır.

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim ve güvenliği
 → İstikrarlı bir güvenliğin sürdürülmesini ifade eder.
 → Bu durum evrensel insan hakları açısından da önemlidir.
Birçok ülkede bu öğrencilerin güvenliği eğitim kurumlarına devredilmiştir.
Çünkü eğitim kurumları → Resmi veya gayri resmi olarak önemli bir role sahiptir.
 (Eğitim ve öğrenimden sosyal yardıma - Öğrencilerin aileleriyle iletişimine - barınmaya kadar önemli rolleri vardır)
Güvenlik olmadan → Sosyal yaşam hem anlamsız hem de tehlikelidir.
 → Mutlak güvenlik oldukça zordur. (Önemli olan riskleri en aza indirmektir.)
Yabancı öğrencilere empati kurmak onlarla iletişimi kolaylaştırır.

KİMLİK OLUŞUMU

Aile önemlidir. (En iyi aile içi eğitim doğru örnek vererek yaşamaktır.)
Yabancı çocuğun okuldaki başarısı da → Aileye ve okul aile ilişkisine bağlıdır.
 - **Çocuğun** içinde büyüdüğü coğrafyanın özellikleri
 - Konuşmakta olduğu dil, etnik köken, inanç ve ailenin yaşam felsefesi
 → Bir çocuğun kimliğinin oluşmasında çok büyük bir önem taşımaktadır.
 “Her birey, içinde yaşadığı kültürün mührünü kimliğinde taşır.”

Yabancı Öğrencilerin Güvenliği

Eğitim kurumlarında yabancı uyruklu öğrenciler
 - Kendilerine en çok benzeyenlerle iletişim kurma eğilimindedir.
 Ebeveyn/öğrenci için “**güvenlik**” → Okul seçerken “**en önemli**” önceliktir.
Okul güvenliği yalnızca okul ortamının güvenliği ile sınırlı değildir!
 - Çocuğun/okul personelinin → Okula gitmek amacıyla evinden ayrıldığı andan başlayarak → evine gelinceye kadarki tüm aşamaları içerir.

Başka bir ülkeden özellikle de savaş nedeniyle göç eden yabancı uyruklu aileler
Trayma nedeniyle çocuklarının güvenliğini için korku, endişe, panik içindedir.
 → **Okul güvenliği** onların kaygılarını azaltacaktır.

Okul güvenliği genel olarak bakıldığında
 - Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı **güvenlik**
 - Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda **güvenlik**
 - Doğal afetlere karşı **güvenlik** - Sağlık ve temizliğe ilişkin **güvenlik**
 - Cinsel istismara karşı **güvenlik** - Psikolojik ve duygusal **güvenlik**
 - **Etnik ve siyasi görüş** konularındaki **güvenlik** boyutları olarak ele alınır.

Okullarda Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Güvenlik

Küresel bir politika sorunu olan yabancı öğrencilerin güvenliğini
 → Yalnızlık, ayrımcılık ve izolasyon boyutları da vardır.
Psikolojik güvenlik: Yabancı öğrencilerin kültürel uyumu için çok önemlidir.
 → Uyumsuzlukların telafi edilmesine ve kabul duygusuna aracılık edebilir.
Sosyal güvenlik: Yapılan çalışmaların ne kadar yararlı olduklarının
 → Ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yabancı vatandaşların
 → Söyledikleriyle yaptıkları arasındaki farkın iyi okunmasıdır.

FARKLILIKLARDA FARKINDALIK

Okul güvenliğinde → Etnik ve siyasi görüş konusundaki güvenlik önemlidir.
 Bu öğrenciler → Dışlanmamalı, psikolojik şiddete maruz kalmamalıdır.
Türkçenin önemi → Kültürün taşıyıcısı olmasıdır.
 -Aile/çevre Türkçe konuşuyorsa
 → Çocuğun kimlik yapısı Türk öğrencilerle ortak noktalar içerecektir.
 → Aile içi iletişim kimlik oluşumunun temel yapısı hâlinindedir.
 0-4 yaşlarında ebeveynleri tarafından dil konusunda desteklenen çocuğun
 → Başarılı olabilmek ihtimali daha yüksektir. (Ama çoğu çocuk faydalanamıyor)
Eğitcinin bilmesi gereken husus
 → Kültürlerin birbirine ulaşmadığı yerlerde ön yargının oluşabileceğidir.
 → Bunu aşmak için çok kültürlülük üzerine öğrencilere bilgi verilmelidir.
Yabancı öğrencilerin sınıf durumlarını iyileştirmek ve onları motive etmek için
 → Farklı alanlardaki becerilerini de kullanmak mümkündür.
 Başka beceriler sayesinde → Öz güvenin artmasına destek verilebilir.
GARDNER’in “Çoklu zekâlar teorisinden yararlanmak yararlı olacaktır.
 (Zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel, görsel, sanatsal, müziksel ve kreatif zekâ)

GÜVENLİ OKUL KAPSAMINDA SOSYAL UYUM – ENTEGRASYON

Sosyal uyum: Ev sahibi toplumla ilişki kurmak için geçirilen değişimlerdir.
 → Bilişsel, duygusal ve davranışsal ilişkili birçok faktör içermektedir.
Sosyal uyum
 Göçmen hem kültürel kimliğini korur hem de yeni topluma adapte olur.
Asimilasyon ise bireyin sahip olduğu kimliğini bırakıp
 → Yalnızca yeni toplumun kültürel değerleriyle yaşamına devam etmesidir.
Kültürel uyum → 1) Psikolojik uyum 2) Sosyokültürel uyum
 1) Psikolojik uyum: Stres ve başa çıkmada iyi oluş ve memnuniyet ile ilgilidir.
 2) Sosyokültürel uyum: Güncel yaşamdaki sosyal beceriler ve öğrenme odaklıdır

ALTIN ÜÇGEN

Altın Üçgen olarak nitelenen
 → Aile-okul ve sosyal çevre üçlüsü arasındaki sağlıklı iletişimin
 → Eğitim süresi boyunca gerçekleşmesi gerekmektedir.

Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitim ve Okul Güvenliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Eğitim Politikaları

Yabancı çocukların eğitim ve okul güvenliğine ilişkin “YAŞ” faktörü
 Okullara hızlı ve kolay adapte olmada → Kilit bir rol oynar.
 Bir çocuk ne kadar küçükse → Geçiş yapması o kadar kolaydır.
Küçük çocuklar ağır bir şekilde etkilenmeden yeni sosyal bağlar oluşturabilir.
 (Kendi ülkelerinden gelen ilk sosyal bağlarını kaybetme duygusu hissetmez!)

OYUN BAĞIMLILIĞI

- Geleneksel oyunlarda doğal olan bazı sınırlamalar vardır.
 - Hatta geleneksel oyunların büyük çoğunluğu tek başına oynanmaz!
 Fakat internet - teknolojik gelişmeler - Sanal oyunlar ve yapay zekâ ile
 → Zaman, yer, katılımcı gibi kısıtlayıcı veya sınırlayıcı durumlar görülmez!
 → 7/24 kesintisiz oyun oynama imkânı vardır.
Günümüz oyunları bireylere tek başına tüm özgürlükleri sağladığı için
 → Dışsal bir kontrol sağlanamamaktadır.
 → Bireyler oyun oynamada → Öz denetim ve öz kontrollerini iyi kullanmalıdır.
Oyun Bağımlılığını Tanımlama
Erkekler kızlardan iki kat daha fazla oyun oynamaktadır.
Oyun bağımlılığı → Genetik ve çevresel faktörlere göre değişiklik gösterir.
 - Her oyun bağımlılık yapmaz!
 - Her oyun her bir bireye aynı etkiyi yapmaz!
 - Her oyun zararlı olmaz! (Her oyun sağlıklı da değildir!)
 → Eğlence, rahatlatma ve hatta sosyalleşme sağlayan oyunlar da vardır.
Sanal oyun bağımlılığı diğer bağımlılık türleri gibi toplumda
 → Açık ve net olarak fark edilememektedir!

WHO (Dünya Sağlık Örgütü)

WHO → Oyun bağımlılığından “**hastalık**” olarak söz etmektedir.
 → Oyun bağımlılığını “**davranış bozukluğu**” olarak tanımlar.

Oyun bağımlılığı sadece çocuklarda görülmez! (Gençler ve yetişkinlerde de ...)

Oyun bağımlılığı → Bir **sağlık problemidir**.

Oyun bağımlılığı → Uzun süreli **çok fazla** oyun oynamak **değildir!**

→ Bireylerin **günlük yaşamlarının önemli bir kısmında yer alır**

→ Gündelik yaşamlarında **sorumlu olduğu görev** ve **sorumlulukları aksatır**
→ Bireyin **yaşam kalitesini olumsuz etkiler**.

Oyun bağımlılığı → Öğrencilerin **düzensiz öğrenme alışkanlığından kaynaklanır**.

Güncel (sanal) oyunların etkileri:

- **Yalnızlık** (soyutlama)
- Daha fazla **enerji gereksinimi** ve
- Duygu **bozuklukları**
- **Uyarıcı maddeleri kullanma ...**

Çocukların ve gençlerin

→ **Oyun bağımlılığını tanımlamak** ve **sınırlarını belirlemek zordur**.

→ **Çünkü her bir oyunun formatı ve süreci farklılık gösterir**.

WHO sanal oyun bağımlılığının belirtilerini göstermede **üç ölçüt** belirlemiştir:

Bireylerin;

1. Oyun oynama isteğini **kontrol altına alamaması**...
2. Diğer tüm aktivitelerden daha önemli ve öncelikli olduğu duygusu...
3. Ders **aksar**, sosyal ilişkiler **zayıflar** ama **bağımlılık artarak devam eder**.

APA (Amerika Psikoloji Derneği)

APA bir bireye oyun bağımlısı teşhisi konulması için

→ **Dokuz ölçütten en az beşinin bir yıl içinde göstermesi gerekir:**

1. Oyun oynayanın **her şeyden önce gelmesi**
2. Oyun oynamadığı zaman **gergin** ve **asabi** davranışlar **göstermesi**
3. Oyuna **daha fazla zaman ayırma eğilimi** içinde olması,
4. **Daha önce sevdiği ve katıldığı** aktivitelerle **ilgilanmemesi**
5. Oyunda **harcadığı zamana ilişkin** aileye **yanlış bilgi vermesi**
6. Akademik çalışmalarına **daha az zaman ayırmaya başlaması**
7. Oyunu **kaygı, suçluluk** gibi **olumsuz duygulardan kaçış** olarak görmesi
8. Oyun oynama sıklığını, zamanını ve süresini **kontrol edememesi**
9. **Psikolojik problemlere rağmen** oyun **oynamayı azaltmaması**

Oyun Bağımlılığının Etkileri

Oyun Bağımlılığı bireyleri

-**Ekonomik, sosyal, bedensel** (sağlık) ve **duygusal** olarak **olumsuz etkiler**.

Oyun bağımlılığı yaşayan bireyler

→ **Karşılaştıkları bir sorunla baş edebilmek için sanal oyunlara** yönelir.
(Yüksek **kaygı, gerginlik, karamsarlık, yalnızlık** ve **empati düşüklüğü** ...)

GÜVENLİ OKUL: OKULLARDA SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Okulda şiddet

Okul içinde/çevresinde başkasına zarar verme amaçlı bir dizi **kasıtlı davranıştır**.
(Zorbalık, siber zorbalık, kavgı, silah kullanımı ve cinsel taciz ve istismar...)

Bu sorun yalnızca ülkemize ait değil **ulusal** ve **uluslararası meseledir**.

→ **Küreselleşme** ve **teknolojik gelişmeler şiddet artışına** etki etmiştir.

ŞİDDET İÇİN RİSK FAKTÖRLERİ

Okullarda **şiddeti önlemenin en önemli** ve **ilk** basamaklarından biri

→ **Risk faktörlerini** belirlemedir.

Bu faktörler bilinirse kişi için/okul temelli **önleme çalışmaları** **planlanabilir**.

Risk faktörlerinin beş önemli yönü bulunmaktadır:

- 1) **Eklemleri olma eğilimindedir**. (Risk faktörü arttıkça **şiddet riski de o kadar artar**)
- 2) **Birden fazla düzeyde** ortaya çıkar. (Birey, aile, akran, okul ve mahalle...)
- 3) **Farklı risk faktörleri yaşamın farklı noktalarına ilişkindir**.
-Aile düzeyindeki faktörler → **Küçük çocuklar için** daha büyük bir rol oynar.
-Akran grubu ve mahalle faktörleri → **Daha büyük çocuklar için** ...
- 4) **Bazı risk faktörleri belirli şiddet içeren davranış türlerine özgüdür**.
- 5) **Riske maruz kalmanın derecesinin sonuçlar üzerinde etkisi büyüktür**.
(**Aşırı ve kronik çocuk istismarı etkisi ara sıra** olan ihmale göre **daha düşüktür**.)

“Şiddet” için önemli risk faktörleri:

- Bireysel özellikler, aile içi **şiddet**; tutarsız, gevşek ve sert disiplin uygulamaları
- Antisozyal **akranlarla ilişki** - Bilgisayar **oyunları** ve okula karşı **olumsuz tutumlar**.

Şiddet için Kuramsal Açıklamalar (Şiddetin türleri ve özellikleri)

- **Doğrudan şiddet**: Zarar vermek amacı taşır. (Dövme, tehdit, hakaret, itmek)
- **Dolaylı/ilişkisel şiddet**: **Sosyal ret, sosyal dışlama, dedikodu** yapmak...

İşlevleri açısından şiddet:

Tepkisel şiddet: **Kışkırtmaya** cevap niteliğinde olan **savunmacı** davranışlardır.

Planlı şiddet: **Fayda beklentisi vardır. Kasıtlıdır**.

-Dış pekiştireçler ile kontrol edilmektedir. (Suç içerir)

ŞİDDETİN RUH SAĞLIĞI İÇİN SONUÇLARI

Çocuk küçük yaşlarda şiddet uygular veya şiddete maruz kalırsa

→ **Sonraki yıllarda şiddet davranışlarında artma eğilimi** görülmektedir.

→ **Madde kullanımı da** bunlardan biridir.

-**Şiddet olaylarına maruz kalanlarda**

Öz saygıda **azalma**, psikolojik **travmada artış**, okuldan **kaçma** ... → **Artış** görülür.

Şiddet → **Önlenbilir!**

Okullar → **Şiddeti ele almak** ve **önlemek için kritik bir ortamdır**.

→ **“Okul güvenliği politikaları”** son yıllarda daha fazla vurgulanmaktadır.

Şiddeti önlemede (Geleneksel yöntemler)

→ **Daha çok disiplin** ve **cezalandırmaya** yönelik önlemlere odaklanmıştır.

Şiddeti önlemede (Geleneksel yöntemler)

→ **Daha çok disiplin** ve **cezalandırmaya** yönelik önlemlere odaklanmıştır.

Bu uygulamalar → **Okul güvenliğini artırmada çok az etkilidir**.

→ Hatta sorunu bazen daha da büyüttüğü görülür.

Şiddeti önlemede (Son yıllarda)

“Okul temelli önleme programları”nın önemi daha çok vurgulanmaktadır.

Bunlar arasında okul temelli olarak uygulanan

Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) Programı önemli bir yer tutmaktadır.

Şiddeti Önleme ve Güvenli Okul

Yakın tarihli bir “meta-analiz çalışması” şiddeti önlemede etkili olmuştur.

Şiddeti önleme programları genel anlamda

→ **Öğrencilerin duygusal ve sosyal becerilerini desteklemeye** odaklanmaktadır.

Bu tür programlar genellikle

→ **Yapılandırılmış** ve **müfredatın içine yedirilmiş** ve **sınıf temellidir**.

Bu programlar öğretmen-öğrenci bağı ve

→ **Okul ortamında akranlarla sağlıklı etkileşimi güçlendirmeyi** de içerir.

“Duygusal ve sosyal beceri eğitimi”nin **kritik bileşenleri** arasında

→ Duygusal okuryazarlık, öz kontrol, sosyal yeterlilik, olumlu akran ilişkileri ve kişiler arası **problem çözme** yer almaktadır.

Bu becerilerin kazanılması açısından “Okul temelli önleme programları”

→ **Önleyici** ve **gelişimsel uygulamaları** içermektedir.

→ **SDÖ etkili bir programdır**.

SDÖ (Sosyal Duygusal Öğrenme) → Okul temelli programdır.

- “Çocuğun bütünsel gelişimi” ile ilgilenir. (Eğitime daha bütünsel yaklaşıp.)

- **Çocuklara öz-farkındalık, öz-yönetim, sosyal farkındalık** kişiler arası ilişkileri **yönetme** ve **sorumlu karar verme** gibi becerileri **öğretir**.

SDÖ programları doğrudan

Okullarda şiddeti ve **davranış sorunlarını** **azaltma potansiyeline** sahiptir.

Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) ve Güvenli Okul İklimi

SDÖ için 5 temel sosyal ve duygusal beceri kategorisi vardır:

Şekil 1. Sosyal duygusal öğrenmenin boyutları

Öz-farkındalık: **Sağlam temellere dayanan öz güven duygusu** sürdürme becerisi

Öz-yönetim: **Duyguları yapıcı bir şekilde ifade etme becerisi**.

Sosyal farkındalık: Başkalarının bakış açısını **alma** ve onlarla **empati kurma** bec.

İlişki becerileri: İşbirliğine dayalı **sağlıklı ilişkiler kurma** ve **sürdürme becerisi**

Sorumlu karar verme:

Çeşitli eylemlerin olası sonuçları dikkate alınarak karar alabilme becerisi

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ: OKULLARDA BARİŞYAPICILIK/ARABULUCULUK UYGULAMALARI

Okullar heterojen ortamlardır. (Değerler, inançlar, ilgiler, yetenekler farklı)

Aynı sınıf ve aynı yaş düzeyinde olsalar bile öğrencilerin

→ **Bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişim düzeyleri farklıdır**.

Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıkları kaçınılmazdır!

Önemli olan bu anlaşmazlıkları → **Hangi yöntemlerle ele aldıklarıdır**.

Öğrencilerden beklenen yaşadıkları anlaşmazlıkları

- **Şiddet, saldırganlık** ya da **zorbalık** gibi → **Yıkıcı yöntemlerle değil!**

- **Yapıcı-barışçıl** bir biçimde → **Çözüm**e kavuşturulmalıdır.

Anlaşmazlıklar → **Yaşamın doğal bir parçasıdır**.

Anlaşmazlıkları → **Önlemeye çalışmak yerine**

→ **Yapıcı-barışçıl** bir biçimde **nasil ele alabileceklerini** öğretmeliyiz.

Çocuklara “yapıcı anlaşmazlık çözüm becerileri” öğretildiğinde

→ **İş birliği yapma, ilişki kurma** ve **ilişki sürdürme becerileri gelişir**.

“Barışyapıcılık/Arabuluculuk Uygulamaları”

Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıklarının yapıcı-barışçıl çözüm yoludur.

İki temel amacı vardır:

1) Öğrencilerin okullarda **güvenliğini sağlamak**

2) **Sosyalleşmelerini** ve **gelişmelerini** sağlamak

Barışyapıcılık/arabuluculuk programları hem dünyada hem de ülkemizde

- **Okullarda şiddet davranışlarının ve disiplin problemlerinin azaltılmasında**

Geleneksel disiplin anlayışına bir alternatif olarak kullanılır.

Barışyapıcılık/arabuluculuk

- Sorunlu **iki** ya da **daha fazla kişinin** Üçüncü bir **nötr** kişinin **yardımyla**

→ **Sorunu** **çözmek amacıyla bir araya geldikleri bir süreçtir**.

Okullarda barışyapıcı olarak **öğrenciler** eğitilmekte ve arabulucu olmaktadır.

Barışyapıcının taraflar üzerinde bir gücü ya da otoritesi yoktur! → Barışyapıcı ve taraflar arasındaki ilişki eşitliğe dayanır. → Sorunları çözmede gönüllülük ve gizlilik esastır.
- Adli makamlara , okul disiplin kuruluna yansımaları gereken olaylar hariç → Öğrenciler arasında yaşanan tüm sorunlar barışyapıcılıkta ele alınabilir. (alay etme , lakap takma , dedikodu etme vb.)
Barışyapıcılık → Taraflar kendileri başvurabileceği gibi → Öğretmenler ve okul yöneticileri de yönlendirebilir. → Tarafların her ikisinin de barışyapıcılığı kabul etmesi gerekir.

Barışyapıcılık dört aşamadan oluşan bir süreçtir: 1. Aşama: Kavga'nın sonlanması ve tarafların sakinleşmesidir. 2. Aşama: Tarafların barışyapıcılık desteği almaya karar vermeleridir. 3. Aşama: Müzakere basamaklarının kolaylaştırılmasıdır. 4. Aşama: Anlaşmanın imzalanmasıdır.
Görüşmeler → Özel bir odada (Eşkenar üçgen bir masada) gerçekleştirilir. Görüşme sonunda → Barışyapıcılık formunu doldurur ve imzalamaları için taraflara sunar. → Form rehberlik Servisi içerisinde kilitli bir dolap içerisinde “ Barışyapıcılık Görüşmeleri Kayıt Dosyası ” na koyulur.

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM
1. Zor İnsan: Aynı ortamda bulunulduğunda → Kişide öfke , huzursuzluk , korku , endişe , sıkıntı gibi duygular yaşatır. → Dinleme , anlama , anlaşma ve uzlaşma konusunda sıkıntı çıkarır. Literatürde zor insan patolojik çerçevede ele alınmasa da - Hem kendi hem de yakın çevresi için → Yaşama sevinci ve enerjisini azaltır. → Bireysel ve kurumsal verimliliğe , motivasyona zarar veren etkileri vardır.
Kendimiz ya da karşımızdakinin zor insan olup olmadığına karar vermek → Çoğu zaman kolay değildir! Bir davranışın kişilik özelliği ile ilişkilendirilmesi için - Devamlılığı ve farklı ortamlarda → Aynı anlayış ve davranış kalıplarının gözleniyor olması önemli bir kriterdir. Bir insanın gözlenebilir “anlama ve anlaşılma çabası” → Onun zor insan olup olmadığının önemli bir göstergesidir. “ Dinleme becerisi ” ne bakılarak bir kişi hakkında önemli ip uçları elde edilebilir.

2. Zor Kişilik Nasıl Ortaya Çıkar ve Gelişir: - Başta anne ve babamız olmak üzere - Model aldığımız kişilerden gördüğümüz karşılık (tutum ve tavırlar) → Zamanla kendi davranış kalıplarımıza , tutum ve değer yargılarımıza dönüşür. - Aşırı korumacı bir anne babanın çocuğu → Büyüdüğünde problemlerini başkalarının çözmesini bekleyebilir. - “ Helikopter ebeveyn ” tutumu ile büyüyen bir çocuk → Dünyanın kendi etrafında dönmesi gerektiğine inanabilir.
--

Ebeveynlerine güvensiz bağlanma → Yetişkin yaşamda da diğer insanları güvenilmez bulma şeklinde devam eder.

Genelde zor insanlar → Kötü niyetli değildir. → Hayatlarını kendilerini korumak üzere kurmaya çalışırlar Çünkü → “ Dünya adaletsizdir ve onlar kurbandır! ” → Zihinlerinde bir karmaşa vardır. → Dünya görüşlerini destekleyecek sürekli bir kanıt arayışı içindedirler. → Bu nedenle zor durumlara başvururlar.

3. Zor İnsan Tanımına Giren Kişilerin Kategorileri: (3 grup) 1. İnaktif 2. Reaktif 3. Proaktif
--

1. İNAKTİF KİŞİLİK: - En belirleyici özelliği aşırı uyum davranışı sergilemeleridir. - “ Evet efendim! ” olarak da isimlendirilirler. (“ Yatan mutlular ” denir.)

2. REAKTİF KİŞİLİK: - En belirleyici özelliği hemen her görüş, düşünce veya öneriye → Spontane(anında) karşı çıkmaları, muhalefet etmeleridir. - Ortaya atılan görüş ve öneriyi sorgulamazlar → Sadece karşı çıkarlar. - “ Karşı çıkmak için karşı çıkma ” bir yaşam biçimi olarak yerleşmiştir. 3-6 yaşta normal /sağlıklı kabul edilen “ inatçılık ” davranışını aşamamışlar ve - O yaşta takılı kalmış bireylerdir.

3. PROAKTİF KİŞİLİK: - En sağlıklı davranış ve sorun çözme yöntemine sahiptir. - Hem sorgular hem çözüm önerir. (Yapıcı , uzlaşmacı ve amaca yöneliktir.

İnsanların “sorunlar karşısındaki duruşu” bakımından sınıflama: 1) Sağlıklı insan 2) Normal insan 3) Sağlıksız insan
--

1) SAĞLIKLI İNSAN: - Sorunların olmaması değil → Sorunlar karşısındaki duruşları önemlidir. - Sağlıklı insan sorunların farkındadır. - Sorunu çözmek için gözlenebilir çabalar sergiler. (Uzlaşmacı ve yapıcıdır) - En bilinen ifade ile amacı “ Üzüm yemek .” “ Haklısın-haksızsın ” tartışmasına girmez! Köpek balığı taktiğini → “ Haklı olmak için güçlü olmak yeterlidir. ” benimsemeyiz! Oyuncak ayı yöntemini → “ Ne şşş yansın ne kebab! ” “yöntemini kullanmaz!
--

2) NORMAL İNSAN: “ Normal ” olma → “ İyi ” olmakla eş değer değildir! - Normal insan da sorunların farkındadır. → Ancak sorunları çözmek için bir çaba harcamaz! Sorunlarla yaşamayı seçer. “ Benim adım hıdır, bildiğim budur. ”, “ Böyle gelmiş, böyle gider. ”, “ Bir benim çabamla ne olacak? ”, “ Herkes böyle yapmıyor mu? ” → Sorunları “ halının altına süpürür ”. → “ Statükoçu anlayış ” olarak sorun çözme yaklaşımına rastlanır. → Normal olmayı sağlıklı tutumdan ayıran da bu anlayıştır.

3) SAĞLIKSIZ İNSAN: - En belirleyici özelliği iki defans (savunma) mekanizmasını sıklıkla kullanır. 1. defans mekanizması: “Neden bulma” 2. defans mekanizması: “Yansıtma” dir. - Bir sorunla karşılaştıklarında başka insanları veya başka durumları suçlarlar. - Parmakları her zaman birilerini ve bir şeyleri gösterir. - “ Ben sorumluyum. ” diyemezler! (Sorumluluk alamazlar!) → Bu neden bulma “ kader kurbanı ” olmaya kadar uzanır. Bu durum ayağı takılıp düşen bir çocuğu teselli etmek için → Halının dövuüldüğü bir çocuk yetiştirme anlayışının doğal bir sonucudur.
--

Zor kişilikler yaşam enerjilerini nasıl harcadıklarına bakılarak da tanınabilir.

Yaşam enerjileri genellikle üç ayrı enerji kaynağının birleşiminden ortaya çıkar: 1) fiziksel enerji 2) Zihinsel enerji 3) Duygusal enerji → Zor kişilikler genellikle yaşam enerjilerini ziyan ederler.

4. Zor İnsanlarla Birlikte Yaşamak ve Çalışmada Yöntem ve Öneriler - Zor kişiliklerle yaşarken yapılması önerilenler → Edilgen bir şekilde onlara boyun eğme ve davranışlarını onaylamayı değil! → Etkin bir şekilde onlardan kendimizi korumayı içerir. Her türlü insan karşısında “ model davranış sergilemek ” en doğru davranıştır.
--

Zor kişilikler karşısında sergilenmesi gereken iletişim becerisi: (Verilmesi gereken mesaj) • Dolaysız • Hemen • Açık bir şekilde • Dürüstlikle • İncitmeden iletilmelidir.

Zor kişilikler karşısında yapılmaması gerekenler: (Verilmesi gereken mesaj) • Aynen karşılık verme • Problemi ele almak yerine savunmaya geçme • Söylenenlerin ne anlama geldiğini dikkate almama • Ürkme ve şaşırma • Tepkisiz kalma (öfkeden dili tutulma) • O anda bir şey düşünememe
--

İnsanı zor kişi yapan → korkudur. Bunun da çözümü → İnsanların psikolojik olarak güven içinde olduklarını hissetmeleridir.
--

Her türlü olumsuzluk ya da kışkırtma karşısında bile → Soğukkanlılığını (sakinliğini) koruyabilmek çok önemlidir.
--

Zor insanla aranızda mesafe koymayı öğrenin: • Kırık plak: Dikkatle düşünüp kendinize bir “kırık plak” cümlesi hazırlayın. – “ Kızgın görünüyorsunuz ve ben şimdi tartışmak istemiyorum. ” • Konunun içeriğini bırakıp ilişkiyi tanımlama: – “Birbirimize bağırıp çağırdığımız sürece sorunu çözemeyiz. ” • Ortam değişinceye kadar konuşmaya ara verme: – “Şu anda kendini iyi hissetmediğinin farkındayım. Daha sonra konuşalım.” • Kendinden emin erteleme: – “İlginç bir fikir; bana düşünmem için izin vermeni istiyorum.” • Sislendirme: Karşınızdakinin isteğini ve görüşlerini kendi sözlerinle özetleme (Kırık plak cümlesi yönteminin biraz daha hafifletilmiş şeklidir.) Örneğin: “..... anlıyorum. Maalesef şimdi işe girmek zorundayım.”
--

Zor kişilikler karşısında takınılması gereken tutum davranışlar: 1. Saldırgan Kişilikler: - Biraz duygu boşalmalarına izin verin. (Kibar davranmaya kalkışmayın!) - Oturtmaya çalışın (Oturan kişi daha az saldırgan olur.) - Göz teması kurun. (Düşündüklerinizi etkili ve emin ifade edin.) - Söylediklerini tartışmayın, sözlerini kesmeyin. (Dostça davranın) 2. Sürekli Yakınanlar: - Kendinizi sorumluymuş gibi hissetseniz de sabrınız taşsa da dinleyin. - Görüşlerini o an makul bulsanız bile sakin söylediklerini onaylamayın. - “Suçlama-savunma-karşı suçlama” kısır döngüsüne düşmeyin. - Özgül, açık uçlu sorularla kendisini sorunu çözmeye yönlendirin. 3. Suskun Tepkisizler: - Suskunluğun, tepkisizliğin ne anlama geldiğini yorumlamaya kalkışmayın. - Suskunlu konuşurmaya çalışın. (Açık uçlu sorular sorun) Yanıtı sabırla bekleyin. - Sessizliği kendi konuşmalarınızla doldurmaya çalışmayın. 4. Kötümserler: - Kendinize ve ekibinizi koruyun. (Kötümserliklerini size de bulaştırabilirler.) - Daha önce nasıl başarıyla aşıldığını iyimser ama gerçekçi bir dille anlatın. - İlk önce en kötü durumda ne olabilir, bunu siz gündeme getirin. 5. Cokbilmişler: - Sizi aptal, beceriksiz konumuna düşüren ve savunmaya zorlayan insanlardır. - İletişim için ele alacağınız konuyla ilgili hazırlıklar yapmanız gerekiyor. - En etkin yöntem soru tekniklerini kullanmaktır.
